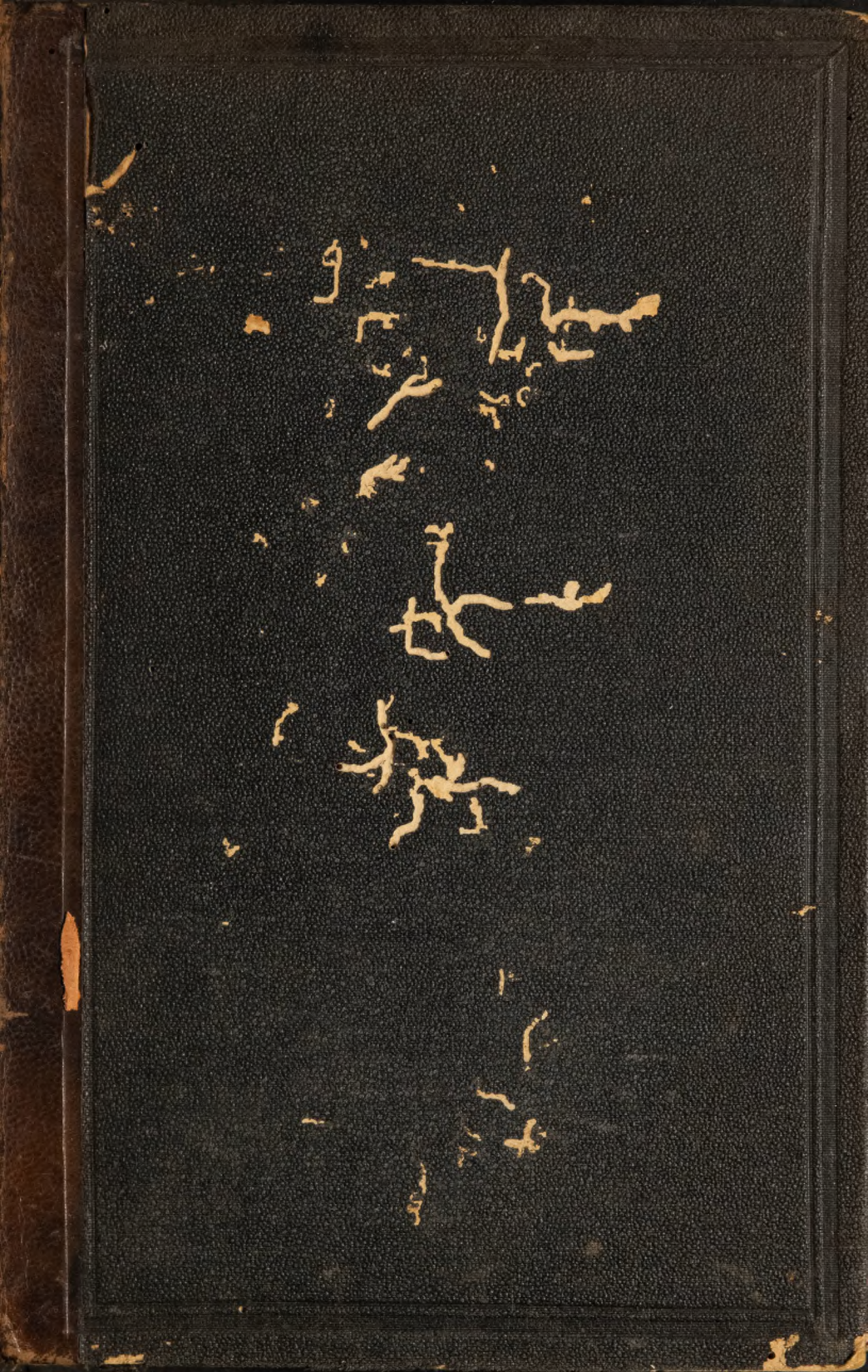

ΠΩΣ ΕΥΡΟΝ ΤΟΝ ΛΙΒΙΓΚΣΤΩΝΑ.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ, ΣΥΜΒΑΝΤΑ, ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ

EN

KENTRIKH AΦRIKH

ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΗΣ ΚΑΙ ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΥ ΔΙΑΜΟΝΗΣ
ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΔΙΒΙΓΚΣΤΩΝΟΣ.

ΥΠΟ

ΕΡΡΙΚΟΥ Μ. ΣΤΑΝΛΕΪ

ΠΕΡΙΟΔΕΥΟΝΤΟΣ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΟΥ
ΤΟΥ «ΚΗΡΥΚΟΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ».

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΕΚ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ
ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΑΔΕΙΑ ΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ ΕΚΔΟΤΩΝ
ΚΩΝ SAMPSON LOW and C^o

ΥΠΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΚΑΣΔΑΓΛΗ.

ΕΞΕΔΟΘΗ ΙΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗ
ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ.

ΣΥΡΝΗ.

ΤΥΠΟΙΣ « ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ ».

1877.

ΣΤΡΑΤΗΓΕ ΓΡΑΝΤ

ΠΡΟΕΔΡΕ ΤΩΝ ΗΝΩΜ. ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ.

Οὐδείς τῶν πραγμάτων παρατηρητῆς δύναται νὰ μὴ εκπλαγῇ ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς ἐξόχου σελίδος, ἣν ὑμεῖς, Στρατηγέ, πολλῆς τῆς Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας, προσηνέγκατε τῇ Ἱστορίᾳ διὰ τῶν ἀνδρείων καὶ φιλελευθέρων κατορθωμάτων σας, ὧν ἡ φήμη διαδέδοται ἀρὰ τὸν κόσμον πάντα. Ἐπὶ τούτοις καγῶ, τέκνον τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, τῆς χώρας, ἣτις τρέφει τὴν βαθυτέραν συμπάθειαν πρὸς τὴν πατρίδα σας, λαμβάνω τὸ θάρρος ν' ἀφιερώσω εἰς τὸ ἀθάνατον ὑμῶν ὄνομα τὴν Ἑλληνικὴν μου μετάφρασιν τοῦ σπουδαίου ἔργου *Π Ὡ ς Ε Ὑ ρ ο ς τ ὸ ς Α ἰ β ι γ κ σ τ ὼ ς* ὑπὸ Ἑρρίκου Μ. Στάρλεϋ.

Ζητῶν τοιαύτην ἄδειαν προτίθεται ἀκριβῶς ἔνα μόνον σκοπὸν, ἥτοι τὸ νὰ προσφέρω εἰς ἄνδρα μέγαν ὡς ὑμᾶς, Στρατηγέ, δῶγμα τοῦ θαυμασμοῦ μου.

Κολακευόμενος ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ὅτι διὰ τῆς καλοκάγαθίας σας θέλω ἰδῇ πραγματοποιουμένην τὴν ἀρεν συμφέροντος ταύτην ἐπιθυμίαν μου λαμβάνω τὴν τιμὴν,

Στρατηγέ,

νὰ ὑποσημειωθῶ μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ
ταπεινότητος καὶ εὐπειθέστατος ὑμῶν θεράπων

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Σ. ΚΑΣΔΑΓΛΗΣ.

Σμύρνη, 21 Ἀπριλίου, 1876.

Τουρκία, Μικρὰ Ἀσία.

GENERAL GRANT

PRESIDENT OF THE UNITED STATES OF AMERICA.

No observing person can fail to be struck with the extraordinary page that you, General, a citizen of the American Republic, have delivered to History, in consequence of your valiant and liberal exploits the renown of which is overspread throughout the world. I, a son of the free Greece, of the land that feels the most deeper sympathy to your country, take the liberty to dedicate to your immortal name my Greek translation of the serious work "*How I found Livingstone*," by Henry M. Stanley.

In asking such a permission I have exactly only a view that is to offer to a grand man like you, General, a token of my admiration.

Flattering myself with the hope that, by your kindness, I shall see crowned my desinterested wish, I have the honour,

General,

to be most respectfully

your humblest and most obedient servant

ALEXANDER S. CASDAGLI.

Smyrna, 21st April, 1876.

Turkey. Asia Minor.

ΟΙΚΟΣ ΤΗΣ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ

ΕΝ ΟΥΑΣΙΓΚΤΩΝΙ.

Ματον 24, 1876.

Κύριε :

Εἰμὶ ἐντεταλμένος παρὰ τοῦ Προέδρου τὰ γρῶστο·
ποιήσω ὑμῖν τὴν παραλαβὴν τῆς εὐγενοῦς ἐπιστολῆς σας ὑπὸ
χρονολογίας 24 Ἀπρ. καὶ τὰ εἶπω ὑμῖν εἰ; ἀπάντησιν ὅτι οὐδὲν
ὑφίσταται κώλυμα εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ὀνόματός του κατὰ τὸν
αἰτηθέντα παρ' ὑμῶν τρόπον.

Ἐποσημειοῦμαι, Κύριε,

μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ

ὑμέτερος

• ΟΔ. Σ. ΓΡΑΝΤ ἀρτί

τοῦ γραμματέως.

Τῷ Κυρίῳ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ Σ. ΚΑΣΔΑΓΛΗ

Εἰς Σμύρνην

Τουρκία.

Μικρὰ Ἀσία.

EXECUTIVE MANSION

WASHINGTON.

May 24th 1876.

Sir:

I am directed by the President to acknowledge the receipt of your very kind letter of the 21st ult. and say in reply that he has no objection to the use of his name in the manner requested by you.

I am, Sir,

very resptly yrs,

U. S. GRANT per

secretary

To

Mr ALEX^R S. CASDAGLI

Smyrna.

Turkey.

Asia Minor.

EXECUTIVE WASHINGTON
WASHINGTON

Nov 24 1870

I am directed by the President to acknowledge
the receipt of your letter of the 14th inst. and
to reply that he has no objection to the use of his
name in the manner suggested by you.

I am, Sir,
Very respectfully,
U. S. GRANT per
Secretary

W. H. CARDWELL
Private
Twenty
This is not.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σελ. 4—8

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Π ΝΗΣΟΣ ΖΑΓΓΙΒΑΡΗ.

"Αφιξίς ἐν Ζαγγιβάρῃ — Ὑποδοχὴ παρὰ τῷ Πλοιάρχῳ Οὐέβ, Προ-
ξένῳ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς — Ζωὴ ἐν Ζαγγι-
βάρῃ — Σύστημα ἐμπορίας μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ — Ἡ πόλις Ζαγ-
γιβάρῃ — Πληθυσμὸς — Σύστασις πρὸς τὸν Διδάκτορα Κίρκ — Ὁ
Ἐπίσκοπος Τόξερ Σελ. 9—30

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΔΙΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΑΡΟΜΗΣ.

Δυσκολία πρὸς ἀπόκτησιν πληροφοριῶν — Πρόσληψις τῶν λευκῶν
Σόου καὶ Φάρκουαρ — Ὁ Μβάρὰν Βομβάης — Ἐπίσκεψις εἰς τὸ
μέγαρον τοῦ Σουλτάνου — Ἐπιβίβασις διὰ Βαγαμού — Συμπερι-
φορὰ καὶ χαρακτήρ τοῦ Σουλτάνου Σελ. 31—50

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΔΙΑΜΟΝΗ ΕΝ ΒΑΓΑΜΟΥ.

"Αφιξίς εἰς Βαγαμού — Φιλοξενία παρὰ τῇ ἀποστολῇ τῶν Ἰησουϊτῶν
— Ζωὴ ἐν Βαγαμού — Ὁ Ἀλῆς μπὶν Σαλήμ — Ἀτιμοὶ ἄρπαγες
— Ἀπαγωγὴ ὄνου — Συσκευασία τῶν δερμάτων — Δυσκολία εἰς τὴν
πρόσληψιν φορέων — Ἀξία ἐξόδων μετακομισεως καὶ πραγματειῶν
— Ὁ Σοὺρ Χατζῆ Πίλου — Τὰ παραπτώματα αὐτοῦ — Ἐπίσκεψις
εἰς τὸ κირθάνιον τοῦ Λιδιγκστῶνος — Ἀφιξίς τοῦ Διδ. Κίρκ ἐν Βα-
γαμού — Κλίμα τοῦ Βαγαμού — Αναχώρησις τῶν πέντε κιρθανίων.
Σελ. 51—80

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΔΙΑ ΟΥΚΟΥΕΡΗΣ, ΟΥΚΑΜΗΣ ΚΑΙ ΟΥΔΟΗΣ
ΜΕΧΡΙΣ ΟΥΣΕΓΟΥΧΧΑΣ.

Ἄφιξις ἐν τῇ πρώτῃ στρατοπέδῳ Σάμπᾳ Γονέρᾳ — Ἡ Κοιλὰς τοῦ Κιγγάνη — Κατασκευὴ γεφύρας ἐπὶ τοῦ Κιγγάνη — Διάδασις — Ἱποπόταμοι — Ἄφιξις ἐν Κικόκᾳ — Ὁδὸς ἐφ' ἧς οὐδέποτε ἐπάτησε ποὺς λευκοῦ — Τὸ Ῥοζάκον, ὁμορον χωρίον τῆς Οὐκούερης — Αὐθάδης περιέργεια τῶν Οὐαγογῶ — Ὁ κύων μου «Ὁμάρ», πιστὸς φύλαξ — Τὸ γένος τῶν ἐντόμων — Ἡ μυῖα τσέτσε — Ἡ μυῖα χουφα — ἡ ἀδδηφαγία αὐτῆς — Ἀρχὴ τῆς Μασίκας ἡ Βροχε-
ρας Ἐποχῆς — Θάνατος ἀραβικοῦ ἵππου — Συνομιλία μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κιγγαροῦ — Θάνατος φαιοῦ ἵππου — Πορεῖα δι' Ἱμ-
πίκι — Ἄφιξις ἐν Μσοῦβα — Ἀγωνία ἐν τοῖς δάσσεσι — Συνάντη-
σις ἀλυσσοδεμένων δούλων — Κιζέμον — Αἱ ὥραιαι νεάνιδες τοῦ Κιζέμου — Δραπέτευσις τοῦ Καμίζη τιμωρία αὐτοῦ — Διάδασις
τοῦ Οὐγγερεγγέρη — Σιμπαμουέννη, πρωτεύουσα τῆς Οὐσεγούχ-
χας — Ἡ Σουλτάνα — Δεινὴ ἔρις μετὰ τοῦ Σόου — Ἀφρικαν-
κὸς πυρετὸς — Ἐπίσκεψις ἐκ μέρους τῆς Σουλτάνας . . . Σελ. 81—136

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΜΕΧΡΙΣ ΟΥΓΟΓΟΗΣ.

Ἡ βροχερά ἐποχὴ — Ἀναρρήθμητα ἐρπετά — Διάδασις τοῦ Οὐγγε-
ρεγγέρη — Μαστίγωσις τοῦ Βοῦνδερ* Σελαάμ. δραπέτευσις καὶ ἀ-
νεύρεσις αὐτοῦ — Φυλάκισις στρατιωτῶν μου ὑπὸ τῆς Σουλτάνας
— Ἡ ἔρημος τοῦ Μακάτα — Δραπέτευσις* καὶ αἰχμαλωτίσις
στρατιωτῶν — Φρικταὶ δυσκολίαι εἰς τὴν διάδασιν τοῦ ἔλους Μα-
κάτα — Σκήνωμα ἐν Οὐσαγάρᾳ — Ἐπιστολὴ τοῦ Σόου πρὸς τὸν
Φάρκουαρ — Ἀπάντησις τοῦ Φάρκουαρ — Παράδοξος αὐτοῦ σπα-
τάλη — Ὀλιγωρία τοῦ Σόου — Νέος τρόπος χρήσεως φορτηγοῦ
ἀμάξης — Ἡ λίμνη Οὐγόμεβη — Ὁ Σόου καὶ ὁ Φάρκουαρ κατὰ
τὸ πρόγευμα — Ὁ Σόου «ρίπτεται ἐκτάδην» κατὰ γῆς — Προτείνει
νὰ τὸν ἀπολύσω — Ματανοεῖ — Βολὴς πυροβόλου διαπερᾶ τὴν
σκηνὴν μου — Ὁ Φάρκουαρ ἀφίεται ἐπίσω εἰς Μπουάπουαν —
Ὁ Ἀβδούλας μπὶν Νασήβ — Σκηναὶ ἐν Μπουάπουα . . . Σελ. 137—189

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΔΙΑ ΜΑΡΕΓΓΑΣ ΜΚΑΛΗΣ, ΟΥΓΟΓΟΗΣ ΚΑΙ ΟΥΪΑΝΖΗΣ
ΜΕΧΡΙΣ ΟΥΝΥΑΝΥΕΜΒΕ.

Ἄφιξις εἰς Τσοῦνιον — Πικρὸν ὕδωρ — Ἡ Μαρέγγα Μκάλη — Στέ-
ρσις ὕδατος ἐπὶ τριάκοντα ἕξ ὥρας — Κινδυνώδης προσβολὴ πυ-
ρετοῦ — Ἄφιξις ἐν Οὐγογῶ — Τρομακτικὴ ὀχλαγωγία — Ἀφθο-
νία τροφίμων εἰς Μבוῦμην — Φόρος πρὸς τὸν Μέγαν Σουλτάνον —
Ὁ Σουλτάνος τοῦ Ματαμβούρου — Πορεῖα εἰς Βιχαουάναν — Μα-
στιγῶσις τῶν Οὐαγογῶ — Ἐπίσκεψις τοῦ Σουλτάνου τῆς Μιζάν-

ζας — 'Η ώραία φυλή τῶν Οὐαχούμπας — "Αφίξις ἐν Μουκον-
δόκου — 'Αναχώρησις — Συμβούλιον μετὰ τῶν 'Αράδων περὶ
ἐκλογῆς ὁδοῦ — Φιλωνεικία καὶ ἀποχωρισμός ἀπ' αὐτῶν — 'Α-
κολουθοῦσιν ἡμᾶς — 'Η Οὐγογή ἀποδείκνυται Γῇ 'Οδύνης καὶ
Πικρίας — "Αφίξις ἐν Κίτι — 'Ο Σουλτάνος μὲν Μωχαμέτ —
Σταθμός ἐν Κουσαῦρι — Κλέπτης πληρωθεὶς — Κωδιοὶ — Τὰ
ἐρείπια τῆς 'Ρουδούγας — 'Ο 'Αμίρ μὲν Σουλτάν — Διάβασις
τοῦ Ποταμοῦ — "Αφίξις ἐν Οὐνυανυεμβέ Σελ. 490—245

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΑ.

Σελ. 246—278

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

ΔΙΑΜΟΝΗ ΕΝ ΟΥΝΥΑΝΥΕΜΒΕ.

Φιλοξενία παρὰ τῇ Διοικητῇ, Σαῦδ μὲν Σαλήμ — 'Αρμόδιον οἶκη-
μα — Ταβόρα, ἡ κυριωτέρα τῶν 'Αράδων ἀποικία — Μιράμβος,
ὁ ἀρχηγός τῆς Οὐβουέχας — Διαρπαγαὶ αὐτοῦ — Συμβούλιον
πολέμου — Εὐρεσις τοῦ κερθάνιου τοῦ Διβιγιστῶνος — Φρικτός
πορετός — Πορεία δι' Οὐζιζι — "Αφίξις ἐν Μασάνζῃ — 'Ο Σόου
πίπτει ἀσθενῆς — Συνάντησις τοῦ 'Αραβὶ κοῦ Στρατοῦ ἐν Μρούτῳ
— Μάχη κατὰ τοῦ Μιράμβου — 'Αλωσις τοῦ χωρίου Ζιμπίζου —
Δευτέρα προσβολὴ πυρετοῦ — 'Ηττα καὶ μεγάλη σφαγὴ τῶν 'Α-
ράδων ὑπὸ τοῦ Μιράμβου — 'Οπισθοχώρησις εἰς Μφούτον, Σελ. 279—308

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

ΔΙΑΜΟΝΗ ΕΝ ΟΥΝΥΑΝΥΕΜΒΕ.

'Οπισθοχώρησις τῶν 'Αράδων εἰς Ταβόραν — Προχωρῶ — "Αφίξις
ἐν Κουϊχάρᾳ — Δοκιμὴ ἐτέρας ὁδοῦ — 'Η θέσις μου σοδαρωτάτη
— 'Αγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Φάρκουαρ — 'Ηττα τῶν 'Αράδων
ἐν Ταβόρᾳ — Φόνος τοῦ Κάμη μὲν 'Απτουλα — 'Η Ταβόρα
παραδεδομένη εἰς τὸ πῦρ — Προπαρασκευαί πρὸς ἄμυναν — 'Ο
φιλόσοφος Σέχ μὲν Νασήθ — 'Αποφασίζω νὰ πέμψω πρὸ ἐμοῦ
κερθάνιον εἰς Οὐζιζι — Θάνατος τοῦ Βαρούτῃ — Δελία καταλαμ-
βάνει τοὺς ἀνθρώπους μου — 'Ο μικρὸς παῖς Καλούλου — Βά-
πτισις αὐτοῦ — 'Ο Μιράμβος προσβάλλει τὸ Μφούτο, καὶ νικᾷ-
ται — 'Ο Σελήμ παράφρων ὑπὸ τοῦ συνεχοῦς πυρετοῦ — Δύο ὁ-
δηγοί, 'Ασμάνης καὶ Μαβρούκης — 'Απόφαις τοῦ νὰ εὔρω τὸν
Διβιγιστῶνα Σελ. 309—333

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

ΜΕΧΡΙ ΜΡΕΡΑΣ, ΟΥΚΟΝΟΓΓΟ.

'Αναχώρησις ἀπὸ Κουϊχάρας — Μαστίγωσις τοῦ Βομβάν — 'Ο
Σόου ἐπιθυμεῖ νὰ μείνῃ ὀπίσω — Βιάζω αὐτὸν νὰ προχωρήσῃ —

Ἑτέρα προσβολή πυρετοῦ — Ὁ ταχυδρόμος τοῦ Διδιγκστῶνος καθυστερεῖ — Ἀφίξεις ἐν Κοσεγέρα — Ὁ Σόου ἀποκαρτερεῖ καὶ στέλνεται ὀπίσω εἰς Κουϊάραν — Τὰ λαμπρὰ δάση τῆς Οὐναμουέζης — Ἀφίξεις εἰς Οὐγούνδαν — Ὁ πυρετὸς Μουκουγγούρου — Περιγραφή τοῦ πυρετοῦ τούτου — Μεγαλοπρεπὴς συκαμινέα — Θῦμα εὐφλογίας — Εὗρεσις ἀναρρίθμητων σκελετῶν ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ἡμῶν — Ἀφίξεις ἐν Μανυάρα — Φιλονεικία μετὰ τοῦ Σουλτάνου περὶ τοῦ φόρου — Ἐπίσκεψις αὐτοῦ — Δόσις συγκεντρωμένου ἀρμυνιακοῦ — Ἐκπληξίς τοῦ Σουλτάνου — Ὁ παράδεισος τῶν κυνηγῶν — Τὸ πρῶτόν μου κυνήγιον· φόνος ἀντιλόπης — Ὑπερήφανον βάδισμα ὀνάγρων — Συμβάν μετὰ κροκοδείλου — Κυνήγιον δύο ἡμερῶν — Στάσις — Ὁ Ἀσμάνης καὶ ὁ Μαθρούκης ἐγείρουσι κατ' ἐμοῦ τὰ ὅπλα των — Ἀποκατάστασις τῆς εἰρήνης — Ὁ Βομβάης μαστιγούται ἐκ δευτέρου καὶ τίθεται εἰς τὰς ἀλύσους — Χαρακτῆρες τῶν κυριωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐκδρομῆς μου — Ἀφίξεις ἐν Ζιουάνι — Ὁ μελισσοφάγος — Οὐτένδῃ — Μουάροο — Ἀφίξεις ἐν Μρέρα — Ἐπιδιόρθωσις τῶν σανδάλων μου Σελ. 334—383

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

ΔΙΑ ΟΥΚΑΟΥΕΝΔΗΣ, ΟΥΒΙΝΖΑΣ ΚΑΙ ΟΥΧΧΑΣ
ΜΕΧΡΙΣ ΟΥΖΙΖΙ.

Ἀναχώρησις ἀπὸ Μρέρας — Στρατόπεδον ἐν τῇ δάσει — Βυθίζομαι μέχρι τοῦ λαίμου ἐν τῇ ἱλύϊ τοῦ Ρούγγουα — Ὁ ποταμὸς Μπόκουας — Πρώτην φοράν βλέπω κατοικίαν λέοντος — Ἀγέλη πιθήκων — Συμβάν μετὰ τρομεροῦ ἀγροχοίρου — Ἀκολουθοῦμαι ὑπὸ λέοντος — Ἡμέρα μεγάλων ταραχῶν — Φόνος βουδάλου — Λεοπάρδαλις — Βάδισμα βουδάλων — Εἰς τὰ πρόσωπα πάντων φαίνεται ἡ πεῖνα ὑφ' ἧς κατετρύχουμεθα — Τὸ χωρίον Οὐελλέδ Νζογέρα — Ἀφθονία τροφίμων — Ὄνος τις βυθίζεται ἐντὸς ἔλους — Πρεσβεία πρὸς τὸν ἀρχηγὸν Κιάλαν — Ἐπτάωρος συνομιλία — Ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Μαλαγαράζη — Ὁ ὄνος ἡμῶν «Σίμπας» ἀπάγεται ὑπὸ κροκοδείλου — Εἰδήσεις περὶ τοῦ ΔΙΒΙΓΚΣΤΩΝΟΣ — Σταθμὸς ἐν Καουάγγα — Ἐριδες περὶ φόρου — Ὑπέρογγοι ἀπαιτήσεις — Διαβαίνομεν τοὺς ποταμοὺς Πόμπουην καὶ Κασέγγην — Πορεία κατὰ τὸ μεσονύκτιον διὰ τῶν δασῶν — Παράφρων γυνὴ παρ' ἐλίγον ἐπρόδιδεν ἡμᾶς διὰ τῶν κραυγῶν αὐτῆς — Βρονταὶ ἐκ τῆς Ταγκανύικας — Ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Ρουγούφου — Νιαμτάγα — Ἡ λίμνη Ταγκανύικα! Οὐρ-ρί! Ὑψώσατε τὰς σημαίας! — Ὁ Σούσης, ὑπηρέτης τοῦ Διδ. Διδιγκστῶνος, λέγει «Καλὴν ἡμέραν, Κύριε!» — «Εἰσθε ὁ Διδ. ΔΙΒΙΓΚΣΤΩΝ, ΩΣ ΥΠΟΘΕΤΩ;» «ΝΑΙ!» — Συνδιάλειξις μετὰ τοῦ Διδάκτορος — Καλὴν νύκτα Σελ. 384—440

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

ΠΑΡΑ ΤΩ ΔΙΒΙΓΚΣΤΩΝΙ.

Περὶληψις τῶν περιηγήσεων τοῦ Διδιγκστῶνος ἐκ τοῦ σημειωματαρίου μου Σελ. 441—496

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

ΕΠΙ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΤΑΓΚΑΝΟΥΙΚΑΣ.

Τὸ πλοῖον ἡμῶν, ἰσχυρόν μονόξυλον — Ὑπερμεγέθεις πίθηκοι τοῦ εἵδους τῶν κοινοκεφάλων — Οἱ ἄλιεῖς τῆς Ταγκανούικας — Ὁ ποταμὸς Ζάσσης καὶ τὸ ὁμώνυμον χωρίον — Καταμέτρησις τῶν ὑδάτων τῆς Λίμνης — Ἡ νῆσος Νιαβίγμα — Ἀνησυχούμεν κατὰ τὸ δεῖπνον — Ἐγθροπραξίαι τῶν ἰθαγενῶν — Πόλεμος μεταξὺ Μουκάμβα καὶ Οὐαρουμασάνυα — Μγουάνας τις ἐπιβεβαίωσεν ὅτι ὁ Ῥουσίζιος ῥέει ἐκτὸς τῆς Λίμνης — Καὶ πάλιν πίπτω κληνῆρης ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ — Περιποιήσεις τοῦ Διδάκτορος — Αἱ ἐπιβεβαιώσεις τοῦ Μγουάνα διαψεύδονται ὑπὸ τοῦ Μουκάμβα — Πληθος κροκοδείλων — Αἱ πληροφορίαι τοῦ Ῥουχίγγα — Τὸ βόρειον ἄκρον τῆς λίμνης καὶ τὸ στόμιον τοῦ Ῥουσιζίου — Τὸ ζήτημα «ἂν ὁ Ῥουσίζιος εἰσρῇ ἐν τῇ Ταγκανούικᾳ ἢ ἐξέρχεται αὐτῆς» — Ὁ Διδάκτωρ εἰσέτι πιστεύει ὅτι ὑπάρχει διέξοδος — Τὸ ἀπώτατον σημεῖον ἐφ' οὗ ἔφθασαν ὁ Βόρτων καὶ ὁ Σπήκ — Σημεῖα ταραχῶν ἐν τῇ χωρίῳ τοῦ Μρούτα — Αἱ νῆσοι τοῦ Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης — Τὸ ἀκρωτήριο Λουδοῦμπα — Ἀρχαὶ μάχης — Ὁ Σουλτάνος καταπραύνεται -- Σοβαρὰ καὶ ἐνταυτῇ κωμικῇ σκηνῇ -- Ἐπάνοδος εἰς Οὐζίζι Σελ. 497--535

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΑ.

Σελ. 536--574

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

ΑΠΟ ΟΥΖΙΖΙ ΜΕΧΡΙΣ ΟΥΝΥ ΝΥΕΜΒΕ.

Συνομιλία μετὰ τοῦ Λιθιχιστῶνος περὶ τῶν συμβάντων ὑμῖν κατὰ τὴν μικρὰν ἡμῶν ἐκδρομὴν -- Ὁ Διδάκτωρ ἀπορρίπτει πᾶσαν ἰδέαν περὶ ἐπανάδου μεχρισοῦ ἀποπερατώσῃ τὸ ἔργον του -- Κατηγορεῖ τὸν Διδ. Κίρκ διὰ τὴν ἀποστολὴν δούλων καὶ τὰς διαταγὰς τοῦ νᾶ τὸν φέρωσιν ὀπίσω -- Ἀπόδοσις τῶν πυροβόλων αὐτοῦ Ἐνφιλδ -- Ὁ Διδάκτωρ ἀποφασίζει νὰ μὲ συνοδεύσῃ μέχρις Οὐνυανυεμβέ -- Προσβολὴ ὑπὸ διαλείποντος πυρετοῦ -- Πῶς διήλθομεν τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως -- Ἀναχώρησις ἐξ Οὐζίζι -- Πλοῦς ἡμῶν πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς Ταγκανούικας -- Ἀφίξις εἰς τὸν ποταμὸν Λιούχην καὶ διάβασις αὐτοῦ -- Διάβασις τοῦ Μαλαγαράζης -- Οὐδὲν ῥεῦμα ὑπάρχει ἐν τῇ Ταγκανούικᾳ -- Ἀφίξις ἐν Οὐρίμβᾳ -- Κυνήγιον ὀνάγρων -- Ἡ κοιλὰς τοῦ Λοαζέρη -- Φόνος θηλείας βουβάλου -- Ἐνώπιον ἐλέφαντος -- Θέα τῆς Μαγδάλας -- Ἡ κοιλὰς τῆς Ἰμέρας -- Οἱ πόδες τοῦ Διδάκτορος εἰς κακὴν κατάστασιν -- Ἀγέλαι κυνηγίου ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Μπόκουα -- Φόνος δύο ὀνάγρων -- Ἀγέλη καμηλοπαρδάλων -- Ὁ δούλος τοῦ Ἰβραήμ Οὐλίμέγγος δραπετεύει -- Γεωγραφικὸν πλῆθος τοῦ Μπόκουα -- Προπαρασκευὴ σφαιρῶν διὰ ψευδαργύρου -- Φόνος καμηλοπαρδάλων -- Ἀναχώρησις διὰ Μισόγγι -- Ὁ Διδάκτωρ δακνέται φρικτὰ ὑπὸ ἀγρίων μελισσῶν -- Ὁ Μιράμβος πεινῶν --

Θάνατος τοῦ Σόου -- Συμβάντα τοῦ Βίου καὶ Θάνατος τοῦ Ῥοβέρ-
του Διδιγκστῶνος -- Λέων ἐν ταῖς λόχμαῖς -- Τριφθία λεόντων --
Ῥαφίξις ἐν Οὐγούνδα -- Αἰχμαλώτισις τοῦ δραπετοῦ Χαμδάλλα --
Ῥαφίξις εἰς Οὐνυανουεμβέ Σελ. 572--615

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

ΑΠΟ ΟΥΝΥΑΝΓΕΜΒΕ ΜΕΧΡΙ ΒΑΓΑΜΟΥ.

Ἀνοίγω τὰς ἀποσκευὰς τοῦ Διδάκτορος -- Αἱ ἐλπίδες ἡμῶν διαφεύ-
δονται -- Ὁ Ἀσμάνης ἐνοχος κλοπῆς -- Λευκοὶ μύρμηκες πίνον-
τες τὸ οἶνόπνευμα καὶ θέτοντες εἰς τόπον αὐτοῦ σίτον! -- Ἀπό-
δοσις τῶν ἐμπορευμάτων τῇ Διδ. Διδιγκστῶνι -- Γράφει τὰς πρὸς
τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐπιστολὰς -- Ἐπιστολὴ αὐτοῦ τῇ κ. Τζέιμς
Γόρδον Βένεττ -- Ἀσματα ἐγγχωρίων -- Τελευτατὰ νῦν μετὰ τοῦ
Διδιγκστῶνος -- Σφράγισις τοῦ ἡμερολογίου του -- Ὁ ἀποχωρι-
σμός ἡμῶν -- Χαῖρε -- Σταθμός ἐν Τούρα -- Ἐπιστολαὶ παρά
τοῦ Διδάκτορος -- Ῥαφίξις ἐν Κιουαῦέχα -- Ἦχος κεράτων κα-
λῶν τοῦ Οὐαγογὸ πρὸς πόλεμον ἀκούεται πανταχόθεν -- Πανο-
πλία τῶν Οὐαγογὸ -- Ψευδὴς θόρυβος -- Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Κχόν-
ζης ἀνθίσταται κατὰ τῆς προόδου ἡμῶν -- Προπαρασκευὴ εἰς μά-
χην -- Οὐνυαμονέζος τις ἀρπαζεται ἐκ τοῦ λαιμοῦ ἀποκατάστασις
τῆς εἰρήνης -- Ῥαφίξις ἐν Κανυένυη -- Ἐπίσκεψις τοῦ Σουλτάνου
-- Τὸ χωρίον Μαπάγγα -- Αἰφνιδία ὁρμὴ ὠπλισμένων ἐγγχωρίων
-- Τεσσαράκοντα λόγχοι κατὰ τεσσαράκοντα πυροβόλων -- Αἴ-
τησις καὶ πληρωμὴ φόρου -- Ἐκθεσὶς τοῦ Λευκόλου περὶ τοῦ
θανάτου τοῦ Φάρκουσαρ -- Ἡ κοιλὰς τοῦ Μουκονδόχουα -- Στε-
ρήσεις ὑπὸ τῆς Μασίνας -- Καταστρεπτικὴ πλημύρα -- Σμήνη
κωνῶπων ἀδδηφάγων -- Τὸ κιθώτιον τὸ περιέχον τὰ χειρόγραφα
τοῦ Διδάκτορος εἰς κίνδυνον -- Διαβαλνομεν τὸν ποταμὸν διὰ σχοι-
νίων -- Ῥαφίξις ἐν Σιμπαμουένυη -- Τὰ ἐρείπια τῶν τειχῶν αὐτῆς
-- Τρομερὰ καταιγίς -- Καταστροφή ἑκατὸν χωρίων -- Τὰ δάση
τῆς Μσούδας -- Αἱ πληγαὶ αὐτῶν -- Μύρμηκες τοῦ θερμοῦ βδά-
τος -- Εἰδήσεις ἐκ Ζαγγιβάρης -- Ῥαφίξις ἐν Βαγαμούο -- Συνάν-
τησις τῆς «πρὸς ἀναξήτησιν καὶ βοήθειαν τοῦ Διδιγκστῶνος ἐκ-
δρομῆς» Σελ. 616--660

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ.

Σελ. 661--691

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟΝ	Σελ. 691--692
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	Σελ. 693--722
ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ	Σελ. 723--724

ΛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΟΝ.

Βόμα	.	.	περίφραγμα
Βούβου	.	.	μελανοὶ κόκκοι
Διουάν	.	.	προὔχων, ἀρχηγὸς ἢ διοικητὴς
Δό ^η	.	.	τέσσαρες ὑάρδαι ὑφάσματος
Δόουα	.	.	ἱατρικὸν
Φούνδον	.	.	δέκα περιδέραια ἢ δέκα κέτ
Γουλάβιο	.	.	εἶδος ὑαλίνων κόκκων
Χάφδε	.	.	εἶδος ὑαλίνων κόκκων
Χαμάλ	.	.	φορεὺς
Χόγγα	.	.	φόρος
Ίσματλι	.	.	ὄνομα ἰθαγενὲς εἶδους ὑφάσματος
Καδουγγούρου	.	.	εἶδος ὑαλίνων κόκκων χρώματος πλίνθου
Καίφ-Χαλέκ	.	.	«πῶς περνᾷς» ;
Κανίκι	.	.	κυανοῦν ὑφασμα τῶν Ἰνδιῶν
Κάμπι	.	.	στρατόπεδον
Κέτ	.	.	ἐν περιδέραιον ἦτοι τὸ δέκατον τοῦ φούνδου
Κικοῦμα-κοῦμα	.	.	ἀσθένεια τοῦ ἥπατος
Κιραγγόζης	.	.	ὁδηγὸς
Κιτάμβι	.	.	ὑφασμα
Λάνιο	.	.	εἶδος ὑαλίνων κόκκων χρώματος κιτρίνου
Λούγγιο	.	.	κυανοὶ ὑάλινοι κόκκοι
Λούγγιο μπαμπά	.	.	μικροὶ κυανοὶ ὑάλινοι κόκκοι
Λούγγιο ρέγγα	.	.	μεγάλοι κυανοὶ ὑάλινοι κόκκοι
Μ	.	.	ἀχώριστον μόριον δηλοῦν ἐν ἄτομον χώρας τινὸς ἦτοι Μ-ζιζι, ἐγγώριος τοῦ Ζιζι.
Μάνυα πάρα	.	.	προὔχων, δεῦτερος μετὰ τὸν ἀρχηγὸν

Ματάμα . . .	ἀραβόσιτος
Μπέμπου . . .	ἀγρία ροδακινέα
Μερικάνι . . .	ἀμερικανικὸν πανίον
Μγάγγας . . .	ιατρὸς ἢ μάγος
Μιέζι Μούγγου . . .	κισσαουχιλικὴ ὀνομασία τοῦ «Θεοῦ»
Μτέμης . . .	τίτλος συνώνυμος τῷ τοῦ βασιλέως
Μτόνι . . .	ρεῖθρον
Μουχόγγο . . .	φόρος
Μουλούγγου . . .	ἰθαγενὴς ὀνομασία τοῦ «Θεοῦ»
Μουκουγγούρου . . .	ἀδιάλειπτος πυρετὸς
Μβοῦχα . . .	βροντὴ
Νγόμπε . . .	δάμαλις
Παγαζίς . . .	φορεὺς, ἀχθοφόρος
Πόσχο . . .	τροφή
Σάμι σάμι . . .	ἐρυθροὶ ὑάλινοι κόκκοι
Σάμπα . . .	ἀγρὸς
Σὰς . . .	ὑφασμα «μουσελίνα»
Σὲχ . . .	τίτλος διδόμενος εἰς προὔχοντα
Σοῦκκον . . .	δύω ὑάρδαι ὑφάσματος
Σοχάρι . . .	εἶδος χρωματιστοῦ ὑφάσματος
Σουγγομάζζι . . .	μεγάλοι ὑάλινοι κόκκοι ἢ ἐκ σινικῆς κεράμου
Ταουζίρι . . .	εἶδος ὑφάσματος
Ου . . .	ἀχώριστον μῆριον σημαῖνον χώραν ἥτοι Οὐ-ζιζι δηλεῖ χώρα τοῦ Ζιζι.
Οὐγάγγα . . .	ιατρικὰ
Οὐα . . .	ἀχώριστον μῆριον δηλοῦν πρόσωπα πολλὰ. ἥτοι Οὐα-ζιζι σημαίνει λαὸς τοῦ Ζιζι.
Οὐασένσοι . . .	περιφρονητικὸς τίτλος διδόμενος εἰς ἐγ- χωρίους
Ύάμπο . . .	«πῶς εἴσθε» ;
Ζίλουα . . .	λιμνάριον
Ζιουάνι . . .	τέλμα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Τὴν δεκάτην ἔκτην Ὀκτωβρίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἐξηκοστοῦ ἐννάτου ἔτους εὐρισκόμην εἰς Μαδρίτην, ἔνθα πρό τινων ἡμερῶν εἶχον φθάσει ἀπὸ τὰς ἐν Βαλεντία σφαγὰς. Τὴν 10 ὥραν Π. Μ. ὁ Ἰάκωβος ἐν τῇ κατὰ τὴν ὁδὸν Calle de la Gruz (Ὀδὸς τοῦ Σταυροῦ) ὑπ' ἀρ. — οἰκίᾳ μου, μοι ἐγχειρίζει τηλεγράφημά τι, ὅπερ ἀποσφραγίσας ἀνέγνωσα αὐτὸ, ἔχον ὡς ἐξῆς: — « Ἐλθὲ εἰς Παρισίους χάρι' σπουδαίας ἐπιχειρήσεως. » Τὸ τηλεγράφημα μοι ἀπηϋθύνετο ὑπὸ τοῦ Κου James Gordon Bennett υἱοῦ, νέου διευθυντοῦ τοῦ « Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης. »

Ἀμέσως καταβιβάζω τὰς εἰκόνας μου ἐκ τῶν τοίχων τοῦ δωματίου μου, τὸ ὁποῖον ἦτο εἰς τὸ δεῦτερον πάτωμα, θέτω ἐντὸς τῶν κιβωτίων μου τὰ βιβλία καὶ ἐνθυμήματά μου, συνάζω μετὰ σπουδῆς τὰ ἐνδύματά μου, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἦσαν πλυμένα, τὰ δὲ ἡμίστεγνα καὶ ἀκάθαρτα, καὶ μετὰ δίσωρον ἐσπευσμένην καὶ σκληρὰν ἐργασίαν τὰ δισάκκιά μου δένονται καὶ ἐπιγράφονται διὰ « Παρισίους. »

Ἡ ταχυδρομικὴ συνοδία ἀναχωρεῖ ἐκ Μαδρίτης διὰ Hendaye τὴν 3ην ὥραν Μ. Μ. ἔχω λοιπὸν καιρὸν ν' ἀποχαιρετίσω τοὺς φίλους μου. Εἰς τούτων κατοικεῖ κατὰ τὴν ὁδὸν Calle Goya ἀριθ. 6 εἰς τὸ τέταρτον πάτωμα· εἶνε δὲ οὗτος συνεργάτης πολλῶν τοῦ Λονδίνου ἡμερησίων φύλλων. Ὁ κύριος οὗτος ἔχει τέκνα, τὰ ὁποῖα ἡγάπων. Τὰ μικρὰ ταῦτα παιδιὰ Charlie καὶ Willie εἶναι στενοί μου φίλοι· ἀγαπῶσι τὴν διήγησιν τῶν συμβάντων τοῦ βίου μου, καὶ εὐχαρίστησιν μοι ἐνεποίει ἡ μετ' αὐτῶν συνδιάλεξις. Νῦν ὅμως ὀφείλω νὰ εἰπῶ αὐτοῖς τὸ χαῖρε! . . .

Ἐκτὸς αὐτῶν ἔχω καὶ φίλους εἰς τὴν πρεσβείαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τῶν ὁποίων ἡ συναναστροφὴ με-

γάλως μοι ἦτο εὐχάριστος· καὶ τούτους ὅμως ἠναγκάσθην ν' ἀποχαιρετίσω αἰφνηδίνως! . . . « Ἐλπίζομεν νὰ μᾶς γράψῃτε· θὰ χαίρωμεν μανθάνοντες τὸ αἶσιον τῆς ποθητῆς ὑγείας σας » . . . Ποσάκις κατὰ τὴν ἐν ταῖς καυστικαῖς ἐκείναις χώραις περιοδεῖαν μου μοι ἐφάνη ὅτι ἤκουσα αὐτὰς τὰς ἰδίας λέξεις! ποσάκις ὑπέστην τὴν μᾶστιγα αὐτὴν, ἀποχωριζόμενος τοιούτων φίλων! . . .

Ἐκαστος ὅμως εἰς τὴν θέσιν μου ἐφημεριδογράφος ἐξ ἀνάγκης ὀφείλει νὰ ὑποφέρῃ· ὡς ἀθλητῆς ἐν τῇ παλαίστρᾳ ὀφείλει νὰ προπαρασκευάζεται διὰ τὴν πάλην· εἰς τὴν παραμικρὰν ὀπισθοχώρησιν, εἰς τὴν παραμικρὰν δειλίαν ἀφανίζεται. Ὡς ὁ ἀθλητῆς περιφρονεῖ τὸ διὰ τὸ στῆθός του ῥυθνθὲν ξίφος, οὕτω καὶ ὁ περιοδεύων ἐφημεριδογράφος ἡ ἀνταποκριτὴς πρέπει νὰ περιφρονῇ οἰανδήποτε πρὸς τὸ βάραθρον ὠθοῦσαν αὐτὸν προσταγὴν! εἴτε εἰς τὴν πάλην, εἴτε εἰς τὸ συμπόσιον πηγαίνει, δι' αὐτὸν εἶνε ἐν καὶ τὸ αὐτό! Οὕτω καὶ ὁ ἐφημεριδογράφος πρέπει νὰ προπαρασκευάζεται σύνθημα ἔχων τὰς λέξεις: « Ἐ μ π ρ ὅ ς, π ά ν τ ο τ ε ἐ μ π ρ ὅ ς ».

Τὴν 3ην ὥραν M. M. ἤρχισα νὰ ταξειδεύω· ἀναγκασθεὶς ὅμως νὰ μείνω εἰς Βαυόνην δι' ὀλίγας ὥρας, ἐφθασα εἰς Παρισίους μόλις τὴν νύκτα τῆς ἐπαύριον. Ἀμέσως διηυθύνθην εἰς τὸ « Μ έ γ α Ξ ε ν ο δ ο χ ε ῖ ο ν » καὶ κρούσας τὴν θύραν τοῦ θαλάμου τοῦ Κου Bennett,

— Ἐμπρὸς, ἤκουσα φωνὴν τινα λέγουσαν.

Εἰσελθὼν εὗρον τὸν Κον Bennett ἐπὶ τῆς κλίνης του.

— Ποῖος εἶσαι; ἠρώτησεν.

— Ὁ ἀνταποκριτὴς σας Στάνλεϋ, ἀπεκρίθην.

— Ἀ, ναί! καλῶς ἤλθες, κάθισε· ἤξεύρεις τί; ἔχω σπουδαίαν διὰ σὲ ἐπιχείρησιν.

Καὶ ρίψας ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ κοιτωνίτην ἠρώτησε:

— Ποῦ στοχάζεσαι νὰ εὐρίσκηται ὁ Λιθιγαστὼν;

— Θετικῶς δὲν γνωρίζω, Κύριε.

— Τί φρονεῖς; . . . Στοχάζεσαι νὰ ζῇ ὁ ἄνθρωπος αὐτός;

— Πιθανόν νὰ ζῇ καὶ πιθανόν νὰ μὴ ζῇ, ἀπήντησα.

— Καλά ! ἐγὼ νομίζω ὅτι ζῇ καὶ ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ εὐρεθῇ· ὅθεν σκοπεύω νὰ πέμψω σὲ πρὸς εὑρεσιν αὐτοῦ.

— Πῶς ; ὑπέλαβον, μὲ τὰ σωστά σας νομίζετε ὅτι ἐγὼ δύναμαι νὰ εὔρω τὸν Διδάκτορα Λιβιγιστῶνα ; Μήπως ἐννοῆτε νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν ;

— Μάλιστα· ἐννοῶ νὰ ὑπάγῃς καὶ νὰ εὔρῃς αὐτόν, ὅπουδῆποτε ἂν ἀκούσῃς ὅτι εὐρίσκεται· νὰ φέρῃς ὅσας δύνασαι περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις, καὶ πιθανόν — προσέθηκε δι' ὕφους μᾶλλον περιεσκεμμένου καὶ ἐλευθερίου — ὁ γέρων ἄνθρωπος νὰ ὑποφέρῃ πολλὰς στερήσεις. Ὅθεν λάβε μετὰ σοῦ ἄρκετὰ χρήματα, ἵνα βοηθήσῃς αὐτόν, ἂν ἔχῃ ἀνάγκην βοήθειας. Βεβαίως θὰ πράξῃς ὅπως νομίζῃς κάλλιον πρὸς εὑρεσιν αὐτοῦ καὶ ὅπως κρίνῃς εὐκολώτερον.

— Ἀλλὰ νὰ εὔρω τὸν Λιβιγιστῶνα ! Εἶπον, θαυμάσας τὸ ἀπαθὲς ὕφος τοῦ Κου Bennett, ὅστις ἔπεμπεν ἄνθρωπον εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν πρὸς ἔρευναν ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον πάντες, μὴδ' ἐμοῦ ἐξαιρουμένου, ἐνόμιζον ἀποθαμμένον ! Ἀνελογίσθητε, Κε Bennett, τὰ μεγάλα ἔξοδα τῆς μικρᾶς ταύτης περιοδείας ;

— Καὶ πόσα θέλει στοιχίσει ; ἠρώτησεν ἀμέσως.

— Ἡ ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ περιοδεία τοῦ Βόρτωνος καὶ Σπὴκ ἐστοίχισεν ἀπὸ τρεῖς χιλιάδας μέχρι πέντε χιλιάδων λιρῶν στερλινῶν, ὅθεν πιστεύω ὅτι τὰ ἔξοδα τῆς μελετωμένης ταύτης περιοδείας θέλουσιν ἀνέλθει ἄνω τῶν δύο χιλιάδων καὶ πενταχοσίων λιρῶν στερλινῶν.

— Καλά, θὰ σὲ εἰπῶ τὶ μέλλεις νὰ πράξῃς ! . . . Σύρε τώρα χιλίας λίρας, καὶ ὅταν ἐξοδεύσῃς αὐτάς, σύρε ἐτέρας χιλίας, καὶ ὅταν αὗται τελειώσωσι, σύρε ἄλλας χιλίας, καὶ ὅταν τελειώσῃς καὶ αὐτάς, σύρε ἔτι χιλίας, καὶ οὕτω καθεξῆς· ἀλλ' Εὐρὲ τὸν Λιβιγιστῶνα ! . . .

Ἐκπλαγεῖς, οὐχὶ ὅμως καὶ συγχισθεὶς ἐπὶ τῇ προσταγῇ, (καθότι ἐγνώριζα ὅτι, ὅταν ὁ Κος Bennett συνελάμβανέ τι κατὰ νοῦν, εὐκόλως δὲν ἠδύνατό τις νὰ τὸν ἀποτρέψῃ),

βλέπων δὲ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου τὸ γιγαντιαῖον τοιαύτης ἐπιχειρήσεως, ἐσκέφθην ὅτι δὲν εἶχε μελετήσῃ καλὰ τὰ ὑπὲρ καὶ κατὰ τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτῆς· ὅθεν εἶπον:—

— Ἦκουσα ὅτι μετὰ θάνατον τοῦ πατρός σας θέλετε πωλήσει τὸν «Κήρυκα» καὶ ἀποσυρθῇ τῆς ἐργασίας.

— Ὅστις δὴποτε σοὶ εἶπε τοῦτο ἔσφαλε μεγάλως· καθότι δὲν ὑπάρχουσιν ἐν Νέα Ὑόρκη ἀρκετὰ χρήματα πρὸς ἀγορὰν τοῦ «Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης». Ὁ πατήρ μου κατέστησεν αὐτὸν σπουδαῖον φύλλον· ἐγὼ σκοπεύω νὰ καταστήσω αὐτὸν σπουδαιότερον· ἐπιθυμῶ νὰ ὀνομασθῇ τὸ φύλλον μου Ἐφ' ἡμερίς, κατὰ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως ταύτης σημασίαν, τοῦτέστι νὰ δημοσιεύωνται ἐν αὐτῷ οἱ ἀδῆποτε τὸν κόσμον ἐνδιαφέροντα νέα ἀντὶ ὧσων δὴποτε θάπανῶν.

— Ἀφοῦ μοὶ λέγητε τοῦτο, εἶπον, δὲν ἔχω τι πλέον νὰ εἴπω πρὸς ὑμᾶς. Ἐπιθυμεῖτε λοιπὸν νὰ ὑπάγω κατ' εὐθεῖαν εἰς Ἀφρικὴν πρὸς ζήτησιν τοῦ Διδάκτορος Λιθιγιστῶνος;

— Ὁχι! ἐπιθυμῶ νὰ ὑπάγῃς πρῶτον εἰς τὴν ἐγκαινίαν τοῦ Ἰσθοῦ τοῦ Σουέζ καὶ ἔπειτα νὰ προχωρήσῃς εἰς τὸν Νεῖλον. Ἀκούω ὅτι ὁ Βέκερ μετ' οὐ πολὺ ἀναχωρεῖ δι' Ἀνω Αἴγυπτον. Ἐρεῦνησον ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον τὰ περὶ τῆς ἐκδρομῆς αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν περιοδείαν σου αὐτὴν περίγραφον ὅσον τὸ δυνατόν καλλίτερον ὅσα γνωρίζεις ὅτι χρειάζονται διὰ τοὺς περιηγητάς· σύνθεσε δὲ ὁδηγὸν (ἀλλὰ πρακτικόν) διὰ τὴν Κάτω Αἴγυπτον, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ περιέχωνται τὰ ἀξιολογώτερα τῶν πραγμάτων καὶ ὁ τρόπος δι' οὗ δύναται τις εὐκολώτερον νὰ ἴδῃ αὐτά. Δύνασαι ὡσαύτως μετὰ ταῦτα νὰ ὑπάγῃς εἰς Ἱεροσόλυμα· ἀκούω ὅτι ὁ πλοίαρχος Warren κάμνει σπουδαίας ἀνακαλύψεις εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα. Μετὰ ταῦτα ἐπισκέφθητι τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐξέτασον καλῶς τὰ τῆς μεταξὺ τοῦ Χεδίβου καὶ τοῦ Σουλτάνου διαφορᾶς. Ἀκολούθως (ἄφες με νὰ σκεφθῶ) δύνασαι ὡσαύτως νὰ ἐπισκεφθῇς τὴν Κριμαίαν καὶ τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα τῆς μάχης πεδία, μεθ' ὃ διὰ

τοῦ Καυκάσου ὑπαγε εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν· ἀκούω ὅτι προπαρασκευάζεται Ἑρσσιχὴ διὰ Χίβαν ἐκδρομὴ. Ἀπ' ἐκεῖ δύνασαι διὰ τῆς Περσίας νὰ ὑπάγῃς εἰς Ἰνδίας· μὴ λησμονήσῃς ὅμως νὰ γράψῃς ἐνδιαφέρουσιν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὴν Περσέπολιν. Ὅπως ὑπάγῃς εἰς Ἰνδίας, ἐξ ἀνάγκης θὰ περάσῃς καὶ ἀπὸ τὸ Βαγδάτιον· ἅμα λοιπὸν ὑπάγῃς εἰς τὴν πόλιν αὐτήν, γράψον κάτι τι περὶ τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Εὐφράτου. Μετέπειτα, ἅμα φθάσῃς εἰς Ἰνδίας, δύνασαι νὰ πορευθῇς πρὸς εὗρεσιν τοῦ Λιθιγκστῶνος. Ἴσως τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἀκούσῃς ὅτι ὁ Λιθιγκστὼν εὐρίσκεται κατὰ τὴν πρὸς τὴν Ζαγγιβάρην ἄγουσαν ὁδόν· ἂν ὄχι, ὑπαγε εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ εὗρε αὐτόν, ἂν ζῇ. Λάβε ὅσας δυνηθῇς περισσοτέρας εἰδήσεις περὶ τῶν ἀνακαλύψεων αὐτοῦ· καὶ ἂν εὕρῃς αὐτὸν ἀποθαμμένον, φέρε' μετὰ σοῦ ὅσας δυνηθῇς ἀποδείξεις περὶ τοῦ πραγματικοῦ αὐτοῦ θανάτου. Ταῦτα καὶ καλὴν νύκτα. Ὁ Θεὸς εἴη μετὰ σοῦ !

— Καλὴν νύκτα, εἶπον, ὅ,τι δύνатаι νὰ πράξῃ ἡ ἀνθρώπινος φύσις, θέλω πράξει καὶ ἐγώ· καί, ὁ Θεὸς πλεον ἔστω μετ' ἐμοῦ κατὰ τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην ἐπιχείρησιν.

Κατέλυσα εἰς ξενοδοχεῖόν τι, ἐν ᾧ ἀπῆντησα συγχάτοικόν μου τινά, Ἐδουάρδον Κίγκ καλούμενον, ὁ ὁποῖος ἀντὶ παντὸς ἐπεθύμει νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὴν ἐφημερίδα, ἧς ἦτο ἀνταποκριτὴς, τί πράττει ὁ Κος Bennett καὶ εἰς τί ἀπέβλεπεν ἡ ἀποστολὴ μου.

Μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως ἤθελον ἐρωτήσῃ τὴν γνῶμην τοῦ κυρίου τούτου περὶ τῆς μελετωμένης περιοδείας μου, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησα νὰ πράξω τοῦτο. Μολονότι δ' ἤμην ἐπιφορτισμένος τὴν μεγίστην τῶν ἐπιχειρήσεων, ὧφειλον νὰ λέγω ὅτι πορεύομαι μόνον εἰς τὸν Ἰσθμὸν τοῦ Σουέζ, ἵνα παρευρεθῶ εἰς τὴν ἐγκαινίασιν αὐτοῦ. Ὁ νέος Κίγκ συνεταξείδευσε μετ' ἐμοῦ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου μέχρι Μασσαλίας, εἰς τὸν σταθμὸν τῆς ὁποίας ἀπεχωρίσθημεν, ἐκεῖνος μὲν πορευόμενος πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν ἐφημερίδων εἰς τὸ ἀναγνωστήριον τοῦ Rowles — ἐγὼ δὲ εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν καὶ — τίς γνωρίζει ;

Δὲν εἶνε ἀνάγκη, νομίζω, νὰ ἐπαναλάβω τί ἐπραξα πρὶν ἢ ὑπάγω εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν.

Ἀνῆλθον τὸν Νεῖλον καὶ εἶδον τὸν κ. Higginbotham πρῶτον μηχανικὸν τῆς ἐκδρομῆς τοῦ Βέκερ ἐν Φίλαις, ὅπου καὶ ἐμπόδισα μονομαχίαν μεταξὺ τούτου καὶ μωροῦ τινος Γάλλου, ὅστις ἤθελε νὰ μονομαχήσῃ μὲ τὸν κ. Higginbotham, ἐπειδὴ οὗτος παρατηρήσας τὸ φέσιόν του ἐξέλαβεν αὐτὸν ὡς Αἰγύπτιον. Συνωμίλησα μετὰ τοῦ πλοιάρχου Warren εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ κατῆλθον ἐντὸς μιᾶς τῶν τάφρων, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τινος λοχίου τοῦ μηχανικοῦ σώματος, ὅπως παρατηρήσω τὰ σημεῖα τῶν Τυρίων ἐργατῶν ἐπὶ τῶν θεμελίων λίθων τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος. Ἐπεσκέφθην τὰ τεμένη τῆς Σταμβούλ μετὰ τοῦ Πρέσβεως τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν καὶ τοῦ Γενικοῦ προξένου τῆς Ἀμερικῆς. Περιηγήθην τὰ Κριμαϊκὰ τῆς μάχης πεδιά, φέρων μετ' ἐμοῦ τὸ ἄριστον σύγγραμμα τοῦ Kinglake. Ἐγευμάτισα μετὰ τῆς χήρας τοῦ στρατηγοῦ Liprandi ἐν Ὁδησῶ. Εἶδον τὸν Ἀραβα περιοδεύτην Palgrave ἐν Τραπεζοῦντι καὶ τὸν Βαρῶνον Nicolay, τὸν πολιτικὸν Διοικητὴν Καυκάσου, ἐν Τυφλίδι. Συγκατώκῃσα μετὰ τοῦ Πρέσβεως τῆς Ῥωσσίας κατὰ τὴν ἐν Τεχεράνῃ διαμονήν μου, καὶ κατὰ τὴν ἐκ Περσίας διάβασίν μου μετὰ μεγάλης φιλοξενίας μὲ ὑπεδέχοντο οἱ κύριοι διευθύνται τῆς Ἰνδο-Εὐρωπαϊκῆς τηλεγραφικῆς Ἑταιρίας· ἀκολουθῶν δὲ τὰ παραδείγματα πολλῶν μεγάλων ἀνδρῶν, ἔγραψα τὸ ὄνομά μου ἐφ' ἐνὸς τῶν μνημείων τῆς Περσεπόλεως. Τέλος μηνὶ Αὐγούστῳ τοῦ 1870 ἔφθασα εἰς Ἰνδίας.

Τὴν 12 Ὀκτωβρίου ἀνεχώρησα ἐκ Βομβάης ἐπὶ τοῦ πλοίου «Polly» Κατευθυνόμενος εἰς Μαυρίκιον· ἐπειδὴ δὲ τὸ «Polly» ἦτο βραδυκίνητον, τὸ ταξίδιον διήρκεσε τριάκοντα ἑπτὰ ἡμέρας. Ἐπὶ τοῦ πλοίου τούτου ἦτο κάποιος William Lawrence Farquhar — προερχόμενος ἐκ Leith τῆς Σκωτίας — ὑποπλοίαρχος ὁμολογουμένης ἱκανότητος. Ἦτο ναύτης ἀτρόμητος· σκεφθεὶς δὲ ὅτι ἡδύνατο ν' ἀποβῇ

χρήσιμος εἰς ἐμέ, τὸν προσέλαβον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου, ἀρχομένου τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠθέλομεν ἀναχωρίσει ἐκ τῆς νήσου Ζαγγιβάρης διὰ Βαγαμόου. Μὴ δυνάμενος νὰ εὗρω πλοῖον κατ' εὐθεΐαν διὰ Ζαγγιβάρην, ἐπεβιάσθην διὰ Seychelles. Τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας μετὰ τὴν εἰς Μαχαΐαν ἀφίξίν μου, ἥτις εἶναι μία τῶν Seychelles νήσων, ἐπέτυχον εἰσιτήριον δι' ἐμέ, τὸν William Lawrence Farquhar καὶ τὸν Σελίμ—χριστιανὸν ἀραβόπαιδα ἐξ Ἱεροσολύμων, ὅστις μοὶ ἐχρησίμευεν ὡς διερμηνεύς — ἐφ' ἑνὸς ἀμερικανικοῦ ἀλιευτικοῦ πλοίου διὰ Ζαγγιβάρην, εἰς τὸν λιμένα τῆς ὁποίας ἐφθάσαμεν τῇ 6 Ἰανουαρίου 1871.

Παρέλειψα μακρὰν ἀφήγησιν τῶν μέχρι τοῦδε περιηγήσεών μου, καθότι δὲν ἐνδιαφέρουσι τὸν ἀναγνώστην· καὶ τὰ μὲν κατὰ τὰς πολλὰς ταύτας περιηγήσεις μου συμβάντα εἰσὶ πολλά, ἀλλὰ τὸ βιβλίον τοῦτο περιέχει μόνην τὴν ἀφήγησιν τῆς ἀναζητήσεως τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστῶνος, τοῦ διασῆμου τούτου Ἀφρικανοῦ περιοδευτοῦ. Ὁμολογῶ ὅτι τὸ δημοσιογραφικὸν τοῦτο ἔφος εἶναι Ἰκάριον· τινὲς μάλιστα ἐκάλεσαν αὐτὸ Κιχωτικόν· τὴν λέξιν ὅμως ταύτην οὐδόλως δέχομαι, ὡς θέλει παρατηρήσει ὁ ἀναγνώστης πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὸ τέλος.

Μετεχειρίσθην τὴν λέξιν «στρατιῶται» ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Ἡ ὠπλισμένη συνοδία, τὴν ὁποίαν ὁ περιοδευτὴς λαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ πρὸς ὁδηγίαν τοῦ ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ, σύγκειται ἐξ ἐλευθέρων μαύρων αὐτοχθόνων τῆς νήσου Ζαγγιβάρης, ἢ δούλων ἡλευθερωμένων ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, οἵτινες μεταξὺ των καλοῦσιν ἀλλήλους «ἀσκάρι»· ἡ Ἰνδικὴ αὕτη λέξις μεθερμηνευομένη δηλοῖ «στρατιῶται»· μολοντοῦτο δύναται τις νὰ προσλάβῃ αὐτοὺς ὡς ὑπηρέτας. Καλλίτερον ἤρμοζεν εἰς ἐμέ νὰ ὀνομάζω αὐτοὺς «ὑπηρέτας» ἢ νὰ μεταχειρίζωμαι τὴν λέξιν «στρατιῶται», ἀλλ' ἐπειδὴ συχνότερον ἐσυνείθιζα νὰ καλῶ αὐτοὺς στρατιώτας παρὰ «οὐατούμα» (τοὔτέστιν ὑπηρέτας) διὰ τοῦτο ἡ ἕξις αὕτη ἐπεπράχθη παρ' ἐμοὶ οὕτως, ὥστε δὲν ἠδυνήθην ν' ἀποσκο-

ρακίσω αὐτήν· νομίζω λοιπὸν ὅτι ἡ περὶ τῆς λέξεως «στρα-
τιῶται» ἀπολογία μου αὐτὴ θέλει εὐχαριστήσῃ τοὺς μᾶλ-
λον αὐστηροὺς τῶν ἐπικριτῶν. . . .

Ὡσαύτως κατὰ τὴν ἀφήγησιν τῶν συμβεβηκότων μου
μετεχειρίσθην τὸν ἐνικὸν συχνότερον τοῦ πληθυντικοῦ ἢ ὅ-
σον τῇ μετριοφροσύνῃ προσήκει.

Ὅφείλει ὅμως νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ ἀναγνώστης ὅτι
συγγράφω ἀφήγησιν τῶν ἰδεῶν, συμβάντων καὶ περιηγή-
σεών μου, καὶ ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς μετὰ τοῦ Διδά-
κτορος Λιβιγκστῶνος συναντήσεώς μου τὸ ἄτομόν μου εἶνε
τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον αὐτόν, δι' ὃ ὀφείλει νὰ ἐπιστήσῃ τὴν
προσοχὴν του εἰς τὰς ὁδοιπορίας, ταραχάς, σκέψεις καὶ
ἐντυπώσεις μου. Μεταχειριζόμενος ὅμως τὰς λέξεις «ἡ ἐκ-
δρομὴ μου» ἢ «συνρδία μου», οὐδόλως ἐπεταὶ ὅτι σφετερί-
ζομαι τὸ δίκαιον ἄλλου, καθότι ἐκ τῶν προτέρων σαφῶς ἐ-
ξήγησα ὅτι ἡ ἐκδρομὴ εἶναι τοῦ «Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρ-
κης» καὶ ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἐπιφορτισμένος τὴν διαταγὴν ταύ-
την ὑπὸ τοῦ κ. James Gordon Bennett, ἰδιοκτῆτου τῆς ἐφη-
μερίδος ὁ «Κῆρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης», καὶ ἔμμισθος ὑπάλ-
ληλος τοῦ κυρίου τούτου.

Ἐν ἔτι· μετεχειρίσθην τὸ διηγηματικὸν ὕφος ἐν τῇ ἀφη-
γήσει τῶν ἱστορικῶν συμβάντων τῆς περιοδείας, καθότι
ὁμολογουμένως εἶνε ἀνώτερον τοῦ ἡμερησίου ὕφους· ὅθεν
ἐσκέφθην ὅτι κατ' αὐτόν τὸν τρόπον δύναμαι ν' ἀποφύγω
τὸ μέγα σφάλμα τῆς ταυτολογίας, δι' ὃ τινὲς τῶν περιη-
γητῶν αὐστηρῶς κατεκρίθησαν.

Στοχάζομαι νὰ ἐξηγήθῃ σαφῶς· μὴ βλέπων τὴν ἀνάγκη
νὰ εἴπω τι περισσότερον ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ, ἀρχομαι τῆς
ἀφηγήσεως τῶν συμβάντων μου.

ΕΡΡΙΚΟΣ Μ. ΣΤΑΝΛΕΪ.

8. Ὁδὸς Δουκίσσης, Πλατεία Πορτλάνδης, ἐν Λονδίνῳ.
Μηνὶ Ὀκτωβρίῳ, 1872.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Η ΝΗΣΟΣ ΖΑΓΓΙΒΑΡΗ.

Μία τῶν εὐφορωτέρων τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ νήσων εἶνε καὶ ἡ Ζαγγιβάρη. Ὄταν ἀπεχώρησα ἐκ Βομβάης ἐπὶ κεφαλῇς τῆς ἐν τῷ ἀγνώστῳ κέντρῳ τῆς Ἀφρικῆς ἐκδρομῆς τοῦ «Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης» ἐφантаζόμην τὴν νῆσον ταύτην μικρὸν διαφέρουσαν μεγάλῃς τινὸς σύρτεως, ἢ ὡς μέρος τι τῆς ἐρήμου Σαχάρας μετὰ μιᾶς ἢ δύο περιωρισμένων ὁάσεων, ὑπὸ θαλάσσης κυκλωμένην, καὶ ἔμπλεον χολέρας, πυρετοῦ καὶ ἐτέρων ἀκατονομάστων μὲν, ἀλλὰ φρικτῶν καὶ τρομακτικῶν ἐπιδημικῶν νόσων· ἐνόμιζα ὅτι ἡ νῆσος αὕτη κατωκεῖτο ὑπὸ ἀμαθῶν μαύρων, ἐχόντων μεγάλα καὶ παχέα χεῖλη, τῶν ὁποίων τὸ παρῥησιαστικὸν ἠδύνατο νὰ συγκριθῇ πρὸς τὰ ἐκτρώματα ἐκεῖνα τοῦ Du Chailla, κυβερνωμένων ὑπὸ δεσποτικοῦ τινος καὶ τυραννικοῦ ἄραβος.

Τίνι τρόπῳ ἡ ἐσφαλμένη αὕτη ιδέα εἰσεχώρησεν εἰς τὴν φαντασίαν μου, οὐδ' ἐγὼ δύναμαι νὰ ἐννοήσω· ἀνέγνωσα βιβλία καὶ ἄρθρα περὶ Ζαγγιβάρης, τὰ ὁποῖα δι' ὄντως εὐνοϊκοῦ τρόπου ἐξέθετον τὰ περὶ τῆς νήσου ταύτης· ἐντούτοις ἐνόμιζα κατὰ φαντασίαν ὅτι μέγα ἤθελεν εἶσθαι διὰ τὸν κόσμον εὐεργέτημα ἡ ὁλοσχερῆς καταβύθις τῆς νήσου ταύτης. Δὲν εἶμαι βέβαιος περὶ τούτου, νομίζω ὅμως ὅτι τὴν ιδέαν ταύτην, ὁμοῦ μὲ ἄλλας πολλὰς ἀλλοκότους ιδέας, συνέλαβον κατὰ νοῦν ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Πλοιάρχου Βόρτωνα τοῦ ἐπιγραφομένου «Λιμναῖαι χῶραι τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς» (Lake Regions of Central Africa). Τὸ σύγγραμμα τοῦτο καθόλου, καίτοι σαφέστατον καὶ ἀληθέστατον, ἔχει μέρη τινά, ἐν οἷς τὸ ὕφος εἶνε δυσάρεστον καὶ χολῶδες· ἀναγνώσας δὲ τὸ μέρος, ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς, περιγράφων τὰς ἐν ταῖς χώραις ἐκεῖναις τῆς Ἀφρικῆς ὕφισταμένας τρομακτικὰς πυρετώδεις νόσους καὶ παρασυρόμενος ὡς ὑπὸ θανασίμου τινὸς ρεύματος τελευτᾷ λέγων τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα, ὥστε ἐγὼ εἰκάσας ὅτι ἐλπὶς ἐπιστροφῆς δὲν ὑπάρχει διὰ τὸν εἰς ἐκεῖνας τὰς χώ-

ρας πορευόμενον περιοδευτήν, συνέλαβον τὴν ἐσφαλμένην ταύτην ἰδέαν καὶ περὶ τῆς νήσου Ζαγγιβάρης. Ἄλλ' ὅπως ὁ ὑπνώτων χαίρει ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τῆς εὐεργετικῆς αὐγῆς, ἥτις διασκορπίζει τὰ τρομακτικὰ ὄνειρα, ὅφ' ὧν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κατατρυχόμενος ἠγωνία, ὅπως ὁ ἐν μακρυσμέναις χώραις εὐρισχόμενος ἀγάλλεται ἐπὶ τῇ λήψει ἐπιστολῆς μὲ καλὰς εἰδήσεις, οὕτω καὶ ἐγὼ ἠσθάνθην ἐν τῇ ψυχῇ μου ἀνέκφραστόν τινα ἀγαλλίασιν ἐπὶ τῇ θεᾷ τῶν χλοερῶν καὶ πρασίνων ἀκτῶν τῆς νήσου Ζαγγιβάρης, αἵτινες μοὶ ἔλεγον: «Ἐλπίζε· σπανίως τὰ πράγματα εἶνε κακά, ὡς περιγράφονται».

Ἐνωρὶς τὴν πρωτὴν ἐταξείδευον τὸν μεταξὺ Ζαγγιβάρης καὶ Ἀφρικῆς πορθμόν. Αἱ ὑψηλαὶ τῆς ἡπείρου ξηραὶ ἐφαίνοντο μακρόθεν ὡς ἐπιμήκης σκιά ἐν τῷ ὑποφαίῳ χρώματι τῆς αὐγῆς. Ἡ νῆσος ἔκειτο ἀριστερὰ ἡμῶν, εἰς ἑνὸς μόλις μιλίου ἀπόστασιν· ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ἀποκαλυπτομένη εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ἐνεφανίζετο, προχωροῦσης τῆς ἡμέρας, ἀποβάλλουσα τὴν ὁμιχλώδη αὐτῆς σινδόνην, μέχρις οὗ τέλος ἠγέρθη ἐντελῶς καὶ καθαρῶς φαινομένη εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, ὥραία κατὰ τὰς φυσικὰς καλλονὰς ὡς ὁ πολιτιμώτατος τῆς οἰκουμένης ἀδάμας. Ἐφαίνετο χαμηλή, οὐχὶ ὅμως καὶ ὁμαλή· ὑπάρχουσιν ὥραϊα μικρὰ ὑψώματα τῇδε καθεῖσε κείμενα καὶ ὀλίγον τι ὑψόμενα ἄνω τῶν ἀσθενῶν μὲν ἀλλὰ χαριεσσῶν κορυφῶν τῶν τὰ ἄκρα τῆς νήσου γύρωθεν περικοσμοῦντων κοκκοφοινίκων (cocoa trees)· προσέτι μικραὶ κοιλάδες, ὁρώμεναι εἰς μικρὰς διαστάσεις, κεῖνται εἰς ὥραίας τοποθεσίας· ἐντὸς τῶν κοιλάδων αὐτῶν οἱ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἡλίου καίόμενοι ἄνθρωποι εὐρίσκουσι δρόσον καὶ σκιὰν ἀπαλλασσόμενοι τῆς δεινῆς αὐτῶν θέσεως. Ἐξαιρουμένης τῆς περὶ τὴν νῆσον ἀμμώδους γραμμῆς, ἐφ' ἥς τὰ πράσινα κύματα μετὰ διηνεκοῦς φλοίσβου καὶ βρυχηθμῶν ἐκυλινδοῦντο, σύμπασα ἡ νῆσος ἐφαίνετο τεθαμμένη ὑπὸ βαθεῖαν στρωμνὴν χλόης.

Ἐντὸς τοῦ περικαλλοῦς τούτου πορθμοῦ τῆς Ζαγγιβάρης ἔπλεον βαγγάλαι (1), μετὰ ταχύτητος εἰσερχόμενα,

(1) Σ. Μ. — Βαγγάλαι λέγονται μικρὰ ἀρχαῖα πλοῖα μὲ δύο ἱστούς, τῶν ὁποίων χρῆσιν ποιοῦνται ἐν τῷ Ἰνδικῷ Ὠκεανῷ πρὸς ἐμπορείαν καὶ πειρατείαν μεταξὺ τῆς παραλίας τοῦ Μαλαβάρ καὶ

καὶ ἐξερχόμεναι τοῦ μικροῦ κόλπου τῆς Ζαγγιβάρης με ἀναπεπταμένα ἰστία. Πρὸς νότον, ὑπεράνω τῆς θαλασσίας γραμμῆς τοῦ ὀρίζοντος, ἐφαίνοντο οἱ γυμνοὶ ἰστοὶ διαφόρων μεγάλων πλοίων, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τῶν ἰστῶν αὐτῶν πυκνὸς σωρὸς λευκῶν καὶ ὁμαλῶν τὸ ὕψος οἰκιῶν. Αἱ οἰκίαι αὗται ἀπετέλουν τὴν πόλιν Ζαγγιβάρην, πρωτεύουσαν τῆς νήσου. Ἡ πόλις αὕτη εἶνε ὡραία, εὐρύχωρος καὶ εὐπρεπής· φέρει δὲ τὰ χαρακτηριστικὰ ἀραβικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ὑπεράνω μεγίστων τινῶν κτιρίων, κατὰ μῆκος τῆς παραλίας τῆς πόλεως κειμένων, ἐκυμάτιζον ἡ αἵματόχρους σημικία τοῦ Σουλτάνου τῆς Ζαγγιβάρης Σαῖτ Βουργάζ, καὶ αἱ σημαὶ τῶν προξενείων Ἀμερικῆς, Ἀγγλίας, Βορείου Γερμανικῆς Ὀμοσποδίας καὶ Γαλλίας. Ἐντὸς τοῦ λιμένος ὑπῆρχον δέκα τρία μεγάλα πλοῖα, ὧν τέσσαρα Ζαγγιβάρεια πολεμικά, ἐν Ἀγγλικόν πολεμικόν, ἡ «Νύμφη» δύο Ἀμερικανικά, ἐν Γαλλικόν, ἐν Πορτογαλλικόν, δύο Ἀγγλικά καὶ δύο Γερμανικά ἐμπορικά· πρὸς τούτοις δὲ ἄπειροι βαγγάλαι ἐξ Ἰωάννας καὶ Μαϋόττας, τῶν Κομόρων νήσων, ἐκ Μοσχάτης καὶ Κοότζης—ἐμπορευόμεναι μεταξὺ Ἰνδίας, Περσικοῦ Κόλπου καὶ Ζαγγιβάρης.

Ὁ πλοίαρχος Francis R. Webb, Πρόξενος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν (πρότερον δὲ ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἀμερικῆς) με ὑπεδέχθη δι' εὐγενεστάτου καὶ ὄντως φιλοξένου τρόπου. Ἄν ὁ κύριος οὗτος δὲν μοὶ ἐχορήγει τὴν ἀναγκαίαν ταύτην ὑπηρεσίαν, θὰ ἠναγκαζόμην νὰ κατοικήσω εἰς οἰκίαν τινά, γνωστήν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Charley». Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη εἰς τὴν αἰκίαν αὐτὴν παρὰ τοῦ ἰδιοκτῆτου αὐτῆς, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται τοιοῦτοτρόπως· εἶνε οὗτος Γάλλος, με ῥίνα κυρτήν, πρὸς τούτοις δὲ λίαν ἰδιότροπος καὶ πασίγνωστος εἰς τὸν τόπον αὐτὸν διὰ τὴν προθυμίαν μετὰ τῆς ὁποίας ξενίζει τοὺς παμπτώχους ὁδοιπόρους, δεικνύων αὐτοῖς μεγίστην μὲν ἀγαθότητα, ἀλλὰ πάντοτε προσπεποιημένην, ἕνεκεν τῶν συμφερόντων του· ἢ θὰ ἠναγκαζόμην νὰ στήσω τὴν διπλὴν μου στρατιωτικὴν ἀμερικανικὴν σκηνὴν ἐπὶ τῆς ἀμμώδους ἀκτῆς τῆς τροπικῆς ταύτης νήσου, ὅπερ οὐδὲ φρόνιμον, οὐδ' ἐπιθυμητὸν ἦτο.

τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Γενικῶς εἰσὶ χωρητικότητος 200—250 τόνων φορτίου καὶ ταξειδεύουσι μετὰ μεγίστης ταχύτητος.

Ἡ τοῦ πλοιάρχου ὅμως Webb ἔγκαιρος πρότασις, δι' ἧς ἔθετο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου τὴν ἀρμοδίαν καὶ ὠραίαν οἰκίαν του, εἰς τὴν ἡδυνάμην πᾶν ὅ,τι ἐπεθύμουν νὰ ζητήσω πρὸς εὐχαρίστησίν μου, ἐπρόλαβε πᾶσαν ἐνδεχομένην δυσἀρέσκειαν.

Παρελθούσης μιᾶς ἡμέρας ἀπὸ τῆς εἰς Ζαγγιβάρην ἀφίξεώς μου, ἀμέσως ἐνόησα ἀκριβῶς τὴν ἄγνοίαν, ἐν ἣ διετέλουν, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Ἀφρικανοὺς καὶ τὰ πράγματα ἐν γένει. Ἐφантаζόμεν ὅτι, ἀναγνώσας καλὰ τὸν Βόρτωνα καὶ Σπήκ, εἶχον ἐνοήσει διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν βιβλίων τούτων τὸ νόημα, τὴν μεγάλην ἐπισημότητα καὶ τὸ ὕψος τοῦ ἔργου, δι' οὗ εἶχον ἐπιφορτισθῇ. Ἀλλ' οἱ ἐπὶ τῶν βιβλίων στηριζόμενοι ὑπολογισμοί μου οὗτοι ἦσαν πάντῃ γελοιοί· αἱ φανταστικαὶ εἰκόνες τῶν Ἀφρικανῶν πραγμάτων ἀμέσως ἠφανίσθησαν, ἡ πρόωρος χαρὰ ἐματαιώθη, σκληραὶ δὲ ιδέαι ἤρχισαν νὰ καταλαμβάνωσι τὸν νοῦν μου, ἐμφανιζόμεναι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ὑπὸ εἰδεχθῇ καὶ τρομακτικὴν μορφήν! . . .

Ἦρχισα νὰ περιφέρωμαι εἰς τὴν πόλιν. Ἡ πόλις αὕτη βρίθει σχολιῶν καὶ στενῶν ὁδῶν, οἰκιῶν δι' ἀσθέστου ἐλευχωμένων καὶ δρόμων λευκῶν, ὁμοίως διὰ τῆς αὐτῆς ὕλης κεχρισμένων· τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ κατὰ τὴν καθαρωτέραν συνοικίαν. Μεγάλῃ ἐντύπωσιν μοὶ ἐποίησεν ἡ ὁδὸς τῶν Βανουαναίων, τὴν ὁποίαν ἐγὼ ὠνόμασα οὕτως. Ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ αὐτῆς ὑπάρχουσι κοιλώματα, ἔμπροσθεν τῶν ὁποίων κάθηνται σαρικοφόροι Βανουαναῖοι, ἐντὸς δ' αὐτῶν ἀπίεστα βαμβάκια, κύπροι, ὑφάσματα διάφορα ἐγχώρια προϊόντα καὶ ὅ,τι ἄλλο· ἐδάφη πλήρη ἐλεφαντοδόντων, ἡ σκοτεινὰ γωνία, πλήρεις ἀκατεργάστου καὶ ἀπίεστου βάμβακος, ἡ ἀποθῆκαι κεραμικῶν σκευῶν, ἡλων καὶ ἐτέρων εὐθηνῶν Βρουμμαγγενῶν ἐμπορευμάτων, ἦτοι ἐργαλείων κτλ. Ὑπάρχουσι προσέτι καὶ ἕτεραι ὁδοὶ λίαν δυσώδεις, ἐν αἷς δυσώδεις κίτρινοι καὶ μαῦροι ἄνδρες πυκνόμαλλοι κάθηνται παρὰ τὰς θύρας ἀθλίων καλυβῶν φλυαροῦντες, καγχάζοντες, παζαρεύοντες· παρ' αὐτοὺς δὲ δέρματα βοῶν, πισσάσφαλτοι, ἀκαθαρσίαι, παντοῖα καθάρματα, περιττώματα κτλ. ἀναδίδουσιν ὁσμὴν δυσάρεστον καὶ νοσώδη· τοιαύτη εἶνε ἡ τῶν Νέγρων συνοικία. Παρετήρησα προσέτι καὶ ἄλλας ὁδοὺς μὲ ὑψηλὰς καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον στε-

ρεάς οικίας· αἱ ὀροφαὶ αὐτῶν εἰσιν ὀμαλαί, αἱ δὲ θύραι με γάλαι καὶ γεγλυμμέναι καὶ διὰ χονδροειδῶν χαλκίων κρουστήρων ἐφοδιασμένοι· παρὰ τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν αὐτῶν θυρωροὶ (daabs), σταυροποδητὴ κατήμενοι, φυλάττουσι τὰς ζοφεράς εἰσόδους τῶν οἰκιῶν τῶν κυρίων των. Μακρότερον ἀβαθὲς πέρασμα θαλάσσης εἰσδύει ἐν τῇ ξηρᾷ· ἐντὸς τοῦ περάσματος αὐτοῦ βαγγάλαι τινές (dhows), ἀκάτια, λέμβοι καὶ ἐν ἧ δύο ἀτμοκίνητα, ἀλλόκοτα ῥυμουλκά, πλέουσι παραπλεύρως ἐπὶ ἰλυώδους θαλάσσης· ἡ ἰλὺς αὕτη, φερομένη ὑπὸ τῶν περιοδικῶν ρευμάτων καὶ παλιρροίων, μένει συνήθως εἰς τὸ μέρος τοῦτο. Ὑπάρχει πρὸς τούτοις θέσις τις καλουμένη «Ναζι-Μόυα» (Εἷς κοκκοφοῖνιξ) εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Εὐρωπαῖοι ὑπάγουσι τὴν ἐσπέραν δι' ἀσθενῶν καὶ χάνων βημάτων, ὅπως ἀναπνεύσωσι τὴν θαλασσίαν ἀναψυκτικὴν αὔραν, καθ' ἣν ὥραν ὁ καυστικὸς ἥλιος βυθίζεται πρὸς δυσμάς· παρὰ τὴν θέσιν αὐτὴν τάφοι τινές ναυτῶν, πληρωσάντων τὴν ζωὴν αὐτῶν ἅμα τῇ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἀφίξει των· παρέκει ὑψηλὸν οἰκοδόμημα, ἐν ᾧ κατοικεῖ ὁ Διδάκτωρ Tozer, «ἀποστολικὸς ἐπίσκοπος τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς», μετὰ τῶν μικρῶν αὐτοῦ μαθητῶν· καὶ τόσα ἄλλα πράγματα, τὰ ὁποῖα μοὶ ἐπροξένησαν τόσῃ ἐντύπωσιν, ὥστε νομίσας ἑμαυτὸν ἀνίκανον νὰ παρατηρήσω ἰδιαιτέρως καὶ τακτικῶς ἕκαστον τῶν περιπεπλεγμένων αὐτῶν πραγμάτων, ἐν βραχεῖ μὴ δυνάμενος νὰ διακρίνω τὸν Ἀραβὰ ἀπὸ τὸν Ἀφρικανόν, τὸν Ἀφρικανόν ἀπὸ τὸν Βανουαῖον, τὸν Βανουαῖον ἀπὸ τὸν Ἰνδόν, τὸν Ἰνδόν ἀπὸ τὸν Εὐρωπαῖον, κτλ.—ἀπεφάσισα νὰ κοιμηθῶ ὀλίγον, καθότι εἶχον κουρασθῇ.

Ἡ Ζαγγιβάρη εἶνε τὸ Βαγδάτιον, ἡ Ἰσπαχάνη, τὸ Σταμπούλ, ἂν θέλητε, τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Εἶνε ἡ μεγάλη ἀγορὰ, ἐν ἣ συνέρχονται πάντες οἱ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀφρικῆς ἐμπορευόμενοι ἐλεφαντόδοντας. Ἐν τῇ αὐτῇ ἀγορᾷ ἔρχονται τὸ ῥητινώδες κόμμι, τὰ δέρματα, τὰ ἀγαρικά, αἱ ξυλικάι ὡς καὶ οἱ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ μαῦροι δοῦλοι. Τὸ Βαγδάτιον ἔχει μεγάλας ἀγοράς (τσαρσία) μεταξίνων ὑφασμάτων, ἡ Ζαγγιβάρη ἔχει ἀγοράς ἐλεφαντοδόντων· ἐν Βαγδατίῳ ἐγένετό ποτε τὸ ἐμπόριον τῶν κοσμημάτων, ἐν Ζαγγιβάρῃ γίνεται νῦν τὸ τοῦ ῥητινώδους κόμμεως· ἐν Σταμπούλ υφίστατο τὸ ἐμπόριον δούλων γυ-

ναικῶν ἐκ Κιρκασίας καὶ Γεωργίας, ἐν Ζαγγιβάρῃ πωλοῦνται ὥραιαι μαῦραι δοῦλαι ἐξ Οὐχιῡάσου, Οὐγίνδης, Οὐγογόςης, Οὐνναμουέζης καὶ Γάλλας.

Οἱ αὐτόχθονες τῶν μερῶν αὐτῶν ἐμπορεύονται ὡς ἐν πάσαις ταῖς Μωαμεθανικαῖς χώραις· ἐξαιρετικῶς δὲ οἱ Ἀραβες, οἵτινες ἐμπορεύονται ὡς ἐπὶ τῆς πρὸ γεννήσεως τοῦ Μωῦσέως ἐποχῆς. Ὁ Ἀραψ οὐδέποτε μεταβάλλει τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά του. Ἐλθὼν ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰ ἔθιμα τῶν προπατόρων του· ὅπου ἂν ὑπάγῃ κομίζει μεθ' ἑαυτοῦ τὰς γυναῖκάς του, τὴν θρησκείαν του, τὸ μακρὸν αὐτοῦ ἔνδυμα, τὸ ὑποκάμισόν του, τὸν μάλλινον χιτῶνά του καὶ τὴν μάχαιράν του. Εἰσερχόμενος εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀφρικῆς οὐδόλως μεταβάλλει τοὺς τρόπους τοῦ ζῆν καὶ οὐδόλως ἐνοχλεῖται ἀπὸ τοὺς γέλωτας τῶν μαῦρων αὐτοχθόνων τῆς ἡπείρου καὶ τοὺς χλευασμοὺς αὐτῶν, τοὺς ὁποίους διὰ τῶν ἀλλοχότων ἐθίμων του προξενεῖ. Ἐκ τούτων ὅμως οὐδόλως ἔπεται ὅτι ἡ χώρα κατέστη Ἀνατολική, καθότι ὁ Ἀραψ δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβάλῃ καὶ τὴν ἀτμόσφαιραν αὐτῆς. Ἡ ὄψις τῆς χώρας εἶνε ἡμι-ἀφρικανική, ἡ δὲ πόλις ἡμι-ἀραβική.

Ὁ χαρακτήρ τῶν Μοσκατινῶν Ἀράβων τῆς Ζαγγιβάρης εἶνε ἄξιος σπουδῆς· πρὸ πάντων ἀξιοθαύμαστος φαίνεται ἡ ἐτοιμότης αὐτῶν· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πάντες περιοδεύουσιν· οἱ πλεῖστοι δὲ τούτων προχωροῦντες ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀφρικῇ πρὸς εὔρεσιν τοῦ πολυτίμου ἐλεφαντόδοντος, πολλάκις εὐρέθησαν εἰς δεινὰς καὶ κινδυνώδεις θέσεις· εὐαριθμότατοι δὲ εἶνε οἱ μὴ πολλάκις ἐν τοιαύταις περιπετείαις εὐρεθέντες καὶ κινδυνεύσαντες· καὶ εἰς τούτων ὅμως τὰ χαρακτηριστικά, ἔνεκεν τῆς μεγάλης αὐτῶν περὶ τὰ τοιαῦτα πείρας, ἐνυπάρχει ὕψος αὐταρεσκειᾶς καὶ ὑπερηφανείας· τὸ ὕψος αὐτῶν, καθόλου λαμβανόμενον, εἶνε γαλήνιον, αποφασιστικόν, τολμηρόν καὶ ἐλευθέριον· ἐπομένως ἀκουσίως σέβεται τις αὐτούς. Αἱ διηγῆσεις, τὰς ὁποίας μερικοὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν μοι ἔλεγον, δύνανται, ὡς νομίζω, ν' ἀποτελέσωσι τόμους ὁλοκλήρους συμβεβηχότων.

Οἱ τὰς μεμιγμένας φυλὰς ἀποτελοῦντες Ἀραβες εἶνε ὄντως ἀξιοκαταφρόνηται. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ οὐδὲ μαῦροί εἶνε, οὐδὲ λευκοί, οὐδὲ καλοί, οὐδὲ κακοί, οὐδὲ θαυμάσιοι,

οὐδὲ μισητοί. Περὶ πάντα ἐν παντὶ χρόνῳ εἰσὶν ἱκανοί· θωπεύουσι καὶ κολακεύουσι τοὺς πλουσίους Ἀραβας, καὶ πάντοτε διὰ σκληροῦ τρόπου μεταχειρίζονται ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἡ κακὴ τῶν τύχῃ ἔθετο ὑπὸ τὸν ζυγὸν αὐτῶν. Ὅσάκις ἔβλεπον ἄθλιον ῥακενδύτην μαῦρον, πάντοτε ἤμην βέβαιος, ὅτι ἀνῆκεν εἰς τοιαύτης μιγάδος φυλῆς ἄνθρωπον. Πάντοτε ἀγαπᾷ νὰ λείχῃ τοὺς πόδας Ἀραβὸς πλουσίου, ἀναβιβάζων αὐτὸν μέχρις οὐρανοῦ διὰ τῶν ἐπαίνων του· πρὸς πτωχὸν ὅμως μαῦρον δοῦλον εἶνε ἀμείλικτος. Ὅταν βλέπῃς αὐτὸν νὰ ὀρκίζεται πολὺ, νὰ ἦσαι βεβαίωτατος ὅτι περισσότερον ψεύδεται· καὶ μολαταῦτα τὸ γένος αὐτὸ τῶν λημῶνων (τζιπλιάριδων) καὶ βρομερῶν ἑτεροχθόνων Ἀράβων πολλαπλασιάζεται ὁλοὲν ἐν Ζαγγιβάρῃ.

Ὁ Βανουανῆς εἶνε ἐκ φύσεως ἔμπορος, εἶνε ὅσον δύναται τις νὰ φαντασθῇ ἐργατικός, δξύνους καὶ φιλοχρήματος. Τὸ χρηματικὸν ῥέει εἰς τὰ θυλάκια αὐτοῦ, ὡς τὸ ὕδωρ ἀπὸ κρηνῶδες μέρος. Ἡ συνείδησίς του δὲν ἐμποδίζει αὐτὸν ν' ἀπατήσῃ τὸν πλησίον του. Ὑπερβαίνει τὸν Ἰουδαῖον κατὰ τὴν γλίσχρότητα καὶ μόνος αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀνταγωνιστὴς εἶνε ὁ Παρσαῖος. Ὁ Ἀραψ εἶνε μωρόν παιδίον ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἀξίζει τῷ ὄντι νὰ τὸν βλέπῃ τις νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, νὰ ἐργάζεται ψυχῇ τε καὶ σώματι, νὰ ἐφευρίσκῃ πᾶν μέσον, ὅπως κερδίσῃ ἐλάχιστόν τι κλασματικὸν μέρος νομίσματος παρὰ συντοπίτου του. Ὅσάκις ἰθαγενὴς τις πηγαίνει εἰς τὸ ἐργαστήριόν του, ἵνα πωλήσῃ αὐτῷ ἐλεφαντόδοντας, τότε φαίνεται περισσότερον ἢ τοῦ Βανουανῆος φιλαργυρία· ἂν τὸ ἐλεφαντόδοντον ζυγίξῃ παραδείγματος χάριν, δύο περίπου φ ρ α σ ι λ ᾶ χ (σταθμὸν τῆς Ζαγγιβάρης), μολονότι αἱ πλάστιγγες τοῦ ζυγοῦ δεικνύουσι προφανῶς τὸ βάρος αὐτοῦ καὶ ὁ ἰθαγενὴς ὁμολογεῖ μετὰ σεμνοῦ τρόπου ὅτι ζυγίζει περισσότερον τῶν δύο φρασιλᾶχ καὶ οὐχὶ ὀλιγώτερον, ὁ Βανουανῆς ἀρχίζει νὰ ἐπιθεβαιοῖ, νὰ φωνάζῃ, νὰ δεικνύῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων του δι' ὅλως Ἰουδαϊκῶν ἐκφράσεων τοῦ προσώπου του, νὰ ὀρκίζεται καὶ νὰ λέγῃ ὅτι ὁ ἰθαγενὴς οὐδὲν περὶ τούτου γνωρίζει καὶ ὅτι ναὶ μὲν αἱ πλάστιγγες εἶνε ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὀριζοντείου γραμμῆς, ἀλλ' ὅτι ὁλόκληρος ὁ ζυγὸς εἶνε κακῶς κατεσκευασμένος καὶ τόσα ἄλλα, τὰ ὅποια μάτην ὁ ἰθαγενὴς προσπαθεῖ διὰ πειστ.κῶν λόγων ν' ἀναιρέσῃ, ὅπως

ὁ δυστυχὴς ἀπολαύσῃ τὸ δίκαιόν του· ὁ Βανουαναῖος ὑψώνει τὸν ζυγὸν καὶ ἄνευ ἀκριβοῦς αὐτοῦ ἐξετάσεως ἐπιβεβαίωσι εἰσέτι ὅτι ὁ ἐλεφαντόδους δὲν ζυγίζει περισσότερον τοῦ ἐνὸς φρασιλάχ, συγχρόνως δὲ λέγει πρὸς τὸν ἰθαγενῆ: «Ἐλα, τελείωνε πιά, βρὲ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ· πάρε τὸν παρὰ σου καὶ πῆγαινε σ' τὸ καλὸ· μπᾶς κ' εἶσαι τρελλός;» καὶ ἐκρήγνυται εἰς ὕβρεις κατὰ τοῦ δυστυχικοῦ ἰθαγενεοῦς, ὁ ὁποῖος, ἂν τολμήσῃ νὰ διστάσῃ ἔτι, ἐπισύρει περισσότερον τὴν ὀργὴν τοῦ Βανουαναίου· τότε οὗτος ἐγείρεται, σπρώχνει αὐτὸν ἔξω καὶ ἀπολακτίζει τὸ ἐλεφάντινον ὅστουν μετὰ περιφρονήσεως καὶ ἀδιαφορίας—καὶ ὅλα αὐτὰ διὰ τόσον μηδαμινὸν πρᾶγμα· στρέφει πρὸς τὸν ἐκθαμβὸν ἰθαγενῆ καὶ προστάζει αὐτὸν νὰ φύγῃ ἀπ' ἐμπρός του ἀμέσως· οὐδέποτε ὅμως τὸν ἀφίνει νὰ φύγῃ μετὰ τοῦ ἐλεφαντόδοντος αὐτοῦ ἀπὸ τὸ ἐργαστήριόν του! . . .

Ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν οἱ Βανουαναῖοι ἐξασκοῦσι μεγάλην ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς ἐπιρροήν. Ἐξαιρουμένων ὀλιγίστων πλουσιῶν τινῶν Ἀράβων, πάντες σχεδὸν οἱ ἄλλοι ἔμποροι ὑπὸκεινται εἰς τὰ παρὰ τῆς τοκογλυφίας ἐπιβαλλόμενα παντοῖα δεινά. Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ ὑπάγῃ εἰς ἐκδρομὴν ἔμπορος εἴτε πρὸς ἀγορὰν δούλων ἢ ἐλεφαντοδόκτων, ῥητινώδους κόμμεως ἢ ἀγρίων ἀγαρικῶν, τὰ ὅποια μόνον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εὐρίσκονται, προτείνει εἰς τὸν Βανουαναῖον νὰ δανείσῃ αὐτῷ πέντε χιλ. Ἀμερικανικῶν ταλλήρων ἐπὶ τόκῳ πεντήκοντα, ἐξήκοντα ἢ ἑβδομήκοντα τοῖς ἑκατόν. Ὁ Βανουαναῖος εἶνε ἀρκούντως πεπεισμένος ὅτι δὲν θέλει χάσει ἐπὶ ἐπιτυχίᾳ ἢ ἀποτυχίᾳ τῆς ἐκδρομῆς αὐτῆς τοῦ ἐμπορίου· καθότι, ὁ πεπειραμένος ἔμπορος σπανιώτατα χάνει· καὶ ἂν ἀποτύχῃ πάλιν δὲν χάνει τὸ ἀξιοπίστον αὐτοῦ, ἀρκεῖ μόνον ἡ ἀποτυχία του αὕτη νὰ μὴ προέρχεται ἐξ ἰδίων σφαλμάτων ἢ ἀνοησιῶν, ὅτε ὑπὸ τοῦ Βανουαναίου βοηθούμενος ἀνίσταται εὐκόλως καὶ ἐξακολουθεῖ τὸ ἐμπόριον αὐτοῦ.

Πρὸς περιγραφὴν τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐμπορεύονται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Ἀφρικῆς, ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Ἀραψὶ διὰ τοῦ κιρβανίου του κομίζει ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἐμπορεύματα ἀξίας 5000 ταλλήρων Ἀμερικανικῶν. Ἐν Οὐνυανυεμβέ ἡ ἀξία τῶν ἐμπορευμάτων αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς 10,000 ταλ. Ἀμερ. ἐν δὲ Οὐζιζι εἰς 15,

χιλ. ἄμερ. ταλ. ἤτοι μέχρις Οὐζιζι ἡ ἀξία αὐτῶν τριπλασιάζεται. Ἀντὶ πέντε δότι=7,50 ταλ. ἄμερ. ἀγοράζει δοῦλον ἀπὸ τὰς ἀγορὰς τοῦ Οὐζιζι, ὁ ὁποῖος εἰς Ζαγγιβάρην πωλεῖται ἀντὶ 30 ταλ. ἄμερ. Συνήθως ἐκ τῶν δούλων οἱ ἄνδρες ἀγοράζονται ἀντὶ 6 ἄμερ. ταλ. πωλούμενοι εἰς τὴν παραλίαν ἀντὶ 25 ἄμερ. ταλ. Ὑποθέσωμεν ὅτι ἐκ τῶν 5000 ἄμερ. ταλ. θέλουσιν ἀφαιρεθῇ 1500 ἄμερ. ταλ. δι' ἐξοδα διάφορα πηγαιμοῦ καὶ ἐπιστροφῆς μέχρις Οὐζιζι· μένουσιν αὐτῷ ἄμ. ταλ. 3500, δι' ὧν δύναται ν' ἀγοράσῃ 464 δούλους πρὸς 7,50 ἄμ. ταλ. ἕκαστον· οἱ δούλοι οὗτοι πωλούμενοι εἰς Ζαγγιβάρην φέρουσιν ἄμ. ταλ. 13920 !!! Εἴπωμέν τινα καὶ περὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν ἐλεφαντοδόντων. Ὁ ἐμπορος λαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Οὐζιζι 5000 ἄμ. ταλ. ἀφαιρουμένων ἐξ αὐτῶν 1500 ἄμ. ταλ. δι' ἐξοδα πηγαιμοῦ μέχρι τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἐπιστροφῆς εἰς Ζαγγιβάρην μένουσιν αὐτῷ ἄμ. ταλ. 3500 εἰς ὑφάσματα καὶ κόκκους ὑαλίνους, διὰ τῶν ὁποίων ἀγοράζει ἐλεφαντόδοντας. Ἐν Οὐζιζι, οἱ ἐλεφαντόδοντες πωλοῦνται πρὸς 20 ἄμ. ταλ. τὸ φρασιλάχ=35 λίτρας· δύναται λοιπὸν διὰ τῶν 3500 ἄμ. αὐτοῦ ταλλήρων ν' ἀγοράσῃ 175 φρασιλάχ, οἱ ὅποιοι, ἂν ἦνε καλῆς ποιότητος, τιμῶνται ἐν Ζαγγιβάρῃ 60 ἄμ. ταλ. τὸ φρασιλάχ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἐμπορος εὐρίσκει καθαρὸν κέρδος 10500 ταλ. ! . . . Ἀραβες ἔμποροι πολλὰ κερδίζουνσι περισσότερον τούτου, πάντες ὁμοῦ ἐπιστρέφουσι μετὰ ἀπείρων κερδῶν εἰς Ζαγγιβάρην.

Μετὰ τοὺς Βανουαναίους εἰς Ζαγγιβάρην ἔρχονται κατὰ τὸ ἐμπόριον οἱ Μωαμεθανοὶ Ἰνδοί. Πράγματι δὲν ἡδυνάμην νὰ ἐννοήσω καὶ ν' ἀποφασίσω τίνες εἰσὶν ἐν τῷ ἐμπορίῳ δολιώτεροι, οἱ Ἰνδοὶ ἢ οἱ Βανουαναῖοι (;)· ἂν πρὸς τοῦτο παρεχώρησα εἰς τούτους τὸν θρίαμβον, κατηγορήσας αὐτοὺς ἐπὶ ἀσυνειδησίᾳ καὶ γλισχρότητι, ὁμολογῶ ὅτι ἔπραξα τοῦτο ἀκουσίως μου· καθότι καὶ μεταξὺ ἑκατὸν τοῦλάχιστον Μωαμεθανῶν Ἰνδῶν εἷς μόνον ἔμπορος διαπρέπει ἐπὶ τιμιότητι. Εἷς τῶν τιμιωτέρων μάλιστα ἀνθρώπων, λευκῶν ἢ μαύρων, ἐρυθρῶν ἢ χιτρίνων, εἶνε Μωαμεθανός τις Ἰνδός, ὀνόματι Τάρυας Τοπάν. Οἱ ἐν Ζαγγιβάρῃ Εὐρωπαῖοι θεωροῦσι τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν ὡς πρότυπον τιμιότητος καὶ μεγάλης περὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ εἰλικρινείας. Εἶνε πλουσιώτατος, κέκτηται πολλὰ πλοῖα καὶ βαγγάλας, ἐξέχων

καὶ διακρινόμενος ἐπὶ εὐφυΐᾳ ἐν τοῖς συμβουλίαις τοῦ Σουλ-
τάνου Σαΐτ-Βουργάζ. Ὁ Τάρυας ἔχει πολλὰ τέκνα, τῶν ὁ-
ποίων δύο ἢ τρία εἶνε ἀποκαταστημένοι υἱοί, τοὺς ὁποίους
ἀνέθρεψεν ὡς ἑαυτὸν, καὶ εἰς αὐτοὺς ἐνεπιστεύθη πλέον τὰ
πάντα.

Οἱ Ἀραβες, οἱ Βανυαναῖοι καὶ οἱ Μωαμεθανοὶ Ἰνδοὶ ἀν-
τιπροσωπεύουσι τὰς ὑψηλοτέρας καὶ μεσαίας τάξεις τῆς
κοινωνίας. Εἰς τὰς τρεῖς ταύτας τάξεις ἀνήκουσιν αἱ γαῖται,
τὰ κτήματα, τὰ πλοῖα καὶ τὸ ἐμπόριον. Μετὰ τὰς τάξεις
αὐτὰς ἔρχονται αἱ μεμιγμένοι φυλαὶ καὶ οἱ μαῦροι ἢ νέ-
γροι, οἵτινες κλίνουσι τὴν κεφαλὴν καὶ κολακεύουσι τὰς
πρώτας τάξεις.

Ὁ ἀμέσως ἐπόμενος ἐπίσημος λαὸς τῆς νήσου ταύτης
εἶνε οἱ νέγροι· ὁ λαὸς οὗτος σύγκειται ἐξ αὐτοχθόνων Οὐ-
ασαουαχιλίων, Σομάλων, Κομορίνων, Οὐανουαμουέζων καὶ
τινῶν ἑτεροχθόνων τῆς ἑνδον Ἀφρικῆς. Αἱ συνοικίαι τῶν
Οὐανουαμουέζων καὶ Οὐασαουαχιλίων ἔχουσι τι τὸ ἐνδια-
φέρον καὶ ἐπαγωγὸν, καθότι ὁ διὰ τούτων πορευόμενος ξέ-
νος περιοδευτής, βλέπων τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν ἀνθρώπων
αὐτῶν, ἀρχίζει ἐξ ἀνάγκης νὰ αἰσθάνηται καὶ νὰ παραδέ-
χεται ὅτι καὶ οἱ νέγροι αὐτοὶ, μολονότι διαφόρου χρώμα-
τος, ὁμοιάζουσι πρὸς αὐτόν· ὅτι ἔχουσι πάθη καὶ προλή-
ψεις, συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας, αἰσθήματα καλὰ καὶ κα-
κὰ, ὡς πάντες οἱ ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωποι. Ὅσω ταχύτερον
παρατηρήσῃ τὰ λεχθέντα καὶ συμφώνως πρὸς αὐτὰ συμ-
μορφωθῇ, τόσω εὐκολώτερον θέλει προχωρήσει πρὸς τοὺς
εἰς τὰ ἐνδότερα εὐρισκομένους διαφόρους λαοὺς. Ὅσω εὐ-
κολώτερον δὲ συμμορφοῦται ἡ φύσις αὐτοῦ, τόσω εὐδαιμο-
νέστεραι ἀποκαθιστῶνται αἱ περιοδεῖαί του.

Μολονότι ἔζησα πολὺν χρόνον μετὰ τῶν νέγων τῶν
Νοτίων ἡμῶν ἐν Ἀμερικῇ Κρατῶν, καὶ ἡ ἀνατροφή μου
ἦτο Βόρειος, ἀπῆντησα εἰς Ἀμερικὴν μαύρους ἀνθρώπους,
τοὺς ὁποίους ἐπεθύμουν νὰ καλῶ φίλους μου. Ἦμην λοι-
πὸν προπαρασκευασμένος νὰ συμμορφοῦμαι μὲ τοὺς τρό-
πους οἵουδήποτε μαύρου ἀφρικανοῦ, γνωρίζοντος τὰς
ἀπαρχὰς τῆς ἀληθοῦς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς ἠθικῆς, νὰ
θεωρῶ αὐτὸν ὡς φίλον μου καὶ μάλιστα ἀδελφόν μου, πρὸς
τούτοις δὲ νὰ σέβωμαι αὐτόν ὡς ἄνθρωπον τοῦ αὐτοῦ μὲ
ἐμὲ χρώματος καὶ τῆς αὐτῆς φυλῆς. Οὐδὲ τὸ χρῶμα αὐ-

τοῦ, οὐδὲ τὰ ἰδιάζοντα χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του ἠδύναντο νὰ μοι ἐμπνεύσωσιν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ στερεῶ αὐτὸν τῶν δικαιωμάτων του, ὧν ὡς ἄνθρωπος εἶχεν ἀνάγκην ἀναπόφευκτον. — « Ἐχουσιν οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, τὰ μαῦρα ταῦτα τέρατα τῆς εἰδολωλάρχου Ἀφρικῆς, ἔχουσιν, » ἡρώτων ἐμαυτόν, « τὰ προσόντα ἐκεῖνα καὶ τὰς καλὰς ἀρετάς, δι' ὧν ὁ ἄνθρωπος καθίσταται ἀγαπητὸς ὑπὸ τῶν ὁμοίων του; Δύνανται οἱ βάρβαροι οὗτοι ἄνθρωποι νὰ ἐκτιμῇσωσιν καλωσύνην ἢ νὰ μνησικακῶσιν ὡς ἐγώ; » Τοιαύτας καὶ τηλικαύτας ἐν τῷ νῷ μου ἐρωτήσεις ἔκαμον, διερχόμενος τὰς συνοικίας καὶ βλέπων τὰ ἔθιμα αὐτῶν. Ἐνταῦθα ὁμολογητέον ὅτι πολὺ παρηγορήθην ἰδὼν ὅτι ἦσαν ἐπιδεκτικοὶ αἰσθημάτων, ἔρωτος καὶ μίσους, ὡς ἐγὼ αὐτός· οὕτως ὥστε ἄνευ σπουδαίων παρατηρήσεων ἦτο ἀδύνατον νὰ εἶρη τις μεγάλην μεταξὺ τῆς ἐμῆς καὶ τῆς ἐκείνων φύσεως διαφορὰν ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τοῦτο.

Οἱ νέγροι ἀποτελοῦσι σχεδὸν τὰ δύο τρίτα τοῦ ὀλικοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου· ἐλεύθεροί τε καὶ δοῦλοι συνιστῶσι τὴν ἐργατικὴν τάξιν· οἱ δοῦλοι καλλιεργοῦσι τὰς γαίας καὶ τοὺς κήπους τῶν πλουσίων κτηματιῶν, ἢ ἐπαγγέλλονται τοὺς ἀχθοφόρους καὶ βαστάζους καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ εἰς τὰς ἐξοχάς. Ἐκτὸς τῆς πόλεως μάλιστα δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ αὐτοὺς φέροντας ἐπὶ κεφαλῇς μεγάλα καὶ βαρέα φορτία καὶ ἐν μεγίστῃ εὐρισκομένους εὐθυμία, οὐχὶ ἔνεκεν τοῦ καλοῦ τῆς ἐργασίας των ἢ τοῦ ἐλαφροῦ τοῦ φορτίου των, ἀλλ' ἔνεκεν τῆς φυσικῆς εὐθυμίας καὶ διηνεχοῦς χαρᾶς, ὅφ' ὧν ἡ καλὴ αὐτῶν καὶ ἄκακος καρδιά κατέχεται· καθότι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ οὐδέποτε οὐδὲ χαρὰς οὐδὲ ἐλπίδας ἠσθάνθησαν· οὐδ' ἡδονῆς ἐγεύθησαν ἐκ τῆς θελήσεως αὐτῶν ἐξαρτωμένης· ὡς οὐδ' ἐγνώρισάν ποτε τί ἐστὶν ὑπερηφάνεια· οὐδὲ συνέλαβόν ποτε ἐλπίδα μεταβολῆς τῆς κακῆς αὐτῶν θέσεως, ἢ ἐγνώρισαν τί ἐστὶ διάψευσις ἐλπίδος.

Ἐντὸς τῆς πόλεως κατὰ πᾶσαν ὥραν ἀκούονται φωναὶ ἀχθοφόρων κατὰ ζεύγη ἐνασχολουμένων περὶ τὴν μετακώμισιν κιθωτίων καρυοφύλλων καὶ διαφόρων ἐμπορευμάτων· οἱ ἀχθοφόροι οὗτοι εἰσὶ νέγροι καὶ διαβαίνοντες ἄδουσι μονότονόν τι ᾄσμα πρὸς ἐνθάβρυνσιν ἀλλήλων καὶ πρὸς τάξιν τοῦ βηματισμοῦ αὐτῶν, καθότι τρέχουσιν εἰς τὰς ὁ-

δοὺς ἀνυπόδητοι· Ἀμέσως ἀναγνωρίζει τις αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀλληλουχίαν μετὰ τῆς ὁποίας ἄδουσι τὰ συνήθη αὐτῶν ἄσματα. Πολλάκις τῆς ἡμέρας εἶχα ἀκούσει τὰ ἄσματα ζεύγους τινὸς ἀχθοφόρων διελθόντων κάτωθεν τοῦ Προξενείου· οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐβάδιζον ἄδοντες ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόνου ἀρμονικώτατα καὶ τὰς αὐτὰς λέξεις ἐπαναλαμβάνοντες. Ἰσως τινὲς τῶν ἀναγνώστων φαντάζονται τὰ ἄσματα ταῦτα γελοῖα καὶ μωρὰ· ἐντούτοις ὅμως ταῦτα εἴλκυον ἐμὲ καὶ ἐθεώρουν αὐτὰ ὡφέλιμα πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν.

Ἡ πόλις τῆς Ζαγγιβάρης κειμένη κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν παραλίαν τῆς νήσου ἔχει πληθυσμὸν ἑκατὸν περίπου χιλιάδων κατοίκων· συμπεριλαμβανομένου δὲ καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν τῆς λοιπῆς νήσου κατοίκων, πιστεύω νὰ μὴ ἀνέρχεται ἄνω τῶν διακοσίων χιλιάδων, συμπεριλαμβανομένων πασῶν τῶν φυλῶν.

Τὰ πλεῖστα τῶν μετὰ τοῦ λιμένος τούτου ἐμπορευομένων πλοίων εἰσὶν ἀμερικανικά, κυρίως ἐκ Νέας Ὑόρκης καὶ Σαλέμης. Μετὰ τὰ Ἀμερικανικὰ ἔρχονται τὰ Γερμανικά, καὶ μετ' αὐτὰ τὰ Γαλλικὰ καὶ Ἀγγλικὰ. Φθάνουσι πεφορτωμένα ὑπὸ Ἀμερικανικῶν πᾶνίῳν, οἶνοπνεύματος, πυρίτιδος, ὅπλων Ἀγγλικῶν, βαμβακίων, χαλκοῦ, συρμάτων, σινικῶν ἀγγείων καὶ ἐτέρων εἰδῶν· ἀναχωροῦσι δὲ μετὰ ἐλεφαντοδόντων, ῥητινώδους κόμμεως, καρυοφύλλων, δερμάτων, κογχυλίων (cowries), σησάμων, πεπέρεως καὶ ἐλαίου κοκκοκαρύου.

Ἡ ἐκ τοῦ λιμένος τούτου ἐξαγωγή ὑπολογίζεται μέχρι τριῶν ἑκατομμυρίων ἀμερικ. ταλλήρων, ἡ δὲ ἐξ ὧν τῶν μερῶν εἰσαγωγή μέχρι τριῶν καὶ ἡμίσεως.

Οἱ ἐν τῇ πόλει τῆς Ζαγγιβάρης διαμένοντες Εὐρωπαῖοι καὶ Ἀμερικανοὶ εἰσὶν ἡ ἀξιωματικοὶ τῆς Κυβερνήσεως, ἡ πράκτορες μεγάλων τινῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς.

Τὸ ἐπισημότερον ἐν Ζαγγιβάρῃ προξενεῖον εἶνε τὸ Βρετανικόν. Ὅτε εὐρισκόμην ἐν Ζαγγιβάρῃ, προπαρασκευάζων τὰ τῆς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς ἐκδρομῆς μου, προλιτικὸς ἀντιπρόσωπος καὶ προξενικὸς πράκτωρ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐτύγχανεν ὢν ὁ Διδάκτωρ Kirk.

Ἦμην περίεργος νὰ ἶδω τὸν κύριον αὐτόν, καθότι ἐγνώ-

ριζα βασίμως ὅτι ἦτα ἄκρος φίλος τοῦ προσώπου, τὸ ὁποῖον ἐζήτουν—τοῦ διδάκτορος Λιβιγιστῶνος.

Εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἡμερίδας ἀνεφέρετο ὁ κύριος αὐτός ὡς «πρώην σύντροφος τοῦ Διδάκτορος Λιβιγιστῶνος»· ἐσχέφθη ὅτι ἡδυνάμην νὰ λάβω θετικές τινας παρ' αὐτοῦ πληροφορίας περὶ τοῦ Διδάκτορος Λιβιγιστῶνος, καθότι ἐκ τοῦ ὕφους τῶν παντοίων ἄρθρων, τὰ ὅποια εἶχα ἰδεῖ δεδημοσιευμένα, καὶ ἐκ τῶν πρὸς τὴν κυβέρνησιν τῶν Ἰνδιῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ, ἐπίστευον ὅτι μόνος αὐτὸς ἡδύνατο νὰ μοὶ δώσῃ τοιαύτας.

Μετὰ μεγάλης λοιπὸν ἀνυπομονησίας πορευθεὶς πρὸς τὸν πλοίαρχον Webb εἶπον αὐτῷ νὰ μὲ εἰσαγάγῃ παρὰ τῷ Διδάκτορι Kirk, προσθέσας ὅτι ἀνυπομόνως ἀναμένω τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν θὰ λάβω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιασθῶ ἐνώπιόν του.

Τὴν δευτέραν μετὰ τὴν ἐν Ζαγγιβάρῃ ἀφίξίν μου ἡμέραν, κατὰ τὴν Ζαγγιβάρειον ἐθιμοταξίαν, ἐξῆλθον μετὰ τοῦ Ἀμερικανοῦ Προξένου εἰς περίπατον· καὶ μετὰ τινας στιγμὰς εὗρέθη ἐνώπιον τοῦ διασήμεου τούτου ἀνδρός. Καθ' ὁδὸν ἀπηντήσαμεν ἄνθρωπον, μορφῆς μᾶλλον ἰσχυρῆς, ἀπλῶς ἐνδεδυμένον, μὲ ὀλίγον κυκλοτερεῖς ὤμους, κόμην μελανήν, παρειὰς μᾶλλον βαθουλωτὰς, καὶ γένειον πρὸς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ὁ πλοίαρχος Webb εἶπεν :— Διδάκτορ Kirk, ἐπιτρέφατέ μοι νὰ σὰς συστήσω τὸν K. Στάνλεϋ τοῦ «Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης».

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην μοὶ ἐφάνη ὅτι ἀνοίξας ἀμέσως καλλίτερον τοὺς ὀφθαλμούς του, προσήλωσεν αὐτοὺς ἐπ' ἐμοῦ ὑπὸ θαυμασμοῦ, ὡς φαίνεται, καταληφθεὶς. Ἡ συνδιάλεξις ἡμῶν περιεστράφη εἰς πολλὰ πράγματα· διαρκούσης τῆς ὁμιλίας ἡμῶν ἠτένιζον αὐτὸν κατὰ πρόσωπον, καὶ μόνον ἐπὶ τῇ διηγῇ τῶν κυνηγετικῶν αὐτοῦ συμβάντων ἡ ζωηρότης ἔλαμπεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Ἐπειδὴ οὐδεὶς λόγος ἐπὶ τοῦ ποθουμένου μου συνέπεσε, διὰ τοῦτο ἐστοχάσθην νὰ ἐρωτήσω τὰ περὶ τοῦ διδάκτορος Λιβιγιστῶνος κατὰ τὴν ἀκόλουθον ἐπίσκεψιν.

Τὴν Τρίτην τὸ ἑσπέρας ὁ Διδάκτωρ Kirk μετὰ τῆς συζύγου του προσκαλοῦσι τοὺς Ζαγγιβαρείους εἰς ἑσπερίδα. Ἡ πεπολιτισμένη κοινότης τῆς Ζαγγιβάρῃ γενικῶς ἀγνοεῖ τὰς εὐχαριστήσεις τῶν ἑσπερίδων αὐτῶν· οἱ ἀντιπρόσωποι

ὁμως τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀποικίας συχνάκις συνέρχονται εἰς τοιαύτας διασκεδάσεις, αἵτινες παρέχουσι τέρψιν οὐκ ὀλίγην. Τὴν ἐσπέραν ὁμως ταύτην κατ' ἐξαίρεσιν προσεκλήθησαν καὶ ἔτεροι παρὰ τὰ εἰθισμένα.

Ἐνωρίτερον πάντων εἰσῆλθον ἐντὸς τῆς αἰθούσης οἱ Ἀμερικανοί· ἐγὼ δὲ ἐνησχολούμην νὰ βλέπω καὶ νὰ ἐφιστῶ τὴν προσοχήν μου εἰς τὰς μεταξὺ τῶν συνδαιτημόνων ὁμιλίας· ἐθαύμαζον δὲ βλέπων τὸ ἐξῆς:—ἐκαστος τῶν προσκεκλημένων εἰσῆρχετο καὶ μετὰ τὸν συνήθη χαιρετισμὸν ἠρώτα μετ' ἐνδιαφέροντος τὸν Προξένον καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ἂν ᾗσαν εἰς τὸ «Νάζι-Μόυα» τὴν ἐσπέραν ἐκείνην· οὗτοι δὲ ἀπεκρίνοντο εἰς πάντας ἀρνητικῶς· καθότι, ὥς φαίνεται, τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ὁ ἀπογευματινὸς αὐτῶν ἀναψυχτικὸς περίπατος δὲν ἔγεινε μέχρι τῆς κλασικῆς ταύτης θέσεως «Νάζι-Μόυα».

— Ποῦ καὶ τί εἶνε αὐτὸ τὸ Νάζι-Μόυα; ἠρώτησα τὸν πλοίαρχον Webb μετὰ περιεργείας μεγάλης.

— Νάζι-Μόυα, ὑπέλαβεν ὁ εὐθυμος οὗτος κυνικὸς, «Νάζι-Μόυα» δηλοῖ «Εἷς Κοκκοφοῦνιξ»· εἶνε τόπος συνεντεύξεως κείμενος ὀπισθεν τοῦ Ράζ-Σαγγάνι (Ἀμμῶδες ἀκρωτήριο)· εἰς τὸ μέρος αὐτὸ πηγαίνομεν μετὰ μεσημβρίαν πρὸς ἀναπνοὴν δροσερᾶς θαλασσίας αὔρας. Συνήθως ἡμεῖς τοιοῦτοτρόπως ἀρχίζομεν τὴν ὁμιλίαν μας ἀπ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, διότι, τί ἄλλο ἔχομεν νὰ εἰπώμεν ἐδῶ;

Καὶ τῷ ὄντι ὁ πλοίαρχος Webb ἀληθῶς ἔλεγεν ὅτι οὐδὲν ἀντικείμενον ὁμιλίας ἐκτὸς τούτου ὑπάρχει αὐτοῖς· ὀχολούθως καὶ ἐγὼ ἐνόησα ὅτι πράγματι οἱ καλοὶ οὗτοι τῆς Ζαγγιβάρης Εὐρωπαῖοι, οὐδὲν ἀντικείμενον ὁμιλίας ἔχοντες, προσεπάθουν ἐκαστος νὰ εὕρισκῃ ἐκ τοῦ μηδενὸς σχεδὸν αἰτίαν ὁμιλίας παντοῖα ἀμοιβαίως διηγούμενοι πρὸς τέρψιν καὶ εὐχαρίστησιν ἀλλήλων ἐν ταῖς ἐσπερίδαῖς αὐταῖς.

Τὰ τοῖς προσκεκλημένοις προσενεχθέντα κατὰ τὴν ἐσπερίδα ταύτην ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ Προξένου καὶ τῆς συζύγου του συνέκειντο ἐξ ἐλαφροῦ τινὸς οἴνου καὶ σιγάρων· τοῦτο ὁμως οὐχὶ ἔνεκεν ἐλλείψεως τείου Βοείας, ἢ τείου πρασίνου ἢ καὶ πλακουντίων τινῶν, ἀλλ' ἔνεκεν τῆς τακτικῆς τηρήσεως τῶν παρ' αὐτοῖς ἐθίμων· οἱ ἐλεύθεροι οὗτοι ἄποικοι τῆς Ζαγγιβάρης Εὐρωπαῖοι εὐχαριστοῦνται μὲ τὸν ὀλίγον καὶ ἐλαφρὸν αὐτὸν οἶνον, ὅταν μάλιστα ἐμπεριέχῃ ὀλίγην

ποσότητα σόδας ἢ ἀλατούχου ὕδατος· τὸ ποτὸν τοῦτο εἶνε διεγερτικόν τῆς φλυαρίας, καὶ πολλάκις οἱ μὴ ἔχοντές τι νὰ εἴπωσι πρὸς διασκέδασιν, ὑπὸ τοῦ ποτοῦ τούτου ἐρεθιζόμενοι, ἀρχίζουσιν ἀδιάκοπον σειρὰν λόγου περὶ διαφορῶν πραγμάτων· τὸ δὲ περιεργώτερον εἶνε ὅτι καὶ εἰς τοὺς ἀκροατὰς παράγεται ὑπὸ τοῦ ποτοῦ αὐτοῦ εὐχαρίστησις καὶ μεγάλη πρὸς τὸ ἀκούειν προθυμία.

Τὰ πάντα ἦσαν ἄριστα, τολμῶ εἰπεῖν· ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ ὅμως, μελαγχολικωτέραν ταύτης ἐσπερίδα δὲν ἐνθυμοῦμαι ἐπὶ ζωῆς μου νὰ διῆλθον· μεχρὶ τοῦ ὁ Διδάκτωρ Kirk ἐννοήσας, ὡς φαίνεται, τὴν πληξίν, ὑφ' ἧς εἶχον καταληφθῆ καὶ λυπηθεῖς με, ἠθέλησε νὰ με ἀνακουφίσῃ ὀλίγον· δι' ὃ προσλαβὼν με κατ' ἰδίαν, μοὶ ἔδειξε θαυμασίαν ἐλεφαντίνην καραβίναν, δῶρον διοικητοῦ τινος τῆς Βομβάης, ὡς μοὶ εἶπε. Μετὰ ταῦτα ἤρχισε νὰ μοὶ λέγῃ περὶ τῆς θανατηφόρου αὐτῆς δυνάμεως καὶ ὀλεθρίας αὐτῆς περὶ τὸν σκοπὸν ἀκριβείας, ἐπαινῶν αὐτήν· μεθ' ὃ μοὶ διηγήθη ἀνέκδοτα, συμβάντα αὐτῷ ἐν τοῖς δάσεσι τῆς Ἰνδικῆς, κυνηγετικὰς περιπετείας καὶ συμβάντα κατὰ τὰς μετὰ τοῦ Λιθιγκστῶνος περιηγήσεις αὐτοῦ. • •

— Λοιπὸν σᾶς παρακαλῶ, Διδάκτωρ Kirk, ἠρώτησα μετὰ σπουδῆς, περὶ τοῦ Λιθιγκστῶνος θὰ σᾶς ἐρωτήσω· ποῦ στοχάζεσθε νὰ εὐρίσκηται τώρα;

— Γνωρίζετε, Κ. Στόνλεϋ, ὑπέλαβεν ὁ Διδάκτωρ, ὅτι λίαν δύσκολον εἶνε ν' ἀποφανθῇ τις περὶ τούτου βασίμως· καθότι οὐδὲν θετικόν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου γνωρίζομεν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου νὰ δύναται τις νὰ στηρίξῃ ἀρκετὰς πρὸς λύσιν αὐτοῦ ὑποθέσεις. Ἐν μόνον βασίμως γνωρίζω, ὅτι ἀπὸ δύο ἤδη ἐτῶν οὐδεὶς ἔμαθέ τι περὶ αὐτοῦ. Μολοντοῦτο νομίζω νὰ ζῇ. Διηνεκῶς πέμπομεν αὐτῷ τρόφιμα εἰς τὸ ἐσωτερικόν, καὶ μετ' ὀλίγον διάστημα χρόνου μικρὰ ἐκδρομὴ ἀναχωρεῖ ἐκ Βαγαμόυο. Νομίζω καλὸν διὰ τὸν γέροντα τοῦτον ἄνδρα νὰ ἐπιστρέψῃ πλέον εἰς τὴν πατρίδα του· γνωρίζετε ὅτι εἶνε γέρων καὶ ἐκτὸς τούτου καθημερινῶς ἐξακολουθεῖ νὰ γηράσκῃ, καὶ ἂν ἀποθάνῃ, οὐδεὶς θέλει γνῶρίσει τι περὶ τῶν ἀνακαλύψεων αὐτοῦ. Οὐδὲ σημειώσεις, οὐδὲ ἡμερολόγιον τῶν περιηγήσεων αὐτοῦ κρατεῖ· σπανιώτατα κάμνει γραπτὰς σημειώσεις καὶ ταύτας πολὺ ὀλίγας τῶν ἀριθμῶν. Ἀπλῶς κάμνει σημειὰ τινὰ καὶ γράφει ἰδίας

παρατηρήσεις, πρὸς τούτοις καὶ τινὰ στίγματα ἐπὶ χάρτου τινός, τὰ ὅποια οὐδεὶς ἐκτὸς αὐτοῦ δύναται νὰ ἐννοήσῃ. Ὡς εἶνε ἐπάναγκες νὰ ἐπιστρέψῃ πλέον ὁ γηραιὸς οὗτος ἀνὴρ εἰς τὴν πατρίδα του, παρὰ τὴν οἰκογένειαν καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ, καὶ νεώτερός τις τὴν ἡλικίαν ἃς λάβῃ τὴν θέσιν του.

— Ποῖος ὁ χαρακτήρ τοῦ ἀνδρός αὐτοῦ; ἠρώτησα, αἰσθανθεὶς ἀπὸ τοῦδε τὸ μέγα τῆς συνδιαλέξεως ἐνδιαφέρον.

— Στοχάζομαι ὅτι εἰς τὰς μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διαπραγματεύσεις του ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶνε λίαν δύσκολος. Προσωπικῶς οὐδέποτε ἐφιλονείκησα μετ' αὐτοῦ, πολυλάκις ὅμως ἐβλεπον αὐτὸν τόσον συχνὰ μὲ τοὺς ἀνθρώπους του ὀργιζόμενον· τὸ αὐτὸ πράττει καὶ πρὸς τοὺς φίλους του· τὸ δὲ αἴτιον τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ταύτης, ὡς εἰκάζω, εἶνε ὅτι οὐδόλως ἀγαπᾷ νὰ ἔχῃ ἄλλον τινὰ παρ' αὐτῷ.

— Ἐξ ἀκοῆς γινώσκω ὅτι εἶνε ἀνὴρ μετριόφρων· εἶνε τοῦτο ἀληθές; ἠρώτησα.

— Ὡς, γνωρίζει τὴν ἀξίαν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀνακαλύψεων κάλλιον παντός. Δὲν εἶνε ὅμως καὶ ἀπὸ τοὺς ὀγγέλους! εἶπε μετὰ μειδιάματος ὁ Διδάκτωρ.

— Καλὰ! ὑποθέσατε ὅτι ἀπαντῶ αὐτὸν κατὰ τὴν ἐκδρομὴν μου· καθότι, τίς γνωρίζει; πιθανὸν νὰ καταγίνηται εἰς ἀνακαλύψεις κατὰ τὸ μέρος, πρὸς τὸ ὁποῖον σκοπεύω νὰ διευθυνθῶ· τίνι τρόπῳ στοχάζεσθε ὅτι θέλει προσενεχθῇ εἰς ἐμέ;

— Ἀληθῶς εἰπεῖν, ἐπανελάβεν ὁ Διδάκτωρ, μοὶ φαίνεται ὅτι οὐδόλως θέλει ἀρέσει αὐτῷ τὸ τοιοῦτον. Γνωρίζω ὅμως τὸ ἐξῆς:—ὁσάκις ὁ Βόρτων ἢ ὁ Γράντ ἢ ὁ Βέκερ ἐπορεύοντο πρὸς ζήτησιν αὐτοῦ καὶ οὗτος ἤκουε τὴν ἔλευσιν αὐτῶν, ἀμέσως ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ ἀπεμακρύνετο αὐτῶν κατὰ ἑκατὸν μίλια, πᾶσαν πρὸς τοῦτο καταβάλλων προσπάθειαν. Μάλιστα αὐτὸ δύναμαι νὰ σᾶς τὸ ἐπιβεβαιώσω.

Τοιαύτη ἡ περίληψις τῆς μετὰ τοῦ Διδάκτορος Kirk συνομιλίας ἡμῶν—πρώην συντρόφου τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστῶνος—καθόσον ἐκ τοῦ ἡμερολογίου μου καὶ ἐκ μνήμης γνωρίζω.

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ εἴπω, ὅτι αἱ πληροφορίαι αὗται τὰς ὁποίας ἔλαβον παρ' ἀνδρός ὁ ὁποῖος, ὡς καλῶς ἐγνώριζα,

ἤτο λίαν σχετικὸς τοῦ Διδάκτορος Λιβιγιστῶνος, μᾶλλον κατέβαλον τὴν πρὸς τὴν ἔρευναν ζέσιν μου, ἀντὶ νὰ ἐνισχύσωσιν αὐτὴν, ὡς ἤλπιζα. Ἦρχισα λοιπὸν νὰ αἰσθάνωμαι ἑμαυτὸν ὅλως ἀνίκανον πρὸς τοιαύτην ἐπιχείρησιν καὶ νὰ θλίβωμαι διὰ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἤκουσα παρ' ἀνδρός — οἷος ὁ Διδ. Kirk — καὶ μετὰ πάσης προθυμίας ἤθελον παραιτηθῇ τῆς ἐργασίας αὐτῆς, ἂν δὲ μοὶ ἐδίδετο ἡ διαταγή: — "Ὑπαγε καὶ εὗρε τὸν Λιβιγιστῶνα". Ἐκτὸς τούτου εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ἡ ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ ἀγούσα ὁδὸς δὲν εἶνε δι' ἀνθρώπων ἐστρωμένη, ὅταν μετὰ τοσαύτης προθυμίας ἐδέχθην τὴν ἐντολὴν αὐτήν. Ἐπειδὴ λοιπὸν κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐταπεινώθην, ὡς θελήσας νὰ καταταχθῶ κατὰ μετὰξὺ ἐκείνων, οἵτινες, ὀλίγιστοι ὄντες τὸν ἀριθμὸν, εὗρηται ἐντὸς τοῦ μεγάλου τῶν Ἀνακαλύψεων Κράτους, διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ ὀπισθοχωρήσω; Ἐπειδὴ διὰ τῆς ὑποσχέσεώς μου ἀνεμίχθην εἰς πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀπέβλεπον ἐμὲ, ἀλλ' — ὡς κατόπιν ἐπληροφορήθην — ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος οὐδόλως θὰ ἠὺχαριστεῖτο ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ μου, διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ παραιτηθῶ τῆς ἐκδρομῆς; — καὶ τότε ἡ ὑπόσχεσίς μου, ὁ λόγος τὸν ὁποῖον ἔδωκα; Ἐντολὴν εἶχα νὰ εὗρω τὸν ἄνθρωπον αὐτόν. — Ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ εὗρω αὐτόν, ἂν βέβαια ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς εὐρίσκετο, ἄλλως νὰ φέρω περὶ τοῦ ἀνδρός αὐτοῦ ὅσας τῷ κόσμῳ ποθητὰς εἰδήσεις ἤθελον δυνηθῇ νὰ συναθροίσω.

Ὁ Διδ. Kirk ἀσμένως ὑποσχέθη νὰ μοὶ παράσχη πᾶσαν δυνατὴν αὐτῷ προστασίαν καὶ νὰ με ὁδηγήσῃ εἰς πάνθ' ὅσα τὴν περιοδείαν μου ἀπέβλεπον· εἰς τοῦτο ἠὺχαριστήθην πολὺ, καθότι ὁ Διδ. Kirk ἦτο ἀνὴρ πολὺπειρος. Δὲν ἐτήρησεν ὅμως τὴν ὑπόσχεσίν του, ὡς ἐκ τοῦ ἡμερολογίου μου ἐξάγεται, ἐν ᾧ οὐδὲν ἔχνος προστασίας τοῦ ἀνθρώπου τούτου εὐρίσκεται, οὐδ' ἐνθυμούμαι περιστάσιν τινα, καθ' ἣν νὰ με ἐβοήθησε κατὰ τὰς δοθεῖσας ὑποσχέσεις του. Βεβαίως δὲν θὰ ἐγνώριζεν ὅτι ἐπορευόμην πρὸς ζήτησιν τοῦ Διδ. Λιβιγιστῶνος, ἄλλως τε εἰμὶ βέβαιος ὅτι ὁ Διδ. Kirk ἤθελε τηρήσει μέχρι κεραίας τὰς ὑποσχέσεις του. Ἐνόμιζεν ὅτι ἐσχόπευον ν' ἀνέλθω τὸν Ῥουφίζιον ποταμὸν πρὸς εὗρεσιν τῶν πηγῶν αὐτοῦ. Ἀλλὰ ποῖα εἰς τὸν κόσμον ἐφημερὶς πέμ-

πει ἀνταποκριτὴν αὐτῆς πρὸς ἀνακάλυψιν ἀσῆμου ποταμοῦ, οἷος ὁ Ρουφίζιος ; . . .

Τὸ κλίμα τῆς Ζαγγιβάρης δὲν εἶνε τόσο εὐάρεστον. Ἦκουσα Ἀμερικανούς καὶ Εὐρωπαίους κατηγοροῦντας αὐτὸ ἀπὸ καρδίας· πρὸς τοῦτοις ἐγὼ αὐτὸς εἶδον ἡμέραν, καθ' ἣν τὸ ἥμισυ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀποικίας εὐρίσκετο ἐπὶ τῆς κλίνης ἐνεκεν ἀσθενείας. Ἡ ἐκ τοῦ στενοῦ τῆς Μαλαγᾶς ἐκπεμπομένη νοσώδης πνοή, αἱ διὰ τῶν ὁδῶν ρέουσαι ἀκαθαρσαί, τὰ ἐντόσθια τῶν ζώων, τὰ περιτώματα, τὰ νεκρὰ μαλάχια, τὰ λείψανα τῶν παρίων κυνῶν καὶ γαλῶν καὶ πλεῖστα ἕτερα θνησιμαῖα, λείψανα ἀνθρώπων καὶ ζώων ἀτάφων, καθιστῶσι τὸ κλίμα τῆς Ζαγγιβάρης ἀνυπόφορον. Ἡ πόλις αὕτη θὰ ἦτο λίαν ὑγιεινὴ, ἂν ὁ κυβερνῶν τὴν χώραν ταύτην ἡγεμὼν ἐπείθετο εἰς τοὺς κανόνας τοῦ λογικοῦ· καθότι ἡ φύσις ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ μέσα δι' ὧν οὗτος δύναται τὸ πᾶν πρὸς εὐδαιμονίαν αὐτοῦ νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῆς ἀναλόγως τῶν δυνάμεών του. Ὁ ὅρμος τῆς Ζαγγιβάρης ἔχει σχῆμα ἡμισελήνου, ἐπὶ τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας τῆς ὁποίας εἶνε ἐκτισμένη ἡ πόλις· πρὸς ἀνατολὰς περιορίζεται αὕτη σχεδὸν ὀλοσχερῶς ὑπὸ τῆς Διώρυγος τῆς Μαλαγᾶς, ἥτις εἶνε στενὸν θαλάσσης. Ἡ Διώρυξ αὕτη εἰσδύει κυκλωτερώς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μόνον διακόσιαι πεντήκοντα περίπου ὑάρδαι ξηρᾶς μένουσιν ὀπισθεν τῶν ὁποίων ὑπάρχει θάλασσα, ἡ πρὸς νότον τοῦ Ἀκρωτηρίου Σαγγάνι· ἡ πόλις λοιπὸν Ζαγγιβάρη εἶνε, οὕτως εἰπεῖν, χερσόνησος ἐνουμένη πρὸς τὴν ὅλην νῆσον διὰ τῶν διακοσίων αὐτῶν πεντήκοντα ὑάρδων ξηρᾶς. Διασχιζομένης τῆς ξηρᾶς ὑπὸ τάφρου δέκα ποδῶν εὗρους καὶ τῆς διώρυγος κατὰ τι βαθυνομένης, ἡ πόλις Ζαγγιβάρη καθίσταται τελεία νῆσος, ωραία καὶ περικαλλής· ἐκτὸς δὲ τούτου ἀποκτᾷ κλίμα ὑγιεινὸν καὶ καθαρὸν ! . . . Οὐδέποτε ἤκουσά τι περὶ τοιαύτης τινὸς ἐπιχειρήσεως· τοσοῦτω δὲ μᾶλλον ἠῤῥαξεν ὁ θαυμασμός μου, καθόσον ἔβλεπον καὶ τοὺς ἐν Ζαγγιβάρῃ διαμένοντας προξένους τῆς Εὐρώπης, ἀδιαφοροῦντας περὶ τούτου καὶ μὴ καθυποβάλλοντας εἰς τὸν Σουλτάνον τῆς χώρας ἔργον, διὰ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ὁποίου ἡ πόλις αὕτη ἤθελεν ἀποκατασταθῇ κατωκίσιμος, ὡς πᾶσα ἄλλη παρὰ τὸν Ἰσημερινὸν κειμένη χώρα· ἔτι δὲ ὑγιεινὴ διὰ τοὺς κατοίκους αὐτῆς. Καθ' ὅσον

ἀφορᾷ τὸ ἔργον τοῦτο, ἐνθυμοῦμαι τοὺς λόγους τοῦ πλοιάρχου Webb, τοῦ Ἀμερικανοῦ προξένου, τοὺς ὁποίους μοι εἶχεν εἰπεῖ τὴν πρώτην τῆς ἀφίξεώς μου ἡμέραν, ὅτε ἐξέφρασα αὐτῷ τὸν θαυμασμόν μου ἐπὶ τῇ ἀπαθείᾳ καὶ ἀπραγμοσύνῃ, μεθ' ἧς ἄνθρωποι, ἐν Εὐρώπῃ γεννηθέντες, πεπροικισμένοι μὲ τὴν ἀκαταδάμαστον ἐκείνην ἐνεργητικότητα τὴν Εὐρωπαίους καὶ Ἀμερικανούς χαρακτηρίζουσιν, ἔχοντες δ' ἐντὸς αὐτῶν τὰ παρὰ πάντων ὁμολογούμενα ἔνστικτα τῆς προόδου καὶ τῆς τῶν κακῶς κειμένων βελτιώσεως, δι' ὧν διακρίνονται οἱ Λευκοὶ ἀπὸ τοὺς Μαύρους, ὑπέφερον νὰ μένωσι μεταξὺ ὠχρῶν καὶ πελιδνῶν φασμάτων ἀνθρώπων, ὁμοίων ἑαυτοῖς τὸ γένος, τηρόμενοι, ὑποχονδριακοὶ, γενόμενοι ἀπόμαχοι τῶν ἔργων τῆς ἐπιστήμης, καὶ ἀδιστάκτως πιστεύοντες ὅτι φυσικῶς τὸ κλίμα τῆς Ζαγγιβάρης εἶνε θανάσιμον, ἄνευ οὐδενὸς ἰχνους τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ καὶ ἀκατανικήτου πνεύματος, δι' οὗ πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ σήμερον κανονίζονται.

Ἰδοὺ τί μοι ἔλεγεν ὁ πλοίαρχος Webb :—«Πολὺ καλὰ, κ. Στάνλεϋ, ὁμιλεῖτε περὶ ἐνεργητικότητος καὶ τῶν τοιούτων· ὅταν ὅμως μείνητε ἐπὶ πέντε ἔτη ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης, μεταξὺ ἀνθρώπων βαρβάρων ὡς αὐτοὺς, τότε θὰ ἐννοήσητε ἀρκούντως ὅτι οὐδὲν ἰσχύει τὸ ἐνεργητικὸν πνεῦμα ἡμῶν τῶν Εὐρωπαίων ἐπὶ τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν· μήπως ἡμεῖς δὲν ἐπιθυμῶμεν νὰ φαινώμεθα ἀντάξιοι τῆς χαρακτηριζούσης τὰ ἔθνη ἡμῶν αὐτῆς ἐνεργητικότητος ; μήπως εὐχαριστοῦμεθα μένοντες ἐν οἷᾳ καταστάσει θεωρεῖτε ἡμᾶς ; Εἰς τὰς ἐρωτήσεις αὐτὰς ἡ καρδία σας ἀποκρίνεται, κ. Στάνλεϋ, ὑπὲρ ἡμῶν. Καὶ ἡμεῖς ὅλοι ἡμεῖς εἰς ἄκρον ἐνεργητικοί, ὅτε κατὰ πρῶτον ἤλθομεν ἐδῶ· καὶ ἡμεῖς παντὶ σθένει ἐπροσπαθήσαμεν νὰ ἔχωμεν τὰ πάντα, ὡς ἡμεῖς συνειθισμένοι εἰς τὰς πατρίδας ἡμῶν· πᾶσα ἡμῶν προσπάθεια ἀπέβη ἐπὶ ματαίῳ· δὲν ἐβραδύναμεν νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι, κοπιᾶζοντες περὶ τὰ τοιαῦτα καὶ θέλοντες νὰ βελτιώσωμεν τὰ κακῶς τοῖς ἀνθρώποις αὐτοῖς κείμενα, οὐδὲν ἄλλο πράττομεν ἢ νὰ κτυπῶμεν τὰς κεφαλὰς ἡμῶν κατὰ τείχων ἐκ γρανίτου καὶ τοῦτο ἄνευ σκοποῦ. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ—Ἀραβες, Βανουαναῖοι καὶ Ἰνδοὶ εἶνε ἐκ φύσεως τοιοῦτοι· οὐδὲ μὲ τὸ καλὸν, οὐδὲ μὲ τὸ κακὸν ἡμποροῦμεν νὰ τοὺς μορφώσωμεν καὶ νὰ κατα-

στήσωμεν αὐτοὺς ἐργατικωτέρους καὶ ἐπιμελεστέρους· τὰς καλὰς συμβουλὰς περιφρονοῦσιν· ἂν μεταχειρισθῶμεν αὐτοὺς μὲ αὐστηρότητα ἀρχίζουσιν νὰ διάκεινται ἐχθρικῶς πρὸς ἡμᾶς—οἱ οὐτιδανοί ! Αἱ ! δὲν γνωρίζετε βέβαια αὐτοὺς ἐκ τοῦ πλησίον· εἰσέτι ἔχετε ἀνάγκην συναναστροφῆς μετ' αὐτῶν· ἀκολουθήσατε τὴν συμβουλὴν μου ταύτην, μείνατε ἐδῶ δι' ὀλίγον καιρὸν καὶ ἐπαναβλεπόμεθα».

Εὐρίσκονται ἐν Ζαγγιβάρῃ τρεῖς ἢ τέσσαρες ἄνθρωποι λίαν πολυάσχολοι, εἰς πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἐξερχόμενοι. Γνωρίζω Ἀμερικανόν τινα· μοι φαίνεται ὅτι ἀκρῶς τὸ ταχὺ αὐτοῦ βάδισμα ἐπὶ τοῦ κάτωθι τοῦ Προξενείου λιθοστρώτου καὶ τὴν εὐθυμον αὐτοῦ φωνὴν πρὸς οἰονδήποτε καθ' ὁδὸν συναπῆντα «Υάμπο»· ὁ κύριος οὗτος ἀπὸ δώδεκα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν κατοικεῖ ἐν Ζαγγιβάρῃ.

Γνωρίζω ἕτερον ἐξ ἐκείνων τῶν ῥωμαλέων Σκώτων μὲ καλοὺς τρόπους· ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶνε ἀνεπιτήδευτος καὶ εἰλικρινής· κατοικεῖ ἀπὸ τινων ἐτῶν ἐν Ζαγγιβάρῃ ὑποκείμενος εἰς τὸν καύσωνα καὶ τὰ φρικτὰ δεινὰ τοῦ κλίματος· πάσχει δὲ καὶ φθείρει τὴν ζωὴν του ὁ τάλας, οὐδὲν σχεδὸν ἀπὸ τῆς ἐργασίας, περὶ ἣν ἐνασχολεῖται, κέρδος ἀπολαμβάνων· τρομάζει τις νὰ τὸν βλέπῃ· εἶνε ὅμοιος τὴν μορφήν πρὸς τὸν ἀπαυῆ αὐτόχθονα τῆς Ζαγγιβάρης. Τὸ αὐτὸ ὅμως οὐδεὶς μὴ ἐκ κακίας ὀρμώμενος δύναται νὰ εἶπῃ καὶ περὶ τοῦ πρώην πλοιάρχου τοῦ στόλου τῆς Ἰνδικῆς H. C. Fraser.

Εὐκόλως ἡδυνάμην νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα καὶ ἐτέρους φίλους μου καλοὺς. Οἱ ἀντιπρόσωποι Ἀμερικῆς, Ἀγγλίας, Γερμανίας καὶ Γαλλίας πάντοτε μὲ ὑπεδέχοντο διὰ τρόπον φιλοφρόνεστάτου καὶ μετὰ καλοκάγαθίας, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε θέλω λησμονήσει. Λαμβάνων τις ὡς ἐν καὶ μόνον ἄτομον ἅπασαν τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἀποικίαν ἐν Ζαγγιβάρῃ, οὐδόλως δύναται νὰ εὕρῃ ἐν τῷ κόσμῳ ἀποικίαν γενναιόδωρον καὶ φιλόξενον ὡς αὐτήν.

Ἐντὸς μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ οἰκήματος ὑπὸ μεγάλων τινῶν καὶ ὠραίων περιβόλων περικυκλωμένου καὶ δι' ὠραίου ὑψηλοῦ κωδωνοστασίου κεκοσμημένου κατὰ τὸ ἀκρωτήριον Σαγγάνι, ὁ ἐπίσκοπος Tozer μένει μετὰ τῶν μαθητῶν, ψαλτῶν καὶ τοῦ ποιμνίου του. Ὁ Ἐπίσκοπος αὐτὸς τιτλοφορεῖται «Ἀποστολικὸς Ἐπίσκοπος τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς»· φαίνεται δὲ λίαν εὐγενὴς καὶ καλός. Νομίζω μάλιστα ὅτι

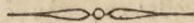
καλεῖται «ιερεὺς πολεμιστῆς»· ὁ τίτλος οὗτος ἐδόθη αὐτῷ ἐκ λογοκλοπίας· καθότι, πρῶτος ὁ Διδ. Λιβιγκστών ἐπωνομάσθη οὕτω παρὰ τοῦ Δουκὸς τῆς Οὐελλιγκτῶνος. Λέγεται ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Tozer, πορευόμενος ἡμέραν τινὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, συνήνητησεν ἀνθρώπους τινὰς ἐρίζοντας πρὸς ἀλλήλους· λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἔριδα ταύτην, ἐγρονθοκόπησεν ἓνα ἐξ αὐτῶν, ὑποσχεθεὶς ὅτι εἶνε εἰς καιρὸν νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς ἓνα ἕκαστον τῶν ἄλλων ἐν τῇ ἐρίδι ταύτῃ τῶν συντρόφων του· μεθ' ὃ πάντες ἐσίγησαν, φοβηθέντες αὐτόν. Τὰ γρονθοκοπήματα αὐτὰ τοῦ Ἐπισκόπου Tozer μετέβαλον τοὺς λύκους τούτους εἰς ἀρνία καὶ δι' αὐτῶν ἐκέρδισε καὶ τὸν τίτλον τοῦ Ἐπισκόπου καὶ τὴν ὠραίαν ταύτην οἰκίαν, ἐν ᾗ διαμένει μετὰ τῶν μαθητῶν του.

Ὁ Ἐπίσκοπος μὲ τὴν βυσσίνην ἐσθῆτά του καὶ μὲ τὸν ἱερατικὸν αὐτοῦ τίτλον «Ἀποστολικὸς Ἐπίσκοπος τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς» — δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω τίνι τρόπῳ καὶ διατὶ νὰ ὀνομάζεται οὕτως—ὑπερέβη τὰ ὅρια τῆς σεμνυπρεποῦς ἱερωσύνης, ἐπαρθεὶς, ὡς φαίνεται, ἐπὶ τῇ μυθῳδῇ αὐτοῦ εὐδαιμονίᾳ. Ἐνδύεται τὰ ἱερατικὰ αὐτοῦ ἐνδύματα καὶ περιδιαβάζει ἐνδεδυμένος εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως· συχνάκις πορεύεται καὶ εἰς ἐργαστήρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων παζαρεύει χάλκινα ἀγγεῖα· ἐν βραχείᾳ ὁ ἱερεὺς οὗτος εἶνε γελωτοποιός· καθότι παριστᾷ θεῶν γελοίαν ἢ συμπεριφορὰ αὐτῇ τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ὅστις δύναται νὰ ἐπισπᾷ τὸν γέλωτα παντός. Ἐγὼ, ὡς ἀνῆκων εἰς τὴν φυλὴν τῶν λευκῶν ἀνθρώπων, κατηγορῶ αὐτόν ἐπὶ ἀναισχυντία καὶ οὐδόλως θεωρῶ αὐτόν ἄξιον σεβασμοῦ. Ἄς ἀνῆκει εἰς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν, τοῦτο δὲν μ' ἐμποδίζει νὰ ὁμολογήσω καθαρὰν ἀλήθειαν, τὴν ἐξῆς:—Ὁ ἀναιδὴς οὗτος ἐπίσκοπος, φέρων ἱερατικὰ ἐνδύματα καὶ χάρτινον πῖλον, ὁμοιάζει ἀπαραλλάκτως τὸν βασιλέα τοῦ Δαχομέυ φέροντα εὐρωπαϊκὸν πῖλον καὶ μὲ σῶμα γεγυμνωμένον μετὰ πομπῆς καὶ μεγαλοπρεπείας ἐν πλήρει στολῇ περιπατοῦντα ἀνά τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως. Πιθανὸν ὁ ἐπίσκοπος ἐν τῇ μακαρίᾳ αὐτοῦ ἀθωότητι νὰ στοχάζεται ὅτι ἡ τοιαύτη αὐτοῦ συμπεριφορὰ ἐμπνέει σέβας εἰς τὰ πλήθη· ἀλλοίμονον! πόσον λανθάνεται! ἐγὼ δύναμαι περὶ τούτου νὰ τὸν πληροφορήσω, λέγων αὐτῷ μόνον τὸ ἐξῆς:—Ὅτι οἱ Ἀραβες καὶ Οὐαγγουᾶνες ἐν Οὐνυανυεμβέ ἔχουσιν αὐτόν ἀντικείμενον

γέλωτος· τοιαύτης γνώμης εἰσὶ καὶ τινες τῶν πελιδνῶν καὶ ὠχρῶν αὐτοῦ συντρόφων, πρὸς οὓς ἀποδοτέος ὁ προσήκων ἔπαινος διὰ τὴν καλὴν αὐτῶν συμπεριφορὰν.

Αἴσχος τῷ ὄντι ἐμποιεῖ ὁ ἐπίσκοπος οὗτος εἰς τὴν Ἀγγλικανικὴν ἐκκλησίαν, αἴσχος! καὶ μάλιστα ἐν Ζαγγιβάρῃ, ὅπου ἡ ἐκκλησία αὕτη θέτει αὐτὸν πρὸς πολιτισμὸν ἄλλων ἀνθρώπων!

Τοῦναντίον οἱ Γάλλοι μισσιονάριοι μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας ἐργάζονται μὲ πρακτικὸν πνεῦμα, συμφώνως τῇ ἀποστολῇ αὐτῶν. Οὐχὶ μόνον περὶ τὴν θρησκευτικὴν τῶν ἀναριθμήτων αὐτῶν νεοπίστων διδασκαλίαν ἐνασχολοῦνται, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν προαγωγὴν αὐτῶν εἰς τὸν ἐργατικὸν βίον. Διδάσκουσιν εἰς τοὺς νέους αὐτῶν μαθητὰς διαφόρους τέχνας, τὴν κηπουρικὴν, τὴν ξυλουργίαν, τὴν σιδηρουργίαν, ναυπηγείαν καὶ τὴν μηχανικὴν προσέτι· τινὲς τῶν μαθητῶν αὐτῶν γίνονται καλοὶ μηχανικοί. Τὰ διάφορα αὐτῶν διδασκαλεῖα ἔχουσιν ἱκανοὺς, πολυμαθεῖς καὶ ἐργατικούς διδασκάλους. Τὰ ἐργοστάσια αὐτῶν παρέχουσιν ἐν Ζαγγιβάρῃ θέαμα ἄξιον προσοχῆς. Ἐν Βαγαμόυς εἰς τὸ ἐσωτερικόν, οἱ μισσιονάριοι αὐτοὶ ἔχουσιν ὡσαύτως οἶκημα ἐπὶ κατωφερείας τινός· τὸ παρὰ τὸ οἶκημα τοῦτο οἰκόπεδον, καλλιεργούμενον ὑπὸ τῶν μικρῶν αὐτῶν μαθητῶν παριστᾷ ὥραϊον ἀντικείμενον βιομηχανίας· τὰ δὲ προϊόντα τοῦ οἰκοπέδου τούτου ἐπαρκοῦσι καὶ πρὸς πορισμὸν τῶν διὰ τὸν βίον ἀπαραιτήτως ἀναγκαίων πραγμάτων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητευομένων νεοπίστων τε καὶ μαθητῶν ὑπερβαίνει τοὺς διακοσίους!...

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΔΙΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΔΡΟΜΗΣ.

Ἦγγόνουν παντάπασι τὸ ἐσωτερικὸν καὶ μεγάλως κατὰ πρῶτον ἐδυσκολεύθη νὰ γνωρίσω τίνος εἶχον ἀνάγκην, πρὸς ἐπιχείρησιν περιοδείας ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀφρικῇ. Πρὸς τοῦτοις ὁ χρόνος μοι ἦτο πολύτιμος καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐξοδεύσω καὶ πολλὰς ἡμέρας καταγινόμενος εἰς πληροφορίας καὶ ἐρεῦνας. Ἄν τις τῶν πλοιάρχων Βόρτωνος, Σπήκ ἢ Γράντ ἐδίδε πληροφορίας τινὰς περὶ τούτου, ἂν οἱ περιηγηταὶ οὗτοι συνέταττον κεφάλαιόν τι ἐπιγραφόμενον· « Πῶς προπαρασκευάζεται ἐκδρομὴ διὰ Κεντρικὴν Ἀφρικὴν », τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι δι' ἐμέ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν πολύτιμον, θεῖον δῶρον! . . . Σκοπὸς λοιπὸν τοῦ κεφαλαίου τούτου εἶνε ἡ ἀφήγησις τοῦ διοργανισμοῦ τῆς περιοδείας μου, ἵνα ἕτεροι μετ' ἐμέ περιοδεύται εὐρίσκωσι πρόχειρον τὸν καρπὸν τοῦτον τῶν κόπων μου.

Ῥιφθὲς τὴν νύκτα ἐπὶ τῆς κλίνης μου ἠρώτησα ἑμαυτὸν τὰ ἑξῆς :—

« Πόσα χρήματα χρειάζονται ; »

« Πόσοι παγαζῖς, τοῦτέστι χομισταί ; »

« Πόσοι στρατιῶται ; »

« Πόσα ὑφάσματα ; »

« Πόσοι ὑάλινοι κόκκοι (χάνδρα) ; »

« Πόσα σύρματα ; »

« Πόσα εἶδη ὑφασμάτων χρειάζονται διὰ τὰς διαφοροὺς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ φυλάς ; »

Τόσα πολλὰ ζητήματα οὐδὲ νὰ προσεγγίσω κατὰ τι τὸ ποθούμενον σημεῖον μὲ ἄφινον. Ἐφθειρα εἰκοσάδα φύλλων χάρτου, ἐκτιμῶν καὶ καταγράφων τὸ ἀναγκαιοῦν μοι ὕλικόν, λογαριάζων τὰ πρὸς συντήρησιν ἑκατὸν ἀνθρώπων ἐπὶ ἓν ἔτος· τόσας ὑάρδας ἐξ ἐκάστου εἶδους πανίου κτλ. Μάτην ἐμελέτησα τὰ συγγράμματα τοῦ Βόρτωνος, Σπήκ καὶ Γράντ. Πλεῖσται ὅσαι γεωγραφικαὶ, ἐθνογραφικαὶ καὶ ἕτεραι πληροφορίες περὶ τῆς χώρας τῆς ἑνδον Ἀφρικῆς ἦσαν εὐαπόκτητοι· πληροφορίαν ὅμως περὶ διοργανισμοῦ ἐκστρα-

τείας τοιαύτης οὐδαμοῦ, ἔστω καὶ τὴν ἀτελεστάτην, ἡδυνήθην νὰ εὕρω. Μάτην συνεβουλευθῇ τὰ συγγράματα τῶν διασήμεων τούτων περιηγητῶν, μάτην κατέγινα μετ' ἐπιμόχθου ἐργασίας ἀναζητῶν τι ἐντὸς αὐτῶν ἀηδιάσας, ἔρριψα μακρὰν ἑμοῦ τὰ βιβλία αὐτά. Καὶ οἱ ἐν Ζαγγιβάρῃ Εὐρωπαῖοι ἄποικοι μικρὰς περὶ τούτου γνώσεις εἶχον. Οὐδεὶς ἐν Ζαγγιβάρῃ λευκὸς ἄνθρωπος ἡδυνήθη νὰ μοι εἴπῃ τοῦλάχιστον, μὲ πόσα δότι τὴν ἡμέραν ἡδυνάμην νὰ θρέψω στρατὸν ἐξ ἑκατὸν ἀνθρώπων καθ' ὁδόν. Τί ἐγνώριζον καὶ οὗτοι, ἵνα εἴπωσι καὶ εἰς ἐμέ; Τί τέλος πάντων ὁμως ἔπρεπε νὰ πράξω; Τί; τοῦτο ἦν μέγα ζήτημα.

Ἀπεφάσισα νὰ συμβουλευθῶ πρὸς τοῦτο Ἀραβὰ τινα ἔμπορον, πολλάκις τὸν ἐλέφαντα ἐμπορευθέντα, ἡ νεωστὶ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ φθάσαντα.

Ὁ Σέχ-Χασήδ ἦτο ἄνθρωπος εὐυπόληπτος καὶ πλούσιος ἐν Ζαγγιβάρῃ· καὶ αὐτὸς εἶχε πέμψει πολλὰ κιρβάνια εἰς τὸ ἐσωτερικόν, καὶ ἐπομένως πολλάκις συνεσχετιζέτο μετὰ μεγάλων τινῶν ἐμπόρων, οἵτινες, ἐρχόμενοι εἰς τὸν οἶκόν του, ἐφλυάρουν, διηγούμενοι τὰ συμβάντα τῶν καὶ τὰ κέρδη τῶν. Ἦτο ὡσαύτως καὶ ἰδιοκτήτης τῆς μεγάλης οἰκίας, ἐν ἣ κατῴκει ὁ πλοίαρχος Webb· διέμενε δὲ πλαγίως τῆς στενωπῆς ὁδοῦ, δι' ἧς ἡ οἰκία αὐτοῦ ἐχωρίζετο ἐκ τοῦ Προξενείου. Ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, παρὰ τῶν ὁποίων ἡδυνάμην νὰ ἐλπίσω τι, ὁ Σέχ-Χασήδ ἦτο ὁ καλλίτερος πρὸς τοῦτο· δι' ὃ προσεκλήθη νὰ μ' ἐπισκεφθῇ ἐν τῷ Προξενείῳ.

Ὁ Σέχ-Χασήδ εἶχε γενειάδα φαῖαν καὶ ὕφος σεβάσμιον· μοι ἔδωκε πληροφορίας τινὰς ἐκτενεστέρας περὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀφρικῆς, περὶ τοῦ διοργανισμοῦ τῆς ὁδοιπορίας μου, περὶ τῆς ποσότητος τῶν ἀναγκαιούντων μοι ὑφασμάτων, πληροφορίας καλλιτέρας καὶ περισσοτέρας, παρ' ὅσας ἤθελον ἀποκτήσει διὰ τριμήνου μελέτης τῶν περὶ Κεντρικῆς Ἀφρικῆς συγγραμμάτων· ὁ Σέχ-Χασήδ μὲ ἐσύστησε πρὸς τοῦτοις καὶ εἰς ἄλλους τινὰς Ἀραβας ἐμπόρους, παρὰ τῶν ὁποίων ἀπέκτησα ὡσαύτως πληροφορίας οὐκ ὀλίγας· συλλέξας λοιπὸν πάσας ὅσας ἡδυνήθην πληροφορίας, ἐσχημάτισα μικρὰν τινα ιδέαν ὅτι κατέστην ὁπωσοῦν ἱκανὸς νὰ διοργανίσω τὴν ἐκδρομὴν μου.

Ὁ ἀναγνώστης ὀφείλει νὰ λάβῃ ὑπ' ἄψιν ὅτι ὁ περιουδευτὴς πρέπει νὰ λαμβάνῃ μεθ' ἑαυτοῦ μόνον τὰ πρὸς τὴν

περιοδείαν αὐτοῦ καὶ τὰς παρατηρήσεις ἀναγκαῖα· ὅτι τὰ περιττὰ καθίστανται αὐτῷ ὀχληρὰ ὡς καὶ ἡ ἑλλειψις αὐτῶν. Ὁ περιοδευτὴς λοιπὸν πρέπει νὰ ἐπιστήσῃ καλῶς τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν διαφόρων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἔχει κατὰ νοῦν νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ.

Μ' ἐπληροφόρησαν ὅτι πρὸς τροφὴν ἑκατὸν ἀνθρώπων χρειάζεται τὴν ἡμέραν ἡ ἀξία δέκα δότι ἢ 40 ὑάρδων ὑφάσματος. Ἐκαμα λοιπὸν τὸν λογαριασμόν μου καὶ εἶδον ὅτι μοὶ χρειάζονται 2,000 δότι Ἀμερικανικοῦ πανίου, 1000 δότι Κανίχι καὶ 650 δότι παντοίων διαφόρων κεχρωματισμένων ὑφασμάτων, ἥτοι Βαρσάτι, μεγάλης ἐν Οὐνυανυεμβέ ἀξίας, Σοχάρι, πωλουμένου ἐν Οὐγογό· Ἰσμαίλι, Ταποζίρι, Ζόχο, Σὰς, Ρεχάνι, Ζαμδάνι ἢ Κουγγουρού-Λοῦτζ, χρωμάτων κυανοῦ καὶ ῥοδινοῦ. Ἡ ἀξία τῶν ὑφασμάτων ἐπῆρκει πρὸς τροφὴν ἑκατὸν ἀνθρώπων διὰ δώδεκα μόνον μῆνας. Διὰ δύο λοιπὸν ἔτη μοὶ ἐχρειάζοντο 4,000 δότι = 16000 ὑάρδων ἀμερικαν. πανίου· 2,000 δότι = 800 ὑάρδαι· Κανίχι· 1300 δότι = 5,200 ὑάρδαις διαφόρων χρωματιστῶν ὑφασμάτων. Αὐταὶ ἦσαν αἱ ὀριστικαὶ καὶ πολύτιμοι δι' ἐμέ πληροφορίαι· ὡς πρὸς τὴν ποιότητα ὅμως τοῦ ὑφάσματος Κανίχι καὶ τῶν χρωματιστῶν ὑφασμάτων ἔπραξα κατὰ τὸ δοκοῦν μοι, περὶ τὴν ἐκλογὴν μάλιστα τῶν χρωμάτων, τὰ ὁποῖα ἠγόρασα τῆς ἀρεσκείας μου. Μετὰ τὰ ὑφάσματα εἶποντο τὸ ποσὸν καὶ τὰ εἶδη τῶν ἀναγκαίων ὑαλίνων κόκκων (χάνδρων). Ἐπληροφορήθην ὅτι παρὰ τισι τοῦ ἐσωτερικοῦ φυλαῖς ἐπέχουσι τόπον νομίσματος οἱ ὑάλινοι οὗτοι κόκκοι, ὡς παρὰ ταῖς κατὰ τὴν παραλίαν φυλαῖς τὰ ὑφάσματα· ἐκτὸς τούτου ὑπάρχουσι φυλαὶ προτιμῶσαι τὸ ἴδιον παρ' αὐταῖς ἐπικρατοῦν χρῶμα τῶν κόκκων αὐτῶν· παραδείγματος χάριν, ἐν Οὐνυαμουέζῃ οἱ ἐρυθροὶ (σάμισάμι) κόκκοι εὐκολώτατα κυκλοφοροῦσιν, οἱ δὲ κάτοικοι δέχονται αὐτοὺς, ἀπορρίπτοντες τοὺς παντὸς ἄλλου χρώματος· οἱ μαῦροι (βούβου) ἐπικρατοῦντες ἐν Οὐγογό, οὐδεμίαν παρὰ πάσῃ ἀλλοτρίᾳ φυλῇ ἀξίαν ἔχουσιν· οἱ ὠσειδεῖς (σουγγομάζι) περνῶσιν ἐν Οὐζιζι καὶ Οὐγούχα, οὐδεμιᾶς ὄντες ἀξίας παρὰ πάσῃ ἄλλῃ φυλῇ· οἱ λευκοὶ (μερικάνι) περνῶντες ἐν Οὐφίπα καὶ τισι μέρεσι τῆς Οὐσαγάρας καὶ Οὐγογό, περιφρονοῦται ἐν Οὐσεγούχα καὶ Οὐκονόγγο. Ἐνεκεν τούτου, ὑπεχρεώθην νὰ σπουδάσω μετ' ἀκριθείας καὶ

νὰ ὑπολογίσω τὴν ἐν ταῖς διαφόροις χώραις ὡς ἔγγιστα διαμονὴν τῆς συνοδίας, ἵνα δυνηθῶ νὰ προμηθευθῶ ἀρκετὸν ἐξ ἐκάστου εἶδους ποσὸν, προσέχων ὡσαύτως μὴ λάβω περισσότερα τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων μοι. Ὁ Βόρτων καὶ Σπὴκ ἠναγκάσθησαν νὰ ρίψωσι πολλὰς ἑκατοντάδας φοῦνδων ὑαλίνων κόκκων ἀχρήστων.

Ὑποθέσωμεν ὅτι ἕκαστον ἐν Εὐρώπῃ κράτος ἔχει καὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ νόμισμα καὶ ὅτι, ἄνευ μέσων ἀνταλλαγῆς, ἀνθρωπὸς τις ἐπιθυμεῖ νὰ περιηγηθῇ τὴν Εὐρώπην πεζός· πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ ἀνάγκη πᾶσα νὰ λογαριάσῃ πόσας ἡμέρας θὰ χρειασθῇ, ὅπως διέλθῃ τὴν Γαλλίαν, Γερμανίαν, Αὐστρίαν καὶ Ῥωσσίαν, καὶ μετὰ τὸν ὑπολογισμὸν αὐτὸν νὰ ὑπολογίσῃ τὴν ἡμερησίαν αὐτοῦ ὡς ἔγγιστα δαπάνην. Ἄν, παραδείγματος χάριν, ἔχῃ ἀνάγκην ἐνὸς εἰκοσαφράγκου τὴν ἡμέραν καὶ ἡ ἐν Γαλλίᾳ αὐτοῦ περιοδεία μέλλῃ νὰ διαρκέσῃ τριάκοντα ἡμέρας, τὸ ἀπαιτούμενον πρὸς πηγαίμουν καὶ ἐπιστροφὴν ποσὸν δύναται νὰ ὑπολογισθῇ 60 μόνον εἰκοσάφραγκα· ἄλλως, τοῦ νομίσματος τούτου μηδεμίαν ἐν Πρωσσίᾳ, Αὐστρίᾳ ἢ Ῥωσσίᾳ ἀξίαν ἔχοντος, εἶνε ὅλως ἀνωφελὲς νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ 2,000 εἰκοσαφράγκων, τὰ ὅποια διὰ τοῦ βάρους αὐτῶν θέλουσιν ἐνοχλεῖ τόσον πολὺ τὸν περιηγητὴν, ὥστε θ' ἀναγκασθῇ νὰ ρίψῃ αὐτά!

Ἡ ἐπὶ τούτῳ ἀνησυχία μου ἦτο λίαν ὀδυνηρὰ καὶ ἀλγεινὴ. Ἡρξισα λοιπὸν, σπουδάζων τὰς δυσκόλους ὀνομασίας καὶ τὰ μέτρα, ν' ἀποστηθίζω παραδόξους πολυσυλλάβους λέξεις, ἐλπίζων νὰ φθάσω τέλος νὰ ἐννοήσω καὶ νὰ κρατήσω ταύτας εἰς τὴν μνήμην μου. Ἐμαθα λοιπὸν καλὰ ἀπ' ἔξω τὰς λέξεις Μουκουγγούρου, Γουλάβιο, Σουγγομάζι, Καδουνδουγγούρου, Μουτούνδα, Σάμι-Σάμι, Βούβου, Μερικάνι, Χάφδε, Λούγγιο-Ρέγγα καὶ Λάκιο, εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῶν ὁποίων παρ' ὀλίγον νὰ τρελλαθῶ, καθότι ὁ πολὺς κόπος καὶ ἡ ἀνησυχία κατέστησάν με ἐκτὸς ἑαυτοῦ. Τέλος ἔφθασα εἰς τὸ ἐξῆς συμπέρασμα: ὅτι, ἂν καθ' ἡμέραν μοὶ ἐχρειάζοντο πετήκοντα καὶ τ ἥτοι πέντε φοῦνδα κόκκων, ἂν διὰ δύο ἔτη ἡγόραζα ἑνδεκαμόνον εἶδη, ἡδυνάμην νὰ νομίσω ἑμαυτὸν ἀσφαλῆ. Ἡγόρασα λοιπὸν τοὺς ὑαλίνους τούτους κόκκους καὶ βαλὼν αὐτοὺς ἐντὸς εἰκοσι δύο μεγάλων καὶ τῆς καλλιτέρας ποιότητος σάκκων ἐκό-

μισα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πλοιάρχου Webb, ἐν ᾗ προπαρεσκευάσθησαν πρὸς μετακόμισιν διὰ Βαγαμόου.

Μετὰ τοὺς ὑαλίινους κόκκους εἶπετο τὸ περὶ συρμάτων (τέλι) ζήτημα. Μετὰ πολλῶν κόπων ἐξήγαγον ὅτι οἱ ἀριθ. 5 καὶ 6,—ἐξ ὧν γίνονται αἱ τηλεγραφικαὶ συγκοινωνίαι,—ἐπεκράτουν παντὸς ἄλλου ἀριθμοῦ. Οἱ ὑάλινοι κόκκοι ἐπέχουσι τόπον χαλκίνων νομισμάτων ἐν Ἀφρικῇ, τὰ πανικὰ περνῶσιν ἀντὶ ἀργυρῶν· τὰ σιδηρᾶ ὅμως σύρματα κυκλοφοροῦσιν ὡς χρυσὸς εἰς τὰς ἐπέκεινα τῆς λίμνης Ταγκανύικας χώρας. Ὁ Ἀραψ παρὰ τοῦ ὁποίου συνέλεξα πληροφορίας πολλὰς μοι εἶπεν ὅτι δέκα φρασιλάχ=350 λίτραι ὀρειχαλκίνου σύρματος εἰσὶν ἀρκεταί.

Ἀγοράσας τὰ ὑφάσματα τοὺς κόκκους καὶ τὰ σύρματα, μετὰ μεγάλης χαρᾶς ἐπεθεώρουν τὰ ὥρατα κομψὰ δέματα κατὰ σειρὰν ἐστιβασμένα ἐντὸς τῆς εὐρείας ἀποθήκης τοῦ πλοιάρχου Webb, φανταζόμενος ὅτι μέχρι τοῦδε κάτι ἔπραξα· ἐν τούτοις μόλις ἤρχισεν ἡ ἐργασία μου αὕτη· καθότι μοι ἐχρειάζοντο ζωοτροφίαι, μαγειρικά σκεύη, λέμβοι, σχοινία, σπάγγοι, σκηναί, ὄνοι, σάγματα, σακκόπανα (καναβάτσα), πισσάσφαλτοι, ἥλοι, σύνεργα, πολεμεφόδια, πυροβόλα, καταρτισμοὶ, πελέκεις, φάρμακα, στρωσίδια (τῆς κλίνης), δῶρα διὰ τοὺς ἀρχηγοὺς—ἐν βραχεὶ μύρια πράγματα, τὰ ὅποια δὲν εἶχον εἰσέτι ἀγοράσει. Καθότι τὸ νὰ ἔχη τις νὰ κάμῃ μὲ Βανουαναίους, Ἰνδοὺς, Ἀραβας καὶ μιγάδας εἶνε ὀδυνηρὸν, ἔνεκεν τῆς σκληροκαρδίας τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν. Παραδείγματος χάριν, ἠγόρασα ἐν Ζαγγιβάρῃ εἴκοσι δύο ὄνους, μοι ἐζήτησαν 40 καὶ 50 ἀμερ. τάλ. ἐξ ὧν ἐπλήρωσα μόνον 15 ἢ 20 μετὰ κόπου καὶ μόχθου ἐπὶ τόσας ἡμέρας ὁμιλῶν, κατὰ τὰς ὁποίας ἠδυνάμην νὰ ἐνασχοληθῶ περὶ ἐπισημότερα ζητήματα· τὰ αὐτὰ καὶ μὲ μικροὺς ἐμπόρους ἔπασχον· οὐδ' ἐν χαρτὶ βελονῶν ἠγοράσθη, χωρὶς ν' ἀφαιρεθῇ 5 0)0 τοῦλάχιστον ἐκ τῆς αἰτουμένης τιμῆς· ἡ ἀνυπομονησία μου ἦτο ἀπερίγραπτος, καθότι τοσοῦτος χρόνος ματαίως παρήρχετο.

Ἀγοράσας τοὺς ὄνους ἠθέλησα καὶ σάγματα, τὰ ὅποια μάτην ἐζήτησα· ἐν Ζαγγιβάρῃ δὲν ὑπῆρχον τοιαῦτα· ἐπομένως πρὸς τί θὰ μοι ἐχρησίμευον ὄνοι ἄνευ σαγμάτων; Βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ λευκοῦ μου ὑπηρέτου Farquhar ἠδου-

νήθην νὰ κατασκευάσω σᾶγμα ἐκ κανναβοπάνου, νήματος καὶ βάμβακος, τὸ ὁποῖον ἐγὼ ἐπενόησα.

Τρία ἕως τέσσαρα φρασιλάχ βάμβακος καὶ δέκα περίπου βόλτα (1) κανναβοπάνου ἐχρειάσθησαν διὰ τὰ σάγματα. Ἐν ὑπόδειγμα κατεσκευάσθη ὑπ' ἐμοῦ μόνου πρὸς δοκιμὴν. Ἐλαβα λοιπὸν ὄνον, τὸν ὁποῖον ἐπέσαξα, ἔθεσα βάρος 140 λιτρῶν καὶ μολονότι τὸ ἄγριον τοῦτο τῆς Οὐνυαμουέζης ζῶν ἐπάλαιε καὶ ἠγείρετο μανιωδῶς, οὐδ' ἐλάχιστον τοῦ φορτίου ἐβγήκεν ὅπῃ τὴν θέσιν του. Μετὰ τὴν δοκιμὴν αὐτὴν ἔβαλον τὸν Farquhar νὰ κατασκευάσῃ ἔτι εἴκοσι καὶ ἐν κατὰ τὸ ἰδικόν μου ὑπόδειγμα. Ἠγόρασα πρὸς τούτοις μάλλινα καλύμματα διὰ τὰ ζῶα, ἵνα μὴ ἐκδέρεται τὸ σῶμά των. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι τὸ ὑπ' ἐμοῦ κατασκευασθὲν αὐτὸ σᾶγμα εἶχε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ σάγματος Ὅτάγο, τὸ ὁποῖον μετεχειρίζοντο οἱ Ἀγγλοι κατὰ τὴν εἰς Ἀβυσσινίαν ἐκστρατείαν αὐτῶν.

Εὖρον ἄνθρωπὸν τινα ὀνόματι John William Shaw, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἐν Λονδίῳ καὶ ἐχρημάτισε τρίτος πλοίαρχος ἐν τῷ ἀμερικανικῷ πλοίῳ «Νεβάδα»· τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν προσέλαβον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου. Μολονότι ἡ ἐκ τοῦ πλοίου τούτου ἀποπομπὴ μοὶ ἐφαίνετο μάλλον ὑποπτos, ἐν τούτοις τὰ προσόντα, δι' ὧν ἦτο πεπροικισμένος, καθίστων αὐτὸν ζηλωτὸν καὶ ἀγαπητὸν καὶ ἐπειδὴ εἶχον ἀνάγκην ἐνὸς τοιοῦτου ἀνδρός, διὰ τοῦτο δὲν ἐδυσκολεύθην νὰ τὸν προσλάβω· ἦτο λίαν ἐπιτήδειος περὶ τὸ ράπτειν καὶ κόπτειν κανναβοπάνα, πρὸς κατασκευὴν διαφόρων χρησίμων πραγμάτων· προσέτι ἄριστος ναυτικός, ἐνεργητικός καὶ πρόθυμος, καθόσον νὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ ἐπέτρεπεν αὐτῷ. Οὐδεμίαν εὖρον αἰτίαν κατὰ πρῶτον ν' ἀπαρνηθῶ τὰς ὑπηρεσίας του· προσέλαβον λοιπὸν αὐτὸν ἐπὶ μισθῷ 300 ἀμερ. τάλ. κατ' ἔτος, μὲ τὴν συμφωνίαν νὰ ᾔνε ἀμέσως δεύτερος μετὰ τὸν William L. Farquhar.

Ὁ Farquhar ἦτο ὡσαύτως ἀξιόλογος ναυτικός καὶ καλὸς μαθηματικός· ἦτο ῥωμαλέος, ἐνεργητικός καὶ εὐφυής· ἀλλὰ δυστυχῶς πολὺ μέθυσος. Καθ' ἐκάστην, ἐνόσω ἐμέ-

(1) Σ. Μ. Τὸ bolt εἶνε μέτρον μήκους ἀγγλικὸν ἰσοδυναμοῦν μὲ 28 ells· ἕκαστον δὲ ell ἰσοδυναμεῖ μὲ 45 inches. Τὸ μέτρον τοῦτο μεταχειρίζονται ἰδίως πρὸς μέτρησιν τοῦ κανναβοπάνου.

νομεν ἐν Ζαγγιβάρῃ ἦτο μεθυσμένος· ἡ δὲ σπατάλη καὶ κακὴ ζωὴ, τὴν ὁποίαν διήγαγεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἀπέβη αὐτῷ ὀλεθρία μετὰ τινα χρόνον, ὅτε εἰσῆλθεν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ὡς θέλει παρατηρήσει κατόπιν ὁ ἀναγνώστης.

Μετὰ ταῦτα κατέγινα νὰ καταγράψω, νὰ ὀπλίσω καὶ νὰ καταρτίσω φρουρὰν ἐξ εἰκοσι πιστῶν ἀνθρώπων διὰ τὸν δρόμον. Ὁ Ζοχάρης, πρῶτος διερμηνεὺς τοῦ Ἀμερικανικοῦ Προξενείου, μ' ἐπληροφόρησεν ὅτι ἐγνώριζε ποῦ ἡδύναντο νὰ εὐρεθῶσι τινὲς τῶν τοῦ Σπήκ «Πιστῶν». Ἡ ἰδέα αὕτη μοὶ ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν καὶ πρότερον· ἂν ἐπετύγχανον νὰ συμπεριλάβω εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου ἀνθρώπους τινὰς, γνωρίζοντας τοὺς τρόπους καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν λευκῶν, ἡδυνάμην νὰ λογισθῶ εὐδαίμων· καθότι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἤθελον ἐκλέξει καὶ ἄλλους καλοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν ἐκδρομὴν, τὴν ὁποίαν διωργάνιζον. Ἰδίως ἐπέστησα τὴν προσοχήν μου νὰ προσλάβω πρὸ πάντων τὸν Seedy Mbarak Mombay, ὁ ὁποῖος μολονότι εἶχε κεφαλὴν «ξυλίνην» καὶ χεῖρας «ἀδεξίους», ἐθεωρεῖτο παρὰ πάντων ὁ «πιστότατος» τῶν «πιστῶν».

Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ διερμηνέως Ζοχάρη, ἡδυνήθην εἰς ὀλίγας ὥρας νὰ προσλάβω εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου πέντε τῶν τοῦ Σπήκ «Πιστῶν», — τὸν Οὐλέδην, πρῶτον ὑπηρέτην τοῦ πλοιάρχου Γράντ, τὸν Οὐλιμέγγον, Βαρούτην, Ἀμπάρην καὶ Μαβρούκην, τὸν ὁποῖον ὁ πλοίαρχος θόρτων ἔχων ὑπὸ τὴν ὑπηρεσίαν του ἐκάλει «Χονδροκέφαλον». Ἡρώτησα αὐτοὺς, ἂν ἐπιθυμῶσι νὰ μεταβῶσι μετ' ἄλλου τινὸς λευκοῦ ἀνθρώπου μέχρις Οὐζιζί· ἀπεκρίθησαν ὅτι προθύμως δέχονται νὰ ὑπάγωσι μὲ κάθε ἀδελφόν τοῦ «Σπήκ». Ὁ διδάκτωρ John Kirk, πρόξενος τῆς Βρεττανίας ἐν Ζαγγιβάρῃ, εὕρισχόμενος ἐκείνην τὴν στιγμὴν μετ' ἐμοῦ, εἶπεν αὐτοῖς ὅτι δὲν εἶμαι ἀδελφός τοῦ Σπήκ, ἐπειδὴ ὠμίλουν τὴν γλῶσσαν ἐκείνου. Ἡ διαφορὰ αὕτη οὐδόλως μετέπεισεν αὐτοὺς, ἀλλὰ μετὰ μεγάλης προθυμίας προσηνέχθησαν νὰ μὲ ἀκολουθήσωσι πανταχοῦ καὶ νὰ πράττωσι τὸ πᾶν ὑπὲρ ἐμοῦ.

Ὁ Mombay ἔλειπε τὰς ἡμέρας ἐκείνας εἰς Πέμπαν, νῆσον πρὸς βορρὰν τῆς Ζαγγιβάρης κειμένην. Ὁ Οὐλέδης ἦτο βεβαιότατος ὅτι ὁ Mombay μετὰ χαρᾶς ἤθελε δεχθῇ ὑπηρεσίαν εἰς ἄλλην ἐκδρομὴν. Ἐβαλα λοιπὸν τὸν Ζοχάρην νὰ

γράψῃ πρὸς αὐτὸν εἰς Πέμπαν, καὶ νὰ τὸν πληροφορήσῃ περὶ τῆς ἀναμενούσης αὐτὸν εὐδαιμονίας.

Τὴν τετάρτην μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐπιστολῆς ἡμέραν, ὁ περίφημος Mombay παρῆρσιάσθη, ἀκολουθούμενος παρὰ τῶν τοῦ Σπῆκ «Πιστῶν», οἵτινες ἀπέδιδον αὐτῷ τὰς προσηκούσας τιμὰς. Μάτην ἐζήτων ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ «ξυλίνην κεφαλὴν» καὶ «ὀδόντας χροκοδείλου», δι' ὧν ὁ πρῶτον αὐτοῦ κύριος ἐπροίκισεν αὐτόν. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦν ἰσχνὸς καὶ κοντὸς, ἡλικίας πεντήκοντα περίπου ἐτῶν, μὲ κεφαλὴν πολιοτρίχα, μέτωπον ὑψηλόν, πρόσωπον εὐτελές, στόμα μέγιστον, μετὰ ὀδόντων λίαν ἀνωμάτων καὶ ἀραιῶν ἐν μέρει. Ἀσχημόν τι σημεῖον ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ μετώπου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποκτήσει εἰς φιλονεικίαν τινὰ, ὅτε κατὰ πρῶτον ὁ Πλοίαρχος Σπῆκ, χάσας τὴν ὑπομονήν, δι' ἐνὸς γρόνθου σφοδροῦ ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ αὐτὸν παραδειγματικῶς· ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦτο καλὸς· ἀλλ' ὁ κύριος αὐτοῦ, ὡς φαίνεται, διὰ τῆς ἀγαθότητός του τὸν ἐχάλασε· καθότι συνηγωνίσθη μετ' αὐτοῦ περὶ τὴν πυγμαχίαν· εἰς τοσοῦτον αὐθαδείας καὶ τόλμης ἔφερεν αὐτὸν ἢ καλωσύνη τοῦ πλοιάρχου Σπῆκ· πάντα ταῦτα ἔμαθον μετὰ παρέλευσιν μηνῶν τινῶν, ὅτε ὑπεχρεώθην καὶ ἐγὼ νὰ τιμωρήσω αὐτὸν διὰ τῆς μάστιγος. Κατὰ τὸ παρῆρσιαστικὸν ὁ Mombay—ἢ, ὡς ἄλλως ἐκαλεῖτο, Bombay— ἦτο καλὸς καὶ μεγάλην μοὶ ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν, καίτοι τὸ πρόσωπόν του ἦν θηριῶδες, τὸ στόμα του μέγα, οἱ ὀφθαλμοὶ του μικροὶ καὶ ἡ ρίς αὐτοῦ πλατεῖα.

— «Σελάμ ἀλεχιούμ», εἶπε χαιρετήσας με.

— «Ἀλεχιούμ σελάμ», ὑπέλαβον μετὰ μεγάλης σοβαρότητος. Μετὰ ταῦτα ἐδήλωσα αὐτῷ ὅτι τὸν θέλω δι' ἀρχηγὸν τῶν στρατιωτῶν μου μέχρις Οὐζιζί. Μοὶ ἀπεκρίθη ὅτι εἶνε ἔτοιμος νὰ πράξῃ ὅ,τι ἐπεθύμουν νὰ εἶπω αὐτῷ, νὰ πορευθῇ ὅπου ἤθελον προστάξῃ αὐτόν καὶ, ἐν ὀλίγαις λέξεσι, νὰ ἦνε ὑπογραμμὸς τῶν ὑπηρετῶν καὶ ὑπόδειγμα τῶν στρατιωτῶν. Ἦλπιζεν ὅτι ἤθελον δώσῃ αὐτῷ στολὴν καὶ καλὸν πυροβόλον, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τῇ αἰτήσει του ὑπεσχέθην αὐτῷ.

Ἠρώτησα περὶ τῶν λοιπῶν «Πιστῶν», οἱ ὁποῖοι συνώδευσαν τὸν Σπῆκ εἰς Αἴγυπτον· μοὶ εἶπεν ὅτι ἐν Ζαγγιβάρῃ δὲν εὐρίσκονται παρὰ μόνον ἑξί. Ὁ Φεράζης, Μακτούβ,

Σαδῆκ, Σουγγούρου, Μανσοῦ, Ματαζάρης, Μκότας καὶ Ἄλμας εἶχον ἀποθάνει· ὁ Οὐλέδης καὶ ὁ Μταμάνης ἔμενον εἰς Οὐνυανυεμβέ· ὁ Χασάν εἶχεν ἀναχωρήσει διὰ Κίλουαν, καὶ ὁ Φεβράχαν ὑπετίθετο ὅτι εὕρισκετο ἐν Οὐζιζί.

Οἱ ἐξ «Πιστοί» τοὺς ὁποίους προσέλαβα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου, εἶχον ἕκαστος καὶ τὸ μετάλλιον αὐτοῦ, δι' οὗ ἀπεδεικνύετο ὅτι εἶχον ὑπηρετήσῃ εἰς τὴν «ἀνακάλυψιν τῶν Πηγῶν τοῦ Νείλου». Εἰς τὸν ἀτυχῇ Μαβρούκην συνέβη λυπηρόν τι δυστύχημα, ἔνεκεν τοῦ ὁποίου ἐφοβούμην νὰ προσλάβω αὐτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου, καθότι ἐσκεπτόμην ὅτι τὸ δυστύχημα τοῦτο τόσον ἔβλαψεν αὐτὸν ὥστε πρὸς οὐδὲν θὰ μοὶ ἐχρειάζετο.

Ὁ ἀτυχῆς οὗτος «χονδροκέφαλος» Μαβρούκης ἐξουσίαζε μίαν σάμπαν (ἀγροτικὴν ἐξοχὴν μετὰ οἰκήματος), διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ὁποίας εἶχεν ἀρχίσει νὰ ὑπερηφανεύηται. Πλησίον αὐτοῦ κατῴκει γείτων τις, ὁμοίας καταστάσεως, ὁ ὁποῖος εἶχε ποτε χρηματίσει στρατιώτης τοῦ Σαῖτ-Μαζήδ, μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ Μαβρούκης, ὅστις ἦτο φίλερις, εἶχεν ἐριδὰ τινα, ἔνεκεν τῆς ὁποίας ὁ στρατιώτης παρώτρυνε τρεῖς ἢ τέσσαρας τῶν συντρόφων αὐτοῦ νὰ βοηθήσωσιν αὐτὸν νὰ τιμωρήσῃ τὸν κακεντρεχῇ Μαβρούκην, ὅπερ καὶ ἐγένετο διὰ τρόπου, τὸν ὁποῖον μόνον καρδιά Ἀφρικανοῦ δύναται νὰ ἐπινοήσῃ. Ἐδεδσαν τὸν δυστυχῇ ἄνθρωπον ἀπὸ τῶν καρπῶν τῶν χειρῶν αὐτοῦ εἰς κλῶνον δένδρου καὶ διὰ παντοίων φρικτῶν βασάνων κορέσαντες τὴν ζωώδη καὶ ἐκδικητικὴν αὐτῶν λύσσαν, ἄφισαν αὐτὸν κρεμáμενον εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ἐπὶ δύο ἡμέρας. Περὶ τὸ τέλος τῆς δευτέρας ἡμέρας κατὰ τύχην ἀνεκάλυψαν αὐτὸν ἐν καταστάσει ὄντως οἰκτρᾷ καὶ ἀλγεινῇ· αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἦσαν πολὺ ἐξωγκωμέναι· θραυσθεῖσων δὲ τῶν τῆς μιᾶς χειρὸς αὐτοῦ φλεβῶν, ἡ χεὶρ αὕτη ἀπώλεσε τὴν κίνησιν. Ἀναμφιβόλως, ὅταν ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐφθασεν εἰς τὰ ὦτα τοῦ Σαῖτ-Μαζήδ, οἱ κακοῦργοι οὗτοι αὐστηρῶς ἐτιμωρήθησαν. Ὁ Διδ. Kirk, ὁ ὁποῖος ἐβοήθησε τὸν δυστυχῇ τοῦτον ἄνθρωπον, ἠμπόρεσε νὰ ἰατρεύσῃ κατὰ τι τὴν μίαν τῶν χειρῶν αὐτοῦ, δοὺς αὐτῇ τὸ πρότερον αὐτῆς σχῆμα· ἡ ἐτέρα ὁμως χεὶρ εἶνε ὅλως ἐφθαρμένη, καὶ οὐδαμῶς ὥς τὸ πρὶν ὠφέλιμος.

Μολταυῦτα προσέλαβα τὸν Μαβρούκην, μηδαμῶς λαβῶν

ὕπ' ὄψιν μου οὐδὲ τὰς ἐφθαρμένας χεῖράς του, οὐδὲ τὴν ἀσχημίαν τοῦ προσώπου του, οὐδὲ τὸ ἀνωφελές αὐτοῦ, οὐδὲ τὰς κακὰς περὶ αὐτοῦ πληροφορίας τοῦ Βόρτωνος, ἐπειδὴ ἦτο εἷς τῶν «Πιστῶν» τοῦ Σπήκ. Καθότι ἂν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου εὐρισκόμενος ἠδύνατο ν' ἀνοίγῃ μόνον τὸ στόμα καὶ νὰ παίξῃ τὴν γλῶσσάν του ἐν δέοντι χρόνῳ, ἤμην βέβαιος ὅτι ἤθελεν ἀποβῆ ὄντως ὠφέλιμος πρὸς ἐμέ καὶ χρήσιμος.

Ὁ Βομβάης, ὁ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς μου ἠμπόρεσε νὰ συμπαραλάβῃ δέκα ὁκτώ ἐτι ἐλευθέρους ἐθελοντάς ὡς «ἀσκάρους» (στρατιώτας). ἦσαν δὲ οὗτοι ἄνδρες, παρὰ τῶν ὁποίων δὲν ἐφοβεῖτο νὰ μᾶς ἐγκαταλείψωσι καὶ δι' οὓς ἦτο αὐτὸς ὑπεύθυνος. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἦσαν ὠραῖοι τὸ σῶμα, εὐεидεῖς τὴν μορφήν· κατὰ δὲ τὴν διάνοιαν δὲν ἤλπιζον ὅτι ἤθελον εὔρει ἐν Ἀφρικῇ τοιοῦτους μεταξὺ τῶν βαρβάρων Ἀφρικανῶν. Οἱ περισσότεροι ἦσαν ἐξ Οὐχιάσου, τινὲς αὐτῶν ἐξ Οὐναμουέζης, ἄλλοι ἐξ Οὐσεγούχας καὶ Οὐγίνδης.

Ἐσυμφώνησα ἕκαστον πρὸς 36 ἀμ. ταλ. κατ' ἔτος, ἦτοι 3 ἀμ. ταλ. κατὰ μῆνα. — Ἐκαστος στρατιώτης εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ πυρόβολον, πυρποδόχην, θήκην διὰ τὰ σιδηρᾶ σφαιρίδια, μαχαίριον καὶ πέλεκυν· ἐκτὸς τούτων πυρίτιδα καὶ σφαιρίδια διὰ διακοσίας βολάς.

Ὁ Βομβάης ὡς ἀρχηγὸς καὶ ἔνεκεν τῶν πιστῶν αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν πρὸς τὸν Βόρτωνα, Σπήκ καὶ Γράντ ἐσυμφωνήθη πρὸς 80 ἀμ. ταλ. κατ' ἔτος· τὰ ἡμισυ τούτων προπληρωτέα· ἐκτὸς δὲ τοῦ μισθοῦ του ἔδωκα αὐτῷ ἐν πιστόλιον, μαχαίριον καὶ πέλεκυν, ἐνῷ οἱ ἄλλοι πέντε «Πιστοί» μου, ὁ Ἀμπάρης, Μαβρούκης, Οὐλιμέγγος, Βαρούτης καὶ Οὐλέδης προσελήφθησαν ἐπὶ μισθῷ 40 ἀμ. ταλ. κατ' ἔτος μεῖν ἰδίας αὐτῶν στρατιωτικὰς ἀποσκευάς.

Μελετήσας ἐπανειλημμένως καὶ μετὰ σπουδῆς πάντα τὰ συγγράμματα τῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς περιηγητῶν, τὰ ἀφορῶντα τὴν ἀνατολικὴν καὶ κεντρικὴν Ἀφρικὴν, ἐνόησα τὰς δυσκολίας, αἵτινες ἔμελλον νὰ παρουσιασθῶσιν ἐπὶ τῇ ἀναζητήσει ταύτῃ τοῦ πεπλανημένου διδάκτορος Λιβιγκστῶνος.

Ἦρχισα λοιπὸν νὰ σκέπτωμαι καὶ νὰ βασανίζω τὸν νοῦν μου, προσπαθῶν νὰ εὔρω μέσον ἀποφυγῆς τῶν τοιούτων· ἐσκέφθην ὅσον δύναται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς...

— Καλά, υποθέσωμεν ὅτι φθάνω εἰς Οὐζιζι καὶ θεωρῶ τὴν ἀπέναντι ὄχθην τῆς λίμνης Ταγκανυϊκας· πῶς νὰ μεταβῶ εἰς τὴν ἀπέναντι ταύτην ὄχθην; Νὰ ματαιωθῶσι λοιπὸν αἱ περὶ ἐπιτυχίας ἐλπίδες μου ὑπὸ τῆς αὐθαδείας βασιλέως τινός, ὡς ὁ Καννένας, ἢ τῆς ιδιοτροπίας καὶ τῆς σκληρότητος Χαμῆδ τινός μπὶν Σουλεϊμάν; Τίς δύναται νὰ ὑποφέρῃ τοῦτο; τοιαύτην ἐρώτησιν ἔκαμα κατ' ἐμαυτόν. Πρὸς ἀποφυγὴν λοιπὸν τῶν τοιούτων, ἀπεφάσισα νὰ λάβω μετ' ἐμοῦ ἰδικάς μου λέμβους. — Ἐχων ἰδικάς μου λέμβους ἐσκέφθην, ἂν ἀκούσω ὅτι ὁ Λιβιγκιστὼν εὐρίσκεται εἰς Ταγκανυϊκαν, ρίπτω εἰς τὴν λίμνην μίαν ἰδικὴν μου λέμβον καὶ προχωρῶ πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ.

Ἐπρομηθεύθην λοιπὸν μίαν μεγάλην λέμβον, δυναμένην νὰ φέρῃ εἴκοσι τοῦλάχιστον ἀνθρώπους μετὰ τῶν ἀναγκαίων ζωοτροφιῶν καὶ ἐμπορευμάτων διὰ τὸν περίπλου τὸν ὁποῖον ἐσκόπευον νὰ κάμω ἐν τῇ λίμνῃ Ταγκανυϊκα, καὶ τὴν ὁποίαν ἡγόρασα παρὰ τοῦ Ἀμερικανοῦ προξένου ἀντὶ 80 ἀμερικ. ταλ. καὶ ἑτέραν μικροτέραν παρ' ἄλλου τινός Ἀμερικανοῦ ἀντὶ 40 ἀμερικ. ταλ. ἡ ὁποία ἠδύνατο νὰ φέρῃ ἔξ ἀνθρώπους μετὰ τῶν ἀναγκαίων ζωοτροφιῶν.

Σκοπὸν δὲν εἶχα νὰ λάβω μετ' ἐμοῦ τὰς λέμβους ὅλως παρεσκευασμένας πρὸς ἀκτοπλοίαν, ἀλλὰ πρὸς εὐκολωτέραν αὐτῶν μετακόμισιν ν' ἀφαιρέσω τὰς ἐπηγεκνίδας αὐτῶν καὶ νὰ λάβω μετ' ἐμοῦ μόνον τὰ σανιδώματα καὶ τὰ καθίσματα τῶν κωπηλατῶν. Ἀλλ' ἄνευ ἐπηγεκνίδων, τίς θὰ ἐτόλμα νὰ ἔμβῃ ἐντὸς αὐτῶν; οὐδεὶς· ἀπεφάσισα λοιπὸν ἀντ' αὐτῶν νὰ καλύψω ἐκάστην λέμβον μὲ διπλοῦν καννάβεως κάλυμμα, καλῶς κατραμωμένον· τὴν ἐργασίαν δὲ ταύτην ἔπραξα μόνος μου ἄνευ τῆς βοηθείας οὐδενός. Κατέγινα πέντε ἡμέρας περὶ τὴν μικρὰν ταύτην προπαρασκευαστικὴν τῶν λέμβων ἐργασίαν. Διήρеса αὐτὰ εἰς τμήματα καὶ ἔδεσα αὐτὰ μετὰ προσοχῆς διὰ τοὺς παγαζῖς (κομιστάς). Ἐκαστον δέμα ἐζυγίσθη καλὰ· οὐδὲν τούτων ἦτο βαρύτερον τῶν 68 λιτρῶν.

Ὁ John Shaw εἰργάσθη καλῶς περὶ τὴν προετοιμασίαν τῶν ἐκ καννάβεως ἐπηγεκνίδων τῶν λέμβων μετὰ μεγάλης τέχνης κατραμώσας αὐτάς· ὅταν δὲ αὗται ἐτελείωσαν ἐφηρμόζοντο ἄριστα εἰς τὰς λέμβους. Πρὸς τοῦτο ἐχρησθήσαν ἔξ βόλτα ἀγγλικοῦ καννάβεως ἀριθ. 3, τὰ ὁποῖα

ἡγόρασα παρὰ τοῦ ἐν Ζαγγιβάρῃ Λούδα Δάμζη, ὁ ὁποῖος μοὶ ἐπρομήθευσεν αὐτὰ ἀπὸ τὰς ἀποθήκας τοῦ Σουλτάνου.

Ἀνυπέρβλητον ὡσαύτως τῆς ταχείας ἐν Ἀφρικῇ διαμετακομίσεως ἐμπόδιον εἶνε καὶ ἡ ἔλλειψις κομιστῶν, καὶ ἐπειδὴ σκοπὸς τῆς ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου ἐκδρομῆς ἦτο ἡ ταχύτης, ὥφειλον νὰ σμικρύνω ὅσον τὸ δυνατόν τὴν δυσκολίαν ταύτην. Κομιστὰς ἡδυνάμην νὰ παραλάβω μετὰ τὴν ἐν Βαγομόου ἀφίξιν μου ἐπὶ τῆς ἡπείρου. Εἶχα προπαρασκευασμένους εἴκοσι καλοὺς ὄνους· ἐσκέφθην νὰ προσλάβω καὶ φορτηγὸν ἄμαξαν, δυναμένην νὰ συρθῇ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Ἀφρικῆς ὑφ' ἐνὸς ὄνου· κατεσκευάσα λαιπὸν μίαν, πλάτους 18 δακτύλων καὶ μήκους 5 ποδῶν, ἐφοδιάσας αὐτὴν μὲ δύο ἐμπροσθίους τροχοὺς ἀμερικανικοῦ σιδηροδρομικοῦ φορείου, μᾶλλον πρὸς μετακόμισιν τῶν στενωπῶν ἡμῶν κιβωτίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων εἶχα θέσει τὰ πολεμεφόδια ἡμῶν. Ὑπελόγησα ὅτι, ἂν εἷς ὄνος δύναται νὰ φέρῃ εἰς Οὐνυαννεμβέ φορτίον τεσσάρων φρασιλάχ, ἦτοι 140 λιτρῶν, διὰ τοῦ ἄμαξιδίου τούτου δύναται νὰ κομίσῃ ὀκτὼ φρασιλάχ, πρὸς μετακόμισιν τῶν ὁποίων χρειάζονται τέσσαρες τοῦλάχιστον παγαζὶς ἢ κομισταί. Ἀκολούθως θέλει παρατηρήσει ὁ ἀναγνώστης πόσας προκαταρκτικὰς ὠφελείας μοὶ παρέσχον αἱ θεωρίαι μου αὐταί.

Ὅταν ἡγόρασα πάνθ' ὅσα μοὶ ἦσαν ἀπολύτως ἀναγκαῖα καὶ ἐθεώρουν αὐτὰ ἐπ' ἀλλήλων ἐστοιθασμένα, κιβώτιον ἐπὶ κιβωτίου, δέμα ἐπὶ δέματος, ὁμολογῶ ὅτι ἤρχισα νὰ ἐπιπλήττω ἐμαυτὸν διὰ τὴν τόλμην, μετὰ τῆς ὁποίας ἠθέλησα νὰ λάβω μετ' ἐμοῦ τόσα πράγματα· καθότι τὸ ὕλικόν μου συνεποσοῦτο εἰς ἕξ τοῦλάχιστον τόννους! Ἦρχισα νὰ βασανίζω πάλιν τὸν νοῦν μου καὶ νὰ σκέπτομαι πῶς νὰ μετακομίσω τὰ ὀγκώδη ἐκεῖνα φορτία, πῶς νὰ διασχίσω μετ' αὐτῶν τὴν θάλασσαν καὶ τὰς λίμνας τῆς Ἀφρικῆς. Δὲν ἡδυνάμην πάλιν νὰ φύγω ἄνευ τροφῶν καὶ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων μοι πραγμάτων, καθότι τί θ' ἀπεγινόμεν ἄνευ αὐτῶν, μόνος ἐν τῷ Κέντρῳ τῆς Ἀφρικῆς εὐρισκόμενος; Μοὶ ἤλθε κατὰ νοῦν ἡ συνήθης αὕτη παροιμία: «Μάζευε ὅσα εὐρίσκεις, ἵνα μὴ ὕστερον πεινάσῃς», τὴν ὁποίαν κατὰ γράμμα δὲν ἠκολούθησα, λαβὼν μετ' ἐμοῦ ὅσα ἡδυνάμην νὰ λάβω καὶ οὐχὶ ὅσα εὐρισκον.

Ὁ περιηγητὴς ὁ ὁποῖος βλέπει πρὸ αὐτοῦ λίμνην ἐν τῷ

κέντρῳ τῆς εὐρείας ἡπείρου τῆς Ἀφρικῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν σκοπεύει νὰ πορευθῇ, ὀφείλει ν' ἀναχωρήσῃ, μηδαμῶς λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τοῦ τὰς ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις εὐκολίας καὶ μέσα. Ὅφειλει νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ πάντα τὰ πρὸς καταρτισμὸν πλοίου χρειώδη, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τοῦ ὅτι τὸ πλοῖον αὐτὸ μέλλει ν' ἀναχωρήσῃ διὰ μακρὸν ταξείδιον· ὀφείλει νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ ἡθμὸν, δι' οὗ νὰ στραγγίξῃ τὰ πόσιμα, μικρὰν ποσότητα ἐδεσμάτων, πρὸς τούτοις καὶ τὰ χρειώδη φάρμακα· ἐκτὸς τούτων ἀρκετὰ πυροβόλα, πυρίτιδα καὶ βολίδας, ὅπως ἐν ἀνάγκῃ ᾗεν ἱκανὸς νὰ ἐπιχειρήσῃ πολλὰς κατὰ σειρὰν φονικὰς μάχας. Πρὸς μετακόμισιν τῶν διαφόρων τούτων πραγμάτων χρειάζεται ἀνθρώπους· καὶ ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ κομίσῃ βάρος ἀνώτερον τῶν 70 λιτρῶν, πρὸς μετακόμισιν 11000 λιτρῶν χρειάζονται 160 περίπου ἄνδρες.

Ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀνατολῇ, ὡσαύτως καὶ ἐν Ἀραβίᾳ καὶ Τουρκεστάνῃ ὑπάρχουσιν ὁδοὶ συγκοινωνίας αἵτινες, συγκρινόμεναι πρὸς τὰς τῆς Ἀφρικῆς, εἶνε βασιλικαὶ λεωφόροι· ὁπόσαι εὐκολίαι ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις, τὰς ὁποίας δύναται τις νὰ διέλθῃ μόνος τοῦ μετὰ μεγάλης ταχύτητος, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ βαρύτερα τῶν ἰδικῶν μου φορτία! Πληρώνει μὲν χρήματα πολλὰ, εἶνε ὅμως παντὸς κόπου ἀπηλλαγμένος! . . . Ἐν τῇ Ἀνατολικῇ ὅμως καὶ Κεντρικῇ Ἀφρικῇ οἱ ἰθαγενεῖς δὲν ζητῶσι χρήματα, ἀλλὰ περιδέραιον ἐξ ὑαλίνων κόκκων ἀντὶ ἐνὸς ἀμερικανικοῦ ἑκατοστοῦ (cent), δύο ὑάρδας ἀμερικανικοῦ πανίου ἀντὶ ἡμίσεως ταλλήρου ἢ ἐνὸς φιορινίου, ἓν κιτίνδι χονδροῦ ὀρειχαλκίνου σύρματος ἀντὶ χρυσοῦ νομίσματος.

Ὁ Ἀφρικανὸς περιοδευτὴς οὐδὲ σιδηροδρομικὰς ἀμάξας δύναται νὰ ἐνοικιάσῃ, οὐδὲ καμήλους, οὐδὲ ἵππους, οὐδὲ ἡμιόνους πρὸς μετακόμισιν τῶν ἀποικιακῶν αὐτοῦ ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ. Μόνον μέσον μετακομίσεως ὑπάρχει τὸ ἐξῆς: μαῦροι καὶ γυμνοὶ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι πρὸς μετακόμισιν βάρους 70 λιτρῶν μέχρις Οὐνυαννεμβέ ζητοῦσι 15 ἀμ. τάλ. ἑκαστος.

Ἐν ἔτι παρέλειψαν ν' ἀναφέρωσιν οἱ πρὸ ἐμοῦ τὴν Ἀφρικὴν περιοδεύσαντες, τὸ ὁποῖον μάλιστα ὀφείλει ἀφεύχτως νὰ γνωρίζῃ ὁ μέλλων νὰ περιοδεύσῃ τὴν ἡπειρονταύτην· συνίσταται δὲ τοῦτο εἰς τὸ ἐξῆς: — Ὁ ἐν Ζαγγιβάρῃ

ἐρχόμενος περιοδευτὴς ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ μεθ' ἑαυτοῦ μόνον χρυσᾶ νομίσματα· καθότι πιστωτικά ἐπιστολαί, κυκλοφοροῦντα γραμμάτια καὶ τοιαῦτα τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν πράγματα οὐδεμίαν ἀξίαν παρὰ τὰς ἰθαγενεσί τῆς Ζαγγιβάρης ἔχουσιν.

Παράδοξον θέλει φανῇ εἰς ἕκαστον ἅμα ἀκούσῃ ὅτι πρὸς ἀπόκτησιν χρημάτων ἠναγκάσθην νὰ προεξοφλήσω αὐτὰ, λαβὼν μόνον 75 0)0 καὶ ἀφήσας τὰ 25 0)0 πρὸς τὸν ἐξοφλητὴν. Καθότι ἡ Ζαγγιβάρη εἶνε μέρος εἰς τὸ ὁποῖον τὸ τῶν συναλλαγῶν ἐμπόριον τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης οὐδόλως ὑφίσταται· ἔνεκεν τούτου τὸ νόμισμα εὐρίσκεται πάντοτε εἰς ὑπερτίμῃσιν. Ἐμπορεῖ νὰ ἔχῃ τις συναλλάγματα, γραμμάτια, πιστωτικὰς ἐπιστολάς καὶ ὅ,τι ἄλλο· οὐδὲν πράττει μὲ ὅλας τὰς ἐμπορικὰς αὐτοῦ γνώσεις· οὐδὲ τάλληρον δύναται νὰ λάβῃ, χωρὶς νὰ ἀφήσῃ ἐξ αὐτῶν τοῦλάχιστον 25—30 0)0· οὕτω μ' ἐπληροφόρησαν· κατόπιν καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἔμαθα τοῦτο, ἀναγκασθεὶς νὰ κάμω τὴν ἐπάρατον αὐτὴν προεξοφλήσιν. Τῷ ὄντι κλάδος τραπεζῆς εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα εἶνε λίαν ἀναγκαῖος πρὸς εὐκολίαν τῶν μοχθούντων ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης περιοδευτῶν.

Σκοπὸς μου ἦτο νὰ πορευθῶ εἰς Ἀφρικὴν ἀγνώριστος· ἀνὰ πᾶσαν ὁμῶς τὴν Ζαγγιβάρην ἐγένετο γνωστὸν ὅτι λευκὸς ἄνθρωπος καὶ μάλιστα Ἀμερικανὸς σκοπεύει νὰ πορευθῇ εἰς Ἀφρικὴν. Ἦκουσα τοῦτο χιλιάκις ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως· πάντες ἐγνώριζον τοῦτο· καὶ εἰς τὸ τελωνεῖον καὶ εἰς ὅλα τὰ ἐργαστήρια. Πρὸς τούτοις καὶ ἡ ἀγορὰ τῆς πόλεως ἐγίνωσκε καὶ ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ τὴν ἀναχώρησίν μου. Οἱ ξένοι καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπεθύμουν νὰ μάθωσι ποῦ ὑπάγω καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν προπαρασκευάζω τοιαύτην ἐκδρομὴν.

Πρὸς πάντας ἔλεγόν ὅτι εἰς Ἀφρικὴν πορεύομαι. Ἰδοὺ τὸ ἐπισκεπτήριόν μου:

HENRY M. STANLEY.

New-York Herald.

Ἐκ τῶν λεξέων αὐτῶν οὐδεὶς βεβαίως ἠδύνατο νὰ εἰκάσῃ

ὅτι πρὸς «ἀναζήτησιν τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστῶνος» πορεύομαι. Νομίζω ὅτι ὡς πρὸς τοῦτο δὲν ἔσφαλα!...

Ὅποσον δύσκολος ἡ προπαρασκευὴ τοιαύτης ἐν Ἀφρικῇ ἐκδρομῆς! ὁποῖα σκληρὰ καὶ κοπιώδης ἐργασία! Τοσοῦτον ἐμόχθουν, τρέχων ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ἐκείνης, ὑπὸ τὸν φλογερὸν καύσωνα τοῦ ἀδυσωπῆτου ἡλίου, ἀπὸ ἀποθήκης εἰς ἀποθήκην πορευόμενος καὶ φιλονεικῶν περὶ τῶν τιμῶν μετὰ τῶν ὠχρῶν Ἰνδῶν, προσπαθῶν ὅλαις δυνάμεσιν νὰ συμμορφοῦμαι πρὸς τοὺς τρόπους κακούργων Γοανέζων, προσέχων μὴ περιπαιχθῶ παρὰ τινος δολίου Βανουανάιου, ὁμιλῶν ὀλοκλήρους τόμους καθ' ἡμέραν, διορθῶν ἐκτιμήσεις, κάμνων λογαριασμοὺς, ἐπιστατῶν ὁ ἴδιος ἐπὶ τῆς καταμετρήσεως καὶ παραδόσεως τῶν ἀγοραζομένων, καταμετρῶν καὶ ζυγίζων αὐτὰ ἐπανειλημμένως πρὸς περισσοτέραν μου ἀσφάλειαν, ἐπιτηρῶν τοὺς λευκοὺς μου ὑπηρέτας Farquhar καὶ Shaw, οἵτινες ἐνησχολοῦντο περὶ τὴν κατασκευὴν σαγμάτων, ἱστίων, σκηνῶν, λέμβων καὶ παντοίων διὰ τὴν ἐκδρομὴν ἀναγκαίων πραγμάτων, ὥστε ἡσθανόμην τὸ ἐσπέρας ἀνάγκην ἀναπαύσεως, καθότι καὶ τὰ μέλη μου καὶ τὸ πνεῦμα μου εἶχον ἀνάγκην αὐτῆς. Περὶ τὰ τοιαῦτα ἀδιαλείπτως ἐπὶ ἓνα ὀλόκληρον μῆνα ἐνησχολούμην, μοχλῶν, ἐκτὸς ἑμαυτοῦ γενόμενος ὑπὸ τῆς ἐπιμόχθου ταύτης ἐργασίας. ὦ, ναί, δὲν ἦτο αὕτη ἐργασία· ὄχι! ἦτο βάσανος, ναί, βάσανος...

Ἐκδοὺς γραμμάτια ἐπὶ τοῦ Κου James Gordon Bennett διὰ ποσὸν χιλιάδων τινῶν ἡμερ. ταλ. τὰ ὁποῖα μεταχειρίσθην πρὸς ἀγορὰν πανικῶν, ὑαλίνων κόκκων, συρμάτων, ὄνων καὶ παντοίων ἄλλων πραγμάτων, προπληρώσας χρήματα εἰς τοὺς λευκοὺς μου ὑπηρέτας καὶ εἰς τοὺς τὴν φρουράν μου ἀπαρτίζοντας μαύρους, ἐπιβαρύνας πλεον τοῦ δέοντος τὸν πλοίαρχον Webb καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ μὲ τὰς προετοιμασίας μου, καὶ πληρώσας τὸν οἶκόν του διὰ τῶν ἀποσκευῶν μου, οὐδὲν ἄλλο εἶχον νὰ πράξω ἢ ν' ἀποχαιρετίσω τοὺς Εὐρωπαίους καὶ νὰ εὐχαριστήσω τὸν Σουλτάνον καὶ πάντας ἐκείνους, οἵτινες μὲ εἶχον βοηθήσει, πρὶν ἢ ἐπιβιθασθῶ διὰ Βαγαμόβο.

Μίαν ἡμέραν πρὸ τῆς ἀπὸ Ζαγγιβάρην ἀναχωρήσεώς μου ὁ Ἀμερικανὸς πρόξενος ἐν πλήρει στολῇ, παραλαβὼν με, μὲ ὠδήγησεν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Σουλτάνου. Ὁ ἡγε-

μῶν προσηνέχθη φιλοφρονέστατα καὶ μετὰ μεγάλης πρὸς ἐμὲ γενναιοδωρίας· μοὶ ἐδῶρθησιν ἵππον ὠραῖον ἀραβικόν· μοὶ ἔδωκε συστατικὰς πρὸς τοὺς πράκτορας καὶ ἀρχηγούς αὐτοῦ, τοὺς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ εὐρισκομένους, καὶ διὰ πολλῶν φιλοφρονήσεων ἐπεδείξατο τὴν πρὸς με ἀγαθότητά του.

Τὸ παλάτιον εἶνε μέγα, εὐρύχωρον, καὶ τετράγωνον κτίριον, κείμενον παρὰ τὸ φρούριον, ἐκ κοραλλίου ἐκτισμένον, καὶ δι' ἀσθέστου κεχρισμένον· ὁ ρυθμὸς αὐτοῦ εἶνε κατὰ τὸ ἥμισυ ἀραβικὸς καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἰταλικὸς. Τὰ θυρύφυλλα εἰσὶ προσόμια ἐνετικάς δικτυωταῖς θυρίσι, ζωοῦ πρασίνου χρώματος, ὅπερ ἀντίκειται τὰ μέγιστα πρὸς τὸ λευκὸν χρῶμα τῆς ἀσθέστου, δι' ἧς τὰ τεῖχη τοῦ παλατίου εἰσὶ κεχρωματισμένα. Πρὸ τῆς μεγάλης, ὑψηλῆς καὶ εὐρείας πύλης ἴσταντο ἐν στολῇ διάφοροι Βαλοῦχοι καὶ Πέρσαι μισθοφόροι, ὀπλισμένοι διὰ στρογγύλων σπαθῶν καὶ ἀσπίδων ἐκ δέρματος ῥινόκερω. Ἡ ἐνδυμασία αὐτῶν συνίστατο ἐκ λευκοφαίου τινὸς βαμβακεροῦ ὑποκαμίσου, κατερχομένου μέχρι τῶν σφυρῶν, τὸ ὁποῖον περιέζωνον διὰ δερματίνου ζωστήρος, πυκνῶς κεκοσμημένου δι' ἀργυρῶν ἐκτυπωμάτων.

“Ὅτε μᾶς εἶδον ἔνευσάν τινι ἐντὸς τῆς εἰσόδου εὐρισκομένῳ· φθάσαντες δὲ εἴκοσιν ὑάρδας μακρὰν τῆς πύλης τοῦ παλατίου, εἶδομεν τὸν Σουλτάνον, ὁ ὁποῖος ἔσθην μᾶς περιέμενε, προχωροῦντα πρὸς ἡμᾶς καὶ ἀνὰ μέσον τῶν σωματοφυλάκων αὐτοῦ διερχόμενον· καταβάς τὰς πρὸ τῆς εἰσόδου βαθμίδας ἦλθε μέχρις ἡμῶν καὶ τείνας τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, διὰ χρυσοῦ μειδιάματος τοῦ προσώπου του ἐξέφρασε τὴν εὐχαρίστησιν, τὴν ὁποίαν ἠσθάνετο προσδεχόμενος ἡμᾶς παρ' αὐτῷ· ἡμεῖς δὲ ἀποκαλύψαντες τὰς κεφαλὰς ἡμῶν καὶ λαβόντες τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἐχαίρετήσαμεν αὐτόν· μεθ' ὃ κατὰ τὴν προσταγὴν ἣν ἔδωκεν ἡμῖν, προέβημεν καὶ φθάσαντες εἰς τὴν ἀνωτέραν παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ μεγάρου βαθμίδα ἐστάθημεν. Ὁ Σουλτάνος ἔνευσεν ἡμῖν διὰ τῆς χειρὸς νὰ προβῶμεν· ἡμεῖς δὲ, κλίναντες τὴν κεφαλὴν, ἐφθάσαμεν πρὸ ἀχρωματίστου τινὸς καὶ στενῆς κλίμακος· μεθ' ὃ ἐστάθημεν πάλιν, προσηλώσαντες τοὺς ὀφθαλμούς ἡμῶν ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου. — «Ἐμπρός», εἶπεν οὗτος καὶ ἀνήλθομεν τὴν κλίμακα. Μεγάλως ἐθαύμασα, παρατηρήσας τὸ ἔξῃς:— ἅμα ἀνήλθομεν, ὁ Σουλτάνος ἐρ-

χόμενος κατόπιν μου ἀμέσως ἔλαβε θέσιν λίαν ἀναξιοπρεπῆ δι' ἡγεμόνα. Παρετήρησα πρὸς τούτοις ὅτι ὁ πρόξενος ἀνῆρχετο πλαγίως τὴν κλίμακα· καθότι παρὰ τῇ αὐτῇ τῆς Ζαγγιβάρης, ὅταν ὁ πρόξενος προτάσσεται τοῦ ἡγεμόνος, πρέπει ν' ἀνέρχεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀποδίδων οὕτω τῷ βασιλεῖ τὸ προσήκον σέβας· ἐμιμήθην αὐτόν, ἐφ' ὅσον ἠδυνήθην, οὐδέποτε ὅμως ἐνέτυχον παρομοίᾳ περιστάσει· φθάσαντες εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα τῆς κλίμακος, ἐστάθημεν πάλιν, τὰ βλέμματα ἡμῶν ἔχοντες προσηλωμένα ἐπὶ τοῦ ἀνερχομένου ἡγεμόνος, ὅστις, ἀνελθὼν, πάλιν ἐπέταξεν ἡμῖν νὰ προχωρήσωμεν· ἔπραξε δὲ τοῦτο μετ' ἐλευθεριότητος, ἥτις μὲ ἐξέπληξε. Πρὸ ἡμῶν εὐρίσκοντο ἡ αἵθουσα τῆς ὑποδοχῆς καὶ ἡ αἵθουσα τοῦ θρόνου. Εἰσελθὼν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ παρετήρησα ἐπισταμένως τὰ κατ' αὐτήν· ἦτο ὑψηλὴ, ἐξωγραφισμένη κατὰ Ἀραβικὸν τρόπον· ὁ τάπης αὐτῆς ἦτο παχὺς καὶ περσικῆς κατασκευῆς, τὰ δ' ἐπιπλα συνίσταντο ἐκ μιᾶς δωδεκάδος χρυσῶν ἐδρῶν καὶ ἐνὸς λαμπτήρος.

Ἐκαθήσαμεν· ὁ Βανυαναῖος εἰσπράκτωρ τῶν τελωνειακῶν δικαιωμάτων, ἀνὴρ γηραλέος καὶ σεβάσμιος, Λούδας Δάυζης ὀνομαζόμενος, λίαν ὅμως πανοῦργος καὶ εὐφυής, ἐκάθησε πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ Σουλτάνου· μετ' αὐτόν ἤρχετο ὁ μέγας Μωαμεθανὸς ἔμπορος Τάρυας Τοπάν ὁ ὁποῖος ἦλθεν ἵνα παρευρεθῇ εἰς τὴν συνέντευξιν αὐτήν, οὐχὶ μόνον ἐπειδὴ ἦτο εἷς τῶν τοῦ συμβουλίου τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, ἀλλὰ πρὸ πάντων, ἐπειδὴ ἐκ περιεργείας ἐνδιεφέρετο πολὺ διὰ τὴν ἀμερικανικὴν ταύτην ἐκστρατείαν. Ἀντικρυ τοῦ Λούδα ἐκάθησεν ὁ πλοίαρχος Webb καὶ μετ' αὐτόν ἐκάθησα ἐγὼ ἀντικρυ τοῦ Τάρυα Τοπάν. Ὁ Σουλτάνος ἐκάθησεν ἐπὶ χρυσηλάτου ἔδρας, μεταξὺ τῶν Ἀμερικανῶν καὶ τῶν συμβούλων αὐτοῦ. Ὁ διερμηνεὺς Ζοχάρης ἴστατο ταπεινῶς πρὸ τοῦ Σουλτάνου, ἀναμένων νὰ διερμηνεύσῃ μετὰ προθυμίας πᾶν ὅ,τι εἶχομεν νὰ διακοινώσωμεν τῷ Ἡγεμόνι.

Ὁ Σουλτάνος φέρει ἐνδυμασίαν ὠραίαν καὶ πλουσίαν. Ἡ κίδαρις αὐτοῦ πτυσσομένη γύρωθεν τῆς κεφαλῆς του, περικοσμεῖ αὐτήν τακτικῶς διὰ ἐρυθρῶν, κιτρίνων, φαιῶν καὶ λευκῶν ὠραίων χρωμάτων. Ἡ μακρὰ αὐτοῦ ἐσθῆς ἦτο ἐξ ὑφάσματος ἀμαυροῦ· ἔφερε δὲ περὶ τὴν ὀσφύν αὐτοῦ ζω-

στῆρα, ἐξ οὗ ἐκρέμετο ὠραῖος χρυσοῦς ἀκινάκης, περιεχόμενος ἐντὸς πλουσίας καὶ ὀλοχρύσου θήκης. Αἱ κνήμαι καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ἦσαν γυμνοὶ καὶ παρίστων θέαν τρομακτικὴν, καθότι ὁ μονάρχης εἶχε πάθει ἀπὸ τὴν ἐπάρατον τῆς Ζαγγιβάρης νόσον—ἐλεφαντίασιν. Οἱ πόδες αὐτοῦ ἐμπεριείχοντο ἐντὸς ζεύγους ἀραβικῶν κρηπίδων ἐκ μαλλίου μετὰ παχέων πελμάτων καὶ τινος δυνατοῦ δερματίνου ἐπιδέσμου ἄνωθεν τοῦ ταρσοῦ. Τὸ ἀνοιχτὸν χρῶμα τοῦ προσώπου του καὶ τὰ κανονικὰ αὐτοῦ χαρακτηριστικὰ μαρτυροῦσιν ὅτι εἶνε ὁ ἡγεμὼν τῶν Ἀράβων τῆς χώρας ταύτης. Προσεπιμαρτυροῦσιν ὡσαύτως τὴν ἐξ εὐγενοῦς αἵματος ὑψηλὴν αὐτοῦ καταγωγὴν καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του, ἐφ' οὗ φαίνεται πάντοτε τὸ μεϊδιάμα, χαροποιὸν σημεῖον τῆς ἀγαθότητος καὶ μεγαλοδωρίας, δι' ὧν εὐχαριστεῖ ὁ ἡγεμὼν οὗτος τοὺς ὑπηκόους του.

Τοιοῦτος εἶνε ὁ ἡγεμὼν Σαῖτ Βουργάζ Σουλτάνος τῆς Ζαγγιβάρης καὶ Πέμπας καὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς, ἀπὸ τῆς χώρας Σομάλης μέχρι τῆς Μοζαμβικῆς.

Προσῆνεγκον ἡμῖν καφὲ ἐντὸς κυπέλλων ἐμπεριεχομένων ἐντὸς χρυσῶν φλιτζανίων· προσέτι δὲ καὶ γάλα κοκκοκαρύου καὶ ὠραῖον ἡδύ τι ἀναψυκτικὸν ποτὸν, ὅπερ παρ' αὐτοῖς καλεῖται σερπέτ.

Ἡ συνδιάλεξις ἤρχισε. Πρῶτο· ὁ ἡγεμὼν ἠρώτησε τὸν πρόξενον:

— Εἴσθε καλά ;

Πρόξενος.— Πολὺ καλά! σᾶς εὐχαριστῶ. Πῶς ἔχει ἡ ὑμετέρα Μεγαλειότης ;

Ἡ Α. Μεγαλειότης.— Πολὺ καλά.

Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης πρὸς ἐμὲ.— Εἴσθε καλά ;

Ἀπάντησις. — Πολὺ καλά, εὐχαριστῶ τὴν Ὑμ. Μεγαλειότητα !

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὁ πρόξενος ἀρχίζει τὴν περαιτέρω συνδιάλεξιν καὶ λέγει πρὸς τὸν ἡγεμόνα τὸ αἴτιον τῆς ἐν Ζαγγιβάρῃ ἐλεύσεώς μου· ἡ δὲ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἀμέσως μοὶ ἀπηύθυνε τὰς ἐξῆς περὶ τῶν περιηγήσεών μου ἐρωτήσεις :

— Σᾶς ἀρέσει ἡ Περσία ; Εἶδате τὴν Κερβέλλαν, τὸ Βαγδάτιον, τὸ Μαράς, τὸ Σταμπούλ ;

— Ἐχουσιν οἱ Τοῦρκοι πολλοὺς στρατιώτας ; Πόσον στρατὸν ἔχει ἡ Περσία ; Εἶνε εὐφορος χώρα ἡ Περσία ; Σᾶς ἀρέσκει ἡ Ζαγγιβάρη ;

Εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ἐρωτήσεις ἀπήντησα, ὅπως εὐχαρίστησω τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα, μεθ' ὃ μοι ἔδωκε συστατικὰς ἐπιστολάς πρὸς τοὺς ἐν Βαγαμόου καὶ Καόλη ἀξιωματικούς του, πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ γενικὴν συστατικὴν ἐπιστολὴν πρὸς πάντα ἔμπορον Ἀραβα, ὃν ἤθελον συναντήσῃ καθ' ὁδὸν καὶ τέλος ἐξέφρασε τὴν ιδέαν, ὅτι μέλλω νὰ ἐπιτύχω, οἷόςδῃποτε ἂν ᾔνε ὁ τῆς ἀποστολῆς μου σκοπός.

Ἐξήλθομεν τοῦ παλατίου μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν εἰσῆλθομεν. Ὁ Σουλτάνος συνώδευσεν ἡμᾶς μέχρι τῆς μεγάλης πύλης τῶν ἀνακτόρων.

Ὁ κ. Goodhue ἐκ Σαλέμης, ἔμπορος ἀμερικανός, πρὸ πολλῶν ἐτῶν διαμένων ἐν Ζαγγιβάρη, μοι παρρησίασε, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπεχαιρέτων τὸν Σουλτάνον, ὡραῖον ξανθὸν ἵππον ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἑλπίδος ἀξίας ἐν Ζαγγιβάρη 500 τοῦλάχιστον ἀμ. ταλλήρων.

Φ ε β ρ ο υ α ρ ί ο υ 4.—Τὴν 4 Φεβρουαρίου, ἤτοι εἰκοσιν ὀκτῶ ἡμέρας μετὰ τὴν ἐν Ζαγγιβάρη ἀφίξίν μου, ὁ διοργανισμός καὶ ἡ προπαρασκευὴ τῆς «Ἐκδρομῆς τοῦ Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης» ᾗσαν τετελεσμένα· αἱ σκηναὶ καὶ τὰ σάγματα κατεσκευάσθησαν, αἱ λέμβοι καὶ τὰ ἱστία ᾗσαν ἔτοιμα, οἱ ὄνοι ὠγκάνιζον καὶ οἱ ἵπποι ἐχρεμέτιζον, ἐπιθυμοῦντες ἀνυπομόνως δρόμον.

Ἡ ἐθιμοταξία ἀπῆτει νὰ σκεφθῶ καὶ πάλιν τοὺς ἐν Ζαγγιβάρη προξένους τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, ὅπερ καὶ ἐπραξα, εἰπὼν ἐκάστῳ τὸ «χαῖρε».

Τὴν 5ην ἡμέραν, τέσσαρες βαγγάλοι εὐρίσκοντο ἡγκυροβολημένοι πρὸ τοῦ Ἀμερικανικοῦ προξενείου. Εἰς τὴν μίαν ἔβαλον τοὺς δύο ἵππους, εἰς τὰς ἄλλας δύο τοὺς ὄνους, εἰς τὴν τετάρτην, τὴν καὶ μεγαλειτέραν, τὴν ἐκ τῶν μαύρων συνισταμένην συνοδίαν καὶ πᾶσαν τὴν ὀγκώδη τῆς ἐκδρομῆς περιουσίαν.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἐπρόκειτο νὰ δώσω διαταγὰς πρὸς ἀπόπλου, οἱ δύο λευκοὶ ὑπηρέται μου Farquhar καὶ Shaw ᾗ-

σαν ἀπόντες. Ἀμέσως ἔδραμον πρὸς ἀναζήτησιν αὐτῶν· εὖρον δ' αὐτοὺς ἐντὸς καπηλείου μὲ δώδεκα περίπου ἄλλους συντρόφους, δημηγοροῦντας περὶ τοῦ μεγαλείου τῆς τέχνης τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐκδρομῶν, προσπαθοῦντας διὰ τοῦ οἰνοπνεύματος ν' ἀποσκορακίσωσι τὰς τρομακτικὰς προαισθήσεις, αἵτινες κατέτρυχον τὸν νοῦν αὐτῶν ἀδιακόπως, καὶ ἀκούοντας τὰς μωρολογίας τῶν συντρόφων αὐτῶν, οἵτινες ἐξηκολοοῦν λέγοντες αὐτοῖς ὅτι αἱ χῶραι πρὸς τὰς ὁποίας μέλλομεν νὰ πορευθῶμεν εἶνε οὐ μόνον τρομακτικαί, ἀλλὰ καὶ λίαν φανταστικαὶ καὶ φοβεραί, καὶ ὅτι οὐδεμία ὠφέλεια προκύπτει ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως αὐτῶν καὶ ἕτερα τοιαῦτα πολλὰ, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἀκοήν οἱ δύο ἄνθρωποι μου ἔμενον ἐκστατικοί, μὴ γνωρίζοντες τί νὰ εἰπωσιν.

— Ἐμβῆτε εἰς τὰς βαγγάλας ἀμέσως, ἡ διαγωγὴ σας αὕτη εἶνε κακὴ καὶ ἀξιόμεμπτος· σᾶς παρακαλῶ πολὺ, μὴ κάμωμεν κακὴν ἀρχήν! ἐντροπή!, εἶπον ἰδὼν αὐτοὺς κλονομένους παρὰ τὴν παραλίαν μετὰ τοῦ Βομβάη καὶ τεσσάρων ἢ πέντε νεόσυλλέκτων τῆς συνοδίας.

— Σᾶς παρακαλῶ· ἀκούσατέ με καὶ τότε θὰ μὲ δικαιώσετε· ἔπραξα καλὰ, ὑποσχεθεῖς νὰ ἀκολουθήσω ὑμᾶς εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀ-α-α-φρικὴν; εἶπεν ὁ Shaw μετὰ δισταγμοῦ καὶ θλιβεροῦ ὕφους.

— Δὲν σοὶ προεπλήρωσα χρήματα; δὲν ὑπέγραψας συμβόλαιον; ἠρώτησα, τί μοῦ θέλεις τώρα νὰ φύγῃς; βέβαια· καὶ πᾶς τίς δόναται νὰ δίδῃ τοιαύτας ὑποσχέσεις. Ἐμβαίνει ὀγλήγωρα ἐντὸς τῆς λέμβου, σοὶ λέγω, καὶ μὴ ἀργοπορῆς. Πάντες ἀπεφασίσσαμεν ἡ νὰ ἐπιστρέψωμεν νικηταί, ἡ ν' ἀποθάνωμεν. Οὐδεὶς δύναται νὰ μὴ πράξῃ τὸ καθήκον του! Ἐμπρὸς λοιπόν!

Ὀλίγον τι πρὸ μεσημβρίας ἀπεπλεύσαμεν. Ἡ ἀμερικανικὴ σημαία, τὴν ὁποίαν ἡ καλοκάγαθος κυρία Webb ἐδωρήσατο τῇ ἐκστρατείᾳ, ὑψώθη ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἱστοῦ· ὁ πρόξενος, ἡ κυρία του καὶ τὰ μικρὰ αὐτοῦ τέκνα Mary καὶ Charley ἦσαν ἐπὶ τῆς στέγης τῆς οἰκίας των κυμαίνοντες τὴν ἀστερωτὴν σημαίαν, τοὺς πῖλους καὶ τὰ μανδύλια, διὰ σχημάτων ἀποχαιρετοῦντες ἐμὲ καὶ τοὺς ἐμούς. Εὐδαίμονες ἄνθρωποι καὶ ὄντως καλοκάγαθοι! Ἐπιτυχία καὶ εὐλογία Κυρίου εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΔΙΑΜΟΝΗ ΕΝ ΒΑΓΑΜΟΪΟ.

Ἡ νῆσος Ζαγγιβάρη ἤρχισε νὰ βυθίζεται ἐν τοῖς ὕδασι τῆς θαλάσσης· τὰ ἐκ κοκκοκαρύων, μάγγων, καρυφυλλαίων καὶ κιναμωμαίων ὠραῖα αὐτῆς ἄλση, τὰ μικρὰ παρ' αὐτὴν νησίδια τῆς Κούμβας καὶ τῶν Γάλλων, ἡ λευκὴ αὐτῆς πόλις, ὁ λιμὴν μετὰ τῶν ὠραίων ἐκείνων πλοίων, ἐξηφανίζοντο ἀνεπαισθήτως ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, ὅτε πρὸς δυσμὰς ἡ Ἀφρικανικὴ ἡπειρος ἠγέρθη, ἐμφανισθεῖσα πρὸς ἡμᾶς· ἡ ἐκ πρασίνης χλόης παραλία αὐτῆς παρῆρσι-άσθη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν· ἐνῶ, πρὶν ἢ φθάσωμεν πλησίον τῆς ξηρᾶς, ἐβλέπομεν ἀπλῶς γραμμὴν τινα ἐλικοειδῆ, παριστῶσαν σειρὰν ὑψηλῶν καὶ ἀνωμάλων ὀρέων. Ἡ ἀπὸ Ζαγγιβάρης εἰς Βαγαμόο ἀπόστασις εἶνε 20 — 25 περίπου μιλίων· ἐπειδὴ ὅμως αἱ βαγγάλαι ἡμῶν ἦσαν ἀργοκίνητοι, μόλις μετὰ δεκάωρον πλοῦν ἠγχυροβολήσαμεν πλησίον τῆς κυρυφῆς τῆς κοραλλίνης ὑφάλου, ἥτις ὑψοῦτο πόδας τινὰς ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν περίπου ὑαρδῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῆς Ἀφρικῆς.

Οἱ νεσύλλεκτοὶ στρατιῶταί μου, ὑπεραγαπῶντες τὰς φωνὰς καὶ τὸν πάταγον, ὥς ἀπὸ ναυαγίου σωθέντες, δι' ἐπευφημιῶν ἐχαιρέτων τὰ πλήθη τῶν Ἀράβων, Βανουαίων καὶ Οὔσσαουαχιλίων, οἵτινες ἴσταντο εἰς τὴν παραλίαν πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Μουσούγγου (λευκοῦ) χορηδὸν κραυγάζοντες «Υάμβο βάνα»; (πῶς εἴσθε, αὐθέντα;) καὶ μετὰ θαυμασμοῦ βλέποντες ἡμᾶς.

Ἐν ταῖς ἡμετέραις χώραις ἡ μετὰ τοσούτων ἀνθρώπων συνέντευξις εἶνε ἔργον κοπιαστικόν, καθότι οἱ ἐλεύθεροὶ καὶ ἀνεξάρτητοὶ ἡμῶν συμπολιταὶ πρὸς ἀπόδειξιν φιλίας καὶ εὐχαρίστησιν τῆς ἀλαζωνείας τῶν οὐδένα ἄλλον χαιρετισμὸν δέχονται ἢ τὴν δεξίωσιν, τὴν ὁποίαν ὁ ξένος εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ κάμῃ, ἵνα εὐχαριστήσῃ ἕκαστον· ἐν τῇ παραλίᾳ ὅμως ταύτῃ, τῇ βριθούσῃ θεατῶν, τὰ τοιαῦτα οὐδόλως συνειθίζονται· ὁ προσερχόμενος ξένος δύναται ν' ἀποφύγῃ τὴν δεξίωσιν ἀπαντῶν εἰς τὰς κραυγὰς τῶν αὐτο-

χθόνων τῆς παραλίας ταύτης μετὰ τὰς λέξεις : « Ὑάμβο βάνα ! » Θέσας τὸν πόδα μου ἐπὶ τῆς ξηρᾶς παρετήρησά τινα πρὸς με διευθυνόμενον· ἦτο ἄνθρωπος παρὰ πάντων θεωρούμενος προὔχων ἐν Βαγαμόῳ, δι' ὃ οὗτος, ἐπιθυμῶν, ἵνα ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν μου μᾶλλον ἐπ' αὐτοῦ, προσήρχετο νὰ μοὶ εἴπῃ ἐκ δευτέρου « Ὑάμβο » καὶ νὰ μὲ δεξιωθῇ. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὁ ὁποῖος ἔφερεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του ὑπερμεγέθη κίδαριν τῆς ὁποίας τὰ δύο ἄκρα ἐκρέμαντο ὀπισθεν, ἦτο ὁ ζεμαδάρ Ἑσαοῦ, ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἀστυνομίας τῆς Ζαγγιβάρης καὶ τῶν ἐν Βαγαμόῳ διαμενόντων Βαλούχων χωροφυλάκων. Συνώδευσε δὲ τὸν Σπῆκ καὶ Γράντ εἰς μεγάλην ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἀπόστασιν, οὗτοι δὲ, ὥς πάντες οἱ Ἀγγλοὶ περιηγηταί, γενναίως ἀντήμειψαν αὐτόν. Ἐπεστάτησε μετ' εὐθύνης του εἰς τὸν ἀποθιβάσμον τῆς ἐκστρατείας καὶ μολονότι ἐκ τοῦ παρρησιαστικοῦ του φαίνεται ἀνάξιος καὶ ἀμελὴς περὶ τὰ τοιαῦτα, ἂν καὶ ἄγριος τὴν μορφὴν, συνιστῶ αὐτόν εἰς πάντα ἐν ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ περιηγητὴν διάδοχόν μου, ἔνεκεν τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς, ἣν ἐξασκεῖ εἰς τὰ πλήθη τοῦ Βαγαμόῳ. Μεταξὺ τῶν εὐπροσδεξαμένων ἡμᾶς ὑπῆρχε πρὸς τούτοις Horner τις, ἡγούμενος τῆς εταιρίας τοῦ ἁγ. Πνεύματος, ὁ ὁποῖος μετ' ἄλλων ἰησουϊτῶν ἱδρυσεν κατάστημα μισσιοναρικόν, μεγάλης ἀξίας καὶ φήμης ἐν Βογαμόῳ. Οἱ μισσιονάριοι οὗτοι προσεδέξαντο ἡμᾶς φιλοφρονέστατα, εἰπόντες ἡμῖν νὰ δειπνήσωμεν ἐκεῖ καὶ, ἂν ἐπιθυμῶμεν, νὰ στήσωμεν τὰς σκηνάς ἡμῶν ἐπὶ τῶν γαιῶν αὐτῶν. Καίτοι ὅμως ὁ τρόπος τῆς ὑποδοχῆς αὐτῶν ἦν λίαν ἐλκυστικὸς, καίτοι εἰλικρινὴς ἡ προθυμία μετὰ τῆς ὁποίας ἡ πρόσκλησις αὕτη ἐγένετο, εἶμαι ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι προτιμῶσι τὴν ἀνεξαρτησίαν ἢ τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς τούτοις δὲ ἡ συναίσθησις τῆς ἀνυσυχίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνέβαλλα τὸν ἐν Ζαγγιβάρῃ εὐεργέτην μου, ἡπῆρχεν εἰσέτι ζωηρὰ εἰς τὴν μνήμην μου· ἔνεκεν τούτου εἶπον εἰς τὸν φιλόξενον ἱερέα, ὅτι μίαν μόνην νύκτα ἀποφασίζω νὰ διέλθω μακρὰν τοῦ στρατοπέδου μου, οὐχὶ ὅμως καὶ δι' ἄλλην.

Ἐξέλεξα οἰκίαν παρὰ τὰ πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως περίχωρα, ὅπου ὑπάρχει μέγα ἀσχεπὲς τετράγωνον ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἄρχεται ἡ εἰς Οὐνυαννεμβὲ ἄγουσα ὁδός. Ἄν καὶ ἐπὶ ἓνα μῆνα ἔμενον ἐν Βαγαμόῳ, δὲν θὰ ἡδυνάμην νὰ βελτι-

ώσω τὴν κατοικίαν μου. Αἱ σκηναὶ ἐστήθησαν ἀντικρὺ τῆς οἰκίας τὴν ὁποίαν ἐξέλεξα, ἥτις παρὰ τοῖς Ἀραψι καλεῖται *τέμπον*. ἡ οἰκία αὕτη εἶχε μίαν μόνην αὐλὴν τετράγωνον, ἐν ἣ ἡδυνάμεθα νὰ ἐργαζώμεθα, νὰ παρατηρῶμεν τὰ δέματα, νὰ ἐξετάζωμεν καὶ νὰ σημειοῦμεν αὐτὰ, χωρὶς νὰ εἰσέρχωνται ἐντὸς αὐτῆς οἱ περίεργοι θεαταί. Ἐκλείσαν τὰ εἴκοσι ἐπτὰ ζῶα τῆς ἐκδρομῆς ἐντὸς τοῦ πρὸς τὰ ὄπισθεν τῆς οἰκίας περιφράγματος· ἀποθηκεύσας τὰ δέματα καὶ βαλὼν στρατιώτας τινὰς νὰ φυλάττωσιν, ἐπορεύθην πρὸς τὸ κατάστημα τῶν Ἰησουϊτῶν Μισσιοναρίων, ὅπως δειπνήσω καλὰ, καθότι ἤμην λίαν κεκοπιακῶς καὶ ἐπείνων· ἄφησα δὲ τὸ ἀρτισύστατον στρατόπεδόν μου ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν λευκῶν μου καὶ τοῦ Βομβάη.

Τὸ κατάστημα τῶν Μισσιοναρίων ἀπέχει ἥμισυ μίλιον πρὸς νότον τῆς πόλεως· ἀποτελεῖ δὲ μικρὸν χωρίον ἐκ δεκαπέντε ἢ δεκαῆξ οἰκιῶν. Πατέρες ὑπάρχουσιν ἄνω τῶν δέκα ἐν τῷ καταστήματι καὶ τόσαι πρὸς τούτοις ἀδελφαὶ τοῦ ἐλέους· πάντες δὲ μετὰ κόπου καὶ μόχθου ἀσχολοῦνται δι' ὅλης τῆς ἡμέρας νὰ διδάσκωσιν αὐτόχθονα κranία, παντὶ σθένει προσπαθοῦντες ν' ἀναπτύξωσι τὸν νοῦν αὐτῶν. Σεβόμενος τὴν ἀλήθειαν ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἐπιτυχάνουσι κάλλιστα τοῦ σκοποῦ αὐτῶν· διακόσιοι δὲ μαθηταὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἐν τῷ Μισσιοναρικῷ τούτῳ καταστήματι διδάσκονται καὶ ἐκπαιδεύονται, ἀπὸ τοῦ μεγαλητέρου μέχρι τοῦ μικροτέρου δεικνύοντες τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπωφελοῦς διδασκαλίας, ἧς τυγχάνουσιν.

Τὸ γεῦμα συνέκειτο ἐκ τοσούτων πολλῶν φαγητῶν, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι εὐρίσκεται ἐντὸς ξενοδοχείου πρώτης τάξεως ἐν Παρισίοις· ἦσαν δὲ προπαρασκευασμένα μετὰ τοσαύτης τέχνης καὶ ἐπιτηδειότητος, ὥστε ἦσαν τὴν γεῦσιν ἄριστα, καίτοι λίαν δυσεύρετα τὰ χρειώδη πρὸς παρασκευὴν αὐτῶν. Οἱ πατέρες οὗτοι, ἐκτὸς τῶν καλῶν φαγητῶν δὲν στεροῦνται προσέτι καὶ τοῦ στοιχείου ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ὁ Ὁράτιος, ὁ Χαφῆζ καὶ ὁ Βύρων τόσον πολὺ ἐπαινοῦσιν. Ὁ καμπανίτης οἶνος δὲν λείπει ἀπὸ τὴν τράπεζαν αὐτῶν — καμπανίτης *Cliquot* ἐν ἐν ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ — *Lafitte La Rose*, *Burgundy* καὶ *Bordeaux*, ὅλοι οἱ οἶνοι αὐτοὶ κοσμοῦσι τὴν τράπεζαν αὐτῶν, καὶ μάλιστα τῆς καλλίστης ποιότητος, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἡμέρων καὶ γαληνιαίων αὐ-

τῶν ὀφθαλμῶν, οἱ ὅποιοι ἔστιλβον οὐκ ὀλίγον ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ οἴνου! Αὐτοὶ οἱ πατέρες ἐννοοῦσι τί ἐστὶ ζωὴ; καὶ ἐκτιμῶσι τὴν διάρκειαν αὐτῆς. Τὰ συμπόσιά των αὐτὰ διώκουσι τὴν μ ο υ κ ο υ γ γ ο ὄ ρ ο υ (τῆς Ἀφρικῆς πυρετός), ἀσθένηαν ἐρημόνουσαν καὶ καταβιβρώσκουσιν τὴν χώραν ἐκείνην· πρὸς τούτοις ἡ χρῆσις τοῦ οἴνου παρὰ τοῖς Μισσιοναρίοις αὐτοῖς πρᾶναι τὸ σκότος καὶ τὴν μόνωσιν, ἅτινα καταλαμβάνουσι καὶ ἀπειλοῦσιν αὐτοὺς, ὅταν ἐκ τοῦ φεγγεροῦ θαλάμου ἀναχωροῦντες πρὸς ὕπνον βυθίζονται εἰς τὸ σκότος ἐκεῖνο τὸ φρικτὸν τῶν Ἀφρικανικῶν νυχτῶν, κατὰ τὰς ὁποίας οὐδὲν ἄλλο ἀκούει τις ἢ τὰς μονοτόνους καὶ ἡχηρὰς τῶν βατράχων καὶ τῶν γρύλλων φωνάς, καὶ μακρόθεν τὰς ἀγρίας καὶ φρικτὰς κραυγὰς τῶν ὕαινων! Χρειάζεται τι ἀνώτερον πολὺ τῆς ἀνθρωπίνου φύσεως, τὸ ὁποῖον ἄνευ τῆς βοήθειας τοῦ ἐρυθροῦ καὶ εὐχαρίστου τούτου ῥευστοῦ, νὰ δύναται νὰ ὑποφέρῃ τοιοῦτον βίον, οἷος ὁ ἐν ταῖς χώραις αὐταῖς τῆς Ἀφρικῆς!

Μετὰ τὸ δεῖπνον, τὸ ὁποῖον ἀνεζωογόνησε τὰς ἐξησθεμισμένας δυνάμεις μου καὶ δι' ὃπερ μεγίστην ἐντός μου ἡσθάνθην εὐγνωμοσύνην, οἱ μαῖλλον προχωρημένοι τῶν μαθητῶν, εἴκοσι περίπου τὸν ἀριθμὸν, ἦλθον ἔμπροσθεν ἡμῶν μετὰ χαλκίων μουσικῶν ὀργάνων· οἱ μαθηταὶ οὗτοι ἐσχημάτιζον ἐντελῆ ὀρχήστραν. Ἐξεπλάγην ἀκούων τοὺς διαφοροὺς ἤχους, τόσον ἐναρμονίως ἐξερχομένους, ἐθαύμασα βλέπων τοὺς χονδροκεφάλους τούτους νεανίσκους τόσον ὠραῖα παίζοντας, καὶ γαλλικὴν μουσικὴν μουσικὴν ἐν τῷ μεμονωμένῳ τούτῳ μέρει· ὁ θαυμασμός μου ὑπερέβη πᾶν ὄριον, ὅτε ἤκουσα καὶ Νέγρους μαθητὰς, πρό τινων μηνῶν οὐδὲν ἄλλο ἢ τὰς παραδόσεις τῶν ἀμαθῶν αὐτῶν μητέρων γνωρίζοντας, νὰ φάλλωσι παρισινὰ ἄσματα περὶ Γαλλικῆς ἀνδρείας καὶ δόξης, μὲ ἐκείνην τὴν ἀπάθειαν τῶν ἐν τοῖς προαστείοις τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου χαμεινίων.

Τὴν νύκτα διήλθον ἄριστα καὶ τὴν αὐγὴν ἐγερθεὶς ἐπορεύθην εἰς τὸ στρατόπεδόν μου μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ περάσω τὴν ἀπὸ τοῦδε ἀρχομένην ταύτην νέαν ζωὴν. Ἐμέτρησα τὰ ζῶα· δύο ὄνοι ἔλειπον· ἤρχισα νὰ λαμβάνω σημειώσεις τῶν Ἀφρικανικῶν μου χρημάτων· ἐν δέμα σύρματος ἀρ. 6 κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο νὰ εὑρεθῇ. Ἐκαστος τῶν φυλάκων προφανῶς ἐκοιμήθη τὴν νύκτα ἐκείνην ἀγέτως,

μή γνωρίζων ὅτι ἐπὶ τῆς Μρίμας ὑπάρχουσι πλείστοι ἄτιμοι νυκτοκλέπται. Ἀμέσως διέταξα στρατιώτας νὰ ὑπάγωσι πρὸς εὗρεσιν τῶν κλεπτῶν εἴτε εἰς τὴν πόλιν εἴτε εἰς τὰ περίχωρα, ὅτε ὁ ζεμαδὰρ Ἐσάου μαθὼν τὴν κλοπὴν ὑπεσχέθη ἀμοιβὴν πρὸς ὃν τινα ἤθελεν ἀνακαλύψει τοὺς κλέπτας καὶ παραδώσει αὐτοὺς εἰς τὴν δικαιοσύνην. Πρὶν νυκτώσῃ, εἷς τῶν ἀπωλεσθέντων ὄνων εὐρέθη ἐντὸς τῆς πόλεως, τρώγων φύλλα μανιόκων· τὸ ἕτερον ὅμως ζῶον καὶ τὸ δέμα σύρματος ἐχάθησαν ὁλοτελῶς καὶ οὐδέποτε εὐρέθησαν.

Μεταξὺ πολλῶν, οἵτινες τὴν πρώτην τῆς ἐν Βαγαμούο ἀφίξεώς μου ἡμέραν μὲ ἐπεσκέφθησαν, ὑπῆρχέ τις καλούμενος Ἀλῆς-μπὶν Σαλήμ, ἀδελφὸς τοῦ διασῆμου Σαϊτ-μπὶν-Σαλήμ γνωστοῦ τῷ Βόρτωνι καὶ Σπήκ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ras Kajilah καὶ ἀκολούθως τῷ Σπήκ καὶ Γράντ. Οἱ χαιρετισμοὶ τοῦ ἦσαν ἀφθονώτατοι, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰλικρινεῖς· ἠθέλησε νὰ γίνῃ χρήσιμος πρὸς ἐμὲ, ὅθεν οὐδόλως ἐδίστασα νὰ δεχθῶ τὰς ἐκδουλεύσεις του! . . . Ἀλλοίμονον! τί μοι ἐπέπρωτο! τὸν ὄφιν τοῦτον δὲν ἠδυνήθη νὰ ἶδω, καθότι εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν χλόην, ἔνεκεν τοῦ ὁποίου σκληρῶς ἠπατήθη! Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς μὲ προσεκάλεσεν εἰς τὸν οἶκόν του νὰ πῶμεν ἓνα καφέ· ἐπορεύθη εἰς τὸν οἶκόν του· ὁ καφὲς ἦτο καλὸς μολονότι ὀλίγος, αἱ ὑποσχέσεις του πολλαί, ἀλλ' ἄνευ τινὸς εἰλικρινείας ἢ πίστεως!.. «Εἶμαι φίλος σας», μοι εἶπεν, «ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς δουλεύσω· τί ἐπιθυμεῖτε νὰ πράξω ὑπὲρ ὑμῶν;» — «Σᾶς εὐχαριστῶ» ἀπήντησα, «ἔχω ἀνάγκην καλοῦ τινος φίλου, ὁ ὁποῖος νὰ γνωρίζῃ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Οὐανναμουέζων, νὰ μοι προμηθεύσῃ ὅσους παγαζὶς χρειάζομαι, ὅπως τὸ ταχύτερον ἀναχωρήσω ἐντεῦθεν. Ὁ ἀδελφός σας γνωρίζει τοὺς Μουασούγου (λευκοὺς) καὶ ἡμπορεῖ νὰ σᾶς εἰπῇ, ἂν οὗτοι τηρῶσι τὰς ὑποσχέσεις των. Προμηθεύσατέ μοι ἑκατὸν τεσσαράκοντα παγαζὶς καὶ θέλω σᾶς πληρώσει τὴν ἀξίαν των». Μετ' εὐγενείας μεγάλης τὸ ἔρπετόν, τὸ ὁποῖον θερμῶς ἐχάδευον, εἶπε:—«Δὲν θέλω τίποτε ἀπὸ ἡμᾶς, φίλε μου, διὰ τοιαύτην μικρὰν ὑπόθεσιν, ἀρκεῖ μόνον νὰ μείνητε εὐχαριστημένοι· ἡσυχάσατε, παρακαλῶ δὲν θέλετε μείνει ἐδῶ περισσότερον ἀπὸ δεκαπέντε ἡμέρας. Αὔριον τὸ πρῶτὸ θὰ ἔλθω νὰ ἐξετάσω τὰ δέματά σας καὶ νὰ ἶδῶ τί χρειάζ-

ζεται». Ἡὐχέθη αὐτῷ καλὴν νύκτα, ἔχων κατὰ νοῦν τὴν καλὴν ταύτην ὑπόσχεσιν καὶ νομίζων ὅτι ἀμέσως θέλω ἀρχίσει τὴν εἰς Οὐνυανυεμβέ ὁδόν.

Ὅφείλει ν' ἀναγνωρίσῃ ὁ ἀναγνώστης δύο τοῦλάχιστον καλὰς ἐπαρχεῖς αἰτίας διατί παντὶ σθένει ἡγωνιζόμενῳ νὰ φύγῃ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον ἐκ Βαγαμόυο. Πρῶτον, ἐπεθύμουν νὰ φθάσω εἰς Οὐζιζι πρὶν ἢ ὁ Λιβιγχεστὼν μάθῃ ὅτι πορεύομαι πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ· καθότι, ἐξ ὅσων περὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτοῦ ἤκουσα, ἐσχημάτισα τὴν ιδέαν ὅτι οὗτος, ἅμα ἤκουε τὴν ἔλευσίν μου, ἤθελε προσπαθεῖ νὰ φεύγῃ, ἀπομακρυνόμενος ἐμοῦ, ἀντὶ νὰ μὲ πλησιάσῃ καὶ τοιουτοτρόπως τὸ μακρὸν ταξειδίόν μου ἤθελεν ἀποβῇ ἐπὶ ματαίῳ. Δεύτερον ἡ Μασίκα τοῦτέστιν ἡ βροχερὰ ἐποχὴ ἐπλησίαζε καὶ ἂν μὲ εὕρισκεν εἰς Βαγαμόυο, ἡ ἀναχώρησίς μου ἤθελεν ἐξ ἀνάγκης ἀναβληθῇ μέχρις οὗ ὁλοτελῶς παύσῃ τοῦτέστιν ἤθελον ἀργοπορήσῃ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας· πάντες ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἠρώτησα περὶ τῶν ἀδιαλείπτων αὐτῶν βροχῶν μοι ἀπήντησαν ὅτι αὐταὶ ἐξακολουθοῦσι καθ' ἡμέραν ἀδιακόπως ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας. Ἐκ πείρας ἐγνώριζα ὅτι τοῦτο ἤθελεν ἀποβῇ πρὸς με ὀλεθριώτατον, καθότι αἱ περὶ ὄμβρων ἀναμνήσεις μου ἦσαν πολλαὶ καὶ διάφοροι. Παραδείγματος χάριν, ἐδοκίμασα τοὺς ὄμβρους τῆς Βιργινίας ἐν Ἀμερικῇ καὶ τὰ φρικτὰ κῦτῶν ἐπακόλουθα — ὑγρασίαν, ἐρυσίβην, πυρετοὺς, ρευματισμοὺς καὶ τὰ παρόμοια· εἰσέτι διατηρεῖται ἐν τῇ μνήμῃ μου ἡ μελαγχολία τὴν ὁποίαν ἐνεποιοῦν εἰς τὴν καρδίαν μου αἱ τῆς Ἀγγλίας ἄθλῃαι καὶ διαρκεῖς ἐκεῖναι ψιλὰ βροχαί· μετὰ τοὺς ὄμβρους τούτους εὗρέθη καὶ εἰς τὴν βροχερὰν ἐποχὴν ἐν Ἀβυσσινίᾳ· ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ ἀνοίγονται καὶ χεῖμαρροι ὕδατος ἀπὸ τοῦ στερεώματος διαχέονται μετὰ τοσαύτης ὀρμῆς, ὥστε νομίζει τις ὅτι εὕσκεται εἰς παγκόσμιον κατακλυσμόν· οἱ ὄμβροι οὗτοι τόσον διαρκεῖς, τόσον βαρδαῖοι εἰσὶν, ὥστε χώρας ὁλοκλήρους εἰς λίμνας μεταβάλλουσι, πόλεις ὁλοκλήρους καὶ χωρία ἐντὸς ὀλίγων ὥρων καταβυθίζοντες, καὶ πανταχοῦ τὴν φθορὰν καὶ τὴν ἀπελπισίαν μετ' αὐτῶν κομίζοντες· τελευταίως ἐνέτυχον εἰς τὰς μανιώδεις ἐκείνας ἐτησίας τῶν Ἰνδιῶν, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ βροχὴ διαρκῆς καὶ ὀρμητικὴ καὶ αὐτὰς τὰς οἰκίας καὶ τὰς οἰκοδομὰς καταρρίπτει! Πρὸς ποίαν τῶν βροχῶν

αὐτῶν νὰ συγκρίνω τὴν τρομακτικὴν Μασίκαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς ; Ὁ Βόρτων γράφει πολλὰ περὶ μελανοῦ τινὸς βορβόρου ἐν Οὐζαράμο. Φαντάσθητε νῦν χώραν, τῆς ὁποίας τὸ ἔδαφος ὀνομάζεται ἐν αἰθρία ἐποχῇ μέλας βόρβορος· εἰπῆτε νῦν πῶς δύναται τις νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸν μετὰ τεσσαρακονθήμερον ὄμβρον, ὅταν μάλιστα καταπατεῖται καὶ κατεργάζεται διὰ τῶν ποδῶν τῶν παγαζῖς καὶ τῶν ὄνων. Τοιαῦται φυσικαὶ σκέψεις ἤρχισαν ἐκ περιστάσεως νὰ καταλαμβάνωσι τὸν νοῦν μου, ἐπομένως ἤρχισα νὰ ἐπιταχύνω ὅσον τὸ δυνατόν τὴν ἐκ Βαγαμόου ἀναχώρησίν μου.

Ὁ Ἀλῆς-μπιν-Σαλήμ, συνεπῆς εἰς τὰς ὑποσχέσεις του, ἐπεσκέφθη τὸ στρατόπεδόν μου τὴν ἐπαύριον με ὕψος σπουδαῖον, καὶ ρίψας ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ σωροῦ τῶν δεμάτων, πανικῶν καὶ ὑφασμάτων με συνεβούλευσε νὰ καλύψω αὐτὰ διὰ ψιθῶν (μακάνδα), τουτέστι νὰ κατασκευάσω σακκία ψιθίνα, δι' ὧν νὰ καλύψω τὰς ἀποσκευάς μου. Μοὶ εἶπεν ὅτι θέλει πέμψῃ τινὰ, ὅπως λάβῃ τὰ μέτρα ἐκάστου δέματος· με ἐπεσκέφθη ὅμως οὐχὶ διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην τῶν ψιθίνων σακκίων, ἀλλὰ δι' ἄλλο τι, ἄλλως τε κάλλιστα ἡδύνατο νὰ πέμψῃ τὸν ἄνθρωπον, περὶ τοῦ ὁποίου μοὶ εἶπεν.

Ἀναμένομεν λοιπὸν νὰ ἴδωμεν τοὺς 140 παγαζῖς, τοὺς ὁποίους ὑπεσχέθη νὰ μᾶς πέμψῃ ὁ Ἀλῆς-μπιν-Σαλήμ· κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο πάντες ἐνησχολούμεθα ἐργαζόμενοι καὶ τὰ πάντα διευθετοῦντες πρὸς διάβασιν τῆς νοσώδους ταύτης χώρας· ἡγωνιζόμεθα δὲ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον ν' ἀναχωρήσωμεν, ἵνα μὴ μᾶς καταλάβῃ ὁ τρομερὸς πυρετός, ὁ ὁποῖος ἤθελεν ἐκνευρίσει καὶ ἐξασθενήσει ἡμᾶς. Ἐρωτήσαντες καὶ ἐξετάσαντές τινας τῶν ἐν Βαγαμόου κατοικούντων ἐμάθομεν τίνος ἐστερούμεθα, τίνος εἶχομεν ἀνάγκην ἀπολύτον καὶ τι περιττὸν ὑπῆρχεν ἡμῖν. Τὴν νύκτα φοβερὰ καταιγὶς μετὰ βροχῆς ῥαγδαιοτάτης κατέλαβεν ἡμᾶς ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Ἐντὸς τῆς σκηνῆς ὑπῆρχον ὑφάσματα διὰ τοὺς παγαζῖς χιλίων πεντακοσίων ἡμερ. ταλλήρων ἀξίας. Ἐξυπνήσας τὸ πρῶτ' ἔμεινα κεραυνόπληκτος· ἡ βροχὴ εἰσεληθούσα ἐντὸς τῆς σκηνῆς μου ἔβρεξε τὰ ὑφάσματα αὐτὰ μεγάλην ἐπενεγκοῦσα ἀπώλειαν χρόνου· καθότι ἐδέησαν δύο ἡμέραι ὅπως ξηρανθῶσι καὶ διπλωθῶσιν ἐκ νέου τὰ ὑφάσματα αὐτά. Ἀμέσως λοιπὸν ἐχάλασα τὴν σκηνὴν ταύτην, ἥτις ἦν κατεσκευασμένη ἐκ λεπτοτάτου πανίου καὶ κατε-

σχεύασα ἄλλην σκηνήν ἐκ κανναβοπάνου, ἀρ. 5, μεθ' ἧ-
μην ἐντελῶς πεπεισμένος ὅτι τὰ δέματά μου, τὰ πανικά, τὰ
ὕφασματα καὶ ἐνὸς ἔτους ζωοτροφίαι ἦσαν ἐξησφαλισμέ-
ναι καὶ ὅτι ἡδυνάμην νὰ ἀντιπαραταχθῶ κατὰ τῆς Μασί-
κας, ἄνευ οὐδενὸς φόβου. Ἀναχωρῶν ἐσπευσμένως ἐκ Ζαγ-
γιβάρης καὶ ἀγνοῶν τὸν τρόπον τῆς προπαρασκευῆς τῶν
δεμάτων εἶχα φέρει ἔμπορόν τινα προμηθευτὴν Ζέτταν, κα-
λούμενον, ὅπως κατασκευάσῃ τὰ δέματα, ἀφῆσας αὐτὸν νὰ
πράξῃ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ, καθότι μοὶ εἶχον εἰπεῖ ὅτι ὁ
ἄνθρωπος οὗτος εἶνε ὁμολογουμένης περὶ τὰ τοιαῦτα ἱκα-
νότητος. Ὁ Ζέττας ὅμως δέσας τὰ πάντα δὲν ἐπρόσεξε νὰ
ζυγίσῃ καὶ τὰ δέματα, ἀλλ' ἀπλῶς ἐσχημάτιζεν αὐτὰ θέ-
των κατὰ σειρὰν καὶ ἐναλλάξ στοίβας διαφόρων ὑφασμά-
των, ἦτοι, Μερικάνι, Κανίκι, Βαρσάτι, Ζαμδάνι, Ζόχο, Ἰ-
σμαίλι κτλ. χωρὶς νὰ δώσῃ προσοχήν καὶ εἰς τὸ βάρος ἐκά-
στου δέματος. Ἡμέραν τινὰ ἦλθον ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου
παγαζίς τινες καὶ ἤρχισαν νὰ διαπραγματεύωνται· ἠθέλη-
σαν νὰ ἴδωσι πρῶτον τὰ δέματα, πρὶν ἢ συμφωνήσωσιν εἰς
τὰς τιμὰς. Ἐδοκίμασαν νὰ σηκώσωσιν αὐτὰ, ἀλλὰ πᾶσα
αὐτῶν προσπάθεια εἰς μάτην ἀπέβη. Ἀμέσως λοιπὸν ἐκρέ-
μασα ζυγόν, εἰς τὸ ἀρπάγιον τοῦ ὁποίου ἔθεσα ἐν δέμα· εὗ-
ρον αὐτὸ βαρύτερον· ἐζύγιζεν 150 λίτρας ἦτοι 3 φρασιλάχ·
τούτέστι ἦτο βαρύτερον τοῦ συνήθους φορτίου κατὰ 35 λί-
τρας ἢ 1 φρασιλάχ. Ζυγίσας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅλα
τὰ δέματα παρετήρησα ὅτι τὰ περὶ τὸ ζυγίζειν συμπερά-
σματα τοῦ Ζέττα μεγάλην ἀνησυχίαν μοὶ ἐπροξένησαν· κα-
θότι ἠναγκάσθην νὰ βάλῃ τοὺς στρατιώτας νὰ λύσωσι τὰ
δέματα, νὰ σμικρύνωσιν αὐτὰ κατὰ τὸν ὄγκον καὶ νὰ δέσω-
σιν αὐτὰ ἐκ νέου· ἡ δὲ ἐργασία αὕτη γίνεται κατὰ τὸν ἐξῆς
τρόπον:—κόπτομεν ἐν δότι ἡ τέσσαρας ὑάρδας Μερικάνι,
πωλούμενου συνήθως ἐν Ζαγγιβάρῃ ἀντὶ Ἀμερ. ταλ. 2,75
ἀνὰ τριάκοντα ὑάρδας, καὶ ἀπλόνομεν αὐτὸ κατὰ γῆς· λαμ-
βάνομεν ἐν τεμάχιον ἢ βόλτον καλοῦ Μερικάνι καὶ ἀντὶ
νὰ διπλοῦμεν αὐτὸ εἰς δύο μόνον πτυχάς, ὥς ἐξέρχονται
ἐκ τῶν ἐργοστασίων τοῦ Νασούα καὶ τοῦ Σαλέμ, διπλοῦμεν
αὐτὸ εἰς τρία μέρη, πλάτους ἐνὸς ποδὸς ἑκαστον· τὸ τεμά-
χιον τοῦτο ἀπαρτίζει τὴν πρώτην στοίβην τοῦ δέματος καὶ
ζυγίζει ἐννέα λίτρας· ἡ δευτέρα στοίβη σύγκειται ἐξ ἐξ τε-
μαχίων Κανίκι, κυανοῦ ὑφάσματος προσομοίου τῷ κυανῷ

ἐκείνῳ γαλλικῷ ὑφάσματι, ἐξ οὗ κατασκευάζονται οἱ χιτωνῖσκοι, καὶ τοῖς κυανοῖς ὑφάσμασι τῆς Ἀμερικῆς, καίτοι χρώματος ἀνοικτοτέρου· ἡ τρίτη στοίβη σχηματίζεται πάλιν ἐκ Μερικάνι, ὡς πρότερον, ἡ τετάρτη ἀπὸ ἐξ τεμάχια Κανίχι, ἡ πέμπτη ἐκ Μερικάνι, ἡ ἕκτη ἐκ Κανίχι, ἡ ἑβδόμη ἡ καὶ τελευταία ἐκ Μερικάνι· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔχομεν τέσσαρα τεμάχια Μερικάνι ζυγίζοντα λίτρας 35 καὶ 18 τεμάχια Κανίχι ζυγίζοντα ὡσαύτως λίτρας 36, ἥτοι ὁμοῦ λίτρας 72, τοῦτέστι ὀλίγον τι ἄνω τῶν δύο φρασιλάχ· μετὰ ταῦτα τυλίσσομεν τὰς στοίβας αὐτὰς ἐντὸς τοῦ ὑφάσματος, τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχὰς ἀπλόνομεν κατὰ γῆς καὶ δένομεν τὰς γωνίας τοῦ δέματος πρὸς ἀλλήλας· μεθ' ὃ δύο ἄνθρωποι μὲ ἓνα κόπανον ἕκαστος κτυπῶσι καὶ πιέζουσι τὸ δέμα, ἐξακολουθοῦντες νὰ δένωσιν αὐτὸ ἰσχυρῶς διὰ σχοινίου· εἶνε δὲ τόσον ἐπιτήδειοι περὶ τὸ ἔργον αὐτὸ, ὥστε νομίζει τις ὅτι βλέπει ναύτας καταγινομένους εἰς ἐτοιμασίαν πλοίου, μέλλοντος ν' ἀναχωρήσῃ διὰ μακρὸν πλοῦν.

Ἐκαστον δέμα προπαρασκευαζόμενον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔχει μῆκος τριῶν ποδῶν καὶ ἡμίσεως, βάθος ἑνὸς ποδὸς καὶ πλάτος ἑνός. Τοιαῦτα δέματα ὀγδοήκοντα καὶ δύο τὸν ἀριθμὸν ἦσαν ἔτοιμα δι' Οὐνιανουεμβέ, τὰ ὁποῖα ἐξ ἀνάγκης ὥφειλον νὰ λάβω μετ' ἐμοῦ· τεσσαράκοντα τούτων συνέκειντο μόνον ἐκ Μερικάνι καὶ Κανίχι, τὰ ἄλλα τεσσαράκοντα καὶ δύο τὸν ἀριθμὸν περιεῖχον Μερικάνι καὶ ἕτερα ὑφάσματα κεχρωματισμένα· τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔμελλον νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς χόγκα (δασμός)· διὰ τοῦ δασμοῦ τούτου ἐσχόπευον νὰ συμπαραλάβω καὶ ἑτέρους παγαζῖς ἐξ Οὐνιανουεμβέ δι' Οὐζιζι καὶ ἐξ Οὐζιζι διὰ τὰς μακροτέρας χώρας.

Ὁ Ἀλῆς-μπιν-Σαλήμ μοι εἶχεν ὑποσχεθῆ, ὡς ἄνω εἶπον, ὅτι μετὰ δεκαπέντε τὸ πολὺ ἡμέρας θέλει μοὶ προμηθεύσει τοὺς ἀναγκαίους παγαζῖς· ἡ δεκάτη πέμπτη ἡμέρα παρήλθε καὶ οὐδεὶς παγαζῖς ὑπῆρχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου. Ἐπεμψα τὸν Μαβρούκην πρὸς τὸν Ἀλῆ-μπιν-Σαλήμ νὰ δώσῃ αὐτῷ τοὺς χαιρετισμούς μου καὶ νὰ εἴπῃ αὐτῷ ὅτι ἀναμένω τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεων αὐτοῦ· μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ὁ Μαβρούκης ἐπέστρεψε, κομίζων μεθ' ἑαυτοῦ ἀπάντησιν ἐκ μέρους τοῦ Ἀραβός, ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν θέλει προσπαθήσῃ νὰ συνάξῃ αὐτοῦς· ὁ Μαβρούκης ὁμῶς ἐ-

πρόσθεσε χαμηλοφώνως καὶ τὰ ἐξῆς:—«Μπάνα, δὲν τὸ πι-
στεύω· ἤξεύρετε τί εἶπεν ὁ Ἀλῆς-μπίν-Σαλήμ; τὸν ἤκουσα·
«Πρὸς τί νὰ κάμω κόπους νὰ εὐρίσκω ἐγὼ παγαζὶς δι' αὐ-
τὸν τὸν λευκὸν ἄνθρωπον; Ὁ Σαῖτ Βουργάζ δὲν ἔπεμψεν
εἰς ἐμὲ ἐπιστολὴν, ἀλλ' εἰς τὸν ζεμαδάρ· πρὸς τί λοιπὸν
νὰ κοπιᾶζω ἐγὼ καὶ νὰ συγχίζω τὸν νοῦν μου; ἄς μοὶ γρά-
ψῃ ὁ Σαῖτ Βουργάζ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν καὶ
τότε εἰς ἡμέρας τινὰς ἡμπορῶ νὰ τοὺς προμηθεύσω».

Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ σπεύσω· ὦφειλον ν' ἀναγγείλω μό-
νος μου εἰς τὸν Ἀλῆ-μπίν-Σαλήμ, ὅτι αἱ φλυαρίαι τοῦ αὐ-
ταῖ δὲν περνοῦν εἰς ἐμὲ, καὶ ὅτι βιάζομαι ν' ἀναχωρήσω.
Ἐδραμον λοιπὸν ἀμέσως εἰς τὸν οἶκόν του, ἵνα ἐρωτήσω αὐ-
τὸν τί ἐνόει διὰ τῶν λέξεων ἐκείνων καὶ τί ἐσκόπευε νὰ πράξῃ.

Μοὶ ἀπήντησεν ὅτι ὁ Μαβρούκῃς εἶπε ψεῦδος μελανὸν ὡς
τὸ προσωποῦν αὐτοῦ καὶ ὅτι οὐδαμῶς ἐπρόφερε τὰς λέξεις
ἐκείνας, προσθέσας ὡσαύτως ὅτι θέλει διατελεῖ εἰσέτι πρό-
θυμος ἐμοῦ θεράπων—ὅτι γίνεται καὶ αὐτὸς παγαζὶς πρὸς
χάριν μου. Εἰς τὰς λέξεις ὅμως αὐτὰς διέκοψα τὸν Ἀλῆ-
μπίν-Σαλήμ εἰπὼν αὐτῷ, ὅτι οὐδόλως προτίθεμαι οὐδ' αὐ-
τὸν ὡς παγαζὶς νὰ προσλάβω, ὡς μὴ ἔχων τὴν ἀνάγκην
του, οὐδὲ νὰ ἐνοχλήσω πλέον τὸν Σαῖτ-Βουργάζ νὰ γράψῃ
ἀπ' εὐθείας πρὸς αὐτόν, ὅτι οὐδόλως ἔχω ἀνάγκην τῶν ἐκ-
δουλεύσεων ἀνθρώπου, ὁ ὅποῖος, πολλὰ καὶ ποικίλα ὑπο-
σχεθεὶς εἰς ἐμὲ, ἠθέτησε τὸν λόγον του, ψεύστης καὶ ἀπα-
τεῶν ἀποδειχθεὶς, ὡς αὐτὸς ὁ ἄστατος Ἀλῆς-μπίν-Σαλήμ,
καὶ ὅτι οὐδόλως πιστεύω νὰ δεχθῶ παρ' αὐτοῦ οἰουδήποτε
εἶδους ἑτέραν ἐκδούλευσιν· προσέθηκα δὲ ὅτι καλλίτερον
θὰ ᾔτο δια αὐτόν νὰ μὴ πατήσῃ εἰς τὸ ἐξῆς τὸν πόδα του
ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου οὐδὲ προσωπικῶς οὐδὲ δι' ἄλλου τι-
νὸς καὶ ἀνεχώρησα.

Ἐχασα λοιπὸν δεκαπέντε ἡμέρας, καθότι ὁ ζεμαδάρ Σα-
δοῦρ, ἐν Καολέ, μόνον ἅπαξ μὲ ἐπεσκέφθη μετὰ τὴν παρα-
λαβὴν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Σουλτάνου, μεθ' ὃ οὐδόλως ἐ-
σκέφθη νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ωραίου αὐτοῦ οἴκου πρὸς δευτέραν
μου ἐπίσκεψιν, ἵνα μὴ κουρασθῇ, ὡς φαίνεται, ὁ ἄνθρωπος.
Ἐν Καολέ ὑπῆρχε τελωνειακὸς τις εἰσπράκτωρ, Ναράντζῃς
ὀνόματι· τὸν ἄνθρωπον αὐτόν ἐπρόσταξεν ὁ Λούδας Δάμζῃς
νὰ μοὶ προμηθεύσῃ τοὺς ἀναγκαίους παγαζὶς· καὶ οὗτος ὁ-
μῶς ὑποσχεθεὶς τὰ αὐτὰ, ἠθέτησε τὸν λόγον του ὡς ὁ Ἀ-

λῆς-μπλιν-Σαλήμ. Ἐχασα τὴν ὑπομονήν· ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὐρισκόμενος ἀνεμνήσθην τῆς ὑποσχέσεως, ἣν μοι εἶχε δώσει ὁ μέγας τῆς Ζαγγιβάρης Μωαμεθανὸς Ἰνδὸς ἔμπορος Τάρυας Τοπάν, ὁ ὁποῖος μοι εἶχεν ὑποσχεθῆ ὅτι ἤθελε μοι δώσει ἐπιστολὴν πρὸς νέον τινὰ Σοῦρ-Χατζῆ-Πάλου ὀνομαζόμενον· ὁ νέος οὗτος ἐφημίζετο διὰ τὴν ἰκανότητά του καὶ οὗτος ἦτο ὁ μόνος, ὁ ὁποῖος ἠδύνατο νὰ μοι προμηθεύσῃ ἐν Βαγαμόυο τοὺς ἀναγκαιοῦντάς μοι παγαζίς.

Ἐπεμψα λοιπὸν Σελήμ, τὸν Ἀραβα διερμηνέα μου, διὰ βαγγάλης εἰς Ζαγγιβάρην μὲ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πλοίαρχον Webb, ἐν ᾗ παρεκάλουν αὐτὸν νὰ φροντίσῃ νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Τάρυα Τόπάν τὴν πρὸ τοσούτου χρόνου ὑποσχεθεῖσαν συστατικὴν ἐπιστολὴν. Τοῦτο ἦτο τὸ τελευταῖόν μου καταφύγιον.

Τὴν τρίτην ἡμέραν ὁ Σελήμ ἐπέστρεψε κομίζων μεθ' αὐτοῦ οὐχὶ μόνον τὴν πρὸς τὸν Σοῦρ-Χατζῆ-Πάλου ἐπιστολὴν, ἀλλὰ καὶ ἀφθονίαν καλῶν πραγμάτων ἐκ τῆς πάνυ φιλοξένου οἰκογενείας τοῦ πλοίαρχου Webb. Ὀλίγον μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς ἐπιστολῆς, ὁ νέος Σοῦρ-Χατζῆ-Πάλου ἦλθε πρὸς ἐπίσκεψίν μου, εἰπὼν ὅτι ὁ Τάρυας Τοπάν ἐπεφόρτισεν αὐτὸν νὰ μοι προμηθεύσῃ 140 παγαζίς δι' Οὐνυανυεμβέ ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος πρὸς τοῦτοις ἐπρόσθεσεν ὅτι πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πολλὰ ἔξοδα, καθότι εἰκοσάδες Ἀράβων καὶ Οὐασαχιλίων ἐμπόρων ἐπεσκόπουν πᾶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ προσερχόμενον κινδάνιον, πληρόνοντες 20 δότι, ἦτοι 80 ὑάρδας ὑφάσματος εἰς ἕκαστον παγαζίς. Πολλοὶ τῶν ἐμπόρων τούτων μὴ θέλοντες ἢ μὴ ἔχοντες νὰ πληρώσωσι περισσότερα ἔμενον ἀπρακτοὶ. Ὁ Βαγαμόυο, μὴ δυνάμενοι νὰ προμηθευθῶσι παγαζίς. — «Ἄν ἐπιθυμεῖτε ν' ἀναχωρήσητε ταχέως», ἐξηκολούθησε λέγων, «πρέπει νὰ πληρώσητε ἀπὸ 25 μέχρι 40 δότι, καὶ πάλιν μόλις μετὰ ἓνα μῆνα δύνασθε ν' ἀναχωρήσητε ἐντεῦθεν διὰ τὸ ἐσωτερικόν». — Εἰς ἀπάντησιν εἶπον: — Ἴδού τὰ διὰ τοὺς παγαζίς πανικὰ καὶ ὑφάσματα ἀνερχόμενα εἰς Ἀμερ. ταλ. 1750 ἦτοι 3,500 δότι· μὲ αὐτὰ δύναμαι νὰ προσλάβω ἑκατὸν παγαζίς πρὸς 25 δότι ἕκαστον· περισσότερον πᾶν 25 δότι δὲν δύναμαι νὰ πληρώσω· πέμψατέ μοι ἑκατὸν τεσσαράκοντα παγαζίς εἰς Οὐνυανυεμβέ μετὰ τῶν πανικῶν

καὶ τῶν συρμάτων μου καὶ ἐγὼ θέλω σᾶς εὐχαριστήσῃ με ἐν πλουσιώτατον δῶρον, τὸ ὅποῖον θέλει σᾶς ἀρέσει πολὺ». Ὁ νεανίας ὅμως μετ' ἀφελείας μοὶ εἶπεν ὅτι οὐδὲν δῶρον ἀπαιτεῖ παρ' ἐμοῦ, ὅτι θέλει προσπαθήσῃ παντὶ σθένει νὰ μοὶ προμηθεύσῃ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον τοὺς παγαζῖς· καὶ ὅτι τὸ μόνον, ὅπερ ἐξαιτεῖται παρ' ἐμοῦ εἶνε νὰ εἴπω πρὸς τοὺς «Οὐασούγγους» ὅτι ἐξετέλεσε τὰς παραγγελίας μου, ἵνα ἐπομένως αὐξηθῶσιν αἱ ἐργασίαι του· τοῦτο μόνον ἀπῆτει ὡς ἀμοιβὴν παρ' ἐμοῦ. Μοὶ εἶπεν ὡσαύτως ὅτι ἔχει κατ' οἶκον δέκα παγαζῖς ἐτοίμους καὶ ὅτι ἂν δύναμαι νὰ πέμψω εἰς τὸν οἶκόν του τέσσαρα δέματα πανικῶν, δύο σάκκους ὑαλίνων κόκκων καὶ εἴκοσι δέματα σύρματος, οἱ παγαζῖς αὐτοὶ ἡδύναντο ν' ἀναχωρήσωσιν ἐκ Βαγαμόου τὴν ἐπαύριον ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τριῶν στρατιωτῶν. «Καθότι», προσέθηκεν ὁ νέος, «εἶνε καὶ καλλίτερον καὶ εὐφθηνότερον νὰ πέμπῃ τις μικρὰ κιρβάνια παρὰ ἐν μέγα. Τὰ μεγάλα κιρβάνια συχνότερον προσβάλλονται, ὅταν μάλιστα ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν τύχῃ νὰ ᾔνῃ φιλάργυρος καὶ τρέμῃ νὰ δώσῃ τοὺς ἀναγκαίους δασμούς, ἀργοποροῦσι καθ' ὁδόν, ἐνῷ τὰ μικρὰ ἄνευ οὐδεμιᾶς ὀχλήσεως βλάβης προχωροῦσιν».

Τὰ πανικὰ καὶ οἱ ὑαλίνοι κόκκοι ἐκομίσθησαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Σοῦρ-Χατζῆ-Πάλου, διήλθον δὲ τὴν ἡμέραν μου ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει, μακαρίζων ἐμαυτὸν ἐπὶ τῇ καλῇ ταύτῃ ἐπιτυχίᾳ, ἀναλογιζόμενος τὴν μεγαλοδωρίαν καὶ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Τάρου Τοπάν, ὡς καὶ τὴν κολοκάγαθίαν τοῦ κ. Webb, διὰ τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς ἐπετάχυνε τὴν εἰς Βαγαμόου ἀναχώρησίν μου· ὑπεσχέθην λοιπὸν πρὸς τὸν Σοῦρ Χατζῆ-Πάλου ὡραῖον δῶρον καὶ μετὰ χαρᾶς ἐξώπλισα τοὺς στρατιώτας τούτους διὰ Οὐνυανυεμβέ.

Τὸ ἔργον τοῦτο τῆς προπαρασκευαστικῆς τοῦ πρώτου δι' Οὐνυανυεμβέ κιρβανίου μοὶ ἐδίδαξε πολλὰ πράγματα διαφυγόντα τὴν προσοχὴν τῶν πρὸ ἐμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ πορευθέντων περιηγητῶν· πράγματα, τὰ ὅποια, ἂν ἐσημείουν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, θὰ μοὶ ἐχρησίμευον ἐν Ζαγ-γιδάρῃ μεγάλως κατὰ τὴν ἀγοράν καὶ τῶν ἀρκούντως ἀναγκαίων καὶ καταλλήλων ὑφασμάτων. Ὡς παράδειγμα καταχωρίζω ἐνταῦθα σημείωσιν τῶν ἐξόδων πρὸς ἀποστολὴν κιρβανίου ἐκ δέκα παγαζῖς καὶ τριῶν στρατιωτῶν ὡς φυλάκων δι' Οὐνυανυεμβέ.

Ἔξοδα μετακομίσεως.

Μισθὸς παγαζις πρὸς 25 δότι, ἐκά-
 στου δότι ὑφάσματος λογιζομένου ἐκ
 50]00 ἀμ. ταλ. ἀμ. ταλ. 125,00

Σίτος Ματάμα διὰ 4 ἡμερῶν τροφήν » » 1,00

Ἔξοδα τροφῆς καθ' ὁδόν.

Μερικάνι 25 δότι » » 12,50

Κανίκι 20 δότι πρὸς 25]00 ἑκαστον » » 5,00

Ταουζίρι 2 δότι πρὸς 50]00 ἑκαστον » » 4,00

Σάμι-σάμι 9 λίτρας » » 3,05

Βούβου 3 λίτρας » » 0,33

Μερικάνι 7 λίτρας » » 4,05

Ἀμερικανικὰ τάλληρα 148,93

Τροφή διὰ τρεῖς στρατιώτας.

3 λίτραι κόκκων βούβου ἀμ. ταλ. 0,33

3 δότι Μερικάνι » » 0,45

3 δότι σάμι-σάμι » » 4,01 2)3

Ὑφάσματα Μερικάνι 7 1)2 δότι » » 3,75

Βαρσάτι 2 δότι » » 4,00

Κανίκι 2 δότι . . . » » 0,50

Μισθοὶ διὰ μῆνας 3 πρὸς 9 ἀμ. τ. τὸν μῆνα » » 27,00

Ἔξοδα διαβάσεως τοῦ Κιγγάνη δι' ἀκατίων » » 2,00

ἀμερικαν. τάλληρα 36,04 2)3

Ὀλικά ἔξοδα τῶν παγαζις ἀμ. τάλ. 148,93

» » » στρατιωτῶν » » 36,04 2)3

ἀμερικανικὰ τάλληρα 184,97 2)3

*Ἀξία τῶν ὑπὸ μερίδος τινὸς τοῦ πρώτου κυρβαρίου
 μετακομισθέντων ἐμπορευμάτων.*

3 δέματα ὑφασμάτων περιέχοντα

90 δότι Κανίκι πρὸς 25)00 ἀμ. ταλ 22,50

112 1)2 δότι Μερικάνι πρὸς 50)00 » » 56,25

3 φορτία σύρματος ἦτοι 4 φρασιλάχ » » 36,87 1)2

1 σάκκος Σουγγομάζι ἦτα 1000 » » 14,00

1 » κόκκων Σάμι-σάμι ἦτα 2 φρασιλάχ » » 26,00

ἀμερικανικὰ τάλληρα 155,62 1)2

Οὕτω τὰ ἔξοδα τῆς μετακομίσεως ὑπερέβαινον κατὰ 29
 περίπου Ἀμ. τ. τὴν ἀξίαν τῶν κομισθέντων ἐμπορευμάτων.

Ἄν λοιπόν ἐπεμπον 100 παγαζις, τὰ ἔξοδα μετακομίσεως ἐμπορευμάτων δεκαπλασίων θ' ἀνήρχοντο κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐκτίμησιν εἰς 1849,76 2)3 Ἀμ. ταλ. τῆς ὀλιγῆς ἀξίας τῶν ἐμπορευμάτων μὴ ἀνερχομένης ἀνω τῶν 1556,25 Ἀμερ. ταλ. ὅλα δὲ ὁμοῦ θ' ἀνήρχοντο εἰς 3406,01 2)3.

Παραθέτω πρὸς τούτοις καὶ σημείωσιν ἐξόδων μερίδος τινὸς τοῦ τρίτου κιρβανίου, τοῦ ὁποίου ἀρχηγὸς ἦτο ὁ λευκός μου ὑπηρέτης Farquhar· συνίστατο δὲ ἐκ δέκα ὄνων, τριῶν στρατιωτῶν, ἐνὸς λευκοῦ καὶ ἐνὸς μαγείρου· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἀναγνώστης ἡμπορεῖ νὰ συγκρίνῃ τὰ ἔξοδα, ἔχων πάντοτε ὑπ' ὄψιν του, ὅτι οὐδὲν τούτων ἐν ταῖς σημειώσεσιν αὐταῖς παραλείπεται.

Ἐξοδα μετακομίσεως.

Δι' 9 ὄνους πρὸς μετακόμισιν ἐμπορευμάτων		
πρὸς ἀμ. τάλ. 18 ἕκαστος.	Ἀμ. ταλ.	162,00
Δι' 4 ὄνον διὰ τὸν λευκὸν μου ὑπηρέτην	»	18,00
Διὰ 10 σάγματα	»	17,60
1 σάγμα, οὕτως:		
Κανναβόπανον	0,33 1)2	
Καλώδιον	0,05	
Βαμβάκιον	0,25	
Σιδηρὸν δακτύλιον	0,10	
Χαλινοὶ Ἀμερικῆς	0,15	
Ταινία ἐλ. βάμβακος	0,12 1)2	
Σχοινίον	0,20	1,24
3 μηνῶν μισθοὶ μαγείρου πρὸς ἀμ. τ. 9	»	27,00
3 μηνῶν μισθοὶ λευκοῦ ὑπηρέτου πρὸς 25	»	75,00
1 σκηνή	»	8,05
Ζάχχαρις 4 λίτραι	»	0,25
Τέτον	»	4,40
Φάρμακα	»	3,00
Ὅρυζιον	»	1,00
3 στρατιωτῶν μισθοὶ πρὸς ἀμ. τ. 9 ἕκαστος	»	27,00
Ἐξόδα διαβάσεως δι' ἀκατίων	»	2,00
Σίτος ματάμα 16 μέτρα	»	1,00
Τροφή, καθ' ὅδον διὰ τοὺς ὄνους 16 δότι		
Μερικάνι	»	8,00
Τροφή διὰ πέντε ἀνθρώπους δότι 25	»	12,50
» » » » λίτρας 15 κόκκων	»	3,00
ἀμερικανικὰ τάλληρα		363,83

Ἀξία τῶν κοιμισθέντων ἐμπορευμάτων.

18 δέματα ὑφασμάτων περιέχοντα		
540 δότι Κανίκι πρὸς 25)00	ἀμ. ταλ.	135,00
675 δότι Μερικάνι πρὸς 50)00	» »	337,00

Ἀμερικανικὰ τάλληρα 472,00

Τὰ ἔξοδα μετακομίσεως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἶνε πολὺ ὀλιγώτερα, καθότι ὁ ὄνος, τὸ φορτηγὸν τοῦτο ζῶον, φέρει φορτίον διπλάσιον ἐκείνου τὸ ὁποῖον μόλις εἰς παγαζὺς δύναται νὰ βαστάξῃ. Δύο παγαζὺς καλῶς ἐξωπλισμένοι στοιχίζουσι 37,01, ἀμ. ταλ. εἰς ὄνος περὶ τὰ 36,40 ἀμ. ταλ. ταῦτα ὅμως ὡς πρὸς τὰς ἄνω ῥηθεῖσας ποσότητας. Ὁ Farquhar ἠδύνατο νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Οὐνυανουεμβέ εἴκοσιν ὄνους ἀντὶ δέκα· καὶ τότε τὰ ἔξοδα μετακομίσεως διὰ τῆς προσλήψεως καὶ ἐτέρων ὄνων θὰ ἦσαν μικρότερα· ἂν ὅμως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ τοῦ Βόρτωνος τριάκοντα τρεῖς ὄνοι ἐψόφησαν πρὶν φθάσωσιν εἰς Οὐνυανουεμβέ· ὀφείλομεν δὲ πρὸς τούτοις νὰ ἀναμνησθῶμεν ὅσα λέγει ὁ περιηγητῆς οὗτος, ὅταν ὅλοι αὐτοῦ οἱ παγαζὺς ἀπεστάτησαν ἢ ἐδοκίμασαν ν' ἀποστατήσωσι καθ' ὁδόν· τότε ὅμως μόνον θέλομεν δυνηθῇ νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς σχετικῆς τιμῆς τῶν ὄνων καὶ τῶν παγαζῶν, ὅταν φθάσωμεν εἰς Οὐνυανουεμβέ· μέχρι τῆς ὥρας δ' ἐκείνης τὸ ζήτημα τοῦτο θέλομεν ἀφήσει ἐκκρεμές.

Ἡ ἀναχώρησις τοῦ πρώτου κιρβανίου μὲ ἐφώτησεν ὥσ-αύτως καὶ περὶ τῶν *χόγκων* ἢ δασμῶν. Τὰ πρὸς δασμὸν χρήσιμα ἔπρεπε νὰ ᾔνε χωριστὰ δεμένα καὶ νὰ σύγ-κεινται ὅλως ἐξ ὑφασμάτων ὠραίων τῆς πρώτης ποιότη-τος, καθότι οἱ ἀρχηγοὶ ἐκτὸς τῆς φιλαργυρίας κατέχονται καὶ ἀπὸ τὴν πολυτέλειαν. Ἄν δώσῃ τις αὐτοῖς ἐκ τοῦ συν-ήθους κεχρωματισμένου διὰ τοὺς παγαζὺς ὑφάσματος, οὐ-δαμῶς δέχονται αὐτό· ἀπαιτοῦσιν ὑφασμα βασιλικὸν καὶ μεγίστης ἀξίας, ἥτοι Ἰσμαίλι, Ῥεχάνι ἢ Σοχάρι, ἢ πολλὰ δότι βυσσίνου ἐριούχου. Ὁ τοῦ πρώτου κιρβανίου δασμὸς ἀνήρχετο εἰς 25 ἀμ. ταλ. Μέλλων νὰ ἐξαποστείλω ἑκατὸν τεσσαράκοντα παγαζὺς ἀνελογιζόμεν ὅτι οἱ δασμοὶ ἤθελον ἀνέλθῃ τέλος εἰς 330 ἀμ. ταλ. εἰς χρυσίον, μετὰ ὑπερτι-μήσεως 25 ἑκατοστῶν ἐφ' ἑκάστου ἀμ. τάλ. Ἀναλογίσθητι

καλῶς ταῦτα πάντα, περιηγητά ! τὰ ὀλίγα ταῦτα πρὸς ὀδηγίαν σ ο ὕ παραθέτω ἐνταῦθα ! . . .

Πρὶν ὅμως τὸ πρῶτόν μου κιρβάνιον ἀναχωρήσῃ, ὁ Σοῦρ-Χατζῆ-Πάλου—ἄξιός τῳ ὄντι νέος—ἤλθε νὰ συνεννοηθῇ καλὰ μετ' ἐμοῦ περὶ τῆς πληρωμῆς χρημάτων. Τὴν αὐτὴν πρωΐαν, καθ' ἣν ἐμελλε ν' ἀναχωρήσῃ τὸ κιρβάνιον, ὁ νέος οὗτος ἤλθεν εἰς τὸ κατάλυμά μου καὶ μοι ἐπαρουσίασε τὸν λογαριασμόν του, μετὰ μεγάλης ἀθωότητος, διὰ τοὺς παγαζῖς τοὺς ὁποίους μοι ἐπρομήθευσε πρὸς 25 δότι ἕκαστον μέχρις Οὐνυανυεμβέ, παρακαλῶν με νὰ πληρώσω αὐτὸν ἀμέσως εἰς νομίσματα τοῖς μετρητοῖς. Λόγοι δὲν δύνανται νὰ ἐκφράσωσι τὸν θαυμασμόν, ὁ ὁποῖος μὲ κατέλαβεν, ὅτε εἶδον τὸν ὀξύνουν αὐτὸν νέον, λησμονοῦντα τὰς μεταξὺ ἐμοῦ καὶ αὐτοῦ ῥητὰς συμφωνίας τὰς ὁποίας εἶχομεν κάμει τὴν προτεραίαν, καθ' ἣν εἶπον αὐτῷ ὅτι ἐκτὸς τῶν τριῶν χιλιάδων δότικα ὅποια ἔφερον μετ' ἐμοῦ πρὸς μίσθωσιν τῶν παγαζῖς, ἀγοράσας αὐτὰ πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἐκ Ζαγγιβάρης ἀντὶ μετρητῶν, οὐδὲν ἄλλο εἶχον ἐντὸς τῆς σκηνῆς μου. Ὅταν ἠρώτησα αὐτὸν ἂν ἐνθυμῆται τὰς συμφωνίας μας αὐτάς, ἀπήντησε καταφατικῶς· τότε τὸν ἠρώτησα διατὶ ἀθετεῖ καὶ παραβαίνει τὰς συμφωνίας αὐτάς τόσον ὀγλίγωρα· μοι ἀπεκρίθη ὅτι ἔχει καὶ ἐκεῖνος ὑφάσματα καὶ ἐπειδὴ μέλλει νὰ πωλήσῃ αὐτὰ, διὰ τοῦτο δὲν δύναται ν' αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑφασμάτων, ἀλλὰ θέλει χρήματα καὶ οὐχὶ ὑφάσματα· προσέθηκεν ὡσαύτως ὅτι δὲν δύναται νὰ πωλήσῃ τὰ ἰδικὰ μου ὑφάσματα, καθότι ἐπιθυμεῖ νὰ πωλῇ ἐκ τῶν ἰδικῶν του· τότε ἔδωκα αὐτῷ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἐπειδὴ μοι προμηθεύει παγαζῖς καὶ ἐπειδὴ τοὺς παγαζῖς αὐτοὺς μέλλει νὰ πληρώσῃ δι' ὑφασμάτων, δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὥφειλε νὰ δεχθῇ ὑφάσματα καὶ νὰ μὴ ζητῇ χρήματα· ὅτι θέλω πληρώσει αὐτῷ εἰς χρήματα μόνον τὴν προμήθειάν του· προσέθηκα αὐτῷ ὅτι, ἂν θέλῃ νὰ ἐξακολουθήσῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μετ' ἐμοῦ ἐργαζόμενος, δέχομαι τὰς ἐκδουλεύσεις του, ἄλλως τε θέλω δείξει αὐτῷ ὅτι οἱ «Οὐασούγγου» δὲν εἶνε συνειθισμένοι εἰς τὰ τοιαῦτα !

Ὁ διάλογος ἡμῶν διήρκεσεν ἐπὶ μίαν ὥραν, λογομαχία δὲ ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν διαρκέσατα ἔλαβε χώραν, καθ' ἣν μάλιστα ὁ Σοῦρ Χατζῆ Πάλου εἶπεν ὅτι ἂν δὲν λάβω τὰ

υφάσματά του, οὐδόλως θέλει ἀναμιχθῇ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς τὰς ὑποθέσεις μου· πρὸς τούτοις ἤρχισε νὰ κλαίῃ, νὰ παρακαλῇ καὶ τόσα ἄλλα μέσα ὑπεκφυγῆς νὰ ἐφευρίσκη· εἰς πάντα ὅμως ταῦτα ἀπεκρίθην: — «ἡ πρᾶξον ὡς ἐγὼ θέλω, ἡ νὰ μὴ ἀναμιγνύεσαι εἰς τὰς ὑποθέσεις μου!» Ἐπὶ τέλους ὅμως ἐσυμβιβάσθημεν. Ὁ Σοῦρ Χατζῆ Πάλου ἐξῆλθε μετὰ χαροποιῶ ὕφους, λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τροφὰς διὰ τρεῖς στρατιώτας καὶ δασμοὺς διὰ τὸ κιρβάνιον. Ὑψαριστήθην μεγάλως ἰδὼν τὸ αἶσιον τέλος τῆς φιλονεικίας ταύτης, ἐπειδὴ ἄλλως οὐδ' ἐγὼ θὰ ἐγνώριζον πότε ἤθελον ἀναχωρήσει τέλος ἐκ Βαγαμόυο· προσθέτω ὅμως ὅτι ἂν ἡ λογομαχία αὕτη προώδευεν εἰς ἔριδας, θὰ ἐτελεύτα ἐπομένως εἰς ἄλλα παρατράγωδα, καὶ τότε ἤθελον ἀργήσαι πολὺ ν' ἀναχωρήσω ἐκ τῆς πόλεως ταύτης. Παραθέτω καὶ τινα περὶ τοῦ νέου τούτου Σοῦρ Χατζῆ Πάλου, ὅστις ἔνεκεν τοῦ χαρακτῆρός του ἀνάγκη νὰ γίνῃ καταληπτὸς· περὶ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος μοὶ ἐπροξένησε τόσῃν χρονοτριβὴν ἐν Βαγαμόυο. — Ἐνταῦθα δὲ γενόμενος τοῦ λόγου θέλω προσθέσει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦ ἀτόμου του μικρὰν περιγραφὴν.

Ὁ Σοῦρ Χατζῆ Πάλου ἦτο νέος ὀξύνους, ἐργατικὸς, ἐνεργητικὸς, καλὸς λογιστὴς καὶ ἐφαίνετο ἐκ γενετῆς καλὸς ἔμπορος· οὐδέποτε οἱ ὀφθαλμοὶ του ἠσύχαζον· πάντοτε εὐρίσκοντο εἰς ἀένναον κίνησιν, ἐπισκοποῦντες τὴν σκηνὴν μου, τὰ πυροβόλα, τὰ ἐνδύματα, τὰ ὑποδήματα, τὴν κλίνην μου καὶ ἐκ νέου εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν θέσιν ἐπανερχόμενοι καὶ οὕτως ἐφ' ἐξῆς. Πρὸς τούτοις καὶ τὰ δάκτυλά του οὐδέποτε ἠσύχαζον· τὸ νευρικόν του σύστημα ἦτο ἐπιδεκτικὸν ἀενάων ἐρεθισμῶν· συνομιλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχε τὸ σύστημα νὰ ψηλαφίζη τὰς περισκελίδας μου, τὸν ἐπενδύτην μου, τὰ σανδάλιά μου· μεθ' ὃ ἤρπαζε τὰ ἰδικά του, μέχρις οὗ οἱ ὀφθαλμοὶ του πάλιν προσεκολλῶντο ἐπὶ νέου τινὸς πράγματος, καὶ τότε τὸ σῶμά του ἐλάμβανε νέαν ὁλως στάσιν καὶ οἱ δάκτυλοι τῆς χειρὸς του ἔπαιζον· ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐφαίνετο ὁ νέος λίαν νευρικός. Ὡσαύτως καὶ αἱ σιαγῶνές του εὐρίσκοντο εἰς ἀένναον κίνησιν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποκτήσει ἐκ τῆς κακῆς ἔξεως τοῦ μασσεῖν κάρυα μετὰ ἰξοῦ· ἐνίοτε μάλιστα καπνὸν μετὰ ἰξοῦ. Τὸ θρήσκευμα ἦν Μωαμεθανὸς καὶ εὐσεβής· παρετῆρει μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὰς ἐξω-

τερικὰς ὑποκλίσεις τῶν πιστῶν αὐτοῦ ὁμοθρήσκων, παραδεχόμενος αὐτάς. Μὲ ἐχαιρέτα μετ' ἀφελείας, ἐξέβαλλε τὰ σανδάλιά του καὶ εἰσήρχετο ἐν τῇ σκηνῇ μου, λέγων ὅτι δὲν εἶνε ἄξιος νὰ καθήσῃ ἐπὶ παρουσίᾳ μου· τέλος ἀφοῦ ἐκάθητο, ἤρχιζεν ἡ ἀένναος τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ πλάνησις. Περὶ τιμιότητος ὁ νέος οὗτος οὐδὲν ἐγνώριζεν, οὐδὲ τί δηλοῖ ἡ λέξις, οὐδὲ ἐγνώριζε πόσῃν ὑπόληψιν παρέχει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ φύλαξις αὐτῆς· ἄληθῶς εἰπεῖν ἐνόμιζέ τις ὅτι ἦτο ὅλως διόλου ἀδαῆς αὐτῆς· οἱ δόλοι, τοὺς ὁποίους εἶχε πράξει κατὰ τὴν βραχεῖαν αὐτοῦ ταύτην ζωὴν, ἔσβεσαν τὴν ἀθωότητα ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του, ἐξεδίωξαν τὸ χρῶμα τῆς ἀληθείας ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του καὶ μετέβαλον αὐτὸν ὀλοτελῶς — ἂν καὶ ἦτο μόλις εἰκοσαετής — εἰς τέλειον πανοῦργον καὶ ἀπατεῶνα.

Διέμεινα ἐν Βαγαμόου ἐπὶ ἕξ ὅλας ἐβδομάδας ἀναμένων νὰ μοὶ προμηθεύσωσι παγαζῖς· κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διὰστημα τὸ εἰκοσαετὲς τοῦτο παιδάριον τόσον μὲ ἀνησύχησεν, ὅσον ὁ σωρὸς πάντων τῶν κακούργων τῆς Νέας-Υόρκης ἀνησυχεῖ τὸν Ἀστυνόμον τῆς πόλεως ἐκείνης. Δωδεκάκις τοῦλάχιστον τῆς ἡμέρας ἀνεκάλυπτον ἐπ' αὐτοφῶρ δοσιότητά τινα αὐτοῦ, καὶ οὐδόλως ἠρυθρία, ὅσον ἂν ἐπέπληττον αὐτὸν, ὁσάκις ἐπὶ μηχανορραφία τὸν συνελάμβανον. Ἡμέραν τινὰ μοὶ ἔπεμψε λογαριασμὸν τῶν πρὸς τοὺς παγαζῖς δοθέντων ὑφασμάτων, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐσημειοῦτο ὅτι ἔδωκεν εἰς ἕκαστον 25 δότι· ἔπεμψα ἀμέσως νὰ ἐρωτήσω τινά· ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἐπιστρέψας μοὶ εἶπεν ὅτι τὸ μεγαλύτερον δοθὲν ποσὸν μόλις ἀνῆρχετο μέχρις 20 δότι, τὸ δὲ μικρότερον μόλις μέχρι 12· τὸ τοιοῦτον ἐπανελήφθη πολλάκις· ἀλλ' ἐκτὸς τούτου μετεχειρίζετο καὶ τὸν ἑξῆς δόλον: — Ὁ Σοῦρ Χατζῆ Πάλου ἐσημείου ἐν τῷ λογαριασμῷ τὰ ὑφάσματα ὡς πρώτης ποιότητος Οὐλυάχ, τὰ ὁποῖα τιμῶνται ἐν ταῖς ἀγοραῖς τοῦ Βαγαμόου τετραπλάσιος τιμῆς τῶν συνήθως τοῖς παγαζῖς διδομένων ὑφασμάτων· τῆς περιεργείας μου διεγειρμένης, ἤρχιζα νὰ ἐξετάζω ἐπισταμένως ἂν τῷ ὄντι τὰ ὑφάσματα ταῦτα εἰσὶν Οὐλυάχ· ἀντ' αὐτῶν ὅμως εὑρισκὼν ὑφάσματα κοινότατα, ὡς Ἀμερικανικὸν πανίον, πωλούμενον ἐν Ζαγγιβάρῃ ἀμερικ. τάλ. 2,75 τὸ τεμάχιον, μήκους 30 ὑαρδῶν καὶ πλάτους 2 1)2 ποδῶν, ἢ κατώτερον Κανίκι, πωλούμενον συνήθως πρὸς

ἀμερικ. τάλ. 9 τὴν εἰκοσάδα. Ἦρχετο ὁ ἴδιος ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου ζητῶν μοι 40 λίτρας σάμι-σάμι, Μερικάνι καὶ Βούβου ὑαλίνων κόκκων διὰ σιτηρέσια τῶν κερβανίων· ἐδίδον αὐτῷ ἀμέσως ταῦτα, ἔχων πεποίθησιν εἰς τὴν τιμιότη-
τα αὐτοῦ· πρὸ τῆς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐν Βαγαμούο στρατοπέδου ἀναχωρήσεως αὐτῶν, ὑπῆρχεν ἔλλειμμα λιτρῶν 25 μέχρι 30. Ἐκτὸς τούτων μὲ ἡπάτα καὶ εἰς τὰ μετρητά· παραδείγματος χάριν μοι ἐζήτηει Ἀμ. ταλ. 4 διὰ πορθμεῖα τοῦ Κιγγάνη ἀνὰ δέκα παγαζῖς, ἐνῶ μόλις 2 ἀμ. ταλ. ἐχρειά-
ζοντο πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ διὰ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν παγαζῖς· πρὸς τούτοις μοι ἐζήτησεν ἀκατανόητον ποσότητα **πίκων** (1) διὰ τροφάς. Ἐπὶ τέσσαρας ὅλας ἐβδομάδας καθ' ἐκάστην μετεχειρίζετο ὁ κλέπτης αὐτὸς τὸ σύστημα τοῦτο τῆς ληστείας· καθ' ἐκάστην συνελάμβανον αὐτὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ, ἀλλὰ καὶ καθ' ἐκάστην ἐφεύρισκε νέους τρόπους δι' ὧν νὰ μὲ ληστεύσῃ· καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας οὐδὲν ἄλλο εἶχε κατὰ νοῦν, εἰμὴ πῶς νὰ πράττῃ τὸ ἐν τι-
μοῦν τοῦτο τῆς ληστείας ἐπάγγελμα, οὕτως ὥστε μ' ἔκαμε νὰ χάσω σχεδὸν τὸν νοῦν μου· καὶ τῷ ὄντι λίαν ὠρ-
γιζόμην, βλέπων ἑμαυτὸν ἀνίκανον νὰ ἐμποδίσω τὸ παι-
δάριον αὐτὸ τοῦ νὰ μὲ ληστεύῃ τόσον παρανόμως. Ὅσakis συνελάμβανον αὐτὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ κλέπτην, ἐσυνείθιζα νὰ ἐκθέτω αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἀποκαλῶ κλέπτην ἐνώπιον τῶν συνεργατῶν του· εἰς τὰς ὥχρας ὅμως αὐτοῦ παρείας οὐδὲ τὸ παραμικρὸν ἐρύθημα ἐφαίνετο· τοσοῦτον ἦν ἀφιλότιμος· εἰς τοσοῦτον βαθμὸν ἡ ληστεία καὶ ὁ δόλος, τὰ δύο ταῦτα τοῖς ἀνθρώποις αἰσχιστα κακὰ, παιδιόθεν εἶχον καταλάβει τὴν καρδίαν του· ἐσυνείθιζε ν' ἀκούῃ τὰς ἐπιπλήξεις καὶ νουθεσίας μου συστέλλων τοὺς ὤμους· οὐδεμία λέξις ἐξήρ-
χετο τοῦ στόματος αὐτοῦ· εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου οἱ ὦμοί του ἀπεκρίνοντο, ἐγὼ δὲ ἤμην ἡναγκασμένος νὰ ὑποφέρω τὸ δόλιον αὐτὸ μειράκιον, οὐδόλως ἐννοῶν τὴν σημασίαν τῆς τῶν ὤμων ταύτης συστολῆς. Μάτην ἡπεῖλουν αὐτὸν ὅτι θὰ χάσῃ τέλος τὴν θέσιν του· μάτην εἶπον αὐτῷ, ὅτι θέλω τὸν ἀπολύσει τῆς ὑπηρεσίας μου· ἐξηκολούθει πάντοτε νὰ ληστεύῃ· μάτην εἶπον αὐτῷ, ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον

(1) Τὸ **πίκων** εἶνε νόμισμα μικρὸν ἐκ χαλκοῦ· ἀντιστοιχεῖ δὲ πρὸς τρία τέταρτα τοῦ Ἀμερικανικοῦ cent (ἐκατοστοῦ τοῦ ταλ.)

μετ' ἐμοῦ διαπραγματευόμενος οὐδὲν ἄλλο πράττει ἢ νὰ χάνῃ τὸ μέλλον του! τίποτε! ἐξηκολούθει τὸ ἐντιμον ἐπάγγελμά του, ἔχων ὡς φαίνεται, ὁ νέος κατὰ νοῦν τὴν ἐξῆς παροιμίαν: «Κάλλια ἓνα κ' εἰς τὸ χέρι παρὰ δέκα καὶ καρτέρει» ἀλλὰ καὶ τὴν παροιμίαν ταύτην δὲν ἠκολούθει ὡς ἔπρεπε· καθότι ἐσυνείθιζε ν' ἀποκτᾷ καὶ τὰ ὀλίγα διὰ τοῦ δόλου καὶ τῆς κλοπῆς· συνεμορφοῦτο ὁμως μὲ τὴν παροιμίαν ταύτην κατὰ τοῦτο: — ἐπρωτίμα νὰ κλέπτῃ ἐμπορεύματα ἀξίας παραδείγματος χάριν 10 ἀμερικ. τάλ. εἰς τὴν κατοχὴν του λαμβάνων αὐτὰ ἀμέσως, παρὰ νὰ περιμένη νὰ λάβῃ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐντίμως 20 ἀμερικ. τάλ. τὰ ὅποια ὑπέσχετο αὐτῷ εἰς Μουσούγγου (Λευκός).

Ὁ ἀναγνώστης βλέπων τὰ ἄνω ἐρωτᾷ βεβαίως ἑαυτὸν, διὰ ποῖον λόγον μετὰ τὴν πρώτην ἐξεύρεσιν τῶν αἰσχυρτικῶν τούτων πράξεων, νὰ μὴ κλείσω ἀμέσως τοὺς μετ' αὐτοῦ λογαριασμούς μου· βεβαίως θὰ ἔκαμον τοῦτο, ἂν ἡδυνάμην· καὶ ἐγὼ ἐσυλλογίσθην νὰ διώξω αὐτόν. Ἐσκέφθην ὁμως ὅτι δὲν ἡδυνάμην νὰ πράξω τοῦτο, χωρὶς νὰ προσλάβω ἕτερον βοηθὸν εἰς τὴν ἐργασίαν μου· ἤμην δὲ βέβαιος ὅτι ὁ διάδοχος του ἤθελεν εἶσθαι χειρότερος τοῦ νῦν ἢ, ἂν ὅχι χειρότερος, τοῦλάχιστον ὁμοῖος κατὰ τὸν δόλον καὶ τὴν κλοπὴν· ὁ Σοῦρ-Χατζῆ-Πάλου ἦτο μὲν τοιοῦτος, ἀλλ' ὁμως εἶχε πείραν καὶ ἐπιτηδειότητα μεγάλην· ἄνευ τῆς βοηθείας αὐτοῦ, ἤθελον μείνει ἐν Βαγαμόυο τοῦλάχιστον ἐξ μῆνας· ἀλλὰ μετὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ὅλη ἡ ἐκστρατεία ἤθελε χάσῃ τὴν ἀξίαν τῆς καὶ οὐδόλως θὰ ἡδυνάμην ν' ἀνέυρω τὸν ἄνθρωπον, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ὁποίου ἐπορευόμην· καθότι πανταχοῦ διεθρυλλεῖτο ὅτι ἐκστρατεία προπαρασκευάζεται διὰ Κεντρικὴν Ἀφρικὴν, ἐγὼ δὲ ἐφοβοῦμην μὴ τοῦτο φθάσῃ εἰς τὰ ὧτα τοῦ Διδάκτορος καὶ τότε ; τότε τὸ πᾶν ἀπώλετο. Ἀπῆρτετο λοιπὸν ταχεῖα ἀναχώρησις πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ μου, — ἀναχώρησις ἐκ Βαγαμόυο ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, — μεθ' ὃ ἡδυνάμην πλέον νὰ γίνω ἴσως κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου, μὴ φοβούμενος τόσον τὰ τοιαῦτα.

Ὅσακις ἀνελογιζόμην τὰ τοιαῦτα, μεγάλη ἀνησυχία μὲ κατελάμβανεν. Εἶπον ἤδη ὅτι εἶχον ὑφάσματα διὰ τοὺς παγαζὶς ἀξίας 1750 ἀμ. τάλ. ἤτοι 3500 δότι, ἐντὸς τῆς σκηνῆς μου, ἅτινα δεμένα ἐντὸς τῶν δεμάτων μου

περιείχοντο· ὑπολογίζων ἑκατὸν τεσσαράκοντα παγαζὺς πρὸς 25 δότι ἕκαστον, ὑπέθετον ὅτι τὰ ὑφάσματα αὐτὰ ἐπῆρχουν πρὸς τοῦτο. Ἐν τούτοις, καίτοι παντὶ σθένει προσεπάθουν νὰ διδάξω τὸν νέον μας Ἰνδὸν ὅτι οὐδὲ τρελλὸς οὐδὲ τόσον τυφλὸς ἤμην, ὥστε νὰ μὴ βλέπω τὰς δολίους αὐτοῦ κλοπὰς, καίτοι τὰ 3500 δότι ἐξωδεύθησαν, καίτοι προσέλαβον μόνον ἑκατὸν τριάκοντα παγαζὺς πρὸς 25 δότι ἕκαστον, δαπανήσας 3200 δότι, ὁ λογαριασμὸς τοῦ Σοῦρ-Χατζῆ-Πάλου ἀνῆρχετο εἰς 1400 ἀμ. ταλ. ἐπὶ πλεόν. Ἐπροφασίσθη ὅτι εἶχε χορηγήσει 240 δότι ὑφασμάτων Οὐλυάχ διὰ Μουχόγγα (δασμοὺς ἢ δῶρα)· ὅτι τὰ 240 ταῦτα δότι ἐξισοῦντο πρὸς 960 δότι ὑφασμάτων ἰδικῶν μου, ὅτι τὰ λοιπὰ ἐδαπανήθησαν εἰς πορθμεῖα, εἰς δῶρα πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν κερβανίων, τῶν σκηνῶν, εἰς ὄπλα, πυροβόλα, ἐρυθρὰ ἐριοῦχα, εἰς δῶρα πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Μρίμας (παραλίας), τοὺς ὁποίους εἶχε ἀγγαρεύσει νὰ συλλέξωσιν αὐτῷ παγαζὺς. Ἐπὶ τῇ ἀκοῇ τῆς ἐκθέσεως ταύτης, ἐκ τῆς ὁποίας ἐφαίνετο ἡ δολιότης καὶ ἡ κλοπὴ τοῦ παιδὸς τούτου, ἡ ἀγανάκτησίς μου ἠῤῥξησε τόσον πολὺ, ὥστε εἶπον αὐτῷ ὅτι ἂν δὲν λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὸν λογαριασμὸν του, ἂν δὲν διατρέξῃ αὐτὸν καλὰ, ἂν δὲν τὸν διορθώσῃ, οὐδ' ἐν πίκον θὰ λάβῃ ἀπὸ ἐμέ, ἀλλ' ὅτι θέλω διώξῃ αὐτὸν τῆς σκηνῆς μου κακῶς ἔχοντα.

Ὁ Σοῦρ-Χατζῆ-Πάλου δὲν ἡδυνήθη μεθ' ὅλα ταῦτα νὰ μοὶ δώσῃ διορθωμένον λογαριασμὸν· ἐπέμενεν εἰς τὸν πρῶτον· μάτην συνεβούλευον, ἠπείλουν καὶ ἐδίδον αὐτῷ ὑποσχέσεις· κατ' οὐδένα τρόπον μετεπείθετο· τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἀνθρωπὸς τις, Κάνζης ὀνόματι, ὑπάλληλος τοῦ ἐν Ζαγγιβάρῃ μεγαλεμπόρου Τάρυα Τοπάν, ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ Βαγάμόου· τότε ὡς φαίνεται, ὁ Σοῦρ-Χατζῆ-Πάλου φοβηθεὶς μὴ καταγγεῖλῃ αὐτὸν, ἡλάττωσε τὸν λογαριασμὸν εἰς 738 ἀμ. τάλ. Χωρὶς νὰ προσβάλῃ τὸν Τάρυα Τοπάν, δὲν δύναμαι ν' ἀποφασίσω τίς ἐστὶν ὁ καλλίτερος πανοῦργος, ὁ Κάνζης ἢ ὁ νέος Σοῦρ-Χατζῆ-Πάλου· λευκὸς ἀνθρωπὸς κατὰ βάθος γνωρίζων ἀμφοτέρους δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι οὐδεμία μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀνθρώπων ὑπάρχει διαφορὰ. Ὁ Κάνζης εἶνε πανοῦργος καὶ δόλιος· ὁ Σοῦρ-Χατζῆ-Πάλου εἶνε θρασύς καὶ ἀδιόρθωτος! . . . Ἀλλ' εἰρήνῃ αὐτοῖς! τὸ μόνον, ὅπερ εὐχομαι αὐτοῖς εἶνε νὰ μὴ

ἀξιοθῶσιν αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν τὸν φρικτὸν στέφανον, τὸν ὁποῖον ἐν Βαγαμόυο περιεβλήθη.

Ἀγαπητέ μοι ἀναγνώστα! αἱ λεπτομέρειαι αὗται θὰ σοὶ φανῶσι βεβαίως ἐκ πρώτης ὄψεως ὅλως ἀσήμαντοι καὶ κοιναί· μὴ στοχάζεσαι ὅμως ὅτι ἡδυνάμην καὶ νὰ παραλείψω αὐτὰς ἕνεκεν τοῦ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀσήμου αὐτῶν, καθότι ἐκάστη τούτων εἶνε πραγματικὸν γεγονός· διὰ τῆς ἀναγνώσεως δὲ τῶν πραγμάτων ἀποκτᾷ τις περισσοτέρας ἐτι γνώσεις. Πῶς ἄλλως ἤθελον δυνηθῆ νὰ σοὶ διηγηθῶ τὰ συμβάντα μου χωρὶς νὰ σοὶ δώσω νὰ ἐννοήσης καὶ τὰς μηδαμινὰς ταύτας λεπτομερείας, αἵτινες ὀδυνηρῶς πλήττουσι τὸν ξένον ἐπὶ τῇ ἀφίξει του; Ἄν ἤμην ἀξιωματικὸς Κυβερνήσεως διὰ μιᾶς μόνης τοῦ δακτύλου μου κινήσεως ἡδυνάμην ἐν διαστήματι μιᾶς ἐβδομάδος νὰ προμηθευθῶ τοὺς ἀναγκαίους παγαζίς· ἡρχόμην ὅμως ἐστερημένος πάσης ἐπισήμου ἀναγνωρίσεως, ἄνευ οὐδεμιᾶς Κυβερνητικῆς ἐπιρροῆς ὠπλισμένος· ὥφειλον λοιπὸν νὰ ἔχω ὑπομονὴν, νὰ προσπαθῶ νὰ καταπραύνω τὴν ὀργὴν μου ὅσον τὸ δυνατόν, ἵνα μὴ αὕτη ἐκρήγνυται· ἀλλ' ὁ ἄρτος τὸν ὁποῖον ἐξηκολούθουν νὰ τρώγω, δὲν ἔτο τόσον τραχὺς, ὡς οὗτος.

Οἱ λευκοὶ Farquhar καὶ Shaw εἰργάζοντο ἀδιακόπως δι' ὅλης τῆς ἡμέρας κατασκευάζοντες σκηναὺς ἀδιαβρόχους ἐκ καννάβεως· καθότι, ἰδὼν τὰς βροχὰς ἐκεῖνας, αἵτινες προεμήνουν τὴν ἔλευσιν τῆς τρομερᾶς Μασίκας, ἐσκέφθην ὅτι ἡ ἐκ ψιλοῦ ὑφάσματος σκηνή μου οὐδ' ἐμὲ ἡδύνατο νὰ προφυλάξῃ ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν, οὐδὲ τὰ ὑφάσματά μου ἀπὸ τὴν φθοράν· ἐπειδὴ πρὸς τούτοις εἶχον τὸν καιρὸν νὰ ἐπανορθώσω πάντα τὰ λάθη, εἰς τὰ ὁποῖα ἐξ ἀγνοίας ἢ ταχύτητος ὑπέπεσα, ἐνόμισα καλὸν νὰ μὴ ἀφήσω ἐμαυτὸν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς φθορᾶς τῶν πραγμάτων. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα μου ἤμην τὴν ὑγείαν ἀβλαβής, καίτοι ἐντὸς τοῦ βραχέως χρονικοῦ διαστήματος τῶν δέκα τριῶν μηνῶν ὑπέφερα εἴκοσι καὶ τρεῖς πυρετοὺς, ἐξ ἐκείνων τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς· ἕνεκεν τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι τὴν ζωὴν μου ὀφείλω πρῶτον εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, δεύτερον, εἰς τὸν ἐνθουσιασμὸν ὅστις ἐκράτυνε τὴν θέλησίν μου ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς ἐπιχειρήσεώς μου· τρίτον, εἰς τὴν τακτικὴν ζωὴν τὴν ὁποίαν ἐν ταῖς καυστικαῖς ἐκείναις χώραις διῆγον· τέταρτον, εἰς τὸ δραστικὸν τῆς κρά-

σεώς μου· πέμπτον, εἰς ἔμφυτόν τινα ἐλπίδα, ἡ ὁποία οὐδέποτε ἐσβέννυτο· καὶ ἕκτον εἰς τὴν ἀδιάβροχον καὶ ἄνυδρον ἐκείνην σκηνὴν τὴν ὁποίαν εἶχα κατασκευάσει δι' ἐμέ ἐκ χονδροῦ καννάβεως, ἥτις μεγάλως ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν τῶν χωρῶν ἐκείνων μ' ἐπροφύλαττεν· ὅπερ συμβουλευώ εἰς τοὺς διαδεχθησομένους με περιοδευτὰς νὰ μὴ ἀφίενται εἰς τὰς ἰδιοτροπίας ἐτέρου κατασκευαστοῦ, ἀπὸ τὰ ἐργαστάσια τοῦ ὁποίου συνήθως ἐξέρχονται σκηναὶ ὠραιόταται μὲν, ἀλλὰ λίαν τῇ ὑγείᾳ ἐπιβλαβεῖς, ὥς μὴ κατάλληλοι δι' ὅλα τὰ κλίματα· νὰ μὴ παραδέχεται τὰς ἰδιοτρόπους γνώμας τοῦ κατασκευαστοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ πράττῃ κατὰ τὴν ἰδίαν κρίσιν, ἀγοράζων ἀντὶ ὁσωνδήποτε δαπανῶν σκηνὰς κολῶς κατεσκευασμένας ἐκ χονδροῦ καὶ δυνατοῦ καννάβεως· αὕτη εἶνε ἡ ἀσθενής μου κρίσις· οἱ βουλούμενοι ἀκολουθήτωσαν αὐτήν· μετὰ τὴν εἰς τὴν πατρίδα των ἐπιστροφὴν ὅμως θέλουσιν εὑρεῖ αὐτὴν εὐθηνότεραν καὶ ἐκτὸς τούτου μέσον λυτρώσεως τῆς ζωῆς αὐτῶν, ἥτις ἐν ἐλλείψει ταύτης θὰ ἐφθείρετο ὑπὸ τῆς ὑγρασίας, ἥτις οὐκ ὀλίγας φρικτὰς νόσους ἐπιφέρει.

Ὡς πρὸς τοῦτο ὡσαύτως ἐμολογῶ ὅτι παρὰ πολὺ ἔσφαλα· ὁ δὲ παράγραφος οὗτος ἐγράφη πρὸς ὁδηγίαν τῶν νέων περιηγητῶν πρὸς ἀποφυγὴν τῶν σφαλμάτων ἅτινα λίαν μ' ἐλύπησαν. Ὁ περιηγητὴς ὀφείλει νὰ ἐπιστήσῃ πρὸς τούτοις τὴν προσοχὴν του περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ὅπλων, τὰ ὁποία θέλει μεταχειρίζεσθαι εἴτε πρὸς διασκέδασιν, εἴτε πρὸς ὑπεράσπισιν ἑαυτοῦ· ὀφείλει νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ τρία τοῦλάχιστον εἶδη πυροβόλων, ἥτοι:—ἐν κυνηγετικόν, ἐν δίκροτον ράβδωτόν, ἀρ. 10 ἢ 12, καὶ ἐν στρατιωτικόν πρὸς ὑπεράσπισιν ἑαυτοῦ· τὸ κυνηγετικόν συμβουλευώ νὰ ᾔνῃ ὀλκῆς ἀρ. 12 μετὰ σωλήνων, τεσσάρων τοῦλάχιστον ποδῶν μήκους· τὸ δίκροτον ράβδωτόν, ὅπερ χρησιμεύει εἰς τὰς μεγάλας κυνηγετικάς ἐκδρομάς, νὰ ᾔνῃ ἐξ ἐκείνων τῶν Ἀγγλικῶν τῶν καλουμένων Lancaster καὶ Reilly, ἅτινα εἰσὶ τὰ καταλληλότερα διὰ τὰς ἐν Ἀφρικῇ κυνηγεσίας ὅπλα· ἐκ δὲ τῶν στρατιωτικῶν πολεμικῶν ὅπλων, νομίζω καλλίτερον καὶ καταλληλότερον τὸ ἐσχάτως ἐπινοηθὲν Ἀμερικανικόν Winchester, ὅπερ δέκα καὶ ἐξ βολὰς ρίπτει, ἐφωδιασμένον πρὸς τούτοις καὶ μὲ τὸν Ἀγγλικόν τοῦ Eley μηχανισμόν. Καθυποβάλλων τὸ Ἀμερικανικόν Winchester

ὥς τὸ καταλληλότερον τῶν πρὸς πόλεμον ἐκκροτικῶν ὀπλῶν, δὲν ἐννοῶ ποσῶς ὅτι ὁ περιηγητὴς ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ τοιοῦτον μεθ' ἑαυτοῦ πρὸς προσβολήν, ἀλλὰ νὰ μεταχειρίζηται αὐτὸ ὡς μέσον ὑπερασπίσεως πρὸς λύτρωσιν τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἀπὸ τῶν Ἀφρικανῶν ληστῶν, εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὁποίων συχνότατά τις ἐμπίπτει, χωρὶς νὰ θέλῃ, χωρὶς νὰ προαισθάνηται αὐτό.

Ὅτε εἶχον ἐπιστρέφει ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἀπήντησα νέον ἰνὰ μετὰ πεποιθήσεως λέγοντα ὅτι τὸ «Express» καλούμενον τυφέκιον εἶνε τὸ καλλίτερον διὰ τὰς ἐν ταῖς χώραις αὐταῖς τῆς Ἀφρικῆς κυνηγεσίας, ἐξ ὧν ποτὲ οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπενόησαν. Πιθανὸν ὁ νέος νὰ ἔχῃ δίκαιον, λέγων ὅτι τὸ πυρόβολον «Express» ἔχει τὴν καλὴν ταύτην ιδιότητα· οὐδέποτε ὅμως μετεχειρίσθη τοῦτο κατὰ τῶν θηρίων τῆς Ἀφρικῆς, καὶ ἐπειδὴ οὐδ' ἐγὼ οὐδέποτε ἐδοκίμασα αὐτό, δὲν δύναμαι νὰ ἀντιτείνω εἰς τὴν γνώμην του· ἀλλὰ κατὰ τὰς κυνηγετικὰς μου ἐκδρομὰς εἶχα καὶ ἐγὼ ὅπλα, ἔχοντα ὅλας τὰς ιδιότητας τοῦ «Express», καὶ ὡς ἐκ τούτου δύναμαι νὰ πληροφορήσω τὸν νέον αὐτόν ὅτι, μολονότι αἱ βολίδες διεπέρων τὰ θηρία, σπανιώτατα ταῦτα ἐπιπτον κατὰ γῆς δι' ἑνὸς μόνοι κτύπου. Ἐκτὸς τούτου, δύναμαι νὰ πληροφορήσω αὐτόν ὅτι κατὰ τὰς μετὰ τοῦ διδάκτορος Λιθιγιστῶνος περιηγήσεις μου, ὁ Διδάκτωρ μοὶ εἶχε δανείσει τὸ βαρὺ αὐτοῦ Reilly μετὰ τὸ ὁποῖον σπανιώτατα ἀπετύγγανον· πάντοτε σχεδὸν ἐκόμιζον ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἑνὴν ἢ δύο θηρία· πρὸς τούτοις εὗρον τὸ πυρόβολον Fraser πρὸς πάντα σκοπὸν κατάλληλον. Ὁ νέος θηρευτὴς, ἔχων εἰς χεῖρας τοῦ πυρόβολου Lancaster ἢ Reilly, ἐκπλήσσεται ἀναγινώσκων τὰ κυνηγετικὰ συμβάντα τοῦ Πλοιάρχου Σπήκ καὶ τοῦ Σὶρ Σαμουήλ Βέκερ· μετὰ τινὰς ὅμως δοκιμὰς δύναται νὰ μιμηθῇ τοὺς ἀτρομήτους τούτους περιηγητάς, ὅταν ἔχῃ σταθεράν τὴν χεῖρα. Τέλος πρὸς τὸν ἐξῆς σκοπὸν ὁ παράγραφος οὗτος ἐγράφη, ἥτοι:—τὸ τῆς Ἀφρικῆς κυνήγιον ἀπαιτεῖ ὅπλα ἐξ ἐκείνων τῶν καλουμένων «bone-crushers»: καθότι πᾶν σύνθηες ὄπλον ἔχει καὶ τὰς ιδίας αὐτοῦ ιδιότητας· ὅταν ὁμῶς στερεῖται τῆς ιδιότητος τοῦ ἐκνευρίζειν καὶ ἐξασθενεῖν τὸ θηρίον μέχρι θανάτου διὰ τῆς πρώτης βολῆς, πῶς

δύναται ν' ἀποβῇ ὠφέλιμον εἰς τὸν κρατοῦντα αὐτὸ Ἀφρικανὸν περιοδευτὴν ;

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐν Βαγαμόυο ἀφίξίν μου μετέβην εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Μουσσουδῆ πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ «κιρβανίου τοῦ Λιβιγκστῶνος». τὸ ὁποῖόν ὁ Πρόξενος τῆς Μεγάλης Βρεττανίας εἶχεν ἐξαποστείλει τὴν 1ην Νοεμβρίου 1870, πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ ἀπωλεσθέντος Διδάκτορος. Τὰ δέματα ἦσαν τριάκοντα πέντε τὸν ἀριθμὸν, ἔνεκεν τοῦ ὁποίου τριάκοντα πέντε ἄνθρωποι ἐχρειάζοντο πρὸς μετακόμισιν αὐτῶν μέχρις Οὐνυανυεμβέ. Ἡ συνοδία τοῦ κιρβανίου τούτου συνέκειτο ἐξ Ἰωαννέζων καὶ Οὐαχιγγίων, ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν· ἐκτὸς δὲ τῶν ἑπτὰ τούτων, ἦσαν καὶ τέσσαρες δοῦλκι. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἔζων ἐν Βαγαμόυο, οὐδαμῶς συλλογιζόμενοι τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν, οὐδαμῶς φροντίζοντες διὰ τὰ ἐπακόλουθα τῆς ἀργοπορίας αὐτῶν. Τί ἐπραττον οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐν Βαγαμόυο τόσον χρόνον δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐννοήσω· πορετήρουν ὅμως ὅτι ἐδίδοντο εἰς τρυφὰς καὶ ἀσωτείας, διάγοντες αἰσχροὺς βίον. Δὲν ἠδύναντο νὰ προφασισθῶσιν ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ εὕρωσι παγαζῖς· καθότι γνωρίζω ὅτι δέκα πέντε τοῦλάχιστον κιρβάνια εἶχον ἀναχωρήσει διὰ τὸ ἐσωτερικὸν ἀπὸ τοῦ Ραμαζάν (15 Δεκεμβρ. 1870). Τὸ κιρβάνιον τοῦ Λιβιγκστῶνος εἶχε φθάσει ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ πόλει τοῦ Βαγαμόυο τὴν 2αν Νοεμβρίου 1870 καὶ διέμενεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο μέχρι τῆς 10ης Φεβρουαρίου 1871, ἤτοι ἐν συνόλῳ 100 ἡμέρας, ἔνεκεν ἐλλείψεως τοῦ προσδιορισμένου ἀριθμοῦ τῶν τριάκοντα πέντε παγαζῖς, τοὺς ὁποίους ἠδύναντο νὰ προμηθευθῶσιν ἐν διαστήματι δύο τὸ πολὺ ἡμερῶν, ἔχοντες μάλιστα καὶ τοῦ Προξένου τῆς Ἀγγλίας τὴν ἐπιρροὴν βοηθὸν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν αὐτήν.

Ἄν ὁ Πρόξενος τῆς Μεγάλης Βρεττανίας προφασίζηται ὅτι ἠγνόει τὴν εἰς Βαγαμόυο ταύτην ἀργοπορίαν τῶν πρὸς τὸν Λιβιγκστῶνα ἀποσταλειςῶν τροφῶν, οὐδὲν ἄλλο πράττει ἢ νὰ ἐπιδεικνύῃ τὴν μεγάλην αὐτοῦ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀφροντισίαν καὶ ἀμέλειαν· χρέος αὐτοῦ ἀπαραίτητον ἦτο νὰ φροντίζῃ καλλίτερον περὶ ὑπηκόου Βρεττανοῦ καὶ συναδέλφου τὸ ἀξίωμα, ἀνθρώπου οὔτινος ἢ ὑπαρξίς ὅλως παρ' αὐτοῦ ἐξήρητο, ὅστις καὶ τὴν τροφήν αὐτοῦ παρὰ τούτου τοῦ Προξένου, ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ τηχόμενος ὁ δυστυχὴς

ἀνέμενε· καθότι εἰς αὐτὸν ἦτο συστημένος· καθότι τὴν πρώτην ἑσπέραν τῆς ἐν Ζαγγιβάρῃ ἀφίξεώς μου ἐπληροφορήθη· ὅτι κιρβάνιον ἐκ Βαγαμόου μέλλει ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὸ ἐσωτερικὸν μὲ τρόφιμα διὰ τὸν Διδάκτορα Λιβιγιστῶνα· τότε ἐγὼ δὲν ἐγνώριζα ὅτι ἡ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἀποστολὴ κιρβανίου παρέχει τοσαύτας δυσκολίας. Ἡ ἐκπληξίς καὶ ὁ θαυμασμός μου ἐπὶ τοσοῦτον ἐκορυφώθησαν, ὥστε ἡ περιγραφή αὐτῶν καθίσταται ἀδύνατος· καθότι ἰδὼν τὸ κιρβάνιον αὐτὸ, ἔχον ἀνάγκην τριάκοντα πέντε μόνον ἀνθρώπων, ἀποσταλὲν παρὰ τοῦ Προξένου τῆς Ἀγγλίας, ἀναχωρῆσαν ἐκ Ζαγγιβάρης τὴν 1ην ἢ 2αν τοῦ Νοεμβρίου 1870, καὶ μένον ἐστρατοπεδευμένον ἐν Βαγαμόου μέχρι τῆς 10ης Φεβρουαρίου 1871, ἦτοι ἐπὶ ἐκ αὐτὸν ἡμέρας!—«Πῶς!» ἠρώτησα ἑμαυτὸν, «ἂν ἐν διαστήματι ἑκατὸν ἡμερῶν ὁ Πρόξενος τῆς Βρεττανίας δὲν ἠδυνήθη νὰ συνάξῃ τριάκοντα πέντε ἀνθρώπους, πόσος χρόνος μέλλει νὰ παρέλθῃ μέχρις οὗ ἐγὼ, ἀπλοῦς ἰδιώτης ὢν, δυνηθῶ νὰ συλλέξω ἑκατὸν καὶ τεσσαράκοντα ἀνθρώπους ; . . .»

Περὶ τὴν 10ην Φεβρουαρίαν διεθρυλλεῖτο ἐν ταῖς ἀγοραῖς τοῦ Βαγαμόου, αἵτινες ἐξετείνοντο μέχρι τοῦ στρατοπέδου μου, ὅτι ὁ «Βαλυούζ»—ὅπερ ἐπιστημονικῶς μεθερμηνευόμενον δηλοῖ «πρέσβυς»—ἔρχεται εἰς Βαγαμόου, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ κιρβανίου τοῦ Λιβιγιστῶνος. Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ἢ τὴν ἐπαύριον νομίζω, ἐνωρὶς τὸ κιρβάνιον τοῦ Λιβιγιστῶνος ἐπὶ τῇ ἀκοῇ τῆς εἰδήσεως ταύτης μετὰ τρόμου ἀνεχώρησε διὰ τὸ ἐσωτερικὸν μὲ τέσσαρας μόνον φρουρούς.

Μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Ἀγγλικὸν βασιλικὸν πλοῖον «Columbine», πλοιαρχούμενον ὑπὸ τοῦ Tucker, ἐφάνη εἰς τὸ πέλαγος ἀπὸ Βαγαμόου· ἐπ' αὐτοῦ ἐπέβαινεν ὁ Διδ. Kirk, προξενικὸς πράκτωρ καὶ πολιτικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς Μεγάλῃς Βρεττανίας. Τὴν δὲ ἑσπέραν καθ' ἣν τὸ «Columbine» ἀφίκετο ἐκτὸς τοῦ Ἀφρικανοῦ ἡμῶν λιμένος, ἐπορεύθη ἔφιππος εἰς τὴν κατοικίαν τῶν Γάλλων ἱεραποστόλων ὅπου ὁ Διδ. Kirk, ὁ πλοίαρχος Tucker, ὁ ὑπασπιστὴς αὐτοῦ, ὁ Πρόξενος τῆς Γαλλίας Κορ de Vienne, εἶχον πορευθῇ κατόπιν φιλοξένου προσκλήσεως ἐκ μέρους τοῦ Αἰδ. Horner ἡγουμένου τοῦ μισσιοναριακοῦ τούτου συλλόγου. Εὖρον

αὐτοὺς εἰς τὴν τράπεζαν γευματίζοντας καὶ μὲ προσεκά-
λεσαν νὰ πῶ ἐν ποτήριον οἴνου μετ' αὐτῶν. Ἡ συνδιάλε-
ξις ἡμῶν περιστράφη περὶ κυνηγετικὴν τινα ἐκδρομὴν, τὴν
ὁποίαν διωργάνιζον.

Τὴν ἐπαύριον περὶ τὴν 6ην Π. Μ. ὁ Διδ. Kirk, ὁ πλοίαρ-
χος Tucker, ὁ ὑπασπιστὴς του, ὁ Πρόξενος de Vienne καὶ
ὁ Αἰδ. Horner ἀνεχώρησαν διὰ τὸν ποταμὸν Κιγγάνην·
μετὰ μίαν ἢ δύο ὥρας ἀργότερα ἀνεχώρησα καὶ ἐγὼ διὰ
τὸ αὐτὸ μέρος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν μου Farquhar, Shaw καὶ
Σαὺδ μπὶν Σαὺφ, πρὸς ἄγρην ἱπποποτάμων.

Ἐπιστρέφοντες ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἡμῶν ἀπηντήσαμεν
ἐν τῇ πεδιάδι τὸν Αἰδ. Horner· ὁ ἱεραπόστολος οὗτος εἶπεν
ἡμῖν ὅτι ἤρχετο ἐκ Κικόκας, ὅπου εἶχε πορευθῆ πρὸς συν-
τροφίαν καὶ ὁδηγίαν τῶν κυνηγῶν· ἡ Κικόκα εἶνε ὁ πρῶ-
τος σταθμὸς ἀπὸ τοῦ Βαγαμούο μέχρις Οὐνυανουεμβέ, καὶ
εἰς τοῦτο τὸ μέρος οἱ περιοδεύται συνήθως στρατοπεδεύουσι.

Τὴν ἐπομένην Παρασκευὴν τὸ ἑσπέρας οἱ κυνηγοὶ ἐπέ-
στρεψαν ἀπὸ τὴν κυνηγετικὴν αὐτῶν ἐκδρομὴν. Τὴν ἑσπέ-
ραν ἐκείνην συνέφαγον μετ' αὐτῶν, ἡ δὲ συνομιλία ἡμῶν
περιστράφη περὶ τὰ ἐν τοῖς πέραν τοῦ Κιγγάνη δάσεσι κυ-
νηγετικὰ αὐτῶν συμβάντα. Ὁ Διδ. Kirk μοι εἶπεν ὅτι οἱ
ἀξιωματικοὶ τοῦ «Columbine» μὲ τὰ συνήθη αὐτῶν πυρο-
βόλα δὲν ἠδύναντο νὰ φονεύσωσι τὸ παραμικρόν. Πάντα τὰ
φονευθέντα ζῶα ἐφονεύθησαν ὑπὸ τοῦ Διδ. Kirk· πρὸς πε-
ρισσοτέραν δὲ αὐτοῦ τέρψιν ἠναγκάσθη νὰ προχωρήσῃ μό-
νος του ἐντὸς τοῦ δάσους. — «Νῦν ὅμως κάλλιστα γινώ-
σκουσιν οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοὶ» προσέθηκεν ἐν τέλει, «πόσον
ἀνώτερα καὶ καταλληλότερα πρὸς τὸ τῆς Ἀφρικῆς κυνή-
γιον εἰσὶ τὰ πυροβόλα «Sniders».

Τὴν ἐπαύριον περὶ τὴν 9ην Π. Μ. ὁ Διδ. Kirk καὶ Γάλλ-
λος τις ἱεραπόστολος μοι ἀνταπέδωκαν ἐπίσκεψιν ἐν τῷ
στρατοπέδῳ μου. Μόλις ἠδυνήθην νὰ πείσω τὸν πρῶτον νὰ
πίῃ ὀλίγον τέιον, καθότι ἐμελλε νὰ ὑπάγῃ, ὥς μοι εἶπε, νὰ
φροντίσῃ περὶ τοῦ κιρβανίου τοῦ Λιβιγιστῶνος. Περὶ τὴν
11ην Π. Μ. ἤκουσα ὅτι ὁ Διδ. Kirk ἐπέβη τοῦ «Columbine»
καὶ ὅτι οἱ μαθηταὶ τῶν Γάλλων ἱεραποστόλων ἠκολούθησαν
αὐτόν παιανίζοντες πρὸς τέρψιν τῶν ναυτῶν ὠραίους ὕμνους
διὰ τῶν χαλκίνων αὐτῶν μουσικῶν ὀργάνων. Μεταξὺ τῆς 3ης

καὶ 4ης M. M. τὸ «Columbine» ἀνεχώρησε διὰ Ζαγγιβάρην.

Τὸ κλίμα τοῦ Βαγαμόου εἶνε λίαν εὐχάριστον καὶ κατὰ πάντα προτιμώτερον τοῦ τῆς Ζαγγιβάρης. Ἐκοιμώμεθα ἐν ὑπαίθρῳ καὶ τὴν πρωίαν ἐξυπνώμεν δροσεροὶ καὶ ὑγιεῖς, μεγάλως τερπόμενοι διὰ τῶν πρωϊνῶν θαλασσίων ἡμῶν λουτρῶν· ὅτε δὲ ὁ ἥλιος ἤρχιζε νὰ καίῃ ἐνησχολούμεθα εἰς μυρίας προπαρασκευαστικὰς διὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν ἐργασίας· τὴν ἡμέραν ἤρχοντο πρὸς ἐπίσκεψιν ἡμῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ στρατοδικεῖα συνεκροτοῦντο διὰ τοὺς στασιαστὰς, πρὸς τὰ ὁποῖα οὐκ ὀλίγος χρόνος ἐδαπανᾶτο· συγχνάκις ὁ Farquhar καὶ ὁ Shaw ἤρχιζον νὰ γρονθοκοπῶνται, ὅτε δ' ἔβλεπον τὴν ἀνάγκην, ἐσυνείθιζα νὰ ἐπεμβαίνω καὶ διὰ λόγων ὀρθῶν νὰ συμβουλεύω καὶ νὰ χωρίζω αὐτούς· πρὸς τούτοις ἐκάμνομεν καὶ κυνηγετικὰς ἐκδρομὰς εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ ποταμοῦ Κιγγάνη, καὶ συνομιλίας μακρὰς μετὰ τοῦ γέροντος ζεμαδάρ καὶ τῶν Βαλούχων αὐτοῦ, οἵτινες δὲν ἔπαυον γνωστοποιοῦντές μοι ὅτι ἡ Μασίκα πλησιάζει καὶ προτρέπεντές με ν' ἀναχωρήσω ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, ἵνα μὴ ὁ χρόνος παρέρχηται καὶ χάσω αἰφνης τὴν καλὴν πρὸς περιοδείαν ἐποχὴν. Εἰς τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἐδαπανῶμεν τὸν καιρὸν ἡμῶν ἐν ἐλλείψει ἐργασίας.

Ὁ John Shaw δυσχερεστεῖτο εἰς ἄκρον ὁσάκις ἔβλεπε τοιαύτας ἐπισκέψεις· καθότι κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν Ἀράβων, γρέος μου ἀπαραίτητον ἦτο νὰ προσφέρω δροσιτικὰ ποτὰ καὶ καφὲ πρὸς τοὺς ἐπισκεπτομένους με, καὶ νὰ δίδω πρότερον εἰς αὐτοὺς παρὰ εἰς τοὺς λευκοὺς μου ἀνθρώπους.

Παρετήρουν ὅτι ὁ Shaw παρωργίζετο καὶ ἤρχισε νὰ δυστροπῇ· ἐρωτήσας αὐτὸν τὴν αἰτίαν τῆς δυσαρесείας του ἐξεπλάγην ἀκούσας νὰ μοὶ λέγῃ ὅτι μεγάλως προσέβαλον αὐτὸν, δούς εἰς τοὺς Ἀραβας φαγητὸν καὶ ἀφήσας ἐκεῖνον ὕστερον, καὶ νὰ μὲ ἐρωτᾷ διατὶ ἡ προτίμησις αὕτη εἰς τοὺς «μαύρους» — ὡς ἐκάλει τοὺς Ἀραβας — καὶ ἡ προσβολὴ ἐκείνη εἰς αὐτὸν, ὅστις ἦτο λευκός! . . . Βεβαίως ὁ Shaw, ἀγνοῶν ὡς νήπιον τὰς ἐπαπειλοῦσας αὐτὸν συμφορὰς ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, ἐνῶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσκέπτετο, οὐδόλως διανοεῖτο ὅτι ἡ ἐκδρομὴ, ἣν ἀπεπειράθημεν, ἦτο κινδυνωδესτάτη, ὅτι ἐχρειάζετο ζῆλος καὶ αὐταπάρνησις παραδειγματικὴ πρὸς διεξαγωγὴν αὐτῆς, καὶ ὅτι καθ' ἣν περίστασιν μέλλει νὰ προσαποκτήσῃ τις τὴν εὐνοίαν αὐ-

τόχθονος τῆς Ἀφρικῆς καὶ μάλιστα Ἀραβος, εὐδόλως πρέπει νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου τῶν συνοδοιπόρων του! Ἐκ τούτων ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἐφάνη ἀπαίδευτος Ἀγγλο-Σάξων, πάνυ ἀνίκανος εἰς περιηγήσεις καὶ εἰς μεθ' ἑτέρων φυλῶν συναναστροφάς!

Προϊόντος τοῦ χρόνου ἐνόμισα ἀπολύτως ἀναγκαῖον νὰ χωρίσω τὸν Farquhar ἀπὸ τὸν Shaw, καθότι ὁ τελευταῖος οὗτος εἶχε χαρακτῆρα ἄνευ οὐδενὸς μὲν ἵχνους ιδιοτροπίας ἀλλὰ ματαιόφρονα καὶ δειλόν· ἡ φιλοδοξία αὐτοῦ παρώθει αὐτὸν εἰς πράξεις τῷ ὄντι ἀκατανοήτους.

Ἐνόμισα λοιπὸν καλὸν ν' ἀποχωρήσω τὸν Farquhar ἀπὸ τὸν Shaw· καθότι ὁ Shaw εἶχε τρόπους ἄλλοκότους, οὐδόλως συμφώνους πρὸς τὰς γνώσεις καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Farquhar. Ἐνεκεν τούτου λοιπὸν ἐξέλεξα τὸν Farquhar ἀρχηγὸν τοῦ τρίτου μου κιρβανίου· ὅτε δὲ ἐδήλωσα αὐτοῖς τοῦτο, εἰρήνῃ ἀνεφάνη μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀνθρώπων, οἵτινες πάντες ἐφιλονείκουν πρὸς ἀλλήλους.

Μεταξὺ τῶν ὑπαλλήλων τῆς ἐκστρατείας ἦσαν δύο Ἰνδοὶ καὶ δύο Ἰωαννέζοι· εἶχον σχηματίσει ἰδέαν ὅτι τὸ ἔσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς ὠμείαζε τὸ Ἐλδοράδον, οὗτινος ἡ γῆ εἶνε δι' ἐλεφαντοδόντων ἐστρωμένη καὶ εἶχον μὲ παρακολουθήσει ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἐσφαλμένης ταύτης ἰδέας των, νομίζοντες ὅτι ἡ ἐκστρατεία αὕτη εἶνε μικρά τις συνήθης αὐτοῖς ἐκδρομή· οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐκαλοῦντο Ζάκος, Ἀβδούλ Καδῆρ, Βοῦνδερ Σαλαάμ καὶ Ἀρανσελάρ· τὸν Ζάκον προσέλαβον ὡς ξυλουργὸν καὶ γενικὸν βοηθὸν, τὸν Ἀβδούλ Καδῆρ ὡς ράπτην, τὸν Βοῦνδερ Σαλαάμ ὡς μάγειρον καὶ τὸν Ἀρανσελάρ ὡς ἀρχαιονοχόν.

Ἄλλ' ὁ Ἀρανσελάρ λίαν ὀξυδερκής ὢν προεμάντευσεν, ὡς φαίνεται, τὴν χαρακτηρίζουσάν με δραστηριότητα περὶ τὴν ἐργασίαν, καὶ ἐπειδὴ διεμείναμεν πολὺν χρόνον εἰς Βαγαμβούο, κατηνάλωσε μέγα αὐτοῦ μέρος προσπαθῶν νὰ εὕρῃ τρόπον νὰ ἀποσυρθῇ τῆς ὑπηρεσίας μου. Ἐλαβεν ἄδειαν νὰ ὑπάγῃ δι' ὀλίγον καιρὸν εἰς Ζαγγιβάρην πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν φίλων του. Μετὰ δύο ἡμέρας ἔμαθον ὅτι εἶχεν ἐξορύξει τὸν δεξιὸν αὐτοῦ ὀφθαλμὸν μόγιος του· λαβὼν δὲ πρὸς τοῦτο πιστοποιητικὸν μαρτυρικὸν ἔγγραφον παρὰ τοῦ Διδ. Christi, ἱατροῦ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου Σαῖτ Βουργάζ, οὐδόλως ἐσχέπτετο περὶ ἐπι-

στροφῆς. Οἱ συμπατριῶταί του συνέλαβον κατὰ νοῦν τὸ αὐτὸ σχέδιον, ἀλλ' ἐγὼ ἐπρόλαβα νὰ τοὺς ἀποτρέψω τοιαύτης μωρίας, εἰπὼν αὐτοῖς ὅτι οὐδὲν συμβεβηκὸς δύναται νὰ μ' ἐμποδίσῃ τοῦ νὰ τοὺς λάβω μετ' ἐμοῦ, ἀφοῦ εἶχον δώσει πλέον αὐτοῖς προκαταβολήν.

Νύκτα τινὰ συνέλαβον ἐπ' αὐτοφώρῳ ὑπηρέτην μου ληστεύοντα τὰ δέματά μου· δὲν ἡδυνήθην ὅμως νὰ κρατήσω αὐτόν· ὁ ἄθλιος εἶχε δραπετεύσει, ὡς φαίνεται, κρυβείς εἰς τὰ δάση· πολὺν χρόνον ὡσαύτως ἐδαπανήσαμεν κατὰ τὴν ἐν Βαγαμόυῳ διαμονήν μας, διασκεδάζοντες καὶ προσπαθοῦντες νὰ εὕρωμεν αὐτόν, ἵνα τὸν τιμωρήσωμεν παραδειγματικῶς.

Μέχρι τοῦδε εἶχον ἐξαποστείλει τέσσαρα κιρβάνια διὰ τὸ ἐσωτερικόν· τὸ δὲ πέμπτον, ὅπερ ἔμελλε νὰ κομίσῃ τὰς λέμβους, τὰ κιβώτια, τὰς ἰδικάς μου ἀποσκευὰς καὶ τινὰ ὑφάσματα ὡς καὶ ὀλίγα χάνδρα, ἦτο ἑτοιμον ν' ἀναχωρήσῃ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἐμοῦ. Ἰδοὺ ὁ κατάλογος τῶν ἀναχωρησάντων κιρβανίων.

1871. Φεβρουαρίου 6.— Ἀφίξεις τῆς ἐκστρατείας ἐν Βαγαμόυῳ.

1871. Φεβρουαρίου 18. — Ἀναχώρησις τοῦ πρώτου κιρβανίου μετὰ εἴκοσι τεσσάρων παγαζῖς καὶ τριῶν στρατιωτῶν.

1871. Φεβρουαρίου 21. — Ἀναχώρησις τοῦ δευτέρου κιρβανίου μετὰ εἴκοσι ὀκτὼ παγαζῖς, δύο ἀρχηγῶν καὶ δύο στρατιωτῶν.

1871. Φεβρουαρίου 25. — Ἀναχώρησις τοῦ τρίτου κιρβανίου μετὰ εἴκοσι δύο παγαζῖς, δέκα ὄνων, ἐνὸς λευκοῦ ἀνθρώπου, ἐνὸς μαγείρου καὶ τριῶν στρατιωτῶν.

1871. Μαρτίου 11. — Ἀναχώρησις τοῦ τετάρτου κιρβανίου μετὰ πεντήκοντα πέντε παγαζῖς, δύο ἀρχηγῶν καὶ τριῶν στρατιωτῶν.

1871. Μαρτίου 21.— Ἀναχώρησις τοῦ πέμπτου κιρβανίου μετὰ εἴκοσιν ὀκτὼ παγαζῖς, δώδεκα στρατιωτῶν, δύο λευκῶν ἀνθρώπων, ἐνὸς ράπτου, ἐνὸς μαγείρου, ἐνὸς κομιστοῦ τῶν ὅπλων, δεκαεπτὰ ὄνων, δύο ἵππων καὶ ἐνὸς κυνός.

Ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὰ διάφορα κιρβάνια ἀναχωρησάντων ἀνθρώπων διὰ τὴν «Ἐκστρατείαν τοῦ Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης» ἀνέρχεται εἰς 192.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΔΙΑ ΟΥΚΟΤΕΡΗΣ ΟΥΚΑΜΗΣ ΚΑΙ ΟΥΔΟΗΣ
ΜΕΧΡΙΣ ΟΥΣΕΓΟΥΧΧΑΣ.

Ἀπὸ Βαγαμόυο εἰς — ὥρ. λ.	Ἀπὸ Μσούβαν εἰς — ὥρ. λ.
Σάμπαν Γονέραν 4,30	Κιζέμον 4,30
Κικόχαν 3,40	Μουσουδῆ 4,20
Ροζάκον 5, 0	Μικεσεῖχ 7, 0
Κιγγαροῦ 6, 0	Μουχαλλέχ 6,45
Ἰμπίκι 4,30	Σιμπαμουέννην 3, 0
Μσούβαν 4,30	

Πρὶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ προχωρήσω, καθήκόν μου νομίζω ν' ἀποτείνω πρὸς τοὺς ἀναγνώστας μου βραχεῖαν ἀπολογία. Ἐγὼ εἶμαι τὸ πρῶτιστον ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ πρόσωπον. Εἶμαι ἡναγασμένος νὰ παρουσιάσω ἑμαυτὸν πρὸς τὸ κοινὸν ὡς ἡμὴν πραγματικῶς, οὐχὶ ὡς ἔπρεπε νὰ εἶμαι ὡς ἔπραξα, οὐχὶ ὡς ὤφειλον νὰ πράξω ὡς περιηγήθην, οὐχὶ ὡς ὤφειλον νὰ περιηγηθῶ. Ὅφείλω εὐσυνειδότως καὶ κατὰ γράμμα ν' ἀναφέρω τὰ πάντα ὡς συνέβησαν καὶ, ἐφ' ὅσον εἶμαι ἱκανός, νὰ περιγράψω ἐκ μνήμης τὰς διαφοροὺς τῆς ἐκστρατείας περιπετειάς. Πιθανὸν ὅσοι, παρὰ τὴν γωνίαν τῆς ἐστίας καθήμενοι οὐδέποτε ἐγείρονται, νὰ μὴ ἐκτιμήσωσι τόσον τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλίου τούτου· εἰμὶ ὁμως βέβαιος ὅτι μεγάλου ἐπαίνου θέλει τύχει παρὰ τῶν διαδεχθησομένων με περιηγητῶν, οἵτινες μεγάλως θέλουσι μ' εὐχαριστεῖ ἀναγινώσκοντες τὰς ὠφελίμους γνώσεις, τὰς ὑπὸ τῶν περιπετειῶν μου ἐν αὐτῷ διδασκομένας.

Τὴν 21ην Μαρτίου, ἀκριβῶς ἐβδομήκοντα καὶ τρεῖς μετὰ τὴν ἐν Ζαγγιβάρῃ ἀφίξιν μου ἡμέρας, τὸ ὑπ' ἐμοῦ κυβερνώμενον πέμπτον κίρβανιον ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς πόλεως Βαγαμόυο· ἤρχισαμεν νὰ ὁδεύωμεν πρὸς δυσμὰς, σύνθημα λαβόντες τὴν λέξιν «Ἐμπρός». Ὁ κίρραγγόζης (ὁδηγός) ἐξετύλιξε τὴν Ἀμερικανικὴν σημαίαν καὶ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κίρβανίου· οἱ παγαζίς, τὰ ζῶα, οἱ στρατιῶται καὶ οἱ λοιποὶ ἐτέθησαν κατὰ γραμμὴν πρὸς ὁδοιπορίαν· κατὰ δὲ τὸ βραχὺ τοῦτο διάστημα τῆς ἐγέρσεως ἡμῶν ἀπηυθύναν

μεν μακρὸν «χαῖρε» πρὸς ἅπαντα τὰ περὶ ἡμᾶς, ἀποχαιρετῶντες τὰς χάριτας τοῦ πεπολιτισμένου βίου, τὸν κυανοῦν ὠκεανόν, τὴν δι' αὐτοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἡμῶν ἄγουσαν εὐρεῖαν ὁδὸν καὶ τὰ πλήθη τῶν Ἀράβων θεατῶν, οἵτινες ἐχαιρέτων τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν δι' ἐπανειλλημμένων πυροβολισμῶν.

Τὸ κιρβάνιον ἡμῶν σύγκειται ἐξ εἴκοσιν ὀκτὼ παγαζῖς συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ κιραγγόζη (ὁδηγοῦ)· ἐκ δώδεκα στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Μπαράκ Βομβάην, μετὰ δέκα ἐπτὰ ὄνων καὶ τῶν φορτίων αὐτῶν ἐπιφορτισμένων, τοῦ μικροῦ μου διερμηνέως Σελήμ, ἐπιφορτισμένου τὸν ὄνον καὶ τὴν φορτηγὸν ἄμαξαν μετὰ τοῦ φορτίου αὐτῆς, ἐνὸς μαγείρου χρησιμεύοντος πρὸς τούτοις ὡς ράπτου καὶ πρὸς ὁδηγίαν τοῦ ψαροῦ ἵππου, τοῦ Shaw, τοῦ ποτὲ ναύτου, νῦν δὲ ἐπιστάτου τοῦ κιρβανίου καὶ φροντιστοῦ· ὁ λευκὸς οὗτος ἀνέβαινεν ἐπὶ καλοῦ τινος ὄνου, καθότι εἶχα διορίσει αὐτὸν ἀρχηγὸν τῆς ὀπισθοφυλακῆς ἡμῶν· ἔφερε δὲ ἐπὶ κεφαλῆς κάλυμμα παράδοξον καὶ ὑποδήματα χειμερινά· καὶ τέλος ἐξ ἐμοῦ. Ἐσυνείθιζα νὰ ἱππεύω τὸν λαμπρὸν ἐκεῖνον ἵππον, τὸν ὁποῖον ὁ Σουλτάνος τῆς Ζαγγιβάρης διὰ τοῦ Κυρίου Goodhue μοὶ ἐδώρησεν· οἱ ἄνθρωποι μου μὲ ὠνόμαζον «Μπάνα Μκούβα» τοῦτέστι «μέγαν αὐθέντην».—πρὸς τούτοις πάντες μὲ ἐκάλουν ἀρχηγὸν καὶ πρῶτιστον τῆς ἐκστρατείας κυβερνήτην.

Τὰ τὸ κιρβανίόν μου ἀπαρτίζοντα διάφορα ἄτομα μοὶ ἦσαν ὅλως γνωστά· καθότι περὶ τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν ἐνησχολήθην πολὺ, σπουδάζων τὴν φύσιν τοῦ χαρακτῆρός των· καὶ τῷ ὄντι μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης οὐδὲν σφάλμα εὑρον εἰς τούτους. Τὸν χαρακτῆρα ἐκάστου δὲν δύναμαι νὰ περιγράψω τώρα καὶ ἔνεκεν τούτου περιορίζομαι ἀπλῶς εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν εἰς ἕκαστον ἐμπιστευθεισῶν ὑπηρεσιῶν· ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ μόνον τὰ πρῶτιστα πρόσωπα θέλω ἀναφέρει κατὰ τάξιν.

1. John W. Shaw, ἀρχηγὸς τῆς ὀπισθοφυλακῆς καὶ ἐπιστάτης.
2. Μπαράκ Βομβάης, ἀρχηγὸς τῶν στρατιωτῶν.
3. Οὐλέδης, (ὑπηρετῆς τοῦ Σπῆκ) λοχίας.
4. Μαβρούκης, (ὑπηρετῆς τοῦ Βόρτωνος) σκευοφύλαξ.
5. Μαβρούκης ὁ Μικρὸς στρατιώτης.
6. Μαβρούκ Σαλεῆμ »

7.	Ζαΐδης	στρατιώτης.
8.	Κάμνας	»
9.	Σάρμεαν	»
10.	Φεράζης (λειποτάκτης τοῦ Σπήκ).	»
11.	Κιγγαροῦ	»
12.	Ἀμβάρης	»
13.	Σελήμ, (παῖς ἐξ Ἱεροσολύμων) Ἄραψ διερμηνεὺς	
14.	Βοῦνδερ Σαλαάμ (ἐκ Μαλαβάρ)	μάγειρος.
15.	Ἀβδοῦλ Καδῆρ καὶ βοηθός	ράπτης
16.	Χαμάδης (ἐξ Οὐαγγουάνας) γόζης (ὁδηγός).	κιραγ-
17.	Σορβόκος	παγαζίς.
19.	Ζαφουνέχ.	»
18.	Φαρζάλας.	»
20.	Καμίζης.	»
21.	Ἀσμάνης.	»
22.	Κάμβας.	»
23.	Σουβάρης.	»
24.	Μαχορίγας.	»
25.	Κάμης.	»

Ἄν ὁ χαρακτήρ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν μετεβλήθη καθ' ὁδόν, τοῦτο θέλομεν ἰδεῖ μετὰ τὴν ἐν Ταβόρα ἀφίξιν ἡμῶν· ταῦτοχρόνως θέλομεν διηγηθῇ τὴν γενικὴν ἐπιθεώρησιν καὶ τὰς ἐκθέσεις τῶν πρὸ ἡμῶν ἀναχωρησάντων τεσσάρων κίρθανίων. Τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως ἡμῶν ὀλόκληρος ἡ ἐκστρατεία ἠρίθμει τρεῖς λευκοὺς, εἴκοσι στρατιώτας, τέσσαρας ὑπεραρίθμους ὑπαλλήλους, τέσσαρας ἀρχηγοὺς καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα παγαζίς· ἔτι εἴκοσιν ἐπτὰ ὄνους, μετὰ μιᾶς φορτηγοῦ ἀμάξης, κομίζοντας ὑφάσματα, ὑαλίνους κόκκους, σύρματα, ξυλικὴν διὰ τὰς λέμβους, σκηναίς, μαγειρικὰ σκεύη καὶ φαγητὰ, φάρμακα, πυρίτιδα, σκάγια, σφαίρας καὶ μεταλλικὰ φυσέκια· ἕτερα χρεώδη ἐργαλεῖα, ἥτοι σάπωνας, σάκχαριν, τέιον, καφέ, *Liebig's extract of meat*, πεμικιάν, κηρία κτλ. ταῦτα πάντα ἐσχημάτιζον 153 φορτία. Τὰ δὲ πρὸς ὑπεράσπισιν ὅπλα τῆς ἐκδρομῆς ἦσαν τὰ ἐξῆς: — Ἐν δίκανον ὀπισθογεμεὲς ὁμαλὸν πυροβόλον, ἐν ἀμερικανικὸν *Winchester*, ἐν ραβδωτὸν *Henry*· τὰ δύο ταῦτα ρίπτουσιν ἀνὰ δέκα ἐξ βολὰς ἑκαστον· δύο ὀπισθογεμῇ τοῦ *Starr*, ἐν ὀπισθογεμεὲς *Jocelyn*· ἐν ραβδωτὸν διὰ

τοὺς ἐλέφαντας, οὕτινος αἱ σφαῖραι ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ὀκτὼ τούτων ἐζύγιζαν μίαν λίτραν· δύο ὀπισθογεμῇ πολύκροτα (ρεβόλβερ), εἴκοσι καὶ τέσσαρα πυροβόλα, — τῶν ὀποίων ὁ λύκος ἦτο ἐφωδιασμένος μὲ πυρίτην λίθον. — ἔξ πιστόλια ἀπλᾶ, ἥτοι μὲ ἓνα μόνον σωλῆνα, εἷς πέλεκυς, δύο σπάθαι, δύο μάχαιραι Περσικαὶ (κᾶμαι), τὰς ὁποίας ἐγὼ αὐτὸς εἶχον ἀγοράσει ἐν Σιράζ, μία λόγχη, χρησιμεύουσα πρὸς ἄγραν τοῦ ἀγροιοχοίρου, δύο Ἀμερικανικοὶ πελέκεις 4 λιτρῶν ἕκαστος, εἴκοσι καὶ τέσσαρες μικρότεροι πελέκεις, καὶ εἴκοσι τέσσαρα μαχαιρίδια ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια μεταχειρίζονται οἱ κρεωπῶλαι.

Τὰ τῆς ἐκστρατείας παρεσκευάσθησαν ἐπιμελῶς· οὐδενὸς ἐστερουμένα· εἶχομεν τὸ πᾶν, καίτοι τὰ πάντα ἡγοράσθησαν, κατεσκευάσθησαν, συνηθροίσθησαν καὶ συνηρμολογήθησαν μεθ' ὅσης τὸ δυνατόν ταχύτητος· οὐδὲν ἔμεινεν ἀτελές· ἂν ἄφ' ἐτέρου φάσματα τινα παρουσιασθῶσι κατὰ τὴν μακρὰν τῆς ἐκστρατείας ταύτης πορείαν πηγαιμοῦ καὶ ἐπιστροφῆς μέχρις Οὐζίζι, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὸ ἀδύνατον τῆς διορθώσεως καὶ ἐκ τῶν προτέρων διευθετήσεως αὐτῶν· τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ τοῦ π ρ ο σ ω π ι κ ο ὕ τῆς ἐκστρατείας καὶ τῶν σκοπῶν αὐτῆς μέχρι τῆς ἐντελοῦς αὐτῶν ἐκτελέσεως.

Ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Βαγαμόου μετὰ μεγάλης π ο μ π ῆ ς· ὠδεύομεν δὲ κατὰ γραμμὴν διὰ στενωπῆς τινος ὁδοῦ, σκιαιομένης ὑπὸ πυκνῶν δένδρων, τῶν καλουμένων μιμόσων παραλλήλως πεφυτευμένων ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ· τόσον δὲ πυκνὰ ἦσαν τὰ φυλλώματα αὐτῶν, ὥστε εὐρίσκόμενός τις τὴν μεσημβρίαν κάτωθεν τῶν δένδρων αὐτῶν ἐνόμιζεν ὅτι εἶνε τὸ λυκαυγές· πάντες ἦσαν εὐθυμοὶ καὶ φαιδροί· οἱ στρατιῶται ἔψαλλον, ὁ ὁδηγὸς ἐφώναζεν οὕτως, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι μυᾶται, καὶ ἐκύμαινε τὴν Ἀμερικανικὴν σημαίαν· πάντες δὲ οἱ περιεστῶτες δεικνύοντες αὐτὴν ἔλεγον· — «Ἴδου κირθάνιον λευκοῦ!» Ἡ καρδία μου ἐπαλλεν ἰσχυρῶς, μολονότι ἡ μορφή μου ἔμενεν ἀπαθὴς ἐπὶ τῇ θεᾷ τῆς σκηνῆς αὐτῆς· μάτην προσεπάθουν νὰ σταματήσω τοὺς παλμοὺς αὐτοῦς τῆς καρδίας μου· ὁ ἐνθουσιασμὸς τῆς νεότητος ἔμενεν εἰσέτι ἐντὸς αὐτῆς — καίτοι πολλὰ ταξείδια εἶχον ἐπιχειρήσει· δὲν ἠδυνάμην ὁμως νὰ ἐννοήσω πόθεν προήρχοντο οἱ διηνεκεῖς οὗτοι παλμοί, καθότι ἦσαν ἀνό-

μην ἑμαυτὸν καλὰ· ἔμενον ὁμῶς ἐν τῇ μνήμῃ μου ἀνεξάλ-
λειπτοι οἱ κόποι τοὺς ὁποίους ἐπὶ δύο μῆνας ὑπέστην μετὰ
μεγάλῃς βλάβῃς τῆς υἰείας μου. Εἶχον ἀποχαιρετίσει τὸν
ἄτιμον ἐκεῖνον Ἰνδὸν Σοῦρ-Χατζῆ-Πάλου, τοὺς Ἀραβας,
Βανουαναίους καὶ Βαλούχους, τοὺς Γάλλους ἐκεῖνους ἱε-
ραποστόλους Ἰησουίτας· πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ὁ ἥλιος
πρὸς δυσμὰς βαίνων ἠκτινοβόλει, χρηστὰς παρέχων μοι
ἐλπίδας· εὐθυμία καὶ χαρὰ ἔλαμπον περίξ ἐμοῦ· ἔβλεπον
ἀγροὺς γονίμους, φυτεῖαν εὐάρεστον καὶ τερπνὴν, δένδρα
παράδοξα, — ἤκουον συρίγματα γρύλλων καὶ ἐτέρων πα-
ραδόξων ἐντόμων· ταῦτα πάντα μοι ἔλεγον τρόπον τινά :
— « Ἴδου τέλος ἀνεχώρησας ! » ἐγὼ δὲ τὸν λαμπρὸν τοῦ
οὐρανοῦ ἀστερόεντα θόλον βλέπων, ἀπέτεινον εὐχαριστή-
σεις πρὸς τὸν Ὑψιστον λέγων : — « Θεέ μου, σ' εὐχαριστῶ ! ».

Μετὰ μίαν ὥραν καὶ ἡμίσειαν, διανύσαντες ἀπόστασιν
τριῶν μιλίων καὶ ἐνὸς τετάρτου, ἐφθάσαμεν εἰς Σάμπαν
Γονέραν, ὅπου ἐστρατοπεδεύσαμεν· ἡ πρώτη αὕτη μικρὰ πο-
ρεία ἐξετελέσθη κάλλιστα, οὐχὶ ὁμῶς καὶ ἄνευ τινὸς περι-
στατικοῦ. Ὁ Σελῆμ ἀνέτρεψε τρεῖς τὴν φορτηγὸν ἄμαξαν·
ὁ στρατιώτης Ζαήδης ἄφησε τὸν ὄνον του, ὅστις ἔφερεν ἐν
δέμα ἐνδυμάτων μου καὶ ἐν κιβώτιον τροφῶν, νὰ καθήσῃ
ἐντὸς βορβόρου μαύρου ὕδατος· ἠναγκάσθην λοιπὸν νὰ
πλύνω τὰ ἐνδύματα· τὸ κιβώτιον ὁμῶς τῶν τροφῶν δὲν
ἔπαθε τίποτε, καθότι ἦτο ἀδιάβροχον, καὶ τοῦτο χάρις εἰς
τὴν φροντίδα μου. Ὁ Κάμμας ἐγνώριζεν ἴσως τὴν τέχνην
τοῦ ὀνηλατεῖν, ἀλλ' ὥς φαίνεται, ὑπερχαίρων ἐπὶ τῇ ἀνα-
χωρήσει ἡμῶν, ἐλησμόνησε τὰς δυσκολίας τῆς τέχνης αὐ-
τῆς, ὅταν ὁ ὄνος δὲν γνωρίζῃ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν καὶ δὲν δύ-
νεται νὰ μὴ ἀποπλανηθῇ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀχανοῦς ἐκείνης
ἐκτάσεως τῶν ἐκ δένδρων μανιόκων πεφυτευμένων ἀγρῶν·
ὁ ὄνος τοῦ Κάμμα, ἀγνοῶν τὸ παρὰ τοῖς ὀνηλάταις ἐπι-
κρατοῦν σύστημα, κατὰ τὸ ὅποιον θέτουσι ῥάβδον πρὸ τῆς
ρίνης τοῦ ζώου πρὸς εὐκολωτέραν αὐτοῦ ὁδηγίαν, καὶ κα-
κῶς ἐκλαβὼν τὴν ὀρθὴν ὁδὸν, ἤρχισε νὰ τρέχῃ πάσῃ τα-
χύτητι πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, μέχρις οὗ τὸ φορτίον ἀπο-
λέσαν τὴν ἰσορροπίαν ὀλίγον ἔλειψε ν' ἀναποδογυρισθῇ.
Τοιαῦτα περιστατικὰ συνέβησαν πολλὰ κατὰ τὴν πρώτῃν
ταύτην ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ μικρὰν ἡμῶν περιείαν.

Οἱ χαρακτῆρες τῶν στρατιωτῶν μετεβλήθησαν ὀλίγον.

Ὁ Βομβάης ἐξηκολούθει νὰ ἦνε τίμιος καὶ πιστός, ἤρχισεν ὁμως νὰ φαίνεται ὀλίγον ὀκνός. Ὁ Οὐλέδης ἐπρωτίμα τὴν φλυαρίαν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν· τοῦναντίον, ὁ δραπέτης Φεράζης καὶ ὁ τὴν χεῖρα ἠκρωτηριασμένος Μαβρούκης ἤρχισαν νὰ γίνωνται πιστότεροι καὶ ἐργατικώτεροι· ἔφερον δ' ἐπὶ τῶν ὤμων φορτία, εἰς τῶν ὁποίων τὴν θέαν καὶ μόνον, εἶμαι βέβαιος, ἤθελον στενάξει καὶ αὐτοὶ οἱ ῥωμαλέοι καὶ ἰσχυροὶ τῆς Σταμποῦλ ἀχθοφόροι.

Τὰ ἐπισάγματα ἦσαν ἐξαίρετα καὶ ὑπερέβησαν τὰς προσδοκίας μου· ὁ ἰσχυρὸς καὶ σκληρὸς κάνναβις ἐξ οὗ ἦσαν κατεσκευασμένα ἐβάσταζε τὸ ἐξ ἑκατὸν πεντήκοντα αὐτοῦ λιτρῶν βάρος μετὰ δυνάμεως καὶ ῥώμης ἀνθιστάμενος· ἡ δὲ φόρτωσις καὶ ἐκφόρτωσις τῶν διαφόρων ἀποσκευῶν ἐγένετο μετὰ συστηματικῆς ταχύτητος. Ἐν βραχυλογίᾳ, οὐδὲν λυπηρὸν συνέβη προερχόμενον ἐξ ἀμελείας μου· καθότι ἡ ἀναχώρησις ἡμῶν, ἐγκαίρως λαβοῦσα χώραν, προεμήνυεν ἐπιτυχίαν.

Τὰς ἐπομένας τρεῖς ἡμέρας ἐνησχολήθημεν περὶ τὴν ὀλοσχερῇ προπαρασκευῇ τῆς μακρᾶς περιοδείας· ἔχοντες ὡσαύτως κατὰ νοῦν τὴν ἔλευσιν τῆς Μασίκας καὶ τὰ ὀλέθρια αὐτῆς ἀποτελέσματα, ἤρχισαμεν νὰ λαμβάνωμεν ὅσα ἡδυνάμεθα προφυλακτικὰ μέτρα· οἱ στρατιῶται καὶ οἱ παγαζῖς κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐπεσκέπτοντο τὰς γυναῖκας, λέγοντές μοι ὅτι αὗται εἶνε παλαιαὶ φίλαι τῶν ἀπέχω ὁμως τῆς περὶ τῶν αἰσχυρῶν διαβολῆς.

Σάμπα Γονέρα δηλοῖ Ἀγγρὸς τῆς Γονέρας· ἡ δὲ Γονέρα αὕτη εἶνε πλουσία χήρα Ἰνδῆ, καλῶς φερομένη πρὸς τοὺς Οὐασούγγου (λευκοὺς)· ἀποστέλλει μακρὰν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ μεγάλην ποσὰ ὑφασμάτων, κόκκων καὶ συρμάτων, τὴν ἀξίαν τῶν ὁποίων κομίζει εἰς μεγάλα ὡσαύτως ποσὰ ἐλέφαντος. Ἡ οἰκία αὐτῆς ὁμοιάζει δημαρχεῖον· ἔχει μικρὰς καμπύλας ὀροφὰς μετὰ ἐξεχόντων προστεγασμάτων, κάτωθεν τῶν ὁποίων ὑφίστατο δροσερά σκιά, ὑπὸ τὴν ὁποίαν οἱ παγαζῖς ἡγάπων νὰ μένωσιν ὀκνοί· πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς τῆς οἰκίας ταύτης ἐκτείνονται οἱ καλλιεργημένοι ἀγροὶ, ἐξ ὧν τὸ Βαγαμούο προμηθεύεται τὸν τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς σῖτον, ματᾶμα καλούμενον· ἀριστερὰ αὐξάνουσιν Ἰνδικὸς σῖτος καὶ μουχόγγο· εἶνε δὲ τοῦτο διοςκούριός τις ρίζα λευκοῦ χρώ-

ματος καλουμένη παρά τινων μανιόχα· ἡ ρίζα αὕτη ξηραινομένη ὁμοιάζει τὴν γῆν, μεταποιουμένη δὲ εἰς πλακούντια ὁμοιάζει μικρὰς μηλόπητας, αἷτινες συνήθως ἐπέχουσι τόπον τροφῆς παρά τοῖς στρατοῖς. Πρὸς βορρᾶν εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τῆς οἰκίας ὑπάρχει μαῦρον ἔλος, σχήματος ἐλικοειδοῦς, ὅπερ πάντοτε εἶνε πλήρες ὕδατος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου μένουσιν ἵπποπόταμοι (κιβοκό). Αἱ ὄχθαι τοῦ ἔλους τούτου βρίθουσι νανοειδῶν κοκκοφοινίκων τοῦ γένους fan palm, ἀκταίων καλάμων ὑψηλοτάτων, ἀκαχιῶν, καὶ χόρτου, τὸν ὁποῖον ἀγαπῶσιν αἱ τίγρεις· ταῦτα πάντα τὰ δένδρα παρέχουσιν ἄσυλον εἰς πλείστα ὑδρόβια πτηνὰ, πελεκάνους, κτλ. Τὸ ἐπίμηκες τοῦτο ἔλος τρεπόμενον βορειο-ἀνατολικῶς εἰς ἀπόστασίν τινα συνέχεται μετὰ τοῦ ποταμοῦ Κιγγάνη, ὅστις εἰς τεσσάρων μιλίων ἀπὸ τῆς ἀγροτικῆς οἰκίας τῆς Γονέρας ἀπόστασιν, τρεπόμενος πρὸς ἀνατολὰς ἐκχέεται ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Πρὸς δυσμὰς μετὰ ἑνὸς μιλίου φυτεῖαν ὁ περιοδευτὴς ἀπαντᾷ ἀδιακόπως τὰς θῖνας τῶν ἀρχαίων κατὰ μῆκος παραλλήλων κυμάτων, παρά τὰς ὁποίας πολλὰ ἄγρια χόρτα καὶ βαλτώδεις κάλαμοι αὐξάνουσιν. Ἐπὶ τῶν ῥάχων τῶν ὑψωμάτων αὐτῶν ἀκμάζουσιν ἔβενος, ξηραὶ κολοκύνθαι καὶ μάγχοι.

«Σοφάρι—σοφάρι λέο! Παχία, παχία!»—«Ἐκδρομὴν—ἐκδρομὴν σήμερον! Σηκωθῆτε, σηκωθῆτε!» αἱ φωναὶ αὗται ἠκούσθησαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τὴν πρωτὴν τῆς τετάρτης ἡμέρας παρά τοῦ εὐθύμου ὁδηγοῦ (κιραγγόζη), ἐπαναλαμβανόμεναι παρά τοῦ διερμηνέως Σελήμ· διότι τὴν προτεραίαν εἶχμεν προσδιορίσει τὴν ὥραν τῆς ἀναχωρήσεως ἡμῶν. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν τεσσάρων τούτων ἡμερῶν δὲν ἔκαμνα ἄλλο ἢ νὰ παροτρύνω τοὺς ἀνθρώπους μου εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ νὰ συμβοηθῶ μετὰ σπουδῆς εἰς τὸ βρέξιμον τῶν σκηνῶν, ἵνα μὴ ἀργοπορία τις συμπέσῃ εἰς τὸ μέσον· ἐσχέφθην τὸ ἐξῆς:—Ἄν τὰ προπορευόμενα κιρβάνιά μου μοὶ ἦνοιγον ἐλευθέραν δίοδον, ἠθέλομεν φθάσει εἰς Οὐνυανυεμβὲ πρὶν ἢ παρέλθωσι τρεῖς μῆνες.—Τὴν ἕκτην Π. Μ. ἐφάγομεν μετὰ σπουδῆς τὸ γεῦμα ἡμῶν· μεθ' ὃ οἱ ὄνοι καὶ οἱ παγαζῖς ἀνεχώρουν κατὰ γραμμὴν ἐκ τοῦ Ἀγροῦ τῆς Γονέρας. Μολονότι δὲ ἦτο λίαν πρωὶ καὶ ἡ θέσις ἀγροτικὴ, αὐτόχθονες πολλοὶ μετὰ μεγάλης περιεργείας ἔβλεπον τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν, τοὺς ὁποίους εἰλι-

κρινῶς ἀπεχαιρετίσαμεν μετὰ τὴν λέξιν «κοναχέρι». Ὁ ξανθὸς μου ἵππος ἦτο ἀνεκτίμητος· μετὰ ὑπηρετεῖ ὅσον δύνатаί τις νὰ φαντασθῇ καλὰ· μετὰ ἐθεώρει καὶ μετὰ ἡγάπα ὡς κύριον αὐτοῦ. Τὴν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεως ἱππεύσας ἔμεινα ὀπίσω μέχρι τῆς διαβάσεως τοῦ τελευταίου ὄνου· μετὰ λεπτῶν δὲ τινῶν κάλπασμα ἐτέθην ἐπὶ κεφαλῆς, ἀφήσας τὸν Shaw νὰ φυλάττῃ τὰ ὀπισθεν.

Ἡ ὁδὸς ἦτο λίαν στενὴ· τὸ δ' ἔδαφος, καίτοι ἀμμῶδες, ἦτο γονιμώτατον· σῖτος καὶ πλεῖστα ἄλλα βότανα, καίτοι ἄνευ τέχνης σπειρόμενα καὶ φυτευόμενα, ἤϋξανον μετὰ μεγάλης ἀφθονίας. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, φέροντες ἐνδυμασίας εὐτελεῖς, εἰργάζοντο ἐν τοῖς ἀγροῖς αὐτῶν ἀδιακόπως· αἱ ἐνδυμασίαι αὐτῶν ἠδύναντο νὰ συγκριθῶσι πρὸς τοὺς ἐκ φύλλων συκῆς ἐκείνους ἱματισμοὺς, τοὺς ὁποίους οἱ πρωτόπλαστοι Ἀδὰμ καὶ Εὐὰ ἔφερον. Ἐντούτοις οἱ ἄνθρωποι τῶν μερῶν αὐτῶν ἐνόμιζον τὴν ἐνδυμασίαν ταύτην τὴν καλλίστην πασῶν· οὐδὲ ἡσχύνοντο ἐπὶ τῇ θεᾷ ἀνδρῶν ξένων, ἀγνοούντων τὰ ἔθιμα τοῦ γυμνήτου βίου ὃν διάγουσιν· ἐβλέπομεν μετὰ ἐκπλήξεως καὶ θαυμασμοῦ τὰ γυμνὰ αὐτῶν σώματα, μετὰ δὲ περιεργείᾳ κινούμενοι ἠθελησαμεν νὰ πλησιάσωμεν· ἅμα εἶδον ἡμᾶς, ἀμέσως ἀφησαν τὴν ἐργασίαν των· ἡ περιέργεια ἡμῶν ἐκορυφώθη· τοιοῦτοι εἶνε οἱ αὐτόχθονες τῶν μερῶν αὐτῶν! Ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ μελετήσῃ ἀνατομίαν καὶ φυσιολογίαν εὐρίσκει ἐνταῦθα ἀντικείμενα μελέτης πλουσιώτατα. Διέβημεν μετὰ αὐτῶν μετὰ σοβαρότητος βλέποντες τὰς ἀγρίας αὐτῶν μορφάς· οἱ δάκτυλοι τῶν χειρῶν των ἔπαιζον ἀδιακόπως, δεικνύοντες τοῦτο καὶ ἐκεῖνο, ἅτινα τόσον περιέργᾳ καὶ ἀλλόκοτα ἐθεώρουν!

Μετὰ ἡμίσειαν περίπου ὥραν ἀφήσαμεν τοὺς ἀγροὺς τούτους, οἵτινες ἦσαν κατάφυτοι χειμωνικῶν, σικυῶν καὶ μανιόκων καὶ εἰσῆλθομεν ἐντὸς καλαμῶδους ἑλους, τὸ ὁποῖον ὡσαύτως διαβάντες, εὐρέθημεν ἐντὸς ἐκτεταμένου δάσους ἐβενῶν καὶ κολοκυνθοδένδρων. Πρὸς τὸ βάθος τοῦ δάσους τούτου πλεῖστα δορκάδες νέμονται· τὴν δὲ νύκτα ἱπποπόταμοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ Κιγγάνη ἔρχονται καὶ τρώγουσι τὰ χόρτα αὐτοῦ. Διήλθομεν τὸ δάσος ἐν διαστήματι μιᾶς ὥρας· ἐξελθόντες δ' αὐτοῦ παρετηρήσαμεν κάτωθεν ἡμῶν τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Κιγγάνη· ἐνταῦθα οἱ ὀφθαλ-

μοί μου εἶδον σκηνὴν ὅλως διαφέρουσαν ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἡ ἐσφαλμένη ἰδέα μου εἶχε ζωγραφίσει ἐν τῇ φαντασίᾳ μου· ἡ τερπνότης τῆς κοιλάδος ἀνεζωογονήσῃ τὴν καρδίαν μου, ἥτις ἄλλα ἀνέμενε νὰ αἰσθανθῇ καὶ ἄλλα εὖρεν. Ἡ κοιλὰς ἐξετείνεται ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς κατὰ μίλια τέσσαρα, ἀπὸ νότου δὲ πρὸς βορρὰν κατὰ ὀκτὼ περίπου μίλια· ἐπὶ τοῦ γονιμωτάτου αὐτῆς ἐδάφους ἤϋξανε χλόη ἀγρία μὲν ἀλλὰ πρασίνη καὶ θρεπτική—ἥτις ἂν εὕρισκετο εἰς Εὐρώπῃν ἤθελεν εἶσθαι μία τῶν καλλιτέρων διὰ τὰ ζῶα τροφῶν—καὶ δάση πυκνὰ ἐκόσμουν αὐτὴν ἀναζωογονητικὴν σκιάν τοῖς ὁδοιπόροις παρέχοντα.

Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἡμῶν πλεῖστοι ἐρυθροὶ αἵγαγροι ἐπήδων, οἱ δὲ βάτραχοι δὲν ἔπαυον τοὺς κοασμοὺς αὐτῶν. Ὁ ἥλιος ἔκαιε πολὺ, καὶ τὴν κοιλάδα διαβαίνοντες ἐδοκιμάσαμεν μικρὸν Ἀφρικανικὸν καύσωνα. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δρόμου ἡμῶν ἀπηντήσαμεν τάφρον ἐπιμήκη ἐντὸς τῆς ὁποίας τὰ λιμνάζοντα ὕδατα ἐσχημάτιζον βόρβορον κωλύοντα τὴν διάβασιν τοῦ κირβανίου. Τὸ ἔλος τοῦτο εἶχε γέφυραν κινητὴν, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ χρόνου εἶχον βάλλει Οὐασένσοι τινὲς Σαμαριτανίδί. Τὸ ἔργον τοῦτο ἦτο παρὰ δόξου κατασκευῆς· συνέκειτο ἐκ σκληρῶν κλάδων ἀγρίων δένδρων καὶ χονδρῶν πασσάλων· διὰ τῆς γεφύρας ταύτης οἱ παγαζεῖς ἐπέρασαν ἀντικρυ, τὰ ἀσθενέστερα ἡμῶν ζῶα ἐξεφορτώθησαν· διότι τὰ μεταξὺ Βαγαμούο καὶ Γονέρας συμβάντα ἡμῶν διετηροῦντο εἰσέτι ζωηρὰ ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν. Ἡ ἐκφόρτωσις ὅμως αὕτη δὲν ἐπροξένησεν ἡμῖν μεγάλην ἔργοπορίαν, καθότι οἱ ἀνθρωποὶ μου ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ Shaw εἰργάζοντο ἐπιμελῶς.

Μετὰ βραχὺ χρόνου διάστημα ἐφθάσαμεν εἰς τὸν ὁρητικὸν καὶ τεθολωμένον ποταμὸν Κιγγάνην, ὅστις φημίζεταί διὰ τοὺς ἵπποποτάμους του, καὶ ἠρχίσαμεν νὰ περνῶμεν τὰ κατὰ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ὄχθην δάση, μέχρις οὗ ἡναγκάσθημεν νὰ σταματήσωμεν πρὸ στενῆς τιнос ἀλλὰ βαθείας τάφρου πλήρους μελανοῦ βορβόρου· τὸ εὖρος τῆς τάφρου ταύτης ἦτο μόλις ὀκτὼ ποδῶν· καὶ ἐντούτοις μεγάλαι δυσκολίαι ἀνεφύοντο πρὸς διάβασιν αὐτῆς. Οἱ ὄνοι καὶ οἱ ἵπποι ἡμῶν δὲν ἠδύναντο νὰ πηδήσωσι δύο μέτρα ὡς οἱ δίποδες παγαζεῖς, οὐδὲ πάλιν ἠδύναντο νὰ περάσωσι τὴν τάφρον πατοῦντες ἐπὶ τοῦ βορβόρου, καθότι θὰ ἐβυθίζοντο

ἐντὸς αὐτῆς· ὥς μόνον μέσον ἀσφαλοῦς διαβάσεως διανοή-
θημεν νὰ κατασκευάσωμεν γέφυραν ἵνα μένη κατὰ τοὺς
ἐπερχομένους αἰῶνας τεκμήριον τῆς τῶν λευκῶν φιλοπο-
νίας καὶ δραστηριότητος. Ἀμέσως λοιπὸν λαβόντες τοὺς
Ἀμερικανικοὺς πελέκεις ἤρχισαμεν νὰ τέμνωμεν ξύλα πρὸς
κατασκευὴν τῆς γεφύρας· πρῶτην ἤδη φορὰν πέλεκυς Ἀ-
μερικανικὸς πλήττει δένδρα τῶν μεμακρυσμένων τούτων
χωρῶν ! Ἡ γέφυρα κατεσκευάσθη ταχέως· καθότι, ὅπου-
δήποτε εὐρίσκεται λευκὸς πεπολιτισμένος, πᾶσα δυσκολία
πρέπει ν' ἀφανίζεται· ἡ γέφυρα ἡμῶν συνέκειτο ἀπὸ ἕξ
ἰσχυρὰ δένδρα, τὰ ὅποια ἐρρίψαμεν ἄνωθεν τῆς τάφρου ἐγ-
καρσίως ἐπ' αὐτῶν ἐθέσαμεν σταυροειδῶς δέκα καὶ πέντε
σάγματα, τὰ ὅποια ἐκαλύψαμεν μὲ παχεῖαν στρωμνὴν
χλόης. Τὰ ζῶα διέβησαν ἀσφαλῶς τρίτην ἤδη φορὰν ἀπὸ
τῆς πρώτης. Ὁ Κιγγάνης ἔρρεεν εἰς τοῦτο τὸ μέρος πρὸς
βορρᾶν· ἡμεῖς ὁμως ἐπορευόμεθα κατὰ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ
ὄχθην. Κατ' αὐτὴν τὴν διεύθυνσιν ἐπροχωροῦμεν διὰ μέσου
δάσους γιγαντιαίων καλάμων καὶ ἐτέρων ὑψηλῶν δένδρων,
ὅτε, μόλις ἤμισυ μίλιον διανύσαντες, εὐρέθημεν εἰς θέσιν
δύσβατον καὶ ἠναγκάσθημεν νὰ διέλθωμεν τὸν ποταμὸν
δι' ἀκατίων· ἔνεκεν τούτου ἠναγκάσθημεν πάλιν νὰ ἐκφορ-
τώσωμεν τοὺς ὄνους πρὸς ἀποφυγὴν κακοῦ τινος περιστα-
τικοῦ.—Ἐπὶ τῇ θεᾷ τῶν βαθέων τούτων βορβορωδῶν ὑδά-
των ἐπεθύμησα πρὸς στιγμήν τὴν μαγικὴν ράβδον τοῦ Μω-
ϋσέως ἢ τὸν δακτύλιον τοῦ Ἀλλαδίνου, ὅπως δυνηθῶ νὰ
περάσω μετὰ τῶν ἀνθρώπων μου εἰς τὸ ἀντίθετον τοῦ πο-
ταμοῦ μέρος ἄνευ τινὸς κόπου· μὴ ἔχων ὁμως οὐδὲν τῶν
δώρων τούτων, ἔδωκα διαταγὰς πρὸς ταχεῖαν διάβασιν·
καθότι τὸ ἐπιθυμεῖν τοιαῦτα θεῖα καὶ ἔξοχα δῶρα πρὸς ἐκ-
τέλεσιν πράγματος δυνατοῦ παρ' ἀνθρώποις εἶνε κακόν.

Ὁ πορθμεὺς Κίγκουερ ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους τοῦ πο-
ταμοῦ ὅπισθεν πυκνοῦ θαμνῶνος κεκρυμμένος κατεσκό-
πευεν ἡμᾶς· ἰδόντες αὐτὸν ἤρχισαμεν νὰ τὸν χαιρετῶμεν,
οὗτος δὲ μετ' εὐγενείας ἀπεκρίνατο εἰς τοὺς χαιρετισμοὺς
ἡμῶν· μετὰ μεγάλης λοιπὸν ἐπιτηδειότητος ἔφερε τὸ πελώ-
ριον αὐτοῦ μονόξυλον διὰ τῶν δινῶν τοῦ ποταμοῦ, παρὰ
τὴν ἐτέραν ὄχθην τοῦ ὁποίου ἰστάμεθα ἀναμένοντες αὐτόν.
Καθ' ὃν χρόνον τινὲς ἔθετον ἐντὸς τοῦ μονοξύλου τὰς ἀ-
ποσκευὰς καὶ τὰ ἐμπορεύματα ἡμῶν, ἕτεροι ἠτοίμαζον μα-

κρόν σχοινίον διὰ τοῦ ὁποίου ἐσχόπευον νὰ δέσωσι τὰ ζῶα ἐκ τοῦ λαιμοῦ ἐν πρὸς ἐν, καὶ οὕτω νὰ σύρῳσιν αὐτὰ πρὸς τὴν ἐτέραν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ. Παρατηρήσας ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη ἤρχισε νὰ γίνηται, ἐκάθησα ἐντὸς μικροῦ μονοξύλου καὶ ἤρχισα νὰ διασκεδάζω μὲ τοὺς ἵπποποτάμους μεταχειριζόμενος πρὸς τοῦτο τὸ ὀμαλὸν μου πυροβόλον ἀριθ. 12. τὸ Ἀμερικάνικόν μου Winchester (ὀλκῆς 44)—τὸ ὁποῖον ὁ ἐν Κων) πόλει ἀντιπρόσωπος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν Ἐξοχ. Edward John Morris μοι εἶχε δωρήσει—καὶ ὅπερ μόλις ἐπληττεν αὐτοὺς, οὐδεμίαν σχεδὸν βλάβην ἐπιφέρων· ἐσχόπευεν ὅμως ἄριστα, καθότι δεκάκις κατὰ σειρὰν ἐπληξά τὴν κορυφὴν τῶν κρανίων αὐτῶν πρὸς τὸ μεταξὺ τῶν ὠτων μέρος. Γῆραιός τις ἵπποπόταμος ἐκτυπήθη κατὰ τὸ δεξιὸν οὖς ὑπὸ μιᾶς τῶν βολίδων αὐτῶν· ἀντὶ δὲ νὰ βυθισθῇ ἐν τῷ ὕδατι, ὡς ἐπραττον οἱ ἄλλοι, ἔστρεψεν ἀπαθῶς τὴν κεφαλὴν εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι ἤθελε τρόπον τινὰ νὰ ἐρωτήσῃ τὴν αἰτίαν ἔνεκεν τῆς ὁποίας βλάπτω αὐτὸν διὰ τῶν διαπεραστικῶν βολίδων μου· πρὸς ἀπάντησιν τῆς βωβῆς ταύτης ἐρωτήσεως τοῦ γηραιοῦ ζώου ἐξήγαγον βολίδα βάρους 1 1/4 οὐγγίας, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦ ὀμαλοῦ μου πυροβόλου ἐξεσφενδόνισα κατ' αὐτοῦ· τότε τὸ ζῶον ἀφῆκεν ἄγριον μυκηθμὸν καὶ βυθισθὲν ἐν τῷ ὕδατι ἀνῆλθε μετὰ τινας στιγμὰς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ κυλιόμενον καὶ μέχρι θανάτου ἀγωνιῶν. Οἱ μυκηθμοὶ τοῦ δυστυχοῦς ζώου ἦσαν τόσον λυπηροὶ, ὥστε ἀπέσχον τοῦ νὰ θανατώσω αὐτὸ ὀλοσχερῶς, ὅπερ οὐδόλως ἤθελε μὲ ὠφελήσει· ἀφῆσα δὲ τὸ πληθὺς τῶν ἀμφιβίων τούτων ἐν εἰρήνῃ.

Προκειμένου περὶ τῆς διαπορθμεύσεως, ἡργοπορήσαμεν ἐπὶ τινὰ λεπτὰ τῆς ὥρας, ἔνεκεν τῆς φορτώσεως τῶν ἐμπορευμάτων ἐντὸς τοῦ μονοξύλου· κατὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα λεπτὰ ἡδυνήθην ν' ἀποκτήσω μικρὰς τινας γνώσεις περὶ τοῦ παραδόξου τούτου ἀμφιβίου τοῦ ἐν τοῖς ὕδασι τῆς Ἀφρικῆς ἐνδιαιτωμένου. Ὅταν ἐπικρατῇ σιωπὴ, συναθροίζονται εἰς τὰ ῥηχὰ μέρη ἐκθέτοντες τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ σώματος αὐτῶν εἰς τὸν καύσανα τοῦ ἡλίου· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει παρατηρῶν τις αὐτοὺς νομίζει ὅτι βλέπει ἀγέλην ὑπερμεγεθῶν χοίρων· ἅμ' ὡς ἀκούσωσι τὸν παραμικρὸν θόρυβον βυθίζονται ταχέως ἐν τῷ ὕδατι, μεταλλάσσοντες αὐτὸ εἰς ἀ-

φρὸν χρώματος κιτρινωποῦ καὶ διασκορπίζονται ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ· μετὰ τινὰς στιγμὰς αἱ κεφαλὰι τινῶν ἀναφαίνονται· καὶ τότε παρατηρεῖται τὸ ὕδωρ ἐκτινασσόμενον τῶν ῥωθίωνων αὐτῶν· μεθ' ὃ πάλιν βυθίζονται· μετὰ τινὰς στιγμὰς ἀναφαίνονται, ὅπως ἀναπνεύσωσι καθαρὸν ἀέρα καὶ ἐρευνήσωσι μετὰ προσοχῆς τί συμβαίνει περὶξ αὐτῶν· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει βλέπομεν μόνον τὰ ὦτα, τὸ μέτωπον, τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς ῥώθωνας αὐτῶν, καὶ ἐπειδὴ ἀμέσως πάλιν βυθίζονται ἐν τῷ ὕδατι, διὰ τοῦτο χρειάζεται χεὶρ ταχεῖα καὶ σταθερά, ὅπως πυροβολήσῃ αὐτούς. Ἦκουσα νὰ συγχρίνωσιν αὐτοὺς πρὸς πολλὰ πράγματα, ὅταν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπιπλέωσιν· Ἀραβῆς τινες μ' ἐπληροφόρησαν, πρὶν ἢ ἴδω αὐτούς, ὅτι ὁμοιάζουσι δένδρα ξηρὰ παρὰ τοῦ ποταμοῦ συμπαρασυρόμενα· ἕτεροι μοὶ ἔλεγον ὅτι ὁμοιάζουσι χοίρους, καὶ τῷ ὄντι ἔχουσιν ὁμοιότητά τινα, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἄνω ῥηθείᾳ περιπτώσει· εἰς ἐμὲ ὅμως φαίνεται ὅτι ὁμοιάζουσι περισσότερον πρὸς ἵππους, ὅταν κολυμβῶσι· καθότι ὁ τράχηλος αὐτῶν κυρτοῦται, τὰ ὦτα των τεντόνονται, οἱ ὀφθαλμοὶ των ἀνοίγουσι καὶ οἱ ῥώθωνες αὐτῶν ἐκτείνονται.

Τὴν νύκτα τὰ ζῶα ταῦτα ἐπιζητοῦσι τὴν ξηρὰν, πλανῶνται δὲ κατὰ πολλὰ μίλια εἰς τὰς ἐξοχὰς καὶ τοὺς ἀγροὺς, τρώγοντα ἀπλήστως καὶ κατασπαταλῶντα ἄφθονον χόρτον. Τέσσαρα μίλια μακρὰν τῆς πόλεως Βαγαμόου (ὁ Κιγγάνης ἀπέχει ὀκτὼ μίλια) τὰ μεγάλα αὐτῶν ἵχνη φαίνονται ἐπὶ τῆς ἄμμου. Συχνάκις, ὅταν φωνὴ ἀνθρωπίνῃ δὲν τὰ θορυβῇ, εἰσέρχονται ἐντὸς τῶν πλουσίων σιτοφόρων ἀγρῶν τῶν αὐτοχθόνων γεωργῶν· ἐντὸς δ' ὀλίγων λεπτῶν δωδεκάς ἵπποποτάμων προξενεῖ φθορὰν μεγάλην, δσάκις εἰσέρχεται ἐντὸς τῶν ἀγρῶν αὐτῶν. Ἐπομένως οὐδόλως ἐξεπλάγημεν ἀκούσαντες τοὺς χαιρετισμοὺς τῶν γεωργῶν εἰς τοὺς ὁποίους ἀνῆκόν οἱ ἀγροὶ αὐτοί· ἐφώναζαν ὡς τὰ μικρὰ ἐν Ἀγγλίᾳ παιδία τῶν γεωργῶν, ὅταν διώκωσι τοὺς κόρακας ἀπὸ τὸν νέον σῖτον.

Ἐντούτοις τὸ κερθάνιον ἐπέρασεν εἰς τὴν ἑτέραν τοῦ ποταμοῦ ὄχθην ἄνευ τινὸς βλάβης· — δέματα, κιβώτια, ὄνοι, ἀποσκευαὶ καὶ ἄνθρωποι. Ἐσκέφθην νὰ κατασκευάσω ἐπὶ τῆς ὄχτης ταύτης, ὅπως πρὸς διασχέδασίν μου φονεύσω μερικοὺς αἰγάγρους, τῶν ὁποίων τὸ κρέας μοὶ ἐχρειάζετο

πρὸς λύτρωσιν τῶν αἰγῶν μου αἵτινες ἡμέραν τινὰ θὰ ἐχρησίμευον πρὸς λύτρωσιν τῆς ζωῆς μου καὶ τὰς ὁποίας πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν παρελάβανον μετ' ἐμοῦ· ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἄνθρωποι μου ἐφοβοῦντο πολὺ τοὺς ἵπποποτάμους, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ τοὺς δυσαρεστήσω, διηυθύνθη ἐν μικρὸν τιχωρίον Κικόκαν καλοόμενον· εἰς τὸ χωρίον τοῦτο διέμενεν ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῆς ἐν Βαγαμόυο φρουρᾶς τῶν Βαλούχων· ἀπεῖχε δὲ τοῦ ποταμοῦ κατὰ 4 μίλια.

Τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ ποταμοῦ ἦτο πολὺ καλλίτερον τοῦ ἀνατολικοῦ. Ἡ πεδιάς σχεδὸν ἀνεπαισθήτως ὑψουμένη καὶ ὡς παραλία θαλάσσης ἡ λίμνης κατωφερῆς ἐκτείνεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπὶ ἓν περίπου μίλιον, μεθ' ὃ ἀρχίζει νὰ ὑψοῦται ὡς ὄρος καὶ φθάνουσα μέχρι τοῦ ζενιθ παρέχει τερπνὴν καὶ στρογγύλην ἀκρώρειαν· κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ μέρους τούτου οὐδόλως ἐδυσκολεύθημεν· οὐδὲν κώλυμα ἐθορύβησεν ἡμᾶς, ὡς τοῦτο κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τοῦ ποταμοῦ μέρος συχνάκις ἐπισυνέβη ἡμῖν· οὐδὲ συναγωγὰς ὑδάτων, οὐδ' ἔλη γέμοντα ἰλύος μελανῆς καὶ ὑψηλοτάτων χόρτων, οὐδὲ μiasματικά καλαμώνων δάση, ἡ νοσώδη λιμνάζοντα ὕδατα ἐκώλυσαν τὴν διάβασιν ἡμῶν κατὰ τὸ πρὸς δυσμᾶς τοῦτο τοῦ ποταμοῦ ὠραῖον καὶ τερπνὸν μέρος. Τὴν ὠραίαν ταύτην πεδιάδα ἡδύνατό τις νὰ παρομοιάσῃ πρὸς τὸν κῆπον τῆς ἐν Λονδίῳ οἰκίας τοῦ Λόρδου Δημάρχου· καθότι καὶ σκιαδες ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ καὶ πλεῖστα ἄλλα τερπνὰ καὶ γραφικὰ μέρη. Διαβάντες τὴν πεδιάδα εἰσῆλθομεν ἐντὸς νέου ἐβενῶνος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπηντήσαμεν guinea fowls (1) καὶ ἓνα hartebeest (2). Μετὰ τὸν ἐβενῶνα τοῦτον ἐκτείνονται διαδοχικῶς ἄνω καὶ κάτω λοφίδια κεκοσμημένα διὰ τῶν πρασίνων φύλλων τῶν μαγγιοφόρων δένδρων (mango)

(1) Σ. Μ. Ἡ ὄρνις αὕτη καλεῖται *numia maleagris* καὶ εὐρίσκεται ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ· εἶνε κατὰ τι μεγαλητέρα τῆς κοινῆς ὄρνιθος· ἐκατέρωθεν δὲ τῆς κεφαλῆς ἔχει κεράτιον μυῶδες κεχρωματισμένον· ἡ ὄρνις αὕτη ἔχει χρῶμα σκοτεινὸν ψαρὸν πεποικιλμένον διὰ μικρῶν λευκῶν κηλίδων· καλεῖται ὡσαύτως παρὰ τῶν φυσικῶν *guinea-hen*. (Λεξικὸν Webster).

(2) Σ. Μ. *Hartebeest* εἶνε εἶδος αἰγάγρου *capra* καλουμένου· εἶνε δὲ ὁ κοινότερος τῶν ἐν Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ αἰγάγρων (Λεξ. Webster).

καὶ τῶν ὠραίων κολοκυνθῶν τῶν ὑπερμεγεθῶν κολοκυνθο-
δένδρων. Τὰ μεταξὺ τῶν λόφων τούτων κοιλώματα βρί-
θουσι μικρῶν δασῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πυκνῶν, ὡς
καὶ ἀνοικτῶν μερῶν, σκιαζομένων ὑπὸ πυκνῶν φυλλωμάτων
μεγάλων πυργωτῶν δένδρων. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐπλησιάσα-
μεν πρὸς τὸ μέρος αὐτό, σμήνην πρασίνων περιστερῶν, jays
(πτηνόν), ἰβίδων, τρυγόνων, χρυσῶν φασιανῶν, ὀρτύγων,
ἀγρίων ὀρνίθων, ἔφευγον μετὰ τρόμου, κρωγμῶν καὶ ἀ-
λαλαγμῶν· παρέχει κόρακες καὶ ἰέρακες ἐτρέποντο εἰς φυ-
γὴν, ἀπὸ στιγμῆς δὲ εἰς ἄλλην μονήρης τις πελεκᾶν ἐπέτα
εἰς τοὺς ἀέρας μετὰ ταχύτητος ἀκατανομάστου.

Πρὸς τούτοις ζεύγη αἰγάγων καὶ πλεῖστοι πίθηκες ἐ-
πήδων ὡς διδέλφεις (kangaroo) τῆς Αὐστραλίας· οἱ πίθη-
κοι οὗτοι ἦσαν μεγάλοι, εἶχον δὲ κεφαλὰς στρογγύλας,
στήθη λευκά καὶ μακρὰς οὐρὰς δασεῖας κατὰ τὰ ἄκρα.

Ἐφθάσαμεν εἰς Κικόχαν περὶ τὰς 5 Μ. Μ. φορτώσαντες
καὶ ἐκφορτώσαντες τὰ ζῶα τετράκις καθ' ὁδόν, διαβάντες
δὲ δύο τάφρους καὶ ἓνα ποταμὸν καὶ ἑνδεκα μίλια διανύ-
σαντες.

Ἡ Κικόχα συνίσταται ἐξ ἀχυρίνων καλυβῶν, οὐδένα ρυθ-
μὸν ἀρχιτεκτονικῆς ἐχουσῶν, ἀλλὰ κατὰ νεοθευμένον σχῆ-
μα ἐκτισμένον· τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς οἰκοδομῆς εἶνε ἐφεύρεσις
ὀκνηρῶν μεταναστῶν τῆς Μρίμας καὶ Ζαγγιβάρης, οἵτινες
ἐφεῦρον αὐτὸ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, τῶν
ὁποίων ἡ θερμότης οὐκ ὀλίγον βασανίζει αὐτούς. Αἱ καλύ-
βαι αὗται προμηθεύονται τὸ ἀναγκαῖον ὕδωρ ἐκ μιᾶς τά-
φρου πλήρους ὕδατος καὶ τινων φρεάτων· τὸ ὕδωρ τοῦτο
καίτοι γλυκὺ, οὐδὲ ὑγιεινὸν εἶνε οὐδὲ ὀρεκτικόν, καθότι
πλεῖσται κακαὶ ὕλαι ὑπὸ τῶν διαρκῶν ὀμβρῶν ἐντὸς αὐτῶν
φερόμεναι μένουσι σηπόμεναι. Οἱ μετανάσται εἶχον ἐπιχει-
ρήσει ἅπαξ νὰ καθαρίσωσι τὰ πλησιόχωρα μέρη καὶ νὰ καλ-
λιεργήσωσιν αὐτά· δὲν ἠδυνήθησαν ὁμῶς νὰ φέρωσιν εἰς
πέρας τὴν ἐπίπονον ταύτην ἐργασίαν, καθότι ἔπρεπε πρὸς
τοῦτο νὰ κόψωσι δένδρα καὶ νὰ ἀφανίσωσι δάση ὁλόκληρα·
προτιμῶσι λοιπὸν ἔδαφος ἀνοικτὸν καὶ ἐλεύθερον βρί-
θον παντοειδῶν χόρτων καὶ ἀκανθῶν τὰς ὁποίας ἐκβάλ-
λουσι μεθ' ὃ σκάπτουσι τὴν γῆν μέχρι τριῶν μόνον δακτύ-
λων βάθους καὶ σπείρουσι τὰ σπαρτὰ αὐτῶν, πεπεισμένοι

ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δίδουσιν αὐτοῖς καρπὸν ἑκατον ταπλασίονα.

Ἄν ὁ ἀναγνώστης ρίψῃ ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου, τὸν ὁποῖον μόνος μου διέγραψα, — καὶ ὁ ὁποῖος συνοδεύει τὸ βιβλίον τοῦτο, — θέλει παρατηρήσῃ ὅτι ἐπὶ τῆς ὑπ' ἐμοῦ διανυθείσης ὁδοῦ οὐδέποτε ποῦς λευκοῦ ἀνθρώπου ἐπάτησεν· ἂν πρὸς τούτοις λάβῃ τὸν κόπον νὰ παρατηρήσῃ τὴν πρότερον μὲν ὑπὸ τοῦ Βόρτωνος καὶ Σπήκ ἀκολούθως δὲ ὑπὸ τοῦ Σπήκ καὶ Γράντ διανυθεῖσαν ὁδόν, θέλει ἀνακαλύψῃ μεγάλην μεταξὺ τῆς ἐμῆς καὶ τῆς ὁδοῦ ἐκείνων διαφοράν. Κατὰ τὸν γεωγραφικὸν χάρτην τοῦ Βόρτωνος ἢ πρὸς δυσμὰς τοῦ Βαγαμόυο κατὰ πέντε βαθμοὺς μήκους ἐκτεινομένη χώρα στερεῖται ὁλοσχερῶς πόλεων, χωρίων καὶ ἀποικιῶν· ἐν τῷ ἐμῷ ὅμως ἡ ἔλλειψις αὕτη οὐδόλως ὑφίσταται καὶ οὕτως ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ μέγα τῆς Ἀφρικῆς κέντρον γνωστότερον καθίσταται. Ὅτι δῆποτε μέχρι τοῦδε τοῖς λευκοῖς ἀνθρώποις ἄγνωστον ἢ ἀνεξιχνίαστον ἀνακαλυφθῇ ὑπ' ἐμοῦ, ὅσον ἂν τοῦτο εἶνε μικρόν, θέλω καλεῖ αὐτὸ ἐμὴν ἀνακάλυψιν· καθότι κύριός τις ἐν Ζαγγιβάρῃ ἐπὶ τινα ἔτη διαμένων καὶ πολλὰς μικρὰς, ὡς φαίνεται, ἐκδρομὰς ἐπιχειρήσας, προσεπάθησε νὰ με ἀποτρέψῃ νὰ λάβω αὐτὴν τὴν διεύθυνσιν, εἰπὼν μοι ὅτι ἡ ἐπίπνοος αὕτη περιοδεῖα μου οὐδὲν ἤθελεν ἔχει τὸ ἐνδιαφέρον, τῆς χώρας ταύτης οὐσης ὁλοσχερῶς γνωστῆς· προσεπάθει νὰ με πείσῃ νὰ λάβω ἄλλην ὁδόν, προτείνας μοι ν' ἀνέλθω τὸν Ρουφίζιον ποταμὸν, ὅπως καταστήσω αὐτὸν γνωστὸν εἰς τὸν γεωγραφικὸν κόσμον. Ἀπὸ καρδίας ἤθελον ἐπιχειρήσῃ τοῦτο, ἂν αἱ περιστάσεις δὲν μὲ ἐμπόδιζον· καθότι εἶχον σταλῇ οὐχὶ πρὸς ἀνακάλυψιν ἀγνώστων τέως χωρῶν ἀλλὰ πρὸς ἀναζήτησιν ἀνδρὸς πεπλανημένου· πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τούτου ὥφειλον ν' ἀσπασθῶ τὴν ταχυτέραν καὶ βραχυτέραν ὁδόν, εἰς τῆς ὁποίας τὴν ἐκλογὴν, ἂν ἡναγκαζόμεν νὰ λάβω διεύθυνσιν ὁδοῦ ὑπὸ τριῶν ἤδη περιηγητῶν διανυθείσης—ὧν ἕκαστος εἶχε γράψῃ ὅ,τι περὶ αὐτῆς ἐγνώριζε—καὶ ἐπὶ τοιαύτῃ περιπτώσει οὐδεὶς ἤθελεν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατακρίνῃ ἐμὲ, καθότι τὸ λάθος αὐτὸ δὲν ἤθελε προέλθῃ ἐξ ἐμοῦ· ἀλλ' ἀπεδείχθη ὅτι ἡναγκάσθην νὰ λάβω διεύθυνσιν ὁδοῦ ὑπ' οὐδενὸς μέχρι τοῦδε διανυθείσης καὶ νὰ περιηγηθῶ χώρας ὅλως ἀγνώστους καὶ πε-

ριγηταῖς καὶ γεωγράφοις· ὥστε κατὰ τοῦτο ἐστάθην εὐτυχής. Ἀπεδίωξα τοῦ νοός μου τὴν διὰ τοῦ Ῥουφιζίου προταθεῖσάν μοι ὁδόν, ὅπερ μοι ἦτο ὅλως ἀκατόρθωτον καὶ ἀνωφελές πρὸς τὸν ἀρχικόν μου σκοπὸν, προτιμήσας τὴν διὰ Οὐκουέρης, Οὐκάμης, Οὐδόης, Οὐσεγούχχας, Οὐσαγάρας, καὶ Βορείου Οὐγογὸς ὁδόν· τὸ ἀποτέλεσμα δὲ καὶ ἡ διάρκεια τῆς ὁδοιπορίας μου ἀποδεικνύουσιν ὅτι καλλιτέραν ταύτη· δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐκλέξω, καθότι ἡ ῥηθεῖσα ὁδὸς ἦγε κατ' εὐθεῖαν πρὸς δυσμάς.

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἠναγκάσθημεν νὰ κατασκηνώσωμεν ἐν Κικόκᾳ· καθότι τὸ τέταρτον κιρβάνιον, συγκεείμενον μόνον ἐξ Οὐνυαμουέζων, ἔμενεν εἰσέτι ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ. ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ Μαγάγγας μοι ἔλεγεν ὅτι πολλὰ δυσκολίαι ἀναφύονται καὶ ὅτι δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ προπορευθῇ ἐμοῦ, ἂν δὲν δώσω αὐτῷ περισσότερα ἔτι ὑφάσματα καὶ δῶρα· ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶχε λάβει μετ' αὐτοῦ ποσὸν ἐμπορευμάτων τριπλάσιον ἐκείνων, τῶν ὁποίων εἶχα δώσει εἰς ἕκαστον τῶν ἀρχηγῶν τῶν τριῶν πρώτων κιρβανίων· δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ μὲ πείσῃ νὰ δώσω αὐτῷ τὰ αἰτούμενα, ὑπεσχέθην δὲ μόνον αὐτῷ ὅτι τέτε μόνον θέλω δώσει αὐτῷ δῶρα πολλὰ, ὅταν φθάσωμεν εἰς Οὐνυανουεμβέ, ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ τοῦ νὰ μοι ἀνοίγῃ τὴν ὁδὸν προπορευόμενος.

Τὴν 27ην Μαρτίου μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Οὐνυαμουέζων ἐκίνησαμεν ἐκ Κικόκας τὴν 7ην Π. Μ. Ἡ χώρα ὡμοιάζε κατὰ τὴν φύσιν τὴν μεταξὺ Κικόκας καὶ τοῦ ποταμοῦ Κιγγάνη κειμένην πεδιάδα, τὴν ὁποίαν διήλθομεν, — κῆπον δασώδη, μαγευτικὸν καὶ κατὰ πάντα ὡραῖον.

Ἐπιβὰς τοῦ ἵππου μου ἐπροπορευόμην πρὸς εὔρεσιν κρέατος· οὐδὲν ὅμως εὔρον. Πάντοτε πρὸ ἡμῶν — πρὸς δυσμάς — λοφίδια ποῦ μὲν ὑψούμενα ποῦ δὲ χαμηλούμενα ἔκειντο παραλλήλως, σχηματίζοντα ἀγρὸν δι' ἀρότρου γεωργημένον· ἕκαστον τῶν λοφιδίων αὐτῶν εἶχε κατὰ τὴν κορυφὴν αὐτοῦ ἡ μικρόν τι ἄλλος ἢ πυκνὰ φυλλώματα ὡραίων καὶ πρασίνων δένδρων. Πολλὰ τοιοῦτου εἶδους λοφίδια διήλθομεν μέχρις οὔ ἐφθάσαμεν πλησίον τοῦ Ῥοζάκου· εἰς τὸ μέρος τοῦτο πάλιν ἐσταματήσαμεν· δὲν ἐβλέπομεν πλέον λοφίσκους καὶ ὑψώματα περίξ ἡμῶν κατὰ τάξιν παραλλήλως κείμενα, ἀλλὰ μικρὰ τινὰ λοφίδια τῇ δε κακείσε ἐσπαρμένα καὶ διὰ πυκνῶν δασῶν κεκοσμημένα. Ἐφ' ἐνός τῶν

λοφιδίων αὐτῶν ἔκειτο τὸ Ῥοζάκον, ἀνώθεν κεκαλυμμένον ὑπὸ πυκνοτάτου δάσους ἀκακιῶν, τῶν ὁποίων οἱ κορμοὶ, πέριξ αὐτοῦ ἰστάμενοι, ἐπροφύλαττον αὐτό· εἰς ὀλίγην πρὸς βορρᾶν τοῦ Ῥοζάκου ἀπόστασιν ἕτερον χωρίον ἔκειτο ἐπὶ τῆς κορυφῆς λόφου, παρομοίους ἔχον προμαχῶνας ὡς ἐκεῖνο· μεταξὺ δὲ τῶν δύο αὐτῶν χωρίων ἐκτείνεται κοιλάς γόνιμος, ὥραϊα παράγουσα προϊόντα· πρὸς τούτοις μικρὸς ῥυαξ ἀρδεύει τὴν κοιλάδα καὶ τὰ παρακείμενα λοφίδια.

Τὸ Ῥοζάκον εἶνε τὸ ὁμορον τῆς Οὐκουέρης χωρίον, ἐνῷ ἡ Κικόκα κεῖται πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τοῦ Οὐζαράμο. Εἰσῆλθομεν ἐντὸς τοῦ χωρίου τούτου, εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου ἐστήσαμεν τὰς σκηνάς ἡμῶν καὶ ἐδέσαμεν τὰ ζῶα. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ χωρίου ἔφερεν ἐν τῇ σκηνῇ μου πρὸς χρῆσίν μου τετράγωνόν τι προσόμοιον κλίνη, κ ι τ ἄ ν δ α καλούμενον, ἀνευ ἐπιπετάσματος ἢ κραπέδου. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκφόρτωσιν τῶν ἀποσκευῶν ἡμῶν ἀφήσαμεν τὰ ζῶα νὰ ἐξέλθωσιν εἰς βοσκήν, τοὺς δὲ στρατιῶτας, μηδενὸς ἐξαιρουμένου, ἔβαλον νὰ καλύψωσιν ὅπως ἡμπορέσωσι τὰς πραγματείας μας· καθότι παρὰ πολὺ ἐφοβούμην τὴν βροχήν, ἥτις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Μασίκας πάντοτε ἐπαπειλεῖ τὰ μέρη ἐκεῖνα· ὅθεν προσεπάθουν ὅσον τὸ δυνατόν νὰ προφυλάσσωμαι, ἵνα μὴ ζημία τις ἀνεπανόρθωτος προσγενῇ ἡμῖν.

Ἐν ταῖς χώραις ταύταις τῆς Ἀφρικῆς ὁ κύων εἶνε λίαν χρήσιμος· πολλάκις σώζει τὸν κύριόν του ἀπὸ τοὺς κλέπτας, οἵτινες συνειθίζουσι νὰ ἐμβαίνωσιν ἐντὸς τῶν σκηνῶν τῶν περιγηγῆτων ἀνευ προηγουμένης ἀδείας καὶ κατὰ πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτός. Ἀραβῆς τινες μὲ εἶχον συμβουλευσει νὰ λάβω μετ' ἐμοῦ κύνα, ὁ ὁποῖος νὰ ὑλακτῇ πολὺ· εἶχον ἀκούσει ὅτι εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη ὑπάρχει φυλὴ τις ἀνθρώπων Οὐαγογὸ καλουμένων, οἵτινες συνειθίζουσι νὰ ἐγείρῃσι τὸ ἐμπέτασμα τῆς σκηνῆς καὶ νὰ εἰσέρχονται ἐντὸς αὐτῆς· σὺ δὲ, ἂν δύνασαι, δῶξον αὐτοῦς. Ἐκτὸς τοῦ τρόμου τὸν ὁποῖον ἐμπνέουσιν, οἱ ἄνθρωποι οὗτοι προχωροῦσι κατὰ σοῦ καὶ λαμβάνοντές σε τῆς χειρός σοι λέγουσιν.—«Ἐ! Ἐ! λευκὲ, ποτὲ δὲν εἶδα ἄνθρωπον ὡσὰν ἐσέ· εἶνε πολλοὶ ὅμοιοί σου ; γιὰ πέ μου, ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι ; » Πρὸς τούτοις θέτοντες τὴν χεῖρα εἰς τὰ θυλάκιά σου λαμβάνουσι τὸ ὥρολόγιόν σου καὶ μετὰ μεγάλης πε-

ριεργείας σὲ ἐρωτῶσι! — «Τί σοῦ χρειάζεται αὐτό, λευκέ;» Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην σὺ βεβαίως ἀποκρίνεσαι ὅτι τὸ κρατεῖς ἵνα βλέπῃς τὰς ὥρας καὶ τὰ λεπτά οἱ ἄνθρωποι οὗτοι πλήρη ἔχοντες εἰς τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν πεποιθήσιν, διὰ τρόπου ἀναρμόστου καὶ ὕβριστικοῦ σοὶ λέγουσι: — «Τί λές βρέ; εἶσαι τρελλός!» ἢ ἀντὶ τούτου τὸ ἐξῆς: — «Πήγαινε νὰ χαθῇς, ψεύταρε, ποῦ ἦλθες νὰ μᾶς περιπαίξῃς χιόλας;» Γνωρίζων ταῦτα ἐσκέφθην ὅτι εἶχον ἀπόλυτον ἀνάγκην κυνὸς φύλακος καὶ ἐπομένως, εὐρισκόμενος εἰς Βομβάην τῆς Ἰνδικῆς, ἐφρόντισα ν' ἀγοράσω ἓνα καλὸν κύνα, τὸν ὁποῖον ἐκόμισα μετ' ἐμοῦ οὐχὶ μόνον ὡς πιστὸν σύντροφον, ἀλλὰ καὶ πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τοιούτων μοχθηρῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰς τοῦτο δὲν ἠπατήθην.

Ὀλίγας στιγμὰς μετὰ τὴν ἐν Ῥοζάκω ἀφίξιν ἡμῶν ἐκάλεσα τὸν κύνα μου, τὸν ὁποῖον ἔνεκεν τῆς τουρκικῆς αὐτοῦ καταγωγῆς εἶχα ὀνομάσει «Ὁμάρ»· ὁ κύων μου ἔλειπεν ὡς φαίνεται κατὰ καταιγίδα τινὰ φυγῶν τῶν χειρῶν τῶν στρατιωτῶν ἀπεπλανήθη. Ἀμέσως ἔπεμψα τὸν τοῦ Βόρτωνος ὑπηρέτην Μαβρούκην ὀπίσω εἰς Κιόκαν πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ. Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπαύριον, καθ' ἣν μάλιστα στιγμὴν ἡτοιμαζόμεθα ν' ἀναχωρήσωμεν ἐκ Ῥοζάκου, ὁ πιστός μου Μαβρούκης ἐπέστρεψε, κομίζων μεθ' ἐαυτοῦ τὸν ἀπολεσθέντα κύνα μου, τὸν ὁποῖον εἶχεν εὑρεῖ εἰς Κιόκαν.

Ἐνῷ πάντες ἡτοιμαζόμεθα ν' ἀναχωρήσωμεν, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ τετάρτου κερθανίου Μαγάγγας μοὶ ἐκόμισε δυσάρεστον εἶδησιν, ὅτι τρεῖς τῶν παγαζῖς αὐτοῦ ἡσθένησαν καὶ ἠρώτα τὴν γνώμην μου, ἃν ἐγκρίνω νὰ δώσῃ αὐτοῖς ὀλίγον ἱατρικὸν «δόουα». Καίτοι οὐδεμίαν εἶχον γνῶσιν τῆς ἱατρικῆς, ἐφρόντισα νὰ λάβω μετ' ἐμοῦ κιβώτιον πλήρες καταλλήλων φαρμάκων—ἄνευ τοῦ ὁποίου περιηγητῆς δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ἐν Ἀφρικῇ. Ἀμέσως λαβὼν φάρμακα μετ' ἐμοῦ ἐπορεύθην πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἀσθενῶν· εἰς τούτων ἔπασχεν ἀπὸ φλόγωσιν τῶν πνευμόνων· ὁ ἕτερος εἶχε προσβληθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀφρικανικοῦ διαλείποντος πυρετοῦ μο υ κ ο υ γ γ ο ύ ρ ο υ καλουμένου· ὁ τρίτος ἔπασχεν ἀπὸ ἀφροδίσιόν τινα νόσον· καὶ οἱ τρεῖς ἐνόμιζον ὅτι θ' ἀποθάνωσι καὶ ἐκραύγαζον δυνατά:—«Μαμά!» «Μαμά!» μολογόντι πάντες ἦσαν ἄνδρες ἡλικιωμένοι. Ἐπομένως τὸ τέ-

ταρτον κιρβάνιον δὲν ἠδύνατο ν' ἀναχωρήσῃ ἐκείνην τὴν ἡμέραν· ὅθεν λαβὼν ὑπόσχεσιν ἀπὸ τὸν Μαγάγγαν, ὅτι θέλει τρέξει ὀπισθὲν μου ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, ἔδωκα διαταγὰς διὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἰδικοῦ μου κιρβανίου.

Ἐκτὸς τῶν πλησιοχώρων τοῖς χωρίοις τούτοις ἀγρῶν τοὺς ὁποίους διέβημεν, οὐδὲν πλέον ἶχνος φυτείας ἀπηντήσαμεν. Ἡ μεταξὺ τῶν διαφορῶν ἐτέρων σταθμῶν ἐκτεινομένη χώρα εἶνε ὅλως ἀκαλλιέργητος καὶ ἔρημος ὡς ἡ Σαχάρα, καίτοι ἡ ὄψις αὐτῆς εἶνε πολλῷ μᾶλλον ἐκείνης εὐάρεστος. Ἀληθῶς εἰπεῖν, ἂν ἀπὸ κτίσεως κόσμου ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἔρριπτε τὰ βλέμματά του ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης καὶ ἔβλεπε τὴν ὠραιότητα αὐτῆς, οὐδόλως θὰ παρεπονεῖτο, οὐδεμίαν πρὸς τοῦτο εὐρίσκων αἰτίαν· διότι ἐν ταῖς βαθείαις λόγχμας, αἵτινες ὡς νησίδια ἐν τῷ μέσῳ θαλάσσης πρασίνης χλόης εἰσὶν ἐσπαρμέναι, θὰ εὕρισκεν ἄσυλον πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ τρομεροῦ καύσωνος τῆς ἡμέρας, ὅπερ τὴν νύκτα θὰ ἐχρησίμευεν αὐτῷ τε καὶ τῇ συντροφῇ του ὡς μέρος διαμονῆς εὐάρεστον. Τὴν πρωίαν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ πρὸς περίπατον, ν' ἀπολαύσῃ τὴν δρόσον τῆς πρωίας, καὶ νὰ λουσθῇ ἐντὰς τῶν πλείστων ρυακίων, ἅτινα παρ' αὐτῷ ῥέουσι· πρὸς τούτοις καὶ κῆπον καρποφόρων δένδρων θὰ εὕρισκε· τὰ εὐγενῆ δάση, πυκνὰ καὶ δροσερά, θὰ ἔκειντο πέριξ αὐτοῦ· ὑποκάτω δὲ τῆς σκιᾶς αὐτῶν πλεῖστα ζῶα ἤθελε βλέπει μετ' εὐχαριστήσεως περιπατοῦντα. Οἵανδ' ἂν λάβῃ τις διεύθυνσιν ἐν ταῖς χώραις ταύταις τῆς Ἀφρικῆς, πρὸς βορρᾶν, νότον, ἀνατολὰς ἢ δυσμὰς, πάντοτε ἡ αὐτὴ σκηνὴ ἐπὶ ἡμέρας πολλὰς ἐξακολουθεῖ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ νὰ ἐπιδείκνυται θέλγουσα τὴν ὄρασιν, ἐγείρουσα τὴν περιέργειαν, καὶ τὴν φαντασίαν ἐκπλήττουσα !

Ἐπεθύμουν νὰ φθάσω ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον εἰς Οὐνυανυεμβέ καὶ προσεπάθουν παντὶ σθένει νὰ ἐπιτύχω τούτου· ἐντούτοις ἀνησυχία τις κατατρύχουσα τὴν καρδίαν μου μὲ ἐκράτει τρόπον τινὰ ὀπίσω· δὲν ἠδυνάμην νὰ προχωρήσω ἐλεύθερος· καθότι μεγάλως ἀνησυχουν διὰ τὰ παρὰ τοῦ τετάρτου κιρβανίου κομιζόμενα ἐμπορεύματά μου· ἀναχωρῶν ἐκ Ῥοζάκου δὲν ἠσθάνομην τοῦτο· προχωρήσας ὁμῶς κατὰ ἑνδεκα περίπου μίλια, ἠσθάνομην τὴν ἀνησυχίαν ταύτην εἰς τοσοῦτον βαθμὸν κατατρύχουσαν τὰ στήθη μου,

ὥστε μετὰ λύπης ἠναγκάσθην νὰ στρατοπεδεύσω, ἀναμένων τὴν ἐμφάνισιν τοῦ κιρβανίου τούτου. Ἐξέλεξα πρὸς τοῦτο θέσιν πλησίον μακρᾶς τάφρου, σχήματος ἐλικοειδοῦς καὶ ἐπιμήκους· ἡ τάφος αὕτη κατὰ τὴν τῶν ὄμβρων ἐποχὴν γέμει ὑδάτων· παρέχει δὲ ἄφθονον εἰς τὰ παρακείμενα μέρη δρόσον· ἐστήσαμεν τὰς σκηνάς ἡμῶν· περίξ δὲ τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν κατεσκευάσαμεν περίφραγμα ἐκ κορμῶν ἀκανθωδῶν ἀκακιῶν καὶ κλάδων ἐτέρων δένδρων· ἐντὸς τοῦ περιφράγματος αὐτοῦ ἀφήσαμεν τὰ ζῶά μας νὰ βοσκῇσιν· μόλις ἤρχισαμεν νὰ ἡσυχάζωμεν, ὅτε παρετηρήσαμεν τὸν τεράστιον ἀριθμὸν καὶ τὴν μεγάλην ποικιλίαν τῆς φυλῆς τῶν ἐντόμων, ἅτινα κατ' ἀρχὰς ἰδὼν ἤρχισα πάλιν ν' ἀνησυχῶ, ἐξετάσας ὅμως ἐπακριβῶς τὰ διάφορα εἶδη καὶ ἐρευνήσας τὴν φύσιν αὐτῶν, πάντα φόβον ἀπεδίωξα.

Ἡ περιγραφή ἐκάστου τῶν ἐντόμων τούτων εἶνε λίαν περίεργος καὶ ἐνδιαφέρουσα· ἔνεκεν τούτου παρατίθημι ἐνταῦθα παρατηρήσεις τινὰς ἐπὶ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν τῶν μικρῶν τούτων ζώων. Πρῶτον ἤρχισα νὰ κάμω συλλογὴν ἐκάστου εἶδους· σκοπὸς τῆς συλλογῆς ταύτης ἦτο νὰ ἴδω ἂν μετὰ τῶν ἀπειραρίθμων τούτων ζωῶν ὑπάρχει γένος τι, τὸ ὁποῖον οἱ φυσικοὶ καλοῦσι *Glossina morsitans*· τὸ ἔντομον τοῦτο παρὰ τοῦ περιηγητοῦ Λιβιχτῶνος, Vardon, Cumming καὶ Kirk καλεῖται *tsetse* ἢ καὶ ἐνίοτε *setse*· λέγουσι δὲ ὡσαύτως ὅτι εἶνε θανάσιμον εἰς τοὺς ἵππους. Ἐπεθύμουν δ' εἰ δυνατόν νὰ προφυλάξω τοὺς δύο ἵππους μου· ὁ Διδ. Kirk μοι εἶχεν εἰπῇ, ὅτι ἀδύνατον εἶνε ν' ἀποφύγωσιν οἱ ἵπποι μου τὸν θάνατον ἀπὸ τὴν μυῖαν *tsetse*, τῶν ὁποίων βρίθουσιν αἱ πρὸς δυσμὰς τοῦ Βαγαμούου χῶραι· ἔλεγε δὲ τοῦτο μετὰ τοσαύτης θετικότητος καὶ ἐνθουσιασμοῦ, ὥστε μ' ἔκαμε νὰ τὸ πιστεύσω. Ἐγὼ ὅμως ἐπὶ δύο περίπου μῆνας ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ περιηγούμενος δὲν εἶχα ἰδεῖ ἀκόμη ταύτην τὴν *tsetse*· οἱ δὲ ἵπποι μου, ἀντὶ νὰ ἀδυνατίζωσιν — ὅπερ εἶνε ἐν τῶν συμπτωμάτων τοῦ τῆς *tsetse* δῆγματος — τούναντίον ἦσαν ὑγειέστεροι. Τρία διάφορα εἶδη μυῶν ὑπῆρχον ἐν τῇ σκηνῇ μου· αὗται δὲ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐξηκολούθουν διαρκῶς χορὸν διαφόρων ἤχων — ἡ μία εἶχε φωνὴν βαρυτόνου, ἡ ἑτέρα ὀξυτόνου καὶ ἡ τρίτη φωνὴν ἀσθενοῦς *contralto*. Ἡ πρώτη μυῖα ἦτο λίαν ἀγρία· ἡ θέα τοῦ σώματος αὐτῆς πα-

ρεῖχε φρίκην καὶ τρόμον· εἶχε δὲ μῆκος ἑνὸς δακτύλου· ἡ κοιλία αὐτῆς ἦτο μεγάλη καὶ ἠδύνατο νὰ χωρέσῃ πολὺ αἷμα· πᾶς τις ἠδύνατο ἐκ πρώτης ὀψεως νὰ ὑπολάβῃ τοῦτο ὡς ζῶον ἀδηφάγον. Τῷ ὄντι τὸ ἔντομον τοῦτο ἐγείρει τὸν θαυμασμόν παντὸς παρατηρητοῦ.

Οἱ λόγοι τοῦ Διδ. Kirk μὲ εἶχον φοβίσει παρά πολὺ· ἀμέσως ὅθεν ἐννοήσας ὅτι ἡ μυῖα αὕτη ἦτο ἡ καλουμένη tsetse ἠθέλησα νὰ ἐρευνήσω τὰ κατ' αὐτήν. Ἄφησα λοιπὸν μίαν ἐξ αὐτῶν νὰ κατέλθῃ καὶ νὰ ἐπικαθῇ ἐπὶ τῆς φλανέλας μου, τὴν ὁποίαν ἐσυνείθιζα νὰ φορῶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου. Μόλις κατῆλθε, τὰ ὀπίσθια αὐτῆς ἠγέρθησαν, ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ἐχαμήλωσε· τὰ δὲ ὄπλα αὐτῆς, συνιστάμενα ἐκ τεσσάρων τριχοειδῶν ἐγχειριδίων, ἐξῆλθον τῆς θήκης αὐτῶν, ἥτις, προβοσकिδοειδὲ δακτυλίῳ παρεμφερῆς, ἐκάλυπτεν αὐτά· ἀμέσως τότε ἐγὼ ἠσθάνθην πόνον προσόμοιον ἐκείνου τὸν ὁποῖον προξενεῖ μυτερὸν φλεβοτόμον μαχαιρίδιον (νυστέρι) ἡ ὀξεῖα μῆλωτρίς ὡς βελόνη μικρά. Ἐπέτρεψα αὐτῇ νὰ χορεσθῇ αἵματος, μέχρις οὔ ἡ ὑπομονή μου καὶ ἡ φυσιολογική μου περιέργεια ἤρχισαν νὰ παύωσιν ἐκ τῶν διαρκῶν πόνων. Τὰ ὑπογάστρια μέρη τοῦ ἐντόμου τοσοῦτον ἐκ τῆς πολλῆς τροφῆς διεστάλησαν, ὥστε τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐτριπλασιάσθη κατὰ τὸ μέγεθος· ἀφοῦ δὲ ἐπρίσθη εἰς τοιοῦτον βαθμόν ἐπέταξε πλῆρες αἵματος καὶ ἤρχισε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὸν ἥχον αὐτοῦ. Ἀνασηκώσας τὴν φλανέλαν μου, ὅπως ἴδω τὴν πληγὴν, ἀπὸ τῆς ὁποίας τὸ ἀδηφάγον τοῦτο ἔντομον εἶχεν ἀπορρῶφῇσει τοσοῦτον αἷμα, παρετήρησα ὀλίγον τι ὑπεράνω τοῦ ἀριστεροῦ γόνατός μου ὅπῃν μικράν, ἐξ ἧς ἔρρεε τὸ αἷμα· σπογγίσας αὐτὸ εἶδον πληγὴν ὁμοίαν ἐκείνης τὴν ὁποίαν προξενεῖ βαθὺ κτύπημα διὰ βελόνης ὀξυτάτης· μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ ἐντόμου ὁμως οὐδὲ τὸν παραμικρὸν πόνον ἠσθανόμην.

Ἀμέσως λοιπὸν μετὰ ταῦτα συνέλαβον μίαν ἐξ αὐτῶν τῶν μυιῶν tsetse ὡς δεῖγμα· μεθ' ὃ ἐσχέφθην νὰ συγκρίνω αὐτὴν πρὸς τὴν μυῖαν tsetse τοῦ Διδ. Λιβιγιστῶνος, τὴν ὁποίαν οὗτος ἄλλως πῶς περιγράφει ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ «Missionary Travels and Researches in South Africa» (Σελ. 56—57. Ἐκδοσις Murray, 1868). Ἄν τὴν περιγραφὴν ταύτην τοῦ Διδ. Λιβιγιστῶνος παρεδεχόμεν, ὥφειλον ἐξ ἀνάγκης νὰ παραδεχθῶ ὡσαύτως ὅτι

ἡ μυῖα, τὴν ὁποίαν εἶχον εἰς χεῖράς μου, δὲν ἦτο ἡ ἀληθὴς tsetse· οἱ ἄνθρωποι μου ὁμῶς ὁμοφώνως μοὶ ἔλεγον ὅτι τὸ δῆγμα τοῦ ἐντόμου τούτου εἶνε καὶ ἵπποις καὶ ὄνοις δλέθριον. Ἴδου ἐν περιλήψει ἡ τοῦ Διδ. Λιδιγκστῶνος περιγραφὴ τῆς μυίας tsetse:—«Ἡ μυῖα αὕτη δὲν εἶνε μεγαλύτερα τῆς κοινῆς μυίας, τὴν ὁποίαν καθ' ἐκάστην ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἡμῶν βλέπομεν, τὸ χρῶμα αὐτῆς εἶνε φαιδὸν ὡς τὸ τῆς μελίσσης· τὸ ὀπίσθιον αὐτῆς μέρος εἶνε πεποικιλμένον γραμμαῖς κιτρίναις ὀρίζοντίως ἢ σταυροειδῶς τεθειμέναις· βόμβον ἔχει παράδοξον καὶ μοναδικόν· τὸ δῆγμα αὐτῆς εἶνε θανάσιμον ἵπποις, βουσί καὶ κυσίν· ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ὁμῶς καὶ τῶν ἀγρίων ζώων οὐδεμίαν ἔχει ἐπιρροήν. Ὅταν τις ἀφίσῃ αὐτὴν νὰ τρέφηται ἐπὶ τῆς χειρὸς του, τὸ ἐντομον τοῦτο παρεντίθῃσι τὸν μεσαῖον αὐτοῦ τριόδοντα, ὅστις ἐντὸς προσβοκίδος περιέχεται· μεθ' ὃ σύρει ὀλίγον αὐτὸν πρὸς τὰ ὀπισθεν καὶ τότε προσλαμβάνει βύσσινον χρῶμα, ὡς ἀπὸ μεγάλῃν τινα ἐγχείρησιν ἐξερχόμενος· μικρὸς ἐρεθισμὸς καὶ ἐλαφρὸς πόνος ἀκολουθοῦσι τὸ δῆγμα τοῦτο».

Ἡ μυῖα, τὴν ὁποίαν ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου εἶχον, καλεῖται μα β ο ὄ γ γ α καὶ εἶνε πολὺ μεγαλύτερα τῆς κοινῆς μυίας, τὴν ὁποίαν καθ' ἐκάστην ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἡμῶν βλέπομεν, ἔχουσα μέγεθος τριπλάσιον τῆς κοινῆς μελίσσης· τὸ δὲ σῶμα αὐτῆς εἶνε πολλοῖς χρώμασι πεποικιλμένον· ἡ κεφαλὴ τῆς εἶνε μελανὴ καὶ ἔχει πρασινωπὴν τινα στιλπνότητα· τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ σώματος σημειοῦται διὰ λευκῆς γραμμῆς κατὰ μῆκος ἐκτεινομένης· ἡ λευκὴ αὕτη γραμμὴ ἄρχεται ἀπὸ τὸ μέρος κατὰ τὸ ὁποῖον ἐνοῦται τὸ σῶμα μετὰ τῆς προβοκίδος· ἐκατέρωθεν δὲ τῆς λευκῆς ταύτης γραμμῆς ἐκτείνονται δύο ἕτεραι γραμμαὶ, ὧν ἡ μὲν χρώματος βυσσίνου, ἡ δὲ ἀνοικτοῦ φαιοῦ· ὁ δὲ βόμβος αὐτῆς οὐδόλως εἶνε μοναδικός, καθότι δύναται τις νὰ ὑπολάβῃ αὐτὸν ἀντὶ βόμβου μελίσσης· συλλαμβανομένη προσπαθεῖ μετ' ἀγωνίας νὰ φύγῃ, οὐδέποτε ὁμῶς δάκνει· τοῦλάχιστον οὕτω συνέβη, ὅτε συνελήφθη ὑπ' ἐμοῦ. Τοιαύτη μετὰ εἴκοσι περίπου ἄλλων προσέβαλον τὸν ψαρόν μου ἵππον καὶ ἔδηξαν αὐτὸν τόσον σκληρῶς κατὰ τὰς κνήμας, ὥστε τὸ αἷμα ἔρρεε ποταμηνδόν· ἐνόμιζέ τις ὅτι εἶχε περιπατήσῃ τὸ δυστυχεὲς ἐντὸς λεκάνης αἵματος· τότε μοὶ ἤλθεν ἐπιθυμία νὰ ἐρευνήσω ἐπακριβῶς τὰ δηκτικὰ ὄργανα

τοῦ ἀδηφάγου τούτου ἐντόμου, ὅπερ καὶ ἔπραξα μεγάλως εὐχαριστηθεῖς· ἴσως τινὲς εἴπωσιν ὅτι, ὅπως ἐκδικηθῶ αὐτὰς διὰ τὸ ρεῦσαν αἷμα τοῦ ἵππου μου, ἐβασάνισα τινὰς αὐτῶν πρὸς τὴν ἔρευναν· διαβεβαιῶ ὅμως αὐτοὺς ὅτι ἐκ περιεργείας μόνον ὠθούμενος τὴν πρᾶξιν ταύτην ἐπιχείρησα !

Ἐρευνῶν τὴν φύσιν τῆς μυίας ταύτης ἀνεκάλυψα πλεῖστα παράδοξα πράγματα τῶν ὁποίων σύντομον ἐνταῦθα περιγραφὴν παρατίθημι πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν ἀναγνωστῶν μου. Ἡ κεφαλὴ αὐτῆς δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς λεπτοτάτην μικρογραφίαν κεφαλῆς ἐλέφαντος· καθότι καὶ μαύρην προβοσκίδα ἔχει καὶ ζεῦγος κερατίων τὸ χρῶμα καὶ τὸ κύρτωμα ἐλεφαντόδουσι παρεμφερῶν. Ἡ μαύρη προβοσκὶς δὲν εἶνε ἄλλο ἢ κοίλη θήκη, ἐντὸς τῆς ὁποίας τέσσαρα ἐρυθρὰ καὶ ὀξέα φλεβοτόμα μαχαιρίδια περιέχονται, καθ' ἣν ὥραν δὲν δάκνει. Ἄν τις διὰ τοῦ μικροσκοπίου παρατηρήσῃ αὐτὰ, μεγάλην μεταξὺ τούτων θέλει εὑρεῖ διαφορὰν πάχους· δύο τούτων εἰσὶ λίαν χονδρὰ, τὸ τρίτον εἶνε κατὰ τι λεπτότερον τῶν δύο πρώτων· τὸ τέταρτον ὅμως εἶνε ὅσον δύναταί τις νὰ φαντασθῇ λεπτόν, ἔχει χρῶμα γαλακτώδες καὶ εἶνε σχεδὸν διαφανές· ὅταν δὲ ἡ μυῖα αὕτη δάκνῃ, τὸ τελευταῖον τοῦτο βυζάνει τὸ αἷμα· τὰ δύο κεράτια χρησιμεύουσιν εἰς τὸ νὰ στενοχωρῶσι τὸ δακνόμενον μέρος σφίγγοντα αὐτό· τὰ μαχαιρίδια ἐξέρχονται τῆς θήκης των καὶ ἐν τῷ ᾧμα γίνεται ἡ ἐντομή. Τὴν μυῖαν ταύτην θεωρῶ ὡς τὴν λεγομένην ἀ λ ο γ ό μ υ ι α ν τῆς Ἀφρικῆς.

Ἡ δευτέρα μυῖα, ἣτις ἐξετέλει τὸ μέρος ὀξυτόνου, ὁμοίαζε καλλίτερον τὴν tsetse καὶ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ σώματος αὐτῆς. Εἶνε πεπρωκισμένη μετὰ μεγάλην εὐκίνησιάν· τρεῖς στρατιῶται ἐπὶ μίαν σχεδὸν ὥραν ἐτυραννίσθησαν ὅπως συλλάβωσι μίαν ἐξ αὐτῶν· συλλαμβανομένη κεντᾷ μετὰ μεγάλης ἀδηφαγίας τὴν χεῖρα, καὶ ἀδιακόπως προσπαθεῖ νὰ δῇξῃ· τότε δὲ μόνον ἀφίνει αὐτήν, ὅταν διὰ βελόνης καρφώσῃ τις τὸ σῶμα αὐτῆς, εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι τέσσαρα λευκὰ σημεῖα ὀριζοντίως τεθειμένα· τὰ δηκτικὰ αὐτῆς ὄργανα σύγκεινται ἐκ δύο μελανῶν κερατίων καὶ ἐνὸς μικροῦ στελέχους, χρώματος γαλακτώδους, συνελισσομένου ὑπὸ τὸν

λαιμόν αὐτῆς. Ὅταν θελήσῃ νὰ δῆξῃ, τὸ στέλεχος τοῦτο ἐξανκοντίζεται, τὰ δὲ κεράτια κρατοῦσιν αὐτὸ εἰς θέσιν εὐθεϊαν· ἡ μυῖα αὕτη μετὰ θάνατον χάνει τὰ ὠραῖα αὐτῆς τέσσαρα λευκὰ σημεῖα· τοῦ γένους τούτου μόνον ἐν εἶδος ἀπηντήσαμεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἡμῶν.

Ἡ τρίτη μυῖα, φωνὴν *contralto* ἔχουσα, καλεῖται παρὰ τῶν ἰθαγενῶν «κούφουα»· ἔχει δὲ μέγεθος τριπλοῦν τῆς κοινῆς μυίας καὶ πτερὰ μακρά. Τὸ έντομον τοῦτο εἶχε μὲν βόμβον ἀσθενέστερον, ἀλλ' ὅμως ἐπροξένει τὰ περισσότερα κακὰ· ἐπέπιπτον ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ τῶν ὄνων μου καὶ ἔδακνον αὐτὰ κατὰ τὰς κνήμας· τὸ αἷμα ἔρρεε ποταμηδόν· οἱ πόνοι τοὺς ὁποίους ὑπέφερον ἦσαν δεινοί· τὰ δυστυχή δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐβασανίζοντο· ἐκτὸς τούτου ἦσαν καὶ πολυάριθμα· τὰ τρία εἶδη τῶν μυιῶν τὰς ὁποίας ἄνω περιέγραψα, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἰθαγενῶν, εἰσὶν ὀλέθρια εἰς τὰ ζῶα καὶ τοῦτο εἶνε ἴσως τὸ αἷτιον διὰ τὸ ὁποῖον οἱ κάτοικοι χωρικοὶ, ἐκτὸς αἰγῶν τινων τὰς ὁποίας τρέφουσιν, οὐδόλως περὶ τὰ κατοικίδια ζῶα ἐνασχολοῦνται. Ταῦτα ἀκούσας καὶ ἰδὼν, ἀμέσως ἐνόησα ὅτι ἡ μυῖα αὕτη εἶνε ἡ ἀληθὴς «tsetse»

Τὴν πρωίαν τῆς δευτέρας ἡμέρας ἐσκέφθην καλλίτερον νὰ μὴ προχωρήσω, ἀλλὰ νὰ περιμείνω τὸ τέταρτον κερθάνιον μου. Ὁ περιηγητὴς Βόρτων βασισθεὶς ὡς ἐγὼ ἐπὶ τῶν ὑποσχέσεων τῶν Βανουαναίων ἐν Καόλη καὶ Ζαγγιβάρῃ ἠναγκάσθη νὰ περιμείνῃ ἔνδεκα μῆνας, ὅπως λάβῃ τὰ ὑποσχεθέντα αὐτῷ ἐμπορεύματα· ἐγὼ ὅμως οὐδὲ δι' ὅλην μου τὴν περιήγησιν εἶχον σκοπὸν νὰ θυσιάσω τοσοῦτον χρόνον· καθότι ἤθελεν εἶσθαι καταστροφή δι' ἐμέ, ζημία μεγάλη καὶ ἀνεπανόρθωτος, ἂν ἠναγκαζόμην μετὰ τὴν ἐν Οὐνυανυεμβέ ἀφίξιν μου νὰ σταματήσω ἀναμένων τὸ τέταρτόν μου κερθάνιον. Ἦρχισα λοιπὸν νὰ κυνηγῶ, ὅπως διασκεδάζω τὴν ἀνησυχίαν μου· ἤμην εἰσέτι πρωτόπειρος κυνηγός, καίτοι πολλὰ ζῶα εἶχον φονεύσει ἐν Ἀμερικῇ καὶ Περσίᾳ· ἐγνώριζα ὅμως καλὰ τὸ σκοπεύειν καὶ διὰ τοῦτο πάντοτε ἐπέστρεφον ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου κερδισμένος.

Μετὰ ἐνὸς милίου ὁδοιπορίαν ἀνὰ μέσου ὑψηλῶν χόρτων εἰσῆλθομεν πάλιν ἐντὸς σκοτεινῶν πεπυκνωμένων δασῶν. Ἦρχισα νὰ κρύπτωμαι καὶ νὰ παραμονεύω πρὸς ἄγρην ζώου τινός· ὡς πρὸς τοῦτο ὑπῆρξα ἀτυχής. Περιπατῶν εἰ-

δον ἴχνη μικροῦ αἰγάγρου *hartebeest*, τὰ ὅποια ἠκολουθήσαμεν. Τὰ ἴχνη ταῦτα ἤγαγον ἡμᾶς ἐντὸς δάσους διχοτομουμένου ὑπὸ ὠραίου ρείθρου· ἀκολουθῶν ὅμως τὸ ῥυάκιον ἔχασα αἰφνης τοῦτο καὶ προσπαθῶν νὰ εὔρω αὐτὸ ἔχασα τὴν ὁδὸν ἐντὸς πυκνοῦ δάσους ἀποπλανηθεῖς. Ἀμέσως ἐξήγαγον τοῦ κόλπου μου τὴν μικράν μου ναυτικὴν πυξίδα, διὰ τῆς ὁποίας ἠδυνήθην νὰ ἐπανακάμψω εἰς τὴν ἀνοικτὴν πεδιάδα, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ὁποίας τὸ στρατόπεδόν μου εὐρίσκετο. Μέχρις οὗ ὅμως ἐξέλθω τοῦ δάσους τούτου ὑπέστην τὰ πάνδεινα· καθότι δι' Ἀφρικανικῶν δασῶν διαβαίνων τις οὐδέποτε ἐξέρχεται μὲ φορέματα ἄσχιστα· ἐπειδὴ, ἐμπλεκόμενος εἰς τοὺς κλάδους τῶν πυκνῶν δένδρων, δὲν δύναται νὰ διαφύγῃ ἀπαλλασσόμενος αὐτῶν· ὅθεν ἀναγκάζεται ἢ ν' ἀφήσῃ τὰ ἐνδύματά του ἐπὶ τῶν κλάδων καὶ νὰ φύγῃ, ἢ νὰ μεταβάλλῃ αὐτὰ εἰς ῥάκη καὶ ἀπαλλαχθῇ. Ὅπως δύναμαι νὰ ὁδοιπορῶ ταχύτερον, εἶχον ἐνδυθῇ ἀπὸ φλανέλαν *ry-jamas*· οἱ δὲ πόδες μου περιεῖχοντο ἐντὸς σανδαλίων ἐκ καννάβεως, καθότι εἶχον κατὰ νοῦν ὅτι τὰ πάντα μοι ἤθελον συμβῆῃ κατὰ τὴν τρομερὰν καὶ φρικτὴν ταύτην ἀνὰ μέσον τῶν Ἀφρικανικῶν δασῶν ὁδοιπορίαν. Μόλις εἶχον προχωρήσει κατὰ τινα βήματα, κλάδος δένδρου καλουμένου *acacia horrida* μὲ συνέλαβεν ἐκ τοῦ δεξιοῦ μῆρου καὶ δὲν μὲ ἄφινε νὰ φύγω· αἱ ἄκανθαι τοῦ κλάδου τούτου προσκολληθεῖσαι ἐπὶ τῆς φλανέλας μου ἤρχισαν νὰ μὲ πληγόνωσι κατὰ τὸ δεξιὸν γόνυ· μετὰ κόπου καὶ μόχθου ἠδυνήθην τέλος ν' ἀπαλλαχθῶ, μὲ μέγα ὅμως σχίσμα τῆς φλανέλας μου ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· μόλις εἶχον ἀπαλλαγῇ τοῦ ἐπαράτου τούτου ἀκανθώδους κλάδου τῆς ἀκακίας, ὅτε ἕτερος κλάδος ὡς στέλεχος χονδρὸς τοῦ δένδρου τοῦ καλουμένου *kolquall* μὲ συνέλαβεν ἀπὸ τῶν ὤμων· ὅθεν ἕτερον σχίσμα μεγαλῆτερον τοῦ πρώτου καὶ ἀναπόφευκτον ὑπέστην κατὰ τὸν φλανέλαν μου. Ὀλίγας υἰάρδας μακρύτερον ἀκανθώδης ἀλόῃ ἔσχισε τὴν φλανέλαν μου κατὰ τὴν ἐτέραν κνήμην· μετὰ ταῦτα προσκόψας εἰς φυτόν τι τοῦ γένους *Convolvulus*, ὅπερ ἦτο σκληρόν ὡς ῥίζα, ἐξηπλώθην ἐπὶ στρωμνῆς ἀκανθῶν· ἀδιακόπως μοι συνέβαινον τὰ τοιαῦτα· ὁ πῖλος μου κατεσχίζετο· τὰ ἐνδύματά μου καὶ ἡ φλανέλα μου εἰς ῥάκη μετεβάλλοντο· τὸ δέρμα μου ἐπληγώνετο. Πρὸς ἐπίμετρον ὅλων τούτων τῶν δεινῶν, δηκτικόν τι καὶ στρυ-

φνὸν φυτὸν, ἰσχυρὰν ἐκπέμπον ὁσμὴν, μ' ἐπληξε σκληρῶς εἰς τὸ πρόσωπον· μετὰ τινὰς στιγμὰς τὸ πρόσωπόν μου ἔκαιεν ὥς διὰ πεπέρεως cayenne κοκκισθέν· ἐκτὸς τούτου καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα, ἔνεκεν τῆς πυκνότητος τοῦ δάσους, ἦτο θερμὴ καὶ πνιγνρά· ἡ δὲ φλανέλα μου εἶχε γίνεи κάθυγρος ὑπὸ τοῦ ἰδρώτος, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι ἐκ βροχῆς μεγάλης ἐξῆλθον. Ὅτε τέλος ἐπανάκαμψα εἰς τὴν πεδιάδα καὶ εἶδον πρὸ ἐμοῦ εὐρεῖαν ἑκτασιν, δι' ἧς ἀκωλύτως ἡδυνάμην νὰ πορεύωμαι καὶ ἐλεύθερον ἀέρα ἀνέπνεον, ὠρχίσθην νὰ μὴ διέλθω πλέον διὰ δάσους Ἀφρικανικοῦ, ἂν ἡ ἀνάγκη δὲν καλέσῃ αὐτό.

Μολονότι τὰ ἐνδύματά μου ἦσαν κατεσχισμένα καὶ ἡ ἐπίδερμίς μου πληγωμένη, μεγάλην εὐχαρίστησιν ἡσθάνθην ἐπὶ τῇ θεᾷ τῆς μεγάλης πρὸ ἐμοῦ ἐκτεινομένης πεδιάδος· πρασίνη χλόη, καλὰ δένδρα καὶ ὠραῖα φυλλώματα ἐκόσμουν αὐτήν· δάση εὐγενῆ καὶ πυκνὰ ἔκειντο περὶ τὴν εὐρεῖαν ταύτην καὶ ἐκτεταμένην πεδιάδα, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἔκειντο τῇδε κάκεισε ἐσπαρμένοι ὠραῖοι θαμνῶνες παρεμφερεῖς πρὸς μικρὰς νήσους· ταῦτα πάντα τοσοῦτον μ' ἠυχαρίστησαν, ὥστε ἤρχισα νὰ δοξολογῶ τὸν Ὑψιστον. Ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἄλλην ἡ περὶ τῆς χώρας ταύτης ἰδέα μου καθίστατο καλλιτέρα, καίτοι αἱ κατὰ τὴν πορείαν μου ἀναφυόμεναι δυσκολίαι μεγάλως μ' ἔβλαπτον· πρὸς τούτοις διάφοροι νόσοι ὑφίσταντο, αἵτινες μέγαν μοὶ παρεῖχον φόβον· ἤμην ὅμως ἠναγκασμένος νὰ προχωρῶ, ἔχων πάντοτε κατὰ νοῦν τὰς λέξεις : « Ἐμπρός ! πάντοτε, Ἐμπρός ! » — Εἶχον ἀναγνώσει τὸ σύγγραμμα τοῦ πλοιάρχου Βόρτωνος, ἐν ᾧ ὁ ἀτρόμητος οὗτος περιηγητὴς, περιγράφων τὸν Ἀφρικανικὸν πυρετὸν, καθιστᾷ αὐτὸν φρικτότερον παρ' ὅσον εἶνε διὰ τῶν πικρῶν καὶ τρομερῶν αὐτοῦ φράσεων, αἵτινες συνήθως ἐμπνέουσιν αἶσθημα φρίκης καὶ τρόμου εἰς πάντα ἀναγνώστην. Τὸ αἶσθημα τοῦτο εἶχε καταλάβει καὶ τὴν φαντασίαν μου· ἔνεκεν δὲ τούτου ἀπεφάσισα νὰ μὴ ἐξέλθω οὐδὲ κατὰ ἓν βῆμα τῆς ὁδοῦ τὴν ὁποίαν ἀπ' ἀρχῆς παραδεχθεῖς ἐπορεύομην. Πρὸς τούτοις τὸ σύγγραμμα « *Lake Regions of Central Africa* » καὶ αἱ περιγραφαὶ τῶν ἐν Ζαγκιθάρῃ Εὐρωπαϊῶν ἐμπόρων μοὶ εἶχον ἐμπνεύσει κακίστην περὶ τῆς χώρας ταύτης ἰδέαν· πάντες, συγγραφεῖς τε καὶ ἐκθέται μοὶ παρίστων τὸ ἐσωτερικὸν ὑπὸ φρικτὴν ὅλως ὁ-

ψιν. Ἴδου δὲ ἡ ἰδέα τὴν ὁποίαν κατ' ἀρχὰς εἶχον σχηματίσει περὶ τῆς χώρας ταύτης :—ὅτι τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς δὲν ἦτο ἄλλο ἢ εὐρὺ ἔλος βρίθον παντοίων νόσων καὶ πυρετῶν ! . . . ἐνόμιζον ὅτι, ἂν ὁ πυρετὸς δὲν μ' ἐθανάτωνεν ὀλοσχερῶς, ἤθελε τοσοῦτον ἐξασθενήσῃ τὸ πνεῦμά μου καὶ ἐκνευρίσῃ τὰς σωματικὰς δυνάμεις μου, ὥστε πολλῶν ἀνθρωπίνων προσόντων ἤθελον στερηθῇ· ἐνόμιζον ὅτι ἤθελον ἀποκατασταθῇ κ ο υ φ ο ς ἐν τῷ μέλλοντι καὶ μείνῃ διὰ βίου ἡλίθιος. Ἐφантаζόμεν ὅτι τὸ φρικτὸν τοῦτο ἔλος ἐξετείνετο πλεόντων διακοσίων μιλίων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ· ὅτι ἐντὸς τοῦ βορβορώδους αὐτοῦ ὕδατος ἄπειρον πλῆθος ἵπποποτάμων, κροκοδείλων Ἀφρικανικῶν καὶ Ἀμερικανικῶν, σαυρῶν, χελωνῶν καὶ φρύνων διεσκέδαζον· καὶ ὅτι τὸ μίasma ἐκπεμπόμενον ἐκ τῆς εὐρείας ταύτης συναγωγῆς τῶν βορβορωδῶν ὑδάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων πλεῖστα ζῶα ἐφθείροντο καὶ ἐσθίποντο, ἦτο πυκνὸν καὶ βλαβερὸν ὡς ἡ σκοτεινὴ καὶ φυσικὴ ἐκείνη τοῦ Λονδίνου ὀμίχλη. Φανταζόμενος ταῦτα ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον τοὺς ταλαιπώρους Βόρτωνα καὶ Σπήκ, τῶν ὁποίων αἱ εἰκόνες εἰσέτι κατέτρυχον τὸν νοῦν μου ! . . . οἱ δυστυχεῖς ! ἀμφοτέροι μεγάλως ἐβλάβησαν ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ αὐτοῦ, ὅστις κατέστησε τὸν Βόρτωνα ἀπόμαχον, ἐν ᾧ σχεδὸν κατέστρεψε τὸν Σπήκ. Τὸ ζέον καὶ πυρετωδὲς ὕφος τοῦ πλοιάρχου Βόρτωνα ἐφαίνετο ἀποτέλεσμα Ἀφρικανικῆς νόσου· ἀφ' ἧς ἡμέρας ὅμως ἐπάτησα τὸν πόδα μου ἐπὶ τῆς ἡπείρου ταύτης, ὁ νεφελώδης καὶ νεκρώσιμος οὗτος πέπλος ἤρχισεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἄλλην νὰ διαλύεται· τερπνὸν δὲ καὶ χαροποιὸν θέαμα διεδέχετο τὰς ὀδυνηρὰς ἐκείνας κατὰ φαντασίαν εἰκόνας. Μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἐπὶ δύο μῆνας ἐπὶ Ἀφρικανικοῦ ἐδάφους εὐρισκόμενοι οὐδόλως ἐβλάβημεν· οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων τοῦ κιρβανίου μου ἡσθένησε· μάλιστα δὲ οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπαχύνοντο καὶ εἶχον μεγάλην ὀρεξιν· ἐν βραχεῖ πάντες ἐχαίρομεν ἄκραν ὑγείαν.

Ἡ δευτέρα καὶ τρίτη ἡμέρα παρήλθον· οὐδεμίᾳ εἰδησις ἤλθεν ἀπὸ τὸν Μαγάγγαν· ἐπομένως ἠναγκάσθην νὰ πέμψω τὸν Shaw καὶ τὸν Βομβάην, ἵνα διὰ παντὸς μέσου παροτρύνωσιν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον· τὴν τετάρτην ἡμέραν ὁ Shaw καὶ ὁ Βομβάης ἐπέστρεψαν

ἀκολουθούμενοι παρά τοῦ ὀκνηροῦ Μαγάγγα καὶ τῶν ὀκνηροτέρων αὐτοῦ ἀνθρώπων. Ἡρώτησα αὐτὸν τὸ αἴτιον τῆς ἀργοπορίας του· μοὶ ἀπεκρίθη ὅτι οἱ ἄνθρωποι του ἦσαν λίαν ἀσθενεῖς καὶ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ κουράσῃ αὐτοὺς, καθότι ἐφοβεῖτο μὴ πάθωσι μεγαλητέραν νόσον· πρὸς τούτοις μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ εἰς τοῦτο τὸ μέρος στρατοπέδευσις μου ἐγένετο ἀνωφελῶς· ὅτι ἐκεῖνοι ἠναγκάσθησαν νὰ μείνωσι μίαν ἡμέραν περισσότερον εἰς Ῥοζάκον· καὶ ὅτι κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἠδυνάμην νὰ προχωρήσω μέχρι τοῦ Κιγγαροῦ καὶ νὰ κατασκηνώσω ἐκεῖ μέχρι τῆς ἀφίξεώς των. Ἀμέσως λοιπὸν ἀνεστρατοπέδευσα καὶ ἐκίνησα διὰ Κιγγαροῦ, τὸ ὁποῖον ἀπεῖχε πέντε μίλια ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου μου.

Κατὰ τὴν πορείαν ταύτην ἡ γῆ παρίστα πάλιν ἀνισότητας· καὶ πρῶτον μὲν ἀπηντήσαμεν δάση, τὰ ὅποια πολὺ ἐκώλυον τὴν διάβασιν· τῆς φορτηγοῦ ἀμάξης. Πισσόλιθοι καὶ ἀσβεστόλιθοι ἐφαίνοντο ἄνω τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους κατὰ σωροὺς καὶ στοιβάδας ὑψούμενοι· βλέποντες τὰ μικρὰ ταῦτα ὑψώματα ἤρχισαμεν νὰ κατατρυχώμεθα ὑπὸ τῆς ιδέας ὅτι εὕρισκόμεθα πλησίον ὑψηλῶν ὄρεινῶν χωρῶν· ἡ δὲ ἰδέα ἡμῶν αὕτη κατέστη βεβαιότερα, ὅτε παρατηρήσαμεν τὰς πορφυρᾶς κωνοειδεῖς κορυφὰς τῆς Οὐδόης ὑψουμένης βορειῶς καὶ βορειοδυτικῶς· ἡ ἀνωτάτη τῶν ὄρειν τούτων κορυφή καλεῖται Διλίμα καὶ ὑψοῦται περὶ τοὺς 1500 πόδας ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· μετ' ὀλίγον ὁμοῦς ἡ ὁδός, ἀντὶ νὰ ἐκτείνηται βορειοδυτικῶς ὡς πρότερον, ἤρχισεν ἀνεπαισθήτως νὰ τρέπηται πρὸς δυσμὰς· ἡ χώρα ἐξετείνετο εἰσέτι κατὰ μικρὰ ὑψώματα προσόμοια κυματισμοῖς· πρὶν ἢ τραπῶμεν πρὸς δυσμὰς, εἰσῆλθομεν ἐντὸς λεκανοειδοῦς κοιλάδος, πρασίνῃ χλόῃ καὶ σίτῳ πεφυτευμένης, διὰ τῆς ὁποίας ἡ ὁδός διερχομένη τρέπεται πρὸς δυσμὰς.

Μεταξὺ τῶν ἐπιμήκων τούτων ὑψωμάτων ὑπῆρχον κοιλώματα, εἰς ἓν τῶν ὁποίων ἔκειτο τὸ χωρίον τοῦ Κιγγαροῦ, τοῦ ὁποίου τὰ ὅρια βλέπων τις ἀμέσως ἐννοεῖ ὅτι λοιμός καὶ πυρετὸς μαστίζουσιν αὐτό· καθ' ἣν ἡμέραν ἐφθάσαμεν, ὁ οὐρανὸς ἦν νεφελώδης· σκοτεινὰ νέφη, μέγαν ὄμβρον προαγγέλλοντα, πυκνὰ δάση μέγα σκότος διαχέοντα ἐκάλυπτον ἄνωθεν καὶ πλαγίως τὸ χωρίον· καὶ πιθανὸν νὰ

ἦνε αὐτὴ ἡ αἰτία ἔνεκεν τῆς ὁποίας τὸ χωρίον τοῦτο δὲν μοι ἤρεσε τόσον πολὺ· καθότι ἡ χαμηλὴ αὐτοῦ τὸποθεσία, τὰ πανταχόθεν τὸν ὀρίζοντα σκιάζοντα δάση αὐτοῦ καὶ αἱ μεγάλαι ἐκεῖναι συναγωγαὶ τῶν λιμναζόντων ὑδάτων παρήγαγον κατὰ πρῶτον ἐν τῇ φαντασίᾳ μου ἰδέαν οὐχὶ εὐάρεστον.

Πρὶν ἢ κατασκηνώσωμεν καὶ διευθετήσωμεν τὰ τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν τρομακτικὴ βροχὴ, προαγγέλλουσα τὴν ὅσον οὐπὼ ἔλευσιν τῆς Μασίκας, ἤρχισε κατὰ χειμάρρους νὰ πίπτῃ τόσον πολὺ, ὥστε ὁ πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν ἀρτιγενὴς ἔρως μου, τὸν ὁποῖον πρό τινος ἐξέφρασα, ἤρχισε νὰ ἐλαττοῦται ἡ καὶ νὰ μηδενίζεται. Ἐντούτοις, μετ' ὅλην αὐτὴν τὴν βροχὴν, εἰργάσθημεν μέχρις οὗ ἐστήσαμεν τὰς σκηνάς καὶ ἀπεθηκεύσαμεν τὰς τὴν περιουσίαν ἡμῶν συνιστῶσας πραγματείας, πρὸς προφύλαξιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς βροχῆς καὶ τῶν κλεπτῶν· ἐβλέπομεν δὲ μετ' ὑπομονῆς τὴν ῥαγδαίαν ταύτην βροχὴν, ἥτις πλήττουσα τὸ ἔδαφος μετεσχημάτιζεν αὐτὸ εἰς βόρβορον· τὸ στρατόπεδον ἡμῶν μετεβλήθη εἰς ἀγρὸν βρίθοντα μικρῶν λιμνῶν καὶ ποταμίων.

Περὶ τὴν νύκτα, ὅτε πλέον ἡ σκηνὴ αὕτη ἤρχισε νὰ καθίσταται εἰς τὸ ἄκρον δυσάρεστος καὶ κακὴ, ἡ βροχὴ ἔπαυσεν· οἱ δὲ ἐγχώριοι, ἐξεληθόντες τῶν χωρίων μετὰ πωλήσιμα αὐτῶν, ἤλθον σωρηδὸν εἰς τὸ στρατόπεδον ἡμῶν. Πρῶτος μεταξὺ τούτων, — κατὰ τὰ ἔθιμα αὐτῶν, ὡς φαίνεται, — ἤλθεν ὁ Σουλτάνος τοῦ χωρίου — ὅστις παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις καλεῖται, ἄρχων, ἀρχηγὸς ἢ κεφαλὴ — φέρων τρία μέτρα σίτου *μ α τ ἄ μ α* καὶ ἡμῖου μέτρον ὀρυζίου· μετὰ παρὰ αὐτὸν δὲ διὰ πατρικῶν μειδιαμάτων νὰ δεχθῶ αὐτὰ· ὑπὸ τὴν ἰλαρὰν ὅμως ταύτην προσωπίδα, τοὺς λήμονας ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ ἐρυτιδωμένον μέτωπον τοῦ ἀνακτος τούτου ἐκρύπτετο ψυχὴ πανοῦργος καὶ δολία. Ἀπαντήσας αὐτῷ μετὰ τὸ αὐτὸ ὕφος, δι' οὗ καὶ ἐκεῖνος, εἶπον: — «Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κιγγαροῦ μετ' ὠνόμασε πλούσιον σουλτάνον· ἂν λοιπὸν ἡμῖαι τοιοῦτος διὰ ποῖον λόγον δὲν ἔρχεται αὐτὸς πρὸς ἐμὲ μετὰ πλούσιον δῶρον, ὅπως λάβῃ καὶ παρ' ἐμοῦ πλούσιαν ἀμοιβήν;» — «Ὁ Κιγγαροῦ εἶνε πτωχός· δὲν ὑπάρχει ματάμα εἰς τὸ χωρίον». Τότε εἶπον αὐτῷ ὅτι ἀφ' οὗ δὲν ὑπάρχει ματάμα εἰς τὸ χωρίον, θέλω πληρώσει αὐτῷ 1) 2) σοῦκκον ἢ 1

ὑάρδαν ὑφάσματος, τοὔτέστι ποσὸν ἀνάλογον τοῦ δώρου του· ὅτι ὡς ἐκεῖνος ὀνομάζει τὸν σῖτον του καὶ τὸ ὀρύζιον του δ ῶ ρ α, οὕτω καὶ ἐγὼ δικαιουμαι νὰ ὀνομάσω τὴν μίαν ὑάρδαν ὑφάσματος μου ἐπίσης δ ῶ ρ ο ν. Ἡ λογικὴ αὕτη ἤρεσε κάπως πρὸς τὸν ἄνακτα, ὅστις ἀνεχώρησεν εὐχαριστημένος.

Ἀ π ρ ι λ ί ο υ 1. — Τὴν ἡμέραν ταύτην ἡ ἐκστρατεία ὑπέστη ἀπώλειαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ψαροῦ Ἀραβικοῦ ἵππου, τὸν ὅποιον μοὶ εἶχε δωρήσει ὁ Σουλτάνος τῆς Ζαγγιβάρης Σαῖτ Βουργάζ· τὴν προτεραίαν νύκτα εἶχον παρατηρήσει ὅτι ὁ ἵππος μου ὑπέφερεν. Ἀμέσως μοὶ ἐπῆλθον κατὰ νοῦν οἱ λόγοι τοῦ Διδάκτορος Kirk, Βρεττανοῦ Προξενικοῦ Πράκτορος ἐν Ζαγγιβάρη, ὅστις συχνότατα μοὶ ἔλεγε μετὰ θετικότητος ὅτι ἀδύνατον νὰ ζήσῃ ἵππος ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Ἀφρικῆς ἔνεκεν τῆς μυίας tsetse· ἐξετέλεσα λοιπὸν αὐτοψίαν καὶ ἤρχισα νὰ ἐρευνῶ τὸν στόμαχον, καθότι ὑπέθετον ὅτι ἐντὸς αὐτοῦ ἐνουπῆρχεν ἡ ἀσθένεια. Ἐκτὸς πολλῶν ἀπέπτων μαζῶν σίτου ματάμα καὶ χόρτου, εὗρέθησαν πρὸς τούτοις καὶ εἴκοσι πέντε μικροὶ, παχεῖς καὶ λευκοὶ σκώληκες ὡς βδέλλαι προσκεκολλημένοι εἰς τὸ ἐπικάλυμμα τοῦ στομάχου· πρὸς τούτοις καὶ τὰ ἔντερα ἔβριθον μακρῶν καὶ λευκῶν σκωλήκων. Τοῦτο μόνον μ' ἐπαρηγόρησεν: — ὅτι οὐδεὶς ἄνθρωπος, οὐδὲν ζῶον ἠδύνατο νὰ ζήσῃ μὲ τοις αὐτοῦ σκωλήκων ἐντὸς τῶν ἐντοσθίων αὐτοῦ.

Ἰνα μὴ ὁ σκελετὸς τοῦ ζώου μολύνῃ τὴν κοιλάδα, ἔθαψα αὐτὸν βαθέως κατὰ γῆς εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι περίπου ὑάρδων ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου μου. Ἡ προφυλακτικὴ αὕτη πρᾶξις μου παρώργισε λίαν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ χωρίου Κιγγαροῦ, ὡς καὶ τοὺς ἄλλους ἀρχηγούς τῶν πέριξ χωρίων, ἅτινα ὅλα ὁμοῦ μόλις ἠρίθμουν δύο δωδεκάδας ἀθλίων καλυβῶν· πάντες οὗτοι οἱ σουλτάνοι συνῆλθον εἰς συμβούλιον, σκοπὸς τοῦ ὁποίου ἦτον ἡ εὕρεσις μέσου, δι' οὗ νὰ λάβωσι παρὰ τοῦ λευκοῦ δίκην προστίμου ἐν ἡ δύο δότι Μερικάνι· ἀφοῦ λοιπὸν ἕκαστος ὑπέδειξε τὸν ἴδιον τρόπον πάντες ὁμοῦ ἀπεφάνθησαν ὅτι ὁ ἐνταφιασμὸς ζώου ἐπὶ ξένου ἐδάφους ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ ιδιοκτῆτου ἦτο σφάλμα σοβαρὸν, ἔνεκεν τοῦ ὁποίου ὁ Μουσούγγου (λευκός) ἔπρεπε νὰ ὑποβληθῇ εἰς πρόστιμον. Ἀμέσως λοιπὸν ὁ Κιγγαροῦ, θεωρῶν τὴν πρᾶξίν μου ὡς σφάλμα ἀσυγχώρητον, ἔσχε τὴν

ἀναΐδειαν νὰ πέμψῃ πρὸς ἐμὲ τέσσαρας τῶν νέων αὐτοῦ, οἵτινες μοι ὠμίλησαν κατὰ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: — «Ἐθαψας τὸν ἵππον σου εἰς τὸ γήπεδόν μου, πολὺ καλὰ . . . τὸ παραδέχομαι· δὲν ἐπιθυμῶ νὰ τὸν ἐκβάλῃς· ἄφες αὐτὸν εἰς τὸ μέρος τοῦ· πρέπει ὅμως νὰ μοι πληρώσῃς δύο δότι Μερικάνι». Πρὸς ἀπάντησιν εἶπον εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους νὰ εἰπωσι πρὸς τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ ὁμιλήσω κατ' εὐθείαν μετ' αὐτοῦ περὶ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως καὶ ὅτι, ἂν καὶ ἐκεῖνος ἐπιθυμῇ τοῦτο, ἅς ἔλθῃ ἐκ δευτέρου νὰ μ' ἐπισκεφθῇ ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου. Τὸ χωρίον ἀπέῤῃχε τῆς σκηνῆς μου κατὰ λίθου βολήν· μετὰ τινα λοιπὸν λεπτὰ ὁ μέγας ἀρχηγὸς παρῤῥησιάσθη εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς μου, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ ἡμίσεως τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου του.

Ὁ ἐξῆς διάλογος ἔλαβε χώραν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ· παραθέτω δὲ αὐτὸν ἐνταῦθα, ὅπως ἐννोधώσωσιν οἱ ἀναγνώσται μου μεθ' ὁποίων ἀνθρώπων ἐπὶ ἐν ἔτος διεπραγματευόμην.

Λευκὸς ἄνθρωπος. — «Εἶσαι ὁ μέγας ἀρχηγὸς τοῦ Κιγγαροῦ;»

Κιγγαροῦ. — «Χοῦ-χού! Μάλιστα».

Λευκὸς ἄνθρωπος. — «Ὁ μέγας, ὁ μέγιστος ἀρχηγός;»

Κιγγαροῦ. — «Χοῦ-χού! Μάλιστα».

Λευκὸς ἄνθρωπος. — «Πόσους στρατιώτας ἔχεις;»

Κιγγαροῦ. — «Τί;»

Λευκὸς ἄνθρωπος. — «Πόσους πολεμιστὰς ἔχεις;»

Κιγγαροῦ. — «Κάνένα!»

Λευκὸς ἄνθρωπος. — «Κάνένα; . . . χά! χά! καὶ ἐγὼ ἐνόμιζα ὅτι ἔχεις μαζὴ σου χιλίους! . . . τότε πῶς ἀπεφάσισας νὰ ἔλθῃς ἐδῶ καὶ νὰ ἐπιβάλῃς πρόστιμον δύο δότι διὰ τὸ θάψιμον τοῦ ἀλόγου μου εἰς ἐμὲ τὸν ἰσχυρὸν λευκόν, ὁ ὁποῖος ἔχω πλῆθος πυροβόλων καὶ στρατιωτῶν;»

Κιγγαροῦ. — (ἀμνηχανῶν) «Ὅχι!... ἔξερῶ ἡ γὰρ;... δὲν ἔχω στρατιώτας· μόνον ὀλίγους νέους ἔχω».

Λευκὸς ἄνθρωπος. — Διατὶ λοιπὸν ἔρχεσαι ἐδῶ καὶ χαλᾷς τὸν κόσμον!»

Κι γ γ α ρ ο ὕ. — «Ξεύρω γώ; νά! . . . ἐγὼ δὲν πταίω· οἱ ἀδελφοί μου πταίου· αὐτὸ ἐπάνω· ἐκεῖνοι μ' ἐφώναξαν καὶ μοι εἶπον: — Ἐλα ἄδω, Κι γ γ α ρ ο ὕ· γιὰ ἃς τί ἔκαμεν αὐτὸς ὁ λευκός; νὰ λάβῃ κατοχὴν τοῦ γηπέδου καὶ νὰ θάψῃ τὸ ἄλογόν του εἰς αὐτὸ χωρὶς τὴν ἀδειάν σου; ἀμέσως, πῆγαινε πρὸς αὐτὸν νὰ ἰδῇς μὲ ποῖον δικαίωμα ἔκαμεν αὐτό! Ἦλθον λοιπὸν νὰ σ' ἐρωτήσω, ποῖος σοι ἔδωκε τὴν ἀδειαν νὰ κάμῃς τὸ γήπεδόν μας νεκροταφεῖον;»

Λ ε υ κ ὸ ς ἄ ν θ ρ ω π ο ς. — «Δὲν ἔχω ἀνάγκην ἀδείας ὅταν πρόκηται νὰ πράξω καλόν. Ὁ ἵππος μου ἀπέθανεν· ἂν ἄφαινα αὐτὸν νὰ σῆπῃται ἐντὸς τῆς κοιλάδος σου, ἀμέσως ἀσθένεια ἤθελεν ἐπισκεφθῇ τὸ χωρίον σου· τὸ νερόν, τὸ ὁποῖον ὅλοι σας πίνετε, ἤθελε γίνεи βλαβερὸν καὶ κακόν· τὰ δὲ κιρβάνια οὐδέποτε ἤθελον σταματᾶ εἰς τοῦτο τὸ μέρος· καθότι θὰ ἔλεγον: — «Τὸ μέρος τοῦτο εἶνε μεμολυσμένον· φύγωμεν!» Ταῦτα ἀρκοῦσιν· ἐκ τῶν λόγων σου ἐννοῶ ὅτι δὲν θέλεις νὰ μένῃ ὁ ἵππος μου εἰς τὴν κοιλάδα σου τεθαμμένος· πολὺ καλὰ! εἰς τοῦτο εἴμεθα σύμφωνοι! ὁμολογῶ ὅτι ὡς πρὸς τοῦτο ἔσφαλα· τὸ σφάλμα μου ὅμως τοῦτο δὲν εἶνε καὶ ἐνεπανόρθωτον· εὐκόλως δύναμαι νὰ ἐπανορθώσω τοῦτο· τώρα εἰς τὴν στιγμὴν οἱ στρατιῶταί μου θέλουσιν ἐκβάλλει τὸν ἵππον μου, θέλουσι καλύψει καὶ διορθώσει τὸ ἔδαφος ὡς πρότερον· τὸ δὲ ζῶον θέλουσιν ἀφήσει εἰς τὸ μέρος ἐφ' οὗ ἀπέθανεν». (Μεθ' ὃ κράξας τὸν Βομβάην) «Ἐ! Βομβάη! . . . λάβε στρατιώτας μετὰ σοῦ· διὰ ταξὸν αὐτοὺς νὰ σκάψωσι καὶ νὰ ἐκβάλωσι τὸν ἵππον μου ἀπὸ τοῦ γηπέδου τούτου, νὰ σύρῳσιν αὐτὸν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἀπέθανεν, καὶ ὅλοι σας ἐτοιμάσατε τὰ πάντα ν' ἀναχωρήσωμεν αὐρίον τὸ πρῶτ' ἀμέσως!»

Ὁ Κι γ γ α ρ ο ὕ τρέμων ἤρχισε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ παρακαλῇ λέγων: — «Ἀκούνα, ἀκούνα, βάνα!» — Ὅχι, ὅχι, αὐθέντα μου! μὴ θυμῶνῃς, καλέ μου λευκέ! τὸ ἄλογόν σου ἀπέθανε καὶ εἶνε ἐνταφιασμένον· ἄς μείνῃ οὕτω πῶς, ἀφοῦ ἐξ ἀρχῆς ἐγένεν οὕτως· δὲν θέλω νὰ ξεθαψῇς αὐτό! ὅχι! ἔλα νὰ φιλιωθῶμεν πάλιν!»

Ὁ Σάχης τοῦ Κι γ γ α ρ ο ὕ ἦλθε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὰ λογικά του· ἀπεχαιρετήθημεν εἰπόντες τὴν λέξιν τῆς εἰρήνης «κοναχέρι» καὶ ἐκεῖνος μὲν ἀνεχώρησεν εἰς τὰ ἱδία, ἐγὼ δὲ ἔμεινα μόνος συλλογιζόμενος τὴν ζημίαν ταύ-

την. Μετὰ ἡμίσειαν πάλιν ὥραν, ἦτοι περὶ τὴν 9 M. M., ὅτε πάντες σχεδὸν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐνύσταζον, ἤκουσα ὀδυνηροὺς στεναγμοὺς ἐνὸς τῶν ζώων μου. Ἐρωτήσας νὰ μάθω ποῖον ζῶον ὑποφέρει, ἐξεπλάγην ἀκούσας ὅτι ὁ ξανθός μου ἵππος ἐστέναξεν οὕτως. Ἀμέσως τότε λαβὼν εἰς χεῖράς μου φῶς ἐπορεύθην πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ δυστυχοῦς ζώου· παρετήρησα ὅτι ὑπέφερε πόνους ὀδυνηροὺς κατὰ τὸν στόμαχον· δὲν ἐγνώριζα ὅμως ἂν τοῦτο προήρχετο ἀπὸ δηλητηριῶδές τι φυτὸν ἢ ἀπὸ νόσον τινὰ τῆς Ἀφρικῆς· τὸ ταλαιπῶρον ἤμεσεν ἄφθονα ποσὰ ἀπέπτων ὑλῶν, αἵτινες ὅμως ἐκ τοῦ χρώματος αὐτῶν δὲν ἐφαίνοντο τόσον βλαβεραί· οἱ πόνοι ὅμως τοὺς ὁποίους ὑπέφερεν ἦσαν προφανῶς μέγιστοι, καθότι οἱ στεναγμοὶ τοῦ ἦσαν τῷ ὄντι λυπηροί, ἢ δὲ ἀγωνία του βιαία καὶ ὀρμητικὴ. Δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἤμην ἐξυπνος, ἐλπίζων ὅτι ὁ πόνος ἤθελε παρέλθει, καθότι ἐνόμιζα ὅτι προήρχετο ἀπὸ παράδοξόν τι καὶ νοσῶδες φυτὸν, τὸ ὁποῖον ἴσως ἔφαγε· τῇ ἐπαύριον ὅμως περὶ τὴν 6 πρωϊνὴν ὥραν, μετὰ βραχεῖαν περίοδον μεγάλης ἀγωνίας καὶ οὗτος ἐξέπνευσεν, ἀκριβῶς δέκα καὶ πέντε ὥρας μετὰ τὸν σύντροφον αὐτοῦ. Ἀνοίξας τὸν στόμαχον αὐτοῦ παρετήρησα ὅτι αἰτία τοῦ θανάτου τοῦ ἦτο ἡ ἐξῆς : — ἐντὸς τοῦ στομάχου τοῦ εἶχε σχηματισθῇ μέγας καρκῖνος ὁ ὁποῖος ἀνοίξας ἐσωτερικῶς ἔβλαψε τὸ ἐπικάλυμμα τοῦ στομάχου περισσότερον ἢ κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ ἐξετάνθη κατὰ ἓνα ἢ δύο δακτύλους εἰς τὸν λάρυγγα· τὰ ἐμπεριεχόμενα τοῦ στομάχου καὶ τῶν ἐντέρων ἦσαν μεμιγμένα μετὰ τοῦ ἐκ τοῦ καρκίνου τούτου ρεύσαντος κιτρίνου καὶ ἰξώδους ὑγροῦ.

Ἐντὸς λοιπὸν τοῦ βραχείος τούτου διαστήματος τῶν δέκα πέντε ὥρῶν ἀπώλεσα καὶ τοὺς δύο ἵππους μου. Ἡ αὐτοψία τῶν στομάχων ἀμφοτέρων τῶν ταλαιπῶρων τούτων πλασμάτων ἐπολλαπλασίασε τὰς ὀλίγας περὶ κτηνιατρικῆς ἐπιστήμης γνώσεις τὰς ὁποίας εἶχα· ἰδὼν τὸν αἰφνίδιον θάνατον τῶν δύο μου ἵππων, δὲν τολμῶ ν' ἀντιτείνω εἰς τοὺς λόγους τοῦ Διδ. Kirk, οὐδὲ νὰ εἶπω ὅτι δύνανται ἵπποι νὰ φθάσωσιν εἰς Οὐνυανυεμβὲ ἢ νὰ ταξειδεύσωσιν εὐκόλως τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Ἄν ὅμως ποτὲ ἐν τῷ μέλλοντι μοὶ παρουσιασθῇ παρομοία περίπτωση, οὐδόλως θέλω διστάσει νὰ λάβω μετ' ἐμοῦ τέσ-

σaras ἵππους καὶ τότε ἐλπίζω ν' ἀποδείξω τοῦτο· καθότι σκοπὸν ἔχω ν' ἀγοράσω ὁ ἴδιος ὑγιεῖς καὶ ῥωμαλέους ἵππους, οἵτινες νὰ δύνανται νὰ ὑπάγωσιν εἰς Οὐνυανυεμβὲ ἄνευ τινὸς βλάβης· τότε δὲ καὶ οἱ περιηγηταὶ οὐδόλως θέλουσιν ἀποθαῤῥύνεσθαι βλέποντες τὴν ὥς πρὸς τοὺς ἵππους μεγάλην μου ἀποτυχίαν.

Ἡ 1η 2α καὶ 3η Ἀπριλίου παρῆλθον, καὶ οὔτε εἶδομεν οὔτε ἠκούσαμεν τι περὶ τοῦ πάντοτε ὀκνοῦ τετάρτου κιρβανίου. Ταῦτοχρόνως ὁ κατάλογος τῶν ἀπροσδοκῆτων συμβάντων ἡῤῥανεν. Ἀφήσωμεν πλέον τὴν ἔνεκεν τοῦ κακοῦ τρόπου τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ τετάρτου κιρβανίου προσγινομένην μοι ἀπώλειαν καὶ ζημίαν τοῦ πολυτίμου χρόνου· ἀφήσωμεν τὴν ἀπώλειαν τῶν δύο ἡμῶν ἵππων καὶ ἴδωμεν τὰ περαιτέρω συμβάντα:—εἰς τῶν παγαζῖς μου τυχὼν εὐκαιρίας ἐδραπέτευσεν· ὁ διερμηνεὺς μου Σελῆμ προσεβλήθη ὑπὸ φρικτοῦ πυρετοῦ, κατόπιν δὲ τούτου καὶ ὁ μάγειρος καὶ μετ' αὐτὸν ὁ βοηθὸς τοῦ μαγείρου καὶ ῥάπτῃς τῆς ἐκστρατείας Ἀβδοῦλ Καδῆρ. Τέλος περὶ τὸ ἐσπέρας τῆς τρίτης ἡμέρας ὁ Βομβάης προσεβλήθη ὑπὸ ῥευματισμῶν, ὁ Οὐλέδης (ὁ παλαιὸς τοῦ Γράχτ ὑπηρέτης) ἐπρίσθη κατὰ τὸν λαιμόν, ὁ Ζαΐδης προσεβλήθη ὑπὸ διαβρροίας καὶ ὁ Κιγγαροῦ ὑπὸ τῆς φρικτῆς καὶ τρομακτικῆς νόσου μουκουγγούρου· ὁ παγαζῖς Καμίζης ἐπασχεν ἀπὸ ἀδυναμίας τῶν νεφρῶν, ὁ δὲ Φαρζάλλας ὑπὸ χολερικοῦ πυρετοῦ· πρὶν δὲ νυκτῶσῃ ὁ Μαχορίγας προσεβλήθη ὑπὸ διαβρροίας. Ἐμελέτων νὰ ἐπισπεύσω ὅσον τὸ δυνατόν τὴν εἰς Οὐνυανυεμβὲ πορείαν μου, μετὰ ταχύτητος διερχόμενος τὰς φρικτὰς ταύτας παραλίους χώρας· ἐνόμιζα ὅτι ἡδυνάμην νὰ ἐπιτύχω τοῦτο ἄνευ τινὸς περιστατικοῦ, ἄνευ τινὸς κωλύματος· αἱ ἐλπίδες μου ὅμως ἤρχισαν νὰ διαψεύδωνται, καθότι μοὶ συνέβαινον δυστυχήματα καθ' ὁδὸν ὅμοια ἐκείνων τὰ ὅποια εἶχε πάθει ὁ Σίρ Ροβέρτος Νάπιερ ἐν Ἀβυσσινίᾳ, προτρεπόμενος παρὰ τοῦ Διδ. Austin — ἐνὸς τῶν συντακτῶν τοῦ «Χρόνου» τοῦ Λονδίνου—νὰ ἐπισπεύσῃ ὅσον τὸ δυνατόν τὴν εἰς Μάγδαλα πορείαν αὐτοῦ. Ἐκ τῶν εἴκοσι καὶ πέντε ἀνθρώπων τοῦ κιρβανίου μου εἰς εἶχε δραπετεύσει, καὶ δέκα ἦσαν ἀσθενεῖς· ἡ δὲ προαίσθησις, ἣτις μὲ κατέλαβεν, ὅτε εἶδον τὰ πλησίον τοῦ Κιγγαροῦ μέρη, δυστυχῶς ἤρχισε νὰ ἐπαληθεύῃ.

Τὴν 4ην Ἀπριλίου, ὁ Μαγάγγας καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἐφάνησαν· ἡ ἀφίξις αὐτῶν προαγγελῆθη ἡμῖν διὰ πυροβολισμῶν καὶ σαλπισμῶν· τὰ δύο ταῦτα εἶνε τὰ συνήθη σημεῖα ἀφίξεως κιρβανίου ἐν ταῖς χώραις αὐταῖς. Οἱ ἀσθενεῖς τοῦ Μαγάγγα ἐκαλλιτέρευσαν ἐπαισθητῶς· εἶχον ὁμῶς ἀνάγκην ἀναπαύσεως ἐπὶ μίαν ἔτι ἡμέραν ἐν Κιγγαροῦ. Τὸ ἑσπέρας ἤλθε πλησίον μου καὶ ἤρχισε νὰ μ' ἐπαινῇ διὰ τὴν μεγαλοδωρίαν μου· μοι ἔδιδε πληροφορίας λεπτομερεῖς περὶ τῶν πανουργιῶν τοῦ Σοῦρ Χατζῆ Πάλου, ὅστις οὐδὲν ἄλλο ἔκαμεν ἢ νὰ τυραννῇ αὐτὸν διὰ τῆς φιλαργυρίας του· πάντα ταῦτα σκοποὶν εἶχον νὰ ἐνθαρρύνωσιν ἐμὲ νὰ δώσω αὐτῷ ὑφάσματα πολλά· εἰς ἀπάντησιν ὁμῶς εἶπον αὐτῷ ὅτι ἀφ' ὅτου ἀνεχώρησα ἐκ Βαγαμβού, ἔπαυσα πλέον νὰ ἦμαι μεγαλόδωρος· ὅτι τώρα εὐρισκόμεθα ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ὅπου τὸ ὑφασμα ἔχει μεγάλην ἀξίαν· ὅτι τὰ ὑφάσματα τὰ ὁποῖα ἔχω μόλις ἐπαρκοῦσι πρὸς τροφήν ἐμοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων μου· ὅτι αὐτὸς καὶ τὸ κιρβανιόν του μοι ἐστοίχισαν περισσότερα χρήματα καὶ μ' ἐθορύβησαν πλειότερον παντὸς ἄλλου κερβανίου, ὡς ἦτο ἀληθές. Ἀκούσας ταῦτα καὶ ἰδὼν ὅτι εἶχον δίκαιον, ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ εὐχαριστημένος· ἀλλ' ἐγὼ, ἵνα καταστήσω αὐτὸν ταχύτερον, ὑπεσχέθην αὐτῷ ὅτι ἂν ὑπάγῃ ταχέως εἰς Οὐνυανυεμβέ, θέλω τὸν εὐχαριστήσῃ ἀρκούντως, ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ ὁμῶς νὰ προπορευθῇ ἐμοῦ.

Τὴν 5ην Ἀπριλίου τὸ τέταρτον κιρβανιον ἀνεχώρησε καὶ ἐντὸς ὀλίγου δὲν ἐβλέπομεν πλέον αὐτό· πρὶν ὁμῶς ἀναχωρήσῃ, ὁ ἀρχηγὸς Μαγάγγας θέλων νὰ μ' εὐχαριστήσῃ μοι ὑπεσχέθη ὅτι, ὅσον ἂν ταχέως ἀκολουθήσωμεν αὐτόν, δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ φθάσωμεν αὐτὸν οὐδ' εἰς Σιμπαμουέννην.

Τὴν πρωίαν τῆς ἐπαύριον, ὅπως ἐξεγείρω τοὺς ἀνθρώπους μου ἀπὸ τῆς νάρκωσιν, εἰς ἣν εἶχον περιπέσει, ἔδωκα τὸ σημεῖον τῆς ἐγέρσεως κατὰ τρόπον τερπνὸν καὶ εὐχάριστον· ἔλαβον διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς τηγάνιον ἐκ κασσιτέρου διὰ δὲ τῆς ἄλλης μέγα κοχλιάριον ἐκ σιδήρου καὶ ἤρχισα νὰ κτυπῶ, εἰδοποιῶν πάντας ὅτι σήμερον πρόκειται νὰ κινήσωμεν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τερπνῆς ταύτης ἐγέρσεως ἦτο καλόν, καθότι ἕκαστος ἀνεδέχθη τὸ ἑαυτοῦ χρέος μετὰ προθυμίας μεγάλης· ἀνεχωρήσαμεν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ

ἡλίου. Οἱ χωρικοὶ τοῦ Κιγγαροῦ ὡς ἱέρακες ἔπεσαν ἐπὶ τῶν μικρῶν βραχῶν καὶ σκυμβάλα·ν, τὰ ὁποῖα εἶχομεν ρίψει ὡς ἄχρηστα κατὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν.

Εἰς ἀπόστασιν δέκα καίπέντε μιλίων ἀπὸ τοῦ Κιγγαροῦ ἔκειτο τὸ Ἰμπίκι· ἡ μικρὰ ἡμῶν ἐν Κιγγαροῦ διμονὴ διέφθειρε λίαν τὰ ἦθη τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν παγαζις, ἐξ ὧν ὀλίγοι κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην πορείαν εἶχον δυνάμεις νὰ φθάσωσιν εἰς Ἰμπίκι πρὸ τῆς νυκτός· οἱ ἕτεροι ἀκολουθοῦντες τοὺς πεφορτωμένους ὄνους ἐφάνησαν τὴν ἐπαύριον· ἡ κατάστασις τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σώματος αὐτῶν ἦτο λυπηρά. Ὁ παγαζις Καμίζης, ὅστις ἔπασχεν ἀπὸ ἀδυναμίας τῶν νεφρῶν, εἶχε δραπετεύσει λαθὼν μεθ' ἑαυτοῦ δύο αἶγας, μίαν σκηνὴν καὶ ὅλην τὴν ἀτομικὴν περιουσίαν τοῦ Οὐλέδης, ἣτις συνέκειτο ἐξ ἑνὸς μακροῦ Ἀραβικοῦ χιτῶνος, δέκα λιτρῶν υαλίνων κόκκων καὶ τινῶν ὠραίων ὑφασμάτων· τὴν περιουσίαν· του ταύτην ὁ Οὐλέδης δὲν ἠδύνατο νὰ φέρῃ ὁ ἴδιος· καθότι ἐβάστα φορτίον 70 λιτρῶν κόκκων Βούβου· δι' ὃ ἔδωκεν αὐτὴν πρὸς τὸν Καμίζην, ἔχων τὰ πιστὰ εἰς αὐτόν· οὗτος δὲ δραπετεύσας ἔλαβεν αὐτὴν μεθ' ἑαυτοῦ. Ἡ κλοπὴ αὕτη δὲν ἔπρεπε νὰ παρέλθῃ ἀτιμωρηταί· ἐξ ἄλλου ὁμῶς ὁ Καμίζης οὐδέποτε μόνος του θ' ἀπεφάσιζε νὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς ἡμᾶς· ἕνεκα τούτου ὁ Οὐλέδης καὶ ὁ Φεράζης ἔδραμον πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ κλέπτου, ἡμεῖς δὲ ἐμένομεν ἐν Ἰμπίκι πρὸς βελτίωσιν τῆς ὑγείας τῶν ἀφανισθέντων στρατιωτῶν καὶ ζώων.

Τὴν 8ην ἐξακολουθήσαντες τὴν πορείαν ἡμῶν ἐφθάσαμεν εἰς Μσοῦβαν, ἣτις ἀπεῖχε τοῦ Ἰμπίκι μόνον κατὰ δέκα μίλια· ἡ πορεία αὕτη θὰ μένῃ ἀνεξάλειπτος ἀπὸ τῆς μνήμης πάντων ἡμῶν, ἕνεκεν τοῦ κοπιώδους αὐτῆς. Ἀναχωρήσαντες ἐξ Ἰμπίκι εἰσῆλθομεν ἐντὸς δάσους μεγάλου καὶ πυκνοῦ, τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο μέχρι Μσοῦβας· τρεῖς μικραὶ θέσεις ἀνοικταὶ, λίαν ὁμῶς περιωρισμένα, ἔκειντο εἰς διάφορον ἀπ' ἀλλήλων ἐντὸς τοῦ δάσους ἀπόστασιν· εἰς τὰς θέσεις ταύτας σταματῶντες ἀνεπαυόμεθα· μεθ' ὃ ἠρχίζαμεν πάλιν τὴν κοπιαστικὴν ἀνὰ μέσον τῶν δασῶν ὁδοιπορίαν. Ἡ ἐκ τῶν σεσηπότων φυτῶν ἐκπεμπομένη ὁσμὴ ἦτο τόσον δυσώδης, τόσον δριμεῖα καὶ ἀνυπόφορος, τὸ δὲ ἐξ αὐτῆς παραγόμενον μίasma τόσον πυκνόν, ὥστε ἀπὸ στιγμῆς εἰς ἄλλην ἐνόμιζον ὅτι παροξυσμὸς πυρετώδης ἤθελε

ρίψει χαμαὶ ἀναισθήτους καὶ ἐμέ καὶ τοὺς ἀνθρώπους μου. Κατὰ μεγάλην ὁμως εὐτυχίαν ἀπεφύγαμεν τοῦτο· ἀλλὰ μέγαν καὶ σκληρὸν κόπον παρείχεν ἡμῖν ἡ φόρτωσις καὶ ἐκφόρτωσις τῶν συνεχῶς πιπτόντων δεμάτων. Ἐπτὰ στρατιῶται ὠδήγουν δέκα καὶ ἑπτὰ φορτωμένους ὄνους ἀνὰ μέσον τοῦ πυκνοῦ τούτου δάσους καὶ ἐπεμελοῦντο τὰ φορτία αὐτῶν· ἐντούτοις ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατιωτῶν οὐδόλως ἤρκει πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ κακοῦ· καθότι ἡ ὁδὸς εἶχεν εὖρος μόλις ἑνὸς ποδός· ἐκατέρωθεν δὲ τείχη ἀκανθωδῶν καὶ ἐρπόντων φυτῶν ἐκώλυον τὴν διάβασιν ἡμῶν· ἐκ τῶν πυκνῶν τούτων τειχῶν κλάδοι ἰσχυροὶ προεξετείνοντο ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου μέρους συμπλεκόμενοι πρὸς ἀλλήλους· οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ διαβῇ ἀνενόχλητος διὰ μέσου τῶν κλάδων αὐτῶν, οἵτινες ἐνίοτε τόσον χαμηλὰ ἔκειντο, ὥστε οὐδὲν ἠδύνατο νὰ περάσῃ κάτωθεν αὐτῶν ὑψηλότερον τῶν τεσσάρων ποδῶν, χωρὶς νὰ συλληφθῇ ὑπ' αὐτῶν, καὶ τότε ἀλλοίμονον! Ἄν λοιπὸν ὑποθέσῃ τις τὸ ὕψος τῶν ὄνων μέχρι τεσσάρων ποδῶν καὶ τὸ ὕψος τῶν δεμάτων τοῦ φορτίου αὐτῶν μέχρις ἄλλων τεσσάρων, εὐκόλως ἐννοεῖ τὸ δυσχερὲς τῆς θέσεως ἡμῶν. Διεθαίνομεν κάτωθεν τῶν κλάδων αὐτῶν, ἀλλὰ μετὰ κόπου μεγίστου, ἀναγκαζόμενοι νὰ ἐκφορτώνωμεν τὰ ζῶα· τοσάκις δὲ τοῦτο ἐπανελήφθη, ὥστε οἱ ἀνθρωποὶ μου ἐντελῶς ἀπεθαρρύνθησαν· ἐγὼ δὲ ἡναγκαζόμεν ἡ σχεδὸν νὰ παρακαλῶ ὅπως παροτρύνω τούτους πρὸς τὴν σκληρὰν ταύτην ἐργασίαν. Ὀλίγον πρὶν ἢ φθάσω εἰς Μσοῦβαν, οὐδεὶς εὐρίσκετο μετ' ἐμοῦ· πρὸς τούτοις καὶ οἱ δέκα ὄνοι, τοὺς ὁποίους ἔφερον μαζὴ μου, εὐρίσκοντο μακρὰν ἐμοῦ· μόνος ὁ Μικρὸς Μαβρούκης ἦτο πλησίον μου· ὁ νέος οὗτος, καὶ τοι ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐήθης καὶ μωρὸς, εἰς τοιαύτας ὁμως περιστάσεις εἰργάζετο κάλλιον παντὸς ἄλλου. Ὁ Βομβάης καὶ ὁ Οὐλέδης ἦσαν πολὺ ὀπίσω, ἄγοντες τοὺς ἀδυνατοτέρους ὄνους· ὁ Shaw ἦτον ἐπιφορτισμένος τὰ τῆς φορτηγοῦ ἀμάξης· τοσαῦτα δὲ συμβεβηκότα ἐπισυνέβησαν αὐτῷ καθ' ὁδόν, ὥστε δι' ὅλης τῆς ὁδοιπορίας δὲν ἔκαμνεν ἄλλο ἢ νὰ βλασφημῇ καὶ νὰ προφέρῃ ὅσας δύναται τις νὰ φαντασθῇ ὕβρεις γνωστὰς τοῖς ναύταις· ταῦτα μοὶ εἶπεν ὁ ἴδιος ὕστερον ὅτε ἔφθασεν εἰς Μσοῦβαν, τὴν ἐπαύριον περὶ τὴν 2αν Μ. Μ.· τὰ ἐνδύματά του ἦσαν κατεσχισμένα. Ἀληθῶς ἂν ὁ εὐσεβέστατος τῶν

ιερέων εὐρίσκειτο ἐντὸς τοῦ Ἀφρικανικοῦ τούτου δάσους τοιαῦτα πάσχων καὶ παντὶ σθένει ὡς Σίσυφος κοπιᾶζων, οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι θὰ κατηρᾶτο ἑαυτὸν διὰ τὴν μωρίαν μεθ' ἧς ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν χώραν ταύτην τῆς ὁδύνης. Ποσάκις κατὰ τὴν κοπιαστικὴν ἐκείνην ἀνὰ μέσον τῶν πυκνῶν τούτων δασῶν ὁδοιπορίαν ἐνεθυμήθη τὰς ὠραίας ἐκείνας ἀναπαυτικὰς ἑδρας, τοὺς καλοὺς ἐκείνους κλιντῆρας, οἵτινες ἐν Μαδρίτῃ ἐκόσμου τὰ δωμάτιά μου ! Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις πρῶτος εἶπεν ὅτι τὸ περιηγεῖσθαι κατὰ τοὺς τρελλοὺς μόνον εἶναι βίος παραδείσου, ἀναμφιβόλως ὑπὸ τοιούτων συμβεβηκότων ἐμπνευσθεὶς ἐξέφρασε τὴν ιδέαν ταύτην, ἥτις παρὰ πολλῶν λίαν ἐσφαλμένη νομίζεται !

Ἀπεφασίσαμεν νὰ σταματήσωμεν εἰς Μσοῦβαν ὅπως ἀναλάβωμεν νέας δυνάμεις καὶ ἡμεῖς καὶ τὰ ζῶα ἡμῶν· ὁ κόπος εἶχεν ἀφανίσει ἡμᾶς. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ χωρίου, καθ' ὅλα μὲ ἀνθρωπὸν λευκὸν ὁμοιάζων, ἐξαιρουμένου τοῦ χρώματος αὐτοῦ, ἐπεμφεν ἡμῖν τὸ παχύτερον πλατύουρον ἀρνίον τοῦ ποιμνίου του μετὰ πέντε μέτρων σίτου ματάμα. Τὸ ἀρνίον ἦτο ἐξαίρετον· πρὸς ἀμοιβὴν ἔδωκα αὐτῷ δύο δόκι ὑφασμάτων καὶ ἔδειξα πρὸς αὐτὸν τὸν μηχανισμόν τοῦ ραβδωτοῦ πυροβόλου Winchester καὶ τῶν ὀπισθογεμῶν πολυχρότων μου.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ χωρίου καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ ἀρκούντως ἐνόησαν τὴν ὠφέλειαν τῶν ὄπλων τούτων ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης· πρὸς τούτοις παρεδέχθησαν τὴν ὑπεροχὴν αὐτῶν, καὶ διὰ παντοίων ἐκφράσεων τοῦ προσώπου ἐξηγοῦντες ἀλλήλοις τὴν δύναμιν αὐτῶν κατ' ἀνθρώπων ὠπλισμένων μόνον διὰ σφενδονῶν καὶ ἀκοντίων, ἐπέκτεινον τὰς χεῖρας περιγράφοντες κύκλον. «Τῷ ὄντι» ἔλεγον «οἱ Οὐασούγγου εἶνε πολὺ σοφώτεροι τῶν Οὐασένσων· τί κεφάλαια ὅπου εἶνε! πόσα θαυμάσια πράγματα κάμνουσι! Κυττάξτε τὰς σκηνὰς των, τὰ πυροβόλα των, τὰ χρονόμετρά των, τὰ ἐνδύματά των καὶ ἐκεῖνο τὸ μικρὸν πρᾶγμα (τὴν φορτηγὸν ἄμαξαν) τὸ ὅποιον κυλίνεται κατὰ γῆς καὶ ἡμπορεῖ νὰ φέρῃ πλεόν των πέντε ἀνθρώπων — πόσα πράγματα» ! . . .

Τὴν 1ην Ἀπριλίου ἀναλαβόντες ἐκ τοῦ μόχθου τῆς τελευταίας ὁδοιπορίας ἐκινήσαμεν ἀπὸ Μσοῦβαν· οἱ φιλόξενοι χωρικοὶ ἠκολούθησαν ἡμᾶς μέχρι τῶν ὁρίων τῆς γῆς αὐ-

τῶν· μεθ' ὃ ἀπέτεινον πρὸς ἡμᾶς ζωνηρὰ «κοναχέρι». Ἐξεληθόντες τοῦ χωρίου καὶ ἰδόντες τὴν ὁδὸν παρετηρήσαμεν ὅτι ἡ πορεία ἡμῶν δὲν θέλει εἶσθαι τόσον δυσχερὴς καὶ ἐπίμοχθος ὅσον ἡ ἀπὸ Ἰμπίκι εἰς Μσοῦβαν. Καὶ πρῶτον μὲν εἰσῆλθομεν ἐντὸς ὠραίας μικρᾶς πεδιάδος διατεμνομένης ὑπὸ ξηροποτάμου τινός· μεθ' ὃ διελθόντες ἀνὰ μέσον καλλιεργημένων τινῶν ἀγρῶν ἐφθάσαμεν εἰς ἐξοχὰς τινὰς ἐντὸς τῶν ὁποίων οἱ γεωργοὶ προσεδέξαντο ἡμᾶς μετ' ἐκπλήξεως καὶ θαυμασμοῦ ἀσκαρδαμυκτεὶ παρατηροῦντες τὰ πρόσωπα ἡμῶν.

Μετ' οὐ πολὺ ἀπηντήσαμεν καθ' ὁδὸν πλῆθος δούλων ἀλυσοδεμένων, οἵτινες ἀκολουθοῦντες τοὺς κυρίους αὐτῶν ἐπορεύοντο πρὸς ἀνατολὰς· τοιαύτας ομάδας δούλων βλέπει συχνότατα ὁ ἐν ταῖς χώραις αὐταῖς περιοδεύων περιηγητής. Οἱ δούλοι οὗτοι δὲν ἐφαίνοντο ποσῶς κακοκαρδισμένοι· τοῦναντίον, ἦσαν εὐθυμοὶ καὶ χαρобоιοί· κατὰ δὲ τὴν φιλοσοφικὴν ἱλαρότητα ὡμοίαζον τὸν ἱλαρὸν ἐκεῖνον δοῦλον τοῦ Martin Chuzzlewit. Μόνον ἐκ τῶν ἀλύσεων τὰς ὁποίας ἔφερον ἡδύνατό τις νὰ διακρίνη αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς κυρίους των· τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ ἡ φυσιογνωμία τοῦ προσώπου των ἦσαν ὅμοια μὲ τὰ τῶν κυρίων των· ἡ ἀγαθότης μετὰ τῆς ὁποίας ἐβλεπον ἡμᾶς ἐζωγραφίζετο εἰς πάντων τὰ πρόσωπα. Αἱ ἀλύσεις ἦσαν βαρεῖαι καὶ τοσοῦτον δυναταὶ ὥστε ἐλέφαντας ἡδύναντο νὰ κρατῶσι δεσμώτας· ἐπειδὴ ὅμως οἱ δοῦλοι οὐδὲν ἄλλο ἔφερον μεθ' ἐαυτῶν, τὸ βάρος τῶν ἀλύσεων δὲν ἦτο δι' αὐτοὺς ἀνυπόφορον.

Δάση σπανίως ἀπηντῶμεν κατὰ τὴν πορείαν ταύτην καὶ μολονότι εἰς μέρη τινὰ ἠναγκαζόμεθα νὰ ἐκφορτόνωμεν τὰ ζῶα, δὲν ἠργοπορήσαμεν πολὺ· ἡ ἐργασία αὕτη ἐκώλυε μὲν ὀλίγον τὴν εἰς τὰ πρόσω πορείαν ἡμῶν, οὐχ ἥττον ὅμως ἐπροχωρῶμεν. Περὶ τὴν 10ην Π. Μ. κατεσκηνώσαμεν ἐν τῷ μέσῳ μεγαλοπρεποῦς θέας πρασίνων ἐξοχῶν καὶ δασῶν, ἀνωθεν τῶν ὁποίων πυκνὰ νέφη ἐσχημάτιζον ζοφερὸν θόλον, μεθ' ὃ, κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἔθιμον, ἐπυροβολήσαμεν δῖς, ὅπως εἰδοποιήσωμεν τοὺς Οὐασένσους ὅτι ἐπιθυμῶμεν νὰ διαπραγματευθῶμεν μετ' αὐτῶν περὶ ἀγορᾶς σίτου ματάμα, ἂν εἶχον νὰ μᾶς πωλήσωσι· καθότι ναὶ μὲν ἐξετείνετο πρὸ ἡμῶν ἡ ὠραία αὕτη ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα θέα, τὸ μέρος

ὁμως εἰς τὸ ὁποῖον ἐστήσαμεν τὰς σκηναὺς ἡμῶν ἦτο ὅλως ἔρημον.

Εἰς ἑνδεκα μιλίων ἀπὸ τῆς Μσοῦβας ἀπόστασιν κεῖται τὸ Κιζέμον, εἰς τὸ ὁποῖον πρὸς τούτοις ἐσταματήσαμεν· τὸ χωρίον τοῦτο ἐντὸς κατωκημένου δήμου εὕρισκόμενον, ἐν τῷ μέσῳ πέντε ἐτέρων χωρίων περίξ αὐτοῦ κειμένων, παριστᾷ πρὸς τούτοις καλὴν θέαν· ἕκαστον τῶν χωρίων τούτων εἶνε ὠχυρωμένον διὰ πασσάλων καὶ ἀκανθωδῶν κλάδων· οἱ δὲ ἄσχημοι ἡγεμόνες αὐτῶν εἶνε τοσοῦτον ἀλαζῶνες καὶ ὑπερήφανοι, ὥστε βλέπων τις αὐτοὺς νομίζει ὅτι εὕρσκεται πρὸς στιγμὴν ἐνώπιον τοῦ Percy ἢ τοῦ Douglas. Ἐκαστον τῶν χωρίων τούτων κεῖται ἐπὶ ἀκρωρείας, ἢ ὄρους, ἢ χαμηλοῦ τινὸς ὑψώματος· ἔνεκεν τῆς φυσικῆς αὐτῶν ταύτης τοποθεσίας οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν τοσοῦτον θρασύνονται, ὥστε τολμῶσι νὰ προκαλῶσι πάντα διαβάτην, νομίζοντες ὅτι δύνανται ν' ἀντισταθῶσι κατ' αὐτοῦ. Μεταξὺ τῶν μικρῶν αὐτῶν ὑψωμάτων καὶ λόφων εὕρισκονται μικραὶ καὶ ὠραῖαι κοιλάδες κατάφυτοι σίτῳ ματάμα καὶ Ἰνδικῷ. Ὁπισθεν τοῦ Κιζέμου ῥέει ὁ ποταμὸς Οὐγγερεγγέρης, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Μασίικας εἶνε τόσον ὀρμητικὸς, ὥστε συχνάκις κατακλύζει τὰ πλησιόχωρα μέρη· κατὰ δὲ τὴν ξηρασίαν μένει ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ καταστάσει, τοῦτέστι σμικρύνεται εἰς μικρὸν ῥύακα διαυγοῦς καὶ γλυκοῦ ὕδατος· ὁ ποταμὸς οὗτος ῥέει παρὰ τὸ Κιζέμον νοτιοανατολικῶς, μεθ' ὃ τρεπόμενος πρὸς ἀνατολὰς ἐκχέεται ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ Κιγγάνη, ὅστις αὐξάνει ἐπαισθητῶς διὰ τῆς προσλήψεως τῶν ὑδάτων αὐτοῦ.

Αἱ νεάνιδες τοῦ Κιζέμου, τῶν ὁποίων τὰ ὀπίσθια μέρη ἔχουσι γιγαντισίαν ἀνάπτυξιν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ὅλον σῶμα, ἀγαπῶσιν ὑπερμέτρως τὰ ὀρειχάλκινα σύρματα, ἅτινα περιτυλίσσουσι κατὰ τὸν καρπὸν τῆς χειρὸς καὶ τὰ σφυρά· διακρίνονται δὲ ὡσαύτως κατὰ τὴν ποικιλίαν τῶν συρμῶν τοῦ καλλωπισμοῦ τοὺς ὁποίους αἱ πυκνότεριχες αὐτῶν κεφαλαὶ ἐφευρίσκουσι· τούναντίον οἱ σύζυγοι αὐτῶν ἀναγκάζονται νὰ μένωσιν εὐχαριστημένοι μὲ τὰ ὀλίγα ρυπαρὰ καὶ κατεσχισμένα ἐνδύματα τὰ ὁποῖα φέρουσι· σκίζοντες δὲ κατὰ τὰ κάτω ἄκρα τὰ ὦτα αὐτῶν δεικνύουσι τὴν μεγάλην ἐξουσίαν τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ Ἀσμοδαῖος ἐπὶ τῆς ὑδρογείου ταύτης σφαίρας· καθότι οἱ σύζυγοι βλέπον-

τες τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἐστολισμένας οὐδὲ λέξιν δύνανται νὰ εἰπωσιν εἰς αὐτάς, ἀλλ' ὑποχωροῦντες ταῖς προτροπαῖς τῶν γυναικῶν αὐτῶν σχίζουσι τὰ ὄτα διὰ τὸν σ υ ρ μ ό ν. Ἐκτὸς τῶν ὀρειχαλκίνων τούτων κοσμημάτων δι' ὧν στολίζουσι τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἐκτὸς τῶν ποικίλων τρόπων δι' ὧν διευθετοῦσι τὴν κόμην αὐτῶν, αἱ γυναῖκες τοῦ Κιζέμου συχνότατα φέρουσι μακρὰ περιδέραια ἅτινα σχηματίζουν, οὕτως εἰπεῖν, ποταμοὺς χρωμάτων ἐπὶ τοῦ μελανοῦ δέρματος τοῦ σώματος αὐτῶν.

Δὲν ὑπάρχει κωμικοτέρα σκηνὴ ἀπὸ τὸ νὰ βλέπη τις γυναῖκα τοῦ Κιζέμου καλλωπισμένην καὶ μεγαλοπρεπῶς ὡς ἄνω ἐστολισμένην νὰ κοπανίζῃ καὶ νὰ τρίβῃ σῖτον δι' ἑαυτὴν καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτῆς. Ὁ μηχανισμὸς δι' οὗ ἡ γυνὴ αὕτη προπαρασκευάζει τὴν τροφὴν ταύτην σύγκειται ἐκ δύο μερῶν: — μιᾷς ῥάβδου ἐκ ξύλου σκληροῦ μήκους ἕξ περίπου ποδῶν, ἣτις ἐπέχει τόπον κοπάνου, καὶ ἐνὸς μεγάλου ξυλίνου ἰγδίου τριῶν ποδῶν ὕψους. Καθ' ἣν στιγμὴν φέρει ἄνω καὶ κάτω τὸν κόπανον, οἱ μαστοὶ καὶ οἱ λαγόνες αὐτῆς ἀκολουθοῦσι τοὺς κτύπους αὐτοῦ κατὰ ῥυθμὸν τακτικόν· αἱ δὲ κινήσεις τῶν λαγόνων αὐτῆς ἦσαν τόσον ἰσχυραὶ, ὥστε φόβος μ' ἐκυρίευσε, μὴ καταπέσωσι τὰ τεῖχη τῆς καλύβης ἐφ' ἧς ἐπακουμβῶσα εἰργάζετο.

Ἐνῶ ὁ Shaw προσεπάθει νὰ στήσῃ τὴν σκηνὴν του, ἡ-ναγκάσθη νὰ κινήσῃ μικρὸν πλατὺν λίθον, ὅπως ἐμπήξῃ πάσσαλόν τινα κατὰ γῆς. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ χωρίου ἰδὼν τοῦτο ἔδραμε πνευστιῶν καὶ θέσας εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ θέσιν τὸν κινηθέντα μικρὸν λίθον ἐπάτησε ἐπ' αὐτοῦ μὲ ὕψος δεικνύον τὴν μεγάλην ἐπισημότητα τοῦ λίθου καὶ τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν οὗτος κατεῖχεν. Ὁ Βομβάης, παρατηρῶν τὸν Shaw ἰστάμενον καὶ σιωπηλῶς βλέποντα τὴν πρᾶξιν ταύτην τοῦ ἀρχηγοῦ, ἠρώτησεν ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν ἀρχηγὸν τί τρέχει. Ὁ Σάχης οὗτος διὰ τοῦ δακτύλου δείξας τὴν γῆν μετ' ἀξιοπρεπείας ἀπήντησεν εἰπὼν μίαν μόνην λέξιν, τὴν ἑξῆς: — «Οὐγάγγα». Ταῦτα ἰδὼν ἰκέτευσά αὐτὸν νὰ μοὶ ἐπιτρέψῃ νὰ ἶδω τί εὕρισκετο ὑπὸ τὸν λίθον τοῦτον· ὁ Σάχης μετὰ καλοκάγαθίας καὶ εὐμενείας συγκατετέθη εἰς τοῦτο· ἡ περιέργειά μου ἔπαυσεν, ὅτε ἀνασηκώσας τὸν μικρὸν λίθον εἶδον μικρὸν ὀξὺ ξύλον δι' οὗ ἔντομόν τι εὕρισκετο καρφωμένον κανὰ γῆς· τὸ ἔντομον τοῦτο εἶχε προξενήσει

ἐξάμβλωμά τι εἰς τινα νεάνίδα τοῦ χωρίου καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἦτο προσήλωμένον ὑπὸ τὸν λίθον τοῦτον.

Μετὰ μεσημβρίαν, οἱ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ δραπετέου Καμίζη ἀποσταλέντες Οὐλέδης καὶ Φεράζης ἐπέστρεψαν κομίζοντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸν κλέπτην καὶ τὰ κλαπέντα πράγματα. Ὁ Καμίζης δραπετεύσας εἶχε κρυβῆ εἰς τὰ δάση, ἐντὸς τῶν ὁποίων μόνος του εὕρισκόμενος παρετήρει τὰ λάφυρα αὐτοῦ, ὅτε λησται Οὐασένσοι συλλαβόντες ἔφεραν αὐτὸν εἰς τι παρὰ τὸ χωρίον αὐτῶν δάσος καὶ δέσαντες αὐτὸν ἐπὶ δένδρου ἡτοιμάζοντο νὰ τὸν φονεύσωσιν. Ἐρωτήσαντος τοῦ Καμίζη αὐτοὺς διατὶ τὸν δένουσιν, οἱ λησται ἀπεκρίθησαν αὐτῷ ὅτι σκοπὸν ἔχουσι νὰ φονεύσωσιν αὐτὸν, διότι ἦτο Μγουάνας, ἐπειδὴ ἐσυνείθιζον νὰ φονεύωσιν αὐτοὺς, ὡς ἀκίς τοὺς συνελάμβανον. Ἄλλ' ὁ Οὐλέδης καὶ ὁ Φεράζης, φθάσαντες καθ' ἣν στιγμὴν ἐπρόκειτο νὰ τὸν φονεύσωσι, μὲ τὰ ὅπλα δι' ὧν ἦσαν ὥπλισμένοι ἔσωσαν τὸν Καμίζην ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν αἰμοδόρων ληστῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶπον ὅτι ὁ αἰχμάλωτος εἶχε φύγει ἀπὸ στρατόπεδον λευκοῦ ἐν ᾧ ὡς παγαζὶς ὑπηρέτει, ἐνεκεν τοῦ ὁποίου τὰ πράγματα ἅτινα ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως ἔπρεπε ν' ἀποδοθῶσιν ὀπίσω. Οἱ λησται οὐδόλως ἀντέτεινον εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ παγαζι, τῶν αἰγῶν, τῆς σκηνῆς καὶ παντὸς ἄλλου τὸ ὅποιον ὁ Καμίζης ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐζήτησαν ἀνταμοιβὴν διότι συνέλαβον ἓνα κλέπτην· ἡ αἰτήσις τῶν ληστῶν ἦτο δικαία· ἐδόθησαν ὅθεν αὐτοῖς πρὸς ἀμοιβὴν δύο δότι καὶ ἐν φοῦνδον ἦτοι δέκα περιδέραια ὑαλίνων κόκκων.

Ὁ Καμίζης, ἔνοχος ὢν δραπετεύσεως καὶ κλοπῆς, δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἀτιμώρητος· ὥφειλε νὰ ὑποστῇ ποινὴν πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν συναδέλφων αὐτοῦ. Ὁ παγαζὶς οὗτος, πρὶν ἢ καταγραφῇ ἐν τῷ καταλόγῳ μου, μοι ἐζήτησεν ἐν Βαγαμούο 5 Ἀμ. τάλ. προκαταβολικῶς εἰς νόμισμα, τὰ ὁποῖα ἔδωκα ἀμέσως· πρὸς τούτοις ἔδωκα αὐτῷ νὰ κομίσῃ ἐν φορτίον ὑαλίνων κόκκων Βούβου, οὐδόλως βαρύτερον ἀφ' ὅσον ἔπρεπεν· οὐδεμίαν λοιπὴν αἰτίαν δραπετεύσεως εἶχεν. Ἵνα μὴ λοιπὸν ἀπατηθῶ εἰς τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ ἐσχημάτισα συμβούλιον ἐξ ὁκτῶ παγαζὶς καὶ τεσσάρων στρατιωτῶν· διέταξα αὐτοὺς ν' ἀποφασίσωσιν ὁποίας ποιγῆς ἄξιος ἦτο ὁ δραπέτης καὶ ὁ κλέπτης Καμίζης. Πάν-

τες ὁμοφώνως ἐκήρυξαν ὅτι ὁ Καμίτζης ἦτον ἔνοχος ἐγκλήματος ἀνηκούστου καὶ ὅλως ἀγνώστου εἰς τοὺς Οὐανουαμουέζους παγαζῖς, καὶ ἐπειδὴ ἡ πράξις αὕτη τοῦ Καμίτζη προσῆπτεν ὄνειδος εἰς τοὺς Οὐανουαμουέζους, ἀπεφάσισαν νὰ μαστιγωθῇ μὲ τὴν μάστιγα τοῦ «Μεγάλου Αὐθέντου» δι' ἧς ἔδερον τὸν ὄνον μου. Διέταξα νὰ τὸν δέσωσιν· οἱ παγαζῖς μου ἔχασαν τὴν ὑπόληψίν των, οἱ στρατιῶταί μου καὶ ὁ Shaw ἐπεπλήχθησαν διὰ τὴν κακὴν αὐτῶν ἐπιτήρησιν· πάντες ἔπαθον ἔνεκεν τῆς πράξεως ταύτης τοῦ Καμίτζη· διέταξα ὅθεν νὰ τιμωρηθῇ ὁ κλέπτης παρὰ πάντων:—ἦτοι, ἕκαστος παγαζῖς, ἕκαστος στρατιώτης καὶ ὁ Shaw νὰ δώσωσιν αὐτῷ ἀνὰ ἓνα ραβδισμόν· ὅπερ καὶ ἐγένετο, τοῦ δυστυχοῦς Καμίτζη γοερῶς κραυγάζοντες, οὐχὶ τόσον ἔνεκα τοῦ πόνου τῶν ραβδισμῶν ὅσον ἐκ τοῦ πείσματος αὐτοῦ.

Πρὶν νυκτώσῃ, μικρὸν κερβάνιον αὐτοχθόνων Οὐαγγουάνων εἶχε φθάσει φέρον μοι μακρὰν ἐπιστολὴν ἐκ μέρους τοῦ καλοκαγάθου Ἀμερικανικοῦ Προξένου τῆς Ζαγγιβάρης, ὡς καὶ μέγαν φάκελλον τῶν νεωτέρων φύλλων τοῦ «Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης» ὧν τὸ νεώτερον εἶχε χρονολογίαν 4 Φεβρουαρίου 1871. Μεταξὺ πολλῶν εὐχαρίστων εἰδήσεων τὰς ὁποίας ἐν αὐτοῖς ἀνέγνωσα, ἀφορουσῶν τὰς πράξεις τῆς Συνελεύσεως, τὴν Νομοθεσίαν τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τὰ ἐν Ἀμερικῇ ἐσχάτως ἀνακαλυφθέντα ἀνήκουστα ἐγκλήματα, εὔρον ἔχθεσιν τῆς δευτέρας ὑποδοχῆς τοῦ Προέδρου Γράτ ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Jenkins περιγράφει τὰς ἐνδυμασίας καὶ στολὰς τῶν κατὰ τὴν ἀξιοσημείωτον καὶ λαμπρὰν ταύτην ὑποδοχὴν παρευρεθεισῶν κυριῶν· ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ ἀνέγνωσα ὅτι ὠραῖον πτερόν στρουθοκαμήλου ὠραίζε τοὺς περικαλλεῖς βοστρύχους τῆς Κας ὅτι μέγας ἀριθμὸς ἀδαμάντων ἐκάλλυνε τὴν ὠραίαν καὶ λαμπρὰν στολὴν τῆς Κας ἥτις παρίστα θέαμα μεγαλοπρεπές· ὅτι ἡ Κας ἐφόρει μετάξινον ἐνδύμα μεγαλοπρεπές, χρώματος βυσσίνου καὶ δι' ὠραίων θυσσάνων κεκοσμημένον· ὅτι καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Κας βασιλικὴν πορφύραν ἐνδεδυμένη ἐπεριπάτει, ὠραῖον καὶ λαμπρὸν φῶς ἠκτινοβόλει ἀπὸ τῶν πολυτίμων ἀδαμάντων· πρὸς τοῦτοις μετὰ μεγάλης χαρᾶς παρετήρησα ὅτι ὁ Πρόεδρος διὰ τῆς βαθείας αὐτοῦ ἀνδρικῆς φωνῆς καὶ τῶν ὀξέων αὐτοῦ βλεμμάτων ὑπεδέχετο μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν αὐτα-

παρνήσεως τοὺς ἄρχοντας τούτους, οἵτινες παρευρίσκοντο κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ὑποδοχὴν· καὶ ἄλλα κολακευτικὰ πράγματα.

Ἀνασηκώσας τοὺς ὀφθαλμούς μου ἐκ τῆς εὐχαρίστου ταύτης ἀναγνώσεως παρετήρησα εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς μου πλῆθος κορασίων τοῦ Κιζέμου γυμνῶν καὶ μελανῶν τὸ δέρμα τοῦ σώματος· τὰ κοράσια ταῦτα μάτην προσεπάθουν νὰ ἐννοήσωσι τὸ μυστήριον τῶν μακρῶν τούτων φύλων χάρτου, ἐφ' ὧν ἐπὶ τοσαύτην ὥραν ἤμην ἐνασχολημένος. Ἡ μεταξὺ τῆς ὑπὸ τοῦ Jenkins περιγραφομένης σκηνῆς καὶ τῆς κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην θεᾶς τὴν ὁποίαν οἱ ὀφθαλμοί μου ἔβλεπον διαφορὰ ἦτο τόσο μεγάλη, ὥστε ἐχρειάζετο μνημονικὸν ἔκτακτον ὅπως κάμῃ τὴν διάκρισιν καὶ ἀποφασίσῃ ποῦ ἔγκειται ἡ διαφορὰ μεταξὺ «ξανθῆς νεάνιδος εὐπρεπῶς ἐστολισμένης χρυσὴν κόμην ἐχούσης καὶ ὀφθαλμοὺς ἀμιλλωμένους κατὰ τὴν λαμπρότητα πρὸς τοὺς ἀδαμάντας αὐτῆς, καὶ μεταξὺ εὐσάρκου μελανοῦ κορασίου ἡλικίας δώδεκα ἢ δεκατριῶν ἐτῶν, ἥτοι γυναικὸς ἀποκαταστημένης, ἐχούσης κατὰ τὴν κεφαλὴν λόφον χονδρῶν μαλλίων, ἀντὶ πάσης γυναικειᾶς στολῆς δύο μόλις ὑάρδας πανίου κατὰ τὰ κότῳ μέρη τοῦ σώματος φερούσης καὶ τριῶν λιτρῶν σύρμα ἐπὶ ἐκάστου ποδὸς διὰ κόσμημα καὶ περιδέραια ὑαλίνων κόκκων περὶ τὸν τράχηλον αὐτῆς. Τῇ ἀληθείᾳ ἡ σκηνή μου εἶχε μετατραπῇ κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐπισκέψεως εἰς βασιλικὴν αὐλὴν ἐντὸς τῆς ὁποίας ἀντὶ ἐστολισμένων νεανίδων γυμναὶ κόραι ἐτέλουν τὴν αὐτὴν τελετὴν, ἣν καὶ ὁ Πρόεδρος ἐτέλει ἐν Ἀμερικῇ! Ὅποια ὁμῶς διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἐμῆς καὶ τῆς τοῦ Προέδρου αὐλῆς, τῆς τελευταίας ταύτης περιγραφομένης μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἐκθέτου Jenkins περὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ ὁποίου οὐδεὶς λόγος!

Τὴν 12ην Ἀπριλίου τὸ κιρβάνιον ἀφίκετο εἰς Μουσουλῆ· τὸ χωρίον τοῦτο κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οὐγγερεγγέρη· κατ' εὐτυχίαν μεγάλην διὰ τοὺς ὑπομονητικοὺς ἡμῶν ὄνους, δάση οὐδόλως ἀπηντήσαμεν κατὰ τὴν πορείαν ταύτην, ὥστε δὲν ἐκοπιάσαμεν πολὺ ὡς ἄλλοτε. Πρὸς τούτοις καὶ δι' ἡμᾶς τοῦτο ἦν μέγα εὐτύχημα· καθότι δὲν εἶχομεν πλέον τὴν φροντίδα τῶν φορτίων, οὐδὲ κατετρυχόμεθα ὑπὸ τῆς ἀνησυχίας ἐκείνης νὰ φθάσωμεν εἰς μέρος ἀνοικτὸν

καὶ νὰ κατασκηνώσωμεν, πρὶν μᾶς καταλάβῃ ἡ νύξ. Ἄπαξ μόνον ἐθέσαμεν ἐπὶ τῶν ῥάχεων τῶν ὄνων μας τὰ κιβώτια καὶ τὰ δέματα δέσαντες ὅμως αὐτὰ στερεῶς· μεθ' ὃ τὰ καλὰ ταῦτα ζῶα ὤδευον—τῆς ὁδοῦ οὔσης κατὰ πάντα καλῆς,—χωρὶς νὰ προκαλέσωσιν ἐκ μέρους ἡμῶν τὴν παραμικρὰν φωνήν, χωρὶς νὰ παρεκτραπῶσιν οὐδὲ κατὰ τὸ παραμικρὸν τῆς προσδιωρισμένης ὁδοῦ· οὕτω πῶς ἡ πορεία ἡμῶν ἐξηκολούθησε μέχριςότου ἀπεφασίσαμεν νὰ στρατοπεδεύσωμεν. Ἄν μέχρις Οὐνυανυεμβέ ἡ ὁδὸς ἦτο τοιαύτη, ἤθελον νομίζειν ὅτι μεταβαίνω εἰς Staten Island ἢ ὅτι ἱππεύω εἰς Central Park. Ἄν τις ἀπὸ τοῦ Central Park ἀφαιρέσῃ τὰς ἐστρωμένας ὁδοὺς, τὰς λίμνας καὶ τὰ ἰχθυοτροφεῖα, τὰ ἐντὸς αὐτοῦ διάφορα μουσεῖα, τὰ κιγκλιδωτὰ δένδρα, τὸ κιόσκιον, τοὺς ἐν πλήρει στολῇ ἀξιωματικούς καὶ τοὺς καλοενδεδυμένους πολίτας—ἐν βραχεῖ πάντα τὰ τοῦ παρόντος πεπολιτισμένου αἰῶνος πράγματα—ἂν ἀφαιρέσῃ τις πάντα τὰ ἄνω καὶ φαντασθῇ τὸ Central Park οὕτω γεγυμνωμένον μὲ τὰς εὐχαρίστους αὐτοῦ μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀναδενδράνδων ἐκτεινομένας θέσεις, τὰ ὠραῖα αὐτοῦ μέρη, τὰ μαγευτικὰ αὐτοῦ ὑψώματα—ἂν τις, λέγω, φαντασθῇ εἰς τοιαύτην κατάστασιν τὸν κῆπον τοῦτον καὶ ἰδῇ τὰς ὠραίας ἐξοχὰς αἵτινες πρὸ ἡμῶν ἐφάνησαν μετὰ τὴν ἐκ Κιζέμου ἀναχώρησιν ἡμῶν, εἰμὶ βέβαιος ὅτι θέλει θαυμάσει τὴν ἐντελῆ μεταξὺ τῶν ἐξοχῶν τούτων καὶ τοῦ γεγενημένου οὐ Central park ὁμοιότητα. Ἡ ὠραία αὕτη θέα, εὐγενὴς κατὰ τὴν ἀγρίαν αὐτῆς φύσιν, εὐωδιάζουσα ἐκ τῶν πολυαριθμῶν φυτῶν καὶ ποικίλων ἡδυόσμων θαμνίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνεγνώρισα τὸ φυτὸν wild sage καὶ τὸ indigo, κτλ. ἐπερατοῦτο εἰς τοὺς πρόποδας τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Πίκα τοῦ ὁποίου αἱ μικρότεραι σειραὶ ἐχώριζον τὴν Οὐδόην ἀπὸ τὴν Οὐκάμην, ἀπεῖχον ὅμως ἀφ' ἡμῶν κατὰ εἴκοσι μίλια. Τὰ μεμακρυσμένα ταῦτα ὄρη ἐσχημάτιζον τὸ περιθώριον τῆς μεγαλοπρεποῦς ταύτης εἰκόνας, τῆς ἀνοικτῆς πεδιάδος, τῶν μικρῶν δασῶν καὶ τῶν μεταξὺ τούτων μικρῶν διαστημάτων· τέλος τὰ κυανᾶ ταῦτα ὄρη εἶχον τι τὸ ἐξέχον καὶ γραφικόν, ὅπως καταστήσωσι τὰ πάντα εἰκόνα μίαν, λαμπρὰν καὶ περικαλλῆ.

Πλησιάσαντες τὴν κοιλάδα τοῦ Οὐγγερεγγέρη παρετηρήσαμεν παραφύσεις γρανιτῶν καὶ λαμπρῶν κουαρκίων λί-

θων ὑψουμένων κατὰ τι ἀπὸ τοῦ κοκκινωποῦ ἐδάφους. Καταβάντες τοῦ ὑψώματος, ἐφ' οὗ οἱ λαμπροὶ οὔτοι βράχοι ἴσταντο, εὐρέθημεν ἐντὸς τῆς μεγάλης ἀποθήκης τοῦ ποταμοῦ Οὐγγερεγγέρη, ἐν ᾗ οὗτος συσσωρεύει τὴν πηλώδη αὐτοῦ ἄμμον, ἐν τῷ μέσῳ γονίμων ἀγρῶν σακχαροκαλῶν καὶ σίτου ματάμα, σίτου Ἰνδικοῦ, μουχόγγο καὶ κήπων πεφυτευμένων καὶ καλῶς καλλιεργημένων· σικυοειδῆ δὲ φυτὰ καὶ ἕτερα εἶδη ἀνθέων ἐκάλλυνον τὰς ἐξοχὰς αὐτάς. Ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Οὐγγερεγγέρη ἤχμαζεν ἡ βανανέα καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς *mparamusi* ὅπερ ὑφούται πολὺ περισσότερον τῆς βανανέας κατὰ ἐβδομήκοντα περίπου πόδας· κατὰ τὴν ὠραιότητα δ' ἀμιλλᾶται πρὸς τὸ τῆς Περσίας *chepaz* καὶ πρὸς τὸν τῆς Ἀβυσσινίας πλάτανον. Ὁ κορμὸς τοῦ δένδρου *mparamusi* εἶνε εὐθύς καὶ λίαν κατάλληλος διὰ πρῶτον ἰστόν μεγάλης φρεγάτας· οἱ φυλλῶνες αὐτοῦ διακρίνονται παντὸς ἄλλου κατὰ τε τὴν πυκνότητα καὶ τὴν ζωηρότητα τοῦ πρασίνου αὐτῶν χρώματος. Παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ τούτου εἴκοσι περίπου εἰδῶν δένδρα ὑψηλὰ ὑπάρχουσι, τῶν ὁποίων οἱ κλῶνες εἰς μακρὰν ἀπόστασιν ἐκτεινόμενοι συμπλέκονται ἀναμεταξύ των, διερχόμενοι ἄνω τοῦ στενοῦ μὲν ἀλλ' ὀρμητικοῦ ποταμοῦ. Τὰ κοιλώματα τῆς κοιλάδος καὶ τὰ παρὰ τὸν ποταμὸν εὕρισκόμενα μέρη ἐφράσσοντο ὑπὸ νέων δασῶν ἐκ *tiger-grass* καὶ ἀλυγίστων σκληρῶν καλάμων.

Τὸ Μουσουδῆ κεῖται ἐπὶ ὑψηλῆς τοποθεσίας, κάτωθεν τῆς ὁποίας πλεῖστα πλησιόχωρα χωρία, ἄνω τῶν ἑκατὸν, παρέχουσιν ἐξοχὸν θέαν· εἶνε δὲ τὰ πρὸς δυσμὰς ὅρια τῆς Οὐκουέρης. Ἀπὸ δὲ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Οὐγγερεγγέρη ἀρχεται ἡ χώρα τῶν Οὐακάμι. Ἦναγκάσθημεν νὰ μείνωμεν μίαν ἡμέραν εἰς Μουσουδῆ, μὴ δυνηθέντες ἐνεκεν τῆς ἐνδείας τῶν ἰθαγενῶν νὰ προμηθευθῶμεν τὸ ἀναγκαῖον ποσὸν σίτου ματάμα. Τὸ αἶτιον τῆς σιτοδείας ταύτης ἐν κοιλάδι γονίμῳ καὶ κατωκημένῳ ὥς αὐτήν, ἦτο τὸ ἐξῆς: — τὰ πολυάριθμα κηθάνα τὰ ὁποῖα προσηγήθησαν ἡμῶν ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν μεγάλα ποσὰ ματάμα καὶ ἀνεχώρησαν διὰ τὸ ἐσωτερικόν.

Τὴν 14ην διέβημεν τὸν ποταμὸν Οὐγγερεγγέρην, ὅστις κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ῥεεῖ νοτίως παρὰ τὸ μεσημβρινὸν ἄκρον τῆς κοιλάδος· μεθ' ὃ τρέπεται πρὸς ἀνατολὰς μέχρι

τοῦ Κιζέμου· ὁ ποταμὸς οὗτος εἶνε διαβατὸς κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν καὶ ἔχει εὖρος εἴκοσι μόνον ὑαρδῶν· διαβάντες αὐτὸν εἰσῆλθομεν ἀμέσως ἐντὸς ὠραίας κοιλάδος ὑγρᾶς καὶ ὑψηλοῖς χόρτοις πεφυτευμένης· μεθ' ὃ ἀναβάντες ὑψηλότερον εὐρέθημεν ἐντὸς δάσους δένδρων *mparamusi*, ταμαρίνθων, μυρικῶν, ἀκακιῶν καὶ ἀνθηρῶν μιμόσων· ἡ ἀνάβασις αὕτη ἐξηκολούθησεν ἐπὶ δύο ὥρας· ὅτε δὲ ἐστάθημεν ἐπὶ τῆς ἀνωτέρας ράχεως τοῦ ὄρους, παρατηρήσαμεν κάτωθι ἡμῶν θέαν λαμπρὰν τῆς δασώδους πεδιάδος ἣτις πρὸ ἡμῶν εἰς μακρὰν ἀπόστασιν ἐξετείνετο, καὶ τῶν μεμακρυσμένων ράχεων τῶν ὁρέων τοῦ Κιζέμου, ὅθεν πρὸ τινος ἀνεχωρήσαμεν. Καταβάντες κατὰ ἑκατοντάδας τινὰς ποδῶν εἶδομεν πρὸ ἡμῶν βαθὺν ξηροπόταμον μὲ κοίτην ἀμμώδη καὶ κατάξηρον, τὸν ὁποῖον διαβάντες ἤρχισαμεν πάλιν ν' ἀναβαίνωμεν, μέχρις οὗ φθάσαντες εἰς τὸ ὕψος ἐξ οὗ εἵχομεν καταβῆ εἶδομεν πρὸ ἡμῶν ὠραίας πάλιν ἐξοχὰς καὶ ἀγρούς, δι' ὧν προχωρήσαντες, εὗρομεν νεόκτιστον περίφραγμα ἐντὸς τοῦ ὁποίου καλύβαι ἐκ χόρτου ᾠκοδομημέναι ἔκειντο· παρὰ τὸ σύμπλεγμα τοῦτο τῶν καλυβῶν ὑπῆρχε λίμνη μικρὰ ὕδατος διαυγοῦς· ἰδόντες τὴν ὠραίαν ταύτην τοποθεσίαν, ἀμέσως ἐλάβομεν κατοχὴν τοῦ μέρους τούτου, ὅπως διανυκτερεύσωμεν· ἡ φορτηγὸς ἄμαξα πολὺ μᾶς ἐκούρασεν· ὁ ἰσχυρότερος τῶν ὄνων μας, ὁ ὁποῖος εὐκόλως ἐκόμιζεν ἐπὶ τῆς ράχεως αὐτοῦ φορτίον 196 λιτρῶν, οὐδ' αὐτὸς ἠδύνατο νὰ σύρῃ τὴν φορτηγὸν ἄμαξαν μὲ φορτίον 225 μόνον λιτρῶν.

Ἐνωρὶς τὴν πρωτὴν τῆς 15ης ἐκινήσαμεν διὰ Μικεσέχ. Περὶ τὴν 8 1)2 ὥραν Π. Μ. ἀνεβαίνομεν τὸ νότιον μέρος τοῦ ὄρους Κίρα. Φθάσαντες εἰς ὕψος διακοσίων ποδῶν ἄνω τῆς ἐπιφανείας τοῦ περιστοιχοῦντος ἡμᾶς ὀμαλοῦ ἐδάφους, εἶδομεν πρὸ ἡμῶν μεγαλοπρεπὴ θέαν γῆς τῆς ὁποίας τὸ ἔδαφος δὲν γνωρίζει τί ἐστὶν ἡμέρα Σαββάτου· ἂν ὁ Professor Malthus ἐβλεπε τὴν χώραν ταύτην, οὐδέποτε ἤθελε συγγράψῃ τὸ ἀνόητον ἐκεῖνο βιβλίον—τὸ περὶ νομοθεσίας πρὸς ἐμπόδιον τῶν προώρων γάμων—οὐδέποτε ἐν αὐτῷ ἤθελεν ἀναφέρει τὰς ἀνόστους ἐκείνας ιδέας περὶ ἐπικειμένης καταστροφῆς τῆς Ἀγγλικῆς χώρας ἐνεκεν τῆς πολυανθρωπίας καὶ τοῦ διηνεκῶς αὐξάνοντος πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων τῶν πόλεων αὐτῆς. Τοῦτο δεικνύει

ὅτι μεταξὺ τῆς Ἀγγλο-Σαξωνικῆς φυλῆς ὑπάρχουσιν εἰς ἔτι πλείστοι ὡς τὸν Hengist, Horsas, Capt. John Smiths καὶ σεβαστοὶ πατέρες· ὅταν δὲ ἡ Ἀμερικὴ πληρωθῇ ὑπὸ τῶν ἀπογόνων των, τίς δύναται νὰ εἰπῇ ὅτι ἡ αὐξήσις αὕτη τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων τῆς Ἀγγλίας θέλει σμικρυνθῇ ἔνεκεν ἐλλείψεως ἐδάφους; Ὁλόκληρος Ἀμερικὴ ἀναμένει αὐτοὺς καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Ἀφρικὴ καὶ πρὸ πάντων τοῦτο τὸ μέρος αὐτῆς τοῦ ὁποίου τὴν ὠραιότητα ἂν ἔβλεπεν ὁ Professor Malthus, οὐδόλως θὰ ἐδίσταζε νὰ προτρέψῃ τοὺς Ἀγγλους νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς τὰς χώρας αὐτάς! Τόσον ὠραία καὶ μαγευτικὴ εἶνε εἰς μέρη τινὰ ἡ Κεντρικὴ Ἀφρικὴ!

Ἀναβάντες ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Κίρα κατέβημεν ἐπὶ τὴν μικρὰν κοιλάδα τοῦ Κιουρίμα· παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο τὰ ὕδατα ἀφθονοῦσι· πρὸς τούτοις ἦτο τὸ πρῶτον, ὅπερ ἀπηντήσαμεν εἰς Οὐδόην· πρὸς δυσμὰς τοῦ Κιουρίμα εἰς ἀπόστασιν δύο ἀπ' αὐτοῦ μιλίων κεῖται τὸ χωρίον Μικεσέχ.

Τὴν 16ην μετὰ ὥρων τινῶν ὁδοιπορίαν ἀφίχθημεν εἰς Οὐλαγάλλαν. Οὐλαγάλλα δὲ καλεῖται δῆμός τις ἢ μέρος τι δήμου κειμένου μεταξὺ τῶν ὁρέων τοῦ Οὐρουγγούρου, ἅτινα ὀρίζουσιν αὐτὸν πρὸς νότον, καὶ τῶν ὁρέων τῆς Οὐδόης, ἅτινα κεῖνται πρὸς βορρᾶν καὶ παραλλήλως τοῦ Οὐρουγγούρου, μόλις κατὰ δέκα μίλια μακρὰν· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σχηματίζεται μεταξὺ τῶν δύο τούτων σειρῶν τῶν ὁρέων λεχάνη ἣτις καλεῖται Οὐλαγάλλα.

Μετὰ τὸ Μικεσέχ ἔρχεται τὸ Μουχαλλέχ· ἀφίχθέντες ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ εὐρισκόμεθα πλέον εἰς τὴν χώραν τῶν Οὐασεγούχχας· ἡ πορεία αὕτη ἦτο κοπιώδης· καθότι σειραὶ ὁρέων ἐκώλυον τὴν διάβασιν ἡμῶν—ἀριστέρὰ τὰ ὄρη Οὐρουγγούρου, δεξιὰ τὰ τῆς Οὐδόης καὶ Οὐσεγούχχας· ἡ ἀλλαγὴ αὕτη τοῦ ἐδάφους ἠὲ χαρίστησεν ἡμᾶς μετὰ τοσούτων μιλίων ἐπὶ ὁμαλῆς πεδιάδος ὁδοιπορίαν. Ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ τὴν ὁποίαν ἐπορευόμεθα δάση εἰσέτι ἐξετείνοντο· ἐβλέπομεν τοὺς πρόποδας καὶ τὰς βάσεις τῶν ὁρέων, παρετηρῶμεν τὰ παράδοξα δένδρα, φυτὰ καὶ ποικιλόχροα ἄνθη ἅτινα ἐπ' αὐτῶν ἠϋξάνον· μεθ' ὃ ἐβλέπομεν τὴν ἐπιμήκη καὶ καμπύλην ράχιν τῶν ὁρέων συζητοῦντες περὶ τῶν περιφερειῶν καὶ τῶν κέντρων, τῶν κοιλωμάτων καὶ τῶν ἐξοχῶν, τῶν βράχων καὶ τῶν ῥωγμῶν καὶ πρὸ πάντων περὶ

νῶν σκοτεινῶν πρασίνων δασῶν, ἅτινα ἀπὸ τῆς κορυφῆς μέχρι τῶν βάσεων ἐκόσμου αὐτά. Ὅτε δὲ δὲν ἐχρειάζετο μεγάλη προσοχὴ διὰ τὰ φορτία τῶν ὄνων μας καὶ διὰ τὸ βραδὺ βῆμα τῶν παγαζις, ὁδεύοντες παρετηροῦμεν τοὺς ἀτμούς τῆς γῆς παίζοντας περὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων ὑπὸ τὰ σχήματα ὠραίων στεφάνων καὶ φανταστικῶν βοστρύχων διαλυομένους, ἐξαίφνης βροχὴν μεγάλην ἐπαπειλοῦντας καὶ ἐν τῷ ᾧμα φεύγοντας πρὸ τοῦ ἀκτινοβολοῦντος ἡλίου.

Ἐν Μουχαλλέχ εὐρίσκετο τὸ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μαγάγγα τέταρτόν μου κιρβάνιον· τρεῖς ἔτι ἄνθρωποι αὐτοῦ εἶχον ἀσθενήσει· ἀνέμενον ἐμὲ νὰ τοὺς ἰατρεύσω· ἐνόησα τοῦτο ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς τῶν ἀσθενῶν ὅτινες ἰδόντες με τὰ μέγιστα ἐχάρησαν. Μικροὶ πυρεβολισμοὶ ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν ἀφίξιν ἡμῶν καὶ δῶρον ὀρυζίου καὶ ἰνδικοῦ σίτου μοὶ προσηνέχθη παρὰ τοῦ Μαγάγγα, πρὸς τὸν ὅποιον εἶπον ὅτι περισσότερον θὰ ἡὐχαριστούμην, ἂν εὐρίσκετο κατὰ δέκα ἔτι πορείας μακρύτερον. Ἐν τῷ στρατοπέδῳ τούτῳ ἀπηντήσαμεν τὸν Σαλήμ-μπὶν-Ρασήδ, ὅστις ἐπορεύετο πρὸς ἀνατολὰς με μέγα·κιρβάνιον φέρον τριακοσίους περίπου ἐλεφαντόδοντας. Ὁ καλὸς οὗτος Ἀραψ οὐ μόνον μοὶ ἐδῶρκε μέγα ποσὸν ὀρυζίου, ἀλλὰ μ' ἐπληροφόρησε καὶ περὶ τοῦ Διδ. Λιβιγιστῶνος. Ἀπῆντησε τὸν γηραιὸν περιοδευτὴν ἐν Οὐζιζὶ καὶ κατώκησεν ἐπὶ δύο ἐβδομάδας εἰς τὴν πλησίον τῆς ἰδικῆς του καλύβην· μοὶ περιέγραψε τὸ γῆρας αὐτοῦ, τοὺς μακροὺς ψαροὺς αὐτοῦ μύστακας καὶ τὴν γενειάδα· μοὶ εἶπεν ὅτι μόλις εἶχεν ἀναλάβει ἐκ σοβαρᾶς ἀσθενείας· ὅτι ἦτο λίαν ἰσχνὸς καὶ ἀδύνατος· ὅτι μετὰ τὴν ἐντελῆ αὐτοῦ ἀνάρρωσιν ὁ Λιβιγιστῶν ἐσχόπευε νὰ ἐπισκεφθῇ χώραν τινὰ καλουμένην Μανυέμαν καὶ ὅτι εἶχε κατὰ νοῦν νὰ πορευθῇ εἰς τὸ μέρος τοῦτο διὰ μέσου τῆς χώρας Μαρούγγου !

Ἡ κοιλὰς τοῦ ποταμοῦ Οὐγγερεγγέρη μέχρι Μουχαλλέχ εἶνε χώρα γόνιμος, παράγουσα προϊόντα καλὰ καὶ ἄφθονα. Ἡ συγκομιδὴ τοῦ ματάμα γίνεται ἀφθονωτάτη, ἡ δὲ τοῦ Ἰνδικοῦ σίτου ἀμιλλᾶται πρὸς τὰς μεγαλητέρας συγκομιδὰς τῶν κοιλάδων τῆς Ἀρκανσᾶς. Τὰ πολυάριθμα ρυάκια, τὰ ἐκ τῶν ῥάχεων τῶν ὀρέων ρέοντα, καθιστῶσι τὴν χώραν ταύτην λίαν ὑγρὰν ἐπομένως πολλὰ συμβάντα ἐπι-

συνέβησαν ἡμῖν πρὶν ἢ φθάσωμεν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο καὶ στρατοπεδεύσωμεν· ἐνδύματα, τέιον, σάλχαρις ἐφθάρησαν ἔνεκεν τῆς ὑγρασίας καὶ τῆς ὑγρότητος τοῦ ἐδάφους, καὶ διάφορα δὲ ἐργαλεία ἐσκωρίασαν· ἀμέσως ὅμως ἐπρολάβαμεν ἐξ ἀρχῆς τὸ κακὸν καὶ ἐσώσαμεν τὰ ἀναγκαιότατα ταῦτα πράγματα, τῶν ὁποίων ἡ ἐντελής ἀπώλεια ἤθελεν εἶσθαι δι' ἡμᾶς ζημία ἀνεπανόρθωτος.

Μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Οὐσεγούχχας καὶ ἐκείνων τῆς Οὐδόης, Οὐκάμης καὶ Οὐκουέρης, τοὺς ὁποίους εἶδομεν, ὑφίσταται μικρά τις κατὰ τοὺς τρόπους καὶ τὴν συμπεριφορὰν διαφορά· παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις τῆς Οὐσεγούχχας οὐδὲν ἔχνος πολιτισμοῦ ἢ εὐγενείας ὑπῆρχεν· ἐνῶ οἱ τῶν ἄλλων χωρῶν ἦσαν τρόπον τινὰ εὐγενεῖς· αἱ φράσεις τῶν Οὐσεγούχχων συνωδεύοντο ὑπὸ αὐθαδῶν χειρονομιῶν καὶ προπετῶν βλασφημιῶν· ἐνόμιζον ὅτι ἡμεθα ἡναγκασμένοι νὰ λαμβάνωμεν τὰ προϊόντα αὐτῶν εἰς τὴν τιμὴν ἐκεῖνοι ἤθελον. Ἄν ἐκάμνομεν αὐτοῖς παρατήρησιν τινα, ἀμέσως ὠργίζοντο καὶ διὰ παντοίων μοχθηρῶν καὶ ὑβριστικῶν λόγων ἐδείκνυν τὸ πάθος, ὑφ' οὗ κατεκυριεύοντο· συχνότατα δὲ ἐτόλμων οὐ μόνον νὰ προκαλῶσιν, ἀλλὰ καὶ ν' ἀπειλῶσιν ἡμᾶς. Ἡ παράδοξος αὕτη διαγωγὴ, τόσον πολὺ διαφέρουσα ἐκείνης τῶν ἰθαγενῶν τῆς Οὐκουέρης, οἵτινες ἦσαν γαλήνιοι καὶ εὐγενεῖς, δύναται οὕτω πῶς νὰ παραβληθῇ : — Ὁ ἰθαγενὴς τῆς Οὐσεγούχχας ὁμοιάζει τοὺς τρόπους μὲ ζωηρόν καὶ θερμοκέφαλον Γραικόν, ὁ δὲ τῆς Οὐκουέρης μὲ γαλήνιον καὶ ἥπιον Γερμανόν. Ἡ ἀνάγκη ἐβίασεν ἡμᾶς ν' ἀγοράσωμεν τροφίμα παρ' αὐτῶν· μᾶς ἐπήνουν τὰς πραγματείας των ὡς οἱ Ἕλληνες ἐπαινοῦσι τὸ μέλι τοῦ Ὑμηττοῦ των.

Ἐξακολουθήσαντες τὴν πορείαν ἡμῶν διὰ μέσου τῆς ἐκτεταμένης κοιλάδος τοῦ Οὐγγερεγγέρη τὴν πρωτὰν τῆς ἐπαύριον ἐντὸς δύο ὥρων ἀφίχθημεν ὑπὸ τὰ τεῖχη τῆς πρωτευούσης τῆς Οὐσεγούχχας—Σιμπαμουέννης. Ἡ ἀπὸ τῶν δυτικῶν προπόδων τῶν ὁρέων τοῦ Οὐρουγγούρου ἀποφῆς τῆς περιτετειχισμένης ταύτης πόλεως ἦτο μία τῶν ὠραιότερων τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς· ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο ἐν τῷ μέσῳ κοιλάδος εὐφορωτάτης καὶ ὠραίας, ἀρδευομένης ὑπὸ δύο ποταμῶν· πολλὰ δ' ἔτερα μικρὰ καὶ διαυγῇ ρυάκια, κατερχόμενα ἐκ τῶν ῥάχων τῶν πέριξ αὐτῆς μικρῶν ὁρέων,

καθίστων τὸ ἔδιφος αὐτῆς γόνιμον καὶ καλόν. Ἄν ἐν Μαζανδεράνῃ τῆς Περσίας ἐβλέπομεν τὴν γραφικὴν αὐτὴν τοποθεσίαν, δὲν ἠθέλομεν θαυμάσει τόσον πολὺ, ὅσον ἐξεπλάγημεν ἰδόντες αὐτὴν ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀφρικῇ· καθότι οὐδόλως τοιαύτην ιδέαν περὶ τῆς χώρας ταύτης εἶχομεν. Ἡ πόλις αὕτη ἔχουσα περὶ τὰς χιλίας οἰκίας ἀριθμεῖ κατοίκους περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδας. Αἱ οἰκίαι αὗται εἶναι Ἀφρικανῆς κατασκευῆς· κατὰ δὲ τὸν ρυθμὸν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἶνε καλαὶ καὶ ὠραῖαι. Τὰ τεῖχη εἶναι ὠχυροποιημένα κατὰ ρυθμὸν Ἀραβο-Περσικόν· καθότι συνενουοῖσι τὴν Ἀραβικὴν κομψότητα μετὰ τοῦ Περσικοῦ σχεδίου. Περιοδεύσας ἐν Περσίᾳ περὶ τὰ 950 μίλια δὲν ἀπήντησα πόλιν — ἐκτὸς βέβαια τῶν μεγαλουργιῶν αὐτῆς — ὠχυρωμένην κομψῶς καὶ ἰσχυρῶς ὡς τὴν Σιμπαμουέννην. Ἐν Περσίᾳ περιτοιχίζουσι τὰς πόλεις διὰ πλίνθων ἐκ λάσπης κατεσκευασμένων· αἱ πόλεις Κασβύνη, Τεχεράνη, Ἰσπαχάνη καὶ Σιράζη εἰσὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ πλίνθων ὠχυρωμέναι· ἐξεναντίας τὰ τεῖχη καὶ τὰ ὠχυρώματα τῆς Σιμπαμουέννης εἰσὶ κατεσκευασμένα ἐκ λίθου· ἔχουσι δὲ καὶ δύο σειρὰς πολεμιστρῶν, δι' ὧν οἱ στρατιῶται τῆς πόλεως ταύτης πολεμῶσι τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. Τὸ ἐμβαδὸν τῆς πόλεως εἶνε περίπου ἡμίσεως τετραγωνικοῦ μιλίου, τὸ δὲ σχέδιον αὐτῆς τέτράγωνον· ἐκάστη γωνία ἔχει καὶ πύργον ἐκ λίθου ἐκτισμένον καὶ καλῶς ὠχυρωμένον· τέσσαρες πύλαι, — μία πρὸς βορρᾶν, μία πρὸς νότον, μία πρὸς δυσμὰς καὶ μία πρὸς ἀνατολὰς — κείμεναι ἐν τῷ μέσῳ δύο πύργων ἐκάστη, ἐπιτρέπουσιν εἴσοδον καὶ ἔξοδον εἰς τοὺς κατοίκους. Αἱ πύλαι αὗται κλείονται διὰ στερεῶν τετραγώνων θυρῶν ἐκ ξύλου τεκτονίας τῆς Ἀφρικῆς· εἰσὶ δὲ γεγλυμμέναι λεπτότατα καὶ τεχνικώτατα· ἐπ' αὐτῶν βλέπει τις παντὸς εἶδους Ἀραβικὰ κοσμήματα, ἐξ οὗ ἐνόησα ὅτι αἱ θύραι αὗται ἔγειναν ἢ ἐν Ζαγγιβάρῃ ἢ ἐν τοῖς παραλίοις τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐκεῖθεν ἐκομίσθησαν εἰς Σιμπαμουέννην κατὰ τεμάχια· πιθανόν, ἔνεκεν τῆς μεγάλης μεταξὺ τοῦ Βαγαμόου καὶ τῆς πόλεως ταύτης ὕφισταμένης συγχωινωνίας, νὰ κατεσκευάσθησαν αἱ θύραι αὗται ὑπὸ ἐγγχωρίων τεχνιτῶν· καθότι τοιαῦται θύραι γεγλυμμέναι καὶ διὰ παντοίων Ἀραβικῶν κοσμημάτων ἐστολισμέναι, οὐχὶ ὅμως κατὰ πάντα ὅμοιαι ταῖς πύλαις τῆς πόλεως, ἐκόσμουσι τὰς εἰσόδους

πολλῶν μεγάλων οἰκιῶν. Τὸ μέγαρον τοῦ Σουλτάνου εἶνε ἐκτισμένον κατὰ ῥυθμὸν ὁμοιον ἐκείνου κατὰ τὸν ὁποῖον κτίζουσιν εἰς τὰ παράλια· τὰ στεγάσματα τοῦ μεγάρου τούτου ἦσαν ἐπιμήκη καὶ κατωφερῆ· εἶχε δὲ καὶ πολυτελεῆ κατὰ τὴν πρόσοψιν αὐτοῦ ἐξώστην.

Ἡ Σουλτάνα εἶνε ἡ μεγαλητέρα θυγάτηρ τοῦ διασῆμου Κισαβέγγου· ὄνομα αἰσχροτέρον καὶ ἀτιμώτερον τούτου δὲν ὑπάρχει παρὰ ταῖς ὁμόροις χώραις Οὐδόη, Οὐκάμη, Οὐκουέρη, Κιγγαροῦ, Οὐκουένη καὶ Κιράγγα—Οὐάνα· καὶ τοῦτο, ἔνεκεν τῆς μεγάλης περὶ τὴν σωματεμπορίαν ἀγάπης αὐτοῦ. Ὁ Κισαβέγγος ὠμοίαζεν ὀλίγον τὸν Θεόδωρον τῆς Ἀβυssiνίας κατὰ τοὺς τρόπους. Καταγόμενος ἐξ ἀσήμεων προπατόρων ἐκαυχᾶτο ὅτι εἶνε ὁ μέγιστος τῶν βασιλέων τῆς γῆς, βασιζόμενος ἐπὶ τῆς σωματικῆς ἰσχύος καὶ τῆς ῥητορείας δι' ᾧν ἦτο ἐκ φύσεως πεπροικισμένος· εἶχε δὲ μεγάλην ἐπιτηδειότητα περὶ τὴν δουλεμπορίαν· εἶχε λάβει τὸν χαλινὸν εἰς χεῖρας καὶ γενόμενος κύριος φυγάδων δούλων ἀνηγορεύθη ὑπ' αὐτῶν ἄρχηγός. Φυγῶν τὴν δικαίαν τιμωρίαν ἣτις ἀνέμενεν αὐτὸν, ἂν ἐπιπτεν εἰς χεῖρας τοῦ Σουλτάνου τῆς Ζαγγιβάρης, ἀφίκετο εἰς Οὐκάμην, ἣτις ἐξετείνεται τότε ἀπὸ Οὐκουέρης μέχρις Οὐσαγάρας, καὶ ἐνταῦθα ἤρχισε στάδιον κατακτήσεων, μέχρις οὗ ἠνάγκασε τοὺς ἐγγχωρίους τῆς Οὐκάμης νὰ ὑποχωρήσωσιν αὐτῷ, δίδοντες ἄπειρον ἔκτασιν γονίμου χώρας ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Οὐγγερεγγέρη· κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον ἔπαυσε τὰς κατακτήσεις, ἀφοῦ οἱ ἐγγχώριοι ὑπεσχέθησαν αὐτῷ ὅτι παραιτοῦνται παντὸς δικαιώματος ἐπὶ τῆς ῥηθείσης χώρας. Ὁ Κισαβέγγος λαβὼν εἰς τὴν κατοχὴν αὐτοῦ τὴν κατάφυτον ταύτην χώραν ἐξέλεξε θέσιν γραφικωτάτην, παρὰ τὴν ὁποίαν ὁ ποταμὸς ῥέει ἐγγὺς τῶν τειχῶν, καὶ ἔκτισε τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ, ὀνομάσας τὴν πόλιν Σιμπαμουέννην «Πόλιν τοῦ Λέοντος»· ἥτοι «πόλιν ἰσχυροτάτην». Ὁ Σουλτάνος οὗτος γηράσας ἠλλάξε τὸ ὄνομά του Κισαβέγγος, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἔλαβε τὸ ὄνομα τῆς πρωτεύουσας τοῦ κράτους του Σιμπαμουέννης· καθότι τὸ ὄνομα Κισαβέγγος ἦτο πασίγνωστον καὶ μισητὸν ὥς ὄνομα ἀνδρὸς κλέπτου καὶ δουλεμπόρου· μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἡ μεγαλητέρα θυγάτηρ του διεδέχθη αὐτόν· πρὶν ὅμως ἀποθάνῃ ἔδωκεν εἰς τὴν θυγατέρα του ὁμοῦ μὲ τὸν θρόνον καὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ κλοπι-

μαῖον ὄνομα Σιμπαμουέννης· μέχρι δὲ τῆς σήμερον ἡ Σουλτάνα, ἣτις βασιλεύει τοῦ κράτους τοῦ θανόντος πατρός της, καλεῖται καὶ εἶνε γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σιμπαμουέννη.

Καθ' ἣν στιγμὴν διέβαινον τὸ ὀρμητικὸν ῥεῦμα, τὸ ὁποῖον ῥέει ἐγγὺς τῶν τειχῶν, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, οἱ κάτοικοι τῆς Σιμπαμουέννης ἐξῆλθον, ὅπως εὐπροσδεχθῶσι τὸν «Μέγαν Μουσούγγου» καὶ κορέσωσι τὴν περιέργειαν αὐτῶν διὰ τῆς θέας τοῦ λευκοῦ τούτου ἀνθρώπου, οὗτινος τὰ διάφορα κιρβάνια εἶχον διέλθει πρὸ αὐτοῦ ἀπὸ τὴν πόλιν ταύτην, καὶ ὅστις ἐφημίζετο παρὰ πᾶσιν ὡς ἄνθρωπος πλουσιώτατος καὶ λίαν ἰσχυρός· οὕτω λοιπὸν ἐγείνα τὸ ἀντικείμενον τοῦ γενικοῦ θαυμασμοῦ. Παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ρείθρου τούτου εἶχον συναθροισθῇ ἐγχώριοι πλεῖστοι, μεγάλοι καὶ μικροί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες· πάντες δὲ μετὰ μεγάλου θαυμασμοῦ μὲ ἐβλεπον καὶ ἐξεπλήττοντο ἐπὶ τῇ θεά μου· ἡ ἐκπληξις αὕτη, ὑφ' ἧς κατελαμβάνοντο, ἦτον ἐξαίγρησις ἐπὶ τοῦ προσώπου ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν· πάντες δὲ ἐδείκνυσαν καὶ διὰ παντοίων μορφασμῶν τῶν προσώπων αὐτῶν ἐδήλουν τὴν μεγάλην αὐτῶν ἐκπληξιν. Οἱ πολέμισται τῆς Σουλτάνας, κρατοῦντες διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἀκόντιον, τόξον καὶ δέσμην βελῶν, ἐνηγκαλίζοντο διὰ τῆς ἄλλης ἕκαστος τὸν ἴδιον αὐτοῦ φίλον, ὡς παραδείγματος χάριν, ὁ Νίσος τὸν Εὐρύαρον, ὁ Θησεὺς τὸν Πειρίθοα, ὁ Δάμων τὸν Φινδίαν, ὁ Ἀχιλλεὺς τὸν Πάτροκλον, καὶ ἐξεμυστηρεύοντο πρὸς ἀλλήλους τὰς τῆς ἐνδυμασίας καὶ τοῦ χρώματός μου διαφορὰς αὐτῶν ιδέας καὶ γνώμας. Δὲν ἤκουες ἄλλο ἐκ στόματος τῶν θεατῶν αὐτῶν ἢ τὰς λέξεις «Μουσούγγου κούβα»· πάντες δὲ οἱ κάτοικοι ἀκούοντες τὰς δύο ταύτας λέξεις ἔδραμον ὅπως ἴδωσι τὴν ἄφιξιν τοῦ λευκοῦ· ὅτε δὲ ἐξηκολούθησα τὴν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Οὐγγερεγγέρη πορείαν μου, εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων μιλίων ἐφοβούμην μὴ ἐπαναληφθῇ ἡ σκηνὴ αὕτη καὶ δὲν δυνηθῶ νὰ προοδεύσω· καθότι βέβαιος ἦμην ὅτι μετὰ μεγάλου κόπου καὶ μόχθου θὰ ἠδυνάμην ν' ἀπαλλαχθῶ τῶν χειρῶν αὐτῶν ἀνευ μεγάλης βλάβης — ἂν βέβαια ἕκαστος τούτων μοι ἔλεγε νὰ δώσω αὐτῷ τι ὡς δῶρον. Εὐτυχῶς ὁμως ὑπεχώρησαν ὑπὸ τὸν καύσωνα τοῦ ἡλίου καὶ τὴν μεγάλην μέχρι τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν ἀπόστασιν.

Ἐπειδὴ ἡμεθα ἠναγκασμένοι νὰ μετακομίσωμεν διὰ τοῦ

ρείθρου τὰς ἀποσκευάς, νὰ ἐπιδιορθώσωμεν τὰ πράγματα καὶ νὰ θεραπεύσωμέν τινα τῶν ζώων ἡμῶν, ἀπεφάσισα νὰ μείνωμεν δύο ἡμέρας εἰς τοῦτο τὸ μέρος, καθότι αἱ ῥάχεις τῶν ὄνων εἶχον πληγώσῃ πολὺ καὶ εἶχον ἀνάγκην θεραπείας, ἵνα μὴ πάθωσι καθ' ὁδόν—καὶ τότε ; Τὰ τρόφιμα ἦσαν ἄφθονα ἐν Σιμπαμουέννῃ, μολονότι λίαν ἀκριβὰ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα μέρη τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε ἐπεσκέφθημεν.

Ἀνοίξαντες τὰ δέματα καὶ τὰ κιβώτια ἡμῶν εὗρομεν τὰ περιεχόμενα ἐν καταστάσει καλλιτέρα παρ' ὅσον ἐνομίζαμεν· καθότι αἱ ἀποσκευαὶ ἡμῶν εἶχον ἐκτεθῇ εἰς πολλὰ μέρη ὑγρὰ καὶ τώρα ἡ Μασίκα ἦτο ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῆς. Ἀλλὰ πολλὰ πράγματα μεγάλης ἀξίας δι' ἡμᾶς, ὡς τρόφιμα, τέιον καὶ θῆκαι πυροβόλων ἔπαθον· τοῦτο ἀπέδωκα εἰς τὴν ἀπερισκεψίαν τοῦ Shaw, ὅστις ἔσυρε τοὺς ὄνους διὰ μέσου ρευμάτων καὶ ἐλῶν βορβορωδῶν ὑδάτων, ἵνα μὴ κοπιᾷ, ὡς φαίνεται, φορτόνων καὶ ἐκφορτόνων αὐτά. Καλέσας τὸν Shaw ἐν τῇ σκηνῇ μου ἔδειξα αὐτῷ τὰς ζημίας ταύτας· οὗτος δὲ τοσοῦτον ὠργίσθη διὰ τὴν παρατήρησιν τὴν ὁποίαν ἔκαμα πρὸς αὐτόν, ὥστε ἀμέσως ἤρχισε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ λέγῃ ὅτι πολλὰ περιμένω παρ' αὐτοῦ, ὅτι πράττει τὰ πάντα, ὅτι δὲν δύναται πλέον νὰ ὑποφέρῃ τὰς πολλὰς ἐργασίας δι' ὧν ἐπιφορτίζω αὐτόν, ὅτι εἶμαι ἀχάριστος, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐκτιμῶ καλλίον τὴν ἐργασίαν του, ὅτι αὐτὸς εἶνε ἡ δεξιὰ μου χεὶρ, καὶ τόσα ἄλλα τὰ ὁποῖα δὲν ἐνθυμοῦμαι· ἡ δὲ αὐθάδεια μεθ' ἧς ὁ προπέτης οὗτος μοι ἔλεγε ταῦτα μ' ἐξέπληξεν πρὸς τούτοις τότε μόνον ἐσιώπησεν, ἀφοῦ μοι εἶπεν ὅτι σκοπεύει νὰ παραιτηθῇ τῆς ἐργασίας ταύτης καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ διὰ τοῦ πρώτου κιρβανίου τὸ ὁποῖον ἤθελε συναντήσῃ καθ' ὁδόν. Τότε καὶ ἐγὼ εἰς ἀπάντησιν εἶπον αὐτῷ ὅτι ἀφοῦ ἔγεινε τοσοῦτον ὀκνηρὸς καὶ ἄφροντις, οὐδόλως θέλω αὐτόν μετ' ἐμοῦ· ὅτι ἀφοῦ προτιμᾷ τὴν ὀκνηρίαν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν εἶνε ἐλεύθερος νὰ φύγῃ ὅψεποτε θελήσῃ, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι θέλω κρατήσῃ τὰ ἐνδύματά του καὶ ὅλην τὴν ἀτομικὴν αὐτοῦ περιουσίαν ἀπέναντι τῶν χρημάτων τὰ ὁποῖα ἐπροπλήρωσα αὐτῷ εἰς Ζαγγιβάρην. Ἡ σκληρὰ αὕτη καὶ αὐστηρὰ ἐκ μέρους μου ἀπάντησις δὲν ἐφάνη συμφέρουσα εἰς τὸν Shaw· δι' ὃ οὗτος μετὰ μεγαλητέρας προθυμίας ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του

καὶ εἰργάζετο καλλίτερον, ἀποβαλὼν πᾶσαν ὀκνηρίαν· μετὰ τινὰς ὥρας ἐφιλιώθημεν.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν ἐγνώρισα κατὰ πρώτην φοράν τὰ δεινὰ τοῦ πυρετοῦ μουκουγγούρου τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς· ναὶ μὲν ἤμην συνειθισμένος εἰς τὸ κλῆμα ἐκεῖνο τῆς Ἀρχανσᾶς, οὐχ' ἥττον ὅμως δὲν ἡδυνήθην ν' ἀποφύγω τὴν κακὴν καὶ φρικώδη ταύτην ἀσθένειαν. Τὰ πρῶτα συμπτώματα τοῦ Ἀφρικανικοῦ τούτου πυρετοῦ ἡσθάνθην τὴν 10ην ὥραν Π. Μ. Πρῶτον, γενικὸς κάματος κατέλαβε τὸ σῶμά μου, συνοδευόμενος ὑπὸ νάρκης· δεύτερον, ἡσθάνθην πόνους κατὰ τὰ νῶτα καὶ τὴν ῥάχιν· ὁ πόνος οὗτος ἀρχίζων ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐξετείνεται καθ' ὅλην τὴν σπονδυλικὴν στήλην, ἐξ ἧς μετέβαινεν εἰς τὰς πλευράς, καὶ ἔφθανε μέχρι τῶν ὠμων, ἔνθα ἀπεκαθίστατο δεινός, λίαν ὀχληρὸς καὶ σκληρὸς· τρίτον, ῥίγος κατέλαβεν ὅλον μου τὸ σῶμα· μετὰ τὸ ῥίγος αὐτὸ ἡσθάνθην βάρος μέγα κατὰ τὴν κεφαλὴν· οἱ ὀφθαλμοί μου ἐθόλωσαν, οἱ μῆνιγγές μου ἐπαλλοὺν σπασμωδικῶς· ἐβλεπον ἄλλ' ἀντ' ἄλλων· δὲν ἡδυνάμην νὰ διακρίνω σαφῶς τὰ ἀντικείμενα· ταῦτα πάντα ἐξηκολούθησαν μέχρι τῆς 10ης Μ. Μ. ὅτε πλέον ὁ πυρετὸς μουκουγγούρου μ' ἐγκατέλιπεν· μετ' ὃ ἡσθανόμην ἐμαυτὸν λίαν ἐκλειπόμενον.

Μετεχειρίσθην τὸ ἱατρικὸν τὸ ὁποῖον ἐσυνείθιζα εἰς Ἀρχανσᾶς· τὸ ἱατρικὸν τοῦτο ἐθεώρουν ἐκ πείρας ὡς τὸ καλλίτερον καὶ ἐνεργητικώτερον κατὰ τοιοῦτου εἶδους ἀσθενειῶν· τρεῖς ἡμέρας κατὰ συνέχειαν τὸ πρῶτ' μετὰ τὴν προσβολὴν ἕκαμα χρῆσιν αὐτοῦ τοῦ ἱατρικοῦ, ὅπερ συνέκειτο ἐκ τῶν ἐξῆς : ἐλάμβανον δέκα καὶ πέντε κόκκους κινίνης καὶ ἐχώριζον αὐτοὺς εἰς τρεῖς δόσεις ἐκ πέντε κόκκων ἐκάστην, ἔπινον δὲ αὐτοὺς κατὰ πᾶσαν ὥραν ἀπὸ τῆς αὐγῆς μέχρι τῆς μεσημβρίας·—τὴν πρώτην ὅμως δόσιν ἐλάμβανον τὴν ἰδίαν νύκτα μετὰ τὴν κατάπτωσιν τοῦ πυρετοῦ ἐντὸς τῆς κλίνης μου καὶ τὴν ἐπαύριον ἐλάμβανον τὰς ἄλλας. Προσθέτω ὡσαύτως ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τῆς θεραπείας ἐπετύγχανε καὶ ἐπ' ἐμοῦ καὶ ἐπὶ πάντων ἐκείνων οἵτινες ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου κατελαμβάνοντο ὑπὸ τοῦ ἐπαράτου τούτου πυρετοῦ. Παθὼν ἅπαξ ὑπὸ τοῦ μουκουγγούρου δὲν ἐφοβούμην ποσῶς δευτέραν αὐτοῦ προσβολὴν, καθότι τὸ ἱατρικὸν εἶχον εἰς χεῖράς μου· δὲν ἐφοβούμην

λοιπόν διὰ τὴν ζωὴν μου ποσῶς· τὸ μόνον ὅπερ με ἔστε· νοχῶρει ἦτο μὴ τυχὸν καὶ ἤθελε με καταλάβει μετὰ τινας ἡμέρας· καθότι σκοπὸν εἶχον νὰ προβῶ εἰς ἄλλας χώρας·

Τὴν τρίτην ἡμέραν ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου ἐπεσκέφθησαν ἡμᾶς οἱ ἀπεσταλμένοι τῆς Αὐτῆς Ὑψηλότητος τῆς Σουλτάνας τῆς Σιμπαμουέννης, οἵτινες ἐκ μέρους αὐτῆς ἤλθον ὅπως λάβωσι τὸν συνήθη φόρον, τὸν ὅποιον ἡ Σουλτάνα, βασιζομένη ἐπὶ τῆς ἰσχύος αὐτῆς, ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν χώραν αὐτῆς περιηγητῶν. Ἀπήντησα πρὸς αὐτοὺς νὰ εἰπωσιν εἰς τὴν Κυρίαν Σιμπαμουέννην ὅτι τὸ προηγηθὲν ὑπὸ τοῦ λευκοῦ Farquhar κυβερνώμενον κερβανίον ἔδωκε φόρον καὶ ὅτι δὲν σκοπεύω ποσῶς οὐδὲ νομίζω καλὸν νὰ πληρώσω ἐκ δευτέρου· καθότι ἐγὼ ἤμην ὁ ἰδιοκτῆτης ὅλων αὐτῶν τῶν κερβανίων καὶ οὐδεὶς ἄλλος· ἕκαστος δὲ ἰδιοκτῆτης ἢ ἀρχηγὸς κερβανίου ἓνα μόνον φόρον ἐπλήρωνεν. Οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπήντησαν μετὰ τὴν λέξιν «Νζέμα»! (πολὺ καλὰ) καὶ μοὶ ὑπεσχέθησαν νὰ φέρωσι τὴν ἀπάντησίν μου ταύτην εἰς τὴν κυρίαν των. Μόλονότι ἡ πρᾶξις μου αὕτη δὲν ἦτο ὁμολογουμένως «τόσον καλὴ», ἀνεχώρησα χωρὶς νὰ δώσω δῶρον· ἀλλ' ἡ Σουλτάνα Σιμπαμουέννη τυχοῦσα εὐκαιρίας, καθ' ἣν δυστύχημά τι μοὶ ἐπισυνέβη, με ἠνάγκασε κατόπιν, ὡς θέλει ἰδῆ ὁ ἀναγνώστης, νὰ πληρώσω. Ἐνταῦθα περατοῦται τὸ πρῶτον κεφάλαιον τῶν συμβεβηκότων τὰ ὁποῖα ἐπισυνέβησαν ἡμῖν κατὰ τὴν διὰ τῆς παραθαλασσίας ταύτης χώρας διάβασιν ἡμῶν!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΜΕΧΡΙΣ ΟΥΓΟΓΟΗΣ.

ΟΥΣΕΓΟΥΧΧΑ.

Ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Οὐγ-	
γερεγγέρη εἰς —	ὥρ. λεπ.
Σίμπον	2. 0
Σκήνωμα ἐν πεδιάδι	4. 10
Ποταμὸν Μακάταν	2. 30

ΟΥΣΑΓΑΡ.

Στρατόπεδον πρὸς δυ-	
σμάς τοῦ Μακάτα	0. 5
Σκήνωμα ἐν πεδιάδι	4. 30
Σκήνωμα ἐν πεδιάδι	2. 0

Ἀπὸ Σκηνώματος ἐν πε-	
διάδι εἰς —	ὥρ. λεπ.
Ῥεχεννέκον	3. 15
Σκήνωμα ἐπὶ ὄρους	3. 30
Κιόραν	3. 40
Σκήνωμα ἐπὶ ποταμοῦ	4. 50
Μαδήτην	2. 30
Λίμνην Οὐγόμβην	3. 0
Ματαρόμπον	6. 0
Μπουάπουαν	7. 0
Κισοκουέχην	2. 0
Τσούνιον	1. 30

Ἡ ἀπὸ Βαγαμόυο μέχρι Σίμπαμουέννης ἀπόστασις ἦτο 119 μιλίων, ἅτινα διετρέξαμεν εἰς δέκα καὶ τέσσαρας πορείας. Αἱ πορεῖαι ὅμως αὗται, ἔνεκεν τῶν ἐκ τῆς Μασίκας ἀναφυσμένων δυσχερειῶν καὶ πρὸ πάντων ἔνεκεν τοῦ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἀρχηγοῦ Μαγάγγα τετάρτου μου κιρβανίου ἐξετελέσθησαν ἐν διαστήματι εἴκοσι καὶ ἑννέα ἡμερῶν· ἐκ τούτου θεωρεῖ ὁ ἀναγνώστης ὅτι λίαν βραδέως ἐπροχωροῦμεν,—ὀλίγον τι περισσότερο τῶν τεσσάρων μιλίων καθ' ἡμέραν διανύοντες. Ἐξ ὧν κατὰ τὴν περιοδείαν ταύτην εἶδον, συμπεραίνω ὅτι ἂν δὲν ἐκωλύωμην ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῶν Οὐανουαμουέζων κομιστῶν, ἡδυνάμην νὰ διανύσω τὴν ἀπόστασιν ταύτην ἐν διαστήματι μόνον δέκα καὶ ἑξ ἡμερῶν· καθότι οἱ ὄνοι οὐδόλως διέψευσαν τὰς προσδοκίας μου· τοῦναντίον, τὰ καλὰ ταῦτα ζῶα φέροντα βάρος 150 λιτρῶν ἕκαστον ἀφίκοντο ἐν Σιμπαμουέννη εἰς καλλίστην κατάστασιν· οὐδεμίαν τῶ ὄντι ἀργοπορίαν μοι ἐπροξένησαν· μόνον ὁ αἰσχροκερδὴς καὶ ὀκνηρὸς Μαγάγγας ὑπῆρξε μέγα κώλυμα πρὸς τὴν πρόοδον τοῦ κιρβανίου μου· εἰς τοῦτο συνετέλεσαν πρὸς τούτοις καὶ οἱ ἐκτεθηλυμένοι καὶ συφιλιτικοὶ αὐτοῦ ἄνθρωποι, οἵτινες ἀδιακόπως ἡσθέ-

νουν καθ' ὁδόν. Ἄν ἦτο ξηρασία, ἡ περιοδεία αὕτη ἡδύνατο νὰ ἐκτελεσθῇ εἰς πολὺ ὀλιγωτέρας πορείας· καθότι ἐκ τῶν ἑξ κατὰ τὴν αὐτὴν ὁδὸν προπορευομένων ἐμοῦ Ἀραβικῶν κιρβανίων δύο διήνυσαν ὁλόκληρον τοῦτο τὸ διάστημα ἐν- τὸς ὀκτῶ ἡμερῶν· ὡσαύτως δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ λά- βῃ καλὴν τοῦτου ἰδέαν ἐκ τῆς βραχείας περιγραφῆς τῆς χώρας, ἥτις κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν παρῶρησιάσθη. Ἡ ἀπὸ Σιμπαμουέννης μέ- χρι τῆς παραθαλασσίας πόλεως Βαγαμόυο ἐκτεινομένη χώ- ρα κατὰ τὴν γονιμότητα καὶ τὰς ὑπὸ ὑψηλῶν δασῶν περιε- στοιχισμένας κοιλάδας, τὰ ὄρη, τὰς ἀκρωρείας καὶ τὰ χλο- ερά ὑψώματα, μόνον πρὸς μίαν τῶν τῆς Ἀμερικῆς χωρῶν δύναται νὰ συγκριθῇ.—ἡ δὲ χώρα αὕτη εἶνε ἡ πολιτεία τοῦ Μισσουρή. Ἡ πόλις Σιμπαμουέννη δὲν ὑφούται κατὰ τὰ φαινόμενα ἄνω τῶν 1000 ποδῶν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· καθότι ἀναχωρῶν τις ἐκ Βαγαμόυο μόλις αἰσθά- νεται ὅτι ὀρεινὴν χώραν διέρχεται, βαθμιαίας οὔσης τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἐδάφους· καθ' ἣν βέβαια ἐποχὴν διεβαίνο- μεν τὴν χώραν ταύτην, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μᾶς ἐκπλήξῃ ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ὠραιότης αὐτῆς· καθότι πολλὰ καὶ ποικίλα ἦσαν τὰ καθ' ἐκάστην ἐνεκεν τῆς βροχερᾶς ἐποχῆς τῆς Μασίας ἐπισυμβαίνοντα ἡμῖν δυστυχήματα· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κακῇ ταύτῃ αὐτῆς ὄφει ἡ χώρα αὕτη πλήρης βορβο- ρωδῶν ἐλῶν, ὑγρασίας, ψυχρᾶς καὶ δροσερᾶς χλόης, πυ- κνῶν καὶ σκοτεινῶν δασῶν καὶ παντοειδῶν νόσων καὶ πυ- ρετῶν—ἡ χώρα, λέγω, αὕτη, καίτοι πλήρης τῶν ἄνω κα- κῶν παρίστα ἰδέαν εὐχάριστον, ἀπὸ τῆς ὁποίας δὲν δύνα- ταί τις εὐκόλως ν' ἀποσύρῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐνεκεν τῆς γο- νιμότητος καὶ ἀφθονίας τοῦ ἐδάφους αὐτῆς· ἐν βραχεῖ, ἡ χώρα αὕτη, ἂν ἐν τῷ μέλλοντι περιέλθῃ ποτὲ εἰς χεῖρας ἔθνους τινὸς οἰουδήποτε, ἀλλ' ὅμως πεπολιτισμένου, με- γάλα ὑπόσχεται. Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀπὸ Βαγαμόυο εἰς Σιμπαμουέννην δύναται νὰ γείνη μετὰ μεγάλης εὐχο- λίας· καὶ τοῦτο ἀντὶ δαπάνης πολλῇ μικροτέρας τῆς τοῦ Union Pacific Railway τοῦ ὁποίου ἡ γιγαντιαία πρόοδος καὶ ἡ ταχύτης, μετὰ τῆς ὁποίας αὕτη ἐγένετο, ἐξέπληττον καθ' ἡμέραν τὸν κόσμον ὅλον. Ἄν ἡ χώρα αὕτη διὰ μεχα- νικῶν μέσων ἀποξηρανθῇ, γίνεται ἐν Ἀφρικῇ τόπος δια- μονῆς εὐχάριστος καὶ λίαν ὑγιεινός. Ἡ κατὰ τὴν ὥραν

ταύτην τοῦ ἔτους θερμοκρασία τῆς ἡμέρας οὐδέποτε ὑπερέβη βαθμοὺς θερμότητος ἄνω τῶν 85° Fahrenheit, αἱ δὲ νύκτες ἦσαν εὐχάριστοι, καὶ πάντες ἡσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην δύο χραμίων, ὅπως μὴ κρυόνωμεν. Μέχρι δὲ Σιμπαμουέννης αἱ νύκτες ἡμῶν ἦσαν ἥσυχοι· δὲν μᾶς ἐτάραττε, δὲν μᾶς ἐτυράννει ἡ φρικτὴ ἐκείνη μάστιξ, ἥτις τυραννεῖ τοὺς κατοίκους τῶν κοιλάδων Νεβράσκας καὶ Κάνσας—ὁ κώνωψ. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὑπεφέρομεν ὀλίγον ὑπὸ τῶν ἤδη περιγραφεισῶν μυιῶν μαβούγγου ἢ ἀλογόμυας, χούφους, κτλ. αἰτίνες, ἐν ἐλλείψει τῶν δασῶν καὶ τῶν λοχμῶν, ζῶα ὀλόκληρα δύνανται νὰ καταφάγωσιν.

Παρὰ τὰς προσδοκίας ἡμῶν δὲν ἡδυνήθημεν οὐδὲ μετὰ δύο ἡμέρας ν' ἀναχωρήσωμεν· τὴν τρίτην καὶ τετάρτην ἡμέραν διήλθομεν ἐν ἀθλιότητι ἐντὸς τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Οὐγγερεγγέρη. Ὁ ποταμὸς οὗτος λίαν μικρὸς ὢν κατὰ τὰς ξηρασίας, προσλαμβάνει ὄγκον μέγαν καὶ δύναμιν τρομερὰν κατὰ τὴν Μασίκαν, ὡς πρὸς μεγάλην ἡμῶν θλίψιν εὖρομεν αὐτόν. Ἐντὸς αὐτοῦ συσσωρεύονται τὰ ὕδατα εἴκοσι περίπου ὑψηλῶν κορυφῶν καὶ δύο σειρῶν ὀρέων, παρὰ τὰς βάσεις τῶν ὁποίων ῥέει καταρράκται ὑδάτων ὑπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ ἀκτινοβολοῦντος ἡλίου στίλβοντες καὶ χέιμαρροι, καθιστῶντες τὰς κατωφερείας τῶν ὀρέων ἀνωμάλους καὶ δυσειδεῖς, μετὰ πατάγου πίπτουσιν ἐντὸς τοῦ κοινοῦ τούτου ποταμοῦ, ὅστις προσλαμβάνων ὄγκον ὑδάτων τεράστιον ῥέει ὀρμητικῶς ἐντὸς τῆς κοιλάδος Σιμπαμουέννης, σοβαρῶς κωλύων τὰ κιρθάνια, ἅτινα δὲν δύνανται νὰ στήσωσι γεφύρας· ἐκτὸς τούτων ἀδιάκοπος καὶ ῥαγδαία βροχὴ — ἀλλὰ βροχὴ ἐξ ἐκείνων, αἵτινες καθ' ὁδὸν πλήττουσαι τοὺς πολίτας τοῦ Λονδίνου ἀναγκάζουσιν αὐτοὺς νὰ ζητήσωσιν ἄσυλον ἐντὸς θύρας τινὸς — συνωδευομένη ὑπὸ μεγάλης ὀμίχλης αὐξάνει τὸν ὄγκον τῶν ὑδάτων τοῦ ὀρμητικοῦ τούτου ποταμοῦ. Βλέπων τις τὸν ἀκτινοβολοῦντα ἥλιον νομίζει ὅτι θεωρεῖ ἀπλὴν αὐτοῦ εἰκόνα ὡχρὰν καὶ σκοτεινὴν, οἱ δὲ γηραιότεροι τῶν παγαζῖς, ὡς πολύπειροι πλοίαρχοι, ἐκ παραδόσεως καὶ ἐκ πείρας γνωρίζουσι τὴν μέλλουσαν διάρκειαν τῆς βροχῆς· θεωροῦντες δὲ τὸ φοβερὸν τοῦτο καὶ τρομακτικὸν φάσμα κινοῦσι τὴν κεφαλὴν λέγοντες ὅτι ἀναμφίβολον εἶνε ἂν ἡ βροχὴ θέλῃ παύσει μετὰ τρεῖς ἐβδομάδας. Ἡ θέσις ἐφ' ἧς τὸ στρατό-

πεδον ἡμῶν ἔκειτο — ἤτοι ἡ ἐντεῦθεν ὄχθη τοῦ Οὐγγερεγ-
γέρη — εἶνε πλήρης μiasματικῶν δυσωδιῶν· εἰσέτι διατη-
ρεῖται ἐν τῇ μνήμῃ μου ἡ φοβερὰ ἐντύπωσις τὴν ὁποίαν μοι
ἐπροξένησε τὸ μίasma τοῦτο· αἱ ἀκαθαρσίαι τῶν παγαζῖς
ἔσυραν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο πολλὰ εἶδη ἐντόμων βρωμερῶν,
τῶν ὁποίων μόνον τὸ ἔρπον βάδισμα ἤρκει πρὸς βλάβην τοῦ
αἰσθητικοῦ. Στρατοὶ ὀλόκληροι μελανῶν, λευκῶν καὶ ἐρυ-
θρῶν μυρμήκων μολύνουσι τὸ ἀρχέγονον ἔδαφος· πλεῖστα
ζώφια μυριάποδα τοῦ γένους centipedes, μὲ σκώληκας ὁ-
μοιάζοντα, παντὸς χρώματος, ἀνέρπουσιν ἐπὶ τῶν θάμνων
καὶ τῶν φυτῶν· ἐπὶ δὲ τῶν ὑπὸ τὰ μεγάλα δένδρα αὐξα-
νόντων μικρῶν καὶ νανοειδῶν δενδρυλλίων φωλεαί, κηρή-
θραις προσόμοιαι, κιτρινοκεφάλων σφηκῶν, δίκην σκορπιῶν
κεντρονουσῶν, κρέμανται κατὰ σωρούς· τεράστιοι κάνθα-
ροι, ὅμοιοι ποντικοῖς κατὰ τὸ μέγεθος, κυλίουσι τοὺς κο-
πρῶνας κατὰ γῆς· μυριάποδα ζώφια, παντὸς εἶδους, σχή-
ματος, μεγέθους καὶ χρώματος ἐν ἀφθονίᾳ μεγάλη ἐπὶ τοῦ
ἐδάφους τούτου ἔρπουσι, τρόμον καὶ φρίκην ἐμπνέοντα· ἐν
βραχεῖ, ἡ πλουσιωτέρα ἐντομολογικὴ συλλογὴ ἀδύνατον νὰ
παραβληθῇ πρὸς τὸ πλῆθος καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ἀπὸ τῆς
πρωίας μέχρι τῆς νυκτὸς ἐντὸς τῶν τεσσάρων τείχων τῆς
σκηνῆς μου ἐμπεριεχομένων εἰδῶν.

Τὴν πέμπτην ἡμέραν, ἤτοι τὴν 23ην Ἀπριλίου, ἡ βροχὴ
ἀφῆκεν ἡμᾶς ἐπὶ τινας ὥρας· κατὰ τὸ μικρὸν τοῦτο χρονι-
κὸν διάστημα κατωρθώσαμεν νὰ διαβῶμεν πεζοὶ τὸ Στύγιον
ἔλος, ὅπερ ἐπλήρου δυσωδίας τὴν κατακεκλυσμένην ὄχθην
τοῦ ποταμοῦ· ἐστήσαμεν γέφυραν ἀπὸ τῆς μιᾶς ὄχθης τοῦ
ποταμοῦ μέχρι τῆς ἄλλης κατὰ λίαν ἀγροτικὸν τρόπον κα-
τασκευάσαντες αὐτήν· διὰ τῆς γεφύρας ταύτης οἱ στρατι-
ῶται ἀπὸ τῆς πέμπτης Π. Μ. ἤρχισαν νὰ μετακομίζωσι τὰς
ἀποσκευὰς ἡμῶν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην τοῦ
ποταμοῦ· ἡ γέφυρα ἡμῶν αὕτη ἦτο τοσοῦτον σαθρὰ, ὥστε
μόνον ἀμαθὴς Ἀφρικανὸς ἠδύνατο νὰ θεωρήσῃ αὐτὴν ὡς
καλὸν μέσον διαβάσεως ρεύματος τοσοῦτον βαθέος, ὀγκώ-
δους καὶ ὀρμητικοῦ· καὶ αὐτοὶ οἱ ἐλαφρόποδες Οὐανουαμου-
έζοι φορεῖς ἐδυσκολεύοντο νὰ περιπατήσωσιν ἐπ' αὐτῆς·
μόνον ἄνθρωποι ἐξασκοῦντες τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο δύναν-
ται, διὰ σχοινίου ὅμως δεδεμένοι, νὰ διέλθωσι μετὰ τινος
εὐκολίας τοιαύτην γέφυραν. Πρὸς διάβασιν ἀφρικανικῆς

γεφύρας ἀπαιτοῦνται δύο τινά: — πρῶτον, μακρὸν πῆδημα ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἐπὶ τῶν κλάδων δένδρου, τὸ ὁποῖον δὲν πειράζει ἂν καλύπτηται ἢ ὄχι ὑπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ δεύτερον, ἕτερον μακρὸν ἄλμα ἀπὸ τῶν κλάδων ἐπὶ τῆς ξηρᾶς· ὁ κομιστὴς φέρων ἐπ' ὤμων του φορτίον βάρους 70 λιτρῶν μετὰ δυσκολίας δύναται νὰ κατορθώσῃ τοῦτο. Ἐνίοτε βοηθεῖται ὑπὸ τῶν δίκην σχοινίων ἄνωθεν τοῦ ποταμοῦ κρεμαμένων καρπῶν τῶν δένδρων τοῦ γένους τοῦ καλουμένου *Convolvulus*· τοῦτο ὅμως δὲν συμβαίνει πάντοτε· καθότι ἐνίοτε οἱ Οὐασένσοι θεωροῦσι τοῦτο περιττόν.

Εὐτυχῶς αἱ ἀποσκευαὶ ἡμῶν μετεκομίσθησαν ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὄχθης τοῦ ποταμοῦ ἄνευ δυστυχήματός τινος καὶ μολονότι τὸ ρεῦμα ἦτο λίαν ὀρμητικὸν καὶ ἰσχυρόν, οἱ ὄνοι ἐπέρασαν ἀντικρὺ ἄνευ οὐδενὸς κακοῦ συμβάντος. Ἡ διάβασις τοῦ κιρβανίου μου ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Οὐγγερεγγέρη ἐπησχόλησεν ἡμᾶς ἐπὶ πέντε ὥρας, καίτοι μετὰ μεγάλης ταχύτητος, ἐνεργητικότητος καὶ δραστηριότητος εἰργάσθημεν πρὸς τοῦτο. Ἐκφορτώσαντες καὶ στραγγίσαντες τὰ ὑφάσματα ἡμῶν προπαρεσκευάσθημεν διὰ τὴν ἀναχώρησιν· ἀφοῦ τὰ ὑφάσματα ἐξηράνθησαν ὅλως διόλου, ἐκινήσαμεν ἀπὸ τὰς φρικτὰς ταύτας ὄχθας τοῦ ἀκαθάρτου καὶ βορβορώδους ποταμοῦ· τραπέντες δὲ βορείως ἐπροχωροῦμεν ἐπὶ ἐπιπέδου ἐδάφους ὁδεύοντες· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπεφύγαμεν τὴν ἀνάβασιν δύο λόφων ἀριστερὰ ἡμῶν κειμένων· προχωρήσαντες δὲ ἐπὶ διάστημά τι, εἶδομεν πάλιν πρὸ ἡμῶν ἐξελισσομένην τὴν μισητὴν κοιλάδα.

Ἡὕχαριστοῦμένην περισσότερον ὁδεύων ἢ μένων καὶ ἀργοπορῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ — ὅπερ οὐδόλως ἡδυνάμην ν' ἀποφύγω·— φοβοῦμαι μὴ ἔσφαλлон κατὰ τοῦτο· καθότι ἄλλας ἐντυπώσεις τῶν πραγμάτων λαμβάνει τις περιοδεύων ἢ κατασκηνῶν, ὡς εὐκόλως δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ τοῦτο· καθότι ὁ μόχθος τῆς ὁδοιπορίας κάμῃ τὸν περιηγητὴν νὰ περιγράψῃ ἐνίοτε τὰ πράγματα ἀθλιέστερα παρ' ὅσον πράγματι εἶνε· ἐγὼ ὅμως, ἰδὼν πρὸ ἐμοῦ τὴν κοιλάδα ταύτην ἀμέσως ἐσχημάτισα περὶ αὐτῆς ἰδέαν καλλιτέραν ἐκείνης ἣν ἔσχον περὶ τῆς Σιμπαμουέννης, καίτοι ἡ περιγραφεῖσα αὕτη κοιλάς ἦν γονιμωτάτη. Ἡ κοιλάς, ἥτις τῶρα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἐξελίσσετο, παρίστα θέαν μαγευτικὴν.

πεδία ἔκειντο μεταξὺ δασῶν νέων δένδρων, ὑπὸ μεμονομένων ὄροπεδίων καὶ σποράδην κειμένων ὀρέων περιφρασσομένων. Ἀπὸ στιγμῆς εἰς ἄλλην, ἀναβαίνοντες ἐπὶ τὰ ὄροπέδια, ἐβλέπομεν εἰς μεγάλην ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασιν τὰ κυανᾶ ὄρη τῆς Οὐσαγάρας, ἀνυφούμενα εἰς τὸν ὀρίζοντα πρὸς βορρᾶν καὶ δυσμὰς, ἔτι δὲ μεγάλας καὶ ἐκτεταμένας μεταξὺ αὐτῶν κειμένας πεδιάδας.

Παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς ἐπιμήκους ταύτης σειρᾶς τῶν ὀρέων, ἥτις ὑπὸ ἀναπηδητικῶν πηγῶν καὶ ὀρεινῶν ῥυακίων ἀρδεύεται, εὗρομεν ὠραῖον «κάμπι» (σκήνωμα) μὲ καλοκτισμένας καλύβας, ὅπερ οἱ ἐγχώριοι καλοῦσι Σίμπον. Τὸ μικρὸν τοῦτο χωρίον ἀπέχει δύο ὥρας, ἥτοι πέντε μίλια βορειοδυτικῶς τοῦ σημείου τῆς διαβάσεως τοῦ ποταμοῦ Οὐγγερεγγέρη. Τὸ ἔδαφος εἶνε λιθῶδες· συνίσταται δὲ κυρίως ἐκ τρίμματος κουαρκιώδους σαρονωμένου ὑπὸ τῶν ἐξακολουθητικῶν ῥευμάτων. Πλησίον τοῦ μέρους τούτου αὐξάνουσιν Ἰ ν δ ο κ ἄ λ α μ ο ι, ὁ χονδρότερος τῶν ὁποίων εἶχε διάμετρον δύο δακτύλων καὶ ἡμίσεως· ὡσαύτως αὐξάνουσι καὶ ἕτερα δένδρα ὠραῖα καὶ μεγαλοπρεπῆ, ὡς παραδείγματος χάριν, τὸ μ υ ὅ μ π ο, δένδρον κομφὸν καὶ ὠραῖον, ἔχον στέλεχος καθαρὸν ὡς τὸ τῆς μηλέας· τὸ ἱ μ π ἄ ἱ τ ἔχον φύλλα μεγάλα καὶ παχέα ὡς τὰ τῆς μ τ ἄ μ π α ς, συκαμινέας καὶ κοκκινομηλέας· τὸ ο ὕ γ ἄ ζ α ἡ μυρίκη καὶ τὸ μ γ ο ὕ γ γ ο υ· τὸ τελευταῖον τοῦτο δένδρον ἔχει πλατεῖς κλάδους μὲ μικρὰ φύλλα συσσωρευμένα ὁμοῦ ἐπὶ ἐνὸς στελέχους· πρὸς τούτοις καὶ ἕτερόν τι δένδρον καλούμενον Ἀγγλιστὶ Silk-cotton-tree, ὀνομασθὲν οὕτως ἐκ τοῦ βάμβακος, ὃν παράγει, ὅστις κατὰ τὴν στιλπνότητα καὶ τὴν πεισιότητα ὁμοιάζει μέταξαν.

Ἀπὸ τοῦ Σίμπον οὐδὲ χωρία, οὐδὲ καλύβαι φαίνονται, μολονότι μεταξὺ τῶν ὀρέων εὐρίσκονται μερικά, κατοικούμενα ὑπὸ ἐγχωρίων τῆς Οὐσεγούχχας· οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων τούτων διαπράττουσιν ἐγκλήματα ἀνήκουστα· ἀγαπῶσι δὲ τὴν ληστείαν καὶ τὸν φόνον.

Τὴν πρωίαν τῆς 24ης, ἐνῶ ἡτοιμαζόμεθα ν' ἀφήσωμεν τὸ Σίμπον, συμβεβηκός τι ἐπισυνέβη ἡμῖν, τὸ ὅποιον μὲ ἀνησύχησε ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας πολὺ. Ὁ Βοῦνδερ Σαλαάμ, ἰθαγενὴς τῆς Μαλαβάρης, τὸν ὅποιον εἶχον συμπαραλάβει ὡς μάγειρον, πέμπτην ἤδη φορὰν συνελήφθη ὑπεξαίρων τὰ

σιτηρέσια τῶν ἀνθρώπων μου. Ὁ σύντροφος αὐτοῦ καὶ ἐπιστήθιος φίλος Ἀβδούλ Καδὴρ, παραμάγειρος, ράπτης καὶ ὑπεράριθμος καὶ ὁ Ἀραψ παῖς Σελήμ κατήγγειλαν αὐτὸν καὶ ἐμαρτύρησαν τὰ πάντα πρὸς ἐμέ· συλλαβὼν καὶ συγχωρήσας αὐτὸν τετράκις, ἐνόμισα καλὸν νὰ μὴ πράξω τὸ αὐτὸ διὰ πέμπτην φοράν· διέταξα λοιπὸν τὸν Shaw νὰ δώσῃ αὐτῷ μίαν 12άδα ραβδισμῶν· τὸ ράπισμα ἐδόθη αὐτῷ ἄνω τῶν ἐνδυμάτων του, ἵνα μὴ πονέσῃ πολὺ· ἦτο ἀνάλογον καὶ ἐπαρκὲς διὰ τὴν κακὴν πρᾶξιν του· ἀλλὰ πρὸς αὐστηροτέραν αὐτοῦ τιμωρίαν ἐδίωξα αὐτὸν τοῦ στρατοπέδου μὲ τὸν ὄνον καὶ τὴν ὑδρεῖαν του, εἰπὼν αὐτῷ ὅτι δὲν δύναμαι πλέον εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ὑποφέρω τοιοῦτον ἀδιόρθωτον κλέπτῃν· σκοπὸν βέβαια δὲν εἶχον νὰ διώξω αὐτὸν ὅλοτελως καὶ νὰ ἐκθέσω αὐτὸν εἰς τὴν μανίαν τῶν ληστῶν Οὐάσένσων, τοὺς ὁποίους ἤθελε συναντήσῃ καθ' ὁδόν, ἀλλ' ἐσκέφθην ὅτι τοιοῦτός τις τρόπος ἐκ μέρους μου, πιθανὸν νὰ διορθώσῃ τὸν εὐτολμον καὶ θρασὺν τοῦτον ληστήν· ὁ μάγειρος ὅμως ὠργίσθη τόσον πολὺ διὰ τὸ ράπισμα, τὸ ὁποῖον ἐπέβαλα αὐτῷ, ὥστε ἅμ' ὡς αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἀφέθησαν ἐλεύθεραι ἐξώρμησε τοῦ στρατοπέδου καὶ ἤρχισε νὰ φεύγῃ ὅλῳ ποδὶ ἀναβαίνων τὰ ὄρη, χωρὶς τὰ γυρίσῃ νὰ ἰδῇ οὐδὲ ὄνον, οὐδὲ περιουσίαν. Ὁ Βομβάης καὶ ὁ Ἀβδούλ Καδὴρ μάτην ἐκραύγαζον καλοῦντες ὀπίσω τὸν φυγάδα. Ὁ Βοῦν-δερ Σαλαάμ δὲν ἤθελε νὰ ἐπιστρέψῃ· ἡμεῖς ὅμως, σκεφθέντες ὅτι ὑστερώτερον πιθανὸν νὰ ἔλθῃ αὐτῷ ὀρεῖς νὰ πράξῃ τοῦτο, ἐδέσαμεν καὶ ὄνον καὶ περιουσίαν ἐπὶ δένδρου τι-νὸς καὶ οὕτως ἀνεχωρήσαμεν.

Ἡ ἀπὸ τῶν μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Οὐγγερεγγέρη καὶ τοῦ χωρίου Σίμπου ὁροπεδίων θέα τῆς εὐρείας καὶ ἐκτεταμένης πεδιάδος εὐρίσκετο νῦν ἀντικρυ ἡμῶν· αἱ θλιβεραὶ ἀναμνήσεις τῆς πεδιάδος ταύτης διατηροῦνται εἰσέτι ζωηραὶ ἐν τῇ μνήμῃ μου, καθὼς καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς, τὸ ὁποῖον μετὰ ταῦτα ἐμάθομεν· ἡ πεδιάς αὕτη δὲν ἐκαλεῖτο πλέον εἰς τοῦτο τὸ μέρος κοιλάς τοῦ ποταμοῦ Οὐγγερεγγέρη ἀλλὰ τοῦ ποταμοῦ Μακάτα· ἦτο δὲ ἀρχοῦντως ἐκτεταμένη, ἀπὸ τοῦ χωρίου Σίμπου ἀρχομένη καὶ εἰς Ῥεχεννέκον περατουμένη παρὰ τὰς βάσεις τῶν ὀρέων τῆς Οὐσαγάρας· τὸ διάστημα τοῦτο διετρέξαμεν εἰς ἕξ πορείας· καὶ πρῶτον μὲν ἀπαντᾷ τις εὐρεῖς τοῦ ἐδάφους κυματισμοὺς διὰ μικρῶν δασῶν ἰν-

δοκαλάμου κεκαλυμμένους· οἱ ἰνδοκάλαμοι οὗτοι αὐξάνουσι πυκνότατα παρὰ τὰ ρεύματα τῶν ὑδάτων· πρὸς τούτοις καὶ ἕτερα δένδρα κοσμοῦσι τὰ ὠραῖα ταῦτα ὁροπέδια, ὡς να-
νοειδῆ fan palm τοῦ γένους *corypha umbraculi-
fera*, μεγαλοπρεπῆ palm yra-palm τοῦ γένους *Borassus flabelliformis* καὶ μγούγγου. Τὰ ὁροπέδια ταῦτα ἀμέσως διαδέχονται βορβορώδεις ὄχετοὶ πλήρεις τελματωδῶν ὑδάτων· πυκνὰ ἀθροίσματα ὑψηλῶν καλάμων καὶ χόρτων τρέφονται παρὰ τὰ τέλματα αὐτὰ, μακρὰν τῶν ὁποίων ἀναφαίνονται σαβάναι (πεδιάδες) κεκαλυμμέναι δι' ὑψηλῶν χόρτων· δένδρα δέ τινα μεμονωμένα, τῇδε κάκεισε ἐσπαρμένα καὶ ἀτάκτως κείμενα, μετριάζουσι τὴν μονοτονίαν τῆς σκηνῆς αὐτῆς. Ἡ χώρα τοῦ ποταμοῦ Μακάτα εἶνε ἔρημος· καθότι οὔσα εὐρεῖα καὶ ἐκτεταμένη, μόνον ἐν χωρίον περιέχει ὑπὸ ἐγγχωρίων τῆς Οὔσεγουχχας κατοικοῦμενον. Ἐπομένως ἡ ἄγρα πλεονάζει ἐντὸς τῶν πυκνῶν δασῶν· ἀπὸ αὐγῆς βλέπει τις αἰγάγρους, δορκάδας Koodoo τοῦ γένους *Strepsikeros cudu* καὶ ὀνάγρους τῆς Ἀφρικῆς ἐξερχομένους ἐπὶ τὰς εὐρείας σαβάνας πρὸς νομὴν· τὴν νύκτα δὲ ὕαιναί τοῦ γένους *Eyn-hyaena* περιπλανῶνται μὲ φωνὰς τρομακτικὰς, κοιμωμένην λείαν ζητοῦσαι, ἀνθρώπους καὶ ζῶα θηρεύουσαι.

Ἡ βορβορώδης τῶν σαβανῶν ἱλὺς καθίστα τὴν ὁδοιπορείαν ἡμῶν δυσχερεστάτην· οἱ πόδες ἡμῶν ἐβυθίζοντο ἐντὸς αὐτῆς καὶ μετὰ μεγάλου μόχθου προωδεύομεν· τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ διὰ τὰ ζῶα. Διάστημα δέκα μιλίων ἀπῆται δέκα ὥρας· ὅθεν ἠναγκαζόμεθα νὰ στρατοπεδεύωμεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐρημίας ταύτης, οἰκοδομοῦντες νέον κάμπι· τὸ μέσον τοῦτο περεδέχθησαν μετὰ ταῦτα περὶ τὰ ἕξ κερθάνια.

Ἡ φορτηγὸς ἅμαξα ἔφθασε μόλις περὶ τὸ μεσονύκτιον καὶ μετ' αὐτῆς ὁ Βομβάης μετὰ τριῶν ἢ τεσσάρων κεκμηκότων παγαζίς· ὁ Βομβάης φθὰς μοὶ εἶπεν ἱστορίαν λυπηρὰν τὴν ἐξῆς: — Ἐνῶ ὠδευον ἡ φορτηγὸς ἅμαξα εἶχε πέσει ἐντὸς ἔλους· ὁ Βομβάης ἰδὼν τοῦτο ἀμέσως ἔτρεξεν, ὅπως ἐκβάλλῃ αὐτὴν τοῦ μέρους ἐκείνου, ἀφήσας κατὰ γῆς τὴν περιουσίαν του συγχειμένην ἐκ τῆς σκηνῆς, ἐνὸς μεγάλου τῆς Ἀμερικῆς πελέκεως, δύο ἐνδυμάτων, ὑποκαμίσιων, ὑαλίνων κόκκων καὶ ὑφασμάτων, πυρίτιδος, πιστολίου καὶ πελέκεως μικροῦ· ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν θέσιν, ἐν ᾗ εἶχε

θέσει αὐτὰ, ἐξεπλάγη μὴ εὐρὼν τίποτε· ἀμέσως ἐσχημάτισε τὴν ἰδέαν ὅτι λησται Οὐασένσοι, οἵτινες πάντοτε παραμο-
νεύουσι τὰ κινδύα, ἀφῆρσαν τὴν περιουσίαν του καὶ ἔ-
φυγαν· ἡ λυπηρὰ αὕτη διήγησις, ἐν τῷ σκότει τοῦ μεσονυ-
κτίου, οὐδόλως μοι ἤρρεσεν· ἀλλ' ἀμέσως ὀργισθεὶς ἤρχισα
νὰ ἐπιπλήττω αὐτὸν διὰ τὴν ἀφροντησίαν του καὶ ν' ἀριθμῶ
αὐτῷ τὰ κακὰ, τὰ ὁποῖα μοι ἐπροξένησεν : — Ἀπώλεσε
μίαν αἶγα ἐν Μουχαλλέχ, ἀφῆσε τὸν Καμίζην νὰ φύγῃ με-
τὰ περιουσίας πολυτίμου ἐν Ἰμπίχι, συχνάκις ἔνεκεν τῆς
ἀμελείας καὶ ὀκνηρότητος αὐτοῦ οὐδὲ τοὺς ὄνους ἐπρόσε-
χεν ἀλλ' ἀφινεν αὐτοὺς δεμένους δι' ὅλης τῆς νυκτός, χω-
ρὶς νὰ τὸν μέλλῃ ποσῶς δι' αὐτοὺς, τὴν δὲ πρωΐαν, ἐνῶ ἡ-
τοιμαζόμεθα νὰ κινήσωμεν, ἐπροτίμα νὰ κοιμᾶται ὁ ὀκνη-
ρὸς μέχρι τῆς 7ης ὥρας, ἀντὶ νὰ ἐξυπνᾷ ἐνωρὶς καὶ νὰ ἐ-
τοιμάζῃ τοὺς ὄνους διὰ τὴν ὁδοιπορίαν, ὅπως δυνάμεθα ν'
ἀναχωρῶμεν τὴν 6ην πρωϊνὴν ὥραν· ἐσχάτως δὲ ἡγάπα εἰς
ἄκρον τὸ πῦρ, κύπτων ὡς ἀναιμος ἄνθρωπος πρὸ αὐτοῦ καὶ
οὐδεμίαν φροντίδα ἔχων ἀλλ' ἐν πλήρει ἀπαθείᾳ κατὰ γῆς
ἀκουμβῶν· τώρα ἀπώλεσε καὶ τὴν σκηνὴν τῆς ἐκστρατείας
ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐποχῆς τῆς Μασίικας, ἔνεκεν τοῦ ὁποίου
τὰ δέματα τῶν ὑφασμάτων ἤθελον σαπήσει καὶ γείνει ὅλως
διόλου ἄχρηστα· ἀπώλεσε τὸν πέλεκυν, οὔτινος εἶχον ἀπόλυ-
τον ἀνάγκην ἐν Οὐζιζὶ πρὸς ναυπηγείαν τοῦ σκάφους, δι'
οὗ ἔμελλον νὰ διαβῶ τὴν λίμνην Ταγγανύικαν· ἀπώλεσεν ἐν
πιστόλιον καὶ ἓνα μικρὸν πέλεκυν, πρὸς τούτοις καὶ μίαν
πυριτοθήκην πλήρη πυρίτιδος ἀρίστης ποιότητος· καὶ τέλος,
ἦλθεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἄνευ τοῦ μαγείρου, ἐνῶ κάλλιστα
ἐγνώριζεν ὅτι ἀπλῶς πρὸς τιμωρίαν του ἐδίωξα αὐτόν, οὐ-
χὶ ὅμως ὅπως συλληφθῇ παρὰ ληστών καὶ δολοφονηθῇ ὁ
δυστυχής· Ἐχων κατὰ νοῦν πάντα ταῦτα καὶ ἰδὼν ὅτι οὐ-
δόλως εἶνε ἱκανὸς πρὸς ἀρχηγίαν, ἀπεφάσισα νὰ καταβιβά-
σω αὐτόν καὶ ἀντ' αὐτοῦ νὰ θέσω ἀρχηγὸν τὸν παλαιὸν ὑ-
πηρέτην τοῦ Βόρτωνος Μαβρούκην· Ὡσαύτως καὶ ὁ Οὐλέδης
— ὁ παλαιὸς ὑπηρέτης τοῦ Γράντ — ἀπώλεσε τὴν θέσιν τοῦ
δευτέρου ἀρχηγοῦ, εἰς ἣν εἶχε προσδιορισθῇ· καθότι ἡ ἀμέ-
λεια καὶ ἡ ἀφροντησία τοῦ Βομβάη μὲ εἶχον παρὰ πολὺ τα-
ράξει· ὅθεν ἐπέταξα αὐτῷ νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ διατάξῃ εἰς
τὸ παρὰ μικρὸν τοὺς στρατιώτας μου, ἀλλὰ νὰ ὑπακούῃ
εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Μαβρούκη, — καθότι ὁ ῥηθεὶς Μαβρού-

κης ἦν δωδεκάκισ καλλίτερος τοῦ Βομβάη καὶ δις δωδεκά-
κισ ἀξιώτερος τοῦ Οὐλέδης μεθ' ὃ κράξας παρ' ἐμοὶ τὸν
Βομβάην διέταξα αὐτὸν νὰ πορευθῇ πρὸς εὑρεσιν τῶν ἀπω-
λεσθέντων πραγμάτων—σκηνηῆς, πελέκεως, πιστολίου, πυ-
ρίτιδος καὶ μικροῦ πελέκεως.

Τὴν ἐπιούσαν τὸ κιρβάνιον, ἀποκαμὸν ἔνεκεν τῶν προσ-
παθειῶν καὶ τῶν ἀγώνων τῆς προτεραίᾳς, ἠναγκάσθη νὰ
σταματήσῃ. Ὁ Βομβάης εἶχε πεμφθῇ πρὸς εὑρεσιν τῶν ἀ-
πωλεσθέντων πραγμάτων. Ὁ Κιγγαροῦ, Μαβρούκης ὁ Μέ-
γας καὶ Μαβρούκης ὁ Μικρὸς ἐστάλησαν εἰς Σιμπαμουέν-
νην πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ φυγόντος μαγεῖρου, καὶ ἵνα εἰς
τὴν ἐπιστροφὴν των φέρωσι σῖτον ἀξίας τριῶν δότι, ἐξ οὗ
ἠθέλομεν φάγει ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ.

Τρεῖς ἡμέραι παρῆλθον καὶ εἰσέτι ἐμένομεν σταθμεύον-
τες ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ ἀνυπομόνως ἀναμένοντες τὴν ἐ-
πιστροφὴν τῶν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ τρελλοῦ Ἰνδοῦ στα-
λέντων στρατιωτῶν. Ταῦτοχρόνως τροφὰς δὲν ἡδυνάμεθα
εὐκόλως νὰ πορισθῶμεν οὐδὲ κυνήγιον ἡδυνάμεθα νὰ εὑ-
ρωμεν, καθότι τὰ πτηνὰ ἦσαν λίαν ἄγρια. Ἐπὶ δύο ἡμέρας
ἀδιακόπως ἐκυνηγοῦμεν καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο μόλις
δύο χύτρας πτηνῶν ἡδυνήθημεν νὰ φονεύσωμεν, συνιστα-
μένων εἰς ἀγριορνίθας, ὀρτυγας καὶ περιστερὰς. Ὁ Βομ-
βάης ἐπέστρεψεν ἄνευ τῆς ἀπωλεσθείσης περιουσίας, λίαν
κατησχυμμένος ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοσούτων πραγμάτων.

Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἔπεμψα τὸν Shaw μετὰ δύο ἔτι
στρατιωτῶν, ὅπως ἴδωσι τί ἀπέγειναν ὁ Κιγγαροῦ καὶ οἱ
δύο Μαβρούχοι. Περὶ λύχνων ἀφὰς ἐπέστρεψεν ἐντελῶς
καταβεβλημένος ὑπὸ τοῦ καμάτου, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς
βραδύναντας στρατιώτας· ὁ ταλαίπωρος ὅμως εἶχε προσ-
βληθῇ καθ' ὁδὸν ὑπὸ τοῦ φρικτοῦ πυρετοῦ μουκουγγούρου
καὶ δὲν ἡδύνατο νὰ μοὶ ὁμιλήσῃ· οἱ τρεῖς στρατιῶται λοι-
πὸν μοὶ διηγήθησαν τὰ κατ' αὐτούς.

Ἰδοὺ ἐν περιλήψει ἡ ἀφήγησις τῶν στρατιωτῶν μου:—
Ἀναχωρήσαντες τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν ἐπορεύθησαν ἀμέ-
σως εἰς Σίμπον, ὅπου εἶχον φθάσει περὶ τὴν 10ην Π.Μ. Ἀ-
φοῦ καλῶς ἠρεύνησαν τὰ πλησιόχωρα μέρη τοῦ τελευ-
ταίου ἡμῶν σταθμοῦ, ὅπως εἴρωσι τὰ ἔχνη τοῦ Βοῦνδερ
Σαλαάμ ἢ τοῦ ὄνου καὶ τῆς περιουσίας του, μὴ εὐρόντες
οὐδὲν, ἀπεφάσισαν νὰ πορευθῶσι κατ' εὐθείαν εἰς τὴν γέ-

φυραν τοῦ ποταμοῦ Οὐγγαρεγγέρη· φθάσαντες δὲ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἡρώτων τοὺς ἰδιοκτῆτας περὶ τῶν διαβατῶν, οἵτινες διέβησαν ἐκεῖθεν ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Λευκοῦ. Παρὰ τὴν γέφυραν ἤκουσαν ὅτι εἰς ὄνος λευκός, ὅμοιος ἐκείνου τὸν ὅποιον εἶχεν ὁ Μέγας Λευκός, διέβη τὸν ποταμὸν εἰς Σιμπαμουέννην διευθυνόμενος. Ἴνδός ὅμως φέρων ἐνδύματα Κισούγγου οὐδαμῶς εἶχε φανῆ εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη. Οἱ τρεῖς μαῦροί μιν ἀνακαλυπταὶ ἀκούσαντες τοῦτο ἀμέσως ἔσπευσαν πρὸς εὔρεσιν τοῦ ὄνου, ἀδιστάκτως πιστεύοντες ὅτι ὁ μάγειρος εἶχε δολοφονηθῆ παρὰ τῶν Οὐασένσων, οἵτινες ὠράθησαν σύροντες τὸν ὄνον μετὰ πάσης τῆς περιουσίας τοῦ μαγείρου ἐπὶ τῆς ῥάχεως αὐτοῦ. Ἐφθασαν πνευστιῶντες εἰς Σιμπαμουέννην· παρὰ τὴν πρὸς δυσμὰς πύλην τῆς πόλεως παρετήρησαν πολεμιστὰς, πρὸς τοὺς ὁποίους δραμόντες εἶπον ὅτι δύο Οὐασένσοι, οἵτινες ἀναμφιβόλως θὰ διήλθον διὰ τῆς πόλεως, ταύτης κομίζοντες μετ' αὐτῶν ὄνον λευκόν, εἶχον φονεύσει ἄνθρωπον ἐνδεδυμένον με φορέματα Κισούγγου, ἀνήκοντα δὲ εἰς τὸν Μέγαν Λευκόν. Οἱ πολεμισταὶ οὗτοι ὠδήγησαν τοὺς ἀπεσταλμένους μιν ἐνώπιον τῆς Σουλτάνας τῆς Σιμπαμουέννης, πρὸς τὴν ὁποίαν διηγήθησαν τὴν ἱστορίαν των. Ἡ Σουλτάνα ἡρώτησε τοὺς φύλακας τῶν πύργων, ἂν πράγματι εἶδον τοὺς δύο Οὐασένσους μετὰ τοῦ λευκοῦ ὄνου· οἱ φύλακες ἀπήντησαν καταφατικῶς· ἐπὶ τῇ ἀπαντήσει ταύτῃ ἡ Σουλτάνα ἀμέσως ἔπεμψεν εἴκοσιν αὐτῆς στρατιώτας πρὸς ἀναζήτησιν τῶν ληστῶν εἰς Μουχαλλέχ· οἱ στρατιῶται ἐπέστρεψαν πρὸ τῆς νυκτός φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τοὺς δύο Οὐασένσους καὶ τὸν ὄνον μετὰ πάσης τῆς περιουσίας τοῦ μαγείρου. Ἡ Σουλτάνα, ἥτις κατὰ τὴν δραστηριότητα καὶ τὸν χαρακτῆρα ὠμοίαζε λίαν τὸν πατέρα της, ἀγαπῶσα ὑπερμέτρως τὸν πλοῦτον, διέταξε νὰ φέρωσιν ἐνώπιον αὐτῆς τοὺς ἀπεσταλμένους μιν, τοὺς δύο Οὐασένσους καὶ τὸν ὄνον μετὰ πάσης τῆς περιουσίας τοῦ μαγείρου· οἱ δύο Οὐασένσοι ἡρωτήθησαν τίνι τρόπῳ ὁ ὄνος καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο τῶν ἐνδυμάτων Κισούγγου, ὑφασμάτων καὶ ὑαλίνων κόκκων περιήλθον εἰς χεῖρας αὐτῶν, πρὸς τὸ ὅποιον ἀπήντησαν ὅτι τὸν μὲν ὄνον εὔρον ἐπὶ δένδρου δεδεμένον, τὴν δὲ περιουσίαν παρὰ τὸ δένδρον κατὰ γῆς· ὅτι μὴ ἰδόντες οὐδένα ὁ ὁποῖος νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτῶν ταύ-

τα, ἐνόμισαν ὅτι ἔχουσι δικαίωμα ἐπὶ τῆς περιουσίας ταύτης καὶ ἐπομένως ἔλαβον αὐτὴν μεθ' ἑαυτῶν. Ἀκολούθως οἱ στρατιῶταί μου ἠρωτήθησαν ἂν ἀναγνωρίζωσι τὸν ὄνον καὶ τὴν περιουσίαν, πρὸς τὸ ὁποῖον ἄνευ τινὸς δισταγμοῦ οὗτοι ἀπήντησαν ὅτι κάλλιστα γνωρίζουσιν αὐτήν· πρὸς τούτοις εἶπον πρὸς τὴν Αὐτῆς Ὑψηλότητα ὅτι δὲν ἐστάλησαν μόνον πρὸς εὑρεσιν τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τοῦ ὄνου, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἰδιοκτήτου, ὁ ὁποῖος ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κυρίου του· ἀνέφερον δὲ τοῦτο ὅπως μάθωσι παρὰ τῶν Οὐασένσων τὴν ἔκαμον αὐτόν. Ἡ Αὐτῆς Ὑψηλότης ἐπεθύμει ὡσαύτως νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθειαν, εἶπεν ὅτι οὗτοι ἐφόνευσαν τὸν Ἰνδὸν καὶ ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ τὴν ἔκαμον τὸ πτώμα του. Οἱ Οὐασένσοι μετὰ μεγάλης σπουδαιότητος ἐκήρυττον ὅτι εἶπον τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν καὶ ὅτι οὐδέποτε εἶδον ἄνθρωπον, ὡς τοῖς τὸν περιέγραφον, καὶ ὅτι, ἂν ἡ Σουλτάνα ἐπιθυμῇ, δύνανται νὰ ὀρκισθῶσιν εἰς τοῦτο. Ἡ Αὐτῆς Ὑψηλότης δὲν ἐπέτρεψεν αὐτοῖς νὰ ὀρκισθῶσι, καθότι ἀπὸ καρδίας ἐπίστευεν ὅτι ἐψεύδοντο· ἀλλ' ἐξακολούθει νὰ ζητῇ παρ' αὐτῶν τὸ πτώμα τοῦ θανόντος Ἰνδοῦ, εἰποῦσα αὐτοῖς ὅτι ἂν δὲν τῇ ἀνακαλύψωσι τοῦτο θέλει πέμψῃ αὐτοὺς διὰ κιρβανίου τινὸς εἰς Ζαγγιβάρην πρὸς τὸν Σουλτάνον Σαῖτ Βουργάζ, ὅστις θέλει τοὺς τιμωρήσῃ σκληρῶς. Μεθ' ὃ στραφεῖσα πρὸς τοὺς στρατιώτας μου ἠρώτησε νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ὁ Μουσούγγου (λευκός) δὲν ἐπλήρωσε τὸν φόρον διὰ τὴν εἰσπραξίν τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀποστείλῃ τοὺς ἀρχηγούς αὐτῆς· οἱ στρατιῶταί μου δὲν ἠδύναντο νὰ ἀπαντήσωσιν εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτήν, καθότι δὲν ἐγνώριζον ποσῶς τὰ συμφέροντά μου. Ἡ διάδοχος τοῦ Κισαβέγγου, ὁμοιάζουσα κατὰ τὸν χαρακτῆρα τὸν ληστήν προπάτορα αὐτῆς, εἶπε πρὸς τοὺς τρέμοντας ἀνθρώπους μου ὅτι ἐπειδὴ ὁ Μουσούγγου δὲν ἐπλήρωσεν αὐτῇ τὸν συνήθη φόρον, θέλει λάβει τοῦτον εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν· ὅτι τὰ πυροβόλα των θέλουσιν ἀφαιρεθῇ παρ' αὐτῶν, ὡς καὶ τὸ τοῦ μαγεῖρου, — τὰ ὑφάσματα καὶ οἱ ὑάλινοι κόκκοι, ἅτινα εὗρέθησαν ἐπὶ τοῦ ὄνου, θέλουσι περιέλθῃ εἰς χεῖρας αὐτῆς, τὰ δὲ ἀτομικὰ ἐνδύματα τοῦ Ἰνδοῦ εἰς χεῖρας τῶν ἀρχηγῶν της· καὶ ὅτι μέλλει νὰ θέσῃ εἰς τὰς ἀλύσσους

τοὺς στρατιώτας μου, μεχρισότου ὁ Μουσούγγου ἔλθῃ ὁ ἴδιος καὶ λάβῃ αὐτοὺς διὰ τῆς βίας· αἱ ἀπειλαὶ αὗται, τὰς ὁποίας ἡ Σουλτάνα μετ' ἀγρίας ὀργῆς ἐξέφρασε, πάραυτα ἐξετελέσθησαν. Ἐπὶ δέκα καὶ ἑξ ὥρας οἱ στρατιῶταί μου ἦσαν ἀλυσσοδεμένοι εἰς τὴν πλατείαν τῆς ἀγορᾶς, ἐκτεθειμένοι εἰς τοὺς γέλωτας καὶ τὸν περίγελον τῶν δουλικῶν κατοίκων τῆς πόλεως Σιμπαμουέννης. Τὴν ἐπιούσαν κατὰ τύχην ὁ Σέχ Τάνης, τὸν ὁποῖον εἶχα γνωρίσει ἐν Κιγγαροῦ — παρῆλθον ἕκτοτε πέντε ἡμέραι — εἶχε φθάσει εἰς Σιμπαμουέννην· πορευόμενος δὲ εἰς τὴν ἀγορὰν ὅπως προμηθευθῇ τροφὰς διὰ τὴν διάβασιν τῆς ἐρήμου χώρας τοῦ ποταμοῦ Μακάτα, εἶδε τοὺς ἀνθρώπους μου εἰς τὰς ἀλύσσους καὶ πάραυτα ἀνεγνώρισεν αὐτοὺς ὡς ὄντας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου. Ἀκούσας ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτῶν τὰ πάντα, ὁ καλοκάγαθος οὗτος Σέχ ἐζήτησεν ἀκρόασιν παρὰ τῆς Σουλτάνας· παρουσιασθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὅτι πράττει λίαν ἄδικα, ὅτι ἀδικεῖ ἄνθρωπον ὅστις μόνον μὲ χύσιν αἵματος θέλει ἐκδικηθῇ αὐτήν. «Ὁ μέγας λευκὸς εἶνε ἰσχυρὸς», εἶπεν αὐτῇ ὁ Σέχ, «πολὺ ἰσχυρὸς! ἔχει δύο πυροβόλα, τὰ ὁποῖα ρίπτουσιν εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας· ἔχει καὶ τυφέκια τὰ ὁποῖα ρίπτουσι τριαῦτα βόλια, τὰ ὁποῖα κάμνουσι τὸν ἄνθρωπον κομμάτια, ὅταν τὸν κτυπήσωσιν· ἡμπορεῖ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν κορυφὴν ἐκείνην τοῦ βουνοῦ καὶ νὰ σκοτώνῃ κάθε ἄνδρα καὶ γυναῖκα καὶ παιδί μέσα ᾗς τὴν χώραν σου· καὶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς στρατιώτας σου δὲν θὰ ἡμπορέσῃ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν κορυφὴν ἐκείνου τοῦ βουνοῦ· ἀπὸ τὴν πόλιν σου τότε οὐδεὶς θέλει περνᾶ· ὁ δρόμος αὐτὸς θὰ καταντήσῃ ἀδιάβατος. Ὁ Σαῖτ Βουργάζ θέλει εἰσβάλλει εἰς τὴν χώραν σου, οἱ αὐτόχθονες τῆς Οὐδόης καὶ τῆς Οὐκάμης θέλουσι λάβει ἐκδίκησιν καὶ ἀρπάσει ἀπὸ σὲ τὰς χώρας των, καὶ ὁ τόπος, τὸν ὁποῖον ὁ πατήρ σου κατέστησε τόσον ἰσχυρὸν, θέλει ἀσθενήσῃ πολὺ, ἅμα ἡ Οὐσεγούχχα φύγῃ ἀπὸ τὰς χεῖράς σου. Ἄφες ἐλευθέρους τοὺς στρατιώτας τοῦ Λευκοῦ· δὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ πυροβόλα των· δὸς αὐτοῖς τροφὴν καὶ σῖτον διὰ τὸν Μουσούγγου· ἄφες αὐτοὺς νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὸ καλόν· καθότι ἡμπορεῖ ὁ λευκὸς αὐτὴν τὴν στιγμὴν νὰ ἔρχηται πρὸς τὰ ἐδῶ».

Ἡ ὑπερβολικὴ αὕτη ἀφήγησις τῆς ἰσχύος μου καὶ ἡ φοβερὰ παρὰ τοῦ Σέχ ζωγραφηθεῖσα εἰκὼν ἐπήνεγκον κα-

λὸν ἀποτέλεσμα· ἀμέσως ὁ Κυγγαροῦ καὶ οἱ δύο Μαθροῦ-
κοι ἀφέθησαν ἐλεύθεροι· ἐδόθησαν αὐτοῖς τροφαὶ τεσσάρων
ἡμερῶν διὰ τὸ κιρβάνιον ἡμῶν καὶ ἐν πυροβόλον μετὰ τῶν
πολεμεφοδίων αὐτοῦ, ἥτοι ἀναγκαῖον ποσὸν βολίων καὶ πυ-
ρίτιδος· πρὸς τούτοις ἐπέστρεψαν αὐτοῖς καὶ τὸν ὄνον τοῦ
μαγείρου καὶ ἐν ζευγος διόπτρων, ἐν βιβλίον ἐν Μαλα-
βάρη τετυπωμένον καὶ ἓνα παλαιὸν πῖλον, ὅστις ἀνῆκεν εἰς
ἓνα, τὸν ὁποῖον πάντες ἐνομίζαμεν νεκρὸν. Ὁ Σέχ συνώ-
δευσε τοὺς στρατιώτας μέχρι τοῦ χωρίου Σίμπου· καθ' ἣν
δὲ στιγμήν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ ἔτρωγον ἀπλήστως ὁ-
ρύζιον καὶ ghee (1) ὁ Shaw ἐνέτυχεν αὐτούς· ἀμέσως δὲ ὁ
Σέχ μὲ τὸν αὐτὸν φιλόξενον τρόπον ὑπεδέχθη αὐτὸν καὶ
τοὺς συντρόφους του.

Τὴν μακρὰν ταύτην διήγησιν μετὰ μεγάλης ἐκπλήξεως
ἤκουσα· τὸ στήθός μου ἔπαλλε σπασμωδικῶς ἐκ τῆς συγ-
κινήσεως, τὴν ὁποίαν μοι ἐπροξένουν οἱ θλιβεροὶ λόγοι τῶν
ἀνθρώπων μου· καθότι ἐγὼ οὐδέποτε ἐπερίμενα τὰ τοιαῦτα,
οὐδέποτε ἐνόμιζα ὅτι τὰ πράγματα ἤθελον φθάσει μέχρι
τοιούτου βαθμοῦ. Πρῶτον ἐπίστευα ὅτι ὁ μάγειρος ἤθελεν
εὗρεθῆ, καὶ οὐδεμίαν περὶ ἐπισυμβάντος αὐτῷ δυστυχίμα-
τός τινος ἰδέαν εἶχον· ἤρχισα τότε νὰ τὸν λυποῦμαι πικρὰ,
διότι τὸν ἐτιμώρησα, καὶ νὰ λέγω κατὰ νοῦν ὅτι, οἷα σδή-
ποτε ἀξίας ἂν ἦσαν τὰ κλοπιμαῖα, οὐδέποτε ἤθελα ἀποφα-
σίσει νὰ διώξω αὐτὸν τοῦ στρατοπέδου μου καὶ τὰ τὸν ἀ-
φήσω νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας τοιούτων ἀνηλεῶν καὶ ἀσπλάγ-
χων φονέων. Δεύτερον, ἐξεπλάγην πολὺ διὰ τὴν διαγωγὴν
τῆς Ἀμαζόνος Σιμπαμουέννης· καθότι δὲν ἐδικαιούτο πο-
σὼς νὰ ζητῇ δύο φόρους παρ' ἑνὸς ἀρχηγοῦ κιρβανίου· ἡ
πρᾶξις αὕτη ἀντέβαινεν εἰς τὰ ἔθιμα τῶν χωρῶν αὐτῶν·
ὑποθέσωμεν ὅμως πρὸς στιγμήν ὅτι ἐδικαιούτο νὰ λάβῃ
δύο φόρους· μετὰ τὴν ἀποποιήν τῶν πρέσβων αὐτῆς ἔ-
μεινα τέσσαρας ἔτι ἡμέρας εἰς τὸν ποταμὸν Οὐγγερεγγέ-
ρην· νομίζω ὅτι κατὰ τὰς τέσσαρας ταύτας ἡμέρας ἡδύ-
νατο ἡ Σουλτάνα νὰ μοι ἐξηγηθῇ διὰ τῶν ἀπεσταλμένων
αὐτῆς, ὡς καὶ ἐγὼ ἡδυνάμην νὰ ἐπανορθώσω τὸ σφάλμα,

(1) Σ. Μ. — Τὸ ghee εἶνε βούτυρον διὰ βρασμοῦ κεκαθαρισμέ-
νον· διὰ τοῦ μέσου τούτου διαλύεται καὶ μεταποιεῖται εἰς εἶδος
ἐλαίου λευκὸν (Ἀνατ. Ἰνδία) Webster.

τὸ ὁποῖον διέπραξα, ἀρνηθεὶς αὐτῇ τὸν αἰτηθέντα δασμόν· βεβαίως δὲν ἤθελον φθάσει εἰς τοσοῦτον ἀπερισκεψίας, ὥστε νὰ διακινδυνεύσω τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κιρθανίου μου, ἂν οἱ ἀπεσταλμένοι αὐτῆς ἤρχοντο δευτέραν φοράν πρὸς ἐμὲ νὰ μοὶ ἐπαναλάβωσι τὴν αἴτησιν τῆς Σουλτάνας. Ὁργίσθην δὲ τοσοῦτον διὰ τὴν χαμερπῆ ληστείαν τῶν πυροβόλων μου, ὥστε ἂν εὕρισκόμην πλησιέστερον εἰς Σιμπαμουέννην ἤθελον ἀποφασίσαι νὰ ἐπιστρέψω κάτωθεν τῶν τειχῶν τῆς πόλεως· ἡ τετραήμερος ὁμως ἀργοπορία μου, τὴν ὁποίαν ἡ ἀναζήτησις τοῦ μαγεύρου μοὶ εἶχε πρόξενήσει, κατεπρά-
υνε τὸν θυμόν μου εἰς τοσοῦτον, ὥστε ἤρχισα νὰ μακαρίζω ἑμαυτὸν, ὅτι ἡ κακὴ μοῖρα δὲν μ' ἐπληξε σκληρότερον· τρίτον, διεσκέδασα πολὺ ἀκούσας τὰς ὑπερβολὰς τοῦ Σέχ Τάνη, τὰς ὁποίας ὁμως εἰς καλὸν καιρὸν ἐξέφρασε, ὡς καὶ τὴν θλιβεράν ἀφήγησιν τῶν τριῶν μου στρατιωτῶν. Τὴν νύκτα ἐκείνην ἔγραψα λεπτομερῆ ἔκθεσιν τῶν διατρεξάντων, ὅπως ἀποστείλω αὐτὴν διὰ τοῦ πρώτου πρὸς ἀνατολὰς πορευομένου κιρθανίου, τὸ ὁποῖον ἤθελον συναντήσῃ, πρὸς τὸν Ἀμερικανὸν Πρόξενον, ἵνα ὁ Σαῖτ Βουργάζ μάθῃ καλῶς τὴν ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν ἡ ἀκατανόητος δραπέτευσις τοῦ μαγεύρου εἶχε πρόξενήσει.

Μετὰ καρδίας εὐγνώμονούσης ἐκινήσαμεν τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν, ἐν ᾧ τοσαύτην ἀνησυχίαν καὶ δυσარέσκειαν ἡσθάνθη, ἀφοῦ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κατέβρεχεν ἡμᾶς ὁ ἐπιπίπτων ὄμβρος, ὅστις ἠδύνατο ὑπὸ ἄλλας περιπτώσεις νὰ ἐξασθενήσῃ τὸν πρὸς τὴν πορείαν ζῆλόν μας, τώρα ὁμως ὄχι. Ἐπροχωρήσαμεν κατὰ ἐν περίπου μίλιον βαδίζοντες ἐπὶ κοκκινωποῦ ἐδάφους· ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ὠραῖα ρυάκια, πίπτοντα ἐκ τῶν παρακειμένων μικρῶν κατωφερειῶν, διέρρεον τὸ ἐρυθροῦν τοῦτο ἔδαφος· ἀφήσαντες δὲ τὴν σκέπην τῶν σκιερῶν δασῶν, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκρᾶς τῶν ὁποίων τοσαύτην ὥραν ἐχρονотριβήσαμεν, ἀνήχθημεν ἐπὶ μεγάλην σαβάναν· τὸ ἔδαφος τῶν σαβανῶν αὐτῶν κατὰ τὰς βροχερὰς ἡμέρας εἶνε μακρὸν, βορβορῶδες καὶ ἰξῶδες, ὡς ἐπίχρισμα ἀσδέστου πυκνόν (Τουρ. σουβάς)· ἐν τῇ βορβώδει ταύτῃ σαβάνᾳ πάντες ἐπαπειλούμεθα ὑπὸ τῆς αὐτῆς τύχης τοῦ διασῆμου περιηγητοῦ τῆς Ἀρκανσαῆς, ὅστις πεσὼν ἐντὸς ἔλους τῆς ἐπαρχίας ταύτης τοσοῦτον ἐ-

βυθίσθη ἐντὸς αὐτοῦ, ὥστε μόνον ὁ ὑψηλὸς αὐτοῦ τράχηλος ἐφαίνετο.

Ὁ Shaw ἦτο ἀσθενής· τὸ κιρβάνιον ἐβυθίζετο ἐν τῇ ἰλύϊ· ὅλη δὲ ἡ ἐργασία ἐπιπτεν εἰς ἐμέ· οἱ ὄνοι προσεκολλῶντο ἐν τῷ βορβόρῳ τόσον δυνατὰ, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι ἐρρίζωνον ἐντὸς αὐτοῦ· μόλις κατῴρθουν νὰ ἐκβάλλω τὸν ἕνα ἐκ τῆς σοβαρᾶς καὶ κακῆς ταύτης θέσεως, ἕτερος ἐπιπτεν ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους πρηνῆς εἰς μέγα βάθος· πληττόμενος ὑπὸ τῆς διαρκοῦς βροχῆς, ὡς Σίσυφος εἰργαζόμεν ὅπως ἐλευθερῶ τοὺς ὄνους μου, βοηθούμενος εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Βομβάη καὶ τοῦ Οὐλέδη, οἵτινες περισσότερον μοὶ παρεῖχον κόπον· καθότι καὶ οὗτοι ἡγανάκτουν καὶ ὠργίζοντο ὁσάκις ἐντὸς τοῦ βορβόρου ἐβυθίζοντο. Μετὰ δίδωρον κοπιῶδη καὶ ἐπίμοχθον ἐργασίαν κατῴρθωσα τέλος νὰ περάσω τὸ κιρβάνιόν μου διὰ σαβάνας πλάτους ἐνὸς μιλίου καὶ ἡμίσεως· μόλις δὲ ἐτελείωσα καὶ ἤρχισα νὰ εὐχαριστῶ τὸν Ὑψιστον, ὅτι ἐπέτυχα εἰς τοῦτο· εὐρέθην δὲ αἰφνης πρὸ βαθείας τάφρου, ἥτις προσλαμβάνουσα τὰ ἐκ τῶν κατεκλυσμένων σαβανῶν ἐντὸς αὐτῆς ῥέοντα ὕδατα τῆς βροχῆς, καθίσταται ρεῦμα ἄξιον λόγου, βαθὺ καὶ πλατὺ, ῥέον ὀρμητικῶς ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ Μακάτα· πρὸ τῆς βαθείας ταύτης τάφρου σταματήσαντες ἐξεφορτώσαμεν τοὺς ὄνους ἡμῶν, ἐσύραμεν αὐτοὺς διὰ τοῦ χειμάρρου τούτου μέχρι τῆς ἀντικρυ ὄχθης, ἐπὶ τῆς ὁποίας πάλιν ἐφορτώσαμεν αὐτούς.—ἡ ἐργασία αὕτη ἀπησχόλησεν ἡμᾶς ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ὥραν.

Διαβάντες τὴν τάφρον ταύτην εἰσήλθομεν ἐντὸς δάσους πυκνοῦ· μεθ' ὃ, ἐξελθόντες τοῦ δάσους τούτου, εὐρέθημεν ἀπέναντι ἐτέρου ρεύματος ὀρμητικοῦ καὶ ὀγκώδους ὡς ποταμόν· τὸ βαθὺ τοῦτο ρεῦμα ἐκώλυε τὴν πρόοδον ἡμῶν. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο γέφυρα δὲν ὑπῆρχε· φαίνεται δὲ ὅτι τὸ ὀρμητικὸν ρεῦμα ἀφῆρπασε καὶ συμπαρέσυρεν αὐτήν· ὅθεν ἠναγκάσθημεν κολυμβῶντες νὰ περάσωμεν τὰς ἀποσκευὰς ἡμῶν· εἰς τοῦτο ἐχρονотριβήσαμεν περισσότερον τῶν δύο ὥρων. Φθάσαντες ἐπὶ τῆς ἀντικρυ ὄχθης τοῦ ρεύματος τούτου, ἤρχισαμεν νὰ διαβαίνωμεν πιτυλίζοντες, μέχρι γονάτων ἐντὸς τοῦ ὕδατος περιπατοῦντες, ἐνίοτε δὲ καὶ ἡμικολυμβῶντες, κλονούμενοι, μυρία πάσχοντες θεινὰ, ἐντὸς τοῦ βορβόρου, διὰ μέσου ὑδροβίων φυτῶν καὶ στά-

χέων σίτου ματάμα, ὀδεύοντες κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος εἰς τοῦτο τὸ μέρος κυρίως Μακάτας ὀνομάζεται· μέχρι διαστήματός τινος ἐξηκολούθουμεν νὰ προοδεύωμεν, ὅτε ἔνεκεν βαθείας τοῦ ποταμοῦ κλίσεως ἠναγκάσθημεν νὰ σταματήσωμεν, ἀφήσαντες διὰ τὴν ἐπαύριον τὴν διὰ τοῦ ὕδατος διάβασιν ἡμῶν, τὴν ὁποίαν ἡμεθα ἠναγκασμένει νὰ ἐκτελέσωμεν.

Μολονότι κατὰ τὴν ἀθλίαν ταύτην ἡμέραν μόνον ἔξ μίλια διηλύσαμεν, ἡ πορεία ἡμῶν δέκα ὅλας ὥρας διήρκεσεν.

Ἡμιθανὴς ὑπὸ τοῦ μόχθου τῆς ὁδοιπορίας, ἐνόμιζα ἐμαυτὸν εὐτυχῆ, ὅτι δὲν προσεβλήθην ὑπὸ πυρετοῦ, τὸν ὁποῖον ὡς ἐκ θαύματος ἀπέφυγα· καθότι ἡ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Μακάτα ἀρδευομένη χώρα μαστίζεται πλέον πάσης ἄλλης ὑπὸ παντοίων πυρετῶν καὶ νόσων. Βεβαίως μόνῃ ἡ θεά τῶν ὑπὸ ζοφερᾶς ὀμίχλης κεκαλυμμένων δασῶν, τῆς κατεκλυσμένης χώρας, τῶν μακρῶν αὐτῆς χλοερῶν κατὰ γῆς στρωμνῶν, τῶν ὑπὸ τοῦ ὀρμητικοῦ ρεύματος ἐρριμένων, τῶν σωρῶν τῶν ξηρῶν δένδρων καὶ καλάμων, τοῦ ὀγκώδους καὶ ὀρμητικοῦ ποταμοῦ, τοῦ κλαίοντος οὐρανοῦ, ἀρκεῖ πρὸς παραγωγὴν τοῦ φρικτοῦ·μουκουγγούρου! . . . Ἐν βραχεῖ τὰ πεδία ταῦτα μετὰ τῶν περιστοιχούντων αὐτὰ σωρῶν ἐκ παντοίων ἀκαθαρσιῶν εἰσὶν ἐπαρκῆ πρὸς παραγωγὴν φθοροποιοῦ χολέρας!

Ὁ ποταμὸς Μακάτας κατὰ μὲν τὴν ξηρασίαν ἔχει εὖρος μόλις τεσσαράκοντα ποδῶν· κατὰ δὲ τὴν ἐποχὴν τῆς Μασίκας προσλαμβάνει εὖρος, βάθος καὶ ὀρμὴν ποταμοῦ ἐπισήμου. Ἄν δὲ παρὰ τὸ σύνηθες ἡ Μασίκα τύχη ἐκ τῶν μάλα βροχερῶν, τότε ὁ ποταμὸς κατακλύζει τὴν ἐκτεταμένην πεδιάδα, ἥτις ἐκατέρωθεν αὐτοῦ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἐκτείνεται, μετασχηματίζων αὐτὴν εἰς λίμνην ἀπέραντον. Εἶνε ὁ πρῶτιστος τῶν ἐν τῷ ποταμῷ Οὐάμη ἐκχεομένων ποταμῶν· ὁ δὲ ποταμὸς Οὐάμης ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ τῶν δύο λιμένων τῆς Σααδάνης καὶ Βεχνίδης. Εἰς δέκα περίπου μιλίων ἀπόστασιν βορειοανατολικῶς τοῦ σημείου τῆς διαβάσεως τοῦ ποταμοῦ Μακάτα, ὁ Μέγας Μακάτας, ὁ Μικρὸς Μακάτας, ἄσημον ρυάκιον, καὶ ὁ ποταμὸς Ρουδέουας ἐνοῦνται· ὁ δὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σχηματιζόμενος ποταμὸς ὀνομάζεται Οὐάμης. Ἀνὰ πᾶσαν δὲ τὴν Οὐσαγάραν ὁ Οὐάμης εἶνε γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα

Μουκονδόκουας. Τρία τῶν ρευμάτων τούτων ἔχουσι τὴν ἀρχὴν των ἐκ τῆς ἡμισεληνοειδοῦς σειρᾶς τῶν ὁρέων τῆς Οὐσαγάρας, ἅτινα νοτίως καὶ νοτιοδυτικῶς ὀρίζουσι τὴν πεδιάδα τοῦ ποταμοῦ Μακάτα· ὁ δὲ Ῥουδέουας πηγάζει ἐκ τῆς πρὸς βορρᾶν ἄκρας τῆς αὐτῆς σειρᾶς.

Ὁ ῥοῦς τοῦ ποταμοῦ Μακάτα ἦν τοσοῦτον σφοδρὸς, ἡ δὲ σαθρὰ αὐτοῦ γέφυρα, ἐν τῷ ὕδατι ἡμιβεβυθισμένη, τοσοῦτον τὴν ἀσφάλειαν τῆς περιουσίας ἡμῶν διεκινδύνευεν, ὥστε ἡ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην μετακόμισις αὐτῆς ἐπησχόλησεν ἡμᾶς ἐπὶ πέντε ὅλας ὥρας. Μόλις δὲ εἶχομεν μετακομίσει μετὰ κόπου καὶ μόχθου τὰς ἀποσκευὰς ἡμῶν ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὄχθης, χωρὶς νὰ βλαβῇ τι ὑπὸ τοῦ ὕδατος, ὅτε βροχὴ ῥαγδαία καὶ ὀρμητικὴ ἐνσκήψασα κατέβρεξε τὰ πάντα τοσοῦτον, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι διὰ τοῦ ποταμοῦ εἶχομεν σύρει αὐτά· ἀδύνατον ἦν νὰ προχωρήσωμεν διαβαίνοντες διὰ τοῦ βορβόρου, τὸν ὅποτον ἡ ἐπὶ μίαν ὥραν διαρκέσασα ῥαγδαία βροχὴ εἶχε σχηματίσει· ὅθεν ἠναγκάσθην νὰ κατασκηνώσωμεν εἰς μέρος, ἐν ᾧ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἡ ἀνησυχία ἡμῶν ἐκορυφοῦτο. Εἷς τῶν ἐκ Βαγαμῶο συμπαραληφθέντων Θυαγγουάνων στρατιωτῶν, Κιγγαροῦ ὀνομαζόμενος, ἐδραπέτευσε κομίζων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν περιουσίαν ἐτέρου Μγουάνα. Οἱ δύο ἀστυνομικοὶ κλητῆρές μου Οὐλέδης (ὑπηρέτης τοῦ Γράντ) καὶ Σάρμεαν, ἀμέσως ἐξαπεστάλησαν πρὸς καταδίωξιν τοῦ κλέπτου καὶ δραπέτου Κιγγαροῦ, ἀμφότεροι δι' ὀπισθογεμῶν Ἀμερικανικῶν πυροβόλων ὀπλισμένοι. Μετὰ τοσαύτης δὲ προθυμίας καὶ ταχύτητος ἐδραμον πρὸς τὸ προσταχθὲν, ὥστε βέβαιος ἦμην ὅτι ἤθελον ἐπιτύχει· πράγματι μετὰ μίαν περίπου ὥραν ἐπέστρεψαν μετὰ τοῦ φυγάδος· εὔρον δ' αὐτὸν κεκρυμμένον ἐντὸς τῆς οἰκίας Μοεγούχα τινὸς ἀρχηγοῦ, Κιγόνδου καλουμένου, ὅστις διέμενεν εἰς ἐνὸς περίπου μιλίου ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ ἀπόστασιν, καὶ ὁ ὅποτος ἠκολούθησε τὸν Οὐλέδην καὶ τὸν Σάρμεαν ὅπως λάβῃ τὴν ἀμοιβὴν αὐτοῦ καὶ ἐκθέσῃ ἡμῖν τὸ συμβεβηκός.

Ὁ Κιγόνδος καθήσας μοι εἶπε τὰ ἑξῆς :—«Εἶδον αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον φέροντα μεθ' ἑαυτοῦ ἓν δέμα καὶ δρομαίως τρέχοντα· ὅθεν ἀμέσως ἐνόησα ὅτι εἶχε δραπετεύσει ἀπὸ σοῦ. Ἡ σύζυγός μου καὶ ἐγὼ ἐκαθήμεθα ἐντὸς τῆς μικρᾶς ἡμῶν καλύβης φυλάσσοντες τὸν σῖτον μας· ἐπειδὴ δὲ ἡ δ-

δὸς στρεφόμενη διέρχεται ἔμπροσθεν τῆς καλύβης ἡμῶν, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς φεύγων ἠναγκάσθη νὰ ἔλθῃ πλησίον ἡμῶν· ὅτε δὲ μᾶς ἐπλησίασεν εἶπον πρὸς αὐτόν: — Κύριε, ποῦ τρέχεις τόσον γρήγορα· φεύγεις ἀπὸ τὸν Μουσουγγου; πολὺ καλὰ γνωρίζομεν ὅτι ἀνήκεις εἰς αὐτόν· καθότι χθὲς ἠγόρασες ἐξ ἡμῶν κρέας ἀξίας δύο δότι». — «Ναί!» ὑπέλαβεν οὗτος, «φεύγω βέβαια! θέλω νὰ ὑπάγω εἰς Σιμπαμουέν-νην· ἂν μοὶ ἐπιτρέπετε νὰ ξεκουρασθῶ ὀλίγον ἐντὸς τῆς οἰκίας σας, θέλω σᾶς δώσῃ ἐν δότι». Μεθ' ὃ ἡμεῖς εἶπομεν αὐτῷ: — «Ἐλθὲ εἰς τὸν οἶκόν μας, ἵνα ὁμιλήσωμεν ἐκτενέστερον ἐν πάσῃ ἡσυχίᾳ». Θέσαντες δὲ αὐτόν ἐντὸς ἐσωτεριοῦ τινος δωματίου τοῦ οἴκου ἡμῶν, ἐκλειδώσαμεν τὴν θύραν καὶ ὑπήγαμεν πάλιν νὰ φυλάττωμεν τὸν σιτόν μας· εἶπομεν ὅμως εἰς τὰς γυναῖκας νὰ προσέχωσιν αὐτόν καλὰ, ἵνα μὴ δραπετεύσῃ· καθότι εἴχομεν ὑπ' ὄψιν ὅτι, ἅμα ἔβλεπες ὅτι ἐδραπέτευσεν, ἤθελες πέμψῃ ἀσκάρους (στρατιώτας) πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ· μόλις ἠνάψαμεν τὰς πίπας ἡμῶν, εἶδομεν δύο ἀνθρώπους ὠπλισμένους μὲ κοντὰ τυφέκια, ἀνευ φορτίων, τὴν αὐτὴν ὁδὸν πορευομένους καὶ τὸ ἔδαφος τῆς γῆς ἐρευνῶντες, ὡς νὰ ἔψαχνον δι' ἔχνη ποδῶν· ἀμέσως ὑπεθέσαμεν ὅτι οἱ δύο οὗτοι ἄνθρωποι ἦσαν ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἀπὸ στιγμῆς εἰς ἄλλην ἐπεριμένομεν· ὅθεν ἐχαιρετήσαμεν αὐτοὺς εἰπόντες: — «Κύριοι, τί ζητεῖτε;» οὗτοι δὲ εἶπον: — «Ζητῶμεν ἄνθρωπὸν τινα ὁ ὁποῖος ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὸν κύριόν μας. Ἴδου τὰ ἔχνη τῶν ποδῶν του· ἂν πρό τινος εὐρίσκεισθαι εἰς τὴν καλύβην σου ἐνταῦθα, θὰ εἶδες αὐτόν· ἡμπορεῖς λοιπὸν νὰ μᾶς εἰπῇς ποῦ εὐρίσκεται;» — «Μάλιστα» εἶπομεν, «εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ οἴκου ἡμῶν· ἂν θέλετε νὰ ἔλθετε μαζὶ μας, θέλομεν σᾶς τὸν παραδώσει· ὁ κύριός σας ὅμως ὀφείλει νὰ μᾶς δώσῃ τι διὰ τὸν κόπον μας, ὅτι συλλαβόντες ἐκρατήσαμεν αὐτὸν ἐδῶ».

Ὑποσχεθέντος τοῦ Κιγόνδου νὰ παραδώσῃ τοῖς στρατιώταις μου τὸν δραπετὴν Κιγγαροῦ, ὁ Οὐλέδης καὶ ὁ Σάρμεαν ἔδεσαν τὸν αἰχμάλωτον καὶ ἔφερον αὐτόν εἰς τὸ ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὁχθῆς τοῦ ποταμοῦ Μακάτα στρατόπεδόν μου· ὅπισθεν δὲ ἠκουλούθουν ὁ Κιγόνδος καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ, οἵτινες ἠχμαλώτισαν αὐτόν. Ὁ Κιγγαροῦ ἔλαβε δύω δωδεκάδας ῥαβδισμῶν καὶ ἐδέθη δι' ἀλύσεως, ὁ Κιγόνδος ἐν δότι, ἡ δὲ σύζυγος αὐτοῦ ὃ περιδέραια ἐρυθρῶν κοραλλίνων κόκκων.

Ἡ βαγδαία ἐκείνη βροχή, ἣτις εἶχεν ἐνσκήψει καθ' ἣν ἡμέραν διέβημεν τὸν Μακάταν, ἦτο ἡ τελευταία τῆς Μασίκας ἐποχῆς· ἡ πρώτη τῆς ἐποχῆς ταύτης βροχὴ ἔλαβε χώραν τὴν 23ην Μαρτίου, ἡ δὲ τελευταία τὴν 30ην Ἀπριλίου· ὥστε ἡ διάρκεια αὐτῆς ἀνῆρχετο εἰς τριάκοντα καὶ ἐννέα ἡμέρας· αἱ ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς Μασίκας προφητεῖαι τῶν μάντεων τοῦ Βαγαμόυο δὲν ἀπεδείχθησαν ἀληθεῖς.— «Ἐπὶ τεσσαράκοντα ὅλας ἡμέρας», μοὶ ἔλεγον, «ἀδιακόπως θέλει βρέχει»· ἐνῷ μόλις δέκα καὶ ὀκτὼ βροχερὰς ἡμέρας ἐγνωρίσαμεν· ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ὑπὸ λίαν σοβαρὰν ἔποψιν μοὶ παρέστησαν τὸ πρᾶγμα. Ἀλλ' ὅμως παρὰ πολὺ ὑψοχωρήθημεν ὅτι ἐτελείωσε· καθότι εἶχομεν κουρασθῆ πλεόν νὰ σταματῶμεν καθημερινῶς πρὸς ξήρανσιν τῶν δεμάτων· ἠναγκαζόμεθα πρὸς τούτοις νὰ ἀλείφωμεν διὰ λίπους τὰ σύνεργα ἡμῶν καὶ τὰ σιδηροσύρματα· πᾶν δὲ ἐκ πανίου ἢ μαλλίου συγκείμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἐσήπετο.

Ἀνέτειλεν ἡ πρώτη τοῦ μηνὸς Μαΐου καὶ εὔρεν ἡμᾶς ἀγωνιῶντας ἐντὸς τοῦ βόρβορου καὶ τοῦ ὕδατος τοῦ Μακάτα· τὸ κιρβάνιον ἡμῶν διέβη τοσοῦτους ποταμούς καὶ βορβορώδη ἔλη πεζόν· ἐνεκεν τοῦ ὁποίου εἶχε κουρασθῆ παρὰ πολὺ· εἰς κακίστην δὲ εἶχε περιέλθῃ κατάστασιν· πάντες σχεδὸν ἦσαν ἀσθενεῖς τὸ σῶμα. Ὁ Shaw ἔπασχεν εἰσέτι ὑπὸ τῆς νόσου μουκουγγούρου, ἣτις πρότερον προσέβαλεν αὐτόν· ὁ κατηραμένος οὗτος διαλείπων πυρετὸς εἶχε καταστήσει αὐτὸν σχεδὸν ἀγνώριστον· λίαν δ' ἐθλιβόμεν βλέπων αὐτὸν εἰς τοιαύτην κατάστασιν· συχνότατα κατελαμβάνετο ὑπὸ ἐπιθυμιῶν τινων λίαν τῇ ἐκστρατεία ἡμῶν ἐπιζημίῶν· ἐκτὸς τούτου ἐφαίνετο τρόπον τινὰ προσλαμβάνων βαθμηδὸν χαρακτῆρα ἀνδρὸς ὑπὸ χρονικῆς πάσχοντος ὑποχονδρίας· ἡ δὲ παράδοξος αὕτη ἀσθένεια εἰς μέγα μῖσος προτρέπει τὸν ἀρχηγὸν Ἀφρικανῆς περιοδείας, ὅτε πρὸ πάντων οὗτος ἐντὸς τῶν ἐλῶν, ὑπὸ τῆς βαγδαίας βροχῆς μαστιζόμενος καὶ ὑπὸ ἀσθενεῖς κιρβανίου ἀκολουθούμενος, τὰς συνήθεις βασάνους καὶ ἀγωνίας δοκιμάζων, ἐντὸς τοῦ βόρβορώδους ὕδατος ἡμικολυμβῶν, μέχρι τραχήλου ἐντὸς τῆς ἰλύος βυθιζόμενος καὶ παντοῖα πάσχων ἀκατανόμαστα δεινὰ, μέχρις ἀπελπισίας φέρεται. Ὁ Ζαΐδης, στρατιώτης, ἔπασχε σοβαρῶς ὑπὸ τῆς νόσου εὐφλο-

γίας. Ὁ Βομβάης προσεβλήθη κατὰ τὸν θώρακα ὑπὸ τῆς ἐπαράτου ἀσθενείας κι κο ο υ μα - κ ο ο υ μα (ἀσθένεια τοῦ ἥπατος), ὅπερ δηλοῖ «μικρὰ σίδηρα», εἶχε δὲ καταστῇ ὅλως ἄχρηστος ἡμῖν· ὁ Μαβρούκης Σαλεῆμ, νεανίας κράσεως ἀσελγούς, ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀσθενείας τοῦ Βομβάη πάσχων, ἐπιπτε πρηνῆς ἐπὶ τοῦ ἐλώδους ἐδάφους καὶ, μιμούμενος ἄνθρωπον ἐκ τοῦ στόματος διαφόρους ὕλας ἐξερευγόμενον, προσεπάθει, ὅλαις δυνάμεσιν ἔρπων, νὰ προχωρήσῃ κατὰ ἐν βῆμα ἐπὶ τοῦ ἐλώδους ἐδάφους τοῦ Μακάτα, — ὁ δυστυχῆς — ἀλλὰ πλεκτὸν λωρίον ἀπὸ τῶν γεγυμνωμένων αὐτοῦ ὤμων σταυροειδῶς ἐξαρτῶμενον ἐκράτει αὐτὸν κατὰ γῆς παρέχον μεγάλην ἀγωνίαν εἰς τὰ στήθη του· ἡ δὲ ναυτίασις τοῦ στομάχου μεγάλως ἐβασάνιζεν αὐτόν· ὁ Ἀβδούλ Καδῆρ — ὁ ῥιψοκίνδυνος Ἰνδὸς ῥάπτῃς — ἀσθενεστάτης κράσεως ἀνὴρ, πάντοτε παρεπονεῖτο ὅτι ἦτο λίαν ἀδύνατος· κακῶς διατεθειμένος εἰς τὴν ἐργασίαν, οὐδόλως ἐκοπίαζεν· ἡγάπα ὅμως τὰ καλὰ φαγητὰ καὶ πάντοτε ἐπέινα. — «ὦ θεέ μου!» βαρυαλγῶν ἀνέκραξα, «ἂν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐκστρατείας μου ὠμοίαζον αὐτὸν τὸν ῥάπτῃν, ἤθελον βιασθῇ νὰ ἐπιστρέψω, οὐχὶ ὅμως χωρὶς καὶ νὰ ἐκδικηθῶ πάντας». Τὴν ἡμέραν ἐκείνην μετεχερείσθην τὴν μάστιγα· ἔδειρα δὲ τόσον πολὺ τὸν Ἀβδούλ Καδῆρ, ὥστε εἶμαι βέβαιος ὅτι οὐδέποτε θέλει ἀποφασίσει νὰ ὑπάγῃ εἰς Μέσσην Ἀφρικὴν μὲ ἄνθρωπον λευκόν. Ὁ Σολομών ἦν σώφρων, εἴτε διότι τοιοῦτος ἦτο ὁ χαρακτήρ του, εἴτε διότι ἐβλεπε τὰς τιμωρίας, ἃς ἐπέβαλλον τοῖς ἄλλοις· ἐγὼ ὅμως ἐκ πείρας ἐφθασα νὰ γνωρίσω καλῶς τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀνθρώπων μου· ἅμα ὡς ἐβλεπον ὅτι ἡ ὀκνηρία κατελάμβανεν αὐτοὺς καὶ ὑπέσκαπτεν, οὕτως εἶπεῖν, τὴν φυσικὴν ἐνεργητικότητα αὐτῶν, πάραυτα διὰ τῆς μάστιγος ἀνηλεῶς διώρθουν αὐτούς· ἡ δὲ μαστίγωσις αὐτὴ ἀπέβαινεν εἰς καλὸν των, καθότι ἐγένοντο ἐργατικώτεροι καὶ ἐνεργητικώτεροι.

Ἐπὶ τριάκοντα ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν μιλίων ἀποστασιν ἐξετείνετο ἡ πεδιάς τοῦ ποταμοῦ, ἥτις εἶχε βάθος ἑνὸς ποδός· εἰς μέρη τινὰ ὅμως κατεβυθίζομεθα εἰς ὅπας βάθους τριῶν, τεσσάρων ἢ καὶ πέντε ποδῶν. — Plash, splash, splash, splash — τοῦτο μόνον ἠκούομεν, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἤρχισαμεν νὰ ὀδεύωμεν, μεχρισοῦ ἐφθάσαμεν εἰς ξηρὰ τινα

μέρη, ἐφ' ὧν μικρὰ τινα περιτετοιχισμένα χωρία ἔκειντο τῇδε κάκεισε ἐσπαρμένα. Ἡ ἐπίμοχθος καὶ κοπιαστικὴ αὐτῇ πορεία διήρκεσεν ἐπὶ δύο ἡμέρας, μέχρις οὗ παρετηρήσαμεν τέλος τὸν ποταμὸν Ῥουδέουαν, οὗτινος αἱ ὄχθαι ἦσαν κατεκλυσμέναι ὑπὸ ὑδάτων τῆς βροχῆς. Διελθόντες ἓνα κλάδον τοῦ ποταμοῦ Ῥουδέουα καὶ ἐλευθερωθέντες τῶν ὑγρῶν ἐκείνων καλαμοειδῶν χόρτων, τὰ ὁποῖα κοσμοῦσι τὴν δυτικὴν αὐτοῦ ὄχθην, οὐδὲν ἄλλο πρὸ ἡμῶν ἐβλέπομεν ἢ μεγάλην ἔκτασιν ὑδάτων, ὑπὸ μικρῶν δασῶν καὶ φυλλωμάτων δένδρων τῇδε κάκεισε κειμένων ἐστολισμένην, καὶ εἰς δέκα μέχρι δώδεκα μιλίων ἀπόστασιν ὑπὸ τῆς ἀνατολικῆς κατωφερείας τῆς σειρᾶς τῶν ὀρέων τῆς Οὐσαγάρας ὀριζομένην. Ἐπροχωρήσαμεν κατὰ πέντε περίπου μίλια ἀπὸ τοῦ κλάδου τούτου τοῦ Ῥουδέουα· κατὰ δὲ τὴν πορείαν ταύτην ἡ ἀνησυχία καὶ ἡ δυσaráσκεια ἡμῶν ἐφθασαν εἰς τὸ ἔπακρον. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐγὼ καὶ οἱ Οὐαγγουᾶνες ἐφάνημεν μὲ τοὺς φορτωμένους ὄνους, παρετηρήσαμεν τοὺς παγαζῖς ἐν μεγάλῃ ἀταξίᾳ συρρέοντας ἐπὶ ὑψωμάτων τινος μικροῦ. Ἠρωτήσαμεν αὐτοὺς ἂν τὸ ὑψωμα τοῦτο ἦνε σταθμός, οὗτοι δὲ ἀπήντησαν ἀρνητικῶς.—«Διὰ τί λοιπὸν σταματᾶτε ἐδῶ;» — «ὦχ! νερό! νερό!» — ἐκραύγαζον πάντες. Ὁ μὲν ἐδείκνυε διὰ τῆς χειρὸς τὴν ὁσφὺν αὐτοῦ, ὅπως δείξῃ τὸ βάθος τοῦ πρὸ ἡμῶν εὕρισκόμενου ὕδατος· ὁ δὲ τὰ στέρνα αὐτοῦ· ἕτερος τὸν τράχηλον αὐτοῦ· ἕτερος ὕψωνε τὴν χεῖρα ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του, ἵνα δείξῃ τρόπον τινὰ ὅτι θέλομεν ἀναγκασθῇ νὰ κολυμβήσωμεν! — Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ νὰ διέλθωμεν κολυμβῶντες ἔλος καλαμῶδες πέντε μιλίων μήκους; ἀδύνατον! — ἄλλ' ὅμως δὲν ἤμην τοσοῦτον ἀπερίσκεπτος ὥστε νὰ παραδέχωμαι τὰς διαφόρους γνώμας ἐκάστου τῶν ἀνθρώπων μου· ἄνευ λοιπὸν τοῦ παραμικροῦ δισταγμοῦ διέταξα τοὺς Οὐαγγουᾶνας νὰ προπορευθῶσι μετὰ τῶν ζώων. Μετὰ τριῶν ὥρων ὁδοιπορίαν ἀνὰ μέσον ὕδατος τεσσάρων ποδῶν βάθους ἐφθάσαμεν τέλος εἰς ἔδιφος ξηρόν, διαβάντες ἐξ ὁλοκλήρου τὸ ἔλος τοῦ ποταμοῦ Μακάτα. Εἰσέτι διατηροῦνται ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν τὰ μυρία παθήματα καὶ δεινὰ, ἅτινα ὑπέστημεν ἐντὸς τῆς βορβορώδους ταύτης χώρας τῆς ὀδύνης, ἐν ᾗ τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων τρέχοντες καὶ μυρίας βασάνους πάσχοντες ἡγωνιζόμεθα! Τίς δύναται τῷ

ὄντι νὰ λησμονήσῃ τοὺς κόπους καὶ τὰς βασάνους, τὴν τρομερὰν ἐκείνην ὑπὸ τῆς ὁδοιπορίας προξενουμένην ναυτίαισιν, ἥτις τὰ στήθη ἡμῶν ἐβασάνιζεν ! . . . Ἡ διάβασις τοῦ ἔλους τοῦ Μακάτα ἐνεποίησεν ἡμῖν τοιαύτην ζωηρὰν ἐντύπωσιν, ἐπεὶ δὲ εἴχομεν ἐπιχειρήσει αὐτὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Μασίκας· τῷ ὄντι, ἀφ' ὅτου ἤρχισεν ἡ βδελυρὰ αὕτη ἐποχὴ, τὰ ζῶα ἡμῶν ἀπέθνησκον, δύο ἢ τρία καθ' ἡμέραν, μέχρις οὗ μόνον πέντε ζῶα μᾶς ἔμειναν, καὶ αὐτὰ ἀσθενῆ καὶ ἐφθαρμένα· εἰ Οὐαγγουᾶνες στρατιῶται καὶ παγαζῖς ὑπὸ ἀναριθμήτων νόσων καὶ ἀσθενειῶν ἔπασχον, καὶ ἐγὼ αὐτὸς ὑπὸ ὀξείας δυσεντερίας προσβληθεὶς ἠναγκάσθην νὰ πέσω ἀναίσθητος ἐπὶ τῆς κλίνης μου· τοσοῦτον δὲ σφοδρὰ ἦτο ἡ νόσος αὕτη, ὥστε μ' ἔφερεν, οὕτως εἰπεῖν, παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου· ὑπέφερα πολὺ καὶ ἴσως ἡδυνάμην ν' ἀποφύγω τοῦτο, ἂν ἀμέσως ἐλάμβανον τὸ κατάλληλον ἱατρικόν· πλήρη ἔχων πεποίθησιν εἰς τὸ σύνθεμα «*Cullis Brown's Chlorodyne*» ἤρχισα νὰ κάμω χρῆσιν αὐτοῦ· ἔνεκεν τούτου ἐβράδυνε πολὺ ἡ ἱστίς μου, ἥτις ἀργότερα προῆλθεν ἐκ τῆς φρονίμου χρήσεως τῆς κόνεως τοῦ Dover. Καίτοι πολλὰ περὶ τοῦ «*Chlorodyne*» τούτου ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν, ὅτι εἶνε τὸ καταλληλότερον κατὰ τῶν ἀσθενειῶν τούτων φάρμακον, ἐκ πείρας γνωρίζω ὅτι ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει διαβροΐας ἢ ὀξείας δυσεντερίας δύναται ἡ χρῆσις τοῦ φαρμάκου τούτου νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ὁρμὴν τῆς νόσου, μολονότι πάντοτε ἐσυνεθίζα νὰ πίνω τρεῖς φιάλας. Κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ἔλους Μακάτα δύο μόνον ὑπῆρξαν θύματα τῆς δυσεντερίας, ἦτοι :— Εἷς παγαζῖς καὶ ὁ δυστυχὴς μου μικρὸς κύων «*Ὁμάρ*» ὅστις ἐξ Ἰνδιῶν μ' ἐσυντρόφευεν.

Τὸ ὑψηλότερον καὶ ὠραιότερον δένδρον τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Μακάτα ἦτο ὁ φοῖνιξ *Palmyra*, (*Borassus flabelliformis*)· εἰς μέρη τινὰ μάλιστα ηὔξανον τόσοι πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν, ὥστε ἡδύνατό τις νὰ ὀνομάσῃ αὐτὰ ἄλση· ὅτε διεβαίνομεν οἱ καρποὶ αὐτῶν δὲν ἦσαν ὠριμοὶ· ἄλλως ἠθέλομεν ἀπολαύσει αὐτῶν μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως. Ἡ λοιπὴ φυτεία συνέκειτο ἐκ διαφόρων εἰδῶν ἀκανθωδῶν θάμνων καὶ ὠραίων ἀειθαλῶν μῖμῶσων, τῶν ὁποίων αἱ κορυφαὶ ὠμοιάζον ἀλεξιβρόχια.

Τὴν 4ην Μαΐου δι' ὠραίας κατωφερείας ὁδεύοντες κα-

τηρχόμεθα πρὸς τὸ ἐπίσημον χωρίον Ῥεχεννέκον, παρὰ τὸ ὁποῖον τὸν πρῶτον ἐν Οὔσαγάρᾳ σταθμὸν ἡμῶν ἰδρύσαμεν. Τὸ χωρίον τοῦτο ἔκειτο εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους, ἡ δὲ ἀφθονία καὶ ὁ καθαρὸς αὐτοῦ ὄρεινός ἀήρ ὑπισχνοῦντο ἡμῖν ἀνεσιν καὶ ὑγείαν. Ἐχει σχῆμα τετράγωνον καὶ εἶνε πυκνῶς ἐκτισμένον· περιβάλλεται δὲ τεῖχος πυκνὸν ἐκ λάσπης κατεσκευασμένον· αἱ ἐντὸς αὐτοῦ περιεχόμεναι καλύβαι ἔχουσι κορυφὰς κωνοειδεῖς· εἰσὶ δὲ ἐστεγασμέναι δι' ἰνδοκαλάμων καὶ στελεχῶν τοῦ φυτοῦ *holcus*· ἔχει δὲ πληθυσμὸν χιλίων περίπου ψυχῶν. Πέριξ τοῦ χωρίου τούτου κεῖνται μικρότερα τινὰ πλούσια καὶ πολυπληθῆ χωρίδια, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἔχουσι χαρὰ κτῆρα ἐλευθέριον, οὐχὶ δὲ δυσάρεστον ἢ κακόν. Τὰ παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο ῥέοντα ῥυάκια εἶνε διαυγέστατα καὶ ὡς κρύσταλλος διαφανῆ· παφλάζοντα δὲ ἐπὶ στρογγύλων χαλίκων καὶ ἐπὶ καθαρᾷ ἄμμου χονδρῆς, παράγουσιν ἄρμονίαν λίαν τῇ ἀκοῇ εὐχάριστον, τὴν ὁποίαν ἀκούων ὁ περιόδευτής χαίρει ὑπερμέτρως ἐπὶ τῇ εὐρέσει τοῦ γλυκοῦ τούτου ποσίμου στοιχείου.

Εἰς τὰ περίχωρα τοῦ χωρίου Ῥεχεννέκου οἱ ἰνδοκάλαμοι αὐξάνουσι πολὺ· ὅθεν χρησιμεύουσιν εἰς κατασκευὴν σκηνῶν καὶ ῥάβδων· εἰσὶ δὲ τόσοι πολλοί, ὥστε ὁλόκληρον στράτευμα δύναται τις νὰ ἐφοδιάσῃ. Αἱ ῥάχεις τῶν βουνῶν εἰσὶ δασωμέναι ὑπὸ δένδρων, ἐξ ὧν δύναται τις νὰ προμηθευθῇ ξυλείαν ἀρκετὴν καὶ λίαν πρὸς οἰκοδομὴν καλυβῶν κατάλληλον.

Ἐν τῇ εὐχαρίστῳ ταύτῃ τοποθεσίᾳ ἐμείναμεν τέσσαρας ἡμέρας, ὅπως λάβωμεν ἀναψυχὴν τινὰ καὶ δώσωμεν καιρὸν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς ἡμῶν ἀνθρώπους ν' ἀναλάβωσιν ὀλίγον· καθότι ἐπρόκειτο ν' ἀνέλθωσι τὰ ὄρη τῆς Οὔσαγάρᾳς.

Τὴν 8ην Μαΐου μετὰ τῶν ἀσθενῶν ἡμῶν ἀνθρώπων καὶ ζώων ἀνηρχόμεθα τὰς κρημνῶδεις καὶ βαραθρῶδεις ῥάχεις τῆς πρώτης σειρᾶς τῶν λόφων, εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ὁποίων φθάσαντες εἶδομεν θεᾶν ὄντως μεγαλοπρεπῆ. Ἐνόμιζέ τις ὅτι ἔχει πρὸ αὐτοῦ καλλιτεχνικὴν εἰκόνα τῆς ἐκτενοῦς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Μακάτα· τὰ ταχέα ῥυάκια τὰ ἀρδεύοντα τὴν χώραν ἐφαίνοντο ὡς σχοινία ἀργυρᾶ, ὅτε αἱ τοῦ ἡλίου ἐπαιζον ἐπὶ τῶν διαυγῶν ὑδάτων· χιλιάδες ὠραίων φοινίκων προσέθετον οὐκ ὀλίγην χάριν εἰς τὴν

σκηνην αὐτήν· ἡ δὲ μεγάλη σειρὰ τῶν ἀμαυρῶν μὲν καὶ κυανῶν ἀλλὰ μεγαλοπρεπῶν τὸ ὕψος καὶ τὸ μέγεθος ὁρέων τοῦ Οὐρουγγούρου καὶ τῆς Οὐσουαπάγγας ἐσχημάτιζεν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ ὠραῖον καὶ κατάλληλον περιθώριον τῆς ἐκτενοῦς ταύτης καὶ μεγαλοπρεποῦς θέας.

Στρέψαντες τὰ πρόσωπα ἡμῶν πρὸς δυσμὰς εἶδομεν πρὸ ἡμῶν κόσμον ὁρεινόν, ἐν ᾧ πλεῖσται κορυφαί, κατωφέρειαι καὶ κῶνοι μεγαλοπρεπῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν παρ-
ρήσιάζοντο· μακρὰν δὲ πρὸς βορρᾶν, δυσμὰς καὶ νότον αἱ κορυφαὶ τῶν ὁρέων ὡς κρυστάλλινα κύματα ἐκυλινδοῦντο· ἐν ὅλῃ δὲ τῇ ὠραίᾳ ταύτῃ σκηνηὶ οὐδ' ἐν σημείον γῆς πυ-
ρίκαυστον ἢ αὐχμηρὸν ἐφαίνετο· τὸ πανόραμα τοῦτο δὲν διέφερε κατὰ πολὺ τοῦ πρώτου· καθότι δάση μεγάλα πρα-
σίνων δένδρων ἐκόσμουσαν τὰς κορυφὰς τῶν μεγαλοπρεπῶν τούτων ὁρέων, τὰ ὁποῖα ἐμέλλομεν ν' ἀναβῶμεν.

Ἡ διὰ τῆς ὁρεινῆς καὶ δυσβάτου· ταύτης χώρας τῆς Οὐσαγάρας πρώτη ἡμερησία πορεία ηὐχαρίστησεν ὀλίγον τοὺς ἀνθρώπους μου, οἵτινες εἶχον ἀηδιάσει πλέον νὰ ὀ-
δεύωσιν ἀδιακόπως ἐπὶ τοῦ μαλακοῦ καὶ ὀχληροῦ ἐδάφους τῆς βαλτώδους ταύτης χώρας· οἱ φορτωμένοι ὁμως καὶ ἐξησθενισμένοι ἡμῶν ὄνοι παρὰ πολὺ ἐκοπίασαν μεχριστοῦ ἀναβῶσιν· πρὶν ἢ στρατοπεδεύσωμεν, δύο ἐξ ἡμῶν ἀπέθα-
νον καθ' ὁδόν· καίτοι δὲ ἑπτὰ μίλια μακρὰν τοῦ Ῥεχεννέ-
κου εὕρισκόμεθα, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων μου ἤρχισε νὰ σμικρύνεται, καὶ τοῦτο, ὡς φαίνεται, ἔνεκεν τῶν παθημά-
των, ἃ ὑπέστημεν κατὰ τὴν διάβασιν τῆς ὑπὸ τοῦ Μακάτα ἀρδευομένης χώρας. Αἱ βαθεῖαι κοιλότητες τῶν ὁρέων ἦ-
σαν πλήρεις γλυκοῦ, καθαροῦ καὶ διαυγοῦς ὕδατος· ἐνίοτε αἱ κοιλότητες αὐταὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπληροῦντο, ὥστε τὸ ὕδωρ ἐν ἀφθονίᾳ ἔρρεεν ἐπὶ στρωμνῶν ἰσχυροῦ γρανίτου ἢ ἐπὶ πλου-
σίων ἐρυθρῶν ἀμολίθων, τῶν ὁποίων ἡ μαλακὴ ὕλη διαπε-
ρουμένη ὑπὸ τοῦ ὕδατῶδους τούτου στοιχείου διελύετο, τὰ δὲ μόρια αὐτῶν παρασυρόμενα ἀδιακόπως ὑπὸ τοῦ ῥέοντος ὕδατος ἐπλούτιζον τὴν κάτωθι τῶν ὁρέων τούτων εὕρισκο-
μένην κοιλάδα· μετὰ πατάγου δὲ ἐντὸς τῶν σχισμῶν τῶν ὁ-
ρέων κατερχόμενον εἰς τρόμον ἐμβάλλει τὸν ὁδοιπόρον, ὅστις βλέπων τὸ ῥεῦμα τοῦτο θαυμάζει πόθεν προέρχεται ὁ βροντώ-
δης πάταγος, τὸν ὁποῖον τὸ ὕδωρ ἀπὸ γρανίτων λίθων κατερ-
χόμενον καὶ ἐπὶ κουαρχίων πετρῶν συντριβόμενον παράγει.

Τὴν 9ην Μαΐου μετὰ ἑτέραν τοιούτου εἶδους πορείαν, λόφους ἀνερχόμενοι καὶ ἐπὶ σκιερῶν κοιλάδων κατερχόμενοι, εὐρέθημεν αἰφνης πρὸ τοῦ ποταμοῦ Μουκονδόκου καὶ πρὸ τῆς στενῆς καὶ περιωρισμένης αὐτοῦ κοιλάδος, ἐν ᾗ ἄφθονος γλῶη, κάλαμοι καὶ ἀκανθώδεις θάμνοι ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ αὐξάνουσι. Σκληραὶ μυρίκαι μετὰ τερατωδῶν κισσαμπέλων συμπεπλεγμέναι μετὰ τοσαύτης δυνάμεως περιτυλίσσουσι τοὺς κλάδους αὐτῶν περὶ τὰ χονδρὰ στελέχη των, ὥστε νομίζει τις ὅτι ἡ μυρίκη αὐξάνει εἰς τὰ μέρη ταῦτα μόνον πρὸς τὸ βαστάζειν καὶ ὑποστηρίζειν αὐτάς.

Ἡ κοιλάς εἰς μέρη τινὰ μόλις ἐνὸς τετάρτου τοῦ μιλίου πλάτος εἶχεν· εἰς ἄλλα μέρη ἐπλατύνετο μέχρις ἐνὸς περὶπου μιλίου· αἱ ῥάχεις τῶν ἐκατέρωθεν αὐτῆς ὑψουμένων λόφων εἶνε κρημνώδεις· εἰσὶ δὲ ἐστολισμέναι ὑπὸ μιμῶων, ἀκακιῶν καὶ μυρίκων· ἐντὸς δὲ τῆς περιοχῆς αὐτῶν ἐκτείνονται ὁ ποταμὸς καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀρδευομένη κοιλάς, τῶν ὁποίων οἱ ἐλιγμοὶ καὶ αἱ πτυχαὶ εἰσὶ τοσοῦτον ποικίλαι, ὥστε νομίζει τις ὅτι ὄφιν βλέπει πρὸ αὐτοῦ.

Εἰσελθόντες εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Μουκονδόκου ἐπροχωροῦμεν, ὅτε μετ' ὀλίγον προσεχρούσαμεν τῇ ὁδῷ, ἣν τῷ 1857 διήλθον οἱ πλοίαρχοι Βόρτων καὶ Σπήκ, μεταξὺ Μβούμης καὶ Καδεταμάρης· ἡ τελευταία αὕτη χώρα ὀνομάζεται Μισόγγα, καθότι Καδεταμάρης καλεῖται ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς. Ἐξηκολουθοῦμεν νὰ ὀδεύωμεν κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ ποταμοῦ Μουκονδόκου· κατὰ τὴν πορείαν ταύτην ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἐτρέπετο κατὰ πᾶσαν σχεδὸν στιγμὴν ἀπὸ τοῦ νοτιοανατολικοῦ σημείου πρὸς δυσμάς, βορρᾶν καὶ βορειοανατολάς· τοῦτο διήρκεσεν ἐπὶ μίαν ὥραν, μεχριστοῦ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ σημεῖον τῆς διαβάσεως, τὸ ὁποῖον διέβημεν πεζοί· μεθ' ὃ, ἡμίσειαν ἔτι ὥραν περιπατήσαντες ἐφθάσαμεν εἰς Κιόραν.

Ἡ Κιόρα εἶνε χωρίον λίαν ἀκάθαρτον· τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἶνε καλῶς ἐστρωμένον διὰ κόπρων αἰγῶν· περιέχει δὲ μόλις εἴκοσιν οἰκογενεάς, ἀναλόγως τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς τῶν παιδίων εἶνε μέγας· καθότι παιδία ὑπάρχουσιν ἀναρίθμητα· ὁ δὲ καυστηρὸς ἥλιος, ἐξακοντίζων τὰς ἀκτίνας αὐταῖς ἐκ τοῦ περιωρισμένου τούτου ἀσχεποῦς διαστήματος, παράγει θερμότητα ὑπερβαίνουσαν τοὺς 128° Φαρενέτου· ἐκτὸς τούτου σμήνη μυιῶν καὶ διαφόρων ἐντόμων γνωστῶν

τε καὶ ἀγνώστων εἰδῶν μαστίζουσι τοὺς ἐν αὐτῷ κατοικοῦντας· ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ εὖρον, ὡς πρότερον μ' εἶχον πληροφορήσει τὸ τρίτον μου κιρβάνιον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀναχωρήσει ἐκ Βαγαμῦο τόσο καλῶς κατηρτισμένον καὶ ἐξωπλισμένον. Ὁ λευκὸς αὐτοῦ ἀρχηγὸς Farquhar ἦτο κλινήρης· αἱ κνήμαι αὐτοῦ ἦσαν πρισμέναι· τοῦτέστιν ἐπασχεν ὑπὸ τῆς νόσου τῆς καλουμένης *Bright's disease*, (1) ἣτις ὑπὸ τῆς ἀσωτείας καὶ ἀκρατείας προέρχεται· ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἦτο ἀνίκανος νὰ κινηθῇ, οὐδ' ἐπεθύμει νὰ πράξῃ τοῦτο, γνωρίζων κάλλιστα τὴν κατάστασιν εἰς ἣν εἶχε φέρει τὸ κιρβάνιόν του.

Ὅτε ἐν Ῥεχεννέκῳ ὑπὸ δυσεντερίας ἡσθένουν εἶχον εἰπεῖ εἰς τὸν Shaw νὰ γράψῃ τῷ Farquhar, ὅπως λάβῃ πληροφορίας ἀκριβεῖς περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ κιρβανίου του, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν, ὡς μοὶ ἐξέθετον τὰ διερχόμενα κιρβάνια· συμφώνως δὲ τῶν διαταγῶν μου ὁ Shaw ἔγραψε τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν:—

Ἀγαπητὲ Farquhar,

«Ὁ Κος Στάνλεϋς μὲ εἶπε· νὰ σοῦ γράψω νὰ μᾶς εἰπῇς ὅλα τὰ κακὰ ὅσα σοῦ συνέβησαν· πόσα παντὰ ἐξόδεψες καὶ πόσα σοῦ μείνανε, πόσα ζῶα σοῦ ἔψοφῆσαν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἀκριβῶς νὰ μᾶς πληροφορήσῃς· πόσους παγαζὶς ἐδίωξες καὶ πόσους ἔχεις μαζὴ σου· τί ἔκαμες τὰς πραγματείας ὁποῦ ἐβαστοῦσαν τὰ ζῶα σου καὶ ποῖος εἶνε ὁ παραγγοζέρης σου· πῶς τὰ πηγαίνης· πῶς εἶνε ὁ Ζάκος, καὶ ἀπὸ τί ἀπέθανον τὰ ζῶα σου. Τί εἶδος πραγματείας ἄφησες εἰς τὸ στρατόπεδόν σου. Στείλέ μας αὔριον ὀπίσω τὸν Σάρμεαν· μαζὴ τοῦ καὶ τὸν Βιλιμίγγον καὶ τὸν Βαρίκχαν, καὶ νὰ μᾶς ἀπαντήσῃς καλὰ καὶ καθαρὰ εἰς ὅσα ἐρωτῶμεν. Ὑστερα ἀπὸ δύο ἡμέραις θάμαστε μαζὴ σου».

(1) *Bright's disease*· φυματώδης νόσος τοῦ ἐξωτερικοῦ μέρους τῶν νεφρῶν, προξενουσα ἐκκρίσιν οὖρους περιέχοντος *albumen* (λευκὸν τοῦ οὔρου) καὶ μικροτέρου τοῦ φυσικοῦ αὐτοῦ εἰδικοῦ βάρους, καταστρέφουσα τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς συσσωρεύσεως ἐτέρων φρικτῶν ἀσθeneϊῶν. Ὡνομάσθη δὲ οὕτω καθότι πρῶτον περιέγραψεν αὐτὴν ὁ Διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς Bright, ἐκ Λονδίνου. (Λεξικὸν Webster Σ. Μ.).

Καίτοι ἡ ἄνω ἐπιστολὴ εἶνε κατὰ λίαν ἀγράμματον καὶ κακὸν τρόπον συντεταγμένη, εἰς ἐμὲ ὥς καὶ εἰς τὸν ἀναγνώστην ἐλπίζω νὰ φανῇ σαφεστέρα καὶ εὐληπτοτέρα ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἔλαβον πρὸς ἀπάντησιν παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ τρίτου κιρβανίου, ἔχουσιν ὥς ἐξῆς:—

Ἄγαπητὲ Κύριε Στάνλεϋ,

«Τὰ πάντα βαίνουνσιν ἄριστα· μεγάλην ὁμως ποσότητα ὑφασμάτων ἐξώδευσα πρὸς πληρωμὴν τῶν παγαζις· ἐν δέμα ἐτελείωσεν ὅλως διόλου· ὁ κιραγγόζης μου ἦτο κάκιστος κατεργάρης καὶ εἰς τὸ ἄκρον πονηρός· ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τὰ ὑφάσματά του καὶ τὸν ἐδίωξα τοῦ στρατοπέδου· μοι εἶπε δὲ ὅτι θέλει ἔλθει πρὸς ὑμᾶς· κιραγγόζην ἔκαμα τὸν Κιράγγαν καὶ ἔδωκα αὐτῷ δέκα δότι. Ἐνταῦθα τὰ τρόφιμα εἶνε λίαν ἀκριβά· δύο ὑάρδας πανίου πληρόνομεν διὰ δύο ὀρνιθας, καὶ πέντε δότι διὰ μίαν αἶγα καὶ δὲν ἡμπορῶ νὰ φύγω ἀπ' ἐδῶ.

«Χθὲς ἐμίσθωσα ἕξ παγαζις καὶ τοὺς ἔστειλα ἐμπρὸς μὲ τὸν Οὐλέδην. Ὁ Ζούμας παρεπονεῖτο ὅτι λιμοκτονεῖ ὥστε ἔδωκα αὐτῷ δύο δέματα Μερικάνι· λέγει ὅτι θὰ σᾶς περιμένη εἰς Οὐγογόην. Ὁ Ζάκος ἦτον ἀσθενής, δὲν γνωρίζω ὁμως ὑπὸ τίνος ἀσθενείας ἔπασχεν, καὶ εἰς οὐδὲν δύναται νὰ μὲ βοηθήσῃ. Ὁ Βιλιμίγγος εἶνε τώρα μάγειρός μου. Δύνασθε νὰ μοι πέμψητε ὀλίγην σάκχαριν; Ἄν ἔχετε ἀνάγκην βοηθείας, γράψατέ μοι νὰ σᾶς πέμψω τοὺς ἰδικούς μου παγαζις νὰ σᾶς βοηθήσουν· καθότι μεταξὺ τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ ἐγὼ διαμένω, καὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ σεῖς εὐρίσκεσθε, ὅλα μου τὰ ζῶα ἐφόφησαν καὶ μόνον εἷς ὄνος μοῦ ἔμεινεν· ὅλα μου τὰ Κανίχι ἐτελείωσαν, ἔχω ὁμως ἀκόμη ὀλίγα Μερικάνι.

«Τὰ σεβάσματά μου πρὸς τὸν Shaw καὶ τὸν Σελήμ.

«Σᾶς φιλικοασπάζομαι

«W. S. Farquhar».

Ἴδου ἡ πολύτιμος ἐπιστολὴ τὴν ὁποίαν ἔλαβον πρὸς ἀπάντησιν τῆς ἐπιστολῆς μου, ἐν ᾗ τόσοι θερμῶς ἠρώτων αὐτὸν περὶ τῆς καταστάσεως καὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ κιρβανίου του· ἡ ἐπιστολὴ αὕτη λίαν μ' ἐσύγχισε καὶ ἤρχισα νὰ κλαίω τὴν τύχην μου. Οὐδ' ὁ μᾶλλον εὐήθης ἄνθρωπος δύναται νὰ γράψῃ ἐπιστολὴν συγκεχυμένην ὥς αὐτήν.

Ἐν τῇ πρώτῃ σειρᾷ λέγει «τὰ πάντα βαίνουσιν ἄριστα»· τὸ ὁποῖον ἐγὼ συγκρίνων πρὸς τὰ ἀμέσως ἐπόμενα ἐκλαμβάνω ἄλλως· δηλαδή, ὅτι τὰ πάντῃ βαίνουσι κακῶς. Διῶκει τὸν κιραγγόζην δι' ἀτομικὴν δυσαρέσκειαν· ἐπιφορτίζει δὲ μὲ τοῦτο τὸν στρατιώτην μου Κιράγγαν, ἀφίνει νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ πέμπτον κιρβάνιον ὁ Ζούμας καὶ δίδει αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἀπλῇ αὐτοῦ αἰτήσῃ, δύο δέματα Μερικάνι ἀξίας 150 ἄμερ. ταλλήρων εἰς χρυσίον, περιέχοντα 150 δότι, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τροφήν κιρβανίου πενήτηκοντα ἀνθρώπων ἀπὸ Βαγαμόου μέχρις Οὐνυανυεμβέ. «Ὅλα του τὰ Κανίκι ἐτελείωσαν»· καὶ τοῦτο μεγάλην ἐμφαίνει ἀφροντισίαν. Ἐν βραχεῖ, ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἶνε ὅλως ἀκατάληπτος εἰς ἐμέ· πιθανὸν ὅμως νὰ πάσχη ὁ Farquhar ὑπὸ ὑδροφοβίας, περὶ οὗ ἠθέλησα ἀμέσως νὰ πληροφορηθῶ καὶ νὰ πεισθῶ ἂν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἔχει σώας τὰς φρένας· ὅθεν εἰσελθὼν ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου τῆς Κιόρας, παρετήρησα μακρόθεν τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἐπὶ μεγάλου σωροῦ κόπρων αἰγῶν ἐστημένην.

Ἀκούσας τὴν φωνὴν μου ὁ Farquhar ἔδραμεν ἐκτὸς τῆς σκηνῆς του· λίαν ἐξεπλάγην· ἐπὶ τῇ θέᾳ του· ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὅταν ἔφυγεν ἐκ Βαγαμόου, εἶχε σῶμα κομψὸν καὶ μέτριον· νῦν ὅμως ἐπὶ τοσοῦτον εἶχε παχύνει, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι ἐπέστρεφεν ἐκ τῆς λίμνης Ταγκανυϊκάς, ὅπου ὁ ἄνθρωπος προσλαμβάνει σάρκα πολλὰς ἔνεκεν τοῦ Οὐαμπίμπε. Αἱ παρειαὶ αὐτοῦ ἦσαν πρισμέναι· ὡσαύτως καὶ ὁ τράχηλος αὐτοῦ ἦτο λίαν παχύς· αἱ κνημαὶ του ἦσαν ὡσαύτως τεράστιαι, ἐλεφάντιναι· καθότι εἶχε πάθει ὑπὸ ἐλεφαντιάσεως· τὸ πρόσωπόν του ὅμως ἦν ὡχρὸν ὡς ὁ θάνατος· τὸ αἷτιον τούτου ἐγνώρισα μετέπειτα, ὅτε οἱ ἄνθρωποι του μ' ἐπληροφόρησαν ὅτι ἀπὸ δύο ἐβδομάδων οὐδαμῶς ἐξῆλθε τῆς σκηνῆς αὐτοῦ· τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς παγάζις εἶχε κάμει ἰδικούς του δούλους· δὲν εἰργάζετο εἰς τὸ παραμικρόν· πρὸς ἀμοιβὴν δὲ ἐπλήρωνεν αὐτοῖς καθ' ἑκάστην μίαν αἶγα, στοιχίζουσιν πέντε δότι· ἐνίοτε δὲ ἔδιδεν αὐτοῖς καὶ ὄρνιθας.

Εὐάερος λόφος ἐπιτηρῶν τὸ χωρίον τῆς Κιόρας ἐξελέγη ὑπ' ἐμοῦ πρὸς κατασκήνωσιν· στήσαντες τὰς σκηνάς ἡμῶν, περιποιηθέντες τὰ ζῶα καὶ κατασκευάσαντες περίφραγμα ἐξ ἀκανθωδῶν θάμνων, ἐκαθήσαμεν· ὅτε εἶδον τὸν Farquhar

ἐντὸς τῆς σκηνῆς μου ὑπὸ τεσσάρων ἀνθρώπων φερόμενον. Ἐρωτήσας αὐτὸν τὸ αἷτιον τῆς ἀσθενείας του δὲν ἠδυνήθη νὰ μάθω τοῦτο· μοι ἔλεγεν ὅτι δὲν γνωρίζει πόθεν ἡ ἀσθενεία του προήρχετο· ἐνόμιζεν ὅτι οὐδαμοῦ πονεῖ. Ἡρώτησα αὐτὸν ὡς ἐξῆς :—« Αἰσθάνεσαι κάποτε πόνους ἀπὸ τὸ δεξιὸν πλευρόν ; »—« Ναί ! νομίζω νὰ αἰσθάνωμαι· ἀλλὰ δὲν γνωρίζω. »—« Οὐδὲ κατὰ τὴν ἀριστεράν θηλήν τοῦ μαστοῦ σου συνεχεῖς καὶ ταχεῖς κτύπους ; αἰσθάνεσαι δύσπνοϊαν ; »—« Ναί νομίζω νὰ αἰσθάνωμαι· τοῦτο μόνον γνωρίζω, ὅτι ἐνίοτε ἀναπνέω ταχέως ». Δὲν ἔπασχεν ὑπὸ ἐμφράξεως· μοι ἔλεγεν ὅτι μόνον αἱ κνημαὶ του ἐνοχλοῦσιν αὐτὸν, αἵτινες πρισθεῖσαι ἔγειναν εἰς ἄκρον ὀγκώδεις. Μολονότι εἶχεν ὄρεξιν ἵππου, μολονότι ἔτρωγε περισσότερον ἀπὸ ὄλους, ἔλεγεν ὅτι ἡσθάνετο μεγάλην κατὰ τὰς κνήμας ἀδυναμίαν.

Ἐκ τῶν μικρῶν τούτων καὶ συγκεχυμένων τοῦ Farquhar πληροφοριῶν περὶ τῆς νόσου ταύτης καὶ τῶν ιδιοτήτων αὐτῆς, ἀναγνώσας προσέτι καὶ μικρόν τι βιβλίον τῆς ἱατρικῆς, ὅπερ εἶχον μετ' ἐμοῦ, τοῦτο μόνον ἠδυνήθη νὰ φέρω εἰς φῶς :—ὅτι, τοιοῦτον πρήξιμον τῶν κνημῶν, τῆς κοιλίας καὶ ἐνίοτε τοῦ σώματος δυνατὸν νὰ προέλθῃ ἀπὸ νόσον τῆς καρδίας, τοῦ θώρακος, ἢ τῶν νεφρῶν. Ἀλλὰ τὰ ἔντερα ἦσαν ἐντελῶς καλὰ· ὅθεν δὲν ἠδυνάμην βασίμως νὰ γνωρίζω τὸ αἷτιον τῆς νόσου· ἀπέδωκα λοιπὸν τοῦτο εἰς ἐλεφαντίασιν—νόσον λίαν κοινὴν ἐν Ζαγγιβάρῃ.—οὐδ' ἐγνώριζα τίνι τρόπῳ νὰ μεταχειρισθῶ τὴν ἀσθενίαν ταύτην εἰς τὸ σῶμα ἀνθρώπου, ὃ ὁποῖος δὲν ἠδύνατο νὰ μοι εἰπῇ ἂν ἡσθάνετο τὸν πόνον εἰς τὴν κεφαλὴν, τὴν ῥάχιν, τοὺς πόδας, ἢ εἰς τὸν θώρακα.

Ἐρωτήσας ὅμως καλὰ καὶ ἐννοήσας ὅτι ἡ ἀσθένεια αὕτη τοῦ Farquhar δὲν ἀπῆτει ταχείαν καὶ μεγάλην ἐκ μέρους μου προσοχὴν, ἐνησχολήθη νὰ διευκρινήσω τὰ περιεχόμενα τῆς μυστηριώδους ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν ἔλαβον εἰς Ῥεχεννέκον, καὶ ἤτις εἰς τοσαύτην ἀνησυχίαν μὲ ἐνέβαλεν. Ἀλλὰ καὶ αἱ ῥῆται πληροφορίες τοῦ Farquhar ὡς πρὸς τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ περιουσίαν ἦσαν δεκάκις αἰνιγματικώτεραι καὶ ἀκαταληπτότεραι τῆς ἀσαφοῦς αὐτοῦ ἐπιστολῆς. Οὐδεὶς ἀκούων τὰς φλυαρίας τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ ἐντελῇ ιδέαν τῆς καταστάσεως

τοῦ κιρβανίου του καὶ τῆς περιουσίας αὐτοῦ. Οὐδὲ τι ἔπραξεν, οὐδὲ τι δὲν ἡδυνήθη νὰ πράξῃ, οὐδὲ τι ἐξώδευσεν, οὐδὲ πόσα ἐσπατάλησεν, οὐδὲ πόσα ἐφύλαξε, οὐδὲν τούτων ἡδύνατο νὰ μοι εἴπῃ σαφῶς· τὰ πάντα ἐπὶ τοσοῦτον ἦσαν περιπεπλεγμένα, ὥστε ἀδύνατον ἦν νὰ διευκρινήσω τὸ παραμικρόν· ὅθεν προσεπάθουν νὰ εὔρω τρόπον, δι' οὗ νὰ δυνηθῶ νὰ κατανοήσω τέλος τὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου τούτου, τὸν ὅποιον ἤρχισα νὰ φοβοῦμαι, νομίζων ὅτι ὑπὸ ἀσθενείας τινὸς τοῦ νοδὸς ἔπασχεν ὁ τάλας. Τὸ μόνον πρὸς ἐλάττωσιν τῆς δυσκολίας μέσον ἦν νὰ ἐρευνήσω ὁ ἱδριος ἕκαστον δέμα ὑφάσματος καὶ ἕκαστον σάκκον ὑαλίνων κόκκων, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀντιπαραβάλλων αὐτὰ πρὸς τὸν λογαριασμὸν τοῦ τρίτου μου κιρβανίου, νὰ ἀνεύρω πόσα ἔλειπον.

Ἰσως ἐνθυμῆται ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἕκαστον κιρβάνιον, πρὶν ἀναχωρήσῃ ἐκ Βαγαμῶο ἢ ἐκ πάσης ἄλλης παραθαλάσσιας πόλεως διὰ τὸ ἐσωτερικόν τῆς Ἀφρικῆς, πρέπει, ὡς προεῖπον, νὰ ἐφοδιασθῇ μὲ ὑφάσματα καὶ κόκκους ἐπαρκοῦντας πρὸς τετράμηνον αὐτοῦ καθ' ὁδὸν ζωάρκειαν, ἐκτὸς τῶν ὑφασμάτων τὰ ὅποια θέλει πληρώσει ὡς φόρον εἰς Οὐγογόην, καὶ ἐκτὸς ἐκείνων, τὰ ὅποια θέλει δώσει τοῖς παγαζῖς ὁ ἰδιοκτῆτης τοῦ κιρβανίου πρὸς μετακόμισιν αὐτοῦ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ.

Τὸ κιρβάνιον τοῦ Farquhar δὲν ἡδύνατο νὰ παρεκτραπῇ τοῦ γενικοῦ τούτου κανόνος· καθότι τοιοῦτον εἶνε τὸ ἐπικρατοῦν ἔθιμον καὶ τοῦτο ἀπαιτεῖ πᾶσα ἐν ταῖς χώραις ταύταις περιοδεία. Ἐπειδὴ ὅμως ἀρχηγὸς τοῦ κιρβανίου τούτου ἦτο ὁ λευκὸς Farquhar, διὰ τοῦτο ἠθέλησα νὰ εὐνοήσω αὐτὸν δίδων αὐτῷ περισσότερα πρὸς τελείαν αὐτοῦ εὐχαρίστησιν. Τὸ κιρβάνιον τοῦτο συνέκειτο ἐξ 23 ἀνθρώπων καὶ 10 ὄνων· ἦτο δὲ ἐφοδιασμένον μὲ 120 δότι Μερικάνι καὶ Κανίκι καὶ μὲ 35 λίτρας ὑαλίνων κόκκων διαφόρων εἰδῶν πρὸς ἀγορὰν τροφίμων. Ἐκατὸν εἶκοσι δότι ὑφασμάτων ἰσοδυναμοῦσι μὲ 240 σοῦκκα (δύω ὑάρδαι)· ἐν σοῦκκον ἰσοδυναμεῖ μὲ 25 περίπου κουδάβα σίτου· ἕκαστον δὲ κουδάβον ἐπαρκεῖ συνήθως πρὸς τροφήν ἐνὸς ἀνθρώπου· προφανὲς ὅθεν εἶνε ὅτι τὰ 240 ταῦτα σοῦκκα ἦσαν ἐπαρκῆ καὶ ἡδύνατο νὰ θρέψωσι τὸ κιρβάνιον ἐπὶ ὀκτῶ μῆνας μὲ σῖτον· ἐπειδὴ ὅμως μέχρις Οὐνυαννεμβῆ ἐχρειάζοντο τὸ

πολὺ 120 ἡμέραι, ἔμενον εἰς τὸν λευκὸν Farquhar ἀρκετὰ ἐμπορεύματα, δι' ὧν ἡδύνατο νὰ προμηθευθῇ καλὰ φαγητὰ, ἤτοι, ὄρνιθας, ὡὰ, ἐνίοτε δὲ καὶ αἶγα, καθότι τὸ ποσὸν τῶν μενόντων αὐτῷ ἐμπορευμάτων ἀνῆρχετο εἰς 120 σοῦκκα καλῶν εὐπωλητῶν ὑφασμάτων καὶ εἰς 35 λίτρας ὑαλίνων κόκκων.

Εἶπετο νῦν ἡ ἐξέτασις τῆς περιουσίας. Ἐπεθύμουν παρὰ πολὺ νὰ ἴδω ἂν ἡ ἐξέτασις αὕτη συνεφώνει πρὸς τὰ ἐν τῷ καταλόγῳ μου γεγραμμένα πρὸ τῆς ἐκ Βαγαμόυο ἀναχωρήσεως τοῦ κιρβανίου. Ἦρχισα ὅθεν νὰ ζυγίζω, νὰ λύω καὶ νὰ δένω τὰς πραγματείας, αἵτινες ἔμενον· ἡ ἐργασία αὕτη μὲ ἐπησχόλησεν ἐπὶ μίαν ὥραν, εἰς τὸ τέλος τῆς ὁποίας ἔφθασα νὰ γνωρίσω ἀκριβῶς τὰς ἀπωλείας καὶ τὴν ἄδικον σπατάλην, ἣν ἐπέφερον ἡ ἀφροντησία καὶ ἀμέλεια τοῦ ἡλιθίου τούτου καὶ λαιμάργου λευκοῦ Farquhar· ἐν διαστήματι ἐβδομήκοντα καὶ τριῶν ἡμερῶν εἶχεν ἐξωδεύσει τὰ 240 σοῦκκα, τὰ δοθέντα αὐτῷ πρὸς ἀγορὰν τροφίμων καὶ 12 δότι χρωματιστῶν ὑφασμάτων· μεθ' ὃ ἀνοίξας τὰ δέματα ἀφῆρεσεν ἐξ αὐτῶν 82 δότι ἰσοδυναμοῦντα πρὸς 164 σοῦκκα· πάντα δὲ ταῦτα ἔχρησίμευσαν αὐτῷ πρὸς ἀγορὰν κρέατος αἰγῶς, ὧν καὶ πτηνῶν· τοσοῦτον ἦν ἀπληστος καὶ ἀκόρεστος ὁ ἄνθρωπος αὐτός! . . . Ἐκ τῶν δεμάτων τῶν ὑφασμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκ Βαγαμόυο εἶχον ἐμπιστευθῇ αὐτῷ, ὅπως κομίσει αὐτὰ εἰς Οὐνυανουεμβέ, μόνον δύο ἔμενον ἀνέπαφα· τὰ ἄλλα ἐξωδεύθησαν πρὸς ἀγορὰν αἰγῶν ἢ πρὸς πληρωμὴν ἐτέρων παγαζίς· καθότι ἐννέα τῶν ὄνων αὐτοῦ εἶχον ἀποθάνει καθ' ὁδόν, ὃ δὲ δέκατος ἦν ἡμιθνής.

Ἐρευνήσας τὸν κατάλογον τῶν ἐξόδων τοῦ ἔκτου κιρβανίου, ἐκ 43 ἀνθρώπων καὶ 17 ὄνων συνισταμένου καὶ ὑπὸ ἐμοῦ τοῦ ἰδίου ἐπὶ 50 ἡμέρας διευθυνομένου, παρετήρησα ὅτι αἱ δαπάναι ἀνῆρχοντο εἰς 43 μόνον δότι, ἰσοδυναμοῦντα πρὸς 86 σοῦκκα· πῶς ἡδύνατο λοιπὸν ὁ Farquhar ν' ἀπολογηθῇ διὰ τὴν ἔλλειψιν τοσοῦτων πολυτίμων ὑφασμάτων; —κατ' οὐδένα τρόπον· τὸ σφάλμα του ἦν ἀσυγχώρητον.

Πρὶν ἡ ἀναχωρήσῃ, ἔδωκα αὐτῷ ὥραϊον καὶ ἰσχυρὸν ὄνον τῆς Ζαγγιβάρης, ὅπως ἐπιβαίνει αὐτοῦ ὁ ἰδιος· οὗτος ὅμως τοσοῦτον ἐδασάνιζε τὸ δυστυχὲς ζῶον, ὥστε τὸ ἐθανάτωσεν. Οὐδέποτε, ὡς ἐπληροφορήθην κατόπιν, κατέβαινε τῆς

ράχεώς τοῦ καθ' ὁδόν, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀνεχώρει ἐκ τοῦ ἐνὸς σταθμοῦ μεχρικοῦ ἔφθανεν εἰς τὸν ἕτερον· μὴ γνωρίζων δὲ νὰ ἱππεύσῃ, εἰς τοιαύτην κατάστασιν εἶχε φέρεи τὸν ὥραϊον ἐκεῖνον ὄνον, ὥστε ἐκ τῶν μεγάλων πληγῶν, τὰς ὁποίας εἶχεν εἰς τὴν ράχιν τοῦ, ἀπέθανεν ὁ δυστυχής. Ἄν ἐξηκολούθει τὴν πορείαν τοῦ μέχρις Οὐνυανυεμβέ—πῶς καὶ διὰ τίνων μέσων δὲν γνωρίζω—τοσαῦτα ἐξοδεύων καθ' ὁδόν, οὐδ' ἐν σοῦκκον ἤθελε μείνει, οὐδεμίᾳ λίτρα κόκκων ἤθελεν εὐρεθῆ· κατ' εὐτυχίαν λοιπὸν μεγάλην ἐπρόφθασα αὐτὸν εἰς Κιόραν· δὲν ἠδύνατο νὰ περιπατήσῃ· εἰς μεγάλην εὐρίσκετο ἀμμηχανίαν, μὴ γνωρίζων τίνι τρόπῳ νὰ καλύψῃ τὰ αἰσχη τοῦ· καὶ αὐτὴ ἡ μικρὰ φορτηγὸς ἄμαξα, τὴν ὁποίαν εἰς ὄνος ἔσυρεν, μετὰ τὴν τραχεῖαν διάβασιν τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Μακάτα, ἐκλονίζετο. Δὲν ἠδυνάμην βέβαια ν' ἀφήσω αὐτὸν εἰς Κιόραν· ὁ θάνατος ἠθελεν ἀμέσως καταλάβει αὐτόν· ὅθεν ἀπεφάσισα νὰ ῥάβω αὐτόν μετ' ἐμοῦ· τίνι τρόπῳ ὅμως μετεκόμισα τὸν ἐν τοιαύτῃ ἀλγεινῇ καταστάσει εὐρισκόμενον ἅπληστον τοῦτον ἄνθρωπον, πῶς καὶ μέχρι τίνος ἠδυνήθην νὰ φέρω αὐτόν διὰ τῆς δυσβάτου ταύτης καὶ ὀδυνηρᾶς χώρας, τοῦτο θέλωμεν γνωρίσει παρακατιόντες.

Τὴν 11ην Μαΐου τὰ νῦν ἐνωθέντα δύο κιρβάνια, τὸ τρίτον καὶ τὸ πέμπτον ἐκίνησαν ἐκ Κιόρας· ἐπροχωροῦμεν κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Μουκονδόκουα διὰ μέσου δασῶν ὀλκῶν (holcus) περιπατοῦντες· ἐνόσω πρὸς δυσμὰς ἐπροχωροῦμεν, αἱ μεγάλαι σειραὶ τῶν ὀρέων Μουκονδόκουα ὑψοῦντο εἰς μαγαλῆτερον ὕψος καὶ στενούμενα περιέκλεισαν ἡμᾶς ἐντὸς τῆς στενῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ. Ἀφήσαμεν πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν τὸ Μοννύγγι τῆς Οὔσαγάρας· μεθ' ἃ εὐρέθημεν πρὸ σειρᾶς λόφων, τοὺς ὁποίους ἠναγκάσθημεν ν' ἀνέλθωμεν καὶ νὰ κατέλθωμεν.

Μετὰ ὀκτὼ ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς διαβάσεως τοῦ ποταμοῦ ἐν Μισόγγῃ μιλίων πορείαν ἠναγκάσθημεν ἐνεκεν κλίσεως τοῦ ποταμοῦ νὰ διαβῶμεν πάλιν αὐτόν· ὅπερ πράξαντες ἀπεχαιρετήσαμεν ὁλοσχερῶς τὴν ὁδὸν τοῦ Βόρτωνος, ἥτις διὰ τοῦ στενοῦ Γάμα ἄγει εἰς τὰς ὑψηλὰς καὶ κρημνώδεις ράχεις τοῦ Ρουβέχου. Ἀφήσαμεν λοιπὸν τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ καὶ ἠκολουθήσαμεν τὴν ἀριστερὰν διὰ χώρας ὀλως ἀντιθέτου πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Μου-

κονδόκουα καὶ ἐντὸς σειρᾶς ὁρέων περικεκληισμένης ὁδεύοντες. Ἡ κοιλάς τοῦ ποταμοῦ Μουκονδόκουα ἔχει ἔδαφος γόνιμον καὶ φυτεῖαν φυσικὴν, πολλαὶ δὲ ἀναθυμιάσεις καὶ ὄσμαι ἐκπέμπονται ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐκ τῶν ἐπ' αὐτοῦ αὐξανόντων δένδρων καὶ φυτῶν· ἡ δὲ χώρα, ἐντὸς τῆς ὁποίας νῦν εἰσῆλθομεν, εἶνε ἔρημος, ξηρὰ καὶ αὐχμηρὰ, βρίθουσα ἀλοούχων καὶ κακτοειδῶν φυτῶν· ἐπὶ τοῦ ἐδάφους αὐτῆς ἐν ἀφθονία προσέτι αὐξάνουσι δένδρα kolquall καὶ διάφορα εἶδη ἀκανθωδῶν θάμνων.

Ἀντὶ κορυφῶν, ῥάχεων καὶ κυιάδων διὰ παντοίων δένδρων ἐστολισμένων, ἀντὶ καλλιεργημένων ἀγρῶν, ἐβλέπομεν νῦν πρὸ ἡμῶν τὰ ὄρια ἀκατοικήτου ἐρημίας. Αἱ κορυφαὶ τῶν λόφων ἦσαν κατάγυμνοι· ἐπ' αὐτῶν δὲν ἐφαίνοντο πλεόν δάση καὶ στέφανοι δένδρων, ἀλλὰ βράχοι, λευκοὶ γινόμενοι ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς βροχῆς. Ἡ κορυφὴ Γγούρου, ἡ ὑψηλοτάτη τῶν τῆς Οὐσαγάρας κορυφῶν, ὑψοῦτο ὀπισθεν ἡμῶν, ἐνῷ κατηρχόμεθα τὴν μακρὰν καὶ μελανὴν ῥάχιν, ἥτις ὑψοῦτο πέραν τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ θολοῦ Μουκονδόκουα.

Εἰς ἀπόστασιν δύο μιλίων ἀπὸ τοῦ τελευταίου μέρους τῆς διαβάσεως τοῦ Μουκονδόκουα εὗρομεν καθαρὸν καὶ ὠραῖον πεδῖον, παρὰ τὸν ποταμὸν κείμενον, ἐν ᾧ κατεσκηνώσαμεν· εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὁ ποταμὸς ῥέει ὀρμητικὸς καὶ μετὰ πατάγου.

Τὴν ἐπαύριον τὸ κιρβάνιον ἡτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ, ὅτε ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ «Βάνα Μδόγγο»—μικρὸς αὐθέντης—ὁ Shaw, δὲν εἶχε φθάσει εἰσέτι μὲ τὴν φορτηγὸν ἄμαξαν, ὡς προσέτι καὶ οἱ ἐπιφορτισμένοι τὴν μετακόμισιν αὐτῆς ἄνθρωποι. Ἀργὰ τὴν προτεραίαν νύκτα εἶχα πέμψει ἓνα ὄνον διὰ τὸν Shaw, ὅστις ἔλεγεν ὅτι πάσχει πολὺ περιπατῶν, καὶ ἕτερον διὰ τὸ φορτίον τῆς φορτηγοῦ ἁμάξης· ἐκοιμήθη δὲ ἡσυχος, βέβαιος ὢν ὅτι θέλουσι φθάσει μετ' οὐ πολὺ ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου· ὅτε τὴν πρῶταν ἤκουσα ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔφθασαν εἰσέτι, ἐσυμπέρανα ὅτι ὁ Shaw δὲν ἐγνώριζεν ὅτι ἐπὶ πέντε ἡμέρας ὠδεύομεν διὰ χώρας ἀκατοικήτου καὶ ἐρήμου. Ἐπεμψα λοιπὸν στρατιώτην Μγούαναν, ὀνόματι Καουπερέχ, μὲ τὴν ἐξῆς πρὸς τὸν Shaw εἰδοποίησιν :— *Ἄνα λάβης τὸ παρὸν, θέσσοι τὴν φορτηγὸν ἁμαξάν εἰς τὸ πλησιέστερον ρεῦμα, ρυάκιον ἢ ποταμὸν, καθὼς καὶ τὰ*

σάγματα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ ἐλθὲ ἀμέσως δι' ὄρομα Θεοῦ, καθότι θ' ἀποθάνωμεν τῆς πείνης, ἂν δὲν φύγωμεν ἀμέσως ἀπὸ τὸ μέρος τοῦτο, εἰς τὸ ὅποιον εὐρισκόμεθα».

Τέσσαρας ὅλας ὥρας διῆλθον ἐν ἀνυπομονησίᾳ μεγάλη περιμένων εἰς μάτην τὸν Shaw. Ἐχοντες πρὸ ἡμῶν ἀρκετὸν δρόμον νὰ περιπατήσωμεν καὶ βλέπων τὸν χρόνον νὰ χάνεται ἐπὶ ματαίῳ, δὲν ἠδυνήθην νὰ περιμείνω πλέον· ἀλλ' ἐπορεύθην πρὸς ἀπάντησιν αὐτοῦ καὶ τῆς συνοδίας του. Εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς τετάρτου τοῦ μιλίου ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς διαβάσεως ἀπήντησα τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ ὀκνοῦ τούτου στρατοῦ — τὸν ἰσχυρὸν καὶ εὐσαρκον Καουπερέχ φέροντα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὴν φορτηγὸν ἄμαξαν ὀλόκληρον· καθότι καθ' ὁδὸν εἶχεν ἰδεῖ ὅτι εὐκολώτερον ἡδύνατο νὰ κομίσῃ αὐτὴν ἐπὶ κεφαλῆς ἢ νὰ σύρῃ αὐτὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· ὁ τρόπος οὗτος τῆς μετακομίσεως τῆς φορτηγοῦ ἀμάξης τοσοῦτον μ' ἔκαμε ν' ἀηδιάσω, ὥστε ἔχωσα αὐτὴν εἰς τὰ βάθη τῶν ὑψηλῶν καλάμων καὶ ἐκεῖ τὴν ἐγκατέλειψα· καθότι ἄλλο δὲν μοῦ ἔμενε ἢ νὰ φέρω μετ' ἐμοῦ καὶ ἀμάξας καὶ νὰ κουράζω τοὺς ἀνθρώπους μου ἀδίκως καὶ παραλόγως· ὁ Shaw ἐπέβαινε τοῦ ὄνου αὐτοῦ εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἰδὼν αὐτὸν δὲν ἠδυνάμην νὰ γνωρίσω σαφῶς ἂν ὁ ὄνος του ἢ αὐτὸς περισσότερον ἐνύσταζον· ἠρώτησα αὐτὸν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν μ' ἔκαμε νὰ περιμείνω ἐπὶ τοσοῦτον, ἐνῷ ἠδυνάμην νὰ προχωρήσω· ἀλλ' οὗτος μὲ τὸν συνήθη ὀργίλον αὐτοῦ χαρακτηῖρα διὰ φωνῆς γεγωνυίας μοι εἶπεν ὅτι ἔπραξεν ὅ,τι ἡδύνατο καλλίτερον. Ἐγὼ ὅμως ἰδὼν τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ βραδύ αὐτοῦ βάδισμα, εὐρισκόμην ἐν ἀμφιβολίᾳ μὴ δυνάμενος νὰ πιστεύσω τοὺς λόγους του· εἶπον λοιπὸν πρὸς αὐτόν ἢ νὰ ταχύνη τὸ βῆμά του ἢ νὰ καταβῇ τοῦ ὄνου καὶ νὰ ἀφῇσῃ αὐτόν νὰ πορευθῇ εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅπως φορτωθῇ διὰ τὴν πορείαν· οὗτος ἤρχισε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ ὀργίζεται· ἐγὼ ὅμως ἔκαμα ὑπομονήν· καθότι τοῦτο εἶχον κατὰ νοῦν· ὅτι ὁ νέος εὐρωπαῖος ἀρχηγὸς ἐκδρομῆς ἐν Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ, ὀφείλει ἐξ ἀνάγκης νὰ δειπνῇ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἀπ' ἀρχῆς ὁ ἴδιος ἐξέλεξεν.

Ἐφθάσαμεν εἰς Μαδῆτην τὴν 4ην M. M. μὲ δύο ὄνους ὀλιγώτερον, οἵτινες καθ' ὁδὸν εἶχον ἀποθάνει. Τὸν ποταμὸν Μουκονδόκουαν διέβημεν περὶ τὴν 3ην M. M. Ἰδὼν τὰ κα-

θέκαστα καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐβεβαιώθην ὅτι αἱ πηγαὶ αὐτοῦ εἰσὶ πλησίον συμπλέγματός τινος ὀρέων, εἰς ἀπόστασιν τεσσαράκοντα περίπου μιλίων πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τῆς δυτικῆς ῥάχεως τῆς κορυφῆς Γκούρου. Ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἦγε Δ. Β. Δ., καὶ εἰς τοῦτο τὸ μέρος ὁλοσχερῶς ἀπεχωρίσθη τοῦ ποταμοῦ λοξοδρομήσασα.

Τὴν 14ην Μαΐου μετὰ ἑπτὰ μιλίων πορείαν ἐπὶ λόφων, ὧν ἡ ἐπιφάνεια ποῦ μὲν συνέκειτο ἐξ ἀμμολίθων ποῦ δὲ ἐκ γρανίτου, καὶ τῶν ὀπαίων ἡ ἄκρως θέα ἐφαίνετο ἀντανακλωμένη ἐπὶ ἐκάστου θάμνου ἢ φυτοῦ, ἀνελθόντες εἰς ὕψος ὀχταχοσίων περίπου ποδῶν ἀπὸ τοῦ ρεύματος τοῦ Μουκονδόκου, εἶδομεν πρὸ ἡμῶν τὴν λίμνην τῆς Οὐγόμβης — λευκόφαιον ἔκτασιν ὕδατος κειμένην ἀμέσως εἰς τοὺς πόδας τοῦ λόφου, ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἐθεωροῦμεν τὴν σκηνὴν αὐτήν. Ἡ θέα οὐδ' ὠραία ἦτο οὐδὲ καλὴ, ἀλλὰ μᾶλλον παρήγορος, ἀνάπαυσιν παρέχουσα τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, οἵτινες εἶχον καυρασθῆ ὑπὸ τῆς διηγεοῦς καὶ ἀκαταπαύστου θεᾶς τῆς περὶ τὴν λίμνην ταύτην κειμένης ζοφερᾶς χώρας. Ἐκτὸς τούτου τὰ ἀμέσως πλησίον τῆς λίμνης ταύτης μέρη οὐδόλως ἐκίνουν τὸν ἐνθουσιασμόν ἡμῶν· καθότι πρὸ ἡμῶν δὲν ἐβλέπομεν πλέον μεγαλοπρεπῆ ὄρη, οὐδὲ θελκτικὰς καὶ εὐαρέστους τοπογραφίας· ἀλλὰ μόνον ζοφεράν καὶ σκοτεινὴν ὑψηλὴν κορυφὴν εἰς ὕψος χιλίων περίπου ποδῶν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς λίμνης, παρὰ τὴν δυτικὴν ἄκραν τῆς ὁποίας ἔκειτο τὸ ὄρος, ἐξ οὗ ἡ λίμνη προσλαμβάνει τὸ ὄνομα Οὐγόμβη· οὐδὲν ἄλλο ἢ χαμηλὴν καὶ ἀνώμαλον ὄρέων σειρὰν χρώματος ἀμαυροῦ καὶ φανοῦ ἐκτεινομένην παραλλήλως τῆς βορείου ὀχθῆς τῆς λίμνης μέχρις ἐνὸς μιλίου ἀποστάσεως· οὐδὲν ἄλλο ἢ χαμηλὴν πεδιάδα ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς δυτικῆς αὐτῆς ὀχθῆς εἰς μεγάλην ἀπόστασιν πρὸς τὰ ὄρη τῆς Μπουάπουας καὶ τῆς Μαρέργας Μχάλης, τὰ ὁποῖα ἐβλέπομεν ἀπὸ τῆς καταλλήλου θέσεως ἐφ' ἧς εὐρισκόμεθα· τὰ πάντα περίξ ἡμῶν ἦσαν ἀμαυρὰ καὶ σκοτεινὰ· ἔνεκεν τοῦ ὁποίου πάντες ἐστρέψαμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰ γαληνιαῖα καὶ λευκόφαια τῆς λίμνης κάτωθι ἡμῶν κείμενα ὕδατα.

Τὸ σχεδιογράφημα τῆς λίμνης Οὐγόμβης μοὶ φαίνεται ὅτι ὁμοιάζει πολὺ πρὸς χάρτην τῆς Ἀγγλίας ἀνευ τῆς Οὐαλίας· τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς λίμνης, ἐν ᾧ ἵπποπόταμοι

πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν τῷ ὕδατι ἐπιτερπόμενοι διασκεδάζουσι, κάλλιστα δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν Νορθουμβερλάνδην· ἢ πρὸς βορρᾶν ὄχθη αὐτῆς ὁμοιάζει λίαν τὴν πρὸς τὸ μέρος τῆς Γερμανικῆς θαλάσσης ἀκτὴν τῆς Ἀγγλίας, μετὰ τῶν μεγάλων αὐτῆς κλίσεων καὶ ὁρμῶν· ἡ δὲ ἀνατολικὴ αὐτῆς πλευρὰ εἶνε σχεδὸν ἀκριβὲς ἀντίγραφον τῆς Ἀγγλικῆς παραλίας, τῆς ἀπὸ Kent μέχρι Cornwall ἐκτεταμένης.

Κατελθόντες ἐκ τῆς κορυφῆς τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν ὀρέων, ἅτινα πρὸς ἀνατολὰς ὀρίζουσι τὴν λίμνην ἐπὶ τετρακοσίους σχεδὸν πόδας, ἐβαίνομεν κατὰ μῆκος τῆς βορείου αὐτῆς ὄχθης· ἵνα δὲ μεταβῶμεν ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ μέχρι τοῦ δυτικοῦ ἄκρου τῆς λίμνης, ἐχρειάσθημεν ἀκριβῶς μίαν ὥραν καὶ τριάκοντα λεπτά.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ πλευρὰ αὕτη εἶνε ἡ μακροτέρα πασῶν, διὰ τοῦτο λέγω ὅτι ἡ λίμνη αὕτη ἔχει μῆκος τριῶν μιλίων· τὸ δὲ μεγαλύτερον αὐτῆς εὖρος δὲν ὑπερβαίνει τὰ δύο μίλια. Αἱ ἀμέσως τῇ λίμνῃ παρακείμεναι ξηραὶ καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, μέχρι πεντήκοντα περίπου ποδῶν ἀπὸ τοῦ γείλους τῆς λίμνης, εἶνε ἔλος ἀδιάβατον βρίθον καλάμων καὶ σχοίωνων· ἐπὶ τοῦ ἔλους τούτου οἱ ἵπποπόταμοι ἐξερχόμενοι τὴν νύκτα πρὸς εὗρεσιν τροφῆς ἀφίνουσιν ἐπὶ τοῦ βορβορώδους ὕδατος τὰ τεράστια ἔχνη τοῦ ὀγκώδους αὐτῶν σώματος, τὰ ὅποια βλέπων τις ὑπὸ θάμβους καταλαμβάνεται· πρὸς τούτοις ἕτερα ζῶα μικρότερα, ὡς τὸ «μυόγγο» (βοῦβαλος), τὸ «ποῦνδα-τέρρα» (ὄναγρος), τὸ «τρυίγκα» (καμηλοπάρδαλις), ὁ κάπρος, ὁ στρεψίκερος κούδου (streptik ergos cudu), ὁ ὕραξ καὶ ὁ αἶγαγρος, ἐνταῦθα καταπαύουσι τὴν δίψαν των κατὰ τὰς νυκτερινὰς ἐκδρομάς των. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς λίμνης βρίθει ἀναριθμήτων εἰδῶν ὑδροβίων πτηνῶν, ὡς, παραδείγματος χάριν, μαύρων κύκνων, νησσῶν, ἰβίδων (ibis sacra), γεράνων, πελεκάνων κτλ. Ὑψηλὰ δὲ πετῶσιν ἄνωθεν τῆς λίμνης, τροφὴν θηρεύοντες, αἰετοὶ ὑπὸ ἰχθύων τρεφόμενοι τοῦ γένους fish eagles καὶ ἱέρακες· ἐνῶ τὰ πλησιόχωρα μέρη ἀντηχοῦσιν ὑπὸ τῶν κρωγμῶν τῶν τοῦς νεοσσοῦς αὐτῶν ἀναζητουσῶν ὀρνίθων τῆς Ἰνδικῆς, ὑπὸ τῶν τρομερῶν καὶ ὀξεῶν κραυγῶν τοῦ πιπεροφάγου ἢ ῥαμφιστοῦ (ioucan), ὑπὸ τῶν γογγυσμῶν τῶν περιστερῶν καὶ ὑπὸ τῶν «τοῦ-οὐί, τοῦ—οὐόου» τῆς

γλαυκός· πρὸς τούτοις οἱ δυσάρεστοι καὶ ὀξεῖς κρωγμοὶ τῆς ωτίδος (κοινῶς τῷ) τοῦ γένους (*otitis aurita*), τοῦ σκολόπακος (μπεκάτσα) καὶ τῆς μελεαγρίδος (ἀγριόρνιθας), ἐξέρχονται ἐκ τῆς πυκνῆς καὶ παχείας χλόης, ὅφ' ἦν τὰ πτηνὰ ταῦτα κάθηνται, εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀκουόμενα.

Ἀναγκασθεὶς νὰ μείνω εἰς τοῦτο τὸ μέρος δύο ἡμέρας, ἔνεκεν δραπετεύσεως τοῦ Ἰνδοῦ καδοποιοῦ μου Ζάκου, ὅστις ἔφυγε, κομίζων μεθ' ἑαυτοῦ μίαν τῶν καλλιτέρων καρabinών μου, ἔτυχον τῆς εὐκαιρίας νὰ διερευνήσω καὶ κατοπτεύσω τὰς βορείας καὶ δυτικὰς ἀκτὰς τῆς λίμνης Οὐγόμβης. Ἐπὶ τῆς βραχῶδους βάσεως χαμηλοῦ τινος καὶ κυρτοῦ λόφου πρὸς βορρᾶν, εἰς ὕψος δέκα καὶ πέντε περίπου ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης, ἀνεκάλυψα καὶ προσδιώρισα ἐπακριβῶς τὴν φορὰν καὶ αὐτενέργειαν τῶν κυμάτων· καθότι ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ λόφου τούτου μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς ὑγρᾶς λίμνης δύναται τις νὰ χαράξῃ καθαρῶς λεπτὰς γραμμὰς κογχυλίων ἀναμειγμένων καὶ καθαρῶς εἰς τὴν ὄρασιν φαινομένων, ὥς τὰ μικρὰ ἄτομα, ἅτινα κατὰ σειρὰν κεῖνται ἐπὶ τῆς παραλίας μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ρεύματος. Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὰ σημεῖα ταῦτα τῶν κυμάτων ἐχαράχθησαν ὑψηλότερον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, τοὔτέστι τὰ μικρὰ καὶ λεπτὰ κογχύλια τὰ συνιστῶντα αὐτό· ἔνεκεν τούτου οὐδ' ἡ παραμικρὰ μοὶ μένει ἀμφιβολία, μετὰ διήμερον ἔρευναν τῶν περὶ τὴν λίμνην γαιῶν καὶ ἰδίως τῆς πρὸς τὸ δυτικὸν αὐτῆς ἄκρον κειμένης χαμηλῆς πεδιάδος, ὅτι ἡ λίμνη αὕτη τῆς Οὐγόμβης ἦτο ποτε μία τῶν μεγαλητέρων τῆς Ἀφρικῆς λιμνῶν· ὅτι ἡ λίμνη αὕτη—ἡ νῦν τοσοῦτον μικρὰ φαινομένη—εἶχεν ὄγκον ὑδάτων ὑπερμεγέθη, ἦτο δὲ κατὰ τὴν ἔκτασιν ὁμοία τῇ λίμνῃ Ταγκανύικα. Ἀνελθὼν δὲ εἰς τὸ μέσον τῆς κορυφῆς τοῦ Οὐγόμβο, εἶδον πρᾶγμα, ὅπερ ὀλοσχερῶς ἐπεκύρωσε τὴν γνώμην μου· ἡ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους τούτου κειμένη πεδιάς ἐξετείνετο πρὸς τὰ ὅρη τῆς Μπουάπουας εἰς ἀπόστασιν τριάκοντα μιλίων καὶ ἐκεῖθεν τρεπομένη πρὸς τὴν Μαρέγγαν Μχάλην ἐκάλυπτε πᾶσαν τὴν ἐκτεταμένην ταύτην ἐπιφάνειαν, ἥτις πλάτος μὲν εἶχε τεσσαράκοντα μιλίων, μῆκος δὲ ἄγνωστον. Ἰδὼν ταῦτα ἐσχέφθην ὅτι ἂν ἡ λίμνη αὕτη ἦτο κατὰ δώδεκα ἔτι πόδας βαθυτέρα καὶ ἐπομένως τὰ ὕδατα αὐτῆς κατὰ δώδεκα

πόδας ὑψηλότερα, πλάτος μὲν ἤθελεν ἔχει δέκα μιλίων, μῆκος δὲ τριάκοντα· ἂν κατὰ τριάκοντα πόδας ἦτο βαθυτέρα καὶ ἀναλόγως βέβαια τὰ ὕδατα αὐτῆς ὑψηλότερα, ἤθελεν ἔχει πλάτος πεντήκοντα μιλίων, μῆκος δὲ ἑκατόν· καθότι τοιαύτη εἶνε ἡ φυσικὴ ἀνύψωσις τοῦ ἐδάφους τῆς πρὸς δυσμὰς τοῦ Οὐγόμβου καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς Μαρέγγας Μχάλης ἐκτεινομένης πεδιάδος. Ἐκτὸς τούτου τὰ ὕδατα τῆς λίμνης εἶνε κατὰ τὴν γεῦσιν ὀλίγον πικρὰ ὡς τὰ τοῦ ῥύακος τοῦ Ματαμόμβου, ὅστις ἀπέχει κατὰ δέκα καὶ πέντε μίλια· πρὸς τοῦτοις διαφέρουσι τῶν τῆς Μαρέγγας Μχάλης, ἅτινα ἀπέχουσι κατὰ τεσσαράκοντα μίλια.

Πρὸς τὸ ἐσπέρας τῆς πρώτης ἡμέρας ὁ Ἰνδὸς καδοποιός μου Ζάκος ἔφθασεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου, τρόπον τινὰ ζητῶν νὰ τὸν συγχωρήσω, ὅτι κουρασθεὶς ἔπεσε νὰ κοιμηθῇ ὀλίγον μακρὰν τῆς ὁδοῦ· ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἔγεινεν αἷτιος νὰ σταματήσωμεν ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ χώρα τῆς Οὐγόμβης, ἐν ᾗ οὐδὲ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἡδύνατό τις νὰ εὑρῇ· ὅθεν οὐδαμῶς ἐσχόπευον νὰ συγχωρήσω αὐτόν· πρὸς ἀποφυγὴν λοιπὸν τῶν τοιούτων πράξεων εὐρέθην ἡναγκασμένους νὰ θέσω εἰς τὸ σῶμά του τὰς διὰ τοὺς φυγάδας προσδιωρισμένας ἀλύτους.

Δύο ἔτι τῶν ὄνων ἡμῶν ἀπέθανον καθ' ὁδόν· ὁ βαρὺς Farquhar εὑρητο εἰς τὸ χωρίον Μπουάπουα, τριάκοντα μίλια μακρὰν, ὑπὸ τὴν φροντίδα τοῦ ὑπηρέτου τοῦ Βόρτωνος Μαθρούκη· ἔδωκα δὲ αὐτῷ τὸν ἰδικόν μου ὄνον, οὗ ἐπέβαινον. Ὁ Farquhar ἔνεκεν τῆς ἀνικανότητος αὐτοῦ ἔγεινεν ὁ περίγελως τοῦ κιρβανίου· ἀδιακόπως ἐκραύγαζεν ὡς μωρόν καὶ ἀσθενὲς νήπιον, θέλων νὰ ἔχῃ ὑπὸ τὴν διάθεσίν του ἕξ τοῦλάχιστον ἀνθρώπους νὰ τὸν ὑπηρετῶσιν· ἂν δὲ δὲν ἐνόουν τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ὁποίαν ὠμίλει αὐτοῖς, ἀμέσως ἤρχιζε νὰ βλασφημῇ καὶ νὰ προφέρῃ λέξεις τοσοῦτον βεβήλους, τὰς ὁποίας οὐδέποτε νοῦς Χριστιανοῦ ἐσταχυολόγησεν. Ὁ Ζάκος, τὸν ὁποῖον ὥρισα μάγειρον αὐτοῦ, ὅτε ἔστειλα αὐτὸν μετὰ τοῦ τρίτου κιρβανίου, εἶχε μαστιγωθῇ πολλάκις καὶ εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἤρχισε νὰ γίνεται βλάβη ἔνεκεν τῆς διηνεκοῦς καὶ συχνῆς μαστιγώσεως· οἱ δὲ Οὐαγγουᾶνες στρατιῶται τοσοῦτον ὑπέστησαν τὴν βιαιάν καὶ ὀρμητικὴν ὀργὴν του, ὥστε ἐφοβοῦντο νὰ πλησιάσωσιν αὐτόν· ἐπομένως μόνη ἡ

φωνή τοῦ Farquhar, ἥτις οὐδόλως ἦτο ἐκ φύσεως ἀρμονική, ἠκούετο ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἡμέραν καὶ νύκτα, εἰς φόβον καὶ τρόμον πάντας ἐμβάλλουσα.

Ἐπὶ ἐξ ἡμέρας ὑπέφερον τὰς φωνὰς τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ὅστις μεγάλως ἀνησύχει τὸ στρατόπεδόν μου· ἡδυνάμην νὰ ὑποφέρω αὐτὸν μακροχρονιώτερον, ἂν οἱ ὄνοι μου ἔζων· πάντες ὅμως ἦσαν ἀδύνατοι καὶ ἱππεὺς τοιοῦτος ὡς τὸν Farquhar ἤθελε καταστρέφει αὐτοὺς κατὰ σειρὰν, τὸν ἓνα μετα τὸν ἄλλον· ὅθεν ἔχασα τὴν ὑπομονήν· ἐσκέφθην ὥρας ὀλοκλήρους πρὸς εὗρεσιν μέσου λυτρώσεως τῆς ἐκστρατείας, τὴν ὁποίαν μέγας κίνδυνος ἐπαπείλει ἐξ αἰτίας τοῦ ὀκνοῦ τούτου ἀνθρώπου· ἐστοχάσθην λοιπὸν ὅτι καὶ δι' ἐμέ, καὶ δι' αὐτὸν, καὶ δι' ὅλους καλλίτερον ἦν ν' ἀφήσω αὐτὸν εἰς καλὸν τινα ἀρχηγὸν χωρίου τινὸς μετὰ ὑφασμάτων καὶ κόκκων ἐπαρκῶν δι' ἐξ μῆνας, μεχρισότου ἀναλάβῃ καὶ γείνηέντελῶς καλὰ· ἄλλως τε καὶ ἐμὲ ἤθελεν ἐξ ὀλοκλήρου καταστρέφει καὶ ἑαυτὸν ἤθελε βλάψει περισσότερον, μὴ δυνάμενος νὰ ἱαθῇ παρ' ἐμοὶ καλὰ.

Τὴν 15ην Μαΐου, κατὰ τὴν ὥραν τοῦ προγεύματος, ὁ Farquhar καὶ ὁ Shaw προσεκληθήσαν κατὰ τὸ σύνθημα νὰ προγευματίσωσιν. Ἐκ τοῦ σκυθρωποῦ ὕφους, μετὰ τοῦ ὁποίου μ' ἐχαιρέτησαν τὴν πρωτὴν ἐκείνην προεμάντευσα ὅτι τρέχει τι—ἢ ὅτι θέλει συμβῇ τι ἀφεύκτως. Ἀμφοτέρων τὰ πρόσωπα ἦσαν σκυθρωπά, τὰ δὲ μέτωπα αὐτῶν συνοφρυομένα· ὅπερ οὐδόλως μοὶ ἐφαίνετο εὐάρεστον. Ἰδόντες με οὐδὲ μ' ἐκαλημέρησαν, ἐνῶ ἐγὼ διὰ τοῦ συνήθους τρόπου μου εἶπον αὐτοῖς «καλὴν ἡμέραν»· ἀλλ' ἔστρεψαν τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὡς εἶδον αὐτοὺς πλαγίως· πρὸ τινων ἡμερῶν ἔβλεπον ἀμφοτέρους συνομιλοῦντας καὶ περὶ ἐμοῦ βεβαίως λέγοντας· ἰδὼν τὸν ἀγροῖχον αὐτὸν τρόπον τῶν ἡρχισα νὰ διανοοῦμαι κακά.

Εἶπον αὐτοῖς νὰ καθήσωσιν.

— Σελήμ, ἐφώναξα, φέρε τὸ πρόγευμα.

Ὁ Σελήμ εἰσῆλθε φέρων τὸ πρόγευμα· συνίστατο δὲ τοῦτο ἐξ ἐνὸς καλοῦ ψητοῦ κρέατος αἰγός, ἐλαφροψημένων μικρῶν τεμαχίων ἥπατος, ἐξ περίπου γλυκῶν γεωμήλων, ζεστῶν τινων τηγανίτων καὶ καφφέ· ἐναπέθεσε δὲ ταῦτα, ὅπως φάγωμεν.

— Shaw, εἶπον, σὲ παρακαλῶ, κόψον καὶ δὸς εἰς τὸν Farquhar νὰ γράγῃ.

— Τί σκυλίσιο κρέας εἶν' αὐτό ; ἠρώτησεν ὁ Shaw μεθ' ὅσης δύναταί τις νὰ φαντασθῇ προπετείας καὶ αὐθαδείας.

— Τί ἐννοεῖς ; ἠρώτησα.

— Ἐννοῶ, κύριε, ὅτι ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον μᾶς μεταχειρίζεσαι, εἶνε αἰσχροῦς, τὸ ἐννόησας ; εἶπε μετ' αὐθαθείας, στρέψας τὸ πρόσωπόν του πρὸς ἐμέ. Ὅσον διὰ τὸ μέρος μου, σὲ παρακαλῶ νὰ ἐννοήσης (καὶ νὰ ποῦ σοῦ τὸ λέγω κατὰ πρόσωπον) ὅτι μὲ μεταχειρίζεσαι πολὺ σκληρά. Ἐγὼ ἐνόμιζα ὅτι ἠθέλαμεν ἔχει ὄνους καθ' ἡμέραν νὰ πηγαίνωμεν ἐμπρὸς καὶ δούλους διὰ νὰ μᾶς ὑπηρετῶσιν· ἀντὶ δὲ τούτου εἴμεθα τώρα ἠναγκασμένοι νὰ περιπατῶμεν ἀπὸ τὸ πρωτὶ ἕως τὸ βράδυ καθημερινῶς ὑποκάτω ᾗ τὸν ἥλιον, ὁ ὁποῖος μὲ φέρει εἰς μίαν θέσιν, — ὅπου νομίζω ὅτι εὐρίσκομαι μέσα ᾗ τῇ παρὰ σ' αὐτὴν τὴν ἐκστρατείαν· νὰ πάρῃ ὁ διάβολος ὅλους τοὺς αὐτὴ τὴ στιγμή μ' ἔρχεται νὰ κάμω δὲν γνωρίζω τί ! ἀνάθεμα τὴν ὥρα καὶ τὴ στιγμή ὅπου

— Ἀκουσόν με, Shaw, καὶ σὺ, Farquhar· ἀφ' ὅτου ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Βαγαμόυο, πάντοτε εἶχατε ὄνους, ἐφ' ὧν ἐπεβαίνατε· εἶχατε δούλους, οἱ ὅποιοι σᾶς ἐδούλευαν, οἱ ὅποιοι ἔστηναν τὰς σκηνάς διὰ σᾶς, οἱ ὅποιοι σᾶς ἔψηναν τὰ φαγητά σας· ἕως τώρα ἐτρώγατε μαζὴ μου ἀπὸ τὸ ἰδιον φαγητόν· οἱ δοῦλοι σᾶς μεταχειρίζονται ὡς καὶ ἐμὲ τὸν ἴδιον. Τώρα ὁμως, ὅλοι οἱ ὄνοι τοῦ Farquhar ἀπέθανον· ἐπτὰ πρὸς τούτοις ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου ἀπέθανον ὁμοίως, καὶ εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ ρίψω πράγματά τινα, ὅπως δυνηθῶ καὶ μετακομίσω τὰ ἀναγκαιότερα. Ὁ Farquhar δὲν ἤμπορεῖ διόλου νὰ περιπατήσῃ, διότι εἶνε ἀσθενής· ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὅλα μας τὰ ζῶα θέλουσιν ἀποθάνει· ὅταν τοῦτο συμβῇ πρέπει ἢ νὰ συμπαραλάβω εἴκοσιν ἔτι παγὰς πρὸς μετακόμισιν τῶν ἐμπορευμάτων, ἢ νὰ περιμένω ἐπὶ ἐβδομάδας καὶ μῆνας ἐδῶ. Σὺ ὁμως, ἐνῶ βλέπης ὅλα αὐτὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου, μεμψιμοιρεῖς, ἀναθεματεῖς, βλασφημεῖς καὶ καταρᾶσαι καὶ ἐμὲ τὸν ἴδιον κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ! Ἀνελογίσθης καλὰ τὴν θέσιν σου; Γνωρίζεις καλὰ ποῦ εὐρίσκεσαι ; γνωρίζεις ὅτι εἶσαι δοῦλός μου, κύριε, καὶ ὄχι σύντροφός μου ;

— Δούλος νὰ γεί εἶπεν ὁ Shaw.

Πρὶν ὅμως προφθάσῃ νὰ τελειώσῃ τὴν φράσιν του, ἔδωκα αὐτῷ γρονθοκόπημα, ὅπερ ἔρριψεν αὐτὸν ἐκτάδην κατὰ γῆς.

— Εἶνε ἀνάγκη νὰ προβῶ εἰς αὐστηρότερα μέτρα ; ἠρώτησα.

— Νὰ σὲ 'πῶ τὸ τέλος, κύριε ! ἀπήντησεν ἐγερθεῖς· νομίζω καλλίτερον νὰ στρέψω 'πίσω· πολλὰ ὑπέφερα καὶ δὲν ἔχω ἐγὼ σκοπὸν νὰ πεθάνω ἐδῶ μαζὴ σου· θέλω νὰ μὲ ἀπολύσῃς τῆς ὑπηρεσίας.

— Βέβαια, εἶπον, τοῦτο ἴσα ἴσα θέλω πράξῃ ! . . . 'Ε ! ποῖος εἶν' ἐκεῖ ; Βομβάη, ἔλα ἐδῶ !

— 'Ελα 'δὼ Βομβάη, εἶπον ἰδὼν αὐτὸν παρὰ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς μου ἐλθόντα, χάλασε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, (δεῖξας τὸν Shaw) θέλει νὰ γυρίσῃ 'πίσω· φέρε ἐδῶ εἰς τὴν σκηνὴν μου τὸ τυφέκιον καὶ πιστόλιον αὐτοῦ, φέρε τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν μὲ τὰ ἐνδύμκτά του καὶ τὰς ἀποσκευάς του διαχοσίας ὑάρδας μακρὰν τοῦ στρατοπέδου μου καὶ ἄφες αὐτὸν ἐκεῖ.

Ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν ἡ σκηνὴ του κατήλθε, τὸ τυφέκιον καὶ πιστόλιον αὐτοῦ ἦλθον ἐν τῇ σκηνῇ μου, καὶ ὁ Βομβάης λαβὼν μετ' αὐτοῦ τέσσαρας ἀνθρώπους ὠπλισμένους ἦλθε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ προσταχθέν.

— Τώρα πῆγαινε, κύριε, εἶσαι καθ' ὁλοκλήριαν ἐλευθερός νὰ ὑπάγῃς ὅπου θέλεις· οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θὰ σὲ ὀδηγήσωσιν ἔξω τοῦ στρατοπέδου καὶ ἐκεῖ θὰ σὲ ἀφήσωσι μετὰ τῶν ἀποσκευῶν σου.

Ὁ Shaw ἐξῆλθε τῆς σκηνῆς μου ὑπὸ τὴν φύλαξιν τῶν ὀπλοφόρων, οἵτινες ἐκράτουν πρὸς τούτοις καὶ τὰς ἀποσκευάς του.

Μετὰ τὸ πρόγευμα, ἤρχισα νὰ ἐξηγῶ εἰς τὸν Farquhar πόσον ἀνάγκη ἦτο νὰ δυνηθῶ νὰ προχωρήσω· ὅτι ἡ ἀνησυχία μου εἶνε μεγάλη, καὶ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἐμποδίζωμαι ἀπὸ ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἔλαβον μετ' ἐμοῦ πρὸς βοήθειάν μου καὶ οὐχὶ πρὸς ἀνησυχίαν μου· ὅτι ἐπειδὴ εἶνε ἀσθενὴς καὶ δὲν δύναται βέβαια νὰ περιπατῇ ἐπὶ τινὰ χρόνον, καλλίτερον ἤθελεν εἶσθαι δι' αὐτὸν νὰ τὸν ἀφήσω εἰς ἡσυχόν τι μέρος ὑπὸ τὴν φροντίδα καλοῦ τινος ἀρχηγοῦ, ὅστις νὰ φροντίξῃ περὶ αὐτοῦ μέχρις οὗ ἐντελῶς ἰαθῇ· πρὸς πάντα ταῦτα εὔρον τὸν Farquhar σύμφωνον.

Μόλις εἶχα τελειώσει τὴν ὁμιλίαν μου, ὁ Βομβάης ἐλθὼν εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς μου, εἶπεν :—« Ὁ Κορ Shaw ἐπιθυμεῖ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς ὑμᾶς ».

Ἐπορεύθην εἰς τὴν πύλην τοῦ στρατοπέδου καὶ εὔρον τὸν Shaw κατησχυμένον καὶ τρόπον τινὰ μετανοοῦντα διὰ τὴν πρᾶξιν του καὶ τὴν κακὴν αὐτοῦ διαγωγὴν. Ἦρχισε νὰ μοῦ ζητῇ συγγνώμην καὶ νὰ μὲ παρακαλῇ νὰ τὸν λάβω ὀπίσω, ὑποσχόμενός μοι ὅτι οὐδέποτε πλέον θέλει μὲ δυσареστήσει εἰς τὸ παραμικρόν.

Ἐκτείνας τὴν χεῖρά μου, εἶπον: « Μὴ τὸ ἀναφέρῃς πλέον, ἀκριβέ μου φίλε, φιλονεικίαι ἐπισυμβαίνουνσι καὶ εἰς τὰς καλλιτέρας οἰκογενείας· ἀφοῦ μοῦ ζητῆς συγγνώμην καὶ ἀναγνωρίζῃς τὸ σφάλμα σου, ἰδοὺ, σὲ συγχωρῶ ! »

Τὴν νύκτα ἐκεῖνην, ἐνῶ ἡτοιμαζόμεν νὰ πέσω ἐπὶ τῆς κλίνης μου, ὅπως κοιμηθῶ, ἤκουσα αἰφνης πυροβολισμόν· βολὴς δὲ πυροβόλου σχίσασα τὴν σκηνήν μου ἐπέρασσε δακτύλους τινὰς μακρὰν τοῦ σώματός μου. Ἦρπασα τὰ δύο μου πολύχροτα καὶ ἔδραμον ἐκτὸς τῆς σκηνῆς μου· ἡρώτων δὲ τοὺς πέριξ φυλάττοντας ἀνθρώπους μου. « Ποῖος ἐπυροβόλησε; » πάντες εἶχον πτοῆθῇ, φαίνεται, ὑπὸ τοῦ αἰφνιδίου πυροβολισμοῦ· ἡ ἐκπληξὶς των ὁμῶς ἐκορυφώθη, ὅτε ἤκουσαν καὶ τὴν ἐρώτησίν μου :—

— Τίς, λέγω, ἐπυροβόλησεν;

Εἷς τούτων ἔλεγεν, ὁ « Βάνα-Μδόγο » — μικρὸς αὐθέντης.

Ἦναψα φῶς καὶ δραμὼν εἰς τὴν σκηνήν τοῦ Shaw,

— Σὺ, Shaw, ἐπυροβόλησας ; ἡρώτησα.

Οὐδεμία ἀπάντησις. Κατὰ τὰ φαινόμενα ἐκοιμάτο· καθότι παρὰ πολὺ ἐρρόχάλιζεν.

— Shaw, Shaw, σὺ ἐρρίψας ἐκεῖνον τὸν πυροβολισμόν;

— Ἐ ! Ἐ ! εἶπεν αἰφνιδίως ἐγερθεὶς, ἐγὼ ; ἐγὼ ἐπυροβόλησα ; ἐγὼ ἐκοιμώμην.

Πλαγίως ἰδὼν παρετήρησα τὸ πυροβόλον αὐτοῦ παρ' αὐτῷ κείμενον. Ἦρπασα τοῦτο — τὸ ἤγγισα, ὅπου ἔδει — ἔθεσα τὸν μικρόν μου δάκτυλον κάτωθεν τοῦ σιδηροῦ σωλήνος· τὸ πυροβόλον ἦν θερμόν· ὁ δάκτυλός μου ἔγεινε μέλας ὑπὸ τῆς κεκαυμένης πυρίτιδος !

— Τί εἰν' αὐτὰ ἡρώτησα ἐγείρας τὸν δάκτυλόν μου, τὸ πυροβόλον εἶνε θερμόν ! οἱ ἄνθρωποι μοι εἶπον ὅτι σὺ ἐπυροβόλησας.

— 'Α! ναί! ἀπήντησε, τώρα τὸ ἐνθυμοῦμαι. Ὡνειρεύθην ὅτι εἶδον κλέπτην ἔξωθεν τῆς θύρας μου διαβαίνοντα, καὶ ἐπυροβόλησα. 'Α, ναί — ἐλησμόνησα! ἐγὼ ἐπυροβόλησα! βέβαια! ἀλλὰ, διατὶ μ' ἐρωτᾶτε; τί τρέχει;

— ὦ, τίποτε, ἀπήντησα, ἀλλὰ σὲ προειδοποιῶ εἰς τὸ ἐξῆς, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ὑπονοίας, νὰ μὴ πυροβολῇς ἐντὸς τῆς σκηνῆς μου, τόσον πλησίον μου· καθότι πιθανὸν νὰ μὲ πληγώσῃς, ἐννοεῖς, καὶ ἔπειτα φῆμαι κακαὶ θέλουσι διαδοθῇ· κατόπιν τοῦ ὁποίου καὶ δυσάρεστα δύνανται νὰ συμβῶσιν, ὡς γνωρίζεις βέβαια. Καλὴν νύκτα!

Πάντες ἐσκεπτόμεθα περὶ τούτου· οὐδέποτε ὅμως οὐδεμίαν περὶ τούτου λέξιν εἶπον εἰς οὐδένα, μέχρις οὗ ἀπήντησα τὸν Λιβιγκστῶνα. Ὁ Διδάκτωρ ἐπεκύρωσε τὰς ὑποφίας μου διὰ τῶν λέξεων: — «'Εμελέτα φόνον!» «'Εμελέτα δολοφονίαν!»

'Αλλ' ὁποῖος ἀδέξιος καὶ σκληρὸς τρόπος δολοφονίας! Βεβαίως, ἂν ἔπραττε τοῦτο, οἱ ἰδικοί μου ἄνθρωποι ἤθελον τιμωρῆσαι αὐτὸν ὡς τοῦ ἔπρεπε. Μυρίαὶ καλλίτεραι πρὸς τοῦτο εὐκαιρίαι ἡδύναντο νὰ παρουσιασθῶσιν αὐτῷ κατὰ τὴν μηνιαίαν ἡμῶν ὁδοιπορίαν. Ἐπὶ τίνων βάσεων ἐστηρίχθη ὁ ἄνθρωπος αὐτός, τὴν ἀπόπειραν ταύτην ἐπιχειρήσας, τοῦτο δὲν δύναμαι νὰ ἐξακριβώσω· ἔνεκεν τοῦ ὁποίου πιστεύω ὅτι τοῦτο δὲν προήρχετο ἀπὸ ἄλλο τι ἢ στιγμιαίαν τοῦ ἐγκεφάλου του ἐξαψιν.

Ἡ 16η Μαΐου εἶδεν ἡμᾶς ὁδοιποροῦντας διὰ τῆς μεταξὺ Οὐγόμβης καὶ Μπουάπουας κειμένης πεδιάδος, καὶ κατὰ διάφορα διαστήματα τρέχοντας παρὰ τὰς βάσεις μακρᾶς σειρᾶς γρανιτικῶν δολερίτων βράχων, ἐξ ὧν ἀπειρομεγέθεις λίθοι ἐκτετοπισμένοι ὑπὸ βιαίας τινὸς δυνάμεως κεῖνται χαμαὶ ἐρριμένοι· ἐπὶ τῶν ράχεων τῶν βραχιδῶν τούτων λοφίων αὐξάνει τὸ δένδρον kolquall, εἰς ὕψος, ὅπερ οὐδ' ἐν 'Αβυσσινίᾳ εἶχον ἰδεῖ. Εἰς δὲ τὴν πεδιάδα ἠῦξανον βαοβάβ(1)

(1) Β α ο β ἄ β. Τὸ δένδρον τοῦτο καλεῖται 'Αδανσονία ὑπὸ τοῦ δι-
ασήμου περιηγητοῦ 'Αδανσῶνος τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος· φθάνει
μέχρις ὕψους 70—80 ποδῶν· ἡ δὲ διάμετρος τοῦ ὑπὸ τῶν φύλλων
αὐτοῦ παραγομένου σκieroῦ κύκλου ἔχει μῆκος 140—160 ποδῶν.
Ὁ καρπὸς αὐτοῦ ὁμοιάζει κολοκύνθη καὶ ἔχει μῆκος δέκα περίπου
δακτύλων· τὸν δὲ φλοιὸν καὶ τὰ φύλλα μεταχειρίζονται οἱ νέγροι εἰς
πολλὰς καὶ διαφόρους ἐργασίας. Δεξ. Webster.

καὶ ὑπερμεγέθεις ὀξυφοίνικες (ταμαρίνθιοι) καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀκανθώδη φυτά.

Μετὰ πεντάωρον ἀπὸ Οὐγόμβης ὁδοιπορίαν, ἡ σειρὰ τῶν ὁρέων ἐτράπη βορειοανατολικῶς, ἐνῶ ἡμεῖς ἐξηκολουθοῦμεν τὴν πορείαν ἡμῶν κατὰ βορειοδυτικὴν διεύθυνσιν, κατ' εὐθείαν προχωροῦντες πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ἡμῶν κείμενα ὕψηλὰ ὄρη τῆς Μπουάπουας. Ἡ προτίμησις τῆς νέας ταύτης δι' Οὐνυανυεμβέ ὁδοῦ, δι' ἧς ἐπορευόμεθα, νῦν προφανῶς ἐξηγεῖται κάλλιστα· καθότι ἡδυνήθημεν ν' ἀποφύγωμεν τὰ στενὰ καὶ τοὺς ἀνωμάλους κρημνοὺς τῶν ὁρέων Ρουβέχο· ἐνῶ τὴν νέαν ταύτην ὁδὸν πορευόμενοι οὐδὲν ἄλλο πρὸ ἡμῶν εἶχομεν, ἢ ἐκτεταμένην, ὁμαλὴν καὶ ἐπίπεδον πεδιάδα, ἣτις λοξοδρομοῦσα ἦγε κατ' εὐθείαν μέχρις Οὐγογόης.

Μετὰ δέκα καὶ πέντε μιλίων ὁδοιπορίαν κατεσκηνώσαμεν παρὰ ξηροπόταμόν τινα, Ματαβόμβον καλούμενον, ὀνομαστόν διὰ τὰ λιμνάρια αὐτοῦ, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὐρίσκετο ὕδωρ πικρὸν καὶ χρώματος ὥχρας (γῆς σιδηρούχου). Πίθκοι καὶ ρινόκερω, στρεψίκερω τοῦ γένους *strepsiceros* *Kudu*, αἰγαγροὶ τοῦ γένους *calotragus campestris* καὶ αἰγαγροὶ κοινοὶ εὐρίσκοντο κατὰ ἀγέλας εἰς τὰ πλησιόχωρα μέρη. Ἐν τῷ στρατοπέδῳ τούτῳ ὁ μικρὸς μου κύων «Ὁμάρ» ἀπέθανεν ὑπὸ φλογώσεως τῶν ἐντέρων, σχεδὸν παρὰ τὸ κατώφλιον τῆς χώρας Οὐγογόης, ἐν ᾗ ἡ πιστὴ αὐτοῦ φυλακὴ ἤθελεν εἶσθαι ἀνεκτίμητος δι' ἐμέ.

Τὴν ἐπαύριον πάλιν ἐπροχωρήσαμεν κατὰ δέκα καὶ πέντε μίλια, διαβαίνοντες δι' ἀπεράντου δάσους ἀκανθωδῶν θάμνων. Δύο μίλια μακρὰν τοῦ στρατοπέδου ἡ ὁδὸς ἦγε πρὸς κοίτην μακροῦ ποταμοῦ, ὡς λεωφόρον εὐρεῖαν, κατ' εὐθείαν εἰς τὸ πεδῖον τῆς Μπουάπουας, ὅπερ περιεστοιχεῖτο ὑπὸ ἀπείρων μικρῶν ῥυακίων ὕδατος διαυγεστάτου.

Τὴν ἐπιούσαν ἡμεθὰ λίαν κουρασμένοι ἐκ τῶν μακρῶν πορείων ἀπὸ τῆς Οὐγόμβης καὶ πάντες ἡμεθὰ διατεθειμένοι νὰ ἐπωφεληθῶμεν τῶν πολυτίμων λαμπρῶν καὶ εὐπρεπῶν πργμάτων, ἅτινα ἡ Μπουάπουα παρέχει τοῖς κερθανίοις, τοῖς ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς μυίας μαστιζομένων χωρῶν τῆς Οὐσεγούχχας καὶ Οὐδόης κεκοπιακόσι. Ὁ Σέχ Τάνης — γέρων ἄραψ, ὀξύνους, εὐφυῆς, εἰλικρινὴς καὶ ἀθῶος — πρὸ δύο μόλις ἡμερῶν ἀφιχθεὶς εἶχε κατασκηνώσει κάτωθεν σκιερᾶς καὶ ὑπερμεγέθους συκομορέας Μτάμπα· εὐωχούμενος

δὲ ἔπινε νωπὸν γάλα, ἔτρωγε παχὺ κρέας προβάτων καὶ Ἀφρικανῶν βουβάλων· ἐξηκολούθει δὲ τὸ συμπόσιον τοῦτο, ἀφ' ἧς ἡμέρας εἶχε φθάσει· καὶ ὥς μ' ἐπληροφόρησε, δὲν ἐσχόπευε ν' ἀφήσῃ τόσον ταχέως τοιαύτην ἀφθονίαν, ἀνταλάσσωσιν αὐτὴν πρὸς τὸ νιτρῶδες ὕδωρ τῆς Μαρέγγας Μκάλης, ὅπερ καὶ ἀκάθαρτον ἦτο καὶ εἰς τὴν γεῦσιν δυσάρεστον. — «Ὅχι», μοι εἶπεν ἐμφαντικῶς, «καλλίτερα στήματῃσιν ἐδῶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας, ν' ἀναπαυθῶσιν ὀλίγον τὰ κουρασμένα ζῶά σου· σύλλεξον ὅσους δύνασαι παγαζίς, πλήρωσον τὴν κοιλίαν σου νωποῦ γάλατος, γλυκῶν γεωμήλων, κρέατος βοείου καὶ προβείου, βουτύρου, μέλιτος, κουκκίων, ἀραβοσίτου, μαουέρι, καὶ καρύων:—καὶ ἔπειτα, Ἰνσαλλάχ! φεύγομεν μαζῇ καὶ περνῶμεν τὴν χώραν Οὐγογόην ὁ χωρὶς νὰ σταματήσωμεν πουθενά». Ἐπειδὴ ἡ συμβουλὴ αὕτη ἐσυμβιβάζετο ἄριστα πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν καὶ ὄρεξιν τὴν ὁποίαν εἶχον πρὸς τὰ ἄνω ῥηθέντα φαγητὰ, ἔδωκα πρὸς τὸν Σέχ Τάνην τὴν ὥς πρὸς τοῦτο συγκατάθεσίν μου εἰπὼν αὐτῷ ὅτι ἀσμένως τὴν συμβουλήν του ταύτην παραδέχομαι. «Ἡ χώρα Οὐγογόη» ἐξηκολούθησεν «εἶνε πλουσία καὶ παράγει ἐν ἀφθονίᾳ γάλα καὶ μέλι· πρὸς τούτοις ἄλευρον, κουκκία καὶ πᾶν σχεδὸν φαγώσιμον πρᾶγμα· καὶ Ἰνσαλλάχ! μετὰ μίαν τὸ πολὺ ἐβδομάδα θὰ εὐρισκώμεθα εἰς τὴν χώραν Οὐγογόην! »

Παρὰ τῶν διαφόρων κερθανίων, ἅτινα καθ' ὁδὸν ἐτύγγαλλον, ἤκουον τοσοῦτους περὶ τῆς χώρας Οὐγογόης καὶ τῶν προϊόντων αὐτῆς ἐπαίνους, ὥστε μοι ἐφαίνετο καθ' ἑαυτὸ γ ἡ ἐ π α γ γ ε λ ί α ς καὶ λίαν ἐπεθύμουν νὰ δροσίσω τὸν ἀσθενῆ στόμαχόν μου μέ τινα τῶν ἐξαισίων ἐδωδίων τῆς γῆς αὐτῆς ὅταν ὅμως ἤκουσα ὅτι καὶ ἡ Μπουάπουα παρέχει τοιαῦτα ἐξαισία φαγώσιμα πρᾶγματα καὶ εὐχάριστα ἀναψυκτικὰ ποτὰ, τὰς περισσοτέρας ὥρας τῆς πρωίας ἐξώδευον προμηθευόμενος παρὰ τῶν ἐγγχωρίων αὐτὰ ὅτε δὲ, ὡά, γάλα, μέλι, πρόβειον κρέας, βούτυρον, ἀραβόσιτος, καὶ κουκκία ἐσυνάζοντο ἀρκετὰ πρὸς γεῦμα σεβαστὸν, εἰργαζόμενον μόνος μου δύο ὥρας τὴν ἡμέραν νὰ ψήνω καὶ νὰ ἐτοιμάζω τὰ διάφορα φαγητὰ, ἅτινα ἐμελλον νὰ εἰσέλθωσιν ἐντὸς στομάχου ἀνθρώπου ἀγαπῶντος τὰ καλὰ φαγητὰ καὶ ἐνταυτῷ πειναλέου· ἡ δὲ πέψις αὐτῶν ἀπέδειξε τὴν ἐπιτυχίαν μου καὶ τὴν περὶ τὸ μαγειρεῦν ἱκανότητά μου· καθότι,

πεινῶν ἔφαγον ἀρκετὰ τῶν καλῶν τούτων φαγητῶν· τὴν δ' ἐπιούσαν ἢ ἐν τῷ στομάχῳ μου πέψις ἔγεινε τακτικώτατα, ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ἀνησυχίας· ὅθεν τὴν νύκτα τῆς ἐπι-
 τυχοῦς ταύτης ἡμέρας, ἐσημείωσα ἐν τῷ ἡμερολογίῳ μου τὰ ἑξῆς: — «Χάριτι θεία! μετὰ πεντήκοντα ἑπτὰ ἡμερῶν
 ζωὴν ἐξ ἀραβοσίτου, ζωμοῦ καὶ σκληροῦ κρέατος αἰγός,
 ἡξιώθην ν' ἀπολαύσω ἀληθῆς, πραγματικὸν πρόγευμα καὶ
 γεῦμα!»

Εἰς ἐν τῶν πολλῶν μικρῶν χωρίων, ἅτινα κεῖνται ἐπὶ
 τῶν ῥάχεων τῆς Μπουάπουας, εὖρον ἄσυλον καὶ οἰκίαν
 διὰ τὸν Farquhar, μέχρις οὗ ἀναλαβὼν γείνη ἱκανὸς νὰ κι-
 νῆσῃ καὶ συναντήσῃ ἡμᾶς ἐν Οὐνιανυεμβέ.

Τροφὴ ὑπῆρχεν ἄφθονος καὶ ποικίλη, ἱκανὴ νὰ χορτάσῃ
 καὶ τὸν μᾶλλον λαίμαργον ἄνθρωπον, — πρὸς τοῦτοις καὶ
 εὐθηνή, εὐθηνότερα ἐκείνης ἦν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐτρώγα-
 μεν. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ χωρίου Λεύκολος, μετὰ τοῦ ὁποίου
 συνενοήθην πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ παρηγορίαν τοῦ Farquhar
 ἦτο ἄνθρωπος γηραλέος· εἶχε πρόσωπον εὐάρεστον καὶ ὀ-
 φθαλμοὺς ἡμέρους· ὅτε δὲ ἤκουσεν ὅτι σκοπεύω ν' ἀφήσω
 τὸν λευκὸν καθ' ὀλοκληρίαν ὑπὸ τὴν φροντίδα αὐτοῦ, μοὶ
 εἶπε νὰ βάλω ἕτερόν τινα ἄνθρωπόν μου νὰ τὸν ἐπιτηρῇ
 καὶ χρησιμεύῃ αὐτῷ ὡς διερμηνεὺς, ἵνα γνωρίζωσιν οἱ ἄν-
 θρωποὶ του τί ἐπιθυμεῖ. Εἶχα κατὰ νοῦν ὅτι ἤθελε μοὶ ζη-
 τήσῃ ὁ ἀρχηγὸς τοῦτο, ὅπερ ἡ ἀσθένεια τοῦ Farquhar ἀπῆ-
 τε· ἡλπιζα ὅμως ὅτι ὁ Λεύκολος δὲν ἤθελε ζητήσῃ πληρω-
 μὴν χωριστὰ διὰ τοῦτο. Ἐντούτοις τὸ μεταξὺ τῆς τοῦ Far-
 quhar καὶ τῆς ἐμῆς ἀφίξεως παρελθὼν χρονικὸν διάστημα
 ἔκαμε κακὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ χωρίου· ὁ Λεύ-
 κολος ἰδὼν τὴν βραδύτητα τοῦ Farquhar ἐνόησεν ὅτι ἦ-
 το ὅλως ἀνίκανος πρὸς θεραπείαν ἀνθρώπου ὡς αὐτόν,
 ὅστις καὶ τὸ παραμικρὸν ἐζήτει, ἀγγλιστὶ ὀμιλῶν, καὶ οὐχὶ
 τὴν διάλεκτον Κισογάρα ἢ Κισαουαχίλι, καὶ ὅστις, ὡσάκις
 δὲν τὸν ἐνόουν, πρῶτον κατηρᾶτο τοὺς ἐγγχωρίους ἀγγλι-
 στὶ καὶ ἔπειτα, βλέπων ὅτι αἱ ἀραί του οὐδεμίαν ἐνεποιοῦν
 αἰσθῆσιν παρ' αὐτοῖς, παρεδίδοτο εἰς ἀγρίαν καὶ ὑβριστι-
 κὴν σιωπὴν. Οὐδὲν χρηματικὸν ποσὸν ἐπῆρκει πρὸς πληρω-
 μὴν τοῦ Λευκόλου, νὰ ἀναλάβῃ τοιαύτην φροντίδα ἄνευ
 διερμηνέως· μάτην ἤρχισα νὰ καλῶ ἐμαυτὸν μωρὸν καὶ ἀ-
 νόητον, ὅτι ἀπεφάσισα νὰ συμπαραλάβω εἰς τὴν ἐκστρα-

τείαν ἄνθρωπον ὡς τὸν Farquhar· εὐρίσκετο ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἦτο ἀσθενής· καθήκον εἶχον νὰ φροντίσω περὶ αὐτοῦ· δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐγκαταλείψω αὐτὸν ὡς ζῶον· χρέος ἀπαραίτητον εἶχον νὰ διαφυλάξω αὐτὸν τοῦ θανάτου ὅσον τὸ δυνατόν. Ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ συμβουλευθῶ ὡς πρὸς τοῦτο τὸν Βομβάην, τοῦτέστι ποῖον ἄνθρωπον νὰ προσδιορίσω νὰ μείνῃ μετὰ τοῦ Farquhar. Πρὸς ἐκπληξίν μου, ὁ Βομβάης εἶπεν :— « Ἄχ ! κύριε ! μᾶς ἔφερες εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν διὰ νὰ μᾶς ῥίπτῃς οὕτως ὅπου τύχει ; ἡμεῖς δὲν ὑπεγράψαμεν συμφωνητικὸν νὰ σταματῶμεν ὀπίσω, ἀλλὰ νὰ ὑπάγωμεν μετὰ σοῦ εἰς Οὐζίζι, Οὐκερέουην ἢ καὶ μακρότερον· ἂν εἰπῇς εἰς στρατιώτην τινα νὰ σταματήσῃ ἐδῶ, θὰ σέ ὑπακούσῃ μεχρις οὗ ἀναχωρήσῃς. — μεθ' ὃ θέλει φύγει καὶ αὐτός. Ὅχι, ὄχι, κύριε, τοῦτο δὲν γίνεται ! » Μολονότι οὐδεὶς λόγος ἀμφιβολίας ὑπῆρχε περὶ τῶν λόγων τούτων τοῦ Βομβάη, μολονότι προσεπάθησεν οὗτος νὰ μὲ καταπείσῃ εἰς τοῦτο, ἐγὼ δὲν παρεδέχθην ποσῶς τὴν γνώμην του· ἀλλὰ προσκαλέσας προσωπικῶς ἕκαστον ἠρώτησα ἂν ἐπιθυμῇ νὰ μείνῃ ὀπίσω καὶ νὰ ὑπηρετῇ τὸν ἀσθενῆ λευκόν :

Πάντες ἠρνήθησαν καὶ μοὶ εἶπον ὀριστικῶς ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὴν γνώμην μου· μοὶ ἔλεγον δὲ ὅτι ἡ αἰτία τούτου εἶνε ἡ σκληρὰ διαγωγὴ καὶ ὁ ἀγροϊκὸς τρόπος τοῦ λευκοῦ πρὸς τοὺς τρεῖς ἐκείνους στρατιώτας, οἵτινες διωρίσθησαν νὰ συνοδεύσωσι τὸ κιρβάνιόν του ἀπὸ Βαγαμούο. Ἐφοβοῦντο αὐτὸν παρὰ πολὺ, καθότι πάντοτε κατηρᾶτο καὶ ἐβλασφήμει αὐτούς· ὁ δὲ Οὐλιμέγος ἐμιμεῖτο αὐτὸν μετὰ τосαύτης ἐπιτηδειότητος καὶ διὰ τοιούτου κωμικοῦ τρόπου, ὥστε βλέπων τις αὐτὸν δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ἐκραγῇ εἰς γέλωτας. Ἐπειδὴ ὅμως, ὅπως καὶ ἂν εἶχε τὸ πρᾶγμα, ὁ ἀσθενὴς λευκὸς εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην ἐνὸς θεράποντος, ἐβιάσθην νὰ μεταχειρισθῶ τὴν ἐξουσίαν μου καὶ ἐπειδὴ ὁ Ζάκος, μετὰ τὸν Βομβάην καὶ τὸν Ἀραβα διερμηνέα μου Σελήμ, ἦτο ὁ μόνος, ὅστις ἠδύνατο νὰ ὁμιλήσῃ Ἀγγλιστὶ, προσδιωρίσθη ὑπ' ἐμοῦ, καὶ τοι θερμῶς μὲ ἰκέτευσεν καὶ μοὶ ἔλεγε νὰ μὴ πράξω τοῦτο τὸ ἄδικον εἰς αὐτόν· οὕτω λοιπὸν ὁ Λεύκολος ἔμεινεν εὐχαριστημένος. Λευκοὶ ὑάλινοι κόκκοι, ὑφάσματα Μερικάνι καὶ Κανίκι πρὸς ἐξάμηνον τροφήν, προσέτι δύο δότι ὠραῖου

υφάσματος, ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς δῶρον πρὸς τὸν Λεύκο-
λον μετὰ τὴν ἀνάρρωσιν τοῦ ἀσθενοῦς, ἐχομίσθησαν τῷ Far-
quhar παρὰ τοῦ Βομβάη· ὡσαύτως καὶ μία καραβίνα τοῦ Starr,
300 βολαί, μερικά μαγειρικά σκεύη καὶ τρεῖς λίτραι τείου.

Εὖρον πρὸς τοῦτοις εἰς τὸ μέρος τοῦτο τὸν Ἀβδουλάχ-
μπιν-Νασίβ μετὰ πεντακοσίων παγαζῖς καὶ συνοδίας ὁλο-
κλήρου Ἀράβων καὶ Οὐάσσαουαχιλίων ὀπλοφόρων· ὁ ἄνθρω-
πος οὗτος προσηνέχθη πρὸς ἐμὲ ὡς ὁ Χαμηδ-μπιν-Σου-
λεϊμάν πρὸς τὸν Σπήκ ἐν Κασίγγῃ. Ἀκολουθούμενος ὑπὸ
τῶν ὀπλοφόρων αὐτοῦ—ὁ ὑψηλὸς οὗτος καὶ νευρικός κατὰ
τὰ φαινόμενα πεντηκοντούτης περίπου ἄνθρωπος—ἤλθε
νὰ μ' ἐπισκεφθῇ ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου· μὲ ἠρώτησε δὲ ἂν
ἐπιθυμῶ ν' ἀγοράσω ὄνους. Ἐπειδὴ ὅλα μου τὰ ζῶα ἦσαν
ἀσθενῆ καὶ ἐν ὥρᾳ θανάτου προθύμως ἀπήντησα πρὸς αὐ-
τὸν καταφατικῶς· ὅπερ οὗτος ἀκούσας πάνυ εὐμενῶς μοι
εἶπεν ὅτι θέλει μοι πωλήσει ὅσους θέλω καὶ χρειάζομαι,
δίδων αὐτῷ πρὸς πληρωμὴν συνάλλαγμα ἐπὶ Ζαγγιβάρης·
ὁ ἄνθρωπος οὗτος μοι ἐφάνη λίαν καλὸς καὶ εὐγενής· δι-
καιῶ δὲ τὸν πλοίαρχον Βόρτωνα, ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι
αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ «Lake Regions of Central Africa»
τοσοῦτον ἐγκωμιάζει αὐτόν· καθότι ὁ ἀνὴρ οὗτος εἶνε ἄξιος
παντὸς ἐπαίνου· ἐπομένως καὶ ἐγὼ προσηνέχθην πρὸς αὐτόν
μεθ' ὅλου τοῦ σεβασμοῦ τοῦ προσήκοντος τοιοῦτῳ μεγάλῳ
καὶ καλῷ ἀνδρί. Τὴν ἐπαύριον ὁ Ἀβδουλάχ-μπιν-Νασίβ ἢ
«Κισέσας», ὡς παρὰ τῶν Οὐανουαμουέζων καλεῖται, μεθ' ὅλων
αὐτοῦ τῶν παγαζῖς, στρατιωτῶν καὶ ὄνων ἀνεχώρησε κατ'
εὐθείαν διὰ Βαγαμόου, χωρὶς οὐδὲ νὰ μὲ ἀποχαιρετήσῃ.

Εἰς τοῦτο τὸ μέρος πάντοτε σχεδὸν δύναται τις νὰ εὕρῃ
ἀπὸ δέκα μέχρι τριάκοντα παγαζῖς ἀναμένοντας κιβάνια διὰ
τὸ ἐσωτερικόν· κατ' εὐτυχίαν μεγάλην ἡδυνήθην νὰ ἐπιτύχω
δώδεκα καλοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες ἐπὶ τῇ ἀφίξει μου αὐτο-
θελήτως, μηδενὸς ἐξαιρουμένου, μοι ἐπρότειναν νὰ συμπα-
ραλάβω αὐτοὺς ὡς φορεῖς μέχρις Οὐζιζί. Βλέπων πρὸ ἐμοῦ
τὰ τρομερὰ διαστήματα καὶ τὰς μακρὰς πορείας τῆς Μαρέγ-
γας Μκάλης, ἤρχισα νὰ μακαρίζω ἑμαυτὸν διὰ τὸ εὐτυχὲς
τοῦτο περιστατικόν, ὅπερ ἐμετρίαζε τρόπον τινὰ τὰς προμη-
νουμένας μοι δυσχερείας· καθότι μόνον δέκα ὄνοι μοι ἔμε-
νον· τέσσαρες δὲ τούτων ἦσαν τοσοῦτον ἀσθενεῖς ὥστε οὐ-
δόλως ἡδύναντο νὰ μοι χρησιμεύσωσιν ὡς φορτηγὰ ζῶα.

Ἡ Μπουάπουα—ἥτις οὕτω καλεῖται παρὰ τῶν Ἀράβων, οἵτινες πᾶσαν σχεδὸν ἐγγώριον λέξιν ἡδυνήθησαν νὰ διαφθείρῳσιν—ὀνομάζεται παρὰ τῶν Οὐασαγάρας «Μβουάμβουα». Εἶνε δὲ σειρὰ ὁρέων, ὕψους πλέον τῶν ἑξ χιλιάδων ποδῶν ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ὀρίζουσα πρὸς βορρᾶν μὲν τὴν ἀπὸ τῆς λίμνης Οὐγόμβης ἀρχομένην ἐκτεταμένην πεδιάδα, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς πεδιάδος ὅπερ καλεῖται Μαρέγγα Μκάλη, ἐκτεινόμενον πολὺ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Οὐχούμπας. Ἀντικρὺ τῆς Μπουάπουας, εἰς τριάκοντα περίπου μιλίων ἀπόστασιν ὑφούται ἡ κορυφὴ Ἀνάκ τῶν ὁρέων Ρουβέχο μετὰ πολλῶν ἐτέρων μεγαλοπρεπῶν καὶ ὑψηλῶν μακρῶν σειρῶν εὐθυγράμμων ράχεων ὁρεινῶν, αἵτινες ἀπὸ τῆς πεδιάδος Οὐγόμβης καὶ Μαρέγγας Μκάλης ἀνερχόμεναι προχωροῦσι τόσοι ὁμαλῶς, ὥστε νομίζει τις ὅτι ἐτορνεύθησαν ὑπὸ χειρῶν γλυπτῶν καὶ εἰδημόνων ἀρχιτεκτόνων.

Αἱ ράχεις τῶν ὁρέων τῆς Μπουάπουας εἶνε καταπράσιναι, σκιαζόμεναι ὑπὸ πυκνῶν φουντωτῶν δένδρων· πρὸς τούτοις πλεῖστα ρεῖθρα γλυκοῦ καὶ διαυγοῦς ὕδατος, ῥέοντα, τρέφουσι πυκνοὺς ἄγρους κόμμεως καὶ ἀκανθῶδων θάμνων, γιγαντιαίων συκομορεῶν καὶ μιμόσων, ὧν αἱ κορυφαὶ ὁμοιάζουσιν ἀλεξιβρόχια· ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὁρέων τούτων ἱστάμενος καὶ βλέπων τὰς ὥραιας ταύτας τοποθεσίας καὶ γραφικὰς σκηνογραφίας, οὐδόλως ἡσθανόμην κούρασιν, ἐκ τῆς ἀναβάσεως τοῦ ὄρους προερχομένην· βεβαίως εἰς τοιοῦτον ὕψος ἀνελθὼν ἐκουράσθην καὶ πολὺ μάλιστα, ἀλλ' ἡ χαρίεσσα καὶ λαμπρὰ θέα τῶν ὀπισθεν τῶν κωνοειδῶν τούτων κορυφῶν ἐκτεινομένων πεδιάδων, πάντα παρελθόντα κόπον μου εἰς λήθην ἔρριπεν· ἡσθανόμην ἑμαυτὸν κατευχαριστημένον. Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἑκατοντάδες μιλίων πεδιάδων καὶ ὁρέων ἐξετετείνοντο ἀπὸ τῆς κορυφῆς Οὐγόμβης μέχρι τῆς μεμακρυσμένης λεγομένης Οὐγογόης, καὶ ἀπὸ τοῦ Ρουβέχο καὶ Οὐγογόης μέχρι τῶν ἀγρίων καὶ ἀνημερεύτων Οὐαχούμπας. Ἡ πεδιάς τῆς Οὐγόμβης καὶ ἡ πλησίον αὐτῆς κειμένη τῆς Μαρέγγας Μκάλης εἰσὶ χλόη κεκαλυμμέναι, ἡ δ' ἐπιφάνεια αὐτῶν εἶνε ὡς θάλασσα ἐπίπεδος καὶ ὁμαλή· λοφιδία τινα τῆδε ἀκεῖσε ἐσπαρμένα ἐφαίνοντο ὡς ἐν ἀταξίᾳ ὑπὸ τῆς ἰδιοτροπιοῦ καὶ ἀνεξερευνήτου φύσεως ἐρριμέναι.

εφαίνοντο ὡς νησίδια μικρὰ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀμαυρᾶς καὶ πρασίνης ταύτης ἐκτάσεως τῶν γαιῶν. Τὰ ὑπὸ πυκνῶν δασῶν κεκαλυμμένα μέρη εἶχον χρῶμα πράσινον καὶ ἀμαυρὸν ἐναλλάξ· τὰ δὲ μέρη, ἅτινα ὀλοτελῶς ἐστεροῦντο θάμνων καὶ δασῶν, εἶχον χρῶμα λευκόφαιον· ἄνωθεν δὲ τὰ νέφη διαβαίνοντα ἐβρίπτον ἀπὸ ὥρας εἰς ἄλλην ἀμαυρὰν σκιάν. Τὸ μέρος τοῦτο τῆς εἰκόνης, καθόλου λαμβανόμενον δὲν ἦτο θελκτικόν· καθότι ἐπαρρήσιαζεν ἀκριβῶς πραγματικὴν ἐρημίαν ὑπὸ ὅλως ζοφερὰν καὶ ἀμαυρὰν ἔποψιν· ἐγνώριζα πρὸς τούτοις ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐρείας ταύτης πρὸ ἐμοῦ ἐκτεινομένης πεδιάδος οὐδὲ σταγῶν ὕδατος γλυκέος ὑπῆρχεν, ἀλλὰ πικροῦ ὡς νίτρον καὶ ὡς οὖρος ἀπότου· πιθανὸν καὶ ἡ γνῶσις αὕτη ὁμοῦ μὲ τὴν δυσάρεστον ὄψιν τῆς χώρας νὰ παρήγαγε τὴν ἰδέαν ταύτην εἰς τὸν νοῦν μου. Ὁ κυνηγὸς δύναται νὰ θεωρῇ τὸ μέρος τοῦτο ὡς ἀληθῆ Παράδεισον, καθότι εἰς τὰ ἐνδόν αὐτοῦ ὑπάρχουσι ζῶα παντὸς εἶδους, δυνάμενα νὰ ἐλκύσωσιν αὐτὸν καὶ νὰ εὐχαριστήσωσι τὸ ὀρμητικὸν πρὸς τὴν κυνηγεσίαν πάθος του· εἰς τὸν περιοδευτὴν ὅμως, ὅστις ἀπλῶς πρὸς ἀνακάλυψιν ἀγνώστων χωρῶν βασανίζεται, παρέχει ἄσχημον καὶ ζοφερὰν θέαν. Ἐντούτοις πλησιέστερον εἰς τὰς βάσεις τῶν ὀρέων τῆς Μπουάπουας, ἡ ὄψις τῆς πεδιάδος μεγάλως διέφερε. Πρῶτον, τὰ δάση ἦσαν ἀραιότερα, παρατηροῦντο δὲ καὶ ἀσκεπῆ μέρη ἐντὸς αὐτῶν· μετὰ τὰ ἀραιὰ δάση ἐφαίνοντο εὐρέα καὶ γεγυμνωμένα πεδία καὶ μετ' αὐτὰ ἐκτεταμένοι ἀγροὶ χόρτου τοῦ εἶδους *holcus*, Ἰνδικοῦ σίτου καὶ μαουέρι ἢ βάζρι· κατὰ διαστήματα δὲ τῇδε καθεῖσε ἐσπαρμένα ἔκειντο μικρὰ τετράγωνα χωρίδια, τ ἐ μ β α καλούμενα εἰς τὴν τῶν ἐγγχωρίων γλῶσσαν· ἔτι πλησιέστερον τῆς βάσεως τῶν ὀρέων πυκναὶ στοῖβαι δροσερᾶς χλόης καὶ μεγάλα δένδρα περιστοιχίζον ὠραῖον ἐπὶ ῥῦτον λειμῶνα· εὐρεῖα δὲ κοίτη ποταμοῦ, περιέχουσα διάφορα μικρὰ ρυάκια ὕδατος, διήρχετο διὰ τῶν διψασμένων ἀγρῶν κομίζουσα τὸ ἀναζωογονητικὸν τοῦτο στοιχεῖον, ὅπερ εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς Οὐσαγάρας εἶνε τοσοῦτον σπάνιον καὶ πολύτιμον· κάτω εἰς τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ ἔκειτο ἡ Μπουάπουα, εἰς μέρη τινὰ τραχυνομένα ὑπὸ μεγάλων βασανίτων (*basalt*) ἢ βραχωδῶν λίθων, ἐξ ἀποκρῆμνων βέβαια ὀρέων κατερχομένων, ἐφ' ὧν δένδρα μεγάλα *kolquall* ἦσαν

στερεῶς προσκεκολλημένα· εἰς ἄλλα πάλιν μέρη σκιεραὶ μίμοσαι ἐστόλιζον αὐτήν, ὑψούμεναι σχεδὸν μέχρι τῆς κορυφῆς τῶν παρακειμένων ὀρέων. Ἀλλὰ τὸ καλλίτερον καὶ ὠραιότερον δι' ἐμὲ θέαμα ἦτο τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἐν ταῖς νομαῖς περιεχομένων κατοικιδίων ζώων, ἅτινα ἐνεψύχουν τὴν ἐρημίαν τῆς ὀρεινῆς καὶ ἀνωμάλου ταύτης χώρας.

Στρέψας τὸ βλέμμα πρὸς βορρᾶν καὶ παρατηρήσας τὸ πυκνὸν σύμπλεγμα τῶν ὀρέων, ἅτινα ὡς ὑποστήριγμα ἐκράτουν ἐκ τῶν ὀπισθεν τὴν ἀπέναντι τοῦ Ῥουβέχο ἐκτεταμένην σειρὰν τῶν ὀρέων, εἶδον θεὰν ὄντως ὠραίαν καὶ μεγαλοπρεπεστάτην. Ἡ ὑψηλὴ αὕτη τοποθεσία ἦν τὸ τῶν ἀνέμων ἐνδιαίτημα· οἱ ἄνεμοι οὗτοι εἰς τὸ μέρος τοῦτο διεγυρόμενοι, πρῶτον διὰ τῶν ἀποκρήμνων ράχεων καὶ μεμονωμένων κορυφῶν δυτικῶς φυσῶντες, κατέρχονται ἐπὶ τῆς πεδινῆς χώρας Μαρέγγας Μχάλης· ἀπὸ τὸ μέρος δὲ αὐτὸ διερχόμενοι προσλαμβάνουσιν ἰσχὺν καὶ ὀρμὴν μεγάλην, μεθ' ὃ τρικυμιώδεις καὶ θυελλώδεις μετὰ πατάγου εἰσέρχονται εἰς Οὐγογόην καὶ Οὐναμουέζην. Πρὸς τούτοις εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἡ δρόσος εἶνε ἀφθονωτάτη καὶ διαυγεῖς πηγαὶ ἀναπνέειν καθηδύνουσι διὰ τῆς μουσικῆς αὐτῶν τὰς κάτωθεν ἐκτεινομένας δασώδεις πεδιάδας καὶ πλουτίζουν τὴν μεγάλην κοίτην τοῦ Μπουάμπουα. Ἀνερχόμενός τις εἰς τὸ εὐάερον τοῦτο ὕψος, ἀναπνέων τὸν καθαρὸν καὶ δροσερὸν ἀέρα, βλέπων πρὸ αὐτοῦ τὴν ὠραίαν καὶ ποικίλην τῆς φύσεως εἰκόνα, τὰ ἐκτεταμένα χλοερὰ ὀροπέδια, τὰς ὑπὸ πυκνῶν φυλλωμάτων κοσμουμένας κορυφὰς τῶν ὀρέων, τὰς ὀρεινὰς κοιλάδας, τῶν ὁποίων ἡ ὠραιότης καὶ τὰ θέλγητρα ὡς καὶ ἐρημίτου ψυχὴν δύνανται νὰ συγκινήσωσι, τὰ βαθέα καὶ ζοφερὰ σχίσματα τῶν ὀρέων, ἐν οἷς σκιερὸν καὶ ζοφερὸν σκότος βασιλεύει, τοὺς βαρυσώδεις καὶ κατωφερεῖς κρημνοὺς, τοὺς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν κρημνῶν τούτων γιγαντιαίους καὶ μεγαλοπρεπῶς στίλβοντας βράχους, τὰ γραφικὰ διαστήματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων τὰ ἄγρια ταῦτα ἀντικείμενα περιείχοντο, καὶ πᾶν ὅ,τι ἐν τῇ φύσει ὑπάρχει ποιητικόν, βλέπων πάντα ταῦτα—αἰσθάνεται ἑαυτὸν ὑγείεστερον, ἰσχυρώτερον καὶ ἐν καλλιτέρᾳ καθόλου καταστάσει· αἰσθάνεται ἀγαλλίασιν τινα ἐν τῇ ψυχῇ του, ἥτις τὸν ἀναζωογονεῖ.

Μολονότι μεγάλην αἰσθάνομαι εὐγνωμοσύνην διὰ τὸ γάλα, ὅπερ ἀπὸ τῆς ἐκ Βαγαμόυο ἀναχωρήσεώς μου πρῶτον εἰς Μπουάμπουαν ἔπιον, οὐδέποτε θέλει ἐξαλειφθῇ τῆς μνήμης

μου ἡ χώρα αὕτη, ἔνεκεν τοῦ μεγάλου αὐτῆς πλήθους τῶν ψιθύρων. Ἐντὸς τῆς μικρᾶς σκηνῆς ἦσαν κατὰ ἑκατοντάδας, ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων μου κατὰ πεντηχοντάδας, ἐπὶ δὲ τοῦ τραχήλου καὶ τῆς κεφαλῆς μου κατὰ εἰκοσάδας. Αἱ διάφοροι πληγαὶ τῶν ἀκρίδων, μυιῶν καὶ φθειρῶν οὐδόλως ἠδύναντο νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὴν κατηραμένην ταύτην πληγὴν τῶν ψιθύρων· τὰ ἔντομα ταῦτα ἀληθῶς δὲν ἔδακνον, οὐδ' ἔπρισκον τὴν ἐπιδερμίδα· ἡ θεὰ ὅμως καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς ἦσαν ἐπάρκῃ, ὅπως καταστήσωσι μανιώδη τὸν θεωροῦντα αὐτά! Τίς δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν χωρὶς ν' ἀναγνώσῃ τὰ συμβάντα τοῦ Βόρτωνος καὶ τοῦ Σπῆκ; Τίς δ' ἀναγνοὺς αὐτὰ δὲν ἐνθυμεῖται μετὰ φρίκης τὰς ὑπὸ τοῦ Σπῆκ γεγραμμένας τρομερὰς σελίδας περὶ τῶν Ἀφρικανικῶν τούτων πληγῶν; Μόνη ἡ νευρική μου ἀγρυπνία, πιστεύω, νὰ μ' ἔσωσαν ἀπὸ τὴν μανίαν, ἥτις μ' ἐπαπεῖλει.

Μετὰ τοὺς ψιθύρους κατὰ τὴν ἐπισημότητα καὶ τὸν ἀριθμὸν εἶποντο οἱ λευκοὶ μύρμηκες, τῶν ὁποίων ἡ καταστροφικὴ δύναμις εἰς μεγάλην μετέκράτει ἀνησυχίαν. Ψάθοι, ὑφάσματα, σακκία, ἐνδύματα, ἐν βραχεὶ πάνθ' ὅσα εἶχον μετ' ἐμοῦ ἐβλάπτοντο καὶ πάντα ἤθελον καταφαγωθῇ παρ' αὐτῶν, ἀνδρὲς προέφθανον νὰ ἀνακαλύψω τὴν θηριώδη λαιμαργίαν των· ἤρχισα δὲ ν' ἀνησυχῶ μὴ καθ' ἣν ὥραν ὑπνώττω καταφάγωσι καὶ τὴν σκηνήν μου. Ἀφ' οὗτου ἀνεχώρησα ἐκ Βαγαμόου εἰς οὐδένα σταθμὸν οἱ μύρμηκες μ' ἐτρόμαξαν· εἰς τοῦτον ὅμως τὸν σταθμὸν λίαν ἐφοβήθην τὴν ἀχόρεστον αὐτῶν λύσσαν· μέχρι τοῦδε εἰς τὰ μέρη, ἐν οἷς ἐστάθμευον, οἱ ἐρυθροὶ καὶ μελανοὶ μύρμηκες διέφυγον τὴν προσοχὴν ἡμῶν· ἀλλ' ἐν Μπουάπουα τὰ ἐρυθρὰ εἶδη οὐδόλως ἐφαίνοντο, πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ οἱ μελανοὶ ἦσαν πολὺ σπάνιοι.

Μετὰ τριήμερον ἐν Μπουάπουα διαμονὴν ἀπεφάσισα νὰ κινήσω διὰ Μαρέγγαν Μκάλην, σκοπὸν ἔχων νὰ μὴ σταματήσω διόλου εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ἀλλ' εἰς μίαν καὶ μόνην πορείαν νὰ φθάσω μέχρι Μβούμηςτῆς Οὐγογόης· ἀπὸ τοῦ χωρίου τούτου ἐμελλον ν' ἀρχίσω νὰ πληρώω φόρους εἰς τοὺς ἀρχηγούς των χωρῶν τῆς Οὐγογόης. Ἡ πρώτη ἡμῶν πορεία μέχρι Κισοκουέχας — τοῦ χωρίου τούτου μόλις κατὰ τέσσαρα μίλια ἀπέχοντος — ἐγένετο βραδέως, καὶ τοῦτο ἵνα δώσω καιρὸν εἰς τὸν Σέχ Τάνην, τὸν Σέχ Χαμῆδ καὶ εἰς τὰ πέντε ἢ ἑξ κερβάνια τῶν Οὐασαχιλίων, νὰ ἔλθωσιν μετ' ἐμοῦ εἰς Τσουνιον, μέχρι τῶν ὀρίων τῆς Μαρέγγας Μκάλης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΔΙΑ ΜΑΡΕΓΓΑΣ ΜΚΑΛΗΣ, ΟΥΓΟΓΟΗΣ ΚΑΙ
ΟΥΪΑΝΖΗΣ ΜΕΧΡΙΣ ΟΥΝΤΑΝΤΕΜΒΕ.

Ἀπὸ Μαρέγγας Μκάλης εἰς—ὥρ.λεπ.	Ἀπὸ Μσαλάλου εἰς — ὥρ.λεπ.
Μβούμη, Μικρᾶς Οὐγογόης 12.30	Οὐέλλεδ Νγαραισον 3.30
Μβούμην, Μεγάλης Οὐγογόης 4. 0	Κουσοῦρι 3.15
Ματαμβούρου » 4. 0	Μγόγγο Τέμπον 3.30
Βιχαουάναν » 4. 0	» » Μτόνι 3.30
Κιδιδίμον » 2. 0	Νγχουάλαχ Μτόνι 2.40
Πεμπέραν Περέχ » 10. 0	Μαδεδίταν 2.30
Μιζάνζαν » 5.30	Κεντρικὴν Τούραν, Οὐνυα- νυε, βέ 3. 0
Μουκονδόκου » 6.30	Ποτ-μὸν Κουάλαν 7. 0
Μουνιέκαν » 5. 0	Ῥουβούγαν 7.15
Μαβουγγούρου Μτόνι, Οὐ- ιάνζης 8: 0	Κίγουν 5. 0
Κίτι, Οὐιάνζης 6.30	Σχίσαν 7.30
Μσαλάλον 6.30	Κουιχάραν 3. 0

Τὴν 22αν Μαΐου τὰ δύο κερβάνια τοῦ Τάνη καὶ Χαμηδ
ἠνώθησαν μετὰ τοῦ ἰδιχοῦ μου ἐν Τσουνίω, μετὰ πορείαν
τριῶν ὥρῶν καὶ ἡμισείας ἀπὸ Μπουάπουας· ἀπὸ τῆς θέσεως
ταύτης ἡ ὁδὸς διήκει παρὰ τὰ ἄκρα τῶν ὁρέων τῆς Μπου-
άπουας· εἰς τρία ἢ τέσσαρα μέρη ἠναγκάσθημεν ν' ἀναβῶ-
μεν ὄρη τινά, τὰ ὅποια ἔκειντο μεμονωμένα ἀπὸ τὴν κυρίαν
σειρὰν τῶν ὁρέων τούτων. Τὸ τελευταῖον τῶν μικρῶν τούτων
ὁρέων διὰ ὑψηλῆς στυροειδοῦς κατωφερείας ἐνούμενον πρὸς
τὰ ὄρη τῆς Μπουάπουας προφυλάττει τὸ χωρίον Τσουνιον,
κείμενον κατὰ τὴν δυτικὴν αὐτοῦ ράχιν, ἀπὸ τῶν τρικυ-
μιωδῶν ἀνέμων, οἵτινες κατέρχονται ἐκ τῶν ὑψηλῶν καὶ
ἀποκρήμνων ράχεων τῆς Μπουάπουας. Τὸ ὕδωρ τοῦ Τσου-
νίου εἶνε λίαν κακόν, καὶ πράγματι ἔνεκεν τῆς ἀλατώδους
καὶ νιτρώδους αὐτοῦ φύσεως προσέλαβε τὴν ὀνομασίαν
Μαρέγγας Μκάλης (πικρὸν ὕδωρ) ἢ ἔρημος χώρα, ἥτις
διαχωρίζει τὴν Οὐσαγάραν ἀπὸ τῆς Οὐγογόης. Μολονότι
πίνων τις αὐτὸ αἰσθάνεται μεγάλην ἀηδίαν κατὰ τὸν οὐρα-

νίσκον, οἱ Ἀραβες καὶ οἱ ἐγχώριοι πίνουνσι αὐτὸ ἀφόβως καὶ ἄνευ κακοῦ τινος αποτελέσματος· δὲν ἀφίνουσιν ὅμως καὶ τὰ φορτηγὰ αὐτῶν ζῶα νὰ πλησιάσωσι τὰς τάφρους, ἐν αἷς τὸ ὕδωρ τοῦτο εὐρίσκεται, καὶ εἰς τοῦτο μεγάλως προσέχουσιν. Ἀγνοῶν τὴν φύσιν τοῦ ὕδατος τούτου καὶ μὴ γνωρίζων τὸν λόγον διατὶ ἡ χώρα αὕτη εἰς τοῦτο τὸ μέρος ὠνομάζετο Μαρέγγα Μχάλη, ἄφησα τοὺς ὄνους νὰ πίωνσιν ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, ὡς συνήθως ἔπραττον μετὰ τὴν πορείαν· ἀμέσως πάντες ἡσθένησαν καὶ ἤρχισαν νὰ χλονίζωνται. Ὅσοι τῶν ὄνων μου διελθόντες τὸ φρικτὸν ἔλος τοῦ ποταμοῦ Μακάτα διεσώθησαν, ὑπὸ τοῦ ὕδατος τούτου τῆς Μαρέγγας Μχάλης ἀπέθανον. Ἐντὸς πέντε μόλις ἡμερῶν ἐκ τῶν ἐννέα ὄνων μου, οἵτινες μοὶ ἔμενον μέχρι τοῦδε, πέντε — οἱ μᾶλλον ὑγιεῖς καὶ ἰσχυροὶ — ἔπεσαν θύματα. Φαίνεται ὅτι τὸ ὕδωρ ἐπροξένησεν αὐτοῖς δυσουρίαν· καθότι τρεῖς τεύτων ὑπὸ τῆς ἀσθενείας ταύτης ἀπέθανον.

Ἐξελθόντες τοῦ ἀφιλοζένου χωρίου Τσουνίου ἠνώθημεν· τὸ κιρβάνιον ἡμῶν ἦτο μέγα καὶ ἐπίσημον· ἠρίθμει τετρακοσίας περίπου ψυχάς· ἡμεθα ἰσχυροὶ εἰς τὸ πυροβολικόν· εἶχομεν πρὸς τούτοις μέγαν ἀριθμὸν σημαιῶν, κερατίνων σάλπιγγων καὶ τυμπάνων· ὁ δὲ ἐκ τῆς πορείας ἡμῶν παράγομενος κρότος ἦτο μέγας καὶ φοβερός. Συγκαταθέσει τοῦ Σέχ Τάνη, ὁ Σέχ Χαμῆδ καὶ ἐγὼ διωρίσθημεν νὰ ὠδηγῶμεν καὶ κυβερνῶμεν τὸ μέγα τοῦτο κιρβάνιον διὰ τῆς φοβερᾶς χώρας Οὐγογόης· ἡ ἐκλογὴ αὕτη οὐδόλως ἦν ἐπιτυχής, ὡς θέλει ἰδεῖ παρακατιῶν ὁ ἀναγνώστης.

Μετὰ τριάκοντα περίπου μιλίων ὁδοιπορίαν ἐφθάσαμεν τέλος εἰς Μαρέγγαν Μχάλην· τὸ διάστημα τοῦτο ἔπρεπε νὰ διανυθῇ ἐν διαστήματι τριάκοντα καὶ ἕξ ὥρων· ἐπομένως καὶ ὁ κόπος καὶ ἡ κούρασις ἔμελλον νὰ ᾔηνε δις καὶ ἑτὶ περισσότερον μεγαλήτερα. Ἀπὸ τοῦ Τσουνίου μέχρις Οὐγογόης οὐδὲ ρανίδα ὕδατος ἡδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν. Ἐπειδὴ μέγα κιρβάνιον ἐκ διακοσίων ὑποθετέον ψυχῶν συγκεείμενον σπανίως δύναται νὰ διανύσῃ μίλια ἐν καὶ τρία τέταρτα ἐντὸς μιᾶς ὥρας, πορεία τριάκοντα μιλίων ἀπαιτεῖ δεκαεπτάωρον ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν ἄνευ ὕδατος καὶ ἀναπαύσεως πολὺ ὀλίγης. Τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς πανταχοῦ ὑπὸ ἀπεριορίστων ἐκτάσεων ὑδάτων κεκαλυμμένης, τὰ κιρβάνια δὲν ἀναγκάζονται ποσῶς δι' ἑλλειψιν τοῦ ἀ-

ἀναγκαιοτάτου τούτου στοιχείου νὰ μεταχειρίζονται τὸ μουσὸν τῆς Ἰνδικῆς καὶ τὸν χιρβὲ τῆς Αἰγύπτου. Διαβαίνουσι τὰς ἀνύδρους χώρας κατὰ δύο μακρὰς πορείας, εὐχαριστούμενοι εἰς τὴν μικρὰν ὑδρεῖαν τῶν καὶ φυλάττοντες τὴν δίψαν αὐτῶν μέχρις οὗ φθάσωσιν εἰς μεγάλην δεξαμενὴν ὑδάτων, ὅτε πλέον λησμονῶσι καὶ κόπους καὶ ὀδύνας· σταματῶσιν, ἀναλαμβάνουσι νέας δυνάμεις, καὶ πάλιν ἀναχωροῦσιν.

Ἡ διὰ τῆς ἀνύδρου ταύτης χώρας πορεία ἡμῶν εἶχε πολὺ τὸ μονότονον· κινδυνώδης δὲ πυρετὸς μὲ προσέβαλε τοσοῦτον ἰσχυρῶς, ὥστε ἐνόμιζα ὅτι κατατρώγει τὰ ζωτικὰ μου μέρη. Τὰ θαύματα τῆς Ἀφρικῆς, ἅτινα πρὸ ἡμῶν ἐξελίσσοντο, ἦτοι ἀγέλαι ὀνάγρων, καμηλοπαρδάλων, αἰγάγρων τοῦ γένους *oryx caprea* καὶ κοιῶν αἰγάγρων, καλπαζόντων διὰ τῆς ὀμαλῆς καὶ ἐλευθέρας πεδιάδος, οὐδόλως μὲ ἠυχαρίστουν· οὐδὲ τὴν προσοχὴν μου ἠδύναντο νὰ ἐλκύσωσι καὶ νὰ μὲ ἐκβάλωσιν ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς προσβολῆς τῆς ἀσθενείας, ἥτις κατεῖχε τὸ σῶμά μου· περὶ τὸ τέλος τῆς πρώτης πορείας ὁ πυρετὸς τοῦτος εἰς τοιαύτην κατάστασιν μ' εἶχε φέρει, ὥστε δὲν ἠδυνάμην νὰ καθήσω ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ ὄνου μου· ἐν τῷ μέσῳ λοιπὸν τῆς ἐρημίας ἀπεφασίσαμεν νὰ μὴ σταματήσωμεν κατ' οὐδένα τρόπον μέχρι τῆς ἐπαύριον, τὸ τρίτον μόνον τῆς ὁδοῦ διανύσαντες· ὅθεν στρατιωταὶ τινες λαβόντές με ἔθεσαν με ἐπὶ αἰώρας καὶ, ἀφοῦ τὸ ἀπόγευμα ἦ τ ε ρ ε κ έ ζ α ἐγένετο, μὴδ' ἐμαυτοῦ μὴδέ τις πράγματος εἶχον συνείδησιν. Μετὰ τῆς νυκτὸς παρῆλθε καὶ ὁ πυρετὸς καὶ τὴν τρίτην ὥραν τῆς πρωίας ὅτε ἡ πορεία ἐπανελήφθη ἔβαλον τὰ ὑποδήματα καὶ τοὺς πτερινιστήρας μου καὶ ἀνεγνώρισα πάλιν τὸ κιρβάνιον μου, ὅπερ ὡς ἀρχηγὸν αὐτοῦ ἀσμένως μ' ἐδέξατο. Τὴν 8ην Π. Μ. εἶχομεν διανύσει ὑπὲρ τὰ τριάκοντα καὶ δύο μίλια· εἰσῆλθομεν πλέον εἰς Οὐγογόην, ἥτις πρὸς μὲν τὸ κιρβάνιον μου ἐφαίνετο γῆ φλογερά, πρὸς ἐμὲ δὲ γῆ τῆς ἐπαγγελίας.

Ἡ ἀπὸ τῆς ἐρήμου χώρας ἐν τῇ γῇ ταύτῃ τῆς Ἐπαγγελίας μετάβασις ἡμῶν ἐγένετο βαθμιαία καὶ ἡσυχος. Λίαν βραδέως τὰ δάση ἐγένοντο ἀραιότερα καὶ πολλὴν ὥραν ἐκάμαμεν νὰ ἴδωμεν καθαρὰν καὶ ἐλευθέραν πεδιάδα· ὅτε τέλος ἐφθάσαμεν καὶ εἶδομεν πρὸ ἡμῶν ἀνοικτὸν ὀρίζοντα, ἐνόμιζα ὅτι ἤθελον ἰδεῖ χώραν καλλιεργημένην· ἀλλ' οὐδ'

ἶχνος φυτείας εὔρομεν· μόνον ἐπὶ ῥάχεων λόφων τινῶν ὑπῆρχε χλόη τις καὶ τινὰ χόρτα πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν, παρὰλλήλως τῆς ὁδοῦ, δι' ἧς ἐπροχωροῦμεν· μεθ' ὃ εἶδομεν δένδρα τινὰ καὶ μέγαν ἀριθμὸν πλέθρων (1 πλῆθρον=4840 ὑάρδαις τετραγωνικαῖς Ἀγγλικάς) ὑπὸ καλλιέργειαν· μετὰ τινὰς στιγμὰς ἀνελθόντες ὁροπέδιον ἐξ ἐρυθρωπῆς γῆς, κεκαλυμμένον ὑπὸ ὑψηλῶν ἀγριοχόρτων καὶ καλάμων, εἰς ὀλίγων ποδῶν ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασιν κείμενον καὶ κατ' εὐθεΐαν ἔμπροσθεν τῆς ὁδοῦ ἡμῶν, εἶδομεν ἀγροὺς ἀραβοσίτου, τοὺς ὁποίους πρὸ πολλῶν ὥρῶν ἐζητᾶμεν, μολονότι πρὸ μιᾶς ὥρας ἐντὸς τῆς χώρας τῆς Οὐγογόης ἐπεριπατοῦμεν.

Ἡ πρὸ ἡμῶν ἐμφανισθεῖσα θεὰ δὲν ἐπαλήθευσε τὰς προσδοκίας μου· ἐφантаζόμην ὁροπέδιον κατὰ ἑκατοντάδας τινὰς ποδῶν ὑψηλότερον τῆς Μαρέγγας Μχάλης καὶ θεὰν ἐκτεταμένην τῆς Οὐγογόης, ἣτις ἤθελε μοι δώσῃ νὰ ἐννοήσω ἀμέσως τὴν ἀξίαν τῆς χώρας ταύτης. Ἀλλ' ἀντὶ τούτων, ἐνῶ ὠδεύαμεν διὰ μέσον τῶν ὑψηλῶν καὶ ἀγρίων χόρτων, ἅτινα ἐκάλυπτον τὰ πρὸ τῶν καλλιεργημένων γαιῶν μέρη, εἰσῆλθομεν ἐντὸς ὑψηλοτέρων χόρτων καὶ στελεχῶν ματάμα· καὶ ἐξαιρουμένων μεμακρυσμένων τινῶν λόφων παρὰ τὴν Μβούμην—ἐν ἧ ὁ Μέγας Σουλτάνος διέμενε, πρὸς τὸν ὁποῖον πρῶτον ἔμελλον νὰ πληρώσω φόρον εἰς Οὐγογόην,—ἡ θεὰ ἦτο λίην περιωρισμένη! Ὅποῖαι ιδέαι κατεῖχον τὴν φαντασίαν μου, καὶ ὁποῖαι πραγματικαὶ σκηναὶ παρῤῥησιάσθησαν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου! . . .

Ἐν τούτοις κατὰ τὰ περίχωρα τοῦ πρώτου χωρίου εἶδομεν χαρακτηριστικὰ τινὰ ἰδιαίτερα τῆς χώρας Οὐγογόης· πρὸ ἡμῶν ἐξετείνετο πεδιάς ἐκτεταμένη, ποῦ μὲν ὀμαλὴ, ποῦ δὲ ὑψουμένη, ποῦ μὲν ὡς τράπεζα ἐπίπεδος, ποῦ δὲ ἀνώμαλος κεκαλυμμένη ὑπὸ λόφων, τῇδε κάκεισε ἐσπαρμένων· ἐπὶ δὲ τῶν κορυφῶν τῶν ἀνωμάλων καὶ ὑψηλῶν αὐτῶν λόφων πλεῖσται σκληραὶ πέτραι ἀπειρομεγέθεις ἔκειντο, ἡ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης, ὡς ὑπὸ ἀπογόνου φυλῆς τινος τῶν Τιτάνων ἐπ' ἀλλήλων τεθεῖσαι. Πράγματι αἱ στοῖβαι αὗται τῶν στρογγύλων γωνιωδῶν καὶ ἐσχισμένων πετρῶν, σχηματίζουσιν ἀφ' ἑαυτῶν ἕτερα μικρὰ λοφίδια, ἐφαίνοντο ὡς ὑπὸ βιαίας τινὸς δυνάμεως ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἀνω τινὰ χθεῖσαι. Πρὸ πάντων ἐφείλχυνε τὴν προσοχήν μου μία

τοῦ εἶδους τούτου λιθίνη στοιβάς χειμένη παρὰ τὸ χωρίον Μβούμης· ἡ στοιβάς αὕτη ἦν λίαν μεγάλη· ἐκτεταμένοι δὲ κλάδοι γιγαντιαίου τινὸς δένδρου β α ο β α β ἐπεσχίαζον αὐτὴν ἀπὸ τῆς θέας μου εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε δὲν ἠδυνάμην νὰ διακρίνω καλῶς τὴν ὑπερμεγέθη στήλην, ἥτις μακρόθεν τοσοῦτον ὠμοίαζε πρὸς τετράγωνον πύργον ὀγκώδη καὶ παμμέγιστον, ὥστε ἐπὶ πολὺ ἐνόμιζον ὅτι ἀνεκάλυψά τι λίαν ἐνδιαφέρον, διαφυγὸν τὴν προσοχὴν τῶν πρὸ ἐμοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ πορευθέντων περιηγητῶν. Ὅτε ἔφθασα πλησιέστερον καὶ παρετήρησα αὐτὴν καλλιτέρον, ἐνόησα ὅτι ὑπὸ ὀπτικῆς ἀπάτης εἶχον καταληφθῇ· προσεγγίσας δὲ αὐτὴν εἶδον παμμέγιστον λίθινον κύβον, οὔτινος ἐκάστη πλευρὰ εἶχε μῆκος τεσσαράκοντα περίπου ποδῶν· πρὸς τούτοις πλεῖστα δένδρα β α ο β α β ἐστόλιζον τὴν μεγαλοπρεπῆ ταύτην σκηνήν· ἕτερον ὅμως εἶδος δένδρου οὐδὲν ἐφαίνετο ἐν τοῖς καλλιεργημένοις μέρεσι· πιθανὸν ὡσαύτως νὰ ἔμειναν ταῦτα εἰς τὸ μέρος τοῦτο διὰ δύο αἰτίας, τὰς ἐξῆς : — πρῶτον, δι' ἑλλειψιν καταλλήλων πελέκεων πρὸς ἀποκοπὴν δένδρων τοιοῦτου τεραστίου μεγέθους· δεύτερον, διότι κατὰ τὴν σιτοδείαν ὁ καρπὸς τοῦ β α ο β α β παρέχει εἶδος τι ἀλεύρου, ὅστις, ἐν ἑλλείψει ἑτέρου καλλιτέρου ἐδωδίου, φημίζεται ὡς ἐδωδίμος καὶ ὀρεπτικός.

Τὰς πρώτας λέξεις ἐν τῇ χώρᾳ Οὐγογόῃ ἤκουσα ἐξ ἐγχωρίου τινὸς γέροντος κατὰ τὸ φαινόμενον ῥωμαλέου καὶ τὴν μορφήν ἀγρίου, ὅστις πάνυ ἀμελῶς καὶ ἀπαθῶς ἐφύλαττε τὰ ποίμνιά του· ἰδὼν παρ' ἑαυτῷ ἄνθρωπον λευκὸν ἐνδεδυμένον διὰ φλανέλλας λευκῆς, φέροντα δ' ἐπὶ κεφαλῆς ἡλιακὸν πῖλον τοῦ συστήματος Hawkes, ὅπερ λίαν ἀσύνηθες ἐν Οὐγογόῃ, ἠσθάνθη μέγα οὗτος πρὸς ἐμὲ ἐνδιαφέρον· ὅτε δὲ διέβην πλησίον αὐτοῦ, ἤρχισε νὰ κραυγάζῃ λέγων τὰ ἐξῆς : — « Ὑάμπο, Μουσούγγου, ὑάμπο, βάνα, βάνα », ἀλλὰ τοσοῦτον δυνατὰ, ὥστε αἱ φωναὶ τοῦ ἡκούοντο ἐν μίλιον μακράν. Μόλις ὁ ἄνθρωπος οὗτος μ' ἐχαιρέτησεν, ἡ λέξις Μουσούγγου φαίνεται ὅτι ἠλέκτρισεν ὅλον αὐτοῦ τὸ χωρίον· οἱ δὲ κάτοικοι τῶν παραχειμένων χωρίων, ἅτινα κατὰ διάφορα διαστήματα ἔκειντο πλησίον τῆς ὁδοῦ, παρατηρήσαντες τὴν μεγάλην κίνησιν, ἥτις πρῶτον ἐβασίλευε, συμμετέσχον πάντες τῆς κοινῆς παραφροσύνης,

ἦτις, ὡς φαίνεται, αἶφνης κατέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῇ ἀκοῇ τῆς λέξεως ταύτης. Ἡ ἀπὸ τοῦ πρώτου χωρίου μέχρι τῆς Μβούμης πορεία μου ὑπῆρξε θριαμβευτικὴ καὶ μεγαλοπρεπής· καθότι μέγα πλῆθος ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων με ἠκολούθει κατόπιν μετὰ φωνῶν καὶ ἀλαλαγμῶν ὡμοιάζον δὲ κατὰ τὴν γυμνότητα τὴν κοινὴν ἡμῶν μητέρα Εὐαν, καθ' ἣν στιγμὴν πρῶτον ὁ ἥλιος εἶδεν αὐτὴν ἐν τῷ κήπῳ τῆς Ἑδέμ· ἐφιλονείκουν, ἐμάχοντο, ἐσπρώχοντο ἀναμεταξύ των, ὅπως ἕκαστος ἰδῇ καλλίτερον τὸν λευκὸν ἄνθρωπον, ὅμοιον τοῦ ὁποίου οὐδέποτε εἶχον ἰδεῖ πρότερον ἐν Οὐγογόῃ. Πάντες θεωροῦντες κατὰ πρῶτον ἄνθρωπον τοῦ χρώματός μου ἐξεπλήττοντο· ἐδήλουν δὲ τὸν θαυμασμόν αὐτῶν διὰ τοῦ θαυμαστικοῦ ἐπιφωνήματος «Χί-λέ!» ὅπερ κατέστη πλέον εἰς τὴν ἀκοήν μου δυσάρεστον, καθότι οἱ πλεῖστοι τούτων λίαν προπετῶς καὶ τολμηρῶς πρὸς ἐμέ ἐφέροντο. Ἄν, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς ἐμέ, οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἦσαν μᾶλλον σιωπηλοὶ, ἂν καλλιτέραν εἶχον διαγωγὴν, ἀναμφιβόλως ἤθελον κερδίσει τὴν ὑπόληψίν μου· τὰ τοιαῦτα ὅμως, ἦτοι σιωπὴ ἐκ σεβασμοῦ, ἀξιοπρεπὴς καὶ καλὴ διαγωγή καὶ ὑπόληψις, εἰσὶ πάντα ἄγνωστα ἐν τῇ ἀγρίᾳ ταύτῃ χώρᾳ Οὐγογόῃ. Μέχρι τοῦδε ὡμοιάζον κατὰ πάντα ἔμπορον τοῦ Βαγδατίου διὰ τῆς Κουρδιστάνης ὁδεύοντα καὶ πωλοῦντα τὰ ἐμπορεύματά του, συνιστάμενα εἰς μεταξωτὰ ὑφάσματα τῆς Δαμασκοῦ, κεφιγέχς κτλ. νῦν ὅμως ἠναγκάσθην νὰ καταβιβάσω τὴν σημαίαν μου· καὶ ἐστοχάσθην ἐμαυτὸν οὐχὶ καλλίτερον τοῦ πίθηκος ἐκείνου, ὅστις ἐν τῇ ζωολογικῇ συλλογῇ τοῦ ἐν Νέα Ὑόρκῃ τῆς Ἀμερικῆς Central Park, τοῦ ὁποίου αἱ γελεῖαι ἀστειότητες προκαλοῦσι τοσοῦτους καγχασμοὺς τῶν παιδίων τῆς Νέας Ὑόρκης. Εἷς τῶν στρατιωτῶν μου εἶπε πρὸς τοὺς κατόπιν ἡμῶν τρέχοντας ἐγχωρίους νὰ μετριάσωσι τὰς κραυγὰς των καὶ τὸν φρικτὸν αὐτῶν πάταγον· ἀλλ' ἡ μοχθηρὰ αὕτη φυλὴ ἐπέταξεν αὐτῷ τὴν σιωπὴν εἰποῦσα ὅτι εἶνε ἀνάξιος νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τοὺς Οὐαγογό· ὅτε δὲ ἱκετευτικῶς ἐστράφη πρὸς τοὺς Ἀραβας, ἵνα ἐν τῇ ἀμνηχανίᾳ μου συμβουλευθῶ αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὁ γέρων Σέχ Τάνης, ὁ πάντοτε τοὺς λόγους συνετός, εἶπέ μοι :— «Μὴ τοὺς παρατηρήῃς ! εἶνε σκυλιὰ τὰ ὁποῖα δαγκάνουν· μὴ νομίζῃς ὅτι μόνον γαυγίζουν ! »

Τὴν 9 Π. Μ. ἡμεθα ἐντὸς τοῦ περιφράγματος ἡμῶν παρὰ τὸ χωρίον Μβούμης· καὶ ἐνταῦθα ὁμῶς πλήθη Οὐαγογὸ ἤρχοντο ὅπως ἴδωσι τὸν λευκόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἄφιξις ἐγένετο γνωστὴ δι' ὅλης τῆς χώρας Μβούμης· μετὰ δύο ὥρας οὐδόλως ἐδεχόμεν αὐτοὺς νὰ μὲ ἴδωσι, καίτοι λίαν προσεπάθουν νὰ ἐπιτύχωσι τοῦτο· καθότι, μολονότι ἐπανειλημμένως εἶχον λάβει δόσεις κινίνης, ὁ πυρετὸς μουκουγγούρου εἰσέτι μὲ ἐκράτει.

Τὴν ἐπιούσαν ἐπρόκειτο νὰ κινήσωμεν ἀπὸ τοῦ Ἀνατολικοῦ τῆς Μβούμης, ἵνα μετὰ ὀκτῶ μιλίων ὁδοιπορίαν φθάσωμεν εἰς τὸ Δυτικὸν τῆς Μβούμης, ἔνθα διέμενεν ὁ Σουλτάνος τῆς χώρας. Ἡ ποσότης καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἐντὸς τοῦ περιφράγματος ἡμῶν προσενεχθέντων ἡμῖν διαφόρων τροφίμων δὲν διέψευδον τὰ περὶ τῶν προϊόντων τῆς Οὐγογότης ἀδόξενα. Γάλα, ξυνὸν καὶ γλυκὺ, μέλι, κουκκία, ἀραβόσιτος, μαουέρι, Ἰνδικὸς σῖτος, βούτυρον, χόρτα, pea nuts τοῦ εἶδους *Arachis hysilogoea*, ὅπερ καὶ *earth nut* (κάρυον τῆς γῆς) καλεῖται, μεγάλοι τινὲς κύαμοι, φιστικίῳ ἢ ἀμυγδάλῳ παρεμφερεῖς, ὑδροπέπονες (καρποῦζι), κολοκύνθαι, μεγάλοι πέπαινες καὶ σικυοὶ (ἀγγουῖρι) ὑπὸ διαφόρων προσηνέχθησαν καὶ ἀμέσως ἀντηλλάγησαν πρὸς ὑφάσματα Μερικάνι, Κανίχι καὶ πρὸς λευκοὺς ὑαλίνους κόκκους, Μερικάνι καὶ Σάμι-Σάμι ἢ Σάμ-σάμ. Αἱ ἀπὸ πρωίας μέχρι ἐσπέρας ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου λαμβάνουσαι χώραν ἐμπορεῖται καὶ ἀνταλλαγὰι μοι ἐνεθύμησαν τὰ μεταξὺ τῶν Γάλλας καὶ Ἀβυσσινίων ὑφιστάμενα ἔθιμα. Ἀνατολικῶς, τὰ κερβάνια ἦσαν ἡναγκασμένα νὰ ἀποστέλλωσιν ἀνθρώπους μετὰ ὑφασμάτων πρὸς ἀγορὰν τροφῶν παρὰ τῶν χωρικῶν. Ἐν Οὐγογότη ὁ περιγηγῆτης οὐδέποτε ἔρχεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ πράξῃ τοῦτο· καθότι οἱ ἐγγῶριοι αὐτοβελήτως φέρουσι πᾶν πωλήσιμον εἰς χεῖράς του, εὐρισκομένου ἐν τῷ στρατοπέδῳ του· καὶ τὸ στενώτερον τεμάχιον λευκοῦ ἢ κυανοῦ ὑφάσματος καθίσταται πωλήσιμον καὶ ὠφέλιμον πρὸς ἀγορὰν τροφίμων—καὶ αὐτὰ τὰ τετριμμένα (χωρὶς χνοῦδι) ῥάκη ἐπὶ γαῖνον εἰς ἀνταλλαγὴν.

Τὴν ἐπιούσαν τῆς πορείας ἡμῶν ἀπεφασίσαμεν νὰ μὴ προχωρήσωμεν ἀμέσως, ἀλλὰ νὰ μείνωμεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ὅπως ἀναλάβωμεν πρὸς τούτοις ἡ ἡμέρα αὕτη προσδιωρίσθῃ νὰ δώσωμεν τὸν πρέποντα φόρον πρὸς τὸν Μέ-

γαν Σουλτάνον τῆς Μβούμης. Ὁ συνετὸς καὶ προφυλακτικὸς Σέχ Τάνης ἐνωρὶς ἤρχισε τὴν ἐπίσημον καὶ ἀναγκαιότητα τὴν ταύτην ἐργασίαν, συνάζων ὅσα ἐμελλον νὰ σταλῶσιν ὡς φόρος, προσπαθῶν δ' ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον νὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθήκον τοῦτο, οὕτινος ἡ παράλειψις θεωρεῖται ὡς σημεῖον πολέμου. Ὁ Χαμήδ καὶ ὁ Τάνης ἐπεμφαν δύο πιστοὺς δούλους, γνωρίζοντας τὰς ἀλλοτροπίας τῶν τῆς Οὐγογόης Σουλτάνων — καὶ περὶ τὴν ῥητορικὴν ἱκανοὺς ὡς πρὸς τὸν λίαν κολακευτικὸν τρόπον τῆς ὁμιλίας καὶ τὸ ἀληθές παρὰ τοῖς ἀνατολικοῖς λαοῖς ἐνστικτον τῆς ἐμπορίας — ὅπως διαπραγματευθῶσι μετ' αὐτῶν. Ἐφερον μεθ' ἑαυτῶν ἐξ δότι ὑφασμάτων ἤτοι: — ἐν δότι Δαβουάνι Οὐλιάχ καὶ ἐν δότι Βάρσατι ἐξ ἐμοῦ, δύο δότι μερικάνι μεταξωτοῦ ἐκ μέρους τοῦ Σέχ Τάνη καὶ δύο δότι Κανίκι ἐκ μέρους τοῦ Σέχ Χαμήδ· ταῦτα δὲ ὡς πρώτην πληρωμὴν τοῦ φόρου. Οἱ διῦλοι ἀπουσίασαν μίαν ὀλέκληρον ὥραν· ἀλλὰ μάτην διὰ τῶν συνήθων αὐτῶν κολακευτικῶν ἐκφράσεων προσπαθήσαντες νὰ πείσωσι τὸν Μέγαν Σουλτάνον νὰ δεχθῇ τὰ προσενεχθέντα αὐτῷ πρὸς τὸ παρὸν, ἐπέστρεψαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ εἰπόντες ἡμῖν ὅτι ὁ Σουλτάνος τῆς χώρας δὲν δέχεται μόνον τὰ δῶρα ἐκεῖνα, ἀλλὰ ζητεῖ φόρον περὶ σσότερον, ὅπερ ὁ Σέχ Τάνης μοὶ διεκοίνωσεν οὕτως:

«Οὐφ! αὐτὸς ὁ Σουλτάνος εἶνε πολὺ κακὸς ἄνθρωπος, παρὰ πολὺ κακὸς· λέγει ὅτι ὁ Μουσούγγου εἶνε μέγας ἄνθρωπος καὶ ὅτι τὸν θεωρεῖ ὡς Σουλτάνον· ὅτι ὁ Μουσούγγου εἶνε πλούσιος, διότι πολλὰ κερβάνια του ἐπέρασαν ἤδη καὶ ἐπροχώρησαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν· ὅτι ὁ Μουσούγγου πρέπει νὰ πληρώσῃ τεσσαράκοντα δότι, οἱ δὲ Ἄραβες δώδεκα δότι ἑκαστος, διότι ἔχουσι πλούσια κερβάνια· εἶπε πρὸς τοῦτοις καὶ τὰ ἐξῆς: — μάτην προσπαθῆτε νὰ μὲ πείσητε ὅτι ὅλοι σας ἀποτελεῖτε ἐν μόνον κερβάνιον· διότι τότε τί σᾶς χρειάζονται τόσαι σημαῖαι καὶ τόσαι σκηναί; πηγαίνετε καὶ φέρετέ μοι ἐξήκοντα δότι, διότι δὲν εὐχαριστοῦμαι μὲ ὀλιγώτερα! »

Ἀκούσας τὴν ὑπέρμετρον ταύτην αἴτησιν, καθυπέβαλον εἰς τὸν Σέχ Τάνην ὅτι ἂν εἶχον εἴκοσιν Οὐασούγγου ὠπλισμένους μὲ ῥαβδωτὰ ἐκρηκτικὰ πυροβόλα Winchester, θὰ ἠνάγκαζον τὸν Σουλτάνον νὰ πληρώσῃ αὐτὸς φόρον εἰς ἐμέ· ἀλλ' ὁ Τάνης δι' ἰκεσιῶν καὶ παρακλήσεων προσεπάθει

νά με πείσῃ νά προσέξω καλὰ μὴ διὰ τῶν λόγων μου παρρηγίσω τὸν Σουλτάνον καὶ κάμω αὐτὸν νά μᾶς ζητῇ διπλάσιον φόρον, ὅτι ἦτο λίαν ἱκανὸς νά πράξῃ τοῦτο· «ἀλλὰ καὶ πόλεμον ἂν ἐπιθυμῇς νά κάμῃς» προσέθεσεν ἐπὶ τέλους, «οἱ παγαζίς σου θὰ σ' ἐγκαταλείψωσι καὶ θ' ἀφήσωσι καὶ σὲ καὶ τὰ ὑφάσματά σου εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Οὐαγογό.» Ἐγὼ ὁμῶς ἔσπευσα νά διασκεδάσω τοὺς φόβους του εἰπὼν ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτοῦ πρὸς τὸν Βομβάην ὅτι προμαντεύσας τοιαύτας ἀπαιτήσεις ἐκ μέρους τῶν Σουλτάνων τῆς Οὐγογόης, καὶ λαβὼν μετ' ἐμοῦ ἑκατὸν εἴκοσι δότι ὑφασμάτων διὰ φόρους, ἀσμένως συγκατατίθεμαι νά δώσω πρὸς τὸν Σουλτάνον μόνον τεσσαράκοντα ὑφάσματα καὶ οὐχί τι περισσότερον· προσθέσος δ' ὅτι ἂν οὗτος ηὐχαριστεῖτο μὲ αὐτὰ θέλω νομίζει ἐμαυτὸν οὐχὶ δυστυχῇ· ὅθεν διέταξα τὸν Βομβάην νά ἀνοίξῃ τὸ δέμα, ἐν ᾧ ὑπῆρχον τὰ διὰ τοὺς φόρους προωρισμένα ὑφάσματα καὶ ν' ἀφήσῃ τὸν Σέχ Τάνην νά ἐκλέξῃ τὰ χρώματα καὶ τὰς ποιότητας, αἵτινες ἤθελον ἀρέσει τῷ Σουλτάνῳ.

Ὁ Σέχ Τάνης ἰδὼν τοῦτο ἤρχισε νά σκέπτεται· λαβὼν δὲ τὴν γνώμην τοῦ Χαμῆδ καὶ τῶν δύο πιστῶν δούλων ἐστοχάσθη ὅτι, ἂν ἐγὼ ἐπλήρῳνα δώδεκα δότι, ἐξ ὧν τρία πειότητος Οὐλυάχ, ὁ Σουλτάνος ἴσως ἠδύνατο νά συγκατατεθῇ νά δεχθῇ τὸν φόρον μας, ὑποθέτων ὅτι ἦτο πεπεισμένος ὑπὸ τῶν ῥητορικῶν λόγων τῶν δύο «Πιστῶν», ὅτι ὁ Μουσούγγου δὲν εἶχε τίποτε μεθ' αὐτοῦ ἐκτὸς τῆς μασίους (λέμβου) αὐτοῦ, ἥτις οὐδόλως χρειάζεται αὐτῷ. — ἀκούσας δὲ τὴν φρόνιμον ταύτην συμβουλήν συγκατετέθη πρὸς τοῦτο.

Οἱ δοῦλοι ἀνεχώρησαν, φέροντες τὴν φορὰν ταύτην ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν τριάκοντα δότι καὶ τὰς πρὸς ἐπιτυχίαν εὐχὰς ἡμῶν. Μετὰ μίαν ὥραν ἐπέστρεψαν μὲ κενὰς χεῖρας, ἀλλὰ οὐχὶ ἐντελῶς ἐπιτυχόντες. Ὁ Σουλτάνος ἐζήτηι ἐξ δότι Μερικάνι καὶ ἐν φουνδον κόκκων βούβου παρὰ τοῦ λευκοῦ· παρὰ δὲ τῶν Ἀράβων καὶ ἄλλων κερθανίων δώδεκα ἔτι δότι· ὅθεν τρίτην φορὰν ἀνεχώρησαν οἱ δοῦλοι διὰ τὸ περίφραγμα τοῦ Σουλτάνου, κομίζοντες μεθ' αὐτῶν ἐξ δότι Μερικάνι καὶ ἐν φουνδον βούβου ἐκ μέρους μου, δέκα δὲ ἔτι δότι ἐκ μέρους τῶν Ἀράβων· ἐπανελθόντες εἶπον ἡμῖν ἐκ μέρους τοῦ Σουλτάνου τὰ ἐξῆς : — «ἐπειδὴ

τὰ δότι τοῦ Λευκοῦ ἦσαν κακῶς μετρημένα, καὶ τὰ ὑφάσματα τῶν Ἀράβων ἀθλίας ποιότητος, ὁ λευκὸς πρέπει νὰ πέμψῃ τρία δότι καλῶς καὶ δικαίως μετρημένα, οἱ δὲ Ἀραβες πέντε δότι κανίχι ! Ἀμέσως ἐγὼ μετρήσας καλῶς διὰ τοῦ μακροτέρου βραχίονος — κατὰ τὸ μέτρον Κιγόγο — τρία δότι ὑφάσματος ἔπεμψα αὐτὰ διὰ τοῦ Βομβάη· οἱ Ἀραβες ὅμως σχεδὸν ἀπηλπισμένοι εἶπον ὅτι ἂν συγκατατεθῶσιν εἰς τοιαύτας αἰτήσεις τοῦ Σουλτάνου, θέλουσι καταστραφῇ ἐξ ὀλοκλήρου· ἐπομένως ἐκ τῶν πέντε δότι ἔστειλαν μόνον δύο πρὸς τὸν Σουλτάνον, μηνύσαντες αὐτῷ νὰ ἡσυχάσῃ καὶ νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὸν δοθέντα αὐτῷ φόρον. Ἄλλ' ὁ Σουλτάνος τῆς Μβούμης κατ' οὐδένα τρόπον ἤθελε ν' ἀκούσῃ τοὺς λόγους τούτους τῶν Ἀράβων· τοῦναντίον ἐμήνυσεν αὐτοῖς ὅτι πρέπει νὰ τῷ πέμψωσι τρία δότι, ἐξ ὧν μάλιστα δύο ποιότητος Οὐλυάχ καὶ ἓν Κιτάμβι-Βαρσάτι, τὰ ὅποια ἐπέμφθησαν αὐτῷ μετὰ τὰς βαθεῖας ἀράς τοῦ Σέχ Χαμῆδ καὶ τοὺς ἀπελπιστικούς στεναγμούς τοῦ Σέχ Τάνη.

Ἡ ἀπληστία τῶν Σουλτάνων τῆς Οὐγογῆς εἶνε ὄντως μεγάλη· καθότι τίς ποτε ἠδυνήθη νὰ μὴ πληρώσῃ τὰ ζητούμενα αὐτοῖς ; τίς εὐρέθη ὅστις παραδειγματικῶς ν' ἀντιστῇ εἰς τὰς τολμηρὰς ἀπαιτήσεις των ; Οἱ Σουλτάνοι οὗτοι πάντοτε διαπραγματεύονται μετ' Ἀράβων ἐμπόρων, οἵτινες οὐδεμίαν ἔχοντες εἰς ἑαυτοὺς πεποίθησιν, οὐδ' ἐνστικτον ἀνεξαρτησίας ἢ ἐλευθερίας, φοβοῦνται τὴν ἰσχὺν τῶν Σουλτάνων, καὶ ἐνδίδοντες εἰς τὰς τολμηρὰς αὐτῶν αἰτήσεις πληρόνουσιν ἀδρῶς ὑφάσματα. Ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας ἐκ τῆς κατοικίας ἡμῶν ὁ Σουλτάνος ἔλαβε τεσσαράκοντα καὶ ἑπτὰ δότι Μερικάνι, Κανίχι, Βαρσάτι καὶ Βαβουάνι, ἀξίας Ἀμ. ταλ. 35, 25, πρὸς τούτοις ἑπτὰ δότι ὑφασμάτων καλλίστης ποιότητος, Ῥεχάνι, Σοχάρι καὶ Δαβουάνι Οὐλυάχ, καὶ ἓν φοῦνδον βούβου, ἀξίας Ἀμ. ταλ. 14, 00, ἦτοι ὅλα ὁμοῦ Ἀμ. ταλ. 49, 25—μέγα εἰσόδημα διὰ Μγόγγον ἀρχηγόν !

Τὴν 27 Μαΐου μετὰ χαρᾶς ἐκινήσαμεν ἐκ Μβούμης καὶ ἐξηκολουθήσαμεν τὴν ὁδὸν ἡμῶν, πάντοτε πρὸς δυσμὰς δεύοντες. Τὴν προτεραίαν νύκτα πέντε τῶν ὄνων μου εἶχον ἀποθάνει ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ Μαρέγγας Μχάλης. Πρὶν ἀναχωρήσωμεν ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν, ἐπορεύθη νὰ παρατηρήσω τὰ πτώματα αὐτῶν πρὸς μεγάλην μου ἐκπληξιν

οὐδὲν εὔρον· φαίνεται λοιπὸν ὅτι αἱ θάιναι κατέφαγον τὰς σάρκας, οἱ δὲ κόρακες ἤρπασαν τὰ ὀστέα.

Διερχόμενοι τὰ ἄπειρα χωρία, πάντοτε πρὸ ἡμῶν ἐβλέπομεν ἔδαφος γόνιμον· ἀπέραντοι ἀγροὶ σίτου ἐκόσμουσαν τὴν χώραν ταύτην· ἐκατέρωθεν δὲ τῆς ὁδοῦ ἡμῶν ἀνθρώποι κατὰ σωροὺς συνηθροισμένοι ἔθελγον τὴν ὄρασιν αὐτῶν, ἀσκαρδαμυκτεῖ βλέποντες τὸν Μουσούγγου· βλέπων ταῦτα πάντα δὲν ἐθαύμαζα πλέον διὰ τὰς ληστρικὰς ἀπαιτήσεις τῶν Οὐαγογῶ. Προφανῶς ἐθεώρουν ὅτι ἤρκει μόνον νὰ ἐκτείνωσι τὰς χεῖράς των, ὅπως λάβωσιν εἰς τὴν κατοχὴν των ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν κιρβανίου· ἤρχισα δὲ νὰ στοχάζωμαι λίαν καλοὺς τοὺς ἀνθρώπους τούτους, οἵτινες, κάλλιστα γνωρίζοντες τὴν ἰσχὺν αὐτῶν, δὲν τὴν μετεχειρίζοντο — οἵτινες ἐγνώριζον ὅτι συμφερώτερον δι' αὐτοὺς εἶνε ν' ἀφήσωσι τὰ κιρβάνια νὰ διέρχωνται καὶ νὰ προχωρῶσιν ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ὕβρεως ἢ προσβολῆς.

Μεταξὺ Μβούμης καὶ Ματαμβούρου ἡρίθμησα οὐχὶ ὀλιγώτερα τῶν εἴκοσι καὶ πέντε χωρίων, διεσπαρμένων ἐπὶ τῆς ἀργιλώδους καὶ χρωματιστῆς ταύτης πεδιάδος· ἐν τῷ χωρίῳ Ματαμβούρου ἐδρεύει Σουλτάνος — ὁ δεύτερος τὸν ὀπίσθιον ἐν Οὐγογῶ ἀπῆντησα. Μολονότι ἡ φύσις τῆς πεδιάδος ἦν ἀφιλόξενος, ἦτο ὅμως καλλιεργημένη κάλλιον παντὸς μέρους πάσης ἄλλης χώρας, ἐξ ὧων εἶδομεν ἀπὸ τῆς ἐκ Βαγαμβού ἀναχωρήσεως ἡμῶν.

Ὅτε τέλος ἐφθάσαμεν ἐν τῷ σκηνώματι ἡμῶν τοῦ Ματαμβούρου, οἱ αὐτοὶ σωροὶ τῶν περιτέργων ἀνθρώπων, τὰ αὐτὰ ὀξύδερκῃ βλέμματα, αἱ αὐταὶ θαυμαστικαὶ ἐπευφημίαι, οἱ αὐτοὶ γέλωτες καὶ καγχασμοὶ τῶν ἐγγχωρίων, ἐπερίμενον ἡμᾶς ἐν Ματαμβούρου, ὡς ἐν Μβούμῃ· πάντες ἐξεπλήσσοντο βλέποντες τὸ χρῶμα τοῦ δέρματός μου καὶ τὸν τρόπον δι' οὗ ἤμην ἐνδεδυμένος. Οἱ Ἀραβες ὄντες «Οὐακονόγγο» — περιοδεύται — τοὺς ὁποίους καθ' ἐκάστην οὗτοι ἔβλεπον, δὲν ὑπέφερον ὅσα ἡμεῖς σκώμματα.

Ὁ Σουλτάνος τοῦ Ματαμβούρου ἐφαίνετο ἀνθρώπος λίαν δίκαιος καὶ λογικός· εἶχε σῶμα ἡράκλειον, ἡ δὲ ὀγκώδης καὶ τερατόμορφος αὐτοῦ κεφαλὴ ἐστηρίζετο τόσον καλῶς ἐπὶ τῶν ὤμων του, ὥστε ἡδύνατο ν' ἀντιπαραταχθῇ πρὸς τὴν τοῦ Μίλωνος. Ὁ Σουλτάνος οὗτος δὲν ἦτο τόσον ἰσχυρὸς ὡς ὁ τῆς Μβούμης· ἐξουσίαζεν ὅμως μέγα μέρος

τῆς Οὐγογόης μετὰ τεσσαράκοντα περίπου χωρίων ἡδύ-
νατο ἐπομένως νὰ λάβῃ ὅσα ἤθελεν ἀπὸ τοὺς Ἀραβας συν-
ταξειδιώτας μου κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δι' οὗ καὶ ὁ τῆς
Μβούμης. Τέσσαρα δότι ὑφασμάτων ἐδόθησαν αὐτῷ ὡς
πρῶτον δῶρον πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα, τὰ ὅποια
ὁ Σουλτάνος εἶπεν ὅτι θέλει δεχθῇ ἂν οἱ Ἀραβες καὶ ὁ
Μουσούγγου πέμψωσιν αὐτῷ τέσσαρα ἔτι δότι. Ἰδόντες ὅτι
ἡ αἰτησις αὐτοῦ ἦτο ὀρθή καὶ δικαία, οὐχὶ δὲ παράνομος,
ἀμέσως ἐπέμψαμεν πρὸς αὐτὸν καὶ τὰ τέσσαρα ταῦτα δότι,
εἰς τρόπον ὥστε πάντες ἐμείναμεν εὐχαριστημένοι· μεθ' ὃ
ἀμέσως ὁ κираγγόζης (ὁδηγός) τοῦ Σέχ Χαμῆδ ἔδωκε τὸ
σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως διὰ τὴν ἐπαύριον.

Διαταγῇ δὲ τοῦ αὐτοῦ Σέχ Χαμῆδ, ὁ κираγγόζης ἐγερ-
θεὶς ἐνώπιον τῶν συναθροισθέντων κირθανίων εἶπε τὰ ἑξῆς.
— «Θὰ σᾶς ὁμιλήσω ἐκ μέρους τοῦ αὐθέντου μας! Ἀκού-
σατε, κираγγόζοι, ἀκούσατε, παῖδες Οὐανουαμουέζων! Αὐ-
ριον θ' ἀναχωρήσωμεν! Ὁ δρόμος εἶνε ἀνώμαλος καὶ κα-
κός, ναί, πολὺ, πολὺ κακός· τὸ δάσος εἶνε ἐκεῖ καὶ πολλοὶ
Οὐαγογὸ μένουσιν ἐντὸς αὐτοῦ κεκρυμμένοι· οἱ Οὐαγογὸ
ἀκοντίζουσι καὶ διαπερῶσι διὰ τῶν λογγῶν τοὺς παγαζῖς,
καὶ κόπτουσι τοὺς λαιμοὺς ἐκείνων, οἵτινες φέρουσιν ἐπὶ
κεφαλῇς αὐτῶν μουτοῦμπα (δέματα καὶ σάκκους κόκκων)!
Οἱ Οὐαγογὸ ἦλθον ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἡμῶν καὶ εἶδον τὰ
δέματά σας! τὴν νύκτα ταύτην θὰ ἦνε εἰς τὸ δάσος· αὐριον
φυλάττετε καλὰ, ὦ Οὐανουαμουέζοι! μένετε πάντοτε πλη-
σίον ἀλλήλων· μὴ μένετε ὀπίσω ὁ εἷς μακρὰν τοῦ ἄλλου!
Κираγγόζοι, προχωρεῖτε βραδέως, ἵνα οἱ ὀκνοὶ, οἱ ἀσθενεῖς
καὶ οἱ νέοι δύνανται νὰ περιπατῶσι πλησίον τῶν ἰσχυρῶν·
δύω φορὰς θέλετε ἀναπαυθῇ καθ' ὁδόν! Ἴδου οἱ λόγοι τοῦ
Βάνα (αὐθέντου, κυρίου). Ἠκούσατε αὐτοὺς, Οὐανουαμουέζοι;
(Πάντες διὰ φωνῶν ἀποκρίνονται καταφατικῶς). Τοὺς ἐ-
νοεῖτε καλῶς; (ἑτεραι συγκεχυμένοι φωναί). λοιπὸν Μπάς»
ταῦτα εἰπὼν ὁ στωμύλος κираγγόζης ἔσπευσε νὰ κοιμηθῇ
ἐντὸς τῆς ἀχυρίνης καλύβης του, καθότι ἦτο πλέον σκό-
τος βαθύ.

Τὴν ἐπιούσαν ἐκινήσαμεν· ἡ πρὸς Βιχαουάναν—τὸν ἐ-
πόμενον ἡμῶν σταθμὸν — πορεία ἦν τραχεῖα καὶ μακρά,
καθότι εἰσελθόντες ἐντὸς μακροῦ καὶ συνεχοῦς πυκνοῦ δά-
σους κόμμεων καὶ ἀκανθῶν, μόλις μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ

μόχθου ἡδυνήθημεν· νὰ ἀπαλλαχθῶμεν· μεθ' ὃ ἀνήλθομεν χρημνῶδεις καὶ βαραθρῶδεις λόφους, ἀπὸ τῶν ὁποίων καταβάντες, εἰσήλθομεν ἐντὸς θερμῆς πεδιάδος· ὃ ἥλιος ἐγίνετο καυστικότερος καθ' ὅσον ἐπλησίαζεν ἡ μεσημβρία· τοσοῦτον δ' ἠϋξήσεν ἡ θερμότης αὐτοῦ, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι ἡ ἄψυχος φύσις ἐκαίετο· πανταχοῦ ἔβλεπέ τις λευκὴν λάμψιν, ἣτις καθίστατο ἀνυπόφορος τῇ κεκοπιακυῖα ὀράσει, μάτην ἐπιθυμούση ν' ἀποδιώξῃ τὴν περικυκλοῦσαν αὐτὴν λαμπρότητα, πρὸς ἀνάπαυσιν ἑαυτῆς καὶ ὀλίγην ἀναψυχὴν. Πρὸς τούτοις κατὰ τὴν πορείαν ταύτην καὶ διάφορα ἀμμῶδη ξηρὰ ρυάκια διήλθομεν, ἐφ' ὧν πλεῖστα ἶχνη ἐλεφάντων ἐφαίνοντο εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν· αἱ δὲ κοῖται αὐτὰι τῶν ὑδάτων διηυθύνοντο λοξοειδῶς νοτιοανατολικῶς καὶ δυτικῶς.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς καυστικῆς ταύτης πεδιάδος ἔκειντο τὰ χωρία τῆς Βιχαουάνας, δυσδιάκριτα, ἔνεκεν τῶν λίαν χαμηλῶν αὐτῶν καλυβῶν, αἵτινες κατὰ τὸ ὕψος εἰσὶ μικρότεραι τῶν ὑψηλῶν λευκῶν χόρτων, ἅτινα παρ' αὐτοῖς κείμενα καπνίζουσιν ὑπὸ τῆς τρομερᾶς θερμότητος τοῦ ἡλίου ἀνάπτοντα.

Κατεσκηνώσαμεν ἐντὸς μεγάλου περιφράγματος, ἐν τέταρτον τοῦ μιλίου μακρὰν τῆς κατοικίας τοῦ Σουλτάνου. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀφίξίν μου, τρεῖς Οὐαγογὸ ἤλθον νὰ με ἐπισκεφθῶσιν, οἵτινες με ἠρώτησαν ἂν εἶδον καθ' ὁδὸν Μγόγον τινὰ μετὰ μιᾶς γυναικὸς καὶ ἐνὸς παιδίου. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐν τῇ ἐμῇ ἀθωότητι ἡτοιμαζόμεν νὰ ἀπαντήσω καταφατικῶς, — καθότι πραγματικῶς εἶχα ἰδεῖ τούτους, — ὁ Μαβρούκης, ὅστις πάντοτε ἦτο προφυλακτικὸς καὶ λίαν ὑπὲρ τοῦ αὐθέντου αὐτοῦ ἐνδιεφέρετο, μοι εἶπε νὰ μὴ ἀπαντήσω· καθότι οἱ Οὐαγογὸ ἤθελον κατὰ τὴν συνήθειάν των μὲ κατηγορήσει ὡς φονέα αὐτῶν, καὶ θὰ ἐλάβανον παρ' ἐμοῦ διὰ τῆς βίας ὅσας ἤθελον ἀποζημιώσεις· ἀκούσας ὅτι διὰ τοιοῦτου τρόπου ἔμελλον νὰ με συκοφαντήσωσιν, ὅπως μὲ φορολογήσωσι, τοσοῦτον ὠργίσθην, ὥστε ἐσχέφθην πρὸς στιγμὴν νὰ ἐγείρω τὴν μάστιγα καὶ νὰ τοὺς ἐκβάλω κακὴν κακῶς ἐκ τοῦ στρατοπέδου μου· ἀλλ' ὁ Μαβρούκης πάλιν διὰ φωνῆς βροντῶδους μοι εἶπε νὰ φυλαχθῶ νὰ πράξω τοῦτο· καθότι ἕκαστος κτύπος ἤθελε μοι στοιχίσει τρία ἢ τέσσαρα δότι ὑφάσμα-

τος. Μὴ αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκην νὰ κορέσω τὴν ὀργὴν μου ἀντὶ τοσαύτης δαπάνης, ἤναγκάσθην νὰ καταπνίξω αὐτὴν καὶ ἐπομένως οἱ Οὐαγογὸ ἀνεχώρησαν ἀτιμώρητοι ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν.

Ἐμείναμεν μίαν ἡμέραν εἰς τὴν θέσιν αὐτήν· τοῦτο δὲ μεγάλως μὲ ἀνεκούφισε, καθότι δεινῶς ἔπασχον ὑπὸ διαλείποντος πυρετοῦ, ὅστις νῦν ἐπὶ δύο ὅλας ἐβδομάδας ἐξηκολούθει νὰ μὲ βασανίζῃ· ἐκτὸς τούτου δὲν μὲ ἄφινε νὰ καταστρώσω ἐν τῷ ἡμερολογίῳ μου τὰς ἐντυπώσεις τῆς ἡμέρας, ὥς ἐσυνείθιζα νὰ πράττω κατὰ πᾶσαν νύκτα μετὰ τὴν ὁδοιπορίαν.

Ὁ Σουλτάνος τῆς Βιχαουάνας — καίτοι οἱ ὑπήκοοί του ἦσαν κακῶς διατεθειμένοι καὶ εὐχερεῖς περὶ τὴν κλοπὴν καὶ τὸν φόνον — ἠὺχαριστήθη μόνον μὲ τρία δότι ὡς φόρον. Ὁ ἀρχηγὸς οὗτος μοὶ ἔδωκεν εἰδήσεις περὶ τοῦ τετάρτου μου κιρβανίου, ὅπερ διεκρίθη κατὰ μίαν μάχην πρὸς τινὰς προγεγραμμένους καὶ φυγοδίκους αὐτοῦ ὑπηκόους· οἱ στρατιῶταί μου ἐφόνευσαν δύο ἀντιπάλους, οἵτινες ἐνεδρεύσαντες δύο παγαζῖς ἐμοῦ ἐπεχείρησαν νὰ ἀρπάσωσιν ἐν δέμα ὑφάσματος καὶ ἓνα σάκκον ὑαλίνων κόκκων· οἱ δὲ στρατιῶταί μου προφθάσαντες ἐν καιρῷ, ἀποφασιστικῶς ἐματαίωσαν τὰς προσπάθειάς αὐτῶν. Ὁ Σουλτάνος μοὶ εἶπεν ὅτι ἂν ὅλα τὰ κιρβάνια ἐφυλάσσοντο καλῶς ὡς τὰ ἰδικά μου, πολὺ ὀλιγώτεραι ἀρπαγαὶ ἤθελον λαμβάνει χώραν καθ' ὁδόν· καὶ εἰς τοῦτο ἀπὸ καρδίας συμφωνῶ.

Τὴν 30 Μαΐου ἐκινήσαμεν ἐκ Βιχαουάνας διὰ τὸ Κιδιδίμον, μόλις τέσσαρα μίλια μακρὰν τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν εὐρισκόμενον, ἐν ᾧ ἐδρεύει ἕτερος Σουλτάνος. Ἀναχωρήσαντες ἐκ Βιχαουάνας εἰσῆλθομεν ἐντὸς ἐπιπέδου ἐπιμήκους πεδιάδος κειμένης μετὰξὺ δύο ἐπιμήκων σειρῶν λόφων πυκνῶς κεκαλυμμένων ὑπὸ γιγαντιαίων δένδρων βαοβάβ· διελθόντες τὴν πεδιάδα ταύτην εὐρέθημεν εἰς Κιδιδίμον, οὗτινος ἡ θεὰ εἶνε λίαν ἀμαυρά· φαίνεται ὅτι καὶ τὰ πρόσωπα τῶν ἐγγχωρίων ἐκ τῆς περιστοιχούσης αὐτοὺς ἀμαυρότητος προσέλαβον τὸ σκοτεινὸν τοῦτο χρῶμα. Τὰ λιμνάζοντα ὕδατα, ἅτινα οἱ ἐγγχώριοι ἐκ τῶν πλησιοχώρων μερῶν προμηθεύονται, εἶνε θερμὰ ὡς οὖρος ἵππου· δύο ὄνοι μου ἡσθάνησαν καὶ ἀπέθανον ἐντὸς μιᾶς περιπτου ὥρας ὑπὸ τοῦ ὕδατος τούτου. Ὁ ἄνθρωπος πίνων ἐξ αὐτοῦ ἡσθάνετο

πόνους δριμύεις κατὰ τὴν κοιλίαν, ναυτίᾳσιν εἰς τὸν στόμαχον καὶ γενικὴν ἀναστάτωσιν τοῦ συστήματος αὐτοῦ· ἐπομένως πρὸς ἐκδίκησιν κατηρᾶτο καὶ τὴν χώραν καὶ τὸν ἡγεμονεύοντα αὐτῆς ἀρχηγόν. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἄφιξιν ἡμῶν ὁ Βομβάης ἐπορεύθη παρὰ τῷ Σουλτάνῳ, ὅπως διαπραγματευθῇ μετ' αὐτοῦ τὸ ζήτημα τοῦ φόρου· ἐπανελθὼν δὲ μοι εἶπεν ὅτι ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀρχηγοῦ ἐμεγάλωσε πολὺ, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἤκουσεν ὅτι ὁ Μουσούγγου ἦλθε, καὶ ὅτι τὸ «μέγεθος» τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ δένδυνεται νὰ σμικρυνθῇ, ἂν δὲν δώσωμεν αὐτῷ φόρον δέκα δότι. Καίτοι τὸ ζήτηθὲν ποσὸν ἦτο μέγα, δὲν εἶχον διάθεσιν νὰ διαφιλονεικήσω τοῦτο· καθότι ἡμῖν ἀσθενὴς καὶ σχεδὸν δὲν ἡσθανόμην ἐμαυτὸν ὑπὸ τῶν σοβαρῶν προσβολῶν τοῦ πυρετοῦ κατειλημμένος· ἐπομένως ἐπλήρωσα αὐτὰ ἄνευ πολυλογίας. Οἱ Ἀραβες ὅμως διαπραγματευθέντες καθ' ὅλον τὸ διάστημα, ἠναγκάσθησαν μέχρι τέλους νὰ πληρώσωσιν ὁκτὼ δότι ἕκαστος.

Ἡ ἀπὸ Κιδιδίμου μέχρι Νυάμβουας ἐκτεινομένη χώρα τοῦ Σουλτάνου Πεμπέρα Περέχ, δὲν ἦτο ἄλλο ἢ εὐρὺ καὶ ἐπίμηκες δάσος ὑπὸ ἐλεφάντων, ῥινοκερώτων, ὀνάγρων, ἐλάφων, αἰγάγων καὶ καμηλοπαρδάλων κατοικημένον. Αναχωρήσαντες τὴν αὐγὴν τῆς 31 Μαΐου εἰσῆλθομεν ἐντὸς τοῦ δάσους, τοῦ ὁποῦ αἱ σκοτειναὶ σειραὶ καὶ τὰ σκιερὰ ἄκρα ἐκ τοῦ ἐν Κιδιδίμῳ στρατοπέδου ἡμῶν καθαρῶς ἐφαίνοντο· μετὰ δύο δὲ ὥρων ἀνὰ μέσον τοῦ δάσους ὁδοπορίαν ἐσταματήσαμεν ν' ἀναπαυθῶμεν καὶ νὰ προγευματίσωμεν, παρὰ λιμνάρια τινα γλυκεὸς ὕδατος ὑπὸ ζωηρᾶς πρασίνης χλόης κατὰ τὰ ἄκρα κεκοσμημένα· τὰ μικρὰ ταῦτα χόρτα ἐχρησίμευον ὡς νομὴ εἰς τὰ ἄγρια τοῦ δάσους ζῶα, ὧν ἵχνη ἐφαίνοντο πολλὰ καὶ πρόσφατα. Στενὸν ρεῖθρον ὑπὸ φυλλωμάτων βαθέως σκιαζόμενον, ἐχρησίμευσεν ἡμῖν ὡς καταφύγιον ἀπὸ τῆς θερμότητος καὶ λάμψεως τοῦ ἡλίου. Τὴν μεσημβρίαν, παύσαντες τὴν δίψαν καὶ εὐχαριστήσαντες τὴν πείναν ἡμῶν, πληρώσαντες δὲ καὶ τὰ κολοκυνθοειδῆ ἡμῶν φλασχία, ἐκινήσαμεν ἀπὸ τοῦ σκιεροῦ μέρους πρὸς τὴν καυστικὴν λάμψιν τῆς θερμῆς μεσημβρίας. Ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἐπροχώρει ἐλικοειδῶς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς δασῶν, δι' ὧν διηρχόμεθα· μεθ' ὃ ἤρχισαμεν νὰ ὀδεύωμεν διὰ μικρῶν πεδιάδων ὑπὸ λευκωπῶν χόρτων κεκαλυμμένων· μι-

κρά ἄλση κόμμεων καὶ ἀκανθῶν ἀνέδιδον τοσαύτην εὐωδίαν, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι ἐντὸς σταύλου εὐρίσκεται· ἐπροχωροῦμεν διαβαίνοντες ἀθροίσματα μεγάλων καὶ ἐκτεταμένων μιμόσων καὶ βαροβάβ, διὰ χώρας ἐν ἣ πολὺ κυνήγιον εὐρίσκετο, τὸ ὁποῖον ὁμως, καίτοι πρὸ ἡμῶν συχνάκις ἐνεφανίζετο, ἦν τοσοῦτον ἀσφαλὲς ἀπὸ τῶν πυροβόλων ἡμῶν ὥς ἂν ἤμεθα ἐν τῷ Ἰνδικῷ Ὠκεανῷ. Τερεκέζα τοιαύτη, ἦν κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἐπεχειροῦμεν, δὲν χρήζει ἀργοπορίας· πρὸ τῆς μεσημβρίας δὲν εἶδομεν ἄλλο ὕδωρ· μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς ἐπαύριον οὐδὲ σταγὼν ὕδατος εὐρέθη· ἂν δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπορευόμεθα ταχέως καὶ μακρὰν, ἡ λυσσώδης δίψα ἤθελε διαφθείρει τὰ ἦθη ἐκάστου τῶν ἀνθρώπων μου. Οὕτως ἐπὶ ἕξ ὅλας ὥρας μοχθήσαντες ἠδυνήθημεν νὰ φθάσωμεν εἰς μέρος, ἐν ᾧ κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐστρατοπεδεύσαμεν· μέχρι Νυάμβουας ὁμως ἀπητειῖτο ἔτι πορεία δύο τοῦλάχιστον ὥρων, ἣτις ἀπεφασίσθη διὰ τὴν ἐπιούσαν, πρὶν ἢ ὁ ἥλιος κατὰ μίαν ὥραν ὑψωθῇ ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος. Τὴν γύκτα ταύτην οἱ ἄνθρωποι διενυκτέρευσαν ὑπὸ τὰ δένδρα, περιστοιχούμενοι ὑπὸ ἐκτεταμένων καὶ πυκνῶν δασῶν, ἀπολαμβάνοντες τῆς δρόσου τῆς νυκτός, τὴν ὁποίαν οὐδὲ πῖλος οὐδὲ σκηνὴ δύναται εἰς τὰ μέρη ταῦτα νὰ ἐμποδίσῃ· ἐγὼ δὲ ἐστέναζον καὶ ἡγωνίων δι' ὅλης τῆς νυκτός ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ βασανιζόμενος.

Τὴν ἐπιούσαν, πρὶν ἢ ἐξημερώσῃ, ἐκινήσαμεν· ὁ ἥλιος ἀνατείλας εἶδεν ἡμᾶς ὁδοιποροῦντας· ἡ ὁδὸς ἡμῶν πάλιν ἦγε διὰ δάσους ὁμοίου τῷ χθесινῷ· ἦν δὲ τοσοῦτον στενὴ, ὥστε μόνον εἰς ἄνθρωπος ἠδύνατο νὰ περιπατῇ ἐπ' αὐτῆς· ἦν λίαν περιωρισμένη. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἡμῶν τὸ δάσος ἦτο βαθὺ καὶ σκοτεινόν· ἄνωθεν δ' ἡμῶν ταινία υελώδους οὐρανοῦ ὑπὸ τῶν μικρῶν νεφῶν τῆς βροχῆς διαποικιλομένη ἐκάλυπτεν ἡμᾶς. Οὐδὲν ἠκούομεν ἐκτὸς μικρῶν τινῶν τόνων πετῶντός τινος μικροῦ πτηνοῦ, ἢ τὸν κρότον τῶν κερβανίων, ὃν παρήγαγον τὰ ἄσματα, αἱ ἐπευφημίαι καὶ αἱ ὀμιλίαι τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐκραύγαζον, νομίζοντες ὅτι ἐφθάσαμεν πλησίον ὕδατος. Εἷς τῶν ἀχθοφόρων μου, κεκοπιακῶς καὶ ἀσθενής, ἔπесε κατὰ γῆς καὶ οὐδέποτε πλέον ἐξανέστη. Τὸ τελευταῖον κερβάνιον διερχόμενον εὗρεν αὐτὸν ἀποθαμμένον· τοῦτο δὲ συνέβη εὐτυχῶς, καθότι ἄλλως θὰ διεπράττομεν βάρβαρον πρᾶξιν, ἂν,

γνωρίζοντες τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἀφίναμεν αὐτὸν ἄταφον.

Τὴν 7 Π.Μ. ἤμεθα ἐστρατοπεδευμένοι ἐν Νυάμβουα· εἰς τοῦτο τὸ μέρος εὗρομεν ὥραϊον ὕδωρ, ἐξ οὗ ὡς κάμηλοι ἐπίαμεν, σβέσαντες τὴν δίψαν ἡμῶν. Ἐκτεταμένοι ἀγροὶ σίτου προανήγγειλαν ἡμῖν τὰ πλησιόχωρα χωρία, τὰ ὁποῖα ἰδόντες ἐνοήσαμεν ὅτι τὰ κερβάνια ἐτάχυνον τὸ βῆμα αὐτῶν ὅπως ταχύτερον φθάσωσιν εἰς τὸν σταθμὸν, ὅστις πρὸ ἡμῶν ἔκειτο. Κατὰ τὴν διάβασιν ἡμῶν μέγα πλῆθος ἐγγχωρίων τῆς Οὐγογόης προσήρχοντο τρέχοντες ἐκ τῶν παρακειμένων ἐσοχῶν, ὅπως ἴδωσιν ἡμᾶς. Νέοι καὶ γέροντες ἀμφοτέρων τῶν φύλων συνεσπαρεύοντο πέριξ ἡμῶν κατὰ πλήθη κραυγάζοντες καὶ μέγαν πάταγον προξενούντες· ὁ τρόπος οὗτος τῶν ἐγγχωρίων καθίστατο ἀνυπόφορος· ὁ δὲ ναυτικός μου ἐπιστάτης βλέπων αὐτοὺς ἤρχισε νὰ θαυμάζῃ καὶ νὰ μοὶ λέγῃ:—«Νὰ σᾶς εἰπῶ καὶ τι, κύριε Στάνλεϋ· αὐτοὶ πρέπει νὰ ᾔνε οἱ γνήσιοι Οὐαγογό· παρατηρήσατε, παρατηρήσατε αὐτοὺς πῶς μᾶς θαυμάζουσι· δὲν παύει ὁ θαυμασμός των! ἰδῆτέ τους· ἔτζι μοῦ ἔρχεται νὰ τοὺς δεῖρῶ εἰς τὸ πρόσωπον! τί λέγετε; μὲ συμβουλευέτε νὰ πράξω τοῦτο; ἄλλως πῶς θὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους;» Πράγματι, ἡ διαγωγὴ τῶν Οὐαγογὸ τῆς Νυάμβουας ἦτο πολὺ ὑπερτέρα πάσης ἄλλης ἐξ ὧν εἶδομεν ἐν Οὐγογόῃ. Μέχρι τοῦδε, οἱ ἄνθρωποι τοὺς ὁποίους ἀπηντῶμεν ἠὲ χαριστοῦντο μόνον βλέποντες ἡμᾶς καὶ κραυγάζοντες· οὗτοι ὅμως πᾶν ὅριον ὑπερέβαινον· ἐγὼ δὲ βλέπων τὴν μεγάλην αὐτῶν προπέτειαν καὶ τόλμην, ὠργισθὲν ὑπερβολικὰ· ἀλλὰ κατεπράυνον τὴν ὀργὴν μου μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἤθελον ἐπὶ τέλους ἡσυχάσει· τὸναντίον οὗτοι ἐγένοντο τολμηρότεροι καὶ αὐθαδέστεροι· ἀπωλέσας τὴν ὑπομονὴν καὶ πάντα φόβον ἀποδιώξας ἤρπασα τὸν ταραχωδέστερον αὐτῶν ἐκ τοῦ τραχήλου καὶ ἐγείρας τὴν δερματίνην μᾶστιγα ἔδωκα αὐτῷ μέγαν κτύπον, τὸν ὁποῖον ὀλίγον ἐνοστιμεύθη· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἐγγχώριος μαστιγωθεὶς ἐφοβήθη τὰ μέγιστα. Ἀλλ' ὁ τρόπος μὲ οὗτος ἔκαμε τὸ πλῆθος νὰ ὀργισθῇ κατ' ἐμοῦ· πάντες θέλοντες νὰ ὑπερασπίσωσι τὸν ὑδρισθέντα αὐτῶν συμπατριώτην προσεπάθουν νὰ ἐπιπέσωσι κατ' ἐμοῦ ἄθροοι καὶ νὰ μὲ κακοποιήσωσιν. Ἐπεδείκνυν δὲ τὴν ὀργὴν των διὰ παντοίων μορφασμῶν τοῦ προσώπου, τοὺς ὁποίους βλέπων τις κατ' οὐδένα

τρόπον ἡδύνατο νὰ μὴ γελάσῃ· ὡς ὠργισμένοι αἵλουροι πλησιάζοντές με, ὠμίλουν ἀναμεταξύ των τοιουτοτρόπως, ὥστε δὲν ἤκουέ τις ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν εἰμὴ τὴν ἐνθαρρυντικὴν λέξιν «χάχχτ» τὴν ὁποίαν πάντες ἐπανελάμβανον ἀλαλάζοντες. Ἐβημάτιζον ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω, ἐρωτῶντες ἀλλήλους τὰ ἐξῆς. — «Πρέπει οἱ Οὐαγογὸ νὰ δέρνωνται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπὸ τοῦ Μουσούγγου τούτου ὡς δοῦλοι; ὁ Μγόγος εἶνε Μγουάνας (ἀνεξάρτητος καὶ ἐλεύθερος ἄνθρωπος)· δὲν εἶνε συνειθισμένος νὰ τρώγῃ ξύλον — χάχχτ!» Ὅσάκις ὁμως κάμνων κίνησιν τινα ἐπαιζὼν ἀνὰ χεῖρας τὴν μάστιγα, δίδων αὐτοῖς νὰ ἐννοήσωσι τρόπον τινὰ ὅτι θέλουσι πάθει τὸ αὐτὸ με τὸν σύντροφόν των, οἱ ἰσχυροὶ οὗτοι κομπορῶμονες ἀπεμακρύνοντο πολὺ ἀπ' ἐμοῦ· καθότι ἔβλεπον ὅτι ἤμην εἰς ἄκρον ὠργισμένος.

Παρατηρήσας ὅτι μικρά τις καχία καὶ ἐπίδειξις ἰσχύος εἶνε ἀναγκαία διὰ τοὺς Οὐαγογὸ καὶ ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ αὐτὰ τὰ δύο μ' ἐξέβαλον τῆς ἀνησυχίας, προσέτρεχον εἰς τὴν μάστιγά μου, τῆς ὁποίας οἱ κτύποι ὠμοιάζον χρότον τυφεκίου, καθ' ἣν περίπτωσιν μετεχειριζόμην αὐτὴν σκληρῶ τῷ τρόπῳ. Ἐνόσω οἱ θθαγενεῖς ἐξηκολούθουν μόνον νὰ με θαυμάζωσι καὶ νὰ συνομιλῶσιν ἀναμεταξύ των περὶ τοῦ χρώματος τοῦ προσώπου μου καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐνδυμασίας μου, διὰ τρόπον φιλοσοφικοῦ μακρόθεν καὶ ἐν σιωπῇ ἰστάμενος ἔβλεπον αὐτοὺς διασκεδάζων· ὁσάκις ὁμως περιστοιχοῦντές με μ' ἔσπρωχναν καὶ δὲν με ἄφιναν νὰ προχωρήσω, ὀλίγαι δυναταὶ καὶ ταχεῖαι μαστιγώσεις ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν διὰ τοῦ λωρίου μου ἀμέσως ἐκαθάριζαν τὴν ὁδόν.

Ὁ Πεμπέρας Περὲχ εἶνε παράδοξος γέρων ἀνὴρ, λίαν μικρόσωμος, καὶ ἤθελεν εἶσθαι ὅλως ἄσημος, ἂν δὲν ἦτο ὁ μέγιστος τῶν Σουλτάνων τῆς Οὐγγογῆς· εἶχε δὲ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ καὶ πολλὰς ἄλλας φυλάς. Μολονότι ἐπίσημος ἀρχηγὸς ἐνδύεται ἀπλούστερον πάντων τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ — πάντοτε ῥυπαρὸς, ἀκάθαρτος καὶ τὸ στόμα αἰσχροῦ· τὰ ἐλαττώματα ὁμως ταῦτα εἰσὶν ἀπλὰ ἰδιοτροπίαι· ὡς σοφὸς δικαστὴς, προεξέχει πάντων· οὐδεὶς δύναται νὰ παραβληθῇ αὐτῷ ὡς πρὸς τὴν δικαστικὴν τέχνην, δι' ἧς ξεγυμνώνει τοὺς ἐκ τοῦ κράτους αὐτοῦ διαβαίνοντας· πάντοτε ἔχει παρ' αὐτῷ ἀπατεῶνά τινα, ὅστις διαπραγματευό-

μενος μετὰ τῶν Ἀράβων ἐμπόρων, οἵτινες διαπραγματεύονται μετὰ τῆς πόλεως Οὐνυαννεμβέ κατ' ἔτος, ἀφαιρεῖ αὐτοῖς τὰ ὑφάσματα μὲ τρόπον ὄντως πονηρὸν καὶ ἄδικον, λίαν δὲ ταχέως δικάζει καὶ ἐξομαλύνει τὰς ὑποθέσεις τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ· πάντοτε ὁμῶς πρὸς τὸ συμφέρον του· δικαστικαὶ ἀποφάσεις, δυνάμεναι νὰ ἐπασχολήσωσι τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ πολὺν χρόνον, γίνονται μετὰ ταχύτητος θαυμαστῆς.

Ὁ Σέχ Χαμῆδ, ὅστις προσδιωρίσθη ὁδηγὸς τῶν νῦν διὰ τῆς χώρας Οὐγογόης ὁδευόντων ἡνωμένων κιρβανίων, ἦτο ἀνὴρ τόσον λεπτῆς καὶ μικρᾶς κατασκευῆς, ὥστε ἡδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ αὐτὸν ὡς τὸν ἀρχηγὸν τῆς χώρας· τοσοῦτον ὠμοίαζε τὸν μικρόσωμον μὲν ἀλλὰ πονηρὸν αὐτὸν Σουλτάνον. Ὁ Ἀραψ οὗτος ἔμπορος ἦτο τῷ ὄντι ἀναστήματος μικροῦ, εἶχεν ὁμῶς νοῦν μέγαν καὶ ἦτο εἰς ἄκρον πονηρός· ἦτο λίαν ἐνεργητικὸς περὶ τὸ ζυγίζειν καὶ μετρᾶν. Μόλις ἐφθάσαμεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἤρχισε νὰ περιφέρεται ἐντὸς τοῦ περιφράγματος, ταρασσῶν καὶ διευθετῶν τὰ ἐμπορεύματα καὶ τοὺς πάντας ἀνησυχῶν. Δὲν ἤθελε κατ' οὐδένα τρόπον ν' ἀναμιγνύωνται τὰ δέματά του καὶ οἱ σάκκοι του μετὰ τῶν ἰδικῶν μας· ὁσάκις τοῦτο ἐλάμβανε χώραν, ἐγίνετο ἄλλος ἐξ ἄλλου· οὐδ' ἔθετεν αὐτὰ πλησίον τῶν ἰδικῶν μας, ἀλλ' ἐστοίβαζεν αὐτὰ διὰ τρόπον ὅλως ἰδίου καὶ παραδόξου, ὁ ἴδιος ἐπιστατῶν εἰς τὴν φόρτωσιν, καὶ ἐκφόρτωσιν αὐτῶν· πάντοτε ἐξέλεγε τὸν καλῆτερον τρόπον διὰ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς ἡδύνατο νὰ διαφιλονεικήσῃ αὐτῷ τὴν θέσιν ἐκείνην. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος περιπατῶν δέκα ἕως δέκα πέντε μίλια τὴν ἡμέραν, δι' ὅλης τῆς ὁδοῦ μὲ λόγους αἰσχροὺς ὕβριζε τοὺς ὑπηρέτας του, καὶ οὐδέποτε ἔλεγε τι καλὸν, ἂν ὁ ἴδιος δὲν ἐπεστάτει εἰς αὐτό· ἐν βραχεὶ ἦτο ἀκάματος· δὲν ἐγνώριζε τί θὰ εἰπῇ κόπος.

Ὁ Σέχ Χαμῆδ εἶχε καὶ συνήθη τινὰ ἀλλήν ιδιότητα, τὴν ἐξῆς: — Ἐπειδὴ δὲν ἦτο πλούσιος, εἰργάζετο ψυχῇ τε καὶ σώματι νὰ ὠφεληθῇ ἐξ ἐκάστου σούκκου ἢ ὅτι ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα· ἦτο λίαν οἰκονόμος, δὲν ἠγάπα νὰ σπαταλᾷ τὰ ἐμπορεύματα αὐτοῦ· πᾶσα δὲ μεγάλη δαπάνη ἐφαίνετο κατατρώγουσα τὰ ζωτικὰ αὐτοῦ μέρη· πάντοτε ἐχλαίεν· ἡρώτων αὐτῷ τὸ αἷτιον τούτου· μοι ἔλεγεν ὅτι αἱ μεγάλαι δαπάναι τοῦ Οὐαγογὸ καὶ οἱ ὑπέρογκοι φόροι, οὗς

ἐζήτησαν οἱ Σουλτάνοι αὐτοῦ προξενούσιν αὐτῷ τὰ δάκρυα ταῦτα. Ἐνεκεν τῆς αἰτίας ταύτης, ὄντος αὐτοῦ τοῦ ὁδηγοῦ τῶν κιρβανίων, ἤμεθα βεβαιότατοι ὅτι δὲν ἠθέλομεν ἀρροπήσει πολὺ ἐν Οὐγογόη, ὅπου τὰ τρόφιμα ἐτιμῶντο τόσον ἀκριβά.

Ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἐφθάσαμεν ἐν Νυάμβουα, οὐδέποτε θέλει ἐξαλειφθῇ τῆς μνήμης τοῦ Χαμῆδ, ἐνόσω ζῇ ἔνεκεν τῆς ταραχῆς καὶ τῆς ἀνησυχίας, ἃς ὑπέστη κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην. Δυστύχημα μέγα τῷ ὄντι ἐπισυνέβη αὐτῷ· ἐνῷ ὁ δυστυχὴς ἐνησχολεῖτο ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατὰ τὴν συνήθειάν του ἐξετάζων καὶ ἐρευνῶν τὰ πάντα, οἱ ὄνοι του ἀπεπλανήθησαν ἐν τοῖς σιτοφόροις ἀγροῖς τοῦ Σουλτάνου Περπέρα Περέχ. Ἐπὶ ὥρας ὁλοκλήρους οὗτος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν του ἀνεζήτην τοὺς ἀποπλανηθέντας ὄνους· περὶ τὸ ἑσπέρας δὲ ἐπανῆλθον ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιτυχίας. Ὁ Χαμῆδ, κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν κατοίκων τῆς Ἀνατολῆς, ἤρχισε νὰ θρηνῇ, ὅτι μοῖρα κακὴ ἐπληξεν αὐτόν σκληρά, ἔνεκεν τῆς ὁποίας ἐζημιώθη πολὺ, ἀπωλέσας ὄνους τῆς Μοσχάτης ἀξίας ἑκατὸν ταλλήρων. Ὁ Σέχ Τάνης, γηραιότερος, ἐμπειρότερος καὶ σοφώτερος καθυπέβαλλεν αὐτῷ νὰ διακοινώσῃ τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ τῷ Σουλτάνῳ τῆς χώρας. Συμφώνως τῇ φρονίμῳ ταύτῃ συμβουλῇ, ὁ Χαμῆδ ἐπεμψε πρεσβείαν δύο δούλων πρὸς τὸν Σουλτάνον Περπέραν Περέχ, οἵτινες ἐπανελθόντες ἐπληροφόρησαν τὸν Χαμῆδ ὅτι οἱ δοῦλοι τοῦ Σουλτάνου εὔρον τοὺς δύο ὄνους τρώγοντας τὸν εἰσέτι ἄωρον ἀραβόσιτον, καὶ ὅτι ἂν ὁ Ἀραψ πρὸς τὸν ὁποῖον οὗτοι ἀνήκουσι δὲν πληρώσῃ ἐννέα δότι ὑφασμάτων, πρωτίστης ποιότητος, ὁ Σουλτάνος θέλει βεβαίως κρατήσῃ αὐτοὺς πρὸς ἀποζημίωσιν τοῦ σίτου τὸν ὁποῖον οὗτοι εἶχον φάγει. Ὁ Χαμῆδ ἦτο ἀπηλπισμένος. Ἐννέα δότι ὑφασμάτων πρωτίστης ποιότητος, ἀξίας Ἀμ. ταλ. 23 ἐν Οὐνυανυεμβέ, διὰ σῖτον ἀξίας μόλις ἐνὸς σουκκου, ἐφαίνοντο εἰς τὸν νοῦν του ὑπέρογκος αἵτησις· ἂν ὅμως δὲν ἐπλήρωνεν αὐτὰ τί θὰ ἐγίνοντο τὰ ἑκατὸν αὐτοῦ τάλληρα — ἀντίτιμον τῶν δύο ὄνων του ; Ἐπορεύθη ὁ ἴδιος πρὸς τὸν Σουλτάνον ἵνα ὑποδείξῃ αὐτῷ τὴν ὑπέρογκον ταύτην αὐτοῦ αἵτησιν καὶ προσπαθήσῃ νὰ πείσῃ αὐτόν νὰ δεχθῇ ἐν σουκκον, οὕτινος ἡ ἀξία ἦτο διπλασία τῆς τοῦ σίτου, ὃν τὰ ζῶά του ἔφαγον. Ἀλλ' ὁ Σουλτάνος ἦτο κατ' ἐκεί-

νην τὴν ὥραν μεθυσμένος καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ δεχθῇ αὐτόν διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ὅθεν ἔπεμψε τὸν ἀπεσταλμένον αὐτοῦ, κακοῦργόν τινα Οὐνυαμουέζον, ὅπως διαπραγματευθῇ μετὰ τοῦ Χαμηδὲ περὶ τῆς ὑποθέσεως αὐτοῦ. Παρὰ πᾶσι σχεδὸν τοῖς Σουλτάνοις τῆς Οὐγογόης ὑπάρχει εἰς Οὐνυαμουέζον, ὁ ὁποῖος χρησιμεύει αὐτοῖς ὡς δεξιὰ χεὶρ, πρῶτος σύμβουλος, πρωθυπουργὸς καὶ δῆμιος, πρόθυμος πρὸς πάντα, ἐκτὸς πρὸς τὸ γενικὸν καλόν· οἱ δὲ Οὐνυαμουέζοι οὗτοι ὑπουργοὶ εἶνε τόσον γελοῖοι, δόλιοι, πονηροὶ καὶ ἀχάριστοι, ὥστε καθίστανται συχνάκις ἀνυπόφοροι· βλέπων δέ τις ἓνα ἐξ αὐτῶν καὶ στοχαζόμενος ὅτι ὁ γελωτοποιὸς οὗτος εἶνε τὸ πρῶτιστον καὶ μόνον μέλος τοῦ συμβουλίου Μγόγου Σουλτάνου, αἰσθάνεται ἐντὸς τοῦ τι τὸ ὁποῖον ὠθεῖ αὐτόν νὰ βλάβῃ σημαντικῶς τὸν ἄνθρωπον αὐτόν· οἱ ὑπέρογκοι φόροι, δι' ὧν ἀπογυμνοῦνται οἱ δυστυχεῖς Ἀραβες ἔμποροι, ὑπὸ τῶν κακούργων τούτων πρωθυπουργῶν ἀποφασίζονται. Ὁ Σέχ Χαμηδὲ εὔρε τὸν Οὐνυαμουέζον τοῦτον σύμβουλον σκληρότερον τοῦ Σουλτάνου· ἀπῆτει ἀκριβῶς ἐννέα δότι ὑφασμάτων πρωτίστης ποιότητος, ὅπως δώσῃ αὐτῷ ὀπίσω τοὺς ὄνους τοῦ. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ ὑπόθεσις αὕτη μὴ ἐξομαλυνθεῖσα ἔμεινεν ἐκκρεμῆς· νῦν δύνανταί τις νὰ εἰκάσῃ κατὰ πόσον ὁ Χαμηδὲ ἠδυνήθη νὰ κοιμηθῇ τὴν νύκτα τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Ἐντούτοις, ἡ ἀπώλεια τῶν ὄνων, ὁ ὑπέρογκος φόρος καὶ ἡ ἀγωνιώδης νύξ τὴν ὁποίαν ἐν ἀγρυπνίᾳ διήλθεν ὁ Χαμηδὲ, ἀπέβησαν, ὡς κατόπιν ἀπεδείχθη, ἐπὶ καλοῦ· καθότι, περὶ τὸ μεσονύκτιον, ληστής Μγόγος εἰσῆλθεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ καθ' ἣν στιγμὴν προσεπάθη νὰ κλέψῃ ἐν δέμα ὑφάσματος, συνελήφθη ἐπ' αὐτοφῶρῳ ὑπὸ τοῦ ἀγρύπνου καὶ παρωργισμένου Ἀραβος, ὅστις λαβὼν τὸ πυροβόλον ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ ληστοῦ· ἡ δὲ βολὴ ἐσύριξε παρὰ τὸ οὖς τοῦ κακούργου ἀνδρός.

Παρ' ἐκάστου τῶν ἀρχηγῶν τῶν κερβανίων ὁ Οὐνυαμουέζος ἀπεσταλμένος ἔλαβεν ὡς φόρον διὰ τὸν μέθυσον αὐτοῦ αὐθέντην δέκα καὶ πέντε δότι· παρὰ δὲ τῶν ἄλλων ἐξ κερβανίων ἐξ δότι ἀπὸ ἑκαστον, ἥτοι πεντήκοντα καὶ ἐν δότι ὁμοῦ· τὴν ἐπαύριον δὲ ὅτε ἐμέλλομεν νὰ κινήσωμεν ἦλθε πάλιν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ζητῶν τὰ ἐννέα δότι, καὶ οὐδὲν ἦτο διατεθειμένος νὰ χάρισῃ αὐτῷ· ὁ ἀτυχὴς λοιπὸν

Σέχ Χαμηδ ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ αὐτῷ τὰ ζητούμενα δότι, ὅπως λάβῃ ὀπίσω τοὺς ὄνους του.

Διελθόντες τοὺς σιτοφόρους ἀγροὺς τοῦ Πεμπέρα Περὲχ εἰσῆλθομεν ἐντὸς ἐκτεταμένης καὶ εὐρείας πεδιάδος, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιφάνεια ὠμοίαζε κατὰ τὴν ὁμαλότητα λίμνην γαληνιαίων ὑδάτων· ἐκ τοῦ μέρους τούτου οἱ Οὐαγογὸ προμηθεύονται τὸ ἄλας αὐτῶν. Ὁ ἀλικὸς οὗτος ἀγρὸς ἐκτείνεται δυτικῶς ἀπὸ Κανυένυης μέχρι τῶν ἀπωτάτων ὁρίων τῆς Οὐχοῦμπας καὶ τῆς Οὐβαναράμας· παρέχει δὲ πολλὰς μεγάλας συναγωγὰς ἀλμυροῦ καὶ πικροῦ ὕδατος, τῶν ὁποίων αἱ χαμηλαὶ ὄχθαι εἰσὶ κεκαλυμμέναι ὑπὸ νιτρικῶν ἀφρῶν, προσερχομένων ἐκ τοῦ νίτρου, ὅπερ μετὰ τοῦ ὕδατος εἶνε ἀναμειγμένον. Μετὰ δύο ἡμέρας ἀνελθόντες τὴν ὑψηλὴν σειρὰν τῶν ὀρέων, ἅτινα χωρίζουσι τὴν Οὐγογόνην ἀπὸ τῆς Οὐϊάνζης εἶδομεν τὴν θεὰν τῆς ἐκτεταμένης ἀλικῆς πεδιάδος περιλαμβανούσης ἑκατὸν τετραγωνικὰ μίλια. Πιθανὸν νὰ ἠπατήθην, ἀλλὰ μοὶ ἐφάνη ὅτι εἶδον μεγάλην ἑκτασιν ὑδάτων χρώματος κυανοῦ καὶ ψαροῦ, ἐξ οὗ εἰκάζω ὅτι ἡ ἀλικὴ αὕτη πεδιάς δὲν εἶνε ἄλλο ἢ γωνία τις μεγάλης ἀλικῆς λίμνης. Οἱ Οὐαχοῦμπας, οἵτινες κατὰ πλήθη οἰκίζουσι τὴν μεταξὺ Νυάμβουας καὶ τῶν ὁρίων τῆς Οὐϊάνζης χώραν, ἔλεγον πρὸς τοὺς στρατιώτας μου ὅτι πέραν πρὸς βορρᾶν ὑπάρχει μία «Μάξι Κοῦβα».

Ἡ Μιζάνζα, ὁ ἀμέσως μετὰ τὴν Νυάμβουαν σταθμὸς ἡμῶν, κεῖται ἐντὸς ἄλσους φοινίκων, εἰς ἀπόστασιν δέκα καὶ τριῶν μιλίων ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφίξιν ἡμῶν ἐσκεπάσθη καλῶς μετὰ πολλὰ ἐφαπλώματα, μαστιζόμενος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ διαλείποντος πυρετοῦ, ὁ ὁποῖος πρῶτον μὲ εἶχε προσβάλλει κατὰ τὴν διάβασιν τῆς Μαρέγγας Μκάλης. Ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ σταματήσω μίαν ἡμέραν ἐνταῦθα, ὅπως δυνηθῶ καὶ λάβω τακτικὰς δόσεις κινίνης πρὸς τελείαν τῆς νόσου θεραπείαν· παρεκάλεσα λοιπὸν τὸν Σέχ Τάνην νὰ εἰπῇ πρὸς τὸν Χαμηδ νὰ σταματήσωμεν ὅλοι μέχρι τῆς αὔριον· καθότι ἄλλως ἤθελεν εἶσθαι δι' ἐμὲ ὅλως ἀδύνατον νὰ προχωρήσω εἰς τὸ ἐσωτερικόν, χωρὶς νὰ θεραπευθῶ ἐντελῶς· διότι ἡ τρομερὰ καὶ φρικώδης αὕτη ἀσθένεια, ἥτις διηνεχῶς μὲ ἐκράτει, μὲ εἶχε μεταβάλλει πλέον εἰς ἀπλοῦν σκελετόν, μόνον δὲ δέρμα καὶ ὅσα μοὶ ἔμενον. Ὁ Χαμηδ σπεύδων νὰ φθάσῃ εἰς Οὐ-

νυαννεμβέ ὅπως διαπραγματευθῇ τὰ ὑφάσματα του πρὶν ἢ τὰ ἄλλα κερβάνια φανῶσιν ἐν τῇ ἀγορᾷ, πρῶτον ἀπήντησεν ὅτι δὲν θέλει, ὅτι δὲν δύναται νὰ σταματήσῃ διὰ τὸν λευκόν. Ὅτε ὁ Τάνης μοι διεκοίνωσε τὴν ἀπόφασίν του ταύτην, εἶπον αὐτῷ νὰ εἰπῇ πρὸς τὸν Χαμήδ ὅτι, τοῦ λευκοῦ μὴ ἐπιθυμοῦντος νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὸν ἢ πᾶν ἄλλο κερβάνιον, δύναται ἀμέσως ν' ἀναχωρήσῃ· ὅτι ὁ λευκὸς ἐπιθυμεῖ μεγάλως ν' ἀναχωρήσῃ ὁ Χαμήδ καὶ ν' ἀφήσῃ αὐτὸν ἥσυχον, καθότι εἶνε ἀρκούντως ἰσχυρὸς τὰ ὄπλα, ὅπως διαβῇ μόνος του τὴν χώραν Οὐγογόην. Ὁ Τάνης μετεβίβασε τὰ ἄνω πρὸς τὸν Χαμήδ· τὴν νύκτα ἐκείνην δὲν ἠκούσθη τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ κερβανίου τοῦ Ἀραβος· οὐδὲ τὴν ἐπαύριον τὸ ἐσπέρας ἠκούσθη τὸ κέρας, δι' οὗ ἐπρόκειτο νὰ δοθῇ τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως, ἣν τοσοῦτον ἐπόθει ὁ Σέχ Χαμήδ· εἰς τρόπον ὥστε δὲν ἀνεχώρησε· ποία ὁμῶς αἰτία μετέβαλε τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀραβος, ἀγνοῶ.

Ἐνωρὶς τὴν πρωτὴν ἤρχισα τὰς δόσεις τῆς κινίνης· τὴν 6ην ὥραν Π. Μ. ἔλαβον τὴν δευτέραν δόσιν· πρὸ τῆς μεσημβρίας ἔλαβον τέσσαρας ἔτι δόσεις, ἥτοι πεντήκοντα κόκκους κινίνης· τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε καλόν· καθότι ἡ φλανέλα μου, τὰ λινά μου ἐνδύματα καὶ τὰ ἐφαπλώματά μου κατεβράχχισαν ὑπὸ τοῦ ἰδρώτος, τὸν ὅποιον ἔχυσα. Μετὰ μεσημβρίαν ἠγέρθην λίαν εὐχαριστημένος ὅτι ἡ ἀσθένεια, ἣτις ἐπὶ δέκα καὶ τέσσαρας ὅλας ἡμέρας μ' ἐκράτει, ὑπέπεσεν ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν τῆς κινίνης πρὸς τὸ παρὸν ὀλοτελῶς, καθότι ἡσθανόμην ἐμαυτὸν ἐντελῶς καλά.

Τὴν ἡμέραν ταύτην ἡ ὑψηλή μου σκηνὴ καὶ ἡ Ἀμερικανικὴ σημαία, ἣτις πάντοτε ἐκυμάτιζεν ἄνω τοῦ κεντρικοῦ αὐτῆς πόλου, ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ Σουλτάνου τῆς Μιζάνζας, ὅστις δι' ἐπισκέψεως ἦλθε νὰ με τιμήσῃ. Οὗτος μεταξὺ τῶν Ἀράβων ἦτο περιβόητος ὡς βοηθήσας τὸν Μάνουαν Σέραν ἐν τῷ κατὰ τοῦ Σέχ Σναί μπὶν Ἀμέρ πολέμῳ αὐτοῦ· πρὸς τούτοις καὶ ὁ διάσημος περιηγητὴς Βόρτων μεγάλως ἐπαινεῖ αὐτὸν ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ, καὶ ἀκολούθως ὁ περιβόητος Σπήκ· ἐπειδὴ δὲ ἐφημίζετο ὡς ὁ δεύτερος κατὰ τὴν ἰσχὺν ἐν Οὐγογόῃ ἐρχηγός, διὰ τοῦτο μεγάλην εἶχον περιέργειαν νὰ ἴδω αὐτόν. Ἀμα ὡς ἡ θύρα τῆς σκηνῆς μου ἐσηκώθη, ὅπως ἐμβῇ, ὁ Σουλτάνος τοσοῦτον ἐξεπλάγῃ ἐπὶ τῇ θεᾷ τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς

καὶ καλῆς διατάξεως τῆς σκηνῆς μου, ὥστε τὸ ῥυπαρὸν αὐτοῦ Βαρσάτι ὕφασμα, ὅπερ μόνον ἄνευ ἄλλου τινὸς ἐπρόφυλαττεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ψύχους τῆς νυκτὸς καὶ ἀπὸ τοῦ καύσωνος τῆς ἡμέρας, ἔπεσεν ἐπὶ τῶν ποδῶν του· καθότι ὁ γηραιὸς μονάρχης ἰδὼν τὸ ἐσωτερικὸν τῆς σκηνῆς μου καὶ ὑπὸ ἐκπλήξεως τιναχθεὶς ἄφησε τὸν ποδῆρήν χιτῶνά του, ὅστις πεσὼν κατὰ γῆς ἐγύμνωσεν αὐτὸν ὀλοτελῶς· ἰδὼν δὲ τὸ ἐρρύτιδωμένον καὶ ἡλιοκαμένον λείψανον τοῦ γέροντος μονάρχου, ἐσκέφθη ὅτι εἰς τὴν ἀνδρικήν ἡλικίαν του θὰ εἶχε σῶμα πυργοειδές. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ, νέος δέκα καὶ πέντε περίπου ἐτῶν, προσεκτικὸς εἰς τὰς ἀδυναμίας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἔσπευσε μεθ' υἱικοῦ σεβασμοῦ νὰ ἐνθυμήσῃ αὐτῷ τὴν γυμνότητα αὐτοῦ· μεθ' ὃ, ὁ γέρων μονάρχης, γελάσας κρυφίως ἐπὶ τῷ συμβάντι τούτῳ, ἀνέλαβε τὴν εὐτελεῖα αὐτοῦ ἐνδυμασίαν καὶ καθήσας κατὰ γῆς ἤρχισε νὰ θαυμάζῃ καὶ διὰ ψυθιρισμῶν νὰ ἐπιδεικνύῃ τὸν θαυμασμόν αὐτοῦ πρὸς τὴν σκηνὴν καὶ τὰ παράδοξα ἀντικείμενα ἅτινα συνίστων τὰς ἀτομικὰς ἐνδυμασίας καὶ ἀποσκευὰς τοῦ Μουσούγγου. Ὁ θαυμασμὸς τοῦ Σουλτάνου τῆς Μιζάνζας ἦτο μέγας· ἂν ἐντὸς τοῦ μεγάλοπρεποῦς καὶ παγχρύσου αὐτοῦ μεγάρου τοῦ Βυζαντίου ἔθετον Βαράγγιον στρατιώτην, ἤθελε μὲν οὗτος θαυμάσει οὐχὶ ὅμως καὶ μέχρι τοσοῦτου βαθμοῦ ἐκπλαγῇ ὥς ὁ Σουλτάνος τῆς Μιζάνζας ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς ἐν Μέσῃ Ἀφρικῇ ἐστημένης σκηνῆς μου. Μετὰ τινὰς στιγμὰς ὁ θαυμασμὸς τοῦ Σουλτάνου μετετράπη εἰς ἡλιθίαν ἐκπλήξιν· ἰδὼν τὴν τράπεζαν, ἐφ' ἧς κεράμικα τινὰ ἀγγεῖα καὶ τινὰ βιβλία—ἅτινα μαζὴ μου ἔφερον—ἔκειντο, ἰδὼν τὴν κρεμαστὴν κλίνην μου, ἣτις ἐφάνη αὐτῷ ὥς ὑπὸ μαγείας τινὸς ἄνωθεν κρεμαμένη, παρατηρήσας τὰ δέματα ἐντὸς τῶν ὁποίων ἦσαν τὰ ὕφασματά μου, εἶπε:—«Χί-λέ! Ὁ Μουσούγγου εἶναι μέγας Σουλτάνος, ὅστις ἦλθεν ἀπὸ τὴν πατρίδα του, ὅπως ἰδὼν τὴν Οὐγογόην». Μεθ' ὃ ἤρχισε νὰ μὲ βλέπῃ κατὰ πρόσωπον ἀσκαρδαμυκτεῖ, ὅτε πάλιν ἀπὸ νέας ἐκπλήξεως καταληφθεὶς ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ χρώματος τοῦ δέρματός μου καὶ τῆς εὐθύτητος τῆς κόμης μου, μοὶ ἀπηύθυνεν ἐρώτησιν παράξενον καὶ γελοῖαν, τὴν ἐξῆς: «Διὰ ποῖον λόγον εἰς τὸν κόσμον εἶμαι ἐγὼ λευκόδερμος, ἐνῶ τὸ δέριμα τοῦ λαοῦ του εἶχε γεῖναι τόσον μαῦρον ὡς τοῦ ἡλίου;» Μεθ' ὃ ἔδειξα αὐτῷ τὸν ἐκ

φελλοῦ πῖλον μου, τὸν ὁποῖον ἐδοκίμασεν εἰς τὴν ἐριοειδῇ (μαλλιαρὴν) κεφαλὴν τοῦ πρὸς μεγάλην αὐτοῦ καὶ ἡμῶν διασκέδασιν. Ἀκολούθως ἔδειξα αὐτῷ τὰ πυροβόλα· ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου τούτου λαβὼν εἰς χεῖρας τὸ Ἀμερικανικὸν ραβδωτὸν Winchester—τὸ ὁποῖον ῥίπτει ἐπανειλημμένως βολὰς δέκα τρεῖς—ἐπλήρωσα τοῦτο· μεθ' ὃ ἐδοκίμασα αὐτὸ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ, ὅπως δείξω πρὸς αὐτὸν τὴν ἀξιοσημείωτον φυσικὴν αὐτοῦ δύναμιν. Ὁ σουλτάνος ἰδὼν δέκα τρεῖς βολὰς ἐν ἀκαρεῖ ἐκ τοῦ στόματος ἑνὸς πυροβόλου μετὰ δυνάμεως εἰς τοιαύτην ἀπόστασιν ριφθεῖσας ἐξεπλάγη τοσοῦτον, ὥστε ὁ λίγον ἔλειψε νὰ τὰ χάσῃ· μεθ' ὃ συνελθὼν ἐκ τοῦ τρόμου εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐμβάλει αὐτὸν ὁ κρότος καὶ ἡ ἰδιότης τοῦ πυροβόλου μου, ἐξέφρασε τὴν ιδέαν τοῦ εἰπὼν ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον δύναται οἱ Οὐαγογὸ ν' ἀντιπαραταχθῶσι κατὰ τοῦ λευκοῦ εἰς μάχην· καθότι ὅπουδῆποτε ἤθελεν εὐρεθῇ Μγόγος τις, τοιοῦτον πυροβόλον ἀμέσως ἤθελε φονεύσει αὐτόν. Μετὰ ταῦτα ἔδειξα αὐτῷ καὶ τὰ ἄλλα μου πυροβόλα, ἐξηγήσας αὐτῷ ἑνὸς ἐκάστου τὸν μηχανισμόν καὶ τὰς διαφόρους ἰδιότητας, μέχρις οὔ, ἰδὼν τὰ πλούτη μου καὶ τὴν δύναμίν μου μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ εἶπέ μοι ὅτι θέλει μοι πέμψει πρόβατον ἢ αἶγα, καὶ ὅτι θέλει εἶσθαι ἀδελφός μου. Ὑψαρίστησα αὐτόν διὰ τὴν τιμὴν ταύτην, ὑποσχεθεὶς συνάμα ὅτι δέχομαι ὅ,τι δῆποτε εὐαρεστεῖται νὰ μοὶ πέμψῃ. Κατὰ παρακίνησιν τοῦ Σέχ Τάνη, ὅστις εἰς τὴν περίστασιν ταύτην διηρμήνευε, καὶ ὁ ὁποῖος μοὶ εἶπεν ὅτι οἱ Οὐαγογὸ Σουλτάνοι δὲν πρέπει ν' ἀναχωρῶσι μὲ τὰς χεῖρας κενὰς μὴ ὄντες εἰς τοῦτο συνηθεισμένοι, ἔκοψα ἐν σοῦκκον Κανίχι καὶ προσέφερα τοῦτο πρὸς τὸν Σουλτάνον, τὸ ὁποῖον οὗτος ἐξετάσας καὶ μετρήσας ἡρνήθη αὐτὸ διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ λευκὸς ὢν τοσοῦτον μέγας Σουλτάνος δὲν πρέπει νὰ κατέρχηται εἰς τοσοῦτον μικροπρεπείας δίδων πρὸς ἕνα Σουλτάνον ἐν μόνον σοῦκκον ὑφάσματος. Προηγούμενως ὁ Σουλτάνος αὐτὸς εἶχε λάβει ἐκ τῶν κερθανίων δώδεκα δότι ὡς φόρον· ἐσκέφθη λοιπὸν ὅτι καὶ τὸ ἐν τοῦτο σοῦκκον ἦτο πολὺ δι' αὐτόν· ἐπειδὴ ὅμως εἶχε κατὰ νοῦν νὰ μοὶ πέμψῃ πρόβατον ἢ αἶγα, διὰ τοῦτο εἶπον ὅτι ἐν σοῦκκον ὑφάσματος περιπλέον δὲν μοῦ κάμνει οὐδὲ κρύον οὐδὲ ζέστην.

Ὁ Σουλτάνος ἀνεχώρησε· μετὰ τινας στιγμὰς, συνεπῆς εἰς τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ, μοι ἔπεμψε μέγα καὶ ὠραῖον πρόβατον, μὲ παχείαν οὐράν, βαρὺ καὶ παχὺ, μηνύσας μοι πρὸς τούτοις ὅτι «ἐπειδὴ τώρα εἶμαι ἀδελφός του, πρέπει νὰ πέμψω καὶ ἐγὼ πρὸς αὐτὸν τρία δότι καλοῦ ὑφάσματος». Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀξία τοῦ προβάτου μόλις ἀνήρχετο εἰς ἓν καὶ ἥμισυ δότι, ἡρνήθην καὶ πρόβατον καὶ ἀδελφικὴν τιμὴν, μηνύσας πρὸς τὸν Σουλτάνον ὅτι, πράξας τὸ καθήκον μου, πληρώσας αὐτῷ τὸν συνήθη φόρον καὶ δωρήσας αὐτῷ ἓν δότι Κανίκι, δὲν μοι συμφέρει νὰ δώσω καὶ ἄλλο ὕφασμα, χωρὶς νὰ λάβω ὅλην τὴν ἀξίαν τοῦ ὑφάσματος εἰς τρόφιμα ἢ ὅ,τι δῆποτε ἄλλο.

Τὸ ἀπόγευμα εἰς ἔτι τῶν ὄνων μου ἀπέθανε, καὶ τὴν νύκτα αἱ ὕαιναί κατ' ἀγέλας συνεσωρεύθησαν πέριξ τοῦ πτώματος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον κατέφαγον. Οὐλιμέγγος ὁ κυνηγός, πρῶτος ἐκ τῶν Οὐαγγουάνων, μου πυροβολιστής, ἐξελθὼν ἐπέτυχε νὰ φονεύσῃ δύο ἐξ αὐτῶν, τὰς μεγαλητέρας· ἡ μία τούτων ἐκ τοῦ ἄκρου τῆς ρινὸς μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς οὐρᾶς εἶχε μῆκος ἐξ ποδῶν· ἡ δὲ περιφέρεια τῆς μέσης αὐτῆς ἦτο τριῶν ποδῶν.

Τὴν 4ην Ἰουνίου ἐκινήσαμεν ἐκ Μιζάνζας, διευθυνθέντες πρὸς δυσμὰς· διέβημεν πολλὰ ἔλη ἀλμυροῦ ὕδατος καὶ μετὰ τριῶν μιλίων ὁδοιπορίαν ἀκριβῶς πρὸς δυσμὰς, ἐτράπημεν βορειοδυτικῶς, ὁδεύοντες παρὰ τὰς βάσεις τῆς σειρᾶς τῶν χαμηλῶν λόφων, οἵτινες χωρίζουσι τὴν Οὐγογόην ἀπὸ τῆς Οὐϊάνζης.

Μετὰ τρίωρον ὁδοιπορίαν ἐσταματήσαμεν ὀλίγον εἰς τὸ Μικρὸν καλούμενον Μουκονδόκου, ὅπως διαπραγματευθῶμεν περὶ φόρου μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ἀρχηγοῦ, ὅστις κυβερνᾷ εἰς τὸ κυρίως καλούμενον Μουκουδόκου. Ὁ Σουλτάνος οὗτος ἠρκέσθη εἰς τρία μόνον δότι· ἡ δὲ χώρα, ἥς ἄρχει, περιλαμβάνει δύο μόνον χωρία, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ ποιμένων Οὐαχούμπας καὶ ἀποστατῶν Οὐαχέχων κατοικούμενα. Οἱ Οὐαχούμπας ζῶσιν ἐντὸς κωνικῶν καλυβῶν διὰ κόπρων δαμάλεων ἐμπλαστρωμένων, αἱ ὁποῖαι ἔξωθεν εἰσὶ κατὰ πάντα ἐμφερεῖς ταῖς τῶν Ταρτάρων σκηναῖς ἐν Τουρκεστάνῃ.

Οἱ Οὐαχούμπας, καθόσον ἐγὼ εἶδον αὐτοὺς, εἶνε φυλὴ ὠραία καὶ λεπτὴ. Οἱ ἄνδρες εἰσὶ πραγματικῶς ὠραῖοι, ὑ-

ψηλοὶ, μὲ κεφαλὰς μικράς, τῶν ὁποίων τὰ πρόσθια μέρη ἐξέχουσιν μογάλως· τὰ χεῖλη των δὲν εἶνε παχέα, οὐδ' ἡ ῥίς αὐτῶν πλατεῖα· τοῦναντίον τὸ στόμα εἶνε λίαν καλῶς κεκομμένον, λεπτὸν καὶ μικρόν· ἡ ῥίς αὐτῶν εἶνε κατὰ πάντα Ἑλληνική· καὶ τοῦτο ἦν τοσοῦτον κοινὸν παρὰ τῇ φυλῇ ταύτῃ, ὥστε ἀμέσως ὠνόμασα αὐτοὺς Ἑλληνας τῆς Ἀφρικῆς. Οἱ μηροὶ αὐτῶν δὲν εἶνε χονδρώδεις ὡς οἱ τῶν Οὐαγογῶ καὶ τῶν ἄλλων φυλῶν, ἀλλὰ μακροὶ καὶ εὐμορφοί, καθαροὶ ὡς αἰγάγρου. Οἱ λαιμοὶ αὐτῶν εἶνε μακροὶ καὶ λεπτοί, αἱ δὲ κεφαλαὶ αὐτῶν στηρίζονται μετὰ χάριτος ἐπὶ τῶν ὠραίων αὐτῶν λαιμῶν. Ἀθληταὶ ἐκ νεότητος αὐτῶν, ποιμενικῶς ἀνατετραμμένοι, οὐδεμίαν πρὸς ἄλλας φυλὰς γαμικὴν ἐπιμιξίαν ἔχοντες, τὴν φυλὴν αὐτῶν καθαράν καὶ ἀγνὴν διατηροῦντες, δύνανται πάντες νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς μέγα ἀντικείμενον μελέτης εἰς τὸν γλύπτην, ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποθανατίσῃ ἐν μαρμάρῳ Ἀντίνοον, Ὑλαν, Δάφνην, ἢ Ἀπόλλωνα. Αἱ γυναῖκες ὡσαύτως εἶνε ὠραῖαι καὶ θελκτικαὶ ὡς οἱ ἄνδρες, ἔχουσι δέρμα καθαρὸν καὶ ἐβένινον, οὐχὶ μέλαν ὡς ἄνθραξ, ἀλλὰ χρώματος μελάνης. Ἐκ τῶν ὠτων αὐτῶν κρέμονται σπειροειδεῖς δακτύλιοι ἐξ ὀρειχάλκου· κατὰ τὸν λαιμὸν φέρουσι περιδέραια· πρὸς τοῦτοις κατὰ τὴν μέσσην τοῦ σώματος αὐτῶν φοροῦσι ζώνην σπειροειδῆ ἐξ ὀρειχαλκίνου σύρματος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ὑποβαστάζειν τὰ παχέα καὶ εὐμορφα αὐτῶν δέρματα, τὰ ὁποῖα κατὰ πτυχὰς περὶ τὸ σῶμα αὐτῶν διπλοῦνται καὶ ἐκ τῶν ὤμων των ἐξαρτῶμενα σκεπάζουσι τὸ ἥμισυ μέρος τοῦ στήθους μέχρι τῶν γονάτων αὐτῶν κατερχόμενα.

Οἱ Οὐαχέχοι δύνανται νὰ κληθῶσι Ῥωμαῖοι τῆς Ἀφρικῆς.

Ἀναλαβόντες τὴν πορείαν ἡμῶν, μετὰ μιᾶς ὥρας ἀνάπαυσιν ἐφθάσαμεν μετὰ τέσσαρας περίπου ὥρας εἰς τὸ κυρίως καλούμενον Μουκουδόκου. Τὸ ἄκρον τοῦτο τῆς Οὐγογότης εἶνε λίαν πολυπληθές. Τὰ χωρία τὰ κείμενα περίξ τοῦ κεντρικοῦ περιφράγματος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διαμένει ὁ Σουλτάνος Σουαρούρου, εἰσὶ τριάκοντα καὶ ἐξ τὸν ἀριθμόν. Οἱ ἐκ τῶν διαφορῶν τούτων χωρίων συναζόμενοι πρὸς θεάν τῶν λευκοδέρμων ἀνθρώπων, οἵτινες ἔφερον ἐνδύματα θαυμάσια καὶ ὠραῖα καὶ εἶχον εἰς τὰς χεῖράς των τὰ θαυμασιώτερα ὅπλα—πυρόβολα τὰ ὁποῖα ἐκρότουν τόσον τα-

χέως, ὅσον δύναται τις νὰ μετρήσῃ εἰς τὰ δάκτυλά του,— ἦσαν τοσοῦτοι τὸν ἀριθμὸν, τοιαύτη δὲ ἡ ὀχλαγωγία τῆς ἀγέλης ταύτης τῶν ἀγρίων ἀνθρώπων, ὥστε πρὸς στιγμὴν ἐνόμισα ὅτι οὗτοι συναγελάζονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οὐχὶ βεβαίως μόνον περιεργείας ἔνεκεν, ἀλλ' ἐτέρου τινὸς ἔνεκεν σχεδίου, ἀπαιτοῦντος τοσαύτην κίνησιν, καὶ ταχύτητα, καὶ ταραχὴν, καὶ ὀχλαγωγίαν, καὶ φωνάς, τὰς ὁποίας ἀκούων τις ἔτρεμε σύσσωμος· πρὸς τοῦτοις καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν προσερχομένων ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ἦν ἐπορευόμεθα ἦν μέγας, ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ τρόπος αὐτῶν ἀπερίγραπτος. Σταματήσας ἠρώτησα αὐτοὺς τί τρέχει, τί θέλουσι, καὶ διὰ ποῖον λόγον φωνάζουσι τοιουτοτρόπως; Εἷς εὐσαρκος κακοῦργος, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ταραχοποιῶ ἀγέλης εὕρισκόμενος, ὑπολαβὼν τὴν ἐρώτησίν μου ὡς δῆλωσιν ἐχθροπραξιῶν, ἀμέσως ἤγειρε τὸ τόξον αὐτοῦ, ἀλλὰ μέχρις οὗ προφθάσῃ νὰ θέσῃ καὶ τὸ βέλος ἐπὶ τῆς χορδῆς, ὅπως τὸ σύρῃ κατ' ἐμοῦ, τὸ πιστόν μου Winchester μὲ δέκα καὶ τρεῖς φονικὰς βολὰς ἦτο ἕτοιμον, καὶ ἤθελον ἤδη ἐκपुरσοκροτήσῃ, ἀλλ' ἐπερίμενα νὰ ἴδω πρῶτον τὸ βέλος εἰς τὸν ἀέρα καὶ μετὰ νὰ ἐκσφενδαγίσω τὰς μολυβδίνους θανατηφόρους βολὰς κατὰ τοῦ ἀναιδοῦς πλήθους, τὸ ὁποῖον ἰδὼν τὸ φονικὸν ὄπλον μου ἕτοιμον πρὸς ἐκपुरσοκρότησιν ἔσπευσε νὰ φύγῃ ταχέως ὡς συνηγελάσθη, ἀφῆσαν τὸν εὐσαρκον Θερσίτην καὶ δύο ἢ τρεῖς ἀμφιρρόπους ἀνδρας τῆς φυλῆς του, κατὰ τάξιν ἔμπροσθεν τοῦ φονικοῦ ὄπλου μου πρὸς τυφεκισμόν ἱσταμένους. Ἡ αἰφνιδία αὕτη διασκόρπισις τῆς συρφετώδους ἀγέλης, ἣτις πρὸ μιᾶς μόλις στιγμῆς ὠλόλυξε καὶ πάταγον μέγαν ἐπροξένει, μ' ἔκαμε νὰ καταβιβάσω τὸ πυροβόλον μου καὶ νὰ παραδοθῶ εἰς γέλωτας καὶ καγχασμοὺς διὰ τὴν αἰσχρὰν καὶ ἀτιμον φυγὴν τῶν θαρράλεων τούτων Ἀλεξάνδρων. Οἱ Ἀραβες τοσοῦτον ἐφοβήθησαν αὐτοὺς διὰ τὴν τόλμην καὶ τὴν ἀναιδείαν αὐτῶν, ὥστε προσῆλθον ὅπως κάμωσιν ἀναχωχὴν ὀπλων, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπέτυχον πρὸς εὐχαρίστησιν ἐκάστου. Μόλις διὰ λόγων τινῶν ἤρχισαμεν νὰ ἐξηγώμεθα, ἡ ἀγέλη ἦλθεν ὀπίσω πολὺ μεγαλητέρα τὸν ἀριθμὸν ἢ πρότερον· ὁ δὲ Θερσίτης, ὅστις ἐγένετο αἷτιος τῆς στιγμιαίας ταύτης ταραχῆς ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ κατησχυμένος ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς κοινῆς γνώμης. Μετὰ τῆς ἀγέλης, ἣτις ἦλθε

δευτέραν φοράν, προσήλθε καὶ ἀρχηγὸς τις, ὁ ὁποῖος, ὡς κατόπιν ἔμαθον, ἦτο δεύτερος μετὰ τὸν Σουλτάνον Σουαρούρου· ὁ ἀρχηγὸς οὗτος μαθὼν τὸν κακὸν τρόπον δι' οὗ προσηνέχθησαν τὰ πλήθη πρὸς τὸν «Λευκόδερμον Ξένον» ἤρχισε νὰ ἐπιπλήττῃ αὐτοὺς διὰ τῶν ἐξῆς λόγων :

«Δὲν γνωρίζετε, Οὐαγογὸ», ἀνέκραξεν, «ὅτι ὁ Λευκὸς οὗτος εἶναι σουλτάνος ; (μτέμης—λίαν ἔξοχος τίτλος). Ὁ μτέμης αὐτὸς δὲν ἦλθεν εἰς Οὐγογόην ὡς οἱ Οὐακονόγγο (ἄραβες) ὅπως κάμῃ τὸ ἐμπόριον τῶν ἐλεφαντοδόντων· ἀλλ' ἦλθεν ἐδῶ ὅπως μᾶς ἰδῇ καὶ μᾶς δώσῃ δῶρα. Διὰ ποῖον λόγον πειράζετε λοιπὸν αὐτὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους του ; διατὶ τοὺς ἐνοχλεῖτε ; ἄφετε αὐτοὺς ἡσύχους νὰ περάσωσιν. Ἄν ἐπιθυμῇτε νὰ ἰδῇτε τὸν Μουσούγγου (λευκόν), πηγαίνετε πλησίον του, μὴ ὅμως τὸν περιγελάτε. Ὅστις ἐξ ὑμῶν πρῶτος προκαλέσῃ τὴν παραμικρὰν ἔριδα, θέλει μετανοήσῃ πολὺ διὰ τὴν πράξιν ταύτην· ἐξ ἄλλου καὶ ὁ μέγας ἡμῶν μτέμης (τοὔτέστιν ὁ Σουλτάνος Σουαρούρου) θέλει μάθῃ τίνι τρόπῳ μεταχειρίζεσθε τοὺς φίλους του ! » Τὸν μικρὸν τοῦτον τοῦ ἀρχηγοῦ ῥητορικὸν λόγον μοὶ διηγήνηυσαν αὐτοῦ, καὶ ἀκολούθως λεπτομερέστερον μοὶ ἐξήγησεν αὐτὸν ὁ Σέχ Τάνης· ἀφοῦ δ' ἀρκοῦντως ἐνόησα τοῦτον, παρεκάλεσα τὸν Σέχ νὰ εἰπῇ πρὸς τὸν ἀρχηγὸν ὅτι, ἀφοῦ ἀναπαυθῶ, μετὰ μεγάλης μου εὐχαριστήσεως θέλω ὑποδεχθῇ αὐτόν, ἂν ἐπιθυμῇ νὰ μ' ἐπισκεφθῇ ἐν τῇ σκηνῇ μου.

Ὁ σταθμὸς κεῖται εἰς ἀπόστασιν ἡμίσεως περίπου μιλίου ἀπὸ τοῦ μέρους, ἐν ᾧ ὁ Σουλτάνος διαμένει· ἐντὸς αὐτοῦ ὑπάρχουσι μεγάλα τινὰ δένδρα βασβάβ, ὡς τοῦτο συνειθίζεται εἰς Οὐγογόην. Μόλις ἐφθάσαμεν ἐντὸς αὐτοῦ, οἱ Οὐαγογὸ συνηγελάζοντο τοσοῦτοι τὸν ἀριθμὸν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἡμῶν, ὥστε ὁ Σέχ Τάνης ἀπεφάσισε νὰ πράξῃ τι πρὸς παῦσιν ἢ μετρίασιν τῆς ἐνοχλήσεως. Ἐνδυθεὶς τὰ καλλίτερα αὐτοῦ ἐνδύματα ἐπορεύθη νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν προστασίαν τοῦ Σουλτάνου κατὰ τοῦ ταραχώδους λαοῦ του. Ὁ Σουλτάνος ὅμως, λίαν ὦν μεθυμένος, ὑπεδέχθη τὸν Σέχ Τάνην διὰ τῶν ἐξῆς λόγων : «Τί θέλεις, βρὲ κλέπτα; ἦλθες νὰ μοῦ κλέψῃς τοὺς ἐλεφαντόδοντάς μου καὶ τὰ ὑφάσματα μου; φύγε ἀπ' ἐδῶ, κλέπτα ! » Ὁ εὐαίσθητος ὅμως καὶ καλὸς ἀρχηγὸς ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπιπλήξῃ τὸν λαὸν διὰ

τὴν κακὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Οὐασούγγου διαγωγὴν, ἔνευσε τῷ Σέχ Τάνη νὰ ἐξέλθῃ τοῦ σκηνώματος τοῦ Σουλτάνου· μεθ' ὃ ἦλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ στρατόπεδον ἡμῶν.

Εἰς τὸ στρατόπεδον ἡμῶν ὑπῆρχε μέγας θόρυβος· οἱ περίεργοι Οὐαγογὸ ἦσαν συνηθροισμένοι περὶ τὸ περίφραγμα ἡμῶν εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε οὐδὲ νὰ εἰσέλθῃ οὐδὲ νὰ ἐξέλθῃ ἡδύνατό τις. Οἱ Οὐανουαμουέζοι ἤριζον πρὸς τοὺς Οὐαγογὸ, οἱ δοῦλοι Οὐασαουαχίλιοι ἐκραύγαζον δυνατὰ ὅτι οἱ Οὐαγογὸ ῥίπτουσι καὶ καταστρέφουσι τὰς σκηνάς των καὶ ὅτι ἡ περιουσία τῶν αὐθεντῶν αὐτῶν εὐρίσκεται εἰς κίνδυνον· ἐνῷ ἐγὼ ἐνησυχολημένος εἰς τὸ ἡμερολόγιόν μου ἐντὸς τῆς σκηνῆς μου, δὲν μοι ἔμελλε περὶ τοῦ μεγάλου θορύβου καὶ πατάγου ὅστις ἐκτὸς ἐβασίλευεν, ἐνόσω ὅμως οὗτος περιωρίζετο μεταξύ τῶν Οὐαγογὸ, Οὐανουαμουέζων καὶ Οὐαγγουάνων.

Ἦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ παρουσία τοῦ ἀρχηγοῦ τοιαύτην βαθεῖαν σιωπὴν ἐπέβαλεν, ὥστε ἠναγκάσθην νὰ ἐξέλθω τῆς σκηνῆς μου, ὅπως ἰδῶ τί τὸ προξενῆσαν τὴν ἡσυχίαν ταύτην, ἥτις τοσοῦτον αἰφνιδίως ἔλαβε χώραν. Οἱ λόγοι τοῦ ἀρχηγοῦ ἦσαν ὀλίγοι μὲν ἀλλὰ κατάλληλοι πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ σοβαροί. «Εἰς τὰς οἰκίας σας, Οὐαγογὸ», ἀνέκραξεν ὁ ἀρχηγός, «εἰς τὰς οἰκίας σας! Διὰ ποῖον λόγον ἔρχεσθε ἐδῶ καὶ ἐνοχλεῖτε τοὺς Οὐακονόγγο (ἄραβας); Τί σᾶς κάμουν οὗτοι καὶ τοὺς μεταχειρίζεσθε τοιουτοτρόπως; τί ἔχετε νὰ πᾶρετε καὶ νὰ δώσετε μὲ αὐτούς; Εἰς τὰς καλύβας σας, λοιπόν! ὑπάγετε! ἀμέσως! κάθε Μγόγος ὅστις εὑρεθῇ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἄνευ τροφίμων ἢ ζώων πρὸς πώλησιν, θὰ πληρώνῃ πρόστιμον εἰς τὸν μέγαν ἡμῶν μτέμην ὑφάσματα ἢ ἀγελάδας! Ἐξω λοιπόν!» Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ἀρπάσας μᾶστιγα ἐδίωξε τὰ πλήθη ἐκ τοῦ στρατοπέδου, ἅτινα ὡς νήπια ὑπακούοντα ἔφευγον ὄλω ποδὶ, μὴ μαστιγωθῶσι. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τῶν δύο ἡμερῶν, καθ' ἃς διεμείναμεν ἐν Μουκονδόκου, οὐδεὶς τῶν ἀχρείων καὶ ἀναιδῶν τούτων βαναύσων στιφῶν τῶν Οὐαγογὸ ἦλθεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ· ἀλλὰ μεγάλη ἐπεκράτει ἡσυχία.

Ὁ πρὸς τὸν Σουλτάνον Σουαρούρου φόρος προσδιωρίσθη μὲ ὀλίγας λέξεις. Ὁ ἀρχηγός, ὅστις ἐκ μέρους τοῦ Σουλτάνου ὡς πρωθυπουργός αὐτοῦ ἐνήργει, τ α γ ι σ θ ε ῖς μὲ

ἐν δότι Ῥεχάνι Οὐλυὰχ ἐξ ἐμοῦ, ἐδέχθη τὸν συνήθη φόρον τῶν ἐξ δότι ὑφάσματος πρωτίστης ποιότητος.

Μόνος εἰς Σουλτάνος ἔμενε πλέον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ πληρώσωμεν φόρον μετὰ τὸν Μουκουδόκου· ἦν δὲ οὗτος ὁ Σουλτάνος τῆς Κουαῦέχας, ὅστις τοσαύτην εἶχε κακὴν φήμην, ὥστε οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κιρβανίων, ὅσοι εἶχον ἐξουσίαν καὶ δύναμιν ἐπὶ τῶν φορέων αὐτῶν, ἐπροτίμων τὰς τραχεῖας καὶ μακρὰς διὰ μέσου τῆς ἐρημίας πορείας ἀπὸ τὰς ὑπερόγκους αἰτήσεις τοῦ Σουλτάνου τῆς Κουαῦέχας, ἀπὸ τῆς ὁποίας σπανίως διήρχοντο. Οἱ φορεῖς ὅμως ἐκεῖνοι, οἵτινες οὐδεμίαν εἶχον τῶν ἐμπορευμάτων ὑλικὴν ἢ ἡθικὴν εὐθύνην, οἵτινες οὐδὲν ἄλλο εἶχον χρέος ἢ νὰ κομίζωσι τὰ φορτία αὐτῶν, οἵτινες ἠδύναντο νὰ φύγωσιν ἄνευ ποινῆς τινος ἐν περιπτώσει ἐχθροπραξίας τινός, ἐπροτίμων τὴν διὰ Κουαῦέχας ὁδόν, καὶ οὐδόλως ἔμελλεν αὐτοῖς διὰ τοῦτο· τὸ μόνον δι' ὃ μεγάλως ἀνησυχοῦν ἦτο νὰ μὴ ὑποφέρωσί ποτε δίψαν καὶ κάματον **Τ ε ρ ε κ έ ζ α ς**. Συχνότατα δὲ ἡ προτίμησις τῶν φορέων ἐπεκράτει, ἐν περιπτώσει μάλιστα καθ' ἣν οἱ αὐθένται αὐτῶν ἦσαν δειλοὶ καὶ ἀμφίβροποι ὡς ὁ Σὲχ Χαμῆδ.

Ἡ ἐκ Μουκουδόκου ἀναχώρησις ἡμῶν προσδιωρίσθη τὴν 7 Ἰουνίου· τὴν προτεραίαν λοιπὸν οἱ Ἀραβες ἦλθον ἐν τῇ σκηνῇ μου, ὅπως συσκεφθῶσι μετ' ἐμοῦ περὶ τῆς ὁδοῦ, ἣν ἐμέλλομεν νὰ τραπῶμεν. Προσκαλέσαντες εἰς τὴν συνδιάσκεψιν ταύτην τοὺς ὁδηγοὺς ἐνὸς ἐκάστου κιρβανίου καὶ τοὺς γεροντοτέρους Οὐανναμουέζους φορεῖς, ἐμάθομεν ὅτι τρεῖς ὁδοὶ ὑπάρχουσιν ἀπὸ τοῦ Μουκουδόκου μέχρις Οὐϊάνζης. Πρώτη τούτων ἦτο ἡ πρὸς δυσμὰς ὁδός, τὴν ὁποίαν πάντες γενικῶς παρεδέχθησαν, ἔνεκεν τῶν ἄνω ῥηθέντων λόγων, ἥγε δὲ διὰ Κουαῦέχας. Εἰς τοῦτο ὁ Χαμῆδ ἤρχισε νὰ ἀντιτάσῃ, λέγων τὰ ἐξῆς : «Ὁ Σουλτάνος τῆς Κουαῦέχας εἶνε κακός· πάντοτε ἐπιφορτίζει τὰ κιρβάνια μὲ εἰκοσι δότι· τὸ ἰδικόν μας κιρβάνιον θὰ ἀναγκασθῇ νὰ πληρώσῃ ἐξήκοντα δότι· ἡ διὰ Κουαῦέχας ὁδὸς δὲν εἶνε διόλου καλὴ. Ἐκτὸς τούτου», προσέθηκεν, «ὅπως φθάσωμεν εἰς Κουαῦέχαν πρέπει νὰ ὑποβληθῶμεν εἰς Τερεκέζαν, καὶ μόλις μεθ' αὐρίου θέλομεν φθάσῃ ἐκεῖ». Ἡ δευτέρα ὁδὸς ἦτο ἡ κεντρικὴ· διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης τὴν ἐπιούσαν ἠθέλομεν φθάσῃ εἰς Μουνιέκαν· τὴν δὲ ἀκόλουθον ἡμέραν ἠθέλομεν ὑπο-

βληθῇ εἰς Τερεκέζαν ἀπὸ Μαβουγγούρου Νουλλαχ μέχρι σταθμοῦ τινος πλησίον τῆς Οὐνυαμβόζης· μεθ' ὃ τὴν ἐπαύριον μετὰ δῖωρον μόλις πορείαν ἠθέλομεν φθάσῃ εἰς Κίτι, ὅπου ὑπῆρχεν ἀφθονία ὕδατος καὶ τροφῆς. Ἐπειδὴ οὐδεὶς τῶν ὁδηγῶν ἢ Ἀράβων ἐγνώριζε τὴν ὁδὸν αὐτὴν, καὶ ἐπειδὴ ἡ περιγραφὴ αὐτῆς ἐγένετο ἡμῖν ὑπὸ τινος τῶν γερόντων φορέων μου, ὁ Χαμῆδ εἶπεν ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν ὁδηγίαν τοιοῦτου μεγάλου κιρβανίου εἰς τὰς χεῖρας ἑνὸς Οὐνυαμουέζου, καὶ ὅτι ὥς ἐκ τούτου ἐπιθυμεῖ νὰ ἀκούσῃ καὶ περὶ τῆς τρίτης ὁδοῦ, πρὶν ἡ δώση ἀπάντησιν ὀριστικὴν. Ἡ τρίτῃ ὁδὸς ἦτο ἡ βόρειος· ἡ ὁδὸς αὕτη κατὰ τὰς δύο πρώτας ὥρας διήρχετο πλεῖστα χωρία τῶν Οὐαγογὸ· μεθ' ὃ ἠθέλομεν εὑρεθῇ ἀπέναντι δάσους πυκνοῦ καὶ μετὰ τῖωρον πορείαν ἠθέλομεν φθάσῃ εἰς Σίμπον, ὅπου ὑπῆρχε μὲν ὕδωρ, χωρίον ὅμως ὄχι. Ἐκ τοῦ μέρους τούτου τὴν ἐπαύριον ἐνωρὶς ἐξυπνοῦντες μετὰ ἐξάωρον ὁδοιπορίαν ἠθέλομεν φθάσῃ εἰς λίμνην ὕδατος, καὶ μετὰ μικρὰν παρὰ τὴν λίμνην ταύτην ἀνάπαυσιν, πεντάωρος κατὰ τὸ ἀπόγευμα ὁδοιπορία ἠθελε φέρῃ ἡμᾶς εἰς μέρος, τρεῖς ὥρας μακρὰν τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἕτερον χωρίον. Ἐπειδὴ ἡ τελευταία αὕτη ὁδὸς ἦτο τοῖς πλείστοις γνωστῇ, ὁ Χαμῆδ εἶπε : «Σὲχ Τάνη, εἰπὲ πρὸς τὸν Σαχίβ, ὅτι αὕτη μοὶ φαίνεται ἡ καλλιτέρα ὁδός». Ὁ Σὲχ Τάνης μοὶ εἶπε τὴν ιδέαν ταύτην τοῦ Χαμῆδ. Ἀκούσας δ' αὐτὴν εἶπον πρὸς τὸν Τάνην νὰ εἰπῇ αὐτῷ ὅτι, ὁδεύσας μετ' αὐτῶν διὰ μέσου τῆς χώρας τῶν Οὐαγογὸ, θέλω ἀκολουθήσῃ αὐτοὺς, ἂν ἀποφασίσωσι νὰ τραπῶσι τὴν διὰ Σίμπον ὁδόν.

Ἀφοῦ μετὰ μακρὰν συζήτησιν ἀπεφασίσαμεν τὴν ὁδόν, ἣν ἔπρεπε νὰ τραπῶμεν, ἤρχισα νὰ μελετῶ κατὰ νοῦν τὰς διαστάσεις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἑτέρου σημείου. Ἐνθυμεῖται ὁ ἀναγνώστης τί συνέβη μεταξὺ Μιζάνζας καὶ Μουκουδόκου· πρότερον ἔλεγον ὅτι μετὰ τριῶν ὥρων πορείαν ἀπὸ Μιζάνζας καὶ εὐθεῖαν πρὸς δυσμὰς ἠθέλομεν φθάσῃ εἰς Μουκουδόκου· ἐνῶ, ἀκολουθήσαντες τὰς βάσεις σειρᾶς ὁρέων ἀπὸ τῶν πέριξ τῆς Κανυένυης βορειοδυτικῶς μέχρι τῶν ὀρίων τῆς Οὐχούμπας ἐκτεινομένης καὶ ὥς ὄριον μετὰξὺ τῆς χώρας τῶν Οὐαγογὸ καὶ ἐκείνης τῶν Οὐαϊάνζης χρησιμευούσης, μόλις μετὰ πορείαν τεσσάρων ὥρων καὶ δέκα πέντε λεπτῶν ἀφίχθημεν εἰς Μουκουδόκου, τὸ ὁποῖον

κεῖται εἰς ἀπόστασιν δύο μόνον μιλίων πρὸς ἀνατολὰς τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν ὁρέων· ἡ Κουαυέχα ἔκειτο Ν. Ν. Δ. τοῦ Μουκουδόκου, καὶ ἐκεῖθεν μέχρι Κουσοῦρι ἔπρεπε νὰ ἐκτελέσωμεν πορείαν ἑπταήμερον. Τὸ Σίμπον ἔκειτο Β. Β. Δ. τοῦ Μουκουδόκου, καὶ ἐκεῖθεν μέχρι Κουσοῦρι ἔπρεπε πάλιν νὰ ἐκτελέσωμεν πορείαν ἑξαήμερον· λίαν φανερόν λοιπὸν εἶνε ὅτι ἡ βραχυτέρα ὁδὸς ἦτο ἡ διὰ Κίτι, ἥτοι ἡ κεντρική· τὸ μόνον ὅμως, ὅπερ μᾶς ἐμπόδιζεν, ἦν ὅτι οὐδεὶς Ἄραψ ἢ ὁδηγὸς ἐγνώριζεν αὐτήν.

Ἀμέσως μετὰ τὴν περὶ τῶν ἰδίων προσόντων τῶν διαφορῶν ὁδῶν μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν κιρβανίων συζήτησιν, ἑτέρα φειλονεικία ἠγέρθη μετὰ τῶν φορέων, οἵτινες γενικῶς μετὰ φωνῶν εἶπον ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον παραδέχονται τὴν διὰ Σίμπου ὁδὸν καὶ τοῦτο ἔνεκεν τῆς μακρᾶς αὐτῆς Τερεκέζας καὶ τῆς μικρᾶς αὐτῆς ποσότητος τοῦ ὕδατος· ἡ πρὸς τὴν διὰ Σίμπου ὁδὸν ἀποστροφὴ μετεδόθη εἰς ὅλα τὰ κιρβάνια ἡμῶν, καὶ ἀμέσως πάντες ἤρχισαν νὰ μεγεθύνωσιν αὐτήν λέγοντες ὅτι ἀπὸ Σίμπου μέχρι Κουσοῦρι ἐκτείνεται ἔρημος, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὐρισκόμενός τις οὐδὲ τροφήν οὐδὲ ὕδωρ δύναται νὰ προμηθευθῇ. Οἱ φορεῖς μάλιστα τοῦ Χαμῆδ καὶ οἱ τῶν Ἀράβων δούλων ἠγέρθησαν καὶ μιᾷ φωνῇ ἀνέκραξαν ὅτι δὲν δύνανται νὰ ὑπάγωσιν εἰς Κουσοῦρι διὰ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς, καὶ ὅτι ἂν ὁ Χαμῆδ ἐπιμείνη εἰς τοῦτο θέλουσι καταθέσῃ κατὰ γῆς τὰ φορτία των καὶ ἀφήσῃ αὐτὸν νὰ τὰ κομίσῃ μόνος του εἰς Οὐνυανουεμβέ.

Ὁ Σέχ Χαμῆδ — τὸν ὁποῖον οἱ Ἀραβες ἐκάλουν Χαμῆδ Κιμιάνην—ἔδραμε πρὸς τὸν Σέχ Τάνην καὶ εἶπεν ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπάγῃ εἰς Κουσοῦρι διὰ Κουαυέχας· καθότι ἄλλως πάντες οἱ φορεῖς αὐτοῦ θέλουσιν ἐπαναστατήσῃ καὶ ἀφήσῃ αὐτὸν μόνον. Ὁ Τάνης ἀπεκρίθη ὅτι πᾶσαν ὁδὸν δύναται νὰ πορευθῇ, ἀρκεῖ ὅμως αὕτη νὰ ἀρέσῃ πρὸς τὸν Χαμῆδ· ὅτι οἷανδὴποτε ἂν ὁ Χαμῆδ ἐκλέξῃ ὁδόν, θέλει τὸν ἀκολουθήσῃ. Ἀμφότεροι λοιπὸν προσῆλθον εἰς τὴν σκηνήν μου καὶ μοὶ διεκοίνωσαν τὴν ἀπόφασιν, ἣν οἱ φορεῖς Οὐνυαμουέζοι ἐπέβαλον αὐτοῖς. Ἀμέσως ἐκάλεσα παρ' ἐμοὶ τὸν γέροντα Οὐνυαμουέζον μου, ὁ ὁποῖος μοὶ εἶχε δώσῃ ἔτι ἅπαξ εὐνοϊκὴν ἔκθεσιν τῆς διὰ Κίτι κεντρικῆς ὁδοῦ· ἐπέταξα αὐτῷ νὰ περιγράψῃ ἔμπροσθεν τῶν Ἀράβων συνταξειδιωτῶν μου ἀκριβῶς τὰ κατὰ τὴν εὐθεΐαν ταύτην ὁ-

δόν. Ἡ διήγησις τοῦ γηραιοῦ Οὐνναμουέζου ἦτο τοσοῦτον εὐνοϊκῇ, ὥστε εἶπον πλέον πρὸς τὸν Χαμῆδ ὅτι ἐγὼ εἶμαι κύριος τοῦ κερβανίου μου, ὅτι ὀψέποτε ἀποφασίσω ν' ἀναχωρήσω οὐδὲν ἄλλο εἶχον ἢ νὰ διατάξω τὸν ὁδηγόν, καὶ οὐχὶ νὰ ἐρωτήσω τὴν γνώμην τῶν φορέων· ὅτι ὁσάκις εἰπῶ αὐτοῖς νὰ σταματήσωσιν ὀφείλουσι νὰ πράξωσι τοῦτο καὶ ὁσάκις εἰπῶ αὐτοῖς νὰ περιπατήσωσιν ὀφείλουσι νὰ ἐγερθῶσιν ἅμα ὡς προφέρω τοῦτο· καὶ ὅτι, ἐπειδὴ τοὺς τρέφω καὶ δὲν τοὺς κουράζω πολὺ εἰς τὴν ἐργασίαν, δὲν δύνανται νὰ μὴ ὑπακούσωσιν εἰς τὰς διαταγὰς μου. Εἰς τὸ τέλος δὲ προσέθεσα καὶ τὰ ἐξῆς : « Ἀπεφάσισας νὰ ἀπευθυνθῇς τὴν διὰ Σίμπου ὁδὸν μόλις τὴν στιγμὴν αὐτὴν, καὶ ἡμεῖς ὅλοι συνεφωνήσαμεν εἰς τοῦτο· τῶρα οἱ παγαζῖς σου λέγουσιν ὅτι θέλουσι νὰ ἀπευθυνθῶσι τὴν διὰ Κουαυέχας ὁδόν, ἢ νὰ ἀποστατήσωσιν. Ὑπαγε διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Κουαυέχας καὶ πληρώσε εἰκοσι δότι φόρον. Ἐγὼ καὶ τὸ κερβανίόν μου αὔριον τὸ πρῶν θὰ ἀναχωρήσωμεν διὰ τῆς ὁδοῦ Κίτι, καὶ ὅταν μὲ εἴρῃς μίαν ἡμέραν προτῆτερα ἀπὸ σὲ εἰς Οὐννανουεμβέ, τότε θέλεις μετανοήσῃ ὅτι δὲν μὲ ἠκολούθησας ».

Ἡ ἀπόφασίς αὕτη μετέτρεψε πάλιν τὰς σκέψεις τοῦ Σέχ Χαμῆδ· καθότι ἅμ' ὡς ἐτελείωσα τὸν λόγον μου ὑπέλαβεν : « Ἡ ὁδὸς αὕτη τοῦ Κίτι εἶνε ἡ καλλιτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας, καὶ ἀφοῦ ὁ Σαχίβ ἀποφασίζῃ νὰ τραπῇ τὴν ὁδὸν αὐτὴν, ἀφοῦ συνεταξειδεύσαμεν πάντες ὁμοῦ διὰ τῆς κακῆς χώρας τῶν Οὐαγογὸ, — Ἰνσαλλάχ! ἅς τραπῶμεν καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν ὁδόν », καὶ ὁ Τάνης — καλὸς γέρων! — οὐδόλως ἀντιτείνας ἐδέχθη τοῦτο· ὅθεν λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Χαμῆδ, — ὁ ὁποῖός εἶχεν ἤδη ἀποφασίσῃ νὰ μὲ ἀκολυθήσῃ διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Κίτι, — ἀμφότεροι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς σκηνῆς μου μετὰ χαρᾶς μεγάλῃς πρὸς διακοίνωσιν τῶν νέων τούτων εἰδήσεων.

Τὴν 7 Ἰουνίου τὰ κερβάνια, — κατὰ τὸ φαίνόμενον σύμφωνα ὅτι θέλομεν ἀπευθυνθῇ τὴν διὰ Κίτι ὁδόν, — ἤρχισαν νὰ βαδίζωσιν ὁδηγούμενα κατὰ τὸ σύνηθες ὑπὸ τοῦ ὁδηγοῦ τοῦ Σέχ Χαμῆδ. Μόλις ἐπροχωρήσαμεν κατὰ ἓν περίπου μίλιον, παρετήρησα ὅτι ἐξετράπημεν τῆς διὰ Σίμπου ὁδοῦ, καὶ ἐτράπημεν τὴν διὰ Κίτι ὁδόν, μεθ' ὃ διὰ δολίας ἐκστοφῆς τοῦ ὁδηγοῦ τοῦ Χαμῆδ, εὕρισκόμεθα ἤδη πλησίον τοῦ

στενοῦ ὀρεινῆς τινος πρὸ ἡμῶν σειρᾶς διὰ τοῦ ὁποίου ἀνήρ-
 χετό τις εἰς τὸ ὑψηλὸν ὀροπέδιον τῆς Κουαυέχας. Ἀμέ-
 σως σταματήσας τὸ κιρβάνιόν μου ἐκάλεσα τὸν γηραιὸν
 Οὐνυαμουέζον μου, ὅστις εἶχε ταξειδεύσῃ καὶ ἐγνώριζε
 κάλλιστα τὴν διὰ Κίτι ὁδόν, ἠρώτησα αὐτὸν διὰ ποίαν αἰ-
 τίαν δὲν πηγαίνομεν κατ' εὐθεῖαν εἰς Κουαυέχαν· οὗτος δὲ
 ἐν πάσῃ ἀθωότητι μοι ἀπήντησεν ὅτι ἡ ὁδὸς τὴν ὁποίαν νῦν
 πορευόμεθα, ἄγει κατ' εὐθεῖαν εἰς Κουαυέχαν. Ἀκούσας τὸ
 δόλιον τοῦτο τέχνασμα, ἀμέσως συνεκάλεσα εἰς τὸ αὐτὸ
 πάντας τοὺς φορεῖς μου, μεθ' ὃ εἶπον πρὸς τὸν Βομβάην νὰ
 εἰπῇ αὐτοῖς ὅτι ὁ Λευκὸς οὐδέποτε μεταβάλλει γνώμην,
 καθότι δὲν εἶνε συνηθεισμένος περὶ τὰ τοιαῦτα· ὅτι ἀφοῦ
 ἅπαξ εἶπον νὰ ἀπευθυνθῇ τὸ κιρβάνιόν μου τὴν διὰ Κίτι
 ὁδόν, πρέπει ἀφεύκτως τοῦτο νὰ ἐκτελεσθῇ, καὶ δὲν με μέλλει
 ποσῶς ἂν οἱ Ἄραβες θελήσωσι νὰ μὲ ἀκολουθήσωσιν ἢ ὄχι·
 μεθ' ὃ εἶπον πρὸς τὸν γηραιὸν φορέα μου νὰ ἐγείρῃ τὸ
 φορτίον αὐτοῦ καὶ νὰ δείξῃ πρὸς τὸν ὁδηγὸν τὴν ὁρθὴν εἰς
 Κίτι ἄγουσαν ὁδόν. Οἱ Οὐανυαμουέζει φορεῖς κατέθεσαν
 τὰ δέματα αὐτῶν, μεθ' ὃ σημεῖα ἐπαναστάσεως ἤρχισαν νὰ
 ἀναφαίνωνται. Ἰδὼν τὴν πρῆξιν ταύτην τῶν φορέων μου
 ἀμέσως ἐπέταξα τοὺς Οὐαγγουάνας στρατιώτας μου νὰ
 πληρώσωσι τὰ πυροβόλα των καὶ νὰ προσβάλωσι κατὰ
 πλευρὰν τὸ κιρβάνιον· νὰ πυροβολήσωσι δὲ καὶ φονεύσωσι
 τὸν πρῶτον φορέα, ὁ ὁποῖος ἤθελε δοκιμάσῃ νὰ τραπῇ εἰς
 φυγὴν· καταβάς δὲ τοῦ ὄνου μου, ἤρπασα τὴν μαστιγὰ μου,
 καὶ, προχωρήσας κατὰ τοῦ φορέως ἐκείνου, ὅστις πρῶτος
 εἶχε καταθέσῃ τὸ φορτίον του, ἔνευσα αὐτῷ νὰ ἀναλάβῃ
 τὸ φορτίον αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὤμων του· πᾶν ἄλλο περαιτέρω
 μέσον κατέστη ὅλως ἄχρηστον· πάντες, μηδενὸς ἐξαιρου-
 μένου, μετὰ μεγάλης ὑπακοῆς ἐβάδισαν κατόπιν τοῦ ὁδη-
 γοῦ. Ἦμην δὲ ἑτοιμος νὰ ἀποχαιρετίσω τὸν Τάνην καὶ
 τὸν Χαμῆδ, ὅτε ὁ Τάνης προσελθὼν εἶπέ μοι: «Στάσου
 ὀλίγον, Σαχίβ· πολὺν καιρὸν ὑπέφερα τὰ παίγνια τοῦ παι-
 δίου τούτου, ἔρχομαι μετὰ σοῦ», καὶ τὸ κιρβάνιόν του ἠκο-
 λούθησε τὸ ἰδικόν μου. Τὸ κιρβάνιον ὅμως τοῦ Χαμῆδ εὐ-
 ρίσκετο τὴν στιγμὴν αὐτὴν πλησίον τοῦ στενοῦ, καὶ αὐτὸς
 ὁ ἴδιος εὐρίσκετο ἐν μίλιον ὑπερθεῖν αὐτοῦ, ὡς νήπιον κλαί-
 ων ὅτι τὸν ἐγκατελείψαμεν, καταρώμενος ἑαυτὸν, ὅτι ἐξ
 αὐτοῦ προῆλθε τοῦτο· καθότι οὗτος εἶχεν ὠθήσει ἡμᾶς πρὸς

τοῦτο. Λυπηθεῖς αὐτόν διὰ τὴν στενοχωρίαν του — καθότι στοχαζόμενος τὴν ἀπληστίαν καὶ σκληρότητα τοῦ Σουλτάνου τῆς Κουαυέχας, ὁ δυστυχὴς ἦτο ἄλλος ἐξ ἄλλου — εἶπον αὐτῷ νὰ τρέξῃ νὰ προφθάσῃ τὸ κιρβάνιον του καὶ νὰ εἰπῇ πρὸς αὐτὸ νὰ σκέπτηται περὶ τοῦ Σουλτάνου τῆς Κουαυέχας, ὅτι πάντες οἱ λοιποὶ ἀπηυθύνθησαν τὴν ἄλλην ὁδόν. Πρὶν δ' ἢ φθάσῃ εἰς τὸ στενὸν τοῦ Κίτι, ἔμαθον ὅτι τὸ κιρβάνιον τοῦ Χαμῆδ ἠκολούθει ἡμᾶς ὅπισθεν.

Ἡ ἀνάβασις τῆς ὀρεινῆς σειρᾶς ἦτο τραχεῖα καὶ ἀνώμαλος· ἀκανθαὶ ἀναρίθμητοι ἐβασάνιζον ἡμᾶς· ἡ ἀκακία horrida ἦτο φρικτοτέρα παρὰ τὸ σύνηδες· τὸ κόμμι ἐξήπλωνε τοὺς κλάδους αὐτοῦ καὶ τὰ δέματα ἐπλέκοντο μετὰ τῶν κλάδων· ἡ δὲ μιμόσα μὲ τὴν κορυφὴν αὐτῆς, ἥτις εἶνε ἐμφερὴς πρὸς ἀλεξήλιον, ἐσχίαζεν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ἐκώλυεν ὅμως καὶ τὴν ταχεῖαν ἡμῶν πορείαν. Πρὸς τούτοις κρημνῶδεις βράχους ἐκ συενίτου καὶ γρανίτου πολλῶν ποδῶν ὕψους ὡς καὶ μέρη κατηφορικὰ καὶ βαραθρῶδη ἐδέησε ν' ἀνέλθωμεν· μεμακρυσμένοι δὲ πυροβολισμοὶ διὰ τοῦ δάσους ἀντηχοῦντες ἠϋξάνον τὸν φόβον καὶ τὴν γενικὴν δυσαρέσκειαν, καὶ ἂν δὲν εὕρισκόμην ἀμέσως ὅπισθεν τοῦ κιρβανίου μου, πᾶσαν κίνησιν καὶ πρᾶξιν τῶν ἀνθρώπων μου παρατηρῶν, οἱ Οὐανουαμουέζοι μου, μηδενὸς ἐξαιρουμένου, ἤθελον φύγῃ καὶ μὲ ἀφήσῃ μόνον.

Μολονότι τὸ ὕψος εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆλθομεν ἦτο μόλις ὀκτακοσίων ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἀλατῶδους ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, τὴν ὁποίαν πρὸ τινος ἀφήσαμεν, ἡ ἀνάβασις ἐπησχόλησεν ἡμᾶς δύο ὅλας ὥρας.

Ὑπερβάντες τὸ ὁροπέδιον καὶ τὰς χειρίστας δυσκολίας, ἐπροχωροῦμεν δι' ὁδοῦ πολὺ καλλιτέρας τῆς προτέρας, μολονότι αὕτη ἦγε διὰ δασῶν πυκνῶν καὶ μικρῶν ἀνοιχτῶν διαστημάτων· μετὰ τριῶν δὲ ὥρῶν ὁδοιπορίαν ἀφίχθημεν εἰς Μουνιέκαν· τὸ μικρὸν τοῦτο χωρίον κεῖται ἐν τῷ μέσῳ πεδίου πλουσίως καλλιεργημένου ὑπὸ μεταναστῶν ὑπηκόων τοῦ Σουαρούρου τοῦ Μουκουδόκου.

Πρὶν ἢ φθάσωμεν εἰς τὸ μέρος, ἐν ᾧ ἐμέλλομεν νὰ κατασκηνώσωμεν, ἕκαστος εἶχεν ἀναλάβει τὴν προτέραν αὐτοῦ χαρὰν καὶ καλὴν διάθεσιν, ἐκτὸς τοῦ Ἀχμέτ. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Τάνη κατὰ τύχην ἔστηνον τὴν σκηνὴν του λῖαν ἐγγὺς τοῦ δένδρου τοῦ Χαμῆδ, περὶ τὸ ὁποῖον τὰ δέματα

τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἦσαν συσσωρευμένα. Ὅτι ὁ μικρὸς Σέχ ὑπέθετεν ὅτι ὁ τίμιος γέρων Τάνης ἦτο ἱκανὸς νὰ κλέψῃ αὐτόν, τοῦτο οὐδεὶς γνωρίζει· βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι ἔκαμε τὸν κόσμον ἄνω κατὰ πλησίον τῆς σκηνῆς τοῦ καλλιτέρου τούτου φίλου του· ὁ Τάνης ἰδὼν τοῦτο διέταξε νὰ στήσωσι τὴν σκηνὴν του ἑκατὸν ὑάρδας μακρύτερα τοῦ δένδρου ὑφ' ὃ ὁ Σέχ Χαμῆδ κατεσκήνωσεν. Ἀλλὰ καὶ αὕτῃ ἡ πράξις τοῦ Τάνη, κατὰ τὸ φαινόμενον, δὲν ἠδ'χαρίστηκε ποσῶς τὸν Χαμῆδ· καθότι, ὡς ὁ Τάνης ἀκολούθως μοι εἶπεν, ὁ Χαμῆδ κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἀκριβῶς προσελθὼν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Τάνη, ἐφίλησεν αὐτοῦ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, συγχώρησιν ἐπικαλούμενος γονυπετῆς πρὸ αὐτοῦ, τὴν ὁποῖαν ὁ καλοκάγαθος καὶ φύσει εὖσπλαγχνος Τάνης μετὰ πάσης καρδίας ἔδωκεν αὐτῷ· καθότι ἦτο λίαν μεγαλόδωρος, καὶ καλὸς, καὶ οἰκτίρμων. Ὁ Χαμῆδ ὅμως δὲν ἠδ'χαριστήθη εἰς τοῦτο· ἀλλὰ ὑπὸ τῶν δούλων αὐτοῦ βοηθούμενος, μετεκόμισε τὴν σκηνὴν τοῦ φίλου του Τάνη ἐκεῖ ὅπου πρότερον ἐστήθη.

Τὸ ὕδωρ ἐν Μουνιέκα ἐπρομηθευόμεθα ἀπὸ βαθείας δεξαμενῆς ἐντὸς κυρτώματος· ἐκ σενίτου ἐσκαμμένης· ἦτο δὲ καθαρὸν ὡς κρύσταλλος καὶ ψυχρὸν ὡς ὕδωρ χιόνος (χιονόνερον)· τὸ ὕδωρ τοῦτο ἦν πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἐδοκιμάσαμεν ἀφ' ὅτου ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Σιμπαμουέννης.

Νῦν εὐρισκόμεθα εἰς τὰ ὅρια τῆς Οὐϊάνζης, ἥ ὡς γνωστότερον, «Μαγούνδας Μκάλης»—Θερμὴ γῆ, ἥ ἄλλως Θερμὸν πεδῖον. Διήλθομεν τὰ ὑπὸ τῶν Οὐαγογὸ κατοικούμενον τελευταῖον χωρίον, καὶ ἡτοιμαζόμεθα νὰ τοινάξωμεν τὸν κομιορτὸν τῆς Οὐγογόης ἀπὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν. Εἰσῆλθομεν ἐν Οὐγογόῃ πλήρεις καλῶν καὶ χριστῶν ἐλπίδων, νομίζοντες ἀλλὰ δὴ καὶ πιστεύοντες τὴν χώραν ταύτην λίαν εὐχάριστον—ἐν βραχεὶ χώραν πλήρη γάλακτος καὶ μέλιτος. Μεγάλως ὅμως ἡπατήθημεν· καθότι ἀπεδείχθη χώρα ὀδυνης καὶ πικρίας, πλήρης ἀνησυχιῶν καὶ ἐνοχλήσεων τοῦ πνεύματος, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατὰ πᾶν βῆμα ἐκινδυνεύομεν νὰ ἀπολεσθῶμεν—ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξεθέτομεν ἑαυτοὺς εἰς τὰς ἰδιοτροπίας τῶν μεθύσων Σουλτάνων. Εἶνε λοιπὸν θαυμαστὸν, ὅτι πάντες ἡσθάνθημεν μεγάλην χαρὰν τὴν στιγμὴν αὐτήν. Ἰδόντες πρὸ ἡμῶν τὴν παρὰ πολλῶν νομιζομένην ἔρημον χώραν τῆς Οὐϊάνζης, οὐδόλως ἀπεθάρρυνθημεν, ἀλ-

λά μαλλον καταγοητευθέντες ὑπὸ τῆς ὥραιας αὐτῆς θεάς ἐνεθαρρύνθημεν περισσότερον. Οὕτως εἰς πολλὰς περιστάσεις αἱ ἔρημοι χῶραι τῆς Ἀφρικῆς ἀποδεικνύονται εὐμενέστεραι τῶν κατωκημένων αὐτῆς χωρῶν.

Ὁ ὁδηγὸς ἐφύσησε τὸ αἰγάγρινον αὐτοῦ κέρασ φαιδρότερον τὴν πρωίαν ταύτην ἢ ὅσον κατὰ τὸ σύνηθες ἐν Οὐγογόη. Ἦτοιμαζόμεθα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς Μαγούνδαν Μκάλην. Τὴν 9 π. μ. μετὰ τρεῖς ὥρας ἀπὸ τῆς Μουνιέκας ἀναχωρήσεως ἡμῶν, καὶ μετὰ δύο ὥρας ἀφ' ὅτου ἀφήσαμεν τὰ ἔσχατα ὅρια τῆς Οὐγογόης ἀνεπαυόμεθα ἐν Μαβουγγούρου Νουλλάχ. Τὸ ρεῖθρον Νουλλάχ πηγάζον ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν μεταξὺ Οὐγογόης καὶ Μαγούνδας Μκάλης λόφων ῥέει νοτιοδυτικῶς. Κατὰ τὰ φαινόμενα ἐν τῇ βροχερᾷ ἐποχῇ καθίσταται σχεδὸν ἀδιάβατον, ἐνεκεν τῆς μεγάλης κατωφερείας τῆς κοίτης αὐτοῦ. Σημεῖα τῆς ὁρμῆς τοῦ ρεύματος φαίνονται ἐπὶ τῶν ἐκ συενίτου καὶ βασανίτου βράχων οἵτινες κωλύουσι τὸ ρεῦμα αὐτοῦ. Αἱ ἀνώμαλοι αὐτῶν γωνίαι εἰσι λεῖαι ἐκ τῆς τριβῆς· κατὰ δὲ τὰς βάσεις τῶν βράχων τούτων βαθεῖαι γίνονται ὑπὸ τῆς ὁρμῆς τοῦ ρεύματος κοιλότητες, αἵτινες κατὰ τὴν ξηρασίαν χρησιμεύουσιν ὡς δεξαμεναί. Μολονότι τὸ ἐν αὐταῖς περιεχόμενον ὕδωρ φαίνεται ἰξῶδες καὶ πρασινωπὸν, μολονότι πολλοὶ εἰσιν οἱ ἐντὸς αὐτοῦ ζῶντες βάτραχοι, δὲν εἶνε διόλου ἀηδές.

Τὴν μεσημβρίαν ἀνελάβομεν τὴν πορείαν ἡμῶν· οἱ φαιδροὶ Οὐανουαμουέζοι ἐκραύγαζον καὶ ἐψαλλον· οἱ Οὐαγγουᾶνες στρατιῶται, οἱ ὑπηρέται καὶ φορεῖς, ἀμιλλώμενοι πρὸς τοὺς Οὐανουαμουέζους εἰς τὴν φωνὴν καὶ τὸν πάταγον, ἔβαλλον φωνὰς ὀξείας· τὸ δὲ σκοτεινὸν δάσος, δι' οὗ νῦν ὠδεύομεν, ἀντήχει ἐκ τῶν μεγάλων καὶ διηγεχῶν αὐτῶν φωνῶν !

Σκηνογραφίαν παρομοίαν ταύτῃ δὲν εἶδομεν ἀπὸ τῆς ἐκ Βαγαμβόο ἀναχωρήσεως ἡμῶν. Ἡ γῆ ἐξετείνετο κατὰ μεγαλοπρεμεῖς κυματισμοὺς — λόφοι ἐφαίνοντο τῇδε κακείσε — μεγάλα φρούρια ἐκ συενίτου ἀνυψοῦντο εἰς τὸν ὀρίζοντα· ταῦτα πάντα καθίστων τὸ δάσος παράδοξον καὶ θελκτικόν. Μακρόθεν ἐρχόμενός τις καὶ βλέπων τὴν θεάν ταύτην νομίζει ὅτι πλησιάζει μέρος τι τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸν φεουδαλισμόν· τοσαῦτα σχήματα παράδοξα καὶ φανταστικά παρουσιάζουσιν οἱ βράχοι οὗτοι. Ποῦ μὲν κυκλοτερεῖς ἀνυ-

φοῦντο ἐπ' ἀλλήλων, κατὰ τὸ φαινόμενον ὑποκείμενοι εἰς πᾶσαν πνοὴν ἀνέμου· ποῦ δὲ ὡς πύργοι ἀνυψοῦντο κατὰ ὀβελίσκους ἔχοντας χονδρὴν τὴν κορυφήν, ὑψηλότεροι καὶ αὐτῶν τῶν ὑψηλοτέρων δένδρων· ποῦ μὲν εἶχον σχῆμα ὀρμητικῶν κυμάτων ἀπεκρυσταλλωμένων· ποῦ δὲ σχῆμα μικρῶν καὶ χαμηλῶν ὀμαλῶν βράχων· ἐνῷ παρέχει πάλιν ὑψοῦντο ὡς λόφοι μεγαλοπρεπεῖς.

Ὁδεύσαντες εἴκοσι μίλια, τὴν πέμπτην ὥραν μετὰ μεσημβρίαν ἐσταματήσαμεν ὅπως ἀναπαυθῶμεν ὀλίγον· τὸ κέρας τοῦ ὁδηγοῦ ἔδωκε τὸ σημεῖον πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Τὴν δὲ 1 Π. Μ. τῆς σελήνης φεγγεβολούσης, τὸ κέρας καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Χαμῆδ ἠκούσθησαν ἀνὰ τὸ ἥσυχον στρατόπεδον καὶ ἐξύπνων τοὺς φορεῖς αὐτοῦ διὰ τὴν πορείαν. Βεβαίως ἡ πράξις αὕτη τοῦ Σέχ Χαμῆδ ἔκαμεν ἡμᾶς νὰ πιστεῦσωμεν ὅτι τῷ ὄντι μαίνεται· ἄλλως ποῦ ἡδυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν τὴν κατὰ τοιαύτην νυκτερινὴν ὥραν ἐπιθυμίαν τῆς ὁδοιπορίας; οὐχὶ βεβαίως εἰς ἄλλο τι παρὰ εἰς τρέλλαν! Ἡ δρόσος ἐπιπτεν εἰς μεγάλην ποσότητα καὶ ἦτο ὡς πάγος ψυχρά· μέγας δὲ ψιθυρισμὸς βαθείας δυσαρεσκείας ἠκούσθη ἀνὰ πᾶν τὸ στρατόπεδον διὰ τὴν νυκτερινὴν ταύτην ἔγερσιν. Ὁ Σέχ Τάνης καὶ ἐγὼ, ὑποθέτοντες ὅτι ὁ Χαμῆδ ἦτο πληροφορημένος καλλίτερον ἀπὸ ἡμᾶς, ἀπεφασίσαμεν νὰ συμμορφωθῶμεν πρὸς τὰ συμβάντα, ἅτινα ἔμελλον νὰ ἀποδείξωσι τὴν πρᾶξιν τοῦ ταύτην ὁρθὴν ἢ ἀδίκον καὶ κακὴν.

Ἐπειδὴ πάντες ἦσαν δυσηρεστημένοι, ἡ νυκτερινὴ αὕτη πορεία ἐξετελέσθη ἐν μεγάλῃ σιωπῇ καὶ ἡσυχίᾳ. Τὸ θερμόμετρον ἐδείκνυε 53°, καθότι εὕρισκόμεθα εἰς ὕψος τεσσάρων χιλιάδων καὶ πεντακοσίων ποδῶν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Οἱ φορεῖς σχεδὸν γυμνοί, ὥδευον ταχέως ὅπως θερμανθῶσιν, ἔνεκεν τοῦ ὁποίου πολλοὶ κατὰ τοὺς πόδας ἐπληγώθησαν, σκοντάπτοντες εἰς τὰς σκληρὰς ρίζας καὶ τοὺς κοπτεροὺς βράχους, καὶ περιπατοῦντες ἐπὶ ἀκανθῶν. Τὴν 3 Π. Μ. ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χωρίον τῆς Οὐνυαμβόζης, ὅπου κατακουρασμένοι ὑπὸ τῆς νυκτερινῆς ὁδοιπορίας ἐπέσαμεν κατὰ γῆς νὰ ἀναπαυθῶμεν καὶ κοιμηθῶμεν, μέχρις οὗ τὴν αὐγὴν ἴδωμεν τί ἔμελλον νὰ πράξωσι τὰ κινδύνια, διὰ τὴν σκληρότητα μεθ' ἧς μετεχειρίσθημεν αὐτά.

Ὅτε τὴν ἐπαύριον ἐξύπνησα, ἔφεγγε πολὺ· αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἐθέρμαινον τὸ πρόσωπόν μου. Ὁ Σέχ Τάνης ἐλ-

θῶν ἐν τῇ σκηνῇ μου ἀμέσως μὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ Χαμὴδ πρὸ δύω ἡδὴ ὥρων ἐπορεύθη εἰς Κίτι· ἀλλ' ὅτι οὗτος παροτρυνθεὶς ὑπ' ἐκείνου νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ἠρνήθη αὐτῷ, καλέσας τὴν πρᾶξιν ταύτην πραγματικὴν τρέλλαν καὶ ὅλως ἄχρηστον, ὅτι οὗτος ἦτο εἰδοποιημένος ὑπ' ἐμοῦ. Τὴν ἀνόητον ταύτην πρᾶξιν τοῦ Χαμὴδ ἐξέλαβον ὡς πραγματικὴν μωρίαν· μεθ' ὃ ἠρώτησα τὸν Τάνην ἂν εὕρισκόμεθα εἰς Τερεκεζάν καὶ σπεύδῃ τόσον ὁ Χαμὴδ ! Ἐπειτα προσέθεσα καὶ τὴν ἐξῆς ἐρώτησιν : — « Ὅπως δυνηθῶσι τὰ κίρβανια καὶ φθάσωσιν εἰς μέρος, ἐν ᾧ νὰ ὑπάρχῃ ὕδωρ καὶ τροφή, δὲν χρειάζεται πρὸς τοῦτο ν' ἀπογευματίσῃ ; » Ὁ Τάνης ἀπήντησε καταφατικῶς. Μεθ' ὃ ἠρώτησα αὐτὸν ἂν δύναται τις νὰ προμηθευθῇ τρόφιμα καὶ ὕδωρ ἐν Οὐνυαμβόζῃ. Πρὸς ἀπάντησιν ὁ Τάνης μοι εἶπεν ὅτι δὲν ἔλαβε τὸν κόπον νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τούτου, ἀλλ' ὅτι οἱ χωρικοὶ εἶπον αὐτῷ ὅτι ὑπάρχει ἀφθονία ἀραβοσίτου, Ἰνδικοῦ σίτου καὶ μαουέρι, προβάτων, αἰγῶν καὶ ὀρνίθων εἰς τὸ χωρίον τοῦτο καὶ εἰς τιμὰς λίαν εὐθηνὰς, αἵτινες εὐδόλως εἶνε γνωσταὶ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐαγογό.

« Καλὰ λοιπόν, » εἶπον, « ἂν ὁ Χαμὴδ ἦνε τρελλὸς καὶ ἤθελε νὰ θανατώσῃ τοὺς παγαζὺς αὐτοῦ, πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ πράξωμεν τὸ αὐτό ; Καὶ ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ φθάσω ταχέως εἰς Οὐνυανυεμβέ, ὡς ὁ Σέχ Χαμὴδ, ἀλλὰ ἡ Οὐνυανυεμβέ κεῖται εἰσέτι μακρὰν ἡμῶν· δὲν ριψοκινδυνεύω λοιπὸν ἐγὼ τὴν περιουσίαν μου· δὲν εἶμαι ἐγὼ τρελλός, ὅχι ! »

Ὡς ὁ Τάνης μὲ εἶχε πληροφορήσῃ, εὗρομεν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἀφθονίαν τροφῶν, προσέτι καὶ ὠραῖον γλυκὺ ὕδωρ ἐντὸς λάκκων παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο εὕρισκομένων. Τὸ πρόβατον τιμᾶται ἐνὸς σούγκου· ἐξ ὀρνίθας ἡγοράσαμεν ἀντὶ τῆς αὐτῆς τιμῆς· πρὸς τούτοις ἐξ μέτρα ἀραβοσίτου, μαουέρι ἢ Ἰνδικοῦ σίτου τιμῶνται πάλιν ἐνὸς σούγκου· ἐν βραχεῖ εἰσήλθομεν ἐπὶ τέλους εἰς χώραν ἀφθονον καὶ καλήν.

Τὴν 10 Ἰουνίου μετὰ τεσσάρων ὥρων καὶ ἡμισείας ὁδοπορίαν ἀφίχθημεν εἰς Κίτι, ἐν ᾧ εὗρομεν τὸν ἰσχυρογνώμονα Χαμὴδ κατεσκηνωμένον καὶ ἐν μεγίστῃ παραχῇ εὕρισκόμενον. Ὁ θελήσας νὰ γείνη Καῖσαρ ἐγείνεν ἀμφίρροπος Ἀντώνιος. Ἐθλίβετο μέγालως ἐπὶ τῷ θανάτῳ εὐνοουμένης τινὸς κόρης δούλης καὶ ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ πέντε ἀρα-

δικῶν ὑποκαμίσων (ντῖς-ντασέχς) μὲ χειρίδας ἀργυρᾶς καὶ χρυσοκεντήτους χιτῶνίσκους, τὰ ὅποια ἐσκόπευε νὰ φορέσῃ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἔμελλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς Οὐνυανυεμβέ ἐν πομπῇ, ὡς ἤρμοζεν εἰς ἔμπορον τῆς τάξεώς του· τὰ πράγματα ταῦτα ἐκλάπησαν ὑπὸ τριῶν φυγάδων δούλων· πρὸς τούτοις σκεύη χάλκινα, ὀρύζιον καὶ ἕτερα φαγητὰ, ὡς π. χ. πιλάφιον κτλ. καὶ δύο δέματα ὑφασμάτων ἐγένοντο ἄφαντα ὑπὸ φυγάδων Οὐαγγουάνων φορέων. Ὁ Ἄραψ διερμηνεύς μου Σελήμ ἠρώτησεν αὐτόν : «Τί κάμνεις ἐδῶ, Σέχ Χαμῆδ ; Ἐγὼ ἐνόμιζα ὅτι ἦσο πλησίον τῆς Οὐνυανυεμβέ ! » ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη αὐτῷ : « Ἐμποροῦσα ν' ἀφήσω ὀπίσω τὸν φίλον μου Τάνην ; »

Ἐν Κίτι ὑπῆρχον ἄφθονα κατοικίδια ζῶα καὶ σῖτος, τὰ ὅποια ἐπρομηθεύομεθα εἰς εὐθηνὰς τιμάς. Οἱ Οὐακίμβου, ἄποικοι ἐξ Οὐακίμβου παρὰ τὴν Οὐρόρην, εἶνε ἀνθρωποῖσι συγχοι καὶ εἰρηνικοί· προτιμῶσι τὴν εἰρηνικὴν τέχνην τῆς γεωργίας ἀπὸ τὸν πόλεμον, τὸν ποιμενικὸν βίον ἀπὸ τὰς κατακτήσεις. Ἀμ' ὡς ἀκούσωσι τὸ παραμικρὸν περὶ πολέμου, ἀμέσως λαμβάνουσι μεθ' ἑαυτῶν καὶ περιουσίαν καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ μεταναστεύουσιν εἰς μακρὰς καὶ ἐρήμους χώρας, τὰς ὁποίας διὰ τῆς ἐργασίας των καθιστῶσι γονίμους καὶ καρποφόρους· κυνηγῶσι δὲ καὶ τὸν ἐλέφαντα διὰ τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ. Ἐντούτοις ὁμῶς ἡ φυλὴ αὕτη ἐφάνη ἡμῖν λίαν καλὴ· καίτοι δὲ τοσοῦτον φιλήσυχοι, εἰσὶ μολονότι καλῶς ὤπλισμένοι· βλέπων δέ τις τὸν τρόπον, δι' οὗ ὀπλοφοροῦσι, τὸν μέγαν αὐτῶν ἀριθμὸν καὶ τὴν περὶ τὰ ὅπλα ἄσκησιν αὐτῶν, νομίζει ὅτι ὁ λαὸς οὗτος δύναται νὰ ἀντιπαραταχθῇ κατὰ πάσης ἄλλης οἰαςδήποτε φυλῆς τῶν χωρῶν τῆς Μέσης Ἀφρικῆς. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ πανταχοῦ, ἡ διχόνοια καθιστᾷ αὐτοὺς λίαν ἀσθενεῖς· ἀπαρτίζουσι δὲ μικρὰς ἀποικίας, ἐκάστη τῶν ὁποίων κυβερνᾶται ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτῆς ἀρχηγοῦ· ἐνῷ, ἂν ἦσαν ἠνωμένοι, ἠδύναντο καρτερικῶς ν' ἀντιπαραταχθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Εἰς δέκα καὶ πέντε μιλίων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ χωρίου Κίτι εὐρίσκεται τὸ χωρίον Μσαλάλον, δι' οὗ ἐμέλλομεν νὰ διαβῶμεν. Ὁ Χαμῆδ, μάτην ἐρευνήσας νὰ εὑρῇ τοὺς φυγάδας καὶ τὴν πολῦτιμον αὐτοῦ κλαπεῖσαν περιουσίαν, ἤκολούθησεν ἡμᾶς. Ἰδὼν δὲ ἡμᾶς ἐστρατοπεδευμένους εἰς Μσαλάλον ἐπεχείρησε καὶ ἐκ δευτέρου νὰ μᾶς περάσῃ· οἱ

φορεῖς του ὅμως ἐγκατέλειψαν αὐτὸν διὰ τὸ μακρὸν καὶ ἐσπευσμένον τῆς ὁδοιπορίας.

Τὴν 15 Ἰουνίου ἀφίχθημεν εἰς Οὐέλλεδ Νγαραιῖσον μετὰ ὁδοιπορίαν τριῶν ὥρων καὶ ἡμισείας. Ἡ μικρὰ αὕτη θέσις εἶνε λίαν ἀφθονος, τὰ τρόφιμα εἶναι δις εὐθυνότερα ἢ ἐν Οὐνυαμβόζῃ. Μετὰ δῖωρον πορείαν πρὸς νότον ἐπὶ τῆς παλαιᾶς ὁδοῦ κεῖται τὸ χωρίον Ζιουέχ λὰ Μκόα, δι' οὗ ἡ ὁδὸς τὴν ὁποίαν διευθυνόμεθα ἀπὸ τῆς ἐκ Βαγαμούο ἀναχωρήσεως ἡμῶν ἦγε ταχέως.

Φθάσαντες πλησίον τῆς Οὐνυαννεμβέ ἐσταματήσαμεν· οἱ φορεῖς καὶ οἱ στρατιῶται διήγαγον καλῶς κατὰ τὰς μακρὰς πορείας, τὰς ὁποίας ἐσχάτως εἰχομεν κάμη· ἵνα δ' εὐχαριστήσω λοιπὸν αὐτοὺς, ἡγόρασα ἀντὶ τριῶν δότι μικρὸν βοῦν, τὸν ὅποιον ἐσφαξά, ὅπως μόναι των φάγωσιν αὐτόν. Πρὸς τούτοις ἔδωκα εἰς ἕκαστον ἐν περιδέραιον ἐρυθρῶν ὑαλίνων κόκκων· ἵνα εὐχαριστήσω τὴν ὄρεξιν αὐτῶν, ἣτις ἤρχισε νὰ ἐξεγείρεται ὑπὸ τῶν ἀφθόνων τροφῶν τῆς χώρας ταύτης, γάλα καὶ μέλι ὑπῆρχον ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ· τρία φρασιλάχ γλυκῶν γεωμήλων ἐτιμῶντο ἐνὸς σούκκου· τὸ δὲ σοῦκκον ἰσοδυναμεῖ μὲ 45 περίπου ἑκατοστὰ τοῦ ἀμερικανικοῦ ταλλήρου.

Τὴν 13 Ἰουνίου ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ὕστατον χωρίον τῆς Μαγούνδας Μκάλης, εἰς τὴν χώραν τοῦ Ζιουέχ λὰ Σίγγα μετὰ βραχεῖαν πορείαν ὀκτῶ μιλίων καὶ τριῶν τετάρτων. Τὸ χωρίον Κουσούρι, — οὕτως ὑπὸ τῶν Ἀράβων ὀνομαζόμενον—καλεῖται Κουζούρι ὑπὸ τῶν Οὐακίμβων, οἵτινες κατοικοῦσιν αὐτό. Καὶ αὕτη εἶνε μία τῶν πλείστων περιπτώσεων, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ Ἀραβες ἐκάλεσαν ἐσφαλμένως ἢ ἐφθειραν τὰ ἀρχικὰ ὀνόματα τῶν χωρίων καὶ χωρῶν τῆς Μέσης Ἀφρικῆς.

Μεταβαίνοντες ἀπὸ Νγαραίσου εἰς Κουσούρι διήλθομεν τὸ χωρίον Κιρουρούμον, θέσιν πλουσίαν, ὑπὸ πλείστων γονιμωτάτων καὶ εὐφορωτάτων χωρίων περιστοιχιζομένην. Ἐνῶ διηρχόμεθα τὸ χωρίον τοῦτο, οἱ ἰθαγενεῖς προσήλθον ὅπως χαιρετήσωσι τὸν Λευκόν, τοῦ ὁποίου ἡ προσέλευσις εἶχε προκηρυχθῇ τοσοῦτον μέγαλοφώνως παρὰ τῶν θορυβωδῶν αὐτοῦ κερθανίων, τῶν ὁποίων οἱ στρατιῶται εἶχον βοηθήσῃ αὐτοὺς εἰς μάχην τινὰ κατὰ τῶν ἀποστατῶν αὐ-

τῶν συμπατριωτῶν τοῦ Ζιουέχ λά Μχόα, συνεπεία τοῦ ὁποίου εἶχον νίκηση.

Προχωρήσαντες ὀλίγον ἐφθάσαμεν ἐν τῷ μέσῳ μεγάλου πεδίου, οὗτινος ἄρχει ὁ Σουλτάνος μπὶν Μωχάμετ—Ἄραφ Ὁμάνης ὑψηλῆς καταγωγῆς, ὅστις μαθὼν τὴν ἀφίξίν μου ἤλθε πρὸς ὑποδοχὴν μου, προσκαλέσας με ἐν τῷ σκηνώματι αὐτοῦ. Ἐπειδὴ τὸ χαρέμιόν του εὐρίσκετο κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐντὸς τῆς σκηνῆς του, δὲν προσεκλήθην βεβαίως ἐντὸς αὐτῆς· ἀλλ' ἔξωθεν τῆς σκηνῆς ταύτης τάπης ἐστρωμένος περιέμενε τὸν Σουλτάνον καὶ τὸν λευκὸν αὐτοῦ ξένον. Ἀφοῦ, ὡς συνήθως, με ἠρώτησε περὶ τῆς ὑγείας μου, περὶ τῶν νέων εἰδήσεων τῆς ὁδοῦ, καὶ τῶν νεωτέρων τῆς Ζαγγιβάρης καὶ τῆς Ὁμάνης, με ἠρώτησεν ἂν εἶχον μετ' ἐμοῦ πολὺ ὕφασμα. Ὁ Σουλτάνος οὗτος συχνότατα ἐπρότεινε τὴν ἐρώτησιν ταύτην εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας τῶν κατερχομένων κερβανίων· ἡ δὲ αἰτία τούτου εἶνε ἡ ἐξῆς: Οἱ Ἀραβες θέλοντες νὰ ὠφεληθῶσιν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον ἐκ τοῦ ὑφάσματος αὐτῶν εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν ἐλεφαντοδόντων κατὰ τοὺς λιμένας ἐκείνους τῆς λίμνης Ταγκανύικας, ἐν οἷς οἱ ἐλεφαντόδοντες εἰσὶν ἄφθονοι, συχνάκις λησμονοῦσιν ὅτι πρέπει νὰ κρατήσωσι μέρος αὐτῶν διὰ τὰς κάτω αὐτῶν πορείας. Ἐπειδὴ, πράγματι, μόνον ἐν δέμα μοι ἔμενεν ἐκ τοῦ ποσοῦ τῶν ὑφασμάτων τὰ ὁποῖα εἶχον λάβῃ μετ' ἐμοῦ πρὸς τροφήν καθ' ὁδόν, ὅτε προπαρεσκέυαζα τὰ κερβανία μου εἰς Βαγαμόβο, ἡδυνάμην ἀνευθιθάστως νὰ ἀπαντήσω ἀρνητικῶς. Μετά τινα λεπτά ἀνήγγειλαν ἔξωθεν τὸν Σέχ Χαμῆδ, ὅστις ἀμέσως παρῆρσιάσθη, καὶ μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ χαιρετήσας τὸν μέγαν τοῦτον ἄνδρα, ἀπῆτει νὰ ἀσπασθῇ τὰς χεῖρας αὐτοῦ· μεγάλως δὲ ἐνδιεφέρετο περὶ τῆς ὑγείας τοῦ Σουλτάνου, ὡς αἱ λέξεις «καὶ φχαλὲκ» μοι ἔδιδον νὰ ἐννοήσω· τὰς δύο ταύτας λέξεις ὁ Σέχ Χαμῆδ δὲν ἔπαυε λέγων, ἐπιθυμῶν νὰ μάθῃ ἂν ὁ Σουλτάνος ἦτο «καλὰ εἰς τὴν ὑγείαν του — πολὺ καλὰ!» Ἐπὶ πέντε περίπου λεπτά οἱ δύο Ἀραβες μετὰ μεγάλου πόθου ἐξηκολούθουν ἐρωτῶντες ἀλλήλους περὶ τῆς ὑγείας καὶ τῆς εὐδαιμονίας αὐτῶν. Ἀφοῦ μετ' ὀλίγον ἐσιώπησαν, ὁ Σουλτάνος ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Σέχ Χαμῆδ τὴν ἰδίαν ἐρώτησιν περὶ ὑφάσματος, ἣν καὶ εἰς ἐμὲ προέτεινεν. «Ἐχω πολὺ ὀλίγον, ναί!» ἀπήντησεν ὁ Σέχ· ἐνῷ ὁ Σουλτάνος μπὶν Μωχάμετ

καὶ ἐγὼ κάλλιστα ἐγνωρίζαμεν ὅτι τὸ κιρβάνιόν του εἶχε πεντήκοντα πέντε δέματα ὑφασμάτων.

Ὁ ξένος Ἀραψ ἔπεμψε τὸν δοῦλον αὐτοῦ μὲ δέρμα αἰγὸς πλήρες ὀρυζίου λευκοῦ τῆς Οὐνυανυεμβέ εἰς τὸ ἐν Κουσοῦρι στρατόπεδόν μου, δῶρον τὸ ὁποῖον οὐδ' ἐγὼ ἐγνώριζον πῶς νὰ δεχθῶ μετὰ τὴν ἀρνητικὴν ἀπάντησιν τὴν ὁποίαν ἠναγκάσθην νὰ δώσω αὐτῷ. Πρὸς τούτοις μοὶ εἶπεν ὅτι δύναται νὰ πέμψῃ εἰς Ζαγγιβάρην γράμματα καὶ ἕτερα χειρόγραφα, ἂν τοιαῦτα ἔχω καὶ ἐπιθυμῶ νὰ πέμψω αὐτὰ εἰς τὴν νῆσον ταύτην· μαθὼν δὲ ὅτι ἄφησα ἐν Μπουάπουα λευκὸν ἄνθρωπον ἀσθενῆ, μοὶ ὑπεσχέθη νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν νῆσον Ζαγγιβάρην.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν Κουσοῦρι ἄφιξιν ἡμῶν, συνοδία Οὐασαουαχιλίων κυνηγῶν τοῦ ἐλέφαντος μενόντων ἐν Ζιουέχ λά Σίγγα, ἤλθον πρὸς ἐπίσκεψίν μου ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν γέροντός τινος, ὅστις εἶχε ποτε χρηματίσῃ Διουὰν ἐν Βαγαμόυο. Μολονότι οὐδὲν μεθ' ἑαυτῶν δῶρον μοὶ ἔφερον, δὲν ἔλλειψαν νὰ μοὶ ζητήσωσι χάρτην, *curry* (1) καὶ σάπωνα· τὰ τρία ταῦτα πράγματα δὲν ἦσαν πολλὰ, καθότι τὸ ἔλος τοῦ ποταμοῦ Μακάτα λίαν ἐσμίκρυνε τὴν ποσότητα αὐτῶν.

Ἐμείνα μίαν ἡμέραν εἰς Κουσοῦρι, ὅπως ἀναπαυθῇ τὸ κιρβάνιόν μου, τὸ ὁποῖον τοσοῦτον εἶχε κουρασθῇ ἐκ τῶν μακρῶν καὶ διηνεκῶν πορειῶν, μὴ θέλων νὰ διακινδυνεύσω αὐτὸ εἰς τὴν διήμερον πορείαν, ἣτις ἐχρειάζετο πρὸς διάβασιν τῆς ἐρήμου, ἣτις χωρίζει τὴν χώραν τοῦ Ζιουέχ λά Σίγγα Οὐιάνζης ἀπὸ τὴν χώραν τῆς Τούρας ἐν Οὐνυανυεμβέ. Ὁ Χαμὴδ προὔχώρησεν ὑποσχεθεὶς νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Σαῦδ μπὶν Σαλήμ περὶ τῆς ὅσον οὕτω ἐλεύσεώς μου καὶ εἰπῇ αὐτῷ νὰ μοὶ ἐτοιμάσῃ καὶ σκὴνωμα.

Τὴν 15 Ἰουνίου, πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ Σέχ Τάνης ἤθελε διατρίψῃ πολλὰς ἑτι ἡμέρας ἐν Κουσοῦρι, ἔνεκεν τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἀσθενῶν ἀνθρώπων, οἵτινες εἶχον προσβληθῇ ὑπὸ τῆς φρικτῆς ἐκείνης μάστιγος τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, τῆς ἐπαράτου νόσου εὐφλογίας, ἀπεχαιρέτησα αὐτὸν καὶ λαβὼν τὸ κιρβάνιόν μου ἐκίνησα ἐκ Κουσοῦρι διὰ τὰς

(1) *Curry*. Εἶδος καυστηροῦ πεπερώδους καρυκεύματος τῶν Ἰνδιῶν ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς.

ἐρήμους καὶ τὰ δάση. Ὀλίγον πρὸ μεσημβρίας ἐστάθημεν εἰς τὸ σκηνώμα τοῦ Μγόγγο Τέμπο ἢ Ῥάχεως τοῦ Ἑλέφαντος—οὕτω καλουμένης ἐκ βράχου τινός, τοῦ ὁποίου ἡ ῥάχης, μελανή οὔσα καὶ ζοφερά ἔνεκεν ἀτμοσφαιρικῶν αἰτίων, ὑπολαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων ὡς ὁμοιάζουσα τρόπον τινὰ τῇ κυανῇ καὶ μελανῇ ῥάχει τοῦ τέρατος τοῦτου τῶν δασῶν. Εἰς τοῦτο τὸ μέρος ἐσχέφθημεν ποίαν ἡμέραν ἠθέλομεν προσδιωρίσῃ διὰ τὴν τερεκέζαν, τὴν σήμερον ἢ τὴν αὔριον. Οἱ πλείστοι ἦσαν τῆς γνώμης νὰ γείνη ἡ τερεκέζα αὔριον· ἐγὼ ὅμως, ὦν «αὐθέντης» καὶ συμβουλευθεὶς τὸ συμφέρον μου, ἐπέμεινα οὐχὶ ἄνευ μιᾶς ἢ καὶ δύο σφοδρῶν τῆς μάστιγός μου κινήσεων νὰ γείνη ἡ τερεκέζα σήμερον καὶ οὐχὶ αὔριον.

Τὸ Μγόγγο Τέμπον, ὅτε ὁ Βόρτων καὶ ὁ Σπήκ διηλθον αὐτὸ, ἦτο χωρίον καλόν· πλείστα δὲ πλέθρα γῆς ἦσαν τότε πέριξ αὐτοῦ καλλιεργημένα. Πρὸ δύο ὅμως ἐτῶν εἶχεν ἐκραγῇ πόλεμος, ἔνεκεν τολμηρῶν καὶ θρασέων τινῶν πράξεων, τὰς ὁποίας οἱ ἐγγχώριαι ἐπεχειροῦν κατὰ τῶν διερχομένων κερδανίων· οἱ Ἄραβες ἦλθον ἐξ Οὐνυανυεμβέ μετὰ δούλων Οὐαγγουάνων, πρὸσέβαλον αὐτοὺς, ἔκαυσαν τὰ χωρία αὐτῶν καὶ ἠρήμωσαν τὴν χώραν, καταστρέψαντες τὸ ἔργον τῶν αἰώνων. Ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου τὸ χωρίον Μγόγγο Τέμπον ἀνενέωσε τὰς περὶ Αἰγύπτου ἀναμνήσεις μου. Αἱ ὄχθαι τοῦ ρεύματος μὲ τὴν πράσινον αὐτῶν φυτείαν megάλως ἀντέκειντο εἰς τὴν ἀμαυρὰν καὶ ξηρὰν ὄψιν τῶν ἐκατέρωθεν ἡμῶν εὐρισκομένων ἀρχαίων δασῶν.

Τὴν 1 μ. μ. ἀναλαβόντες τὰ φορτία ἡμῶν ἐντὸς ὀλίγου εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ὁδόν, ἥτις ἄγει εἰς Νγχουάλαχ Μτόνι, ἀπέχον τοῦ σκηνώματος κατὰ μίλια ὀκτὼ καὶ τρία τέταρτα. Ὁ ἥλιος ἔκαιεν ὡς σφαῖρα ζῶντος καὶ φλέγοντος πυρός, ἐξεσφενδόγιζε τὰς θερμὰς καὶ καυστηρὰς αὐτοῦ ἀκτῖνας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν· μεθ' ὃ κατερχόμενος πρὸς δυσμὰς ἐκαυμάτιζε τὸν ἀέρα, πρὶν ἢ οὗτος εἰσέλθῃ ἐντὸς τῶν πνευμόνων ἡμῶν, οἵτινες εἶχον ἀνάγκην αὐτοῦ. Πολλὰ κιβούγια ὕδατος ἐκενώθησαν ἐν ἀκαρεῖ πρὸς κατάσβεισιν τῆς φρικτῆς θερμότητος, ἥτις ἔκαιεν ἐσωτερικῶς τὸν λαιμόν καὶ τοὺς πνεύμονας. Εἷς μάλιστα φορεὺς, προσβληθεὶς βαρέως ὑπὸ τῆς νόσου εὐφλογίας, τοσοῦτον ἐβασανίζετο, ὥστε ἔπεσε κατὰ γῆς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ, ὅπως ἀ-

ποθάνη· οὐδέποτε πλέον ἐπανείδομεν αὐτὸν, καθότι ἡ πορεία κირβανίου κατὰ τερεκέζαν εἶνε σχεδὸν ὁμοία πορεία πλοίου κατὰ ἀνεμοστρόβιλον καὶ καταιγίδα φοβεράν. Τὸ κირβάνιον, ὅταν εὐρίσκεται εἰς τερεκέζαν, πρέπει νὰ προχωρῇ, καὶ—δυστυχία εἰς ἐκεῖνον ὅστις μείνῃ ὀπίσω· ἡ πεῖνα καὶ ἡ δίψα καταλαμβάνουσιν αὐτὸν καὶ τὸν θανατόνουσι· τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ τῆς πορείας πλοίου κατὰ καταιγίδα· τὸ πλοῖον πρέπει νὰ βαίνει ὀρμητικῶς κατὰ τὴν σφοδρὰν τρικυμίαν, ὅπως μὴ πληρωθῇ ὕδατος καὶ καταβυθισθῇ—δυστυχία δὲ εἰς ἐκεῖνον ὅστις ἐκ τοῦ πλοίου τούτου πέσῃ εἰς τὴν θάλασσαν! Ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸ νὰ μείνῃ τις κατὰ τερεκέζαν ὁπισθεν τοῦ κირβανίου εἶνε τὸ αὐτὸ ὡς νὰ πέσῃ ἐκ τοῦ πλοίου κατὰ καταιγίδα εἰς τὴν θάλασσαν! . . .

Κατὰ τὴν κοίτην τοῦ ρεύματος, ἄφθονον ὕδωρ, καλόν, γλυκὺ καὶ δροσερόν εὐρέθη ἐντὸς βαθέων λιθίνων δεξαμενῶν. Καὶ ἐνταῦθα ὡς καὶ ἐν Μαβουγγούρου ἐφαίνοντο τὰ σημεῖα τοῦ ὀρμητικοῦ χειμάρρου, ὅστις κατὰ τὴν βροχερὰν ἐποχὴν ῥέει ἄνωθεν τῆς κοίτης ταύτης.

Τὸ ρεῖθρον Νγχουάλαχ ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐξ Οὐβαναράμας πρὸς βορρᾶν—χώρας ὀνομαστῆς διὰ τοὺς καλοὺς καὶ λεπτοὺς αὐτῆς ὄνους· — μεθ' ὃ τρεπόμενον νότιως καὶ μετὰ ταῦτα Ν. Ν. Δ. διέρχεται τὴν εἰς Οὐνυανυεμβὲ ἄγουσαν ὁδόν· μεθ' ὃ τρέπεται μᾶλλον πρὸς δυσμᾶς.

Τὴν 16 Ἰουνίου ἀφίχθημεν εἰς Μαδεδίταν· ἡ θέσις αὕτη καλεῖται οὕτως ἐξ ἐνὸς χωρίου, τὸ ὁποῖον πρότερον ὑπῆρχεν, νῦν ὅμως οὐχί. Ἡ Μαδεδίτα ἀπέχει τοῦ Ρεῖθρου Νγχουάλαχ κατὰ δώδεκα μίλια καὶ ἥμισυ. Ἐκατοντάδας τινὰς ὑαρθῶν μακρὰν τῆς ὁδοῦ ὑπάρχει μικρὸν ἔλος, ἐν ᾧ τὰ κირβάνια εὐρίσκουσιν ὕδωρ ὥραϊον καὶ γλυκὺ· εἶνε δὲ τὸ μόνον ὅπερ κεῖται πλησιέστερον μετὰ τὸ τῆς Τούρας ἐν Οὐνυαμουέζῃ. Ἡ μυῖα tsetse, ἡ κούφουα, ὡς οἱ Οὐάσαουα-χίλιοι καλοῦσιν αὐτήν, ἐμάστιζεν ἡμᾶς φρικτὰ· τοῦτο δὲ φανερώνει ὅτι πολὺ κυνῆγιον πλησίον τοῦ μικροῦ ἐκείνου ἔλους συχνάξει ἐνίστε· δὲν δύναται ὅμως νὰ εἴπῃ τις ὅτι ἀμέσως μετὰ τὸ λιμνάριον τοῦτο εὐρίσκονται ζῶα. Τὸ μεμονωμένον τοῦτο λιμνάριον, τὸ τοσοῦτον συχναζόμενον ὑπὸ τῶν διαφόρων κირβανίων, ἅτινα ἐξ ἀνάγκης σταματῶσιν εἰς τοῦτο τὸ μέρος, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ συχνάζηται

ὑπὸ τῶν ζώων τῶν δασῶν, τὰ ὁποῖα μάλιστα εἰσὶ δειλὰ εἰς τὰς χώρας ταύτας τῆς Ἀφρικῆς.

Τὴν ἐπιούσαν κατὰ τὴν αὐγὴν ἐβηματίζομεν ταχύτερον παρά ποτε, καθότι κατὰ τὴν πορείαν ταύτην ἐπρόκειτο νὰ ἀφήσωμεν τὴν χώραν Μαγούνδαν Μχάλην, ὅπως εἰσέλθωμεν ἐντὸς πολυπληθεστέρας καὶ καλλιτέρας χώρας—ἐκείνης τῶν Οὐανουαμουέζων. Τὰ δάση ἐπὶ πολὺ παρέιχον ἡμῖν κωλύματα καὶ ὁδύνας, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν δύο σχεδὸν ὥρων ταῦτα ἡραιώθησαν, μεθ' ὃ ἐσμικρύνθησαν εἰς χαμηλὰ ἄλση, ὡς ἐκεῖνα τῆς Ἰνδικῆς, καὶ τέλος ἠφανίσθησαν ὁλοτελῶς· ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ἔδαφος τῶν Οὐανουαμουέζων· ἐκτεταμένη καὶ εὐρεῖα πεδιάς, ποῦ μὲν ὑψουμένη, ποῦ δὲ χαμηλουμένη, μεθ' ὃ κατὰ μεγαλοπρεπεῖς καὶ ἐπιμήκεις κυματισμοὺς ὑποχωροῦσα, ἐξετείνεται πρὸ ἡμῶν ἐπὶ ἀπεριόριστον ὀριζόντειον γραμμὴν, ἥτις μακρόθεν ἐφαίνετο χρώματος πορφυροῦ. Ἡ θεὰ συνίστατο εἰς ἀγροὺς ὠριμάζοντος σίτου, κυκλοτερῶς περὶ τὴν περιφέρειαν τῆς πεδιάδος κειμένους, οἵτινες ὑπεσύριζον χαριέντως ἐκ τοῦ πρωῒνου ζεφύρου, ὅστις ἐρχόμενος καὶ φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν δρόσον τῆς Οὐσαγάρας φουσᾶ μεγίστην παρέχων εὐχαρίστησιν.

Τὴν 8 Π. Μ. ὥραν ἀφίχθημεν εἰς τὸ πρῶτον ὄμορον χωρίον τῶν Οὐανουαμουέζων, εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Τούραν, ἐν ᾧ εἰσῆλθομεν, μηδὲν βολόντες κατὰ νοῦν τὴν πρὸς τοῦτο διάθεσιν τῶν ὀλιγίστων ἐν αὐτῷ εὕρισκομένων κατοίκων. Εἰς τοῦτο τὸ μέρος εὔρομεν τὸν Νόνδον, φυγάδα τοῦ Σπή· οὗτος ἦν εἷς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες λαβόντες τὸ μέρος τοῦ Βαράκα, ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Βομβάη· ἐπεθύμει νὰ συμπαράλάβω αὐτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου· ἦτο ἱκανὸς μόνον πρὸς τὸ προμηθεύειν μέλι καὶ σερβέτιον εἰς τοὺς πρότερον αὐτοῦ συναδέλφους καὶ εἰς τοὺς φορεῖς. Ἐνταῦθα ἐσταματήσαμεν ὀλίγον μόνον πρὸς ὀλίγην ἀναψυχὴν· καθότι πρὸ ἡμῶν εἶχομεν πορείαν μιᾶς ἔτι ὥρας, ὅπως φθάσωμεν εἰς Κεντρικὴν Τούραν.

Ἡ ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Τούρας ὁδὸς ἦγε διὰ μεγάλων ἀγρῶν κέγχρου, Ἰνδικοῦ σίτου, *holcus sorghum* μαουέρι ἢ *panicum*, ἢ βαζίρι, ὡς οἱ Ἀραβες καλοῦσιν αὐτὸ, κήπων ἡδέων γεωμήλων, καὶ ἐκτεταμένων γαιῶν σικυῶν (ἀγγουρίων), χειμωνικῶν, πεπονίων καὶ ὕδνων, ἅτινα ἠῤῥξανον ἐντὸς τῶν βαθέων ἀυλάκων ἀναμεταξὺ τῶν στρωμνῶν τοῦ *holcus*.

Πρὸς τούτοις καὶ πλατόφυλλά τινα φυτὰ ἐφαίνοντο κατὰ τὰ περίχωρα τῶν χωρίων, τὰ ὅποια, καθόσον ἐπροχωροῦμεν, ἐγένοντο πολυαριθμότερα. Τὰ χωρία τῶν Οὐακίμβων εἶνε, ὡς ἐκεῖνα τῶν Οὐαγογὸ, τετράγωνα· αἱ καλύβαι αὐτῶν δὲν ἔχουσιν ὀροφὰς κυρτοειδεῖς ἀλλ' ὀμαλάς· εἰς τὸ μέσον δὲ αὐτῶν ὑπάρχει ἀνοικτὸς χῶρος, ὁ ὁποῖος ἐνίοτε διαιρεῖται εἰς τρία ἢ τέσσαρα μέρη ὑπὸ φραγμῶν στάχεων ἀραβοσίτου.

Ἐν Κεντρικῇ Τούρᾳ, ἔνθα κατεσκηνώσαμεν, ἀρκούντως ἐγνωρίσαμεν τὰς κακουργίας καὶ τὰ διεφθαρμένα ἦθη τῶν Οὐακίμβων τῆς Τούρας. Ὁ Χαμήδ, ὅστις, μὲ ὅλας του τὰς προσπάθειάς, τὰς ὁποίας κατέβαλεν, ὅπως φθάσῃ ταχύτερον εἰς Οὐνυανυεμβὲ καὶ πωλήσῃ τὰ ὑφάσματά του, πρὶν ἢ ἕτεροι Ἀραβες κομίσωσιν ἄλλας ποσότητας, δὲν ἡδυνήθη νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς φορεῖς του νὰ ἐκτελῶσι δύο καθ' ἐκάστην πορείας, ἧτο ὡσαύτως ἐστρατοπεδευμένος ἐν Κεντρικῇ Τούρᾳ ὁμοῦ μὲ τοὺς Ἀραβας δούλους, οἵτινες ἐπρότιμων τὴν ἀνόητον ταχύτητα τοῦ Χαμήδ ἀπὸ τὴν προφυλακτικὴν πορείαν τοῦ Τάνη. Ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐανυαμουέζων κατὰ τὴν πρώτην ἡμῶν νύκτα ἐτρομάξαμεν πολὺ· εἰς τὸ στρατόπεδον ἡμῶν εἰσῆλθον δύο οὐτιδανοὶ λησταί, οἵτινες ὅμως ἀμέσως ἐγένοντο γνωστοὶ ὑπὸ τοῦ ὀξέος ἤχου τῆς θύρας, ἧτις ἐφύλαττε τὸ στρατόπεδόν μου.

Ἀκολουθῶς ἐπεσκέφθησαν τὸ στρατόπεδον τοῦ Χαμήδ· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀγρυπνία τοῦ Ἀραβος ἀρχηγοῦ ἐματαιώσε τὰς προσπάθειάς των· καθότι οὗτος ἐπηγαινοήρητο ἐν τῷ στρατοπέδῳ του μὲ τὸ πυροβόλον αὐτοῦ πεπληρωμένον ἀνὰ χεῖρας· οἱ λησταὶ λοιπὸν ἠναγκάσθησαν νὰ μὴ ἐπιχειρήσωσι νὰ κλέψωσιν οὐδὲν τῶν δεμάτων αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Χαμήδ οἱ λησταὶ οὗτοι μετέβησαν εἰς τὸ σκηνώμα τοῦ Χασάν (ἐνὸς τῶν Ἀράβων δούλων), ἔνθα ἐπέτυχεν νὰ φθάσωσι καὶ νὰ λάβωσιν εἰς χεῖράς των δύο δέματα ὑφάσματος· ἀλλ' εὐτυχῶς ἔκαμαν μικρὸν θόρυβον, ὁ ὁποῖος ἐξύπνησε τὸν ἀγρυπνον καὶ ὀξύνοα Ἀραβὰ δοῦλον, ὅστις ἀμέσως ἤρπασε τὸ πεπληρωμένον πυροβόλον αὐτοῦ καὶ πυροβολήσας ἐκτύπησε τὸν ἓνα τῶν ληστῶν· ἡ βολὴ τοῦ πυροβόλου διήλθε διὰ τῆς καρδίας· ὁ ληστὴς ἔμεινε νεκρὸς! Ἴδου τὶ ὑπεφέραμεν ὑπὸ τῶν Οὐακίμβων τῆς Τούρας.

Τὴν ἐπαύριον τὰ πλησιόχωρα χωρία ἔμαθον τὸ λυπηρὸν συμβάν τοῦ θανάτου τοῦ ληστοῦ· οἱ ἰθαγενεῖς ὅμως οὗτοι, μολονότι κατὰ τὴν νύκτα λησταὶ θρασεῖς καὶ τολμηροί, εἰσὶ τὴν ἡμέραν ἄνθρωποι εἰς τὸ ἔπακρον, ἔνεκεν τοῦ ὁποίου οὐδὲ λέξιν ἐτόλμησαν νὰ προφέρωσιν, οὐδὲ βλέμμα νὰ ρίψωσιν ἐφ' ἡμῶν διὰ τὸ ῥηθὲν συμβάν. Ἡ ἡμέρα αὕτη ἦν ἡμέρα ἀναπαύσεως· οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Τούρας ἐκόμισαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀφθόνους ποσότητες μέλιτος, βουτύρου, γλυκῶν γεωμήλων καὶ σίτου· ἐπώλουν δὲ ταῦτα τόσον εὐθηνά, ὥστε μὲ δύο δότι ἡδυνήθην νὰ δώσω συμπόσιον εἰς τοὺς ἀνθρώπους μου πρὸς πανηγυρισμὸν τῆς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐανναμουέζων ἀφίξεως ἡμῶν.

Τὴν 18 Ἰουνίου τὰ τρία κιρβάνια, ἥτοι τὸ τοῦ Χαμηδ, τὸ τοῦ Χασάν καὶ τὸ ἰδικόν μου ἀνεχώρησαν ἐκ Τούρας δι' ὁδοῦ, ἥτις κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν ἔβαινε ἐλικοειδῶς διὰ μέσου ἄγρων ὑψηλῶν στάξεων ἀροβοσίτου. Μετὰ μίαν ὥραν διέβημεν τὴν Τούραν Πέρραν, ἡ Δυτικὴν Τούραν καὶ εἰσῆλθομεν πάλιν ἐντὸς τῶν δασῶν, ὅθεν οἱ Οὐκίμβου τῆς Τούρας προμηθεύονται τὸ μέλι αὐτῶν καὶ ἐνθα σκάπτουσι βαθείας τάφρους πρὸς ἄγραν τῶν ἐλεφάντων, οἵτινες, ὡς λέγεται, κατὰ ἀγέλας ἐντὸς τούτων τῶν δασῶν εὐρίσκονται. Μετὰ μιᾶς ὥρας ὁδοιπορίαν ἀπὸ δυτικῆς Τούρας ἐφθάσαμεν εἰς ζίουαν τινὰ ἡ λιμνάριον. Ἐν τῷ μέσῳ μικρᾶς ἀνοικτῆς μ. β. ο. ὑ. γ. α.ς (πεδιάδος) ὑπάρχουσι δύο τοιαῦτα μικρὰ λιμνάρια, τὰ ὅποια καὶ ἐν τῇ προκεχωρημένῃ ταύτῃ ἐποχῇ εἰσὶ γεμάτα ὑπὸ τοῦ ὕδατος, τὸ ὅποion πλημμυρίζει αὐτὰ κατὰ τὴν βροχερὰν ἐποχὴν. Μετὰ τριῶν ὥρῶν ἀνάπαυσιν ἐκινήσαμεν διὰ τὴν τερεκέζαν ἥτοι πορείαν μετὰ μεσημβρίαν.

Ἀναχωρήσαντες ἐκ τῆς δυτικῆς Τούρας εἶχομεν εἰσέλθῃ, ὡς ἄνω εἴρηται, ἐντὸς δάσους πλήρους ἐλεφάντων· εἰς παρόμοιον τούτου δάσους εἰσῆλθομεν καὶ τώρα ἀναχωρήσαντες ἐκ τοῦ λιμναρίου τούτου· τὸ δάσος τοῦτο ἦν ἐκτεταμένον· ἐβαίνομεν διὰ μέσου αὐτοῦ μεχριστοῦ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Ῥεῖθρον Κουάλα, τὸ ὅποion ὁ Βόρτων ἐν τῷ χάρτῃ τῆς περιηγήσεως αὐτοῦ ἐσφαλμένως καλεῖ Κουάλε. Τὸ ὕδωρ τοῦ ρεῖθρου τούτου ἐμπεριέχεται ἐντὸς μεγάλων λιμνῶν ἢ βαθειῶν κοιλοτήτων ἐντὸς τοῦ εὐρέος καὶ ἀνωμάλου αὐλακος τοῦ ρεῖθρου Κουάλα εὐρισκομένων· ἐντὸς δὲ τῶν

κοιλοτήτων αὐτῶν, αἵτινες εἰσὶ πλήρεις ὕδατος, εὐρέθη εἶδος mud-fish (κοινῶς ψῆς, κωβίδι λίμνης). λαβὼν ἓνα τούτων ἔψησα αὐτὸν παρασκευάσας φαγητὸν, τὸ ὁποῖον οὐδόλως ἀξιοκαταφρόνητον ἠδύνατο νὰ εὕρῃ ἄνθρωπος, ὅστις ἀφ' ὅτου ἀνεχώρησεν ἐκ Βαγαμούου δὲν ἔβαλεν εἰς τὸ στόμα του ἰχθύν. Εἰς ἄλλας ὁμως περιστάσεις, ἂν ἐρωτήσῃ τις τὴν γνώμην μου, ἐπειδὴ ἀγαπῶ μᾶλλον τὰ καλὰ καὶ νόστιμα φαγητά, οὐδεμίαν προτίμησιν δίδω εἰς τοὺς ἰχθύς τοῦ εἶδους τούτου mud-fish.

Ἀπὸ Τούρας εἰς Ῥεῖθρον Κουάλα ὑπάρχει δεκαεπτὰ μιλίων καὶ ἡμίσεως ἀπόστασις, τὴν ὁποίαν εὐκόλως δύναται τις νὰ διανύσῃ ἐκτελῶν μίαν πορείαν κατὰ δεκαπενθήμερίαν, καὶ τότε δὲν φαίνεται εἰς αὐτὸν μακρά· ἐνῷ ἂν τις ἀποφασίσῃ ἡμέραν παρ' ἡμέραν νὰ περιπατῇ, κοπιᾷ παρὰ πολὺ, καὶ τότε φαίνεται αὐτῷ λίαν μακρά· τοῦλάχιστον εὗρω μ' ἐπληροφόρησαν οἱ φορεῖς, στρατιῶται, καὶ οἱ ἀκόλουθοί μου· ἤρχιζαν δὲ νὰ φωνάζωσιν, ὅτε διέταξα νὰ δοθῇ τὸ σημεῖον διὰ τὴν πορείαν. Ὁ Ἀβδούλ Καδὴρ, ὁ ῥάπτης τὸν ὁποῖον εἶχον μετ' ἐμοῦ, τὸν ὁποῖον προσέλαβον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου ὡς ἄνθρωπον δυνάμενον νὰ με βοηθήσῃ εἰς κάθε τι, ὁποῖος μοι ὑπέσχετο ὅτι καὶ καλὰ φαγητά δύναται νὰ κατασκευάσῃ καὶ εἰς φόνον ἐλέφαντος ἐπιδεξιῶς νὰ με βοηθήσῃ, τοῦ ὁποίου ὁμως ἡ καρδιά ὑστερότερον ἀπεδείχθη λίαν δειλὴ, ὁ ὁποῖος εἰς οὐδὲν ἄλλο ἐνησχολεῖτο ἢ εἰς τὸ νὰ τρώγῃ καὶ πίνῃ—κατὰ τὴν πορείαν ταύτην παρ' ὀλίγον νὰ πέσῃ κατὰ γῆς! τοσοῦτον ἐξώκειλεν ὁ ἄνθρωπος αὐτός! ...

Πρὸ πολλοῦ ἡ μικρὰ ἐκείνη ποσότης τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ὁ Ἀβδούλ εἶχε φέρῃ ἐκ Ζαγγιβάρης ἐντὸς μανδουλίου, διὰ τῶν ὁποίων ἐσχόπευε νὰ ἀγοράσῃ ἐλεφαντόδοντας καὶ δούλους καὶ κάμῃ τὴν τύχην του ἐν τῇ ὀνομαστῇ χώρᾳ τῶν Οὐανουαμουέζων, εἶχε γείνῃ ἄφαντος μὲ τὰς καλὰς ἐλπίδας, ἃς ἐπ' αὐτῶν ἐστήριζεν, ὡς ἐκείνας τοῦ Ἀλνασάρ, τοῦ ἀτυχοῦς ἰδιοκτῆτου τῶν κεραμικῶν ἀγγείων ἐν τῷ ἀραβικῷ ἐκείνῳ γνωστῷ μύθῳ. Ὁ Ἀβδούλ Καδὴρ ἀπωλέσας τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα πράγματα δι' ὧν ἐσχόπευε νὰ πλουτίσῃ, ἦλθε πρὸς ἐμὲ καθ' ἣν στιγμήν ἡτοιμαζόμεθα νὰ ἀναχωρήσωμεν, μεγάλως λυπούμενος ἐπὶ τῷ θανάτῳ, ὅστις, ὡς ἔλεγεν, εἶνε ἐγγὺς αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον

ἠσθάνετο κατὰ τὰ ὁστᾶ αὐτοῦ καὶ τὴν ῥάχιν του, ἥτις ἦτο κουρασμένη· μοι ἔλεγεν ὅτι μόλις δύναται νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του· ἐν βραχεὶ ὅτι κατῆλθε πλέον καὶ δὲν δύναται νὰ περιπατήσῃ μέχρις Οὐζιζι, παρακαλῶν με νὰ λάβω οἶκτον πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἀφήσω νὰ ἀναχωρήσῃ, ἀπολύων αὐτὸν τῆς ὑπηρεσίας μου! Τὸ αἴτιον τῆς παραδόξου ταύτης αἰτήσεως τοῦ Ἀβδούλ Καδῆρ, ὅστις εἶχεν ἀναχωρήσῃ ἐκ Ζαγγιβάρης μετὰ τοσαύτης χαρᾶς καὶ προθυμίας νὰ ἀγοράσῃ ἐλεφαντόδοντας καὶ δούλους ἐκ τῆς χώρας τῶν Οὐανουαμουέζων, ἦν τὸ ἑξῆς :— κατὰ τὴν τελευταίαν μακρὰν ἡμῶν πορείαν δύο ὄνοι μου εἶχον ἀποθάνῃ καθ' ὁδόν· διέταξα λοιπὸν τὸν Ἀβδούλ Καδῆρ νὰ κομίσῃ τὰ δύο σάγματα αὐτῶν μέχρις Οὐνυανουεμβέ. Τὸ βάρος τῶν δύο τούτων σαγμάτων ἦν δέκα καὶ ἑξ λιλιτρῶν, ὡς ὁ ζυγὸς ἐδείκνυεν· ἀλλ' ὁ Ἀβδούλ Καδῆρ ἐβάρυνετο καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἐνόσω ἐνεθυμεῖτο τὰς μακρὰς μεταξὺ Οὐνυανουεμβέ καὶ τοῦ ρείθρου Κουάλα πορείας. Ἐπεσε πρηνὴς κατὰ γῆς καὶ ἤρχισε νὰ φιλῇ τοὺς πόδας μου, ἱκετεύων με ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, νὰ τὸν ἀφήσω νὰ ἀναχωρήσῃ.

Ἐπειδὴ καλῶς ἐγνώριζα τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἰνδῶν, Μαλαβαρέζων καὶ Ἀβυσσινίων, καὶ ἐπειδὴ πολλὰ μοι συνέβησαν ὑπ' αὐτῶν, ἐγνώριζα πλέον καλὰ τὸν τρόπον, δι' οὗ ὥφειλον νὰ προσενεχθῶ εἰς τοιαύτην περίστασιν. Ἀδιστακτικῶς λοιπὸν παρεχώρησα ἀμέσως πρὸς τὸν Ἀβδούλ Καδῆρ τὴν χάριν ταύτην· καθότι ὅσον οὗτος εἶχε βαρυνθῇ τὴν ζωὴν του, τόσον καὶ ἐγὼ εἶχον βαρυνθῇ αὐτὸν διὰ τὴν ἀναξιότητα αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἰνδὸς Καδῆρ μοι εἶπεν ὅτι δὲν θέλει νὰ τὸν ἀφήσω εἰς τὸ μέσον τῶν δασῶν, ἀλλ' ἀφοῦ φθάσωμεν εἰς Οὐνυανουεμβέ. Τότε καὶ ἐγὼ εἶπον πρὸς αὐτόν: «Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπιθυμῆς πρῶτον νὰ φθάσωμεν εἰς Οὐανουεμβέ καὶ ἔπειτα νὰ ἀναχωρήσῃς, πρέπει καθ' ὁδόν νὰ ἐνασχολῆσαι εἰς τι διὰ τὴν τροφήν τὴν ὁποίαν θὰ μοι στοιχίζῃς· θὰ φέρῃς λοιπὸν αὐτὰ τὰ πράγματα εἰς Οὐνυανουεμβέ!» — «Δὲν μὲ λυπεῖσαι;» — «Πῶς δύναμαι νὰ λυπηθῶ ἄνθρωπον ἀδιόρθωτον καὶ ὀκνηρόν ὡς σέ; Δὲν σὲ λυποῦμαι διόλου! ὅχι!» καὶ εἰπὼν τὰς λέξεις ταύτας ἤγειρα τὴν μᾶστιγα καὶ πλῆξας αὐτὸν ἅπαξ, ἠνάγκασα διὰ τοῦ κτύπου τούτου τὸν κατὰ τὸ φαινόμενον ἡμιθανῆ αὐτὸν ἄνθρωπον νὰ ἀφήσῃ

τὰς ὑποκρισίας καὶ νὰ γείνη ἐνεργητικώτερος, ἂν οὐχὶ χρήσιμος.

Ὁμολογῶ ὅτι τὴν πρώτην τῆς 18 Ἰουνίου ἡμην ὀλίγον ὠργισμένος καὶ κουρασμένος· ὁ κιραγγόζης μου (ὁδηγός) εἰσελθὼν ἐν τῇ σκηνῇ μου δὲν ἐξῆλθεν αὐτῆς ὡς εἰσῆλθε· καθότι αὐστηρῶς καὶ μεγάλως ἐπέπληξα αὐτόν. Δὲν εἶχον μετ' ἐμοῦ ἄνθρωπον ἐνεργητικὸν ὡς τὸν Μουϊνύην Κιδόγον τοῦ περιηγητοῦ Βόρτωνος· ἂν τοιοῦτον εἶχον, ἤθελον ἐκτιμῆ αὐτόν πολὺ περισσότερον παρ' ὅσον ἐξετίμα αὐτόν ὁ προκάτοχός μου Βόρτων. Πολλάκις ἐστέναξα διὰ τὴν ἔλλειψιν τοιοῦτου ἀνδρός, ὅτε, μὴ δυνάμενος διὰ τῆς ῥητορικῆς μου νὰ παροτρύνω τὸ κιρβάνιόν μου εἰς πορείαν, προσέτρεχον εἰς τὰς ἀπειλὰς καὶ ἐνίοτε εἰς τὸ διὰ τῆς μάστιγος μάθημα, ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ πλήττων, ὅπως ἐγεῖρω τοὺς φορεῖς καὶ τοὺς στρατιώτας. Ὅσάκις ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ τερεκέζα (ἀπογευματινὴ πορεία), ἐγὼ ἡμην ἡναγκασμένος νὰ διατάττω· οὐδεὶς ποτε κατ' οὐδεμίαν περίπτωσιν μὲ ἠρώτησε περὶ τερεκέζας, εὐδὲ μοὶ εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ· πάντοτε ἐγὼ ἡμην ἡναγκασμένος νὰ ῥητορεύω πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὠφελείας καὶ τῆς ἀνάγκης αὐτῆς, ἐγὼ ἡμην ἡναγκασμένος νὰ ἐπιβάλλω σιωπὴν εἰς τὸν Βομβάην, ὅστις πάντοτε διὰ τῶν συζητήσεων αὐτοῦ μὲ παρώργιζεν, ἐγὼ τέλος διὰ τῆς μάστιγος ἡμην ἡναγκασμένος νὰ ἐκβάλλω τοὺς φορεῖς ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου.

Ἐπέπληξα λοιπὸν τὸν κιραγγόζην καλὰ καὶ δὲν ἔλλειψα νὰ ἀποκαλέσω αὐτόν ἡλίθιον καὶ πεισματώδη· ὁ ἀνόητος ἔβλεπεν ὅτι ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἄλλην ἠθέλομεν φθάσῃ εἰς Οὐνυανυεμβέ καὶ ὅτι, καθ' ἣν στιγμὴν θὰ ἔκαμον χαρίσματα εἰς τοὺς φορεῖς οἵτινες μ' ἠυχαρίστησαν, δὲν ἤθελον λησμονήσῃ ὅτι οὗτος, ἀντὶ νὰ πηγαίνει συμφώνως μὲ τὰς διαταγὰς μου, πάντοτε ἐλάμβανε τὸ μέρος τῶν φορέων· ἔκαμα πρὸς αὐτόν τὴν παρατήρησιν ταύτην καὶ ἀποκαλέσας αὐτόν ἀνόητον καὶ ἡλίθιον, εἶπον αὐτῷ ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῶν δώρων, καθ' ἣν θέλει μὲ ἐνθυμηθῇ. Ἠρώτησα αὐτόν μὲ πόσα δότι ἐδωροδόκησαν αὐτόν οἱ φορεῖς ὅπως κάμῃ μικρὰς πορείας καὶ μακρυνὰς ἀναπαύσεις. Μοὶ ἀπήντησεν ὅτι οὐδεὶς τῶν φορέων σκοπεύει νὰ δώσῃ αὐτῷ ἐλάχιστον τεμάχιον ὑφάσματος, καὶ ὅτι δὲν γνωρίζει τίποτε ἀπὸ τοιαῦτα πράγματα. «Καλὰ λοιπὸν,» ἠρώτησα,

«πόσα δότι στοχάζεσαι ὅτι δύναμαι νὰ σοὶ δωρήσω, ἂν εἰς τὸ ἐξῆς μ' εὐχαριστῇς καὶ κάμῃς ὅ,τι θέλω ἐγὼ ὅ,τι σὲ διατάξω;» — «ὦ! πολλά! πολλά!» ἀπήντησε. — «Κάλλιστα λοιπόν», εἶπον, «λάβε τὸ φορτίον σου καὶ θὰ ἰδῶ εἰς πόσον καιρὸν καὶ πόσον ταχέως ἀπ' ἐδῶ ἕως Οὐνυανυεμβέ θὰ δυνηθῇς νὰ φθάσῃς!» ἀκούσας ταῦτα μοὶ ὑπεσχέθη μεθ' ὅρκων ὅτι πάντοτε θέλει λαμβάνῃ τὸ μέρος μου, ὅτι θὰ ὁδεύῃ ὁψέποτε θέλω διατάξῃ αὐτὸν, καὶ ὅτι θὰ σταματᾷ ὁσάκις ἐγὼ στοχασθῶ τοῦτο ἀναγκαῖον.

Ἐπειδὴ ἡ μέχρι Ῥουβούγας ἀπόστασις ἦτο δεκαοκτὼ μιλίων καὶ τριῶν τετάρτων, οἱ φορεῖς ἔβαινον ταχέως ἐπὶ μακρὸν χωρὶς νὰ ἀναπαυθῶσιν. Ὁ κιραγγόζης ἐπράξεν ὥς εἶχεν ὑποσχεθῇ· αἱ κνημαὶ αὐτοῦ καὶ οἱ βραχιόνες ἦσαν ἰσχυροί· καθότι διένυσεν ὁλόκληρον τὴν μέχρι Κεντρικῆς Ῥουβούγας ἀπόστασιν χωρὶς οὐδ' ἅπαξ νὰ σταματήσῃ, πρὸς μεγάλην δυσαρέσκειαν τῶν φορέων, τοὺς ὁποίους ὠδήγει, οἵτινες ἐνόμισαν αὐτὸν τρελλόν. Ἀπὸ τοῦδε, ὁσάκις ἡ ἀπόστασις ἦν δέκα πέντε ἢ δεκαεῖς μιλίων, πάντοτε ὁ κιραγγόζης προέτρεπεν ἡμᾶς νὰ ἐκτελέσωμεν τερεκέζαν (ἀπογευματινὴν πορείαν).

Ἡ Ῥουβούγα, κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Βόρτωνος, ὡς πρὸς τὸ βιβλίον αὐτοῦ, ἦν χώρα εὐφορος καὶ γόνιμος. Καὶ νῦν, ὅτε διηρχόμεθα, τὰ ἴχνη τῆς προτέρας αὐτῆς ἀφθονίας καὶ εὐφορίας ἐφαίνοντο κάλλιστα ἐν τῇ εὐρείᾳ ἐκτάσει τῶν σιτοφόρων αὐτῆς ἀγρῶν, οἵτινες ἐξετείνοντο ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ τῆς Οὐνυανυεμβέ εἰς πολλῶν μιλίων ἀπόστασιν. Ἐφαίνετο ὅτι εἰς τὴν θέσιν ταύτην ὑπῆρχον πλεῖστα χωρία, τῶν ὁποίων τὰ περίχωρα ἦσαν καλῶς καλλιτεργημένα· ἀμέσως ἐνόει τις ὅτι τὸ μέρος τοῦτο ἦτό ποτε καλῶς κατωκημένον, ὅτι ἔβριθέ ποτε κατοικιδίων ζώων πολλῶν καὶ ἀφθόνου σίτου. Ἀλλὰ φεῦ! πάντα ταῦτα παρῆλθον! Τὰ χωρία εἰσὶ κεκαυμένα καὶ κατεδαφισμένα· οἱ κάτοικοι ἐδιώχθησαν πρὸς βορρᾶν τρεῖς καὶ τέσσαρας ἡμέρας μακρὰν τῆς Ῥουβούγας, τὰ κατοικίδια ζῶα ἠρπάσθησαν διὰ τῆς βίας, οἱ σιτοφόροι ἀγροὶ ἔμειναν ἀκαλλιέργητοι, καὶ νῦν παντοῖα δασώδη καὶ σκληρὰ φυτὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους αὐτῶν αὐξάνουσι. Τὰ χωρία κατεδαφισμένα ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς ἔκειντο κατὰ σειρὰν εἰς μικρὰ ἀπ' ἀλλήλων διαστήματα· διελθόντες αὐτὰ ἐν πρὸς ἐν, ἐξήλθομεν μὲ πρόσωπα μελανὰ

ὑπὸ τῆς μαύρης κόνεως κοί τοῦ καπνισμένου πηλοῦ· πλείστοι ἀγροὶ αἵτου πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὠριμάσαντος ἔκειντο ἐν τῷ μέσῳ σωροῦ κόμμεων καὶ ἀκανθῶν, μιμόσων καὶ δένδρων kolquall.

Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χωρίον, τὸ ὁποῖον κατοικεῖται ὑπὸ ἐξήκοντα περίπου Οὐαγγουάνων, οἵτινες εἰσὶν ἐνταῦθα ἐγκατεστημένοι πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, ἀγοράζοντες καὶ πωλοῦντες ἐλεφαντόδοντας. Τὰ τρόφιμα προμηθεύονται ἀπὸ τῶν ἐγκαταλελειμένων ἀγρῶν τῶν λαῶν τῆς Ῥουβούγας. Ἐκουράσθημεν πολὺ καὶ ἰδρώσαμεν ἔνεκεν τῆς μακρᾶς πορείας· ἀλλ' οἱ φορεῖς πάντες ἔφθασαν τὴν 3 M. M.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τῶν Οὐαγγουάνων ἀπηντήσαμεν τὸν Ἀμὲρ μπὶν Σουλτάνον—ἀκριβὲς πρωτότυπον γέροντος Ἀραβος Σέχ, ὡς ἀπαντῶμεν αὐτοὺς εἰς τὰ βιβλία, μεγενιάδα ὡς χιόνα λευκὴν καὶ πρόσωπον καθαρὸν καὶ σεβάσμιον, ὅστις ἐπέστρεφεν εἰς Ζαγγιβάρην μετὰ δέκα ἐτῶν ἐν Οὐνυανυεμβέ διαμονήν. Μοὶ ἐδώρησε μίαν αἶγα καὶ ἐν δέρμα αἰγὸς πλήρες ὀρυζίου· τὸ δῶρον τοῦτο ἐδέχθην μετὰ μεγάλης χαρᾶς· καθότι ἐν τῇ χώρᾳ εἰς ἣν νῦν εὐρισκόμεθα μία αἰξ στοιχίζει πέντε σοῦκκα.

Ἐσταματήσαμεν διὰ μίαν ἡμέραν ἐν Ῥουβούγα· κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐξαπέστειλα στρατιώτας, ὅπως ἀναγγείλωσι πρὸς τὸν Σέχ Σαὺδ μπὶν Σελήμ καὶ τὸν Σέχ μπὶν Νασιβ, τοὺς δύο μεγαλητέρους προὔχοντας τῆς Οὐνυανυεμβέ, τὴν ἀφίξίν μου· τὴν δὲ 21 Ἰουνίου ἀνελάβομεν τὴν πορείαν ἡμῶν διὰ Κίγουαν, ἣτις ἀπέχει τῆς Ῥουβούγας κατὰ πέντε μόνον ὥρας. Ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἦγε διὰ δάσους προσομοίου ἐκείνῳ, τὸ ὁποῖον ἔκειτο μετὰξὺ Τούρας καὶ Ῥουβούγας, τῆς χώρας ταχέως ὑψουμένης πρὸς δυσμὰς· παρετηρήσαμεν ὅτι καὶ ταύτην τὴν θέσιν εἶχεν ἐπισκεφθῇ ἡ αὐτὴ ἐκδίκησις ἣτις εἶχεν ἐρημώσῃ καὶ τὴν Ῥουβούγαν.

Τὴν ἐπιούσαν μετὰ τριῶν ὥρῶν καὶ ἡμισείας ταχεῖαν πορείαν διήλθομεν τὸν Ποταμόν, ὅστις χωρίζει τὴν Κίγουαν ἀπὸ τῆς Οὐνυανυεμβέ· δὲν εἶνε ὅμως ποταμὸς ἀλλὰ καταχρηστικῶς ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων ὀνομάζεται μτόνι (ποταμός)· καὶ μετὰ βραχεῖαν στάσιν πρὸς κατάσβεσιν τῆς δίψης ἡμῶν, μετὰ πορείαν τριῶν ἄλλων ὥρῶν καὶ ἡμισείας ἀφίχθημεν εἰς Σχίζαν. Ἡ πορεία αὕτη, καίτοι μακρὰ, ἦν

ὅμως λίαν εὐχάριστος διὰ τὸ γραφικὸν τῶν τοποθεσιῶν, αἵτινες ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν μετεβάλλοντο, καὶ διὰ τὸν εἰρηνικὸν καὶ ἐργατικὸν χαρακτήρα τῶν ἐγγχωρίων. Μετὰ ἡμίσειαν περίπου ὥραν ἀπὸ Σχίζας παρετηρήσαμεν τὴν κυμαινομένην πεδιάδα, ἔνθα οἱ Ἀραβες κατ' ἐκλογὴν ἱδρυσαν τὴν κεντρικὴν ἀποθήκην, ἣτις ἀρχει τῆς εὐρείας καὶ μεγάλης ἐκτάσεως τοῦ ἐμπορίου τῆς χώρας ταύτης. Οἱ μυκηθμοὶ τῶν κατοικιδίων ζώων, τὰ βληχήματα τῶν αἰγῶν καὶ τῶν προβάτων πανταχόθεν ἠκούοντο. Ἐκ τούτων ἐνδοί τις ἀμέσως ὅτι εἰσῆρχετο εἰς χώραν εὐδαίμονα καὶ ποιμενικὴν.

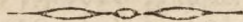
Ὁ Σουλτάνος τῆς Σχίζας ἠθέλησε νὰ ἐορτάσῃ τὴν εἰς Οὐνυανυεμβὲ ἀφίξίν μου μὲ μίαν ὑδρείαν πέντε γαλλονίων π ό μ π ο υ, τὴν ὁποίαν ἐκόμισε μετ' αὐτοῦ πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν εἰς τὸ στρατόπεδόν μου.

Τὸ π ό μ π ο υ τοῦτο εἶχε γεῦσιν ζύθου παλαιοῦ, χρῶμα δὲ γάλακτος μεθ' ὕδατος ἠνωμένου· ἔνεκεν τούτου πιὼν ἐν μόνον μικρὸν ποτήριον αὐτοῦ, ἔδωσα τὸ ἄλλο πρὸς τοὺς χαρίεντας στρατιώτας καὶ φορεῖς. Κατὰ ζήτησίν μου ὁ Σουλτάνος ἔφερεν ὠραῖον καὶ παχὺν μικρὸν βοῦν, ἀντὶ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τέσσαρα καὶ ἥμισυ δότι Μερικάνι. Ὁ μικρὸς βοῦς ἀμέσως ἐσφάγη καὶ ἐχρησίμευσεν εἰς τὸ κιρβάνιον ὡς συμπόσιον χαιρετισμοῦ.

Τὴν νύκτα ἐκείνην οὐδεὶς ἐκοιμήθη πολὺ, καὶ πολὺ πρὸ τῆς αὐγῆς ἤναψαν πῦρ καὶ ἔβραζον μεγάλα τεμάχια κρέατος, ἵνα, πρὶν κινήσωσιν, εὐφρανθῶσιν μετὰ τοῦ Λευκοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ καλοκάγαθία τοσοῦτον εἶχεν εὐφράνη αὐτούς. Πυρίτις δι' ἑξ βολὰς ἐδόθη εἰς ἕκαστον στρατιώτην καὶ φορέα, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἰδικόν του πυροβόλον, ὅπως πυροβολήσῃ, ἅμ' ὡς ἠθέλομεν φθάσῃ πλησίον τῶν Ἀραβικῶν οἰκιῶν. Ὁ οὐτιδανότερος καὶ πτωχότερος φορεὺς ἐνεδύθη τὸ καλλίτερον αὐτοῦ ὕφασμα περὶ τὴν μέσῃν αὐτοῦ· μερικοὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἐφόρεσαν καὶ πολυτελεῆ Οὐλύαχ «Κοομβίσα Ποόγγου» καὶ βύσσινον «Ζαουάχ», καὶ στιλπνὸν «Ῥεχάνι» καὶ ὠραῖον «Δαβουάνι». Οἱ στρατιῶται ἐφόρεσαν νέα σηρίτια καὶ τοὺς μακροὺς λευκοὺς χιτῶνας τῆς Μρίμας καὶ τῆς Νήσου, καθότι αὕτη ἦτο ἡ μεγάλη καὶ εὐδαίμων ἡμέρα, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα πάντοτε ἦτο εἰς τὰ χεῖλη μας, ἀφ' ἧς στιγμῆς εἴχομεν ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς παραλίας,

διὰ τὴν ὁποίαν ἐσχάτως εἵχομεν ἐκτελέσῃ τὰς μακρὰς ἐ-
κείνας καὶ κοπιώδεις πορείας, — διανύσαντες ἑκατὸν ἐβδο-
μήκοντα ὀκτὼ μίλια καὶ ἥμισυ ἐν διαστήματι δέκα καὶ ἕξ
ἡμερῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἡμερῶν καθ' ἃς ἀ-
νεπαυόμεθα — ἤτοι ἑνδεκα περίπου μίλια καθ' ἡμέραν!

Τὸ σημεῖον ἐδόθη διὰ τοῦ κέρατος, καὶ τὸ κιρβάνιον μετὰ
μεγάλης χαρᾶς ἐξῆλθε τοῦ χωρίου Σχίζας μετὰ τὰς σημαίας
κυματιζούσας, ἡχούντων τῶν σαλπίγγων καὶ τῶν κεράτων.
Μετὰ βραχεῖαν δὴ ὥρῶν καὶ ἡμισείας πορείαν εἶδομεν μα-
κρόθεν τὴν Κουϊκούρην, ἣτις κεῖται δύο περίπου μίλια μα-
κρὰν πρὸς δυσμὰς τῆς Ταβόρας — τῆς πρωτίστης Ἀραβι-
κῆς πόλεως. Ἐξῶθεν τῆς Κουϊκούρης εἶδομεν μακρὰν γραμ-
μὴν ἀνδρῶν ἐνδεδυμένων χιτῶνας καθαροὺς καὶ εὐπρεπεῖς·
παρατηρήσαντες τοῦτο, ἀμέσως πάντες ἡγειράμεν τὰ πυ-
ροβόλα ἡμῶν, καὶ ἐπροξενήσαμεν ἐκπυρσοκρότησιν παρο-
μοίαν τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι τῆς Κουϊκούρης σπανίως ἀ-
κούουσιν. Οἱ φορεῖς συνήχθησαν πάντες εἰς τὸ αὐτὸ καὶ
ἔβαινον κομπάζοντες· οἱ στρατιῶται ἐξεπυρσοκρότουν ἀδι-
ακόπως· ἐγὼ δὲ, ἰδὼν ὅτι οἱ Ἀραβες ἐπροχώρουν πρὸς
ἐμὲ, ᾤφησα τὰς τάξεις καὶ ἐξέεινα τὴν χεῖρά μου, τὴν ὁ-
ποίαν ἀμέσως ἔσφιξαν πρῶτος ὁ Σέχ Σαῦδ μπὶν Σελήμ καὶ
μετ' αὐτὸν δύο περίπου δωδεκάδες ἄλλων ἐγγχωρίων, καὶ
τοιουτοτρόπως ἐξετελέσθη ἡ ἐν Οὐνυανυεμβέ εἰσοδος
ἡμῶν!...

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΑ.

Ἡ γεωγραφία τῆς χώρας, ἣν μέχρι τοῦδε διήλθομεν, περιεγράφη ἤδη ἐν τοῖς προγενεστέροις κεφαλαίοις ὑπὸ τὰς διαφοροὺς αὐτῆς ὄψεις, καθόσον καὶ ἐξ ἐγχωρίων πηγῶν ἐπληροφορήθημεν καὶ ἰδίαις ὁμμασιν εἶδομεν. Καλὸν ὁμῶς καὶ ἀναγκαῖον νομίζομεν νὰ καταθέσωμεν ἐν ἰδιαιτέρῳ περὶ γεωγραφικῶν καὶ ἐθνογραφικῶν τῆς χώρας κεφαλαίῳ περιληπτικὴν καὶ ὅσον οἶόν τε ἀκριβῆ καὶ καθαρὰν ἀφήγησιν καὶ ἐτέρων περὶ τῆς ἔσω Ἀφρικῆς γνώσεων, ἃς προσαπεκτήσαμεν.

Τρεῖς ὁδοὶ ἐκ Βαγαμόου ἤγον εἰς Οὐνυανυεμβέ, ἐκάστην τῶν ὁποίων ἠδύνατο ν' ἀπευθυνθῇ ἢ ἐκστρατεία ἡμῶν· ἐκ τῶν τριῶν ὁμῶς αὐτῶν ὁδῶν δύο μοὶ ἦσαν γνωσταί· καθότι οἱ πρὸ ἐμοῦ τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἀφρικῆς περιηγηθέντες κύριοι Βόρτων, Σπῆκ καὶ Γράντ λεπτομερῶς καὶ ἀκριβῶς εἶχον περιγράψῃ αὐτάς. Ὑπῆρχε ὁμῶς καὶ τρίτη ὁδὸς εὐθυτέρα καὶ βορειοτέρα ἐκ Βαγαμόου εἰς Οὐνυανυεμβέ, ἥτις κατὰ τοὺς λόγους τῶν ἐγχωρίων ἦγε διὰ τοῦ Βορείου Οὐζαράμο, Οὐκουέρης, Οὐκάμης, Οὐδόης, Οὐσεγούχχας ἢ Οὐσεγούρας, Οὐσαγάρας, Οὐγογόης, Οὐϊάνζης εἰς τὴν χώραν τῶν Οὐανυαμουέζων· τὴν τρίτην ταύτην ὁδὸν παρεδέχθη.

Ἡ πόλις Οὐνυανυεμβέ ἀπέχει τοῦ Βαγαμόου εὐθυγράμμως κατὰ 6^ο μῆκους, ἥτοι τριακόσια ἐξήκοντα μίλια. Τίς ὁμῶς ἐπὶ τοῦ ἀνωμάλου ἐδάφους τοῦ μέρους τούτου τῆς Ἀφρικῆς ὁδοιπορῶν δύναται εὐθυγράμμως νὰ διανύσῃ τοιαύτην ἀπόστασιν; Μυρία πρὸ τῶν βημάτων αὐτοῦ ἀναφύονται κωλύματα· ὁ ὁδοιπόρος ἀναγκάζεται, πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς ἐνδεχομένου κινδύνου, νὰ προτιμήσῃ ὁδὸν εὐκολωτέραν καὶ ἥττον κινδυνώδη καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ λυσιτελεῖ· τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ τῆς ἐκ Βαγαμόου εἰς Οὐνυανυεμβέ ὁδοῦ· οἱ περιελιγμοί, τοὺς ὁποίους ὁ ὁδοιπόρος ὀφείλει νὰ παραδεχθῇ, μεγεθύνουσι πολὺ τὴν ἀπόστασιν,

τὴν ὁποίαν οὗτος πρέπει νὰ διανύσῃ, ἐκτείνοντες αὐτὴν ὑπὲρ τὰ πεντακόσια καὶ εἴκοσι μίλια. Ἐκ τοῦ χρόνου λοιπόν, ὃν ἐξωδεύσαμεν ὁδοιποροῦντες, ἐξάγω κατὰ μέσον ὄρον πόσον καθ' ἑκάστην ὥραν ἐπροχωροῦμεν· συμπεραίνω δὲ ὅτι δὲν ἐπροχωροῦμεν περισσότερον τῶν 2—5 μιλίων καθ' ἑκάστην ὥραν.

Τὸ μέρος τῆς χώρας, τὸ ἀπὸ τοῦ Βαγαμόου μέχρι Κικό-
κας, ἐκτεινόμενον ὀνομάζεται «Μρίμα» — λόφος· καλεῖται
ὁμως καὶ Σαουαχίλι καὶ Ζαγγεβάρ. Τὸ τελευταῖον μάλιστα
τοῦτο ὄνομα εἶνε γνωστὸν, ὡς πάντοτε ἀπαντῶμενον ἐν
τοῖς παλαιοῖς ἡμῶν γεωγραφικοῖς χάρταις· ὡς δὲ γνωστὸν,
τὸ ὄνομα τοῦτο δίδεται εἰς ἐπιμήκη τινὰ παράλιον χώραν
ἐκτεινομένην ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ζοῦβ μέχρι τοῦ Ἀκρω-
τήριου Δελγάδο, ἢ ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ μέχρι τῆς 10° 41'
νοτίου πλάτους. Σαουαχίλι δηλοῖ «παραλία»· τὰ δὲ ἐπὶ
τῆς παραλίας ταύτης κατοικοῦντα φύλα καλοῦνται Οὐα-
σαουαχίλι καὶ ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ὀμιλοῦσι, Κισαουα-
χίλι. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι τὸ προτασσόμενον μόριον Οὐ
σημαίνει χώραν, τὸ Οὐ α πολλοὺς ἀνθρώπους σχηματί-
ζοντας ἓνα λαόν, τὸ Μ ἓνα μόνον ἀνθρώπον εἰς λαόν τινα
ἀνήκοντα, καὶ τὸ Κ ἡ γλῶσσαν λαοῦ. Οὕτως, Οὐ-ζαράμο
δηλοῖ χώρα τοῦ Ζαράμο· Οὐα ζαράμο, λαὸς τοῦ Ζαράμο·
Μ-ζαράμο, εἰς ἰθαγενῆς τοῦ Ζαράμο· Κι-ζαράμο, γλῶσσα
τοῦ Ζαράμο.

Τὸ Βαγαμόου εἶνε μικρὸς λιμὴν ἐπὶ τῆς Μρίμας, Σαου-
χίλι ἢ παραλίας τοῦ Ζαγγεβάρ, κείμενος σχεδὸν ἀντικρὺ
τοῦ λιμένος τῆς Ζαγγιβάρης· ὁ λιμὴν οὗτος εἶνε τὸ κοι-
νὸν πέρασμα τῶν εἰς Οὐνυαννεμβὲ πορευομένων κερβανίων.
Εἰς ὀλίγων μιλίων πρὸς βορρᾶν ἀπόστασιν εὐρίσκονται οἱ
λοιμένες τῆς Οὐίνδης καὶ Σααδάνης, κείμενοι ἑκατέρωθεν
τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Οὐάμη. Εἰς ἀπόστασιν δὲ τεσ-
σάρων μιλίων πρὸς νότον τοῦ Βαγαμόου κεῖται ἡ Καόλη,
μικρὸν χωρίον περιέχον γουράιζαν ἢ φρούριον μετὰ δώδεκα
περίπου Βαλούχων ὡς φρουρᾶς. Πρὸς νότον τῆς Καόλης εὐ-
ρίσκεται τὸ Κονδοῦχι καὶ ἔτι νοτιώτερον τὸ Δάρ Σαλαάμ,
νέος λιμὴν συστηθεὶς ὑπὸ τοῦ τεθνεώτος Σουλτάνου τῆς
χώρας. Πρὸς νότον τοῦ Δάρ Σαλαάμ εὐρίσκεται ἡ Μπου-
αμάξη, ἥτις ὡσαύτως εἶνε ἐπίσημον ἐντευχτῆριον τῶν διὰ
τὴν Ἑσῶ Ἀφρικὴν πορευομένων κερβανίων. Εἰς ἀπόστασιν

δὲ ἐξήκοντα μιλίων πρὸς νότον τῆς Μπουαμάζης κεῖται ἡ βορειότερα ἐκβολὴ τοῦ ποταμοῦ Ῥουφιζίου, ἀντικρυ τῆς νήσου τοῦ Μάφια ἢ Μόνφια καὶ κατὰ μίαν ἔτι μοῖραν νοτιώτερον κεῖται ὁ ἐπίσημος λιμὴν τῆς Κίλουας, τὸ μέγα τοῦτο καταγώγιον τῶν σωματεμπόρων.

Τὸ μέρος τῆς χώρας, τὸ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Μρίμα γνωστόν, εἶνε ἐπισημότατον διὰ τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, ὅστις ὀφείλει νὰ ἐπιστήσῃ τὰ μάλιστα τὴν προσοχὴν αὐτοῦ πρὸς τελείαν κατάργησιν τοῦ ἀτίμου ἐπαγγέλματος, ὅπερ οἱ σωματέμποροι κυρίως ἐπὶ τῆς παραλίας ταύτης μετέρχονται· καθέτι διὰ τῶν πολλῶν λιμένων τῆς παραλίας ταύτης, Μομπασάχ, Βουένης, Σααδάνης, Οὐίνδης, Βαγαμόου, Καόλης, Κονδοῦχι, Δάλ Σαλαάμ, Μπουαμάζης καὶ Κίλουας, τὰ τρία τέταρτα τῶν δούλων, τοὺς ὁποίους οἱ σωματέμποροι εἴτε συλλαμβάνουσιν εἴτε ἀγοράζουσιν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἐκπέμπονται εἰς τὰς ἄλλας χώρας ὑπὸ τῶν ἀτίμων αὐτῶν ἀνδραποδιστῶν. Εἰς τοῦτο ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κυβερνήσεων.

Διαβάντες τὸν ποταμὸν Κιγγάνην, ὅστις διέρχεται διὰ τῆς ἐπὶ τῆς Οὐνυανυεμβέ ὁδοῦ, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἀφήσαμεν πλεόν τὴν χώραν τῶν Οὐαμρίμας καὶ ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς τὸ βορειότερον ἄκρον τοῦ Οὐζαράμο. Ὁ Σουλτάνος τῆς Ζαγγιβάρης ἱδρύσε στρατιωτικὸν σταθμὸν ἐν Κικόκα, εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων μιλίων ἀπὸ τοῦ Κιγγάνη· διὰ τοῦτο δὲ σήμερον ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ καλῇ ἰδικὴν του τὴν μεταξὺ Βαγαμόου καὶ Κικόκας κατὰ δέκα περίπου μίλια ἐκτεिनομένην χώραν· μὴ ὑπάρχόντων δὲ κατοίκων μεταξὺ τοῦ Κιγγάνη καὶ τῆς Κικόκας, ἡ ἀξίωσις του αὕτη κατέστη ἀδιαφιλονείκητος· οὐδεὶς ἀνθίσταται αὐτῷ· οὐδεὶς ἐπιχειρεῖ ν' ἀντιστῇ κατ' αὐτοῦ· οὐδεὶς ὑπάρχει ὅστις νὰ πράξῃ τοῦτο.

Πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν — τοὔτέστι πρὸς βορρᾶν τῆς ὁδοῦ τῆς Οὐνυανυεμβέ — ἐκτείνεται ἡ Οὐκουέρη εἰς εἴκοσι καὶ πέντε μιλίων ἀπόστασιν, ἣν μόλις δύναται τις νὰ διανύσῃ δύω ὁλοκλήρους ἡμέρας διηνεκῶς περιπατῶν. Πρὸς δυσμὰς τῆς Οὐκουέρης ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Ῥοζάκου μέχρι τοῦ Κιζέμου, εἰς ἀπόστασιν ἐξήκοντα μιλίων. Ἀπὸ τοῦ Κιζέμου, πρὸς δυσμὰς, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ τοῦ Μικεσεῆχ, ἢ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ὄρους Κίρα ἐκτείνεται ἡ Οὐκάμη· ἡ χώρα

αὕτη πρότερον τοσοῦτον μακρὰν ἐξετείνετο, ὥστε περιεῖχε καὶ τὴν πόλιν Συμπαμουέννην, πρωτεύουσαν τῶν Οὐασεγούχχας· ἀλλ' οἱ Οὐαδόης, οἱ πρὸς βορρᾶν αὐτῶν γείτονες, εἰσέβαλον καὶ ἐνίκησαν τοὺς κατοίκους· καὶ οὗτοι ὁμῶς κατόπιν ἡττήθησαν ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν φυλῶν τῶν Οὐασεγούχχας. Μεταξὺ τοῦ ὅρους Κίρα καὶ τῆς Οὐλαγάλλας περιέχεται χώρα τις Οὐδόη καλουμένη, ἣτις μεγάλας ἔχουσα διαστάσεις ἐκτείνεται πρὸς βορρᾶν τῆς Οὐκάμης, μεθ' ὃ πρὸς ἀνατολὰς τρεπομένη ἐξακολουθεῖ πέραν τῆς Οὐκουέρης ἐκτεινομένη μέχρι τῆς Μρίμας, ἢ τῆς παραλίας. Ὡστε τὸ μεταξὺ τοῦ ὅρους Κίρα καὶ τῆς Οὐλαγάλλας κείμενον μέρος ἀποτελεῖ μόνον τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον τῆς χώρας τῶν Οὐδόης.

Ἡ Οὐσεγούχχα ἄρχεται ἀπὸ τῆς Οὐλαγάλλας καὶ τὸ δυτικὸν αὐτῆς ἄκρον κεῖται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὀχθῆς τοῦ ποταμοῦ Μακάτα.

Σύμπασα ἡ χώρα ἡ περιλαμβάνουσα τὰς διαφόρους ταύτας ἐπαρχίας τῆς Οὐκουέρης, Οὐκάμης, Οὐδόης καὶ Οὐσεγούχχας ξηραίνεται ὑπὸ τοῦ Κιγγάνη καὶ τῶν ποταμίων αὐτοῦ, — ἡ μᾶλλον εἰπεῖν, τοῦ μεγαλητέρου αὐτοῦ ποταμοῦ, τοῦ Οὐγγερεγγέρη. Παραδεχθεὶς τὴν βόρειον ταύτην ὁδὸν ἡδυνήθη ν' ἀνακαλύψω ὅτι ὁ ποταμὸς Οὐγγερεγγέρης εἶνε ὁ κυριώτερος βραχίων τοῦ Κιγγάνη· ὁ ποταμὸς Οὐγγερεγγέρης εἰσερχόμενος ἐν τῷ κυρίῳ ποταμῷ ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Ρούφου. Ὁ Σπήκ καὶ Γράντ ἀνεκάλυψαν τὸν Μζέταν, ἕτερον βραχίονα ρέοντα ἐκ δυσμῶν τῆς σειρᾶς τῶν ὀρέων Μκαβάκου· ὁ βραχίων οὗτος τρεπόμενος πρὸς νότον, ξηραίνει πᾶσαν τὴν χώραν τοῦ Οὐκούτου καὶ τοῦ Οὐζαράμο. Τὸ ἐμβαδὸν τῆς ὑπὸ τοῦ Κιγγάνη καὶ τῶν ποταμίων αὐτοῦ ξηραινομένης χώρας μόλις εἶνε δώδεκα χιλιάδων τετραγωνικῶν μιλίων.

Σημειωτέον ὑπὸ τῶν σπουδαζόντων τὴν γεωγραφίαν τῆς Μέσης Ἀφρικῆς ὅτι ὁ Σπήκ ἔθεσεν ἐπὶ τοῦ χάρτου του παρὰ τὴν 27° μῆκους ἀνατολικοῦ σειρὰν ὀρέων καλουμένων Μκαβάκου ἐκτεινομένων πρὸς βορρᾶν τοῦλάχιστον κατὰ 1°. Τὸ μέρος τοῦτο τῆς σειρᾶς τῶν ὀρέων, τῆς καλουμένης «Μκαβάκου» εἶδεν ἡ ἐκστρατεία ἡμῶν· ἀλλὰ τὸ πειρισσότερον πρὸς βορρᾶν κείμενον αὐτῆς μέρος εἶνε γνωστόν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν ὀρέων τοῦ Οὐρουγγούρου. Παρὰ

δὲ τοὺς πόδας τῆς βορειοτάτης αὐτῶν ἄκρας, καθόσον ἡ σειρά κλίνει πρὸς ἀνατολάς, κεῖται ἡ Σιμπαμουέννη, πρωτεύουσα τῆς νοτίου Οὐσεγούχχας.

Ὁ Σπήκ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ *Journal of the Discovery of the Sources of the Nile* ἐν σελίδι 32 λέγει τὰ ἐξῆς:—«Πόθεν ὁ καθ' ἑαυτὸ ποταμὸς Κιγγάνης πηγάζει, δὲν ἠδυνήθην νὰ εὕρω, καίτοι ἤκουσα ὅτι ἡ πηγὴ αὐτοῦ κεῖται παρὰ τὰς ἀνατολικὰς κλιτύας τῶν ὀρέων Μκαβάκου· ἐξ οὗ καταφαίνεται ὅτι ὁ Μζέτας εἶνε ὁ μεγαλῆτερος τῶν δύο τούτων βραχίων». Ὅπως δὴποτε ἂν ὀνομάσωμεν τὸν ποταμὸν αὐτὸν, — εἴτε Κιγγάνην ἢ Χαμδαλλάχ ὡς οἱ Οὐαμρίμας καλοῦσιν αὐτὸν, εἴτε Ρούφου, ὡς οἱ Οὐακούερης, Οὐακάμης, Οὐαδόης καὶ Οὐασεγούχχας καλοῦσιν αὐτὸν, — οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει περὶ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν πηγῶν αὐτοῦ. Ὁ Σπήκ ἀνεκάλυψεν ὅτι ὁ Μζέτας, εἰς τῶν δύο κυρίων βραχιόνων, πηγάζει ἐκ τῶν δυτικῶν κλιτύων τοῦ Μκαβάκου καὶ εἶδεν αὐτὸν διαρρέοντα πρὸς νότον τὴν χώραν Κχούτου. Ἐγὼ ἀνεκάλυψα ὅτι ὁ δεύτερος κύριος βραχίων—Οὐγγερεγγέρης καλούμενος—πηγάζει ἐκ τῶν δυτικῶν κλιτύων τοῦ Μκαβάκου, ἢ μᾶλλον, τῶν ὀρέων τοῦ Οὐρουγγούρου, καὶ ὅτι ῥέει πρὸς βορρᾶν διὰ τῆς Οὐσεγούχχας καὶ Οὐδόης εἰς τὴν Νότιον Οὐκούερην καὶ Οὐκάμην καὶ ἐκεῖθεν εἰσέρχεται ἐντὸς τοῦ Κιγγάνη. Ὁ ποταμὸς οὗτος καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων Ρούφου, ἀφ' ἧς στιγμῆς εἰσέρχεται ἐν Οὐκούερη μέχρις ἐκείνης καθ' ἣν ἐκβάλλει ἐν τῷ Ὠκεανῷ εἰς ἀπόστασιν τριῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ Βαγαμόυο μιλίων. Ἐν τούτοις παρὰ τοῖς Ἀραψιν, ὁ ποταμὸς οὗτος, ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς συμβολῆς τῶν διαφορῶν βραχιόνων, εἶνε γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ Κιγγάνη· καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο θέλουσι γνωρίσῃ αὐτὸν καλλίτερον ὅσοι μελετῶσι τοὺς χάρτας τῶν περιγητῶν τῆς Ἀφρικῆς.

Τὸ μεγαλῆτερον ὕψος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐκστρατεία ἡμῶν μεταξὺ Βαγαμόυο καὶ Σιμπαμουέννης ἐν Οὐσεγούχχα ἀνῆλθε, δὲν ὑπερέβαινε τοὺς χιλίους πόδας, ἐξαιρουμένων ὅμως κωνοειδῶν τινῶν κορυφῶν τῇδε κακεῖσε χειμένων, πρὸς βορρᾶν τοῦ Κιγγαροῦ Χέρα ὀρωμένων καὶ ὀρέων Διλίμα καλουμένων· πλησίον δὲ τοῦ Μικεσέχ ἡ γῆ ὑψοῦται κατὰ διηγεκεῖς ἐπιμήκεις καὶ παραλλήλους κυματισμοὺς

δασώδεις ἢ κατὰ κλιτύας ὑπὸ δαψιλοῦς φυτείας κεκαλυμμένας· αἱ κλιτύες αὗται ἀνατολικῶς καὶ δυτικῶς κατερχόμεναι σχηματίζουνσι κοιλότητας μεγάλαις σκάφαις παρεμφερεῖς, εἰς τρόπον ὥστε πάντα τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς νοτίως καὶ νοτιοδυτικῶς φέρονται ἐν τῷ Οὐγγερεγγέρῃ.

Πέραν τῆς Συμπαμουέννης καὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ Οὐγγερεγγέρῃ αἴφνης βλέπει τις πρὸ αὐτοῦ πυργοειδεῖς καὶ μεμονωμένους κῶνους μετὰ ἡκρωτηριασμένων κορυφῶν· οἱ κῶνοι οὗτοι συνεχόμενοι πρὸς ἀλλήλους διὰ χαμηλῶν ῥάχεων σχηματίζουνσιν ἄθροισμα ὀρέων μεμονωμένων, ὕψυμένων τοῦλάχιστον κατὰ δύο χιλιάδας ποδῶν ἄνω τοῦ Οὐγγερεγγέρῃ· παρὰ δὲ τὰς βάσεις αὐτῶν καὶ κατὰ τὴν πρὸς βορρᾶν ὄχθην τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, ἐπιμήκης καὶ δασώδης κατωφέρεια ἐκτείνεται πρὸς ἀνατολὰς, χωρίζουσα τὸν Οὐγγερεγγέρην ἀπὸ τοῦ Οὐάμη.

Ἡ ἔξοχος αὕτη θέα τῆς χώρας εὐχαριστεῖ λίαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ξένου ὅστις φαντάζεται ὅτι μέλλει ν' ἀνέλθῃ μεγαλήτερα ὕψη καὶ ἀπαλλαχθῇ διὰ παντὸς ἐκ τοῦ φόβου τῶν πυρετῶν, τοὺς ὁποίους οἱ ἀγνοοῦντες τὴν φύσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀφρικῆς ἀποδίδουσι μόνον εἰς τὰ δάση καὶ τὰ ἔλη τῆς βαλτώδους χώρας.

Ἀναχωροῦντες ἐκ Συμπαμουέννης καὶ διὰ τινος στενωποῦ διερχόμενοι σειρὰν ὀρέων, φθάνομεν εἰς Σίμπον, ὁπότεν βλέπομεν καθαρῶς τὴν εὐρεῖαν καὶ ἐκτεταμένην κοιλάδα τοῦ Μεγάλου Μακάτα, ὀριζομένην ὑπὸ τῆς ὑψηλῆς καὶ μεγαλοπρεποῦς σειρᾶς τῶν ὀρέων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων πρὸ τινος διήλθομεν, πρὸς ἀνατολὰς δὲ, ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς σειρᾶς τῶν ὀρέων τῆς Οὐσαγάρας, τῶν ὁποίων αἱ μεγαλοπρεπεῖς κορυφαὶ ὑψοῦνται τοσοῦτον, ὥστε νομίζει τις ὅτι ἐντὸς τῶν νεφῶν εἰσὶ θεταμμένοι! . . .

Πολὺν χρόνον ἐνησχολήθην πρὸς διασάφησιν τῆς μεταξὺ τῶν ποταμῶν Κιγγάνη καὶ Οὐάμη ὑφισταμένης διαφορᾶς· ἀποῦ ἀρκούντως ἠρεύνησα τὰ περὶ τοὺς δύο τούτους ποταμοὺς καὶ ἡσθάνθην ἑμαυτὸν εὐχαριστημένον, τότε, τότε μόνον ἀπεφάσισα νὰ ἐπιβεβαιώσω ὅτι ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ποταμῶν διαφορὰ εἶνε καθαρὰ καὶ θετική. Οἱ Ἀραβες, οἱ Οὐαμρίμας καὶ αἱ περὶ τῆς χώρας ταύτης καὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους αὐτῆς γνώσεις μου ὁμοφρονοῦσιν· οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ ποταμοὶ Κιγγά-

νης καὶ Οὐάμης εἰσὶ διάφοροι καὶ ἀπ' ἀλλήλων ὁλοκλήρως κεχωρισμένοι ποταμοί. Ὁ Κιγγάνης ἐκχέεται εἰς τὴν θάλασσαν εἰς ἀπόστασιν τριῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ Βαγαμούομιλίων· ὁ δὲ Οὐάμης περὶ τὸ μέσον τοῦ διαστήματος, τοῦ χωρίζοντος τοὺς λιμένας τῆς Οὐίνδης καὶ Σααδάνης.

Ἀνεκαλύψαμεν ὅτι ὁ Οὐγγερεγγέρης ῥέων νοτιοδυτικῶς χύνεται ἐντὸς τοῦ Κιγγάνη· ἀπὸ δὲ τοῦ σημείου τούτου ἔνθα νῦν μένομεν (Σίμπο), ὁ σχηματισμὸς τῆς χώρας φαίνεται καθαρῶτατα. Στρέφοντες τὰ πρόσωπα ἡμῶν πρὸς δυσμὰς, δεξιὰ ἡμῶν φαίνεται ἡ κοιλὰς τοῦ Μακάτα ἢ τοῦ Οὐάμη, ῥέοντος νῦν μὲν βορείως νῦν δὲ ἀνατολικῶς· ἀριστερὰ ἡμῶν ἡ κοιλὰς τοῦ Οὐγγερεγγέρη μετὰ τοῦ ποταμοῦ αὐτῆς, ὅστις ῥέων ἐπὶ διάστημά τι κατὰ τὴν αὐτὴν τῆς κοιλάδος φορὰν, διὰ μεγάλης πρὸς βορρᾶν ἐκκλίσεως τρέπεται νοτιοανατολικῶς. Ἡ ἀπὸ Βαγαμούς μέχρι Σίμπου γραμμὴ τῆς ὁδοιπορίας ἡμῶν ἀπέχετο πάντοτε σχεδὸν ἰσάκις ἀφ' ἐκάστου ποταμοῦ· εἶχομεν δὲ ἐξ ἴσου τὸ ῥεῦμα τοῦ Οὐάμη πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν καὶ τὸ τοῦ Οὐγγερεγγέρη ἢ Κιγγάνη πρὸς τὰ ἀριστερά.

Βλέπων τις τὴν ἄνω περιγραφὴν παρατηρεῖ ὅτι εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ποταμὸς ἔχει τρία ἢ τέσσαρα ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμμένα ὀνόματα, βλέπει δὲ πόσον εὐκόλως δύναται ὁ περιηγητὴς ν' ἀπατηθῇ ἐπὶ τῇ ἀναζητήσει γεωγραφικῶν πληροφοριῶν. Ὡς ὁ Κιγγάνης ἔχει σειρὰν ὁλόκληρον διαφόρων ὀνομασιῶν, οὕτω καὶ ὁ μεταξὺ τῶν Μωαμεθανικῶν λιμένων τῆς Οὐίνδης καὶ Σααδάνης εἰς τὴν θάλασσαν ἐκβάλλων ποταμὸς, καλεῖται Οὐάμης, Ρουδέουας, Μακάτας καὶ Μουκονδόκουας.

Τὸ πρῶτον σπουδαῖον ρεῖθρον, τὸ ὁποῖον εὐρίσκομεν ἐπερχόμενοι ἐν τῇ εὐρείᾳ πεδιάδι, ἡ κοιλάδι τοῦ Μακάτα, εἶνε ὁ Μικρὸς Μακάτας, ὅστις, καίτοι ἀβαθὴς καὶ διαβατὸς κατὰ πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους, καθίσταται ὀρμητικὸς καὶ ἐπικίνδυνος τοῖς περιηγηταῖς κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ἐποχῆς τῆς Μασίας. Μετὰ τὸν Μικρὸν Μακάταν ὑπάρχει βαθύ τι ῥεῦμα, τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς ὄμβρους πλημμυρίζεται ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ εἰς ἑκατοντάδων τινῶν ὑάρδων ἀπόστασιν ὑπάρχει ὁ Μέγας Μακάτας — ὁ καὶ Οὐάμης καὶ Μουκονδόκουας καλούμενος, — τοῦ ὁποίου τὸ ῥεῦμα εἶνε τοσοῦτον ἰσχυρόν, ὥστε δύναται ν' ἀποτελέσῃ ποταμὸν ὀρμητικόν

πεντακοσίων ἢ καὶ ἑξακοσίων ὑαρθῶν πλάτους. Πέραν τοῦ Μεγάλου Μακάτα ῥέει ὁ Μβεγγερέγγας, βραχίων τοῦ Ῥουδέουα, ὅστις ῥέει εἰς τὸ μέρος τοῦτο κατὰ τὴν αὐτὴν φορὰν τῆς ὁδοῦ ἡμῶν βαίνων· ἐκχέεται δὲ ἐν τῷ Οὐάμη κατὰ ἢ παρὰ τὸ σημεῖον τῆς συμβολῆς τοῦ Μεγάλου Μακάτα μετὰ τοῦ Μικροῦ Μακάτα. Διερχόμενοι τὸν Μβεγγερέγγαν, εὐρισκόμεθα πρὸ ἐτέρου μικροῦ βραχίονος τοῦ Ῥουδέουα καὶ βλέπομεν αὐτὸν τὸν Ῥουδέουαν ποταμὸν, πλησίον τῆς ὁδοῦ ἡμῶν ὀρμητικῶς βαίνοντα πρὸς ἀνατολάς. Πέραν τοῦ ρεύματος τούτου, στρέφοντες τὰ πρόσωπα ἡμῶν νοτιοδυτικῶς, φθάνομεν εἰς τὸν ποταμὸν Οὐρόγγαν, πηγάζοντα ἐν Μούνδου τῆς βορείου Οὐσαγάρας, καὶ πλησίον τοῦ ἐν Ῥεχεννέκω στρατοπέδου ἡμῶν παραλλάττομεν γωνίαν ὀρέων καὶ φθάνομεν πάλιν εἰς τὸν Μακάταν, ὅστις ὅμως νῦν καλεῖται ὑπὸ τῶν Οὐασαγάρας Μουκονδόκουας. Ἀνερχόμενοι τὸ στενὸν τοῦ Μουκονδόκουα, κατὰ μῆκος τῆς αὐτῆς παρὰ τῶν πλοιάρχων Βόρτωνος καὶ Σπήκ παραδεδεγμένης ὁδοῦ, φθάνομεν εἰς σημείον τι τῆς κοιλάδος ταύτης, καθ' ὃ αἱ διάφοροι ὁδοὶ ἡμῶν ἀπομακρύνονται ἀλλήλων ἄλλην διεύθυνσιν τρεπόμεναι· καὶ ἡ μὲν ὁδὸς τῶν περιηγητῶν Βόρτωνος καὶ Σπήκ ἀνέρχεται τὴν σειρὰν τῶν Ῥουβέχων καὶ βαίνει κατὰ μῆκος αὐτῆς ἢ δὲ ἡμετέρα ἐπαισθητῶς πρὸς βορρᾶν τρεπομένη, βαίνει ἐμπρὸς φυλάττουσα ὅμως πάντοτε παράλληλον τῇ γραμμῇ ἐκείνων διεύθυνσιν· τὸ δὲ μετὰξὺ τῶν δύο τούτων παραλλήλων γραμμῶν διάστημα εἶνε ἀπὸ εἴκοσιν ἕως τριάκοντα μιλίων.

Ὁ Βόρτων, ἐξελθὼν τῆς κοιλάδος τοῦ Μουκονδόκουα, ἀνῆλθεν ἀμέσως ἐπὶ ὀροπέδιον, τὸ ὁποῖον περιγράφει ὡς ἐξῆς: — «τὸ ὀροπέδιον τοῦτο ἀποκρήμνως κατερχόμενον διὰ κρημνῶν καὶ βράχων φθάνει καὶ περατοῦται ἐν τῇ λεκάνῃ τοῦ ποταμοῦ Ῥουμούμα· ὁ δὲ Ῥουμούμας ποταμὸς ῥέει νοτίως καὶ ἀποτελεῖ ἓνα τῶν βραχιόνων τοῦ Μουκονδόκουα· προσλαμβάνει τὰ ὕδατα τῶν νοτιοδυτικῶς τῆς χώρας Ῥουμούμας κειμένων λόφων, ἐνῷ τὸ κύριον ρεῦμα, πηγάζον ἀπὸ τῶν ὀρεινῶν χωρῶν τῶν Οὐαχούμπας ἢ Οὐαμουσάης, φέρει τὰ ὕδατα τῶν χωρῶν τούτων πρὸς δυσμάς».

Εἰς ἑνδεκα περίπου μιλίων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ σημείου καθ' ὃ ἡ τοῦ Βόρτωνος καὶ Σπήκ ὁδὸς καὶ ἡ ἐμὴ διεχωρίσθησαν, ἔφθασα εἰς μίαν λίμνην, Οὐγόμβην καλουμένην, ἥτις,

καίτοι περιωρισμένας ἔχουσα διαστάσεις, συντείνει ὡσαύτως εἰς τὸ ὕδατῶδες σύστημα τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς· καθότι ἡ μικρὰ αὕτη λίμνη, μόλις τριῶν μιλίων μῆκος ἔχουσα, δέχεται τὸν Ῥουμούμαν, καὶ διὰ στενοῦ τινος χάσματος ἐκκενώνει αὐτὸν ἐν τῷ Μουκονδόκουα. «Τὸ κύριον ρεῦμα δὲν πηγάζει ἀπὸ τῶν ὀρεινῶν χωρῶν τῶν Οὐαχούμπας ἢ Οὐαμουσάης, οὐδὲ φέρει τὰ ὕδατα τῶν χωρῶν τούτων πρὸς δυσμὰς»· ἀλλὰ πηγάζει εἰς ἀπόστασιν μιᾶς τοῦλάχιστον μοίρας βορείου πλάτους ἀπὸ τῆς Οὐγόμβης ἐκ τῶν ὀρέων τοῦ Κέμα Καγούρου, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Οὐασαγάρας καλοῦνται Μούνδου, ἀπὸ τῶν ὁποίων γεννᾶται ὡσαύτως τὸ ρεῦμα Οὐρόγγα ἢ Οὐλόγγα.

Ἐκ τῶν ἐτέρων βραχιόνων τοῦ ποταμοῦ Μουκονδόκουα, ἐκτὸς τοῦ Ῥουμούμα, εἰσὶ τὰ ρεύματα Ῥουφοῦτα καὶ Μδούγγου, πηγάζοντα ἐν Κιββύα, καὶ τὰ ρεύματα Μυόμβο καὶ Μδούνουϊ.

Αἱ πρὸς δυσμὰς κατὰ μῆκος τῶν Ῥουδέχων χῶραι, — τοῦλάχιστον κατὰ τὴν ὁδὸν ἡμῶν, — διασχίζονται ὑπὸ ρύακων, οἵτινες προσλαμβάνοντες τὰ ὕδατα αὐτῶν, ἐνεκεν τῆς μεγάλης ξηρασίας, εἰς ἣν πίπτουσι κατὰ τὴν ἀνομβρίαν, ἀδυνατοῦσι νὰ φέρωσιν ὕδωρ ἐντὸς τῶν ποταμῶν. Οἱ ρύακες οὗτοι ἢ ξηροπόταμοι, ἢ βαθεῖαι φιοιμάραι, καταπίνουσι πᾶν τὸ ἐντὸς αὐτῶν εἰσρέον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἔρχεται ἐκ τῶν ἐπέκεινα ἀγόνων χωρῶν, τοῦτέστι τῶν πρὸς δυσμὰς τῶν ὀρέων τῆς Οὐσαγάρας κειμένων. Ὁ Μουκονδόκουας ῥέει ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον διὰ τῶν ὀρέων τῆς Οὐσαγάρας· μετ' ὃ πρὸς ἀνατολὰς τρεπόμενος ῥέει κατ' ὀλίγον καὶ προσλαμβάνων τὰ ἐντὸς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ρευμάτων Ῥουφοῦτα, Ῥουμούμα, Μυόμβο καὶ Μδούνουϊ ἐκχεόμενα ὕδατα, ἐκχέει αὐτὰ ἐν τῷ Ἰνδικῷ Ὠκεανῷ.

Αἱ πρὸς δυσμὰς τῆς Οὐσαγάρας λαμβάνουσαι χώραν βροχαὶ εἶναι τοσοῦτον ἀσήμαντοι, ὥστε αἱ ἁμμώδεις φιοιμάραι σπανίως κομίζουσι ποσότητά τινα μικρὰν ὕδατος ἐντὸς τοῦ Ῥουφιζίου ποταμοῦ· καθότι ἐκ δυσμῶν ἀπὸ Οὐγόγι εἰς Τούραν, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐανναμουέζων, τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς κατέρχονται πρὸς νότον χεόμενα ἐντὸς τοῦ Ῥουχουάχα ἢ Ῥουφιζίου ποταμοῦ.

Ἡ ἄγονος χώρα, ἢ περιλαμβάνουσα τὴν βόρειον Μαρέγαν Μκάλην, ὅλην τὴν Οὐγογόην καὶ τὴν νότιον Οὐχούμ-

παν ἡ Οὐμασαί, τὴν Ἰχάγγην καὶ τὴν Μπογουαί, στερεῖται τοιούτων ῥυάκων· ἐνεκεν τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα αὐτῆς οὐδαμοῦ διοχετεύονται· ἀλλὰ πάντα τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς συρρέουσιν ἐντὸς τῶν μικρῶν λιμναρίων, ἅτινα εὕρισκονται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας ταύτης εἰς μέγαν ἀριθμόν. Κατὰ τὴν ξηρασίαν λαμβάνει χώραν ἐξάτμισις, καὶ τὸ ὕδωρ, φεῦγον κατὰ ἀτμῶδες ἐκ τῶν λιμναρίων τούτων, κομίζεται ὑπὸ τῶν διηνεκῶν βορειοανατολικῶν ἐτησίων ἐντὸς τῶν μεγάλων δεξαμενῶν τῆς λίμνης Βικτωρίας Νυάνζας καὶ ἐκεῖθεν ἐντὸς τοῦ Νείλου. Μετὰ τὴν ἐξάτμισιν αὐτὴν, ἡ ἐπιφάνεια τῆς ἀγόνου ταύτης χώρας μεταβάλλεται εἰς μεγάλας ἐκτάσεις γαιῶν κεκαλυμμένων ὑπὸ ἀλατῶδων ἐπικολλήσεων ἢ νιτρικοῦ σοδίου. Αἱ πρὸς δυσμὰς τῆς Κάγας ἐν τῇ χώρᾳ Ἀγγαρούκα ὀρώμεναι, αἱ πρὸς δυσμὰς τοῦ Κίκουϊ ἀλατῶδεις λίμναι τοῦ Βαλιβάλι, καὶ ἐκεῖναι τὰς ὁποίας ἰδίους ὄμμασιν εἶδον πρὸς βορρᾶν τῆς Μιζάνζας ἐπιβεβαιούσι τὴν θεωρίαν ταύτην.

Πέραν τῆς Οὐγογῆς τὰ μόνα ἄξια λόγου ρεύματα εἰσὶ τὸ Μδαβούρου καὶ τὸ Μαβουγγούρου, ἅτινα νοτίως χέονται ἐν τῷ Κισίγῳ, ὅστις κεῖται κατὰ μίαν μοῖραν πρὸς νότον τῆς Κουαῦέχας. Ἐπληροφορήθημεν παρὰ τῶν Οὐαγογὸ τῆς Κουαῦέχας ὅτι ὁ Κισίγος εἶνε ποταμὸς σπουδαῖος καὶ ὀρμητικός· πρὸς τούτοις δὲ ὅτι πλῆθος ἵπποποτάμων καὶ χροκοδείλων ὑπάρχουσιν ἐντὸς αὐτοῦ. Ὁ Κισίγος ἐκχέεται ἐντὸς τοῦ Ῥουφιζίου.

Ἐν βραχεὶ δὲ λέγομεν ὅτι ἡ ἀπὸ Βαγαμόου μέχρις Οὐνυανυεμβέ πορεία ἡμῶν δυνατόν νὰ διαιρεθῇ εἰς πέντε μέρη, ὡς ἐξῆς: — Α'. διὰ τῆς λεκάνης τοῦ Κιγγάνη· Β'. διὰ τῆς λεκάνης τοῦ Οὐάμη· Γ'. διὰ τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Οὐάμη· Δ'. διὰ τοῦ βορειοτάτου ἄκρου τῆς λεκάνης τοῦ Ῥουχουάχα καὶ τῆς ἀνύδρου χώρας· καὶ Ε'. διὰ τῶν ἄκρων τοῦ ὄροπεδίου τῆς λίμνης Ταγγανύικας.

Νῦν ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ ἐρωτήσῃ — καὶ τοῦτο πρεπόντως — «Τί ὠφελεῖ ἡ κοπιώδης αὕτη περιγραφή τοσούτων ποταμῶν κτλ. καὶ τῶν δυσκόλων καὶ ἀκατανοήτων αὐτῶν ὀνομασιῶν;»

Λάβε ὑπομονήν, ἀναγνώστα! . . . αὐτὸς εἶπε ὁ σκοπὸς πρὸς τὸν ὁποῖον τείνουσιν ὅσα εἶπον. Ἄν ρίψῃς ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου τοῦ συνοδεύοντος τὸ βιβλίον τοῦτο, θέ-

λεις παρατηρήσῃ ὁποῖον συμπέρασμα ἐξάγεται ἐκ τῆς περιγραφῆς τῶν δύο τούτων ἰδιαίτερων ποταμῶν !

Πρῶτον, μοὶ φαίνεται ὅτι ὁ Οὐάμης ποταμὸς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ ἐμπόριον. Γνωρίζω ὅτι εἶνε πλωτὸς ὑπὸ μικρῶν καὶ εὐκινήτων ἀτμοπλοίων ἀπὸ τοῦ λιμένος τῆς Οὐίνδης μέχρι Μβούμης τῆς Οὐσαγάρας — τοῦτέστι κατὰ δύο μοίρας εὐθυγράμμως ἢ κατὰ διακόσια μίλια. Πάντα τὰ κωλύοντα τὸν ἐλεύθερον πλοῦν, — ὡς π. χ. τὰ μαγγιοφόρα, τὰ ὁποῖα ἐκατέρωθεν τῶν ὄχθων αὐτοῦ καὶ ἰδίως πλησίον τοῦ Κισέμου ἐξαπλώνουσι τοὺς μακροὺς αὐτῶν κλάδους — εὐκόλως ἐξαφανίζονται διὰ τοῦ πελέχεως.

Ἡ Μβούμη ἀπέχει δύο μόλις μίλια ἀπὸ τῶν βάσεων τῶν ὁρέων τῆς Οὐσαγάρας, ἥτις εἶνε τὸ ὑγιέστερον τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς μέρος. Ἡ ἀπὸ τοῦ λιμένος τῆς Οὐίνδης μέχρι Σίμπου ἀπόστασις εὐκόλως διανύεται ὑπὸ ἀτμοπλοίου ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν.

Τίς ἐπιθυμεῖ νὰ πολιτίσῃ τὴν Ἀφρικὴν ; Τίς ἐπιθυμεῖ νὰ ἐμπορεύεται κατ' εὐθείαν μετὰ τῆς Οὐσαγάρας, Οὐσεγούχχας, Οὐκούτου, Οὐχέχης ; νὰ λαμβάνῃ τὸν ἐλέφαντα, τὴν σάκχαριν, τὸν βάμβακα, τὸν βαφικὸν λειχῆνα, τὸ ἰνδικόν καὶ τὸν σῖτον τῶν χωρῶν αὐτῶν ; Ἴδου περίστασις !

Μετὰ τετραήμερον διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου ποτάμιον πλοῦν, ὁ ἱεραπόστολος ἀνέρχεται ἐπὶ τὰ εὐφορα ὁροπέδια τῆς Ἀφρικῆς, ἔνθα δύναται ἀνέτως νὰ ζήσῃ μετὰ τῶν εὐγενῶν Οὐασαγάρας, παντὸς φόβου ἀπηλλαγμένος· ἔνθα δύναται νὰ ἀπολαύσῃ πάντα τὰ τρόφιμα τοῦ πεπολιτισμένου βίου ἄνευ φόβου τινὸς τοῦ νὰ στερηθῇ ποτε αὐτῶν, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὠραιोटάτων καὶ γραφικωτάτων σκηνῶν ἐξ ὧν ποτὲ φαντασία ποιητοῦ ἠδυνήθη νὰ συλλάβῃ. Ἐνταῦθα πρασίνη χλόη καὶ διαυγέστατον ὕδωρ· ἐκεῖ, κοιλάδες πλήρεις σιτοφόρων ἀγρῶν, δασῶν ὀξυφοινίκων (tamarind), μιμόσων, κομμιφόρων καὶ ῥητινωδῶν δένδρων στολίζουσι τὴν χώραν· ἐκτὸς τούτων καὶ τὸ γιγαντιαῖον moule, καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς mparamusi, καὶ ὁ περικαλλῆς φοῖνιξ, οὐκ ὀλίγην ὠραιότητα προσθέτουσιν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτὴν, τὴν ὁποίαν τροπικὸς οὐρανὸς καλύπτει ! Ὑγίαν καὶ ἀφθονίαν τροφῆς ὁ ἱεραπόστολος εὕρισκε· οἱ ἐγγώριοι, λαὸς εὐγενής, προθύμως γονυπετεῖς εὐσπροδέχονται αὐτόν ! Ἐκτὸς τῆς πεπολιτισμένης κοινωνίας, μηδὲν τῶν ὧν ἡ ψυχὴ

τοῦ ἀνθρώπου δύναται νὰ ἐπιθυμήσῃ λείπει ἐνταῦθα ! . . .

Τὸ χωρίον Καδεταμάρε κεῖται ἐν τῷ μέσῳ ἐξοχῆς γραφικωτάτης, ἐχούσης τοποθεσίας ὡραίας, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἴκοσι περίπου ἀποστολαὶ (mission) ἰδρυόμεναι μεγάλῃν δύνανται τοῖς ἐγγχωρίοις νὰ παράσχωσιν ὠφέλειαν. Αἱ τοποθεσίαι αὗται εἰσὶ μαγικαί· γλυκεῖς καὶ ὑγιεινοὶ ζεφύριοι ἄνεμοι πνέουσιν ἄνωθεν αὐτῶν, ὕδωρ ἐν ἀφθονία ὑπάρχει παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν, γονιμότης μεγίστη πέριξ αὐτῶν· τὸ δὲ καλλίτερον πάντων εἶνε ὅτι καὶ οἱ ἐγγχώριοι εἶνε ἄνθρωποι ἀγαθοὶ, πανταχοῦ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ συζῶντες καὶ ἀναμεταξύ των καὶ μετὰ πάντων τῶν περιηγητῶν καὶ ὁμόρων λαῶν ! . . .

Ὡς τὰ στενὰ τοῦ Ὀλύμπου ἤνοιξαν τὰς πύλας τοῦ Ἀνατολικοῦ Κράτους ταῖς Ὀθωμανικαῖς Ὀρδαῖς, ὡς τὰ στενὰ τοῦ Κουμαύλῃ καὶ Σούρου ἐδέχθησαν ἐν Ἀβυσσινίᾳ τοὺς Βρεττανοὺς, — οὕτω καὶ τὰ στενὰ τοῦ Μουκονδόκουα δύνανται νὰ δεχθῶσι τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὴν εὐεργετικὴν αὐτοῦ ἐπιβρόχην ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἀγρίας Ἀφρικῆς ! . . .

Φαντάζομαι τὸν γηραιὸν Καδεταμάρην τρίβοντα τὰς χεῖρας αὐτοῦ ὑπὸ εὐθυμίας ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου, ἐρχομένου νὰ διδάξῃ εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ τὰς λέξεις τοῦ «Μουλούγγου» — Οὐράνιον Πνεῦμα· νὰ διδάξῃ αὐτῷ νὰ ράπτῃ, νὰ θερίζῃ, νὰ οἰκοδομῇ οἰκίας, νὰ ἰατρεύῃ τὰς ἀσθενείας, νὰ καθιστᾷ ἑαυτὸν διὰ τῆς ἐργασίας εὐδαίμονα — ἐν βραχεῖ, νὰ πολιτισθῇ ! Ἀλλ' ὁ ἱεραπόστολος ὀφείλει πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ νὰ γνωρίζῃ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ὡς ὁ ναύτης ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ καλῶς νὰ συνάζῃ τὰ πανία, νὰ χειραγωγῇ καὶ πηδαλιουχῇ. Δὲν πρέπει νὰ ἔλθῃ ἐνταῦθα μὲ τὰ χειρόκτια εἰς χεῖρας, οὐδὲ νὰ ᾔνε ἐκτεθηλυμένος. Ὀφείλει νὰ πράττῃ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ἀκριβῶς, χωρὶς νὰ ᾔνε παραδεδομένος οὐδ' εἰς τὸ γράφειν ἡμερολόγια, οὐδ' εἰς τὸ φιλονικεῖν, οὐδ' εἰς τὸ πολεμεῖν· νὰ μὴ ἐπαίρηται εἰς τὰ ἱερατικά αὐτοῦ ἄμφια, οὐδὲ νὰ κρύπτῃ ὑπ' αὐτὰ ἀμαρτήματα — ἀλλὰ νὰ ᾔνε ἐργατικὸς γεωργὸς τοῦ κήπου τοῦ Ὑψίστου — ἐν βραχεῖ νὰ ᾔνε ἄνθρωπος ὡς τὸν Δαβὶδ Λιθιγιστῶνα καὶ τὸν Ῥοβέρτον Μοφφάττ !

Ὁ ἕτερος ποταμὸς, Ῥουφίζιος ἢ Ῥουχουάχας καλούμενος, εἶνε ἐπισημότερος τοῦ Οὐάμη. Πρῶτον εἶνε πολὺ μακρότερος καὶ δεύτερον ἐκχέει διπλάσιον ὕδωρ ἐν τῷ Ἰν-

δικῶ Ὠκεανῷ. Πηγάζει παρὰ τὰς βάσεις ὀρέων τινῶν εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν περίπου μιλίων νοτιοδυτικῶς τῆς Οὐβένας χειμένων. Ὁ ποταμὸς Κισίγος, ὁ βορειότερος καὶ ἐπισημότερος τῶν ἐν τῷ Ῥουχουάχα εἰσρεόντων ποταμῶν, ὑποτίθεται ἐντὸς αὐτοῦ ἐκχεόμενος παρὰ τὴν 35^ο ἀνατολικοῦ μήκους· ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ ὁ Ῥουχουάχας ἐκτείνεται εὐθυγράμμως κατὰ 4 μοίρας· τοῦτο δεικνύει ὅτι εἶνε εἷς τῶν σπουδαιοτέρων καὶ μεγαλητέρων τῆς Ἀφρικῆς ποταμῶν. Ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου εἶνε γνωστά· γνωρίζομεν ὅμως ὅτι εἶνε πλεύσιμος ὑπὸ μικρῶν λέμβων ἐπὶ ἐξήκοντα μίλια, καὶ ὅτι οἱ Βανυαναῖοι ἐμπορεύονται μέχρι τῆς ῥηθείσης ἀποστάσεως διὰ τοῦ ποταμοῦ, καὶ συνάζουσι τὸν ἐλέφαντα παρὰ τῶν ἐπὶ τῶν ὄχθων κατοικούντων ἐγγχωρίων.

Ὁ περιηγητὴς παρατηρεῖ μεγάλην κατὰ τὴν αὕξησιν τῆς φυτείας διαφορὰν μεταξὺ τῶν χαμηλῶν καὶ βαλτωδῶν χωρῶν καὶ τῶν ὑψηλῶν καὶ ἀνύδρων χωρῶν. Ἐν ταῖς κοιλάσι τοῦ Οὐγγερεγγέρη καὶ τοῦ Οὐάμη ἡ παραγωγικὴ δύναμις τοῦ ἐδάφους εἶνε ἀξιοσημείωτος. Ἡ πλουσία αὕτη κατάρρυτος γῆ, ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας οὔσα ἀποθήκη τῶν ποταμῶν αὐτῶν, εἶνε εὐφορωτάτη· ἡ γονιμότης αὐτῆς δὲν ἔχει ὄριον. Ἐκαστον εἶδος φυτείας αὐξάνει γιγαντιαίως. Τὰ στελέχη τοῦ χόρτου γίνονται χονδρὰ ὥς οἱ συνήθεις ἰνδοκάλαμοι· καὶ τὰ δένδρα, ἰδίως δὲ τὸ mparamusi καὶ τὸ moule ἔχουσι στέλεχος λίαν ὑψηλὸν φθάνον εἰς ὕψος ἑκατὸν καὶ ἐπέκεινα ποδῶν. Πρὸ τοῦ ἰνδικοῦ σίτου, τοῦ αὐξάνοντος ἐν ταῖς κοιλάσιν αὐταῖς, μηδενίζονται καὶ οἱ ὡραϊότατοι στάχεις οἱ ἐν ταῖς κοιλάσι τῶν χωρῶν τῆς Ἀρχανσᾶς, τοῦ Μισσουρή καὶ τοῦ Μισισσιπῆ φυόμενοι. Ὁ δὲ ἀραβόσιτος ἡ ματάμα ἔχει στέλεχος ἀνθαμιλλώμενον κατὰ τὸ χόνδρος περὶ τὸ ὡραιότερον σακχαροκάλαμον· τινὰ μάλιστα αὐτῶν φθάνουσι μέχρις ὕψους δώδεκα ποδῶν. Ἡ δὲ πυκνότης τῶν δασῶν ἔχει τι τὸ καταπληκτικόν· καὶ ἡ ποικιλία τῶν εἰδῶν τῶν φυτῶν καὶ τῶν δένδρων δύναται νὰ ἐπασχολήσῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς μᾶλλον εὐπαιδεύτους καὶ ἐπιτηδεῖους τῶν βοτανιστῶν πρὸς κατάταξιν αὐτῶν.

Κατὰ τὰς ἡμερησίας ἐκθέσεις τῶν πορείων καὶ συμβάντων ἡμῶν ἐπεχείρησα νὰ περιγράψω τὴν φύσιν τῆς χώρας, ὥς αὕτη παρῆρσιάζετο ἡμῖν κατὰ τὴν διάβασιν ἡμῶν. Ἡ

διὰ τῆς τελματώδους χώρας διάβασις ἡμῶν ἐγένετο κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Μασίικας, τὴν πρόοδον τῆς ὁποίας παρητηροῦμεν καὶ ἐπὶ τοῦ χόρτου, ἐφ' οὗ αὕτη ἐπέδρα.

Ἀρχομένης τῆς ἐποχῆς τῆς Μασίικας, ὁ χόρτος οὗτος μόλις φθάνει κατὰ τὸ ὕψος μέχρι τῶν γονάτων· ἀλλὰ περὶ τὸ τέλος αὐτῆς, αὐξάνει καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ ὕψος. Μετὰ ἓνα μῆνα ἀπὸ τῆς Μασίικας, ὅτε πλέον τὸ χρώμα αὐτοῦ εἶνε λευκωπὸν, οἱ ἐγγύριοι θέτουσι τὸ πῦρ εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἡ χώρα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας κατόπιν ἀντηχεῖ ὑπὸ τῆς βοῆς τῆς ἀγρίας πυρκαϊᾶς, ἐσκιασμένης ὑπὸ πυκνοῦ πέπλου μέλανος καπνοῦ, ἀναδίδοντος καὶ αὐτῷ τῷ οὐρανῷ τὸ ζοφερόν αὐτοῦ χρώμα.

Ὅταν πλέον αἱ πυρκαϊαὶ αὐταὶ καταστρέψωσι τὸν χόρτον καὶ διορθώσωσι τοὺς ἀγροὺς, τότε εἶνε ἡ καλλιτέρα πρὸς ὁδοιορίαν ἐποχὴ. Ὁ περιηγητὴς εὐκόλως προχωρεῖ καὶ οὐδόλως ὑπὸ πυκνῶν καὶ ὑψηλῶν χόρτων κωλυόμενος ἐκτελεῖ ἀριθμὸν πορειῶν σχεδὸν διπλάσιον πρὸς τοῦτοις δύναται ὁ ὀφθαλμὸς αὐτοῦ νὰ περιτρέξῃ ἐλεύθερος τὰ πέριξ ὑψώματα καὶ μικρὰ λοφία, χωρὶς νὰ ἐμποδίζηται ὑπὸ νέου τινὸς δάσους ἢ πυκνοῦ ἀγροῦ ὑψηλοῦ χόρτου, κειμένου μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ εὐαρέστου θεάματος τῶν λόφων, ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὁποίων ἰστάμενός τις θεωρεῖ ὅτι πρὸς εὐχαρίστησιν τοῦ πρὸς τὴν φυσικὴν ταύτην σκηνὴν ἔρωτός του, χρειάζεται νὰ ᾔηνε κατὰ δέκα καὶ πέντε πόδας ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα.

Λίαν ἐδυσκολεύθη νὰ διακρίνω ἀκριβῶς τὰς ἐθνικὰς διαφορὰς μεταξὺ τῶν Οὐαμρίμας καὶ τῶν ἀνατολικωτέρων Οὐασένσων. Θαυμάζω πῶς ὁ πλοίαρχος Βόρτων ἠδυνήθη νὰ περιγράψῃ αὐτοὺς τόσον καλῶς — ὅπερ ἐγὼ ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ πρᾶξω.

Μετὰ τὴν Ζαγγιβάρην ἡ εἰσοδος ἡμῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐγένετο διὰ Βαγαμῶος εἰς τὸ μέρος τοῦτο βλέπομεν Οὐαγίνδους, Οὐασασουαχιλίους, Οὐαρόρης, Οὐαγογὸ, Οὐανουαμουέζους, Οὐασεγούχχας καὶ Οὐασαγάρας· ἐκ τῆς θεᾶς ὅμως, τῶν χαρακτήρων τοῦ προσώπου καὶ τῆς ἐνδυμασίας αὐτῶν εἶνε διὰ πάντα λίαν δύσκολον νὰ σημειώσῃ τὰς μεταξὺ αὐτῶν ὑφισταμένας διαφορὰς. Μόνον ἐξ ἐθίμων τινῶν ἢ διακριτικῶν τινῶν σημείων, ὡς π. χ. ἐκ τῶν τεχνητῶν ἐπὶ τοῦ σώματος στιγμάτων, ἐκ τῶν κατὰ τοὺς λοβοὺς τῶν ὠτων

κεντημάτων, ἐκ τῶν κοσμημάτων, τῆς διευθετήσεως τῆς κόμης, κτλ.—ἅτινα κατ' ἀρχὰς δὲν φαίνονται ἀξιοσημείωτα —δύναται τις νὰ κάμῃ διάκρισιν μεταξύ τῶν διαφόρων φυλῶν. Ὑπάρχουσι μεταξύ αὐτῶν καὶ ἕτεραι διαφοραὶ, οὐχὶ ὅμως τοσοῦτον ποικίλαι καὶ ἀξιοσημείωτοι ὥς αἱ ῥηθεῖσαι.

Οἱ Οὐάσσαουαχίλιοι εἶνε ὀλίγον πεπολιτισμένοι καὶ ἐπομένως ἐνδύονται καλλίτερον, καὶ φαίνονται κατὰ τι μεγαλύτεροι τῶν ἀγρίων αὐτῶν ἀδελφῶν, τῶν κατοικούντων ἐνδότερον πρὸς δυσμὰς. Ὡς δὲ λέγουσιν ὅτι ὑπὸ τὸ Ῥωσικὸν δέρμα ὑπάρχει τὸ Ταρταρικόν, οὕτω δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὑποκάτω τοῦ χιονολεύκου δίσχ-δασχέχ (ὑποκαμίσου) τῶν Οὐάσσαουαχιλίων εὐρίσκεται ὁ βάρβαρος καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Ἐν ταῖς ὁδοῖς ἢ ἐν τῇ ἀγορᾷ ὁ Μσαουαχίλης ἔχει τὸ ἀραβικόν ἐπ' αὐτοῦ· ὁ γλυκὺς αὐτοῦ τρόπος, αἱ προσκυνήσεις καὶ αἱ γονυπετήσεις αὐτοῦ, ἡ ἐφθαρμένη γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ὁμιλεῖ, τὰ πάντα ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἔχει τι ἐπ' αὐτοῦ ἐκ τῆς φυλῆς, τῆς ὁποίας εἶνε ὑπήκοος. Ἐξερχόμενος ὅμως ἐκ τῶν παραθαλασσίων πόλεων καὶ ἐν ταῖς χωρίοις τῶν Οὐασένσων εἰσερχόμενος ρίπτει τὸν χιτῶνα, ὅστις πρῶτερον κατὰ τι ἐπολίτιζεν αὐτόν, καὶ τότε ἐν τῷ μέλανι αὐτοῦ δέρματι, ταῖς ἐξεχούσαις σιαγόναις καὶ πυκνοῖς χεῖλεσι φαίνεται — ὁ γνήσιος νέγρος βάρβαρος. Οὐδεὶς, ὅσον ἂν ἔχῃ ὀξεῖαν τὴν ὄρασιν, δύναται νὰ εὕρῃ διαφοράν τινα μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ Μσένσου, ἐκτὸς μόνον ἂν γνωρίζῃ ἐκ τῶν προτέρων ὅτι οἱ δύο οὗτοι ἄνθρωποι ἀνήκουσιν εἰς δύο φυλὰς διακεκριμένας ἀπ' ἀλλήλων.

Ἡ ἀκόλουθος φυλὴ, τὴν ὁποίαν βλέπομεν, εἶνε οἱ Οὐακούερης, οἵτινες κατέχουσι περιωρισμένην τινὰ ἔκτασιν χώρας μεταξύ τοῦ Οὐζαράμο καὶ τῆς Οὐδόης. Εἶνε δὲ ἡ πρώτη βάρβαρος φυλὴ, τὴν ὁποίαν ὁ περιηγητὴς ἀπαντᾷ μόλις μετὰ δύο ἡμέρας ἀπὸ τῆς παραλίας. Λίαν ὄντες δειλοὶ καὶ ἀνίκανοι πρὸς πόλεμον οὐδένα τολμῶσι νὰ προσβάλῳσιν ὅπως ἀπλῶς μόνον σκηλεύσωσιν αὐτόν· δὲν χαίρουσιν καλὴν ὑπόληψιν παρὰ τοῖς Ἀραψι καὶ Οὐάσσαουαχιλίοις ἐμπόροις· φημίζονται μάλιστα ὥς λησταὶ θρασεῖς, καὶ περὶ τούτου οὐδαμῶς ἀμφιβάλλω, καθότι πολλάκις ἐπεχείρησαν νὰ ληστεύσωσι τὸ στρατόπεδόν μου ἐν Κιγγαροῦ-Χέρα καὶ Ἰμπίχι. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ἀνατολικωτέρου μέρους τῆς χώ-

ρας Ουκουέρης ονομαστικῶς μόνον ὑποτάσσονται τοῖς Διβανίοις τῆς παραλίας Μρίμας. Τὰ χωρία αὐτῶν κεῖνται ἐν τῷ μέσῳ τῶν πυκνοτέρων δασῶν, τὰ ὁποῖα οὗτοι ἐπὶ σκοπῷ ἐκλέγουσιν· ἐκάστη εἰσοδος, ἄγουσα εἰς μίαν κοιλάδα αὐτῶν, ζηλοτύπως φυλάσσεται ὑπὸ ἰσχυρᾶς καὶ στενῆς ξυλίνης θύρας, ἥτις σπανιώτατα ἔχει ὕψος ἄνω τῶν τεσσάρων ποδῶν καὶ ἡμίσεως, ἥτις ἐνίοτε εἶνε τοσοῦτον στενὴ, ὥστε ἀναγκάζεται τις νὰ εἰσέλθῃ δι' αὐτῆς πλαγίως.

Τὰ μεμονωμένα ταῦτα μικρὰ δάση, ὅφ' ὧν ἰδίως ἡ Ουκουέρη εἶνε πεπρικοισμένη, μεγάλως κωλύουσι τὸν γυμνὸν ἐχθρόν. Τὰ φυτὰ, οἱ θάμνοι καὶ τὰ μικρὰ δένδρα, τὰ ὁποῖα φυσικῶς γύροθεν ὑπερασπίζουσιν αὐτὰ, ἀνήκουσι γενικῶς εἰς τάξεις ἀκανθοειδεῖς καὶ ἀλοούχους· εἶνε δὲ τοσοῦτον πεπυκνωμένα, τοσοῦτον ἀλλήλοις συμπεπλεγμένα, ὥστε ὁ τολμηρότερος καὶ λυσσαλεώτερος ληστής δὲν τολμᾷ νὰ διέλθῃ τὸν τρομερὸν φραγμὸν τῶν ὀξείων ἀκανθῶν, αἷτινες πανταχόθεν ὀρθοῦνται.

Τινὰ τῶν μεμονωμένων τούτων δασῶν λυμαίνονται ὑπὸ ληστρικῶν συμμοριῶν, αἷτινες ἐπιπίπτουσι κατὰ τοῦ διαβαίνοντος ὁδοιπόρου, ὅταν οὗτος ᾔνῃ μόνος, σπανίως ἀποτυγχάνουσιν νὰ σκυλεύσωσιν αὐτόν· ἰδίως μάλιστα ὅταν ὁ ὁδοιπόρος ᾔνῃ Μγουάνας, ἐλεύθερος τῆς Ζαγγιβάρης· καθότι ἕκαστος νέγρος κάτοικος τῆς νήσου Ζαγγιβάρης διακρίνεται ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων Οὐασένσων τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Τὸν πληθυσμὸν τῆς Ουκουέρης ὑπολογίζω μέχρι πέντε μόνον χιλιάδων ψυχῶν· καθότι ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἑκτασιν τῆς χώρας ταύτης ὑπάρχουσι περὶ τὰ ἑκατὸν χωρία· ὀρίζεται δὲ πρὸς νότον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ρούφου καὶ πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Οὐάμη· ἡ ἑκτασις αὐτῆς δὲν εἶνε πλέον τῶν τριάκοντα τετραγωνικῶν μιλίων. Ἄν αἱ πέντε αὗται χιλιάδες συνεσματοῦντο ὑπὸ ἑνα μόνον ἀρχηγόν, οἱ Ουκουέρης ἤθελον εἶσθαι φυλὴ ἰσχυρά.

Μετὰ τοὺς Ουκουέρης ἔρχονται οἱ Οὐακάμης, λείφανον ἔθλους ποτὲ μεγάλου, ἐξουσιάζοντος πᾶσαν τὴν ἀπὸ τοῦ Οὐγγερεγγέρη μέχρι τοῦ Μεγάλου ποταμοῦ Μακάτα ἐκτεινομένην χώραν. Οἱ συχνοὶ μετὰ τῶν Οὐαδόης καὶ Οὐασεγούχχας πόλεμοι ἐσμίκρυναν τὴν χώραν αὐτῶν εἰς στενὸν τεμάχιον γῆς, μήκους δέκα μόλις μιλίων, κειμένου μεταξὺ τοῦ ὄρους Κίρα καὶ τῆς πετρώδους κλιτύος τῆς ὀρι-

ζούσης πρὸς ἀνατολὰς τὴν κοιλάδα τοῦ Οὐγγερεγγέρη, εἰς ἀπόστασιν δύο μόλις μιλίων ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ ἐκτεινομένην.

Ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Οὐγγερεγγέρη εἶνε ὡς μέλισσαι πολ-
λοί· ἡ μεγίστη αὐτῆς γονιμότης παρώτρυνε πρὸ πάντων
τὸν λαὸν τοῦτον νὰ μὴ ἀποκαρτερῇσῃ, ἀλλὰ νὰ ἐξακολου-
θῇ νὰ ἀποτελῇ διτκεκριμένην φυλήν. Ἰστάμενός τις ἐπὶ
τῆς πετρώδους κλιτύος καὶ θεωρῶν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ
τὴν ὠραίαν κοιλάδα, βλέπει διὰ τοῦ τηλεσκοπίου ἀθροί-
σματα σκοτεινῶν τῷ χρῶμα καλυβῶν ἐν τῷ μέσῳ μικρῶν
δασῶν, τὴν ἀφθονίαν τῆς κοιλάδος, ἣτις ὑπάρχει εἰς πάν-
τα τὰ μέρη αὐτῆς, καὶ δύναται εὐκόλως νὰ ἀριθμῇσῃ ὑπὲρ
τὰ ἑκατὸν χωρία.

Ἀπὸ τοῦ Οὐάμη μεταβαίνομεν εἰς τὴν Νότιον Οὐδόην,
ἐνθα εὐρίσκομεν λαὸν ὠραῖον καὶ πολεμικόν, εὐφυῆ, ὡς
τοῦτο φαίνεται ἐκ τῶν χαρακτήρων τοῦ προσώπου των,
τοῦ ὁποίου τὸ χρῶμα εἶνε ἀνοιχτότερον ἐκείνου τῶν Οὐα-
κάμης καὶ Οὐακουέρης. Ὁ λαὸς οὗτος, πολλὰς ἔχων πα-
ραδόσεις, γενναίως ἐπολέμησε πρὸς πάντα τολμήσαντα
νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὸ ἔδαφος αὐτῶν καὶ μετὰ καρτερίας ὑπε-
ρησπίσθη ἑαυτὸν κατὰ τῶν Οὐασεγούχχας καὶ Οὐακάμης,
ὡς προσέτι καὶ κατὰ τῶν νομάδων λεηλατῶν τῆς Οὐχούμ-
πας.

Ἡ χώρα τῶν Οὐαδόης, ὡς πρὸς τὴν ὄψιν εἶνε μία τῶν
γραφικωτέρων μεταξὺ τῆς παραλίας καὶ τῆς Οὐνουανυμβέ
χωρῶν. Μεγάλοι κῶνοι ὑψοῦνται ὑπὲρ τὰ αἰώνια δάση,
καλυπτόμενοι ἄνωθεν ὑπὸ τῶν ἀραιῶν καὶ εἰροπόκων νε-
φῶν, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ὁ θερμὸς καὶ λαμπρὸς ἥλιος
ρίπτει τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ, τὸ πᾶν ἐν τῷ φωτὶ βυθίζων· ἐκ
δὲ τῶν ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν λόφων κατὰ τάξιν ὑψουμένων
στρογγύλων φυλλωμάτων ἐκπέμπονται χρώματα, τὰ ὁ-
ποῖα οὐδεὶς μεταξὺ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ζωγράφων
δύναται νὰ μιμηθῇ. Πρώτη ἡ διὰ τῆς φυσικῆς αὐτῆς καλ-
λονῆς προσελκύουσα τὴν ἀγάπην τεῦ ἐκ τῆς παραλίας ἐρ-
χομένου περιηγητοῦ εἶνε ἡ χώρα τῶν Οὐαδόης. Αἱ ὁδοὶ αὐ-
τῆς ἄγουσιν αὐτὸν κατὰ μῆκος τῶν ὄξειων κορυφῶν τῶν
λόφων ἄνωθεν τῶς ὁποίων βλέπει ὑποκάτω τῶν πο-
δῶν αὐτοῦ κατωφερείας διὰ δασῶν ἐστολισμένας, ἑκα-
τέρωθεν αὐτοῦ κατερχομένας εἰς τὰ βάθη τῶν κοιλάδων

καὶ μετὰ κατὰ μεγαλοπρεπεῖς κώνους ὑψουμένας ὅπως ἀσπασθῶσι τὸν οὐρανόν, ἢ κατὰ ὑψηλὴν πάλιν κατωφέρειαν μὲ βαθείας ὁμοκέντρος πτυχάς, αἵτινες ἐλκύουσιν ἀφ' ἐαυτῶν τὸν ὁδοιπόρον νὰ κοπιάσῃ τὰ μέγιστα πρὸς περιδιάθασιν αὐτῶν ! τοσαύτη μυστηριώδης δύναμις ἐμπεριέχεται εἰς τὸ κάλλος τῆς χώρας ταύτης ! Ἄν ὁ ποιητὴς Βύρων ἔβλεπε τὰς μαγευτικὰς ταύτας τῆς Οὐδότης σκηνάς, ἤθελε βεβαίως ἀναγκασθῇ νὰ εἴπῃ :

Morn dawns; and with it stern Udoe' s hills,
Dark Uruguru's rocks, and Kira's peak,
Robed half in mist, bedewed with various rills,
Arrayed in many a dun and purple streak.

καὶ δὲν θὰ ἐψεύδετο ποσῶς ταῦτα λέγων ! . . . Ὅποια καλλονή ! . . . ὅπόσον ἀληθὴς ἐκάστη λέξις ἤθελεν εἶσθαι ! . . .

Ὅποσα δύναται ἡ φυλὴ αὕτη νὰ διηγηθῇ περὶ τῶν πράξεων τῶν ἀνδραποδιστῶν ! . . . Ὑπὸ τῶν ἠνωμένων δυνάμεων τῶν Οὐασεγούχχας πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς βορρᾶν καὶ ὑπὸ τῶν ἀνδραποδιστῶν τῆς Οὐίνδης καὶ Σααδάνης πρὸς ἀνατολὰς προσβληθέντες οἱ Οὐαδόης ἐκατοντάκις εἶδον τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς δουλείαν ἀπαγομένας, καὶ ἕκαστον νομὸν ἀπὸ τῆς χώρας τῶν λαμβανόμενον καὶ πρὸς τὴν χώραν τῶν Οὐασεγούχχας ἐνούμενον· καθότι οἱ ἀνδραποδισταὶ τῆς Οὐίνδης ἐδωροδόκουν τοὺς Οὐασεγούχχας νὰ προσβάλλωσι τοὺς γείτονας αὐτῶν Οὐαδόης· καὶ οὕτως οἱ Οὐασεγούχχας δωροδοκοῦμενοι καὶ διὰ πυροβόλων ὑπὸ τῶν ἀνδραποδιστῶν ὀπλιζόμενοι καὶ λίαν καλῶς πρὸς πόλεμον προπαρασκευασμένοι εἰσέβαλλον εἰς τὴν χώραν τῶν Οὐαδόης καὶ αἰχμαλωτίζοντες τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα, ἔφερον αὐτὰς πρὸς τοὺς ἀνδραποδιστάς. Ἡ φυλὴ τέλος αὕτη, καὶ ἰδίως αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά, ἡ φυσικῶς καὶ διανοητικῶς ἀνεπτυγμένη πλέον τῶν δουλικῶν φυλῶν, ὑπὸ τῶν ὁποίων περιεστοιχοῦντο, ἀδρῶς ἡγοράζοντο παρὰ τῶν ἀνδραποδιστῶν ὑπὸ τῶν ἀσελγῶν Μωαμεθανῶν Ἰνδῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐχρησίμευον ὡς ἐταῖραι καὶ δοῦλαι.

Ἡ φυλὴ αὕτη διακρίνεται τῶν ὄσων εἶδομεν διὰ τῶν ἐξῆς σημείων :—γραμμὴ στιγμάτων ἐκτείνεται κατὰ μῆκος ἐκάστης πλευρᾶς τοῦ προσώπου αὐτῶν πρὸς τούτοις πε-

λεκῶσι τὰ δύο πρὸς τὰ ἔσω μέρη τῶν δύο πρὸς τὸ μέσον ὀδόντων τῆς ἄνω σιαγόνος.

Τὰ ὅπλα τῆς φυλῆς αὐτῆς ὁμοιάζουσιν ἐκεῖνα τῶν Οὐ-
ακάμης καὶ Οὐακουέρης· συνίστανται δὲ ἐξ ἑνὸς τόξου καὶ
βελῶν, μιᾶς ἀσπίδος, ἑνὸς ζεύγους ἐλαφρῶν λογχῶν ἢ ἀσ-
σεγάις, μιᾶς μακρᾶς μαχαίρας, ἑνὸς εὐχεροῦς μικροῦ πο-
λεμικοῦ πελέκεως καὶ ἑνὸς ῥοπάλου μὲ μέγαν κόμβον περὶ
τὴν μίαν ἄκραν αὐτοῦ· διὰ τοῦ τελευταίου μάλιστα τοῦ-
του ὅπλου ὁ ἐχθρὸς κατὰ κεφαλῆς πληττόμενος σπανίως
διαφεύγει τὸν θάνατον.

Ἐξερχόμενοι τῶν δασῶν τοῦ Μικεσέχ εισερχόμεθα ἐν
τῇ χώρᾳ τῶν Οὐασεγοῦχχας ἢ Οὐασεγούρας (1), ὡς οἱ
Ἄραβες ἐσφαλμένως καλοῦσι τὴν χώραν ταύτην. Ἡ Οὐ-
ασεγοῦχχα ἐκτείνεται ὑπὲρ τὰς δύο μοῖρας κατὰ μῆκος, τὸ
δὲ μεγαλῆτερον αὐτῆς πλάτος εἶνε ἑννεήκοντα γεωγρα-
φικῶν μιλίων. Διαιρεῖται δὲ εἰς δύο: — τὴν Νότιον Οὐσεγοῦχ-
χαν ἀπὸ τῶν ὁρέων Οὐρουγγούρου μέχρι τοῦ ποταμοῦ Οὐ-
άμη, καὶ τὴν Βόρειον Οὐσεγοῦχχαν, ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν
Μότον, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Οὐάμη μέχρις Οὐμαγάσσης καὶ
Οὐσουμπάρας.

Καὶ ὅτι μὲν ἡ φυλὴ αὕτη ὑπερεῖχε κατὰ τὴν δύναμιν
καὶ τὴν δόξαν, τοῦτο δεικνύουσιν ἡμῖν τὰ παθήματα τὰ ὀ-
ποῖα ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους αἱ βάρβαροι φυλαὶ ὑπέστησαν.
Πρὸ τριάκοντα ἐτῶν οἱ Οὐασεγοῦχχας ἦσαν περιωρισμένοι
ἐντὸς στενῆς λωρίδος χώρας μεταξὺ τῶν Οὐασαμπάρας
καὶ τῶν Οαδόης κειμένης. Οἱ Οὐαδόης ἦσαν ἡ ἐξέχουσα
φυλὴ πρὸς ἀνατολὰς τῶν ὁρέων τῆς Οὐσαγάρας, ἀλλ' οἱ
ἀνδραποδισταί, θέλοντες νὰ ἐξοντώσωσιν αὐτοὺς, διὰ προ-
δοσίας παρέδωκαν αὐτοὺς εἰς χεῖρας διωργανισμένων λη-
στρικῶν συμμοριῶν, ἐκ φυγάδων Οὐαμρίμας, δραπετευσάν-
των δούλων, ἐνόχων κακούργων, διαφυγόντων τοὺς νό-
μους τῆς Ζαγγιβάρης, ἐγκληματιῶν καὶ ἀνδραποδιστῶν
συνισταμένων καὶ τὰ μεταξὺ τῆς Οὐσαγάρας καὶ τῆς θα-

(1) Πᾶσαι αἱ ἔσω φυλαὶ γνωρίζουσι τὴν φυλὴν αὐτὴν ὑπὸ μό-
νον τὸ ὄνομα Οὐασεγοῦχχας. Ὁ Βόρτων παραδέχεται τὸ ἀραβικὸν
ἐφθαρλένον ὄνομα Οὐασεγούρας. Ὁ Krapf, ὁ New, ὁ Wakefield καὶ
ἐγὼ παρεδέχθημεν τὸ ὄνομα Οὐασεγοῦχχα, ὡς οἱ ἐγχώριοι προ-
φέρουσιν αὐτό.

λάσσης δάση λυμαινομένων. Αἱ ληστρικαὶ αὖται συμμορίαι ἐπολέμησαν φυλάς τινας ὑποτεταγμένας τοῖς Οὐαδόης· ἀφοῦ δὲ οἱ δοῦλοι τῆς φυλῆς αὐτῆς ἐγένοντο ἐπιζήτητοι, καὶ ἄδρως ἐπληρώνοντο ἕνεκεν τοῦ κάλλους καὶ τῆς φυσικῆς αὐτῶν καὶ διανοητικῆς ὑπεροχῆς, αἱ κατὰ τῆς φυλῆς ταύτης ἀρπαγαὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἡϋξήθησαν, ὥστε ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν οἱ Οὐαδόης ἐδιώχθησαν σχεδὸν ὀλοτελῶς ἀπὸ τὰς ὠραίας αὐτῶν κοιλάδας καὶ τὴν περικαλλῆ χώραν τοῦ Οὐγγερεγγέρη. Καὶ ὁ μὲν ἀρχαιότερος τῶν ἀτίμων τούτων ἀνδραποδιστῶν ἦτον ὁ Κισαβέγγος, τὸ μιαρὸν στάδιον τοῦ ὁποίου ἤδη περιέγραψα μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἔκτισε τὸ ἰσχυρὸν αὐτοῦ φρούριον, τὴν πόλιν Σιμπαμουέννην, παρὰ τὸν Οὐγγερεγγέρην.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πάντες οἱ Οὐασεγούχχας πολεμισταὶ εἰσὶν ὠπλισμένοι μὲ πυρόβολα, καὶ οἱ Ἀραβες προμηθεύουσιν αὐτοῖς ἀρκετὰ πολεμεφόδια, πρὸς πληρωμὴν τῶν ὀπείων οὗτοι συλλαμβάνουσιν Οὐαρουγγούρους, Οὐαδόης καὶ Οὐακουέννης καὶ φέροντες ἐν τῇ ἀραβικῇ ἀγορᾷ πωλοῦσιν αὐτούς· πρὸ πέντε μάλιστα ἐτῶν οἱ Οὐασεγούχχας διωργάνισαν ἐπιτυχῇ ἀνδραποδισμὸν ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ τῶν ὁρέων τῆς Οὐσαγάρας, καθ' ὃν ἡρήμωσαν παντελῶς τὰ κατωκημένα μέρη τῆς πεδιάδος τοῦ ποταμοῦ Μακάτα, αἰχμαλωτήσαντες ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους δούλους. Πρῶτον ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ πόλεμοι ἐγένοντο μεταξὺ τῶν διαφόρων αὐτῆς ἀρχηγῶν· νῦν ὅμως προξενοῦσιν αὐτούς οἱ ἀνδραποδιστὰς τῆς Μρίμας, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ προμηθεύεσθαι τὰ ἀνθρώπινα ταῦτα κινητὰ κτήματα διὰ τὴν ἀγορὰν τῆς Ζαγγιβάρης.

Ὁ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς στρατὸς ἔχει τὴν δύναμιν νὰ συντρίψῃ τὴν φωλεὰν ταύτην τῶν σφηκῶν καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὸ ἀπάνθρωπον τοῦτο τῆς σωματεμπορίας ἔργον, τὸ ὁποῖον οἱ Οὐασεγούχχας, ὅσον καὶ ἂν ᾔνε εἰς τοῦτο ἱκανοί, ὀφείλουσι νὰ ἐγκαταλείψωσι. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἃς ἐξοπλισθῇ ἀτμόπλουν μετὰ πεντήκοντα ἀνθρώπων καὶ ἃς ἀνέλθῃ τὸν ποταμὸν Οὐάμην, μέχρι τοῦ Κιγόγγου, ὅθεν ἡ πόλις Σιμπαμουέννη μόλις κατὰ εἴκοσι μίλια ἀπέχει τὸ διάστημα τοῦτο—ἀπὸ Κιγόγγου μέχρι Σιμπαμουέννης—διανύεται εἰς μίαν νύκτα· τὴν πρωΐαν δύνανται οἱ ἀνθρωποι οὗτοι νὰ προσβάλῃσι καὶ νὰ καύσωσι τὴν Σιμπαμου-

έννην, καταστρέφοντες διὰ τῆς πράξεως ταύτης τὸ κέντρον τῆς σωματεμπορίας τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς διὰ παντός. Οἱ Οὐασεγούχχας, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν ἀνδραποδιστῶν, εἶνε ἡ μάστιξ τοῦ μέρους τούτου τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς· καταστρεφόμενου ὅμως τοῦ ἰσχυροῦ αὐτῶν φρουρίου, θέλουσι καταστή ἀνίκανοι πρὸς τὸ κακόν.

Οἱ Οὐασεγούχχας πιστεύουσι πολὺ εἰς τὴν μαγείαν· μολοντοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς μυστηριώδους ταύτης ἐπιστήμης καὶ αὐτοὶ ἔχουσιν, ἅμα πέσωσιν εἰς χεῖρας αὐτῶν. Συχνότατα βλέπει τις καθ' ὁδὸν σωροὺς τέφρας καὶ ἄνωθεν τῶν σωρῶν τούτων ἀπὸ τῶν κλάδων τῶν δένδρων κρεμάμενα ἐνδύματα, τὰ ὅποια δεικνύουσι τὴν μοῖραν τῶν δυστυχῶν «Οὐαγάγγων» ἢ ἱατρῶν. Ἐνόσω οἱ χρησμοὶ αὐτῶν δείκνυνται ὀρθοί, ἐνόσω πρὸς εὐδαιμονίαν αὐτῶν ἀποβαίνωσιν, οἱ διδάσκαλοι οὗτοι τῆς «οὐχάβης» (μαγικῆς ἐπιστήμης) ἀπολαμβάνουσιν εὐνοίας παρὰ τῷ λαῷ· ἂν ὅμως λυπηρόν τι συμβεβηκὸς ἀκολουθήσῃ εἰς οἰκογένειάν τινα, καὶ δύνανται μεθ' ὅρκου ν' ἀποδείξωσιν ὅτι τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς τέχνης τοῦ μάγου, συμβούλιον ἀδυσωπῆτων δικαστῶν σχηματίζεται καὶ ἐν τῷ ἅμα ὁ δυστυχὴς μάγος εἰς θάνατον καταδικάζεται. Φέρουσιν αὐτὸν ἐντὸς δάσους καὶ καίοντες αὐτὸν ζῶντα πρὸς παραδειγματισμὸν ἐκείνων, οἵτινες, χωρὶς νὰ γνωρίζωσιν, ἐπαγγέλλονται τὸ ἔργον τοῦτο, προσαρτῶσι τὸ ἐνδυμα αὐτοῦ εἰς δένδρον τι ἄνωθεν τοῦ μέρους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπέστη τὴν καταδίκην του!

Οἱ δὲ Οὐασαγάρας εἶνε φυλὴ ὀρεινὴ. Ἡ χώρα τὴν ὁποίαν κατοικοῦσιν εἶνε ἡ σειρὰ τῶν ὀρέων καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν. ἔκτείνεται δὲ ἀπὸ τοῦ Μακάτα ποταμοῦ μέχρι τῆς Μαρέγγας Μχάλης, ἔχει πλάτος ἐβδομήκοντα πέντε γεωγραφικῶν μιλίων καὶ μῆκος τριῶν περίπου μοιρῶν.

Ἡ σειρὰ αὕτη τῶν ὀρέων κεῖται κατὰ μῆκος, βορειοανατολικὴν ἔχουσα διεύθυνσιν. Ἡ ὑψηλοτέρα αὐτῆς κορυφὴ φθάνει ἴσως εἰς ὕψος ἕξ περίπου χιλιάδων ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Τὸ ὄρος Κίβουε ὑψοῦται κατὰ δύο χιλιάδας καὶ πεντακοσίους πόδας ὑπεράνω τῆς κοιλάδος τοῦ Μουκονδόκουα πλησίον τοῦ Καδεταμάρε· τὸ δὲ Καδεταμάρε κατὰ δύο περίπου χιλιάδας ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ὑπάρχουσιν ὅμως ἐν τῷ

ἄθροίσματι τῶν ὀρέων Νγούρου κορυφαί, αἵτινες, κατὰ τὸν ἑμὸν ὑπολογισμόν, φθάνουσι χιλίους πεντακοσίους πόδας ὑψηλότερον τοῦ ὄρους Κίβουε. Πρὸς βορρᾶν, καθόσον πλησιάζομεν τὴν σειρὰν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Μακάτα, τὰ ὄρη μακρόθεν φαίνονται ὑψούμενα ἐκπληκτικώτερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα ἐκείνων τὰ ὁποῖα παράκεινται τῷ Στενῶ τοῦ Μουκονδόκουα. Ἐπὶ τῶν κορυφῶν καὶ τῶν κλιτύων τῶν ὀρέων τούτων οἱ ὑπὸ τῶν ἐτησίων ἐπισωρευόμενοι ἀτμοὶ ρίπτουσι τὸ ὕδωρ αὐτῶν καὶ γίνονται ποταμοὶ, καθόσον τὰ ὕδατα κατερχόμενα διὰ τῶν κλιτύων ἐνοῦνται ἐν ταῖς κοιλάσι παρὰ τὰς ἀνατολικὰς βάσεις τῶν ὀρέων.

Γνωμοδοτῶ—καὶ πιθανόν πολλοὶ γεωγράφοι νὰ μὴ συμφωνῶσι μετ' ἐμοῦ,—ὅτι ἡ σειρὰ αὕτη τῶν ὀρέων τῆς Οὔσαγάρας, ἐν Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ, μεγάλην ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὰ Βραχῶδη Ὄρη τῆς Βορείου Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. θεωρῶ αὐτὴν ὡς τὴν σπονδυλικὴν στήλην, οὕτως εἰπεῖν, τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Οἱ περιηγηταὶ τοποθετοῦσι τὸ Κιλίμα-Νζάρο εἰς τὴν 37° 27' ἀνατολικοῦ μήκους καὶ τὸ ὄρος Κένια εἰς τὴν 37° 35' ἀνατολικοῦ· καὶ ἐγὼ τοποθετῶ τὸ ὄρος Κίβουε εἰς τὴν 36° 50' μήκους· καὶ ὁ Βόρτων μετὰ πεποιθήσεως παραδέχεται ὅτι ἡ ἰδίᾳ αὕτη σειρὰ τῶν ὀρέων τῆς Οὔσαγάρας «ἔχει ὑψίστην κορυφὴν τὸ ὄρος Νζέσα-Οὐχιουάου». Ἄν ἡ κοιλὰς Ρουχουάχα, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Ρουφίζιος διευθύνεται πρὸς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῶν πέραν ὀρεινῶν χωρῶν, ἦνε ἀπλῶς μία τομὴ τῆς σειρᾶς τῶν ὀρέων τῆς Οὔσαγάρας, διὰ ποῖον λόγον καὶ ἡ Κοιλὰς τοῦ Μουκονδόκουα νὰ μὴ ἦνε ὡσαύτως τομὴ; διὰ ποῖον λόγον ἡ χαμηλὴ πεδιάς τῆς Οὐχούμπας, ἡ Μασσάϊ, νὰ μὴ ἦνε ἐπίσης τομὴ; διὰ ποῖον λόγον οἱ λόφοι Νζασεράϊ, τὸ ὀρεινὸν ἄθροισμα τοῦ Κιλίμα-Νζάρο, ἡ χιονώδης κορυφὴ τοῦ Κένια, τὰ παρὰ ταύτην δύο ἕτερα ὄρη, πρὸς νότον μὲν τὸ Δοένο Καμουέα, πρὸς βορρᾶν δὲ τὸ Μσαράα, διὰ ποῖον λόγον πάντα ταῦτα τὰ ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς μήκους ὑψούμενα ὄρη νὰ μὴ ἀνήκωσιν εἰς αὐτὴν ταύτην τῆς Οὔσαγάρας ὀρεινὴν σειρὰν;

Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον παρατηρεῖται εἰς τὰς πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς τῶν βραχωδῶν ὀρέων πεδιάδας, παρατηρεῖται καὶ εἰς ἑκατέραν τῶν βάσεων τῶν ὀρέων τῆς Οὔσαγάρας. Ἐν τῇ Δυτικῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ, πασίγνωστον εἶνε ὅτι ἡ πεδιάς τοῦ Κολοράδου, ἡ χώρα Wyoming καὶ

μέγα μέρος τῆς Νεβράσκας πρὸς ἀνατολὰς, καὶ τὸ ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν βάσεων τῶν Βραχιδῶν Ὀρέων μέρος τοῦ Κολοράδου καὶ τοῦ Οὐτάχ δὲν ἔχουσι, καθ' ὅσον φαίνεται, τὴν ἀξιοσημείωτον μεγάλην γονιμότητα, τὴν παρατηρουμένην παρὰ τὸν ποταμὸν Μισσουρή καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἢ δυσμὰς τοῦ Οὐτάχ. Αἱ γεγυμνωμέναι αὗται χῶραι τῆς Ἀμερικῆς ἐκτείνονται ἐκατέρωθεν τῶν Βραχιδῶν Ὀρέων κατὰ πλάτος μὲν ἐπὶ 500—800 μίλια, καὶ κατὰ μῆκος ἐπὶ δύο περίπου χιλιάδας μιλίων. Σημειωτέον ὅμως ὅτι τὰ Βραχιδῆ Ὀρη ὑψοῦνται κατὰ μέσον ὄρον ἑνδεκα περίπου ἢ δώδεκα χιλιάδας ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Τοιοῦτοι γιγαντιαῖοι φυσικοὶ χαρακτήρες δὲν ὑπάρχουσιν ἐν Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ. Τὸ κατὰ μέσον ὄρον ὕψος τοῦ ἀνατολικωτέρου μέρους τῶν ὀρέων τῆς Οὐσαγάρας ὑπολογίζω μέχρι τριῶν χιλιάδων καὶ πεντακοσίων περίπου ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· τὸ δὲ ὕψος τοῦ δυτικωτέρου μέρους αὐτῆς ὑπολογίζω κατὰ χιλίους πόδας ὑψηλότερον. Ἡ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Οὐσαγάρας πεδιάς ἢ κοιλάς τοῦ Μακάτα ἔχει τὴν αὐτὴν γεγυμνωμένην ὄψιν, ἣν καὶ αἱ πρὸς δυσμὰς τῶν Βραχιδῶν Ὀρέων τῆς Ἀμερικῆς πεδιάδες ἔχουσιν· οὕτως ἢ πρὸς δυσμὰς τῆς Οὐσαγάρας χώρα, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν χωρῶν Μαρέγγας Μκάλης καὶ Οὐγογόης, δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ Οὐτάχ καὶ τὸ Δυτικὸν Κολοράδον· καθότι ἡ γεγυμνωμένη καὶ ἄγονος αὐτῆς ὄψις καὶ αἱ ἄλατοῦχοι ἐπικολλήσεις τοῦ ἐδάφους αὐτῆς μεγάλως συντείνουν εἰς τὴν παρομοίωσιν αὐτήν.

Ἐν Οὐϊάνζῃ ὅμως, πρὸς δυσμὰς τῆς Οὐγογόης, ἡ χώρα ὑψοῦται κατὰ μῆκος κατὰ χιλίους περίπου πόδας περισσότερον τῆς πεδιάδος τῆς Οὐγογόης, ἔνεκεν τοῦ ὁποίου εἶνε καὶ γονιμωτέρα διὰ τὸν ἐξῆς λόγον : οἱ ὑπὸ τῶν ἐτησίων ἀνέμων πρὸς δυσμὰς φερόμενοι ἀτμοὶ ἐμποδίζονται κατὰ τὴν διάβασιν αὐτῶν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ταύτης χώρας, καὶ εἰς ὕδωρ μεταβαλλόμενοι ἀρδεύουσι τὰς γαίας αὐτῆς, αἵτινες ἐπομένως καθίστανται γονιμώτεραι, δεύτεραι κατὰ τὴν εὐφορίαν μετὰ τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Μουκονδόκουα. Ἡ ἄγονος αὕτη χώρα, μόλις 100—150 γεωγραφικῶν μιλίων πλάτος ἔχουσα, ἔχει μῆκος ἑξακοσίων περίπου, καὶ ἴσως περισσότερον, γεωγραφικῶν μιλίων.

Ἐν τῇ νοτίῳ Οὔσαγάρα οἱ ἐγγώριοι εἶνε λίαν καλοὶ καὶ ἐράσμιοι· πρὸς βορρᾶν ὅμως, ἐν τοῖς παρὰ τὴν χώραν τῶν Οὔαχούμπας κειμένοις μέρεσιν, οἱ ἐγγώριοι ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὸν θηριώδη χαρακτῆρα τῶν θηριωδῶν αὐτῶν γειτόνων. Αἱ κατ' ἐπανάληψιν προσβολαὶ ὑπὸ τῶν Οὔασεγούχας ἀνδραποδιστῶν,—τῶν Οὔαδιρίγων ἢ Οὔαχέχων ληστῶν νοτιοδυτικῶς, ὑπὸ τῶν Οὔαγογὸ ἐκ δυσμῶν, καὶ ἐκ τῶν Οὔαχούμπας πρὸς βορρᾶν,—ἔκαμαν πλέον αὐτοὺς νὰ βλέπωσι μεθ' ὑποψίας τοὺς ξένους, πρὸς τοὺς ὁποίους μετὰ βραχεῖαν συναναστροφὴν δείκνυνται ἐλευθέριοι, χαρίεντες καὶ ἀξιαγάπητοι. Ἀληθῶς, μέγα ἔχουσι δίκαιον δυσπιστίας πρὸς τοὺς Ἀραβας καὶ τοὺς Οὔαγγουάνας τῆς Ζαγγιβάρης. Ἡ Μβούμη τῆς ἀνατολικῆς Οὔσαγάρας δις ἐκάη ἐν διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ Οὔασεγούχας ἀνδραποδιστῶν· τὸ Ῥεχεννέκον ὑπέστη τὴν αὐτὴν μοίραν, καὶ πρό τινων μάλιστα ἐτῶν ὁ Ἀβδουλλάχ-μπὶν-Νασίβ ἔφερε τὸ πῦρ καὶ τὴν μάχαιραν ἀπὸ τοῦ Μισόγγι μέχρι Μπουάπουας. Ὁ δὲ Κανυαπάρου, ἄρχων τῶν πέριξ τοῦ Τσουνίου ἢ Κουνίου λόφων, εἶχε πρότερον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὸ τέταρτον τῆς Μαρέγγας Μχάλης. φοβούμενος ὅμως τοὺς Οὔαδιρίγους λεηλάτας, εἶνε νῦν ἀπεσυρμένος εἰς τὰς ὑψηλὰς τῶν λόφων κορυφάς.

Ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Οὔσαγάρα αἱ μεταξὺ τῶν γνησίων Οὔασαγάρας καὶ Οὔασεγούχας ὑφιστάμεναι διαφοραὶ οὐδαμῶς παρατηροῦνται. Εὐρίσκομεν αὐτὰς πρῶτον ἐν τοῖς χωρίοις τῆς Μπουάπουας. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο οἱ ἐγγώριοι ἐνδύονται τρόπον τινὰ κομφώτερον· φέρουσι μακροὺς καὶ λεπτοὺς πλοκάμους, τοὺς ὁποίους κοσμοῦσι διὰ ὀρειχαλκίνων ἐνωτίων, σφαιρῶν καὶ λαμπρῶν μικρῶν νομισμάτων τῆς Ζαγγιβάρης· μεταξὺ δὲ τῶν πλοκάμων αὐτῶν βλέπει τις πυκνὴν γραμμὴν σμικροτάτων ὑαλίνων κόκκων τῆδε κάκεισε ἐσπαρμένων. Οἱ νέοι Οὔασαγάρας ἐνδύονται μάλιστα εὐπρεπέστερον· ἀλείφουσι τὸ πρόσωπον μὲ βαφὴν τινα, ὥχραν καλουμένην, διὰ τῆς ὁποίας τὸ ζοφερὸν καὶ μέλαν χρῶμα τοῦ προσώπου των μεταβάλλεται εἰς φαιόν· κατὰ τὸ μέτωπον φέρουσι τέσσαρα ἕως πέντε λαμπρὰ χάλκινα νομίσματα κατὰ τάξιν προσηλωμένα, καὶ εἰς ἕκαστον τῶν ὧτων τράχηλον λεπτῆς κολοκύνθης, ὅστις ἐκτείνει τοὺς λοβοὺς τῶν ὧτων αὐτοῦ· κατὰ δὲ τὴν

κεφαλὴν ἀπείρους πλοκάμους μὲ λίπος ἡλοιμμένους καὶ ὑπὸ μικρῶν τεμαχίων σύρματος καὶ χαλκοῦ ἐστολισμένους· νέος Μσαγάρας ὡς ἄνω ἐνδεδυμένος μὲ κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω βαίνουσαν, μὲ στῆθος εὐρὺ καὶ ἐξέχον, μὲ μυῶδεις βραχίονας, ὠραῖα καὶ ἀνάλογα μέλη, παριστᾷ τὸ ἰδεῶδες ὠραίου νέου ἀγρίου τῆς Ἀφρικῆς.

Οἱ Οὔασαγάρας, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, στιγματίζουνσι τὸ μέτωπον, τὸ στῆθος καὶ τοὺς βραχίονας· ἐκτὸς τοῦ τραχήλου τῆς μικρᾶς κολοκύνθης, τὸν ὅποιον θέτει εἰς ἑκαστὸν τῶν ὥτων αὐτοῦ—ἐντὸς τοῦ ὁποίου θέτει τὸν ὀλίγον αὐτοῦ καπνὸν (τούμβακ) καὶ τὸν ἱξὸν τὸν ὁποῖον προμηθεύεται ἐκ τῆς καύσεως γηίνων ὀστράκων—φέρει προσέτι περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ μέγαν ἀριθμὸν ἀρχαιοτάτων κοσμημάτων ἥτοι: — δύο ἢ τρία χρυσόλευκα κογχύλια ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀντὶ νομίσματος παρ' αὐτοῖς χρησιμεύουσι· μικρὰ γεγλυμμένα τεμάχια ξύλου, ἢ κέρας μικρᾶς αἰγὸς, ἢ φάρμακόν τι καθιερωμένον ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ ἢ μάγου τῆς φυλῆς αὐτῶν, ἐν φοῦνδον λευκῶν ἢ ἐρυθρῶν ὑαλίνων κόκκων, ἢ δύο ἕως τρία μεγάλα τετρυπημένα χάνδρα ὠοειδῆ, Σουγγομάζι καλούμενα, ἢ ὀρμαθὸν χαλκίνων νομισμάτων καὶ ἐνίοτε μικρᾶς ὀρειχαλκίνους ἀλύσεις, μεγάλην ἐχούσας ὁμοιότητα πρὸς ἄλυσιν τοῦ ὠρολογίου Cheap Jack καλουμένην. Τὰ πράγματα ταῦτα ἢ μόνοι των κατασκευάζουσιν, ἢ δι' ὀρνίθων καὶ αἰγῶν ἀγοράζουσιν αὐτὰ παρὰ τῶν Ἀράβων ἐμπόρων. Τὰ παῖδιά διάγουσι βίον ὅλως γυμνήτην· οἱ νέοι φέρουσι δέρμα αἰγὸς ἢ προβάτου· οἱ δὲ μεγάλοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὅσοι, βίον ἐγγαμον διάγοντες, ἔχουσι τέκνα, φέρουσιν ἔνδυμα οἰκιακὸν περὶ τὰ πλευρὰ ἐκ Κανίκι, ἢ τεμάχιον Βαρσάτι, τοῦ ὁποίου τὸ χρῶμα λίαν ἀρέσκει τοῖς Οὔασαγάρας· οἱ δὲ ἀρχηγοὶ φέρουσι κατὰ τὴν κεφαλὴν πόλους, ὁμοίους ἐκείνων τοὺς ὁποίους φέρουσιν οἱ Διβάνες τῆς Μρίμας, ἥτοι τὸ ἀραβικὸν τ α ρ β ο ὐ σ ι ο ν.

Μετ' αὐτοὺς ἔρχονται οἱ Οὔαγογὸ, φυλὴ ἰσχυρὰ, κατοικοῦσα τὴν πρὸς δυσμὰς τῆς Οὔασαγάρας μέχρι τῆς Οὔιάνζης κειμένην χώραν, ἥτις ἔχει πλάτος μὲν ὀγδοήκοντα περίπου μιλίων, μῆκος δὲ περίπου ἑκατόν. Ὁ περιηγητὴς ὀφείλει νὰ διαπραγματεύηται μετ' αὐτῶν ἐπισταμένως· ὀφείλει κατὰ τὰς μετ' αὐτῶν διαπραγματεύσεις του νὰ διάγῃ σω-

φρόγως, ὑπομονητικῶς καὶ δικαίως. Ἐξερχόμενος τῆς Σιμπα-
μουέννης, πρῶτον ἐνταῦθα ἀκούει τὴν λέξιν «χόγγα», ἣτις
σημαίνει νῦν φόρος, καίτοι πρότερον ἐσήμαινε δῶρον πρὸς
φίλον· ἐπειδὴ ὅμως ὁ φόρος οὗτος λαμβάνεται ἀπ' αὐτοῦ
μετ' ἀπειλῶν, ὅτι, ἂν δὲν τὸν πληρώσῃ, θέλουσι τὸν πο-
λεμήσῃ, διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι ἡ λέξις αὕτη μεθερμηνευο-
μένη σημαίνει «ἐξ ἀνάγκης λαμβανόμενος φόρος» ἥτοι
δασμός.

Ὁ ἀκόλουθος πίναξ παριστᾷ τρεῖς διὰ τῆς χώρας Οὐ-
γογῆς ὁδοὺς, ἐξ ὧν ὁ περιηγητὴς δύναται νὰ ἐκλέξῃ οἵαν-
δήποτε θέλει, ὥς καὶ τὸ ποσὸν τοῦ φόρου τὸν ὅποιον πλη-
ρῶναι συνήθως κερθάνιον ἐξ ἑκατὸν πεντήκοντα ἀνθρώπων
συγκείμενον.

Βόρειος ὁδός.	Φόρος.	Κεντρικὴ ὁδός.	Φόρος.	Νότιος ὁδός.	Φόρος.
	Υφάσμ.		Υφάσμ.		Υφάσμ.
Μβούμη	35	Μβούμη	35	Κιφουκούρου.	25
Ματαμβούρου ..	24	Μουχαλάτα . . .	25	Κισεουάχη ..	30
Βιχαουάνα	40	Μαφάνυα	15	Καουαϊνουάη	40
Κιδιδίμον	26	Καουαϊνουάη ..	50	Σάνζα	15
Πεμπέρα	30	Σάνζα	15	Οὐσέκκη	21
Μιζάνζα	22	Κχόνση	20	Κχόνκον	20
Μουκονδόκου...	32	Κχόνκο	20	Κουαυέχα	27
	179	Κουαυέχα	27		178
			197		

Ὁ φόρος οὗτος τῶν ὑφασμάτων πληρῶνεται ὑπὸ τῶν
ἀνερχομένων τὴν χώραν κερθάνιων· ἀπὸ δὲ τῶν πρὸς τὴν
παραλίαν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ κατερχομένων λαμβάνονται
σκαλίδες καὶ ἐλεφαντόδοντες.

Ἡ φύσις καὶ ὁ χαρακτὴρ τῶν Οὐαγογῶ ἐῖνε παράδοξοι·
οὐδέποτε ἀρνοῦνται τὸ προσφερόμενον αὐτοῖς, ὅσον ἂν
ταῦτο ᾗνε μικρὸν ἢ εὐτελές· ἐνεκεν τούτου ἐπιβαρύνουσι
μὲ ποσοῦτους φόρους τοὺς διαβαίνοντας ἐμπόρους ἢ πε-
ριηγητάς. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Μβούμης ἀπαιτεῖ κατ' ἀρχὰς ἐ-
ξήκοντα ὑφάσματα, καὶ θαυμάζει μάλιστα ἐπὶ τῇ μεγαλο-
δωρίᾳ αὐτοῦ, ὅτι ἐζήτησε τοσοῦτον μικρὸν ποσὸν ὑφασμά-
των ἀπὸ ἑνα μέγαν Μουσούγγου (λευκὸν ἄνθρωπον). Κα-
λὸν λοιπὸν εἶνε νὰ προστάξῃ ὁ περιηγητὴς τοὺς πρῶτους
αὐτοῦ ἄνδρας νὰ διαπραγματεύωνται μετὰ τῶν ἀρχηγῶν
αὐτῶν πρὸς ἀποφυγὴν μεγάλων ἀπαιτήσεων· ἀνάγκη ὅμως

νά εἴπῃ πρότερον αὐτοῖς νά ᾔνε προσεκτικοὶ εἰς τοὺς λόγους των καὶ νά προσφέρωσι λίαν ταχέως ποσὰ, οὐδὲ νά ἐνδίδωσιν εἰς τὰς αἰτήσεις τῶν ἀρχηγῶν, ὅσον ἂν αὐταὶ ᾔνε μικραὶ ἢ μεγάλαι.

Οἱ Οὐαγογὸ εἰσὶ φυσικῶς καὶ διανοητικῶς ἡ καλλιτέρα τῶν μεταξὺ Οὐνναμουέζης καὶ τῆς παραλίας φυλῶν. Τὸ χρῶμα αὐτῶν εἶνε πλούσιον μέλαν, κλῖνον ὀλίγον πρὸς τὸ φαιόν. Ἡ ὄψις αὐτῶν ἔχει τί τὸ μεγαλοπρεπές καὶ λεόντιον· τὰ πρόσωπα αὐτῶν εἰσὶ πλατέα καὶ νοήμονα· οἱ δὲ φθαλμοὶ αὐτῶν μεγάλοι καὶ κυκλοτερεῖς· αἱ ῥίνες αὐτῶν καὶ τὰ στόματα εἰσὶ λίαν μεγάλα· τὰ δὲ χεῖλη αὐτῶν, μολονότι παχέα, δὲν εἶνε τόσον ἄσχημα καὶ τερατώδη ὅσον τὶς φαντάζεται, ὡσάκις περὶ νεγρικῶν φύλων πρόκειται. Δι' ὅλα ταῦτα, μολονότι ὁ Μγόγος εἶνε θηριώδης τὴν φύσιν καὶ ἱκανὸς νά πράξῃ τὸ πᾶν ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ προσκλήσει, φαίνεται εὐάρεστος καὶ καλὸς, ὥρατος πρὸς τὸν λευκὸν περιηγητὴν· ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ εἶνε εἰς ἄκρον ὑπερήφανος· σεμνύνεται ἐπὶ τῷ ἀρχηγῷ αὐτοῦ· σεμνύνεται ἐπὶ τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ χώρᾳ ἐφ' ἧς κατοικεῖ, καὶ ἔστω ὅσον δύναται τις νά φαντασθῇ ἄγονος καὶ κακὴ· σεμνύνεται ἐπὶ τῷ ἑαυτῷ του, ἐπὶ τῇ ἀνδρείᾳ καὶ εὐτολμίᾳ του, ἐπὶ τοῖς ὅπλοις αὐτοῦ, ἐπὶ τοῖς κτήμασιν αὐτοῦ· εἶνε μάταιος, ὅσον δύναται τις νά φαντασθῇ ἐγωῖστος, παραχοποιὸς, θρασύδειλος καὶ τύραννος· καὶ ὅμως ὁ Μγόγος δύναται καὶ φιλίαν νά συνάψῃ καὶ τὸν ἑαυτὸν του νά ἐκθέσῃ καὶ ριψοκινδυνεύσῃ πρὸς σωτηρίαν τοῦ φίλου του. Μία τῶν μεγαλητέρων αὐτοῦ κακιῶν, ἥτις παριστᾷ αὐτὸν μισητὸν καὶ πολέμιον τοῖς περιηγηταῖς, εἶνε ἡ μεγάλη αὐτοῦ φιλαργυρία καὶ πρὸς τὸν πλοῦτον ἀπληστία του· ἂν δὲ ὁ περιηγητὴς δείξῃ τὸν παραμικρὸν κακοφανισμόν διὰ τὸν ζητούμενον φόρον, ὁ Μγόγος οὐδέποτε διατίθεται αὐτῷ φιλικῶς, ἀλλὰ καταγίνεται νά λάβῃ παρ' αὐτοῦ ὅσον δύναται περισσότερα.

Ὁ ἀπότομος οὗτος ἰθαγενὴς τῆς Οὐγγογόης, μὲ τὴν πλουσίαν αὐτοῦ ὄψιν, τὸ λεόντιον αὐτοῦ μέτωπον, τὸ ἀπειλητικὸν τῆς μορφῆς αὐτοῦ καὶ τὴν θρασύδειλον αὐτοῦ φύσιν, ὁ ὑπερήφανος, ἀλαζὼν καὶ φίλερις οὗτος ἄνθρωπος καθίσταται νήπιον, ὅταν τὶς μελετήσας καλῶς τὴν φύσιν αὐτοῦ ἀποφασίσῃ νά μὴ προσβάλλῃ ποσῶς τὴν ματαιο-

φροσύνην αὐτοῦ. Εὐκόλως δύναται τις νὰ διασκεδάσῃ αὐτόν· ἡ περιέργεια αὐτοῦ εὐκόλως ἐξεγείρεται. Ὅταν ὁ περιηγητὴς τύχῃ φύσεως σφοδρᾶς, ἡ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Μγόγου ἔρις εἶνε ἀναπόφευκτος· ἐνώπιον ὅμως τοῦ ἐκ φύσεως θρασέος τούτου παιδίου, ἰδίως ὅταν ᾔνε τοσοῦτον ἰσχυρόν, ὠφελιμώτερον καὶ ἀσφαλέστερον διὰ τὸν περιηγητήν εἶνε νὰ ὑποχωρήσῃ παρὰ νὰ ἔλθῃ εἰς ῥῆξιν μετ' αὐτοῦ· καθότι ὁ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Οὐαγογὸ καλούμενος «Ῥὸβ Ῥόβ» εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ὅπερ, ὡς γνωστόν, εἶνε μέγα πλεονέκτημα· ὁ ἐγγχώριος ἔχων τοῦτο κατὰ νοῦν βαίνει μετὰ περισσοτέρου θάρρους κατὰ τοῦ λευκοῦ ξένου. Δὲν εἶνε ἀνδρείος, γνωρίζει ὅμως κάλλιστα τὴν ἀδυναμίαν τοῦ περιηγητοῦ· προσέτι δύναται καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς περιστάσεως καὶ νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτοῦ· δὲν πράττει ὅμως τοῦτο, καθότι συμφέρον ἔχει νὰ τηρῇ τὴν εἰρήνην· ἐπειδὴ, ἅμα προσβάλλῃ περιηγητήν, ἡ ὁδὸς, ἡ διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ ἄγουσα, κλείεται· τὰ κινδάνια θέλουσι ζητήσῃ ἐτέρας ὁδοὺς καὶ οὕτως οἱ ἀρχηγοὶ θέλουσι στερηθῇ πολλῶν εἰσοδημάτων.

Ὁ Μγόγος πολεμιστὴς ἔχει ὅπλα, τὰ ἐξῆς :—ἐν τόξον καὶ ἐν δέμα φονικῶν κατὰ τὸ φαινόμενον βελῶν, ὀξέων, μακρῶν καὶ γωνιωδῶν· ἐν ζευγὸς ἐλαφρῶν καλοκαμωμένων ἀσσεγαῖς ἢ λογχῶν, ἐν μέγα ἀκόντιον σπάθη ἐμφορὲς μετὰ λεπίδος δύο ποδῶν μήκους· ἓνα πολεμικὸν πέλεκυν καὶ ἐν ρούγγου ἢ ρόπαλον. Πρὸς τούτοις ἔχει ἀσπίδα, διὰ μελανῆς καὶ λευκῆς βαφῆς ἐζωγραφημένην, σχήματος ὠοειδοῦς ἐκ δορᾶς ῥινοκέρωτος ἢ ἐλέφαντος ἢ βουβάλου κατεσκευασμένης. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας λαμβάνει εἰς χεῖρας τὰ ὅπλα του καὶ πεντηκοντούτης γενόμενος οὐδέποτε ἐγκαταλείπει αὐτά.

Ὅταν πρόκειται νὰ ἐξέλθῃ εἰς πόλεμον ὀπλίζεται ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου. Ἀγγελιαφόρος ἐκ μέρους τοῦ ἀρχηγοῦ τρέχει ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον καὶ φουσᾷ τὸ κέρας, ὅπερ εἶνε τὸ τοῦ πολέμου σημεῖον. Ὁ πολεμιστὴς ἀκούων τὸν ἤχον τοῦ κέρατος, ρίπτει τὴν σκαλίδα ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ, εἰσέρχεται ἐν τῷ οἴκῳ του, καὶ μετὰ τινα δευτερόλεπτα ἐξέρχεται αὐτοῦ ἑτοιμος πρὸς πόλεμον ἐν πλήρει πανοπλίᾳ. Πτερὰ στρουθοκαμήλου, ἀετοῦ ἢ γυπὸς μεγαλοπρεπῶς κινοῦνται ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· ἡ μακρὰ αὐτοῦ βυσσίνη ἐσθῆς κυματίζει ὀπισθεν αὐτοῦ, ἡ ἀσπίς

αὐτοῦ εἶνε περασμένη εἰς τὸν ἀριστερόν του βραχίονα· τὰς δύο αὐτοῦ ὀξείας ἐλαφρὰς λόγχας κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, τὸ δὲ τρομερόν αὐτοῦ μέγα ἀκόντιον—δίστομον καὶ ὀξύ—διὰ τῆς δεξιᾶς· κώδωνες θορυβώδεις εἰσὶ δεδεμένοι περὶ τὰ σφυρὰ καὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ· περιχειρίδες ἐξ ἐλεφαντίνου ὅσπου ὑπάρχουσι κατὰ τοὺς βραχίονας αὐτοῦ, δι' ὧν ἀγγέλλει τὴν ἀφίξίν του. Μετὰ τῆς σκαλίδος τοῦ ἐργατικοῦ γεωργοῦ ἀποβάλλει καὶ τὸν κηπουρικὸν αὐτοῦ τρόπον, μεταβαλλόμενος εἰς ἀλαζῶνα, ματαιόφρονα καὶ θριαμβευτικὸν πολεμιστὴν· τρέχει δὲ ὡς παλαιστής τολμηρὸς, ἀψηφῶν τοὺς κινδύνους τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Ἡ ἰσχὺς τῶν Οὐαγογὸ εἶνε ἀποτέλεσμα τοῦ μεγάλου αὐτῶν ἀριθμοῦ. Μολονότι τὰ κερβάνια τῶν Οὐαγογὸ ἀνέρχονται καὶ κατέρχονται διὰ τῆς χώρας τῶν Οὐανουαμουέζων, δὲν πάσχουσιν ὑπὸ τῶν Οὐανουαμουέζων, ὅσα οὗτοι παρ' αὐτῶν. Τὰ χωρία αὐτῶν εἰσὶ πάντοτε πλήρη πολεμιστῶν· ἀσθενὴ φύλα ἢ λείψανα φύλων μετ' ἀγαλλιάσεως παραδίδονται αὐτοῖς ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ νὰ ᾔνη ὑπὸ τὴν προστασίαν των· ἀλλὰ καὶ ἄτομα ἐτέρων φυλῶν, ἀναγκασθέντα νὰ φύγωσιν ἐκ τῆς φυλῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκον δι' ἐγκληματικὴν τινα πράξιν, εὐρίσκονται ἐν τοῖς χωρίοις τῶν Οὐαγογὸ ! Πρὸς βορρᾶν, οἱ Οὐαχούμπας εἰσὶ πολυπληθεῖς· πρὸς νότον εὐρίσκονται οἱ Οὐαχέχοι καὶ Οὐακίμβου καὶ πρὸς ἀνατολὰς πλεῖστα οἰκογένειαι ἐξ Οὐσαγάρας. Πρὸς τούτοις συχνότατα ἀπαντᾷ τις Οὐανουαμουέζους ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ· πράγματι οἱ τελευταῖοι οὗτοι ὁμοιάζουσι τοὺς Σκώτους· καθότι πανταχοῦ τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς εὐρίσκονται καὶ εἶνε λίαν ἐπιτήδειοι πρὸς ἀπόκτησιν ἰσχύος, δόξης καὶ ὑπεροχῆς.

Ὡς ἐν τῇ Δυτικῇ Οὐσαγάρᾳ, οὕτω καὶ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐαγογὸ αἱ οἰκίαι εἰσὶ τετράγωνοι καὶ οὕτω τοποθετημέναι, ὥστε σχηματίζουν χῶρον τετράγωνον, πρὸς τὸν ὁποῖον πᾶσαι αἱ θύραι ἀνοίγονται· πᾶσαι αἱ στέγαι εἰσὶ πλατεῖαι καὶ ὁμαλαί, καὶ ἐπ' αὐτῶν στρώνουσι σῖτον, χόρτα, καπνὸν καὶ κολοκύνθας. Τὸ ὅπισθεν ἐκάστου οἰκήματος ἔχει μικρὰς ὀπὰς, διὰ τῶν ὁποίων οἱ ἐν αὐτῷ κατοικοῦντες παρατηροῦσι καὶ ἐν ἀνάγκῃ ὑπερασπίζουσιν ἑαυτούς.

Τὸ τέμπον, ὡς οἰκοδομεῖται ἐν Οὐαγογὸν, εἶνε ὅλως σαθρόν ἔργον· συνίσταται ἐκ μιᾶς μόνον σειρᾶς λεπτῶν ξύλων διὰ πηλοῦ κεχρισμένης, μετὰ τριῶν ἢ τεσσάρων ἐτέ-

ρων ξύλων κεχωσμένων κατὰ γῆς πρὸς ὑποστήριξιν τῶν πλαγίων δοκῶν, ἐφ' ὧν κεῖται ἡ ὁμαλὴ ἐκ πηλοῦ στέγη· βολίς πυροβόλου διαπερᾷ τὰ τεῖχη τοῦ τέμπου τῶν Οὐαγογό. Ἐν Οὐιάνζῃ τὸ τέμπον εἶνε ἔργον στερεώτατον, ἐνεκεν τῆς ἀφθονίας τῶν καλῶν δένδρων, τὰ ὅποια κόπτουσι καὶ μεταβάλλουσιν εἰς πασσάλους, κατὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας δακτύλους χονδρούς.

Τὸ τέμπον διαιρεῖται εἰς οἰκήματα κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων διὰ πλεκτοῦ τεύχους. Ἐκαστον οἶκημα περιλαμβάνει οἰκογένειαν μὲ ἡλικιωμένα παιδιά καὶ κοράσια, ἅτινα κειμῶνται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους γυμνά. Ὁ πατὴρ τῆς οἰκογενείας μόνον ἔχει μίαν κιτάνδαν, ἥτοι ἀκίνητον κλίνην κατεσκευασμένην ἐκ δερμάτων βοῆς ἢ ὑπὸ φλοιοῦ τοῦ δένδρου μυόμβου. Τὸ δὲ ἔδαφος σύγκειται ἐκ πηλοῦ καὶ εἶνε λίαν βρωμερὸν, μεγάλην δυσωδίαν ἐκπέμπον. Εἰς τὰς γωνίας ἀπὸ τῶν πλαγίων δοκῶν τῆς στέγης ἐξαρτῶνται τὰ ἀεριώδη οἰκήματα τῶν μεγάλων μελανῶν ἀραχνῶν καὶ ἐτέρων παντοειδῶν τερατωδῶν ἐντόμων.

Ποντικοί, λίαν μακρὰν ἔχοντες κεφαλὴν καὶ χρώματος σκοτεινοῦ, λυμαίνονται ἕκαστον τέμπον. Δαμάλεις, αἶγες, πρόβατα καὶ γαλαὶ εἰσὶ τὰ μόνα κατοικίδια ζῶα τὰ ἐντὸς τῶν τέμπων κατὰ θέλησιν τῶν κατοίκων μένοντα. Οἱ κύνες (οἱ παρία) μένουσιν ἔξω μετὰ τῶν κατοικιδίων ζώων.

Οἱ Οὐαγογὸ πιστεύουσι τὴν ὑπαρξιν Θεοῦ ἢ Οὐρανίου Πνεύματος, τὸ ὅποῖον καλοῦσι Μουλούγγου. Αἱ δεήσεις αὐτῶν πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦτο ἀποτείνονται, ὡς ἂν γονεὺς τις ἀποθάνῃ. Ὁ Μγόγος, ἀφοῦ καταθέσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐν τῷ τάφῳ, συσσωρεύει πάντα τὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κινήματα, τὰ ὑφάσματα, τοὺς ἐλεφαντόδοντας, τὴν μάχαιραν, τὸ ζέμβον (σκαλὶς), τὰ τόξα καὶ τὰ βέλη, τὰς λόγχας καὶ τὰ ζῶα αὐτοῦ, καὶ πρὸ αὐτῶν γονυπετῶν ἐπαναλαμβάνει εὐχὴν καὶ δέησιν πρὸς τὸν Μουλούγγου, νὰ αὐξήσῃ τὸν κοσμικὸν αὐτοῦ πλοῦτον, νὰ εὐλογήσῃ τὴν ἐργασίαν του καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν εὐδαίμονα εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις του.

Ἡ ἐξῆς συνομιλία ἔλαβε χώραν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ ἐνὸς Μγόγου ἐμπόρου :

- Ποῖος ὑποθέτεις νὰ ἔπλασε τοὺς γονεῖς σου ;
- Αὐτὸ μὲ ἐρωτᾷς, λευκὲ ; ὁ Μουλούγγου !
- Καλὰ ! ποῖος λοιπὸν ἔπλασε σέ ;

— Ἄν ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν πατέρα μου, ὁ Θεὸς ἐπλασε καὶ ἐμέ! δὲν ἔχει οὕτω;

— Κάλιστα! Πρὸ ὑποθέτεις νὰ ὑπῆγεν ὁ πατήρ σου, τώρα ὅπου ἀπέθανεν;

— Οἱ νεκροὶ ἀποθνήσκουσιν, ὑπέλαβε σοβαρῶς, δὲν ὑπάρχουσι πλέον! Καὶ αὐτὸς ὁ Σουλτάνος, ἅμα ἀποθάνη, γίνεται μηδὲν—δὲν ἀξίζει περισσότερον ἀπὸ ἓνα ἀποθαμμένον κῦνα, τελειώνει καὶ μετ' αὐτοῦ τελειώνουσι καὶ οἱ λόγοι του — δὲν ἐκβάλλει πλέον λέξιν ἐκ τοῦ στόματος. Βέβαια, προσέθετο, ἰδὼν μεϊδιάμα ἐπὶ τοῦ προσώπου μου, ὁ Σουλτάνος γίνεται μηδὲν, ὅστις λέγει ἄλλως εἶνε ψεύστης. Ἰδού! . . .

— Ἀλλὰ τότε γίνεται καὶ μέγας ἀνὴρ, δὲν ἔχει οὕτως;

— Ἐνόσω ζῇ μόνον—μετὰ θάνατον ὅμως πηγαίνει εἰς τὸν τάφον του, καὶ οὐδεὶς λέγει τι περὶ αὐτοῦ πλέον· τὸ αὐτὸ καὶ διὰ πάντα ἄνθρωπον.

— Πῶς θάπτετε τὸν νεκρὸν Μγόγον;

— Δένομεν πρῶτον πρὸς ἀλλήλας τὰς δύο αὐτοῦ κνήμας, τὸν δεξιὸν του βραχίονα εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ· τὸν δὲ ἀριστερὸν αὐτοῦ βραχίονα θέτομεν ὑπὸ τὴν κεφαλὴν του· μεθ' ὃ ρίπτομεν αὐτόν μετ' τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν ἐντὸς τοῦ τάφου του, ρίπτομεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἐνδυμα τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἔφερε καὶ καλύπτομεν αὐτόν μετ' τὸ χῶμα· θέτομεν δὲ καὶ ἄνω τοῦ τάφου θάμνους ἀκανθώδεις, ὅπως ἐμποδίσωμεν τὰς φίδας (υαίνας) νὰ ὑπάγωσι πρὸς αὐτόν. Ἡ γυνὴ τίθεται μετ' τὴν δεξιὰν πλευρὰν πάλιν ἐντὸς τάφου, ἀλλὰ χωριστὰ τοῦ ἀνδρός.

— Τί κάμνετε τὸν Σουλτάνον, ὅταν καὶ οὗτος ἀποθάνη;

— Θάπτομεν αὐτόν βέβαια, ἀλλὰ μετ' αὐτὴν τὴν διαφορὰν. Ὁ Σουλτάνος θάπτεται εἰς τὸ μέσον τοῦ χωρίου καὶ ἄνωθεν τοῦ τάφου αὐτοῦ κτίζομεν μίαν οἰκίαν. Ὅσακις φονεύσωσι βοῦν, φονεύουσιν αὐτόν πρὸ τοῦ τάφου του. Ὅταν ὁ γέρον Σουλτάνος ἀποθάνη, ὁ νέος αὐτοῦ διάδοχος προστάζει νὰ φέρωσιν αὐτῷ βοῦν, καὶ, σφάζων αὐτόν πρὸ τοῦ τάφου του, ἐπικαλεῖται τὸν Μουλούγγου νὰ μαρτυρήσῃ ὅτι οὗτος εἶνε ὁ νόμιμος Σουλτάνος· μεθ' ὃ διαμοιράζῃ τὸ κρέας ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

— Τίς διαδέχεται τὸν Σουλτάνον; ὁ μεγαλύτερος αὐτοῦ υἱός;

— Μάλιστα, ἂν ἔχῃ υἱόν· ἂν ὅμως ἦνε ἄτεκνος, διαδέχεται αὐτόν ὁ μεγαλύτερος μετ' αὐτόν ἀρχηγός, ὁ ὁποῖος

λέγεται μσαζζίρας, τοῦ ὁποίου ἔργον εἶνε νὰ ἀκούῃ τὰ παράπονα τοῦ ἐνὸς κατὰ τοῦ ἄλλου καὶ τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν καὶ νὰ διαβιβάζῃ αὐτὰ πρὸς τὸν Σουλτάνον· μεθ' ὃ, διὰ διαταγῆς τοῦ Σουλτάνου, ἀπονέμει δικαιοσύνην· ὁ μσαζζίρας λαμβάνει τὰ χόγγα (φόρους) καὶ φέρει αὐτὰ πρὸς τὸν μτέμην (Σουλτάνον), θέτει αὐτὰ πρὸ αὐτοῦ, καὶ ἀφοῦ ὁ Σουλτάνος λάβῃ ὅσα ἐπιθυμεῖ, ἀφίνει τὰ λοιπὰ εἰς τὸν μσαζζίραν, ὅστις λαμβάνει αὐτά. Οἱ ἀρχηγοὶ καλοῦνται μάννα-πάρα καὶ ὁ μσαζζίρας εἶνε ὁ πρῶτος μάννα-πάρα.

— Καὶ πῶς νυμφεύονται οἱ Οὐαγογῶ ;

— Ὡ, ἀγοράζουσι τὰς γαναϊκάς των.

— Καὶ πόσον τιμᾶται μία γυνή ;

— Εἷς πτωχότατος ἀνὴρ δύναται νὰ ἀγοράσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀπὸ τὸν πατέρα της μὲν ἐν ζευγος αἰγῶν.

— Ὁ δὲ Σουλτάνος πόσον πληρώνει ;

— Ὁ Σουλτάνος πληρώνει περὶ τὰς ἑκατὸν αἶγας, ἢ τόσας δαμάλεις, ἢ τόσα πρόβατα καὶ αἶγας, πρὸς τὸν πατέρα τῆς νύμφης· βέβαια, εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ χωρίου καὶ πρῶτος ἀπὸ ὅλους· ὁ Σουλτάνος δὲν πηγαίνει νὰ ἀγοράσῃ μίαν γυναῖκα κοινήν· πρέπει μάλιστα νὰ λάβῃ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ πατρὸς τῆς νύμφης καὶ ὀφείλει νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν προκαταβολικῶς τὰ ζῶα· πολλαὶ ἡμέραι παρέρχονται ὅπως συμφωνήσωσι. Πᾶσα ἡ οἰκογένεια καὶ οἱ φίλοι τῆς νύμφης ὁμιλοῦσι πολλὰ περὶ τοῦ γάμου τούτου, πρὶν ἢ ἡ νύμφη ἐγκαταλείπῃ τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτῆς.

— Ἐν περιπτώσει φόνου, τί κάμνετε τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος φονεύσῃ ἄλλον ;

— Ὁ φονεὺς ὀφείλει νὰ πληρώσῃ πεντήκοντα δαμάλεις· ἂν ᾗνε πτωχὸς καὶ δὲν δύναται νὰ πληρώσῃ αὐτάς, ὁ Σουλτάνος δίδει τὴν ἄδειαν εἰς τοὺς συγγενεῖς ἢ φίλους τοῦ φονευθέντος νὰ φονεύσωσιν αὐτόν. Οὗτοι δὲ συλλαμβάνουσιν αὐτόν καὶ δένοντες ἐπὶ δένδρου ῥίπτουσι λόγχας κατ' αὐτοῦ, ἀποκόπτουσι τὴν κεφαλὴν, τοὺς βραχίονας, τοὺς μηρούς καὶ σκορπίζουσιν αὐτὰ τῇδε κάκεισε ἐν τοῖς ἀγροῖς.

— Πῶς τιμωρεῖτε τὸν κλέπτην ;

— Ἄν συλληφθῇ ἐπ' αὐτοφώρῳ κλέπτων, φονεύεται διὰ μιᾶς κοινῆς ἐνοχῆς προσάπτεται εἰς τὸν φονεύσαντα αὐτόν, οὐδὲ λέγουσιν τι περὶ αὐτοῦ· βέβαια, δὲν εἶνε κλέπτης ;

— Ὑπόθεσον ὅμως πρὸς στιγμὴν ὅτι δὲν γνωρίζετε ποῖος εἶνε ὁ κλέπτης ;

— Ἄν φέρωσί τινα πρὸ ἡμῶν κατηγοροῦντες αὐτὸν ἐπὶ κλοπῇ, σφάζομεν μίαν ὄρνιθα. Ἄν τὰ ἐντόσθια αὐτῆς ᾖνε λευκά, ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἀθῶος, ἂν δὲ κίτρινα, εἶνε ἐνοχος.

— Πιστεύετε εἰς τὴν μαγείαν;

— Βεβαιώτατα! καὶ τιμωροῦμεν μάλιστα ἐκεῖνον, ὅστις μαγεύῃ τὰ ζῶα καὶ σταματᾷ τὴν βροχήν.

Μετὰ τὴν Οὐγογόην ἔρχεται ἡ Οὐϊάνζη ἡ Μαγοῦνδα-Μχάλη—Τὸ θερμὸν πεδῖον. Πρὸ ἐτῶν, πρὶν ἢ ἡ Μαγοῦνδα-Μχάλη κατωκηθῇ ὑπὸ μεταναστατῶν τῆς Οὐκίμβης, οἱ ἀχθοφόροι τὰ μέγιστα παρεπονοῦντο διὰ τὸν ὑπερβολικὸν καύσωνα καὶ τὴν δίψαν, τὴν ὁποίαν κατὰ τὴν διάβασιν τῆς χώρας ταύτης ὑφίσταντο. Σπανίως εὕρισκον ὕδωρ, οἷαν-δήποτε ἂν ἐτρέποντο ὁδὸν, διὸ πολλάκις ἠναγκάζοντο νὰ ὀδεύωσι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἐνεκεν τοῦ ὁποίου ἐκλήθη ὑπὸ τῶν Οὐανουαμουέζων παγαζὶς «τὸ θερμὸν πεδῖον».

Ἡ χώρα Οὐϊάνζη ἡ Μαγοῦνδα-Μχάλη εἶνε πρὸς τὸ παρὸν λίαν κατωκημένη. Ἐν τῇ βορείῳ ὁδῷ—τῇ διὰ Μουινέκας ἀγούση—ὑπάρχει ἀρκετὸν ὕδωρ· συχνὰ ἀπαντᾷ τις χωρία καὶ οἱ περιηγηταὶ παρατηροῦσιν ὅτι τὸ δοθὲν εἰς τὴν χώραν ταύτην ὄνομα εἶνε ἀνάρμοστον· οἱ κατοικοῦντες τὴν χώραν εἰσὶν Οὐακίμβου ἐκ τοῦ νότου. Εἶνε γεωργοὶ καλοὶ καὶ λίαν ἐργατικὴ φυλὴ. Ἐξωτερικῶς ὁμοιάζουσι κατὰ τι τοὺς Οὐασαγάρας· δὲν φημίζονται ὅμως ἐπὶ ἀνδρεία καὶ εὐτολμία· τὰ ὄπλα αὐτῶν συνίστανται εἰς ἐλαφράς λόγχας, τόξα καὶ βέλη καὶ πολεμικοὺς πελέκεις. Τὰ τέμπα αὐτῶν εἰσὶ ἰσχυρὰ καὶ λίαν στερεῶς κατασκευασμένα· ἐπ' αὐτῶν παρατηρεῖ τις πόσον ἡ φυλὴ αὕτη εἶνε προωδευμένη ἐν τῇ τέχνῃ τῶν ὑπερασπιστικῶν οἰκοδομῶν. Τὰ βόμα αὐτῶν εἰσὶ τοσοῦτον καλῶς κατασκευασμένα, ὥστε χρειάζεται τι τηλεβόλον, ὅπως εἰσέλθῃ τις ἐντὸς αὐτῶν, ἂν πάντα τὰ χωρία καλῶς ὑπερασπίζωνται ἑαυτά. Προσέτι εἶνε λίαν ἐπιτήδειοι περὶ τὴν κατασκευὴν παγίδων, δι' ὧν συλλαμβάνουσιν ἐλέφαντας καὶ βουβάλους· ἐνίοτε δὲ συλλαμβάνουσι καὶ λέοντας καὶ λεοπαρδάλεις.

Διαβαίνοντες τὴν χώραν τῶν Μαρέγγας-Μχάλης, φθάνομεν εἰς τὴν χώραν τῶν Οὐανουαμουέζων, ἣτις καλεῖται Οὐν-ουαμουέζη, ἥτοι «Γῆ τῆς Σελήνης»· τὴν περιγραφὴν ὅμως τοῦ λαοῦ τοῦ κατοικοῦντος τὴν ἐνδιαφέρουσαν ταύτην χώραν θέλω ἐκθέσει ἐν ἐτέρῳ κεφαλαίῳ προσεχῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

ΔΙΑΜΟΝΗ ΕΝ ΟΥΝΥΑΝΤΕΜΒΕ.

Αἱ πρὸς τιμὴν ἐμοῦ ἐν Οὐνυανυεμβέ γενόμεναι ἐπιδείξεις δὲν ἦσαν θορυβώδεις· ἀλλ' ἡσύχως ἐπορευόμην μετὰ τοῦ Διοικητοῦ Σαῦδ μπὶν Σελίμ πρὸς τὸ ἐν Κουϊκούρη, ἡ πρωτευούση, τέμποναυτοῦ. Οἱ Οὐανυαμουέζοι παγαζὶς ἦσαν ἔξω κατὰ ἑκατοντάδας, οἱ πολεμισταὶ τοῦ σουλτάνου Μκασίουα περιεφέροντο περὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν· παῖδιά, ὅμοιάζοντα μὲ γυμνὰ μελανὰ χερουβείμ, ἔκειντο μεταξὺ τῶν κνημῶν τῶν γονέων των, νήπια, πρό τινων μόλις μηνῶν γεννηθέντα, ἐσχάλωναν ἄνω τῶν ῥάχεων τῶν μητέρων αὐτῶν· πάντες μετὰ θαυμασμοῦ ἔβλεπον τὸ χρῶμα τοῦ δέρματός μου καὶ μὲ ἡτένιζον ἀσκαρδαμυκτεῖ. Ἐκεῖνοι δὲ, οἵτινες συνωμίλουν μετ' ἐμοῦ, ἦσαν μόνον οἱ Ἀραβες καὶ ὁ γηραιὸς Μκασίουας, ὁ κυβερνῶν τὴν χώραν τῶν Οὐανυαμουέζων.

Ὁ οἶκος τοῦ Σαῦδ-μπὶν-Σελίμ ἔκειτο κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ ἰσχυροῦ βόμα (περίφραγμα) τῆς Κουϊκούρης. Ἐν αὐτῷ εὔρομεν τέϊον ἐντὸς ἀργυροῦ μικροῦ λέβητος, καὶ μέγα ποσὸν πλακουντίων καπνίζόντων ὑπὸ ἀργυροῦν σκέπασμα· προσεκλήθην νὰ συμμεθέξω τοῦ φαγητοῦ αὐτοῦ. Ὅταν τις, περιπατήσας ὀκτῶ περίπου μίλια ἄνευ προγεύματος καὶ ἐπὶ τρεῖς ἢ τέσσαρας ὥρας ὑπὸ θερμοῦ τροπικοῦ ἡλίου βασανισθεὶς, εὔρη τοιοῦτον φαγητόν, ἕκαστος ἐννοεῖ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀφίγη αὐτό, ἀλλὰ προθύμως νὰ τρώγῃ, ἂν μάλιστα ἔχῃ καὶ ὄρεξιν· τοῦτ' αὐτό ἔπραξα καὶ ἐγώ· ἀλλ' ὅμως στοχάζομαι ὅτι ὁ ἐπιδέξιος τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου κατῴρθωσα νὰ πῶ ἐνδεκα κύπελλα πλήρη ἀρωματικοῦ τινος χόρτου, Ἀσσάμ καλουμένου, καὶ ἡ εὐκολία καὶ ἡ ὄρεξις μετὰ τῆς ὁποίας ἐκρήμνισα τὸν ὑψηλὸν αὐτὸν πύργον τῶν πλακουντίων, τὰ ὁποῖα πρό τινων στιγμῶν θερμῶς ἐκάπνιζον ὑπὸ τὸ ἀργυροῦν αὐτῶν σκέπασμα, ἐξέπληξαν τὸν διοικητήν.

Εὐχαριστήσας τὴν μεγάλην πείνάν μου καὶ αἰσθανθεὶς ἑμαυτὸν καλὰ, ἠὺχαρίστησα διὰ τὸ φαγητὸν τὸν Σέχ, ὡς ἤρμοζε νὰ πράξω· ἀλλ' ἂν καὶ δὲν ἔπραττον τοῦτο, τὰ βλέμματά μου ἐδείκνυον αὐτῷ τὴν εὐγνωμοσύνην, τὴν ὁποίαν πρὸς αὐτὸν ἐχρεώστων.

Ἀμέσως λοιπὸν ἐξαγαγὼν τὴν πίππαν μου καὶ τὴν καπνοσακκοῦλάν μου, εἶπον αὐτῷ :

— Φίλε μου Σέχ, δὲν καπνίζεις ;

— Ὅχι, εὐχαριστῶ ! οἱ Ἀραβες οὐδέποτε καπνίζουνσιν.

— Ἄ ! δὲν θὰ ἐμποδίσῃς βέβαια καὶ ἐμὲ νὰ καπνίσω, ὅπως βοηθήσω ὀλίγον τὴν χώνευσιν ! αἶ ;

— Νζέμα— καλὰ —καπνίσατε, δὲν πειράζει, κύριε αὐθέντα μου !

Μεθ' ὃ ἤρχισε νὰ μοὶ ἐποτείνῃ τὰς ἐξῆς φλυάρους, περιέργους, σοβαρὰς καὶ ἐλαφρὰς ἐρωτήσεις.

— Καὶ πόθεν ἦλθεν ὁ αὐθέντης ;

— Διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Μπουάπουας.

— Καλὰ. Καὶ σὰς ἐτυράνησε πολὺ ὁ Μακάτας ;

— Ὅσον δύνασαι νὰ φαχτασθῇς πολὺ.

— Καὶ τὰ νέα τῆς Ζαγγιβάρης ;

— Καλὰ. Ὁ Σεῦδ Τούρκης ἔλαβεν ὑπὸ κατοχὴν τοῦ τὴν Μοσχάτην, καὶ ὁ Ἀζήμ-μπὶν-Γκίς ἐφονεύθη εἰς τὴν ὁδόν.

— Ἀληθῶς, Οὐαλλαχί ; (στὸ Θεό σου).

— Ἀληθῶς.

— Χέχ χέχ-χ! ἰδοὺ νέα! εἶπε, χαϊδεύσας τὸ γένειον αὐτοῦ· μεθ' ὃ πάλιν ἠρώτησεν :

— Αὐθέντα, ἤκούσατέ τι περὶ τοῦ Σουλεϊμάν-μπὶν Ἀλῆ;

— Ναί ! ὁ διοικητὴς τῆς Βομβάης ἔστειλεν αὐτὸν εἰς Ζαγγιβάρην διὰ πολεμικοῦ πλοίου καὶ τώρα ὁ Σουλεϊμάν-μπὶν Ἀλῆς εὐρίσκεται εἰς τὴν γουράϊζαν (φρούριον).

— Χέχ ! αὐτὸ πηγαίνει καλὰ, πολὺ καλὰ ! . . . Καὶ ἐπληρώσατε πολὺν φόρον εἰς τοὺς Οὐαγογό ;

— Ὁκτὼ φοράς· ὁ Χαμηδὸ Κιμιάνης ἤθελε νὰ πορευθῶ μετ' αὐτοῦ διὰ Κουαυέχας· ἐγὼ ὅμως δὲν συγχανένευσα εἰς τοῦτο· ἀλλὰ διελθὼν τὸ δάσος ἐπορεύθην εἰς Μουνιέ-καν. Ὁ Χαμηδὸ καὶ ὁ Τάνης ἔκριναν καλλίτερον νὰ με ἀκολουθήσωσι παρὰ νὰ ἀντιπαραταχθῶσι μόνοι των κατὰ τῆς Κουαυέχας.

— Ποῦ εὐρίσκεται ἐκεῖνος ὁ Χατζῆ-'Απτουλᾶς, ὁ ὁποῖος ἦλθεν ἐδῶ καὶ ὁ Σπήκης.

— 'Ο Χατζῆ-'Απτουλᾶς ! ποῖος Χατζῆ-'Απτουλᾶς ; ᾶ ! ναί ! ἡμεῖς τὸν ὀνομάζομεν Σέχ Βόρτων. ὦ ! τῶρα ἔγινε μέγας καὶ πολὺς, βαλυοὺς εἰς 'Ελ-Σιάμ.

— Χέχ-χέχ ! Βαλυοὺς ! χέχ ! εἰς 'Ελ-Σιάμ ! Τὸ μέρος τοῦτο δὲν κεῖται πλησίον τοῦ Βετλέμ-ελ-Κοῦδες ;

— Ναί, τέσσαρας περίπου ἡμέρας μακράν. 'Ο δὲ Σπήκης ἀπέθανεν· ἀπροσδοκῆτως αὐτὸς ἑαυτὸν ἐφόνευσεν.

— 'Αχ, ᾶχ, Οὐαλλάχ ! (μὰ τὸν Θεόν) αὐτὰ εἶνε κακὰ νέα. 'Ο Σπήκης ἀπέθανε ; Μασσαλλάχ ! ὦχ, καὶ ἦτο τόσον καλὸς, τόσον ἀγαθός. Κρίμα 'στὸν ἄνθρωπον νὰ ἀποθάνῃ οὕτως ! . . .

— 'Αλλὰ ποῦ κεῖται ἡ Καζέχη, Σέχ Σαῦδ ;

— 'Η Καζέχη ; οὐδέποτε ἤκουσα τὸ ὄνομα τοῦτο.

— 'Αλλὰ σὺ ἦσο μετὰ τοῦ Βόρτωνος, Σπήκ καὶ Γράντ ἐν Καζέχη· συνέζησας μετ' αὐτῶν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, καθ' ὃν χρόνον πάντες διαμένετε ἐν Οὐνυανυεμβέ· πρέπει νὰ ἦνε ἐδῶ πλησίον· πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ γνωρίζῃς τὸ μέρος τοῦτο ; ποῦ διέμενον ὁ Χατζῆ-'Απτουλᾶς καὶ ὁ Σπήκης, ὅταν ἦσαν εἰς Οὐνυανυεμβέ ; δὲν διέμενον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μούσα-Μσούρη ;

— 'Η οἰκία αὕτη εὐρίσκεται εἰς Ταβόραν.

— Καλὰ ! ποῦ κεῖται λοιπὸν ἡ Καζέχη ; Οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἠδυνήθη νὰ μοὶ εἴπῃ ποῦ κεῖται τὸ μέρος τοῦτο· ἐν τούτοις οἱ τρεῖς οὗτοι λευκοὶ ἄνθρωποι ἀναφέρουσιν ὅτι ἐν Καζέχη διέμενον μετὰ σοῦ· εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ γνωρίζῃς ποῦ κεῖται τὸ μέρος τοῦτο.

— Μὰ τὸν Θεόν, αὐθέντα μου, οὐδέποτε ἤκουσα τὸ ὄνομα τοῦτο· ἀλλὰ σταθῆτε νὰ ἰδῆτε ! Καζέχ, εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Οὐνυαμουέζων, δηλοῖ « βασιλεῖον ». Πιθανὸν νὰ ἔδωσαν τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὸ μέρος ἐν ᾧ ἐσταμάτησαν. Τότε ὅμως, ἐσυνείθισα νὰ καλῶ τὴν πρώτην οἰκίαν « τοῦ Σναϊ-μπλν-'Αμέρ », οἱ δὲ Σπήκ καὶ Γράντ διέμενον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Μούσα-Μσούρη, ἀλλὰ καὶ αἱ δύο αὗται οἰκίαι εὐρίσκονται, ὡς τὰς ἄλλας, ἐν Ταβόρα ! Ἰδού.

— Σὲ εὐχαριστῶ, Σέχ ! ἐπιθυμῶ τὰ μέγιστα νὰ ὑπάγω πρὸς ζήτησιν τῶν ἀνθρώπων μου· καθότι πάντες θὰ ἔχωσιν ἀνάγκην τροφῆς ! . .

— Ἐρχομαι μαζί σας νὰ σᾶς δείξω τὴν οἰκίαν σας. Τὸ τέμπον εὐρίσκεται ἐν Κουϊχάρα· εἰς μίαν μόνην ὥραν δύνασθε ἐκ Ταβόρας ἀναχωροῦντες νὰ φθάσητε εἰς αὐτό.

Ἀναχωρήσαντες ἐκ Κουϊκούρης καὶ διαβάντες χαμηλὴν ἀκρώρειαν εἶδομεν ἀμέσως τὴν Κουϊχάραν μεταξὺ δύο χαμηλῶν σειρῶν λόφων, ἐξ ὧν ἡ βορειότερον κειμένη ἐπερατοῦτο πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τοῦ λόφου Ζίμπιλι, ὁ ὁποῖος ἔχει σχῆμα φρευρίου. Μολονότι τὸ τοῦ ἡλίου φῶς ἦν σφοδρὸν, ἡ κοιλὰς ἐφαίνετο εἰς τὰ ὄμματα ἡμῶν ὑπὸ ἀσθενοῦς λάμψεως κατεχομένη· τοῦτο ἦτο πιθανῶς ἀποτέλεσμα τῆς γενικῆς ὠχρότητος ἢ τῆς φθινοπωρινῆς ὠριμότητος τοῦ χόρτου, τοῦ ὁποῖου τὴν μονότονον ταυτότητα οὐδὲ τὸ παραμικρὸν βάθος χρώματος ἐποίκιλεν. Οἱ λόφοι ἦσαν ἢ ἐφαινοντο λευκοὶ ὑπὸ τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο φῶς καὶ τὴν καθαρωτάτην ἀτμόσφαιραν. Ὁ αἶτος πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχε θερισθῇ· ἐπὶ δὲ τῆς λευκοφαίου ἐκτάσεως ἔκειντο οἱ κάλαμοι τοῦ σίτου καὶ οἱ ἀγροί· αἱ οἰκίαι ὡς προσέτι καὶ αἱ πλατεῖαι αὐτῶν ὀροφαὶ ἦσαν ἐκ πηλοῦ κατεσκευασμέναι· ὁ δὲ πηλὸς οὗτος εἶχε χρῶμα λευκὸν κλῖνον ὀλίγον πρὸς τὸ φαιόν· αἱ καλύβαι ἦσαν ἐκ καλᾶμων καὶ ἀχύρου σκεπασμέναι, τὰ δὲ περὶ αὐτὰς ὑπερείσματα ἐκ ξυλείας ἐκλελεπισμένης (ξεφλουδισμένης) εἶχον χρῶμα λευκὸν κλῖνον ὀλίγον πρὸς τὸ φαιόν. Ὁ ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Οὐσαγάρας πνέων ψυχρὸς, ὀρμητικὸς καὶ νοσηρὸς ἄνεμος τοσοῦτον ῥίγος ἐνεποίει ἡμῖν, ὥστε μέχρι τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστέων ἠσθανόμεθα τὸ ψυχρὸς· ἐντούτοις ἡ σφοδρὰ τοῦ ἡλίου λάμψις οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον μετεβάλλετο· μία ἢ δύο δαμάλεις χρώματος μελανοῦ ἢ ὑψηλὸν τι δένδρον εἰς μέρη τινὰ ἐπησχόλουν τὴν ὄρασιν ἡμῶν ἐπὶ τινὰς στιγμάς· οὐδέποτε ὅμως ἐπὶ τῇ θεᾷ τῶν μεμονωμένων τούτων ἀντικειμένων ἐλησμονοῦμεν τὰς πρώτας ἐντυπώσεις τῆς Κουϊχάρας ἥτις ὠμοίαζεν εἰκόνα ἀνευ χρωμάτων, τροφὴν ἀνευ γεύσεως· ἂν δέ τις ἠτένιζε πρὸς τὰ ἄνω ἔβλεπεν οὐρανὸν ἄσπιλον χρώματος ὠχροῦ κυανοῦ, τὸ γαλήνιον τοῦ ὁποῖου ἐπροξένει δυσάρεσκαιαν εἰς τὸν παρατηρητήν.

Ἐνῷ ἐπλησίαζα πρὸς τὸ τέμπον τοῦ Σαῦδ-μπίν-Σαλλιμ, ὁ Σέχ-μπίν-Νασίβ καὶ ἕτεροι προὔχοντες Ἀραβες ἤλθον εἰς προὑπάντησιν ἡμῶν. Οἱ ἀνθρωποὶ μου ἐπισωρεύσαντες πρὸ τῆς μεγάλης θύρας τοῦ τέμπου δέματα καὶ κιβώτια ἔκρα-

ζον ύψηλοφώνως διηγούμενοι τοῖς ἀρχηγοῖς καὶ στρατιώ-
ταις τοῦ πρώτου, δευτέρου καὶ τετάρτου κερβανίου τὰ πολ-
λὰ συμβάντα, ἅτινα ὑπέστησαν καθ' ὁδόν· μόνον ταῦτα ἐ-
φαίνοντο αὐτοῖς ἀξιοδιήγητα· οὐδὲν ἐκτὸς τοῦ περιωρισμέ-
νου αὐτῶν κύκλου ἐπησχόλει αὐτούς· οὐδὲ ὁλως ἐφρόντιζον
περὶ τοῦ παραμικροῦ· μεθ' ὃ καὶ οἱ ἕτεροι ἀρχηγοὶ τῶν ἄλ-
λων κερβανίων ἤρξαντο καὶ αὐτοὶ τὴν διήγησιν τῶν καθ'
ὁδὸν ἐπισυμβάντων αὐτοῖς· ὃ δὲ ὑπὸ τῶν γλωσσῶν αὐτῶν
παραγόμενος θόρυβος ἦτο πολὺς καὶ φοβερός. Ἀλλὰ,
καθ' ὅσον ἐπλησιάζομεν, ἡ θορυβώδης αὕτη φλυαρία ἔ-
παυεν, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ καὶ ὁδηγοὶ τοῦ κερβανίου μου ἔδρα-
μον εἰς ἀπάντησίν μου ὅπως μὲ χαιρετήσωσιν ὡς «κύριον»
καὶ φίλον αὐτῶν. Εἷς μάλιστα τούτων, ὁ πιστὸς Βαρού-
της, ἐρρίφθη εἰς τοὺς πόδας μου· οἱ ἕτεροι ἐξεκένωσαν τὰ
πυροβόλα αὐτῶν καὶ ἔπραττον ὡς ἄνθρωποι ὑπὸ παραφρο-
σύνης βιαίως καταληφθέντες· γενικὴ δὲ φωνὴ «χαῖρε» ἡ-
κούσθη πανταχόθεν.

— Εἰσέλθετε, αὐθέντα, εἰσέλθετε· ἰδοὺ ἡ οἰκία σας, εἶνε
αὕτη. Ἰδοὺ τὰ καταλύμματα τῶν ἀνθρώπων σας· εἰς
τοῦτο τὸ μέρος θέλετε ὑποδεχθῇ τοὺς μεγάλους Ἀραβας,
οἱ ὅποιοι θέλουσι σᾶς ἐπισκεφθῇ· ἰδοὺ τὸ μαγειρεῖον, ἰδοὺ
ἡ ἀποθήκη· ἰδοὺ ἡ διὰ τοὺς αὐθάδεις καὶ ἐπαναστάτας φυ-
λακὴ· ἰδοὺ ὁ θάλαμος τοῦ λευκοῦ σας ἀνθρώπου· ἰδοὺ καὶ
τὰ ἰδικά σας δωμάτια· παρατηρήσατε, ἰδοὺ ὁ κοιτῶν σας,
ἰδοὺ τὸ δωμάτιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου θέλετε θέσει τὰ πυρο-
βόλα σας, ἰδοὺ τὸ μέρος εἰς τὸ ὅποιον θέλετε λούει τὸ
σῶμά σας κτλ., ἔλεγεν ὁ Σέχ Σαῦδ, δεικνύων μοι τὰ διά-
φορα ταῦτα μέρη.

Εἰς τὴν τιμὴν μου, ἡ ἐν τῷ Κέντρῳ τῆς Ἀφρικῆς εὔρε-
θεῖσα αὕτη οἰκία ἦν λίαν πρόσφορος καὶ ἀναπαυτικὴ· ἡδύ-
νατό τις νὰ γείνη σχεδὸν ποιητής· ἀφίνομεν ὅμως τὴν φι-
λόδοξον ταύτην ἰδέαν εἰς τὸ μέλλον· ἔργον ἡμῶν εἶνε νῦν
νὰ ἐναποθηκεύσωμεν τὰ ἐμπορεύματα καὶ τὰς ἀποσκευάς,
καὶ νὰ πληρώσωμεν καὶ ἀποτίσωμεν τὸν μικρὸν στρατὸν
τῶν ἀχθοφόρων ἡμῶν, πάντα μετ' αὐτῶν λογαριασμὸν
ἐξοφλοῦντες.

Διέταξα λοιπὸν τὸν Βομβάν νὰ ἀνοίξῃ τὴν ἰσχυρὰν
ἀποθήκην, νὰ στοιβάξῃ τὰ δέματα κατὰ ἴσας σειράς, τοὺς
σάκκους τῶν ὑαλίνων κοσμημάτων κατὰ τάξιν ἐπ' ἀλλή-

λων, καὶ τὰ σύρματα εἰς χωριστὸν μέρος. Τὰς δὲ λέμβους καὶ τὰ κανναβόπανα ἐθέσαμεν ὑψηλὰ, ὥστε νὰ μὴ δύνανται οἱ λευκοὶ μύρμηκες νὰ φθάσωσιν αὐτά· πρὸς τούτοις, ἵνα πάντα κίνδυνον ἀποφύγωμεν, ἐθέσαμεν τὰ κιβώτια τῶν ζωοτροφιῶν καὶ τὰ μικρὰ βαρέλια πυρίτιδος ἐντὸς τοῦ δωματίου, τὸ ὁποῖον ἦτο προωρισμένον διὰ τὰ πυροβόλα. Μεθ' ὃ ἤνοιξα ἐν δέμα ὑφάσματος καὶ ἀντέμειψα ἕκαστον ἀχθοφόρον κατὰ τὴν ἀξίαν του, ἵνα ἕκαστος τούτων ὑπάγῃ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ εἴπῃ τοῖς φίλοις καὶ γείτοσιν αὐτοῦ πόσον κάλλιον τῶν Ἀράβων μετεχειρίσθη αὐτὸν ὁ Λευκὸς Ἀνθρωπος.

Μετὰ ταῦτα ἐκάλεσα παρ' ἐμοὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ πρώτου, δευτέρου καὶ τετάρτου κιρβανίου· ἐπιθεωρήσας τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν ἐπέταξα αὐτοῖς νὰ μοι διηγηθῶσιν ἕκαστος ὅσα συνέβησαν αὐτῷ καθ' ὁδόν. Τὸ πρῶτον κιρβάνιον ἠναγκάσθη νὰ πολεμήσῃ ἐν Κιουρούμῳ, νικῆσαν δὲ ἐπιτυχῶς τοὺς πολεμίους ἀφίκετο ἐν Οὐνιαννεμβὲ ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ἀπώλειας. Τὸ δεύτερον ἐφόνευσε ληστὴν ἐν τῷ μεταξὺ Περμπέρας Περὲχ καὶ Κιδιδίμου δάσει· τὸ τέταρτον ἀπώλεσεν ἐν δέμα ἐν τῷ δάσει τῆς Μαρέργγας-Μυχάλης· ὁ δὲ ἀχθοφόρος, ὁ ὁποῖος ἐκόμιζεν αὐτὸ, ἔλαβεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μέγα κτύπημα ῥοπάλου ὑπὸ τινος τῶν ληστῶν, τῶν λυμαιομένων τὰ παρὰ τὰ ὅρια τῆς Οὐγογόης δάση. Ἐμείνα εὐχαριστημένος μὴ εὐρὼν ἕτερα δεινὰ· μεθ' ὃ ἀντέμειψα πάντας τοὺς ἀρχηγοὺς δωρήσας εἰς ἕκαστον αὐτῶν ἐν ὥραϊον ὕφασμα καὶ πέντε δότι Μερικάνι.

Καθ' ἣν ὥραν ἤρχισα πάλιν νὰ πεινῶ, διάφοροι κατὰ σειράν δοῦλοι ἤλθον κομίζοντες κάνιστρα πλήρη καλῶν πραγμάτων ἐκ μέρους τῶν Ἀράβων· πρῶτον, μέγα σκεῦος πλήρες ὀρυζίου μετὰ λεκάνης πλήρους κεκαρυκευμένων ὀρνίθων, ἕτερον μετὰ δώδεκα μεγάλων σιτίνων πλακουντίων, ἕτερον πλήρες ζεστῶν crallars, ἕτερον πλήρες καρίκων, ἕτερον πλήρες ῥοίων (ῥόδια) καὶ λεμονίων· μετ' αὐτοὺς ἤλθον ἕτεροι σύροντες πέντε παχεῖς βόας κυφούς, ὀκτὼ πρόβατα καὶ δέκα αἰγας· μετ' αὐτοὺς ἕτερος ἤλθε μετὰ δώδεκα ὀρνίθων καὶ δώδεκα νωπῶν ὠραίων ὠν. Ὁ εὐγενὴς οὗτος τρόπος τοῦ ὑποδέχεσθαι μοι ἐφάνη τοσοῦτον πρακτικὸς, τοσοῦτον φιλόξενος, τοσοῦτον μεγαλόδωρος

καὶ ἐλευθέριος, ὥστε ἤρχισα νὰ αἰσθάνωμαι τὴν καρδίαν μου ὑπὸ εὐγνωμοσύνης πλημμυριζομένην.

Οἱ ἄνθρωποί μου, οἵτινες νῦν ἦσαν εἴκοσι καὶ πέντε μόνον τὸν ἀριθμὸν, ἰδόντες τὰ ἄφθονα ταῦτα τρόφιμα ἐπὶ τῆς τραπέζης μου καὶ ἐντὸς τῆς αὐλῆς μου, ἠὺχαριστήθησαν τὰ μέγιστα, ὡς ἐγώ. Ἰδὼν δὲ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ χαρὰν αὐτῶν ἐπὶ τῇ θεᾷ τοσοῦτων φαγητῶν, διέταξα νὰ σφάξωσι μικρὸν βοῦν καὶ νὰ μοιράσωσιν αὐτόν.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τῆς «Ἐκστρατείας τοῦ Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης» ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, τὴν ὁποίαν νῦν θεώρουν ὡς γῆν κλασικὴν τῶν πλοιάρχων Βόρτωνος, Σπήκ καὶ Γράντ πρὸ ἐτῶν ἐπισκεφθέντων καὶ διαγραφάντων αὐτὴν, ἤλθον ἐκ Ταβόρας οἱ Ἀραβες ἄρχοντες νὰ με συγχαρῶσιν.

Ἡ Ταβόρα εἶνε ἡ κυριωτέρα τῶν Ἀράβων ἀποικία ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ. Περιλαμβάνει ὑπὲρ τὰς χιλίας καλύβας καὶ τέμπα καὶ μετὰ πάσης ἀσφαλείας δύναται τις νὰ ὑπολογίσῃ τὸν πληθυσμὸν—Ἀράβων, Οὐαγγευάνων καὶ ἐγγχωρίων—εἰς πέντε χιλιάδας. Μεταξὺ τῆς Ταβόρας καὶ τῆς ἀμέσως κατόπιν ἀποικίας Κουϊχάρας ὑψοῦνται δύο ἀνώμαλοι λόφων σειραὶ, κεχωρισμέναι ἀπ' ἀλλήλων ὑπὸ τομῆς προσομοίας ἐφιππίου ἔχοντος κορυφὴν χαμηλήν· ὁ περιηγητὴς εὕρισκόμενος εἰς Κουϊχάραν δύναται ἀκωλύτως διὰ τῆς τομῆς αὐτῆς νὰ ἴδῃ τὴν Ταβόραν.

Οἱ Ἀραβες οὗτοι εἶνε ὠραῖοι καὶ εὐχαριστεῖται τις βλέπων αὐτούς· οἱ πλεῖστοι τούτων κατάγονται ἐκ τοῦ Ὁμάν· ἄλλοι εἶνε Οὐασασουαχίλιοι· ἕκαστος αὐτῶν ἐρχόμενος πρὸς ἐπίσκεψίν μου ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ πλήρη ἀκολουθίαν. Οἱ ἐν Ταβόρᾳ διαμένοντες διάγουσι βίον ὅλως ἄσῳτον καὶ πολυτελεῆ. Ἡ πεδιάς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ ἀποικία αὕτη κεῖται, μολονότι ἄνευ δένδρων, εἶνε γονιμωτάτη· αἱ πλούσιαι νομαὶ, ὑφ' ὧν καλύπτεται, εἶνε τόσον πολλαὶ καὶ ἐκτεταμέναι, ὥστε οἱ κάτοικοι μετὰ μεγίστης εὐκολίας διατηροῦσι μεγάλα ποίμνια προβάτων καὶ αἰγῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων πορίζονται γάλα, ἀφρόγαλα (καϊμάκι) καὶ βούτυρον ἐν ἀφθονίᾳ. Τὸ δούριον αὐξάνει πανταχοῦ· πρὸς τούτοις γεώμηλα, ἀραβόσιτος, Ἰνδικὸς σῖτος, σησάμιον, κέγχρος, πίσα (ἀρακάς) εὕρισκονται εἰς τιμὰς εὐθηνὰς καὶ εἰς πᾶσαν τοῦ ἔτους ἐποχὴν. Περὶ τὰ τέμπα αὐτῶν οἱ Ἀραβες καλλιεργοῦσι μικρὸν

τι ποσὸν σίτου διὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἀνάγκας· πρὸς τούτοις φυτεύουσι πορτοκαλλέας, λεμονέας, κολοκυνθέας καὶ μαγ-
γιοφόρα· τὰ δένδρα αὐτὰ ἀκμάζουσι μέγਾਲως εἰς τὰ μέρη
ταῦτα. Ὁ περιηγητὴς δύναται νὰ προμηθευθῇ παρὰ τῶν
προϋχόντων Ἀράβων κρόμυα καὶ σκόροδα, σικυοὺς, χρυ-
σόμηλα καὶ πολλὰ ἄλλα· καθότι οἱ Ἀραβες οὗτοι ἀγαπῶσι
τὴν ἀσωτείαν καὶ τὴν πολυφαγίαν. Οἱ δοῦλοι αὐτῶν πέμ-
πουσιν αὐτοῖς ἐκ τῆς παραλίας ἀπαξ τοῦλάχιστον τοῦ ἔ-
τους τὰς καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἀναγκαιούσας ποσότητας τείου,
καφέ, ζακχάρεως, ἀρωμάτων, πηγῶν (τζελατίνα), καρυ-
κευμάτων, οἴνου, οἶνοπνεύματος, διπύρων, τριχιῶν, ἀττα-
κέων, ὑφασμάτων ἀρίστης ποιότητος καὶ πολλῶν ἄλλων
πραγμάτων, τὰ ὅποια οὗτοι μεταχειρίζονται μόνον δι' ἑαυ-
τούς. Πᾶς σχεδὸν Ἀραψ οἷασδῆποτε τάξεως ἔχει τοὺς Περ-
σικοὺς αὐτοῦ τάπητας, τὰ πολυτελῆ στρωσίδια τῆς κλίνης
του, πλήρεις ἀποσκευᾶς (σερβίτζια) τοῦ τείου καὶ τοῦ καφέ,
γεγλυμμένα πινάκια ἐκ χαλκοῦ κασσιτερωμένου καὶ ὀρει-
χαλκίλους λεκάνας. Τινὲς τούτων μάλιστα φέρουσι πρὸς
ἐπίδειξιν ὥρολόγια καὶ ἀλύσους ἐκ χρυσοῦ· ὥρολόγια ὅμως
καὶ ἀλύσους ἐκ συνήθους τινὸς μετάλλου φέρει πᾶς σχεδὸν
Ἀραψ. Πρὸς τούτοις, ὡς ἐν Περσίᾳ, Ἀφγανιστάνῃ καὶ Τουρ-
κίᾳ τὰ χαρέμια ἀποτελοῦσιν ἐν τῶν ἐπισημοτέρων παντὸς
οἴκου Ἀραβος, οὗτω καὶ ἐνταῦθα βασιλεύει ἡ φιληδονία τῶν
ὀθωμανῶν ὅπως καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἐκαστος Ἀραψ, ἀνα-
λόγως τῶν πόρων αὐτοῦ, διατηρεῖ ὁμάδα ἐταίρων, ὅπως
εὐχαριστῇ τὴν φιληδονίαν του. Ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ περιοδεύ-
του, ὅστις πρῶτον κατεφρόνει τὴν μορφήν τῆς νιγρίτιδος
γυναικὸς τῆς Ἀφρικῆς, προσηλοῦται ἀσελγῶς ἐπὶ τοῦ με-
γάλου προσώπου τῶν ἀνοήτων καὶ μωρῶν αὐτῶν γυναικῶν·
εὐρίσκεται ἀπέναντι μελανοχρόων ὀφθαλμῶν, οἵτινες οὐδέ-
ποτε ἀστράπτουσιν ὑπὸ τοῦ ἀκτινοβόλου ἐκείνου ἐρωτικοῦ
πυρός, ὅπερ καθωραίζει τὴν πτωχὴν ἀνθρωπότητα.

Πρὸ τοῦ κατωφλίου τῆς θύρας τοῦ τέμπου μου ἴσαντο
οἱ Ἀραβες ἐκεῖνοι, οἵτινες τὴν προτεραιάν μοι εἶχον δωρή-
σει τόσα καλὰ πράγματα. Ἰδὼν αὐτοὺς ἀμέσως κατὰ κα-
θῆκον ἠγέρθην καὶ ἤρχισα νὰ δεξιοῦμαι ἕνα ἕκαστον ἐξ αὐ-
τῶν κατὰ τὴν ἐξῆς τάξιν: πρῶτον, τὸν Σέχ Σαῦδ, δεύτε-
ρον τὸν Σέχ μπὶν Νασιῶ, πρόξενον ἐν Καράγουα τῆς αὐ-
τοῦ μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου τῆς Ζαγγιβάρης· μετ'

αὐτοὺς ἐδεξιώθην τὸν Σέχ Κάμην μπὶν Ἀπτουλᾶν, ὅστις διὰ τὸ εὐγενὲς αὐτοῦ θάρρος καὶ τὴν ἀνδρικήν τόλμην χαίρει φήμην παρὰ τοῖς Ἀραβι τοιαύτην, οἷαν ὁ ἀνδρεῖος Ἐκτωρ παρὰ τοῖς Τρῳαδίταις, μεθ' ὃ τὸν νέον Ἀμράμ μπὶν Μουσσούδ, ὅστις νῦν πολεμεῖ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐρόρης καὶ τοῦ φιλέριδος καὶ φιλοπολέμου λαοῦ του μετ' αὐτοῦ τὸν ὠραῖον καὶ θαρallέον Σαούδ, υἱὸν τοῦ Σαούδ μπὶν Μαζίδ· μεθ' ὃ τὸν ἀγαθὸν Τάνην μπὶν Ἀπτουλᾶν, τὸν Μουσσούδ μπὶν Ἀπτουλᾶν καὶ τὸν ἐξάδελφόν του Ἀπτουλᾶν μπὶν Μουσσούδ· οἱ τελευταῖοι οὗτοι Μουσσούδ μπὶν Ἀπτουλᾶς καὶ Ἀπτουλᾶς μπὶν Μουσσούδ εἶνε ιδιοκτῆται τῶν οἰκιῶν, ἔνθα πρότερον διέμενον οἱ περιηγηταὶ Βόρτων καὶ Σπήκ· μετ' αὐτοὺς ἐδεξιώθην τὸν γέροντα Σουλεῖμάν Δόβαν, τὸν Σαούδ μπὶν Σαούφ, πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ τὸν γέροντα ἀρχηγὸν τῆς Ταβόρας—τὸν ἔχ Σουλτάν μπὶν Ἀλῆν.

Ἡ ἐπίσκεψις αὕτη τῶν προὔχόντων τοῦ τόπου, εἰς τὴν φιλικὴν προσίασιν τῶν ὁποίων οἱ λευκοὶ περιοδεύται ὀφείλουσιν ἐξ ἀνάγκης νὰ υποβάλλωνται, εἶχε πολὺ τὸ τυπικὸν καὶ τὸ ἀραβικόν· ὡς γνωστὸν οἱ ἄραβες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δεικνύουσι καλλίστην συμπεριφορὰν εἰς τὰς ἐπισκέψεις των· ἀμέσως, ὡς συνειθίζεται παρ' αὐτοῖς, ἤρχισαν νὰ μὲ ἔρωτῶσιν ἐπανειλημμένως περὶ τῆς υἰείας μου, νὰ μοι κάμωσι παντοίας φιλοφρονήσεις καὶ νὰ μοι δίδωσι πλεῖστα ὅσα τεκμήρια τῆς πρὸς ἐμὲ ἀγάπης των· καὶ ταῦτα διὰ τρόπου εὐγενοῦς καὶ υποχρεωτικοῦ· καθῆκόν μου ἐθεώρησα νὰ εὐχαριστήσω αὐτοὺς διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ καλοκάγαθίαν των, ὅπερ καὶ ἔπραξα ἐπανειλημμένως. Ἀφοῦ ἐπὶ πολὺ διὰ παντοίων δεξιώσεων ἠὲ χαριστήσαμεν ἀλλήλους, οἱ Ἀραβες προὔχοντες ἀνεχώρησαν, δηλώσαντές μοι τὴν ἐπιθυμίαν των τοῦ νὰ ἐπισκεφθῶ αὐτοὺς εἰς Ταβόραν καὶ λάβω μέρος εἰς δεῖπνον, τὸ ὁποῖον οὗτοι εἶχον κατὰ νοῦν νὰ ἐτοιμάσωσι δι' ἐμέ.

Μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἡμερῶν ἐξῆλθον τοῦ τέμπου μου ἀκολουθούμενος ὑπὸ δέκα ὀκτὼ ἀνδρῶν τῆς συνοδίας μου καλῶς ἐνδεδυμένων, ὅπως ἐπισκεφθῶ τοὺς ἐν Ταβόρᾳ Ἀραβας φίλους μου. Ὑπερβᾶς τὸ στενὸν διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ὁδὸς ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῆς Κουϊχάρας ἄγει πρὸς τὴν Ταβόραν, εἶδον ἀμέσως τὴν πεδιάδα ἐπὶ τῆς ὁποίας κεῖται ἡ ἀραβικὴ αὕτη ἀποικία· ἡ πεδιάς αὕτη, ὡς προεῖπον, εἶνε εὐφωρῶτά-

τη καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἑκτασιν καλύπτεται ὑπὸ χλόης, ἐκτείνεται δὲ ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ λόφου πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἡμῶν μέχρι τῶν ὄχθων τοῦ Βορείου Γόμβη.

Μετὰ τρία τέταρτα τῆς ὥρας εὐρισκόμεθα ἐπὶ τοῦ ἀνοικτοῦ διαδρόμου τοῦ τέμπου τοῦ Σουλτάν μπὶν Ἀλῆ, ὅστις ἔνεκεν τῆς ἡλικίας, τοῦ πλούτου καὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ—καθότι εἶχε χρηματίσει καὶ συνταγματάρχης παρὰ τῷ στρατῷ τοῦ Σαῖτ Βουργάζ—θεωρεῖται παρὰ πάντων αὐτοῦ τῶν συντοπιτῶν, μικρῶν καὶ μεγάλων, ὡς διαιτητῆς καὶ σύμβουλος. Τὸ βόμα αὐτοῦ περιλαμβάνει χωρίον ὀλόκληρον κυψελοειδῶν καλυβῶν καὶ τετραγώνων τέμπων. Πιόντες εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἐν κύπελλον καφὲ τῆς Μόκκας καὶ ὀλίγον σερβέτιον ἀνεχωρήσαμεν καὶ ἐπορεύθημεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κάμη μπὶν Ἀπτουλᾶ, ὅστις ἔχων γινῶσιν τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπισκέψεώς μου εἶχεν ἐτοιμάσει συμπόσιον, εἰς τὸ ὁποῖον προσεκάλεσε τοὺς φίλους καὶ γείτονας αὐτοῦ. Ἡ ὁμὰς τῶν προύχόντων Ἀράβων μὲ ἐπερίμενεν εἰς Ταβόραν ἀνυπομόνως· οἱ ἀρχοντικοὶ οὗτοι ἄνδρες ἔφερον ποδῆρην λευκὰ ἐνδύματα καὶ ὠραίους πῖλους χρώματος χιονολεύκου· ἡ θέα αὐτῶν ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν εἰς τὸν νοῦν μου· καθ' ἣν ὥραν εἶχον φθάσει, εἰ Ἀραβες οὗτοι εἶχον συμβούλιον πολέμου· ἀμέσως μοι ἐζήτησαν τὴν χάριν νὰ λάβω μέρος εἰς τὸ συμβούλιον αὐτὸ, ὅπερ καὶ ἔπραξα ἔχων ὅμως πλησίον μου καὶ τὸν Σελήμ, τὸν Ἀραβὰ διερμηνέα μου.

Ὁ Κάμης μπὶν Ἀπτουλᾶς εἶνε ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ θαρράλεος· πάντοτε ἀγαπᾷ νὰ προστατεύῃ τὰ συμφέροντα τῶν συντοπιτῶν αὐτοῦ Ἀράβων, νὰ ὑπερασπίζῃ τὰ προνόμια καὶ τὰ δικαιώματα αὐτῶν τοῦ νὰ διέρχωνται πᾶσαν χώραν πρὸς νόμιμον ἐμπορείαν· ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὡς ὁ περιοδευτῆς Σπήκ ἀναφέρει ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ «*Journal of the Discovery of the Sources of the Nile*», εἶχε φονεύσει τὸν Μάουλαν, παλαιὸν ἀρχηγὸν λαμβάνοντα τὸ μέρος τοῦ Μάννα Σέρα κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1860· πρὸς τούτοις ὁ γενναῖος οὗτος ἀνὴρ, ἀφοῦ ἐπὶ πέντε ὅλα ἔτη πολεμῶν ἐξεδίωξε τὸν ἄσπονδον αὐτοῦ ἐχθρὸν διὰ τῆς χώρας τῶν Οὐαγογὸ καὶ Οὐανουαμουέζων μέχρι τοῦ Οὐκονόγγο, κατώρθωσε μέχρι τέλους νὰ συλλάβῃ καὶ ἀποκεφαλίσῃ αὐτόν· γυνὴ ὁ ἀνὴρ οὗτος προέτρεπε τοὺς Ἀραβας

νὰ ὑπερασπίσωσι τὰ δικαιώματα αὐτῶν κατ' ἀρχηγοῦ τινος, καλουμένου Μιράμβου τῆς Οὐῶαουέχχας.

Ὁ Μιράμβος, ὡς φαίνεται, κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη εἶχε πάντοτε φιλονεικίας μετὰ τῶν γειτόνων αὐτοῦ ἀρχηγῶν. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦτο πρότερον παγαζὶς Ἀραβος καὶ νῦν εἶχεν ἀποκτήσει βασιλικὴν ἐξουσίαν καὶ ἰσχὺν διὰ παντοειδῶν πανουργιῶν καὶ μηχανορραφημάτων, ὡς πράττουσιν οἱ ἀσυνείδητοι ἐκεῖνοι κακοῦργοι, οἵτινες δὲν φροντίζουν διὰ ποίων μέσων ἀποκτῶσι τὴν παντοδυναμίαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Οὐῶαουέχχας, ὁ Μιράμβος, ὅστις ἦτο ἀρχηγὸς ληστρικῆς συμμορίας λυμαινομένης τὰ δάση τοῦ Οὐίλυαγγούρου, εἰσῆλθεν αἰφνιδίως εἰς Οὐῶαουέχχαν καὶ ἐγένετο διὰ τῆς βίας ἀρχὼν ἀπόλυτος τῆς χώρας.

Ἀμέσως ἤρχισε νὰ πλουτίζῃ καὶ νὰ ὑπερασπίζῃ ἐκεῖνους οἵτινες ἀνεγνώρισαν πρῶτον τὴν ἐξουσίαν του, νὰ προστατεύῃ τὰ συμφέροντά των καὶ νὰ ἐκτελῇ τὰς βουλήσεις αὐτῶν, ὅπως λάβῃ αὐτοὺς μὲ τὸ μέρος του· τῇ προστασίᾳ τῶν συμμάχων αὐτῶν κατέστη ἀκλόνητος· ἤρχισε νὰ τυραννῇ τὸν λαὸν αὐτοῦ· ἔφερε τὸν πόλεμον καὶ τὴν καταστροφὴν διὰ τῆς Οὐσαγάρας μέχρι τοῦ Οὐκονόγγο, διὰ τῆς Οὐσαγόζης μέχρι τῶν ὀρίων τῆς Οὐβίνζας. Καταστρέψας τοὺς λαοὺς κατὰ τρεῖς μοίρας πλάτους, ἤρχισε νὰ καταφέρεται κατὰ τοῦ Μχασίουα καὶ τῶν Ἀράβων, διὰ τὸν λόγον ὅτι οὗτοι δὲν ἐπροστάτευον τοὺς φιλοδόξους σκοποὺς, τοὺς ὁποίους εἶχε συλλάβει κατὰ τοῦ συμμάχου καὶ φίλου αὐτῶν, μετὰ τοῦ ὁποίου οὗτοι ἔζων ἐν εἰρήνῃ· ἐπεθύμει νὰ καθυποτάξῃ αὐτοὺς, πρὸς τὸ ὅποιον παντοῖα ἐμχανᾶτο.

Ἡ πρώτη προσβολὴ τὴν ὁποίαν ὁ θρασὺς οὗτος ἄνθρωπος ἔπραξε πρὸς τοὺς Ἀραβας ἦτο ἡ ἐξῆς : κερθάνιον Ἀράβων ἀπευθυνομένων εἰς Οὐζιζὶ διήρχετο τῆς χώρας του· αἰφνης ἄνευ λόγου ἐμποδίσας αὐτὸ ἐζήτησε παρὰ τῶν Ἀράβων πέντε βαρελάκια πυρίτιδος, πέντε πυροβόλα καὶ πέντε δέματα ὑφασμάτων· ματαῖα ὑπῆρξε πᾶσα πρὸς τοῦτο ἀντιλογία τῶν Ἀράβων· ἀφοῦ μίαν ὅλην ἡμέραν ἐξώδευσαν συζητοῦντες, οἱ Ἀραβες ἐπλήρωσαν τὸ ζητηθὲν ποσόν· οἱ δυστυχεῖς τί ἠδύναντο νὰ πράξωσιν ; οὐδέν ! πρὸς ἐπίμετρον δὲ τῆς λύπης ἐν ἧ ἑρρίψεν αὐτοὺς ἡ τοῦ

ἀρχηγοῦ τούτου ὑπέρμετρος ἀπαίτησις ἔπαθον καὶ τὸ ἐξῆς: Ὁ Μιράμβος λαβὼν παρ' αὐτῶν τὰ ζητηθέντα ἐπέταξεν αὐτοῖς νὰ ἐπιστρέψωσιν ἀμέσως ὅθεν εἶχον ἔλθει· πρόσέ-
θηκε μάλιστα ὅτι ζῶντος αὐτοῦ οὐδὲν Ἀραβικὸν κιρβάνιον
θέλει μεταβῆ εἰς τὸ ἐξῆς διὰ τῆς χώρας του εἰς Οὐζίζι,
καὶ ὅτι πρὶν ἢ τοιοῦτόν τι γείνη θέλει πέσῃ νεκρός.

Οἱ δυστυχεῖς Ἀραβες ἐπιστρέψαντες εἰς Οὐνυαννεμβέ
διηγῆθησαν τὰ πάντα, ὡς εἶχον συμβῆ, πρὸς τὸν Σέχ
Σαῦδ μπὶν Σαλήμ, τὸν διοικητὴν τῆς Ἀραβικῆς ἀποικίας.
Ὁ γέρων οὗτος ἀνὴρ, ἀποστρεφόμενος τὸν πόλεμον, προ-
σεπάθησε διὰ παντοίων μέσων νὰ πείσῃ τὸν Μιράμβον νὰ
ἐπιτρέπῃ τὴν διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ διάβασιν εἰς τὰ κιρβά-
νια καὶ νὰ εὐχαριστῇται εἰς δῶρα ὡς πρότερον· ἀλλ' ὁ
Μιράμβος ἦτο σκληρός καὶ ἐδείκνυτο πεισματώδης· εἶπεν
αὐτῷ ὅτι σταθεράν ἔχει ἀπόφασιν νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ
τῶν Ἀράβων· πρὸς τούτοις, ὅτι τότε μόνον δύναται νὰ
μεταβάλλῃ γνώμην, ὅταν οἱ Ἀραβες ὑποσχεθῶσιν αὐτῷ
ὅτι θέλουσι βοηθήσει αὐτὸν εἰς τὸν πόλεμον τὸν ὁποῖον
προϋτίθετο νὰ κηρύξῃ κατὰ τοῦ Μχασίουα, Σουλτάνου τῶν
Οὐανναμουέζων τῆς Οὐνυαννεμβέ.

«Αὕτη εἶνε ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων», εἶπεν ὁ Κά-
μης μπὶν Ἀπτουλάς, «ὁ Μιράμβος λέγει ὅτι, ἐξελθὼν
νικητῆς τοῦ μακροῦ πολέμου, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐπιχειρήσει
κατὰ τῶν ὁμόρων αὐτοῦ Οὐασένσων, θέλει προσπαθήσει
νὰ διαπράξῃ καὶ ἕτερα κατορθώματα, τὰ ὁποῖα θέλουσι
παράσχει αὐτῷ δόξαν μεγάλην καὶ φήμην νικητοῦ· λέγει
ὅτι προτίθεται νὰ πολεμήσῃ τοὺς Ἀραβας καὶ τοὺς Οὐα-
νναμουέζους τῆς Οὐνυαννεμβέ· πρὸς τούτοις δὲ ὅτι δὲν
θέλει σταματήσει, ἂν δὲν ἐκδιώξῃ παντελῶς τοὺς Ἀρα-
βας ἐξ Οὐνυαννεμβέ, ὅπως οὗτος μείνῃ ἄρχων ἀπόλυτος
τῆς χώρας καὶ κυβερνᾷ τὸν τόπον ἀντὶ τοῦ Μχασίουα·
τέκνα τοῦ Ὁμάν, θὰ γείνη ἄρά γε τοῦτο; Ὁμίλησον,
Σαλήμ, υἱὲ τοῦ Σαύφ! θὰ ὑπάγωμεν πρὸς ἀπάντησιν τοῦ
Μσένσου τούτου (εἰδωλολάτρου), ἢ θὰ ἐπιστρέψωμεν νικη-
μένοι εἰς τὴν νῆσόν μας; »

Πάντες διὰ ψιθυρισμῶν ἐνέκριναν καὶ δι' ἐπαίνων ἐπεδο-
κίμασαν τὸν ρητορικὸν λόγον τοῦ Κάμη μπὶν Ἀπτουλά·
καθότι καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν παρόντων ἦσαν ἄνδρες νέοι καὶ
ῥωμαλέοι, ἱκανοὶ νὰ τιμωρήσωσιν τὸν αὐθάδη καὶ θρασὺν

Μιράμβον. Ὁ Σαλήμ, υἱὸς τοῦ Σαῦφ, σεβάσμιος γέρων, βραδύγλωσσος, προσεπάθησε νὰ μετριάσῃ τὸ πάθος τῶν νέων, οἵτινες ἦσαν γόνοι τῆς ἀριστοκρατίας τῆς Μοσχάτης καὶ τῆς Μουτράχης καὶ Βεδουῖνοι τῆς Ἑρήμου· ἀλλ' οἱ τολμηροὶ λόγοι τοῦ Κάμη ἐνεποίησαν βαθεῖαν εἰς τὰ πνεύματα αὐτῶν ἐντύπωσιν.

Ὁ Σαοῦδ, ὁ ὥρατος ἐκεῖνος Ἀραψ τὸν ὁποῖον ἤδη ἀνέφερα ὡς υἱὸν τοῦ Σαῦδ υἱοῦ τοῦ Μαζήδ, εἶπε τὰ ἐξῆς: «Ὁ πατήρ μου ἐσυνεθίζε νὰ μοὶ λέγῃ ὅτι ἐνθυμεῖτο ἐποχὰς κατὰ τὰς ὁποίας οἱ Ἀραβες ἠδύναντο ἐλευθέρως νὰ πηγαίνωσιν ἀπὸ Βαγαμῶο εἰς Οὐζιζι, ἀπὸ Κίλουαν εἰς Λούνδαν καὶ ἀπὸ Οὐσέγγαν εἰς Οὐγάνδαν μὲ καλάμους ὥπλισμένοι. Αἱ ἐποχαὶ ἐκεῖναι παρῆλθον· ἐπὶ πολὺν χρόνον ἠνέχθημεν τὸν ζυγὸν τῶν προπετῶν Οὐαγογό· ὁ Σουαρούρου τῆς Οὐσούης λαμβάνει παρ' ἡμῶν ὅσα θέλει· ἔχομεν τώρα καὶ τὸν Μιράμβον, ὅστις, ἀφοῦ ἔλαβε πλεόν τῶν πέντε δεμάτων ὑφασμάτων ὡς φόρον παρ' ἑνὸς ἀνθρώπου, λέγει ὅτι ζῶντος αὐτοῦ οὐδὲν ἀραβικὸν κερθάνιον θέλει μεταβῆ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς Οὐζιζι διὰ τῆς χώρας του. Θὰ παραιτηθῶμεν λοιπὸν τοῦ ἐμπορίου τοῦ ἐλεφαντόδοντος τοῦ Οὐζιζι, τῆς Οὐρούνδης, τῆς Καραγουάχας, τῆς Οὐγάνδας ἕνεκεν τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Πόλεμον—πόλεμον, μέχρις οὔ πατήσωμεν τὸν πώγωνα αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας μας—πόλεμον μέχρις οὔ καταστρέψωμεν ὅλην τὴν Οὐβαουέχαν καὶ τὸ Οὐίλιαγγούρου—πόλεμον μέχρις οὔ ἐπανακτήσωμεν τὸ προνόμιον τοῦ νὰ πορευώμεθα ἐλεύθεροι πρὸς ἐμπορείαν διὰ πάσης χώρας καλάμους εἰς χεῖρας κρατοῦντες πρὸς βοήθειαν τῶν ποδῶν μας καὶ οὐχὶ ὅπλα πρὸς προστασίαν τῆς ζωῆς ἡμῶν!»

Ἡ γενικὴ ἐπιδοκιμασία ἧς ἔτυχεν ὁ λόγος τοῦ Σαοῦδ ἀπέδειξεν ὅτι χωρὶς ἀμφιβολίαν ἠθέλομεν ἔχει πόλεμον. Ἐστοχάσθην τὸν Λιβιγκστῶνα. Τὶ θὰ ἀπεγίνετο οὗτος ἂν ἐν ἀγνοίᾳ του ἤρχετο κατ' εὐθεῖαν εἰς Οὐνυαννεμβέ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πολέμου;

Παρατηρήσας ὅτι οἱ Ἀραβες προὔτιθεντο νὰ τελειώσωσι τὸν πόλεμον ταχέως, ἤτοι ἐντὸς δέκα καὶ πέντε ἡμερῶν τὸ πολὺ—καθότι ἡ Οὐβαουέχα ἀπέχει κατὰ τέσσαρας μόνον πορείας—προσηνέχθην νὰ ἀκολουθήσω αὐτοὺς, νὰ λάβω μετ' ἐμοῦ τὸ κερθάνιόν μου μὲ τὰ φορτία μου μέχρι Μφούτου, νὰ ἀφήσω τοῦτο ἐκεῖ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν φυλά-

κων τινῶν, καὶ νὰ προχωρήσω μετὰ τοῦ Ἀραβικοῦ στρατοῦ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Μιράμβου πόλεμον· πρὸς τούτοις ἤλπιζα ὅτι μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Μιράμβου καὶ τῶν ἀγρίων αὐτοῦ ληστῶν ἤθελον δυνηθῇ νὰ διευθύνω τὴν ἐκστρατείαν μου κατ' εὐθείαν εἰς Οὐζιζὶ διὰ τῆς ὁδοῦ, ἣτις μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἦτο κεκλεισμένη. Οἱ Ἀραβες ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι θὰ νικῶσι, καὶ ἐγὼ αὐτὸς συνεμερίσθην τὸν ἐνθουσιασμόν των.

Τὸ συμβούλιον τοῦ πολέμου ἔπαυσε. Ἀμέσως μετὰ ταῦτα μᾶς ἔφεραν μέγα πινάκιον πλήρες ὀρυζίου καὶ καρυκευμάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπῆρχον ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ ἀμύγδαλα, λεμόνια, σταφίδες καὶ κορινθιακαὶ, (κουραντιᾶ). Θαυμαστὴ ἡ ταχύτης, μετὰ τῆς ὁποίας ἐλησμονήσαμεν τὴν πολεμικὴν ἡμῶν ζέσιν, ἀφοῦ εἶχομεν ἐπιστήσει τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ αὐτοῦ φαγητοῦ. Ἐγὼ ὅμως, μὴ ὦν Μωαμεθανός, εἶχον φαγητὰ εὐρωπαϊκὰ, ἥτοι ὀρνίθας ψητὰς, μικρὰ τεμάχια ψητοῦ κρέατος, πλακούντια, καρυκεύματα, μικρὰ τεμάχια παγκρέατος, καρπούς, σερβέτιον καὶ λεμονάδας, σακχαρωμένους καρπούς τῆς Μοσκάτης, σταφίδας, δαμάσκηνα καὶ κάρυα. Βεβαίως ὁ Κάμης μὲν Ἀπτουλᾶς μοι ἔδειξεν ὅχι μόνον ὅτι εἶχε πολεμικὴν ψυχὴν, ἀλλ' ὅτι ἦτο ἱκανὸς πρὸς τούτοις εἰς τὸ νὰ εὐχαριστῇ τὴν ὀρεξίν των φίλων του· φαίνεται δὲ ὅτι ἀπέκτησε τὴν ἱκανότητα ταύτην ὑπὸ τὴν σκιάν των μαγιοφόρων δένδρων ἐκ τοῖς κήποις τοῦ πατρὸς του εἰς Ζαγυθάρην.

Κορεσθέντες ὑπὸ των ἀσυνήθων αὐτῶν φαγητῶν ἠγέρθημεν· τινὲς των προὔχόντων Ἀράβων μὲ συνώδευσαν εἰς ἄλλα τῆς Ταβόρας τέμπα. Ὅτε ὑπήγαμεν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Μουσουδ μὲν Ἀπτουλᾶ, οὗτος μοι ἔδειξε τὴν θέσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔκειτο ἡ οἰκία των περιηγητῶν Βόρτωνος καὶ Σπήκ· τὴν οἰκίαν ταύτην κρημνίσας ὁ Μουσουδ ἔκτισε τὸ γραφεῖόν του, πρὸς τούτοις καὶ ἡ οἰκία τοῦ Σνάῦ μὲν Ἀμὲρ ἦτο κρημνισμένη· εἰς τὴν θέσιν δὲ αὐτὴν ἔκειτο νῦν τὸ κομψὸν τέμπον τῆς Οὐνυανυεμβέ· τὸ τέμπον τοῦτο φημίζεται ἐν Ταβόρα πολὺ διὰ τὴν στερεότητα καὶ τὴν ὥραιότητα αὐτοῦ· αἱ θύραι του εἶνε μεγάλαι καὶ γεγλυμμέναι, οἱ κρουστῆρες χάλκινοι, τὰ δωμάτια ὑψηλὰ καὶ ἀερικά, τὰ πάντα στερεὰ καὶ πρόσφορα.

Ἡ ὠραιότερα ἐν Οὐνυανυεμβέ οἰκία ἀνήκει εἰς τὸν Ἀμράμ μπὶν Μουσούδ, ὅστις ἐπλήρωσε δι' αὐτὴν ἐξήκοντα φρασιλάχ ἐλεφαντόδοντος, ἤτοι ὑπὲρ τὰς τρεῖς χιλιάδας ἀμερικανικῶν ταλλήρων. Δύναται τις νὰ ἀγοράσῃ ἐν Οὐνυανυεμβέ ὠραιότατας οἰκίας ἀντὶ εἴκοσιν ἢ τριάκοντα φρασιλάχ ἐλεφαντόδοντος. Ἡ οἰκία τοῦ Ἀμράμ καλεῖται «Βαχερέιν» — Δύο Θάλασσαι. Ἐχει μῆκος ἑκατὸν ποδῶν, ὕψος εἴκοσι, τὰ δὲ τεῖχη αὐτῆς ἔχουσι πλάτος τεσσάρων ποδῶν· εἶνε δὲ κομψῶς ἐπικεχρισμένα δι' ἀσθέστου. Ἡ μεγάλη θύρα εἶνε τὸ ἀριστούργημα τῆς γλυπτικῆς τέχνης διὰ τοὺς τεχνίτας τῆς Οὐνυανυεμβέ· πρὸς τοῦτοις ἕκαστος ἐντὸς τῆς οἰκίας δοκὸς εἶνε γεγλυμένος διὰ παντοίων ἀριστουργημάτων. Πρὸ τῆς προσόψεως τῆς οἰκίας ὑπάρχει μικρὸς κήπος νέαις ῥοιαῖς πεφυτευμένος· τὰ δένδρα ταῦτα ἠΰξανον ἐν τῷ κήπῳ τούτῳ, ὡς νὰ ἦσαν ἐντόπια· πρὸς ποτισμὸν δὲ τῶν κήπων αὐτῶν οἱ ἐγγύριοι μεταχειρίζονται εἰδὸς τι ἀντλιῶν Σατοῦφ καλουμένων, ὁμοίας τῶν ὁποίων ἀπαντᾷ τις καθ' ὅλον τὸν Νεῖλον.

Πρὸς τὸ ἐσπέρας ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ ἐν Κουϊχάρα καλῶς τοποθετημένον ἡμῶν τέμπλον, λίαν εὐχαριστημένοι ἐξ ὅσων εἶδομεν ἐν Ταβόρα. Οἱ ἀνθρωποὶ μου ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν δύο βόας καὶ τρία σακκία ἐντοπίου ὀρυζίου ἀρίστης ποιότητος· ταῦτα ἦσαν τὰ δῶρα τῆς φιλοξενίας τὰ ὁποῖα ὁ Κάμης μπὶν Ἀπτουλᾶς μοι ἔδωκε τὴν ἡμέραν ταύτην.

Ἐν Οὐνυανυεμβέ εὔρον τὸ κირβάνιον τοῦ Λιβιγιστῶνος· ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται ὅσα εἶπον περὶ τοῦ κირβανίου τούτου, ὅτι δηλαδὴ ἀνεχώρησεν ἐντρομόν ἐπὶ τῇ ἀπλῇ ἀγγελίᾳ ὅτι ὁ Διδάκτωρ Kirk, ὁ ἄγγλος «βαλυοὺς», ἤρχετο. Ἐπειδὴ ἔνεκεν τοῦ προσεγγίζοντος πολέμου πάντα τὰ κირβάνια ἔμενον ἐν Οὐνυανυεμβέ, καθυπέβαλον εἰς τὸν Σαῦδ μπὶν Σαλήμ ὅτι ἤθελεν εἶσθαι καλλίτερον ἢ οἱ ἀνθρωποὶ τοῦ κირβανίου τοῦ Λιβιγιστῶνος διέμενον μετὰ τῶν ἰδικῶν μου ἐν τῷ τέμπλῳ μου, ὅπως ἔχω καὶ ἐγὼ τὴν προσοχὴν μου ἐπὶ τῶν πραγμάτων τοῦ πεπλανημένου λευκοῦ ἀνδρός. Ὁ διδάκτωρ Kirk οὐδέποτε μὲ εἶχε πληρεξουσιοδοτήσει, οὐδέποτε μοι εἶχε παραγγείλει νὰ φροντίσω τὸ παραμικρὸν περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ Λιβιγιστῶνος· δὲν ἠδυνάμην λοιπὸν νὰ ἀπαιτήσω τοῦτο παρὰ τοῦ διοικητοῦ οὐδὲ νὰ ἀναμιχθῶ εἰς τὰ τοῦ κირβανίου. Εὐτυχῶς ὁμως ὁ Σαῦδ μπὶν Σα-

λήμ ἐδέχθη τὴν πρότασίν μου, καὶ ἀμέσως τὰ τε πράγματα καὶ οἱ ἄνθρωποι ἦλθον ἐν τῷ τέμπῳ μου.

Ἡμέραν τινὰ δ' Ἀσμάνης, ὅστις νῦν ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ κιρβανίου τοῦ Λιβιγκστῶνος—τοῦ ἐτέρου θανόντος πρὸ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ὑπὸ εὐφλογίας—ἐλθὼν εἰς τὸν ἐξώστην ἐνθα ἐκαθήμην γράφων μοι ἐδειξε φάκελλον ἐπιστολῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου μετὰ θαυμασμοῦ παρετήρησα γεγραμμένας τὰς ἐξῆς λέξεις :

Πρὸς τὸν Διδάκτορα Λιβιγκστῶνα.

Εἰς Οὐζιζί.

Νοεμβρίου 1. 1870.

Ἐπιστολαὶ ἐσφραγισμέναι.

Ἐκ τῶν ἄνω λέξεων καταφαίνεται ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ ἐκλείσθησαν καὶ ἐσφραγίσθησαν ἐν τῷ φακέλλῳ τὴν ἄνω ἡμερομηνίαν. Ἀπὸ 1 Νοεμβρίου 1870 μέχρι 10 Φεβρουαρίου 1871 ἦτοι ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας ἔμεινε τὸ κιρβάνιον τοῦτο ἐν Βαγαμόῦ !

Ἐν τόσον μικρὸν κιρβάνιον ἐκ τριάκοντα καὶ τριῶν ἀνθρώπων συγκροτούμενον νὰ διαμείνῃ ἑκατὸν ἡμέρας ἐν Βαγαμόῦ, κατὰ εἴκοσι καὶ πέντε μίλια διὰ θαλάσσης μακρὰν τῆς Ζαγγιβάρης ! Δυστυχῇ Λιβιγκστῶν ! Τίς γνωρίζει τὴν κατάστασιν, τὴν θέσιν, ἐν ᾗ εὕρισκεσαι ; Τὰ παντοῖα περιστοιχοῦντά σε δεινά ; μεγίστη τῷ ὄντι ἡ ἀφροντισία τοῦ Βρεττανικοῦ Προξενείου· τὰ τρόφιμα ταῦτα, τῶν ὁποίων ἐστερεῖτο ὁ Διδάκτωρ, ἔμενον ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐν Βαγαμόῦ εἴκοσι καὶ πέντε μίλια μακρὰν τοῦ ἐν λόγῳ Προξενείου, χωρὶς οὐδεὶς νὰ γνωρίζῃ τοῦτο ! καὶ ὁ Θεὸς μόνον γνωρίζει πόσον καιρὸν θὰ μένῃ ἐνταῦθα ἐν Οὐνυανουεμβέ. Τὸ κιρβάνιον ἀφίκετο ἐν Οὐνυανουεμβέ περὶ τὰ μέσα Μαΐου· καὶ μέχρι τέλους τοῦ μηνὸς τούτου ὑπῆρχεν ἡ προτέρα ἀνωμαλία. Ἄν τὸ κιρβάνιον τοῦτο ἐφθάνεν ἐνταῦθα περὶ τὰ μέσα Μαρτίου ἢ καὶ περὶ τὰ μέσα Ἀπριλίου, θὰ ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὸ Οὐζιζί ἀνευ τινὸς ταραχῆς.

Ἡρώτησα τὸν Ἀσμάνην.

— Πότε τελευταῖον εἶδες τὸν Διδάκτορα Kirk ;

— Πέντε ἢ ἑξ ἑβδομάδας πρὸ τοῦ Ῥαμαδάν.

— Πότε ἔλαβες τὸν φάκελλον τοῦτον ;

— Μίαν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου ἡμέραν ἀπὸ Ζαγγι-
βάρης διὰ Βαγαμούου.

— Εἶδες αὐτὸν ἐν Βαγαμούου, ὅτε ἦλθε νὰ κυνηγήσῃ
πλησίον τοῦ Κιγγάνη;

— Ὅχι· ἠκούσαμεν ὅτι ἐπλησίαζε καὶ ἀνεχώρησαμεν·
ἐμάθομεν ὅτι εἶχε φθάσει εἰς Βαγαμούου. Δύω ἡμέρας μα-
κρὰν τῆς Κικόκας ἐμείναμεν ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα ἀναμένον-
τες τέσσαρας ἀνθρώπους, οἵτινες δὲν εἶχον ἀναχωρήσει
μεθ' ἡμῶν ἀπὸ Βαγαμούου.

Τὴν 7ην Ἰουλίου περὶ τὰς δύο ὥρας Μ. Μ. ἐκαθήμην
ἐπὶ τοῦ βουρζάνι, ὡς ἐσυνείθιζα πάντοτε· αἴφνης ἡσθάνθην
ἀτονίαν καὶ χαλάρωσιν εἰς τὸ σῶμά μου· δὲν ἔπεσα νὰ κοι-
μηθῶ, ἀλλὰ μόλις ἠδυνάμην νὰ σταθῶ εἰς τοὺς πόδας μου.
Ἐν τούτοις ὁ νοῦς μου εὐρίσκετο εἰς ἐνέργειαν· ἀνεπόλουν
τὰ διάφορα συμβεβηκότα τοῦ βίου μου· πᾶσαι αἱ σκηναὶ τοῦ
παρελθόντος παρῆρσιάζοντο εἰς τὴν φαντασίαν μου· ἐπὶ τῇ
ἀναμνήσει σοβαρᾶς σκηνῆς ἐγενόμην σοβαρὸς, ἐπὶ τῇ ἀ-
ναμνήσει θλιβερᾶς θλιβερός, ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει εὐθύμου
εὐθυμος· ἡ θλίψις μου αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ κλαυθμῶν καὶ
στεναγμῶν, ἡ εὐθυμία μου ὑπὸ γελῶτων καὶ φωνῶν χαρο-
ποιῶν· πάντα τὰ συμβάντα τῆς νεανικῆς μου ἡλικίας εὐ-
χάριστα καὶ δυσάρεστα ἤρχοντο διαδοχικῶς εἰς τὴν μνή-
μην μου· συμβεβηκότα τῆς παιδικῆς, νεανικῆς καὶ ἀνδρι-
κῆς ἡλικίας· κίνδυνοι, περιγηγήσεις, σκηναὶ λυπηραὶ καὶ εὐ-
χάριστοι, ἀγάπαι, μίσση, φιλῖαι καὶ ψυχρότητες κατεῖχον
τὴν φαντασίαν μου, ἥτις ταχέως ἐπέτα ἀπὸ τῆς μιᾶς πε-
ριόδου τοῦ βίου μου εἰς τὴν ἄλλην· ἐπ' αὐτῆς ἐχαράσσοντο
αἱ μακρὰι τῶν περιγηγήσεών μου γραμμαὶ, τὰς ὁποίας οἱ
πόδες μου εἶχον διανύσει. Ἄν ἐχάραττον αὐτὰς ἐπὶ τῶν
ἀμμώδους ἐδάφους, ὅποσα αἰνιγματώδη προβλήματα ἤθε-
λον παράσχει πρὸς τοὺς περιστοιχοῦντάς με, ὅποσα συμ-
βεβηκότα, ὅποσα δεινὰ ἤθελον ἀνακαλέσει εἰς τὴν μνή-
μην μου!

Ἡ προσφιλεστέρα μορφή, ἀπὸ ὅσας παρῆρσιάζοντο εἰς
τὴν φαντασίαν μου, ἦτο ἡ μορφή εὐγενοῦς τινος καὶ ἀλη-
θοῦς ἀνθρώπου, ὅστις μὲ ἐκάλει υἱόν. Τὸν βίον τὸν ὁποῖον
διῆλθον ἐν τῷ μέσῳ τῶν μεγάλων δασῶν τῆς Ἀρκανσᾶς
καὶ τοῦ Μισσουρή ἐνεθυμούμην κάλλιστα· οὐδὲν ἀπείχε
τῆς φαντασίας μου· αἱ ζοφεραὶ ἡμέραι τὰς ὁποίας διῆλ-

θον ὑπὸ τὰς στεναζούσας πεύκας τῶν ἀκτῶν τῆς Οὐαχί-
 τας, τὸ φρούριον, ὁ πιστὸς ἡμῶν νέγρος δοῦλος, ἡ ἔλαφος
 τοῦ δάσους καὶ ὁ πλήρης εὐτυχίας βίος, τὸν ὅποσον διήλ-
 θον, τὰ πάντα ἦσαν καλῶς ἐγκεχαραγμένα εἰς τὴν μνή-
 μην μου. Ἦλθεν εἰς τὴν μνήμην μου ἡ ἡμέρα ἐκείνη κατὰ
 τὴν ὁποίαν ἐρρίψοκινδύνευσα τὴν ζωὴν μου, ἥτις ὡς ἐκ
 θαύματος ἐσώθη· ἐμένομεν τότε πλησίον τοῦ Μισσισιππῆ,
 ἐνθα εἶχομεν ὑπάγει νὰ ζήσωμεν· ἡμέραν τινὰ ἐρρίφθην ἐν-
 τὸς τοῦ ποταμοῦ μετὰ δύο ῥωμαλέων γιγάντων λεμβού-
 χων τοῦ Μισσισιππῆ· τὸ ρεῦμα μὲ ἤρπασε καὶ μὲ ἔφερε ἐκα-
 τοντάδας μιλίων μακράν· ὅτε δὲ ὡς ἐκ θαύματος σωθεὶς ἐ-
 πέστρεψα, ὁ γηραιὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ νομίσας ὅτι ἐξῆλθον τοῦ
 τάφου μὲ ἐνηγκαλίσθη ἐμπαθέστατα· πρὸς τούτοις τὰς διὰ
 τῆς καυστηρᾶς Ἰσπανίας καὶ τῆς Γαλλίας ὁδοιπορίας μου,
 τὰ ἐν τῷ μέσῳ τῶν Κούρδων νομάδων ἐν Μικρασίᾳ ἀναρ-
 ρίθμητα συμβεβηκότα μου, τὰ πεδία τῆς μάχης ἐν Ἀμερι-
 κῇ, τὰς σπαρακτικὰς σκηνὰς τοῦ μακροῦ πολέμου, τὰ χρυ-
 σωβρύχεϊα, τὰς ἐκτεταμένας κοιλάδας, τοὺς ὠραίους λει-
 μῶνας, τὰ Ἰνδικὰ συμβούλια, καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα,
 ἅτινα εἶχον γνωρίσει κατὰ τὰς περιηγήσεις μου· ταῦτα πάν-
 τα ἤρχοντο εἰς τὴν μνήμην μου, διότι τὰ ἐνεθυμούμην κάλ-
 λιστα· οὐδὲ τὸ παραμικρὸν μοὶ διέφευγε· μετὰ τὴν ἀναπό-
 λησιν τούτων ὅλων ἦλθεν εἰς τὴν μνήμην μου ἡ ἡμέρα κα-
 τὰ τὴν ὁποίαν ἐπανελθὼν τέλος ἐκ τῶν περιηγήσεών μου
 ἔμαθον τὴν ἐπισυμβᾶσαν τῷ σεβαστῷ καὶ γέροντι πατρί
 μου δυστυχίαν· κατόπιν τῆς ἀναμνήσεως τῆς ἡμέρας ἐκεί-
 νης ἦλθεν εἰς τὴν μνήμην μου καὶ ὁ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκεί-
 νης σπασμωδικὸς καὶ ἄχαρις βίος μου. Στῆθι! * * * Θεέ
 μου! εἶνε ἡ 21 Ἰουλίου; Ναί, ὁ Shaw μὲ ἐπληροφόρησεν
 ὅτι τὴν 21 Ἰουλίου ἠγέρθη τὸ φρικτοῦ πυρετοῦ, ὅστις
 μὲ εἶχε προσβάλλει· ἡ ἀληθὴς ἡμερομηνία ἦτο ἡ 14 Ἰου-
 λίου καὶ οὐχὶ ἡ 21, δὲν ἐγνώριζον ὅμως ὅτι ὑπερεπήδησα
 μίαν ἐβδομάδα· ἡ δὲ ἀπάτη αὕτη διήρκεσε μέχρι τῆς εὐρέ-
 σεως τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστῶνος. Ὅτε εἶχον εὖρει αὐ-
 τὸν ἐξητάσαμεν τὸ «Ναυτικὸν Ἡμερολόγιον» τὸ ὅποσον ἔ-
 φερον μετ' ἐμοῦ· εὗρομεν ὅτι ὁ Διδάκτωρ ἠπατάτο κατὰ
 δύο ἐβδομάδας, ἐνῷ ἐγὼ ἠπατώμην κατὰ μίαν ἐβδομάδα
 ἀπὸ τῆς πραγματικῆς ἡμερομηνίας· ὅπερ τὰ μέγιστα μὲ ἐ-
 ξέπληξεν. Ἰδοὺ ὅμως τίνι τρόπῳ ἐγένετο τὸ σφάλμα τοῦτο·

μέ εἶχον πληροφορήσει ὅτι ἡ ἀσθενείά μου διήρκεσε δύο ἐβδομάδας καὶ ἐπειδὴ ἡ ἡμέρα, κατὰ ὁποίαν ἀνέλαβον τὰς αἰσθήσεις μου, ἦτο Παρασκευὴ καὶ οἱ ἀνθρωποὶ μου καὶ ὁ Shaw ἦσαν ἡθικῶς βέβαιοι ὅτι ἔμεινα ἐπὶ τῆς κλίνης δύο ἐβδομάδας, διὰ τοῦτο ἔγραψα ἐν τῷ ἡμερολογίῳ μου τὴν ἡμέραν ταύτην ὑπὸ ἡμερομηνίαν 21 Ἰουλίου. Ὅτι δὲ καὶ ὁ Shaw εἶχε χάσει τὸν λογαριασμόν του, τοῦτο εἶναι βεβαιότατον καὶ εὐκόλως δύναται τις νὰ πεισθῇ εἰς τοῦτο· καθότι ὁ πυρετὸς μετὰ μεγάλης ὀρμῆς ἔφθειρε τὴν μνήμην καὶ τὸ λογικὸν αὐτοῦ. Ὁ Σελήμ μόνος μὲ ὑπηρέτει· ἐδίδον πρὸς αὐτὸν διαταγὰς, τὰς ὁποίας οὗτος ἔγραφε καθαρῶς καὶ τὰς ὁποίας δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ἐκτελέσῃ κατὰ γράμμα — εἰς τοιαύτην κρίσιμον περίστασιν ἡμῶν εὐρισκομένων. Ἐδίδαξα αὐτὸν καλὰ καὶ τὸν ἔκαμα νὰ γνωρίσῃ ἕκαστον τῶν ἐν τῷ κιβωτίῳ ἱατρικόν, ὡς καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν. Μοὶ εἶπεν ὅτι μὲ εἶχε θρέφει διὰ τείους μεμιγμένου ὀλίγῳ οἶνο-πνεύματι· καὶ ὁ Shaw ἐπίσης τρεῖς ἢ τέσσαρας φορὰς μὲ εἶχε ὑρέφει διὰ σαγοτίου καὶ πνιγουρίου. Ἐν τούτοις, δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀσθενείας μου ἤμην ἐντελῶς καλὰ· ἀλλ' ὅμως ἠγέρθη τῆς κλίνης, ὅπως βλέπω καὶ ὑπηρετῶ τὸν Shaw, ὅστις ἐκ νέου προσεβλήθη ὑπὸ τῆς ἐπαράτου ἀσθενείας. Τὴν 22 Ἰουλίου ὁ Shaw ἠγέρθη τῆς κλίνης, μεθ' ὃ ἔπεσεν ὁ Σελήμ, ὅστις ἐπὶ τέσσαρας ἀδιακόπως ἡμέρας ἐστέναζεν ὑπὸ ἐκστάσεως τῶν φρενῶν (δελίριο) βα-σανιζόμενος· τὴν 28 ὅμως ἤμεθα ὅλοι καλὰ καὶ ἐτοιμοὶ νὰ προχωρήσωμεν κατὰ τοῦ σὺθάδου τυράνου Μιράμβου τῆς Κουαυέχας.

Τὴν πρωτὴν τῆς 29 εἶχον πεντήκοντα ἀνθρώπους φορτωμένους ὑφάσματα, κόκκους καὶ σύρματα διὰ Οὐζιζί. Πάντες προσκληθέντες συνηθροίσθησαν διὰ τὴν πορείαν ἐκτὸς τοῦ τέμπου· μόνον ὁ Βομβάης ἦτο ἀπών. Ἐπεμψα ἀνθρώπους πρὸς ζήτησιν αὐτοῦ· εἰς τὸ διάστημα τοῦτο οἱ λοιποὶ διελύθησαν ὅπως ἴδωσιν ἔτι ἅπαξ, ὅπως ἐναγκαλισθῶσι μίαν ἔτι φορὰν τὰς μαύρας αὐτῶν Δελιλιᾶχς. Περὶ τὴν 2 ὥραν M. M. ὁ Βομβάης εὐρέθη ἐπὶ τοῦ προσώπου του ἐξεικονίζοντο τὰ πάθη ὑπὸ τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ του κατεκυριεύετο, ἡ λύπη ὑφ' ἣν διετέλει ἐπὶ τῷ ἀποχωρισμῷ τῶν καλῶν φαγητῶν καὶ καρπῶν τῆς Οὐνυανυεμβέ ἦτο ἐξωγραφισμένη ἐπὶ τοῦ προσώπου του· βλέπων τις αὐτὸν ἀμέσως

ἐνόει ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐλυπεῖτο μεγάλως ἐπὶ τῷ ἀποχωρισμῷ τῶν τρυφῶν τῆς Ταβόρας, ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς εὐθυμου καὶ ἀναπαυτικῆς ζωῆς, ἣν διῆγεν· καὶ βέβαια—ὁ ἀνὴρ—ἐμελλε νὰ ἀφήσῃ τὸν εὐθυμον βίον, ὅπως ἀρχίσῃ ἐκ νέου τὰς μακρὰς καὶ κοπιώδεις πορείας, ὑπάγῃ νὰ πολεμήσῃ, νὰ φονευθῇ ἴσως. Ὑπὸ τοιούτων βεβαίως αἰσθημάτων κατεχόμενος ὁ Βομβάης ἠθέλησε τρόπον τινὰ νὰ ἀντιστῇ, ὅτε ἐπέταξα αὐτῷ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν θέσιν του· ἤμην πρὸς τοῦτοις ὠργισμένος διὰ τὴν ἀργοπορίαν, τὴν ὁποίαν μοὶ εἶχε προξενήσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐπερίμενα ἀπὸ τῆς 8 Π. Μ. μέχρι τῆς 2 Μ. Μ. ὥρας. Ἦγεια λοιπὸν τὴν μάστιγα κατ' αὐτοῦ, πρὶν ὅμως αἱ μαστιγώσεις γίνωσι δώδεκα τὸν ἀριθμόν, ὁ Βομβάης ἔπесе κατὰ γῆς ζητῶν συγγνώμην· ἅμα ἐπρόφερε τὴν λέξιν ταύτην ἀμέσως ἔπαυσα τοῦ νὰ τὸν χτυπῶ, καθότι πρῶτην φοράν ἀντέστῃ εἰς τὰς προσταγὰς μου· ἐντούτοις ὁ Βομβάης νικηθεὶς ἡσύχασεν.

«Ἐμπρός!» εἶπον, καὶ ἀμέσως ὁ ὁδηγὸς ἀκολουθούμενος ὑπὸ τεσσαράκοντα ἐννέα ἀνθρώπων τοῦ ἐξῆλθεν, ὅπως ὁδηγήσῃ ἡμᾶς· ἕκαστος ἔφερε μέγα φορτίον ὑφασμάτων ἢ κόκκων ἢ συρμάτων, πρὸς τοῦτοις πυροβόλον, πέλεκυν κτλ. Βλέπων τις ἡμᾶς κατὰ τάξιν ὁδεύοντας κατείχετο ὑπὸ θαυμασμοῦ· αἱ σημαῖαι ἡμῶν ἐκυμάτιζον, τὰ δὲ ἐρυθρὰ χράμια τῶν ἀνθρώπων μας ἐπέτων ὀπισθεν αὐτῶν, καθότι ὀρμητικὸς βορειονατολικὸς ἀνεμὸς ἔπνεε πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν.

Οἱ ἄνθρωποι μας ἐφαίνοντο κατενθουσιασμένοι· παρατήρησα ὅτι τινὲς ἐξ αὐτῶν καθίσταντο θαρραλέωτεροι καὶ πολεμικώτεροι· τοῦτο δὲ ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς χάριτος μετὰ τῆς ὁποίας τὰ ὠραῖα αὐτῶν χράμια ἐκυμάτιζον ὀπισθεν αὐτῶν. Ὁ Μαγάγγας μάλιστα, ὑψηλὸς Οὐνυαμουέζος, ὡς Γολιάθ ἐξῆλθε μόνος καὶ ἐπροχώρησε νὰ πολεμήσῃ κατὰ τοῦ Μιράμβου καὶ τῶν πολεμιστῶν αὐτοῦ, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνῆρχετο εἰς χιλίους. Ὁ Ζωηρὸς Καμίξης φέρων τὸ βαρὺ αὐτοῦ φορτίον ἐβημάτιζεν ὡς λέων—ὁ δὲ ἀστεῖος καὶ ἀδιόρθωτος Οὐλιμέγγος ὡς γαλῆ. Πρὸς τοῦτοις ἡ σιωπὴ αὐτῶν δὲν διήρκεσε πολὺ· ἡ ματαιοφροσύνη αὐτῶν δὲν ἔμεινεν ἐντελῶς εὐχαριστημένη· τὰ ἐρυθρὰ χράμια ἐκυμάτιζον μεγαλοπρεπῶς, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκάστου. Ὁ ἐνθουσια-

σμός αὐτῶν ἐχορυφοῦτο· ἔνεκεν τοῦ ὁποίου ἡ σοβαρότης καὶ ἡ σιωπὴ ἠδυνήθησαν νὰ διαρκέσωσι περισσότερον.

Πρῶτος ὁ Οὐλιμέγγος ἔλυσε τὴν σιωπὴν ταύτην· μόνος τοῦ εἶχεν οἰκειοποιηθῇ τὸ ἀξίωμα τοῦ κираγγόζη—ὁδηγοῦ—καὶ τὸ τοῦ σημαιοφόρου· ἐκράτει τὴν Ἀμερικανικὴν σημαίαν, τῆς ὁποίας ἡ θεὰ ἐνεθάρρυνε τοὺς ἀνθρώπους μας· πάντες ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι ἡ θεὰ τῆς σημαίας ταύτης ἤθελεν ἐμβάλλει τὸν τρόμον εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐχθρῶν. Ὑπὸ τῆς αὐτῆς ιδέας κατεχόμενος ὁ Οὐλιμέγγος, ὡς ὑπὸ τὸλμης καὶ θάρρους ἐμπνευσθεῖς, καὶ αἰφνιδίως ἐνατενίσας τὸν παρ' αὐτοῦ ὁδηγούμενον στρατὸν ἀνέκραξεν :

Χὺ ! Χὺ !

Χορός.—Χὺ ! Χὺ !

Χὺ ! Χὺ !

Χορός.—Χὺ ! Χὺ !

Χὺ ! Χὺ !

Χορός.—Χὺ ! Χὺ !

Ποῦ ὑπάγετε ;

Χορός.—Εἰς πόλεμον.

Κατὰ τίνας ;

Χορός.—Κατὰ Μιράμβου.

Τίς ὁ ἀρχηγός σας ;

Χορός.—Ὁ λευκὸς ἀνὴρ.

Ὅουχ ! Ὅουχ !

Χορός.—Ὅουχ ! Ὅουχ !

Ἦαχ ! Ἦαχ !

Χορός.—Ἦαχ ! Ἦαχ !

Τὸ γελοῖον τοῦτο ἄσμα ἠκούετο δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἀνευ διακοπῆς.

Τὴν πρώτην ἡμέραν κατεσκηνώσαμεν εἰς τὸ χωρίον Βομβόμα, κείμενον εἰς ἀπέστασιν ἑνὸς μιλίου νοτιοδυτικῶς τοῦ φυσικοῦ λοφώδους φρουρίου τοῦ Ζιμπίλι. Ὁ Βομβάης εἶχεν ἀποβάλλει πᾶσαν περὶ νέας παρακοῆς ιδέαν· αἱ καὶ σκέψεις, ὑφ' ὧν ἐμφορεῖτο, ὁ τρόπος ἐκεῖνος ὅστις ἐγένεν αἰτία νὰ ἐγείρω κατ' αὐτοῦ τὴν μᾶστιγα, πᾶσα ἐξ αὐτοῦ κακία ἐξηφανίσθησαν· οἱ λοιποὶ διήγαγον κάλλιστα· δι' ὃ πρὸς ἀνταμοιβήν, ἅμα ἐστρατοπεδεύσαμεν, διέταξα νὰ

φέρωσι πέντε γαλλόνια πόμπου, τὰ ὅποια οὗτοι ἔπιον· ἔπραξα δὲ τοῦτο ὅπως αὐξήσω τὴν γενναιότητα, ἣν ἕκαστος ἐνόμιζεν ὅτι εἶχεν.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν ἀφίχθημεν εἰς Μασάνζην. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφίξιν ἡμῶν ὁ Σαοῦδ, υἱὸς τοῦ Σαοῦδ μπὶν Μαζήδ, ἦλθε πρὸς ἐμὲ καὶ μοι εἶπεν ὅτι οἱ Ἀραβες μὲ ἐπερίμεναν· ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἤθελον νὰ ἀναχωρήσωσιν ἀπὸ Μφοῦτον μέχρι τῆς ἀφίξεώς μου.

Μετὰ ἐξάωρον πορείαν καὶ μετὰ τρεῖς ἀπὸ τῆς ἐξ Οὐνυανυεμβὲ ἀναχωρήσεως ἡμῶν ἡμέρας ἀφίχθημεν εἰς Ἀνατολικὸν Μφοῦτον. Ὁ Shaw δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιστῇ κατὰ τοῦ κόπου τῆς ὁδοιπορίας· εἶχε μείνει ὀπίσω καθ' ὁδὸν καὶ ἔκλαιεν ὡς νήπιον λέγων ὅτι ἀποθνήσκει. Αἱ εἰδήσεις αὐταὶ μοι ἀνηγγέλθησαν περὶ τὴν 4 ὥραν Μ. Μ. ὑπὸ ἐνὸς ἐξ ἐκείνων οἵτινες εἶχον ἐκτραπῇ ὡσαύτως τῆς ὁδοῦ. Ἡμὴν ἠναγκασμένος νὰ σώσω τὸν ἄνθρωπον αὐτόν· ὑπεχρεώθην νὰ πέμψω ἀνθρώπους νὰ φέρωσιν αὐτόν ἐν τῇ σκηνῇ μου, μολονότι ἕκαστος ἦτο λίαν κέκμηκώς ἐκ τῆς μακρᾶς καὶ κοπιώδους πορείας. Ὑπεσχέθην ἀμοιβὴν πρὸς ἐκεῖνον ὅστις ἤθελεν εὑρεῖ τὸν ἄνθρωπον αὐτόν· ἀμέσως ἐξ τὸν ἀριθμὸν ἀκούσαντες τὴν ἀμοιβὴν ἠγέρθησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ρίψοκινδυνεύσωσι μέχρι τῆς νυκτὸς εἰς τὸ δάσος, ὅπως ἀνεύρωσι τὸν Shaw, ὅστις κατὰ τὰς ὑποθέσεις ἡμῶν ἦτο τοῦλάχιστον τρεῖς ὥρας μακρὰν τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν.

Περὶ τὴν δευτέραν ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον οἱ ἄνθρωποι μου ἐπέστρεψαν φέροντες τὸν Shaw. Ἀμέσως ἠγέρθη καὶ διέταξα νὰ τὸν παρῆρσιάσωσιν ἐνώπιόν μου. Ἐξήτασα αὐτόν καὶ ἐβεβαιώθην ὅτι ὑπὸ οὐδενὸς ἔπασχεν· εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐρωτήσεών μου περὶ τῆς ὑγείας του μοι εἶπεν ὅτι οὐδὲ νὰ περιπατήσῃ οὐδὲ νὰ ἱππεύσῃ δύναται· ὅτι ταύτην αἰσθάνεται ἀδυναμίαν καὶ χαλαρότητα ὥστε ἀδύνατον εἶνε νὰ πορευθῇ οὐδὲ κατὰ ἐν βῆμα μακρότερον. Ἐδωκα λοιπὸν αὐτῷ ἐν ποτήριον οἶνου καὶ ἀμφότεροι ἐπέσαμεν εἰς ὕπνον.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπαύριον ἐνωρὶς ἀφίχθημεν εἰς Μφοῦτον, τὸ ἐντευκτήριον τοῦ ἀραβικοῦ στρατοῦ. Διέταξα δὲ ἀνάπαυσιν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ὅπως φάγωμεν τοὺς βόας, τοὺς ὁποίους ἐλευθέρως ἐφονεύσαμεν, καὶ ἐνδυναμώσωμεν.

Τὸ προσωπικόν τοῦ στρατοῦ ἡμῶν εἶχεν ὡς ἐξῆς :

Σέχ	Σαῦδ μπὶν Σαλίμ	25	διγενεῖς
»	Κάμης μπὶν Ἀπτουλάς	250	δούλοι
»	Τάνης μπὶν Ἀπτουλάς	80	»
»	Μουσούδ μπὶν Ἀπτουλάς	75	»
»	Ἀπτουλάς μπὶν Μουσούδ	80	»
»	Ἀλῆς μπὶν Σαῦδ μπὶν Νασήθ	250	»
»	Νασούρ μπὶν Μουσούδ	50	»
»	Χαμὴδ Κιμιάνης	70	»
»	Σέχ Χαμδὰμ	30	»
»	Σαῦδ μπὶν Χαβήθ	50	»
»	Σαλίμ μπὶν Σαῦφ	100	»
»	Σουγγουρού	25	»
»	Σαρβόκος	25	»
»	Σαούδ μπὶν Σαῦδ μπὶν Μαζήδ	50	»
»	Μωχαμέτ μπὶν Μουσούδ	30	»
»	Σαῦδ μπὶν Χαμὴδ	90	»
»	Ἡ Ἐκδρομὴ τοῦ «Κήρυκος»	50	στρατιῶται
»	Οἱ Οὐανουαμουέζοι τοῦ Μκασίουα	800	»
»	Διγενεῖς καὶ Οὐαγγουᾶνες	125	»
»	Ἐλεύθεροι ἀρχηγοὶ καὶ ὀπαδοὶ αὐτῶν	300	»

Κατὰ τὸν ἄνω λοιπὸν κατάλογον, τὸν ὁποῖον μοὶ ὑπέβαλεν ὁ Τάνης μπὶν Ἀπτουλάς, ὁ στρατὸς ἡμῶν συνεποσοῦτο εἰς 2,255 ἄνδρας· τὸν ἄνω κατάλογον ἐπεβεβαίωσε μάλιστα καὶ Βαλοῦχος τις μισθωτὸς τοῦ Σέχ μπὶν Νασήθ. Ἐξ αὐτῶν 1500 ἦσαν ὀπλισμένοι μὲ πυροβόλα—ἦτοι, τουφέκια ἐκκροτικά, Γαλλικὰ καὶ Γερμανικὰ ραβδωτὰ διπλᾶ, τινὰ ἀγγλικὰ Enfields καὶ τινὰ ἀμερικανικὰ Shringfields· προσέτι καὶ μὲ λόγχας καὶ μεγάλας μαχαίρας, ὅπως δι' αὐτῶν ἀποκεφαλίζωσι τὸν ἐχθρὸν καὶ προξενῶσιν πρὸς ἐκδίκησιν πληγὰς ἐπὶ τῶν νεκρῶν. Πυρίτις καὶ βολίδες ὑπῆρχον ἐν ἀφθονίᾳ· τινὲς τῶν ἀνδρῶν ἔλαβον ἕκαστος ἐξ αὐτῶν δι' ἑκατὸν βολὰς· οἱ ἐμοὶ ὅμως ἄνδρες ἔλαβον ἕκαστος δι' ἐξήκοντα.

Καθ' ἣν ὥραν ἐξηρχόμεθα κατὰ γραμμὴν ἐκ τοῦ φρουρίου τοῦ Μφούτου, ἕκαστος τῶν ἀρχηγῶν εἶχεν ἀναπεπταμένην τὴν σημαίαν αὐτοῦ, τὰ κέρατα ἀντήχουν, πεντήκοντα δὲ τύμπανα μέγαν ἐπροξένουν θόρυβον· οἱ μολλάδες ὑψόλογουν ἡμᾶς, οἱ δὲ μάντεις, ἀστρολόγοι, καὶ ἐρμηνευταὶ τοῦ Κορανίου προέλεγον ἡμῖν τὰ βέλτιστα. Τίς ἠδύνατο

κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην νὰ προμαντεύσῃ ὅτι ἡ μεγάλη αὕτη στρατιωτικὴ δύναμις, οὔτε μετὰ μιᾶς ἐβδομάδος παρέλευσιν, ἤθελε καταφύγει ἐν αὐτῷ τῷ φρουρίῳ τοῦ Μφούτου, ἐξ οὗ μετὰ τοσαύτης πομπῆς ἐξῆλθεν. Τίς ἡδύναπο νὰ προμαντεύσῃ ὅτι ἕκατος ἤθελεν ἐπιστρέφει δρομαῖος καὶ ἄφρων ὑπὸ τοῦ φόβου.

Ἡ ἡμέρα τῆς ἀπὸ Μφούτου ἀναχωρήσεως ἡμῶν πρὸς τὸν κατὰ τοῦ Μιράμβου πόλεμον ἦτο ἡ 3ῃ Αὐγούστου. Πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου ἀπεθηκεύθησαν ἐν Μφούτῳ, ἔτοιμα ὅπως μετακομισθῶσιν εἰς Οὐζιζι εὐθὺς μετὰ τὸ πέρασ τοῦ κατὰ τοῦ Μιράμβου πολέμου, ἂν ἐνικῶμεν αὐτὸν οὐχὶ δι' ἄλλο τι ἀλλὰ πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ κιρβανίου μας.

Πολὺ πρότερον ἢ φθάσωμεν εἰς Οὐμάνδαν, εὐρισκόμην ἐν τῇ ἐώρᾳ μου ὑπὸ τὸ κράτος φρικτοῦ διαλείποντος πυρετοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἡλευθερώθην μόλις τὴν νύκτα τῆς ἡμέρας ἐκείνης.

Ἐν Οὐμάνδᾳ, — ἥτις ἀπέχει τοῦ Μφούτου κατὰ ἐξ ὥρας — οἱ πολεμισταὶ ἡμῶν ἤλειψαν τὸ σῶμα μὲ φάρμακόν τι, ὅπερ οἱ σοφοὶ παρεσκεύασαν δι' αὐτούς· ἦτο δὲ τοῦτο μῖγμα ἀλεύρου ματάμα καὶ χυμοῦ χόρτου τινός, τοῦ ὁποίου αἱ ἀρεταὶ εἰσὶ γνωσταὶ μόνον τοῖς ἰατροῖς τῶν Οὐανουαμουέζων.

Τὴν 4ην Αὐγούστου κατὰ τὴν 6 Π. Μ. ἡμεθα ἔτοιμοι πρὸς ὁδοιπορίαν· πρὶν ὅμως ἐξέλθωμεν τοῦ χωρίου ὃ ῥήτωρ τῶν Οὐανουαμουέζων εἶπε τὰ ἑξῆς :

« Ἀκούσατε, ἀκούσατε, ἀκούσατε, τέκνα τοῦ Μχασίουα, παῖδες Οὐανουαμουέζων ! μέλλετε νὰ ἐξέλθητε εἰς ὁδοιπορίαν· οἱ λησταὶ τῶν δασῶν σᾶς ἀναμένουσιν. Ναί, εἶνε λησταὶ, ἐμποδίζουσι τὰ κιρβανία σας, κλέπτουσι τοὺς ἐλεφαντόδοντάς σας, φονεύουσι τὰς συζήγους σας. Παρατηρήσατε, οἱ Ἀραβες εἶνε μεθ' ὑμῶν, καὶ ὁ Βαλῆς τοῦ Ἀραβος Σουλτάνου καὶ ὁ λευκὸς ἄνθρωπος εἶνε μεθ' ἡμῶν ! Ἐμπρός ! ὁ υἱὸς τοῦ Μχασίουα εἶνε μεθ' ὑμῶν· πολεμεῖτε, φονεύετε, αἰχμαλωτίζετε, ἀρπάζετε ὑφάσματα, ζῶα, φονεύετε, τρέξετε, πορευθῆτε ! Ἐμπρός ! »

Ζωηρὰ καὶ βροντώδης κραυγὴ διεδέχθη τὸ τολμηρὸν τοῦτο λογιδριον, αἱ πύλαι τοῦ χωρίου ἀμέσως ἠνεώχθησαν, οἱ δὲ στρατιῶται φέροντες ἱμάτια κυανᾶ, ἐρυθρᾶ καὶ λευκᾶ, προέβαινον ὡς ἀθληταί, ἀδιακόπως χροτοῦντες τὰ πυρόβο-

λα αὐτῶν, ὅπως λάβωσι θάρρος διὰ τοῦ πατάγου, ὃν ταῦτα ἐπροξένουν, ἢ ὅπως ἐμβάλωσι τὸν τρόπον εἰς τὰς καρδίας ἐκείνων, οἵτινες ἀνέμενον ἡμᾶς ἐν τῷ ἰσχυρῷ φρουρίῳ Ζιμπίζω, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διαμένει ὁ Σουλτάνος Κολόγγος.

Τὸ Ζιμπίζον ἀπεῖχε τῆς Οὐμάνδας μόνον κατὰ πέντε ὥρας· ἐπομένως τὴν 11 Π. Μ. παρετηρήσαμεν αὐτὸ μακρόθεν. Ἐσταματήσαμεν ἐπὶ τῶν πέριξ αὐτοῦ καλλιεργημένων ἀγρῶν ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δασῶν. Αὐστηραὶ διαταγαὶ ἐδόθησαν ὑπὸ τῶν διαφόρων ἀρχηγῶν πρὸς τοὺς ὑπασπιστάς αὐτῶν νὰ μὴ πυροβολήσωσι, πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς ἀπόστασιν βολῆς ὅπο τοῦ περιφράγματος.

Ὁ Κάμης μὲν Ἀπτουλᾶς ἔρπων διὰ τοῦ δάσους ἐπορεύθη πρὸς δυσμὰς τοῦ χωρίου. Οἱ Οὐανουαμουέζοι ἔλαβον θέσιν πρὸ τῆς κυρίας πύλης, ἔχοντες ὀπισθεν αὐτῶν πρὸς τὰ δεξιὰ μὲν τὰς δυνάμεις τοῦ Σαοῦδ υἱοῦ τοῦ Σαῦδ, πρὸς τὰ ἀριστερὰ δὲ ἐκείνας τοῦ υἱοῦ τοῦ Χαθήβ· ἐνῷ ὁ Ἀπτουλᾶς, ὁ Μουσούδ καὶ ἐγὼ ἡτοιμαζόμεθα νὰ προσβάλωμεν τὰς πρὸς ἀνατολὰς πύλας· τοιοῦτοτρόπως ἐκλείσαμεν αὐτοὺς πανταχόθεν ἐκτὸς τοῦ βορείου μέρους.

Αἰφνης σωρὸς σφαιρῶν ἐπῆλθε καθ' ἡμῶν, ἐνῷ ἐξηρχόμεθα τοῦ δάσους πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Οὐνιανουεμέ· ἀμέσως αἱ δυνάμεις ἡμῶν ἀνταπεκρίθησαν διὰ ὁμοίων πυροβολισμῶν· καὶ εὐτὼ ἤρξατο μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν πολλὰ καυμικὰ καὶ γελοῖα σκηναὶ συνέβησαν· τινὲς τῶν ἀνθρώπων μας προσπαθοῦντες νὰ πυροβολήσωσιν ἐπήδων ἐκ τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου μέρους ὅτε μὲν ἐμπρὸς ὅτε δὲ ὀπίσω, μετὰ μεγάλης εὐκίνησις ὡς βάτραχοι· ἡ μάχη ὁμως ἐξηκολούθει καὶ ἐγένετο μᾶλλον πεισματώδης. Τὰ ὀπισθογεμῆ τῶν ἀνθρώπων μου ἐξώδευον τὰς μεταλλικὰς σφαῖρας μου ταχύτερον παρ' ὅσον ἐπεθύμουν· εὐτυχῶς ὁμως μετ' ὀλίγον τὰ πυροβόλα ἔπαυσαν, καθότι ἤρχισαμεν νὰ εἰσερχώμεθα ἐν τῷ χωρίῳ ἐκ τοῦ δυτικοῦ, νοτίου καὶ βορείου μέρους καὶ διὰ τῶν πυλῶν καὶ ἀνωθεν τῶν ὑψηλῶν πασσάλων, οἵτινες περιεκύκλουν τὸ χωρίον· οἱ δὲ πτωχοὶ χωρικοὶ ἔφευγον ἐκ τοῦ περιφράγματος εἰς τὰ ὄρη διὰ τῆς πρὸς βορρᾶν πύλης τοῦ χωρίου καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν ταχυπόδων ἡμῶν στρατιωτῶν, καὶ διαπερώμενοι ἐκ τῶν

ὀπισθεν ὑπὸ τῶν σφαιρῶν τῶν ὀπισθογεμῶν καὶ ραβδωτῶν πυροβόλων.

Τὸ χωρίον ὑπερησπίσθη καλῶς, ἐν αὐτῷ δὲ νεκροὶ εὐρέθησαν οὐχὶ ἄνω τῶν εἴκοσι· καθότι τὸ πυκνὸν ξύλινον πασσάλωμα μεγάλως ἀνθίστατο κατὰ τῶν σφαιρῶν ἡμῶν.

Καταλιπόντες ἀρκετὴν δύναμιν ἐν Ζιμπίζω, ἐξήλθομεν τοῦ χωρίου τούτου καὶ ἐντὸς μιᾶς ὥρας ἐκαθαρίσαμεν τὰ περίχωρα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, λαβόντες ὑπὸ τὴν κατοχὴν ἡμῶν δύο ἕτερα χωρία, τὰ ὅποια παρεδώσαμεν εἰς τὸ πῦρ, ἀφοῦ πρῶτον ἐγυμνώσαμεν αὐτὰ λαβόντες πάντα τὰ πολύτιμα πράγματα. Ὀλίγοι ἐλεφαντόδοντες καὶ δοῦλοι περὶ τοὺς πεντήκοντα, προσέτι δὲ καὶ ἄφθονος σῖτος συρίστων τὰ λάφυρα τῶν Ἀράβων.

Τὴν 5ην Αὐγούστου ἀπόσπασμα Ἀράβων καὶ δούλων ἐκ πεντακοσίων ἀνδρῶν συγκεείμενον, ἔφερε τὸ πῦρ καὶ τὴν ἐρήμωσιν εἰς τὰ παρακείμενα μέρη μέχρι τοῦ περιφράγματος τοῦ Οὐίλιαγγούρου.

Τὴν 6ην τοῦ μηνός, ὁ Σαουδ μπὶν Σαὺδ καὶ περὶ τοὺς εἴκοσι νέοι Ἀραβες ἐπὶ κεφαλῆς πεντακοσίων ἀνδρῶν ὤδυσαν κατ' αὐτοῦ τοῦ Οὐίλιαγγούρου, ἔνθα, ὡς ὑπετίθετο, διέμενεν αὐτὸς ὁ Μιράμβος. Ἔτερον ἀπόσπασμα ἔδραμε πρὸς τοὺς χαμηλοὺς δασώδεις λόφους, τοὺς κειμένους εἰς ὀλίγην πρὸς βορρᾶν τοῦ Ζιμπίζου ἀπόστασιν, ἔνθα εὗρον νέον ληστὴν κοιμώμενον· στραγγαλίσαντες ἐκ τῶν ὀπισθεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐκαραιόμηνσαν αὐτὸν ὡς αἶγα ἢ ἀρνίον. Ἔτερον ἀπόσπασμα, δραμὸν πρὸς νότον, ἐνίκησεν ἐν τάγμα σκαπανέων τοῦ Μιράμβου. Αἱ ἐκθέσεις αὗται ἐγένοντο ἡμῖν γνωσταὶ τὸ ἑσπέρας.

Τὴν πρωΐαν ἐπορεύθη ἐν τὸ τέμπον τοῦ Σαὺδ μπὶν Σαλήμ, ὅπως δείξω αὐτῷ πόσον ἦτο ἀναγκαῖον νὰ καύσωμεν τὸν ἐν τῷ δάσει τοῦ Ζιμπίζου ὑψηλὸν χόρτον, ἵνα μὴ ὁ ἐχθρὸς κριθῇ ὀπισθεν αὐτοῦ, ἀλλὰ μετ' αὐτὸν πολὺ προσβληθεὶς πάλιν ὑπὸ τοῦ διαλείποντος πυρετοῦ ἠναγκάσθην νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν σκηνὴν μου καὶ νὰ σχεπασθῶ καλὰ, ὅπως ἰδρώσω, ἀφοῦ πρῶτον διέταξα τὸν Shaw καὶ τὸν Βομβάην νὰ μὴ ἐπιτρέψωσιν εἰς οὐδένα νὰ ἐξέλθῃ τοῦ στρατοπέδου. Μετέπειτα ὁμως ὁ Σαλήμ μοι εἶπεν ὅτι τὸ ἡ-

μισυ τῶν ἀνθρώπων μου ἐπορεύθησαν μὲ τὸν Σαοῦδ μπὶν Σαῦδ, ὅπως προσβάλωσι τὸ Οὐϊλιαγγούρου.

Περὶ τὴν 6ην Μ. Μ. ἀνὰ πᾶν τὸ στρατόπεδον ἡμῶν ἐν Ζιμπίζῳ διεδόθη λυπηρὰ φήμη ὅτι πάντες οἱ Ἀραβες οἵτινες ἠκολούθησαν τὸν Σαοῦδ μπὶν Σαῦδ ἐσφάγησαν καὶ ὅτι τὸ ἡμισυ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εἶχον πληγωθῇ. Τινὲς τῶν ἰδικῶν μου ἀνθρώπων ἐπέστρεψαν· παρ' αὐτῶν δὲ ἔμαθον ὅτι ὁ Οὐλέδης, ὁ πρῶν θεράπων τοῦ Γράντ, ὁ Μαβρούκης Καταλαβοῦ (πατροκτόνος) Μαβρούκης ὁ Μικρὸς, ὁ Βαρούτης ἐξ Οὐσεγούχχας καὶ ὁ Φεραχὰν ἐφονεύθησαν. Ἐμαθον πρὸς τούτοις ὅτι ἐπέτυχον νὰ λάβωσιν ὑπὸ τὴν κατοχήν των τὸ Οὐϊλιαγγούρου ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ, ὅτι ὁ Μιράμβος μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εὗρισκοντο ἐντὸς τοῦ χωρίου ἐκείνου, ὅτι ἀμ' ὥς ἤρχισαν νὰ εἰσβάλλωσιν ἐν αὐτῷ ὁ Μιράμβος συνήθροισε περὶ ἑαυτὸν τοὺς ἀνθρώπους του καὶ ἐξῆλθεν τοῦ χωρίου, ἐκρύβην μετ' αὐτῶν ὅπισθεν τοῦ χόρτου, ὅστις ὑφῴτο ἐκατέρωθεν τῆς μεταξὺ Οὐϊλιαγγούρου καὶ Ζιμπίζου ὁδοῦ, καὶ ὅτι ἐνῷ αἱ δυνάμεις ἡμῶν ἐπέστρεφον τροπαιοφόροι εἰς τὸ στρατόπεδον ἡμῶν φέρουσαι ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἐλεφαντόδοντας καὶ ἐξήκοντα δέματα ὑφασμάτων καὶ διακοσίους ἢ τριακοσίους δούλους, οἱ ἄνθρωποι τοῦ Μιράμβου αἴφνης ἐγερθέντες ἐκατέρωθεν τῶν ἡμετέρων διὰ τῶν λογχῶν ἐπλήγωνον αὐτούς. Ὁ ἀνδρεῖος Σαοῦδ διὰ τοῦ δημοσίου αὐτοῦ πυροβόλου κατῴρθωσε διὰ μιᾶς βολῆς νὰ φονεύσῃ δύο ἄνδρας· ἐνῷ δὲ ἐπλήρου ἐκ νέου τὸ πυροβόλον αὐτοῦ λόγχῃ διεπέρασεν αὐτὸν κατὰσθηται· καὶ οἱ λοιποὶ Ἀραβες συμμετέσχον τῆς αὐτῆς τύχης. Ἡ αἰφνιδία αὕτη προσβολὴ ἐξ ἐχθροῦ, τὸν ὁποῖον πάντες ἐπίστευον νενικημένον, τοσοῦτον ἐπεθάρρυνε τοὺς ἀνθρώπους ἡμῶν, ὥστε οὗτοι ῥίψαντες κατὰ γῆς τὰ λάφυρα αὐτῶν, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ διὰ μέσου τῶν δασῶν δι' εὐρείας στροφῆς ἠδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν εἰς Ζιμπίζον, ὅπως διηγηθῶσι τὸ θλιβερόν συμβάν.

Ἡ ἐντύπωσις τῆς ἥττας ταύτης εἶνε ἀπερίγραπτος. Ἀδύνατον ἦν νὰ κοιμηθῶμεν ὑπὸ τῶν ὀλολυγμῶν τῶν γυναικῶν, αἵτινες ἀπώλεσαν τοὺς συζύγους αὐτῶν ἐν τῇ σφαγῇ ταύτῃ. Δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐστέναζον, ἐκτὸς δὲ αὐτῶν ἐνίοτε ἠκούοντο καὶ οἱ στεναγμοὶ τῶν πληγωμένων, οἵτινες ἠδυνήθησαν ν' ἀποφύγωσι τὸν θάνατον ἔρποντες

ὑπὸ τὸν χόρτον. Φυγάδες ἐξηκολούθουν νὰ ἔρχωνται δι' ὅλης τῆς νυκτός· ἐκ τῶν ἀνθρώπων μου ὅμως, τῶν ὁποίων μοι ἀνῆγγειλον τὸν θάνατον, οὐδεὶς ἐφάνη, οὐδὲ ἠκούσθη ποτέ τι περὶ αὐτῶν.

Ἡ 7η Αὐγούστου ἦτο ἡμέρα ἀπελπισίας, θλίψεως καὶ φυγῆς· οἱ Ἀραβες κατηγόρουν ἀλλήλους ὅτι ἐκήρυξαν πόλεμον πρὶν ἢ ἐξαντλήσωσι πάντα τὰ εἰρηνικὰ μέσα. Συμβούλια πολέμου συνεκροτήθησαν, ἐν οἷς μεγάλαι ἐγένοντο λογομαχίαι, ἐν οἷς τινες ἐπρότειναν νὰ ἐπιστρέψωσιν ἀμέσως εἰς Οὐνυανυεμβέ καὶ νὰ κλεισθῶσιν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν αὐτῶν πρὸς ἄμυναν· ὁ δὲ Κάμης μπὶν Ἀπτουλᾶς, ὡς μονάρχης προσβεβλημένος, διεμαρτύρετο κατὰ τῆς μεγάλης ταύτης ἀνανδρίας τῶν συμπολιτῶν του. Τὰ θεωρυώδη ταῦτα συμβούλια καὶ αἱ περὶ ὀπισθοχωρήσεως προτάσεις διεδόθησαν ἀναπᾶν τὸ στρατόπεδον καὶ πλέον ἢ τι ἄλλο συνέτεινον εἰς τὴν ἐντελῇ ἀποθάρρυνσιν τῶν ἡνωμένων δυνάμεων τῶν Οὐανουαμουέζων καὶ δούλων. Ἐπεμψα τὸν Βομβάην πρὸς τὸν Σαῦδ μπὶν Σαλίμ νὰ εἴπῃ αὐτῷ νὰ μὴ σκέπτεται καὶ περὶ ὀπισθοχωρήσεως· ὅτι ἂν τοῦτο λάβῃ χώραν ὁ Μιράμβος θὰ λάβῃ θάρρος καὶ θὰ φέρῃ τὸν πόλεμον εἰς Οὐνυανυεμβέ.

Πέμψας τὸν Βομβάην μὲ τὴν ἀποστολὴν αὐτὴν, ἔπασα τὰ κοιμηθῶ· ἀλλὰ περὶ τὴν 1, 30 M. M. ὁ Σελῆμ εἰσορμήσας ἐν τῇ σκηνῇ μου μὲ ἐξύπνησε λέγων μοι :—« Αὐθέντα μου, σηκωθῆτε, ὅλοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, καὶ αὐτὸς ὁ Κάμης μπὶν Ἀπτουλᾶς φεύγει δρομαίως ».

Τῇ βοηθείᾳ τοῦ Σελῆμ ἐνεδύθη καὶ ἐξήλθον ταχέως. Ὁ πρῶτος τὸν ὁποῖον συνήντησα ἦτο ὁ Τάνης μπὶν Ἀπτουλᾶς, ὅστις ἰδὼν με ἐκραύγασεν ἀμέσως : « Αὐθέντα — γρίγωρα — ὁ Μιράμβος ἔρχεται ! » Μεθ' ὃ ἐστράφη ὅπως ἀναχωρήσῃ· ἐνῷ δὲ ἐνεδύετο τὸν ἐπενδύτην αὐτοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐξήρχοντο σχεδὸν τῆς θέσεως αὐτῶν ἐνεκεν τοῦ τρόμου. Καὶ ὁ Κάμης μπὶν Ἀπτουλᾶς, ὅστις διεμαρτύρετο γεγωνεῖν τῇ φωνῇ κατὰ τῆς ὀπισθοχωρήσεως, ἔφευγεν ὡσαύτως. Δύο τῶν ἀνθρώπων μου ἠθέλησαν ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτόν· ἀμέσως διέταξα τὸν Σελῆμ νὰ λάβῃ εἰς χεῖρας πολύκροτον καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ ἐπιστρέψωσιν. Ὁ δὲ Shaw ἠτοίμαζε τὸν ὄνον του μὲ τὸ ἰδικόν μου σάγμα ἑτοιμος ὢν νὰ φύγῃ καὶ αὐτὸς καὶ μὲ ἀφήσῃ μό-

γον εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Μιράμβου. Δὲν μοι ἔμενον πλέον ἢ ὁ Βομβάης, ὁ Μαβρούκης τοῦ Σπήκ, ὁ Χάνδας, ὅστις κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἔτρωγεν, ὁ ἐξ Οὐνυανυεμβὲ Μαβρούκης, ὁ Μταμάνης, ὁ Ζούμας καὶ ὁ Σάρμεαν—μόνον ἐπτά ἐκ πεντήκοντα. Πάντες οἱ λοιποὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ ἦσαν μακρὰν τοῦ στρατοπέδου, ἐκτὸς τοῦ Οὐλέδη (Μάνουα Σέρα) καὶ τοῦ Ζαΐδη, τοὺς ὁποίους ὁ Σελήμ διὰ τοῦ πολυχρότου ἔφερεν ὀπίσω. Διέταξα λοιπὸν τὸν Σελήμ νὰ ἐτοιμάσῃ τὸν ὄνον μου, καὶ τὸν Βομβάην νὰ βοηθήσῃ τὸν Shaw, ὅπως ἐτοιμάσῃ τὸν ἰδικόν του. Μετὰ τινὰς στιγμὰς ἐπεριπατοῦμεν· οἱ ἄνθρωποι μου πάντοτε ἐβλεπον πρὸς τὰ ὀπίσω μὴ καταλάβῃ ἡμᾶς ὁ ἐχθρὸς· ἐκτὸς τούτου ἐμάστιζον τὰ ζῶα ἀνηλεῶς, ὅπως τρέχωσι ταχύτερον, ὅπερ μεγάλην μοι παρεῖχε θλίψιν. Εὐχαρίστως κατὰ τὴν θλιβερὰν ἐκείνην στιγμὴν ἀνέμενον τὸν θάνατον, καὶ ἤθελον ν' ἀποθάνω· ἀλλὰ ἡ ζωὴ μοι ἐφαίνετο γλυκεῖα· ἐξ ἄλλου δὲ δὲν ἀπώλεσα πάσας τὰς ἐλπίδας· ἐσκέφθην ὅτι εἶμαι ἱκανὸς νὰ φυλάξω τὴν ζωὴν μου ταύτην, μεχρὶ τοῦ δώσω πέρας εἰς τὴν ἀποστολὴν μου. Ὁ νοῦς μου ἐπλανᾶτο δι' ὅλης τῆς νυκτός, ἦν ἐν ἀγωνίᾳ διήλθομεν, ὅπως φθάσωμεν τὴν πρωΐαν εἰς Μφοῦτον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὔρον τοὺς Ἀραβας φυγάδας. Κατὰ τὴν νύκτα ταύτην ὁ Shaw ἔπεσεν ἐκ τοῦ ὄνου του καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἐγερθῇ, μολονότι ἰκέτευον αὐτὸν πρὸς τοῦτο. Δὲν ἐπεθύμουν νὰ ἀπελπισθῶ· ἐξ ἄλλου δὲν ἐπεθύμουν νὰ συμβῇ τοῦτο εἰς τὸν Shaw· ἔσπευσα λοιπὸν καὶ ἔθεσα αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ζώου, διέταξα δὲ καὶ δύο ἀνθρώπους νὰ ὑποστηρίξωσιν αὐτὸν, ἕκαστος ἐξ ἑνὸς μέρους· δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἐπορευόμεθα ἐν τῇ σκότει τῆς νυκτός. Τὸ μεσονύκτιον ἀφίχθημεν εἰς Μφοῦτον· ἀμέσως ἠνοιξαν τὰς πύλας ὅπως μᾶς δεχθῶσιν ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ χωρίου, δι' οὗ ἐξήλθομεν μετὰ τοσούτου θάρρους, εἰς τὸ ὁποῖον ὁμως πάντες εἰσῆλθομεν ἐν καταστάσει οἰκτρᾷ.

Ὡς ἔμαθον, οἱ ἄνθρωποι μου ἔφθασαν πρὶν ἢ νυκτώσῃ. Ὁ Οὐλιμέγγος, ὁ τολμηρὸς καὶ θρασύς ὁδηγός, ὅστις μεγάλην ὑπέσχετο, ἐξετέλεσε τὴν ἐνδεκάωρον τούτην πορείαν εἰς ἑξήκοντα ὥρας· ὁ ῥωμαλέος Καουπερέχ εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον πλήρη ἐμπιστοσύνην ἔφθασεν ἡμίσειαν μόνον ὥραν ἀργότερον τοῦ Οὐλιμέγγου· ὁ δὲ ζωηρὸς καὶ εὐθυμὸς Καμίζης—ὁ ῥήτωρ—ὁ ἐξοχος δημηγόρος—ἔ-

φθασε τρίτος· οἱ δὲ «Πιστοὶ» τοῦ Σπήκ ἀπεδείχθησαν πάντες ἄπιστοι καὶ θρασύδειλοι. Μόνον ὁ Σελήμ — ὁ ἐξ Ἱεροσολύμων Ἰαραφ παῖς — ἐφάνη ἀνδρεῖος καὶ πιστός. Ὁ Sbaw, μολονότι γεννηθεὶς εἰς Εὐρώπην, ἀπεδείχθη ὅτι εἶχε ψυχὴν χαμερπὴ καὶ δειλὴν, χειροτέραν καὶ αὐτῶν τῶν νέγρων τῆς ἀγρίας Ἀφρικῆς.

Ἦρώτησα τὸν Σελήμ.

— Διατί νὰ μὴ φύγῃς καὶ σὺ καὶ ν' ἀφήσῃς τὸν κύριόν σου ν' ἀποθάνῃ;

— Ἀχ! αὐθέντα μου, ἀπήντησε χαριέντως ὁ Ἰαραφ παῖς, ἐφοβήθην μὴ ὕστερον μὲ μαστιγώσῃτε!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

ΔΙΑΜΟΝΗ ΕΝ ΟΥΝΥΑΝΤΕΜΒΕ.

(Συνέχεια).

Οὐδεμίαν δυσαρέσκειαν εἶχον δείξει πρὸς τοὺς Ἀραβας προὔχοντας διὰ τὸν τρόπον μετὰ τοῦ ὁποίου προσηνέχθησαν πρὸς ἐμὲ, χαμερπῶς ἐγκαταλείψαντες σύμμαχον ξένον, ὅστις ἔνεκεν φιλίας ἠθέλησε νὰ προστατεύσῃ αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον. Τὴν ἐπαύριον τῆς ἐν Μφούτῳ ἐπανόδου ἤρχισαν πάλιν αἱ φιλοφρονήσεις· ἐνόμιζέ τις ὅτι οὐδὲν εἶχε συμβῆ μετὰξὺ ἡμῶν· βλέπων τις τὸν τρόπον δι' οὗ ὁ εἶς μετεχειρίζετο τὸν ἕτερον, οὐδόλως ἠδύνατο νὰ ὑπολάβῃ ὅτι ὑφίστατο δυσαρέσκειά τις μετὰξὺ ἡμῶν· μολονότι μεγίστη ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο εὐλογοφανὴς αἰτία.

Συναντήσας αὐτοὺς τὴν ἐπαύριον, πρὶν ἢ δώσω αὐτοῖς εὐκαιρίαν νὰ καθήσωσι καὶ ν' ἄρχίσωσι τὰς συνήθεις φιλοφρονήσεις, εἶπον αὐτοῖς ῥητῶς ὅτι ὁ πόλεμος ὑφίσταται πλέον μετὰξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Μιράμβου, ἐπειδὴ εἶδον ὅτι εἶνε συνειθισμένοι νὰ φεύγωσιν ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ ἀποτυχίᾳ· ἔνεκεν τοῦ ὁποίου ἐφοβούμεν μὴ ὁ πόλεμος οὗτος διαρκέσῃ περισσότερο τοῦ δέοντος καὶ ἀναγκασθῇ ἐπομένως νὰ καταναλώσω πρὸς τοῦτο χρόνον περισσότερο παρ' ὅσον αἱ περιστάσεις μοι ἐπέτρεπον. Εἰς ταῦτα προσέθεσα ὅτι ἐπειδὴ ἐγκατέλειψαν ἀσπλάγχνως τοὺς πληγωμένους των εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ἀφήσαντες τοὺς ἀσθενεῖς φίλους των νὰ φροντίσωσι περὶ αὐτῶν, διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς παραιτοῦμαι συμμαχίας τοιαύτης καὶ παρεκάλεσα αὐτοὺς νὰ μὴ μὲ θεωρῶσιν εἰς τὸ ἐξῆς σύμμαχον αὐτῶν. «Εὐχαριστοῦμαι» εἶπον αὐτοῖς, «ὅτι εἶδον τὸν τρόπον μετὰ τοῦ ὁποίου μάχεσθε καὶ ὅτι παρετήρησα ὅτι ὁ πόλεμος οὗτος μέλλει νὰ διαρκέσῃ πολὺ περισσότερο παρ' ὅσον νομίζετε· εὐχαριστοῦμαι ὅτι ἐνωρὶς καὶ ταχέως ἐνόησα τοῦτο. Ὅπως νικήσητε καὶ φονεύσητε τὸν Μάνουαν Σέραν ἐπολεμᾶτε ἐπὶ πέντε ἔτη συνεχῇ, ὡς ἀκούω· βεβαίως δὲν θὰ δυνηθῇτε βραχύτερον τοῦ ἐνὸς ἔτους νὰ νικήσετε τὸν

Μιράμβον. Εἶμαι λευκὸς ἄνθρωπος, συνειθισμένος νὰ πολεμῶ δι' ἄλλου τρόπου· γνωρίζω ὀλίγον τὸ πολεμεῖν, οὐδέποτε ὅμως εἶδον ἄνδρας νὰ φεύγωσιν ἀπὸ στρατόπεδον οἷον τὸ ἐν Ζιμβίζῳ ἡμέτερον, διὰ συμβεβηκὸς τι τὸ ὁποῖον κατὰ κακὴν τύχην ἐπισυνέβη ὑμῖν. Διὰ τῆς φυγῆς ὑμῶν ταύτης ἐπροσκαλέσατε τὸν Μιράμβον κατόπιν σας εἰς Οὐνυανυεμβέ· ἰδοὺ τί ἐπράξατε· νῦν ἐστὲ βέβαιοι ὅτι δὲν θέλει ἀργήσει νὰ πράξῃ τοῦτο».

Οἱ Ἀραβες διεμαρτύροντα ἕκαστος ὅτι οὐδόλως διανοήθησαν νὰ μὲ ἀφήσωσιν, ἀλλ' ὅτι οἱ Οὐανυαμουέζοι τοῦ Μχασιουα ἐκραύγαζον ὅτι ὁ «Μουσούγγου» ἔφευγε, καὶ ὅτι ἡ κραυγὴ αὕτη διαδοθεῖσα εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ παρήγαγε τὸν τρόμον ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἦτο ἀδύνατον ν' ἀποσκορβᾷσιν τις ἀμέσως, ὅπως ἐμποδισθῇ ἡ φυγή.

Μετ' ὀλίγον οἱ Ἀραβες ἤρχισαν νὰ ἐξακολουθῶσι τὴν εἰς Ταβόραν ἐπιστροφὴν αὐτῶν· ἀπέχει δὲ ἡ Ταβόρα τοῦ Μφούτου κατὰ εἴκοσι καὶ δύο μίλια. Ἐγὼ ὅμως ἀπεφάσισα νὰ πράξω τοῦτο ἀργότερον καὶ ταχτικώτερον· τὴν δευτέραν λοιπὸν ἡμέραν μετὰ τὴν ἀπὸ Ζιμβίζου ἡμῶν φυγὴν, ἡ ἐκστρατεία μου, μεθ' ὅλων τῶν ἀποσκευῶν καὶ ἐμπορευμάτων ἀνεχώρησε τοῦ Μφούτου διὰ Μασάνζην καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ Μασάνζην εἰς Κουϊχάραν.

Τὰ ἐξῆς ἐκ τοῦ ἡμερολογίου μου ἀποσπάσματα περιέχουσι τὰ συμβάντα, ἅτινα μοι ἐπισυνέβησαν, καὶ τὰς σκέψεις ὑφ' ὧν κατετρυχόμην κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας μετὰ τὴν δυσάρεστον ἡμῶν φυγὴν.

Κουϊχάρα. Παρασκευὴ 11 Αὐγούστου 1871.— Σήμερον ἔφθασα ἀπὸ Ζιμπίλι, χωρίον τῶν Βομβόμας. Εἶμαι καταλυπημένος καὶ σχεδὸν ἀποτεθαρρῦμένος. Ἐν μόνον μὲ παρηγορεῖ, τὸ ἐξῆς:—ὅτι ἔπραξα τὸ καθήκόν μου πρὸς τοὺς Ἀραβας, καθήκον τὸ ὁποῖον ἐχρεώστων αὐτοῖς διὰ τὴν καλοκάγαθίαν μετὰ τῆς ὁποίας μὲ εἶχον ὑποδεχθῇ· νῦν οὐδεμίαν χάριν χρεωστῶ αὐτοῖς, εἶμαι ἐλεύθερος καὶ δύναμαι νὰ ἐξακολουθήσω τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν μου. Αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν εὐδαίμονα ὅτι τὸ καθήκον τοῦτο ἐξεπληρώθη διὰ τοσοῦτον μικρᾶς καὶ ἐλαφρᾶς θυσίας. Βεβαίως ἂν ἔχανον τὴν ζωὴν μου ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ταύτῃ, ἤθελον τιμωρηθῇ δικαίως, καθότι ἐκτὸς τοῦ καθήκοντος τὸ ὁποῖον εἶχον πρὸς τοὺς Ἀραβας διὰ τὴν ἀγαθότητα, ἣν

ἔδειξαν πρὸς ἐμέ, καθῆκον ὡσαύτως ἀπαραίτητον εἶχον νὰ εὕρω τὸν Λιθιγαστῶνα· καθῆκον εἶχον ὑποχρεωτικόν, τὸ ὅποιον ὠφείλον νὰ πράξω, ἔστω καὶ μὲ οἰανδῆποτε θυσίαν, ν' ἀνοίξω ὁδὸν διὰ τῆς ὁποίας νὰ φθάσω τὸν ἀποπλανηθέντα Διδάκτορα. Ἡ ὁδὸς αὕτη τὴν ὁποίαν ὁ μετὰ τοῦ Μιράμβου πόλεμος εἶχε κλείσει ἦτο λίαν δύσβατος· ἂν ἡδυνάμην διὰ τῆς βοηθείας μου ν' ἀνοίξω τὴν ὁδὸν ταύτην ταχύτερον, διὰ ποίαν αἰτίαν ν' ἄρνηθῶ αὐτήν; Ἐπεχείρησα τοῦτο ὅπως φθάσω ταχύτερον εἰς Οὐζιζί.—ἀλλ' ἀπέτυχον! Ὡς νὰ ὑπάγω εἰς Οὐζιζί; Ἄς ἐρευνήσω ἂν δύναμαι νὰ προχωρήσω δι' ἄλλης ὁδοῦ· ἂν λάβω τὴν βόρειον ὁδὸν οὐδὲν πράττω· πάντες θέλουσι μὲ νομίσαι τρελόν. Ἡ μήτηρ καὶ ὁ λαὸς τοῦ Μιράμβου καὶ οἱ Οὐασούης εὐρίσκονται μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Οὐζιζί· ἐκτὸς τῶν Οὐατούτας, οἵτινες εἶνε σύμμαχοι αὐτοῦ καὶ θρασεῖς λησταί. Ἡ νότιος ὁδὸς φαίνεται ἡ εὐκολωτέρα πασῶν· ὀλίγιστοι ὅμως γνωρίζουσι τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς· ἠρώτησά τινας περὶ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς· μοὶ ἀπήντησαν ὅτι ὑπάρχει «ἐλλειψὶς ὕδατος» καὶ ὅτι λησταὶ Οὐαζαβίρας λυμαίνονται αὐτήν· πρὸς τοῦτοις ὅτι τὰ χωρία εἶνε ὀλίγα τὸν ἀριθμὸν καὶ ὅτι κεῖνται εἰς μακρὰς ἀπ' ἀλλήλων διαστάσεις.

Πρὶν ὅμως ἀποφασίσω νὰ ῥιψοκινδυνεύσω ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ, ὀφείλω νὰ λάβω ὑπὸ τὴν ὑπηρεσίαν μου ἄλλους ἀνθρώπους, καθότι ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους εἶχον μέχρι τοῦδε μετ' ἐμοῦ καὶ τοὺς ὁποίους εἶχον λάβει μετ' ἐμοῦ ἐκ Μφοῦτου θεωροῦσιν ἕκαστος ἑαυτὸν ἐλεύθερον πάσης ὑποχρεώσεως· καθότι ὁ θάνατος πέντε ἐξ αὐτῶν ἐνέβαλεν εἰς φόβον τοὺς λοιποὺς, οἵτινες ἀπώλεσαν πᾶν θάρρος διὰ τὴν ὁδοιπορίαν. Οὐδεμία ὑπάρχει ἐλπίς ὅτι δύναμαι νὰ συμπαραλάβω εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου Οὐανουαμουέζους, καθότι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐν καιρῷ πολέμου κατ' οὐδένα τρόπον ὑπηρετοῦσιν ὥς φορεῖς εἰς τὰ κιρβάνια. Ἡ θέσις μου εἶνε λίαν σοβαρά. Πράγματι—σοβαρωτάτη· οὐδεὶς δύναται ν' ἄρνηθῇ τοῦτο. Δύναμαι δικαίως νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν παραλίαν, ἢ συνείδησίς μου ὅμως δὲν μοὶ ἐπιτρέπει νὰ πράξω τοῦτο, ἀφοῦ τοσαῦτα χρήματα ἐδαπανήθησαν, ἀφοῦ ὁ Κος Bennett εἶχε πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς ἐμέ. Πράγματι, δὲν μοὶ ἐπιτρέπει ἡ συνείδησις νὰ καταχρασθῶ τῆς ἐμπιστοσύνης ταύτης δι' ἧς ὁ Κος Bennett εὐηρεστήθη νὰ μὲ τιμήσῃ· δὲν

μοὶ ἐπιτρέπει ἢ συνείδησις νὰ παραιτηθῶ τοιουτοτρόπως τῆς ἐπιχειρήσεως, ὑπὲρ τῆς ὁποίας τοσαῦτα ἔδαπανήθησαν χρήματα! Ὅχι! ὅχι! μυριάκις ὅχι! προτιμῶ τὸν θάνατον ἢ τὴν ἐπιστροφήν.

Σάββατον 12 Αὐγούστου.—Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀπὸ ὥρας εἰς ἄλλην προσεδόκουν ἐγένετο· οἱ ἄνθρωποι μου ἔφυγον, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι εἶχον προσλάβει αὐτοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου, ὅπως ἔλθωσι μετ' ἐμοῦ εἰς Οὐζιζι διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Μιράμβου. Δέκα τρεῖς μόνον μοὶ ἔμειναν· μὲ αὐτοὺς τοὺς ὀλίγους ἀνθρώπους ποῦ δύναμαι νὰ ὑπάγω; φορτία ἔχω περισσότερα τῶν ἑκατὸν ἐν τῇ ἀποθήκῃ· πρὸς τοῦτοις καὶ τὸ κιβάνιον τοῦ Λιβιγιστῶνος εὕρισκεται ἐνταῦθα μετὰ δέκα ἐπτὰ δεμάτων ὑφασμάτων, δώδεκα κιβωτίων, καὶ ἕξ σάκκων ὑαλίνων κόκκων. Οἱ ἄνθρωποι εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων ἦσαν ἐμπειπιστευμένα τὰ ἄνω ἐμπορεύματα, ὧν ἑσtereῖτο ὁ δυστυχὴς Διδάκτωρ, διεσκέδαζον ἀμεριμνοῦντες καὶ κραipaλοῦντες.

Ἄν ὁ Λιβιγιστὼν εὕρισκεται εἰς Οὐζιζι, ἀναμφιβόλως μὴ ἔχων τὰ μέσα νὰ ἀναχωρήσῃ, θὰ μένῃ κεκλεισμένος ἐν αὐτῷ. Παρατηρῶ ὅτι καὶ ἐγὼ αὐτὸς εὕρισκομαι εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ἐν Οὐνυαννεμβέ· νομίζω δὲ ὅτι δὲν θέλω δυνηθῆναι νὰ προχωρήσω εἰς Οὐζιζι, ἂν δὲν τελειώσῃ πρῶτον ὁ μετὰ τοῦ Μιράμβου πόλεμος. Ὁ Λιβιγιστὼν δὲν δύναται νὰ λάβῃ τὰ εἰς αὐτὸν ἀνήκοντα ἐμπορεύματα, καθότι ταῦτα εὕρισκονται ἐνταῦθα μετὰ τῶν ἰδικῶν μου· δὲν δύναται ἐξ ἄλλου νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ζαγγιβάρην· πρὸς τοῦτοις καὶ ἡ πρὸς τὸν Νεῖλον ὁδὸς εἶνε κεκλεισμένη. Ἄν εἶχεν ἀνθρώπους καὶ τρόφιμα, ἴσως ἡδύνατο πρὸς βορρᾶν πορευόμενος νὰ συναντήσῃ τὸν Βέκερ, βαίνων διὰ τῆς Οὐρουνδης καὶ ἐκεῖθεν διὰ Ῥουάνδας, Καραγουάχας, Οὐγάνδας, Οὐνύορο καὶ Οὐβάρης μέχρι Κονδοκόρου. Φορεῖς δὲν δύναται νὰ προμηθευθῇ, καθότι τὰ μέρη, ἔνθα ἡδύνατο νὰ εὔρῃ τοιοῦτους, εἶνε κεκλεισμένα. Δὲν δύναται λοιπὸν νὰ υποθέσῃ τις ὅτι ὁ Λιβιγιστὼν, ὡς πᾶς ἄλλος ὁμοίου ἐνεργητικοῦ χαρακτῆρος ἄνθρωπος, περιηγεῖται τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν ἄνευ ἀνθρώπων, ἄνευ ἐμπορευμάτων καὶ τροφίμων.

Σήμερον ἔμαθον παρὰ τινος ὅτι ὅταν ὁ Λιβιγιστὼν ἐρχόμενος ἀπὸ τὴν Λίμνην Νυάσσαν ἐπορεύετο πρὸς τὴν Λί-

μνην Ταγκανύικας—καθ' ὃν χρόνον πάντες ἐπίστευον ὅτι εἶχε δολοφονηθῇ,—συνήντησε καθ' ὁδὸν τὸ κιρβάνιον τοῦ Σαῦδ μπὶν Ὁμάρ, τὸ ὁποῖον ἐπορεύετο εἰς Οὐλάμβαν. Ἐταξείδευε τότε μετὰ τοῦ Μωχαμέτ μπὶν Χαρήβ. Ὁ Ἀραψ οὗτος ἐρχόμενος ἐξ Οὐρούγγου συνήντησε τὸν Λιβιγιστῶνα εἰς τὴν χώραν τῶν Κικούμπας ἢ Κουα-Κι-Κούμπας· ἐκεῖθεν δὲ συνεταξείδευσε μετέπειτα μετ' αὐτοῦ, ὡς ἀκούω, μέχρι Μανουέμας ἢ Μανυέμας. Ἀπέχει δὲ ἡ Μανουέμα τεσσαράκοντα πορείας πρὸς βορρᾶν τῆς Λίμνης Νυάσσας. Ὁ Λιβιγιστῶν περιηγεῖτο ἐνδεδυμένος φορέματα ἐξ ἀμερικανικοῦ πανίου. Εἶχεν ἀπωλέσει πάντα τὰ ὑφάσματα αὐτοῦ ἐν τῇ λίμνῃ Λιέμβα, ἐνῶ μετεδίβαζεν αὐτὰ διὰ λέμβου ἀπὸ τῆς μιᾶς ὄχθης εἰς τὴν ἄλλην. Εἶχε μετ' αὐτοῦ τρία ἀκάτια· ἐντὸς τοῦ ἐνὸς ἔθεσε τὰ ὑφάσματά του· ἐν τῷ ἐτέρῳ ἔθεσε τὰ κιβώτιά του καὶ τινας τῶν ἀνθρώπων του· ἐν τῷ τρίτῳ εἰσῆλθεν ὁ ἴδιος μετὰ δύο ὑπηρετῶν καὶ δύο ἀλιέων. Ἡ λέμβος ἡ φέρουσα τὰ ὑφάσματά του ἀνετράπη. Ἀναχωρήσας τῆς λίμνης Νυάσσας, ὁ Λιβιγιστῶν ἐπορεύθη εἰς Οὐθίσαν, μετὰ ταῦτα εἰς Οὐέμβαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Οὐρούγγου. Ὁ Λιβιγιστῶν ἔφερεν πῖλον, εἶχε μετ' αὐτοῦ ὀπισθογεμὲς δίστομον πυροβόλον, ρίπτον πυρεκροτικάς σφαίρας, καὶ δύο πολύκροτα. Οἱ μετὰ τοῦ Λιβιγιστῶνος εὐρισκόμενοι Οὐαῖχιχόοι ἐπληροφόρησαν τὸν ἄνθρωπον, ὅστις μοὶ ἐδιηγεῖτο τὰ ἄνω, ὅτι ὁ κύριός των εἶχε πρῶτον μετ' αὐτοῦ πολλοὺς ἀνθρώπους, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς μετέπειτα εἶχον ἐγκαταλείψει αὐτόν.

Αὐτοῦ τοῦ 13. — Σήμερον κιρβάνιον ἐφθασεν ἐκ τῆς παραλίας, φέρον τὴν εἶδῃσιν ὅτι ὁ William L. Farquhar, τὸν ὁποῖον εἶχον ἀφήσει ἀσθενῇ ἐν Μπουάπουα τῆς Οὐσαγάρας καὶ ὁ μάγειρός αὐτοῦ ἀπέθανον. Κατὰ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας τὸ κιρβάνιον τοῦτο μοὶ ἔδωκεν, ὁ Farquhar ἀπέθανε μετὰ τινας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐν Οὐγογόης εἰσόδου μου, ὁ δὲ μάγειρός αὐτοῦ μετὰ τινας ἑβδομάδας. Ἀκούσας ταῦτα ἀμέσως ἔβαλον κατὰ νοῦν τὴν ἐκδίχησιν. Ἐπίστευον ὅτι ὁ Λεύκολος μὲ ἠπάτησε, δηλητηριάσας ἢ δολοφονήσας αὐτόν δι' ἄλλου τρόπου· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος, ὅστις μοὶ εἶχε φέρει τὴν εἶδῃσιν ταύτην, μ' ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ Farquhar καταβλήθεις ὑπὸ τῆς φρικώδους αὐτοῦ ἀσθενείας ἀπέθανε· ἡ πληροφορία αὕτη ἀπесκορβάκισεν ὅλο-

τελῶς τοῦ νοός μου τὴν ὑπόνοιαν ταύτην. Καθ' ὅσον ἡδυνήθη νὰ ἐννοήσω, ὁ Farquhar εἶχεν εἰπεῖ πρὸς τὸν Λεύκολον ὅτι ἦτο καλὰ καὶ ἡδύνατο νὰ προχωρήσῃ· ἀλλ' ἐπιστρέψας ὀπίσω ἀπέθανεν. Πρὸς τούτοις μοὶ εἶπον ὅτι οἱ Οὐασαγάρας—οἵτινες πάντοτε κατέχονται ὑπὸ προλήψεων πρὸς τοὺς νεκροὺς—διέταξαν τὸν Ζάκον νὰ ἐκβάλῃ τὸ πτώμα τοῦ χωρίου καὶ νὰ ἐνταφιάσῃ αὐτό· ὁ δὲ Ζάκος, μὴ ὦν ἱκανὸς νὰ φέρῃ τοῦτο ἐπὶ τῶν ὤμων του, ἔδωσε τὸ πτώμα καὶ σύρων αὐτὸ ἔφθασεν ἐντὸς δάσους, ἔνθα ἐγκατέλειψεν αὐτὸ γεγυμνωμένον, ἄταφον καὶ ἀκλαυστον, χωρὶς νὰ ρίψῃ ποσῶς ἐπ' αὐτοῦ οὐδ' ὀλίγον χοῦν, οὐδ' ἄλλο τι. Τὴν νύκτα ἐκείνην ἔκαμον τὴν ἐξῆς παρατήρησιν πρὸς τὸν σύντροφόν μου : — «Shaw, εἶπον αὐτῷ, εἰς ἐξ ἡμῶν ἀπέθανε· βλέπεις εἰς ποίαν κατάστασιν φέρει τὸν ἄνθρωπον ὁ κακὸς βίος ; δύο ἐμείναμεν λευκοὶ εἰς τὴν χώραν ταύτην· ὁ σύντροφός μας Farquhar ἀπέθανε ! τίς ἄραγε ἐξ ἡμῶν πρῶτος θ' ἀκολουθήσῃ αὐτόν ; »

Αὐτοῦ τοῦ 14. — Ἐγραψα μερικὰς ἐπιστολάς εἰς Ζαγγιβάρην. Τὴν τελευταίαν νύκτα ὁ Shaw εἶχε προσβληθῇ σφοδρῶς ὑπὸ πυρετοῦ ἢ ὑπὸ ἐτέρας τινὸς ἀσθενείας, τῆς ὁποίας ἡ φύσις μοὶ εἶνε ἄγνωστος· εἶμαι ὁμως βέβαιος ὅτι δὲν εἶνε πυρετός· ὑποθέτω ὅτι εἶναι φοβερὰ προσβολὴ ἀφροδισίου τινὸς νόσου· δὲν ἔχω ἱατρικὰ διὰ τοιαύτας ἀσθενείας· ὅπως προμηθευθῶ τοιαῦτα, ἐπεμψα τρεῖς στρατιώτας εἰς Ζαγγιβάρην ὑποσχεθεὶς αὐτοῖς ὅτι ἂν ὑπάγῳσιν ὀγλίγωρα θέλω δώσει εἰς ἕκαστον 50 ἀμερ. τάλληρα.

Αὐτοῦ τοῦ 19 Σάββατον. — Οἱ στρατιῶται μου ἐργάζονται εἰς κατασκευὴν ὀρμαθῶν ἐξ ὑαλίνων κόκκων. Ὁ Shaw μένει εἰσέτι ἐπὶ τῆς κλίνης του. Πληροφορούμεθα ὅτι ὁ Μιράμβος ἔρχεται εἰς Οὐνιανουεμβέ. Ἀπόσπασμα Ἀράβων μετὰ τῶν δούλων αὐτῶν ἀναχωροῦσι σήμερον, ὅπως λάβωσιν ὑπὸ τὴν κατοχὴν των τὴν πυρίτιδα, τὴν ὁποίαν ὁ φοβερὸς Σέχ Σαῦδ μὲν Σαλήμ, ὁ πρῶτος ἀρχηγὸς τῶν Ἀραβικῶν ἀποικιῶν, εἶχεν ἀφήσει εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο.

Αὐτοῦ τοῦ 21 Δευτέρα.—Ὁ Shaw ἀσθενεῖ εἰσέτι. Ἐκατὸν φοῦνδα ὑαλίνων κόκκων ἔγειναν ὀρμαθόν. Οἱ Ἀραβες ἐτοιμάζουσιν ἐτέραν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Μιράμβου. Ἡ πρὸς Οὐνιανουεμβέ ἔλευσις τοῦ Μιράμβου δια-

ψεύδεται σήμερον τὴν πρώτην ὑπὸ τοῦ Σαῦδ μπὶν Σαλήμ.

Α Ὑ Γ Ο Ὑ Σ Τ Ο Υ 22. — Ἐνῷ τὴν πρώτην τῆς σήμερον ἐκάμνομεν ὄρμαθους ἐξ ὑαλίνων κόχκων, περὶ τὴν 10ην II. M. ἀδιάκοποι πυροβολισμοὶ ἠκούσθησαν ἐκ Ταβόρας. Ἀμέσως ἀφήσαμεν τὴν ἐργασίαν καὶ ἐξελθόντες διὰ τῆς ἀντικρυ τῆς Ταβόρας κειμένης μεγάλης θύρας, ἠκούσαμεν μέγαν καὶ ἀδιάκοπον κρότον πυροβόλων· ἀνελθὼν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ τέμβου μου εἶδον διὰ τῆς διόπτρας τὸν καπνὸν τῶν πυροβόλων. Τινὲς τῶν ἀνθρώπων μου, τοὺς ὁποίους εἶχον ἐξαποστείλει, ὅπως πληροφορηθῶμεν τὸ αἶτιον τῶν διηνεκῶν πυροβολισμῶν, ἦλθον ὀπίσω λέγοντες ὅτι ὁ Μιράμβος προσέβαλε τὴν Ταβόραν μετὰ στρατοῦ δύο χιλιάδων καὶ περισσοτέρων ἀνθρώπων, καὶ ὅτι ἑτέρα δύναμις ἐκ χιλίων Οὐατούτας συμμαχησάντων μετ' αὐτοῦ ἐπὶ σκοπῷ λαφυραγωγίας προσβάλλει ἐκ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς τὴν Ταβόραν.

Ἀργότερον τὴν ἡμέραν ἣ περὶ τὴν μεσημβρίαν πορευθέντες εἰς τὸ χαμηλὸν στενόν, δι' οὗ ὤβλεπομεν τὴν Ταβόραν, εἶδομεν τὸ στενὸν τοῦτο πλήρες φυγάδων, οἵτινες ἐκ Ταβόρας ἔδραμον εἰς Κουϊχάραν, ὅπως διαφύγωσιν τὸν θάνατον. Παρ' αὐτῶν ἐμάθομεν τὴν λυπηρὰν ἀγγελίαν ὅτι ὁ ἀνδρεῖος Κάμης μπὶν Ἰπτουλᾶς, ὁ μικρὸς αὐτοῦ προστατευόμενος Κάμης, ὁ Μωχαμέτ μπὶν Ἀπτουλᾶς, ὁ Ἰβραήμ μπὶν Ῥασήδ καὶ ὁ Σαύφ, ὁ υἱὸς τοῦ Σέχ, υἱοῦ τοῦ Νασήβ, ἐφονεύθησαν.

Ἐζήτησα νὰ μοὶ εἰπῶσι λεπτομερῶς τὴν προσβολὴν καὶ τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποίου ἀπέθανον οἱ Ἀραβες οὗτοι· μοὶ εἶπον δὲ τὰ ἑξῆς: πρῶτον ἠκούσθησαν ἔξωθεν πυροβολισμοὶ, τοὺς ὁποίους οἱ ἐν Ταβόρα διαμένοντες ἀκούσαντες ἐνόησαν ἀμέσως ὅτι ὁ ἐχθρὸς προχωρεῖ κατ' αὐτῶν. Ὁ Κάμης μπὶν Ἀπτουλᾶς καὶ τινες τῶν προϋχόντων Ἀράβων, οἵτινες κατὰ τύχην εὐρίσκοντο τὴν ὥραν ἐκείνην εἰς τὸν οἶκόν του, ἀνῆλθον ἐπὶ τῆς στέγης τοῦ τέμπου του καὶ διὰ τοῦ τηλεσκοπίου παρετήρησαν τὰ μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων ἠκούοντο οἱ πυροβολισμοί. Πρὸς μέγαν αὐτοῦ θαυμασμόν ὁ Κάμης μπὶν Ἀπτουλᾶς εἶδε τὴν περίξ τῆς Ταβόρας πεδιάδα βρίθουσαν ἀγρίων ἐχθρῶν γιγαντιαίοις βήμασι προχωρούντων, καὶ εἰς δύο μιλίων ἀπόστασιν πλησίον τοῦ Καζίμου σκηνὴν τοῦ Μιράμβου, τὴν ὁποίαν ἀμέ-

σως ἐγνώρισε· καθότι οἱ Ἀραβες τῆς Ταβόρας εἶχον δωρήσει αὐτὴν πρὸς τὸν ἀρχηγόν, ὅτε αἱ μετ' αὐτοῦ σχέσεις των ἦσαν καλαί.

Ὁ Κάμης μὲν Ἀπτουλλᾶς κατελθὼν τῆς στέγης εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν του λέγων : — « Ἀγωμεν εἰς προὔπαντήσιν αὐτοῦ. Ὅπλισθῆτε, φίλοι μου καὶ ἔλθετε μετ' ἐμοῦ ». Οἱ φίλοι του συνεβούλευον αὐτόν νὰ μὴ ἐξέλθῃ τοῦ τέμπου του, λέγοντες ὅτι, ἐνόσω ἕκαστος Ἀραψ μὲν ἐν τῷ τέμπῳ του, οἱ Ρούγα-Ρούγα καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν Οὐατούτας δὲν δύνανται νὰ βλάβωσιν αὐτοὺς τόσον πολὺ. Ὁ Κάμης ὅμως μετὰ μεγάλης ἀνυπομονησίας ἀνέκραξεν : — « Μᾶς συμβουλεύετε νὰ μείνωμεν εἰς τὰ τέμπα μας καὶ νὰ φοβηθῶμεν αὐτόν τὸν Μσένσον ; Τίς ἔρχεται μετ' ἐμοῦ ; » Ὁ μικρὸς αὐτοῦ προστατευόμενος Κάμης, υἱὸς ἀποθανόντος τινὸς φίλου τοῦ Κάμη μὲν Ἀπτουλλᾶ, ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν νὰ ὑπάγῃ μετ' αὐτοῦ. Ὁ Μωχαμέτ μὲν Ἀπτουλλᾶς, ὁ Ἰβραῖμ μὲν Ῥασήδ καὶ ὁ Σαῦφ, υἱὸς τοῦ Σαῦδ, νέοι Ἀραβες καλῶν οἰκογενειῶν, σεμνυνόμενοι ἐπὶ τῇ φιλίᾳ, ἣν ἐδείκνυνεν αὐτοῖς ὁ εὐγενὴς καὶ ἀνδρεῖος Κάμης, ἀμέσως ἠγέρθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ ὅτι θὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν. Ἀμέσως λοιπὸν ὁ Κάμης ὀπλίσας ὀγδοήκοντα δούλους αὐτοῦ, παρὰ τὰς συμβουλὰς τῶν φρονίμων φίλων του, ἐξῆλθε τῆς Ταβόρας καὶ ταχέως ἐπλησίασε τὰς τάξεις τοῦ πανούργου καὶ ἀποφασιστικοῦ Μιράμβου. Ὁ ἀρχηγὸς οὗτος, ἰδὼν τοὺς Ἀραβας προχωροῦντας κατ' αὐτοῦ, ἀμέσως διέταξε βραδείαν ὀπισθοχώρησιν. Ὁ Κάμης, νομίσας ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐφοβήθησαν καὶ ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ πανούργου Μιράμβου, ὥρμησεν ὀπισθεν αὐτῶν μετὰ τῶν φίλων του· ἀλλ' αἰφνης ὁ Μιράμβος διέταξε τοὺς ἀνθρώπους του νὰ ἐφορμήσωσι κατ' αὐτῶν διὰ μιᾶς· τοῦτο ἰδόντες οἱ δούλοι τοῦ Κάμη καὶ φοβηθέντες μὴ φονευθῶσι πάντες ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν ἀφήσαντες τὸν αὐθέντην αὐτῶν νὰ ὑποστῇ τὸν θάνατον, ὅστις ἦτον ἀναπόφευκτος. Οἱ ἄγριοι περιεκύχλωσαν τοὺς πέντε εὐγενεῖς Ἀραβας, καὶ, μολονότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔπесαν ὑπὸ τῶν πυροβόλων αὐτῶν, ἐξηκολούθουν νὰ πυροβολῶσι κατὰ τῶν πέντε μαχητῶν, μέχρις ὅτου ὁ Κάμης μὲν Ἀπτουλλᾶς ἐκτυπήθη κατὰ τὴν κνήμην ὑπὸ σφαίρας· ἀμέσως οὗτος ἔκλινε τὸ γόνυ καὶ εἶδε τὴν φυγὴν τῶν δούλων του· καίτοι ὅμως πληγωμένος,

ἐξηκολούθει νὰ πυροβολῇ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' ἀμέσως μετὰ ταῦτα φονικὴ βολὴς διεπέρασε τὴν καρδίαν αὐτοῦ· ὁ δυστυχὴς ἔπεσε νεκρός· ὁ μικρὸς Κάμης ἰδὼν τὸν θάνατον τοῦ θετοῦ αὐτοῦ πατρὸς ἀνέκραξεν: — «ὁ πατήρ μου Κάμης ἀπέθανε· θ' ἀποθάνω μετ' αὐτοῦ», καὶ ἐξηκολούθει νὰ πλήττει τοὺς ἐχθροὺς μεχριστοῦ καὶ οὗτος ὑπὸ φονικῆς βολίδος πληγείς ἐξέπνευσεν· ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν ἐκ τῶν πέντε Ἀράβων οὐδεὶς ὑπῆρχεν ἐν τῇ ζωῇ.

Ἀργότερον τὴν νύκτα ἐμάθομεν περισσότερα περὶ τῆς τραγικῆς ταύτης σκηνῆς· ἐπληροφορήθη παρ' ἐκείνων, οἵτινες εἶχον ἰδεῖ τὰ πτώματα, ὅτι τὸ πτώμα τοῦ Κάμη μπὶν Ἀπτουλλᾶ, τοῦ ὠραίου, εὐγενοῦς, ἀνδρείου καὶ φιλόφρονος ἐκείνου ἀνδρός, εὐρέθη ἐν κακίστῃ καταστάσει· τὸ δέρμα τοῦ προσώπου του, τὸ γένειον καὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ προσώπου, τὸ πρόσθιον μέρος τῆς ῥινός, τὸ ὑπογάστριον, τὰ γεννητικὰ μόρια, οἱ πόδες καὶ διάφορα ἄλλα μέλη ἔλειπον τοῦ σώματος ἀποκοπέντα ὑπὸ τῶν ἀγρίων συμμάχων τοῦ Μιράμβου· εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν εὐρέθησαν τὰ πτώματα τῶν πεσόντων φίλων του καὶ τοῦ θετοῦ υἱοῦ του. Οἱ Οὐαγάγγα ἢ ἱατροὶ εἶχον λάβει τὸ χρέας καὶ τὸ δέρμα πρὸς κατασκευὴν ἱατρικοῦ, τὸ ὅποιον πίνουνσιν οἱ μαχηταὶ ὡς προφυλακτικὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν εἰς τὰς μάχας· πιστεύουσιν ὅτι τοῦτο καθιστᾷ αὐτοὺς ἰσχυροτέρους κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν· τὸ φάρμακον τοῦτο μιγνύεται μετὰ τοῦ οὐγάλι καὶ τοῦ ὀρυζίου καὶ τοιοῦτοτρόπως πίνουνσιν αὐτό, πλήρη ἔχοντες πεποίθησιν εἰς τὴν δραστηκότητα αὐτοῦ, παραδεχόμενοι πρὸς τούτοις ὅτι οὐδενὸς εἶδους σφαῖρα ἢ βέλος δύναται νὰ βλάψῃ αὐτούς.

Θλιβερωτάτην σκηνὴν παρίστα ἡ Ταβόρα καιομένη· αἱ φλόγες αὐτῆς ἐφαίνοντο ἀπὸ Κουϊχάραν, ἐν τῇ ὁποίᾳ προσέτρεχον οἱ ἐκ Ταβόρας φυγάδες κατὰ πλήθη.

Παρατήρησα ὅτι οἱ ἄνθρωποί μου ἴσταντο περὶ ἐμὲ καὶ ἦσαν διατεθειμένοι νὰ μὲ προστατεύσωσιν· ἀμέσως λοιπὸν ἤρχισα νὰ προπαρασκευάζωμαι καὶ ν' ἀνοίγω ὅπας εἰς τοὺς ἰσχυροὺς τοίχους τοῦ τέμπου μου, διὰ τῶν ὁποίων νὰ δύναμαι νὰ προσβάλλω τὸν ἐχθρὸν ἀνενοχλήτως καὶ νὰ ὑπερασπίζω τὴν ζωὴν μου· τὸ ἔργον τοῦτο ἐτελείωσεν ἀμέσως, καὶ πάντες παρεδέχθησαν αὐτό ὡς τὸ καλλίτερον πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ τέμπου μου μέσον· οἱ ἄνθρωποί μου

ιδόντες τὰς προπαρασκευὰς ταύτας ἔλαβον μέγα θάρρος, καὶ πολλοὶ Οὐαγγουᾶνες φυγάδες ἐκ Ταβόρας μετὰ τῶν πυροβόλων εἰς χεῖρας ἐζήτησαν παρ' ἐμοῦ τὴν ἄδειαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ τέμπον μου, ὅπως παρευρεθῶσιν εἰς τὴν ἄμυναν ταύτην. Πρὸς τούτοις καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Λιβιγιστῶνος συνηθροίσθησαν· τοῦτο ὅμως ἀφοῦ τοὺς προσεκάλεσα, εἰπὼν αὐτοῖς ὅτι ὀφείλουσι νὰ προφυλάξωσι τὰ ἐμπορεύματα τοῦ κυρίου των ἐκ τῆς ὁρμῆς τοῦ Μιράμβου· τὴν νύκτα εἶχον ἑκατὸν πεντήκοντα ὠπλισμένους ἄνδρας ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ τέμπου μου· ἀπόφασιν εἶχομεν σταθερὰν νὰ ὑπερασπισθῶμεν μέχρι τελευταίας πνοῆς· ἀνεμένομεν τὴν προσβολὴν, ὅπως ἀρχίσωμεν τὴν ἄμυναν. Ὁ Μιράμβος ἀπειλεῖ ὅτι τὴν ἐπαύριον θέλει ἔλθει εἰς Κουϊχάραν. Ἐλπίζω εἰς τὸν Θεὸν ὅτι θέλει πράξει τοῦτο· ἀρκεῖ μόνον νὰ πλησιάσῃ εἰς Κουϊχάραν κατ' ἀπόστασιν βολῆς Ἀμερικανικοῦ πυροβόλου· εἰμὶ βέβαιος ὅτι αἱ Ἀμερικανικαὶ βολίδες θέλουσι δείξει τὰς ἀρετὰς των.

Α Ὑ Γ Ο Ὑ Σ Τ Ο Υ 23.— Τὴν ἡμέραν ταύτην διήλθομεν ἐν μεγίστῃ ἀνησυχίᾳ εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Κουϊχάρας· δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τὰ βλέμματα ἡμῶν ἦσαν ἐστραμμένα εἰς Ταβόραν. Εἶπον ἡμῖν ὅτι τρία μόνον τέμπα ἔμειναν σῶα· καθότι ταῦτα ἀντέστησαν καρτερικῶς κατὰ τῆς ὁρμῆς τῶν ἐχθρῶν. Ἡ οἰκία τοῦ Ἀβὴδ μπὶν Σουλεϊμάν κατεστράφη καὶ ἐλεφαντόδοντες ὑπὲρ τοὺς διακοσίους ἀνήκοντες αὐτῷ περιῆλθον εἰς χεῖρας τοῦ Ἀφρικανοῦ Βοναπάρτου. Τὸ ἐν Κουϊχάρα τέμπον μου ἦτο προπαρασκευασμένον πρὸς ἄμυναν· ἀπόφασιν εἶχον νὰ ὑπερασπίσω αὐτὸ καθόσον τὸ κτίριον καὶ τὰ πρὸς ἄμυναν μέσα μοι ἐπέτρεπον. Ἐξῴθεν τὸ τέμπον μου περιεστοιχίζετο ὑπὸ τάφρων, καὶ πᾶσαι αἱ καλύβαι τῶν ἐγγχωρίων, αἱ κωλύουσαι τὴν θέαν, ἐκρημνίσθησαν, πάντα τὰ δένδρα καὶ οἱ θάμνοι ὀπισθεν τῶν ὁποίων ἡδύνατο νὰ κρυβῇ ὁ ἐχθρὸς ἀπεκόπησαν· τρόφιμα καὶ ὕδωρ εἶχον ἐν τῷ τέμπῳ δι' ἕξ ἡμέρας, πολεμεφόδια διὰ δύο ἐβδομάδας· χωρὶς δὲ νὰ καυχηθῶ, νομίζω ὅτι δέκα χιλιάδες Ἀφρικανῶν δὲν ἀρκοῦσιν ὅπως κυριεύσωσιν αὐτὸ, ἐνῶ τετρακόσιοι ἢ πεντακόσιοι Εὐρωπαῖοι δύνανται εὐκόλως νὰ ἐπιτύχωσι τοῦτο ἄνευ τηλεβόλου, μετὰ τοῦ ὁποίου πεντήκοντα μόνον Εὐρωπαῖοι δύνανται νὰ κυριεύσωσιν αὐτό. Τὰ τείχη ἔχουσι πάχος τριῶν ποδῶν, τὰ δωμάτια εὐρίσκονται

ἐντὸς ἀλλήλων, εἰς τρόπον ὥστε σῶμα ἀπηλπισμένων ἀνθρώπων δύναται νὰ πολεμῇ μεχριστοῦ κυριευθῇ τὸ ὕστατον δωμάτιον.

Οἱ γείτονές μου Ἀραβες προσποιοῦνται τοὺς ἀνδρείους· φαίνονται ὅμως ὅτι εἶναι ἄνθρωποι ἀπηλπισμένοι· εἶχον ἀκούσει ὅτι οἱ Ἀραβες τῆς Κουϊχάρας σκοπεύουσιν νὰ φύγωσιν ὁμοῦ διὰ τὴν παραλίαν καὶ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν χώραν των εἰς χεῖρας τοῦ Μιράμβου, ἃν οὗτος τέλος ἤθελε μείνει ἀπόλυτος ἄρχων ἐν Ταβόρα. Ἄν τὰ ἀδόξενα ταῦτα ἐπαληθεύσωσιν, ἡ θέσις μου γίνεται κακίστη. Ὅπως δὴποτε, ἃν ἐπὶ τέλους μ' ἐγκαταλείψωσιν, ὁ Μιράμβος δὲν θέλει λάβει τὸ παραμικρὸν ἀπὸ τὰς ἀποσκευάς μου, οὐδὲ ἀπὸ τὰς ἀποσκευὰς τοῦ Λιβιγκιστῶνος, καθότι ἀπόφασιν ἔχω σταθερὰν νὰ καύσω τὴν οἰκίαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ περιεχόμενα. Τότε ὅμως τί θὰ γείνη ὁ Shaw; Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τίς θέλει κομίσαι αὐτόν; βεβαίως οὐδεὶς θέλει πράξει τοῦτο.

Αὐτοῦ 24. — Ἡ ἀμερικανικὴ σημαία εἰσέτι κυματίζει ἄνωθεν τῆς οἰκίας μου καὶ οἱ Ἀραβες μένουσιν εἰσέτι ἐν Οὐνυαννεμβέ.

Τὴν 10ην ὥραν Π. Μ. πρεσβευτῆς ἐλθὼν ἐκ Ταβόρας ἠρώτησεν ἡμᾶς ἃν εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ βοηθήσωμεν αὐτοὺς κατὰ τοῦ Μιράμβου· ἐπεθύμουν πολὺ νὰ ὑπάγω εἰς βοήθειαν αὐτῶν, συλλογισθεὶς ὅμως τὰ ἐπακόλουθα ἠρώτησα ἑμαυτόν: — «Ποῖον ἐκ τῶν δύο εἶνε φρονιμώτερον; νὰ ὑπάγω; τί ἤθελον γίνεαι οἱ ἄνθρωποί μου ἃν ἐφονευόμην; Ἄρα γε, ἅμα ἀκούσωσιν ὅτι προτίθεμαι νὰ πράξω τοῦτο, θὰ μὲ ἀκολουθήσωσιν ἢ θὰ μ' ἐγκαταλείψωσιν; Ἄν ἐπὶ τέλους ὑποστῶ τὴν αὐτὴν μοῖραν τοῦ Κάμη μπὶν Ἀπτουλᾶ;» Εἶπον λοιπὸν πρὸς τὸν πρεσβευτὴν αὐτῶν ὅτι δὲν εἶμαι ποσῶς διατεθειμένος νὰ ὑπάγω εἰς βοήθειάν των, ἀλλ' ὅτι συμβουλεύω αὐτοὺς νὰ κλεισθῶσιν ἐντὸς τῶν τέμπων των καὶ νὰ μὴ θέλωσι ν' ἀντιπαραταχθῶσι κατὰ τοῦ μεγάλου στρατοῦ τοῦ Μιράμβου, πρὸς τούτοις ὅτι ἤθελον εὐχαριστηθῇ παρὰ πολὺ, ἃν ἡδύναντο νὰ προτρέψωσιν αὐτόν νὰ ἔλθῃ εἰς Κουϊχάραν, ἀπὸ τῆς ὁποίας εἶχον σκοπὸν νὰ ἐκβάλω αὐτόν κακῶς ἔχοντα.

Λέγουσιν ὅτι ὁ Μιράμβος καὶ ὁ πρῶτος αὐτοῦ ἀξιωματικὸς φέρουσι σκιάδια ἄνω τῆς κεφαλῆς αὐτῶν, καὶ ὅτι αὐ-

τὸς ὁ ἴδιος ἔχει μακρὰν κόμην καὶ γενειάδα ὡς Οὐνυαμουέζος παγαζίς. Διέταξα λοιπὸν ἵνα, ἂν οὗτος ἔλθῃ καθ' ἡμῶν, — αἱ βολίδες ρίπτονται κατὰ τῶν φερόντων σκιάδια, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θὰ φονευθῇ ὁ Μιράμβος ὑπὸ βολίδος τινός. Πάντες μὲ προέτρεπον νὰ κατασκευάσω βολίδα ἐξ ἀργύρου, ἀλλὰ δὲν εἶχον μετ' ἐμοῦ ἀργυρον· ἂν εἶχον χρυσὸν καὶ εὐρίσκετό τις ὁ ὁποῖος νὰ μὲ βεβαιώσῃ ὅτι ὁ Μιράμβος θέλει φονευθῇ ὑπὸ ταύτης, ἀμέσως ἤθελον κατασκευάσει χρυσὴν βολίδα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ μου.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐξῆλθον πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Σέχμπιν Νασήβ, ἀφήσας ἐν τῷ τέμπῳ μου περὶ τοὺς ἑκατὸν ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους διέταξα νὰ φυλάττωσι καλῶς κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου. Ὁ γέρων οὗτος ἀνὴρ εἶνε φιλόσοφος· δύναταί τις νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸν διδάκτορα τῆς ἐλαφρᾶς φιλοσοφίας. Εἶνε ἀποφθεγματικὸς, λακωνικὸς εἰς τὰς ἐκφράσεις του, ἀγαπᾷ εἰς ἄκρον τὰς βλασφημίας, καὶ ἔχει χαρακτῆρα φρονίμου ἀνδρός· ἐν τούτοις ἐξεπλάγην ἰδὼν τὴν ἀπελπισίαν ἐν τῇ ὁποίᾳ εὐρίσκετο ὁ ἀνὴρ οὗτος· αἱ βλασφημίαι ἔλειπον τοῦ στόματος αὐτοῦ· ἡ φιλοσοφία του δὲν ἠδύνατο νὰ μετρίῃ τὸς φόβους του· εἰς οὐδὲν ἐχρησίμευεν αὐτῷ. Ἦκουε τοὺς λόγους μου ὡς ἀνθρώπος ἐκπνέων καὶ οὐχὶ ὡς ἀνὴρ ἔχων τὰ μέσα καὶ δυνάμενος νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸν καὶ νὰ προσβάλλῃ ἐν ταύτῳ τὸν ἐχθρόν.

Ἐπλήρωσα τὸ πυροβόλον αὐτοῦ καὶ συνεβούλευσα αὐτὸν νὰ μὴ πυροβολήσῃ, παρ' ὅταν ὁ ἐχθρὸς φθάσῃ εἰς τὴν θύραν τοῦ οἴκου του.

Περὶ τὴν 4ην Μ. Μ. ἤκουσα ὅτι ὁ Μιράμβος ἐπορεύθη εἰς Καζίμον, κείμενον εἰς ἀπόστασιν δύο μιλίων πρὸς βορρᾶν τῆς Ταβόρας.

Αὐγούστου 26.—Οἱ Ἀραβες ἐξῆλθον τὴν πρωίαν, ὅπως προσβάλωσι τὸ χωρίον Καζίμον· ἀλλ' ὕστερον ἀπεμακρύνθησαν, καθότι ὁ Μιράμβος ἐζήτησε παρ' αὐτῶν μιᾶς ἡμέρας ἀνακωχὴν, ὅπως φάγῃ τοὺς βόας τοὺς ὁποίους εἶχε κλέψει παρ' αὐτῶν, μετὰ προπετείας εἰπὼν αὐτοῖς νὰ ἔλθωσιν τὴν πρωίαν τῆς αὔριον ὅπως ἐξοντώσῃ αὐτοὺς ὀλοσχερῶς.

Ἡ Κουιχάρα εἶνε ἥσυχος· φυγάδες δὲν προσέρχονται

πλέον ἐκ Ταβόρας· ὁ φόβος καὶ ἡ ἀπελπισία αὐτῶν ἐμετριάσθη.

Αὐτοῦ τοῦ 27.—Ὁ Μιράμβος εἶχεν ὑποχωρήσει τὴν νύκτα· ὅτε δὲ οἱ Ἀραβες ἐπορεύθησαν μετὰ στρατοῦ, ὅπως προσβάλωσι τὸ χωρίον τοῦτο, οὐδένα εὔρον ἐν αὐτῷ.

Οἱ Ἀραβες συγκροτοῦσι πολεμικὰ συμβούλια, ἐν τοῖς ὁποίοις λόγους μόνον ἡδύνατό τις ν' ἀκούσῃ ἄνευ ἔργων. Τινὲς αὐτῶν ἐξέφρασαν τὴν ιδέαν νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν βορείων Οὐατούτας, ἀλλ' ὁ Μιράμβος εὕρισκετο ἐμπροσθεν αὐτῶν· ἐπρότειναν νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν χώραν τοῦ Μιράμβου διὰ δευτέραν φοράν· ἀλλ' ὁ Μιράμβος εἶχεν εἰσβάλλει εἰς Οὐνυαννεμβὲ φέρων τὸ πῦρ καὶ τὴν μάχαιραν, φονεύσας πολλοὺς ἀνθρώπους, καὶ μάλιστα τοὺς εὐγενεστέρους αὐτῶν.

Οἱ Ἀραβες καταναλίσκουσι τὸν καιρὸν αὐτῶν εἰς συμβούλια, ἐνῷ αἱ ὁδοί, αἱ ἄγουσαι εἰς Οὐζιζί καὶ Καραγουάχαν εἶνε ὀλοτελῶς κεκλεισμέναι· πολλοὶ τῶν Ἀράβων τῶν ἐχόντων ἐπιβρόχην λέγουσι νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Ζαγγιβάρην, διότι «ἡ Οὐνυαννεμβὲ κατεστράφη». Δὲν θεωρῶ πλέον αὐτοὺς ἀξίους ὑπολήψεως.

Βλέπων ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ προμηθευθῶ Οὐανυαμουέζους φορεῖς, ἤρχισα νὰ μισθώνω φυγάδας Οὐαγγουᾶνας, διαμένοντας ἐν Οὐνυαννεμβὲ, δι' Οὐζιζί, ὑποσχόμενος αὐτοῖς τριπλάσιον μισθόν· ἡ ἐπιτυχία δὲν ἦτο πλήρης· προσέφερα εἰς ἕκαστον τριακόσια δότι, ἐνῷ ὁ συνήθης μισθὸς τοῦ φορέως ἀπὸ Οὐνυαννεμβὲ μέχρις Οὐζιζί ἀνέρχεται ἀπὸ πέντε μέχρι δέκα τὸ πολὺ δότι. Χρειάζομαι πενήτηκοντα ἀνθρώπους. Σκοπεύω ν' ἀφήσω ἐνταῦθα ἐξήκοντα ἢ ἑβδομήκοντα φορτία καὶ ἀνθρώπους πρὸς φύλαξιν αὐτῶν· ἀπεφάσισα νὰ ἀφήσω πρὸς τοῦτοις πάσας τὰς ἀτομικὰς μου ἀποσκευὰς ἐκτὸς ἐνὸς μικροῦ δισακχίου.

Αὐτοῦ τοῦ 28.—Σήμερον οὐδεμία ὑπάρχει εἰδήσις περὶ τοῦ Μιράμβου· ὁ Shaw ἀνέλαβε πάλιν καὶ εὕρισκεται ἐν ὕγείᾳ.

Ὁ Σέχ μπὶν Νασήβ μὲ ἐπεσκέφθη σήμερον, ἀλλ' ὅσα μοι εἶπεν ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἐλαφρὰν φιλοσοφίαν καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο.

Ἀπεφάσισα νὰ πέμψω πρὸ ἐμοῦ μικρὸν κερθάνιον εἰς Οὐζιζί· μελετήσας τὴν γεωγραφίαν τῆς χώρας εὔρον ὅτι

τὸ κιρβάνιον τοῦτο δύναται νὰ φθάσῃ ἐκεῖ τρεπόμενον τὴν νότιον ὁδὸν διὰ Οὐκονόγγου καὶ Οὐκαουένδης· τὴν ἀπόφασιν ταύτην διεκοίνωσα τὴν νύκτα ταύτην πρὸς τὸν Σέχ μπὶν Νασήβ.

Α Ὑ Γ Ο Ὑ Σ Τ Ο Υ 29. — Ὁ Shaw ἠγέρθη σήμερον νὰ ἐργασθῇ ὀλίγον· φεῦ! πάντα τὰ σχέδιά μου ἐματαιώθησαν· ἀναχωρήσας ἐκ Ζαγγιβάρης ἐσκόπευον νὰ διέλθω τὴν λίμνην τῆς Βικτωρίας Νυάνζας διὰ λέμβου καὶ ἐκεῖθεν νὰ κατέλθω εἰς τὸν Νεῖλον· τοῦ σχεδίου τούτου μὲ ἀπέτρεψεν ὁ πόλεμος, τὸν ὁποῖον εἶχομεν ἐπιχειρήσει κατὰ τοῦ Μιράμβου — τοῦ Μαύρου τούτου Βοναπάρτου. Δύο μῆνες κατηναλώσαμεν ἤδη ἐνταῦθα· τοσοῦτος χρόνος ἐχρειάσθη, ὅπως ἔλθωσιν οἱ Ἀραβες εἰς ἐν τέλος. Συμβουλαὶ ὑπάρχουσιν ἐν ἀφθονίᾳ καὶ λόγοι τόσον πολλοὶ ὥς τὰ ἐν τῇ κοιλάδι ἡμῶν εὐρισκόμενα χόρτα· ἡ σταθερὰ ἀπόφασις ἐλλείπει. Οἱ Ἀραβες πιστεύουσιν ὅτι ἂν μείνωσι, θέλουσι φονευθῇ ὑπὸ τοῦ Μιράμβου. — Ὁ Κάμης μπὶν Ἀπτουλᾶς δὲν ὑπάρχει πλέον! Ποῦ εἶνε οἱ ἕτεροι πολεμισταὶ εἰ ὑπὸ τῶν Οὐαγγουάνων καὶ Οὐανουαμουέζων ᾄδων ὑμνοῦμενοι; Ποῦ εἶνε ὁ ἰσχυρὸς Κιζέζας — ὁ μέγας Ἀπτουλᾶς μπὶν Νασήβ; ποῦ ὁ Σαῦδ, ὁ υἱὸς τοῦ Μαζήδ; ὁ Κιζέζας εἶνε εἰς Ζαγγιβάρην καὶ ὁ Σαῦδ, υἱὸς τοῦ Μαζήδ, εἰς Οὐζιζι, ἀγνοῶν μέχρι τοῦδε ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔπεσε νεκρὸς ἐν τῷ δάσει τοῦ Οὐίλυαγγούρου.

Ἡ ὑγεία τοῦ Shaw βαίνει γιγαντιαίοις βήμασιν ἐπὶ τὰ βελτίω· ἡ ἀτυχία μου ὁμως ἐξακολουθεῖ· δὲν δύναμαι νὰ προμηθευθῶ στρατιώτας· ἀπελπισία ἀρχίζει νὰ μὲ κατακυριεύῃ, καθότι καθημερινῶς ἐμπόδια ἀναφύονται· αἰσθάνομαι ἑαυτὸν ἀνίκανον νὰ ἀναχωρήσω ἐντεῦθεν. Οἱ ἐγγῶριοι εἶνε ἄνθρωποι ὀκνηροὶ, ἀγαπῶσι τὸν ὕπνον καὶ οὐδεμίαν ἐπιδιώκουσιν ἐργασίαν. Οἱ Ἀραβες, οἱ Οὐαγγουᾶνες, οἱ Οὐανουαμουέζοι, πάντες εἶνε ἄνθρωποι τοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος· οὐδόλως φροντίζουν περὶ τοῦ χρόνου, ὅστις παρέρχεται ἀνεπιστρεπτεῖ. Ἡ λέξις α Ὑ Ρ Ι Ο Ν παρ' αὐτοῖς σημαίνει μετὰ ἕνα μῆνα· ἔχων τις νὰ κάμῃ μὲ τοιούτους ἀνθρώπους δυσκόλως δύναται νὰ διαφύγῃ τὴν τρέλαν.

Α Ὑ Γ Ο Ὑ Σ Τ Ο Υ 30. — Ὁ Shaw δὲν θέλει νὰ ἐργασθῇ· δὲν δύναμαι νὰ πείσω αὐτὸν νὰ ἐγερθῇ ὀλίγον· ἐθώπευον

καὶ ἐκολάκευον αὐτόν· ἐμαγεύρευσά δ' ἴδιος μικρὰ καρυ-
κεύματα δι' αὐτόν· ἐν βραχεῖ ὡς νήπιον τὸν μετεχειρίζο-
μην· ἐνῷ δὲ ἐγὼ πράττω τὸ πᾶν καὶ προσπαθῶ νὰ κάμω
τὰ ἀδύνατα δυνατὰ, ὅπως δυνηθῶ καὶ ἀναχωρήσω δι' Οὐζιζι,
ὁ Shaw μὲ παρατηρεῖ ἀσκαρδαμυκτεῖ καὶ οὐδεμίαν προσο-
χὴν δίδει εἰς τοὺς λόγους μου. Πόσον μετεβλήθη ὁ δεξιῶ-
τατος οὗτος καὶ θαρρᾶλέος ἀνὴρ ἀπὸ τῆς ἐκ Ζαγγιβάρης
ἀναχωρήσεως ἡμῶν!

Σήμερον ἐκάθησα παρὰ τὸ πλευρόν αὐτοῦ μὲ τὴν βελό-
νην εἰς χεῖρας ὅπως ἐνθαρρύνω αὐτόν, καὶ διὰ πρώτην φο-
ρὰν εἶπον αὐτῷ τὸν ἀληθὴ καὶ πραγματικὸν σκοπὸν τῆς
ἀποστολῆς μου. Εἶπον αὐτῷ ὅτι οὐδόλως φροντίζω περὶ
τῆς γεωγραφίας τῆς χώρας ὅσον πρὸς εὐρεσίην τοῦ
Λιβιγκστῶνος! Διὰ πρώτην φορὰν σήμερον εἶπον
αὐτῷ τὰ ἑξῆς: — «Τώρα, ἀγαπητέ μοι Shaw, νομίζεις ἴσως
ὅτι ἐγὼ ἐστάλην ἐδῶ ὅπως εὕρω τὸ βάθος τῆς λίμνης
Ταγκανύικας· ἀπόβαλλε αὐτὴν τὴν ἰδέαν· ἔχω ἐντολὴν νὰ
εὕρω τὸν Λιβιγκστῶνα· ἤλθον ἐδῶ ὅπως ἐκτελέσω τὴν ἐν-
τολὴν μου, ὅπως εὕρω τὸν πεπλανημένον Διδάκτορα Λι-
βιγκστῶνα! ἀκούεις; διὰ τοῦτο κάθημαι ἐδῶ· διὰ τοῦτο
μέλλω ν' ἀναχωρήσω, ὅπως εὕρω τὸν Λιβιγκστῶνα! ἀκούεις;
Δὲν βλέπεις τὴν ἐπισημότητα τῆς ἀποστολῆς μου; δὲν σκέ-
πτεσαι ποίαν ἀνταμοιβὴν θὰ λάβῃς παρὰ τοῦ Κου Bennett,
ἂν μὲ βοηθήσῃς εἰς τοῦτο; Εἶμαι βέβαιος, ὅτι, ἂν ποτε μὲ
τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐπιστρέψωμεν εἰς Νέα Νόρκην, οὐ-
δέποτε θέλεις μείνει ἄνευ χρημάτων. Ἐγέρθητι λοιπόν,
περιπάτησον, χρειάζεται θάρρος καὶ ὑπομονή, Shaw· μὴ
ἀπελπίζεσαι οὕτω· δὲν θ' ἀποθάνῃς· περὶ τούτου σὲ βεβαιῶ
ἐγὼ, μὴ φοβῆσαι. Λέγεις ὅτι πάσχεις ὑπὸ πυρετοῦ καὶ
φοβεῖσαι τὸν θάνατον· μὴ φοβῆσαι, σοὶ λέγω· ἐγὼ σοὶ ἐγ-
γυῶμαι ὅτι δὲν θέλεις ἀποθάνει ὑπὸ πυρετοῦ· καθότι ἔχω
ιατρικὸν μετ' ἐμοῦ, ἀρκοῦν νὰ θεραπεύσῃ ὁλόκληρον στρα-
τὸν ἀνθρώπων· ἐγέρθητι, Shaw, ἐγέρθητι!»

Τίποτε! τίποτε! ὠμίλουν εἰς ἄνθρωπον ἄψυχον, μὴ ἔ-
χοντα συναίσθησιν ἑαυτοῦ· οἱ ὀφθαλμοὶ του ἠγείροντο ὀλί-
γον, ἀλλὰ τὸ ἐν αὐτοῖς σπινθηροβολοῦν πῦρ ἐσθέννυτο
ταχέως· ἐνόμιζέ τις ὅτι ἀπέθνησκεν ὁ δυστυχής. Τρόμος
κατέλαβε τὴν καρδίαν μου. Ἠγέρθη ἀμέσως καὶ ἔκαμα
ἐν δυνατὸν punch, ὅπως δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου θέσω τὴν θερ-

μότητα εἰς τὰς φλέβας τοῦ καὶ ἰδὼ ζωὴν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ· ἔθεσα ἐντὸς αὐτοῦ σάκχαριν καὶ ὡά· ἔρριψα δὲ ἐντὸς αὐτοῦ καὶ μικρὰ τεμάχια λειμονίου, καὶ τινα ἀρωματικά! Λαβὼν δὲ τὸ ποτήριον εἰς χεῖράς μου ἐπλησίασα αὐτόν λέγων: — «Shaw, πῖε καὶ λησμόνησον αὐτὰς τὰς παιδαριώδεις ἀδυναμίας σου! μὴ φυσᾷς οὕτως εἰς τὸ πρόσωπόν μοι, νομίζει τις ὅτι ἀποθνήσκεις, ὅτι πνέεις τὰ λοίσθια, ὅτι ἐκπνέεις. Ἄφες πλέον αὐτά· δὲν εἶσαι ἀσθενής, ἀγαπητέ μου, ἀνησυχίαν μόνον αἰσθάνεσαι, δὲν εἶνε οὕτως; Παρατήρησον ἐκεῖ τὸν Σελήμ. Στοιχηματίζω οἷονδῆποτε ποσὸν ὅτι δὲν θ' ἀποθάνῃ οὗτος· ὅτι θὰ φέρω αὐτόν ὀπίσω εἰς τοὺς φίλους τοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα! καὶ σὲ ὡσαύτως θέλω φέρεῖ ὀπίσω, ἂν θελήσῃς, ἂν συγκατατεθῇς νὰ μὲ ἀφήσῃς!»!

Τίποτε! τίποτε! ἔπνεεν, ἐφύσα! ἐβαρύνετό τις νὰ τὸν ἀκούῃ! ἐνόμιζέ τις ὅτι ἐκπνέει· ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ ἀσθενής· οὐδεὶς λόγος ἐξήρχετο τῶν χειλέων αὐτοῦ· τὴν ἐπαύριον μόνον μετὰ διηνεκεῖς ἐρωτήσεις μοι εἶπε τὰς ἐξῆς λέξεις: — «Ναί, γνωρίζω ὅλα αὐτὰ τὰ παιγνίδια τοῦ ἄλατος, καὶ ὅταν θέλῃ τις εἰς τὴν θάλασσαν ἡμπορεῖ πολὺ καλὰ νὰ...» καὶ ἔπαυσεν, οὐδὲ λέξιν ἐπρόσθεσεν. Εἶμαι βέβαιος ὅτι μὲ ἡπάτα ὁ ἄνθρωπος οὗτος. Δὲν ἦσαν ταῦτα ἀποτελέσματα διαλείποντος πυρετοῦ! ὄχι! γνωρίζω τὴν ἀσθενεῖαν ταύτην κατὰ βάθος καὶ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι δὲν εἶνε προσβεβλημένος ὑπ' αὐτῆς.

Εἰς ἓν μόνον εἶμαι βέβαιος, τὸ ἐξῆς: — ἂν ἐλάβανον εἰς χεῖρας τὴν μᾶστιγα ἣθελον ἀμέσως ἀποσκορράκισαι τὴν ἀναισθησίαν ταύτην τοῦ σώματος αὐτοῦ!

Σεπτεμβρίου 1.— Σήμερον ἐπεσκέφθην τὸν Τάνην μπὶν Ἀπτουλλᾶν εἰς τὸ ἐν Μαρόρω τέμπον τοῦ μοι εἶπεν ὅτι ὁ Μιράμβος προσβαλὼν τὴν Ταβόραν ἀπώλεσε διακοσίους ἀνθρώπους· ἐνῷ οἱ Ἀραβες ἀπώλεσαν μόνον δέκα τρεῖς ἐλευθέρους, ὀκτὼ δούλους καὶ πέντε Ἀραβας· τρία τέμπα καὶ ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν μικρὰς καλύβας ἐκάησαν· διακόσιοι ὀγδοήκοντα ἐλεφαντόδοντες, ἐξήκοντα δαμάλεις καὶ βούβαλοι περιῆλθον εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ.

Σεπτεμβρίου 3.— Σήμερον ἔλαβον φάκελλον ἐπιστολῶν καὶ ἐφημερίδων, τὸν ὁποῖον μοι ἔπεμψεν ὁ ἐν Ζαγγιβάρῃ Πλοίαρχος Webb. Πόσον εὐχάριστοι ἐπιστολαί!

ἐν αὐταῖς βλέπω ὅτι οἱ ἐν τῇ μεμακρυσμένῃ Ἀμερικῇ φίλοι μου δὲν λησμονοῦσι τὸν φίλον αὐτῶν· πόσον εὐχάριστον εἶνε διὰ τὸν εἰς Ἀφρικὴν περιοδεύοντα νὰ μανθάνῃ εἰδήσεις παρὰ τῶν συμπατριωτῶν του· λαμβάνει θάρρος καὶ ἀνθίσταται μετὰ πλείονος καρτερίας καὶ γενναιότητος κατὰ τῶν κινδύνων.

Ἐπρότεινα πρὸς τὸν Σέχ μπὶν Νασήβ ν' ἀφήσῃ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησίν μου τὸ κιρβάνιον τοῦ Λιθιγχοτῶνος, ὅπως ὀδηγήσω αὐτὸ ταχύτερον εἰς Οὐζιζί· ἀλλ' ὁ ἰσχυρογνώμων οὗτος ἀνὴρ οὐδόλως ἐπείθετο, λέγων μοι ὅτι ὁδεύω πρὸς τὸν θάνατον καὶ ὅτι δὲν θέλω προφθάσει νὰ ἰδῶ τὸν Διδάκτορα.

Σεπτεμβρίου 4.—Ὁ Shaw λέγει ὅτι εἶνε ἐντελῶς καλὰ. Ὁ Σελήμ εὐρίσκεται κλινήρης ὑπὸ πυρετοῦ· ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ ἀριθμὸς τοῦ στρατοῦ μου αὐξάνει, μολονότι μερικοὶ τῶν παλαιῶν μου στρατιωτῶν μ' ἐγκαταλιμπάνουσι· ὁ Οὐμγαρέζας ἐτυφλώθη ὁ Βαρούτης προσεβλήθη ὑπὸ κακῆς εὐφλογίας· ὁ Βιλάλης ὑπὸ παραδόξου τινὸς νόσου, ἣτις ἤρχισε ν' ἀνοίγῃ ὅπισθεν αὐτοῦ πληγὴν μεγάλην· ὁ δὲ Σαδάλας ὑπὸ τῆς μουκουγγούρου.

Σεπτεμβρίου 5.—Ὁ Βαρούτης ἀπέθανε τὴν πρωίαν τῆς σήμερον· ἦτο εἷς τῶν καλλιτέρων μου στρατιωτῶν καὶ εἶχεν ὑπάγει μετὰ τοῦ Σπῆκ εἰς Αἴγυπτον. Ὁ Βαρούτης εἶνε ὁ ἑβδομος τῶν ἀνθρώπων μου, τοὺς ὁποίους ἀπώλεσα ἀπὸ τῆς ἐκ Ζαγγιβάρης ἀναχωρήσεώς μου.

Σήμερον οἱ Ἀραβες ἤρχισαν νὰ μοὶ παριστῶσιν ὑπὸ τὰ μελανώτερα χρώματα τοὺς κινδύνους τῆς χώρας, διὰ τῆς ὁποίας ἔμελλον νὰ διαβῶ. Ἴδου τί μοὶ ἔλεγον περὶ αὐτῆς: —«Αἱ ὁδοὶ εἶνε δύσβαται καὶ ὀλοσχερῶς κεκλεισμέναι· οἱ Ῥοῦγα-Ῥοῦγα εὐρίσκονται εἰς τὰ δάση· οἱ Οὐακονόγγο ἔρχονται ἐκ τῶν νοτίων χωρῶν εἰς βοήθειαν τοῦ Μιράμβου· οἱ Οὐασένσοι εὐρίσκονται εἰς ἐμφύλιον πόλεμον». Οἱ ἄνθρωποί μου ἀκούοντες ταῦτα ἀποθαρρύνονται καὶ πιστεύουσι τοὺς ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ Οὐανουαμουέζων ἐμπνεομένους τούτους φόβους. Ὁ Βομβάης ἀρχίζει νὰ με συμβουλεύῃ ὅτι καλλίτερον εἶνε νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν παρὰλίαν καὶ ν' ἀναδιοργανώσω τὴν ἐκστρατείαν μου.

Ἐνεταφιάσαμεν τὸν Βαρούτην ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν βανανέων, εἰς ἀπόστασιν ὑαρθῶν τινῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ

τέμπου μου. Ὁ τάφος αὐτοῦ εἶχε βάθος τεσσάρων καὶ ἡμίσεως καὶ πλάτος τριῶν ποδῶν. Εἰς τὸ βάθος τῆς μιᾶς αὐτοῦ πλευρᾶς ἠνοιξαμεν στενὸν χάνδακα, ἐντὸς τοῦ οὗ ποίου ἐθέσαμεν τὸ σῶμά του παραπλεύρως μὲ τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τὴν Μέκκαν, ἀφοῦ πρῶτον ἐτυλίξαμεν αὐτὸ μὲ ἐν καὶ ἡμισυ δότι νέου Ἀμερικανικοῦ πανίου. Ἀφοῦ ἐθέσαμεν τὸ σῶμα εἰς τὸν τάφον, κατεσκευάσαμεν διὰ ῥάβδων στέγην, ἄνωθεν τῆς ὁποίας ἐθέσαμεν καναβόπανα, ὅπως μὴ τὸ χῶμα κατακαλύψῃ τὸ σῶμα· μεθ' ὃ ἐπληρώσαμεν τὸν τάφον· οἱ στρατιῶται βλέποντες ταῦτα ἐγέλων μετ' εὐθυμίας. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ τάφου ἐφυτεύσαμεν μικρὸν θάμνον καὶ ἀνοίξαντες διὰ τῆς χειρὸς μικρὰν ὁπὴν ἐχύσαμεν ὀλίγον ὕδωρ, ἵνα μὴ διψᾷ καθ' ὁδὸν—ὡς λέγουσιν—ὁ νεκρὸς πορευόμενος εἰς τὸν Παράδεισον· μεθ' ὃ ἐραντίσαμεν τὸν τάφον μὲ ἀφθονον ὕδωρ θραύσαντες ἐπ' αὐτοῦ τὸ ῥαντιστήριον, τὸ ὁποῖον συνέκειτο ἐκ κολοκύνθης. Μετὰ ταῦτα, οἱ ἄνθρωποί μου εἰπόντες τὸ Ἀραβικὸν Φάτ-χάχ ἀφησαν τὸν τάφον τοῦ νεκροῦ συντρόφου των, ὅπως λησμονήσωσιν αὐτὸν ὀλοτελῶς καὶ διὰ παντός.

Σεπτεμβρίου 7.—Ἀραψ τις ὀνομαζόμενος Μωχάμετ μοι ἐδώρησε σήμερον μικρὸν τινα δοῦλον ὀνομαζόμενον «Νδούγου Μ' χάλι» (ὁ πλοῦτος τοῦ ἀδελφοῦ μου). Τὸ ὄνομα τοῦτο οὐδόλως μοι ἤρεσεν· συνεκάλεσα λοιπὸν πάντας τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ κιρβανίου μου καὶ εἶπον αὐτοῖς νὰ δώσωσι πρὸς τὸν νέον δοῦλον ὄνομα καλλίτερον. Εἰς αὐτῶν ἐπρότεινε νὰ ὀνομασθῇ «Σίμπας» (Λέων)· ἕτερός τις εἶπεν ὅτι τὸ ὄνομα «Γκὸμβ» (Δάμαλις) ἀρμόζει καλλίτερον εἰς τὸν νέον δοῦλον· ἕτερός τις εἶπε νὰ ὀνομασθῇ «Μιράμβος» ὅπερ ἐξήγειρε γέλωτα πολύν. Ὁ Βομβάης ἐφρόνει ὅτι τὸ ὄνομα «Βομβάης Μδόγος» θὰ ἤρμοζε καλλίτερον εἰς τὸ μελανόδερμον τοῦτο μεράκιον. Ὁ Οὐλιμέγγος ὁμως, ἰδὼν τοὺς ζωηροὺς αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς καὶ παρατηρήσας τὴν εὐκίνησίαν καὶ τὴν ὀξύδερκειαν αὐτοῦ, εἶπεν ὅτι τὸ ὄνομα «Κα-λού-λου» ἀρμόζει αὐτῷ καλλίτερον· «διότι» ἐπρόσθεσεν «παρατηρήσατε τοὺς ὀφθαλμοὺς του πῶς ἀστράπτουσι, παρατηρήσατε τὸ σῶμά του, πόσον εἶνε λεπτὸν καὶ εὐστροφον· προσέξατε καλῶς εἰς τὰς κινήσεις του, ἰδεῖτε πόσον εἶνε ταχύς! Ναι, Καλούλου εἶνε τὸ ὄνομα

ὅπερ ἀρμόζει αὐτῶ» — «Ναί, βάνα» εἶπον οἱ λοιποὶ, «ἃς ὀνομασθῇ Καλούλου». Τὸ ὄνομα τοῦτο δίδουσιν οἱ Οὐάσασουα-
χίλιοι εἰς τὸν μικρὸν αἰγαγρον τοῦ εἵδους *perpusilla*.

Ἀμέσως ἔφεραν ὕδωρ ἐντὸς κασσιτερωμένου ἀγγείου· ὁ
Σελήμ, ὅστις ἐπεθύμει νὰ γίνῃ ἀνάδοχος αὐτοῦ, ἐκράτει
τὸν μικρὸν Ἀραβα ἄνω τοῦ ὕδατος. Ἰδὼν τὰς προετοιμα-
σίας ταύτας εἶπον, «ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης ὁ παῖς οὗτος
θὰ ὀνομάζεται Καλούλου, καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ λάβῃ τὸ
ὄνομα τοῦτο παρ' αὐτοῦ» καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ μικρὸς
παῖς, ὁ ὑπὸ τοῦ Μωχάμετ ὡς δῶρον προσενεχθεὶς, ὠνομά-
σθη Καλούλου.

Ὁ ἀριθμὸς τῆς ἐκστρατείας μου αὐξάνει· μέχρι σήμερον
αὕτη ἀποτελεῖται ὑπὸ τῶν ἐπομένων :

- 2 Λευκῶν ἀνθρώπων.
- 1 Ἀραβὸς παιδὸς.
- 1 Ἰνδοῦ.
- 29 Οὐαγγουάνων.
- 1 Παιδὸς ἐκ Λούδας (τῆς Καζέμβης).
- 1 Παιδὸς ἐξ Οὐγάνδας.
- 1 Παιδὸς ἐκ Λιέμβας ἢ Οὐοιέμβας.

Πρὶν ἢ νυκτώσῃ, πυροβολισμοὶ ἠκούσθησαν ἐκ Ταβόρας
ἀλλεπάλληλοι καὶ πολλοί· ἀμέσως πάντες εἶπον ὅτι ὁ ἐχ-
θρὸς ἔρχεται εἰς Κουϊχάραν. Ἐρωτήσαντες ὅμως τὸ αἶτιον
τῶν πυροβολισμῶν τούτων ἐπραΰνημεν. Ὁ Σουλτάνος
Κιτάμβης ἐπορεύθη πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Μχασίουα, Σουλ-
τάνου τῆς Οὐνυανουεμβέ· ἐνεκεν τοῦ ὁποίου οἱ Ἀραβες διὰ
πυροβολισμῶν ἐχαιρέτων τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ ἐν Ταβόρα.

Σεπτεμβρίου 8.— Περὶ τὸ ἑσπέρας ὁ Σέχμπιν
Νασήβ ἔλαβεν ἐπιστολὴν ἀπὸ Ἀραβὰ τινὰ ἐν Μφούτῳ, διὰ
τῆς ὁποίας ἔλεγεν αὐτῷ ὅτι ὁ Μιράμβος βοηθούμενος ὑπὸ
τῶν συμμάχων αὐτοῦ Οὐατούτας προσέβαλε τὸ μέρος ἐ-
κεῖνο· προέτρεπε μάλιστα αὐτὸν νὰ παρακαλέσῃ τοὺς κα-
τοίκους τῆς Κουϊχάρας νὰ ᾔνε ἑτοιμοί, διότι ἂν ὁ Μιράμ-
βος καταστρέψῃ τὸ Μφούτον, θέλει προχωρήσει ἀμέσως
κατ' εὐθείαν εἰς Κουϊχάραν.

Σεπτεμβρίου 9.— Σήμερον ἐμάθομεν ὅτι ὁ Μι-
ράμβος προσβαλὼν χθὲς τὸ Μφούτον ἠττήθη μεγάλως ὑ-
ποστὰς ζημίας. Πρῶτον εἶχεν ἐπιχειρήσει ἑφοδὸν κατὰ
μικροῦ τινος χωρίου, ἥτις ἐπέτυχε· ἐπιχειρήσας ὅμως νὰ

λάβη ἐξ ἐφόδου καὶ τὸ Μφοῦτον, ἀπεκρούσθη μετὰ μεγάλων ἀπωλειῶν· καθότι τρεῖς τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ ἐφονεύθησαν. Ὅπισθοχωρῶν μετὰ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ παρέσχεν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς κατοίκους, οἵτινες ἐξελθόντες καὶ ἀναγκάσαντες αὐτὸν νὰ ὀπισθοχωρήσῃ μέχρι τοῦ δάσους τῆς Οὐμάνδας, συνῆψαν πρὸς αὐτὸν μάχην, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Μιράμβος καταστραφεὶς ἐτράπη ὁ ἴδιος εἰς φυγὴν ἀτίμως καὶ ἀδόξως.

Αἱ κεφαλαὶ τῶν φονευθέντων εἰς τὴν μάχην στρατηγῶν ἐκομίσθησαν εἰς Κουϊκούρην, ἔνθα διαμένει ὁ Μκασίουας.

Σεπτεμβρίου 11. — Ὁ Shaw ἀγαπᾷ πολὺ τὰς φλυαρίας, ἀπέκτησεν εἰς τὸ διάστημα τοῦτο πλείστας ἰδιοτροπίας, ἀρχίζει ῥητορικοὺς λόγους, ἐν οἷς ἐλέγχει τὰς κακίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ πρὸ πάντων τὰς τῶν πλουσίων. Ἐγὼ ὅμως δὲν εἶχον καιρὸν νὰ τὸν ἀκούω· μολονότι οἱ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου φιλιππικοὶ τοῦ ἦσαν ἄξιοι ἀκοῆς.

Συνειθίζει νὰ βυθίζεται εἰς σκέψεις· ἀντὶ νὰ ἔχῃ ἐστραμμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ πρὸς τὸ μέρος τοῦ ὀρίζοντος, βλέπει τὴν πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ γῆν μετὰ βλέμματος λίαν περιέργου· νομίζει τις ὅτι παρατηρεῖ τι εἰς κακὴν θέσιν εὐρισκόμενον καὶ ὅτι προσπαθεῖ ν' ἀνεύρῃ τὸν τρόπον τῆς διορθώσεως αὐτοῦ.

Σήμερον μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ πατὴρ του εἶχε χρηματίσει πλοίαρχος ἐν τῷ Βρεττανικῷ Ναυτικῷ καὶ ὅτι τετράκις ἐπεσκέφθη τὴν Βασίλισσαν Βικτωρίαν· τὸ πρᾶγμα τοῦτο μοὶ ἐφάνη ἀπίστευτον διὰ τὰ ἑξῆς: ὁ ἀνθρωπος οὗτος ἦτο υἱὸς πλοίαρχου ὑπηρετοῦντος ἐν τῷ Ἀγγλικῷ Ναυτικῷ· δὲν ἐγνώριζε νὰ γράψῃ τὸ ὄνομά του ὀρθῶς· πῶς λοιπὸν δύναται τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι τοιοῦτος ἀνθρωπος παβῆρσι-άσθη πρὸς τὴν Βασίλισσαν Βικτωρίαν; ἐξ ἄλλου γνωρίζω ὅτι ἡ Βασιλικὴ Αὐλὴ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ὑπερέχει κατὰ τὴν ἀριστοκρατίαν πάσης ἐν Εὐρώπῃ αὐλῆς.

Ὁργίζεται πρὸς τούτοις κατ' ἐμοῦ, διότι τὸν περιγελῶ· ἐκτὸς τούτου τοσαῦτα λέγει καὶ κραυγάζει, ὥστε μὲ κάμει ν' ἀναθεματίζω τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχον προσλάβει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου ἀνθρωπον τρελλὸν ὡς αὐτόν.

Σεπτεμβρίου 14. — Ὁ Ἀραψ παῖς Σελὴμ κατέχεται ὑπὸ ἐκστάσεως τῶν φρενῶν ἕνεκεν τοῦ πυρετοῦ, ὅστις

ἐξακολουθεῖ νὰ μαστίζῃ αὐτόν· ὁ Shaw εἶνε ἀσθενὴς ἢ προσποιεῖται τοῦτο. Οἱ δύο οὗτοι μοι στοιχίζουσι πολὺ· οὐδεὶς δύναται νὰ πιστεύσῃ πόσον χρόνον δαπανῶ ὑπὲρ αὐτῶν. Ὡς τροφὸς περιποιοῦμαι καὶ νοσηλεύω αὐτούς· οὐδένα ἔχω παρ' ἐμοὶ ὁ ὁποῖος νὰ μὲ βοηθήσῃ εἰς τὸ παραμικρόν. Ἄν δοκιμάσω νὰ διδάξω πρὸς τὸν Ἀβδούλ Καδὴρ τὴν τέχνην τοῦ νὰ μοι ᾔνε χρήσιμος, φοβοῦμαι μὴ πράξῃ ἀνοησίαν τινά, διότι ἡ κεφαλὴ του εἶνε σχεδὸν κατεστραμμένη ὑπὸ τῶν κακῶν καπνῶν τῆς Οὐνυανυεμβέ· ἐν διηνεκεῖ ἀμυχανία περιπλανᾶται εἰς τὰ περίξ τοῦ τέμπου, συντρίβει πινάκια, ρίπτει τῆδε κακεῖσε τὰ καρυκεύματα, τὰ ὁποῖα ἐγὼ αὐτὸς προπαρασκευάζω δι' αὐτούς, καὶ κάμνει πράγματα τὰ ὁποῖα πᾶς εἰς τὴν θέσιν μου εὐρισκόμενος καὶ βλέπων δὲν δύναται νὰ μὴ ὀργισθῇ καὶ ἐκδικηθῇ τὸν ἀνόητον καὶ ἀδιάκριτον τοῦτον ἄνθρωπον. Προσκαλῶ εἰς βοήθειάν μου τὸν Φεράζην, τὸν ὁποῖον πρό τινος εἶχον διορίσει μάγειρον· ἡ πυκνόμαλος αὐτοῦ κεφαλὴ οὐδόλως δύναται νὰ κρίνῃ· εἰς τρόπον ὥστε εἶμαι ἡναγκασμένος νὰ κάμω καὶ τὸν ἀρχιμάγειρον.

Σεπτεμβρίου 15. — Ὁ τρίτος μὴν τῆς ἐν Οὐνυανυεμβέ διαμονῆς μου ἐτελείωσεν ἤδη καὶ εἰσέτι εὐρίσκομαι ἐνταῦθα· ἐλπίζω ὅμως ὅτι θὰ δυνηθῶ ν' ἀναχωρήσω ἐντεῦθεν πρὸ τῆς 23ης τρέχοντος.

Καθ' ὅλην τὴν τελευταίαν νύκτα μέχρι τῆς 9ης ὥρας Π. Μ. τῆς πρωίας τῆς σήμερον, οἱ στρατιῶται ὠρχοῦντο καὶ ἔφαλλον ὑπὲρ τῶν ψυχῶν τῶν ἀποθανόντων συντρόφων των, τῶν ὁποίων τὰ ὀστά νῦν λευκαίνονται ἐν τοῖς δάσειν τοῦ Οὐίλυαγγούρου. Δύο ἢ τρία μεγάλα δοχεῖα πόμπου δὲν ἐξήρκεσαν πρὸς κατάπαυσιν τῆς δίψης, τὴν ὁποίαν παρήγαγεν εἰς αὐτούς ἡ κοπιώδης ἐργασία πρὸς τὴν ὁποίαν ἦσαν δεδομένοι δι' ὅλης τῆς νυκτός· ἔνεκεν τοῦ ὁποίου ἐνωρὶς τὴν πρωίαν μοι ἐζήτησαν ἐν σοῦκκον ὅπως προμηθευθῶσιν ἕτερον δοχεῖον πλήρες τοῦ ἰσχυροῦ τούτου καὶ ἐνδυναμωτικῷ ποτοῦ.

Τὴν ἡμέραν ταύτην διήλθον μόνος μου ἐκλέγων τὰ δι' ἕκαστον στρατιώτην καὶ παραγίνῃ φορτία· ὅπως ἐνθαρρύνω αὐτούς εἰς τὴν ἐργασίαν· καὶ καταστήσω αὐτούς προθυμοτέρους εἰς τὸ ἔργον των, ἐσμίκρυνα ἕκαστον φορτίον κατὰ 20 λίτρας, ἤτοι ἀπὸ 70 λίτρας εἰς πεντήκοντα, ἐπὶ

τῇ ἐλπίδι ὅτι ἤθελον δυνηθῇ δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου νὰ προτρέψω αὐτοὺς νὰ κάμωσιν μακροτέρας πορείας. Κατὰ τὰς δύο ἢ τρεῖς τελευταίας ταύτας ἡμέρας ἠδυνήθην δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου νὰ προσλάβω εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου δέκα ἔτι φορεῖς.

Δύο ἢ τρεῖς τῶν ἀνθρώπων μου εἶνε εἰσέτι λίαν ἀσθενεῖς, καὶ ἀνωφελῆς πᾶσα προσδοκία ὅτι θέλουσι δυνηθῇ νὰ σηκώσωσι τὸ ἐλάχιστον φορτίον· ἐλπίζω ὅμως ὅτι θέλω εὖρει ἐτέρους ἀνθρώπους διὰ τῶν ὁποίων ν' ἀντικαταστήσω αὐτοὺς πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀναχωρήσεώς μου, ἥτις νῦν φαίνεται προσεγγίζουσα.

Σεπτεμβρίου 16. — Μόλις σήμερον ἐτελείωσεν ἡ ἐργασία ἡμῶν καὶ — Θεοῦ θέλοντος — μετὰ πέντε ἡμέρας ἀπὸ σήμερον θέλομεν ἀναχωρήσει. Προσέλαβον ἐτέρους δύο φορεῖς· πρὸς τούτοις καὶ δύο ἐτέρους ὁδηγοὺς ὀνομαζομένους Ἀσμάνην καὶ Μαβρούκην. Ὁ Ἀσμάνης εἶνε ἀνὴρ μεγαλόσωμος· ἔχει ἀνάστημα ὑψηλότερον τῶν ἐξ ποδῶν καὶ ὤμους τοσοῦτον πλατεῖς, ὥστε νομίζει τις ὅτι βλέπει δύο ἀνθρώπους πλησίον ἀλλήλων εὐρισκομένους.

Σκοπεύω νὰ δώσω αὔριον πρὸς τοὺς ἀνθρώπους μου συμπόσιον ἀποχαιρετισμοῦ, ὅπως ἐορτάσωμεν τὴν ἐκ τῆς κακοδαίμονος ταύτης χώρας ἀναχώρησιν ἡμῶν.

Σεπτεμβρίου 17. — Τὸ συμπόσιον ἐτελείωσεν. Ἔσφαξα δύο μικροὺς βόας, τρία ἀρνία, δύο αἰγας καὶ δέκα πέντε ὄρνιθας· εἶχον πρὸς τούτοις καὶ 120 λίτρας ὀρυζίου, εἴκοσι μεγάλους ἄρτους ἐξ ἀλεύρου Ἰνδικοῦ σίτου, ἑκατὸν ὠά, 10 λίτρας βουτύρου, καὶ πέντε γαλλόνια γλυκοῦ γάλακτος. Οἱ ἀνθρωποὶ μου εἶχον προσκαλέσει τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας αὐτῶν· καὶ περὶ τὰς ἑκατὸν γυναῖκας καὶ παιδία συμμετέσχον τοῦ συμποσίου.

Μετὰ τὸ συμπόσιον, πόμπον ἡ ἐγγχώριος ζύθος ἐντὸς ἀγχείου τῶν πέντε γαλλονίων ἐκομίσθη εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ οἱ ἀνθρωποὶ μου ἤρχισαν τὸν χορὸν, ὅστις ἐξακολουθεῖ μέχρι τῆς ὥρας ταύτης, κατὰ τὴν ὁποίαν γράφω ἐν τῇ ἡμερολογίῳ μου τὸ συμβάν.

Σεπτεμβρίου 19. — Σήμερον προσεβλήθη πάλιν ὑπὸ πυρετοῦ ἀλλ' ἐλαφρῶς· τοῦτο ἐκώλυσε προσωρινῶς τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν. Ὁ Σελήμ καὶ ὁ Shaw χαίρουσιν ἄκρας ὑγείας. Ὁ Σελήμ μοι εἶπεν ὅτι ὁ Shaw εἶχεν εἰ-

πεῖ αὐτῷ ὅτι θ' ἀποθάνω ὡς κύων· καὶ ὅτι ἅμα τοῦτο γίνῃ θέλει λάβει εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὸ ἡμερολόγιόν μου καὶ τὰ κιβώτιά μου καὶ ἐπιστρέφει ταχέως εἰς τὴν παραλίαν. Τὸ ἀπόγευμα τῆς σήμερον ἔμαθον καὶ ἄλλα περὶ αὐτοῦ· εἶπε πρὸς τινὰς τῶν ἀνθρώπων μου ὅτι δὲν σκοπεύει νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ εἰς Οὐζιζι, ἀλλ' ὅτι θὰ μὲ ἀφήσῃ νὰ φύγω μόνος· καὶ ὅτι ἅμα τοῦτο γίνῃ, θέλει ἀμέσως πληρώσει τὴν αὐλὴν τοῦ τέμπου μου ἀπὸ ὄρνιθας, ὅπως προμηθεύεται ὡς καθημερινῶς καὶ ὅτι θέλει ἀγοράσει καὶ μίαν ἀγελάδα, ὅπως ἔχῃ ἐξ αὐτῆς καθημερινῶς νωπὸν γάλα.

Τὴν νύκτα ὁ Shaw, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ πυρετὸς μὲ προσέβαλλε σφοδρῶς, ἦλθεν εἰς τὴν σκηνὴν μου νὰ μ' ἐρωτήσῃ πρὸς ποῖον ἐπεθύμουν νὰ γράψῃ, ὅταν ἀποθάνω, προσθέτων ὅτι ὁ ἰσχυρότερος ἄνθρωπος εἶνε ὑποκείμενος εἰς τὸν θάνατον· εἶπον πρὸς αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ ἔργον του καὶ νὰ φροντίζῃ περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ νὰ μὴ φλυαρῇ τοιοῦτοτρόπως ἐνώπιόν μου.

Περὶ τὴν 8ην ὥραν M. M. ὁ Σέχ μπὶν Νασήβ ἦλθε πρὸς ἐμὲ καθικετεύων με νὰ μὴ ἀναχωρήσω αὔριον, ἔπειδὴ ἤμην τόσον ἀσθενής. Ὁ Τάνης Σαχβούρης μοὶ ἐπρότεινε νὰ μείνω ἐπὶ ἓνα εἰσέτι μῆνα· εἶπον αὐτῷ ὅτι οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι δὲν εἶνε συνειθισμένοι νὰ παραβαίνωσι τοὺς λόγους των· ὅτι ἀποφασίσας νὰ προχωρήσω θέλω ἐκτελέσει τοῦτο.

Ὁ Σέχ μπὶν Νασήβ ἀπωλέσας πᾶσαν ἐλπίδα ὅτι θὰ μὲ πείσῃ νὰ μείνω μίαν ἔτι ἡμέραν ἀνεχώρησε τῆς σκηνῆς μου εἰπὼν μοι ὅτι θέλει γράψῃ πρὸς τὸν Σαῖτ Βουργάζ πόσον εἶμαι ἐπείμων καὶ ὅτι ἡ ἐπιμονή μου αὕτη θέλει μὲ θανατώσει ἡμέραν τινά. Μεθ' ὃ ἀπεχωρίσθημεν.

Περὶ τὴν 10ην ὥραν M. M. ὁ πυρετὸς μ' ἐγκατέλειπεν. Πάντες ἐκοιμῶντο ἐν τῷ τέμπῳ μου ἐκτὸς ἐμοῦ· ἀπὸρρήτος τις μελαγχολία κατέλαβε τὸν νοῦν μου, ἐσκεπτόμην τὴν θέσιν μου, τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντός μου· ἀμέσως ἤρχισα νὰ αἰσθάνωμαι μεγάλην πρὸς τοὺς περὶ ἐμὲ συμπάθειαν· καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν λευκὸν συμβοηθὸν μου, περὶ τοῦ ὁποίου κακῶς ἐσκεπτόμην καὶ πρὸς τὸν μικρὸν δοῦλον Καλούλου. Τίς δύναται, Θεέ μου, νὰ ἐκφράσῃ τὰς ζοφερὰς προαισθήσεις, αἵτινες παρῤῥησιάζοντο κατὰ διαδοχὴν εἰς τὸ πνευμά μου; αἱ προαισθήσεις ὅμως αὗται, τὰς ὁποίας οὕτως ὀνομάζω, ἴσως εἶνε καὶ ἀποτελέσματα τῆς

βαθείας ἐντυπώσεως, τὴν ὁποίαν προὔξενῃσαν εἰς τὸν νοῦν μου αἱ πληροφορίαι τῶν ἀπατηλῶν Ἀράβων, οἵτινες ἀδιακόπως προσεπάθουν δι' ἀπειλῶν νὰ μ' ἐμποδίσωσιν, οὐδὲν μέσον πρὸς τοῦτο ἐφευρίσκοντες ἢ τὸ ψεῦδος· πιθανὸν καὶ ἡ μελαγχολία αὕτη, ἥτις καταλαμβάνει τὸ πνεῦμά μου, νὰ πηγάζῃ ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας· ἡ μονήρης φλόξ τῆς λυχνίας, ἥτις ἀμυδρῶς φωτίζει τὸ δωμάτιόν μου καὶ ἀποδιώκει τὴν εἰς ἐκάστην γωνίαν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς νυκτὸς παραγομένην σκιάν, ὀλίγιστα συντελεῖ πρὸς εὐθυμίαν, οὐδόλως δύναται ν' ἀποδιώξῃ τῆς φαντασίας τοὺς κατέχοντας αὐτὴν μελανοὺς στοχασμούς· αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτὸν μου τρόπον τινὰ εὐρισκόμενον ἐντὸς εἰρκῆς· οὐδεμία μοὶ μένει ἀμφιβολία ὅτι οἱ Ἀραβες μ' ἐμποδίζουν διὰ συμβουλῶν νὰ μείνω, ὅπως βοηθήσω αὐτοὺς καὶ πάλιν εἰς ἐνδεχόμενον κατὰ τοῦ Μιράμβου πόλεμον· ἡ ἰδέα αὕτη ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν μου, ἐνῶ γράφω τὸν παράγραφον αὐτόν· δὲν ἀπατῶμαι ὅμως ἐγὼ ὑπὸ τῶν ἡλιθίων καὶ μικρονόων τούτων ἀνθρωπαρίων, ὅχι! ἂν σκέπτονται οὕτως, εἰς μεγάλην εὐρίσκονται ἀπάτην· ἂν νομίζωσιν ὅτι δὲν ἐννοῶ τὸν σκοπὸν τῶν εἰς μεγαλητέραν· καθότι ὠρκίσθην, ναί, ὠρκίσθην νὰ πράξω τὸ καθήκόν μου· τὸν ἱερὸν αὐτὸν ὅρκον θέλω τηρήσει μέχρι τελευταίας πνοῆς· ὠρκίσθην νὰ μὴ παραβῶ οὐχὶ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν ὁποίαν ἔδωσα ἀλλὰ τὴν ἀπόφασιν τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισα τοῦ νὰ μὴ παραιτηθῶ τῆς ἐκδρομῆς μεχρισοῦ ἀνέυρω τὸν Λιβιγχοτῶνὰ ζῶντα ἢ τὸ νεκρὸν αὐτοῦ πτώμα· οὐδέποτε νὰ ἐπιστρέψω οἶκαδε ἄνευ τῶν ἰσχυροτέρων ἀποδείξεων τοῦ ὅτι εὐρίσεται εἰς τὸν κόσμον ἢ ὅχι. Οὐδεὶς θνητὸς δύναται νὰ καταβάλῃ τὴν σταθερὰν ταύτην ἀπόφασιν· μόνον ὁ θάνατος δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς! . . . Ὁ θάνατος; τί λέγω; ὅχι!—οὐδ' αὐτὸς δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο! δὲν θ' ἀποθάνω, ὅχι, δὲν θέλω ν' ἀποθάνω, δὲν εἶνε δυνατόν ν' ἀποθάνω. Αἰσθάνομαι τι ἐντὸς ἐμοῦ τὸ ὁποῖον μοὶ λέγει νὰ ἐλπίζω! νὰ ἐλπίζω; ὅχι! νὰ πιστεύω! ἴσως τοῦτο εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς φύσεως τοῦ ἀποφασιστικοῦ χαρακτῆρός μου, ἢ τῆς μεγάλης πεποιθήσεως καὶ πίστεως μετὰ τῆς ὁποίας ἀνέλαβον τὴν ἐπιχείρησιν, ἢ τῆς αὐταπαρνήσεως μετὰ τῆς ὁποίας ἐργάζομαι πρὸς ἀποπεράτωσιν αὐτῆς· τέλος αὐτὸ τὸ τί, ἐξ οἵαςδὲ ποτε ἂν πηγάζῃ πηγῆς, τὴν νύκτα ταύτην μοὶ λέγει ὅτι θά

εὕρω αὐτὸν καὶ ἰδοὺ τὸ γράφω μὲ μεγαλήτερα γράμματα
— ΘΑ ΕΥΡΩ ΑΥΤΟΝ! ΘΑ ΕΥΡΩ ΑΥΤΟΝ! αἱ λέξεις μό-
ναι μὲ ἐνθαρρύνουσιν! αἰσθάνομαι ἑμαυτὸν εὐτυχέστε-
ρον! ἔκαμα τὴν προσευχὴν μου; θὰ κοιμηθῶ ἡσυχος τὴν
νύκτα ταύτην!

.
.
.

Ἦναγκάσθην ν' ἀντιγράψω ἐκ τοῦ ἡμερολογίου μου τὰς
ἄνω σημειώσεις, καθότι ἐξ αὐτῶν δύναται ὁ ἀναγνώστης
νὰ μάθῃ καλλίτερον τὰ συμβάντα, τὰ ὁποῖα μοι ἐπισυνέ-
βησαν κατὰ τὴν «ἐν Οὐνυανουεμβέ διαμονὴν μου». μοι φαί-
νεται ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξηγοῦνται σαφέστερον τὰ
συμβάντα ταῦτα· καθότι ποῖον εἶδος περιγραφῆς δύναται
νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀνήσυχον καὶ μονήρη ζωὴν τὴν ὁποίαν
διῆλθον εἰς Οὐνυανουεμβέ; Ἐγραψα αὐτάς μετὰ συντομίας·
δὲν ἠθέλησα ν' ἀναπτύξω καὶ νὰ μεγεθύνω αὐτάς· ἀλλὰ τὸ
ὕφος μετὰ τοῦ ὁποίου διηγοῦμαι τὰ ἄνω εἶνε ἀνάλογον
τῆς διαθέσεως τὴν ὁποίαν εἶχον, καθ' ἣν ἡμέραν μοι ἐπισυ-
νέβαινον τὰ δυστυχήματα. Αἱ σημειώσεις αὗται ἀναφέρουσι
πυρετοὺς ἀναρρίθμητους προσβαλόντας καὶ ἐμὲ καὶ τοὺς
ἀνθρώπους μου· ἐν αὐταῖς βλέπει τις τοὺς κινδύνους, τοὺς
ὁποίους διетρέξαμεν, τὰς στιγμὰς τῆς χαρᾶς, τὰς ὁποίας ἐ-
δοκιμάσαμεν, τὰς μικρὰς ἡμῶν διασκεδάσεις, τὰς ταραχὰς
καὶ τὰς εὐχαριστήσεις ἡμῶν, ὅπως συνέβησαν ἡμῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

ΜΕΧΡΙ ΜΡΕΡΑΣ, ΟΥΚΟΝΟΓΓΟ.

ΟΥΝΥΑΜΟΥΕΖΗ		ΟΥΚΟΝΟΓΓΟ	
Ἀπὸ Κουϊχάρας εἰς —	ὥρ.λεπ.	Ἀπὸ Μανυάρας εἰς —	ὥρ.λεπ.
Μκουένκουαν	1. 30	Ποταμὸν Γόμβην . . .	4. 15
Ἰνεζούκαν	2. 0	Ζιουάνι	5. 20
Κασεγέραν	3. 0	Τογγόνι	1. 30
Κιγάνδην	2. 45	Στρατόπεδον	5. 15
Οὐγούνδαν	7. 0	Μαρέφου	3. 0
Βένταν	3. 15	Οὐτένδην	7. 15
Κικούρου	5. 0	Μτόνι	4. 0
Ζιουάνι	4. 0	Μουάρου	5. 15
Μανυάραν	6. 30	Μρέραν	5. 13

Ἡ 20ῃ Σεπτεμβρίου ἐφθασεν· ἦτο ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχον ἀποφασίσει ν' ἀποχωρισθῶ ἐκείνων, οἵτινες καθημερινῶς διὰ τῶν ἀμφιβολιῶν καὶ φόβων αὐτῶν μ' ἐτάρασσον, καὶ ν' ἀρχίσω τὴν δι' Οὐζιζὶ πορείαν μου διὰ νοτίου ὁδοῦ. Ἡμὴν λίαν ἀσθενὴς ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ, ὅστις μὲ εἶχε προσβάλλει τὴν προτεραίαν· ὅθεν ἦτο λίαν ἄσκοπον ἐν τοιαύτῃ εὐρισκόμενος θέσει ν' ἀρχίσω τὴν ὁδοπορίαν· ἀλλ' εἶχον εἰπεῖ πρὸν Σέχ μπὶν Νασήβ ὅτι οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι οὐδέποτε παραβαίνουνσι τὸν λόγον των, ἡ δὲ ὑπόληψίς μου ὡς λευκοῦ ἀνθρώπου ἤθελεν ἀπωλεσθῇ, ἂν ἔμενον ὀπίσω ἢ ἀνέβαλλον τὴν ἀναχώρησιν ἐνεκεν ἀδυναμίας.

Συνήθροισα ὅλον τὸ κιρβάνιον ἐκτὸς τοῦ τέμπου· αἱ σημαῖαι ἡμῶν ἤρχισαν νὰ κυματίζωσιν εἰς τὸν ἀέρα· οἱ ἄνθρωποι εἶχον ἐπακουμβήσει ἐπὶ τῶν τοίχων τὰ φορτία των καὶ ἦσαν ἔτοιμοι ν' ἀναλάβωσιν αὐτά· φωναὶ, γέλωτες, ἀλλαλαγμοὶ ἠκούοντο πανταχόθεν. Οἱ Ἀραβες ὑπὸ περιεργείας ὠθούμενοι συνηθροίσθησαν ὅπως ἴδωσιν ἡμᾶς ἐξερχομένους — πάντες ἐκτὸς τοῦ Σέχ μπὶν Νασήβ, τὸν ὁποῖον εἶχον προσβάλλει ἀρνηθεὶς νὰ ὑποχωρήσω εἰς τὴν θέλησιν αὐτοῦ. Ὁ γέρων οὗτος Σέχ εὐρίσκετο ἐπὶ τῆς κλίνης του, ἐπεμψεν ὅμως τὸν υἱόν του ὅπως μοὶ εἴπη τὸ τελευταῖον χαῖρε, τὸ ὁποῖον ἐφύλαξα εἰς τὴν μνήμην μου

ὥς καὶ τὰς τελευταίας ἐκείνας λέξεις τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἡμῶν. Πτωχὲ Σέχ ! ἂν ἐγνώριζες τίνος ἔνεκεν ἀντέστην τοσοῦτον εἰς τὴν ἐπιθυμίαν σου, ἂν ἐγνώριζες τίνος ἔνεκεν ἦλθον ἐνταῦθα καὶ πόσον ταχέως ὤφειλον νὰ προχωρήσω, ἂν ἐγνώριζες διὰ ποίαν αἰτίαν ἐπεθύμουν νὰ φύγω τόσον ταχέως διὰ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς, τὴν ὁποίαν μοὶ παρέστηνας μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα — τί ἤθελες τότε μοὶ ἀπαντήσῃ ; ἤθελες ἄρά γε εὔρει ἀξιοκατάκριτον τὴν ἐπιμονὴν μετὰ τῆς ὁποίας ἀντέστην εἰς τὰς θελήσεις σου ; Ὁ Σέχ ὅμως παρηγορεῖτο στοχαζόμενος ὅτι πιθανὸν ἐγὼ νὰ γνωρίζω καλλίτερον αὐτοῦ τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν ἐξέλεξα.

Οἱ ἀνδρεῖοί μου τοὺς ὁποίους ἔμελλον νὰ λάβω ἐξ Οὐνυανυεμβέ δι' Οὐζιζι ἦσαν οἱ ἑξῆς :

1. John William Shaw, ἐκ Λονδίνου τῆς Ἀγγλίας.
2. Σελήμ Χέσμης, ἐξ Ἱεροσολύμων τῆς Παλαιστίνης.
3. Σίδης Μβαράκ Βομβάης ἐκ Ζαγγιβάρης.
4. Μαβρούκης Σπήκης » »
5. Οὐλιμέγγος » »
6. Ἀμβάρης » »
7. Οὐλέδης » »
8. Ἀσμάνης » »
9. Σάρμεαν » »
10. Κάμνας » »
11. Ζαῖδης » »
12. Καμίζης » »
13. Καουπερέχ » Βαγαμόυο.
14. Κιγγαροῦ » »
15. Βελάλης » »
16. Φέρος » Οὐνυανυεμβέ.
17. Ῥοζάβ » Βαγαμόυο.
18. Μαβρούκης ἐξ Οὐνυανυεμβέ τῆς Οὐνυαμουέζης.
19. Μταμάνης » » » »
20. Χάνδας ἐκ Μαρόρου.
21. Σαδάλας » Ζαγγιβάρης.
22. Κόμβος » »
23. Σαβούρης ὁ Μέγας » Μαρόρου.
24. Σαβούρης ὁ Μικρὸς » »
25. Μαρόρας » »
26. Φεράζης (μάγειρος) » Ζαγγιβάρης.
27. Μαβροῦκ Σαλεῆμ » »
28. Βαράκας » »

29. Ἰβραῖμ	ἐκ Μαρόδρου.
30. Μαβρούκης Φέρος	» »
31. Βαρούτης	» Βαγαμόυο.
32. Ούμγαρέζας	» Ζαγγιβάρης.
33. Χαμάδης (δδηγός)	» »
34. Ἀσμάνης (δδηγός)	» »
35. Μαβρούκης (δδηγός)	» »
36. Χαμδάλλας (δδηγός)	» Ταβόρας.
37. Ζούμας	» Ζαγγιβάρης.
38. Μαγάγγας	» Μκουένκουας.
39. Μουκκάδουμ	» Ταβόρας.
40. Δαστούρης	» »
41. Τουμαϋόνας	» Ούζιζί.
42. Μπαραμόττος	» »
43. Ουακίρης	» »
44. Μοϋφος	» »
45. Μπέπος	» »
46. Καπίγγου	» »
47. Μασισάγγας	» »
48. Μουχερούκκας	» »
49. Μισόσης	» »
50. Τουφοῦμ Βυάχ	» »
51. Μαζουάρας (παῖς)	» Ουγάνδας.
52. Βελάλης (παῖς)	» Ουέμβας.
53. Καλούλου (παῖς)	» Λούνδας.
54. Ἀβδούλ Καδῆρ (ράπτης)	» Μαλαβάρης.

Οὗτοι ἦσαν οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ παῖδες, τοὺς ὁποίους ἐξέλεξα νὰ μὲ ἀκολουθήσωσιν εἰς τὴν κατὰ τὸ φαινόμενον ματαίαν ἀποστολὴν περὶ ἀνευρέσεως τοῦ πεπλανημένου περιοδευτοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστῶνος. Τὰ ἐμπορεύματα διὰ τῶν ὁποίων ἐφόρτωσα αὐτοὺς συνέκειντο ἐκ χιλίων δότι ἦ τεσσάρων χιλιάδων ὑαρδῶν ὑφασμάτων, ἐξ σάκκων ὑαλίνων κόκκων, τεσσάρων φορτίων πολεμεφοδίων, μιᾶς σκηνῆς, μιᾶς κλίνης μετὰ τῶν στρωσιδίων αὐτῆς, ἐνὸς κιβωτίου ἱατρικῶν καὶ βιβλίων, δύο φορτίων τείου, καφφέ, σακχάρους, ἐνὸς φορτίου ἀλεύρου καὶ κηρίων, ἐνὸς φορτίου κρέατος τεταριχευμένου, σαρδελλῶν καὶ διαφόρων ἄλλων χρησίμων πραγμάτων καὶ ἐνὸς φορτίου μαγειρικῶν σκευῶν.

Πάντες ἦσαν εἰς τὰς θέσεις των ἐκτὸς τοῦ Βομβάη, ὅστις εἶχε φύγει· ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν εὗρίσκετο. Ἀπέ-

στείλα ἄνθρωπον πρὸς ζήτησιν αὐτοῦ· εὗρέθη κλαίων εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Δελιλάχ αὐτοῦ.

— Διατὶ ἔφυγες, Βομβάη; δὲν ἐγνώριζες ὅτι ἐμέλλομεν ν' ἀναχωρήσωμεν; ὅτι σὲ περιμένομεν;

— Ναί, αὐθέντα, ἀλλ' ὑπῆγα ν' ἀποχαιρετίσω τὴν Δελιλάχ μου!

— Πραγματικῶς;

— Ναί, αὐθέντα! καὶ σεῖς ὅταν ἀναχωρεῖτε, δὲν κάμετε τὸ αὐτό;

— Σιωπῇ, λοιπόν.

— Πολὺ καλὰ, αὐθέντα μου, πολὺ καλὰ.

— Τί ἔχεις, Βομβάη, καὶ δὲν σιωπᾷς;

— Τίποτε, αὐθέντα, τίποτε.

Παρατήρησα ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶχε διάθεσιν νὰ φιλονεικήσῃ μετ' ἐμοῦ ἐνώπιον τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἦσαν συνηθροισμένοι ἐκτὸς τοῦ τέμπου μου, ὅπως ἴδωσι τὴν ἀναχώρησίν μου· ἐπειδὴ ὅμως ἐγὼ δὲν εἶχον τὴν αὐτὴν διάθεσιν, διὰ τοῦτο, ὅπως ἐμποδισθῇ ἡ φιλονεικία, ἤγειρα κατ' αὐτοῦ τὴν μάστιγα ἡ πρᾶξις αὕτη ἐμέσως ἐμετρίασε τὴν πρὸς τὴν φιλονεικίαν διάθεσιν αὐτοῦ· οἱ περιεστῶτες ὅμως Ἀραβες ἰδόντες τοῦτο ἀμέσως ὁμοφώνως ἤρχισαν νὰ μ' ἐλέγχωσιν ὡς φίλον λέγοντές μοι: — «Ἐλα δὰ τώρα, αὐθέντα, ἄφες τον, μὴ τὸν κτυπᾷς διὰ χάριν μας! ὁ δυστυχὴς συλλογίζεται τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα θὰ ὑποστῇ μετὰ σοῦ εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν τώρα μέλλετε νὰ πορευθῇτε· μὴ τὸν συνερίζεσαι».

Ἡ ἐπέμβασις αὕτη τῶν Ἀράβων ἠῤῥξανε τὴν ὀργὴν μου ἀντὶ νὰ μετριάσῃ αὐτὴν· ἡσθάνθην ἐμαυτὸν προσβεβλημένον· δὲν μοὶ ἤρρεσεν ν' ἀναμιγνύωνται εἰς τὰς ὑποθέσεις μου· δὲν ἠθέλησα νὰ τοὺς προσβάλω, μολονότι ἡ διαγωγὴ των μὲ εἶχε παροργίσει περισσότερον ἢ ἡ αὐθάδεια τοῦ Βομβάη· κατεβίβασα τὴν μάστιγα· εἶπον ὅμως αὐτοῖς μεγαλοφώνως ὅτι δὲν διώρισα αὐτοὺς διαιτητὰς εἰς τὰς ὑποθέσεις μου· ὅτι, ἂν ἐπιθυμῶσι νὰ ἔλθωσι μετ' ἐμοῦ εἰς ἔριδας, δύνανται νὰ ἐκλέξωσι πρὸς τοῦτο ἄλλο μέσον.

— Ὅχι, ὄχι, βάνα! ἀνέκραξαν πάντες, δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἔλθωμεν μετὰ σοῦ εἰς ἔριδας! ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ! πῆγαινε ὅπου θέλεις, κάμε ὅ,τι θέλεις, οὐδεὶς σ' ἐμποδίζει! ἡμεῖς θέλομεν νὰ εἴμεθα φίλοι σου!

— Χαίρετε λοιπόν, εἶπον αὐτοῖς· λαβὼν τὴν χεῖρα ἐκάστου.

— Χαῖρε, αὐθέντα, χαῖρε. Σοὶ ἐπευχόμεθα πλήρη ἐπιτυχίαν· εἵμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ ἐπιτύχῃς ! ὁ Θεὸς νὰ σέ βοηθῇ καὶ νὰ σέ ὁδηγῇ!

— Ἐμπρός !

Πυροβολισμοὶ τινες ἔδωκαν τὸ σημεῖον τοῦ ἀποχωρισμοῦ· αἱ σημαῖαι ὑψώθησαν ὑπὸ τῶν ὁδηγῶν· ἕκαστος φορεὺς ἀνέλαβε τὸ φορτίον του καὶ ἐντὸς λεπτῶν τινῶν τῆς ὥρας μετ' ἀσμάτων καὶ κραυγῶν ἡ Ἐκστρατεία μου διέβαινε τὴν πρὸς δυσμὰς ἄκραν τοῦ τέμπου μου κατὰ μῆκος τῆς εἰς Οὐγούνταν ἀγούσης ὁδοῦ.

— Λοιπόν, κύριε Shaw, σὲ περιμένω. Ἀνάβα ἐπὶ τοῦ ὄνου σου, ἂν δὲν δύνασαι νὰ περιπατήσῃς.

— Κύριε Στάνλεϋ, φοβοῦμαι, δὲν ἤμπορῶ νὰ ἔλθω.

— Διατί ;

— Δὲν γνωρίζω νὰ σᾶς εἰπῶ. Αἰσθάνομαι εἰς τὸ σῶμά μου μεγάλην ἀδυναμίαν.

— Καὶ ἐγὼ αἰσθάνομαι ἀδυναμίαν. Χθὲς μόνον τὸ ἐσπέρας, ὥς γνωρίζεις, μὲ ἄφησεν ὁ πυρετός. Μὴ ὀπισθοχωρῇς, ἄνθρωπε, ἔμπροσθεν τῶν Ἀράβων τούτων· σκέφθητι ὅτι εἶσαι λευκός· Σελήμ, Μαβρούκη, Βομβάη, ἔλθετε ἀμέσως ἐδῶ· βοηθήσατε τὸν Κον Shaw ν' ἀναβῇ ἐπὶ τοῦ ὄνου του καὶ ὁδεύετε πλησίον αὐτοῦ.

— ὦ, βάνα, βάνα, εἶπον οἱ Ἀραβες, μὴ λάβῃς αὐτὸν μετὰ σοῦ· δὲν βλέπεις ὅτι εἶνε ἀσθενής ;

— Σᾶς εἶπον νὰ μὴ ἀναμιγνύεσθε εἰς τὰς ὑποθέσεις μου, οὐδεὶς δύναται νὰ μ' ἐμποδίσῃ τοῦ νὰ τὸν λάβω μετ' ἐμοῦ· οὐδὲν πρὸς τοῦτο ἐμπόδιον βλέπω· θὰ ἔλθῃ.

— Ἐμπρός, Βομβάη.

Οἱ τελευταῖοι οὗτοι τῆς Ἐκστρατείας μου ἄνδρες ἀνεχώρησαν τὴν αὐτὴν ὁδὸν μὲ τοὺς ἄλλους πορευόμενοι· ἔμεινα μόνος πλησίον τοῦ τέμπου μου, τὸ ὁποῖον ἔμεινε γεγυμνωμένον καὶ μονῆρες, ἐνῶ πρό τινος μέγας θόρυβος ἐγίνετο πέριξ αὐτοῦ. Ἐστράφην πρὸς τοὺς Ἀραβας, ἀπεκάλυψα τὴν κεφαλὴν μου καὶ μὲ τὸν πῖλον εἰς χεῖρας εἶπον αὐτοῖς : « Χαίρετε » καὶ στραφείς πρὸς νότον ἀνεχώρησα ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν τεσσάρων μικρῶν μου πυροβολιστῶν Σελήμ, Καλούλου, Μαζουάρα καὶ Βελάλη.

Πρὶν ὅμως προχωρήσωμεν κατὰ πεντακοσίας ὑάρδας, ὁ Κινουαμουέζης ὄνος, οὗ ἐπέβαιναν ὁ Shaw, κεντούμενος ὀπισθεν ὑπὸ τοῦ ἐπιδεξίου Μαβρούκη, ἀνεσηκώθη καὶ ὁ Johw Shaw, ὅστις δὲν ἐγνώριζε νὰ ἱππεύσῃ, ἔπεσε κατὰ γῆς παρὰ ἀκανθώδη τινὰ θάμνον· ἤρχισε νὰ φωνάζῃ· πάντες ἐδράμομεν εἰς βοήθειαν αὐτοῦ.

— Τί ἔχεις, ἀγῆπητέ μοι Shaw, ἠρώτησα, ἐπληγώθης;

— Ἀχ! Θεέ μου! Θεέ μου! σᾶς παρακακῶ, Κύριε Στάνλεϋ, ἀφήσατέ με νὰ ὑπάγω ὀπίσω.

— Διατί; διότι ἔπεσας ἀπὸ ἓνα ὄνον; Ἐγέρθητι, λάβε θάρρος, ἄνθρωπε· μὲ μεγάλην μου λύπην θὰ εἴπω ὅτι ἐπέστρεψας ὀπίσω· μετὰ τέσσαρας ἢ πέντε ἡμέρας θὰ γελᾷς καὶ σὺ δι' αὐτὸ τὸ συμβάν· ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πάντες χάνουσι τὸ θάρρος των, ὅταν ἀναχωρῶσι ἀπὸ εὐχάριστόν τι μέρος· ἀνάβα ἐπὶ τοῦ ὄνου σου, καλέ μου ἄνθρωπε· ἐλθέ, λάβε ὀλίγον θάρρος· ἀκολούθησόν με καὶ δὲν θὰ μετανοήσῃς.

Ἐβοηθήσαμεν αὐτόν, ἠγέρθη καὶ ἐπέβη τοῦ ὄνου του· εἰς τὸ διάστημα τοῦτο ἐσκεπτόμην ποῖον εἶνε τὸ καλλίτερον, νὰ πέμψω αὐτὸν ὀπίσω, ἢ νὰ φέρω μετ' ἐμοῦ ἄνθρωπον παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ καὶ σχεδὸν διὰ τῆς βίας κατὰ τὰς ἑκατοντάδας τῶν μιλίων τὰ ὁποῖα κεῖνται μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Οὐζιζί! Ἀλλ' ἂν ἀποθάνῃ καθ' ὁδόν; Ἴσως ἦνε ἀσθενής. Ὁχι, ὄχι, δὲν εἶνε ἀσθενής—προσποιεῖται τοῦτο ἢ φαντάζεται ὅτι πάσχει. Ἄν ὅμως ἤμην βέβαιος ὅτι δὲν ἤθελον περιγελασθῇ ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ἤθελον ἀμέσως πέμψει αὐτὸν ὀπίσω, ὅπως ἡσυχάσω τέλος.

Μετὰ ἡμισείας ὥρας πορείαν πάντες ἐγένοντο εὐθυμότεροι. Ὁ Shaw ἤρχισε νὰ διασκεδάζῃ. Ὁ Βομβάης ἐλησμόνησε τὴν ἔριδα ἡμῶν καὶ μ' ἐβεβαίοντο ὅτι ἂν ἡδυνάμην νὰ διέλθω τὴν χώραν τοῦ Μιράμβου, ἤθελον ἀμέσως «φθάσει εἰς Ταγκανικά». Ὁ Μαβρούκης Σπήκης ἐπίστευε τοῦτο. Ὁ Σελήμ ἐχαίρετο ὅτι ἀνεχωρήσαμεν ἐξ Οὐνυανουεμβέ, ἐνθα ὁ δυστυχὴς εἶχεν ὑποφέρει τὰ πάνδεινα ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ. Ἐγὼ δὲ βλέπων πρὸ ἐμοῦ τὴν μεγαλοπρεπῆ θέαν τῶν λόφων, οὔτινες ὑψοῦντο πέραν τῶν ὠραίων κοιλάδων, ἐνεψύχουν καὶ ἐνεθαῤῥυνον τὴν καρδίαν μου, ἐβάδιζον μετὰ μεγάλης εὐθυμίας καὶ γενναιότητος.

Μετὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀφίχθημεν εἰς τὸ Κινουα-

μουέζιον χωρίον τῆς Μκουένκουας, ἔνθα εἶχε γεννηθῆ ὁ διάσημος ἡμῶν ἀοιδὸς Μαγάγγας.

Ἡ σκηνή μου ἐστήθη· τὰ ἐμπορεύματά μου ἀπεθηκεύθησαν ἐντὸς τέμπου τινὸς τοῦ χωρίου τούτου· ἀλλὰ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων μου εἶχον ἐπιστρέφει εἰς Κοιτάραν, ὅπως ἐναγκαλισθῶσι καὶ πάλιν τὰς συζύγους καὶ ἐταῖρας αὐτῶν.

Περὶ τὴν νύκτα προσεβλήθη καὶ πάλιν ὑπὸ διαλείποντος πυρετοῦ· πρὶν ἢ ἐξημερώσῃ, ὁ πυρετὸς μὲ εἶχεν ἀφήσει, ἀλλ' ἡμιθανὴ ὑπὸ τῆς ἀδυναμίας· ἤκουον τὰς συνομιλίας τῶν ἀνθρώπων μου, οἵτινες ἄνω τῶν πυρῶν αὐτῶν καθήμενοι συνεζήτουν διὰ τίνος ὁδοῦ τὴν ἐπαύριον ἤθελον ὁδηγήσῃ αὐτοὺς· οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἦσαν τῆς γνώμης ὅτι ἀσθενοῦντος τοῦ αὐθέντου των δὲν ἤθελε γίνεαι ὁδοιπορία· ἡ φιλονεικία ἠῤῃξανεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον· ὅπως διαφεύσω λοιπὸν τὰς ἐλπίδας των, ἐξῆλθον τῆς σκηνῆς μου καὶ εἶπον αὐτῆς νὰ προπαρασκευασθῶσι διὰ τὴν ὁδοιπορίαν· ἐξεπλάγην ὅμως παρατηρήσας ὅτι εἶκοσι τοῦλάχιστον τῶν ἀνθρώπων μου ἦσαν ἀπόντες· καὶ αὐτὸς ὁ γραμματοκομιστὴς τοῦ Λιβιγκστῶνος — ὁ «Καῖφ-Χαλὲκ» (πῶς ἔχεις;) δὲν εἶχε φθάσει εἰσέτι μετὰ τῶν ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας ἐπρόκειτο νὰ φέρῃ διὰ τὸν Διδάκτορα Λιβιγκστῶνα.

Ἐκλέξας εἶκοσι τῶν ῥωμαλεωτέρων καὶ πιστοτέρων ἀνθρώπων μου ἀπέστειλα αὐτοὺς ὀπίσω εἰς Οὐνυαννεμβὲ πρὸς ζήτησιν τῶν ἀπόντων ἀνθρώπων· ἔπεμψα δὲ καὶ τὸν Σελήμ πρὸς τὸν Σέχμπιν Νασήθ ὅπως δανεισθῇ ἡ ἀγοράση μίαν μεγάλην ἄλυσον.

Περὶ τὸ ἑσπέρας οἱ εἶκοσί μου ἄνθρωποι ἐπέστρεψαν εἰς τὸ στρατόπεδον φέροντες ἑννέα τῶν ἀπόντων ἀνθρώπων μου. Οἱ Οὐαγογὸ μου εἶχον φύγει ἐν σώματι καὶ ἀδύνατον ἐστάθη νὰ εὗρεθῶσιν· ὡσαύτως ἐπέστρεψεν ὁ Σελήμ φέρων μίαν μεγάλην ἄλυσον διὰ τῆς ὁποίας ἡδυνάμην νὰ δέσω δέκα τοῦλάχιστον ἀνθρώπους· μετ' ὀλίγον ἐφάνη καὶ ὁ Καῖφ-Χαλὲκ μὲ τὸν σάκκον τῶν ἐπιστολῶν· ἀμέσως προσκαλέσας τοὺς ἀνθρώπους μου ἔδειξα αὐτοῖς τὴν ἄλυσον καὶ ὠμίλησα αὐτοῖς ὡς ἐξῆς: — «Βλέπετε, κύριοι! ἐγὼ εἶμαι ὁ πρῶτος λευκὸς ἄνθρωπος, ὅστις εἰς τὰς ὁδοιπορίας του λαμβάνει ἄλυσσον καὶ ἐπραξα τοῦτο ἐπειδὴ παρετήρησα ὅτι φοβεῖσθε νὰ μὲ ἀκολουθήσετε· ἡναγκάσθην νὰ

λάβω ἄλυσον μετ' ἐμοῦ, ἐπειδὴ θεωρῶ αὐτὴν ὡς τὸ καλ-
λίτερον μέσον διὰ τοῦ ὁποίου δύναμαι νὰ σᾶς ἔχω ὑπὸ
τὴν ἐξουσίαν μου· ὅσοι ἀπὸ ὑμᾶς διάγουσι φρονίμως, δὲν
ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ φοβῶνται ὅτι θὰ τοὺς ἄλυσοδέσω· ἡ
ἄλυσος εἶνε διὰ τοὺς φυγάδας καὶ τοὺς κλέπτας, οἵτινες
λαμβάνοντες τὸν μισθὸν καὶ τὰ δῶρα αὐτῶν, τὰ πυρο-
βόλα καὶ τὰ πολεμεφόδια φεύγουσι καὶ ἐγκαταλιμπάνουσι
τὸν αὐθέντην των. Αὐτὴν τὴν φορὰν οὐδένα ἐξ ὑμῶν θέτω
εἰς τὰς ἀλύσους, σᾶς συγχωρῶ· ἂν ὅμως τις ἐξ ὑμῶν δρα-
πετεύσῃ, ἀπὸ σήμερον σᾶς προειδοποιῶ ὅτι θέλω σταμα-
τήσῃ καθ' ὁδὸν καὶ ὅτι δὲν θέλω προχωρήσῃ ἐν βῆμα, με-
χριστοῦ εὗρω τὸν φυγάδα· μεθ' ὃ θέλω δέσει αὐτόν διὰ τῆς
ἀλύσου καὶ μὲ τὴν ἄλυσον εἰς τὸν λαιμόν αὐτοῦ θὰ τὸν
φέρω εἰς Οὐζιζί. Ἀκούετε ; »

— Ναί, ἀπήντησαν.

— Ἐνόησατε καλὰ τοὺς λόγους μου ;

— Ναί, ἐπανέλαβον.

Ἀνεχωρήσαμεν τὴν ἑνὴν ὥραν M. M. διευθυνόμενοι εἰς
Ἰνεζούκαν, ἔνθα ἀφίχθημεν τὴν ἑνὴν M. M.

Τὴν ἐπαύριον ἐνῶ ἡτοιμαζόμεθα ν' ἀρχίσωμεν τὴν ὁδοι-
πορίαν παρετήρησα ὅτι δύο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους μου εἶχον
δραπετεύσει. Ἀμέσως ἐξαπέστειλα εἰς Οὐνυαννεμβέ τὸν
Βαράκαν καὶ τὸν Βομβάνη ὅπως φέρωσι τοὺς δύο δραπέτας
— Ἀσμάνην καὶ Κιγγαροῦ — διατάξας αὐτοὺς νὰ μὴ ἐ-
πιστρέψωσιν εἰς τὸ στρατόπεδον ἄνευ αὐτῶν. Ὁ τελευταῖος
τῶν φυγάδων—ὁ Κιγγαροῦ—ὡς ἐνθυμεῖται ὁ ἀναγνώστης
τρίτην ἤδη φορὰν εἶχε δραπετεύσει. Ἐνῶ ὁ Βαράκας καὶ ὁ
Βομβάης ἐζήτων τοὺς φυγάδας, ἡμεῖς ἐμένομεν ἐν τῷ χωρίῳ
τῆς Ἰνεζούκας καὶ τοῦτο πρὸς χάριν τοῦ Shaw καὶ οὐχὶ
ἐτέρου τινός.

Τὸ ἐσπέρας οἱ ἀδιόρθωτοι δραπέται ἐκομίσθησαν ἐν τῷ
στρατοπέδῳ, καὶ κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν ἔδωκα αὐτοῖς, τοὺς
ἔδεσα διὰ τῶν ἀλύσεων, ὅπως μὴ ἐπιχειρήσωσιν τι χειρότε-
ρον· ὁ Βαράκας καὶ ὁ Βομβάης μοὶ διηγήθησαν τὸν
τρόπον δι' οὗ εἶχον συλλάβει αὐτοὺς· ἡ διήγησις αὕτη μ' ἡ-
χαρίστησε παρὰ πολὺ· ἐπειδὴ δὲ εἶχον καὶ διάθεσιν, ἀντέ-
μειψα τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν δωρήσας εἰς ἕκαστον ἓν ὠ-
ραῖον ὕφασμα.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπαύριον ἕτερός τις φορεὺς ἐδραπέτευ-

σε, λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ δέκα πέντε νέα ὑφάσματα — ἅτινα ὡς μισθὸν εἶχον δώσει αὐτῷ — καὶ ἐν πυροβόλον· ἐσκέφθη ὅτι ἢ εἰς οἰονδήποτε μέρος πλησίον τῆς Οὐνιανουεμβέ περαιτέρω διαμονή μου μ' ἐξέθετεν εἰς κίνδυνον, τὸν ὅποιον ἡδυνάμην ν' ἀποφύγω, ἂν ἀπεφάσιζα νὰ προχωρῶ χωρὶς νὰ σταματῶ εἰς τὰς δασώδεις ταύτας νοτίους χώρας. Ἐνθυμεῖται ὁ ἀναγνώστης ὅτι εἶχον μετ' ἐμοῦ τὸν ῥάπτην Ἀβδούλ Καδὴρ, ὅστις εἶχεν ἀναχωρήσει ἐκ Βαγαμόου μέχρη στὰς ἐλπίδας· ἐπίστευεν ὅτι μέγαν ἤθελε θησαυρίσει πλοῦτον ἐκ τοῦ ἐμπορίου τῶν ἐλεφαντοδόντων τοὺς ὁποίους ἔμελλε ν' ἀγοράσῃ ἀπὸ τὰ ἐσωτερικὰ μέρη τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς. Τὴν πρωίαν τῆς σήμερον ὁ Ἀβδούλ Καδὴρ φοβηθεὶς τοὺς κινδύνους εἰς τοὺς ὁποίους ἐμέλλομεν νὰ ἐκτεθῶμεν ἤρχισε νὰ μὲ παρακαλῇ νὰ τὸν ἐκφορτώσω, προφασιζόμενος ὅτι εἶνε ἀσθενὴς καὶ ἀνίκανος νὰ προχωρήσῃ μακρότερον· ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἰς οὐδὲν μοὶ ἐχρησίμευσε ἀλλὰ μᾶλλον μ' ἐζημίωνε, διὰ τοῦτο ἐπλήρωσα πρὸς αὐτὸν τὸ συμφωνηθὲν ὑφάσμα καὶ ἐπέτρεψα αὐτῷ τὸ ζητηθὲν εἰπὼν αὐτῷ ὅτι εἶνε ἐλεύθερος νὰ πράξῃ τοῦτο.

Ἐνῷ ἐπορευόμεθα εἰς Κασεγέραν εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ ὁ Μαβρούκ Σαλεὲμ αἰφνης ἔπεσε κατὰ γῆς καὶ ἤρχισε νὰ ἐξεμῇ σκώληκας καὶ νὰ αἰσθάνηται μεγίστην χαλάρωσιν καὶ παραλυσίαν εἰς τὸ σῶμά του· ἔδωκα αὐτῷ ἓνα κόκκον πρωτοχλωρούχου ὑδραργύρου (calomel) καὶ δύο οὐγγίαις οἶνοπνεύματος· δὲν ἡδύνατο νὰ περιπατήσῃ· ἔδωκα λοιπὸν αὐτῷ ὄνον. Ἐτερός τις, Ζαΐδης ὀνομαζόμενος, προσεβλήθη αἰφνης ὑπὸ ῥευματισμῶν· καὶ ὁ Shaw ἔπεσε δις ἐκ τοῦ ὄνου του καὶ μετὰ μεγάλων φωνῶν καὶ στεναγμῶν ἐπέβη αὐτοῦ. Πράγμα τι ἢ ἐκστρατεία μου κατεδιώκετο ὑπὸ δυστυχημάτων καὶ ἤρχισα νὰ παρατηρῶ ὅτι αἱ Μοῖραι εἶχον ἀποφασίσει τὴν ἐπιστροφὴν ἡμῶν· μοὶ ἐφαίνετο ὅτι τὰ πάντα ἤθελον καταστραφῇ, ὅτι πάντες οἱ κόποι μου ἤθελον ἀποβῇ ἐπὶ ματαίῳ. Ἄν εὐρισκόμην δεκαπέντε ἡμέρας μακρὰν τοῦ Οὐζιζι, εἶπον κατ' ἐμαυτὸν, ἤθελον ἴσως δυνηθῇ νὰ σώσω αὐτοὺς καὶ ἐμέ.

Ἀφικθέντες εἰς Κασεγέραν εἶδομεν σκηνήν, ἣτις λίαν μᾶς ηὐχαρίστησεν· ἡ σκηνὴ αὕτη διήρκεσε καθ' ὅλον τὸ ἀπόγευμα καὶ τὸ ἑσπέρας τῆς ἀφίξεως ἡμῶν. Τὴν ἡμέραν

ταύτην ἀπόδημοι εἶχον ἐπιστρέφει ἐκ τῆς παραλίας εἰς τὸ χωρίον τοῦτο· οἱ παῖδες ἔφερον ὠραία ἐνδύματα· ἤτοι, βαρσάτι, σοχάρι καὶ μακρὰ ἐκ λαμπροῦ νέου κανίκι φορέματα ἐστόλιζον τὰ σώματα αὐτῶν. Αἱ γυναῖκες ὡς μαινάδες ἐκραύγαζον «Χί-χί-χί» οἱ δὲ ἄνδρες «Λού-λού-λού»· αἱ φωναὶ αὐταὶ διήρκεσαν ὅλον τὸ ἀπόγευμα καὶ τὸ ἑσπέρας· μικραὶ κόραι, ὁμοιάζουσαι μὲ δαιμόνια τοῦ ἀέρος, ἔβλεπον τοὺς νέους ἤρωας καὶ ἐθαύμαζον τὴν ὠραιότητα αὐτῶν· αἱ γραῖαι γυναῖκες ἐθώπευον αὐτοὺς, οἱ δὲ γέροντες τοὺς ἡυλόγουν. Τοῦτο εἶνε ἔθιμον παρὰ τοῖς Οὐανουαμουέζοις. Οἱ νέοι οὗτοι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς διηγοῦντο πάντα τὰ θαύματα, τὰ ὅποια εἶχον ἰδεῖ πλησίον τῆς Μεγάλης Θαλάσσης καὶ ἐν τῇ «Οὐγγούζα» — τῇ νήσῳ Ζαγγιβάρη. — Διηγοῦντο τὰ μεγάλα πλοῖα τῶν λευκῶν ἀνθρώπων, τὸν ἀριθμὸν τῶν λευκῶν κανονίων, τοὺς κινδύνους καὶ τὰ συμβάντα τὰ ὅποια εἶχον ἐπισυμβῇ αὐτοῖς κατὰ τὴν διὰ τῆς χώρας τῶν ἀγρίων Οὐαγογὸ ὁδοιπορίαν των, καὶ διάφορα ἄλλα γεγονότα, τὰ ὅποια γνωρίζει ὁ ἀναγνώστης ὡς συμβάντα καὶ εἰς ἐμέ.

Τὴν 24ην ἀναχωρήσαντες ἐκ Κασεγέρας ὠδεύσαμεν διὰ μέσου δάσους ἐκ δένδρων ἱμπάιτ κατὰ Ν. Ν. Δ. διεύθυνσιν καὶ μετὰ τριῶν περίπου ὥρων ὁδοιπορίαν ἀφίχθημεν εἰς Κιγάνδου.

Φθάντες πρὸ τοῦ χωρίου τούτου, τὸ ὅποion κυβερνᾶται ὑπὸ θυγατρὸς τινος τοῦ Μκασίουα, ἐπληροφορήθημεν ὅτι δὲν ἠδυνάμεθα νὰ εἰσέλθωμεν ἐν αὐτῷ ἄνευ πληρωμῆς φόρου. Μὴ θέλοντες νὰ πληρώσωμεν φόρον ἠναγκάσθημεν νὰ στρατοπεδεύσωμεν ἐντὸς ἐρειπωμένου καὶ μεμολυσμένου βρωμεροῦ περιφράγματος, κειμένου εἰς ἀπόστασιν ἐνὸς μιλίου πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ Κιγάνδου, ἐνθα οἱ ἄνδρoι κάτοικοι ἐπέπληττον ἡμᾶς ὅτι εἶχομεν ἐγκαταλείψει τὸν Μκασίουαν, κατὰ τὴν ὥραν τοῦ κινδύνου, κατηγόρου ἡμᾶς ὡς φυγάδας, λέγοντες ὅτι εἶχομεν δραπετεύσει αἰσχρῶς ἀπὸ τὸ πεδῖον τῆς μάχης.

Ἐπρὸ τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν ὁ Shaw, ἐνῶ κατήρχετο τοῦ ὄνου του, ἀπώλεσε τὴν ἰσορροπίαν καὶ ἔπεσε κατὰ γῆς πρηνής· τοῦτο ἐγένετο πολλάκις τῆς ἡμέρας· φαίνεται ὅτι ὁ Shaw ἡγάπα τὰ παιγνίδια ταῦτα· ἀμέσως οἱ ἄνθρωποι μου ἔδραμον εἰς βοήθειάν του· ἐγὼ ὅμως διέταξα νὰ τὸν ἀφή-

σωσι νὰ ἐγερθῇ μόνος. Ὁ τρελλὸς οὗτος ἄνθρωπος ἔμεινε κατὰ γῆς ὑπὸ τὸν θερμὸν ἥλιον μίαν ὁλόκληρον ὥραν· ὅτε δὲ ψυχρῶς ἠρώτησα αὐτόν, ἂν δὲν αἰσθάνεται καλλίτερον, νὰ ἐγερθῇ εἰς τοὺς πόδας του, οὐδὲν μοι ἀπήντησεν· ἀλλ' ἐγερθεὶς ἤρχισε νὰ κλαίῃ ὡς νήπιον.

— Ἐπιθυμεῖς νὰ ἐπιστρέψῃς ὀπίσω, Κύριε Shaw ;

— Ἄν εὐαρεστήσθε νὰ με ἀφήσητε· δὲν πιστεύω ὅτι δύναμαι νὰ ὑπάγω μακρύτερα· σᾶς παρακαλῶ, ἀφήσατέ με νὰ ἐπιστρέψω, δὲν δύναμαι νὰ σᾶς ἀκολουθήσω· δὲν εἶμαι εἰς κατάστασιν νὰ πράξω τοῦτο.

— Καλὰ, κύριε Shaw, βλέπω ὅτι ἔχεις σταθεράν ἀποφασιν νὰ ἐπιστρέψῃς. Ἐχασα πλέον τὴν ὑπομονήν. Προσπάθησα ὅσον τὸ δυνατόν νὰ σ' ἐλευθερώσω ἀπὸ τὰς κακὰς αὐτὰς ἰδιοτροπίας, τὰς ὁποίας τοσοῦτον λατρεύεις· πάσχεις μόνον ἀπὸ ὑποχονδρίαν· φαντάζεται τὸν ἑαυτὸν του ἀσθενῆ καὶ οὐδὲν δύναται νὰ σὲ πείσῃ ὅτι εἶσαι ἐντελῶς καλὰ· ἡ ἐπιμονή σου ὑπερβαίνει πᾶν ὅριον· ἐγὼ ἔπραξα τὸ κατῆκόν μου· βλέπω ὅτι ματαίως προσπαθῶ νὰ σὲ σώσω. Ἄκουσον καλὰ τοὺς λόγους μου — ἂν ἐπιστρέψῃς εἰς Οὐνιαννεμβέ θ' ἀποθάνῃς ! Ὑπόθεσε πρὸς στιγμὴν ὅτι ἀσθενεῖς ἐν Κουϊχάρα· τίς γνωρίζει νὰ σοὶ δώσῃ τὸ ἀναγκαῖον ἱατρικὸν πρὸς θεραπείαν σου; ἂν πάθῃς ὑπὸ ἐκστάσεως τῶν φρενῶν τίς τῶν στρατιωτῶν μου θέλει γνωρίσει τί χρειάζεσαι, τί εἶνε καλὸν καὶ χρήσιμον πρὸς λύτρωσιν τῆς ζωῆς σου ; Σοὶ τὸ ἐπαναλαμβάνω, Shaw ! ἂν ἐπιστρέψῃς θ' ἀποθάνῃς ! »

— Ἄχ! Θεέ μου! Τί σοὶ ἔπαισα καὶ μ' ἔφερες ἐδῶ; ἐνόμιζα τὴν ἐν Ἀφρικῇ ζωὴν πολὺ διαφορετικὴν! Κύριε Στάνλεϋ, ἐπιτρέψατέ μοι σᾶς παρακαλῶ νὰ ἐπιστρέψω.

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν εἴχομεν μείνει ὅπως ἀναπαυθώμεν· προπαρασκευαί ἐγένοντο διὰ τὴν μετακόμισιν τοῦ Shaw εἰς Κουϊχάραν. Κατεσκευάσαμεν φορεῖον δυνατόν καὶ ἐμισθώσαμεν τέσσαρας ῥωμαλέους φορεῖς εἰς Κιγάνδου ὅπως τὸν μετακομίσωμεν· τέσσαρες ἄρτοι, ἓν δοχεῖον πλήρες ψυχροῦ τείου καὶ εἷς μηρὸς ψητοῦ ἐρίφου ἐδόθησαν αὐτῷ πρὸς τροφήν καθ' ὁδόν.

Τὴν προτεραίαν νύκτα τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἡμῶν διήλθομεν ὁμοῦ. Ὁ Shaw ἔπαιζεν ἐπὶ τοῦ ἀμφιχορδίου, τὸ ὁποῖον εἶχον ἀγοράσει δι' αὐτόν εἰς Ζαγγιβάρην ἀντὶ δέκα ταλλήρων·

ἡ ἁρμονία, τὴν ὁποίαν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην παρῆγε τὸ μουσικόν τοῦτο ὄργανον ὡμοίαζε θεϊαν μελωδίαν· ὁ τελευταῖος τόνος τὸν ὁποῖον εἶχε παίξει πρὶν ἢ κοιμηθῶμεν ἦτο « Πατρίς μου, γλυκεῖα Πατρίς ! »

Τὴν πρωΐαν τῆς 27ης ἡγέρθημεν λίαν ἐνωρίς· ἀναπαυθέντες τὴν προτεραίαν ἡσθάνομεθα ἑαυτοὺς ἰσχυροὺς· ἡδύνατό τις νὰ παρατηρήσῃ τοῦτο εἰς τὰς κινήσεις ἡμῶν. Μακρὰ, μακροτάτη πόρεία ἔκειτο πρὸ ἡμῶν τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ἀπόφασιν εἶχον ν' ἀφήσω ὀπισθὲν μου τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ὀκνηροὺς· μόνον τοὺς ὑγιεῖς καὶ ἐκείνους, οἵτινες ἡδύναντο νὰ περιπατῶσιν ταχέως καὶ νὰ μὴ κουράζωνται εὐκόλως, ἀπεφάσισα νὰ λάβω μετ' ἐμοῦ. Ἄφησα τὸν Μαθροῦκ Σαλεέμ, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν ἐγγχωρίου τινὸς ἱατροῦ ὅστις ἐμελλε νὰ θεραπεύσῃ αὐτὸν ἀντὶ ὑφάσματος τινος, τὸ ὁποῖον εἶχον δώσει αὐτῷ προκαταβολικῶς.

Τὸ κέρας ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως· οἱ φορεῖς ἔθεσαν ἐπὶ τῶν ὤμων των τὸ φορεῖον ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὗρίσκετο ὁ Shaw· οἱ ἄνθρωποί μου ἐσχημάτησαν δύο σειράς· αἱ σημαῖαι ὑψώθησαν. Τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ ἐκστρατεία ἡμῶν ὡμοίαζε πλοῖον· αἱ δύο σειραὶ τῶν ἀνθρώπων μου ἐσχημάτιζον τὰς δύο αὐτοῦ κώπας διὰ τῶν ὁποίων ἡθελε φθάσει τὸ πλοῖον τοῦτο παρὰ τὴν Λίμνην Ταγγανύϊκαν ἐντὸς τῆς ὁποίας ἡθελε ριφθῇ· ὁ δὲ Shaw ἀποχωριζόμενος τῶν σημαϊῶν καὶ τοῦ πλοίου τούτου ἤρχισε νὰ διευθύνηται πρὸς βορρᾶν· ἐνῷ ἡμεῖς ἐβαίνομεν κατὰ γραμμὴν πρὸς νότον με βῆμα ταχὺ καὶ ἐλεύθερον· καθότι ἡσθάνθημεν ὅτι εἶχομεν ἐλευθερωθῇ ἀπὸ ἀνθρώπου, ὅστις πάντοτε ἐμπόδιζεν ἡμᾶς.

Ἐμπροσθεν ἡμῶν ἔκειτο ὄρος, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφή ἦτο κεκοσμημένη ὑπὸ μεγάλων ὄγκων συενίτου· περιεκυκλοῦτο δὲ ἡ κορυφή αὕτη ὑπὸ δάσους χαμοδένδρων. Ἀνελθόντες ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης εἶδομεν θεᾶν ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας συχνότατα βλέπει τις ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ. Δάσος ἀπέραντον ἐξετείνεται κατὰ μακροὺς καὶ μεγαλοπρεπεῖς κυματισμοὺς — ὄρη ὑπὸ δασῶν κεκαλυμμένα μεγαλοπρεπῶς ὑψοῦντο ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος· ὁμίχλη δὲ ὑπὸ τῆς θερμότητος παραγομένη ἐκάλυπτεν αὐτά· ἡ ὁμίχλη αὕτη, καίτοι καθαρά, περίξ ἡμῶν ἐφαίνετο κυανῇ ἄνω τῶν εἰς μακρὰν ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασιν κειμένων ὄρεων. Δάση, δάση,

ἀπέραντα δάση, πολύφυλλοι κλώνες, σφαιροειδῆ πυκνὰ φυλλώματα, δένδρα τῶν ὁποίων αἱ κορυφαὶ ὠμοιάζον σκι-
άδια, πράσινα, φαιὰ δάση ἀλλήλοις ἐπικείμενα ὑψοῦντο,
ἐπιπτον καὶ πάλιν ἀνυψοῦντο κατὰ κυματισμούς — ἐνό-
μιζέ τις ὅτι εὐρίσκεται πρὸ μεγάλου ὠκεανοῦ. Ὁ ὀρίζων
εἰς πᾶν σημεῖον φαίνεται ὁ αὐτός· γραμμὴ τις παραγο-
μένη ὑπὸ λόφου εἰς μακρὰν ἀπόστασιν κειμένου, ὑπὸ ὕψη-
λοῦ τινος δένδρου, ὑπερέχοντος τῶν ἄλλων, μεταβάλλει
δλίγον τὸ χρῶμα αὐτοῦ· πανταχοῦ ὁ καθαρὸς οὐρανὸς
βυθίζεται εἰς τὰ μεμαχρυσμένα δάση καὶ ἐνόσω τις πλη-
σιάζῃ αὐτὰ βλέπει τὸν αὐτὸν οὐρανὸν ὑψούμενον καὶ
καταβυθιζόμενον πάλιν ἐντὸς ἄλλων δασῶν εἰς μακροτέραν
ἀπόστασιν εὐρισκομένων· πανταχοῦ παρατηρεῖ τις τὰ αὐτὰ
δάση, τὰ αὐτὰ δένδρα, τὸν αὐτὸν ὀρίζοντα καὶ τοῦτο ἐπὶ
ἡμέρας καὶ ἐβδομάδας πολλάς· ἀνηρχόμεθα δρομαῖοι τὴν
κορυφὴν ὄρους ἐλπίζοντες ὅτι ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους θὰ
ἴδωμεν διαφορετικὴν σκηνὴν, ἀλλ' οἱ κεκμηχότες ἡμῶν
ὀφθαλμοὶ ἐν τῇ πρὸ αὐτῶν παρῤῥησιαζομένη εὐρείᾳ ἐκτάσει
βλέπουσι σκηνὴν παρομοίαν τῆς πρώτης, σκηνὴν μεγα-
λοπρεπὴ μὲν ἀλλ' ἐνοχλητικὴν διὰ τὸ ὁμοιόμορφον αὐτῆς.
Ὁ Carlyle λέγει εἰς ἓν τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ὅτι, μο-
λονότι τὸ Βατικανὸν εἶνε μέγα, συγκρινόμενον πρὸς τὸν
ἄστερόεντα δόμον, ἔνθα ὁ Ἄρχτουρος καὶ ὁ Ὀρίων βλέ-
πουσιν ἀδιακόπως ἀλλήλους, εἶνε μικρὸν τεμάχιον φλοιοῦ
ὡοῦ· καὶ ἐγὼ λέγω ὅτι, μολονότι τὸ δάσος τοῦ ἐν Νέα Ὑ-
όρκῃ Central Park εἶνε μεγαλοπρεπὲς συγκρινόμενον πρὸς
τὰ πυκνὰ δάση τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὰς ἄλλας μεγαλουπόλεις
τοῦ κόσμου, ὅτι μολονότι τὰ τοῦ Windsor καὶ τὰ New
Forests δάση φημίζονται ἐπὶ τοιαύτῃ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ
ὠραιότητι ἐν Ἀγγλίᾳ, φαίνονται ὡς δέσμαι ῥάβδων συγ-
κρινόμενα πρὸς τὰ αἰώνια ταῦτα δάση τῆς Οὐνυαμουέζης.

Μετὰ τριῶν ὥρῶν ὁδοιπορίαν ἐσταματήσαμεν ὅπως ἀ-
ναπαυθῶμεν· παρετήρησα ὅτι οἱ ἄνθρωποί μου ἦσαν πολὺ
κουρασμένοι, καθότι δὲν εἶχον εἰσέτι συνειθίσει εἰς συνε-
χεῖς μακρὰς πορείας ἢ κοπιαστικὰς ἐργασίας, ἔνεκεν τῆς
μακρᾶς αὐτῶν ἐν Κουϊχάρα διαμονῆς. Ἀναλαβόντες τὴν
πορείαν ἡμῶν ἐπορευόμεθα βραδέως· μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀν-
θρώπους μου ἐδείκνυσον κακὴν διάθεσιν καὶ κάματον· ἐν-
νοήσας αὐτὸ ἀμέσως διὰ καλοῦ τρόπου ἐπέπληξα αὐτοὺς

διὰ τὴν δκνηρίαν των καὶ τοιουτοτρόπως ἀφίχθημεν εἰς Οὐγούνδαν τὴν 2αν ὥραν Μ. Μ. μετὰ τεσσάρων ὥρῶν ὁδοιπορίαν.

Ἡ Οὐγούνδα εἶνε μέγα χωρίον τῆς χώρας Οὐγούνδας καὶ κεῖται παρὰ τῷ νοτίῳ ὀρίῳ τῆς Οὐνυαννεμβέ· τετρακόσiai οἰκογένηται ἤτοι δύο χιλιάδες ψυχῶν ἀποτελοῦσι τὸν πληθυσμὸν αὐτοῦ· περίφραγμα ἐκ πασσάλων ὑψηλῶν καὶ ἰσχυρῶν δένδρων πάχους τριῶν δακτύλων περιβάλλει καὶ ὑπερασπίζει αὐτὸ κατὰ τῶν ἐχθρῶν· ἄνω τοῦ περιφράγματος τούτου ὑπάρχουσι καὶ μικροὶ προμαχώνες μὲ μικρὰς ὁπὰς διὰ τῶν ὁποίων οἱ μαχηταὶ πυροβολοῦσι τὸν ἐχθρὸν ὅπως προσβάλωσιν ἀνενοχλήτως τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν· ἔσωθεν τοῦ περιφράγματος ὑπάρχει τάφος ἐντὸς τοῦ ὁποίου γονατίζοντες οἱ μαχηταὶ δύνανται ν' ἀντιπαραταχθῶσι κατὰ μεγάλου στρατοῦ· πρὸς τούτοις ἔσωθεν μεταξὺ τῶν πασσάλων καὶ τῆς τάφρου σωρὸς ἄμμου ἀπὸ τοῦ χείλους τοῦ τάφρου ἀρχίζων περατοῦται ἐπὶ τοῦ περιφράγματος εἰς ὕψος τεσσάρων ποδῶν· χρησιμεύει δὲ ὁ σωρὸς οὗτος ὥς ἔσωτερικὸν στήριγμα τοῦ περιφράγματος καὶ ὥς μέγα ὑπερασπιστήριον μέσον· ἔξωθεν τοῦ χωρίου τὸ ἔδαφος τὸ περικυκλοῦν αὐτὸ εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς ἢ δύο μιλίων εἶνε καθαρισμένον· οἱ κάτοικοι προνοοῦντες ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν ἀπέκοψαν πάντα τὰ κωλύματα καὶ τοιουτοτρόπως οἱ πολιορκούμενοι δύνανται νὰ προπαρασκευασθῶσι διὰ τὴν ἄμυναν, πρὶν ἢ ὁ ἐχθρὸς πλησιάσῃ εἰς ἀπόστασιν βολῆς τουφεκίου. Ὁ Μιράμβος, ἀφοῦ δις καὶ τρίς ἐπεχείρησε νὰ λεηλατήσῃ τὸ πανίσχυρον αὐτὸ χωρίον, ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ μετὰ τοῦ ληστρικοῦ αὐτοῦ στρατοῦ· πᾶσα αὐτοῦ ἀπόπειρα πρὸς ἐφοδὸν ὑπῆρξε ματαία· καὶ τοιουτοτρόπως οἱ Οὐαγούνδας εἰσὶν ἀπηλλαγμένοι τοῦ ζυγοῦ, καθότι ὁ τοὺς Οὐανουαμουέζους τυραννῶν θρασὺς κατακτητὴς, ὁσάκις ἐπιχείρησε νὰ ὑποτάξῃ τὸν λαὸν αὐτόν, ἔφυγε κατησχυμμένος.

Οἱ Οὐαγούνδας εἶνε λαὸς ἐργατικὸς· τρεῖς χιλιάδες τετραγωνικῶν πλῆθρων γῆς πέριξ τοῦ χωρίου αὐτῶν καλλιεργοῦνται ὑπὸ τῶν χειρῶν των· οἱ ἄγροί αὐτῶν παράγουσι τόσον πολὺν σῖτον, ὥστε ἐξαρκεῖ οὐχὶ μόνον δι' αὐτοὺς ἀλλὰ καὶ διὰ πολλὰ κερβάνια, τὰ ὁποῖα περνῶσι δὴ Οὐφίπας καὶ Μαρούγγου.

Οἱ Οὐαγούνδας διακρίνονται ὡσαύτως ἐπὶ ἀνδρεία καὶ γενναϊότητι· ἀλλ' ὅμως ἐν καιρῷ πολέμου καταφεύγουσιν ἐντὸς τοῦ ἰσχυροῦ περιφράγματος διὰ τοῦ ὁποίου ἔχουσιν ὠχυρωμένον τὸ χωρίον αὐτῶν, οὐδόλως φοβούμενοι ὡς οἱ Οὐανουαμουέζοι τὰς προσβολὰς τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο φθάνοντα τὰ κιρβάνια συνειθίζουσι ν' αὐξάνωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνθρώπων των διὰ τῆς προσλήψεως νέων φορέων, οἵτινες αὐτοθελήτως προσφέρονται νὰ υπάγωσιν εἰς τὰς μεμακρυσμένας νοτίους χώρας ἐν ταῖς ὁποίαις ὑπάρχει τὸ μέγα ἐμπόριον τῶν ἐλεφαντοδόντων· τὴν ἐποχὴν ὅμως αὐτὴν οὐδένα ἡδυνήθην νὰ προσλάβῃ πάντες ἐφοβοῦντο νὰ μὲ ἀκολουθήσωσιν· καθότι ὁ Μιράμβος καὶ οἱ θρασεῖς αὐτοῦ Ρούγα-Ρούγα εἰς μέγαν πόλεμον ὑφίστανται πρὸ τῆς ὁδοῦ ἡμῶν· μ' ἐβεβαίουν ὅτι ὁ Μβόγος μετὰ χιλίων Οὐακονόγγων ἤρχετο κατὰ τῆς Οὐγάνδας, ὅτι οἱ Οὐαζαβίρας πρὸ τεσσάρων μηνῶν εἶχον προσβάλλει ἐν κιρβάνιον, ὅτι ὁ Σίμπας ἐλυμαίνετο τὴν χώραν μετὰ στίφους ἀγρίων μισθοφόρων καὶ ὅτι πολλὰ ἕτερα φῦλα εὐρίσκοντο εἰς πόλεμον μετὰξὺ αὐτῶν.

Τὴν 28ην μετὰ τριῶν ὥρῶν καὶ ἐγὼς τετάρτου πορείαν ἀφίχθημεν εἰς μικρόν τι πρόσφορον χωρίον Βένταν καλούμενον καὶ κείμενον ἐν τῷ μέσῳ δάσους πυκνοῦ· ἡ ὁδὸς ἦγε διὰ τῶν σιτοφόρων ἀγρῶν τῶν Οὐαγούνδας μετ' ὃ εἰσῆλθομεν εἰς τὰ πεδινὰ ἐδάφη τὰ περιστοιχοῦντα τὸ χωρίον τοῦ Κισάρι· εἰσελθόντες ἐντὸς ἐνὸς ἐξ αὐτῶν εὗρομεν κιρβάνιον τοῦ ὁποίου ὁ ιδιοκτῆτης φθάσας πρὸ δύο μηνῶν ἐν αὐτῷ ἐζήτηι νὰ προσλάβῃ φορεῖς· ἰδὼν τὸ ἰδικόν μου κιρβάνιον ἐπεχείρησε νὰ μὲ στερήσῃ τῶν ἀνθρώπων μου, ὅπως τοὺς προσλάβῃ αὐτὸς, καθότι εἶχε σκοπὸν νὰ πορευθῇ εἰς Οὐφίπαν· ὁ τρόπος αὐτοῦ μοι ἐφάνη λίαν ἀπρεπής· ἐννοεῖ βεβαίως ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἐνεκεν τούτου ἡ μετὰξὺ ἡμῶν ἀρμονία διελύθη· μετὰ τινὰς ἡμέρας ἔμαθον ὅτι εἶχεν ἀποβάλλει τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ προχωρήσῃ πρὸς νότον. Ἀναχωρήσαντες ἐκ Κισάρι εἰσῆλθομεν ἐντὸς δάσους πυκνοῦ δένδρων τοῦ γένους *Artocarpus Integrifolia*· τὸ ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὠδεύομεν ἦτο πλήρες ῥωγμῶν ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἠνεωγμένων· τῇδε καχεῖσε ἔκειντο μικρὰ ἀπεξηραμένα λιμνάρια εἰς τὸ βάθος τῶν ὁποίων ἔβλεπέ τις στρώματα ὀδόντων ἐλεφάντων καὶ ρινόκερω. Συχνότατα ἀ-

πηντῶμεν ἔχνη βουβάλων καὶ δνάγων· βλέποντες τὰ ἔχνη ταῦτα ἠλπίζαμεν ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἠθέλομεν ἀπαντήσῃ ἄγραν.

Ἡ Βέντα ἦτο καλῶς ἐφωδιασμένη ὑπὸ Ἰνδικοῦ σίτου καὶ ἐτέρου τινὸς εἶδους κ ο ρ ό κ ο υ καλουμένου ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων καὶ ὁμοιάζοντος ἄρακον (ἀρακᾶς)· ἠγόρασα μέγα πρὸν τοῦ εἶδους τοῦτου δι' ἀτομικὴν μου χρῆσιν, καθότι εὖρον αὐτὸ τροφήν ἐξαίρετον καὶ πλουσίαν. Ὁ σῖτος ἀπεθκεύθη ἐπὶ τῶν στεγῶν τῶν τέμπων ἐντὸς μεγάλων κιβωτίων κατεσκευασμένων ἐκ φλοιοῦ τοῦ δένδρου μ τ ο ύ ν δ ο υ· ἐξ ὧων κιβωτίων εἶδον εἰς Ἀφρικὴν ταῦτα ἦσαν τὰ μεγαλῆτερα· δύναταί τις νὰ ἐκλάβῃ αὐτὰ ὡς πιλεθῆ-
κας Τιτάνων· εἶχον διάμετρον ἐπὶ ποδῶν καὶ ὕψος δέκα.

Τὴν 29ην ὁδεύσαντες κατὰ Ν. Δ. Ν. διεύθυνσιν ἀφίχθη-
μεν εἰς Κικούρου· ἡ πορεία διήρκεσεν ἐπὶ πέντε ὥρας· ἡ δὲ ὁδὸς ἡμῶν ἦγε διὰ πεδιάδων ὑπὸ ῥωγμῶν ἐχισμένων καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν δένδρων τοῦ γένους *Artocarpus Integrofolia*, ἐβένων καὶ παντοειδῶν νανοειδῶν φυ-
τῶν κεκοσμημένων· πολλαὶ μυρμηκοφωλαὶ ὡς μικροσκο-
πικοὶ λοφίσκοι ἐξ ἄμμου ἐστόλιζον ὡσαύτως τὰς πεδιά-
δας αὐτὰς διὰ τῶν τιτανωδῶν χρωμάτων τῆς γῆς ἐκ τῆς ὁποίας ἦσαν κατεσκευασμένοι.

Ὁ πυρετὸς μουκουγγούρου, ὡς καλοῦσιν αὐτὸν οἱ Οὐα-
σαουαχίλοι, εἶνε νόσος συνήθης εἰς τὴν χώραν ταύτην,
ἣτις καλύπτεται ὑπὸ ἐκτεταμένων δασῶν καὶ ὁμαλῶν πε-
διάδων, καὶ τοῦτο διότι τὸ ἔδαφος δὲν ξηραίνεται ἐντελῶς,
ἀλλὰ μένει πάντοτε ὑγρὸν καὶ βαλτῶδες. Κατὰ τὴν ξη-
ρασίαν βλέπων τις τὴν χώραν δὲν εὕρισκει αὐτὴν τοσοῦτον
προσβλητικὴν. Ἡ κεκαυμένη χλόη παρέχει εἰς τὴν χώραν
ζοφεράν ὄψιν· τὸ ἔδαφος αὐτῆς βρίθει ἀπεξηραμένων ἔχνων
ζῶων, τὰ ὅποια λυμαίνονται τὰς πεδιάδας αὐτὰς κατὰ
τὸ τέλος τῆς βροχερᾶς ἐποχῆς. Ἐντὸς τῶν δασῶν ἀναρ-
ρίθμητα δένδρα εἰσὶν ἐσκορπισμένα τῇδε κακεῖσε εἰς τὸν
ἐσχατον βαθμὸν τῆς φθορᾶς αὐτῶν εὕρισκόμενα· οἱ κορ-
μοὶ αὐτῶν κατακείμενοι παριστῶσι θέαμα μεγαλοπρεπές·
ἂν τις ἔχων δύναμιν καὶ ἱκανότητα εἰς τὰς χεῖρας δύναται
νὰ ἀνοίξῃ ῥωγμὰς ἐπ' αὐτῶν, βλέπει ἀναρρίθμητα ἔντομα
διαφόρων εἰδῶν. Ἐντούτοις ἀνεπαισθήτως αἱ δηλητηριώ-
δεις ἀναθυμιάσεις τῆς μεμαραμένης καὶ ἐφθαρμένης φυ-
τείας εἰσδύουσιν εἰς τοὺς πνεύμονας τῶν ἀνθρώπων καὶ

μαραίνουσιν αὐτούς· τὰ δὲ τοῦ μαρασμοῦ τούτου ἀποτελέσματα εἶνε ὀλεθριώτατα, ὥς τὰ ἐκ τοῦ δένδρου ἐκείνου τῆς νήσου Ἰάβας τοῦ γένους *Antiaris* προερχόμενα· τὸ δένδρον τοῦτο καλεῖται *upas*· ἡ δὲ φύσις αὐτοῦ εἶνε λίαν δηλητηριώδης.

Τὰ πρῶτα κακὰ ἀποτελέσματα τὰ ἐκ τοῦ μιάσματος τούτου προερχόμενα εἶνε ἀδυναμία εἰς τὰ ἔντερα καὶ ἀτονία εἰς τὸ σῶμα, νάρκη καὶ μεγάλη διάθεσις πρὸς ὕπνον· ἡ γλῶσσα προσλαμβάνει χρῶμα κιτρινωπὸν, νοσῶδες καὶ σχεδὸν μελανόν· καὶ αὐτοὶ οἱ ὀδόντες κιτρινίζουσιν καὶ καλύπτονται ὑπὸ δυσώδους τινὸς ὕλης. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἀσθενοῦς σπινθηροβολοῦσι λαμπρότατα καὶ πληροῦνται ὕδατος· πάντα ταῦτα εἶνε τὰ πρῶτα συμπτώματα τοῦ πυρετοῦ, ὅστις μεθ' ὀρμῆς εἰσδύων εἰς τὸ σῶμα ἀναγκάζει τὸν νοσοῦντα νὰ κεῖται πρηνῆς καὶ νὰ στενάξῃ ὑπὸ ἀγωνίας.

Ἐνίστε τοῦ πυρετοῦ τούτου προηγεῖται ὀρμητικὸς καὶ δριμύς παροξυσμός· κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δύναται τις νὰ σκεπάσῃ τὸ σῶμα τοῦ ἀσθενοῦς μὲ πολλὰ χράμια, τὰ ὅποια μετριάξουσιν ὀλίγον τὸ θανάσιμον ῥίγος τὸ ὁποῖον αἰσθάνεται. Τὸ ῥίγος τοῦτο διαδέχεται φρικτὸς πονοκέφαλος μὲ πόνους ὀξεῖς κατὰ τοὺς νεφροὺς καὶ τὴν σπονδυλικὴν στήλην, ἥτις ὑφουμένη ἄνωθεν τῶν ὠμοπλατῶν καὶ ἀνερχομένη μέχρι τοῦ τραχήλου εἰσδύει εἰς τὰ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦ πυρετοῦ δὲν προηγεῖται ῥίγος ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀτονίαν καὶ τὴν νάρκωσιν ὑπερβολικὴ θερμὴ καταλαμβάνει αὐτόν· οἱ μήνιγγες πάλλουσιν· ὁ ἀσθενὴς αἰσθάνεται πόνους εἰς τοὺς νεφροὺς καὶ τὴν σπονδυλικὴν στήλην καὶ ἀμέσως λυσσώδης δίψα τὸν καταλαμβάνει. Ὁ ἐγκέφαλος αὐτοῦ πληροῦται ὑπὸ παραδόξων φαντασμαγοριῶν, αἵτινες ἐνίστε προσλαμβάνουσι χαρακτῆρα τρομακτικόν. Πρὸ τῶν σκοτειδνισμένων ὀφθαλμῶν τοῦ ἀσθενοῦς περιίπτανται ἐν τῇ θερμῇ ἀτμοσφαίρᾳ διάφορα ἔρπετά, τὰ ὅποια εἰς κάθε στιγμὴν προσλαμβάνουσι νέας καὶ τρομακτικωτέρας μορφάς· ἡ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ δυστυχοῦς παρρησιαζομένη αὕτη σκηνὴ αὐξάνει καὶ γίνεται φρικτοτέρα καὶ τρομερωτέρα. Ὁ δυστυχὴς ἀσθενὴς μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ πλέον τὴν τρομακτικὴν σκηνὴν μετὰ μεγάλου κόπου ἀνοίγει τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅπως ἀποσκορράχισῃ τὸ φρενητιῶδες ὄνειρον·

ἀλλὰ μόλις ἐπιτύχη τοῦτο, ἀνεπαισθήτως καὶ ἀκουσίως αὐτοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ του εὐρίσκονται εἰς ἄλλα μέρη, ἐν οἷς ἑτέρα κόλασις παρρησιάζεται εἰς τὴν ὄρασιν αὐτοῦ· νέα ἀγωνία καταλαμβάνει τὰ στήθη του καὶ σπαράσσει τὸ σῶμα αὐτοῦ· ὁ δυστυχὴς δὲν ἔχει αἴσθησιν ἑαυτοῦ. Ἀχ! πόσας ὥρας δὲν ἐστέναξα ὑπὸ τὸν φρικτὸν ἐφιάλτην τὸν ὑπὸ τῆς ἐκστάσεως τῶν φρενῶν παραγόμενον! Ἀχ! πόσῃν ἀγωνίαν προξενεῖ ὁ πυρετὸς οὗτος εἰς τὸν τὰ μέρη ταῦτα τῆς Ἀφρικῆς περιηγούμενον! Ἀχ! ὑπὸ τῶν τρομακτικῶν καὶ διαβολικῶν φαντασμαγοριῶν κατεχόμενος καταλαμβάνεται ὑπὸ μίσους, θυμοῦ καὶ ἀπεχθείας πρὸς τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτόν· οὐδεὶς δύναται νὰ τὸν εὐχαρίστησῃ, πάντα ἀπαρέσχουσιν αὐτῷ καὶ ὁ εὐπειθέστατος αὐτοῦ θεράπων φαίνεται πρὸς αὐτόν παρήκοος· καὶ αὐτὸς ὁ Ἰὼβ δὲν θὰ ἡδύνατο ν' ἀντιστῇ κατὰ τῆς νόσου ταύτης, ἀλλὰ θὰ ἐγίνετο μανιώδης καὶ τριμερὸς. Ὁ ἄνθρωπος εὐρισκόμενος εἰς τοιαύτην κατάστασιν θεωρεῖ ἑαυτόν ὡς τὸ κέντρον πάντων τῶν δυστυχημάτων. Ὅταν ὁμως ἀναλάβῃ αἰσθάνεται ἑαυτόν ἐλεύθερον, γίνεται ἀστεῖος, εὐγενὴς τοὺς τρόπους, ἐράσμιος καὶ χαρίεις· τὰ πράγματα, πρὸς τὰ ὁποῖα τοσαύτην ἠσθάνετο ἀπέχθειαν τὴν προτεραίαν, εὐχαριστοῦσι καὶ διασκεδάζουσιν αὐτόν· θεωρεῖ τοὺς ἀνθρώπους του μετὰ φιλίας καὶ ἀγάπης· τὰ μᾶλλον συνήθη πράγματα παρατηρεῖ μετ' ἐκστάσεως· ἡ Φύσις φαίνεται πρὸς αὐτόν θελκτικὴ· ὁ νοῦς αὐτοῦ προσηλούμενος ἐπὶ τῶν πυκνῶν καὶ μονοτόνων δασῶν καταθέλγεται ὑπὸ εὐχαριστήσεως. Πάντα ταῦτα λέγω μετὰ βεβαιότητος, καθότι καὶ εἰς ἐμὲ αὐτόν ἐπισυνέβησαν πολλάκις. Ἐσυνείθιζα πρὸς διασκέδασίν μου νὰ λαμβάνω σημειώσεις τῶν παραδόξων, φρενητιωδῶν, φανταστικῶν καὶ διαβολικῶν εἰκόνων, αἵτινες παρρησιάζοντο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου κατὰ τοὺς ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ παραγομένους φρικτοὺς καὶ δριμεῖς παροξυσμούς.

Τὴν πρώτην Ὀκτωβρίου μετὰ τεσσάρων ὥρῶν πορείαν κατὰ Ν. Ν. Δ. διεύθυνσιν ἀφίχθημεν εἰς μέγα λιμνᾶριον, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ζιουάνι· παρὰ τὸ λιμνᾶριον τοῦτο εὔρομεν στρατόπεδον ὑπὸ πυρκαϊᾶς κατὰ τὸ ἡμισυ ἐρειπωμένον· ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου τούτου ὑψοῦτο γιγαντιαία συκαμινέα (μκούγρου) παρομοίαν τῆς ὁποίας κατὰ τὸ

μέγεθος δὲν εἶχον· ἰδεῖ εἰς τὰ δάση τῆς Οὐνυαμουέζης· μετὰ μίαν ὥραν μετεσχηματίσαμεν τὸ μέρος τοῦτο εἰς ὠραῖον καὶ τερπνὸν στρατόπεδον.

Ἄν ἐνθυμῶμαι καλῶς, ὁ κορμὸς τοῦ δένδρου εἶχε περιφέρειαν τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ποδῶν· ἐξ ὧων δένδρων εἶδον ἐν Ἀφρικῇ, τοῦτο εἶνε τὸ ωραιότερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον· ὁλόκληρον στρατιωτικὸν τάγμα δύναται ν' ἀναπαυθῇ ὑπὸ τὴν ἀπέραντον αὐτοῦ σκιάν. Ἡ διάμετρος τῆς παρ' αὐτοῦ ἀποτελουμένης κυκλοτεροῦς σκιᾶς ἔχει μῆκος ἑκατὸν καὶ εἴκοσι ποδῶν καὶ τοῦτο ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ. Ἡ μεγάλη δύναμις, τὴν ὁποίαν ἀνέλαβον κατὰ τὸ δλίγον τοῦτο διάστημα, μοὶ ἔδωκε θάρρος· ἤρχισα νὰ παρατηρῶ τοὺς περὶ ἐμὲ μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως. Αἰσθημα παρηγορίας καὶ χαρᾶς κατέλαβε τὴν καρδίαν μου· παρόμοιον τούτου αἰσθημα δὲν εἶχον δοκιμάσει κατὰ τὴν ἐν Οὐνυανυεμβέ μακρὰν διαμονήν μου, διαρκούσης τῆς ὁποίας ἔμενον ἄεργος. Ὅμιλῶν μετὰ τῶν ἀνθρώπων μου μετεχειρίζομην αὐτοὺς ὡς φίλους καὶ ἴσους· πρὸς ἐμέ· εἰς πάντων τὰ βλέμματα ἔλαμπεν ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐθυμία.

Τὸ λυκόφως προσήγγιζεν· ὁ ἥλιος ταχέως ἐβυθίζετο πρὸς δυσμὰς χρωματίζων τὸν οὐρανὸν διὰ παντοειδῶν χρωμάτων· αἱ ἀκτῖνες αὐτοῦ ἐπιπτον ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν αἰωνίων δασῶν· ὁ οὐρανὸς ἄνωθεν γαλήνιος καὶ λαμπρὸς ἐμειδία ἐφ' ἡμῶν ἐμβάλλων τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἀγαλλίασιν εἰς τὰ πνεύματα τῶν περὶ ἐμέ· τῷ ὄντι ἡ χαρὰ τὴν ὁποίαν ἡσθάνομεθα εὕρισκόμενοι μόνοι ἐν τῷ μέσῳ μεγάλης ἐκτάσεως δασῶν ἦτο ἀνέκφραστος· διότι, ἀφοῦ ἐτελειώσαμεν τὸ ἔργον ἡμῶν καὶ ἐξησφαλίσαμεν τὸ στρατόπεδόν μας, παρέτηρήσαμεν τὴν ἄνω εἰκόνα· πάντες λοιπὸν ἐλάβομεν τὰς πίπας ἡμῶν καὶ ἐκαθήσαμεν κατὰ γῆς ὅπως διὰ τῆς ἀναπαύσεώς ἱκανοποιήσωμεν ἑαυτοὺς διὰ τοὺς κόπους τοὺς ὁποίους εἶχομεν καταβάλλει τὴν ἡμέραν καὶ ὅπως ἀπολαύσωμεν τῆς γλυκείας εὐχαριστήσεως, ἥτις συνήθως παρακολουθεῖ τὴν ἐργασίαν, ὅταν δι' αὐτῆς τελειώσῃ τις ἐπιτυχῶς τὸ ἔργον του.

Ἐξωθεν οὐδεὶς θόρυβος ἠκούετο· τὴν ἡσυχίαν ταύτην ἔλυνε μόνον ἡ κρωγμὴ πτηνοῦ τινος πεπλανημένου ἢ ἀπωλέσαντος τὸν σύντροφον αὐτοῦ ἢ ὁ βραγχώδης κρωγμὸς βατράχου τινὸς ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς λίμνης, ἢ τὸ κελάδημα

τῶν γρύλλων, ὅπερ νομίζει τις ὅτι προσκαλεῖ τὴν ἡμέραν εἰς ὕπνον· ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν πάντες ἐκάπνιζον τὸ δὲ κάπνισμα τοῦτο παρῆγε κυανοῦν αἰθέρα, ὅστις μοὶ ἤρεσε τὰ μέγιστα. Ἐξηπλωμένος ἐπὶ τοῦ τάπητός μου ὑπὸ τὸν φυλλωτὸν δόμον τοῦ μεγαλοπρεποῦς δένδρου αἰσθάνομαι ἑμαυτὸν λίαν εὐδαίμονα, καπνίζω τὴν μικρὰν πίπαν μου καὶ παραδίδομαι εἰς διαφόρους σκέψεις. Ὁ οὐρανὸς εἰσέτι λάμπει ἄνωθέν μου ἀλλ' ἀμυδρῶς, ἡ ἀτμοσφαῖρα ἠρμεῖ περίξ ἐμοῦ· ἀρχίζω νὰ σκέπτωμαι περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ φίλων μου· αἱ σκέψεις αὗται μὲ ἀποθαβρύνουσι, δὲν μὲ ἀφίνουσι νὰ ἐκπληρώσω τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον εἰσέτι μένει ἐκκρεμές. Ἀρχίζω νὰ σκέπτωμαι περὶ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ὁποίου τὴν ὕπαρξιν ἐθεώρουν μυθώδη, περὶ τοῦ ὁποίου οὐδὲν σαφῶς ἐγνώριζον· πιθανὸν ὁ ἀνθρωπος οὗτος νὰ ᾔνε νεκρὸς, πιθανὸν νὰ ὑπάρχη ἐν τῷ κόσμῳ· τίς γνωρίζει; ἴσως τὴν ὥραν ταύτην ὁδεύῃ διὰ τοῦ δάσους τὸ ὁποῖον βλέπω πέραν τοῦ στρατοπέδου μου· τίς δύναται νὰ μὲ βεβαιώσῃ ὅτι ἀμφοτέροι δὲν εὐρισκόμεθα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους, ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ δάσους; τίς δύναται νὰ μὲ βεβαιώσῃ ὅτι δὲν εὐρίσκεται εἰς μακρὰν, ἀπ' ἐμοῦ ἀπόστασιν ἐν τῇ μικρᾷ αὐτοῦ καλύβῃ τῆς Οὐλβας; Μολονότι ἀμφιβάλλω περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, αἰσθάνομαι ἐνδόμυχόν τινα χάραν καὶ ἀγαλλίασιν τὴν ὁποίαν ἀδυνατῶ νὰ περιγράψω. Ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου εἶνε λίαν ἀσθενὴς εἰς τοιαύτας περιστάσεις· μὴ δυνάμενος ὁ περιηγητὴς νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν περιέργειαν αὐτοῦ ἀναγκάζεται νὰ ὁδεύῃ ἑκατοντάδας μιλίων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθουμένου. Τὸ αὐτὸ νῦν συμβαίνει καὶ εἰς ἐμέ· εἰς τὸν νοῦν μου ἐγείρεται τὸ ζήτημα: — «Ζεῖ ὁ ἀνθρωπος οὗτος ἢ ὄχι;» Ἀχ! ἅς ἡδυνάμην διὰ τοῦ νοὸς νὰ λύσω τὸ ζήτημα τοῦτο! ἀλλοίμονον! εἶμαι ἡναγκασμένος πρὸς λύσιν αὐτοῦ νὰ ὁδεύσω τίς γνωρίζει πόσα μίλια, ὅπως μάθω μόνον ἂν ὑπάρχη ἐν τῷ κόσμῳ ὁ ἀνθρωπος τὸν ὁποῖον ζητῶ! . . . Ψυχὴ μου, λάβε ὑπομονήν, ἡ γαλήνη ἐντὸς τῆς ὁποίας εὐρίσκεσαι εἶνε μεγάλη καὶ ζηλευτὴ παρὰ πολλῶν· ἀρκεῖ πρὸς τὸ παρὸν ἡ συναίσθησις, ἣν ἔχεις περὶ τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τῆς ἀποστολῆς σου! Ἐμπρὸς καὶ ἔλπιζε! . . .

Τὴν 2 Ὀκτωβρίου, Δευτέραν, ὠδεύομεν διὰ τοῦ δάσους καὶ τῆς πεδιάδος, ἥτις ἐκτείνεται ἀπὸ Ζιουάνι μέχρι Μα-

νυάρας· ἡ πορεία αὐτὴ διήρκεσε ἐξ ὅλας ὥρας καὶ ἡμίσειαν· Ὁ ἥλιος ἔκαιεν ὑπερβολικὰ· δένδρα ὅμως μτούνδου καὶ μιόμπο εἰς ἀνάλογον ἀπ' ἀλλήλων εὐρισκόμενα ἀπόστασιν παράγουσι σκιὰν εὐχάριστον, ὑπὸ τὴν ὁποίαν δύναται τις ἀνέτως νὰ περιπατήσῃ· καθότι τὰ δένδρα ταῦτα εἰς τοῦτο τὸ μέρος δὲν σχηματίζουνσι δάσος, ἀλλὰ κεῖνται εἰς τοιαύτην ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν, ὥστε οἱ κλώνες τοῦ ἑνὸς συμπλέκονται μετὰ τῶν τοῦ ἑτέρου, καὶ τοιουτοτρόπως εὐρίσκει τις καὶ ἀνοικτὴν ὁδὸν καὶ σκιὰν καλὴν. Τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ ἐπατώμεν ἦν στερεώτατον καὶ χρώματος ἐρυθροῦ· μόνον αἱ μυῖαι tsetse ἢ panga (σπάθη) ἐνώχλουν ἡμᾶς καθ' ὁδόν. Ἀπὸ στιγμῆς εἰς ἄλλην ἐπεριμένομεν ἄπειρον κυνήγιον καὶ διὰ τοῦτο ἡμεθεὶς πάντες ἐτοιμοὶ πρὸς τοῦτο καὶ ἀποφασισμένοι ν' ἀντιπαραταχῶμεν κατὰ παντός ζώου, τὸ ὅποιον ἠθέλομεν ἀπαντήσῃ καθ' ὁδόν.

Ἐπροχωροῦμεν διανύοντες τρία σχεδὸν καθ' ἑκάστην ὥραν μίλια· αἰφνης τὸ κιρβάνιόν μου ἤρχισε νὰ προσηλώνῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπὶ ἀντικειμένου τινὸς εἰς ἀπόστασιν πεντήκοντα ὑαρδῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ. Παρατηρήσας τοῦτο ἠκολούθησα τὰ βήματα τῶν ἀνθρώπων μου, οἵτινες ἐπήγαινον πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο· παρτήρησα ἀνθρώπινον πτώμα, θῦμα τῆς φρικτῆς νόσου τῆς Ἀφρικῆς — τῆς ἐπαράτου εὐφλογίας. Ὁ νεκρὸς ἀνῆκεν εἰς τὴν ληστρικὴν συμμορίαν τοῦ Ὁσέτου· ἄλλοι ἦσαν τῆς γνώμης ὅτι ἀνῆκεν εἰς τοὺς γουερίλλας τοῦ Μκασίουα, Σουλτάνου τῆς Οὐνυαμουέζης, οἵτινες εἶχον ἔλθει εἰς τὰ δάση ταῦτα πρὸς κατάδιώξιν τῶν γουερίλλας τοῦ Μιράμβου. Ἐπέστρεφον ἐξ Οὐκονόγγο ἀπὸ ἐπιδρομῆν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐπιχειρήσει εἰς τὴν χώραν τοῦ Σουλτάνου τοῦ Μβόγου καὶ ἄφησαν τὸν σύντροφον αὐτῶν νεκρὸν εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ· κατὰ τὰ φαινόμενα εἶχεν ἀποθάνει πρὸ μιᾶς ἡμέρας.

Ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου συχνότατα εὐρίσκομεν πτώματα καὶ κεφαλὰς ἀνθρώπων· δὲν παρήρχετο ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν νὰ μὴ ἀπαντήσωμεν ἐν ἡ δύο λείψανα ἀνθρώπων ὄντων ἐγκαταλελειμένων ὑπὸ τῶν ὁμοίων των.

Ὁδεύσαντες ὀλίγον ἐξῆλθομεν τοῦ δάσους καὶ εἰσῆλθομεν ἐντὸς πεδιάδος, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπηντήσαμεν ζεῦγος χαμηλοπαρδάλεων, τῶν ὁποίων οἱ μακροὶ λαιμοὶ ὡς πύργοι ὑψοῦντο ἀνωθεν θάμνου τινὸς ἐντὸς τοῦ ὁποίου καθή-

μεναι ἔτρωγον. Οἱ ἄνθρωποι μου ἰδόντες τὸ θέαμα τοῦτο ἔβαλον κραυγὴν χαρᾶς· καθότι πάντες ἐβεβαιώθησαν ὅτι εἰσῆλθον πλέον εἰς τὴν χώραν τοῦ κυνηγίου καὶ ὅτι τὸ πλησίον τοῦ ποταμοῦ Γόμβη μέρος, ἐν ᾧ ἐπρόκειτο νὰ στρατοπεδεύσωμεν, ἔβριθε τοιούτων ζώων.

Μετὰ τριῶν ὥρῶν διὰ τῆς καυστικῆς ταύτης πεδιάδος ὁδοιπορίαν ἀφίχθημεν εἰς τοὺς καλλιεργημένους ἀγροὺς τῆς Μανυάρας. Φθάντες πρὸ τῆς πύλης τοῦ χωρίου δὲν ἠδυνήθημεν νὰ εἰσέλθωμεν ἐν αὐτῷ, διότι οἱ κάτοικοι μᾶς ἀπηγόρευσαν τοῦτο, ἔνεκεν τῶν ἐμφυλίων πολέμων ὑπὸ τῶν ὁποίων κατεσπαράσσετο ἡ χώρα αὕτη· φοβούμενοι τὰς ἐπιδρομὰς τῶν πολεμίων δὲν ἐδέχοντο ἐντὸς αὐτοῦ κηρύβαναι. Ἰδόντες ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ εἰσέλθωμεν, διηυθύνθημεν εἰς στρατόπεδόν τι κείμενον πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ χωρίου πλησίων μικρῶν τινων λιμναρίων πεπληρωμένων διαυγεστάτου ὕδατος, ἐνθα εὐρόντες περὶ τὰς ἑξ ἑρειπωμένας καλύβας εἰσῆλθομεν ἐντὸς αὐτῶν ὅπως ἀναπαυθῶμεν.

Ἰδρύσαντες τὸ στρατόπεδον ἡμῶν, ἐνεχειρίσαμεν εἰς τὸν κираγγόζην ὑφάσματα τινα, ὅπως δι' αὐτῶν ἀγοράσῃ ἀπὸ τοῦ χωρίου μερικὰ τρόφιμα τὰ ὁποῖα ἐμελλον νὰ χρησιμεύσωσιν ἡμῖν εἰς τὴν πρὸ ἡμῶν εὕρισκομένην ἔρημον, ἐκτεινομένην ἐπὶ ἑκατὸν τριάκοντα πέντε μίλια καὶ ἀπαιτοῦσαν ἐννέα μακρὰς πορείας πρὸς διάβασιν αὐτῆς· ὁ κираγγόζης ἐπορεύθη νὰ πράξῃ τὸ προσταχθέν· ἀλλ' οἱ ἐγγχώριοι ἐπληροφόρησαν αὐτόν ὅτι ὁ Μτέμης ἔχει ἀπηγορευμένον εἰς τοὺς ὑπηκόους του νὰ πωλῶσι σῖτον εἰς οἶονδῆποτε διαβάτην.

Ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκόμεν ἀπῆται διπλωματικὴν ἐκ μέρους μου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ μου· καθότι, ἂν ἀπεφάσιζα νὰ πέμψω ἀνθρώπους εἰς Κικούρην πρὸς ἀγορὰν τροφίμων, ἤθελον ἀναγκασθῇ νὰ μείνω πολλὰς ἡμέρας ἐνταῦθα. Ἀνοίξας λοιπὸν δέμα ἐκλεκτῶν ὑφασμάτων, ἐξέλεξα δύο βασιλικά ὑφάσματα καὶ εἶπον πρὸς τὸν Βομβάην νὰ κομίσῃ αὐτὰ πρὸς τὸν Μτέμην τοῦ χωρίου προσφέρων αὐτῷ συνάμα καὶ τοὺς χαιρετισμούς μου. Ὁ Σουλτάνος ὅμως ἀπερρίψεν αὐτὰ δυστρόπως καὶ ἐπέταξε τῷ Βομβάῃ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Λευκὸν Ἄνθρωπον καὶ νὰ εἰπῇ αὐτῷ νὰ μὴν τὸν ζαλίζῃ με αὐτὰ τὰ δῶρα. Μάτην προσεπάθησα νὰ πείσω αὐτόν νὰ τὰ δεχθῇ· ὁ Μτέ-

μης ἦτο ἄκαμptos· μάτην προσεπάθησα νὰ προμηθευθῶ τροφήν διὰ τὸ ἐσπέρας· οἱ ἄνθρωποι μου ἐπείνων καὶ ἤρχισαν νὰ μεμφιμοιρῶσι δι' ἔλλειψιν τροφῆς, καὶ τοιουτοτρόπως ὠργισμένοι ἐπесαν εἰς ὕπνον χωρὶς νὰ φάγωσι τί. Ὅταν εὐρισκόμην εἰς Ταβόραν, δευλέμπορός τις, Νζάρας ὀνομαζόμενος, μοι εἶχεν εἰπεῖ πολλὰ περὶ τῶν λαῶν, διὰ τῆς χώρας τῶν ὁποίων ἔμελλον νὰ πορευθῶ, τὰ ὁποῖα νῦν ἦλθον εἰς τὴν μνήμην μου· ἰδοὺ τί μοι ἔλεγεν ὁ παράσιτος οὗτος τοῦ μεγάλου Σέχ μπὶν Νασήβ : — « Ἄχ, αὐθέντα, αὐθέντα ! ποῦ πηγαίνεις μὲ τόσους ἀνθρώπους ; πῶς θὰ θρέψῃς αὐτούς ; θ' ἀναγκασθῇς νὰ ἐπιστρέψῃς· οἱ Οὐαμανύρας εἶνε κακοὶ, οἱ Οὐακονόγγο κάκιστοι καὶ οἱ Οὐάζαβίρας χεῖριστοι· εἰς κακὴν ἐποχὴν ἔφθασες εἰς τὴν χώραν ταύτην· πανταχοῦ ὑφίστανται πόλεμοι μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν ». Καὶ πράγματι ἀκούων τὰς πέριξ τῶν πυρῶν ἡμῶν γενομένης συνομιλίας ἤρχισα νὰ βλέπω τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων του· εἰς τὰ ὄμματα πάντων ἐφαίνετο ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐκ τοῦ μέρους τούτου ἀναχωρήσεως. Εἶπον αὐτοῖς νὰ μὴ ἀποθαρρύνωνται καὶ ὅτι τὴν πρωίαν θέλω προμηθευθῆ ἀφεύκτως τροφήν.

Τὴν ἐπαύριον λοιπὸν ἀνοίξας ἐκ δευτέρου τὸ δέμα τῶν ἐκλεκτῶν ὑφασμάτων ἐξέλεξα τέσσαρα βασιλικά ὑφάσματα καὶ δύο ὁδοι Μερικάνι. Ὁ Βομβάης ἀπεστάλη ἐκ δευτέρου πρὸς τὸν Μτέμην μὲ πολλοὺς καὶ εὐγενικοὺς λόγους ἐκ μέρους μου· ἐσχέφθην ἀναγκαιότατον νὰ προσενεχθῶ εὐγενῶς πρὸς ἄνθρωπον ἀγέρωχον καὶ σκληρόν, τοῦ ὁποίου ἐχθρὸς δὲν ἤρμοζε νὰ γείνω καθότι ἦτο λίαν ἰσχυρὸς· τί ἤθελον πράξει, ἂν ἀπεφάσιζε νὰ μιμηθῇ τὸν φοβερόν Μιράμβον, τὸν Βασιλέα τῆς Οὐαουέχας ; ἡ γενναιοδωρία μου ὅμως, μετὰ τῆς ὁποίας προσηνέχθην εἰς τὸν Μτέμην, ἀντεμείφθη μὲ ἄφθονα τρόφιμα τὰ ὁποῖα ἔφθασαν εἰς τὸ στρατόπεδόν μου· ὁ Βομβάης εἶχεν ἀναχωρήσει μὲ τὰ δῶρα· μετὰ μίαν μόλις ὥραν κιβώτια πλήρη κορόκου, ματάμα καὶ Ἰνδικοῦ σίτου ἐκομίσθησαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου ὑπὸ δώδεκα χωρικῶν, οἵτινες ἐκράτουν αὐτὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των καὶ μετ' ὀλίγον ἦλθε καὶ αὐτὸς ὁ Μτέμης ἀκολουθούμενος ὑπὸ τριάκοντα σχεδὸν σωματοφυλάκων καὶ εἴκοσι λογχοφόρων πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ πρώτου λευκοῦ ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον ἔμελλε νὰ ἰδῇ· ὀπισθεν τῶν πολεμιστῶν αὐτῶν ἤρ-

χετο μέγα δῶρον ισότιμον τῷ ὑπ' ἐμοῦ ἀποσταλέντι αὐτῷ· ἀπετελεῖτο δὲ τοῦτο ἐκ πολλῶν μεγάλων κολοκυνθῶν πε- πληρωμένων μέλιτος, ἐξ ὀρνίθων, αἰγῶν, καὶ ἀρκετοῦ πο- σοῦ ἀράκου καὶ κουκίων· διὰ τῶν τροφίμων τούτων ἡδυνά- μην νὰ θρέψω τοὺς ἀνθρώπους μου ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας.

Συνήντησα τὸν ἀρχηγὸν παρὰ τὴν θύραν τοῦ στρατοπέ- δου μου καὶ ὑποκλίνας μετὰ σεβασμοῦ προσεκάλεσα αὐ- τὸν εἰς τὴν σκηνήν μου, τὴν ὁποίαν εἶχον διευθετήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν καλλίτερον πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ. Ἔστρωσα κατὰ γῆς τὸν Περσικόν μου τάπητα καὶ τὴν δορὰν τῆς ἄρκτου· μέγα δὲ καὶ ὠραῖον ὕφασμα ἐκάλυπτε τὴν κιτάν- δαν μου ἢ τὴν κλίνην μου.

Ὁ ἀρχηγὸς ἦτο ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα καὶ ῥωμαλέος· φθὰς μετ' αὐτοῦ πρὸ τῆς σκηνῆς μου εἶπον πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς πρῶτους ἀξιωματικούς τῆς ἀκολουθίας του νὰ καθίσωσιν· ἀμέσως πάντες μὲ βλέμμα ἐκπλήξεως παρε- τήρουν τὸ σῶμά μου, τὸ πρόσωπόν μου, τὰ ἐνδύματά μου καὶ τὰ πυροβόλα μου· ὁ θαυμασμὸς αὐτῶν ἦτο ἀπερί- γραπτος. Ἐξηκολούθουν ἐπὶ δευτερόλεπτά τινα νὰ μὲ θεωρῶσι μετὰ θαυμασμοῦ· μεθ' ὃ ἔβλεπον ἀλλήλους, πα- ρεδίδοντο εἰς γέλωτας καὶ καγχασμοὺς καὶ ἐκρότουν ἀδια- κόπως τοὺς δακτύλους αὐτῶν· ὠμίλουν τὴν γλῶσσαν Κι- σαουαχίλι· ἐπέταξα λοιπὸν τῷ διερμηνεῖ μου Μαγάγγα νὰ εἰπῇ πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα ὅτι ἐνδόμυχον αἰσθά- νομαι χαρὰν διὰ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτὴν. Ἀφοῦ ἐπὶ ὀλίγην ὥραν ἀντηλλάξαμεν διαφόρους φιλοφρονήσεις, ἀφοῦ ἱκα- νὴν ὥραν ἐδαπανήσαμεν μειδιῶντες ἀλλήλοις, ὁ μτέμης ἐ- ζήτησε παρ' ἐμοῦ νὰ δείξω αὐτῷ τὰ πυροβόλα μου· ἔδειξα αὐτῷ τὸ «Sixteen-shooter» καὶ τὸ «Winchester»· ὁ ἀρχηγὸς ἐκπλαγεὶς ἤρχισε νὰ μοὶ κάμῃ διαφόρους κολακευτικὰς παραστηρήσεις· μεθ' ὃ ἔδειξα αὐτῷ τὰ θανάσιμα πολύκροτά μου, τῶν ὁποίων ἡ ὠραιότης καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν τεχνικὰ κοσμήματα ἐφάνησαν αὐτῷ ἔργα ὑπερανθρώπινα· ὁ σουλ- τάνος ἤρχισεν ἐκ δευτέρου νὰ μ' εὐχαριστῇ καὶ νὰ μὲ θω- πεύῃ· τόσον πολλὰ δὲ ἦσαν αἱ παρ' αὐτοῦ ἀποτεινόμεναι ἐρωτήσεις, ὥστε βαρυνθεὶς νὰ τὸν ἀκούω ἐδίσταζον νὰ δείξω αὐτῷ καὶ ἕτερα. Ὁ κρότος τῶν διστόμων πυροβόλων ἐ- τρόμαζεν αὐτοὺς· πάντες ἤρχισαν ὑπὸ τοῦ φόβου ν' ἀνα- πηδῶσιν· μεθ' ὃ ἐκάθηντο παραδιδόμενοι εἰς ἀπερίγραφτον

γέλωτα· Ὁ ἐνθουσιασμός τῶν ξένων μου, ἤξανε· ἕκαστος ἔλαβε τὸν γείτονά του παρὰ τοῦ λιχανοῦ δακτύλου· πάντες ἦσαν βωβοὶ ὑπὸ τοῦ φόβου, ὅστις εἶχε καταλάβει αὐτούς· ἤρχισα νὰ σκέπτομαι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς βαθείας ταύτης σιωπῆς· ἐφοβούμην μὴ χάσῃ τὴν ὑπομονὴν καὶ ὀρμήσῃ κατ' ἐμοῦ. Ἐξηγήσας αὐτοῖς τὴν μεταξὺ τῶν λευκῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν Ἀράβων διαφορὰν ἐξήγαγον τὸ κιβώτιον ἐν τῷ ὁποίῳ εἶχον τὰ ἱατρικά μου· πάντες ἰδόντες τὴν καθαριότητα τῶν φιαλιδίων καὶ τὰ χρώματα τῶν ἐν αὐτοῖς ἐμπεριεχομένων ρευστῶν ἤρχισαν νὰ ζηλεύωσιν, Πρῶτος πάντων ὁ ἀρχηγὸς σουλτάνος ἠρώτησε :

— Τί εἶνε αὐτά ;

— Δόουα, ἀπήντησα λακωνικῶς — ἦτοι ἱατρικά, ὡς ἐξηγεῖται ἡ ἄνω λέξις.

— Ὡχ-ὄχ-ὄχ ! ἐψιθύρισαν πάντες μετὰ θαυμασμοῦ. Ἀπ' ἀρχῆς ἐννοήσας τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν ἠδυνήθην νὰ κερδίσω τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὸν θαυμασμὸν αὐτῶν πρὸς ὅ,τι ἐδείκνυον αὐτοῖς· πάντες μ' ἐξελάμβανον ὡς ἄνθρωπον ὑπέρτερον τοῦ καλλιτέρου Ἀραβος· ἐνεκεν τοῦ ὁποίου πάντες ἀκούσαντες τὴν ἀπάντησίν μου προσέθεσαν « Δόουα, Δόουα ».

— Παρατηρήσατε, εἶπον αὐτοῖς, ἀνοίξας μίαν φιάλην οἶνοπνεύματος, αὐτὸ εἶνε τὸ πόμπον τὸ ὁποῖον πίνουσιν οἱ Κισούγγου, πίετε ὀλίγον ἐξ αὐτοῦ ὅπως δοκιμάσητε τὴν γεῦσίν του, καὶ ἐνεχείρησα τὴν φιάλην πρὸς τὸν ἀρχηγόν, ὅστις πιὼν ἐξ αὐτῆς ἤρχισε νὰ κραυγάζῃ :

— Χάχκτ ! χάχκτ ! ὄχ ! χάχκτ ! ἄχ ! ἄχ ! πόσον δυνατόν εἶνε τὸ πόμπον τῶν λευκῶν ! ἄχ ! πόσον μὲ καίει ὁ λαιμός μου ! ἄχ ! . . .

— Τί λέγετε, εἶπον, ἅμα ὁ ἄνθρωπος πῖν ὀλίγον ἐξ αὐτοῦ, ἀμέσως γίνεται δυνατός καὶ ὑγιής· ὅταν ὁμως πῖν πολὺ, ἀσθενεῖ καὶ ἀποθνήσκει ἀμέσως.

— Δός μοι ὀλίγον, εἶπεν εἰς τῶν ἀξιωματικῶν — « καὶ εἰς ἐμέ », « καὶ εἰς ἐμέ », « καὶ εἰς ἐμέ » εἶπον πάντες οἱ λοιποὶ πρὸς τοὺς ὁποίους ἔδωκα.

Μετὰ ταῦτα ἐξήγαγον φιάλην ἀμμωνιακοῦ ἁλατος εἰπὼν αὐτοῖς ὅτι τοῦτο χρησιμεύει διὰ τὰς πληγὰς τὰς ὁποίας προξενεῖ τὸ δῆγμα τοῦ ὄφεως καὶ διὰ τὸν πονοκέφαλον· ἀμέσως ὁ Σουλτάνος ἀκούσας τοῦτο μοι εἶπεν ὅτι

ἔχη πονοκέφαλον καὶ ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ λάβῃ ὀλίγον ἐξ αὐτοῦ· εἶπον αὐτῷ νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀμέσως ἀνοίξας τὴν φιάλην ἔθεσα αὐτὴν εἰς τὴν ρίνα τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο μαγικόν· ἔπεσεν ὑπτίος ὡς ὑπὸ πυροβόλου πληγῆς καὶ ἤρχισε νὰ κυλίσται κατὰ γῆς καὶ νὰ μορφάζῃ τοιουτοτρόπως, ὥστε ὀδύνατον εἶνε νὰ περιγράψῃ τις τὴν θέσιν, ἣν ἐλάβανον τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐκάγχαζον, ἐχειροκρότουν, ἐκέντων ἀλλήλους καὶ ἔπραττον διάφορα γελοῖα πράγματα. Πιστεύω ὅτι ἂν ἡ σκηνὴ αὕτη παρίστατο εἰς θεάτρον τι τῆς Εὐρώπης, οἱ θεαταὶ ἤθελον γεῖναι μανιώδεις ὑπὸ τοῦ ὑπερβολικοῦ γέλωτος. Ἐπὶ τέλους ὁ Σουλτάνος ἀνεσηκώθη μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς· αἱ παρειαὶ τοῦ ἦσαν ὡσαύτως βεβρεγμέναι ὑπ' αὐτῶν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του ἔτρεμον ὑπὸ τοῦ γέλωτος· ἐγερθεὶς ἐξεστόμισε διὰ φωνῆς ἀσθενοῦς τὴν λέξιν «*κάλι*» ἥτοι θερμὸν, δυνατόν, δραστικὸν φάρμακον. δὲν ἐζήτησε περισσότερον, ἀλλ' οἱ ἕτεροι ἀξιωματικοὶ προχωρήσαντες ἐζήτησαν νὰ εἰσπνεύσωσιν ὀλίγον ἐξ αὐτοῦ· ἔδωκα πρὸς αὐτοὺς ἀμέσως· δὲ παρεδόθησαν εἰς ἀπεριγράπτους γέλωτας· ὀλόκληρος ἡ πρῶτα ἐδαπανήθη εἰς τοιαῦτα πράγματα· οἱ ξένοι μου ἔμειναν κατηυχαριστημένοι καὶ ἐκπεπληγμένοι. «*ὦ!*» εἶπεν ὁ Σουλτάνος ἀναχωρῶν, αὐτοὶ οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι γνωρίζουσι τὰ πάντα, οἱ Ἀραβες εἶνε τίποτε συγκρινόμενοι πρὸς αὐτοὺς!

Τὴν νύκτα ταύτην ὁ Χαμδάλλας, εἰς τῶν ὁδηγῶν, ἐδραπέτευσε φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν μισθὸν του ἐξ εἴκοσι καὶ ἑπτὰ δότι ὑφάσματος καὶ ἓν πυροβόλον. Τὴν πρῶταν δὲν ἔπεμψα ἀνθρώπους πρὸς ζήτησιν αὐτοῦ, καθότι ἐσκεπτόμην ὅτι, ἂν διὰ τοιαῦτα πράγματα ἐσταμάτων καθ' ὁδόν, οὐδέποτε ἤθελον φθάσει εἰς Οὐζιζί· ὠρκίσθην ὅμως ὅτι πρὶν ἢ ἐπιστρέψω εἰς τὴν παραλίαν ὁ Κορ Χαμδάλλας θέλει μοὶ πληρώσει τὰ εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ταῦτα δότι.

Τὴν 4ην Ὀκτωβρίου, ἡμέραν Τετάρτην, ὠδεύομεν διὰ τὸν Ποταμὸν Γόμβην, ὅστις ἀπέχει τῆς Μανυάρας κατὰ τέσσαρας ὥρας καὶ δέκα πέντε λεπτά.

Μόλις ἀφήσαμεν τοὺς σιτοφόρους ἀγροὺς τοῦ φίλου μου Μα-Μανυάρα, εἶδομεν ἀγέλην ὠραίων ὀνάγων· μετὰ δῖωρον πορείαν εἰσήλθομεν ἐντὸς ὠραίου καὶ ἐκτεταμένου ἄλ-

σους, τοῦ ὁποίου ἡ μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ ὠραιότης εἶνε ἀπερίγραπτοι· τὸ ἔδαφος ἐκαλύπτετο ὑπὸ παχείας χλόης. τὸ πράσινον αὐτῆς χρῶμα μετεβάλλετο κατὰ διαστήματα ὑπὸ νανοειδῶν θάμνων· μεγάλα δένδρα ὑψοῦντο τῇδε κακεῖσε, ἐν βραχεῖ, ἡ σκηνὴ ἦτο μία τῶν ὠραιότερων ἐξ ὧν εἶδον εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν· ἀνελθὼν ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐνὸς ἐκ τῶν ἀντρίθμητων πέριξ ἡμῶν κειμένων λοφίσκων, παρετήρησα πολλὰς ἀγέλας βουβάλων καὶ ὀνάγρων, καμηλοπαρδάλων καὶ ἀντιλοπῶν· ἐπὶ τῇ θεᾷ ταύτῃ τὸ αἷμα ἤρχισε νὰ ῥέῃ ταχύτερον εἰς τὰς φλέβας μου, ὥς ὅτε εἶχον θέσει τὸ πρῶτον τὸν πόδα μου ἐπὶ τοῦ Ἀφρικανικοῦ ἐδάφους. Ὁ κίνδυνος εἰς τὸν ὅποιον εὐρισκόμεθα ἦτο μέγας· δι' ὃ λάθρα ἔρποντες διήλθομεν τὴν πεδιάδα μεχρὶ τοῦ ἀφίχθημεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ποταμοῦ Γόμβη, ἐνθα κατεσκηνώσαμεν.

Δύναται τις νὰ ὀνομάσῃ τὸ μέρος τοῦτο Παράδεισον τῶν Κυνηγῶν! ἤρχισα νὰ κυνηγῶ τὰς μικρὰς ἀντιλόπας καὶ τοὺς κάπρους ἀλλ' ἄνευ τινὸς ἀποτελέσματος· μάτην ἐκοπίαζον, μάτην ἔτρεχον εἰς τὰ δάση καὶ τὰς πεδιάδας· δὲν μ' ἐμελλεν ὅμως, διότι τὸ ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπάτουν δὲν ἦτο δύσβατον καὶ κακὸν ὥς ὅτε φθὰς εἰς Ἀφρικὴν διηρχόμεν τὰς τελματώδεις ἐκείνας γαίας· τότε ἄγρια δάση καὶ ἀκανθώδεις θάμνοι ἐκώλυον ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν διάβασίν μου, ἐνῷ νῦν ὥραϊα ἄλση ἐκόσμου τὴν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου παρρησιαζομένην σκηνήν· τὸ ἔδαφος καλύπτεται ὑπὸ μαλακῆς νέας χλόης, ἡ δὲ σκιὰ καθιστᾷ εὐχάριστον τὴν πορείαν· ἀγέλαι διαφόρων ζῶων περιπλανῶνται τῇδε κακεῖσε διὰ τοὺς κυνηγούς, οἵτινες εὐκόλως δύνανται νὰ κυνηγήσωσιν· νῦν αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτὸν μου κατηυχαριστημένον καὶ λίαν ἱκανοποιημένον διὰ τὴν μεγάλην ἐκστροφὴν εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεβλήθη ἐκλέξας τὴν πρὸς νότον ὁδόν. Ἀκανθώδη δάση καὶ δυσώδεις θάμνοι δὲν κωλύουσι πλέον τὸν κυνηγόν· δύναται οὗτος ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως νὰ κυνηγήσῃ τὰ διάφορα ζῶα, τὰ ὁποῖα κατὰ ἀγέλας διαβαίνουν εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν!

Κατεσκηνώσαμεν εἰς μέρος ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἡὐχαριστεῖτο τις νὰ βλέπῃ τὰ μικρὰ χαρίεντα λιμνάρια, τὰ ὁποῖα ὁ ποταμὸς ἐσχημάτιζε κατὰ τὴν διάβασίν του· ἔλαβον τὸ δίκανον πυροβόλον μου καὶ ἐξῆλθον εἰς τὰ ἄλση πρὸς κυ-

νήγιον· μετά τινα λεπτά εἶδον ἐπὶ τῆς χλόης τρεῖς ὠραίας καὶ παχείας ἀντιλόπας ἐξηπλωμένας εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν περίπου ὑαρθῶν. Κλίνας τὸ γόνυ ἐπυροβόλησα κατ' αὐτῶν· μία δὲ τούτων σκιρτήσασα ἔπεσε νεκρά· αἱ σύντροφοι αὐτῆς ἐπήδων ὑψηλὰ εἰς τὸν ἀέρα εἰς ὕψος δώδεκα ποδῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὡς τετράποδα σπουδάζοντα διάφορα γυμνάσματα καὶ τρέχουσαι ὡς σφαῖραι ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως ἐξηφανίσθησαν ὅπισθεν λόφου τινὸς μακρὰν κειμένου ἀπὸ τοῦ μέρους ἐν ᾧ ἐκάθηντο. Οἱ στρατιῶταί μου ἀκούσαντες τὸν κρότον τοῦ πυροβόλου, ἐξελθόντες τοῦ στρατοπέδου ἔδραμον εἰς τὸ μέρος ἔνθα εὕρισχόμεν καὶ ἰδόντες τὴν ἐπιτυχίαν τῆς βολῆς ἤρχισαν νὰ κραυγάζωσιν ὑπὸ χαρᾶς· εἷς δὲ αὐτῶν ἐξαγαγὼν τὴν μάχαιραν αὐτοῦ καὶ εἰπὼν τὴν λέξιν «Βισμιλλάχ»! ἀπέκοψε σχεδὸν τὴν κεφαλὴν τοῦ ζώου.

Εἶπον πρὸς τινὰς νὰ πορευθῶσι πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς βορρᾶν ὅπως διὰ τοῦ κυνηγίου προμηθευθῶσι κρέας διὰ τὸ κερθάνιον· ὑπάρχουσιν ὁρμαθοὶ ὑαλίνων κόκκων οἵτινες δίδονται εἰς τοὺς θαρβραλεωτέρους κυνηγούς πρὸς ἐνθάρρυνσιν αὐτῶν· ἐκ τῶν ὁρμαθῶν τούτων· εἶχον καὶ ἐγὼ· μερικοὶ τῶν κυνηγῶν τούτων γνωρίζουσι κάλλιστα τὴν τέχνην τοῦ φονεύειν τὰ θηρία, συχνάκις ὅμως ῥίψοκινδυνεύουσι πολὺ, καθότι μὴ ἔχοντες πεποίθησιν εἰς τὰ ὅπλα αὐτῶν ἀναγκάζονται μετὴν μάχαιραν εἰς χεῖρας νὰ πλησιάζωσι τὸ θηρίον.

Φαγὼν ὀλίγον κρέας ἀντιλόπης, ἕνα θερμὸν πλακοῦντα ἐκ σίτου, πιὼν δὲ καὶ ἐν φ λ ι τ ζ ά ν ι ο ν ὠραίου καφέ τῆς Μέκκας, ἐπορεύθην νοτιοδυτικῶς ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν δύο μου πιστῶν Καλούλου καὶ Μαζουάρα· *perpurilla* ἀνεπήδων ὡς λαγωοὶ πρὸ τῶν ποδῶν μου, ἐνῶ ἐπάτουν ἐπὶ τῆς χλόης· μικραὶ μέλισσαι περιίπταντο ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον βομβοῦσαι· ὡς φαίνεται, ἐνόμιζον ὅτι ζητῶ νὰ εὕρω τὰ μελίκηρα τῶν ὁποίων τὴν θέσιν οὐδεὶς ἐκτὸς αὐτῶν ἐγνώριζεν. Ἄλλ' ὅχι! ἐγὼ οὐδὲ *perpurilla* οὐδὲ μελίκηρα ζητῶ, ἀλλ' ἄλλο τι μεγαλητέρας ἀξίας. Ἄετοί μεγαλοπρεπεῖς καὶ ὠτίδες ἐκάθηντο ὑψηλὰ ἐπὶ τῶν κλάδων τῶν ἐξαπλουμένων ἀνωθεν τοῦ ρεύματος Γόμβη, ἐνόμιζον ὅτι ἔρχομαι πρὸς καταδίωξιν αὐτῶν· τοῦτο δὲ δύναμαι νὰ τὸ βεβαιώσω, καθότι τί ἄλλο ἐσήμαινεν ἢ αἰφνιδία αὐτῶν πτώσις καὶ ὁ τρόμος, ὅστις κατέλαβεν αὐτοὺς

ἐπὶ τῇ θεᾷ μου ; Ἄλλ' ὄχι ! ἐγὼ οὐδὲ αὐτοὺς, οὐδὲ ὠτίδας ἐζήτων· μόνον αἰγάγρους, δνάγρους, καὶ βουβάλους διὰ σήμερον· ἤρχισα νὰ περιπατῶ κατὰ μῆκος τοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ Γόμβη· τὸ θέαμα ἦν λαμπρὸν δὲν ἡδυνάμην ν' ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ τὸ διαυγὲς καὶ ἀφθονον ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ· προεχώρησα οὕτω κατὰ ἓν μίλλιον· μεθ' ὃ εὐχάριστος καὶ ὠραία σκηνὴ παρρησιάσθη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου· πέντε, ἕξ, ἑπτὰ, ὀκτῶ, δέκα ὄναγροι εἰς ἀπόστασιν πεντήκοντα σχεδὸν ὑαρδῶν ἀπ' ἐμοῦ ἐπάλαιον δάκνοντες ἀλλήλους· τὰ ὠραῖα αὐτῶν σώματα καὶ αἱ θελκτικαὶ αὐτῶν κινήσεις καθίστων τὴν σκηνὴν τοσοῦτον ὠραίαν, τοσοῦτον ῥωμαντικὴν, ὥστε βλέπων τις αὐτοὺς δὲν ἡδύνατο νὰ μὴ ἐκπλαγῇ καὶ καταγοητευθῇ· οὐδέποτε ἡσθάνθην μετὰ τοσαύτης βεβαιότητος ὅτι εὐρίσκομαι εἰς Κεντρικὴν Ἀφρικὴν· ἡ καρδιά μου ἐπληροῦτο ὑπὸ χαρᾶς αἰσθανομένη ὅτι εἶμαι κύριος τοιαύτης ἐκτεταμένης χώρας κατωκημένης ὑπὸ τοσοῦτον μεγαλοπρεπῶν ζώων. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο εὐρισκόμενος καὶ ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου τὴν ἄνω σκηνὴν ἡδυνάμην διὰ μιᾶς καὶ μόνης βολίδος νὰ φονεύσω ἓν ἐξ αὐτῶν τῶν ὠραίων ζώων, τὰ ὅποια εἶνε τὸ καύχημα τῶν δασῶν τῆς Ἀφρικῆς ! ἡδυνάμην νὰ φονεύσω κατ' ἐκλογὴν οἷονδ' ἥποτε ἐξ αὐτῶν ! ἐπλήρωσα λοιπὸν ἀμέσως τὸ πυροβόλον μου καὶ δις πυροβολήσας κατ' αὐτῶν ἡδυνήθην νὰ πληγώσω ἓν τῶν βασιλικῶν αὐτῶν ζώων· ὁ ὄναγρος πληγὴς ἔπεσεν ὑπτίος καὶ ἐκτύπα τὸν ἀέρα διὰ τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Ἄχ ! ὁ δυστυχὴς ! ὅποια ὠραιότης, ὅποια γλυκύτης ! βλέπων τις τὴν ἀγωνίαν, ἣν ὑπέφερεν, δὲν ἡδύνατο νὰ μὴ δακρύσῃ· ἀμέσως λοιπὸν σύρας τὴν ὀξεῖαν μάχαιραν καὶ πλησιάσας ἔλαβον αὐτὸν τοῦ λαιμοῦ καὶ ἀπέκοψα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ! τετέλεσται ! τὸ μέγα καὶ ὠραῖον ζῶον κεῖται νεκρὸν πρὸ τῶν ποδῶν μου ! ὦ χαρά ! τὴν νύκτα ταύτην θέλω φάγει ὄναγρον τοῦ Οὐκονόγγου !

Ἐσκέφθην ὅτι τὸ κυνήγιον τῆς ἡμέρας ταύτης ἐστάθη εὐτυχές, καθότι εἶχον φονεύσει ἓνα αἰγάγρον καὶ ἓνα ὄναγρον καὶ τοῦτο ὕστερον ἀπὸ τόσον μακρὰν πορείαν. Τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ Γόμβη εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἦτο διαυγέστατον, γαλήνιον καὶ εὐχάριστον· τὰ πάντα πέριξ τοῦ ποταμοῦ ἦσαν γοητευτικὰ καὶ γραφικὰ· μεγάλη ἡσυχία ἐπε-

κράτει πανταχοῦ· φύλλα λωτοῦ ἦσαν ἐσπαρμένα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος· ὡραία τις καὶ μεγαλοπρεπὴς μίμωσα ἐσχίαζε μέρος τοῦ ποταμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐξέλεξα ὅπως λουσθῶ. Ἦρχισα νὰ ἐκδύωμαι καὶ μόλις εἰσῆλθον μέχρι τῶν ἀστραγάλων εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἡτοιμαζόμεν νὰ κολυμβήσω ἐκτείνων πρὸς τοῦτο τὰς χεῖράς μου, εἶδον μακρότατον σῶμα κείμενον κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐμελλον νὰ ῥιφθῶ ! Οὐρανέ, ἦτο κροκόδειλος ! Ἀμέσως ἐξῆλθον τοῦ ὕδατος καὶ ἀπεμακρύνθην τῆς ὄχθης· τοῦτο μ' ἔσωσε, καθότι τὸ θηρίον ἔστρεψε χωρὶς νὰ μὲ ἰδῇ· ἐγὼ δὲ ἤρχισα νὰ εὐχαριστῶ τὸν οὐρανὸν ὅτι μ' ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὰς σιαγόνας τοῦ θηρίου καὶ ὠρκίσθην νὰ μὴ κολυμβήσω πλέον ἐντὸς Ἀφρικανικοῦ ποταμοῦ, ὅσον ἂν τὸ ὕδωρ φαίνεται γαλήνιον.

Ἐνδυθεὶς ἀμέσως ἀπέστρεψα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ εἰδεχτοῦς μέρους καὶ ἐνῶ διὰ τοῦ δάσους ἐπορευόμην εἰς τὸ στρατόπεδόν μου, ἀπῆντησα καθ' ὁδὸν δύο ἐγγχωρίους, παρατηροῦντας μετὰ προσοχῆς περίξ αὐτῶν· ἐνόμιζέ τις ὅτι παραμονεύουσι τινά· ἐπέταξα τοῖς νεαροῖς ἀκολουθίαις μου νὰ τηρήσωσιν ἄκραν σιγὴν· ἐγὼ δὲ λάθρα προχωρήσας πρὸς αὐτοὺς ἠδυνήθην νὰ κρυβῶ ὀπισθεν θάμνων, χωρὶς οὗτοι νὰ μὲ παρατηρήσωσιν· ἔρπων ὀπισθεν τῶν θάμνων τούτων ἠδυνήθην νὰ φθάσω εἰς ὀλίγων ποδῶν ἀπόστασιν ἀπ' αὐτῶν· ἡ ἐν τῷ ἐκτεταμένῳ τούτῳ δάσει παρουσία τῶν δύο τούτων ἀνθρώπων μ' ἔβαλεν εἰς ἀνησυχίαν· καθότι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὑφίσταντο πόλεμοι μεταξὺ τῶν διαφόρων φύλων· ἐσκέφθην νὰ παρρησιασθῶ πρὸς αὐτοὺς αἰφνηδίως καὶ νὰ παρατηρήσω καλῶς ὁποῖαν ἐντύπωσιν ἔμελλε νὰ προξενήσῃ ἡ αἰφνηδία παρουσία μου· εἶχον δὲ ἀπόφασιν νὰ ἐκκενώσω κατ' αὐτῶν τὸ δίστομον πυροβόλον μου ἂν ἔβλεπον ὅτι ἡ εἰς τὸ μέρος τοῦτο παρουσία των ἀπέβλεπε πρὸς κακὸν τῆς Ἐκστρατείας μου.

Καθ' ἣν στιγμὴν εἶχον φθάσει ὀπισθεν τῶν θάμνων, οἱ δύο ὀξυδερχεῖς καὶ ἐπίφοβοι ἐγγχώριοι εἶχον φθάσει ὀπισθεν τῆς ἐτέρας τῶν αὐτῶν θάμνων πλευρᾶς· ὀλίγοι πόδες ἀπεχώριζον ἡμᾶς· ἀναπηδήσας εὐρέθην ἐνώπιον αὐτῶν· οἱ ἐγγχώριοι ἰδόντες τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου μου κατὰ πρῶτον ἐτρόμαξαν καὶ ἐπάγωγσαν ὑπὸ τοῦ φόβου· μεθ' ὃ ἀναλαβόντες θάρρος μ' ἐπλησίασαν καὶ μοὶ εἶπον τὰς ἐξῆς λέ-

ξεις : — «Βάνα, βάνα, δὲν μᾶς γνωρίζεις ; Εἵμεθα Οὐακονόγγο καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὸ στρατόπεδόν σου, ὅπως σὲ συνωδεύσωμεν εἰς Μρέραν καὶ ζητῶμεν μέλι ! »

— Ναί, ναί ! εἴσθε τῷ ὄντι Οὐακονόγγο· κατὰ πρῶτον ὁμως ἰδὼν ὑμᾶς ἐνόμισα ὅτι εἴσθε «Ρούγα-Ρούγα».

Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου, ἀντὶ νὰ συμπλακῶμεν εἰς ἔριδας, ἤρχισαμεν νὰ γελῶμεν καὶ νὰ μειδιῶμεν ἀλλήλοις· οἱ Οὐακονόγγο ἐχάρησαν πολὺ ἐπ' αὐτῷ τῷ συμβάντι, καὶ μὲ ἀπεριγράπτους γέλωτας ἐξηκολούθησαν τὸν δρόμον των ζητοῦντες μέλι. Ἐπὶ φλοιοῦ τινος ἔχοντες ὀλίγον πῦρ ἐκάπνιζον τὰς φωλεὰς τῶν μελισσῶν, αἵτινες ἐξερχόμεναι αὐτῶν ἐγκατέλειπον τὸ μέλι εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐμπρηστών, οἵτινες καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ὑψηλὰ δένδρα μτούνδου ἔπραττον τὸ αὐτό.

Τὰ συμβάντα τῆς ἡμέρας ἐτελείωσαν· τὸ κυανοῦν χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ εἶχε μεταβληθῇ εἰς ὠχρόν· ἡ σελήνη ἐνεφανίζετο ἄνωθεν τῶν δένδρων· τὸ ὕδωρ τοῦ Γόμβη ἐλάμβανε χρῶμα ἀργυροῦν· οἱ βάτραχοι ἐκόαζον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ρεύματος· οἱ ἀετοὶ καθήμενοι ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὑψηλοτέρων δένδρων ἔκραζον· αἰγαγροὶ καὶ διάφορα σαρκοφάγα θηρία ἔτρεχον διὰ τοῦ σκοτεινοῦ δάσους. Ἡμεῖς δὲ καθήμενοι ἐντὸς τοῦ ἐκ θάμνων καὶ ἀκανθῶν κατεσκευασμένου περιφράγματος ἡμῶν ἤμεθα κατευχαριστημένοι· ὁ γέλως καὶ ἡ εὐθυμία ἐδέσποζον πανταχοῦ. Περὶ ἐκάστην πυρὰν μελανοὶ ἄνθρωποι ἐκάθηντο κατὰ τάξιν· ὁ μὲν περιέστρεφεν ὅσοι οὐν ἤδύ· ὁ δὲ μὴρόν ὀνάγρου· ἕτερος ἔστρεφεν ἄνω τῆς πυρᾶς τὴν σιδηρὰν ῥάβδον ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπῆρχον μικρὰ τεμάχια κρέατος· ἕτερος ἐκράτει μέγα μέρος πλευρᾶς καὶ ἔφηνεν αὐτὸ εἰς τὴν λαμπρὰν φλόγα· ἕτεροὶ ἐνασχολοῦντο περὶ τὴν κατασκευὴν οὐγάλι ἐντὸς μεγάλων μελανῶν ἀγγείων, προσέχοντες μὴ χυθῇ τὸ ἐν αὐτοῖς περιεχόμενον τρόφιμον καὶ περιμένοντες τὸν βρασμόν αὐτοῦ· ἐνῷ αἱ λαμπραὶ φλόγες τῶν πυρῶν ἠκτινοβόλουν ἐπὶ τῶν γυμνῶν σωμάτων τῶν ἀνθρώπων, ἡ ὑψηλὴ σκηνή μου, ἥτις ὑψοῦτο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοπέδου, προσελάμβανεν ἔξωθεν χρῶμα βύσσινον λαμπρόν· ἐφαινετο ὡς ναὸς ἀφιερωμένος εἰς μυστηριώδη τινὰ Θεόν· οἱ ὀγκῶδεις κλώνες τῶν δένδρων, οἵτινες ἐξαπλοῦντο ἄνωθεν ἡμῶν, ἔλαμπον ὑπὸ τῶν κάτωθεν αὐτῶν εὐρισκομένων φλο-

γῶν, καὶ ἐντὸς τῶν σκοτεινῶν αὐτῶν φυλλωμάτων ἡδύ-
νατό τις νὰ παρατηρήσῃ εἰκόνας λίαν φανταστικὰς· ἐν βρα-
χεῖ, ἡ σκηνὴ ἦτο ἀγρία, ῥωμαντικὴ καὶ ἐπιβλητικὴ. Οἱ
ἄνθρωποι μου ὅμως, ὀλίγον φροντίζοντες περὶ τοῦ περι-
στοιχοῦντος αὐτοῦ λαμπροῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς θεάμα-
τος, διηγοῦντο ἀναμεταξύ των τὰ διάφορα ἐπισυμβάντα
αὐτοῖς συμβεβηκότα καὶ ἔτρωγον ἀπλήστως τὰ φαγητὰ,
τὰ ὅποια διὰ τῶν πυροβόλων μου εἶχον προμηθευθῇ δι' αὐ-
τούς· ὁ μὲν διηγείτο τὸν τρόπον δι' οὗ ἐφόνευσε ἓνα κά-
προν, καὶ τὸν μέγαν κίνδυνον τὸν ὅποιον διέτρεξε εἰς τὴν
μετὰ τοῦ θηρίου πάλιν· ἔλεγεν ὅτι τὸ θηρίον τοσοῦτον ὀρ-
μητικῶς εἶχεν ἐφορμήσει κατ' αὐτοῦ, ὥστε τὸν ἠνάγκασε
ν' ἀφήσῃ κατὰ γῆς τὸ πυροβόλον του καὶ νὰ σκαλώσῃ ἐπὶ
δένδρου, ὅτι οἱ ἄγριοι γρυλλισμοὶ τοῦ θηρίου ὑφίσταντο
εἰσέτι εἰς τὴν μνήμην του· ὁ δὲ θόλος τοῦ οὐρανοῦ ἀντή-
χει ὑπὸ τῶν καγχασμῶν, τοὺς ὁποίους προὔξενει ἡ διήγη-
σις τοῦ ἀνθρώπου τούτου· ἕτερός τις ὅτι εἶχε φονεύσει μι-
κρὸν βούβαλον καὶ ἕτερος ὅτι συνέλαβεν ἀντιλόπην· οἱ
Οὐακονόγγο διηγοῦντο τὴν ἐν τῷ δάσει συνάντησιν μετ'
ἐμοῦ καὶ ἔλεγον ὅτι εἰς τὰ δάση εὕρισκετο ἄφθονον μέλι·
καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα ὁ Σελήμ καὶ οἱ λοιποὶ συνο-
μήλικοι αὐτοῦ διὰ τῶν ὀξέων αὐτῶν ὀδόντων ἔτρωγον μι-
κρὸν μόσχον, τὸν ὅποιον εἰς τῶν κυνηγῶν εἶχε φονεύσει·
οὐδεὶς ὅμως ἄλλος ἡδύνατο νὰ φάγῃ ἐξ αὐτοῦ, ἔνεκεν τοῦ
Μωαμεθανικοῦ θρησκευματος τὸ ὅποιον εἶχον ἀσπασθῇ εἰς
Ζαγγιβάρην· καθότι ἦσαν μὲν μελανοὶ καὶ ἄγριοι, ἐλευθε-
ρωθέντες ὅμως εἰς Ζαγγιβάρην ἐπολιτίσθησαν ὀλίγον
ἀσπασθέντες τὸν Ἰσλαμισμόν.

Τὰς δύο ἀκολούθους ἡμέρας ἡμεθα ἐστρατοπεδευμένοι
καὶ συχνὰ ἐκυνηγοῦμεν τὰς ἀγέλας τῶν ζῶων τῆς ὥραιας
ταύτης χώρας· τὸ κυνήγιον τῆς πρώτης ἡμέρας ἦτο εὐτυ-
χές. Συνέλαβον δύο ἀντιλόπας, ἓνα κούδου (*A. strepsiceros*)
μὲ ὠραῖα κέρατα ἔχοντα πλείστας διακλαδώσεις καὶ ἓνα
παλλάχ-βότι (*A. melampus*)· τὸ ζῶον τοῦτο ἔχει χρῶμα ἐρυ-
θρόφαιον, ἀνάστημα τριῶν περίπου καὶ ἡμίσεως ποδῶν καὶ
πλατέα ὀπίσθια· ἂν δὲ εἶχον πυροβόλον βαρὺ τοῦ Lancaster,
Reilly ἢ Blissett θὰ ἐφόνευον ὠδεκάδας ζῶων· τὰ ὅπλα
μου ὅμως, ἐκτὸς τοῦ ἐλαφροῦ μου πυροβόλου smooth bore,
δὲν ἦσαν κατάλληλα διὰ Ἀφρικανικὰ κυνήγια. Τὰ ὅπλα

ἦσαν μᾶλλον κατάλληλα δι' ἀνθρώπους. Μὲ τὸ πυροβόλον Winchester καὶ μὲ τὴν καραβίαν Starr ἐπληττον πάντα ἐχθρὸν εὐρισκόμενον εἰς ἀπόστασιν διακοσίων ὑαρδῶν ἀπ' ἐμοῦ· τὰ ζῶα ὅμως πληττόμενα ἔφευγον τὴν μάχαιρον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· ὁ ἐν ταῖς χώραις ταύταις κυνηγὸς ἔχει ἀνάγκην πυροβόλου βαρείας ὀλκῆς ἀρ. 10 ἢ 12· μὲ αὐτὸ τὸ ὄπλον δύναται εὐκόλως νὰ φονεύσῃ πᾶν ζῶον ἀνευ πολλοῦ κόπου καὶ κινδύνου· ὁ κυνηγὸς ἔχων τοιοῦτον ὄπλον εἰς χεῖράς του δὲν ἀποτυγχάνει συχνά· πολλάκις τὰς δύο ταύτας ἡμέρας ἀπέτυχον· μίαν φορὰν μάλιστα κρατῶν τὸ Winchester εἰς χεῖρας ἀπῆντησα αἰγαγρον εἰς τὸ δάσος· ἔρπων δὲ ἠδυνήθην νὰ φθάσω εἰς εἴκοσι πέντε ὑαρδῶν ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ· τὸ ζῶον ἰδὼν με ἐξεπλάγη ὡς ἐγώ· σκοπεύσας ἐπυροβόλησα κατ' αὐτοῦ· ἡ δὲ βολὴ εἰσέδυσεν εἰς τὸν θώρακα· τὸ αἷμα ἔρρεεν ἐκ τῆς πληγῆς ποταμῆδόν· πλὴν μετὰ τινα λεπτὰ τὸ ζῶον εὐρίσκετο μακρὰν καὶ οὐδόλως ἠδυνήθην νὰ φθάσω αὐτό· αἱ ἀποτυχίαι αὗται συνέβαινον συχνότατα· ἐμῇ δένειζον δὲ τὴν πρὸς τὸ κυνήγιον κλίσιν μου. Καθότι τὶ εἶνε δύο ἀντιλόποι εἰς μίαν ἡμέραν ὡς πρὸς τὰς χιλιάδας, αἵτινες δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἔτρεχον εἰς τὰς πεδιάδας· σχεδὸν τίποτε! οἱ κόποι τοῦς ὁποίους κατέβαλλον δὲν ἀντεμείβοντο δικαίως.

Τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὰς τρεῖς ταύτας ἡμέρας ἐκομίσαμεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἡμῶν, ἦσαν δύο βούβαλοι, δύο κάπροι, τρεῖς αἰγαγροι, εἷς ὄναγρος καὶ εἷς παλλάχ· πρὸς τοῦτοις ὀκτὼ ὄρνεις τῆς Ἰνδίας, εἷς φλορικὰν, δύο ἀετοί, εἷς πελεκάν· ἐκτὸς δὲ αὐτῶν εἷς τῶν ἀνθρώπων μου συνέλαβε καὶ δύο σιλούρους ἰχθεῖς. Οἱ ἀνθρωποὶ μου ἀμέσως ἤρχισαν νὰ κατακερματίζωσι, νὰ ψήνωσι καὶ νὰ ξηραίνωσι τὸ κρέας τῶν ζῶων διὰ τὴν μακρὰν ἔρημον, ἥτις εὐρίσκετο πρὸ ἡμῶν.

Τὸ Σάββατον 7ην Ὀκτωβρίου ἀνεχωρήσαμεν πρὸς μεγάλην θλίψιν τῶν λαιμάργων Οὐαγγουάνων, οἵτινες ἡγάπων ὑπερμέτρως τὸ κρέας. Ἐνωρὶς τὴν πρωτὰν ἐπεμφαν τὸν Βομβάνην νὰ μοὶ ὁμιλήσῃ καὶ νὰ μὲ παρακαλέσῃ νὰ μείνω μίαν ἔτι ἡμέραν εἰς τὸ εὐχάριστον καὶ ἀναπαυτικὸν τοῦτο μέρος· ὁσάκις ἔδιδον αὐτοῖς κρέας, μεγάλην ἡσθάνοντο ἀπέχθειαν εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ ἐγένοντο λίαν ὀκνηροὶ· ἐπέπληξα τὸν Βομβάνην διὰ τὴν αἴτησιν τὴν ὁποίαν μοὶ ἔ-

καμε μετὰ ἀνάπαυσιν δύο ἡμερῶν κατὰ τὰς ὁποίας εἶχον φάγει τοσοῦτον κρέας· καθότι καὶ οὗτος μοι ἐφάνη ὅτι εἶχε τὴν αὐτὴν ιδέαν· ἕκαστος βέβαια προτιμᾷ νὰ τρώγῃ ὠραῖον κρέας παρὰ νὰ ὁδοιπορῇ καὶ νὰ μοχθῇ· ἐνόησα δὲ τὴν ιδέαν τοῦ Βομβάη ἐκ τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν ἔλαβον τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του, ἅμα ἠρνήθην αὐτῷ τὴν αἰτησίαν του· μὴ δυνηθεῖς νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς συντρόφους του καὶ νὰ φανῇ αὐτοῖς χρήσιμος ἀπεσύρθη· τὰ παχέα αὐτοῦ χεῖλη ἐκρεμάσθησαν, ὅπερ παρατηρήσας ἀμέσως ἐνόησα ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶχεν εἰς τὸν νοῦν του τὰ ἑξῆς : — « Καλὰ, προσπάθησον λοιπὸν νὰ τοὺς καταπείσῃς νὰ ἐγερθῶσι, πονηρὲ καὶ σκληρὲ ἄνθρωπε, ἐγὼ δὲν σὲ βοήθῳ πρὸς τοῦτο ».

Διέταξα τὸν κιραγγόζην νὰ δώσῃ διὰ τῆς κερατίνης σάλπιγγος τὸ σημεῖον τῆς ἐγέρσεως· ὁ κιραγγόζης ἔπραξε τὸ προσταχθέν· οἱ δὲ ἄνθρωποί μου ἀκούσαντες αὐτὸ ἀμέσως ἔπαυσαν τὰ ἄσματα αὐτῶν καὶ βαθεῖα σιγὴ κατέλαβε τὸ στρατόπεδον· ἐγερθέντες μετὰ θλίψεως ἔλαβον τὰ δέματα αὐτῶν· ὁ δὲ Ἀσμάνης, ὁ μέγας ὁδηγός, ἤρχισε νὰ μεμψιμοιρῇ καὶ νὰ λέγῃ ὅτι χιλιάκις μετενόησε διὰ τὴν ἀνοησίαν τὴν ὁποίαν ἔπραξε ὑποσχεθεὶς νὰ μὲ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν Λίμνην Ταγκανύϊκαν· ἐν τούτοις πάντες, μολονότι μετὰ δυσαρεσκείας, ἀνεχωρήσαμεν· ἐγὼ ἔμεινα ὀπίσω μὲ τοὺς σωματοφύλακάς μου, ὅπως μὴ δραπετεύσῃ τις· μετὰ ἡμίσειαν σχεδὸν ὥραν, ἐνῷ εὐρισκόμην ὀπισθεν τοῦ κιρβανίου, παρετήρησα ὅτι οἱ ἄνθρωποί μου ἐσταμάτησαν διὰ μιᾶς καὶ ῥίψαντες κατὰ γῆς τὰ φορτία των, ἤρχισαν νὰ ὁμιλῶσι μεταξύ των μετὰ θυμοῦ καὶ ζωνρότητος.

Παρατηρήσας τοῦτο ἔλαβον παρὰ τοῦ Σελήμ τὸ δίκανον πυροβόλον μου ἐκλέξας καὶ δώδεκα βολὰς ἐξ ἐκείνων, αἷτινες χρειάζονται διὰ τοὺς σιγάγγρους, πληρώσας δὲ τὸ πυροβόλον μου μὲ δύο ἐξ αὐτῶν καὶ ἐτοιμάσας τὰ πολυχροτά μου προεχώρησα κατ' αὐτῶν. Παρατήρησα ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐλάμβανον εἰς χεῖρας τὰ πυροβόλα των, καθόσον προεχώρουν· φθὰς εἰς ἀπόστασιν τριάκοντα σχεδὸν ὑαρδῶν ἀπ' αὐτῶν, εἶδον πρὸς τὰ ἀριστερά μου δύο ἀνθρώπους κεκρυμμένους ὀπισθεν λοφίσκου τινός καὶ ὑψοῦντας τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, ἔχοντας δὲ τὰ πυροβόλα των ἐστραμμένα πρὸς τὴν ὁδὸν δι' ἧς ἐπορευόμην.

Ἄμέσως λαβὼν θέσιν κατάλληλον καὶ στρέψας κατ' αὐτῶν τὸ δίστομον πυροβόλον μου ἠπειλήσα ὅτι θέλω ἀμέσως πυροβολήσῃ κατ' αὐτῶν ἂν δὲν ἤρχοντο ἐνώπιόν μου νὰ μοὶ εἰπωσι τὸ αἴτιον τῆς τοιαύτης κατ' ἐμοῦ διαγωγῆς των· οἱ δύο οὗτοι ἦσαν ὁ Ἀσμάνης καὶ ὁ σύντροφος αὐτοῦ Μαβρούκης, ἀμφοτέρω ὁδηγοὶ τοῦ Σέχ μπὶν Νασήβ. Φοβηθέντες τὸν θάνατον ἀμέσως ἔσπευσαν πρὸς ἐμέ· παρετήρησα ὅμως ὅτι ὁ Ἀσμάνης ἐκίνει τοὺς δακτύλους τοῦ ὑπὸ τὸ σκανδάλιον τοῦ πυροβόλου του, τρόπον τινὰ προπαρασκευαζόμενος νὰ πυροβολήσῃ· ὑψώσας ἀμέσως πάλιν τὸ πυροβόλον μου εἶπον αὐτῷ νὰ καταθέσῃ τὸ ὄπλον του παρὰ χρῆμα, ἂν δὲν θέλῃ νὰ τὸν φονεύσω ἀμέσως.

Ὁ Ἀσμάνης καταθέσας τὸ ὄπλον του ἤρχισε νὰ μοὶ προσμειδιᾷ ἄλλ' εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ἔλαμπε τὸ θλιβερόν φῶς τῆς δολοφονίας· εἰς τοὺς ὀφθαλμούς αὐτοῦ ἐφαίνετο ὁ κακοῦργος αὐτοῦ σκοπός· ὁ Μαβρούκης ὅμως λαβὼν θέσιν ὀπισθέν μου ἐπλήρου πυρίτιδος τὸ πυροβόλον αὐτοῦ καὶ ἡτοιμάζετο βεβαίως νὰ μὲ φονεύσῃ· πλὴν ἐγὼ ἐννοήσας τὸν δόλιον αὐτοῦ σκοπὸν ἤρπασα τὸ πυροβόλον του καὶ στρέψας τὸ στόμα αὐτοῦ κατὰ τοῦ πονηροῦ προσώπου του ἐπέταξα αὐτῷ νὰ καταθέσῃ τὸ ὄπλον· ἀμέσως οὗτος ἔρριψεν αὐτὸ κατὰ γῆς· ἐγὼ δὲ κτυπήσας αὐτὸν σφοδρῶς εἰς τὸ στήθος διὰ τοῦ πυροβόλου μου ἠνάγκασα τὸν κακοῦργον νὰ ἀπομακρυνθῇ ἐμοῦ κατὰ πόδας τινάς· μεθ' ὃ στραφείς πρὸς τὸν Ἀσμάνην ἐπέταξα ὡσαύτως αὐτῷ νὰ καταθέσῃ τὸ πυροβόλον του καὶ ἀμέσως ἐγείρας κατ' αὐτοῦ τὸ ἰδικόν μου ἔθεσα τὸν δάκτυλον ἐπὶ τοῦ σκανδαλίου· οὐδέποτε ἄνθρωπος ἦλθε τοσοῦτον ἐγγὺς τοῦ θανάτου, ὅσον ὁ Ἀσμάνης κατὰ τὰς στιγμὰς αὐτάς. Δὲν ἤθελον ὅμως νὰ χύσω τὸ αἷμά του· δὲν ἐπεθύμουν νὰ τὸν φονεύσω· ἀπεφάσισα νὰ μεταχειρισθῶ πᾶν μέσον πρὸς ἀποφυγὴν φόνου· ἤμην ὅμως ἔτοιμος νὰ δείξω πρὸς πάντας τὴν ἰσχύν μου ἂν δὲν κατῴρθουν νὰ πείσω τὸν πονηρὸν ἄνθρωπον νὰ παραιτηθῇ τοῦ φονικοῦ σκοποῦ του· ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκόμην ἦτο λίαν ἀκροσφαλής· οἱ ἄνθρωποι μου ἐφοβοῦντο νὰ προχωρήσωσι μακρότερον καὶ τὸ μόνον μέσον δι' οὗ ἡδυνάμην νὰ πείσω αὐτοὺς πρὸς τοῦτο ἦτο ἡ βία· ἡ συνωμοσία εἶχε γείνῃ· ὥφειλον δὲ, ἵνα μὴ ἐπαναληφθῇ καὶ ἐκ δευτέρου, νὰ δείξω πρὸς τοὺς συνωμώτας τὴν ἰσχύν

μου καὶ δὲν μ' ἔμελλε ποσῶς ἂν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ μου ἠναγκαζόμην νὰ φονεύσω τὸν θρασὺν κακοῦργον· καθ' ἣν στιγμήν λοιπὸν ὁ Ἀσμάνης μὴ πειθόμενος εἰς τὴν προσταγὴν μου ἤρχισε νὰ ἐγείρῃ τὸ ὄπλον του κατ' ἐμοῦ, ὁ Μαβρούκης Σπήκης ὥρμησεν ὀπισθεν αὐτοῦ καὶ διὰ ταχείας κινήσεως τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἀρπάσας τὸ πυροβόλον τοῦ κακοῦργου εἶπε τὰς ἐξῆς λέξεις :

« Πῶς τολμᾷς, κακοῦργε, νὰ ἐγείρῃς τὸ πυροβόλον σου κατὰ τοῦ αὐθέντου μας ; » καὶ ῥιφθεὶς εἰς τοὺς πόδας μου διὰ φιλημάτων μὲ παρεκάλει νὰ μὴ τιμωρήσω τὸν Ἀσμάνην, μεθ' ὃ προσέθηκε : — « Σοὶ ὑπόσχομαι, αὐθέντα μου, ὅτι δὲν θὰ ἐπαναληφθῇ τὸ τοιοῦτον· πάντες θὰ σὲ ἀκολουθήσωμεν μέχρι τῆς Λίμνης Ταγκανύϊκας μετὰ χαρᾶς καὶ εὐταξίας· καὶ Ἰνσαλλάχ ! θὰ εὐρωμεν τὸν γέροντα Μουσούγγου εἰς Οὐζίζι ! »

« Ὅμιλήσατε, γενναῖοί μου σύντροφοι, δὲν ἔχει οὕτως ; — δὲν θὰ ὑπάγωμεν μέχρι τῆς Λίμνης Ταγκανύϊκας ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ταραχῆς ; εἰπῆτε τοῦτο ὁμοφώνως πρὸς τὸν αὐθέντην μας ».

— Αἶη, οὐαλλάχ, αἶη, οὐαλλάχ ! Βάνα ὑάγγο ! Χαμοῦνα μαννένο μζίνι ! » τὸ ὅποῖον ἐξηγούμενον δηλοῖ : « Ναί, μὰ τὸν Θεόν ! ναί, μὰ τὸν Θεόν ! αὐθέντα μου, δὲν σοὶ λέγομεν ἄλλο τι περισσότερον ! » εἶπεν ἕκαστος μετὰ φωνῆς μεγάλης.

— Λάβε συγχώρησιν ἀπὸ τὸν αὐθέντην, τολμηρὲ, εἶπεν ὁ Μαβρούκης ἐπιτακτικῶς πρὸς τὸν Ἀσμάνην, ἄλλως φύγε ἀπ' ἐδῶ· δὲν σὲ θέλομεν ! ὅπερ ὁ Ἀσμάνης ἔπραξε πρὸς εὐχαρίστησιν ἀπάντων.

Ἐμείνε λοιπὸν νὰ συγχωρήσω πάντας, ἐκτὸς τοῦ Βομβάη καὶ τοῦ Ἀμβάρη, οἵτινες εἶχον ὑποκινήσει τὴν συνωμοσίαν, ἥτις εὐτυχῶς προελήφθη· καθότι ὁ Βομβάης ὡς πρῶτος ἀρχηγὸς δι' ἐνὸς λόγου του ἠδύνατο νὰ καταπνίξῃ πᾶσαν ἰδέαν καὶ νὰ προλάβῃ πᾶν κίνημα ἂν ἤθελεν· ἀλλ' ὅχι ! ὁ Βομβάης δὲν ἐπεθύμει τὴν ὁδοιπορίαν· ἦτο ἀνανδρότερος τοῦ δειλοτέρου ἀνθρώπου μου· δὲν ἔπραττε δὲ τοῦτο ἐξ ἀνανδρείας ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ ἀπλῆς ἰδιοτελείας· καθότι ἡγάπα τὴν ὀκνηρίαν καὶ ἐλάτρευε τὰ καλὰ φαγητά· ὁ Ἀμβάρης ἰδὼν ὅτι δὲν τὸν συγχωρῶ ἤρχισε νὰ ὀργίζεται· τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μετεβλήθη σπουδαίως· βλέπων τις αὐτὸν

δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ὑποθέσῃ ὅτι εἶχε κακοὺς σκοποὺς· ἀμέσως ὅμως λαβὼν λόγχην εἰς χεῖρας καὶ ἀπειλῶν αὐτοὺς ἤρπασα ἀμφοτέρους καὶ ἔθεσα αὐτοὺς εἰς τὰς ἀλύσους, εἰπὼν αὐτοῖς συνάμα ὅτι θὰ τοὺς σύρω εἰς τοιαύτην κατάστασιν μεχριστοῦ ζητήσωσι συγχώρησιν παρ' ἐμοῦ· προσέθηκα μάλιστα αὐτοῖς νὰ μεταβάλωσι τὴν εἰδεχθῆ μορφήν τοῦ προσώπου των, ἵνα μὴ τιμωρήσω αὐτοὺς διὰ τοῦ θανάτου, τὸν ὁποῖον ὡς ἐκ θαύματος εἶχον διαφύγει.

Τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως ἐδόθη καὶ ἕκαστος μετὰ θαυμαστῆς ταχύτητος ἀνέλαβε τὸ φορτίον του· πάντες ἔβαινον κατὰ γραμμὴν μὲ βῆμα ταχύ· ὁ Βομβάης καὶ ὁ Ἀμβάρης ἦσαν ἀλυσίδετοι· οἱ δὲ δραπεταὶ Κιγγαροῦ καὶ Ἀσμάνης ἔφερον βαρέα φορτία.

Μετὰ μίαν σχεδὸν ὥραν ἀπὸ τῆς ἐκ τοῦ ποταμοῦ Γόμβη ἀναχωρήσεως ἡμῶν ὁ Βομβάης καὶ ὁ Ἀμβάρης μὲ τρέμουσαν φωνὴν ἤρχισαν νὰ ζητῶσι παρ' ἐμοῦ συγχώρησιν· εἶπον αὐτοῖς ὅτι θὰ μείνωσιν ἡμίσειαν ἔτι ὥραν εἰς τὰ δεσμά· μεθ' ὃ ἠλευθέρωσα αὐτοὺς, ἐπαναδοὺς εἰς τὸν πρῶτον τὸ τοῦ ἀρχηγοῦ ἀξίωμα.

Ἐνταῦθα, τῆς περιστάσεως ἀπαιτούσης τοῦτο, δύναμαι νὰ δώσω βραχεῖαν ἀφήγησιν περὶ τῶν κυριωτέρων ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ὁ ἀναγνώστης θέλει ἀπαντᾷ συχνότατα ἐν τοῖς ἐπομένοις κεφαλαίοις. Πρῶτος αὐτῶν ἦτο ὁ Βομβάης, δεύτερος ὁ Μαυρούκης Σπήκης, τρίτος ὁ ὁδηγὸς Ἀσμάνης· μετ' αὐτοὺς ἤρχοντο ὁ Καουπερέχ, ὁ Οὐλιμέγγος, ὁ Καμίζης, ὁ Ἀμβάρης, ὁ Ζούμας, ὁ μάγειρος Φεράζης, Μαγάγγας ὁ Οὐνυαμουέζος, ὁ Ἀραψ παῖς Σελήμ καὶ ὁ νέος μου ὀπλοφόρος Καλούλου.

Ὁ Βομβάης, κατὰ τοὺς περιηγητὰς Βόρτωνα, Σπήκ καὶ Γράντ, ἦτο ἀνθρωπος ἐξαιρετοῦ χαρακτῆρος, κατ' ἐμέ ὁμῶς ὅχι λυποῦμαι δὲ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἐπικυρώσω τὴν ὁμολογίαν ταύτην τῶν ἄνω περιηγητῶν. Ὁ Βόρτων λέγει ὅτι εἶνε «ἡ τιμιότης προσωποποιημένη». Πράγματι, ὁ Βομβάης δὲν ἦτο μέγας κλέπτης, οὐχὶ ὅμως καὶ τόσον ἐντιμος· τοὔτέστι δὲν ἔκλεπτε πολλὰ ἵνα μὴ ριψοκινδυνεύῃ. Συχνότατα κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ κρέατος συνελάμβανον αὐτὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ κλέπτῃν· καθότι πάντοτε, ὅσakis ἐμοίραζε κρέας, ἐκράτει μεγαλῆτερον τεμάχιον διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Ἡ μικρὰ αὕτη κατάχρησις μοὶ ἐφαίνετο οὐτιδα-

νή· καθότι ὡς ἀρχηγὸς τοῦ κιρβανίου ἠδύνατο νὰ φάγη περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους· ἤμην ὅμως ἠναγκασμένος νὰ τὸν ἐπιτηρῶ πάντοτε· οὗτος δὲ γνωρίζων τοῦτο σπανίως ἐλάμβανε ὕφασμα περισσότερον τοῦ ἀνήκοντος αὐτῷ· ἂν ἦτο ἀπλοὺς ὑπηρέτης ἢ θεράπων, ἢ διαγωγὴ τοῦ αὐτοῦ θὰ ἦτο ἀνεπίληπτος, ὡς ἀρχηγὸς ὅμως ἢ ζεμαδὰρ τῶν συντρόφων τοῦ ἦτο ἀξιοκατάκριτος· διηνεκῶς μ' ἐκράτει εἰς ἀνησυχίαν· μέγαν κόπον κατέβαλλον πρὸς φύλαξιν αὐτοῦ· πολλάκις ἐφαίνετο ἡλίθιος εἰς τὰς κινήσεις του· ἐλησμόνει τὰς διαταγὰς τὴν αὐτὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδίδον αὐτῷ ταύτας· συχνότατα ἔχανε ἢ συνέτριβε σκευὸς τι πολύτιμον, ἡγάπα τὰς συζητήσεις καὶ τὰς ἐριδας, ἔλεγεν ὅτι ὁ Χατζῆ Ἀπτουλᾶς ἦτο εἷς τῶν πονηροτέρων ἀνθρώπων· ὑπεστήριζε δὲ τοῦτο διότι εἶδεν, ὡς μοι εἶπε, αὐτὸν συνάζοντα κρανία ἀνθρώπων καὶ θέτοντα αὐτὰ ἐντὸς σάκκων· ἐνόμιζέ τις ὅτι εἶχε σκοπὸν νὰ κατασκευάσῃ δι' αὐτῶν φρικτὸν φάρμακον· Ἐπεθύμει νὰ μάθῃ τὸ αἷτιον διὰ τὸ ὁποῖον ὁ πρῶν αὐτοῦ αὐθέντης ἔγραψε ὅσα εἶχε πράξει· εἶπον αὐτῷ ὅτι ὁ Βόρτων ἐν τῷ προγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ «*Lake Regions of Central Africa*» δὲν ἔγραψε περὶ τοῦ συμβάντος αὐτοῦ τῶν κρανίων· τότε μοι εἶπεν ὅτι δὲν θέλω πράξει κακῶς νὰ δημοσιεύσω τὸ ἐπίσημον τοῦτο γεγονός· (1) μοι εἶπεν ὡσαύτως νὰ ὑπάγωμεν μίαν ἡμέραν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸν τάφον τοῦ περιοδευτοῦ Σπήκ.

Ὁ Μαβρούκης — «ὁ Ῥᾶζ-Βούκρα Μαβρούκης» ἢ Βουκέφαλος Μαβρούκης, ὡς ὁ Βόρτων καλεῖ αὐτὸν, ἐκαλεῖτο ὑπ' ἐμοῦ πρὸς διάκρισιν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, οἵτινες εἶχον τὸ αὐτὸ ὄνομα, Μαβρούκης Σπήκης. Ὡς μοι λέγει, συχνότατα ἤριζε μετὰ τοῦ πρῶν αὐθέντου του· ἂν πιστεύσω εἰς τοὺς λόγους του. Ὁ Βόρτων πάντοτε ἐνικάτο εἰς τὰς ἐριδας αὐτὰς, αἵτινες εἶχον χαρακτῆρα σπουδαιώτατον. Ὁ μέγας οὗτος περιοδευτὴς ἐσυνείθιζε νὰ ὁμιλῇ πρὸς

(1). Ἐπιστρέψας εἰς Ἀγγλίαν ἔμαθον ὅτι ὁ Πλοίαρχος Βόρτων εἶχεν ἀναφέρει τὸ «ἀπαίσιον καὶ θλιβερὸν τοῦτο γεγονός» ἐν τῷ περὶ Ζαγγιβάρης συγγράμματι αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἡ ἐνδιαφέρουσα αὕτη συλλογὴ εὐρίσκειται ἐν Λονδίῳ ἐντὸς τοῦ «*Royal college of Surgeons*» ἐνθα δύναται τις ἐπισταμένως νὰ περατηρήσῃ καὶ νὰ μελετήσῃ αὐτήν.

αὐτὸν Ἀραβιστὶ συχνάκις ἔλεγεν αὐτῷ: — «Γι-ἰβ ἐλ χα-
λέβ Βιλ-χάλεχ» ὅπερ ἐξηγεῖται «Φέρε τὸ γάλα, ἀνθρω-
πε—» τὴν τελευταίαν λέξιν δὲν δύναμαι νὰ ἐξηγήσω, διότι
δὲν εἶμαι δυνατὸς εἰς τὴν Συρικὴν Ἀραβικὴν, Ὁ Μαβρού-
κης μοὶ ἔλεγεν ὅτι μεγάλως ἐπεθύμει νὰ παλαίσῃ μετὰ
τοῦ πρώην αὐθέντου του· πιστεύω ὅμως ὅτι δὲν θὰ ἡδύνατο
ν' ἀντιπαραταχθῇ κατ' αὐτοῦ· μοιλονότι ἡλίθιος εἶνε πι-
στός· ὥς θεράπων οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν· εἶνε μᾶλλον γραμ-
ματεὺς· ὥς φύλαξ εἶνε ἀνεκτίμητος, ὥς δευτέρος ἀρχη-
γός, τοῦ ὁποίου ἔργον εἶνε νὰ συλλαμβάνῃ τοὺς δραπέτας,
εἶνε ἐξαίρετος ἀνὴρ. Εἶνε ἀσχημος καὶ ματαιόφρων, ἀλλ'
ὅμως ἀνδρεῖος.

Ἀσμάνης ὁ ὁδηγός εἶνε ἄνθρωπος ὑψηλοῦ ἀναστήματος
περισσότερον τῶν ἐξ ποδῶν· τράχηλον καὶ ὦμους ἔχει Ἡ-
ρακλείους. Ἐκτὸς τοῦ ὑπουργήματος τοῦ ὁδηγοῦ ἔχει καὶ
τὸ τοῦ φούνδου (δευτέρου ἀρχηγοῦ) ἢ κυνηγοῦ· δι' ὃ συ-
χνάκις ἐκαλεῖτο Φοῦνδος Ἀσμάνης· ἦτο δὲ ἀνὴρ· λίαν δυ-
σειδαίμων· ἐφύλαττε τὸ πυροβόλον καὶ τὸ πλεκτὸν αὐτοῦ
σχοινίον ὥς κόρην ὀφθαλμοῦ· τὸ μὲν διότι δι' αὐτοῦ ἐπυ-
ροβόλει, τὸ δὲ διότι ἐβύθιζεν αὐτὸ εἰς τὸ αἷμα παντὸς ζώου
φονευομένου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου· τὰ δύο ταῦτα πράγματα
ἐφύλαττεν ὥς κειμήλια ἱερά. Φοβεῖται τοὺς λέοντας καὶ
οὐδέποτε ἀκολουθεῖ τὰ ἔχνη, πρὸς εὐρεσιν τῶν σπηλαίων
αὐτῶν, κυνηγεῖ ὅμως πάντα τὰ ἄλλα ζῶα καὶ εἶνε ἀκάμα-
τος εἰς τὸ κυνήγιον· σπανίως δύναται τις νὰ ἰδῇ τὸ πρόσω-
πον αὐτοῦ σκυθρωπὸν· πάντοτε βλέπει τις ἐπὶ τοῦ προσώ-
που του μειδιάμα, οὐχὶ τοσοῦτον εὐχάριστον, ἀλλὰ μᾶλ-
λον πικρὸν καὶ προδοτικόν· δύναται νὰ σφάζῃ ἄνθρωπον
καὶ νὰ μειδιά.

Ὁ Καουπερέχ εἶνε ἀνὴρ μικροῦ ἀναστήματος, ἡλικίας
τριάκοντα περίπου ἐτῶν καὶ ὀρμητικός· ἔχει ὅμως καλὴν
καρδίαν καὶ εἶνε πάντοτε εὐθυμός· ὅταν ὀμιλῇ, τὸ ὕφος αὐ-
τοῦ κινεῖ τὸν γέλωτα· ὀλόκληρον τὸ στρατόπεδον γελαῖ· οὐ-
δέποτε ἦλθον εἰς ἔριδας μετ' αὐτοῦ, οὐδέποτε, οὐδέποτε·
ὁσάκις διέτασσον αὐτῷ τι μετὰ μειδιάματος, ἐξετέλει αὐτὸ
ἀκριβέστατα καὶ ταχέως· ἐξ ὧν εἶνε ὁ ἰσχυρώτερος, ὑ-
γιέστερος, ἐρασιμώτερος καὶ πιστότερος· εἶνε ὅσον δύνα-
ταί τις νὰ φαντασθῇ καλὸς καὶ εὐπειθὴς θεράπων.

Ὁ Καμίζης εἶνε νέος εἴκοσι περίπου ἐτῶν· ἀγαπᾷ πολὺ

τὴν καθαριότητα· εἶνε ἐνεργητικὸς, μέγας λαυχὸς καὶ εἰς τὸ ἔπακρον δειλὸς· πρὸς τοῦτοις ὥραϊος καὶ ὑπερήφανος· ἡ φωνὴ τοῦ εἶνε βροντώδης· ἀγαπᾷ πολὺ τὴν κλοπὴν· κρατεῖ τὸ πυροβόλον τοῦ μετὰ μεγάλης χάριτος καὶ ὀργίζεται ὁσάκις ἡ βολὴ αὐτοῦ ἀποτύχη ἢ δὲν ἐκπυρσοκροτήσῃ καλῶς τὸ πυροβόλον τοῦ ἀμφιβάλλω ὅμως ἂν ἦνε ἱκανὸς νὰ πυροβολήσῃ ἐχθρόν· μοι φαίνεται ἀδύνατον, καθότι εἶνε λίαν δειλὸς· ὁ Καμίζης δύναται νὰ βασισθῇ εἰς τοὺς μικροὺς καὶ κομποὺς πόδας τοῦ.

Ὁ Ἀμβάρης εἶνε ἀνὴρ ἡλικίας τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν. Εἶνε εἰς τῶν «ἱιστῶν» τοῦ Σπῆκ καὶ ἐμοῦ· οὐδέποτε μὲ ἀφινεν ἐκτὸς ἐπὶ ἐμφανίσει ἐχθροῦ καὶ ἐπὶ προφανεῖ κινδύνῳ τῆς ζωῆς τοῦ· εἶνε ἀρκετὰ εὐφυῆς καὶ ἄξιος, δὲν δύναται ὅμως τις νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κιρβανίου, καθότι ἀμφιβάλλω ἂν ἦνε ἱκανὸς νὰ διευθύνῃ μικρὸν κιρβάνιον καὶ νὰ δώσῃ λογαριασμὸν τῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ· εἶνε ὀκνηρὸς καὶ θηρεύει τὴν εὐζωίαν, τρέφει μῖσος πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν, καὶ τότε μόνον μετ' εὐχαριστήσεως περιεπάτει, ὅταν οὐδὲν ἄλλο ἔφερεν ἐκτὸς τοῦ πυροβόλου τοῦ.

Ὁ Ζούμας ἔχει τρόπους γραίας γυναικὸς· σπανιώτατα ἐρίζω μετ' αὐτοῦ, καθότι πάντοτε πράττει ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ κοπιᾷ ὅσον δύναται· μολονότι πρόθυμος εἰς τὸ ὑπηρετεῖν οὐδὲ λίτραν φορτίου ἔφερε χωρὶς νὰ στεναῇ καὶ νὰ καταρᾷ τὴν τύχην τοῦ· εἰς ἐμὲ φαίνεται αἰσθηματικὸς καὶ παθητικὸς· εἰς τὰ ἄσθημα ὅμως μέλη τοῦ κιρβανίου ἦτο σκληρὸς καὶ ἀπαιτητικὸς· ἡδυνάμην κάλλιστα νὰ ἐλευθερωθῶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου, καθότι ναὶ μὲν ἐδείκνυε προθυμίαν εἰς τὴν ἐργασίαν, φύσει ὅμως ἦτο ὀκνηρὸς καὶ ἀδιόρθωτος· ἔτρωγε περισσότερον ἅφ' ὅ,τι ἤξιζεν· ἐκτὸς τούτου ἡγάπα τὰς ταραχὰς καὶ τὰς ἐρίδας.

Ὁ Οὐλιμέγγος, ῥωμαλέος ἀνὴρ τριακοντούτης, ἦτο ὁ τρελλώτερος καὶ μωρότερος τῶν ἀνθρώπων μου· μολονότι εἰς τὸ ἔπακρον δειλὸς, ἡγάπα νὰ καυχᾷται· μολονότι ἀφισιωμένος εἰς τὰς εὐχαριστήσεις καὶ τὰς ἀστειότητας, ἡγάπα τὴν ἐργασίαν, δὲν ἐμίσει αὐτήν· ἂν εἶχον μετ' ἐμοῦ ἑκατὸν ἀνδρας ὡς αὐτόν, θὰ ἡδυνάμην νὰ διατρέξω τὴν Ἀφρικὴν ἀνευ πολλοῦ κόπου. Ἐνθυμεῖται ὁ ἀναγνώστης ὅτι οὗτος ἦτο ὁ κορυφαῖος ὁδηγὸς τοῦ μικροῦ μου στρα-

τοῦ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Μιράμβου πόλεμον· ὅτι ἔφαλλε μετὰ τόσου θάρρους τὸν πολεμικὸν ὕμνον τῶν Οὐαγγουάνων, ὅτι, ἀφοῦ εἶχομεν ἀποφασίσει τὴν ὀπισθοχώρησιν, οὗτος ἦτο ὁ πρῶτος τοῦ στρατοῦ μου ἀνὴρ, ὅστις εἶχε φθάσει ταχύτερον τῶν ἄλλων εἰς τὸ φρούριον τοῦ Μφούτου· εἶνε ταχύπους καὶ ἄριστος κυνηγός· πολλάκις μοι ἐπρομήθευσε κυνήγιον, πολλάκις κατέπαυσε διὰ τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ τὴν πείναν τῶν ἀνθρώπων μου.

Ὁ Φεράζης, πρῶην παραμάγειρος τοῦ Σπήκ, ἦτο μάγειρός μου. Ἐδωκα αὐτῷ τὸ ὑπούργημα τοῦτο μετὰ τὴν δραπέτευσιν τοῦ Βοῦνδερ Σαλαάμ καὶ ἔνεκεν τῆς μεγάλης ἀνικανότητος τοῦ Ἀβδούλ Καδῆρ. Ὅσάκις ἐστερεῖτο πινίου, ἐλάμβανε στάχεις ἀραβοσίτου καὶ διάφορα ἄλλα φύλλα καὶ δι' αὐτῶν ἐκαθάριζε τὰ πινάκια· ὁσάκις δὲ ἐδείκνυον αὐτῷ τὰς ἐπ' αὐτῶν ἀκαθαρσίας, ἔτριβεν αὐτὰ διὰ τοῦ δακτύλου του καὶ ἐθεώρει τὴν πρᾶξιν ταύτην μεγάλην καθαριότητα· ὁσάκις ἐδείκνυον αὐτῷ κοχλιάριον ἀκάθαρτον, ἀμέσως ἤρπαζεν αὐτὸ καὶ τὸ ἔτριβε διὰ τοῦ βρωμεροῦ ὑφάσματος τὸ ὁποῖον ἔφερεν εἰς τὴν μέσσην του· ἐνόμιζε ὅτι ἕκαστος ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὰς ἀκαθαρσίας ταύτας· εἰς ἕκαστην λίτραν κρέατος καὶ εἰς τρία κοχλιάρια ζωμοῦ, ὑπῆρχον τοῦλάχιστον δέκα κόκκοι ἄμμου· ἂν λοιπὸν τις ὑπολογίσῃ πόσας λίτρας κρέατος ἔφαγον καὶ πόσον ζωμὸν ἔπιον ἐν Ἀφρικῇ, θὰ θαυμάσῃ διὰ τὸ ποσὸν τῆς ἄμμου τὸ ὁποῖον εἰσῆλθεν ἐντὸς ἑμοῦ. Ἠπέιλησα αὐτὸν ὅτι ἅμα ἐπιστρέψω εἰς Ζαγγιβάρην, θέλω εἶπει πρὸς τὸν Ἀγγλὸν ἱατρὸν ν' ἀνοίξῃ τὸν στόμαχόν μου καὶ ν' ἀριθμήσῃ τοὺς ἐντὸς αὐτοῦ εὐρίσκομένους κόκκους ἄμμου, ὅπως δι' ἕκαστον κόκκον πληρώσῃ ἐν τάλληρον· ἡ ἀπειλὴ αὕτη διώρθωσεν αὐτὸν ὀλίγον· καθότι ἐγνώριζεν ὅτι ἐντὸς τοῦ στομάχου μου ὑπάρχει πολλὴ ἄμμος καὶ ὅτι τὸ πρόστιμον θέλει γείνει βαρύτερον, ἂν ἐξηκολούθει νὰ μαγειρεύῃ μετὰ τοσαύτης ὀπροσεξίας· συλλογιζόμενος τὸ βαρὺ πρόστιμον τὸ ὁποῖον ὤφειλε νὰ πληρώσῃ μετὰ τὴν ἐν Ζαγγιβάρῃ ἐπιστροφὴν ἡμῶν κατελαμβάνετο πολλάκις ὑπὸ θλίψεως· ἦτο ὅμως καλὸς μάγειρος, ἐγνώριζε τὴν μαγειρικὴν καλὰ, ἂν οὐχὶ ἐντελῶς. Ὅσάκις ἐσταματῶμεν, ἔλεγον αὐτῷ νὰ ἐτοιμάσῃ ἐν κύπελλον τείου καὶ τρία ἢ τέσσαρα πλακούντια· ὅπως ἐτοιμάσῃ αὐτὰ ἐχρειάζετο καιρὸν δέκα μόνον λεπτῶν·

τοῦτο δὲ μὲ εὐχαρίστει πολὺ, καθότι πάντοτε μετὰ μακρὰν πορείαν ἡσθανόμην μεγάλην πείναν. Ὁ Φεράζης εἶχε λάβει τὸ μέρος τοῦ Βαράκα ἐναντίον τοῦ Βομβάη ἐν Οὐνύορο· καὶ ὅταν ὁ Σπήκ παρατηρήσας τὴν ἔριδα ἔλαβε τὸ μέρος τοῦ Βομβάη, ὁ Φεράζης ὑπερμέτρως ἀγαπῶν τὸν Βαράκαν, παραιτηθεὶς τῆς ὑπηρεσίας του, ἐγκατέλειψε τὸν Σπήκ ἀπωλέσας τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

Ὁ Οὐνυαμουέζος Μαγάγγας ἐγεννήθη ἐν Μκουένκουα· ἦτο ῥωμαλέος καὶ πιστὸς ὑπηρέτης, ἄριστος φορεὺς καὶ ἀνὴρ χαρακτῆρος ἀνεπιλήπτου. Πάντοτε κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ἤρχιζε νὰ ψάλλῃ τὸ ἄγριον ᾄσμα τῶν Οὐνυαμουέζων φορέων, οἵτινες ἅμα ἤκουον αὐτὸν ἤρχιζαν νὰ ψάλλωσι καὶ οὗτοι μὴ αἰσθανόμενοι οὐδὲ τὴν καῦσιν τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τὸ μακρὸν τῆς ὁδοιπορίας· τὸ ᾄσμα τοῦτο καθίστα πάντας εὐθύμους καὶ ζωηρούς· αἱ κραυγαὶ αὐτῶν ἠκούοντο εἰς πολλῶν μιλλίων ἀπόστασιν, τὰ δάση ἀντήχουν, τὰ δὲ ἐν τῇ περιφερείᾳ εὕρισκόμενα ζῶα ἐκπληττόμενα ἔφευγον ὅλῳ ποδί. Ἐφθάνομεν, παραδείγματος χάριν, εἰς χωρίον τι καὶ δὲν ἐγνωρίζομεν τὴν διάθεσιν τῶν κατοίκων· ὅπως ἐννοήσωμεν ἂν οὗτοι εἰσὶ διατεθειμένοι νὰ προσενηχθῶσιν ἡμῖν φιλικῶς ἢ ἐχθρικῶς, ὁ Μαγάγγας ἤρχιζε τὸ ᾄσμα, τὸ ὅποῖον οἱ λοιποὶ ἐπαναλάμβανον ἐν χορῷ καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐνοοῦμεν τὴν διάθεσιν τῶν χωρικῶν· ἂν οὗτοι ἦσαν ἐχθροὶ ἢ δειλοὶ ἀμέσως ἐκλείον τὰς θύρας αὐτοῦ· μελανά δὲ πρόσωπα παρετήρουν ἡμᾶς ἔσωθεν· ἂν ἦσαν φίλοι, ἐξήρχοντο ἀμέσως τοῦ χωρίου των, ὅπως μᾶς εὐπροσδεχθῶσι καὶ ἀνταλλάξωσι φιλικὰ σχήματα.

Τὸ ἐπισημότερον μέλος τῆς Ἐκστρατείας μου μετ' ἐμὲ ἦτο ὁ Σελήμ, χριστιανὸς Ἀραψ παῖς ἐξ Ἱεροσολύμων· εἶχεν ἀνατραφῇ ὑπὸ τοῦ καλοῦ ἐπισκόπου Gobat· ἂν δὲ πάντες οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου του ὁμοιάσωσι τὸν Σελήμ, ὁ ἐπίσκοπος Gobat εἶνε ἄξιος πλείστων ἐπαίνων διὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Ἄνευ τοῦ Σελήμ ἤθελον ἀπωλεσθῇ ἐν Μφούτῳ· ἄνευ τοῦ Σελήμ δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ ἐξοικειωθῶ τοσοῦτον πρὸς τοὺς προὔχοντας Ἀραβας τοῦ ἐσωτερικοῦ, οὐδὲ ν' ἀποκτήσω τὴν φιλίαν αὐτῶν, οὐδὲ νὰ συνεννοηθῶ μετ' αὐτῶν· καθότι ἐνόουν μὲν τὴν Ἀραβικὴν, δὲν ἠδυνάμην ὅμως καὶ νὰ τὴν ὁμιλήσω· τὸν παῖδα τοῦτον προσέλαβον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1870· εἶχον αὐτὸν

μετ' ἐμοῦ εἰς τὰς διὰ τῆς Νοτίου Ῥωσσίας, τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς Περσίας περιηγήσεις μου· μέ ὑπηρετεῖ τιμῶς καὶ πιστῶς· ἐπρωτίμα τὸν θάνατον ἢ τὴν ἀπιστίαν· δὲν ἐφοβεῖτο, δὲν ἐψεύδετο· οὐδὲν εἶχεν ἐλάττωμα· οἱ δ' ἐπαινοὶ οὗτοι εἶνε ὀλοτελῶς ἀνεπαρκεῖς συγκρινόμενοι πρὸς τὰς ὑπηρεσίας καὶ τοὺς κόπους τοὺς ὁποίους κατέβαλεν ὑπὲρ ἐμοῦ ὁ καλὸς οὗτος παῖς.

Εἶπον ἤδη τίνι τρόπῳ ὁ Καλούλου προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου καὶ πῶς ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο· παρετήρησα ὅτι ὁ παῖς οὗτος ἦτο πολὺ καλὸς καὶ εὐφυής· ἐπομένως ἀμέσως προεβίβασα αὐτὸν εἰς ἀκόλουθόν μου· καὶ αὐτὸς ὁ Σελημ δὲν ἔφθανε τὸν Καλούλου εἰς τὴν ταχύτητα καὶ τὴν ὀξυδέρκειαν· πάντοτε πρῶτος πάντων ἐμάντευε τὰς κατὰ τὸ φαγητὸν ὀρέξεις μου καὶ τίνος εἶχον ἀνάγκην εἰς τὴν τράπεζαν· οἱ μικροὶ αὐτοῦ μελανοὶ ὀφθαλμοὶ περιεπλανῶντο διηνεκῶς ἄνω τῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης φαγητῶν καὶ ἀμέσως ἐνόει τὸ ἀναγκαῖον καὶ τὸ περιττόν.

Ἀναχωρήσαντες τοῦ μέρους ἐνθα εἶχε λάβει χώραν ἡ συνομωσία, μετὰ πορείαν τεσσάρων ὥρῶν καὶ τριάκοντα λεπτῶν ἀφίχθημεν εἰς Ζιουάνι· ἡ λέξις αὕτη σημαίνει «λιμνάριον»· οὐδὲ σταγὼν ὕδατος ὅμως ὑπῆρχεν· οἱ ἀνθρωποὶ μου ἔλεγαν νὰ σκάψωσιν, ὅπως εὕρωσιν ὕδωρ· ἀμέσως διὰ ἰσχυρῶν καὶ ὀξέων μοχλῶν ἤνοιξαν ὀπὴν ἐν τῷ ξηρῷ πυθμένι· φθάντες δὲ εἰς βάθος ἔξ ποδῶν εἶδον σταγόνας τινὰς βορβορώδους ρευστοῦ ἐξερχομένου τῆς ὀπῆς, τὰς ὁποίας ἐρρόφησαν ὅπως σβύσωσι τὴν μεγάλην αὐτῶν δίψαν. Τινὲς τῶν ἀνθρώπων μου λαβόντες τὰς κολοκύνθας καὶ τὰ διάφορα αὐτῶν δοχεῖα ἐπορεύθησαν πρὸς νότον εἰς μεμονωμένον τι πεδῖον καλούμενον «Τογγόνι» ἐν Οὐκάμβᾳ καὶ μετὰ τρεῖς ὥρας ἐπανῆλθον κομίζοντες ἀρκετὸν καλὸν καὶ διαυγὲς ὕδωρ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπίομεν μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως.

Μετὰ μίαν ὥραν καὶ ἡμίσειαν ἀφίχθημεν εἰς τὸ μεμονωμένον πεδῖον τῆς Οὐκάμβας Τογγόνι. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο παρετηρήσαμεν τρία ἢ τέσσαρα χωρία, τὰ ὁποία εἶχον γείνει παρανάλωμα τοῦ πυρός, καὶ ἐκτεταμένον μέρος γῆς ἐρημωμένον ὑπὸ τῶν Οὐα-Ρούγα-Ρούγα τοῦ Μιράμβου. Ὅσοι τῶν κατοίκων διέφυγον τὸν θάνατον μετὰ τὴν ἐρήμωσιν καὶ ἐντελῆ καταστροφὴν τῆς ὥραιάς ταύτης ἀποικί-

ας μετηνάστευσαν πρὸς δυσμὰς εἰς Οὐγάραν. Μεγάλη ἀγέλη βουβάλων κατέπαυον τὴν δίψαν των ἐν τῷ μικρῷ λιμναρίῳ ἐξ οὗ τὰ ἡρημωμένα ταῦτα χωρία τῆς Οὐκάμβας ἐπορίζοντο τὸ ὕδωρ αὐτῶν.

Μέγιστοι ὄγχοι αἱματίτου ὑψοῦντο τῇδε κακεῖσε ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῶν δασῶν. Ἀγριοὶ καρποὶ ἤρχισαν νὰ φαίνωνται ἐν ἀφθονίᾳ· μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως ἐτρώγαμεν τὸ δασόμηλον, τὸν ταμάρινθον καὶ ἕτερόν τι εἶδος καρποῦ προσομοίου κοκκυμήλῳ.

Ὁ μελισσοφάγος ἀπαντᾷται συχνότατα ἐντὸς τῶν δασῶν τοῦ Οὐκονόγγου· τὸ κελάδημα αὐτοῦ εἶνε ὀξύ καὶ ταχύ· οἱ Οὐακονόγγο λαμβάνουσιν ὡς ὁδηγὸν τὸ πτηνὸν τοῦτο πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ θησαυροῦ, τὸν ὁποῖον αἱ ἄγριαι μέλισσαι ἐνσπυθηκεύουσιν εἰς τὰ κουφώματα τῶν μεγάλων δένδρων· τὴν ἡμέραν καθ' ἣν εἶχον συναντήσῃ τοὺς δύο ἐκείνους Οὐακονόγγο εἰς τὸ δάσος, οὗτοι ἔφερον ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου μέγала μελίκηρα πλήρη λευκοῦ καὶ ἐρυθροῦ μέλιτος. Τὸ ἐρυθροῦν μελίκηρον εἶνε πλήρες νεκρῶν μελισσῶν· οἱ λαίμαργοι ὅμως ἄνθρωποι μου οὐδόλως ἐκωλύθησαν ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἔφαγον οὐχὶ μόνον τὰς μελίσσας ἀλλὰ καὶ μέγα μέρος τοῦ κηροῦ.

Ἄμα ὁ μελισσοφάγος παρατηρήσῃ τὸν περιοδευτὴν, ἀρχίζει νὰ κελαδῇ ὀξέως καὶ νὰ πηδᾷ ἀπὸ κλώνου εἰς κλώνον, καὶ ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον, μεθ' ὃ πηδᾷ εἰς ἄλλο δένδρον ἀδιακόπως ἐξακολουθῶν τὸ ὀξύ αὐτοῦ κελάδημα· ὁ ἐγγώριος, ἐννοῶν ἀμέσως τὴν φύσιν τοῦ πτηνοῦ, ἀδιστάκτως ἀκολουθεῖ αὐτό· ὅταν δὲ ὁ μελισσοφάγος παρατηρήσῃ ὅτι ὁ ἐγγώριος μένει ὀπίσω, ἐπιστρέφει ἄνωθεν αὐτοῦ καὶ ἀνυπομόνως ἀρχίζει νὰ κελαδῇ ὀξύτερον καὶ νὰ προτρέπη αὐτὸν νὰ σπεύσῃ παραχρῆμα· μεθ' ὃ πετᾷ ταχέως, ὅπως δείξῃ εἰς τὸν ἐγγώριον τὴν ὁδὸν· μετὰ πάσης δὲ ταχύτητος πηγαίνει εἰς τὸ μέρος ἐνθα ὑπάρχουσι τὰ μελίκηρα· ταῦτα ἐξακολουθοῦσι μεχριστοῦ φθάσωσι τὸν θησαυρόν· τότε ὁ ἐγγώριος θέτει τὸ πῦρ εἰς τὰς φωλεὰς τῶν μελισσῶν καὶ γίνεται κάτοχος τοῦ μέλιτος· τὸ δὲ μικρὸν πτηνὸν ἀρχίζει νὰ κελαδῇ θριαμβευτικῶς καὶ τρόπον τινὰ διδὲι πρὸς τὸν ἐγγώριον νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἄνευ τῆς βοηθείας αὐτοῦ οὐδέποτε θὰ ἠδύνατο νὰ εὔρῃ τὸν θησαυρόν.

Οἱ κῶνωπες καὶ αἱ τsetse μᾶς ἠφάνισαν κατὰ τὴν ὁδοί·

πορίαν αὐτήν, καὶ τοῦτο ἔνεκεν τῶν πολλῶν ποιμνίων τῶν ζώων, ἅτινα περιπλανῶνται εἰς αὐτὰ τὰ μέρη.

Τὴν 9ην Ὀκτωβρίου μετὰ μακρὰν πορείαν πρὸς νότον ἐστρατοπεδεύσαμεν ἐν τῷ κέντρῳ ὠραίου ἄλσους· τὸ ὕδωρ ἦτο λίαν σπάνιον κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν· οἱ Οὐαμρίμας καὶ Οὐανουαμουέζοι δὲν δύνανται ν' ἀντιστῶσι μακρότερον κατὰ τῆς δίψης· ὅταν τὸ ὕδωρ ἦνε ἄφθονον κατὰ τὴν ὁδόν, παύουσι τὴν δίψαν τῶν εἰς ἕκαστον ρυάκιον ἢ λιμνάριον· ὅταν ὅμως ἦνε σπάνιον ὡς ἐνταῦθα καὶ εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Μαρέγγας καὶ Μαγούνδας Μκάλης, τὰ κირβάνια ὑποχρεοῦνται νὰ κάμωσι μακρὰς ὁδοιπορίας, τερεκέζας καλουμένας, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι πληροῦσι τὰς κολοκύνθας αὐτῶν, ὅπως δυνηθῶσι νὰ φθάσωσιν εἰς λίμνην τινὰ ἢ ποταμὸν ἐνωρὶς τὴν ἐπαύριον. Ὁ Σελήμ οὐδόλως ἠδύνατο νὰ ὑποφέρει τὴν δίψαν· δὲν τὸν ἐμελλε ποσῶς διὰ τὸ βάρος τοῦ πολυτίμου ρευστοῦ τὸ ὁποῖον ἔφερεν· ἔπινεν ὅμως αὐτὸ πρὶν φθάσωμεν εἰς στρατόπεδον καὶ τὴν νύκτα ὑπέφερε πολὺ· ἐκτὸς τούτου ἐρρίψκοινδύνευσεν τὴν ζωὴν αὐτοῦ πίνων ἀπὸ παντὸς βρωμεροῦ τέλματος· σήμερον μάλιστα ἤρχισε νὰ παραπονῇται διὰ τὴν αἱμορραγίαν τὴν ὁποίαν ὑπέστη, ὅπερ ἐγὼ ἐθεώρησα σύμπτωμα δυσεντερίας.

Ἀπὸ τῆς ἐξ Οὐγούνδας ἀναχωρήσεως ἡμῶν, κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν, οὐδὲν ἄλλο εἶχομεν κατὰ νοῦν ἢ τοὺς Οὐα-Ρούγα-Ρούγα καὶ τὰς σκληρότητας αὐτῶν· ἀπὸ στιγμῆς εἰς ἄλλην ἀνεμένομεν συνάντησιν μετὰ τῶν τολμηρῶν αὐτῶν ληστῶν, οἵτινες λυμαίνονται τὰ δάση ταῦτα· εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι ἐξ ὁρίων λησταὶ τοῦ Μιράμβου ἂν προσέβαλον ἡμᾶς αἰφνιδίως, τὸ κირβάνιόν μου ἤθελεν ἀμέσως τραπῇ εἰς φυγὴν· δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀντιστῇ κατὰ τῆς ὁρμῆς αὐτῶν.

Τὴν ἐπαύριον μετὰ τριῶν ὥρῶν ὁδοιπορίαν ἀφίχθημεν εἰς Μαρέφου. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ εὗρομεν πρεσβείαν τῶν Ἀράβων τῆς Οὐνιανουεμβέ πρὸς τοὺς Νοτίους Οὐατούτας, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο Χασσὰν ὁ Μοεγούχας· οἱ Ἀραβες ἔστελλον πρὸς αὐτοὺς πολλὰ δέματα ὡς δῶρον. Ὁ ἀνδρεῖος οὗτος ἀρχηγὸς καὶ διπλωμάτης εἶχε σταματήσει ἐνταῦθα πρὸ δέκα ἡμερῶν ἔνεκεν τῶν πρὸ αὐτοῦ ὑφισταμένων πολέμων. Φήμη ἐκυκλοφόρει ὅτι ὁ Μῆόγος, Σουλτάνος τοῦ Μῆόγου ἐν Οὐκονόγγῳ εὐρίσκετο εἰς πόλεμον μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μάνουα Σέρα, καὶ ἐπειδὴ τὸ Μῆόγο εἶνε μία τῶν

μεγάλων ἐπαρχιῶν τοῦ Οὐκονόγγου, πρὸς διάβασιν τῆς ὁποίας χρειάζεται δύο ἡμερῶν πορεία ἐκ Μαρέφου, διὰ τοῦτο ὁ γέρων Χασσάν δὲν ἀπεφάσιζε νὰ προχωρήσῃ φοβούμενος μὴ καταστραφῇ. Συνεβούλευεν ὡσαύτως καὶ ἐμὲ νὰ μὴ προχωρήσω, λέγων μοι ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ περιπλεχθῶ εἰς τὸν πόλεμον αὐτόν, ἂν ἀνεχώρουν διὰ τῆς χώρας ταύτης εἰς τοιαύτην ἐποχὴν. Εἶπον αὐτῷ πρὸς ἀπάντησιν ὅτι σκοπὸν ἔχω νὰ προχωρήσω καὶ νὰ ὑποστῶ τὴν ἀναμένουσάν με τύχην· προσέθεσα μάλιστα ὅτι δύναμαι νὰ τὸν συνοδεύσω, ἂν θέλῃ, μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Οὐφίπας, ὅθεν ἡδύνατο εὐκόλως καὶ ἀσφαλῶς νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ πρὸς τοὺς Οὐατούτας· ὁ ὑπερήφανος ὅμως οὗτος ἀνὴρ ἀπέρριψε τὴν πρότασιν αὐτήν.

Ἀπὸ τῆς ἐξ Οὐνυανυεμβὲ ἀναχωρήσεως ἡμῶν παρῆλθον δέκα καὶ τέσσαρες ἡμέραι κατὰ τὰς ὁποίας ὠδεύομεν πάντοτε νοτιοδυτικῶς διανύσαντες περισσότερον τῆς μιᾶς μοίρας· ἐπιθύμουν νὰ ἐξακολουθήσω τὴν πρὸς νότον ὁδόν, ἔνεκεν τῆς ὠραιότητος αὐτῆς· ἐσκόπευον δὲ νὰ πράξω τοῦτο, καθότι, ἂν ἐπορευόμην νοτιώτερον, ἤμην βέβαιος ὅτι δὲν ἤθελον συναντήσῃ τὸν Μιράμβον· ἀλλ' ἡ ἀγγελία αὕτη τοῦ πρὸ ἡμῶν ὑφισταμένου πολέμου εἰς ἀπόστασιν δύο μόνον ἡμερῶν ἀφ' ἡμῶν μὲ ἠνάγκασε πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἐκστρατείας νὰ τραπῶ πρὸς τὴν λίμνην Ταγκανύϊκαν κατὰ βορειοδυτικὴν διεύθυνσιν διὰ τῶν δασῶν καὶ ν' ἀκολουθῶ καὶ αὐτὰ τὰ ἔχνη τῶν ἐλεφάντων, ὡσάκις ἡ περίστασις ἐκάλει αὐτό· τὸ νέον τοῦτο σχέδιον παρεδέχθη συμβουλευθεὶς πρῶτον τὸν ὁδηγὸν Ἀσμάνην· νῦν εὕρισκόμεθα ἐν Οὐκονόγγῳ· εἶχομεν δὲ εἰσέλθει ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ ρεύματος Γόμβη.

Τὴν δευτέραν τῆς ἐν Μαρέφου ἀφίξεως ἡμῶν ἡμέραν ἀνεχωρήσαμεν πρὸς δυσμάς· οἱ χωρικοὶ καὶ ὁ Ἀραψ πρεσβευτῆς μᾶς ἔβλεπον· πάντες ἦσαν τῆς γνώμης ὅτι «βεβαίως ἠθέλομεν περιπλεχθῇ εἰς τὸν πόλεμον»· τὰς λέξεις ταύτας ἠκούομεν μέχρις οὗ ἀπεμακρύνθημεν αὐτῶν.

Ὦδεύομεν ἐπὶ ὀκτῶ ὥρας διὰ μέσου τῶν δασῶν, ἔνθα ὑπῆρχον ἐν ἀφθονίᾳ ἄγρια ροδάκινα «μπέμπου» ὀνομαζόμενα· τὸ δένδρον, τὸ παράγον τὸν καρπὸν αὐτόν, ὁμοιάζει πολὺ ἀπιδέαν καὶ εἶνε λίαν εὐφορον· εἶδον ἐν ἐξ αὐτῶν· ὑπελόγισα δὲ τὸν ἐπ' αὐτοῦ καρπὸν εἰς ἐξακόσια ἢ ἑπτα-

κόσια κοιλά. Τὴν ἡμέραν ταύτην ἔφαγον πλεῖστα ροδάκινα· ἐνὸςψ ὁ περιοδευτὴς βλέπη καὶ δύναται νὰ προμηθευθῇ τὸν καρπὸν αὐτόν, δὲν φοβεῖται ἔλειψιν τροφῆς, αὐδὲ πάσχει ὑπὸ πείνης.

Παρὰ τοὺς πρόποδας ὠραίου κωνοειδοῦς λοφίσκου εἶδομεν μικρὸν χωρίον καλούμενον Οὐτένδην· οἱ χωρικοὶ ἰδόντες αἶφνης ἡμᾶς ἄνωθεν αὐτῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου ἐφοβήθησαν σφόδρα. Καὶ πάλιν ἡ διπλωματία μοι ἐφάνη χρήσιμος· ἐξ αὐτῆς ὀρμώμενος ἔπεμψα δῶρον πρὸς τὸν Σουλτάνον τοῦ χωρίου ἐν δότι ὑφάσματος· ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης πιούσα πολὺν ζύθον ἀπέρριψε τὸ δῶρον καὶ προσηνέχθη μετὰ προπετείας εἰς τοὺς κομιστὰς τοῦ δώρου, οἵτινες μοι εἶπον ὅτι τότε μόνον θέλει δεχθῇ αὐτό, ὅταν πέμψω πέντε δότι· ἀμέσως λοιπὸν διέταξα νὰ κατασκευασθῇ ἰσχυρὸν περίφραγμα ἐπὶ τῆς κορυφῆς μικροῦ τινος λοφίσκου, πλησίον τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ἄφθονον ὕδωρ καὶ λαβῶν ὀπίσω τὸ ἐν δότι ὑφάσματος ἔθεσα αὐτὸ ἐντὸς τοῦ δέματος· ἐξέλεξα στρατηγικὴν θέσιν· καθότι εὐκόλως ἡδυνάμην νὰ βλέπω ὅλην τὴν κατωφέρειαν τοῦ λόφου, ὡς καὶ τὸ ἐκ τῶν προπόδων αὐτοῦ διάστημα μέχρι τοῦ χωρίου τῶν Οὐατένδης. Φύλακες ἡγρύπνουν δι' ὅλης τῆς νυκτός· εὐτυχῶς ὅμως οὐδὲν συνέβη μέχρι τῆς πρωίας, ὅτε πρεσβεία ἐκ τῶν μᾶλλον εὐηπολήπτων κατοίκων ἦλθε νὰ ἐρωτήσῃ ἂν σκοπεύω ν' ἀναχωρήσω χωρὶς νὰ δώσω δῶρον εἰς τὸν ἀρχηγόν· εἶπον αὐτοῖς ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ κάμω φίλους πάντας τοὺς ἀρχηγούς, διὰ τῆς χώρας τῶν ἀποίων διαβαίνω, καὶ ὅτι ἂν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν δέχεται ἐν καλὸν ὕφασμα, εὐχαρίστως δίδω τοῦτο πρὸς αὐτόν· κατὰ πρῶτον ἤρχισαν νὰ μεμψιμοιρῶσι διὰ τὸ μικρὸν τοῦ δώρου· ἡ μεταξὺ ἡμῶν ὅμως διαφορὰ διελύθη διὰ τῆς προσφορᾶς ἐνός φούνδου ἐρυθρῶν ὑελίνων κόκκων — σάμι-σάμι — διὰ τὴν σύζυγον τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν.

Ἀπὸ τοῦ λόφου τῆς Οὐτένδης ἐξετείνετο πρὸς δυσμὰς δάσος εἰς πολλῶν μιλίων ἀπόστασιν, περατούμενον ὑπὸ μεγαλοπρεποῦς καὶ ὁμαλῆς σειρᾶς ὀρέων ὑψουμένων κατὰ πεντακοσίους ἢ ἑξακοσίους πόδας ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς πεδιάδος.

Τὴν 12ην Ὀκτωβρίου μετὰ τεσσάρων ὥρῶν πορείαν ἐφθάσαμεν εἰς ρεῦμά τι ὅμοιον τῷ Γόμβῃ, τὸ ὁποῖον κατὰ

τὴν βροχεράν ἐποχὴν ῥέει ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ Γόμβη καὶ ἐκείθεν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ Μαλαγαράζη.

Ὀλίγον πρὶν ἢ στρατοπεδεύσωμεν εἶδομεν ἀγέλην αἰγάγων πα λ λ ά χ· κατὰ καλὴν τύχην ἐφόνευσα ἓνα ἐξ αὐτῶν, τὸ δὲ κρέας αὐτοῦ ἠϋξήσε τὴν ποσότητα τοῦ τεταριχευμένου κρέατος, τὸ ὁποῖον εἴχομεν ἐτοιμάσει ἐν τῷ παρὰ τὸν ποταμὸν Γόμβην στρατοπέδῳ ἡμῶν· ἐκ τῶν πολλῶν κόπρων, τοὺς ὁποίους ἐβλέπομεν, ἐκρίνομεν ὅτι εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὑπῆρχον πλείστοι βούβαλοι, ἐλέφαντες καὶ ρινόκερω· τὰ δὲ πτηνὰ, τὰ ὁποῖα ἀπηντήσαμεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ἦσαν ἰβίδες, ἀετοί, πελεκᾶνες, πελαργοί, γέρανοι, πελεκᾶνες λευκόποδοι (*platalea leucorodia*) καὶ φοινικόπτεροι.

Ἀναχωρήσαντες τοῦ ρεύματος τούτου προεχωρήσαμεν εἰς Μουάρου. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε τὸ κυριώτερον τῆς ἐπαρχίας Μουάρου· ἀρχηγὸς δὲ αὐτοῦ εἶνε ὁ Κα-μιράμβος. Ἐβαίνομεν διὰ μέσου πεδίων ἡρημωμένων, τὰ ὁποῖα κατακοῦντο πρότερον ὑπὸ τῶν λαῶν τοῦ Κα-μιράμβου, τοὺς ὁποίους ὁ Μκασίουας εἶχε διώξει πρὸ δέκα περίπου ἐτῶν ἐπὶ τοῦ κατὰ τοῦ Μάνυα Σέρα πολέμου του. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μάνυα Σέρα Νιόγγος εἶχε νῦν πάλεμον κατὰ τοῦ Μβόγου, νικηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ του καὶ ὀπισθοχωρῶν διῆλθε τὸ χωρίον Μουάρου τὴν προτεραίαν τῆς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἀφίξεως ἡμῶν.

Τὴν ἡμέραν ταύτην ἀνῆλθομεν τὴν πρὸς δυσμὰς σειρὰν τῶν λόφων, τὴν ὁποίαν ἐβλέπομεν ἐξ Οὐτένδης· ἡ δυτικὴ κατωφέρεια ἐκτείνεται νοτιοδυτικῶς· τὰ δὲ ὕδατα αὐτῆς λαμβάνει ὁ ποταμὸς Μρέρας, ὅστις χύνεται ἐν τῷ Μαλαγαράζη· βλέπων τις τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ ἐπατῶμεν ἐνδοίει ὅτι πλησιάζομεν εἰς Λίμνην· ἐπειδὴ, μολονότι ἀπείχομεν τῆς Λίμνης Ταγκανύικας κατὰ δέκα πέντε πορείας, ἢ ἐνέργεια τῶν ὑδάτων αὐτῆς ἐφθανε μέχρι τοῦ μέρους τούτου· καθότι τὰ δάση καθίσταντο πυκνότερα, τὰ δὲ χόρτα λίαν ὑψηλά· τὰ σημεῖα ταῦτα ἔφερον εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὰς τελευτάδεις χώρας τῆς Οὐκουέρης καὶ τῆς Οὐκάμης.

Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἀπηντήσαμεν κηρβάνιον ἀφικθὲν ἐξ Οὐφίπας, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπληροφορήθημεν ὅτι λευκὸς τις ἄνθρωπος εὕρεται εἰς Οὐρούαν· ἀκούσας τοῦτο ἀμέσως ὑπέθεσα ὅτι ὁ λευκὸς οὗτος ἦτο ὁ Λιθιγκστών,

Ἀναχωρήσαντες ἐκ Μουάρου εἰσῆλθομεν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Μρέρα, Σουλτάνου ἰσχυροῦ καὶ τυράννου, ἀπολύτου ἄρχοντος τῆς χώρας ταύτης. Ὁ Σουλτάνος οὗτος ἠττήθη εἰς πολλοὺς πολέμους· ἐνεκεν τούτου αἱ κινήσεις αὐτοῦ περιωρίσθησαν εἰς τρία ἢ τέσσαρα χωρία κείμενα ἐν τὸς δάσους, τοῦ ὁποίου ἡ περιφέρεια εἶνε τόσον πυκνὴ, ὥστε ὡς λίθινον τεῖχος προστατεύει τοὺς κατοίκους κατὰ τῶν ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν· φθάντες πρὸ τῆς μεγάλης πύλης τοῦ χωρίου, εἶδομεν ἐννέα ἐλευκωμένα κρανία ἀνθρώπων ἐπὶ ἐννέα ῥάβδων ἐστηριγμένα· τοῦτο δὲ ἐσήμαινε ὅτι ὑφίσταντο ἐχθροπραξίαι μεταξὺ τῶν Οὐακονόγγων καὶ τῶν Οὐαζαβίρας· ὁ τελευταῖος οὗτος λαὸς κατῴκει εἰς χώραν τινὰ κειμένην πρὸς δυσμὰς ἡμῶν κατὰ πορείας τινάς· πρὸς ἀποφυγὴν πολέμου ἢ ταραχῆς ὤφειλον νὰ μὴν εἰσέλθω εἰς τὴν χώραν τῶν Οὐαζαβίρας· καθότι οἱ Οὐακονόγγοι τῆς Μρέρας εἶπον ἡμῖν ὅτι ὁ λαὸς οὗτος εἶνε ἄσπονδοι ἐχθροὶ τῶν Οὐαγγουάνων.

Ἐντὸς στενοῦ καὶ ἐπιμήκους τινὸς ἔλους κατὰ τὴν ἀπὸ Μουάρου εἰς Μρέραν πορείαν ἡμῶν εἶδομεν μικρὰν ἀγέλην ἀγρίων ἐλεφάντων· πρῶτην ἤδη φορὰν εἶδον τὰ ζῶα ταῦτα ὑπὸ ὄλῃν αὐτῶν τὴν φυσικὴν ἀγριότητα, καὶ οὐδέποτε θέλω λησμονήσει τὰς πρῶτας ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας ἐνεποίησαν εἰς τὸ πνεῦμά μου τὰ ζῶα ταῦτα· εἰς τοσοῦτον ἔφθασεν ὁ θαυμασμός μου, ὥστε τολμῶ νὰ εἶπω ὅτι ὁ ἐλέφας εἶνε ἄξιος τοῦ τίτλου «βασιλέως τῶν ζώων». Τὸ ὀγκῶδες αὐτοῦ σῶμα, ὁ μεγαλοπρεπὴς τρόπος δι' οὗ βλέπει τὸν προσερχόμενον εἰς τὴν κατοικίαν αὐτοῦ καὶ ὅλον αὐτοῦ τὸ παρρησιαστικόν, τὸ ἐπιδεικνύον μεγίστην δύναμιν, παρέχουσιν αὐτῷ δικαίως τὴν ἀξίωσιν ἐπὶ τοῦ τίτλου τούτου. Ἡ ἀγέλη αὕτη, ἐνῶ ἡμεῖς ὠδεύομεν εἰς ἐνὸς ἀπ' αὐτῆς μιλίου ἀποστασιν, ἐσταμάτησεν· τὰ δὲ ἀποτελοῦντα αὐτὴν θηρία ἐθεώρουν τὸ κινδάνιον ἡμῶν τίνι τρόπῳ διήρχετο· εὐχαριστήσαντες τὴν περιέργειαν αὐτῶν οἱ ἐλέφαντες εἰσῆλθον εἰς τὸ δάσος, τὸ ὁποῖον ἔκειτο πρὸς νότον εἰς τὸ τέλος τῆς βαλτώδους πεδιάδος· ὁ τρόπος δι' οὗ ἠψήφησαν ἡμᾶς ἐδείκνυεν ὅτι οἱ ἀήττητοι οὗτοι κύριοι τῶν δασῶν καὶ τῶν τελεμάτων οὐδεμίαν εἶχον σχέσιν πρὸς τοὺς δειλοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες οὐδέποτε τολμῶσι ν' ἀντιπαραταχθῶσι κατ' αὐτῶν. Ἡ καταστροφή τὴν ὁποίαν οἱ ἐλέφαντες προξενού-

σιν εἰς τὰ δάση εἶνε τρομερά· ὅταν τὰ δένδρα ᾔνε νέα, ἐκριζοῦσιν αὐτὰ καὶ ὁ περιγηγῆτης διερχόμενος τὰ δάση βλέπει μέγαν ἀριθμὸν αὐτῶν χαμαὶ κατακείμενα καὶ ἐννοεῖ ὅτι ἐλέφαντες διέβησαν κατὰ ἀγέλας τὰ μέρη ἐκεῖνα.

Ὁ παῖς Σελήμ εἶχεν ἀσθενήσει τόσον βαρέως εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ὥστε ἠναγκάσθην νὰ σταματήσω τὸ κινδύνιον ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας δι' αὐτόν· ἐφαίνετο ὅτι ἀσθενεία τις κατέλαβε τοὺς μηροὺς αὐτοῦ· ὁ δυστυχὴς ἐκυλίετο κατὰ γῆς καὶ ἐκραύγαζε τόσον δυνατὰ, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι εὐρίσκεται εἰς μέγαν κίνδυνον· ἐκτὸς τούτου ἔπασχε καὶ ὑπὸ δυσεντερίας· αἱ πολλαὶ ὅμως φροντίδες καὶ ἡ καλὴ περίποιήσις ἔφεραν αὐτὸν εἰς τὴν ὑγείαν του· τὴν τετάρτην ἡμέραν ἦτο ἱκανὸς νὰ ὑποφέρῃ τὸν κάματον τῆς ὁδοιπορίας.

Κατὰ τὴν ἐν Μρέρα διαμονὴν ἡμῶν ἠδυνήθην νὰ φονεύσω μερικὰ ζῶα· τὸ δάσος, τὸ ὁποῖον ἀπάντᾳ τις μετὰ τὰς καλλιεργημένας γαίας, βρίθει εὐγενῶν θηρίων· οἱ ὄναγροι, αἱ καμηλοπαρδάλεις, καὶ οἱ ρινόκερω εἶνε κοινότατοι πρὸς τούτοις μελεαγρίδες καὶ ὄρνεις τῆς Ἰνδίας.

Οἱ πολεμισταὶ τῆς Μρέρας εἶνε καλῶς ὠπλισμένοι μὲ πυροβόλα περὶ τῶν ὁποίων λαμβάνουσι μεγίστην φροντίδα· ἦσαν ἄνθρωποι λίαν ὀχληροί· ἐζήτων πυρίτιδα, βολίδας καὶ διάφορα πολεμεφόδια, τὰ ὁποῖα πάντοτε ἠρνούμην αὐτοῖς, καθότι ἐφοβούμην μὴ μεταχειρισθῶσι ταῦτα κατ' ἐμοῦ· οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἦσαν ὀκνηροί· οὐδὲν ἄλλο ἔπραττον ἢ νὰ κυνηγῶσι, νὰ γελῶσι, νὰ ἐμπαίζωσιν ἀλλήλους καὶ νὰ παίζωσιν ὡς μικρὰ παιδία.

Κατὰ τὴν ἐν Μρέρα διαμονὴν μου κατηνάλωσα πολὺν καιρὸν πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τῶν σανδάλων μου καὶ τῶν ἐνδυμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχον σχισθῇ ὑπὸ τῶν ἀκανθῶν κατὰ τὰς τελευταίας πορείας. Πέραν τῆς Μρέρας πρὸς δυσμὰς ὑπῆρχεν ἔρημος, τῆς ὁποίας ἡ διάβασις ἀπῆτει ἐννέα ἡμέρας, ἔρημος τὴν ὁποίαν ἐξ ἀνάγκης ὠφείλομεν νὰ διαβῶμεν· ἡ γόρασα λοιπὸν μεγάλην ποσότητα σίτου, ὁ ὁποῖος ἔπρεπε ν' ἄλεσθῇ καὶ νὰ κοσκινισθῇ, πρὶν ἢ ἐπιχειρήσωμεν τὴν διάβασιν τῆς ἐνώπιον ἡμῶν κειμένης μεγάλης καὶ σχεδὸν ἀκατοικήτου ἐρήμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

ΔΙΑ ΟΥΚΑΟΥΕΝΔΗΣ, ΟΥΒΙΝΖΑΣ ΚΑΙ ΟΥΧΧΑΣ
ΜΕΧΡΙΣ ΟΥΖΙΖΙ.

ΟΥΚΟΝΟΥΓΓΟ.

Ἀπὸ Μρέρας εἰς—	ὥρ. λεπ.
Μτόνι	4. 30
Μιτόγγι	4. 30
Μτόνι	6. 0
Μπόκουαν ἐν Οὐτάνδα	4. 45
Μτόνι	3. 0

ΟΥΚΑΟΥΕΝΔΗ.

Ποταμὸν Μτάμβου . .	4. 30
Ἰμρέαν	4. 20
Ῥουσάουα ὄρη . .	2. 30
Μτόνι	4. 0
Μτόνι	5. 0
Στρατόπεδον ἐν δάσει	6. 0
Στρατόπεδον ἐν δάσει	5. 30

ΟΥΒΙΝΖΑ.

Οὐέλλεδ Νζογέραν . .	2. 30
----------------------	-------

Ἀπὸ Οὐέλ. Νζογέραν εἰς—	ὥρ. λεπ.
Στρατόπεδον ἐν δάσει	4. 15
Σιάλαν ἐπὶ τοῦ Μα- λαγαράζη	2. 45
Ἰχάταν Νῆσον ἐπὶ τοῦ Μαλαγαράζη . . .	1. 30
Καταλάμπουλα . .	1. 45

ΟΥΧΧ.

Καουάγγαν ἐν Οὐχχα	5. 30
Λουκόμον	1. 0
Καχιρίγι	4. 0
Ποταμὸν Ῥουσούγιον	5. 0
Λίμνην Μουσούνιαν	4. 0
Ποταμὸν Ῥουγούφου	4. 30
Σουνουζι	3. 0
Νιαμτάγαν Οὐκαράγγας	9. 30

ΟΥΖΙΖΙ.

Λιμένα Οὐζιζι . . .	6. 0
---------------------	------

Τὴν 17ην Ὀκτωβρίου ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Μρέρας πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς βορειοδυτικῆς ὁδοῦ· πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους μου εἶχον συμφιλιωθῆ· πᾶσα φιλονεικία ἐπαυσεν· ὁ Βομβάης καὶ ἐγὼ ἐλησμονήσαμεν τὴν μεταξὺ ἡμῶν συμβᾶσαν ἔριδα· ἤτοιμαζόμεν νὰ ἐναγκαλισθῶ τὸν κираγ-γόζην· τόσον εὐχάριστοι ἦσαν αἱ σχέσεις εἰς τὰς ὁποίας εὕρισκόμεθα· ὁ ἐξ Οὐνιανουεμβέ Μαβρούκης ἔλεγεν ὅτι ἡ δσμη τῶν ἰχθύων τῆς Λίμνης Ταγκανύικας ἔφθανε μέχρις ἡμῶν· αἱ λέξεις αὗται ἐνεθάρρυνον πάντας τοὺς ἀνθρώπους μου. Ἡ χώρα Οὐνιανουεμβέ εὕρισκετο μακρὰν ἡμῶν· διήλθομεν αὐτὴν καίτοι λίαν δύσβατον· ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὑπέστημεν τοσαῦτα δεινά· νῦν ὁμως τὰ πάντα παρῆλθον. Ἡ θέσις ὁμως εἰς ἣν νῦν εὕρισκόμεθα, ἐπέτρεπεν ἡμῖν ν' ἀ-

ποσχοραχίσωμεν πάντα φόβον πρὸς τὸν Μιράμβον καὶ τοὺς θρασεῖς αὐτοῦ ὁπαδούς· ἡλπίζομεν δὲ ὅτι μετ' οὗ πολὺ ἠθέλομεν δυνηθῆναι ἐμπαίξωμεν τὴν δειλὴν ἔλαφον, ἥτις πάντοτε ἐπροφήτευε κακὰ δι' ἡμᾶς, — τὸν Σέχ μπὶν Νασήβ. Ὁδεύοντες κατὰ τάξιν διὰ τῶν νέων δασῶν πέραν τοῦ πεδίου τῆς Μρέρας ἐγελῶμεν καὶ ὑπερφηανευόμεθα! ὦ! πράγματι, πάντες ἡμεῖς ἄνδρεῖοι τὴν ἡμέραν ἐκείνην!

Ἐξελθόντες τοῦ μικροῦ τούτου δάσους τῶν λοχμῶν εἰσῆλθομεν εἰς δάσος πυκνόν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον ἀναρρίθμητοι φωλεαὶ μυρμῆκων, ὅμοιαι μικροσκοπικοῖς λοφίσκοις· πιστεύω ὅτι αἱ φωλεαὶ αὗται ἔγιναν κατὰ βροχεράν ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ ὑπὸ δασῶν κεκαλυμμένη πεδιάς εἶχε πλυμμηρίσει. Ἐβλεπον χιλιάδας μυρμῆκων ἐργαζομένων περὶ τὴν κατασκευὴν λοφωδῶν φωλεῶν εἰς ἄλλα μέρη! Ὅποια ἀρχιτεκτονικὴ! ὅποια ἱκανότης! ἐκπληττεταί τις βλέπων τὰ κελλία ταῦτα. Αἱ κατοικίαι αὐτῶν ὁμοιάζουσι λαβυρίνθους· εἶνε δὲ στερεῶς κατεσκευασμένοι καὶ λίαν πρόσφοροι· ἐν αὐταῖς παρατηρεῖ τις μετὰ θαυμασμοῦ τὴν εὐφυΐαν καὶ ἱκανότητα τῶν ὄντων τούτων· δὲν δύναται νὰ μὴ θαυμάσῃ τις βλέπων τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς αὐτῶν.

Μετὰ μιᾶς ὥρας βραχεῖαν ὁδοιπορίαν ἐξελθόντες τοῦ δάσους εἶδομεν πρὸ ἡμῶν ὠραῖον ρυάκιον, ῥέον ταχέως βορειοδυτικῶς· τὸ ὕδωρ ἦν διαυγέστατον· ἡ καρδία ἡμῶν ἐνεπλήσθη χαρᾶς ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ ρυακίου τούτου· ἕκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ τὴν ἀγαλλίασιν, ἥτις κατέλαβε τὴν καρδίαν ἡμῶν, ὅταν φέρῃ εἰς τὴν μνήμην του τὰ ἀκάθαρτα καὶ τελματώδη ὕδατα, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐπίνομεν. Πέραν τοῦ ρεύματος ὑψοῦται ἀνώμαλος καὶ ἀπόκρημνος σειρὰ ὀρέων ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῶν ὁποίων ἰστάμενός τις παρατηρεῖ σκηνὰς ῥωμαντικὰς, ζωηρὰς καὶ γραφικὰς· οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ περιηγητοῦ, ὄντες συνειθισμένοι εἰς τὸ νὰ βλέπουν ἄγρια δάση, πυργοειδεῖς κορμούς δένδρων καὶ πυκνὰ φυλλώματα, θαμβοῦνται ἐνώπιόν τῆς λάμψεως καὶ μεγαλοπρεπείας τῶν νέων τούτων σκηνῶν. Νῦν πλεῖστοι κῆποι ὑψοῦνται ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, διαποικίλλοντες τὴν ἐπιφάνειαν τῆς πεδιάδος, ἥτις διὰ τοῦ Νοτίου Οὐκονόγγου ἐκτείνεται μέχρι τῆς χώρας τῶν Οὐαφίπας καὶ τῆς πεδιάδος Ῥίκουας· τὸ μέγα θέαμα, πρὸ τοῦ

ὁποίου αἵφνης ἐφθάσαμεν, ἦν λίαν ποικίλον· καθότι ἐκτός τῶν κώνων καὶ τῶν τραπεζίων ὁρέων βλέπομεν τὰς χώρας τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ Ρούγγουα, ὅστις χέεται ἐν τῇ Ταγκανύικα πρὸς νότον ἡμῶν, καὶ τοῦ ποταμοῦ Μαλαγαράζη, ὅστις ἐπίσης χέεται ἐν τῇ αὐτῇ λίμνῃ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς μοίρας πρὸς βορρᾶν ἡμῶν. Μία μόνῃ ἐπιμήκης σειρὰ λόφων χωρίζει ἀπ' ἀλλήλων τὰ δύο ταῦτα ὑδροχυτήρια τοῦ Ρούγγουα καὶ τοῦ Μαλαγαράζη· εἰς ἀπόστασιν δὲ εἴκοσι μιλίων πρὸς δυσμὰς τῆς σειρᾶς ταύτης ὑπάρχει ἑτέρα σειρὰ ἐκτεινομένη πρὸς βορρᾶν καὶ δυσμὰς.

Τὴν ἡμέραν ταύτην ἐστρατοπεδεύσαμεν ἐντὸς δάσους πλησίον στενῆς τινος φάραγγος διὰ τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα τοῦ ὑδροχυτηρίου τοῦ Ρούγγουα ρέουσι νοτίως πρὸς τὴν Πεδιάδα Ρίκουαν· ἡ κοίτη τῆς φάραγγος ταύτης ἦν λίαν βαλτώδης· ἐκτός ὅμως αὐτῆς ὑπῆρχον πολλαὶ ἀλλαι φάραγγες ὧν τινες εἶχον πλάτος ἑκατοντάδων τινῶν ὑαρθῶν πρὸς τοῦτοις ἕτεραι μικρότεραι πλάτους ὀργυῶν τινῶν ἔχουσι κοίτας κινδυνωδεστάτας· καθότι ἐντὸς αὐτῶν ὑπάρχουσιν ἔλη βρίθοντα ὑψηλῶν καὶ πυκνῶν καλάμῶν καὶ παπύρων. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιφανείας τῶν βαθέων τούτων τελμάτων ἐβλεπέ τις γλοιώδη καὶ ὠχρώδη ὕδατα, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπῆρχον πλεῖστα ζώφια· ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς ἀπόστασιν μιλίων τινῶν πρὸς νότον τῆς βάσεως τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν ὁρέων—τὰ ὁποῖα καλῶν Κασέρα, ἐκ τῆς χώρας τὴν ὁποίαν διατέμνουσιν εἰς δύο ἴσα μέρη—αἱ διάφοροι αὗται φάραγγες συνερχόμεναι εἰς τὸ αὐτὸ σχεδὸν σημεῖον συνενεοῦνται καὶ χέονται ἐντὸς τοῦ εὐρέως, ἐλώδους, βορβορώδους καὶ σπογγώδους «ποταμοῦ» τῆς Οὐσένσης, ὅστις ρέει νοτιοανατολικῶς· μεθ' ὃ προσλαμβάνων καὶ ἕτερα ὕδατα τῶν βορείων καὶ βορειοανατολικῶν χωρῶν καθίσταται εὐρύτερος καὶ τότε θεωρεῖται εἰς τῶν ἐπισήμων ποταμῶν τῆς χώρας ταύτης· συναντῶν δὲ ἑτερόν τινα ποταμὸν ἐξ ἀνατολῶν ἀπὸ τῆς Οὐρόρης ἐρχόμενον εἰσέρχεται μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ Πεδιάδι Ρίκουα· ἀπὸ τοῦ μέρους δὲ τούτου πρὸς δυσμὰς τρεπόμενος εἰς ἐξήκοντα μιλίων εὐθύγραμμον ἀπόστασιν ἐκβάλλει ἐν τῇ Λίμνῃ Ταγκανύικα. Ὁ Ποταμὸς Ρούγγουας, ὡς ἐπληροφορήθη, θεωρεῖται ὄριον τῶν δύο χωρῶν Οὐσόουας καὶ Οὐφίπας ἐκ τῶν δ-

παίων ἢ πρώτη κεῖται. πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ ἡ δὲ δευτέρα πρὸς δυσμάς.

Μόλις εἶχομεν τελειώσει τὴν κατασκευὴν καὶ ὠχύρωσιν τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν, ἤκουσα μερικοὺς τῶν ἀνθρώπων μου προσκαλοῦντας μικρὰν συνοδίαν ἐγχωρίων προχωρούντων πρὸς τὸ στρατόπεδον ἡμῶν ἐχόντων δὲ ἐπὶ κεφαλῇς αὐτῶν ἀνθρωπὸν τινα ὅστις ἐκ τοῦ παβήσιαστικοῦ τοῦ καὶ τοῦ καλύμματος τὸ ὁποῖον ἔφερεν εἰς τὴν κεφαλὴν ἐφαίνεται ὅτι ἦτο ἐκ Ζαγγιβάρης. Ἀνταλλάξας μετ' αὐτῶν τοὺς συνήθεις χαιρετισμοὺς ἔμαθον ὅτι ἡ συνοδία αὕτη ἀπεστέλλετο ὑπὸ τοῦ Σίμπα (Λέοντος) ἡγεμόνος τῆς Κασέρας ἐν τῇ Νοτίῳ Οὐνυαννεμβέ. Ὁ Σίμπας οὗτος, ἦτο, ὡς ἔμαθον, υἱὸς τοῦ Μχασίουα, Σουλτάνου τῆς Οὐνυαννεμβέ, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εὗρίσκετο εἰς πόλεμον μετὰ τῶν Οὐαζαβίρας, τοὺς ὁποίους μὲ συνεβούλευον ν' ἀποφεύγω. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἀκούσας τοσαῦτα περὶ τῆς ἰσχύος μου ἐλυπήθη διότι δὲν διῆλθον διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ, ὅπως μὲ ἰδῇ καὶ μὲ κάμῃ φίλον του· μὴ δυνηθεὶς λοιπὸν νὰ μ' ἐπισκεφθῇ ὁ ἴδιος ἔπεμψε πρεσβείαν εἰς ἐμὲ ἐλπίζων ὅτι θέλω δώσει αὐτῷ δεῖγμα τῆς πρὸς αὐτὸν φιλίας μου διὰ τῆς δωρήσεως πασοῦ τινος ὑφασμάτων· ἡ αἴτησις αὕτη κατὰ πρῶτον μοὶ ἐφάνη παράδοξος· ἐσκέφθη ὁμῶς ὅτι καλὸν εἶνε νὰ κάμω φίλον ἡγεμόνα ἰσχυρόν ὡς τὸν Σίμπαν, ἵνα μὴ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν μου περιπέσω εἰς ἔριδας μετ' αὐτοῦ· ἀναγκασθεὶς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς εἰρήνης νὰ κάμω δῶρον ὠφειλὸν νὰ δεῖξω τὴν πρὸς τὴν εἰρήνην ἐπιθυμίαν μου διὰ τῆς προσφορᾶς βασιλικοῦ δώρου. Ἐνεχείρησα λοιπὸν πρὸς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Σίμπα ἢ Λέοντος τῆς Κασέρας δύο πολυτελῆ ὑφάσματα καὶ δύο δότι πανίου Μερικάνι καὶ Κανίχι· ἂν δὲ πιστεύσω εἰς τοὺς λόγους τοῦ ἀπεσταλμένου, ἐγενόμην ἤδη μέγας φίλος τοῦ Σουλτάνου Σίμπα.

Τὴν 13ην Ὀκτωβρίου ἀναχωρήσαντες τὴν συνήθη ὥραν ἐξηκολουθήσαμεν τὴν πόρεϊαν ἡμῶν κατὰ βορειοδυτικὴν διεύθυνσιν· ἡ ὁδός, ἣν ἐπορευόμεθα, ἦτο ἐλικοειδὴς καὶ ἐξετείνετο κατὰ μῆκος τῶν βάσεων τῶν ὀρέων Κασέρα· αἱ δυσχέρειαι τὰς ὁποίας ὑπέστημεν καθ' ὁδὸν εἶνε ἀναρρίθμητοι. Διήλθομεν τοῦλάχιστον δώδεκα βαλτώδεις φάραγγας· τὸ δὲ βάθος τοῦ ἐντὸς αὐτῶν βαλτώδους καὶ

βορβορώδους ὕδατος ἐκράτει ἡμᾶς εἰς μεγίστην ἀνησυχίαν· πολλάκις ἐβυθίσθην μέχρι τοῦ λαιμοῦ ἐντὸς τῶν βαθειῶν ὁπῶν τοῦ Στυγείου ρεύματος, τὰς ὁποίας ἔκαμον οἱ ἐλέφαντες, περιπατῶν ὡσαύτως ἐπὶ τῆς βορβορώδους κοίτης τῶν πηγῶν τοῦ Ρούγγουα μὲ ἐνδύματα βεβρεγμένα καὶ μελανὰ ὑπὸ τοῦ πηλοῦ καὶ τοῦ βορβόρου· ἡ εὐσχημοσύνη δὲν μοὶ ἐπέτρεπε νὰ ἐκδυθῶ καὶ νὰ διαβαίνω γυμνός τὰ βορβορώδη ἔλη· ὁ θερμός ἥλιος ἤθελε βλάψει τὸ σῶμά μου· ἐκτὸς τούτου τὰ ἔλη ταῦτα ἦσαν τόσον πολλὰ, ὥστε ἤθελον δαπανᾶ πολὺν χρόνον εἰς τὸ νὰ ἐκδύωμαι καὶ νὰ ἐνδύωμαι· πρὸς τούτοις, ἐπειδὴ ἕκαστος ἔφερε φορτίον ἐπὶ τῶν ὤμων του, ἤθελεν εἶσθαι σκληρόν νὰ ἀναγκάσω τοὺς ἀνθρώπους μου νὰ μὲ κομίζωσιν· τὸ μόνον καταφύγιον ἦν τὸ θάρρος· ὑπ' αὐτοῦ ἐμπνεόμενος ἐβάδιζον διὰ τῶν βορβορωδῶν τούτων μερῶν· καθότι εἶχον ἀπόφασιν νὰ ὑποστῶ τὰ πάντα πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ μου· τὰ δεινὰ ὅμως ὑπὸ τῶν ὁποίων περιεστοιχοῦμην ἦσαν πολλὰ καὶ μεγάλα.

Εἰσῆλθομεν ἤδη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν φοβερῶν Οὐαζαβίρας· οὐδεὶς ὅμως ἐχθρὸς ἐφάνη ἐμπροσθεν ἡμῶν. Ὁ Σίμπας διὰ τοῦ πολέμου εἶχε καθάρισει τὸ βόρειον μέρος τῆς Οὐζαβίρας· οὐδὲν ἄλλο ἐβλέπομεν ἢ χώραν ἡρημωμένην, τὴν ὁποίαν θεωρῶν τις ἀμέσως ἐνόει ὅτι ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἦτο μέγας· καθότι ἄπειροι καλύβαι καὶ ἐρείπεια πυρπολημένων χωρίων ἐφαίνοντο ἐπ' αὐτῆς· οἱ ἀγροὶ αὐτῶν μετεσχηματίσθησαν εἰς νέα δάση, ἐντὸς τῶν ὁποίων κατέφευγον ἄγριοι λησταί· ἐντὸς ἡρημωμένου τινὸς χωρίου εὖρον σκηνώματα διὰ τὴν ἐκστρατείαν λίαν πρόσφορα· τὸ μεμονωμένον τοῦτο χωρίον, ἐν ᾧ κατεσκηνώσαμεν, ἐκαλεῖτο Μισόγγι· ἐξελθόντες εἰς κυνήγιον εἰς τὰ περίχωρα ἐπετύχομεν· καθότι ἐγὼ μὲν ἐφόνευσα τρία ζεύγη ὀρνίθων τῆς Ἰνδίας, εἷς δὲ τῶν κυνηγῶν μου, ὁ Οὐλιμέγγος, μίαν ἀντιλόπην τοῦ γένους ὅπερ καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων «μπαουάλα»· τὸ κρέας τῆς ἀντιλόπης ταύτης μερικοὶ τῶν Οὐανουαμουέζων ἐκ δυσειδαιμονίας ὀρμώμενοι ἀπεστρέφοντο· ἡ ἀντιλόπη αὕτη ἔχει ὕψος τριῶν ποδῶν καὶ ἡμίσεως, δέρμα ἐρυθροῦν, κεφαλὴν ἐπιμήκη, κέρατα δὲ μικρὰ· νομίζω ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ εἶδος «Νζόε» τὸ ὁποῖον ὁ Σπῆκ εἶχεν ἀνακαλύψει ἐν Οὐγάνδα· κατὰ τὸν Διδάκτορα Selater καλεῖ-

ται λατινιστὶ «*Tragelaphus Spekii*» ἔχει οὐρὰν βραχεῖαν καὶ πυκνήν· μακρὰς δὲ τρίχας κατὰ τὴν σπονδυλικὴν στήλην.

Ἀναχωρήσαντες τοῦ χωρίου τούτου ἐπορευόμεθα βορειοδυτικῶς· ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἦγε διὰ δάσους ἐντὸς τοῦ ὁποίου πλείστοι σάμωρες περιεπλανῶντο· ἡδύνατό τις νὰ κυνηγήσῃ μετὰ μεγάλης εὐκολίας, καθότι κυνήγιον ὑπῆρχε πολὺ· ἡ διὰ τοῦ δάσους αὕτη πορεία διήρκεσεν ἕξ ὅλας ὥρας· ἐξελθόντες τοῦ δάσους ἀφίχθημεν εἰς ρυάκιόν τι ῥέον παρὰ τὰς βάσεις ὑψηλοῦ κωνικοῦ λόφου ἐπὶ τῶν ῥάχεων τοῦ ὁποίου ἔβλεπέ τις δάση ὠραίων ἰνδοκαλάμων.

Τὴν 20ην Ὀκτωβρίου ἀναχωρήσαντες τοῦ σκηνώματος, τὸ ὁποῖον εἶχομεν κατασκευάσει μεταξὺ τοῦ ρυακίου καὶ τοῦ κωνικοῦ λόφου, ὑπερβάντες δὲ χαμηλὴν σειρὰν λόφων εἶδομεν ἐτέραν γραφικὴν θέαν συνισταμένην ἐκ κήπων καὶ ἀποκρήμνων ὁρέων ὑψουμένων κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν. Ὁδεύσαντες πέντε περίπου ὥρας διὰ τῆς γραφικῆς ταύτης τοποθεσίας ἀφίχθημεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Μπόκουα, ἐνὸς τῶν βραχιόνων τοῦ Ῥούγγουα, καὶ εἰσῆλθομεν ἐντὸς χωρίου ἐγκαταλελειμένου ὑπὸ τῶν Οὐαζαβίρας· αἱ καλύβαι ἦσαν σχεδὸν ἀνέπαφοι, ὥς εἶχον ἐγκαταλείψει αὐτὰς οἱ πρῶνι αὐτῶν κάτοικοι· ἐντὸς τῶν κήπων εὕρισκέ τις χορταρικά, τῶν ὁποίων ἡ γεῦσις ἐφάνη ἡμῖν λίαν εὐχάριστος· καθότι ἀπὸ τοσούτου χρόνου οὐδὲν ἄλλο ἐτρώγομεν ἢ χρέας· ἐπὶ τῶν δένδρων ὑπῆρχον εἰσέτι μεγάλα καὶ στερεὰ ἀγγεῖα ἐκ γῆς κατεσκευασμένα· τὰ ἀγγεῖα ταῦτα οἱ Οὐαζαβίρας λατρεύουσι, καθότι ἐπέχουσι παρ' αὐτοῖς τόπον ἐφεστίων θεῶν· ὥς λοιπὸν οἱ Ῥωμαῖοι ἐλάτρευον αὐτοὺς οὕτω καὶ οἱ Οὐαζαβίρας τὰ ἀγγεῖα ταῦτα.

Εἷς τῶν ἀνθρώπων μου ἡδυνήθη διὰ τῆς χειρὸς νὰ συλλάβῃ ἐξήκοντα ἰχθεῖς τοῦ γένους *Silurus* ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας παρὰ τὸν ποταμὸν, ὅστις ἔρρεε πλησίον τοῦ χωρίου τούτου· πλῆθος πτηνῶν περίπταντο ἄνωθεν τοῦ ῥεύματος· τὰ πτηνὰ δὲ ταῦτα ἦσαν ἀλιάστοι, ἀλκυῶνες, πελεκάνες λευκόροδοι, ἰβίδες, χελιδῶνες ἀστυκαὶ, κλπ. Ὁ ποταμὸς οὗτος πηγάζει ἀπὸ ὄρος τι κατὰ ὀκτῶ περίπου μίλια πρὸς βορρᾶν τοῦ χωρίου Μπόκουας καὶ κατέρχεται ἐν μικρῷ ὄγκῳ διὰ μέσου ὑψηλῶν καλάμων καὶ πυκνῶν θάμνων· τὸ μέρος τοῦτο βρίθκει ἀντιλοπῶν καὶ βουβάλων·

πρὸς νότον τῆς Μπόκουας ἡ κοιλάς εὐρύνεται, τὰ δὲ ὄρη ἀποκλίνουσι πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἀρχίζει ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ῥίκουα πεδιάς, ἥτις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Μασίκας κατακλύζεται ὑπὸ τῶν ὑδάτων· κατὰ τὴν ξηρασίαν ὅμως ἡ πεδιάς αὕτη παριστᾷ θεάν ὁμοίαν ἐκείνης τὴν ὁποίαν παριστῶσιν αἱ τῆς Ἀφρικῆς πεδιάδες ὅταν ὁ χόρτος ὠριμάσῃ.

Ὁδεύοντες κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μπόκουα ἀφίχθημεν τὴν 21ην Ὀκτωβρίου εἰς τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ τούτου, ἐνθα ὑπῆρχον πλείστοι αἰγαγροὶ καὶ βούβαλοι· αἱ πηγαὶ αὗται ἐξήρχοντο ἐκ διαφόρων στενῶν πανταχόθεν περιστοτχομένων ὑπὸ ὑψηλῶν φραγμῶν.

Τὴν 22αν μετὰ πορείαν τεσσάρων ὥρῶν καὶ ἡμισείας ἀφίχθημεν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ὠραίου ποταμοῦ Μτάμβου, τὸ ὕδωρ τοῦ ὁποίου ἦν γλυκύτατον καὶ διαυγές κρυσταλλον· ἔρρεε δὲ πρὸς βορρᾶν· κατὰ πρώτην φορὰν εἰδομεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο κατοικίαν λέοντος καὶ λεοπαρδάλεως. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Freiligrath περὶ τοιοῦτου μέρους.

Where the thorny brake and thicket

Densely fill the interspace

Of the trees, through whose thick branches

Never sunshine lights the place,

There the lion dwells, a monarch,

Mightiest among the brutes ;

There his right to reign supremest

Never one his claim disputes.

There he layeth down to slumber,

Having slain and ta'en his fill;

There he roameth, there he croucheth,

As it suits his lordly will.

Ἐστρατοπεδεύσαμεν κατὰ ὀλίγας ὑάρδας μακρὰν θέσεώς τινος ὁμοίας τῆς ὡς ἄνω ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Freiligrath περιγραφομένης. Ὁ ἐπιφορτισμένος τὴν ἐπιτήρησιν τῶν αἰγῶν καὶ ὄνων ἡμῶν ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀφίξιν ἡμῶν ὠδήγησε τὰ ζῶα νὰ πίνωσιν ὕδωρ, πρὸς εὐρεσίαν τοῦ ὁποίου ἠναγκάσθησαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς ὑποβρύχιον δίοδον, τὴν ὁποίαν οἱ ἐλέφαντες καὶ οἱ ῥινόκερω εἶχον κατασκευάσει ὑπὸ τοὺς πυκνοὺς θάμνους· μόλις ὅμως τὰ ζῶά μου εἰσῆλθον ἐν τῇ σκοτεινῇ ὑπογείῳ διόδῳ,

μία λεοπάρδαλις ὠρμήσασα κατ' αὐτῶν ἐνέπηξε τοὺς ὄνυχας αὐτῆς εἰς τὸν τράχηλον ἑνὸς ὄνου, ὅστις ὑπὸ τοῦ πόνου ὠγκάνιζε φοβερῶς· οἱ σύντροφοὶ αὐτοῦ ἤρχισαν ἐν χορῷ νὰ τὸν συνοδεύωσιν· οἱ δὲ ὀγκανισμοὶ αὐτῶν ἦσαν τοσοῦτον τρομακτικοί, ὥστε ἡ λεοπάρδαλις ἐξεληθοῦσα τῶν θάμνων ἐφευγεν ὀλῶ ποδὶ καὶ ἐντρομός ὑπὸ τοῦ φόβου· ὁ τράχηλος τοῦ ὄνου ἔφερε πολλὰς φρικαλέας πληγὰς, ἀλλὰ τὸ ζῶον δὲν ἦτο καίριως πληγώμενον.

Μεγάλα δένδρα ἐπεσκίαζον τὸ μέρος τοῦτο· κάτωθεν δὲ τῆς σκιάς αὐτῶν ὑπῆρχον πυκνοὶ θάμνοι καὶ βάτοι ἐντὸς τῶν ὁποίων σαρκοφάγα θηρία ἠδύναντο νὰ κρυβῶσιν ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ· σκεφθεὶς λοιπὸν ὅτι εἰς τὸ σκιερὸν τοῦτο μέρος ἠδυνάμην νὰ συναντήσω λέοντα ἢ λεοπάρδαλιν, ἔλαβον μετ' ἐμοῦ τὸν ἀκόλουθόν μου Καλούλου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔδωσα πυροβόλον καὶ διάφορα πολεμεφόδια, καὶ ἤρχισα νὰ περιπλανῶμαι ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν δένδρων· ὠδεύομεν ἡσύχως παρατηροῦντες καλῶς τὰ βαθέα καὶ σκοτεινὰ σπήλαια τῶν ὁποίων τὰς εἰσόδους ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν πορείαν ἡμῶν, ἀναμένοντες δὲ ἀπὸ στιγμῆς εἰς ἄλλην νὰ ἴδωμεν τὸν μονάρχην τῶν δασῶν καθ' ἡμῶν προβαίνοντα· ἤρχισα δὲ νὰ εὐχαριστοῦμαι φανταζόμενος τὴν μεγαλοπρέπειαν μετὰ τῆς ὁποίας τὸ ὁρμητικὸν τοῦτο ζῶον ἐμελλε νὰ σταθῇ πρὸ ἐμοῦ· ἔβλεπον κρυφύως ἐντὸς ἐκάστης σκοτεινῆς ὁπῆς ἐλπίζων νὰ παρατηρήσω τὴν θανατηφόρον λάμψιν τῶν μεγάλων καὶ παρωργισμένων ὀφθαλμῶν, τὸ ἀπειλητικὸν καὶ τρομακτικὸν μέτωπον λέοντος ἐμβλέποντος εἰς ἐμέ! Ἀλλ' ἀλλοίμονον! . . . μετὰ πολλὰς ἐρεῦνας οὐδὲν ἠδυνήθην νὰ συναντήσω· τὸ θάρρός μου ἠδῆξεν· ἔρπων λοιπὸν εἰσῆλθον ἐντὸς ἑνὸς τῶν θαμνωδῶν τούτων σπηλαίων καὶ αἵφνης εὗρέθην ὑπὸ σκιάδα πολὺφυλλον, ἥτις ἔκειτο εἰς ὕψος ἑκατὸν ποδῶν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μου στήριζομένη ἐπὶ τῶν ὠραίων καὶ πυργωτῶν κορμῶν τῶν βασιλικῶν δένδρων μβούλων. Τίς δύναται νὰ περιγράψῃ ἀκριβῶς τὴν ὠραίαν ἐκείνην σκηνήν; τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ ἰστάμεθα ἦτο ὁμαλόν· πυκνὰ ὅμως καὶ ὠραῖα δάση περὶ ἐστοίχουν ἡμᾶς· ἡ μεγάλη ἐκείνη φάλαγγς τῶν βασιλικῶν δένδρων, αἱ μεγαλοπρεπεῖς ἐκεῖναι φυσικαὶ στήλαι, αἱ ὑποβαστάζουσαι εἰς τοσοῦτον ἄνωθεν ἡμῶν ὕψος τὰ ζωηρὰ ἐκεῖνα καὶ πράσινα φυλλώματα διὰ τῶν ὁποίων οὐδεμία

ἀκτὶς ἡλίου ἠδύνατο νὰ εἰσδύσῃ, ἔθελγον ἡμᾶς· ἐνῶ μικρὸν καὶ διαυγὲς ρυάκιον ῥέον πρὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν ἔλυε διὰ τοῦ χαρίεντος αὐτοῦ φλοίσβου τὴν ἱερὰν ἡρεμίαν τῆς μεγαλοπρεποῦς ταύτης σκηνῆς. Τίς ἠδύνατο νὰ βλάβῃ τὴν μεγαλοπρεπῆ ταύτην καὶ ἱερὰν τῆς φύσεως ἀρμονίαν; δύναταί ποτε ἄνθρωπος νὰ εἰσέλθῃ ἐν τῇ μονήρῃ ταύτῃ τῶν Χαρίτων κατοικίᾳ ἐπὶ σκοπῶ κακῶ; ὄχι βέβαια· ἐνῶ ὁμῶς ἐσκεπτόμην ταῦτα, εἶδον ἐπὶ κλάδου τινὸς ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς μου πύθηκα παρατηροῦντα ἡμᾶς καὶ ἐκπληκτον ὑπὸ τοῦ φόβου· δὲν ἠδυνήθην νὰ κρατηθῶ· ἤρχισα νὰ γελῶ τόσον δυνατὰ, ὅσον ἀδύνατον εἶνε νὰ φαντασθῇ τις· ἐνῶ ὁμῶς ἐκάγχαζον οὕτως, ἤκουσα φωνὰς ἐξερχομένας τοῦ χάους ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρισκόμην καὶ θόρυβον πολὺν καὶ παράδοξον συνωδεύοντα αὐτάς· αἱ φωναὶ αὗται ἀνταπεκρίνοντο κατὰ τὰ φαινόμενα εἰς τοὺς καγχασμούς μου· πλεῖστοι πύθηκες κεκρυμμένοι ἄνωθεν ἡμῶν ἐντὸς τῶν πυκνῶν φυλλωμάτων ἠγέρθησαν καὶ πτοηθέντες ὑπὸ τοῦ θορύβου, τὸν ὁποῖον διὰ τοῦ γέλωτος εἶχον προξενήσει, ἤρχισαν νὰ ἐξέρχωνται δρομαίως τῆς μαγευτικῆς ταύτης σκηνῆς μετὰ φωνῶν καὶ ἀλαλαγμῶν.

Ἐξελθὼν τοῦ συσκίου τούτου μέρους ἤρχισα νὰ περιπατῶ εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου καὶ νὰ ζητῶ κυνήγιον· μετ' οὐ πολὺ εἶδον κάπρον ὠπλισμένον ὑπὸ τρομερῶν ὀδόντων βόσκοντα ἡσύχως ἐν τῷ δάσει, τῷ ὀρίζοντι πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ποταμοῦ Μτάμβου· ἦτο μέγας καὶ χρώματος ἐρυθροῦ. Εἶπον πρὸς τὸν Καλούλου νὰ κρυβῇ ὀπισθεν δένδρου τινός· κρύψας δὲ καὶ τὸν ἡλιακὸν πῖλόν μου ὀπισθεν ἐτέρου δένδρου πλησίον τοῦ πρώτου—ὅπως ἀσφαλέστερον ἐπιτεθῶ κατὰ τοῦ θηρίου—προὔχωρησα κατ' αὐτοῦ· φθὰς δὲ εἰς ἀπόστασιν τεσσαράκοντα περίπου ἀπ' αὐτοῦ ὀργυῶν ἐσχόπευσα καλῶς τὸ θηρίον· πυροβολήσας δὲ κατ' αὐτοῦ ἐπλήγωσα αὐτὸ κατὰ τὸν ὦμον· τὸ θηρίον μανιωδὲς γενόμενον ἐπήδησε, μεθ' ὃ ἔστη μὲ τὰς τρίχας ἀνορθωμένας καὶ τὴν δασεῖαν αὐτοῦ οὐρὰν ἄνωθεν τῆς ράχεως αὐτοῦ· ἐνόμιζέ τις ὅτι δὲν εἶχε πληγωθῇ· ἐξεπλήττετό τις θεωρῶν τὸ φοβερόν παρρησιαστικὸν τοῦ τερατώδους θηρίου. Ὁ κάπρος ἠχροάζετο καὶ διὰ τῶν μικρῶν αὐτοῦ ὀξυδερκῶν ὀφθαλμῶν ἠρεύνα πέριξ· σκοπεύσας ἐκ δευτέρου ἐπλήγωσα αὐτὸν κατὰ τὸν θώρακα· ἡ δὲ βολὴς

διεπέρασε τὸ σῶμα αὐτοῦ· ἀντὶ ὅμως νὰ πέσῃ κατὰ γῆς, ὡς ἐπερίμενα, τὸ ὑναντίον ὥρμησε μανιωδῶς καθ' ἣν διεύθυνσιν εἶχεν ἔλθει ἡ βολίς· ἐνῶ δὲ ἔτρεχε πέραν ἐμοῦ, ἑτέρα βολίς τοῦ πυροβόλου μου διεπέρασε τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκ δευτέρου· δὲν ἔπεσεν ὅμως εἰσέτι κατὰ γῆς, ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ ἴσταται εἰς τοὺς πόδας του καὶ νὰ προχωρῇ μεχριστοῦ εἰς ἑξ ἡ ἐπὶ τὰ ὑαρθῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν δένδρων, ὅπισθεν τῶν ὁποίων ἀφ' ἑνὸς ὁ Καλούλου ἀφ' ἑτέρου ὁ πῖλός μου ἔκειντο, ἔστη αἰφνης καὶ ἔπεσε κατὰ γῆς· ἐνῶ ὅμως προῦχώρουν κατ' αὐτοῦ μετὰ τὴν μάχαιραν εἰς χεῖρας, ὅπως τὸν σφάξω, αἰφνης ἠγέρθη· οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ παρτήρησαν τὸν μικρὸν Καλούλου, μετ' οὗ τὸν πῖλόν μου, ὅστις ἦτο λευκὸς ὡς χιῶν· τὰ παράδοξα ταῦτα ἐκατέρωθεν αὐτοῦ ἱστάμενα ἀντικείμενα ἰδὼν ὁ κάπρος ἐτρόμαξεν, ὡς φαίνεται· καθότι ἀφήσας τρομερὸν γρυλλισμὸν ὥρμησεν ἐντὸς πυκνοῦ θαμνῶνος ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἐκβάλλω αὐτόν· ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἀργὰ καὶ τὸ στρατόπεδον εὐρίσκετο τρία μίλια μακρὰν τοῦ μέρους τούτου, ἀκουσίως ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸ στρατόπεδον μετὰ χεῖρας κενὰς ἄνευ τοῦ κρέατος τοῦ κάπρου.

Ἐνῶ ἐπορευόμεθα εἰς τὸ στρατόπεδον, μέγα θηρίον ἤκολούθει ἡμᾶς ἐπιμόνως βαῖνον πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἡμῶν· τὸ σκότος εἶχε καταλάβει ἡμᾶς καθ' ὁδόν, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἠδυνάμην νὰ διακρίνω καλῶς τὸ εἶδος τοῦ θηρίου, τὸ ὁποῖον ἤκολούθει ἡμᾶς· τὸ θηρίον ταῦτο θὰ ἦτο λέων· ἄλλως τε θὰ ἦτο τὸ φάσμα τοῦ τεθνεῶτος κάπρου.

Τὴν νύκτα ταύτην περὶ τὴν 11ην ὥραν M. M. ἠκούσθη ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἡμῶν βρυχηθὸς λέοντος· κατόπιν τούτου ἠκούσθη καὶ δεύτερος καὶ τρίτος· ὅπερ δὲν μετὰ ἀφησε νὰ κοιμηθῶ· πορευθεὶς εἰς τὴν θύραν τοῦ στρατοπέδου εἶδον δι' αὐτῆς μέγαν ἀριθμὸν λεόντων εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν ἀπόστασιν εὐρισκομένους· ἤρπασα λοιπὸν ἀμέσως τὸ μικρὸν μου πυροβόλον Winchester εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἀκρίβειαν εἶχον πλήρη ἐμπιστοσύνην! Ἀλλὰ φεῦ! ἐνόμιζέ τις ὅτι τὰ φουσέκιά μου ἦσαν πεπληρωμένα πριονισμάτων ξύλου ἀντὶ πυρίτιδος· καθότι οὐδόλως μοι ἐχρησίμευον· οὐδὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσιν· ἀηδιάσας ἠναγκάσθη ν' ἀφήσω τοὺς λέοντας καὶ νὰ ἐπιστρέψω ἐν τῇ

σκηνη μου, ἐντὸς τῆς ὁποίας οἱ βρυχηθμοὶ τῶν λεόντων μ' ἐνανάριζον.

Τὴν ἐπαύριον λίαν ἐνωρὶς ἀνεχωρήσαμεν τῆς ἐπιγείου ταύτης παραδείσου τοῦ κυνηγοῦ, τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Μτάμβου, καὶ προεχωροῦμεν εἰς χωρίον τι τὸ ὁποῖον οἱ Οὐακαουένδης καλοῦσι κοινῶς Ἱμρέραν, καὶ τοσοῦτον ἀποστρέφονται αὐτὸ, ὥστε νομίζει τις ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε ἔρημος· τὸ χωρίον παρὰ τὸ ὁποῖον εἶχομεν στρατοπεδεύσει καλεῖται Ἰτάγα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ρουσάουας. Διαβάντες τὸν Ποταμὸν Μτάμβου εἰσῆλθομεν εἰς Οὐακαουένδην, ἡ ὁποία κοινῶς καλεῖται Καουένδη ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν.

Ἡ ἐπαρχία τῆς Ρουσάουας εἶνε πυκνῶς κατοικημένη· οἱ κάτοικοι εἶνε ἡσυχοὶ καὶ φιλόξενοι, μολονότι ὀλίγιστοι ἔρχονται εἰς τὴν χώραν ταύτην· εἰς ἡ δύο Οὐασαουαχίλιοι ἔμποροι ἐπισκέπτονται αὐτὴν κατ' ἔτος ἐρχόμενοι ἐκ Πουμπόρου καὶ Οὐσόουας· ἐπεὶ δὲ ὅμως ὀλιγίστους ἐλεφαντόδοντας δύναται τις νὰ πορισθῇ ἐκ τῶν κατοίκων, ὁ ἔμπορος συλλογιζόμενος τὴν μεγάλην ἀπόστασιν, ἣτις χωρίζει τὸ χωρίον τοῦτο ἀπὸ τῶν μερῶν ἐνθα εὐκόλως ἐμπορεύεται, δὲν κοπιᾷ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν χώραν ταύτην.

Κιρβάνιά τινα διέρχονται ἐνίοτε τῆς χώρας ταύτης, οὐχὶ ὅμως πρὸς ἐμπορείαν· τὰ κιρβάνια ταῦτα φθάνουσιν εἰς Ἱμρέραν· νοτιοδυτικῶς τοῦ χωρίου τούτου εἰς ἀπόστασιν τριάκοντα μιλίων — τὴν ὁποίαν δύναται τις νὰ διανύσῃ εἰς μίαν ἡμέραν ὁδοιπορῶν — κεῖται ἡ ἐπαρχία τοῦ Πουμπόρου· τὰ κιρβάνια λοιπὸν ταῦτα θέλοντα νὰ υπάγωσιν εἰς τὸ μέρος τοῦτο διέρχονται διὰ τῆς Ἱμρέρας· ἕτερα δὲ θέλοντα νὰ υπάγωσιν εἰς Οὐσόουαν ἐπὶ τῆς Ταγκανύϊκας διέρχονται διὰ Πουμπόρου, Κατούμας, Οὐομπέχης καὶ Οὐγαρουάχας. Ἡ Οὐσόουα εἶνε μία τῶν ἐπισημοτέρων ἐπαρχιῶν τῶν εὐρισκομένων ἐπὶ τῆς λίμνης Ταγκανύϊκας πολυπληθὲς καὶ γόνιμος. Ἀναχωρήσαντες ἐξ Ἱμρέρας ἀπεφασίσαμεν νὰ πορευθῶμεν δι' αὐτῆς τῆς ὁδοῦ· ἀλλ' αἱ πληροφορίαι, τὰς ὁποίας ἔλαβον ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, μὲ ἀπέτρεψαν τοῦ σχεδίου τούτου· διότι ὁ Μαπούνδας, Σουλτάνος τῆς Οὐσόουας, μολονότι ἄκρος φίλος τῶν Ἀράβων ἐμπόρων, εὐρίσκετο εἰς πόλεμον μετὰ τῶν ἀποίκων Οὐαζαβίρας, οἵτινες, ὡς ἐνθυμεῖται ὁ ἀναγνώστης, ἐκδιωχθέντες τῆς Μπόκουας καὶ τῶν πέριξ τῆς Οὐτάνδας, μετηνάστευ-

σαν εἰς τὴν μεταξὺ Πουμπούρου καὶ Οὐσδούας κειμένην χώραν, ἔνθα εἶχον ἰδρύσει ἀποικίας.

Ἡ θέσις εἰς ἣν εὕρισχόμενην ἀπῆτει σκέψιν καὶ σωφροσύνην ἐκ μέρους μου, καθότι εἶχον εἰς τὰς χεῖράς μου μεγάλην ἐκστρατείαν τῆς ὁποίας ὁ σκοπὸς ἦν πολύτιμος· ὥφειλον νὰ σκεφθῶ ὠρίμως, νὰ μελετήσω τὰ σχέδιά μου, ν' ἀποφασίσω τί τὸ πρακτέον, νὰ ἐκλέξω μίαν ὁδὸν ἀσφαλῆ πρὸς Οὐζιζί, καθότι νῦν ἡ μεταξὺ ἐμοῦ καὶ Οὐζιζί ἀπόστασις ἦτο μικροτέρα παρ' ὅτε εὕρισχόμενην εἰς Οὐνυανυεμβέ. Ἐσκέφθην νὰ ἐξακολουθήσω τὴν ὁδὸν μου κατ' εὐθείαν πρὸς δυσμὰς μέχρι τῆς λίμνης Ταγκανύικας καὶ ἐκεῖθεν κατὰ μῆκος τῶν ὀχθῶν αὐτῆς περιπατῶν νὰ φθάσω εἰς Οὐζιζί· καθότι πάντοτε ὁ νοῦς μου κατείχετο ὑπὸ τῆς ἰδέας ὅτι ἂν ὁ Διδάκτωρ Λιβιγστὼν ἐμάνθανε τὴν ἔλευσίν μου — ὅπερ ἦν πολὺ πιθανόν δι' οἰασδῆποτε ἂν ἐπορευόμην ὁδοῦ — ἤθελεν ἀμέσως ἀναχωρήσει καὶ ἀπομακρυνθῇ ἐμοῦ· καὶ τότε ἡ ἐκδρομή μου θ' ἀπέβαινεν εἰς μάτην. Οἱ κυριώτεροι ἄνθρωποι μου ἐσκέφθησαν καλλίτερον νὰ στρέψωμεν πρὸς βορρᾶν καὶ νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸν ποταμὸν Μαλαγαράζην, ὅστις, ὡς μ' ἐπληροφόρησαν, ἦτο μέγας ποταμὸς ἐρχόμενος ἐξ ἀνατολῶν καὶ ἐκβάλλων ἐν τῇ Λίμνῃ Ταγκανύικα. Οὐδεὶς ὅμως τῶν ἀνθρώπων μου ἐγνώριζε τὴν πρὸς τὸν Μαλαγαράζην ὁδόν· οὐδὲ ἡδυνάμην νὰ προμηθευθῶ ὁδηγούς παρὰ τοῦ Σουλτάνου τῆς Ἰμρέρας· ἐν τούτοις ἐπληροφορήθημεν ὅτι ὁ Μαλαγαράζης ἀπεῖχε τῆς Ἰμρέρας κατὰ δύο μόνον ἡμέρας· ἔκρινα ἀσφαλές, ἐν τούτῃ περιπτώσει, νὰ προμηθευθῶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους μου τριῶν ἡμερῶν τρόφιμα.

Τὸ χωρίον τῆς Ἰτάγας κεῖται ἐντὸς βαθείας κοιλότητος ὄρους ἀπὸ τοῦ ὁποίου παρατηρεῖ τις μεγάλην ἑκτασιν ἐκτεταμένων γαιῶν· οἱ κάτοικοι καλλιεργοῦσι τὰ γεώμηλα, τὰ μανιόκα — ἐξ ὧν γίνεται ἡ ταπιόκα — τὰ κουκκία καὶ τὸν χόρτον. Οὐδεμίαν ὄρνιθα ἡδυνήθημεν ν' ἀγοράσωμεν καὶ ἐκτὸς τοῦ σίτου μόνον εἶδος τι αἰγῶν, τὰς ὁποίας πρὸ πολλοῦ εἶχον φέρει ἐξ Οὐβίνζας, ἡδυνήθημεν νὰ προμηθευθῶμεν· εἶνε δὲ αἱ αἶγες αὗται λίαν ἰσχυαὶ καὶ ἔχουσι κρέας παχύτατον.

Ἡ 25ῃ Ὀκτωβρίου δὲν θέλει ἐξαλειφθῇ τῆς μνήμης μου, ἐνόσω ζῶ· καθότι ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ἤρχισαν με-

γάλα δεινά· ἐπορευόμεθα πρὸς ἀνατολὰς ὅπως ἀνέλθωμεν ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν ὄροπέδιον τὸ ὀρίζον πρὸς δυσμὰς καὶ βορρᾶν τὴν κοιλάδα τῆς Ἱμρέρας. Μετὰ δύο ὥρων καὶ ἡμισείας ὁδοιπορίαν ἐφθάσαμεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄροπεδίου· διὰ τοῦ στενοῦ, τὸ ὁποῖον εἶδομεν πρὸ ἡμῶν, παρετηρήσαμεν ὅτι εὐκόλως ἠθέλομεν κατορθώσει ν' ἀνέλθωμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄροπεδίου, ὅπερ κατὰ χρημνοὺς ὑψοῦτο ὑπὲρ τοὺς χιλίους πόδας ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς κοιλάδος τῆς Ἱμρέρας.

Οἱ ἄνθρωποι μου μοι ἔδωσαν νὰ ἐννοήσω ὅτι ἐπεθύμουν νὰ σταματήσωσιν εἰς τὸ μέρος τοῦτο μίαν ἡμέραν, ὅπως λάβωσι περισσοτέρας ἐξ Ἱμρέρας πληροφορίας περὶ τῆς φύσεως τῆς μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ Μαλαγαράζης ἐκτεινομένης χώρας· τοιαύτη ὁμῶς αἰτία δὲν ὑπῆρχεν· καθότι μείνας μίαν ἡμέραν εἰς Ἱμέραν ἔλαβον πάσας τὰς πληροφορίες· καὶ οἱ ὁδηγοί μου μὲ εἶχον παρακινήσει νὰ προτιμήσω αὐτὴν τὴν ὁδόν, ἐπειδὴ, ὥς μ' εἶχον διαβεβαιώσει, ἔλαβον πάσας τὰς περὶ αὐτῆς πληροφορίας ἐν Ἱμέρα ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων. Ἦλθεν εἰς τὴν μνήμην μου ἡ συμβουλὴ ἐκείνη τοῦ Στρατηγοῦ Andrew Jackson's, τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει πρὸς φίλον του τινά, καὶ ἥτις ἦτο ἡ ἐξῆς : — «Πρόσεχε καλὰ πρὶν ἐπιχειρήσης τι· ὅταν ὁμῶς ἀποφασίσῃς νὰ πράξης τοῦτο, νὰ τὸ ἐκτελῇς καὶ νὰ μὴ φοβῇσαι ποσῶς», τὴν συμβουλὴν ταύτην ἀπεφάσισα νὰ παραδεχθῶ.

Περὶ τὸ ἑσπέρας εἷς τῶν ἀνθρώπων μου ἐφόνευσεν ἓνα βούβαλον· τὸ δὲ μικρὸν τοῦτο συμβεβηκὸς λαβόντες ὡς ἀφορμὴν οἱ ἄνθρωποι μου ἤρχισαν πάλιν νὰ ἐπιμένωσιν νὰ μείνωμεν μίαν ἔτι ἡμέραν· ὁ βούβαλος κατῴρθωσε νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τοῦ δάσους ἔνθα ἡ εὕρεσις αὐτοῦ ἦτο βεβαία κατὰ τὴν πρωΐαν. Μερικοὶ λαίμαργοι μὲ ἠρώτησαν ἂν θέλω νὰ σταματήσω μίαν μόνην ἡμέραν ἀκόμη, ὅπως τὴν πρωΐαν εὕρωσι τὸν βούβαλον, φάγωσιν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀνάλωσι δυνάμεις πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν. «Αὐριοῦν ἢ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου δὲν θέλει εὕρῃ ἡμᾶς εἰς τὸ μέρος τοῦτο· οὐδὲ ὥραν μίαν δύναμαι νὰ περιμείνω.» εἶπον αὐτοῖς· τὴν ἀπάντησίν μου ταύτην ἠκολούθησε γενικὴ φωνὴ λέγουσα : — «Δὲν ἔχομεν τροφάς!» — «Ἐχετε τροφάς διὰ τρεῖς ἡμέρας», εἶπον αὐτοῖς, «ἂν αὐταὶ δὲν σᾶς ἀρκοῦν, ἰδοὺ ὑφάσματα· λάβετε ἐξ αὐτῶν καὶ ἀγοράσατε».

Ἐπρότεινα αὐτοῖς νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὸ χωρίον πρὸς ἀγορὰν τροφίμων· ἕκαστος ὑπεκρίνετο τὸν κουρασμένον· ἐντούτοις οὗτοι ἐπέμενον νὰ μείνωσιν μίαν ἔτι ἡμέραν λέγοντές μοι ὅτι χρεωστῶ νὰ πράξω τοῦτο· καθότι ἅμα ἀγοράσωσι σίτον, ἀπαιτεῖται καιρὸς ὅπως ἀλέσωσιν αὐτὸν πρὶν ἢ τὸν φάγωσιν· οἱ ὀκνηροὶ ὑπεστήριξαν ἐπὶ πολὺ τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο· ἐγὼ ὅμως ἤμην ἀκαμπτος δι' ὅλης τῆς νυκτὸς συνεζήτουν διὰ τίνος τρόπου νὰ με ἀναγκάσωσι νὰ ὑποταχθῶ εἰς τὴν θέλησιν αὐτῶν καὶ νὰ σταματήσω μίαν ἔτι ἡμέραν· ἐγὼ ὅμως εἶχον διατάξει τὸν Βομβάην καὶ τὸν Μαβρούκην νὰ μὴ τολμήσωσι νὰ μοι κάμωσιν τοιαύτην αἴτησιν· ἐκτὸς τούτου ὁ Βομβάης ἐνεθυμεῖτο τὴν μεγάλην καὶ φρικαλέαν σκηνὴν τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἀπὸ τὸν Σπήκ· ὥστε δὲν ἐτόλμα νὰ μοι κάμῃ τοιαύτην αἴτησιν, καθότι ἐγνώριζεν ὅτι ἤθελε τιμωρηθῇ παραδειγματικῶς, ἂν ἐπεχείρει νὰ πράξῃ τί.

Τὴν ἐπαύριον περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου μετὰ αὐστηρᾶς φωνῆς καὶ ὅσον τὸ δυνατόν ἀπειλητικῆς ἔδωκα τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως· ἔπραξα δὲ τοῦτο ὅπως προλάβω πᾶν στασιαστικὸν κίνημα. Οἱ ἀνθρωποὶ μου ἦσαν λίαν σκυθρωποὶ καὶ ἔτοιμοι ν' ἀποστατήσωσιν· ἐπειδὴ ὅμως οὐδὲν πρὸς τοῦτο εὑρισκον ἐπιχείρημα, μολονότι ἀκουσίως ὑπεχώρησαν εἰς τὴν θέλησίν μου. Πρὶν ἢ φθάσωμεν εἰς τὸ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ποταμοῦ Ῥουγούφου σκῆνωμα ἡμῶν, οἱ ἀνθρωποὶ μου, λησμονήσαντες τὸν παχὺν βούβαλον, ἐγένοντο λίαν ἱλαροὶ καὶ εὐθυμοί.

Ἐνῶ κατηρχόμεθα τὰ ὑψηλὰ ὄρη, τὰ ὀρίζοντα πρὸς δυσμὰς καὶ βορρᾶν τὴν κοιλάδα τῆς Ἰμεράς, ἐκτεταμέναι σκηναὶ ἐνεφάνιζοντο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν πρὸς νότον καὶ ἀνατολὰς. Αἱ σκηναὶ αὗται τῆς Οὐκαουένδης εἶνε πάντοτε ζωηραὶ καὶ γραφικαὶ οὐχὶ ὅμως καὶ μεγαλοπρεπεῖς. Ἐπὶ τῶν ὁρέων τούτων ἐβλεπέ τις πολλὰ ἐρείπια σκηνωμάτων, τὰ ὁποῖα, ὡς φαίνεται, εἶχον καταστραφῇ ἐν καιρῷ πολέμου.

Κατὰ τὴν πορείαν ταύτην ὁ καρπὸς μπέμπου ἦν ἀφθονος· ἀπὸ στιγμῆς εἰς ἄλλην ἐβλεπον τοὺς ἀνθρώπους μου τρέχοντας ὅπως ἀρπάσωσιν ἕκαστος τοὺς καρπούς, οὓς ἐβλεπον κατὰ γῆς.

Ὀλίγον πρὶν ἢ φθάσωμεν εἰς τὸ σκῆνωμα, ἐπυροδόλησα

κατὰ μιᾶς λεοπαρδάλεως· ἀλλ' ἡ βολὴ ἀπέτυχεν· ἡ δὲ λεοπάρδαλις ἐξηφανίσθη τάχιστα τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. Τὴν νύκτα οἱ λέοντες ἐβρυχῶντο ὡς ἐν τῷ Ποταμῷ Μτάμβου.

Ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἦγε διὰ μεγάλου καὶ συσκίου δάσους· αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες δὲν προσέβαλλον ἡμᾶς· μετὰ μακρὰν ὑπὸ τὴν σκιὰν ταύτην πορείαν ἀφίχθημεν τὴν ἐπαύριον εἰς σκήνωμά τι νεωστὶ ἰδρυμένον· τὸ σκῆνωμα τοῦτο ἰδρυσαν Ἀρσβῆς τινες ἐρχόμενοι ἐξ Οὐζιζι δι' Οὐνυανυεμβέ· ἀκούσαντες ὁμῶς τὰ περὶ τοῦ μεταξὺ τοῦ Μιράμβου καὶ τῶν Ἀράβων πολέμου ἐπέστρεψαν εἰς τὴν χώραν ἀπὸ τῆς ὁποίας ἤρχοντο, ἀφήσαντες τὸ σκῆνωμα τοῦτο ἔρημον. Ὡδεύομεν παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ποταμοῦ Ρουγούφου, τοῦ ὁποίου τὸ ρεῦμα εἶνε μὲν εὐρὺ ἀλλ' ἥσυχον· κάλαμοι καὶ πάπυροι ἐκώλυον τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ· ἔχνη καὶ κέπρους βουβάλων ἐβλέπομεν ἐν ἀφθονίᾳ· ἐκ πολλῶν δὲ ἄλλων σημείων παρετηροῦμεν ὅτι ὑπῆρχον ἐγγὺς ἡμῶν ῥινόκερω· ἀπηντήσαμεν δὲ ὡσαύτως παρὰ τὸν ποταμὸν τοῦτον συμμορίαν πιθήκων· οἱ πίθηκες οὗτοι εἶχον γένεια καὶ ἐξωτερικὸν λέοντος· ἐξεπλήττετό τις βλέπων αὐτούς.

Τὴν 28ην Ὀκτωβρίου, καθ' ἣν στιγμὴν ἡτοιμαζόμεθα πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν, παρετηρήσαμεν ἐγγέλην βουβάλων περιεσκεμμένως περιπατούντων μακρὰν ἡμῶν. Ἐπὶ τῇ θεᾷ τῆς ἀγέλης ταύτης βαθεῖα σιωπὴ κατέλαβε τοὺς ἀνθρώπους μου· ἀλλ' οἱ βούβαλοι ἰδόντες τὸν ἐπαπειλοῦντα αὐτοὺς κίνδυνον ἐξεπλάγησαν· ἀμέσως ἡμεῖς ἠρχίσσαμεν νὰ βαίνωμεν ὑπερηφάνως κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἀκούσαντες τὸν βροντώδη πάταγον τῶν καλπασμῶν αὐτῶν ἐκρίναμεν ἄσκοπον νὰ κυνηγήσωμεν αὐτούς· καθότι οἱ βούβαλοι εἰσηλθόν ἐντος ἀγρίου δάσους, τοῦ ὁποίου ἡ διάβασις ἦν δυσκολωτάτη.

Τὴν ἡμέραν ταύτην ὠδεύομεν ἐπὶ ἐδάφους ὑπὸ ἀμμολίθων καὶ διαφόρων ἄλλων σιδηρούχων ὑλῶν ἐστρωμένου· τὸ ὕδωρ ἦτο σπάνιον καὶ κακόν· πρὸς τούτοις καὶ τὰ τροφίμα ἡμῶν ἐξαδεύοντο· ὠδοιποροῦμεν ἐπὶ ἐξ ὅλας ὥρας καὶ εἰσέτι οὐδὲν εἶδομεν ἔχνης γεωργίας· κατὰ τὸν χάρτην μου δὺμ εἰσέτι μεγάλαι πορεῖαι ἐχώριζον ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Ποταμοῦ Μαλαγαράζη—ἀν βέβαια ὁ Πλοίαρχος Βόρτων ἐτοποθέτησεν ὀρθῶς εἰς τὸν χάρτην τὸν ποταμὸν τοῦτον·

κατὰ τὰς πληροφορίας ὅμως τῶν ἐγχωρίων ἠθέλομεν φθάσει εἰς τὸν Μαλαγαράζην αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἡμέραν.

Τὴν 29ην ἀνεχωρήσαμεν τοῦ στρατοπέδου· μετὰ τινα λεπτὰ σκηνὴ μεγαλοπρεπὴς καὶ ἀνώμαλος, παρομοίαν τῆς ὁποίας δὲν εἶδομεν μέχρι τοῦδε ἐν Ἀφρικῇ, ἐνεφανίσθη πρὸ ἡμῶν· ἡ χώρα ἐτέμνετο κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις ὑπὸ βαθειῶν, ἀγρίων καὶ στενῶν χαραδρῶν ἐκτεινομένων ὡσαύτως κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις καὶ ἰδίως βορειοδυτικῶς· ἐκατέρωθεν δὲ αὐτῶν ὑψοῦντο μέγιστοι τετράγωνοι ὄγκοι ἐξ ἀμμολίθου· πρὸς τούτοις ἔβλεπέ τις τινὰς ἐξ αὐτῶν ὑψομένους ἐν σχήματι πύργων, πυραμίδων, ἢ κώνων· εἰς μέρη τινὰ ἐσχημάτιζον σφαιρικὰς σειρὰς ὁρέων μὲ ἀποκρήμνους κατωφερείας· ἐπὶ τοῦ ἐδάφους οὐδὲν ὑπῆρχεν ἵχνος φυτείας· σπανίως ἔβλεπέ τις χόρτα τινὰ κοσμοῦντα τὴν κορυφὴν μικροῦ τινος λοφίου ἢ τὰς βάσεις τῶν βράχων, οἵτινες ὑψοῦντο πρὸ ἡμῶν μετὰ μεγάλης ὑπερηφανείας.

Κατηρχόμεθα ἀδιακόπως ἐντὸς βαθειῶν χαραδρῶν περιστοιχούμενοι ὑπὸ φοβερῶν ὄγκων βράχων· διαβάντες πολλὰς τοιαύτας χαράδρας ἀφίχθημεν εἰς ξηρὰν καὶ λιθώδη φάραγγα παρὰ τοὺς πρόποδας ὁρέων ὑψομένων ἄνωθεν ἡμῶν κατὰ χιλιάδας τινὰς ποδῶν· ἀκολουθήσαντες τὴν φάραγγα ταύτην, ἥτις περιστρέφετο καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, εἰσῆλθομεν βαθμηδὸν ἐντὸς εὐρείας καὶ ἐκτεταμένης πεδιάδος πρὸς δυσμὰς ἐκτεινομένης· διαβάντες καὶ αὐτὴν τὴν πεδιάδα ἀνήλθομεν χαμηλὴν σειρὰν ὁρέων πρὸς βορρᾶν χειμένων· ἀπὸ τῆς κορυφῆς αὐτῶν εἶδομεν ἀποικίας ἡρημωμένας καὶ χωρία ἐκτισμένα ἐπὶ ἀγρίων βραχωδῶν ὄγκων· τινὲς τῶν ὄγκων τούτων φθάνοντες εἰς ὕψος ἐβδομήκοντα ποδῶν ἐσχημάτιζον κύκλον ἔχοντα διάμετρον πεντήκοντα ὑαδῶν· πρὸς τούτοις γιγαντιαῖα συκαμινέα ἐπεσχίαζε τὸ μέρος τοῦτο ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατεσκηνώσαμεν μετὰ ἀδιάκοπον καὶ ταχεῖαν ὁδοιπορίαν διαρκέσασαν περισσότερον τῶν πέντε ὥρῶν καὶ ἡμισείας.

Οἱ ἄνθρωποί μου ἐπασχον πολὺ ὑπὸ τῆς πείνης· τὸ κρέας καὶ ὁ σῖτος ἡμῶν ἐτελείωσαν πρὸ εἴκοσι ὥρῶν καὶ οὐδὲ ἵχνος τροφῆς ἐφαίνετο· εἶχον μίαν λίτραν καὶ ἡμίσειαν ἁλεύρου· πῶς ἡδυνάμην νὰ θρέψω τεσσαράκοντα πέντε ἀνθρώπους; εἶχον ὅμως μετ' ἐμοῦ περὶ τὰς τριάκοντα λίτρας τείου καὶ εἴκοσι λίτρας σακχάρους· ἀμέσως ἀφοῦ ἐ-

στρατοπεδεύσαμεν διέταξα νὰ πληρώσουν ὕδατος πάντας τοὺς λέβητας καὶ νὰ θέσωσιν αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ πυρός· καὶ τοιοῦτοτρόπως ἡτοίμασα τέιον δι' ὅλους· θέσας δ' ἐντὸς αὐτοῦ καὶ πολλὴν σάκχαριν κατέστησα τοῦτο ποτὸν εὐχάριστον καὶ γλυκύ· πρὸς τούτοις ἐπεμψα ἀνθρώπους εἰς τὰ δάση πρὸς ζήτησιν ἀγρίων καρπῶν· μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψαν μὲ καλὰ θοὺς πλήρεις ἀγρίων ροδοκίνων καὶ ταμαρίνων· τὰ τρόφιμα ταῦτα μολονότι οὐχὶ τόσον εὐχάριστα ἐμετρίασαν τὴν πείναν τῶν ἀνθρώπων μου. Πρὶν δὲ ὑπάγωσι πρὸς ὕπνον τὴν νύκτα οἱ Οὐαγγουᾶνες προσηυχήθησαν ὑψηλοφώνως εἰς τὸν «Ἀλλάχ» ὅπως προμηθεύσῃ αὐτοῖς τροφήν.

Ἐγερθέντες τὴν πρωτὴν ἀπεφασίσσαμεν νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ὁδοιπορίαν ἡμῶν μεχριστοῦ εὐρωμεν τροφήν· καθότι ἄλλως πάντες ἠθέλομεν ἀποθάνει ὑπὸ τοῦ διαρκoῦς καμᾶτου καὶ τῆς ἀδυναμίας· ἔχνη ρινόκερω καὶ βουβάλων ὑπῆρχον ἄφθονα καθ' ὁδόν· ζῶον ὅμως οὐδὲν συνηντήσαμεν· διέβημεν εἰκοσάδας μικρῶν κρημνῶν, πολλάκις κατήλθομεν ἐντὸς τῶν βαθειῶν καὶ λιθωδῶν χαράδρων· οὐδὲν ἠδυνήθημεν νὰ συναντήσωμεν· ἐπὶ τέλους εἰσῆλθομεν ἐντὸς κοιλάδος ὀριζομένης ἐξ ἑνὸς μὲν ὑπὸ ὄρους τριγώνου σχήματος μετὰ καθέτων πλευρῶν, ἐξ ἄλλου δὲ ὑπὸ τριῶν μικρῶν λόφων ἡνωμένων πρὸς ἀλλήλους. Κατερχόμενοι τὴν κοιλάδα ταύτην—τῆς ὁποίας ἡ θεὰ ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἐρήμου κατέστη ζωηρὰ καὶ πρασίνη—εἶδομεν μακρὰν ἡμῶν δάσος· ἐντὸς ὀλίγου δὲ εὐρέθημεν ἐν τῷ μέσῳ σιτοφόρων ἀγρῶν· περιάγοντες τὰ βλέμματα ἡμῶν πρὸς εὐρεσιν χωρίου παρετηρήσαμεν τοιοῦτον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τριγώνου ὑψηλοῦ λόφου πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν· ἐπὶ τῇ ἀνακαλύψει ταύτῃ οἱ ἀνθρωποὶ μου ἐκραύγασαν φοβερώς· ῥίψαντες δὲ κατὰ γῆς τὰ δέματα αὐτῶν ἔδραμον πρὸς ζήτησιν τροφῆς· εἶπον πρὸς τινὰς νὰ ἔλθωσι νὰ δώσω αὐτοῖς ὑφάσματα, ὅπως ἀνέλθωσι τὸν λόφον, φθάσωσιν ἐν τῷ χωρίῳ καὶ ἀγοράσωσι τρόφιμα εἰς οἵανδ' ἂν τιμῇ· τρεῖς ἢ τέσσαρες ἐξ αὐτῶν ἔδραμον ἀμέσως πρὸς τοῦτο· οἱ λοιποὶ δὲ ἐξαπλώσαντες κατὰ γῆς ἀναπαυόμεθα· καθότι εἰχομεν κουρασθῇ παρὰ πολὺ.

Μετὰ μίαν περίπου ὥραν οἱ ἀνθρωποὶ μου ἐπέστρεψαν πρὸς ἡμᾶς ἀγγέλοντες ἡμῖν μετὰ χαρᾶς ὅτι τροφαὶ ὑπάρ-

χουσιν ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὸ χωρίον· καὶ ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀνεκαλύψαμεν, ἐκαλεῖτο Οὐέλлед Νζογέρα— ἦτοι ὁ υἱὸς τοῦ Νζογέρα·—ἀμέσως ἐνοήσαμεν ὅτι εὐρισκό-
μεθα ἐν Οὐβίνζα, τῆς ὁποίας μεγαλύτερος ἀρχηγὸς ἦν ὁ Νζογέρας· ἐπληροφορήθημεν ὅτι ὁ πατήρ Νζογέρας εὐρί-
σκετο εἰς πόλεμον μετὰ τοῦ Λοκάνδα-Μίρα, ἔνεκεν ἀλυ-
κῶν τινων ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μαλαγαράζη· καὶ ὅτι ἤθελεν
εἶσθαι δυσκολώτατον νὰ πορευθῶμεν εἰς Οὐζίζι διὰ τῆς
συνήθους ὁδοῦ ἔνεκεν τοῦ πολέμου τούτου· ὁ υἱὸς τοῦ
Νζογέρα ἤθελε νὰ μᾶς δώσῃ ὁδηγοὺς, ὅπως μᾶς ὁδηγή-
σωσι, διὰ βορείου ὁδοῦ εἰς Οὐζίζι.

Τὰ πάντα ἐφάνησαν ἡμῖν εὐχάριστα πρὸς τοὺς σκοποὺς
ἡμῶν· ἰδρύσαμεν λοιπὸν τὸ στρατόπεδον ἡμῶν, ὅπως ἀπο-
λαύσωμεν τῆς εὐθυμίας καὶ εὐχαριστήσεως τὴν ὁποίαν εἶ-
χον προπαρασκευάσει δι' ἡμᾶς αἱ κατὰ τὴν διάβασιν τῶν
ἐρήμων δασῶν τῆς Οὐκαουένδης ἐπισυμβᾶσαι ἡμῖν ταραχαὶ
καὶ στερήσεις.

Μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν, ἤρχισε
λεπτολόγος καὶ μακρὰ συζήτησις περὶ τοῦ ποσοῦ καὶ ποιοῦ
τῶν ὑφασμάτων, τὰ ὁποῖα ὁ υἱὸς τοῦ Νζογέρα ἐζήτηι συνή-
θως παρὰ τῶν περιηγητῶν· πρῶτον μᾶς ἐζήτησε δέκα δότι·
ἡδυνήθημεν δὲ νὰ λάβωμεν τοὺς ὁδηγοὺς δώσαντες αὐτῷ
μόνον ἑπτὰ καὶ ἡμισυ δότι πανίου Μερικάνι καὶ Κανίκι· εἰς
τοῦτο τὸ σημεῖον ἔληξεν ἡ μεταξὺ ἡμῶν συζήτησις.

Παραθέτω ἐνταῦθα ἐκ τοῦ ἡμερολογίου μου ἀποσπά-
σματὰ τινα· καθότι ἀνευ τῆς βοηθείας αὐτοῦ δὲν δύναμαι
νὰ διηγηθῶ τόσον καλὰ τὰ συμβάντα ἡμῶν, οὐδὲ νὰ εἶπω
αὐτὰ ὡς συνέβησαν ἡμῖν πράγματι· τὰ ἀποσπάσματα ταῦ-
τα ἔγραφον ἐν τῷ ἡμερολογίῳ μου τὴν ἑσπέραν ἐκάστης
ἡμέρας· περισσότερον ἐνδιαφέρον θὰ εὔρη ὁ ἀναγνώστης
ἀναγινώσκων αὐτὰ, ὡς ἐγράφησαν ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ὁδοι-
πορίας μου, ἢ ὡς δύναμαι νῦν τῇ βοηθείᾳ τῆς μνήμης μου
νὰ διηγηθῶ αὐτά.

Ὁ κ τ ω θ ρ ί ο υ 31. Τ ρ ί τ η.—Στρατόπεδον ἐν τῷ
δάσει. Διεύθυνσις τῆς ὁδοῦ βορειοανατολική· χρόνος δαπα-
νηθεὶς κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν τέσσαρες ὥραι καὶ 15 λεπτά.

Ἀναχωρήσαντες ἐκ τῶν βάσεων τοῦ τριγώνου ὄρους,
ἐνθα ὁ υἱὸς τοῦ Νζογέρα εἶχεν ἰδρύσει τὸ φρούριον αὐτοῦ,
πρὸς ἀποφυγὴν ἱκανοῦ μέρους τοῦ βαθέος καὶ ἀδιαβάτου

τέλματος, ὅπερ ἔκειτο μεταξύ ἡμῶν καὶ τῆς κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν Ποταμὸν Μαλαγαράζην ἀγούσης ὁδοῦ, ἐτράπημεν ὁδόν, ἣτις ἦγε Α. Β. Α. ἐπὶ ἀρκετὸν διάστημα· τὸ ἔλος τοῦτο ἐδέχετο ἐν αὐτῷ τὰ ὕδατα τριῶν μεγάλων καὶ ἐκτεταμένων σειρῶν ὁρέων· στρέψαντες ἀμέσως τὰ πρόσωπα ἡμῶν βορειοδυτικῶς ἡτοιμάσθημεν νὰ διαβῶμεν τὸ ἔλος· ἐνῷ δὲ ἰστάμεθα ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς αὐτοῦ ὄχθης, οἱ ὁδηγοὶ ἐπληροφόρησαν ἡμᾶς περὶ τρομερᾶς καταστροφῆς ἐπισυμβάσης ὑάρδας τινὰς ἀπὸ τοῦ μέρους διὰ τοῦ ὁποίου ἐσκοπεύομεν νὰ διαβῶμεν· μοὶ εἶπον ὅτι κირβάνιόν τι Ἀραβὸς συγκροτούμενον ἐκ τριάκοντα πέντε δούλων αἴφνης ἐβυθίσθη ἐντὸς τοῦ ἔλους καὶ οὐδὲν ἠκούσθη περὶ αὐτοῦ· τὸ ἔλος τοῦτο εἶχε πλάτος ἑκατοντάδων τινῶν ὑαρδῶν· ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ὑπῆρχεν δίκτυον ἐκ χόρτου καὶ διαφόρων ἄλλων μεμολυσμένων ὑλῶν· ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ἔλους ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ ἔβρεεν εὐρύς, βαθύς καὶ ὀρμητικὸς ποταμός· οἱ ἄνθρωποι μου λοιπὸν μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἠκολούθουν τὰ ἔχνη τῶν ὁδηγῶν, οἵτινες προηγοῦντο· παρὰ τὸ κέντρον τοῦ ἔλους ἢ ἐκ χόρτων κατεσκευασμένη σαθρὰ αὐτῇ γέφυρα, τὴν ὁποίαν ἡ φύσις προσήνεγκεν ἡμῖν, ἤρχισε νὰ κινῆται πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω κατὰ ἀσθενεῖς κυματισμούς, ὥς ἡ θάλασσα μετὰ τρικυμίαν μεγάλην. Εἰς τὸ μέρος ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ δύο ὄνοι τῆς Ἐκστρατείας ἐβάδιζον, τὰ ἐκ χόρτου κύματα ὑψοῦντο κατὰ ἓνα πόδα· αἴφνης ὁμως ὁ ποῦς τοῦ ἐνὸς ἐβυθίσθη ἐντὸς τῆς ἰλύος καὶ τὸ δυστυχὲς ζῶον μὴ δυνάμενον νὰ ἐγερθῇ ἠγωνία· ὁ ποῦς αὐτοῦ ἐπροξένησε βαθεῖαν ὀπήν, ἣτις ἐπληρώθη ὕδατος· τῇ βοηθείᾳ δέκα ἀνθρώπων ἠδυνήθημεν νὰ μετακομίσωμεν αὐτόν εἰς στερεώτερον μέρος· ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἤρχισαμεν νὰ διαβαίνωμεν τὸ ἔλος ταχύτερον· ὁλόκληρον δὲ τὸ κირβάνιον διέβη τὸ ἔλος ἄνευ ἐτέρου περιστατικοῦ.

Φθάντες εἰς τὴν ἐτέραν ὄχθην διηυθύνθημεν πρὸς βορρᾶν καὶ μετ' ὀλίγον εἰσῆλθομεν ἐντὸς χώρας εὐχαρίστου καὶ λίαν καταλλήλου πρὸς γεωργίαν· μεγάλα βράχοι ὑψοῦντο μεγαλοπρεπῶς, δένδρα ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν ὁποίων ὑπῆρχον τὰ χωρία τῶν κατοίκων· οἱ προὔχοντες τοῦ χωρίου ἦλθον πρὸς ἡμᾶς ζητοῦντες ὑφάσματα· ἔξεπλήττετό τις βλέπων τὴν ἀπληστίαν αὐτῶν· ἡ παρουσία ὁμως τοῦ

υίου τοῦ Νζογέρα ἐμετρίασε τὴν ἀπληστίαν αὐτῶν. Αἶγες καὶ πρόβατα ἦσαν λίαν εὐφθηνὰ καὶ παχεῖαι· ὅπως λοιπὸν ἐορτάσωμεν τὴν παρὰ τὸν Ποταμὸν Μαλαγαράζην ἀφίξιν ἡμῶν, διέταξα νὰ σφάξωσιν ὀκτὼ αἶγας καὶ νὰ διαμοιράσωσιν αὐτάς εἰς τοὺς ἀνθρώπους μου.

Νοεμβρίου 1.— Ἀναχωρήσαντες τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν ἐπορευόμεθα βορειοανατολικῶς· ὑπερβάντες δὲ ὄρος κείμενον πρὸ ἡμῶν εἶδομεν τὸν Ποταμὸν Μαλαγαράζην πρὸς τὸν ὁποῖον τόσον πολὺ ἐπεθυμοῦμεν νὰ φθάσωμεν· ὁ ποταμὸς οὗτος εἶνε στενὸς ἀλλὰ βαθύς· ῥέει δὲ διὰ μέσου κοιλάδος ὀριζομένης πανταχόθεν ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρέων· ἐνάλια πτηνὰ ἐκόσμου· τὰ ἐπὶ τῶν ὄχθων αὐτοῦ ὑφύμενα δένδρα· χωρία πολλὰ ὑπῆρχον εἰς τὸ μέρος τοῦτο εἰς μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων εὐρισκόμενα ἀπόστασιν· τὰ τροφίμα ἦσαν ἄφθονα καὶ εὐφθηνά.

Ὁδεύσαντες κατὰ μίλια τινα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ ἀφίχθημεν παρὰ τὰ χωρία τῶν ὁποίων βασιλεύει ὁ ἡγεμὼν Κιάλας· ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν ὅτι ἠθέλωμεν δυνηθῆ ἁμέσως νὰ διαβῶμεν τὸν ποταμὸν, ἀλλὰ μεγάλαι πρὸς τοῦτο ἀνεφύησαν δυσχέρειαι· καθότι οἱ ἐγγύριοι εἶπον ἡμῖν νὰ στρατοπευδεύσωμεν, πρὶν ἢ διαβῶμεν τὸν ποταμὸν, ὅπως λάβωμεν τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν διὰ πληρωμῆς τοῦ συνήθους φόρου· ὅτε δὲ ἤρχισαμεν νὰ κάμωμεν πρὸς αὐτοὺς ἐνστάσεις, μᾶς εἶπον ὅτι οὐδόλως μᾶς ἐμποδίζωσιν, ἂν θέλωμεν νὰ διαβῶμεν τὸν ποταμὸν· προσέθηκαν ὁμως ὅτι οὐδεὶς αὐτῶν θέλει δώσει ἡμῖν χεῖρα βοηθείας.

Ἦναγκάσθημεν νὰ σταματήσωμεν τὴν ἡμέραν ταύτην· ἡ σκηνή μου ἐστήθη εἰς τὸ μέσον ἑνὸς χωρίου· τὰ δέματα ἀπεθηκεύθησαν ἐντὸς μιᾶς καλύβης· ἔθεσα δὲ καὶ τέσσαρας στρατιώτας, ὅπως φυλάττωσιν αὐτά. Ἀπέστειλα πρεσβείαν πρὸς τὸν Κιάλαν, πρωτότοκον υἱὸν τοῦ μεγάλου ἀρχηγοῦ Νζογέρα, ὅπως λάβω παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν νὰ διέλθω τὸν ποταμὸν ὡς ἀρχηγὸς φιλικοῦ κιρβανίου. Ὁ Κιάλας ἀπήντησεν ὅτι τότε μόνον ὁ λευκὸς ἄνθρωπος θέλει διαβῆ τὸν ποταμὸν του, ὅταν πληρώσῃ αὐτῷ πεντήκοντα ἕξ ὑφάσματα! Πεντήκοντα ἕξ ὑφάσματα ἐσήμαινον ἑν σχεδὸν δέμα! Καὶ ἐνταῦθα ἐχρειάζετο διπλωματική!... Εἶπον πρὸς τὸν Βομβάην καὶ τὸν Ἀσμάνην νὰ ὑπάγῃσι πρὸς τὸν

Κιάλαν καὶ νὰ διαπραγματευθῶσι μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ φόρου· ἔδωκα ὁμως αὐτοῖς αὐστηρὰν διαταγὴν νὰ μὴ δώσωσιν αὐτῶ ἄνω τῶν εἴκοσι πέντε δότι. Τὴν 6ην **Π. Μ.** οἱ δύο ἄνθρωποι μου, ἀφοῦ ἐπὶ ἑπτὰ ὅλας ὥρας συνεζήτησαν τὸ περὶ φόρου, ἐπανῆλθον· μοὶ εἶπον δὲ ὅτι εἶχον συμφωνήσει νὰ δώσω εἴκοσι καὶ τρία δότι ἐκ τῶν ὁποίων δέκα τρία ἐμελλε νὰ λάβῃ ὁ **Νζογέρας** καὶ δέκα ὁ **Κιάλας**. Ὁ δυστυχὴς **Βομβάης** ἦτο βραγχνὸς ἐκ τῶν πολλῶν λόγων, ὁ δὲ Ἀσμάνης εἰσέτι ἐμειδία. Ἐγὼ ὁμως ἤρχισα νὰ εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν ὅτι ἡ ὑπέρογκος ζήτησις, τὴν ὁποίαν δύναται τις δικαίως νὰ ὀνομάσῃ **ληστεία** ν, ἔληξεν ἐνταῦθα.

Μετὰ τρεῖς ὥρας ἑτέρα ζήτησις ἔγεινε πρὸς ἡμᾶς. Ὁ **Κιάλας** εἶχε λάβει τὸν συμφωνηθέντα φόρον, ὅτε δύο ἀρχηγοὶ ἐκ μέρους τοῦ πατρὸς αὐτοῦ σταλέντες ἦλθον πρὸς αὐτόν· οἱ δύο οὗτοι ἀρχηγοὶ ἐπληροφορήθησαν ὅτι λευκὸς τις ἄνθρωπος διέρχεται διὰ τῆς χώρας, τῆς ὁποίας καὶ οὗτοι ἄρχουσιν ὡς ἡγεμόνες δύο μικρῶν χωρίων ἐντὸς τῆς χώρας ταύτης· ἐζήτουν δὲ δύο πυροβόλα καὶ ἐν βαρέλιον πυρίτιδος· ἀκούσας τοῦτο ἔχασα τὴν ὑπομονήν· εἶπον δὲ αὐτοῖς ὅτι θὰ λάβωσι μὲν αὐτὰ ἀλλὰ διὰ τῆς βίας, καθότι οὐδέποτε θέλω συγκατατεθῆ νὰ ληστευθῶ καὶ νὰ γυμνωθῶ τοιοῦτοτρόπως ὑπ' αὐτῶν.

Μέχρι τῆς 11ης **Μ. Μ.** ὁ **Βομβάης** καὶ ὁ Ἀσμάνης συνεζήτων τὸ περὶ τοῦ νέου τούτου ζητουμένου φόρου, φιλονεικοῦντες καὶ ἀπειλοῦντες, μεχρισοῦ ὁ **Βομβάης** χάσας τὴν ὑπομονήν εἶπεν ὅτι δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ τρελλαθῇ με αὐτὰς τὰς συζητήσεις καὶ ὅτι δὲν δύναται πλέον νὰ διαπραγματευθῇ μετὰ τοῦ ἀπλήστου τούτου ἀρχηγοῦ· εἶπον πρὸς τὸν **Βομβάην** νὰ λάβῃ δύο ὑφάσματα, ἓνα δι' ἕκαστον ἀρχηγόν, καὶ ἂν δὲν ἀρκεσθῶσιν εἰς αὐτὰ, θέλω πολεμήσει πρὸς αὐτούς· οἱ ἀρχηγοὶ ἠὲ χαριστήθησαν με αὐτὰ τὰ δῶρα καὶ τοιοῦτοτρόπως αἱ διαπραγματεύσεις ἔληξαν τὸ μεσονύκτιον.

Νοεμβρίου 2. — Ἡ νῆσος Ἰχάτα κεῖται εἰς ἀποστασιν μιᾶς ὥρας καὶ ἡμισείας πρὸς δυσμὰς τῆς **Κιάλας**· τὸ μέρος τοῦτο κεῖται εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ **Μαλαγαράζης**· ἀφίχθημεν δ' εἰς αὐτὸ τὴν 5ην **Μ. Μ.** καθότι ὅλη ἡ πρῶτα ἔδαπαγήθη εἰς λόγους καὶ φλυαρίας

μετὰ τοῦ ἰδιοκτῆτου τῶν λέμβων τοῦ ποταμοῦ· ἐπὶ τέλους συνεφωνήσαμεν νὰ δώσω αὐτῷ, διὰ τὴν μετακόμισιν ὅλου τοῦ κιρθανίου μου, ὀκτὼ ὑάρδας ὑφάσματος καὶ τέσσαρα φοῦνδα ὑαλίνων κόκκων σάμι-γάμι, ἡ ἐρυθρῶν· ἕκαστον φοῦνδον συνίσταται ἐκ δέκα περιδεραίων· προσπλήρωσα λοιπὸν εἰς τὸν πορθμέα τὸ ὕφασμα ὥς καὶ τὰ τεσσαράκοντα περιδέραια τῶν ὑαλίνων κόκκων. Τέσσαρες ἄνθρωποι μετὰ τῶν φορτίων αὐτῶν ἠδύναντο νὰ εἰσέλθωσιν ἐντὸς τῶν μικρῶν, ἀκόμφων καὶ παχειῶν λέμβων· οἱ πρῶτοι ἐπιβᾶται μετὰ τῶν φορτίων αὐτῶν ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ· ὁ ἀρχιλεμβοῦχος ὁμως ἀποταθεὶς πρὸς τοὺς πορθμεῖς ἐπέταξεν αὐτοῖς νὰ μὴ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν ὄχθην ἐφ' ἧς ἰστάμην ἐγώ· στραφεῖς δὲ πρὸς ἐμὲ ἤρχισε νὰ μοὶ κάμῃ νέας συμφωνίας· οἱ πορθμεῖς εὗρον ὅτι δύο φοῦνδα ἦσαν μικρότερα τῶν ἄλλων, ἐνεκεν τοῦ ὁποίου ἔπρεπε νὰ πληρώσω δύο ἔτι φοῦνδα ὑαλίνων κόκκων· ἄλλως ἢ περὶ μετακομίσεως τοῦ κιρθανίου συμφωνία θὰ ἐγένετο ἄκυρος· ἔδωκα λοιπὸν καὶ τὰ δύο ταῦτα φοῦνδα, ἀφοῦ ὁμως ἀρκετὴ παρῆλθεν ὥρα εἰς συζητήσεις καὶ ἔριδας· καθότι εἰς τὰς χώρας ταύτας χρειάζεται νὰ ᾔνη τις φλύαρος.

Τρεῖς φορές αἱ λέμβοι ἐπέρασαν καὶ ἐπέστρεψαν, ὅτε νέα πάλιν ζήτησις ἐγένετο πρὸς ἐμέ· ὁ ἀρχιλεμβοῦχος ἤρχισε διὰ φωνῆς τολμηρᾶς καὶ ὕφους θαρράλεου νὰ μοὶ ζητῇ πέντε περιδέραια διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὅστις ὠδήγησεν ἡμᾶς εἰς τὸν ποταμόν, ἐν σοῦχον ὑφάσματος διὰ φλύαρόν τινα, ὅστις συνωμίλει μετὰ τοῦ παλίμπαιδος Ζούμα οὐδὲν ἄλλο πράττων ἢ αὐξάνων τὰς ἔριδας· ἐπὶ τέλους ὁμως καὶ εἰς ταῦτα συνεφωνήσαμεν καὶ οὕτω ἀπηλλάγην.

Περὶ τὴν δυσιν τοῦ ἡλίου προσεπαθήσαμεν νὰ μετακομίσωμεν τοὺς ὄνους. Ὁ «Σίμπας» ὠραῖος ἀγριος ὄνος τῆς Οὐνυαμουέζης ἐπέρασε πρῶτος μὲ σχοινίον δεδεμένον περὶ τὸν λαιμόν αὐτοῦ· εἶχε φθάσει εἰς τὸ μέσον τοῦ ρεύματος ὅτε ἤρχισε νὰ ὀγκανίζει γοερῶς! — κροκόδειλος εἶχε συλλάβει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ· τὸ ταλαίπωρον ζῶον ἠγωνία· βλέπων τις αὐτὸ δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ δακρύσῃ. Ὁ Καουπερέχ ἔσυρε τὸ σχοινίον μὲ ὅλην αὐτοῦ τὴν δύναμιν· ἀλλὰ μάτην, καθότι ὁ ὄνος ἐβυθίσθη, καὶ οὐδ' ἶχνος αὐτοῦ εἶδομεν πλέον· ὁ ποταμὸς εἰς τὸ μέρος τοῦτο εἶχε βάθος

δέκα πέντε περίπου ποδῶν· πρὶν ἢ ἀρχίσῃ ἡ μετακόμισις, ἐβλέπομεν τὰς λαμπρὰς φαιὰς κεφαλὰς, τοὺς λαμπροὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ λοφώδη νῶτα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος εἰς τὰ πέριξ· οὐδέποτε ὁμως ἠθέλομεν στοχασθῇ ὅτι τὰ ἔρπετὰ ἤθελον προχωρήσει τόσον ἐγγὺς τῆς ζωρᾶς καὶ θορυβώδους σκηνῆς, τὴν ὁποίαν παρίστα κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἡ ὑπὸ τοῦ κιρβανίου ἡμῶν διάβασις τοῦ ποταμοῦ Μαλαγαράζη· ἡ ἀπώλεια αὕτη μ' ἐλύπησεν ὀλίγον· ἀνελάβομεν ὁμως τὴν ἐργασίαν ἡμῶν καὶ περὶ τὴν 7ην Μ. Μ. πάντες εὐρισκόμεθα ἐπὶ τὴν ἀντίπεραν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἐκτὸς τοῦ Βομβάη καὶ τοῦ ἐτέρου ὄγου, ὅστις νῦν μόνος ἔμεινεν ἡμῖν· ἀπεφασίσαμεν λοιπὸν ἵνα ὁ Βομβάης μετὰ τοῦ ὄγου διέλθωσι τὸν ποταμὸν τὴν πρωίαν καθ' ἣν ὥραν οἱ χροκόδειλοι συνήθως ἐξέρχονται τοῦ ποταμοῦ. Ὁ ἀρχιλεμβοῦχος δὲν ἐζήτησε πλέον τίποτε περισσότερον· ἔλαβε τὰ συμφωνηθέντα καὶ ἔμεινεν εὐχαριστημένος! Ὅποσα ὁμως μοὶ ἐστοίχισεν ἡ τοῦ ποταμοῦ τούτου διάβασις!

Ν ο ε μ β ρ ί ο υ 3.— Εἰς πόσας ἔριδας δὲν ὑπεβλήθημεν κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας τρεῖς ἡμέρας! ὅποσα δεινὰ δὲν ὑπέστημεν ἀπὸ τῆς ἐν Οὐβίνζα ἀφίξεως ἡμῶν! Οἱ Οὐαβίνζας εἶνε χειρότεροι τῶν Οὐαγογό· ἡ δὲ ἀπληστία αὐτῶν ὑπερβαίνει πᾶν ὄριον. Ἐπεράσαμεν τὸν ὄνον διὰ βοθηείας ἐνὸς μγάγγα ἡ ἱατροῦ, ὅστις κατεσκεύασε φάρμακόν τι ἐκ μασσημένων φύλλων δένδρου τινὸς αὐξάνοντος παρὰ τὸν ποταμὸν. Μοὶ εἶπε δὲ ὅτι ἡδύνατο νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν εἰς οἵανδήποτε ὥραν τῆς νυκτὸς ἢ τῆς ἡμέρας τρίβων τὸ σῶμά του διὰ τῶν μασσημένων τούτων φύλλων· ἐπίστευεν ὅτι τὸ ἱατρικὸν τοῦτο δύναται νὰ προφυλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ παντὸς ἔρπετοῦ κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ρεύματος.

Περὶ τὴν 10ην ὥραν Π. Μ. κιρβάνιον ἐξ ὀκτῶ Οὐαγούχων ἐφάνη ἐρχόμενον ἐξ Οὐζιζί· ἡ δὲ φυλὴ αὕτη τῶν Οὐαγούχων κατέχει μικρὸν μέρος γῆς κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν πλευρὰν τῆς Λίμνης Ταγκανύικας. Ἐρωτήσαντες αὐτοὺς τὰ νέα ἐπληροφορήθημεν ὅτι λευκὸς τις ἄνθρωπος εἶχε φθάσει νεωστὶ εἰς Οὐζιζί ἐκ Μανουουέμας. Ἀκούσαντες τὴν εἶδσιν ταύτην πάντες ἐξεπλάγημεν.

— Λευκὸς ἄνθρωπος; ἠρωτήσαμεν.

— Ναί, λευκὸς ἄνθρωπος, ἀπήγγησαν.

- Πῶς εἶνε ἐνδεδυμένος ;
- Ὡς ὁ αὐθέντης, ἀπήντησαν δεικνύοντες ἐμέ.
- Εἶνε νέος ἢ γέρων ;
- Γέρων· ἐπὶ τοῦ προσώπου του ἔχει τρίχας λευκὰς καὶ εἶνε ἀσθενής.
- Πόθεν ἦλθεν ;
- Ἐκ μιᾶς χώρας χειμένης πολὺ μακρὰν τῆς Οὐα-
γούχχας καὶ ὀνομαζομένης Μαννουέμας.
- Ἀληθῶς ; καὶ τώρα εὐρίσκεται εἰς Οὐζιζί ;
- Μάλιστα, εἶδομεν αὐτόν πρὸ ὀκτὼ ἡμερῶν.
- Στοχάζεσθε ὅτι θὰ μείνη εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, μεχρι-
σοῦ φθάσωμεν ὅπως ἴδωμεν αὐτόν ;
- « Σί γ γ ο υ ε » (δὲν γνωρίζομεν).
- Ἦλθε ποτὲ πρότερον ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἰς Οὐζιζί ;
- Μάλιστα· ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ χρόνου εἶχεν ἀναχω-
ρήσει.

Hurrah ! Αὐτὸς εἶνε ὁ Λιθιγκστών ! πρέπει νὰ ᾔνη ὁ Λιθιγκστών ! δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ ᾔνη αὐτός· ἀλλ' εἰσέτι δὲν δύναμαι νὰ πιστεύσω τοῦτο.—ἴσως ᾔνη ἄλλος τις—ἐκ τῆς Δυτικῆς Παραλίας—ἴσως ᾔνη ὁ Βέκερ ! ἀλλ' ὄχι ! ὁ Βέκερ δὲν ἔχει λευκὰς τρίχας ἐπὶ τοῦ προσώπου του ! ἀλλὰ πρέπει νὰ δράμωμεν ἀμέσως εἰς Οὐζιζί, μὴ ἀ-
κούσῃ ὅτι ἐρχόμεθα καὶ ἀναχωρήσῃ. Πρέπει νὰ φθάσωμεν εἰς Οὐζιζί ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον.

Ἀποταθεὶς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους μου, ἠρώτησα αὐτοὺς ἂν θέλωσι νὰ προχωρήσωσιν εἰς Οὐζιζί, χωρὶς νὰ σταμα-
τήσωσιν καθ' ὁδόν· ὑπεσχέθην δὲ εἰς ἕκαστον δύο δότι ὑ-
φάσματος, ἂν παραδεχθῶσι τὴν πρότασίν μου. Πάντες ἀ-
πήντησαν καταφατικῶς κατευχαριστημένοι διὰ τὴν προσ-
φορὰν ὡς ἐγὼ διὰ τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν· ἡ χαρὰ μου
υπερέβαινε πᾶν μέτρον· ἤμην λίαν περίεργος νὰ λύσω τὸ
ζήτημα, ὅπερ ἐκράτει τὸ πνεῦμά μου ἀνάστατον : — « Εἶνε
αὐτὸς ὁ Διδάκτωρ Δαβὶδ Λιθιγκστών ; » Θεέ μου, δός μοι
ὑπομονήν ! ἀλλ' ἐπεθύμουν νὰ ὑπῆρχεν ἐνταῦθα
σιδηρόδρομος ἢ τουλάχιστον ἵπποι· μὲ ἵππον ἡδυνάμην
νὰ φθάσω εἰς Οὐζιζί ἐντὸς δώδεκα ὥρῶν.

Ἀνεχωρήσαμεν λοιπὸν ἀμέσως ἐκ τῶν ὀχθῶν τοῦ Μα-
λαγαράζη ἀκολουθούμενοι ὑπὸ δύο ὁδηγῶν τοὺς ὁποίους
εἶχε δώσει ἡμῖν ὁ Οὐσέγγης—ὁ γέρων ἀρχιλεμβούχος τοῦ

ποταμοῦ — ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ κερδανίου μου ἔκαμε πρὸς ἡμᾶς μεγάλας φιλοφρονήσεις. Ἀφίχθημεν ἐν τῷ χωρίῳ Ἰσίγγα τοῦ Σουλτάνου Καταλάμπουλα μετὰ μιᾶς ὥρας καὶ τινων λεπτῶν πορείαν δι' ἄλυκῆς τινος πεδιάδος, ἣτις ὅμως, καθόσον ἐξετείνετο, καθίστατο γόνιμος καὶ ὠραία. Ἀφοῦ ἐστρατοπεδεύσαμεν, ἐγγώριοί τινες ἐλθόντες εἰς τὸ στρατόπεδον ἡμῶν ἐγνωστοποίησαν ἡμῖν τὸν μέγαν κίνδυνον, ὅστις ἠπείλει τὸ μέρος τοῦτο· συνεβούλευσαν ἡμᾶς, ἅμα ἀναχωρήσωμεν τὴν ἐπαύριον, νὰ ὀδεύωμεν ὅσον τὸ δυνατόν προφυλακτικῶς· καθότι, ὡς εἶπον ἡμῖν, συμμορία τις Οὐαβίνζων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μακούμβη, μεγάλου ἀρχηγοῦ τῆς Νζογέρας, ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὸν πόλεμον· ὁ δὲ ἀρχηγὸς οὗτος εἶχε σύστημα, ἅμα ἐγένετο νικητῆς, νὰ μὴ φείδεται οὐδενὸς κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ· ὁ ἐνθουσιασμὸς αὐτοῦ ἔφθανε μέχρι παραφορᾶς· προσέβαλλε καὶ αὐτὰ τὰ χωρία τοῦ νομοῦ αὐτοῦ αἰχμαλωτίζων τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῶα καὶ λαφυραγωγῶν αὐτά· ὁ κατὰ τοῦ Λοκάνδα-Μίρα πόλεμος οὗτος διήρκεσεν ἐπὶ ἓνα μῆνα· κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο δύο χωρία κατεστράφησαν ὁλοσχερῶς, εἰς τῶν υἱῶν τοῦ ἀρχηγοῦ τούτου ἐφονεύθη καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀνθρωποὶ ἐσφάγησαν· ἀλλὰ καὶ ὁ Μακούμβης ἀπώλεσεν ὡσαύτως πέντε ἀνθρώπους ὑπὸ τῆς δίψης κατὰ τὴν διάβασιν ἄλυκῆς ἐρήμου πρὸς νότον τοῦ Μαλαγαράζη.

Νοεμβρίου 4. — Τὴν πρώτην ἐνωρὶς ἀνεχωρήσαμεν μετὰ μεγάλης προφυλάξεως· βαθεῖα σιωπὴ ἐπεκράτει κατὰ τὴν πορείαν ἡμῶν· οἱ ὁδηγοὶ προηγοῦντο ἀλλήλων κατὰ ἑκατὸν ὑάρδας· καὶ τοῦτο ὅπως γνωστοποιηθῇ ἡμῖν ὁ κίνδυνος, πρὶν ἢ ἐκτεθῶμεν εἰς αὐτόν· κατὰ πρῶτον ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἦγε διὰ πυκνοῦ δάσους νανοειδῶν δένδρων· τὸ δάσος τοῦτο ἐγένετο πυκνότερον καθ' ὅσον προεχωροῦμεν, μεχριστοῦ τέλος ἠφανίσθη διὰ μιᾶς, ὅτε εἰσῆλθομεν πλεόν εἰς τὴν πεδινὴν χώραν Οὔχχαν. Πλεῖστα χωρία ἐφαίνοντο διὰ τῶν ὑψηλῶν στόχεων τοῦ ἀραβοσίτου· τὰ χωρία ταῦτα ἀπετελοῦντο ἕκαστον ἐκ τριῶν, πέντε, δέκα ἢ εἴκοσι καλυβῶν ὁμοίων κυψέλαις μελισσῶν. Οἱ Οὐάχχας ζῶσιν ἐν ἐντελῇ ἀσφαλείᾳ· καθότι τὰ χωρία αὐτῶν εἶνε ὠχυρωμένα ὡς πάντα τὰ ἐν Ἀφρικῇ. Στενὴ τις καὶ ξηρὰ τάφρος χρησιμεύει ὡς ὄριον μεταξὺ Οὔχχας καὶ Οὐβίνζας· ἀφ' ἧς

στιγμῆς εἰσήλθομεν εἰς Οὐχχαν, πᾶς φόβος περὶ Μακούμ-
βη ἐξηφανίσθη.

Εἰσελθόντες εἰς Οὐχχαν ἐσταματήσαμεν εἰς τὸ χωρίον
Καουάγγαν· ὁ ἀρχηγὸς τοῦ χωρίου τούτου εἶπεν ἡμῖν ὅτι
εἶνε ὁ Μέγας Μουχτάρης τῆς Κιμένυης, ὁ ἐπιφορτισμένος
τὴν σύνταξιν τῶν φόρων τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ
Βασιλέως τῆς Οὐχχας· προσέθηκε μάλιστα ὅτι οὗτος εἶνε
ὁ μόνος ἀρχηγὸς ἐν Κιμένυη (μικρὸς νομὸς πρὸς ἀνατο-
λὰς τῆς Οὐχχας) ὅστις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ συνάζη φό-
ρους καὶ ὅτι καὶ δι' αὐτὸν θέλει εἶσθαι εὐχάριστον καὶ δι'
ἡμᾶς σωτήριον ἂν δώσωμεν αὐτῷ ἀμέσως δώδεκα δότι ὑ-
φάσματος καλοῦ· δὲν ἔκρινα καλὸν νὰ παραδεχθῶ ἀμέσως
τὴν πρότασιν αὐτὴν, καθότι ἀρκετὰ γνωστὸς μοι ἦτο ὁ
χαρακτὴρ τῶν Ἀφρικανῶν· ἤρχισα λοιπὸν τὰς συζητήσεις,
ὅπως σμικρύνω τὸ ζητηθὲν ποσόν· ἀλλὰ μετὰ ἕξ ὥρῶν
συζήτησιν ὁ Μουχτάρης κατεβίβασε τὸ ποσὸν εἰς δέκα δό-
τι· ἀπεφασίσαμεν λοιπὸν νὰ δώσωμεν αὐτῷ τὰ δέκα δότι
ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅτι δυνάμεθα νὰ διέλθωμεν τὴν Οὐχχαν μέ-
χρι τοῦ Ποταμοῦ Ῥουσουργίου χωρὶς νὰ πληρώσωμεν τὸν
παραμικρὸν φόρον εἰς τινα ἄλλον οἰονδήποτε.

Ν ο ε μ β ρ ί ο υ 5. — Ἐνωρὶς τὴν πρωίαν ἀνεχωρήσα-
μεν ἐκ Καουάγγας· ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἦγεν εἰσέτι διὰ μέσου
ἐκτεταμένων πεδιάδων· ὁ ἥλιος ἔκαιε πολὺ· ὠδεύομεν ἀ-
νατολικῶς πλήρεις καλῶν ἐλπίδων ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς τὸ
τέρμα τῶν δεινῶν μας καὶ χαίροντες ὅτι μετὰ πέντε ἡμέ-
ρας ἠθέλομεν ἰδεῖ τὸν ἄνθρωπον διὰ τὸν ὁποῖον ἦλθον ἐν-
ταῦθα ἐκ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου τοσαῦτα ὑπερπηδή-
σας ἐμπόδια καὶ παντοειδεῖς δυσχερείας πρὸς ἐκπλήρωσιν
τοῦ σκοποῦ μου· τὴν δὲ χαρὰν ἡμῶν ταύτην ἠῤῥξανεν ἡ ἰ-
δέα ὅτι ἐμέλλομεν νὰ διέλθωμεν τόσα ἄλλα χωρία χωρὶς
νὰ πληρώσωμεν τὸν παραμικρὸν φόρον εἰς οὐδένα· ἐνῷ δὲ
ἐκολακευόμεθα ὑπὸ τῆς ιδέας ταύτης, εἶδον δύο ἀνθρώπους
ἐξεληθόντας ἐκ σωροῦ τινος ἐγχωρίων ἀγρυπνούντων ἐφ'
ἡμᾶς καὶ τρέχοντας πρὸς ἡμᾶς· φθάσαντες δὲ πλησίον ἡ-
μῶν διηυθύνθησαν πρὸς ἐμέ ὅπως σταματήσωσι τὴν πο-
ρείαν ἡμῶν.

Τὸ κιρθάνιον ἐσταμάτησε· ἐγὼ δὲ ἀποταθεὶς πρὸς τοὺς
δύο Οὐάχχας ἤρχισα νὰ ἐρωτῶ τὴν αἰτίαν τούτου· καὶ
πρῶτον μὲν οἱ δύο οὔτοι μετὰ μεγάλης εὐγενείας μ' ἐχαι-

ρέτησαν διὰ τῶν συνήθων λέξεων «Ύάμβο! Ύάμβο!» μεθ' ὃ μὲ ἠρώτησαν : —

— Διατί ὁ λευκὸς ἄνθρωπος διέρχεται διὰ τοῦ χωρίου τοῦ Βασιλέως τῆς Οὐχχας ἄνευ χαιρετισμοῦ ἢ δώρου ; δὲν γνωρίζει ὁ λευκὸς ἄνθρωπος ὅτι εἰς Οὐχχαν ὑπάρχει Βασιλεὺς πρὸς τὸν ὁποῖον οἱ Οὐαγουᾶνες καὶ Ἀραβες πληρόνουσι φόρον ὅπως περιπατήσωσιν ;

— Πῶς ! ἡμεῖς ἐπληρώσαμεν χθὲς πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Καουάγγας, ὁ ὁποῖος ἐπληροφόρησεν ἡμᾶς ὅτι ἦτο ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Βασιλέως τῆς Οὐχχας, καὶ ὅτι εἶχεν ἀποσταλῆ πρὸς ἡμᾶς ὅπως λάβῃ τὸν συνήθη φόρον.

— Πόσα ἐπληρώσατε ;

— Δέκα δότι καλοῦ ὑφάσματος.

— Εἴσθε βέβαιοι ;

— Βεβαίότατοι· ἐρωτήσατε αὐτὸν ὅπως σᾶς πληροφορήσῃ περὶ τούτου.

— Καλὰ, εἶπεν εἷς τῶν δύο Οὐάχχας—ώραῖος καὶ λίαν νοήμων νέος — ἐνετάλημεν παρὰ τοῦ Βασιλέως ἡμῶν νὰ σᾶς σταματήσωμεν ἐνταῦθα ὅπως μάθωμεν ἂν οἱ λόγοι σας ᾔνε ἀληθεῖς. Ἐπιθυμεῖτε νὰ ἔλθητε εἰς τὸ χωρίον μας καὶ ν' ἀναπαυθῆτε ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων μας, μεχρὶ τοῦ πέμψωμεν πρὸς τοῦτο ἄνθρωπον εἰς Καουάγγαν ;

— Ὅχι, διότι θέλομεν ἀργήσῃ πολὺ· ὅπως δεῖξωμεν ὁμῶς ὑμῖν ὅτι δὲν ζητῶμεν νὰ διέλθωμεν τῆς χώρας σας χωρὶς νὰ πληρώσωμεν τὸν ἀνήκοντα ὑμῖν δεδικαιολογημένον φόρον, σταματῶμεν ἐνταῦθα ἔνθα εὕρισκόμεθα καὶ πέμπομεν δύο στρατιῶτας τοῦ κιρθανίου μας μετὰ τῶν ἀνθρώπων σας, ὅπως σᾶς δεῖξωσι τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν ὁποῖον ἐπληρώσαμεν τὸν φόρον εἰς δέκα δότι καλοῦ ὑφάσματος.

Οἱ ἄνθρωποι ἀνεχώρησαν μετὰ τῶν στρατιωτῶν μου· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ώραῖος νεανίας, ὅστις, ὡς ἔμαθον, ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Βασιλέως, ἐπιθύρισεν εἰς τὸ οὖς παιδὸς τινος, ὅστις ἀκούσας τὸ πρόσταγμα ἔτρεξεν ὡς αἶγαγρος πρὸς τὰ χωρία διὰ τῶν ὁποίων ἤδη διήλθομεν. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ παιδὸς παρετηρήσαμεν σῶμα πολεμιστῶν πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν ἐρχομένων πρὸς ἡμᾶς· ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ὑπῆρχε ἀνὴρ ώραῖος καὶ ὑψηλὸς ἐνδεδυμένος βυσσίνην ἐσθῆτα καλουμένην Ζόχο, τὰ δύο ἄκρα

τῆς ὁποίας ἦσαν δεδεμένα πρὸς ἄλληλα ἄνω τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου· νέον τεμάχιον ἀμερικανικοῦ πανίου ἐκόσμει ὡς σαρίκιον τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Οὗτος καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἦσαν ὠπλισμένοι μὲ λόγχας, τόξα καὶ βέλη· ὁ δὲ τρόπος δι' οὗ ἤρχοντο καὶ ἡ διεύθυνσις κατὰ τὴν ὁποίαν προεχώρουν πρὸς ἡμᾶς ἐδείκνυσεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπίστευον ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἑτέρα ὁδὸς δι' ἧς νὰ φύγωμεν.

Εὐρισκόμεθα ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὁχθῆς τοῦ ρεύματος Πόμπουε παρὰ τὸ χωρίον τοῦ Λουκόμο ἐν Κιμένυη τῆς Οὐχχας.

Ὁ πολυτελεῶς ἐνδεδυμένος οὗτος ἀνὴρ εἶχεν ἐξωτερικὸν ῥωμαλέου καὶ τολμηροῦ ἀνδρός· τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν ὠσειδές· τὰ ὀστέα τῶν παρειῶν τοῦ ἐκλινον πρὸς τὰ ἄνω· οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἦσαν βεθυθισμένοι ἐντὸς τῶν κοιλοτήτων αὐτῶν· ἐπὶ τοῦ ἐξέχοντος αὐτοῦ μετώπου ἐφαίνετο τὸ θάρρος καὶ ἡ γενναιότης· ἡ ρίς αὐτοῦ ἦν ὠραία, τὸ δὲ στόμα αὐτοῦ κομψὸν καὶ μικρόν· εἶχεν ἀνάστημα ὑψηλόν· πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος καὶ πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου τοῦ ἦσαν σύμμετρα.

Φθὰς πρὸ ἡμῶν μ' ἐχαιρέτησε διὰ τῶν ἐξῆς λέξεων : —

— Ὑάμβο βάνα ; — Πῶς ἔχεις, αὐθέντα ; — τὰς ὁποίας ἐπρόφερε μὲ ὕφος δεικνύον εἰλικρινῆ φιλίαν.

— Ὑάμβο, Μουχτάρ ; — πῶς ἔχεις, ἀρχηγέ ; — ἀπὴν-τησα ὁμοίως.

Πάντες ἀντηλλάξαμεν τὸν χαιρετισμὸν τοῦτον μετὰ τῶν πολεμιστῶν αὐτοῦ· ἐν δὲ τῇ δεξιῳσει ταύτῃ οὐδὲν ἐφαίνετο ἵχνος πολεμικοῦ σκοποῦ.

Ὁ ἀρχηγὸς ἐκάθισεν μὲ τὰ ἰσχία ἐπὶ τῶν πτερνῶν αὐτοῦ, καταθέσας παρ' αὐτῷ τὸ τόξον καὶ τὰ βέλη αὐτοῦ· οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἔπραξαν τὸ αὐτό.

Ἐγὼ ἐκάθισα ἐπὶ ἐνὸς δέματος καὶ οἱ ἄνθρωποι μου ἕκαστος ἐπὶ τοῦ φορτίου τοῦ ἐν σχήματι ἡμικυκλίου· οἱ Οὐάχχας ἦσαν περισσότεροι τῶν ἀνθρώπων μου κατὰ τὸν ἀριθμόν· ἦσαν ὅμως ὠπλισμένοι μόνον μὲ τόξα, βέλη, λόγχας καὶ ῥόπαλα· ἐνῷ ἡμεῖς εἰχομεν πυροβόλα, τυφέκια, πιστόλια, πολύκροτα καὶ πελέκεις.

Πάντες ἐκαθήμεθα· βαθεῖα σιγὴ ἐπεκράτει τῆς συνεδριάσεως ταύτης· αἱ μεγάλαι πεδιάδες ἦσαν τόσον ἥσυχαι, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι δὲν ὑπῆρχον ἐπ' αὐτῶν ἄνθρωποι· ἐνό-

μιζέ τις ὅτι εὕρισκετο εἰς ἐρημίαν. Ἀναστὰς ὁ ἀρχηγὸς εἶπε τάδε : —

— Εἶμαι ὁ Μιόνβου, ὁ μέγας Μουχτάρης τῆς Κυμένυης καὶ δεύτερος μετὰ τὸν Βασιλέα, ὅστις μένει ἐκεῖ. — δείξας διὰ τοῦ δακτύλου τοῦ μέγα χωρίου κείμενον εἰς τοὺς πρόποδας γυμνῶν τινων λόφων εἰς ἀπόστασιν δέκα μιλίων πρὸς βορρᾶν — ἤλθον δὲ ἐνταῦθα ὅπως ὁμιλήσω μὲ τὸν λευκὸν ἄνθρωπον· συνήθως οἱ Ἀραβες καὶ Οὐαγγουᾶνες πληρόνουσι πρὸς τὸν Βασιλέα, ὅταν διέρχωνται τῆς χώρας αὐτοῦ· ἡ πληρωμὴ τοῦ φόρου τούτου κατέστη συνήθεια τὴν ὁποίαν οὐδεὶς δύναται νὰ παραβῇ. Μήπως λοιπὸν ὁ λευκὸς ἄνθρωπος ἐννοῇ νὰ μὴ πληρώσῃ πρὸς τὸν Βασιλέα ἡμῶν τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ δικαίωματα ; διατί ὁ λευκὸς ἄνθρωπος σταματᾷ εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ ; διατί δὲν εἰσέρχεται ἐντὸς τοῦ χωρίου Λουκόμου, ἔνθα ὑπάρχει τροφὴ καὶ σκιά — ἔνθα δυνάμεθα νὰ λύσωμεν ἐν εἰλικρινείᾳ τὸ ζήτημα τοῦτο ; μήπως ὁ λευκὸς ἄνθρωπος σκοπεύῃ νὰ πολεμήσῃ ; γνωρίζω κάλλιστα ὅτι εἶνε ἰσχυρώτερος ἡμῶν. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἔχουσι πυροβόλα, ἐνῶ οἱ Οὐάχχας ἔχουσι μόνον τόξα, βέλη καὶ λόγχας· ἀλλ' ἡ Οὐχχα εἶνε χώρα μεγάλη καὶ τὰ χωρία ἡμῶν εἶνε πολλά. Ἄς ἴδῃ ὁ λευκὸς πέριξ αὐτοῦ· ὅλα αὐτὰ τὰ χωρία ἀνήκουσι πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Οὐχχας, ἡ δὲ χώρα ἡμῶν ἐκτείνεται περισσότερον ἀφ' ὅσον δύναται νὰ ἴδῃ ἢ νὰ περιπατήσῃ εἰς μίαν ἡμέραν. Ὁ Βασιλεὺς τῆς Οὐχχας εἶνε ἰσχυρὸς· ἐντούτοις ἐπιθυμεῖ νὰ ᾔνε φίλος τοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου· τί ἐπιθυμεῖ λοιπὸν ὁ λευκὸς ἄνθρωπος, πόλεμον ἢ εἰρήνην ;

Οἱ στρατιῶται τοῦ ἀρχηγοῦ ἀκούσαντες τὸν λόγον τοῦτον ἐπεδοκίμασαν αὐτὸν διὰ ψιθυρισμῶν, ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι μου ἤρχισαν νὰ συγχίζωνται, καθότι ὁ λόγος τοῦ Μιόνβου δὲν ἤρεσεν αὐτοῖς. Καθ' ἣν στιγμὴν ἡτοιμαζόμεν ν' ἀπαντήσω, αἱ λέξεις τοῦ Στρατηγοῦ Sherman, τὰς ὁποίας εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχηγούς τῶν Ἀραπαχῶν καὶ τῶν Χεϋέννων τῆς Βορείου Λα-Πλάτας κατὰ τὸ 1867, ἤλθον εἰς τὴν μνήμην μου· καθότι ἡμην παρὼν ὅτε εἶπεν αὐτάς· ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Στρατηγοῦ Sherman λαβὼν τὸ ἀντικείμενον καὶ ἀποταθεὶς πρὸς τὸν Μιόνβου, Μουχτάρην τῆς Κυμένυης, εἶπον τὰ ἑξῆς : —

— Ὁ μέγας Μουχτάρης Μιόνβου μ' ἐρωτᾷ ἂν ἤλθον

ἐνταῦθα ὅπως πολεμήσω· ἤκουσέ ποτε ὁ Μιόνβου περὶ πολέμου μεταξὺ λευκῶν καὶ μαύρων πρὸς τὸν ὅποιον οἱ λευκοὶ νὰ ἔδωσαν ἀφορμὴν ; Ὁ Μιόνβου πρέπει νὰ ἐννοήσῃ ὅτι οἱ λευκοὶ διαφέρουσι τῶν μαύρων· οἱ λευκοὶ δὲν ἐγκαταλιμπάνουσι τὴν πατρίδα των ὅπως πολεμήσωσι κατὰ τῶν μαύρων, οὐδ' ἔρχονται ἐνταῦθα ὅπως ἀγοράσωσιν ἐλεφαντόδοντας ἢ δούλους· ἀλλ' ἔρχονται ὅπως συμφιλιωθῶσι πρὸς τοὺς μαύρους· ἔρχονται πρὸς ἀνακάλυψιν ποταμῶν, λιμνῶν καὶ ὁρέων· ἔρχονται ὅπως μάθωσι τοὺς λαοὺς, τοὺς ποταμοὺς, τὰ δάση, τὰς λίμνας, τὰς πεδιάδας, τὰ ὄρη καὶ τοὺς λόφους τῶν χωρῶν σας· ὅπως γνωρίσωσι τὰ διάφορα ζῶα τὰ ὅποια ὑπάρχουσιν εἰς τὰς χώρας τῶν μαύρων λαῶν, ὅπως εἰς τὴν ἐπάνοδον αὐτῶν εἴπωσι πρὸς τοὺς λευκοὺς βασιλεῖς, ἀνθρώπους καὶ παιδία ὅσα εἶδον καὶ ἤκουσαν εἰς τὴν μεμαχρυσμένην ταύτην χώραν. Οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι διαφέρουσι πολὺ τῶν Ἀράβων καὶ Οὐαγγουάνων· γνωρίζουσι πάντα καὶ εἶνε λίαν ἰσχυροί· ὅταν πολεμῶσιν, οἱ Ἀραβες καὶ Οὐαγγουᾶνες φεύγουσιν. Ἐχομεν μεγάλα πυροβόλα τὰ ὅποια βροντῶσιν καὶ ὅταν ἐκπυρσοκροτῶσιν ἡ γῆ τρέμει· ἔχομεν πυροβόλα τὰ ὅποια ρίπτουσι σφαίρας μακρότερον παρ' ὅσον δύναται νὰ φθάσῃ ἡ ὄρασις ὑμῶν· ἰδοὺ ! μὲ αὐτὰ τὰ δύο μικρὰ πράγματα — δείξας τὰ πολύχροτά μου — δύναμαι νὰ φονεύσω δέκα ἀνθρώπους ταχύτερον παρ' ὅσον δύνασαι νὰ μετρήσῃς· εἴμεθα ἰσχυρώτεροι τῶν Οὐάχχας· ὁ Μιόνβου, ὡς πρὸς τοῦτο, εἶπε τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν· ἐν τούτοις ἡμεῖς δὲν θέλομεν νὰ πολεμήσωμεν· ἡδυνάμην αὐτὴν τὴν στιγμὴν νὰ φονεύσω τὸν Μιόνβου· ὁμιλῶ ὁμως πρὸς αὐτὸν ὡς φίλος· ἐπιθυμῶ νὰ ᾔμαι φίλος τοῦ Μιόνβου καὶ ὅλων τῶν μαύρων ἀνθρώπων. Ἄς μοι εἴπῃ λοιπὸν ὁ Μιόνβου τί ζητεῖ παρ' ἐμοῦ.

Αἱ λέξεις αὗται διηρμηνεύθησαν αὐτῷ ἀτελῶς· οὐδεμία ὁμως μοι ἔμενεν ἀμφιβολία ὅτι ἐνόησεν αὐτὰς ὡς καὶ οἱ λοιποί· καθότι εἰς μερικά μέρη ἔβλεπέ τις ἐπὶ τῶν προσώπων τῶν Οὐάχχας τὸν φόβον ἐζωγραφισμένον· καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ὁ φόβος αὐτῶν ἐκορυφοῦτο, αἱ περὶ εἰρήνης καὶ φιλίας διαβεβαιώσεις μου ἐνεθάρρυνον αὐτούς· τοῦτο διήρκεσε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ὁμιλίας μου.

Ὁ Μιόνβου ἀπήντησεν :

— Ὁ λευκὸς ἄνθρωπος μοι λέγει ὅτι εἶνε φίλος· διατὶ λοιπὸν δὲν ἔρχεται εἰς τὸ χωρίον μας ; διατὶ σταματᾷ εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ ; ὁ ἥλιος εἶνε θερμός ! ὁ Μιόνβου δὲν δύναται πλέον νὰ ὀμιλήσῃ εἰς τοῦτο τὸ μέρος· ἂν ὁ λευκὸς ἄνθρωπος ἦνε φίλος, οὐδεμίαν αἰτία ἐμποδίζει αὐτὸν τοῦ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ χωρίον μας.

— Πρέπει νὰ σταματήσωμεν τώρα· εἶνε μεσημβρία· σεῖς μᾶς ἐσταματήσατε καθ' ὁδόν· ἀλλ' ὅπως σᾶς εὐχαριστήσωμεν, θὰ ἔλθωμεν καὶ θὰ στρατοπεδεύσωμεν ἐντὸς τοῦ χωρίου σας, — καὶ ταῦτοχρόνως ἐγερθεῖς ἐπέταξα τοῖς ἀνθρώποις μου ν' ἀναλάβωσιν ἕκαστος τὸ φορτίον αὐτοῦ.

Ἦναγκάσθημεν νὰ στρατοπεδεύσωμεν ἐν τῷ χωρίῳ· δὲν ἡδυνήθημεν ν' ἀποφύγωμεν τοῦτο· οἱ ταχυδρόμοι τοὺς ὀποίους ἐπέμψαμεν εἰς Καουάγγαν δὲν εἶχον εἰσέτι ἐπιστρέφει. Εἰσήλθομεν λοιπὸν ἐν τῷ χωρίῳ· ὁ Μιόνβου ἐξηπλώθη ὑπὸ τὴν σκιὰν δένδρων τινῶν κειμένων ἐντὸς τοῦ περιφράγματος. Περὶ τὴν 2αν Μ. Μ. οἱ ταχυδρόμοι ἐπέστρεψαν λέγοντες ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῆς Καουάγγας ἔλαβε πράγματι δέκα δότι ὑφάσματος· οὐχὶ ὅμως διὰ τὸν Βασιλέα τῆς Οὐχχας, ἀλλὰ διὰ τὸν ἑαυτὸν του !

Ὁ Μιόνβου, ὅστις ἦτο ἀρκετὰ εὐφυῆς, ἐνόησεν ἀμέσως τὸ τέχνασμα· ἐγερθεῖς λοιπὸν ἤρχισε νὰ κάμῃ μικρὰς δέσμας λεπτῶν ῥαβδίων καὶ ἐντὸς ὀλίγου παρῆρυσίασεν ἡμῖν δέκα δέσμας ἐκ δέκα ῥαβδῶν ἑκάστην, ἥτοι ἑκατὸν μικρὰ ῥαβδία· ἀποταθεῖς δὲ πρὸς ἐμὲ μοι εἶπεν ὅτι ἕκαστον ῥαβδίου σημαίνει ἐν ὕφασμα καὶ ὅτι τὸ ποσὸν τοῦ φόρου τὸ ὅποιον ὤφειλον νὰ πληρώσω πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Οὐχχας ἀνήρχετο εἰς ΕΚΑΤΟΝ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ! — σχεδὸν δύο δέματα.

Συνελθόντες εἰς ἑαυτοὺς ἐκ τῆς ἐκπλήξεως, τὴν ὁποίαν προεξένησεν ἡμῖν ἡ ληστρικὴ αὕτη αἵτησις, προσεφέραμεν ΔΕΚΑ.

— Δέκα ! πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Οὐχχας ; ἀδύνατον ! δὲν φεύγετε ἀπὸ Λουκόμον ἂν δὲν πληρώσητε πρὸς ἡμᾶς ἑκατὸν σωστά ! ἀνέκραξεν ὁ Μιόνβου μετὰ σοβαροῦ καὶ ἀπειλητικοῦ ὕφους.

Οὐδεμίαν ἔδωκα πρὸς αὐτὸν ἀπάντησιν· ἀλλ' εἰσελθὼν ἐν τῇ καλύβῃ μου, τὴν ὁποίαν ὁ Μιόνβου εἶχε προπαρασκευάσει πρὸς χρῆσιν μου, ἐκάλεσα παρ' ἐμοὶ τὸν Βομ-

βάην, Ἀσμάνην, Μαβρούκην καὶ Καουπερέχ, ὅπως συμβουλευθῶ αὐτούς· ἠρώτησα αὐτούς ἂν δυνάμεθα πολεμοῦντες νὰ διέλθωμεν τὴν Οὐχχαν· μέγας τρόμος κατέλαβεν αὐτούς· ὁ δὲ Βομβάης ἤρχισεν ἀμέσως νὰ μὲ παρακαλῇ νὰ σκεφθῶ ὠρίμως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προτίθεται νὰ πράξω, λέγων μοι ὅτι οὐδόλως ἤθελεν ὠφελήσῃ ἡμᾶς ὁ πρὸς τοὺς Οὐάχχας πόλεμος, ἀλλ' ὅτι μᾶλλον ἤθελε μᾶς καταστρέψει. «Ἡ Οὐχχα εἶνε χώρα πεδινή· οὐδαμοῦ δυνάμεθα νὰ κρυβῶμεν· πάντα τὰ περίξ ἡμῶν χωρία θὰ ἐγερθῶσι κατ' ἡμῶν· εἴμεθα τεσσαράκοντα πέντε ἄνθρωποι· τί δυνάμεθα νὰ πράξωμεν; πῶς δυνάμεθα ν' ἀντιπαραταχθῶμεν κατὰ τοσοῦτων χιλιάδων ἀνθρώπων· εἰς ὀλίγα λεπτὰ δύνανται νὰ μᾶς φονεύσωσιν καὶ τότε πῶς θὰ φθάσης, αὐθέντα μου, εἰς Οὐζιζί, ἅμα ἀποθάνης; Σκέφθητι τοῦτο καλῶς, ἀκριβέ μοι αὐθέντα, μὴ ῥιψοκινδυνεύης τοιουτοτρόπως τὴν ζωὴν σου διὰ μικρά τινα ῥάκη ὑφασμάτων».

— Καλὰ, Βομβάη, ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ληστεία! νὰ τοὺς ἀφῆσωμεν λοιπὸν νὰ μᾶς γυμνώσουν; πρέπει νὰ δώσωμεν πρὸς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ὅσα μᾶς ζητήσῃ; αὐτὸς δύναται κάλλιστα νὰ ζητήσῃ παρ' ἐμοῦ ὅλα τὰ ὑφάσματα καὶ ὅλα τὰ πυροβόλα μου, ἂν παρατηρήσῃ ὅτι ἐπειδὴ δὲν δύναμαι νὰ πολεμήσω ὑποχωρῶ εἰς τὴν αἴτησιν αὐτοῦ, ἐνῷ ἄνευ μεγάλης ταραχῆς ἐγὼ μὲν δύναμαι νὰ φονεύσω τὸν Μιόνβου καὶ τοὺς ἀξιωματικούς αὐτοῦ, σεῖς δὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς περίξ ἡμῶν ἱσταμένους λύκους. Ἄμα ὁ Μιόνβου καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοῦ ἀποθάνωσιν, οὐδεὶς θέλει εὐρεθῇ ὅστις νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ ἢ ἐνοχλήσῃ ἡμᾶς· τοιουτοτρόπως πράττοντες πορευόμεθα νοτίως πρὸς τὸν Μαλαγαράζην καὶ ἐκεῖθεν πρὸς δυσμὰς εἰς Οὐζιζί.

— Ὅχι! Ὅχι! ἀγαπητέ μοι αὐθέντα, οὐδὲ νὰ σκέπτεσαι τοῦτο· ἂν πλησιάσωμεν τὸν Μαλαγαράζην θὰ συναντήσωμεν τὸν Λοκάνδα-Μίραν.

— Καλὰ, τότε πηγαίνομεν πρὸς βορρᾶν.

— Πρὸς βορρᾶν ἐκτείνεται πολὺ ἡ Οὐχχα καὶ μετὰ τὴν Οὐχχαν ἔρχονται οἱ Οὐατούτας.

— Καλά! τότε λοιπὸν εἰπέ μοι τί νὰ πράξω· πρέπει νὰ ἐφεύρωμεν μέσον δι' οὗ νὰ προσπαθήσωμεν νὰ μὴ γυμνωθῶμεν οὕτως.

— Πλήρωσον πρὸς τὸν Μιόνβου ὅσα ζητεῖ, ὅπως ἀνα-

χωρήσωμεν ἔντεθθεν· αὐτὸς εἶνε ὁ τελευταῖος φόρος τὸν ὁποῖον θὰ πληρώσωμεν· καὶ μετὰ τέσσαρας ἡμέρας θὰ εὐρισκώμεθα εἰς Οὐζιζί.

— Σᾶς εἶπεν ὁ Μιόνθου ὅτι ὁ φόρος οὗτος, τὸν ὁποῖον θὰ πληρώσωμεν, εἶνε ὁ τελευταῖος ;

— Μάλιστα· καὶ εἶνε ἀληθές.

— Τί λέγεις, Ἀσμάνη ; νὰ πολεμήσωμεν ἢ νὰ πληρώσωμεν ;

— Νομίζω ὅτι καλλίτερον εἶνε νὰ πληρώσετε, αὐθέντα, ἀφοῦ μάλιστα ὁ φόρος οὗτος ἦνε ὁ τελευταῖος, εἶπεν ὁ Ἀσμάνης μετὰ τοῦ συνήθους μειδιάματος, τὸ ὁποῖον πάντοτε ἐφαίνετο ἐπὶ τοῦ προσώπου του.

— Καὶ σὺ, Καουπερέχ ;

— Πλήρωσον, αὐθέντα μου· καλλίτερον εἶνε νὰ ἐξεληθωμεν τῆς χώρας ταύτης ἐν εἰρήνῃ· ἂν ἡμεῖς ἡμεθα ἰσχυρώτεροι, μήπως οὗτοι δὲν ἤθελον πληρώσει πρὸς ἡμᾶς φόρον, ἀντὶ ἡμεῖς πρὸς αὐτούς ; Ἄχ ! ἂν εἶχομεν διακόσια πυροβόλα· τί ἠθέλομεν κάμει αὐτοὺς τοὺς Οὐάχχας ;

— Καὶ σὺ, Μαβρούκη, τί λέγεις ;

— Ἄχ ! αὐθέντα μου, ἀγαπητέ μου αὐθέντα· ἡ θέσις μας εἶνε δεινὴ· οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶνε μεγάλοι λησταί· ἂν ἡδυνάμην νὰ τοὺς σφάξω ὅλους, εὐχαρίστως θὰ τὸ ἔπραττον. Καλλίτερον ὅμως εἶνε νὰ πληρώσης· αὕτη εἶνε ἡ τελευταία φορά· καὶ τί θὰ στοιχίσουν ἑκατὸν ὑφάσματα εἰς σέ ;

— Καλὰ λοιπόν ! Βομβάη καὶ Ἀσμάνη, ὑπάγετε πρὸς τὸν Μιόνθου καὶ προσφέρετε αὐτῷ εἴκοσι δότι· ἂν ἀποποιηθῇ δώσατε αὐτῷ τριάκοντα, ἂν ἀπορρίψῃ καὶ αὐτὴν τὴν προσφορὰν δώσατε αὐτῷ τεσσαράκοντα, καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς μέχρι τῶν ὀγδοήκοντα. Συζητήσατε τοῦτο ὅσον δυνηθῇτε· ἄνω τῶν ὀγδοήκοντα οὐδὲ ἐν δότι δίδω περισσότερον. Σᾶς ὀρκίζομαι ὅτι θέλω φονεύσει τὸν Μιόνθου, ἂν ζητήσῃ περισσότερα τῶν ὀγδοήκοντα· ὑπάγετε· μὴ λησμονήτε διὰ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ ἀπαιτεῖται σωφροσύνη καὶ ἐπιτηδειότης.

Ἐν βραχεὶ τὴν 9ην Μ. Μ. ἐξήκοντα τέσσαρα δότι ἐνεχειρίσθησαν εἰς τὸν Μιόνθου διὰ τὸν Βασιλέα τῆς Οὐχχας, ἐξ ὁδοῦ δι' αὐτὸν καὶ πέντε δότι διὰ τὸν ὑπασπιστὴν αὐτοῦ : ἦτοι ἐβδομήκοντα πέντε δότι — ἐν δέμα καὶ ἐν τέταρτον τοῦ δέματος ! ἀμέσως μετὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ

φόρου τούτου ἤρχισαν νὰ παλαίωσι πρὸς ἀλλήλους· ἤλπιζα ὅτι κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην ἤθελε συγκροτηθῇ εἰς τὸ μέρος τοῦτο μάχη φονική· ἐπεθύμουν δὲ νὰ συμβῇ τοῦτο, ὅπως λάβω καιρὸν καὶ ἀνωχωρήσω τοῦ χωρίου τούτου εἰσδύων ἐντὸς δάσους πρὸς νότον κειμένου ὑπὸ τὴν ὥραιάν τοῦ ὁποίου σκιὰν ἠδυνάμεθα νὰ τραπῶμεν εὐκόλως πρὸς δυσμὰς καὶ νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν πρὸς Οὐζιζὶ ὁδὸν ἡμῶν. Ἀλλ' ὄχι! ἡ ἐλπίς μου αὕτη ἐματαιώθη, καθότι ὁ πόλεμος οὗτος ἔληξεν εἰς φωνὰς καὶ ἔριδας, τὰς ὁποίας μετ' ὀλίγον κατέπαυσαν οἱ στρατιῶται.

Νοεμβρίου 6.— Τὴν αὐγὴν ὠδεύομεν λίαν σιωπηλοὶ καὶ τεθλιμμένοι· ἡ ποσότης τῶν ὑφασμάτων μας εἶχεν ἐλαττωθῇ ἐπαισθητῶς· μόνον ἐννέα δέματα μᾶς ἔμειναν· διὰ τῶν δεμάτων αὐτῶν καὶ τῶν κόκκων, οἵτινες μᾶς ἔμεινον, ἠδυνάμεθα — μετὰ οἰκονομίας — νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν. Ἄν ὅμως καθ' ὁδὸν συνήντων πολλοὺς ὥς τὸν Μιόνθου, ταῦτα δὲν ἤθελον ἐπαρκέσει οὐδὲ μέχρις Οὐζιζί· ταῦτα συλλογιζόμενος ἐθλιβόμην τὰ μέγιστα· καθότι, μολονότι εὐρισκόμην τόσον ἐγγὺς τοῦ Οὐζιζί, ἐματαιοῦντο πᾶσαι αἱ περὶ εὐρέσεως τοῦ πεπλανημένου περιόλου τοῦ Λιβιγιστῶνος ἐλπίδες μου.

Διήλθομεν τὸν ποταμὸν Πόμπουε· μετ' ὀλίγον δὲ εἰσήλθομεν εἰς πεδιάδα ἐκτεινομένην κατὰ μεγαλοπρεπεῖς κυματισμούς· ἡ πεδιάς αὕτη βαθμηδὸν πρὸς μὲν τὰ δεξιὰ ἡμῶν ἀνήρχετο εἰς ὄρη πρὸς δὲ τὰ ἀριστερὰ κατήρχετο εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ποταμοῦ Μαλαγαράζη, ὅστις ἔρρεεν εἰς εἴκοσι μιλίων ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν. Χωρὶα ἐβλέπομεν πανταχοῦ· τὰ τρόφιμα ἦσαν λίαν εὐφθηνά· γάλα ὑπῆρχεν ἀφθονον καὶ βούτυρος καλός.

Μετὰ μιᾶς ὥρας ὁδοιπορίαν διελθόντες τὸν Ποταμὸν Κανένζην εἰσήλθομεν ἐν τῷ περιφράγματι τοῦ Καχιρίγι, τὸ ὁποῖον κατοικεῖται ὑπὸ Οὐατούτας καὶ Οὐάχχας. Ἐπληροφορήθημεν ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἔμεινεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βασιλέως τῆς Οὐχχας· ἡ ἀγγελία αὕτη οὐδόλως ἤρρεσεν ἡμῖν καὶ ἤρχισα νὰ παρατηρῶ ὅτι πάλιν τὴν ἐπαθα. Μετὰ δύο μόλις ὥρας δύο Οὐαγγουᾶνες εἰσήλθον ἐν τῇ σκηνῇ μου· οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἦσαν δοῦλοι τοῦ Τάνη μπὲν Ἀπτουλλα, τὸν ὁποῖον εἶχον φίλον ἐν Οὐνυανυεμβέ· ἤλθον

ἐκ μέρους τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Βασιλέως τῆς Οὐχχας, ὅπως ζητήσωσι τὰ Χόγγα! Ὁ ἀδελφός τοῦ Βασιλέως ἐζήτει τριάκοντα δότι! ἤτοι ἥμισυ δέμα!

Ἡ ὀργή μου ἦν ἀπερίγραπτος· σκέψεις φοβεραὶ καὶ τρομακτικαὶ ἤρχισαν νὰ καταλαμβάνωσι τὸ πνεῦμά μου· οὐδείς δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν λύπην — τί λέγω; — τὴν μανίαν, ἣτις κατέλαβε τὰς αἰσθήσεις μου· ἐπεθύμουν ν' ἀποθάνω παρὰ νὰ γίνω περίγελως τῶν ἀχρείων τούτων ληστῶν! Ἄν μάλιστα ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος εὕρισκετο εἰς Οὐζιζι εἰς τεσσάρων ἡμερῶν ὀπόστασιν ἀπὸ τοῦ μέρους ἔνθα εὕρισκόμην ἦτο ἄλλος παρὰ ὁ Λιβιγιστῶν — ὦ θεία Πρόνοια! Σὺ, ὁδήγησόν με, τί νὰ πράξω! Θεέ μου! τί νὰ πράξω;

Ὁ Μιόνθου μᾶς εἶχεν εἰπεῖ ὅτι δὲν ἠθέλομεν πληρώσει ἄλλον φόρον εἰς Οὐχχαν — καὶ ἰδοὺ νῦν ὁ ἀδελφός τοῦ Βασιλέως μᾶς ζητεῖ πάλιν νέον φόρον! εἶνε ἡ δευτέρα φορὰ κατὰ τὴν ὁποίαν μᾶς ἠπάτησαν οἱ κακοῦργοι οὗτοι μαῦροι! δὲν θέλομεν ὅμως ἀπατηθῆ καὶ πάλιν! ὄχι! . . . ὄχι! ὄχι! ὄχι!

Οἱ δύο οὗτοι ἄνθρωποι μᾶς ἐπληροφόρησαν ὅτι ὑπῆρχον εἰσέτι πέντε ἀρχηγοὶ διαμένοντες εἰς δύο ὠρῶν ἀπ' ἀλλήλων ὀπόστασιν πρὸς τοὺς ὁποίους ἐμέλλομεν νὰ πληρώσωμεν φόρον· ἐσκέφθην ὅτι αἱ ἀπαιτήσεις τῶν ἀρχηγῶν τούτων ἤθελον βεβαίως καταστρέψει ἡμᾶς! ὁ κίνδυνος εἰς τὸν ὁποῖον εὕρισκόμην ἦν μέγας καὶ φοβερός· τί νὰ πράξω πρὸς ἀποφυγὴν αὐτοῦ; πῶς νὰ φθάσω τὸν Λιβιγιστῶνα;

Ἐπέταξα πρὸς τοὺς δύο ἀνθρώπους νὰ ἐξέλθωσι τῆς σκηνῆς μου· καλέσας δὲ παρ' ἐμοὶ τὸν Βομβάνην εἶπον αὐτῷ νὰ βοηθήσῃ τὸν Ἀσμάνην εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ νέου τούτου φόρου. Μεθ' ὃ ἤναψα τὴν πίπαν μου καὶ ἤρχισα νὰ σκέπτομαι περὶ τοῦ πρακτέου· ἐντὸς ἡμισείας ὥρας ἔκαμα σχέδιον τὸ ὁποῖον ἤρχισα νὰ βάλλω εἰς πράξιν ἀπ' αὐτῆς μάλιστα τῆς νυκτός.

Μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἡδυνήθημεν νὰ ἐλαττώσωμεν τὸν ζητούμενον φόρον κατὰ τέσσαρα δότι πληρώσαντες εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Οὐχχας εἴκοσι ἕξ δότι· μετὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου ἐκάλεσα παρ' ἐμοὶ τοὺς δύο δούλους τοῦ Τάνη μπὶν Ἀπτουλλᾶ καὶ ἤρχισα νὰ ἐρωτῶ αὐτοὺς ἂν δυνάμεθα νὰ διαφύγωμεν τὴν προσοχὴν τῶν πρὸ ἡμῶν εὐ-

ρισκομένων ἀρχηγῶν τῆς Οὐχχας καὶ νὰ μὴ πληρώσωμεν φόρον πρὸς αὐτούς.

Ἡ πρότασις αὕτη κατὰ πρῶτον ἐξέπληξεν αὐτούς· ἀμέσως ἀπεφάνθησαν ὅτι εἶνε ἀδύνατον· ἀφοῦ ὁμως διὰ πολλῶν λόγων ἐβίασα αὐτούς, εἰς τούτων ὑπεσχέθη νὰ ὀδηγήσῃ τὸ κιρθάνιον ἡμῶν περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐντὸς τοῦ παρὰ τὰ ὅρια τῆς Οὐχχας καὶ Οὐβίνζας εὐρισκομένου δάσους. Ἐπληροφορήθημεν ὅτι ὁδεύοντες κατ' εὐθείαν πρὸς δυσμὰς διὰ τοῦ δάσους τούτου μέχρις Οὐκαράγγας ἡδυνάμεθα νὰ διέλθωμεν τὴν Οὐχχαν ἀνευ περαιτέρω ταραχῶν· ἂν ἐπλήρωνον πρὸς τὸν ὀδηγὸν δώδεκα δότι, ἂν ἡδυνάμην πρὸς τούτοις νὰ ἐπιβάλω σιωπὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους μου κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ χωρίου, ἥτις ἔμελλε νὰ γίνη τὴν νύκτα, ἤθελον φθάσει εἰς Οὐζιζι, ὥς μ' ἐπληροφορήσεν ὁ ὀδηγὸς οὗτος, χωρὶς νὰ πληρώσω πλέον οὐδὲ ἓν δότι ὑφάσματος. Δὲν εἶνε ἀνάγκη, νομίζω, νὰ προσθέσω ὅτι ἐδέχθην τὴν συμφωνίαν ταύτην μετὰ χαρᾶς.

Πρὸς τοῦτο ὁμως εἶχομεν ἀνάγκην πολλῶν πραγμάτων. Ἐπρεπε ν' ἀγοράσωμεν τροφὰς διὰ τέσσαρας ἡμέρας, καθότι ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἦγε διὰ δασῶν· ἔπεμψα λοιπὸν ἀνθρώπους μὲ ὑφάσματα ν' ἀγοράσωσι σῖτον εἰς οἵανδήποτε τιμὴν· ἡ τύχη ἐφάνη εὐνοϊκὴ πρὸς ἡμᾶς· καθότι τὴν 8ην Μ. Μ. εἶχομεν τροφὰς δι' ἑξ ἡμέρας.

Νοεμβρίου 7. — Τὴν προτεραίαν νύκτα δὲν ἐκοιμήθην· ἀλλ' ὀλίγον μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἅμα ἡ σελήνη ἤρχισε νὰ φαίνεται, οἱ ἀνθρωποὶ μου ἀνὰ τέσσαρες μετὰ μεγάλης σιωπῆς ἐξήρχοντο τοῦ χωρίου· τὴν δὲ τρίτην μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὅλη ἡ ἐκστρατεία εὐρίσκετο ἐκτὸς τοῦ περιφράγματος, χωρὶς νὰ συμβῇ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ παραμιχρὸς θόρυβος· τὸ κιρθάνιον ἡμῶν ἤρχισε νὰ πορεύηται πρὸς νότον παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ποταμοῦ Κανένζη. Μετὰ μιᾶς ὥρας πορείαν κατὰ τὴν ἄνω διεύθυνσιν ἐτράπημεν πρὸς δυσμὰς καὶ εἰσῆλθομεν εἰς πεδιάδα βρίθουσαν ἀκανθοειδῶν θάμνων, τὴν ὁποίαν διήλθομεν, ἀφοῦ ὑπέστημεν τὰ πάνδεινα· ἡ λαμπρὰ σελήνη ἐφώτιζε τὰ βήματα ἡμῶν· ἐνίοτε ζοφερὰ νέφη ἔρριπτον μακρὰς σκιὰς ἐπὶ τῶν ἐρήμων καὶ μεμονωμένων πεδιάδων, ἐνῶ αἱ ἀκτῖνες τῆς σελήνης ἔχανον τὴν λαμπρότητα αὐτῶν· εἰς μέρη πολλὰ ἡ θέσις ἡμῶν ἐφαίνετο θλιβερά — «μεχρισοῦ ἡ σελήνη

ἐξεληθοῦσα μεγαλοπρεπῶς ὡς βασίλισσα ἀπεκαλύφθη εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ῥίπτουσα τὸν ἀργυροῦν αὐτῆς μανδύαν καὶ παράγουσα λάμψιν ἀπαρομοιάστον».

Οἱ δὲ ἄνθρωποί μου ἄνευ θορύβου, ἄνευ μεμψιμοιριῶν, ἀλλὰ μετὰ γενναιότητος ὑπερέβαινον πάντα τὰ πρὸ αὐτῶν ἐμφανιζόμενα κωλύματα, μολονότι ἐκ τῶν ποδῶν αὐτῶν ἔρρεε τὸ αἶμα ποταμηδόν. Ἐπὶ τέλους ἡ «ῥοδοδάκτυλος ἡῶς» ἐφάνη φωτίζουσα τὸν οὐρανὸν καὶ δίδουσα ἡμῖν χρηστὰς ἐλπίδας. Οἱ ἄνθρωποί μου, μολονότι κουρασμένοι ἀπὸ τὴν ἀσυνήθη διὰ νυκτὸς ὁδοιπορίαν, ἐβάδιζον ταχύτερον, καθόσον τὸ λυκαυγὲς προεχώρει, μεχρισοῦ τὴν 8ην Π. Μ. εἶδομεν τὸν ταχὺν Ποταμὸν Ῥουσούγιον· παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ παρετηρήσαμεν μικρὸν δάσος ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐσταματήσαμεν, ὅπως προγευματίσωμεν καὶ ἀναπαυθῶμεν. Ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ ἔβοσκον βούβαλοι, αἶγες καὶ ἀντιλόπαι· δὲν ἐτολμήσαμεν ὅμως νὰ πυροβολήσωμεν κατ' αὐτῶν, μολονότι λίαν ἐπιθυμοῦμεν νὰ φάγωμεν κρέας· καθότι ὁ κρότος τοῦ πυροβόλου ἤθελεν ἀκουσθῆ εἰς τὰ πέριξ — καὶ τότε; Μεγάλως ἐχαιρόμεν ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ τοῦ σκοποῦ μου· ἔνεκεν τούτου ἀπεφάσισα νὰ μὴ ἀπωλέσω τὴν χαρὰν αὐτὴν, ἀλλὰ νὰ πῶ τὸν καφφέ μου ἄνευ θορύβου ἢ παραχῆς.

Μετὰ μίαν ὥραν παρετηρήσαμεν ἐγγχωρίους τινὰς κομίζοντας ἄλλας ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Μαλαγαράζη καὶ ἐρχομένους κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ· οἱ ἐγγχώριοι οὗτοι ἰδόντες ἡμᾶς ἔρριψαν κατὰ γῆς τὰ φορτία των καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσι δρομαῖοι μετὰ φωνῶν καὶ ἀλαλαγμῶν, ὅπως προειδοποιήσωσι χωρία τινὰ τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο εἰς τεσσάρων περίπου μιλίων πρὸς βορρᾶν ἡμῶν ἀπόστασιν· ἀμέσως ἐπέταξα τοῖς ἀνθρώποις μου ν' ἀναλάβωσι τὰ φορτία αὐτῶν καὶ ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν, διαβάντες τὸν Ποταμὸν Ῥουσούγιον, ἐπορευόμεθα κατ' εὐθείαν εἰς δάσος τι ἰνδοκαλάμων, τὸ ὁποῖον παρετηρήσαμεν πρὸ ἡμῶν. Καθ' ἣν στιγμὴν εἰσῆλθομεν ἐν αὐτῷ, γυνή τις παράφρων, ὡς φαίνεται, ἤρχισε νὰ κραυγάζῃ γοερῶς. Οἱ ἄνθρωποί μου ἀκούσαντες τὰς ὀξείας κραυγὰς τῆς γυναικὸς ἐφοβήθησαν σφόδρα· καθότι ἂν οἱ Οὐάχχας ἐμάνθανον ὅτι ἐβαίνομεν διὰ τῆς χώρας αὐτῶν λάθρα, χωρὶς νὰ πληρώνωμεν φόρους, ἤθελον βεβαίως ἐπιτεθῆ καθ' ἡμῶν καὶ μᾶς καταστρέ-

ψει ὀλοσχερῶς· ἐντὸς ἡμισείας ὥρας ἠθέλομεν περικυ-
κλωθῇ ὑπὸ ἑκατοντάδων ἀγρίων Οὐάχχας, οἵτινες ἠθελον
κατασφάξει ἡμᾶς· ἡ γυνὴ ἐξηκολούθει νὰ κραυγάζῃ γοε-
ρῶς καὶ ἐπανειλημμένως, ἐνῶ οὐδεμίαν πρὸς τοῦτο εἶχεν
αἰτίαν· τινὲς τῶν ἀνθρώπων μου φοβηθέντες ἔρριψαν κατὰ
γῆς τὰ φορτία των καὶ ἐξηφανίσθησαν ἐντὸς τοῦ δάσους· ὁ
ὁδηγὸς ἔδραμε πρὸς με λέγων μοι νὰ προσπαθῇσω ὅσον
τὸ δυνατόν νὰ καταπνίξω τὰς κραυγὰς τῆς γυναικός· ὁ δὲ
σύζυγος αὐτῆς μὲ παρεκάλει νὰ δώσω τὴν ἄδειαν ν' ἀπο-
κόψῃ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἀμέσως καὶ σύρας τὴν μάχαιραν
αὐτοῦ ἦτο ἕτοιμος νὰ πράξῃ τὸν φόνον, ἂν ἔδιδον τὸ παρα-
μικρὸν σημεῖον· ἡ δὲ γυνὴ ἠθελε πληρώσει διὰ τῆς ζωῆς
τὴν μανίαν αὐτῆς· ἐδοκίμασα νὰ καταπνίξω τὰς κραυγὰς
τῆς θέσας τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τοῦ στόματος αὐτῆς· ἀλλ' ἡ
κακότροπος γυνὴ ἤρχισε νὰ παλαίῃ μετ' ἐμοῦ καὶ νὰ κραυ-
γάζῃ περισσότερο· οὐδὲν λοιπὸν μοὶ ἔμεινε νὰ πράξω ἢ
νὰ δοκιμάσω τὴν μάστιγα, ὅπως παρατηρήσω τὸ ἀποτέ-
λεσμα αὐτῆς· πρὶν ἢ ἐγείρω τὴν μάστιγα, ἐπέταξα πρῶ-
τον αὐτῇ νὰ παύσῃ. «Ὁχι» καὶ ἐξακολούθει κραυγάζουσα·
ἐκ δευτέρου κατῆλθεν ἡ μάστιξ ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς·
«Ὁχι! ὄχι! ὄχι!» καὶ πάλιν τὸ αὐτό: «Θὰ σιωπήσῃς;»
— «Ὁχι! ὄχι! ὄχι!» ἐξακολούθει δὲ τὰς κραυγὰς, αἵ-
τινες ἀντὶ νὰ ἐλαττοῦνται τούναντίον ἠῦξανον· ἀλλὰ καὶ
αἱ μαστιγώσεις ἐγένοντο σφοδρότεραι καὶ ταχύτερον κατέ-
πιπτεν ἡ μάστιξ ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς· τοῦτο δὲ ὅπως κα-
ταπνίξω τὰς κραυγὰς τῆς ἀνοήτου μαινάδος. Ἐπὶ τέλους
ὁμως ἰδοῦσα ὅτι εἰς ἐκάστην αὐτῆς κραυγὴν ἐπιπτεν ἡ
μάστιξ ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς, ἔπαυσε πρὸ τοῦ δεκάτου ραπί-
σματος· ἐδέσαμεν τὸ στόμα αὐτῆς μὲ ἓν τεμάχιον ὑφά-
σφατος ὡς καὶ τὰς χεῖρας ὀπισθεν τοῦ σώματος αὐτῆς·
μετὰ τινὰς δὲ στιγμὰς, ἐλθόντων τῶν φυγάδων, τὸ κινδύ-
νιον ἤρχισε νὰ ὀδεύῃ μὲ βῆμα ταχύ· τέλος τὴν 1ην Μ. Μ.
παρετηρήσαμεν τὴν Λίμνην Μουσούνυαν πρὸς τὴν ὁποίαν
ἐφθάσαμεν μετὰ ἐννέα ὥρων πορείαν, ἥτις πολὺ μᾶς εἶχεν
ἐξασθενήσει.

Ἡ Λίμνη Μουσούνυα εἶνε μία τῶν πολλῶν σφαιρικῶν
λεκανῶν τὰς ὁποίας ἀπαντᾷ τις εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς
Οὐχχας καὶ τὰς ὁποίας δύναται τις ὀρθότερον νὰ ὀνομάσῃ
μικρὰ λιμνάρια· κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Μασίχας ἡ Λίμνη

Μουσούνυα ἔχει μῆκος τριῶν ἢ τεσσάρων καὶ πλάτος δύο περίπου μιλίων· εἶνε πλήρης ἵπποποτάμων· αἱ δὲ ὄχθαι αὐτῆς βρίθουσι κυνηγίου.

Σταματήσαντες παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης ταύτης οὐδὲ σκηναὺς ἐστήσαμεν, οὐδὲ πῦρ ἠνάψαμεν· τοῦτο δὲ ὅπως ἀναχωρήσωμεν ἀμέσως, ἂν μᾶς ἀνακαλύψωσιν· ἡ θέσις ἡμῶν ἦτο ὅσον δύναται τις νὰ φαντασθῇ εὐχάριστος· τὸ πυροβόλον μου Winchester ἔκειτο παρ' ἐμοὶ πλήρες· ἐπὶ τῶν ὤμων μου δὲ ἔφερον σάκκον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον ὑπὲρ τὰ διακόσια φουσέκια· τὸ πυροβόλον τοῦτο μοὶ εἶχε δωρήσει ὁ φίλος μου Κος Morris· ἡ δὲ θέσις, εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκόμεθα, καθίστα τοῦτο σπάνιον καὶ λαμπρὸν δῶρον. Πρὸς τούτοις πάντες οἱ ἄνθρωποί μου εἶχον τὰ πυροβόλα των πλήρη καὶ ἦσαν ἔτοιμοι· ἰδόντες ὅτι ἤμεθα ἀσφαλεῖς ἐπέσαμεν εἰς ὕπνον, ὅπως ἀναπαυθῶμεν ὀλίγον.

Ν ο ε μ β ρ ί ο υ 8. — Πολὺ πρὶν ἢ ἐξημερώσῃ, εὕρισκόμεθα καθ' ὁδόν· καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, ἐξελλόντες τοῦ δάσους τῶν ἰνδοκαλάμων εἰσῆλθομεν ἐν τῇ ἐρήμῳ πεδιάδι τῆς Οὐχχας, τὴν ὁποίαν πολλαὶ λίμναι κοσμοῦσιν· ἡ πεδιάς αὕτη ἐκτείνεται κατὰ ἐπιμήκεις κυματισμούς· κοσμεῖται δὲ εἰς μέρη τινὰ καὶ ὑπὸ ὀλίγων δένδρων· ὁ ἥλιος ἔκαιε σφοδρῶς· ἀλλ' ἡ θερμότης αὐτοῦ ἐμετριάζετο ὑπὸ τῶν ζεφύρων, οἵτινες ἤρχοντο πεφορτωμένοι ὑπὸ ὀσμῶν παντοειδῶν χόρτων καὶ παραδόξων ἀνθέων, τὰ ὁποῖα ἐκόσμου τὴν πρὸ ἡμῶν ἑκτασιν.

Ἀφίχθημεν παρὰ τὸν Ποταμὸν Ῥουγούφου· ὁ ποταμὸς οὗτος δὲν εἶνε ὁ Ῥουγούφου τῆς Οὐκαουένδης ἀλλὰ βραχίων τις τοῦ Μαλαγαράζη· τὸ ρεῦμα αὐτοῦ εἶνε εὐρὺ καὶ ἥσυχον· ἔχει δὲ διεύθυνσιν νοτιοδυτικὴν· παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ὑπῆρχε μικρὸν τι δάσος ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ ὁποίου ἐστρατοπεδεύσαμεν, ὅπως ἀναπαυθῶμεν ὀλίγον καὶ ἀναλάβωμεν τὴν ὁδοιπορίαν ἡμῶν· μόλις ὅμως εἶχομεν καθήσει, ἤκουσα κρότον ὁμοιάζοντα βροντῇ καὶ ἐρχόμενον ἐκ δυσμῶν· ἠρώτησα ἂν ὁ κρότος οὗτος ἦνε πράγματι βροντὴ μ' ἐπληροφόρησαν ὅτι βροντᾷ ὁ Καβόγος.

— Ὁ Καβόγος ; καὶ ποῖος εἶναι αὐτός ;

— Ὁ Καβόγος εἶνε μέγα ὄρος κείμενον παρὰ τὴν ἐτέραν πλευρὰν τῆς Λίμνης Ταγκανύϊκας, πλήρες βαθειῶν ὀπῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ῥέει τὸ ὕδωρ· ὅταν δὲ πνέῃ ἄνεμος

εἰς Ταγχανούϊκαν, ἀκούεται ὁ κρότος οὗτος, ὅστις ὁμοιάζει μβούχαν (βροντήν). Πολλοὶ λέμβοι ἀπωλέσθησαν ἐν τῇ Λίμνῃ Ταγχανούϊκα· ὑπάρχει συνήθεια εἰς τοὺς Ἀραβας καὶ ἐγγχωρίους νὰ ρίπτωσιν ἐντὸς αὐτῆς ὑφάσματα — Μερικάνι καὶ Κανίχι — καὶ ὑαλίνους κόκκους λευκοὺς, ὅπως καταπραύνωσι τὸν Μουλούγγου (θεόν) τῆς Λίμνης. Ὅσοι ρίπτουσι κόκκους ἐντὸς αὐτῆς, διέρχονται ἄνευ παραχῶν καὶ συμβάντων· ὅσοι ὁμως δὲν πράττουσι τοῦτο, πνίγονται ἐντὸς τῆς Λίμνης· ὦ ! ἡ λίμνη αὕτη εἶνε λίαν τρομακτική! Τὸν μῦθον τοῦτον μοὶ εἶπεν ὁ ὁδηγὸς Ἀσμάνης· ἐπεβεβαίωσαν δὲ αὐτὸν οἱ ναῦται τῆς λίμνης τοὺς ὁποίους εἶχον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου, οἵτινες εἶχον περιέλθει τὴν λίμνην ταύτην.

Τὸ μέρος τοῦτο ἐνθα ἐσταματήσαμεν ὅπως γευματίσωμεν ἀπέχει τοῦ Οὐζιζι κατὰ δέκα ὀκτὼ ὥρας καὶ ἡμίσειαν ἢ τεσσαράκοντα ἐξ μίλια· ἡμεῖς εὕρισκόμεθα ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ποταμοῦ Ῥουγούφου· ὁ Καβόγος κεῖται πλησίον τῆς Οὐγούχχας ἥτοι εἰς ἀπόστασιν ἐξήκοντα μιλίων ἀπὸ τοῦ Οὐζιζι· τοῦτέστιν ὁ κρότος τοῦ ὕδατος τοῦ ρέοντος ἐντὸς τῶν κοιλοτήτων τοῦ ὄρου Καβόγου ἔφθανε μέχρις ἡμῶν ἐξ ἀποστάσεως ἑκατὸν καὶ ἐπέκεινα μιλίων κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν ἐγγχωρίων.

Μετ' ὀλίγον ἀνελάβομεν τὴν πορείαν ἡμῶν· ἡ ὁδὸς ἤγε διὰ πυκνῶν δασῶν, ἐκτεταμένων στρωμάτων ἀρχηγόνων βράχων, ἀγρῶν κεκοσμημένων ὑπὸ μικρῶν κώνων, καὶ διὰ βορβόρου τινὸς βρίθοντος σεσηπιῶν ὕλῶν· ἀναρρίθμητοι ἀγέλαι βουβάλων, καμηλοπαρδάλεων καὶ ὀνάγρων διήρχοντο πλησίον ἡμῶν· τέλος μετὰ τριῶν ὥρῶν ὁδοιπορίαν διαβάντες τὸ βορβορῶδες ἔλος ἀφίχθημεν παρὰ τὸ μικρὸν ρεῦμα τοῦ Σουννοῦζι εἰς σκήνωμά τι κείμενον εἰς ἐνὸς μόνον μιλίου ἀπόστασιν ἀπὸ μεγάλου τινὸς χωρίου τῆς Οὐχχας· ἡμεθα ὅμως τεθαμμένοι εἰς τὰ βάθη μεγάλου δάσους· οὐδεμία ὁδὸς ὑπῆρχεν ἐγγὺς ἡμῶν· οὐδεὶς θόρυβος ἤκούετο· μεγάλη σιγὴ ἐπεκράτει πανταχοῦ· ἠνάψαμεν λοιπὸν τὰς πυράς ἡμῶν· ἡμεθα λίαν ἀσφαλεῖς καὶ ἡδυνάμεθα ν' ἀναπαυθῶμεν ἡσυχοὶ καὶ βέβαιοι ὅτι οὐδεὶς ἤθελε διαταράξει τὴν ἡσυχίαν ἡμῶν. Ὁ κιραγγόζης μᾶς ὑπεσχέθη ὅτι τὴν πρωίαν τῆς αὔριον θέλομεν εἶσθαι ἐκτὸς τῆς Οὐχχας καὶ ὅτι, ἂν ἀπεφασίζαμεν νὰ προχωρήσωμεν εἰς Νιαμτάγαν

τῆς Οὐκαράγγας τὴν αὐτὴν ἡμέραν, τὴν ἀκόλουθον ἠθέ-
λομεν φθάσει ἀφεύκτως εἰς Οὐζιζί ! Λάβε ὑπομονὴν, ψυχὴ
μου ! Μετ' ὀλίγας ὥρας θέλεις φθάσει εἰς τὸ τέρμα τῶν
δεινῶν σου· θέλεις γνωρίσει ἂν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, περὶ
τοῦ ὁποίου σ' ἐπληροφόρησαν, ἦνε πράγματι ὁ Λιθιγκστὼν
ἡ ὄχι ! Ἄχ ! ὁποία χαρά ! Θέλω ἰδεῖ τέλος τὸν ἄνθρωπον
αὐτόν ! Θέλω παρατηρήσει τὸ λευκὸν αὐτοῦ πρόσωπον !
τὰς λευκὰς τρίχας τὰς ὁποίας ἔχει εἰς τὸ πρόσωπον αὐ-
τοῦ ! . . . ὁποία χαρά ! ὁποία ἀγαλλίασις ! . . .

Ν ο ε μ β ρ ί ο υ 9. — Δύω ὥρας πρὸ τῆς αὐγῆς ἀνεχω-
ρήσαμεν ἐκ τοῦ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ποταμοῦ Σουννϋζι σκη-
νώματος· τραπέντες βορειοδυτικῶς εἰσῆλθομεν ἐντὸς τοῦ
δάσους, φιμώσαντες τὰ στόματα τῶν αἰγῶν, ἵνα μὴ προδο-
θῶμεν ὑπ' αὐτῶν. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐξηρχόμεθα τοῦ δάσους,
σφάλμα τι συνέβη, τὸ ὁποῖον παρ' ὀλίγον νὰ λάβῃ πέρας
τραγικόν· ὁ οὐρανὸς πρὸς ἀνατολὰς προσελάμβανε χρῶμα
φαιὸν ἀλλ' ὠχρόν· ὁ ὁδηγὸς ἐνόμισεν ὅτι διέβημεν ὅλο-
σχερῶς τὴν Οὐχχαν· ἔβαλε δὲ κραυγὴν, τὴν ὁποίαν ἐπα-
νέλαβον πάντες οἱ ἄνθρωποί μου· μετ' ὀλίγον ὁμοῦς ἀφί-
χθημεν πρὸ τοῦ περιφράγματος χωρίου τινὸς τοῦ ὁποίου
οἱ κάτοικοι ἀκούσαντες τὰς κραυγὰς ἡμῶν ἤρχισαν νὰ τρέ-
χωσι τῇδε κάκεισε· ἀμέσως ἐπέταξα σιγὴν καὶ τὸ κιρβάνιον
ἐσταμάτησεν· ἐγὼ δὲ προχωρήσας ἐπορεύθην πρὸς τὸν ὁ-
δηγόν, ὅπως συμβουλευθῶ αὐτόν· δὲν ἐγνώριζε τί νὰ πρά-
ξῃ· δὲν εἶχομεν καιρὸν νὰ σκεφθῶμεν· ἐπέταξα λοιπὸν ἀ-
μέσως νὰ σφάξωσι τὰς αἶγας καὶ ν' ἀφήσωσιν αὐτὰς εἰς
τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ· εἶπον δὲ πρὸς τὸν ὁδηγόν νὰ μᾶς ὁδη-
γήσῃ ἐσπευσμένως διὰ τοῦ χωρίου· ἐσφάξαμεν πρὸς τού-
τοις καὶ τὰς ὄρνιθας· μεθ' ὃ τὸ κιρβάνιον ἀνέλαβε τὴν πο-
ρείαν αὐτοῦ μετὰ μεγάλης ἡσυχίας, ὁδηγούμενον ὑπὸ τοῦ
κιραγγόζη, ὅστις εἶχε λάβει παρ' ἐμοῦ διαταγὴν νὰ εἰσέλ-
θῃ εἰς τὸ πρὸς νότον τῆς ὁδοῦ κείμενον δάσος. Ἰστάμην
ὀπίσω μεχριστοῦ πάντες οἱ ἄνθρωποί μου ἐπέρασαν· μεθ' ὃ
πληρώσας τὸ πυροβόλον μου Winchester παρηκολούθουν
ὀπισθεν ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν ἀκολουθῶν μου, οἵτινες
ἔφερον τὰ ἀναγκαῖα πολεμεφόδια· ἐνῶ ἡτοιμαζόμεθα νὰ
διέλθωμεν ἔμπροσθεν τῆς τελευταίας καλύβης τοῦ χωρίου,
ἄνθρωπός τις ἐξελθὼν αὐτῆς ἤρχισε νὰ κραυγάζῃ μεγα-
λοφώνως· ἡμεῖς ὁμοῦς μετ' ὀλίγον εὕρισκόμεθα ἐντὸς τοῦ

δάσους, τὸ ὁποῖον ἔκειτο πλησίον τοῦ χωρίου, βαδίζοντες πρὸς νότον καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐκτρεπόμενοι πρὸς δυσμάς· ἤκούομεν δὲ ὀπισθεν ἡμῶν τὰς κραυγὰς τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου, οἵτινες ἤριζον πρὸς ἀλλήλους· νομίσας ὅτι μᾶς κατεδίωκον ἐκρύβην ὀπισθεν δένδρου τινός, ὅπως φονεύσω τοὺς διώκοντας ἡμᾶς ἐχθρούς· ἀλλὰ μετὰ τινὰς στιγμὰς ἐνόησα καλῶς ὅτι δὲν κατεδιωχόμεθα· μετὰ ἡμισείας ὥρας πορείαν ἐτράπημεν πάλιν πρὸς δυσμάς· τὴν ὥραν ταύτην ἀνέτελλεν ὁ ἥλιος, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν ηὐχαριστοῦντο βλέποντες τὰς γραφικωτάτας καὶ ὠραίας μικρὰς κοιλάδας, ἔνθα ὑψοῦντο ἄγρια καρποφόρα δένδρα καὶ ἄνθη σπάνια· μικρὰ ῥυάκια ἐκόσμουσαν τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῶν· τὰ πάντα ἦσαν λαμπρὰ καὶ ὠραῖα, μεχριστοῦ τέλος διαβάντες ὠραῖον διαυγὲς ῥυάκιον, τοῦ ὁποίου ὁ γλυκὺς φλοῖσθος παρῆχεν ἡμῖν χρηστὰς ἐλπίδας, ἀφήσαμεν τὴν Οὐχχαν καὶ εἰσῆλθομεν εἰς Οὐκαράγγαν! πάντες μαθόντες τοῦτο ἐχάρησαν ὑπερμέτρως· διὰ μεγάλης δὲ κραυγῆς ἔδειξαν τὴν ἀγαλλίασιν αὐτῶν!

Νῦν ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἦτο ὁμαλὴ· ὠδεύομεν δ' ἐπ' αὐτῆς διὰ βημάτων ἐλαστικῶν καὶ ταχέων· καθότι ἐγνωρίζομεν ὅτι ἡ πορεία ἡμῶν ἔμελλε νὰ τελειώσῃ. Ἐλησμονήθησαν αἱ δυσχέρειαι τὰς ὁποίας ἀπηντήσαμεν ἐντὸς τῶν ἀδιαβάτων ἐκείνων δασῶν! ἐλησμονήθησαν τὰ δεινὰ, οἱ κίνδυνοι τοὺς ὁποίους διετρέξαμεν· καθότι αὔριον ἔμελλον νὰ πραγματοποιηθῶσιν αἱ ἐλπίδες ἡμῶν! Αὔριον! ὦ ναί, αὔριον! Ναί, ἡ μεγάλη αὕτη ἡμέρα προσεγγίζει! νῦν δυνάμεθα καὶ ἔχομεν καιρὸν νὰ ψάλλωμεν ὅσον θέλομεν, νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεόν, ὅτι Οὗτος ἀνταμείβων ἡμᾶς διὰ τὰ δεινὰ καὶ τὰς στερήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὑπεβλήθημεν, παρέχει ἡμῖν τὴν ἀπερίγραπτον ταύτην χαρὰν, δι' ἧς λησμονῶνται οἱ κόποι καὶ τὰ βάσανα! Ἡμέρα χαρᾶς, ἡμέρα εὐθυμίας, ἡμέρα ἀγαλλιάσεως, τάχυνον τὴν ἐμφάνισίν σου! μὴ διαψεύσης, μὴ, δι' ὄνομα Θεοῦ, ματαιώσης τὰς ἐλπίδας ἡμῶν!

Τὴν μεσημβρίαν ἐσταματήσαμεν ὀλίγον, ὅπως λάβωμεν ἀναψυχὴν τινά. Εἶδον τοὺς λόφους ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῶν ὁποίων ἐφαίνετο ἡ Λίμνη Ταγκανύικα· ἡ σειρὰ αὕτη τῶν λόφων ὥριζε πρὸς ἀνατολὰς τὴν κοιλάδα τῆς Λιούχης· ἐπὶ τῇ θεᾷ τῶν λόφων τούτων δὲν ἠδυνάμην νὰ συγκρατήσω ἑμαυτόν· ἀνελάβομεν τὴν πορείαν ἡμῶν, ἀφοῦ ἀνεπαύθημεν

ἐπ' ὀλίγην ὥραν· ἐνεθάρρυνον πρὸς τὴν πορείαν τοὺς ἀνθρώπους μου ὑποσχόμενος ὅτι τὴν ἐπαύριον θέλω ἀνταμείψει αὐτοὺς μεγάλως· εἶπον αὐτοῖς ὅτι θὰ τοῖς δώσω ἰχθεῖς καὶ ζύθον, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ δύνανται νὰ φάγωσι καὶ νὰ πῶσιν ὅσον θέλουσιν.

Μακρὰν ἡμῶν ἐφαίνοντο τὰ χωρία τῶν Οὐακαράγγας· οἱ κάτοικοι ἤρχισαν νὰ ἐκπλήττωνται ἐπὶ τῇ θεᾷ ἡμῶν· ἀμέσως ἐγὼ ἔπεμψα πρὸς αὐτοὺς ἀνθρώπους, ὅπως εἶπω αὐτοῖς ὅτι οἱ σκοποὶ ἡμῶν εἶνε φιλικοί· ἀκούσαντες τοῦτο ἤλθον νὰ μᾶς εὐπροδεχθῶσιν· τὸν τρόπον τῶν ἐγχωρίων αὐτῶν ἐθεωρήσαμεν λίαν εὐγενῆ μετὰ τὰς ὕβρεις καὶ προσβολὰς τὰς ὁποίας ὑπέστημεν εἰς τὰς χώρας τῶν Οὐαβίνζας καὶ τῶν σκληρῶν Οὐάχχας· ὁ τρόπος αὐτῶν ἐδείκνυε φιλίαν καὶ εἰρήνην, ὅπερ μεγάλως ηὐχαρίστησεν ἡμᾶς· δὲν ἔλειψα λοιπὸν τοῦ νὰ εὐχαριστήσω αὐτοὺς ἀμέσως· ἡ χαρά μου ἦν ἀπερίγραφτος ! ἐπίσης καὶ ἡ περιέργειά μου ὑπερέβαινε πᾶν ὄριον· ἀμφιβολίαι καὶ φόβοι περιέπταντο πρὸ τῆς φαντασίας μου. Ἐμενεν ἄρά γε εἰσέτι εἰς τὸ μέρος τοῦτο ; ἤκουσε τὴν ἔλευσίν μου ; ἀνεχώρησεν ;

Πόσον ὠραία φαίνεται ἡ Οὐκαράγγα ! οἱ πράσινοι λόφοι θέλγουσι τὸν παρατηρητὴν· κανονικοὶ κῶνοι ὡς στέμμα κοσμοῦσι τὰς κορυφὰς αὐτῶν· ποῦ μὲν γυμνοὶ ποῦ δὲ κατὰφυτοι ὑψοῦνται μετὰ μεγαλοπρεπείας· τινὲς αὐτῶν εἰσὶ καταπράσινοι ὑπὸ τῶν βοσκῶν καὶ νομῶν, ἄλλοι κεκοσμημένοι δι' ἀπείρων καλυβῶν ! Ἐν βραχεὶ ἡ χώρα αὕτη ὁμοιάζει πολὺ κατὰ τὴν θεάν μὲ τὴν Μαρυλάνδην.

Διαβαίνομεν τὸν μικρὸν ποταμὸν Μκούτην· φθάνομεν εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην καὶ ἐκεῖθεν προχωροῦμεν διὰ τοῦ δάσους ὡς ἄνδρες μεγαλαυχοῦντες διὰ τὴν μεγάλην ταύτην πρᾶξιν· ἡ πορεία ἡμῶν διήρκεσεν ἐννέα ὅλας ὥρας· ὁ ἥλιος βυθίζεται πρὸς δυσμὰς· ἐντούτοις βλέπων τις ἡμᾶς οὐδὲν σημεῖον καμάτου παρατηρεῖ.

Φθάνομεν εἰς τὰ πέριξ τῆς Νιαμτάγας καὶ ἀκούομεν κρότον τυμπάνων· οἱ κάτοικοι φεύγουσιν εἰς τὰ δάση, ἐγκαταλείπουσι τὰ χωρία αὐτῶν, νομίζουσιν ὅτι εἴμεθα Ῥοῦγα-Ῥοῦγα — λησταὶ τοῦ Μιράμβου· νομίζουσιν ὅτι νικήσαντες τοὺς Ἀραβας τῆς Οὐνυαννεμβέ ἐρχόμεθα νὰ πολεμήσωμεν κατὰ τῶν Ἀράβων τοῦ Οὐζιζί. Καὶ αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς φεύγει ἀπὸ τὸ χωρίον του· αἱ γυναῖκες, τὰ παιδιά,

οἱ ἄνδρες ἐντρομοὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτόν. Εἰσερχόμεθα ἐν τῷ χωρίῳ καὶ λαμβάνομεν κατοχὴν αὐτοῦ· ἡ σκηνὴ μου στήνεται εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ. Τέλος, διαδίδεται φήμη ὅτι εἰμεθα Οὐαγγουᾶνες καὶ ὅτι ἐρχόμεθα ἐξ Οὐνυανυεμβέ.

— Ἀπέθανε λοιπὸν ὁ Μιράμβος ; ἠρώτησαν.

— Ὅχι.

— Πῶς λοιπὸν ἤλθατε εἰς Οὐκαράγγαν ;

— Διὰ Οὐκονόγγου, Οὐκαουένδης καὶ Οὕχχας.

— Ω-χι-λέ ! Καὶ ἤρχισαν νὰ γελῶσιν ἀπὸ καρδίας διὰ τὸν τρόπον, ὅστις εἶχε καταλάβει αὐτοὺς, καὶ νὰ ζητῶσι συγχώρησιν· μεθ' ὃ μὲ συνιστῶσι πρὸς τὸν Βασιλέα, ὅστις μοὶ λέγει ὅτι ἐπορεύθη εἰς τὰ δάση, ὅπως προσβάλλῃ ἡμᾶς κατόπιν μετὰ περισσοτέρων δυνάμεων· ἐβεβαίου δὲ ἡμᾶς ὅτι ἤθελε μᾶς φονεύσει πάντας ἂν ἡμεθα Ῥοῦγα-Ῥοῦγα. Μετὰ ταῦτα ὅμως ἐμάθομεν ὅτι ὁ δυστυχὴς Βασιλεὺς εἶχε καταληφθῇ ὑπὸ τρόμου μεγάλου καὶ ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐτόλμα νὰ ἐπιστρέψῃ ἂν ἡμεθα Ῥοῦγα-Ῥοῦγα. Δὲν ἠθέλησα νὰ φιλονεικῶ μετὰ τοῦ δειλοῦ τούτου Βασιλέως διὰ τὸν λόγον τὸν ὁποῖον εἶχεν εἰπεῖ, ἀλλὰ λαβὼν τοῦτον τῆς χειρὸς εἶπον ὅτι λίαν εὐχαριστοῦμαι βλέπων αὐτόν. Ὁ Βασιλεὺς συμμεριζόμενος τὴν χαρὰν ἡμῶν πράττει τὸ αὐτὸ· προσφέρει ἡμῖν ὡς δῶρον τρία παχύτατα ἄρνια, ἀγγεῖα πλήρη ζύθου, ἄλευρον καὶ μέλι· ἐγὼ δὲ δίδω πρὸς αὐτόν δύο ἐκ τῶν καλλιτέρων καὶ πολυτελεστέρων ὑφασμάτων τὰ ὅποια εἶχον· ἡ ἀνταλλαγὴ αὕτη τῶν δώρων ἐπεσφράγισε τὴν μετὰξὺ ἡμῶν φιλικὴν συνθήκην.

Ἐνῷ γράφω τὰ συμβάντα τῆς ἡμέρας ἐν τῷ ἡμερολογίῳ μου, ὁ Σελὴμ κατὰ διαταγὴν μου ἐκβάλλει τοῦ κιβωτίου τὴν νέαν φλανέλλαν μου, ἀλείφει μὲ ἔλαιον τὰ ὑποδήματά μου, λευκαίνει τὸν πῖλόν μου καὶ θέτει γύροθεν αὐτοῦ λευκὸν καὶ νέον πανίον· εἶχον δὲ διατάξει αὐτόν νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ἄνω, ὅπως αὔριον παρρησιασθῶ μεθ' ὅσης τὸ δυνατόν ἐπισημότητος ἐνώπιον τοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν Ἀράβων τοῦ Οὐζιζί· καθότι τὰ ἐνδύματα τὰ ὅποια ἔφερον εἶχον κατασχισθῇ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀκανθωδῶν δασῶν. Εἶνε νύξ· αὔριον θέλουσι πραγματοποιηθῇ αἱ ἐλπίδες ἡμῶν.

Ν ο ε μ β ρ ί ο υ 10 Π α ρ α σ κ ε υ ή. — Ἡ ἡμέρα αὕτη εἶνε ἡ διακοσιοστὴ τριακοστὴ ἑκτὴ ἀπὸ Βαγαμούου καὶ ἡ πεντηκοστὴ πρώτη ἀπὸ Οὐνυανυεμβέ. Διεύθυνσις τῆς πρὸς

Οὐζιζι ὁδοῦ νοτιοδυτική· χρόνος δαπανηθεὶς κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν, ἐξ ὧραι.

Πρώτα δόξης, πρώτα εὐτυχίας, ἤλθες τέλος πάντων ! . . . Ὁ ἄηρ εἶνε ὁροσερὸς καὶ ψυχρὸς· ὁ οὐρανὸς μειδιᾷ χαριέντως ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς· τὰ βαθέα δάση εἰσὶν ἐστεμμένα ὑπὸ πρασίνων καὶ πυκνῶν φυλλωμάτων· τὸ ὕδωρ τοῦ Μκούτη, ῥέον χαριέντως ὑπὸ τὴν ὠραίαν σκιὰν τῶν ἐπὶ τῶν ὄχθων αὐτοῦ εὐρισκομένων δένδρων, ἐμβάλλει εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν.

Πάντες ἦσαν εὐθυμοὶ καὶ φαιδροί· ἐπὶ τοῦ προσώπου ἐκάστου ἐζωγραφίζετο ἡ χαρὰ καὶ εὐτυχία· ἐνόμιζέ τις ὅτι ἦτο ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἐπεβιβάσθημεν εἰς τὰς λέμβους ἐν Ζαγγιβάρῃ· ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἐφαίνετο ἡμῖν λίαν μεμακρυσμένη· ἐνόμιζον ὅτι παρῆλθον ἔκτοτε πολλοὶ αἰῶνες· τοσαῦτα δεινὰ εἴχομεν ὑποστῆ.

— Ἐμπρός !

— Ἄη Οὐαλλάχ, ἄη Οὐαλλάχ ! βάνα ὑάγγο ! ἀνέκραξαν πάντες οἱ ἀνδρεῖοί μου. Ἐρχίσασμεν τὴν ὁδοιπορίαν με ἀπόφασιν νὰ φθάσωμεν μετὰ τινὰ λεπτὰ εἰς Οὐζιζι· ἀνερχόμεθα λόφον κεκοσμημένον ὑπὸ ἰνδοκαλάμων, κατερχόμεθα ἐντὸς φάραγγος διὰ τῆς ὁποίας ῥέει ὀρμητικὸς τις χείμαρρος· ἀνερχόμεθα ἕτερον μικρὸν λόφον· μεθ' ὃ ἐσπευσμένως διερχόμεθα μικρὸν στενὸν μονοπάτιον ἄγον διὰ μέσου μακρᾶς σειρᾶς ὀρέων.

Μετὰ δύο ὥρας μοὶ γνωστοποιοῦσι νὰ ἐτοιμασθῶ νὰ ἶδω τὴν Λίμνην Ταγκανύικαν· ὁ κιραγγόζης μὲ βεβαιῶ ὅτι ἀπὸ τῆς κορυφῆς κρημνώδους ὁρους δύναμαι νὰ παρατηρήσω τὰ ὕδατα αὐτῆς· ἐπὶ τῇ ἀκοῇ τούτου νέα αἰσθήματα καταλαμβάνουσι τὴν καρδίαν μου. Ἀρχίζω νὰ αἰσθάνωμαι ὅτι πρέπει νὰ δείξω τὴν χαρὰν μου διὰ κραυγῶν· πρέπει ὅμως νὰ λάβω ὀλίγην ὑπομονήν, νὰ ἶδω πρῶτον τὴν Λίμνην ! Ἐμπρός ! Ἀνερχόμεθα τὸν λόφον πνευστιῶντες· ἡ μεγαλοπρεπὴς σκηνὴ ἀρχίζει ν' ἀναφαίνηται· φθάνομεν τέλος ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ! Ἄχ ! εἰσέτι τὰ ὕδατα τῆς Λίμνης δὲν φαίνονται ! Ἐμπρός ! προχωροῦμεν ὀλίγον ! ἄχ ! πρὸ ἡμῶν φαίνεται ἀργυρὰ λάμψις ! Μόλις δύναμαι νὰ διακρίνω αὐτὴν διὰ τῶν δένδρων καὶ — ἰδοὺ αὐτὴ τέλος πάντων ! ἀληθῶς αὐτὴ — Η ΛΙΜΝΗ ΤΑΓΚΑΝΥΪΚΑ ! πέραν ἡμῶν ὑφθούνηται τὰ κυανᾶ καὶ μελανὰ ὄρη τῆς Οὐγόμας καὶ Οὐ-

καράμβας· μεγάλη ἐπιμήκης ἑκτασις χρώματος λαμπροῦ ἀργύρου φαίνεται πρὸ ἡμῶν· ὑψηλὰ ὄρη σχηματίζουσι τὰ ἐπιπαραπετάσματα αὐτῆς· πυκνὰ δάση τοὺς περικοσμοῦντας αὐτὴν θυσάνους ! Ἡ Λίμνη Ταγκανύικα ! Hurrah ! Οἱ ἄνθρωποι μου ἐπαναλαμβάνουσι τὴν λέξιν ταύτην· τὰ μεγάλα δάση καὶ οἱ λόφοι φαίνονται συμμεριζόμενοι τὴν μεγάλην ἡμῶν χαράν ! — τὸν μέγαν ἡμῶν θρίαμβον !

— Βομβάη, εἶνε τοῦτο τὸ μέρος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστάθησαν οἱ περιηγηταὶ Βόρτων καὶ Σπήκ, ὅτε κατὰ πρῶτον παρετήρησαν τὰ ὕδατα τῆς λίμνης ;

— Δὲν ἐνθυμοῦμαι καλῶς, αὐθέντα· νομίζω ὅμως ὅτι τοῦτο εἶνε τὸ μέρος περὶ τὸ ὁποῖον ἐσταμάτησαν.

Δυστυχεῖς ἄνθρωποι ! ὁ εἷς ἦτο σχεδὸν παράλυτος, ὁ ἕτερος σχεδὸν τυφλός ! λέγει ὁ Σίρ Ροδερίγος Μουρχισὼν περιγράφων τὴν πρὸ τῆς Λίμνης Ταγκανύικας ἀφίξιν τῶν διασήμεων τούτων περιηγητῶν.

Ἐγὼ ὅμως εἶμαι ἐντελῶς καλὰ ! ἀλλὰ καὶ παράλυτος καὶ τυφλός ἂν ἦμην, ἡ χαρά μου εἶνε τόσον μεγάλη, ὥστε ἤθελον ἐγερθῇ τῆς κλίνης μου καὶ περιπατήσῃ, οἱ δὲ ὀφθαλμοί μου ἤθελον ἰδεῖ τὴν ωραίαν ταύτην σκηνήν ! Εὐτυχῶς ὅμως εἶμαι ἐντελῶς καλὰ· ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀνεχώρησα ἐξ Οὐνυανυεμβέ, οὐδὲ ἅπαξ ἡσθένησα. Πόσα ὁ Shaw δὲν ἤθελε δώσει τὴν στιγμήν αὐτὴν, ὅπως λάβῃ τὴν θέσιν μου ; τίς τῶν δύο εἶνε νῦν εὐτυχέστερος ; — ἐκεῖνος ὅστις παρεδόθη εἰς τὰς τρυφὰς τῆς Οὐνυανυεμβέ, ἡ ἐγὼ, ὅστις ἵσταμαι νῦν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τούτου, παρατηρῶν μετὰ εὐθύμων βλεμμάτων καὶ ἀλαζώνος καρδίας τὴν Ταγκανύικαν ;

Κατερχόμεθα τὴν πρὸς δυσμὰς κατωφέρειαν τοῦ ὄρους· ἡ κοιλάς τῆς Λιούχης κεῖται πρὸ ἡμῶν. Περὶ τὴν 11ην Π. Μ. εἰσερχόμεθα ἐντὸς τῶν μικρῶν ἄλσεων τὰ ὁποῖα κοσμοῦσι τὰς δύο ὄχθας τοῦ ποταμοῦ τούτου· διερχόμεθα τὸ διαυγές αὐτοῦ ρεῦμα, φθάνομεν ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὄχθης, ἐξερχόμεθα τῶν μικρῶν ἄλσεων, εἰσερχόμεθα δὲ ἐν τοῖς κήποις τῶν Οὐαζίζι, τοὺς ὁποίους κοσμοῦσι διάφορα λαχανικά καὶ ἄφθονα ἄνθη· δὲν δύναμαι νὰ περιγράψω λεπτομερῶς τοὺς κήπους τούτους, καθότι ἡ συγκίνησίς μου κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην ὑπερέβαινε πᾶν μέτρον· μεγάλοι φοίνικες, ὠραῖοι ἀγροὶ ὑπὸ πολλῶν ὠραίων καὶ πρασίνων

χόρτων κεκοσμημένοι καθωράιζον τὸ μέρος τοῦτο· μικρὰ χωρία ὑπὸ ἀραιῶν καλάμων περικυκλούμενα ἔκειντο πέριξ ἡμῶν.

Προχωροῦμεν ἐσπευσμένως ἵνα μὴ φθάσῃ ἡ εἰδησις τῆς ἐν Οὐζιζι ἀφίξεως τοῦ Λευκοῦ Ἀνθρώπου, πρὶν ἢ ἐτοιμασθῶμεν νὰ χαιρετίσωμεν τὸν λαὸν τοῦ Βοῦνδερ Οὐζιζι. Σταματῶμεν παρὰ τὰς ὄχθας μικροῦ τινος ῥυακίου, ἀνερχόμεθα δὲ μικρὰν κατωφέρειαν γυμνῆς σειρᾶς λόφων, τὴν τελευταίαν ἐξ ὧν μέχρι τοῦδε διήλθομεν· ἡ σειρά αὕτη τῶν λόφων ἐμποδίζει μόνῃ τὴν θέαν ὁλοκλήρου τῆς Λίμνης. Φθάνομεν εἰς τὴν κορυφὴν αὐτοῦ, κατερχόμεθα ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους τῆς σειρᾶς ταύτης, καὶ πλησιάζομεν εἰς τὴν δυτικὴν ὄχθην τῆς Λίμνης· — ἀναγνώστα, στήθι ! — ὁ λιμὴν τοῦ Οὐζιζι φαίνεται κάτωθεν ἡμῶν ὑπὸ φοινίκων περικυκλούμενος εἰς πεντακοσίων ὑαρδῶν ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασιν· κατὰ τὴν μεγάλην ταύτην στιγμὴν δὲν σκεπτόμεθα πλέον τὰς ἑκατοντάδας τῶν μιλίων, τὰ ὅποια διετρέξαμεν, τὰς ἑκατοντάδας τῶν λόφων, τοὺς ὁποίους ἀνῆλθομεν καὶ κατήλθομεν, τὰ πολλὰ δάση, τὰ ὅποια διήλθομεν, τὰς ἀκάνθας, αἵτινες μᾶς ἐνώχλουν, τὰ θερμὰ ἀλατῶδη πεδία ἐπὶ τῶν ὁποίων ὠδεύομεν μὲ αἱματοστάζοντας πόδας, τὰς καυστηρὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας, τοὺς κινδύνους καὶ τὰς δυσχερείας, πάντα τὰ δεινὰ, τὰ ὅποια εἶχομεν ὑποστῆ ! ἐπὶ τέλους ἡ ἐξοχος ὥρα ἔφθασε ! τὰ ὄνειρα, αἱ ἐλπίδες, αἱ προσδοκίαι ἡμῶν πραγματοποιοῦνται. Διὰ τῶν φοινίκων προσπαθοῦμεν νὰ διακρίνωμεν εἰς ποίαν καλύβην διαμένει ὁ λευκὸς ἄνθρωπος μὲ τὴν φαιὰν γενειάδα περὶ τοῦ ὁποίου εἶχομεν ἀκούσει παρὰ τὸν Ποταμὸν Μαλαγαράζην ! τὰς προσπαθείας ἡμῶν ταύτας ἐνισχύουσι τὰ νέα αἰσθήματα ὅφ' ὧν καταλαμβανόμεθα !

— Ὑψώσατε τὰς σημαίας καὶ πληρώσατε τὰ πυροβόλα σας !

— Ἀη, οὐαλλὰχ, ἄη, οὐαλλὰχ, βάνα, λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι μου μετὰ προθυμίας καὶ ταχύτητος.

— Ἐν, δύο, τρία ! — πῦρ !

Ἡ ἐκπυρσοκρότησις αὕτη τῶν πεντήκοντα περίπου πυροβόλων μου παρήγαγε κρότον ὅμοιον κανονοστοιχίας πυροβολικοῦ· ἴδωμεν ποῖον ἔσεται τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ· θὰ μᾶς εὐπροσδεχθῶσιν οἱ κάτοικοι ἢ ὄχι ;

— Κιραγγόζη, ὕψωσον τὴν σημαίαν τοῦ Λευκοῦ Ἀνθρώπου ὅσον δύνασαι· ἡ δὲ σημαία τῆς Ζαγγιβάρης ἄς κυματίζη παρ' αὐτήν! σεῖς δὲ, ἀνδρεῖοί μου, ἐστὲ ἡνωμένοι· ἐξακολουθεῖτε δὲ τοὺς πυροβολισμοὺς, μεχριστοῦ φθάσωμεν εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου. Πολλάκις μοὶ εἶπατε ὅτι ἐπιθυμεῖτε νὰ φάγητε ἰχθεῖς τῆς Λίμνης Ταγκανύικας· ἰδοὺ! ἡ λίμνη αὕτη εἶνε πλησίον ἡμῶν! ἰχθεῖς, ζύθος καὶ διαρκὲς ἀνάπαυσις σὰς περιμένουσιν! Ἐμπρός!

Πρὶν ἢ προχωρήσωμεν κατὰ ἑκατὸν ὑάρδας, οἱ πυροβολισμοὶ ἡμῶν ἀφύπνησαν τοὺς Οὐαζιζι, οἵτινες ἀκούσαντες ὅτι κιρβάνιον ἤρχετο ἔδραμον κατὰ ἑκατοντάδας εἰς συνάντησιν ἡμῶν· ἕκαστος θεωρῶν τὰς σημαίας ἀμέσως ἐνόει ὅτι εἴμεθα κιρβάνιον, ἀλλ' ἡ Ἀμερικανικὴ σημαία, τὴν ὁποίαν ἐκράτει ὑψηλὰ ὁ γιγαντιαῖος Ἀσμάνης, ὅστις τὴν ἡμέραν ταύτην ἐμειδία ὑπὲρ τὸ δέον, κατὰ πρῶτον ἐνέβαλεν αὐτοὺς εἰς φόβον· ἀλλὰ πολλοὶ πλησιάζοντες ἡμᾶς ἐνεθυμοῦντο τὴν σημαίαν· εἶχον παρατηρήσει αὐτὴν ἐπὶ τοῦ Ἀμερικανικοῦ Προξενείου τῆς Ζαγγιβάρης καὶ ἐπὶ τῶν ἱστῶν πολλῶν μεγάλων πλοίων ἐν τῷ λιμένι τῆς νήσου ταύτης· ἐχαιρέτων λοιπὸν τὴν ὡραίαν σημαίαν διὰ τῶν ἐξῆς κραυγῶν: — «Βινδέρα Κισούγγου!» — σημαία Ἀνθρώπου Λευκοῦ! — «Βινδέρα Μερικάνι!» — Ἀμερικανικὴ σημαία!

Μετά τινα λεπτὰ τῆς ὥρας ἡμεθα περικυκλωμένοι ὑπὸ Οὐαζιζι, Οὐανουαμουέζων, Οὐαγγουάνων, Οὐαρούνδης, Οὐαγούχχας, Οὐαμανουέμας καὶ Ἀράβων· πανταχόθεν ἤκούοντο κραυγαί: — «Ἰάμβο, ὑάμβο, βάνα! Ἰάμβο, βάνα! Ἰάμβο, βάνα!» ὁ δὲ χαιρετισμὸς οὗτος ἀπετείνετο πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους μου ἰδιαιτέρως· ἕκαστος λοιπὸν δύναται νὰ φαντασθῇ τὸν ἀλαλαγμὸν, τὸν ὁποῖον προεξένουν αἱ φωναὶ αὗται τῶν κατοίκων τοῦ Οὐζιζι.

Εὐρισκόμεθα εἰς τριακοσίων περίπου ὑαρδῶν ἀπὸ τοῦ χωρίου Οὐζιζι ἀπόστασιν· καὶ ἐντούτοις ἡμεθα πανταχόθεν περικυκλωμένοι ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων, οἵτινες κατὰ πλήθη ἤρχοντο νὰ μᾶς εὐπροσδεχθῶσιν. Αἶφνης ἀκούω πρὸς τὰ δεξιὰ μου φωνήν: —

— Καλὴν ἡμέραν, κύριε!

Ἐκπλαγεῖς ἐπὶ τῇ ἀκοῇ τοῦ χαιρετισμοῦ τούτου, ὅστις ἐξῆλθεν ἀπὸ πλήθους μαύρων, ἐστράφην πρὸς εὗρεσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἐξήγαγε αὐτὸν τοῦ στόματός του, καὶ εἶδον πρὸς τὰ δεξιὰ μου ἄνθρωπον μαῦρον μὲν ἀλλ' εὖθυμον καὶ ζωηρόν· ἔφερε μικρὸν ὑποκάμισον λευκόν· ἡ δὲ γνοφώδης αὐτοῦ κεφαλὴ ἦτο κεκοσμημένη διὰ λευκοῦ Ἀμερικανικοῦ πανίου. Παρατηρήσας καλῶς τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ἠρώτησα : —

— Ποῖος εἶσαι σύ ;

— Εἶμαι ὁ Σούσης, ὁ ὑπηρέτης τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστῶνος· εἶπε μετὰ μειδιάματος ὁ μαῦρος ἀνὴρ τοῦ ὁποίου οἱ ὀδόντες ἔλαμπον.

— Πῶς ! ἐνταῦθα λοιπὸν εὐρίσκεται ὁ Διδάκτωρ Λιβιγκστῶν ;

— Μάλιστα, κύριε.

— Εἰς αὐτὸ τὸ χωρίον ;

— Μάλιστα, κύριε.

— Εἶσαι βέβαιος.

— Βεβαιότατος, κύριε. Πρὸ τινων στιγμῶν ἤμην μετ' αὐτοῦ.

— Καλὴν ἡμέραν, κύριε· εἶπεν ἑτέρα τις φωνή.

— Hallo, εἶπον, αὐτὸς πάλιν ποῖος εἶνε ; καὶ αὐτὸς μαῦρος ;

— Μάλιστα, κύριε.

— Πῶς ὀνομάζεσαι ;

— Ὀνομάζομαι Κούμας, κύριέ μου.

— Πῶς ! εἶσαι ὁ Κούμας, ὁ φίλος τοῦ Οὐεκοτάνη ;

— Μάλιστα, κύριε.

— Καὶ εἶναι καλὰ ὁ Διδάκτωρ ;

— Ὅχι τόσο καλὰ.

— Ποῦ εὐρίσκετο πρὸ τοσούτου καιροῦ ;

— Εἰς Μανουέμαν.

— Σούση, δράμε ἀμέσως καὶ εἰπὲ πρὸς τὸν Διδάκτορα ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἔρχομαι.

— Πολὺ καλὰ, κύριε· καὶ ἔδραμεν ὥς τρελλός.

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν εὐρισκόμεθα κατὰ διακοσίας περίπου ὑάρδας μακρὰν τοῦ χωρίου· τὰ δὲ πλήθη ἐγένοντο πυκνότερα καὶ ἐκώλυον τὴν πορείαν ἡμῶν. Οἱ Ἀραβες καὶ Οὐαγγουᾶνες διέσχιζον τὰ πλήθη τῶν ἐγχωρίων, ὅπως μᾶς

χαιρετίσωσι λέγοντες ὅτι ἀνήκομεν εἰς τὴν φυλὴν αὐτῶν· πρὸ πάντων ὅμως οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐθαύμαζον «Πῶς ἤλθομεν» ἐξ Οὐνυανυεμβέ ;»

Μετ' ὀλίγον ὁ Σούσης ἐπιστρέψας ἡρώτα τὸ ὄνομά μου· εἶχε γνωστοποιήσει πρὸς τὸν Διδάκτορα τὴν ἔλευσίν μου, ἀλλ' ὁ Διδάκτωρ ἐκπλαγείς δὲν ἐπίστευεν αὐτόν· ὅτε δὲ ἡρώτησε τὸ ὄνομά μου, ὁ Σούσης δὲν ἐγνώριζε τί νὰ εἴπῃ πρὸς αὐτόν· ἤρχετο λοιπὸν δρομαῖος ὅπως μάθῃ τὸ ὄνομά μου.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σούση ὁ Διδάκτωρ ἐπληροφόρηθη ὑπὸ ἄλλων ὅτι πράγματι λευκὸς ἄνθρωπος ἤρχετο εἰς Οὐζίζι, τοῦ ὁποίου τὰ πυροβόλα ἐκρότουν καὶ οὔτινος ἡ σημαία ἦτο ὁρατὴ· οἱ Ἀραβες προὔχοντες τοῦ Οὐζίζι μαθόντες τοῦτο συνήχθησαν πάντες πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Διδάκτορος· ἦσαν δ' οὗτοι ὁ Μωχαμέτ μπὶν Σαλῆς, ὁ Σαῦδ μπὶν Μαζήδ, ὁ Ἀβὴδ μπὶν Σουλεϊμάν, ὁ Μωχαμέτ μπὶν Γαρήβ καὶ ἄλλοι πολλοί· ὁ Διδάκτωρ ἰδὼν αὐτοὺς ἐξῆλθε τῆς βεράνδας του, ὅπως ἐρωτήσῃ τὸ αἶτιον καὶ περιμείνῃ τὴν ἀφιξίν μου.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ κερθάνιον ἡμῶν ἐσταμάτησεν· ὁ δὲ κираγγόζης ἐξελθὼν τῶν τάξεων ἐκράτει ὑψηλὰ τὴν σημαίαν αὐτοῦ, ὅτε ὁ Σελήμ κύψας εἶπεν εἰς τὸ οὖς μου : «Βλέπω τὸν Διδάκτορα ! ὦ, πόσον εἶνε γέρων ! τὸ γένειον αὐτοῦ εἶνε ὅλως διόλου λευκόν ! » Ἀχ ! τί δὲν ἔδιδον τὴν στιγμὴν αὐτὴν διὰ μικρόν τι ἔρημον μέρος, ἵνα ἐντὸς αὐτοῦ ἀπαρατήρητος ἀπολαύσω πλειότερον τῆς χαρᾶς αὐτῆς, ἵνα διασκεδάσω μάλιστα τὰ ζωηρὰ αἰσθήματα τὰ ὁποῖα καταλαμβάνουσι τὴν καρδίαν μου, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ ἐμφανισθῶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ ὁποίου ἡ εὐρεσις μὲ εἶχεν εὐχαριστήσῃ τοσοῦτον πολὺ. Ἡ καρδία μου πάλλει ταχέως· δὲν πρέπει ν' ἀφήσω τὸ πρόσωπόν μου νὰ προδώσῃ τὰς συγκινήσεις μου ταύτας· καθότι, ἂν τοῦτο συμβῇ, ἐξευτελίζεται ἡ ἀξιοπρέπεια λευκοῦ ἀνθρώπου εἰς τοιαύτην εὐρισκομένου στιγμῇ.

Ἐπραξα λοιπὸν ὅπερ ἐσκέφθην ἀξιοπρεπέστερον τὸ ἐξῆς : διασχίσας τὰς τάξεις τῶν ἀνθρώπων μου ἐφθασα πρὸ τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἰστάμενοι ἐσχημάτιζον ἡμικύκλιον εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου ἵστατο ὁ λευκὸς ἄνθρωπος. Προχωρήσας κατὰ δύο ἢ τρία βήματα παρετήρησα ὅτι ἦτο ὡ-

χρός· ἐφαίνετο λίαν κεκοπιακώς· εἶχε γενειάδα φαιάν· ἔφερε πῖλον κυανοῦν περιβεβλημένον χρυσήν ταινίαν ἐφθαρμένην, ἐπενδύτην μὲ ἐρυθρὰς χειρίδας καὶ ζευγος φαιῶν περισκελίδων ἐκ βάμβακος. Ἐπεθύμουν νὰ τρέξω πρὸς αὐτόν· δὲν ἐτόλμων ὁμως νὰ πράξω τοῦτο ἐνώπιον τοσοῦτου πλήθους· ἐπεθύμουν νὰ δράμω εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ· ἀλλ' ἦτο Ἀγγλος καὶ ἠγνόουν τίνι τρόπῳ ἤθελε μ' εὐπροσδεχθῆ· εἰς τοιαύτην εὐρεθεὶς θέσιν ἐσκέφθην καλλίτερον νὰ πράξω ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἡ δειλία ἢ ἡ ἀλαζωνεία ἤθελον μοὶ ὑπαγορεύσει· προεχώρησα λοιπὸν πρὸς αὐτόν, ἀπεκάλυψα τὴν κεφαλὴν καὶ εἶπον :

— Εἴσθε ὁ Διδάκτωρ Λιβιγιστῶν, ὡς ὑποθέτω ;

— ΝΑΙ, ἀπήντησε μετὰ μειδιάματος ὑψώσας τὸν πῖλόν του βραδέως.

Καλύψαντες ἀμφότεροι τὴν κεφαλὴν δεξιούμεθα ἀλλήλους, μεθ' ὃ λέγω :

— Εὐχαριστῶ τὸν Θεόν, Διδάκτορ, ὅτι Οὗτος μοὶ ἐπέτρεψε νὰ σᾶς ἶδω.

— Καὶ ἐγὼ πρὸς τούτοις αἰσθάνομαι μεγίστην εὐχαρίστησιν ὅτι εὐρίσκομαι ἐνταῦθα ὅπως σᾶς ὑποδεχθῶ, ἀπήντησε μετὰ χαρᾶς ὁ Διδάκτωρ.

Μεθ' ὃ στρέφω πρὸς τοὺς Ἀραβας, τοὺς ὁποίους ὁ Διδάκτωρ μοὶ συνιστᾷ ἓνα πρὸς ἓνα, καὶ διὰ χαιρετισμῶν ἀπαντῶ πρὸς τὰ ἀδιάκοπα αὐτῶν «Ύάμβο». Ἀμέσως ὁ Διδάκτωρ ἀφίνει τοὺς φίλους του, ἐγὼ δὲ τοὺς ἀνθρώπους μου, οἵτινες συνεμερίσθησαν τοὺς κινδύνους μου, καὶ ἀμφότεροι στρέφομεν πρὸς τὸ τέμπον αὐτοῦ· με' ὁδηγεῖ πρὸς τὴν βεράνδαν του καὶ μοὶ δεικνύει τὴν θέσιν του ἐπὶ τῆς ὁποίας μοὶ λέγει νὰ καθήσω. Ἡ θέσις αὕτη εἶνε ἐφεύρεσις τοῦ πολλὰ ἐν Ἀφρικῇ παθόντος καὶ πολυπείρου περιηγητοῦ· συνίσταται δὲ ἐξ ἀχυρίνης ψιάθου ὑπὸ δέρματος αἰγὸς κεκαλυμμένης· ἕτερον δὲ δέρμα καλύπτει τὸν τοῖχον ὀπισθεν τῆς ράχεως αὐτοῦ, ἵνα μὴ ὑποφέρῃ ὑπὸ τῆς ὑγρασίας, ὅταν κάθεται ἐπ' αὐτῆς· τὴν θέσιν ταύτην μοὶ προτείνει νὰ λάβω ἐγὼ· διαμαρτύρομαι κατὰ τῆς προτάσεως ταύτης, καθότι ἡ θέσις αὕτη ἀρμόζει εἰς αὐτὸν πολὺ περισσότερον παρ' εἰς ἐμέ· ὁ Διδάκτωρ ὁμως δὲν θέλει νὰ ὑποχωρήσῃ· ἀνάγκη λοιπὸν νὰ λάβω αὐτήν.

Καθήμεθα λοιπὸν — ὁ Διδάκτωρ καὶ ἐγὼ — με' τὰ νῶ-

τα ἐστραμμένα πρὸς τὸν τοῖχον· οἱ Ἄραβες λαμβάνουσι θέσεις πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἡμῶν· ἐγχώριοι περισσότεροι τῶν χιλίων ἴστανται πρὸ ἡμῶν πληροῦντες πυκνῶς τὸν περὶ ἡμᾶς τετράγωνον χώρον· περίεργοι ἐρωτῶσιν ἀλλήλους περὶ τῆς ἐν Οὐζιζὶ ἀπροσδοκῆτου ταύτης συναντήσεως δύο λευκῶν ἀνθρώπων — τοῦ ἐνὸς μόλις ἐλθόντος ἐκ Μανου-
ουέμας ἐκ δυσμῶν καὶ τοῦ ἐτέρου ἐξ Οὐνυανυεμβὲ ἐξ ἀ-
νατολῶν.

Ἡ συνομιλία ἡμῶν ἄρχεται! περὶ τί ὅμως περιστρέ-
φῃ, ὁμολογῶ ὅτι ἐλησμόνησα. ὦ, ναί! ἤρωτῶμεν ἀλλή-
λους περὶ διαφόρων πραγμάτων. Αἱ δὲ ἐρωτήσεις αὗται
ἦσαν αἱ ἐξῆς :

— Πῶς ἦλθες ἐδῶ ; — Ποῦ ἦσο ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ;
πάντες σ' ἐνόμιζον νεκρόν ! Ναί, τοιουτοτρόπως ἤρχισεν
ἡ συνομιλία ἡμῶν· ἀλλὰ τί ἀπήντησεν ὁ Διδάκτωρ, τί εἶ-
πον πρὸς αὐτόν, δὲν δύναμαι ὀρθῶς νὰ εἰπῶ· καθότι διαρ-
κῶς εἶχον τοὺς ὀφθαλμούς μου προσηλωμένους πρὸς τὸν
ἐνδοξὸν ἄνδρα παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ὁποίου ἐκαθήμην ἐν τῷ
Κέντρῳ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκάστη θρῖξ τῆς κεφαλῆς καὶ γε-
νειάδος αὐτοῦ, ἐκάστη ῥυτίς τοῦ προσώπου του, ἡ ὠχρό-
της τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτοῦ, τὸ ἀσθενὲς αὐτοῦ βλέμ-
μα, ἐν βραχεῖ, πάντα τὰ ἐν αὐτῷ τοιαύτην ἐνεποιοῦν ἐντύ-
πωσιν εἰς τὸ πνεῦμά μου, ὥστε δὲν ἠδυνάμην ν' ἀποσπάσω
τὸ ὄμμα ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὸν ὁποῖον ἤκουσα τὰς λέ-
ξεις : « Λάβε ὅσα θέλεις, ἀλλ' εὐρὲ τὸν Λιβιγκστῶνα ! »
ὦ ναί ! τῷ ὄντι, αὐτὸς εἶνε ὁ διάσημος περιγηγῆτης ! τὴν
ἀλήθειαν ταύτην δὲν ἤκουσα μόνον ἐκ τοῦ στόματος αὐ-
τοῦ ἀλλ' ἀνεγίνωσκον αὐτὴν καὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου του·
καὶ τὰ δύο ταῦτα εἰσὶ μαρτυρίαι ἀναμφισβήτητοι ! . . .

ὦ ἀναγνώστα ! ἂν ἦσο μετ' ἐμοῦ τὴν ἡμέραν ἐκείνην
ἐν Οὐζιζὶ, ἤθελες ἐννοήσῃς τὸ δρακόντειον ἔργον, ὅπερ ἐ-
πεχείρησεν ὁ ἀκάματος οὗτος ἀνὴρ ! Ἄχ ! ἂν ἦσο ἐκεῖ, ἂν
ἐβλεπες, ἂν ἤκουες ! . . . τὰ χεῖλη αὐτοῦ μοὶ ἔδιδον πά-
σας τὰς λεπτομερείας· χεῖλη τὰ ὁποῖα οὐδέποτε ψεύδον-
ται. Δὲν δύναμαι νὰ ἐπαναλάβω ὅσα μοὶ εἶπεν· καθότι δὲν
ἐπεθύμουν νὰ φανῶ τοσοῦτον προπέτης, ὥστε νὰ λάβω εἰς
χεῖρας τὸ σημειωματάρίον μου καὶ ν' ἀρχίσω νὰ στενο-
γράφω τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ. Τοσαῦτα εἶχε νὰ εἴπῃ, ὥστε
ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ τέλους· ἐφαίνετο ὅτι εἶχε λησμονήσῃ ὁ-

λοτελῶς τὰ πρὸ πέντε ἢ ἕξ ἐτῶν ἐπισυμβάντα αὐτῷ· δὲν ἔπαυεν ὁμως τὸν λόγον· ἐξηκολούθει νὰ μοὶ λέγῃ καὶ νὰ μοὶ ἐκθέτῃ τὰς πράξεις του, τὰ θαυμάσια κατορθώματά του, τὰ ἀνήκουστα συμβεβηκότα του.

Οἱ Ἀραβες, κρίναντες ὡς φαίνεται καλὸν νὰ μᾶς ἀφήσωσι μόνους, ἠγέρθησαν ν' ἀναχωρήσωσιν· ἡ εὐγένεια αὕτη μ' ἠὐχαρίστησε τὰ μέγιστα· εἶπον δὲ πρὸς τὸν Βομβάνην νὰ ὑπάγῃ μετ' αὐτῶν, ὅπως γνωστοποιήσῃ αὐτοῖς τὰ ἐν Οὐνυανουεμβέ συμβάντα. Ὁ Σαῦδ μὲν Μαζήδ ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ κομποῦ νεανίου, τὸν ὁποῖον εἶχον ἰδεῖ ἐν Μασάνζην, ὅστις εἶχε πολεμήσει μετ' ἐμοῦ ἐν Ζιμβίζω καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε φονευθῇ κατόπιν ὑπὸ τῶν Ῥοῦγα-Ῥοῦγα τοῦ Μιράμβου ἐν τῷ δάσει τοῦ Οὐίλυαγγούρου· μαθὼν δὲ ὅτι ἤμην ἐκεῖ ἐζήτησε νὰ μάθῃ τὰ κατέκαστα τῆς μάχης· ἀλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ οἱ λοιποὶ εἶχον ἕκαστος φίλους ἐν Οὐνυανουεμβέ καὶ φυσικῶς τῷ λόγῳ ἐπεθύμουν νὰ μάθωσι περὶ αὐτῶν.

Διατάξας τὸν Βομβάνην καὶ τὸν Ἀσμάνην νὰ προμηθεύσωσι τροφὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐκστρατείας, προσεκάλεσα τὸν Καῖφ-Χαλέκ — «Πῶς περνᾷς;» — καὶ εἰπὼν πρὸς τὸν Λιβιγιστῶνα ὅτι οὗτος εἶνε εἷς τῶν στρατιωτῶν τῶν ἐπιφορτισμένων τὴν μετακόμισιν ἐμπορευμάτων τινῶν μεγόντων εἰσέτι ἐν Οὐνυανουεμβέ καὶ ὅτι ἔλαβον αὐτὸν μετ' ἐμοῦ μέχρις Οὐζιζι, ἐπέταξα αὐτῷ νὰ παραδώσῃ πρὸς τὸν Διδάκτορα τὸν σάκκον τῶν ἐπιστολῶν τὰς ὁποίας τῷ εἶχεν ἐμπιστευθῇ ὁ Διδάκτωρ Kirk. Ὁ ὀνομαστός οὗτος σάκκος, ὅστις ἔφερεν ἕξωθεν ἡμερομηνίαν «Νοεμβρίου 1 1870», παρεδόθη εἰς χεῖρας τοῦ Διδάκτορος μετὰ 365 ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐκ Ζαγγιβάρης ἀναχωρήσεως αὐτοῦ! καὶ πόσον εἰσέτι χρόνον δὲν ἤθελε μείνει εἰς Οὐνυανουεμβέ ἂν δὲν ἀπεστελλόμην ἐγὼ εἰς Κεντρικὴν Ἀφρικὴν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ περιωνύμου περιηγητοῦ;

Ὁ Διδάκτωρ ἔθεσεν ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτοῦ τὸν σάκκον καὶ ἀνοίξας αὐτὸν παρετῆρει τὰς ἐντὸς αὐτοῦ ἐμπεριεχομένας ἐπιστολάς, ἀνέγνωσε μίαν ἢ δύο ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῶν τέκνων του καὶ ἤρχισε νὰ εὐχαριστῇται· φῶς χαρᾶς ἔλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.

Μεθ' ὃ ἤρχισε νὰ μ' ἐρωτᾷ καὶ νὰ μ' ἐξετάζῃ περὶ τῶν πολιτικῶν τῆς Εὐρώπης. Ἐγὼ ὁμως εἶπον αὐτῷ :

— Ὅχι, Διδάκτορ, ἀνάγνωθι πρῶτον τὰς ἐπιστολάς

σου, καθότι εἶμαι βέβαιος ὅτι μετὰ μεγάλης ἀνυπομονησίας ἐπερίμενες αὐτάς.

— Οὐδόλως βλάπτει, ἀπήντησέν, εἶμαι συνειθισμένος νὰ περιμένω· πρὸ τόσων ἐτῶν δὲν ἔλαβον ἐπιστολάς· δύναμαι νὰ περιμεῖνω ἐπὶ ὥρας τινὰς εἰσέτι. Ὅχι! θέλω νὰ γνωρίσω νέα τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουσιν ὅλον τὸν Κόσμον· θέλω νὰ γνωρίσω τί γίνεται ὁ Κόσμος· πῶς πηγαίνουνσι τὰ πράγματα.

— Πιθανόν νὰ γνωρίζης αὐτά. Ὁ Ἴσθμὸς τοῦ Σουέξ ἔλαβε πέρας καὶ σήμερον δύναται τις νὰ πορευθῇ κατ' εὐθείαν δι' αὐτοῦ ἐξ Εὐρώπης εἰς Ἰνδίας.

— Τὴν μεγάλην ταύτην εἶδῃσιν οὐδόλως ἐγνώριζον. Τί ἄλλο;

Ἦρχισα λοιπὸν νὰ διηγοῦμαι αὐτῷ ὀλόκληρον χρονικὸν περιοδικόν· ἔλεγον πρὸς αὐτὸν τὰ πράγματα ὡς συνέβησαν οὐδόλως μεγεθύνων αὐτά· ἀλλ' οὐδ' ὑπῆρχεν ἀνάγκη μεγεθύνσεως αὐτῶν· καθότι ὅλος ὁ Κόσμος γνωρίζει τὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη κλαύσαντα τὴν τύχην τῆς Εὐρώπης συμβάντα. Ὁ Σιδηρόδρομος τοῦ Εἰρηνικοῦ εἶχε τελειώσει. Ὁ Γράντ εἶχεν ἐκλεχθῇ Πρόεδρος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν· ἡ Αἴγυπτος εἶχε κατακλυσθῇ· ἡ Κρητικὴ ἐπανάστασις εἶχε τελειώσει· ἡ Ἰσαβέλλα ἐδιώχθη τοῦ Θρόνου τῆς Ἰσπανίας, ἡ ἐπανάστασις εἶχε κυρηχθῇ καὶ ἀντιβασιλεία εἶχεν ἰδρυθῇ· ὁ Στρατηγὸς Πρίμ ἐδόλοφονήθη· αἱ μεγάλαι περὶ ἐλευθερίας ιδέαι τοῦ Καστελὰρ εἶχον ἡλεκτρίσει τὴν Εὐρώπην· ἡ Πρωσσία ἐταπείνωσε τὴν Δανιμαρχίαν καὶ ἔλαβε τὸ Σλέσβιχ-Χόλστεϊν· οἱ στρατοὶ αὐτῆς ἦσαν νῦν ἐν Παρισίοις· ὁ Ναπολέων ἦτο αἰχμάλωτος ἐν Οὐίλλελμσχόε· ἡ αὐτοκράτειρα Εὐγενία εἶχε δραπετεύσει ἐκ Παρισίων· τὸ ἐν τῇ πορφύρᾳ γεννηθὲν τέκνον ἀπώλεσε τὸ διὰ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ προωρισμένον αὐτοκρατορικὸν στέμμα· ἡ δυναστεία τοῦ Ναπολέοντος κατεστράφη ὑπὸ τῶν Πρώσων Βίσμαρκ καὶ Μόλτκε· ἡ Γαλλία, ἡ ἀλαζῶν αὐτοκρατορία, ἐκυλίσθη ἐν τῷ βορβόρῳ!

Αἱ εἰδήσεις αὗται δὲν εἶχον ἀνάγκην μεγεθύνσεως! ἕκαστος λοιπὸν δύναται νὰ φαντασθῇ ὁπόσῃ ἐντύπωσιν προεξένησαν εἰς τὸ πνεῦμα ἀνθρώπου πρὸ τινος ἀφιχθέντος ἐκ τῶν ἀρχαίων δασῶν τῆς Μανουέμας. Ὁ Διδάκτωρ ἤκουσε μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ τὴν μεγάλην ταύτην

σελίδα τῆς Ἱστορίας· ἐπὶ τοῦ προσώπου του ἐφαίνετο τὸ λαμπρὸν πῦρ τοῦ πολιτισμοῦ· καθ' ἣν ὥραν διηγούμενη αὐτῷ τὰ ἄνω, οὐδ' ἐγὼ αὐτὸς ἐγνώριζον τὴν τύχην τῆς Εὐρώπης, καθότι πρὸ πολλοῦ οὐδὲν εἶχον ἀκούσει περὶ αὐτῆς. Πρὸς διήγησιν αὐτῶν ἐχρειάζετο ὁ λυρικός Δημόδοκος· ἐν τῇ ἀπουσίᾳ ὅμως τοῦ ποιητοῦ ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς ἐφημερίδος «Κήρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης» ἐξετέλει τὸ καθήκον αὐτοῦ ὅσον τὸ δυνατόν καλλίτερον καὶ ἀληθέστερον!

Οἱ Ἄραβες εἶχον ἀναχωρήσει· μετ' οὐ πολὺ ἐστάλη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Σαῦδ μπὲν Μαζήδ πινάκιον πληρὲς πλακούντων ἐκ κρέατος κατακεκομμένου (κιγμάς)· προσέτι κεκαρυκευμένη ὀρνις ἐστάλη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Μωχαμέτ μπὲν Σαλή καὶ πινάκιον κρέατος αἰγὸς ἐλαφροεψημμένου μετὰ ὀρυζίου ὑπὸ τοῦ Μοένη Κχέρη· πολλὰ τρόφιμα ἐδωρήθησαν ἡμῖν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπανειλημμένως· ἡμεῖς δὲ δεχόμενοι ἐτρώγομεν αὐτὰ τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο. Ἡμῶν ἐντελῶς καλὰ· εἶχον ὄρεξιν, τὴν ὁποίαν ἠῤῥξανεν ἡ συναίσθησις τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντός μου. Ἄλλ' ὁ Λιβιγκιστὼν παρεπονεῖτο ὅτι οὐδόλως ἔχει ὄρεξιν, ὅτι οὐδὲν ἤθελε ἢ ἐν κύπελλον τείου, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φαγητὸν ἡδύνατο νὰ δεχθῇ ὁ στόμαχος αὐτοῦ· ὀλίγον ὅμως κατ' ὀλίγον ἔτρωγε ὡς εὐρωστὸς καὶ ὑγιὴς ἀνὴρ· ἐνῷ δὲ ἡμιλλώμεθα εἰς τὴν ἐξόδουσιν τῶν πλακούντων, ὁ Διδάκτωρ ἐξηκολούθει νὰ λέγῃ: — «Μοὶ ἔφερес νέαν ζωὴν. Μοὶ ἔφερес νέαν ζωὴν!»

— ὦ, μὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον! εἶπον, ἐλησμόνησα κάτι τί. Σελήμ, δράμε ἀμέσως καὶ φέρε ἐκείνην τὴν φιάλην· γνωρίζεις ποίαν· φέρε μοι προσέτι τὰ ἀργυρᾶ ποτήρια. Τὴν φιάλην ταύτην ἔφερον μετ' ἐμοῦ, ὅπως μᾶς χρησιμεύσει εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἤλπιστα νὰ φθάσω, μολονότι πολλάκις μοὶ ἐφαίνετο ἀδύνατος ἡ προσέλευσις αὐτῆς.

Ὁ Σελήμ ἐγνώριζεν εἰς ποῖον μέρος εὕρισκετο ἡ φιάλη· ἀμέσως λοιπὸν ἐπέστρεψε φέρων μεθ' ἑαυτοῦ φιάλην Καμπανίτου οἴνου Sillery· ἐγχειρίσας τῷ Διδάκτορι ἀργυροῦν ποτήριον πληρὲς τοῦ ωραίου τούτου οἴνου, ρίψας δὲ καὶ εἰς τὸ ἰδικόν μου ποτήριον ὀλίγον ἐξ αὐτοῦ, εἶπον: —

— Διδάκτωρ Λιβιγκιστὼν, εἰς ὑγείαν σου!

— Καὶ εἰς τὴν ἰδικήν σου!

Ἀμφότεροι δὲ εὐχόμενοι ἀλλήλοις αἰσίαν ὑγείαν ἐπίο-

μεν τὸν καμπανίτην, τὸν ὁποῖον εἶχον φυλάξει διὰ τὴν εὐτυχή ταύτην συνάντησιν.

Ἡ συνομιλία ἡμῶν ἐξηκολούθει καθ' ὅλον τὸ ἀπόγευμα· φαγητὰ ὑπῆρχον ἐν ἀφθονίᾳ· ἐξηκολουθοῦμεν νὰ τρώγωμεν τὰ προσφερόμενα ἡμῖν, μεχριστοῦ κορεσθέντες ἐπαύσαμεν ἀμφοτέροι· καὶ αὕτη ἡ Χαλιμᾶ, ἡ μάγειρος τοῦ Διδάκτορος, ἐξεπλήττετο βλέπουσα ἡμᾶς. Προέβαλλε τὴν κεφαλὴν ἐκτὸς τῆς θύρας τοῦ μαγειρίου, ὅπως βεβαιωθῇ ἂν πράγματι ἐκάθηντο εἰς τὴν βεράνδαν δύο Λευκοί· καθότι αὕτη ἐγνώριζεν ἓνα μόνον, ὅστις ἔνεκεν τῶν συχνῶν ἀϋπνιῶν δὲν ἐσυνειθίζε νὰ τρώγῃ· δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ ἐννοήσῃ πῶς συνέβη ἡ συνάντησις αὕτη· ἐξεπλήττετο βλέπουσα τὴν ἐξόδουςιν ταύτην τῶν φαγητῶν· ἡ δὲ ἐκπληξίς αὐτῆς ἐτελεύτα εἰς χαράν. Ἰστατο πρὸ τῆς θύρας τοῦ μαγειρίου καὶ διὰ πολλῶν λόγων συνεβούλευε τὰ πρὸ αὐτῆς ἰστάμενα πλήθη τῶν ἐγγχωρίων νὰ μὴ κάμωσι τόσον θόρυβον, ὅπως ἀκούσῃ καὶ αὕτη τὰ νέα! Ἄδολος καὶ πιστὴ ψυχὴ! Ἐνῷ ἠκούομεν τοὺς ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς ἐξερχομένους λόγους, ὁ Διδάκτωρ μοι διηγεῖτο τὰς πιστάς ὑπηρεσίας καὶ τὴν μεγάλην ἐκπληξιν, ἣτις κατέλαβεν αὐτὴν, ἅμα ἤκουσε τοὺς πυροβολισμοὺς, δι' ὧν προεμνηύετο ἡ εἰς Οὐζιζὶ ἀφίξις ἐτέρου λευκοῦ ἀνθρώπου· ἐπὶ τῇ ἀκοῇ τούτου ἡ καλὴ αὕτη γυνὴ ἐξῆλθε μετὰ τρόμου ἐκ τοῦ μαγειρίου καὶ ἐπορεύθη πρὸς τὸν Διδάκτορα· μεθ' ὃ ἐξῆλθε τοῦ τέμπου ἐρωτῶσα ἂν τοῦτο ἦνε ἀληθές· πληροφορηθεῖσα δὲ καὶ βεβαιωθείσα περὶ τῆς ἀφίξεως ἡμῶν ἤρχισε ν' ἀνησυχῇ, διότι οὐδὲ τεμάχιον ἄρτου ὑπῆρχεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Διδάκτορος· ἐλυπεῖτο ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ προπαρασκευάσῃ γεῦμα μεγαλοπρεπὲς πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου : — « Μήπως εἶνε, ἔλεγεν, εἷς τῶν ἰδικῶν μας ; δὲν φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ὑφάσματα καὶ υαλίνους κόκκους ἐν ἀφθονίᾳ ; Ἀραβες ! Ἀραβες ! πῶς δύνασθε νὰ συγκριθῇτε πρὸς τοὺς Λευκοὺς ἀνθρώπους ; »

Συνωμίλησα μετὰ τοῦ Διδάκτορος περὶ πολλῶν πραγμάτων καὶ πρὸ πάντων περὶ τῶν ταραχῶν αὐτοῦ, τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐκδρομῆς του, τῆς ἐν Οὐζιζὶ ἀφίξεως αὐτοῦ. Ἐπὶ τέλους μοι εἶπεν ὅτι ἐπώλησεν ὅλα αὐτοῦ τὰ ἐμπορεύματα καὶ ὅτι ἦτο πέννης. Μόνον εἶκοσιν ὑφάσματα εἶχε· καὶ αὐτὰ ἦσαν ὑποθηκευμένα εἰς μέθυσόν τινα ῥάπτην

Σερήφ καλούμενον, ὅστις ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Προξένου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας μετὰ τῶν ἐμπορευμάτων αὐτῶν· ἐκτός τούτων ὑπέφερε καὶ ὑπὸ δυσεντερίας· ἐν βραχεῖ, ὁ δυστυχὴς Διδάκτωρ ἦν ἀξιολύπητος. Τὴν ἡμέραν ὅμως ταύτην δὲν ὑπέφερε πολὺ ὑπὸ τῆς ἐπαράτου ταύτης νόσου· μολονότι εἶχε φάγει πολὺ, ἤρχισε νὰ αἰσθάνηται τὸν ἑαυτὸν του ἰσχυρώτερον.

Καὶ αὐτὴ ἡ ἡμέρα, μολονότι πλήρης εὐτυχίας δι' ἐμὲ, παρῆλθεν ὡς πᾶσα ἄλλη. Ἐχοντες τὰ πρόσωπα ἡμῶν ἐστραμμένα πρὸς ἀνατολὰς ἐβλέπομεν τὰς ζοφεράς σκιὰς τῶν φοινίκων, οἵτινες ὑψοῦντο πέραν τοῦ χωρίου καὶ ὑπεράνω τῶν ὀρέων, τὰ ὁποῖα σήμερον διήλθομεν· τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἐρχόμενον ἀφήρπαζε διαδοχικῶς ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἕκαστον ἀντικείμενον. Εὐχαριστοῦντες δὲ καὶ εὐγνωμονοῦντες πρὸς τὸν Ἐπουράνιον Πλάστην καὶ Μεγαλόδωρον Δοτῆρα πάντων τῶν ἀγαθῶν, ἠκούομεν μακρόθεν τὴν βροντὴν τῆς Λίμνης Ταγκανύικας καὶ τὰ ἔντομα τῆς νυκτὸς, τὰ ὁποῖα ἐφαλλον ἐν χορῷ. Ὡραι παρῆλθον, καὶ εἰσέτι ἐκαθήμεθα ἀναλογιζόμενοι τὰ ἐνδοξα συμβάντα τῆς ἡμέρας ταύτης, ὅτε ἐνεθυμήθην ὅτι ὁ Διδάκτωρ δὲν εἶχεν ἀναγνώσει εἰσέτι τὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ. Ὅθεν ἐγερθεῖς εἶπον : —

— Διδάκτορ, καλλίτερον εἶνε διὰ σέ ν' ἀναγνώσῃς τὰς ἐπιστολάς σου· δὲν δύναμαι λοιπὸν νὰ σ' ἐπασχολήσω ἐπὶ πλέον.

— Ναί, μοὶ εἶπεν, εἶνε ἀργά· πηγαίνω λοιπὸν ν' ἀναγνώσω τὰς ἐπιστολάς τῶν φίλων μου ! Καλὴν νύκτα καὶ ὁ Θεὸς εἴη μετὰ σοῦ !

— Καλὴν νύκτα, ἀγαπητὲ Διδάκτορ· ἐλπίζω ὅτι τὰ ἐμπεριεχόμενα τῶν ἐπιστολῶν σου θέλουσι σ' εὐχαριστήσῃ ὡς ἐπιθυμεῖς.

.

Ἦδη δὲ, ἀγαπητὲ ἀναγνώστα, ἀφοῦ σοὶ διηγήθην διὰ βραχείων « Πῶς εὔρον τὸν Λιβιγιστῶνα » σοὶ ἐπεύχομαι ὡσαύτως « Καλὴν Νύκτα » !

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

ΠΑΡΑ ΤΩ ΛΙΒΙΓΚΣΤΩΝΙ.

Ἄν μεταξὺ ἡμῶν ὑπάρχῃ ἀγάπη, ἡ συναναστροφὴ ἡμῶν ἔσεται καὶ ἡδονικὴ καὶ ἐπωφελὴς· ἂν ὅχι, ὁ καιρὸς ἡμῶν θ' ἀπωλεσθῇ ἐπὶ ματαίῳ· μόνον κόπον καὶ ἐνόχλησιν θὰ μοὶ προξενήσῃς· ἐγὼ μὲν θέλω φανῇ ἡλίθιος ἡ δὲ φήμῃ μου ἀπατηλὴ. Πᾶν τὸ ἐν ἐμοὶ ἀγαθὸν εἶνε μαγνητικόν· διδάσκω δὲ οὐχὶ διὰ μαθημάτων ἀλλὰ πράττων τὸ ἔργον μου.—Emerson's Representative Men.

Ἐξύπνησα τὴν ἐπαύριον λίαν ἐνωρίς. Ὁ θάλαμος, ἐν ᾧ εὕρισκόμεν, μοὶ ἐφαίνετο παράδοξος· καθότι ἀνοίξας αἰφνιδίως τοὺς ὀφθαλμούς μου παρετήρησα ὅτι εὕρισκόμεν ἐντὸς θαλάμου καὶ οὐχὶ ἐντὸς τῆς σκηνῆς μου! . . . Ἀ! ναί! Ἐνεθυμήθην ὅτι εὗρον τὸν Λιβιγκστῶνα καὶ ὅτι εὕρισκόμεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του. Εἰσέτι δὲν ἐπίστευον τοῦτο· ἐπεθύμουν ν' ἀκούσω τὴν φωνὴν τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ὅπως βεβαιωθῶ περὶ τῆς πραγματικότητος τῶν χθεσινῶν σκηνῶν· οὐδὲν ὁμῶς ἤκουον ἢ τὸν μονότονον βρυχηθμόν τῶν κυμάτων τῆς Λίμνης Ταγκανύικας.

Ἦμην ἡσύχως ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς κλίνης μου· φύλλα φοίνικος ἀντὶ πτίλων μοὶ ἐχρησίμευον ὡς στρώμα· τρίχες δὲ ἵππου καὶ τὸ δέρμα τῆς ἄρκτου, ὅπερ ἔφερον μετ' ἐμοῦ, ἐκάλυπτον τὸ σῶμά μου ἀντὶ λινοῦ ἐφαπλώματος· ἐν τοιαύτῃ εὕρισκόμενος καταστάσει ἤρχισα νὰ ἐξετάζω ἑμαυτὸν καὶ ν' ἀναλύω κατὰ νοῦν τὴν θέσιν μου.

— Διατί ἐστάλην εἰς τὸ μέρος τοῦτο ;

— Ὅπως εὗρω τὸν Λιβιγκστῶνα.

— Εὗρες αὐτόν ;

— Βέβαια· δὲν εὕρισκομαι ἐν τῇ οἰκίᾳ του ; εἰς ποῖον ἀνήκει ὁ μαγνήτης ἐκεῖνος, ὅστις κρέμαται στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ πασσάλου ἐκείνου ; τίνος ἐνδύματα, τίνος ὑποδήματα εἶναι αὐτά ; τίς ἀναγινώσκει αὐτὰς τὰς ἐφημερίδας, αὐτὰς τὰς «Σαββατιαίας Ἐπιθεωρήσεις» αὐτὰ τὰ φύλλα τοῦ «Punch», τὰ ὁποῖα κεῖνται ἐσπαρμένα κατὰ γῆς ;

— Καλὰ ! τί μέλλεις νὰ πράξῃς τώρα ;

— Θέλω εἰπῆ πρὸς αὐτὸν σήμερον ποῖος μ' ἐπεμψεν ἐνταῦθα καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν ; μεθ' ὃ θέλω ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ νὰ γράψῃ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Κον Bennett καὶ δώσῃ αὐτῷ ὅσας δύναται εἰδήσεις περὶ τῶν ἀνακαλύψεων αὐτοῦ· δὲν ἤλθον νὰ σφετερισθῶ τὰς ἀνακαλύψεις του· ἀρκεῖ ὅτι εὔρον αὐτόν· ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως εἶνε ἐντελής· θέλει ὅμως εἶσθαι ἐντελεστέρα, ἂν μοὶ δώσῃ ἐπιστολὰς διὰ τὸν Κον Bennett, ὡς καὶ γραπτὴν ὁμολογίαν ὅτι μὲ εἶδεν.

— Πιστεύεις ὅτι θὰ πράξῃ τοῦτο ;

— Διατί ὄχι ; ἤλθον ἐνταῦθα πρὸς χάριν του· δὲν ἔχει ἐμπορεύματα· ἐγὼ ἔχω· δὲν ἔχει ἀνθρώπους· ἐγὼ ἔχω· ἀφοῦ φέρωμαι πρὸς αὐτὸν φιλικῶς, ἀναμφιβόλως καὶ αὐτὸς θέλει προσενεχθῇ φιλικῶς πρὸς ἐμέ ! Τί λέγει ὁ ποιητής ;—

Nor hope to find

A friend, but who has found a friend in thee.

All like the purchase ; few the price will pay :

And this makes friends such wonders here below.

Τὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα ὑπέστην ὅπως εὔρω αὐτόν εἰσὶν ἀναρρίθμητα· δὲν δύναται νὰ μὴ ἀνταποδώσῃ πρὸς ἐμέ τὰ ἴσα· ὀφείλει νὰ πράξῃ τοῦτο· καθότι ἐρρίψοκινδύνευσα τὴν ζωὴν μου ὑπὲρ αὐτοῦ· ἐξ ἄλλου, ὡς παρετήρησα τὴν προτεραίαν νύκτα, δὲν εἶναι γλίσχρος καὶ μισάνθρωπος, ὡς μοὶ παρέστησεν αὐτόν ἀνθρωπὸς τις, ὅστις εἶχε γνωρίσει αὐτόν· ὅτε εἶχον συναντήσῃ αὐτόν, μ' ἐχαιρέτησεν, ὡς ἐνθυμεῖται ὁ ἀναγνώστης, διὰ μονοσυλλάβου λέξεως· ἐντούτοις μοὶ ἐφάνη ὅτι εἶχε καταληφθῇ ὑπὸ μεγάλης συγκινήσεως· οὐδ' εἰς φυγὴν ἐτράπη, ὡς μ' ἐπληροφόρησαν ὅτι ἤθελε πράξῃ· πιθανόν, δύναταί τις νὰ εἰπῇ, δὲν ἔπραξε τοῦτο, ἐπειδὴ δὲν εἶχε καιρόν· ἀλλ' ἂν ἦτο ἄνθρωπος τοιοῦτου χαρακτῆρος, ἂν ἡ παρουσία μου ἐνώχλει αὐτόν ὡς παντὸς ἄλλου, δὲν ἤθελε μ' εὐπροσδεχθῇ μετὰ τοσαύτης καλοκάγαθίας, οὐδ' ἤθελε μὲ προσκαλέσῃ εἰς τὴν οἰκίαν του· τοῦναντίον ἤθελε καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως μὴ μὲ ἰδῇ, ἤθελε μοὶ εἰπεῖ νὰ μὴ φροντίζω περὶ αὐτοῦ ἀλλὰ περὶ τῶν ὑποθέσεών μου. Ἄλλ' ὁ ἀνὴρ οὗτος οὐδὲ τὴν ἐθνικότητά μου συλλογίζεται· τοῦναντίον μοὶ λέγει τὰ ἑξῆς :— «Οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ οἱ Ἀγγλοὶ δὲν διαφέρουσιν ἀλλήλων· ἀποτελοῦσιν ἓνα λαόν· ὁμιλοῦσι τὴν αὐτὴν γλῶσσον·

σαν καὶ ἐμφοροῦνται ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν. Τῆς αὐτῆς γνώμης εἶμαι καὶ ἐγὼ, Διδάκτορ, εἰς τοῦτο συμφωνῶ πληρέστατα. Εἰς τοῦτο τὸ μέρος τοῦλάχιστον σὺ Ἀγγλος καὶ ἐγὼ Ἀμερικανὸς θὰ ζήσωμεν ὡς ἀδελφοί· τὸ πᾶν θέλω πράξει ὑπὲρ σοῦ· δύνασαι νὰ μὲ προστάξης ἐλευθέρως ὡς ἂν ἤμην σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς σου καὶ ὅστοῦν ἐκ τῶν ὁστέων σου.

Ἐγερθεὶς τῆς κλίνης ἐνεδύθην ἡσύχως, σκοπὸν ἔχων νὰ περιπατήσω ὀλίγον ἐπὶ τῆς ὄχθης τῆς Λίμνης Ταγκα-νύϊκας πρὶν ἢ ἐξυπνήσῃ ὁ Διδάκτωρ· ἤνοιξα τὴν θύραν, ἥτις παρήγαγε κρότον τρομερὸν, καὶ ἐξῆλθον ἐπὶ τῆς βεράνδας.

— Halloa, Διδάκτορ, ἡγέρθης τόσον ἐνωρίς ; πιστεύω ὅτι ἐκοιμήθης καλὰ !

— Καλὴν ἡμέραν, Κύριε Στάνλεϋ ! εὐχαριστοῦμαι βλέπων σε ἐν ὑγείᾳ· ἐλπίζω ὅτι καὶ σὺ ἐκοιμήθης καλὰ· ἡγέρθην ἄργὰ τῆς κλίνης μου, καθότι ἀνεγίνωσκον τὰς ἐπιστολάς μου· μοὶ ἔφερες εἰδήσεις καλὰς καὶ κακάς· ἀλλὰ, κάθισε πλησίον μου, παρακαλῶ. — Καὶ ἔκαμε θέσιν δι' ἐμὲ πλησίον του. — Ναί, πολλοὶ τῶν φίλων μου ἀπέθανον· ὁ μεγαλήτερός μου υἱὸς ἔπαθε δυστύχημά τι θλιβερόν· δηλαδὴ ὁ υἱὸς μου Θωμᾶς· ὁ δεύτερος υἱὸς μου Ὁσβάλδος σπουδάζει τὴν ἱατρικὴν καὶ εἶνε καλὰ· ἡ μεγαλητέρα θυγάτηρ μου Ἀγνή διασκεδάζει ἐντὸς τοῦ ἀκατίου μετὰ τῆς οἰκογενείας Young· ὡσαύτως καὶ ὁ Σὶρ Ρεδερῖγος εἶνε καλὰ καὶ μοὶ δίδει ἐλπίδας ὅτι μετ' οὐ πολὺ θέλει μὲ ἰδεῖ· μοὶ ἔφερες τόσα πολλὰ νέα, σ' εὐχαριστῶ.

Δὲν ὑφίσταται ὁπτασία εἰς τὸ μέσον· αἱ χθεσιναὶ σκηναὶ δὲν ἦσαν ὄνειρώδεις ! δὲν ἠδυνάμην ν' ἀποσπάσω ἀπ' αὐτοῦ τὸ βλέμμα, καθότι βλέπων αὐτὸν ἠὲ χαριστούμην τὰ μέγιστα· ἐξέλιπε πλέον· ἡ ἀμφιβολία ἐκείνη, ὁ φόβος ὅτι ἤθελε φύγει, ὅπως μὴ ἴδω αὐτόν· δὲν ἐφοβούμην πλέον· ὁ φόβος οὗτος κατέτρυχε τὰ στήθη μου κατὰ τὴν εἰς Οὐ-ζιζὶ πορείαν μου· νῦν ὁμως ἔπαυσαν οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας μου καὶ εἶμαι λίαν ἡσυχος· ἐβλεπον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου τὸν ἄνθρωπον, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐμόχθησα, εὐχαριστούμενον ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ μου.

— Τώρα, Διδάκτορ, πιθανόν νὰ ἐξεπλάγης διὰ τὴν ἐν-ταῦθα ἔλευσίν μου, ἀγνοεῖς ἴσως τὸ αἷτιον αὐτῆς ;

— Τῷ ὄντι, ὅταν ἤκουσα τοῦτο παρὰ τῶν Ἀράβων, ἐξεπλάγην. Κατὰ πρῶτον σ' ἐνόμισα ἀπεσταλμένον παρὰ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὑπολοχαγοῦ Le Saint, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν εἰς ὀλίγων ἀπὸ τοῦ Κονδοκόρου μιλίων ἀπόστασιν· ἤκουσα ὅτι ἑφῆρες μετὰ σοῦ λέμβους, πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐμπορεύματα· τοῦτο μ' ἔκαμε νὰ πιστεύσω ὅτι εἶσαι Γάλλος τις ἀξιωματικός, μεχρισοῦ εἶδον τὴν Ἀμερικανικὴν σημαίαν· καὶ — σοὶ λέγω τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν — ἠὺχαριστήθην τὰ μέγιστα ὅτι δὲν ἦσο Γάλλος ἀλλ' Ἀμερικανός· καθότι ἂν ὁ ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου τὴν ἔλευσιν μοὶ ἐγνωστοποίησαν, ἦτο Γάλλος καὶ δὲν ἐγνώριζε τὴν Ἀγγλικὴν, ἀμφοῖτεροι ἠθέλομεν κάμει μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς Οὐζιζί! φαντάσθητι δύο λευκοὺς μὴ ἐννοοῦντας ἀλλήλους καὶ ἐν τῷ μέσῳ μάλιστα αὐτῶν τῶν μαύρων εὐρισκομένους! Δὲν ἠθέλησα νὰ σ' ἐρωτήσω περὶ τούτου χθές, καθότι δὲν μ' ἐνδιέφερεν.

— Καλὰ, εἶπον μετὰ μειδιάματος, χαίρω ὅτι εἶμαι Ἀμερικανός καὶ οὐχὶ Γάλλος, ἄφοῦ καὶ σὺ ἐπιθυμῆς τοῦτο· χαίρω ὅτι δυνάμεθα νὰ συνδιαλεγώμεθα καὶ νὰ ἐννοῶμεν ἀλλήλους ἐντελῶς ἄνευ διερμηνέως. Παρατηρῶ μάλιστα ὅτι οἱ Ἀραβες θαυμάζουσι βλέποντες σὲ Ἀγγλον καὶ ἐμὲ Ἀμερικανὸν ἐννοοῦντας ἀλλήλους. Προσέξωμεν καλῶς μὴ εἴπωμεν αὐτοῖς ὅτι οἱ Ἀγγλοι καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους, καὶ ὅτι ἡ ὑπόθεσις τῆς «Ἀλαβάμας» μένει εἰσέτι ἐκκρεμῆς, οὐδ' ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν Ἀμερικῇ οἱ Φενιανοὶ, οἵτινες μισοῦσιν ὑμᾶς τοὺς Ἀγγλους. Ἀλλ' ἄκουσον, Διδάκτορ, τὸ πάντων σπουδαιότερον· μὴ ἐκπλαγῆς ποσῶς ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ· μὴ θαυμάσης ὅταν σοὶ εἴπω ὅτι ἤλθον ἐνταῦθα πρὸς ἀναζήτησιν — ΣΟΥ!

— Πρὸς ἀναζήτησιν ἐμοῦ;

— Ναί.

— Πῶς;

— Καλὰ! ἤκουσές ποτε περὶ τοῦ «Κήρυκος τῆς Νέας Υόρκης»;

— Ἐ, ποῖος δὲν γνωρίζει τὴν ἐφημερίδα ταύτην;

— Sh-sh. Ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ πατρός του, ὁ Κος James Gordon Bennett, υἱὸς τοῦ Κου James Gordon Bennett, ιδιοκτῆτου τοῦ «Κήρυκος τῆς Νέας

‘Υόρκης» μ’ ἐπεφόρτισε νὰ σὲ εὕρω — νὰ λάβω ὅσας ἐπιθυμεῖς νὰ δώσης εἰδήσεις περὶ τῶν ἀνακαλύψεών σου — καὶ νὰ σὲ βοηθήσω μάλιστα, ἂν δύναμαι, πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς ἐπιχειρήσεώς σου.

— Ὁ νέος Κος Bennett σ’ ἐπεφόρτισε νὰ ἔλθῃς πρὸς ἀναζήτησιν ἐμοῦ, νὰ μ’ εὕρῃς καὶ νὰ μὲ βοηθήσῃς; τώρα οὐδόλως θαυμάζω διὰ τοὺς ἐπαίνους μετὰ τῶν ὁποίων ὠμίλεις χθὲς περὶ τοῦ Κου Bennett.

— Καὶ εἶνε πράγματι ἄξιος περισσοτέρων ἐπαίνων· τῷ ὄντι εἶνε ἀνὴρ φιλότιμος, μεγαλόδωρος καὶ λίαν καλός.

— Καλὰ, ἡ πρᾶξις του μαρτυρεῖ τοῦτο· εὐχαριστῶ αὐτὸν τὰ μέγιστα! ὑμεῖς Ἀμερικανοὶ νὰ σκέπτεσθε τοσοῦτον περὶ ἐμοῦ; τοῦτο μοὶ προξενεῖ ἐντύπωσιν! μὲ κάμει ν’ ἀλαζωνεύωμαι! καὶ ἤλθες μάλιστα εἰς καλὴν περίστασιν· καθότι ἤρχισα νὰ σκέπτωμαι ὅτι πρέπει νὰ καταφύγω εἰς τὸ μέτρον νὰ ἐπαιτήσω παρὰ τῶν Ἀράβων· καὶ αὐτοὶ στεροῦνται ὑφασμάτων, καὶ ὀλίγον ποσὸν ὑαλίνων κόκκων ὑπάρχει εἰς Οὐζιζί· ἐκεῖνος ὁ ἀχρεῖος Σερῆφ μὲ κατελήστευσε· ἄχ! πόσον ἐπεθύμουν νὰ εὐχαριστήσω μὲ αὐτά μου τὰ χεῖλη τὸν Κον Bennett! πόσον ἐπεθύμουν νὰ σοὶ ἐκφράσω διὰ περισσοτέρων καὶ καταλληλοτέρων λέξεων τὰς πρὸς τὸν κύριον τοῦτον εὐχαριστήσεις μου· πόσον ἐπεθύμουν δι’ ἔργων νὰ σοὶ δείξω μέχρι τίνος μὲ συγκινεῖ ἡ μεγαλόδωρος αὕτη ὑπὲρ ἐμοῦ πρᾶξις του!

— Τώρα, Διδάκτωρ, σοὶ διηγήθῃν τὸ αἴτιον τῆς ἐνταῦθα ἐλεύσεώς μου· ἄς προγευματίσωμεν, ὁ Φεράζης θὰ μᾶς φέρῃ τὸ πρόγευμα· πιστεύω ὅτι ἔχεις ὄρεξιν.

— Ναί, καθότι οἱ λόγοι σου μεγάλως μ’ ηὐχαρίστησαν! Ἡ Χαλιμᾶ εἶνε ἡ μάγειρός μου, οὐδέποτε ὅμως δύναται νὰ κάμῃ διάκρισιν μετὰξὺ τοῦ τείου καὶ τοῦ καφέ.

Ὁ μάγειρός μου Φεράζης εἶχεν ἑτοιμον τὸ πρόγευμα, ὡς πάντοτε, συνιστάμενον ἐκ καλοῦ τείου καὶ ἐνὸς πινακίου πλήρους πλακούντων, τοὺς ὁποίους ὁ Διδάκτωρ ὠνόμαζε «dampers»· ὅσον τὸ κατ’ ἐμὲ οὐδόλως ἐνοστιμευόμην αὐτοὺς, ἀλλ’ ἦσαν κατάλληλοι διὰ τὸν Διδάκτορα, ὅστις εἶχεν ἀπωλέσει ὅλους αὐτοῦ τοὺς ὀδόντας ἀπὸ τὴν σκληρὰν τροφήν τῆς Λούνδας, κατὰ τὴν διάβασιν τῆς ὁποίας οὐδὲν ἄλλο ἔτρωγεν ἢ πρασίνοὺς στάχεις ἰνδικοῦ σίτου· κρέας δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ· ἡ δὲ δύναμις τὴν

ὁποῖαν κατέβαλλε πρὸς μάσσησιν τῶν στάχεων αὐτῶν εἶχε καταστρέφει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ. Προτιμότερος εἶνε κατὰ τὴν γνώμην μου ὁ σῖτος τῆς Βιργινίας· καθότι δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸν εὐχυμον ἄρτον τὸν ὁποῖον δύναται τις νὰ προμηθευθῇ ἢ νὰ κατασκευάσῃ ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ.

Ὁ Διδάκτωρ μοι ἔλεγε ὅτι μὲ ἐξέλαβεν ὡς ἄνθρωπον πολυτελῆ καὶ πλούσιον, ὅταν εἶδε ἐπὶ τῶν ὤμων ἐνὸς τῶν ἀνθρώπων μου τὸ λουτρόν μου· σήμερον ὁμως ἤρχισε νὰ μὲ νομίζῃ πολυτελέστερον καὶ πλουσιώτερον, ὅταν εἶδε τὰ μαχαίρια καὶ περόνιά μου, τὰ πινάκια, τὰ ποτήρια, τὰ ὑποκύπελλα, τὰ ἀργυρᾶ κοχλιάρια καὶ τὰ τεῖοκύπελλα τὰ ὁποῖα ἦσαν πρὸς τούτοις ἐξ ἀργύρου· πάντα ταῦτα ἡκτινοβόλουν ὑπὸ τῆς καθαριότητος· ἐτέθησαν κατὰ τάξιν ἐπὶ τοῦ πλουσίου Περσικοῦ τάπητος· ὁ Διδάκτωρ θαύμαζε βλέπων τὴν πολυτελῆ ταύτην τράπεζαν, τὰ ὠραῖα ταῦτα ἀργυρᾶ σκεύη, ἐξεπλήττετο δὲ παρατηρῶν τὴν προθυμίαν μετὰ τῆς ὁποίας ὑπηρετούμην ὑπὸ τῶν κιτρίνων καὶ μελάνων Ἑρμῶν μου.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐν Οὐζιζι βίου ἡμῶν· πρὸ τῆς ἐνταῦθα ἀφίξεώς μου δὲν ἐθεώρουν αὐτὸν φίλον, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς ἀντικείμενον — περὶ τοῦ ὁποίου ἡδύνατό τις νὰ γράψῃ τοσαῦτα εἰς τὰς ἐφημερίδας πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν ἐπιθυμούντων νὰ μανθάνωσι νέα περὶ τοιούτων ἀνδρῶν. Διῆλθον πολλάκις ἀνὰ μέσον πεδίων μάχης, ἐγενόμην μάρτυς ἐμφυλίων πολέμων, ἐπαναστάσεων, πολιτικῶν ταραχῶν καὶ σφαγῶν· πολλάκις ἔστην πλησίον καταδεδικασμένων φονέων, ὅπως παρατηρήσω καλῶς τὴν τελευταίαν ἀγωνίαν καὶ τοὺς ὑστάτους αὐτῶν στεναγμούς· οὐδὲν ὁμως τῶν ἄνω μὲ συνεκίνησε τοσοῦτον ὅσον αἱ θλίψεις καὶ τὰ δεινὰ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ· αἱ στερήσεις, τὰ παντοῖα δυστυχήματα τὰ ὁποῖα μοι διηγεῖτο ἐνεποίησαν πράγματι βαθεῖαν εἰς τὸν νοῦν μου ἐντύπωσιν. Ἦρχισα πράγματι νὰ παρατηρῶ ὅτι «οἱ θεοὶ ἐπιβλέπουσιν ἄνωθεν καλῶς διέποντες τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων.» Ἦρχιζα ν' ἀναγνωρίζω τὴν χεῖρα θείας τινὸς Προνοίας μετὰ ἀγαθότητος κανονιζούσης πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἐξῆς γεγονότα εἰσὶν ἄξια σημειώσεως. Ἐνετάλην ν' ἀνεύρω τὸν Λιβιγκστῶνα κατὰ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1869· ὁ Κος Bennett

εἶχεν ἔτοιμα τὰ χρήματα καὶ ἐγὼ ἤμην ἔτοιμος διὰ τὸ τα-
 ξείδιον. Παρατήρησον ὅμως, ἀναγνώστα, ὅτι ἀναχωρή-
 σας ἐκ Παρισίων δὲν προεχώρησα κατ' εὐθείαν εἰς τὸν κύ-
 ριον σκοπὸν τῆς περιηγήσεως, ὅστις ἦτο ἡ ἀναζήτησις
 τοῦ πεπλανημένου Διδάκτορος· πρὶν ἢ προχωρήσω εἰς τὴν
 ἐκτέλεσιν αὐτοῦ, εἶχον πολλὰς ὑποθέσεις νὰ τελειώσω πρὸς
 τούτοις δὲ πολλὰς χιλιάδας μιλίων νὰ διατρέξω. Ὑπό-
 θεσον ὅτι ἐπορευόμην κατ' εὐθείαν ἀπὸ Παρισίων εἰς Ζαγ-
 γιβάρην· μετὰ ἐπτὰ ἴσως ἢ ὀκτὼ μῆνας θὰ εὕρισκόμεν εἰς
 Οὐζιζί· ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει δὲν θὰ εὕρισκον εἰς τὸ
 μέρος τοῦτο τὸν Λιβιγιστῶνα· καθότι κατὰ τὴν ἐποχὴν
 ἐκείνην ὁ Διδάκτωρ ἦτο εἰς τὸν ποταμὸν Λουαλάβαν· ἡ-
 θελον λοιπὸν ἀναγκασθῆναι νὰ διέλθω τὰ ἀρχαῖα δάση τῆς
 Μανουέμας ἀναζητῶν τὰ ἴχνη του, καὶ νὰ ὀδεύσω ἑκα-
 τοντάδας μιλίων ἐπὶ τῶν σχολιῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ
 Λουαλάβα. Καθ' ἣν ὅμως ἐποχὴν ἐγὼ, ἀνελθὼν τὸν Νεῖλον
 καὶ ἐπιστρέψας εἰς Ἱεροσόλυμα, περιηγούμην τὴν Κων-
 σταντινούπολιν, τὴν Νότιον Ῥωσσίαν, τὸν Καύκασον καὶ
 τὴν Περσίαν, ὁ Λιβιγιστῶν ἡσχολεῖτο εἰς ἐπωφελεῖς ἀ-
 νακαλύψεις πρὸς δυσμὰς τῆς Αἰγύπτου Ταγκανύϊκας. Πρὸς
 τούτοις ἀνάγκη νὰ παρατηρήσης, ἀναγνώστα, ὅτι ἔφθασα
 εἰς Οὐνιανουεμβέ περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς Ἰουνίου καὶ ὅτι
 ἔνεκεν πολέμου ἔμεινα τρεῖς περίπου μῆνας εἰς τὸ μέρος
 τοῦτο διάγων βίον δυσάρεστον καὶ ἀνυπόμονον, κατὰ τὸ
 διάστημα τοῦ ὁποίου, ἐνῶ ἐγὼ παρεκωλυόμην ὑπὸ τοσοῦ-
 των συμβάντων, ὁ Λιβιγιστῶν ἐπανήρχετο εἰς Οὐζιζί κα-
 τὰ τὸν αὐτὸν μῆνα Ἰούνιον· ἔφθασε δὲ εἰς Οὐζιζί τὸν Ὀ-
 κτώβριον. Τὸν δὲ Σεπτέμβριον ἐγὼ ἀπαλλαχθεὶς τῆς εἰρ-
 κτῆς, ἐντὸς τῆς ὁποίας παντοῖα συμβεβηκότα μ' ἐκράτουν,
 μετὰ μεγάλης ταχύτητος προεχώρησα νοτίως εἰς Οὐκο-
 νόγγο, μετὰ ταῦτα δυτικῶς εἰς Οὐκαουένδην, ὕστερον βο-
 ρεῖως εἰς Οὐβίνζαν καὶ τέλος πρὸς δυσμὰς εἰς Οὐζιζί, τρεῖς
 μόνον ἑβδομάδας μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Διδάκτορος εἰς τὸ
 μέρος τοῦτο· εὗρον δὲ αὐτὸν ἀναπαυόμενον ὑπὸ τὴν βεράν-
 δαν τοῦ οἴκου του ἔχοντα τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς
 ἀνατολὰς, ἥτοι πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἀπὸ τῆς ὁποίας ἤρχό-
 μην. Ἄν ἀνεχώρουν κατ' εὐθείαν ἐκ Παρισίων πρὸς ἀνα-
 ζήτησιν αὐτοῦ, ἡθελον ἀπωλέσει αὐτόν· ἂν προεχώρουν εἰς

Οὐζιζὶ κατ' εὐθείαν ἐξ Οὐνυανυεμβέ πάλιν ἤθελον ἀπω-
λέσει αὐτόν.

Αἱ ἡμέραι παρήρχοντο πλήρεις εἰρήνης καὶ εὐτυχίας
ὕπὸ τοὺς φοίνικας τοῦ Οὐζιζί· ὁ σύντροφός μου ἐβαινεῖν
εἰς τὸ καλλίτερον· ἡ υγεία του ἐβελτιοῦτο καὶ ἡ φαντασία
του ἠϋξανε. Νέα ζωὴ εἰσῆλθεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ· αἱ
ζωτικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις ἀνέλαβον, ὁ δὲ πρὸς τὸ ἔργον αὐ-
τοῦ ἐνθουσιασμός τοσοῦτον ἐκωρυφώθη, ὥστε ἐπεθύμει νὰ
εὐρίσκητο εἰς τὰς μεμακρυσμένας ἐκεῖνας χώρας καὶ νὰ ἡ-
σχολεῖτο εἰς τὸ ἔργον του· τί ἡδύνατο ὁμως νὰ πράξῃ με-
τὰ πέντε ἀνθρώπων καὶ δέκα πέντε ἢ εἴκοσι ὑφασμάτων ;

— Διδάκτορ, εἶδες τὸ βόρειον μέρος τῆς Λίμνης Ταγ-
κανύϊκας ; ἠρώτησα αὐτόν ἡμέραν τινά.

— Ὅχι· ἐπεχείρησα νὰ πορευθῶ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο,
ἀλλ' οἱ Οὐαζιζὶ μ' ἐκακοποιοῦν τὰ μέγιστα· μ' ἐβασάνιζον
ὥς τοὺς περιηγητὰς Βόρτωνα καὶ Σπήκ· δὲν εἶχον δὲ καὶ
πολλὰ ὑφάσματα μετ' ἐμοῦ· ἂν ἐπορευόμην εἰς τὸ μέρος
τοῦτο τῆς Λίμνης Ταγκανύϊκας δὲν ἤθελον δυνηθῇ νὰ πο-
ρευθῶ εἰς Μανουουέμαν. Ἡ κεντρικὴ γραμμὴ πρὸς τὴν ὁ-
ποίαν συρρέουσι τὰ ὕδατα τῆς χώρας εἶνε ἡ ἐπισημοτέρα,
καὶ ἡ γραμμὴ αὕτη εἶνε ὁ ποταμὸς Λουαλάβας πρὸ τοῦ ὁ-
ποίου τὸ ζήτημα, ἂν ὑπάρχῃ συνάφεια μεταξὺ τῆς Λίμνης
Ταγκανύϊκας καὶ τῆς Λίμνης τοῦ Ἀλβέρτου Νυάνζα, εἶνε
ἀσήμαντον καὶ μηδαμινόν· ἡ μεγάλη αὕτη κεντρικὴ γραμ-
μὴ πρὸς τὴν ὁποίαν συρρέουσι τὰ ὕδατα σχηματίζει τὸν
Ποταμὸν Λουαλάβαν ῥέοντα ἀπὸ τῆς 11^ο νοτίου πλά-
τους καὶ ἐκτεινομένου ὑπὲρ τὰς ἐπτὰ μοίρας πρὸς βορρᾶν·
διέτρεξα ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα· ὁ δὲ ποταμὸς Καμβέζιος
δὲν εἶνε ἄλλο ἢ τὸ νοτιώτατον ἄκρον τοῦ ποταμοῦ Λουα-
λάβα· ὁ Καμβέζιος οὗτος προσλαμβάνει τὰ ὕδατα μεγάλου
μέρους χώρας κειμένης παρὰ τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς Λί-
μνης Ταγκανύϊκας· ἔνεκεν τοῦ ὁποίου εἰς τοῦτο τὸ μέρος
ὁ ποταμὸς ἔχει περισσοτέραν σπουδαιότητα. Δὲν ἀμφιβάλ-
λω ποσῶς ὅτι ἡ Λίμνη αὕτη εἶνε ἡ Ἄνω Ταγκανύϊκα, ὅτι
ἡ τοῦ Ἀλβέρτου Νυάνζα τοῦ Βέκερ εἶνε ἡ Κάτω Ταγκα-
νύϊκα καὶ ὅτι αἱ δύο αὗται Λίμναι συνενοῦνται πρὸς ἀλ-
λήλας διὰ ποταμοῦ ῥέοντος ἀπὸ τῆς Ἄνω πρὸς τὴν Κάτω.
Ἴδου τί πιστεύω βασιζόμενος ὡσαύτως ἐπὶ τῶν πληροφο-
ριῶν τῶν Ἀράβων· πρὸς τούτοις καὶ τὰ ὑδρόβια φυτὰ τὰ

ὅποια εὐρίσκει τις εἰς τὸ ρεῦμα ἐπιθεβαιοῦσιν ἀρχούντως τὴν γνώμην μου· ἀλλὰ πιστεύσον ὅτι οὐδέποτε ἐσκέφθην περὶ τούτου πολὺ.

— Καλὰ, Διδάκτορ· ἀκουσον νῦν καὶ ἐμέ. Ἄν ἤμην εἰς τὴν θέσιν σου, πρὶν ἢ ἀναχωρήσω ἐξ Οὐζιζι, ἤθελον ἐξετάσει τὸ μέρος τοῦτο πρὸς τελείαν λύσιν πάσης ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀμφιβολίας, ἀφοῦ μάλιστα δύναται τις μετὰ ταῦτα νὰ προχωρήσῃ εἰς τὰς ἐρεῦνας του, χωρὶς νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν ἐξ αὐτοῦ τοῦ μέρους. Ἡ Βασιλικὴ Γεωγραφικὴ Ἑταιρία προσάπτει μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὴν ὑποτιθεμένην ταύτην συνάφειαν· κηρύττει δὲ ὅτι σὺ εἶσαι ὁ μόνος ἄνθρωπος ὅστις δύνασαι νὰ λύσῃς τὸ ζήτημα τοῦτο· ἂν δύναμαι νὰ σέ ὑπηρετήσω εἰς τοῦτο, ἐλευθέρως δύνασαι νὰ μὲ διατάξῃς· δὲν ἤλθον εἰς Ἀφρικὴν πρὸς περιήγησιν χωρῶν, ἀνακάλυψιν λιμνῶν καὶ λύσιν ζητημάτων· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἡ περιέργειά μου εἶνε τοσαύτη, ὥστε εὐχαρίστως σέ ἀκολουθῶ εἰς τὴν ἐρευναν ταύτην· ἔχω μετ' ἐμοῦ περὶ τοὺς εἴκοσιν ἀνθρώπους ἐννοοῦντας τὸ κωπηλατεῖν· ἔχομεν πλεῖστα πυροβόλα, ὑφάσματα καὶ κόκκους· ἂν δὲ δυνηθῶμεν νὰ λάβωμεν καὶ ἓν μονόξυλον ἀπὸ τοὺς Ἀραβας, θέλομεν κατορθώσῃ τοῦτο μετὰ περισσοτέρας εὐκολίας.

— ὦ! δυνάμεθα νὰ λάβωμεν μονόξυλον ἀπὸ τὸν Σαῦδ μπὶν Μαζήδ. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὑπῆρξε πάντοτε καλοκάγαθος πρὸς ἐμέ, καὶ ἠδύνατό τις νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸν εὐγενῆ, ἂν Ἀραβες εὐγενεὶς ὑπῆρχον.

— Λοιπὸν ἀπεφασίσθη ὅτι θὰ ὑπάγωμεν.

— Εἶμαι ἑτοιμος πρὸς τοῦτο, ὁπόταν θελήσῃς.

— Εἶμαι εἰς τὰς διαταγὰς σου. Δὲν ἀκούεις ὅτι οἱ ἄνθρωποι μου σέ ὀνομάζουσι «Μέγαν Αὐθέντην» καὶ ἐμέ «Μικρὸν Αὐθέντην»; Ἐννοεῖς κάλλιστα ὅτι δὲν ἀρμόζει ποσῶς εἰς τὸν «Μικρὸν Αὐθέντην» νὰ προστάξῃ.

Ἀπὸ τοῦδε ὁ Λίβιγκστὼν ἐγένετο γνωστὸς πρὸς ἐμέ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος δὲν γνωρίζει νὰ ὑποκρίνηται· οὐδεὶς εὐρισκόμενος μετ' αὐτοῦ εἰς σχέσιν καὶ συνομιλῶν δύναται νὰ ἐξαγάγῃ τι περισσότερον ἀπὸ ὅσα λέγει· δὲν γνωρίζει ν' ἀπατήσῃ· εἶνε ἔσωθεν, ὡς φαίνεται ἔξωθεν· ἐλπίζω ὅτι ἐν τῇ περιλήψει ταύτῃ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἀνακαλύψεων αὐτοῦ οὐδένα προσβάλλω· ἀπλῶς καταθέτω τὴν

περὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτοῦ γνώμην μου, ὥς εἶδον αὐτὸν καὶ οὐχὶ ὥς παρρησιάζει ἑαυτὸν, ὥς ἐγνώρισα αὐτὸν καὶ οὐχὶ ὥς ἤκουσα περὶ αὐτοῦ· ἔζησα μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς 10ης Νοεμβρίου τοῦ 1871 μέχρι τῆς 14ης Μαρτίου τοῦ 1872· κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ εἰς τὴν ὁδοιπορίαν πολλάκις ἐγενόμην αὐτόπτης μάρτυς τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ· τολμῶ δ' εἰπεῖν ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος εἶνε ἄξιος θαυμασμοῦ· τοιαύτην συνέλαβον περὶ αὐτοῦ ιδέαν, καὶ ὁ θέλων ἄς ἐπιδοκιμάσῃ αὐτήν. Τὸ στρατόπεδον εἶνε τὸ καταλληλότερον μέρος ἐν ᾧ δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ τὰς ἀδυναμίας ἐνὸς ἀνθρώπου· καθότι ὁ ἐλαφρὸς καὶ κοῦφος ἄνθρωπος εἰς τὸ μέρος τοῦτο πρὸ πάντων δεικνύει τὰς ιδιοτροπίας καὶ τὰς κακὰς αὐτοῦ ἐπιθυμίας. Πιθανὸν ὁ Λιβιγιστὼν νὰ μὴ αἰσθάνηται εὐχαρίστησιν ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ἐνοχλῇται εὐρισκόμενος μετὰ συντρόφου ἀπρεποῦς καὶ ἀναρμόστου αὐτῷ· δὲν λέγω τὸ ἐναντίον· καθότι καὶ ἐγὼ αὐτὸς, ἂν εἶχον μετ' ἐμοῦ ἄνθρωπον τοῦ ὁποίου ὁ χαρακτήρ νὰ διαφέρῃ ὁλοσχερῶς τοῦ ἐμοῦ καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου νὰ μὴ δύναμαι νὰ ταξειδεύσω ἡσυχος, ἀμέσως ἤθελον πράξῃ τὸ αὐτό· πολλάκις ἐνέτυχον εἰς τοιαύτας περιστάσεις· πολλάκις εἶδον ἀνθρώπους, εἰς τὴν συναναστροφὴν τῶν ὁποίων ἡσθανόμην μέγα βάρος, τὸ ὅποιον ὤφειλον ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἑαυτὸν μου ν' ἀποσχορακίσω ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον· δὲν ἠδυνάμην νὰ συμφωνήσω μὲ ἄνθρωπον ἀλλοτρίας φύσεως ἢ διαφοροτικοῦ χαρακτήρος. Ὁ χαρακτήρ ὅμως τοῦ Λιβιγιστῶνος μοὶ ἦτο σεβαστός· ἐξήγειρε δ' ἐν ἐμοὶ ἐνθουσιασμόν καὶ εἰλικρινῇ θαυμασμόν.

Ὁ Διδάκτωρ Λιβιγιστῶν εἶνε σχεδὸν ἐξηκοντούτης τὴν ἡλικίαν· μολονότι μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ ἀνάβρωσιν ἐφαίνετο ὅτι δὲν εἶχεν εἰσέτι περάσει τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Ἡ κόμη του διατηρεῖ εἰσέτι τὸ ὑπόφαιον χρῶμα· ποικίλλεται ὅμως μὲ φαιὰς γραμμάς κατὰ τοὺς μὲνιγγας· τὸ γένειον καὶ οἱ μύστακες αὐτοῦ εἰσὶ λίαν φαιοί. Οἱ λεπτοκαρυόχροες ὀφθαλμοὶ του εἰσὶ λαμπρότατοι· ἡ ὄρασις του εἶνε ὀξεῖα ὥς ἱέρακος· εἰς τοὺς ὁδόντας αὐτοῦ μόνον φαίνεται τὸ γῆρας· ἡ σκληρὰ τροφή τῆς Λούνδας κατέστρεψεν αὐτούς· τὸ ἀνάστημα αὐτοῦ εἶνε ὀλίγον τι ὑψηλότερον τοῦ συνήθους· ἐν αὐτῷ

φαίνεται ἡ ῥώμη τοῦ ἀνδρὸς τούτου· οἱ δὲ ὦμοι αὐτοῦ κλίνουσιν ὀλίγιστα πρὸς τὰ κάτω· τὸ βάδισμα αὐτοῦ εἶνε σταθερὸν καὶ βαρὺ, ὡς ἀνδρὸς πολλὰ παθόντος καὶ κεκηκότος. Συνειθίζει νὰ φέρῃ ναυτικὸν πῖλον μετὰ ἡμισφαίρικῃς ἄκρας, διὰ τοῦ ὁποίου κατέστη γνωστὸς εἰς Ἀφρικὴν. Ἡ ἐνδυμασία αὐτοῦ, ὅτε κατὰ πρῶτον εἶδον αὐτόν, εἶχε πολλὰ ἐμβαλλώματα καὶ σημεῖα ἐπιδιορθώσεων, ἀλλ' ἦτο ὅσον δύναται τις νὰ φαντασθῇ καθαρὰ.

Κατὰ τὰς πληροφορίας πολλῶν ἐπίστευον ὅτι ὁ Λιβιγιστὼν ἦτο κράσεως μελαγχολικῆς καὶ μισανθρώπου· τινὲς μ' ἐπληροφόρησαν ὅτι εἶνε φλύαρος καὶ μωρός· ὅτι δὲν εἶνε πλέον ἐκεῖνος ὁ Δαδιδ Λιβιγιστὼν τὸν ὁποῖον πάντες ἐγνώριζον ὡς σεβάσμιον ἱεραπόστολον· ὅτι δὲν κρατεῖ σημειώσεις τῶν περιηγήσεων αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐκφράζει ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς ἰδέας του διὰ σημείων τὰ ὅποια αὐτὸς μόνος ἐννοεῖ καὶ δύναται ν' ἀναγνώσῃ· πρὶν δὲ προχωρήσω εἰς Κεντρικὴν Ἀφρικὴν, φήμῃ ἐκυκλοφόρει ὅτι εἶχε νυμφευθῇ ἡγεμονίδα τινα τῆς Ἀφρικῆς.

Πάντα τὰ ἄνω καὶ ἕκαστον ἐξ αὐτῶν οὐδόλως παραδέχομαι. Συμφωνῶ ὅτι δὲν εἶνε ἄγγελος, ἀλλὰ ὁμοιάζει τὸ ὃν τοῦτο ὅσον ἐπιτρέπει ἡ ἀνθρωπίνη φύσις· οὐδέποτε εἶδον ἐν αὐτῷ μελαγχολίαν ἢ μισανθρωπίαν, οὐδὲ φλυαρίαν ἢ μωρίαν· τούναντίον παρετήρησα μεγάλην φρόνησιν καὶ ἐχεμύθειαν· πρὸς ἐκεῖνον δὲ ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι ὁ Διδάκτωρ Λιβιγιστὼν ἥλλαξεν ἐν βραχεὶ λέγω ὅτι οὐδέποτε ἐγνώρισε τὸν Διδάκτορα· καθότι ὁ ἀνὴρ οὗτος ἔχει καλὴν διάθεσιν, τῆς ὁποίας πάντοτε κάμει χρῆσιν, ὅταν εὐρίσκηται μάλιστα μετὰ φίλων. Τὸν δὲ ἄνθρωπον, ὅστις μ' ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ Λιβιγιστὼν δὲν κρατεῖ σημειώσεις τῶν περιηγήσεων αὐτοῦ, διορθόνω διὰ τῶν ἐξῆς λόγων : — τὸ ὀγκῶδες ἡμερολόγιον Letts, τὸ ὁποῖον ἐκόμισα πρὸς τὴν θυγατέρα του, εἶνε πλήρες σημειώσεων· καὶ εἶχον περίπου φύλλα ὑπάρχουσι ἐντὸς αὐτοῦ, τὰ ὅποια εἶνε πλήρη παρατηρήσεων τὰς ὁποίας εἶχε κάμει μόνος του κατὰ τὴν ἐν Μανουουέμα πορείαν του· ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ βιβλίου παρατηρεῖ τις σελίδα μετὰ σελίδα, στήλην μετὰ στήλην καθαρῶς γεγραμμένας· ἔλαβον παρ' αὐτοῦ μίαν μεγάλην ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἔπεμψα πρὸς τὸν Sir Thomas Mac Lear· ἡ δὲ ἐπιστολὴ αὕτη οὐδὲν ἄλλο περιέχει ἢ παρατηρήσεις·

κατὰ τὴν τετράμηνον μετ' αὐτοῦ διαμονήν μου οὐδεμία
 πρωΐα παρήλθεν καθ' ἣν νὰ μὴ παρετήρησα αὐτὸν καταγι-
 νόμενον εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ ἡμερολογίου τοῦ καὶ εἰς
 τὴν ἐξιστόρησιν τῶν συμβάντων του· ἐκτὸς τούτων ἔχει
 καὶ μέγα χαλύβδινον κιβώτιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχου-
 σιν ἀναρρίθμητα σημειωματάρια, ἐξ ὧν ἡμέραν τινὰ θέλει
 ἀποδειχθῇ ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων μου· πρὸς τούτοις καὶ οἱ
 γεωγραφικοὶ αὐτοῦ χάρται εἰσὶ μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας
 καὶ τέχνης ἐξεργασμένοι. Ὡς πρὸς τὰ ἀδόξενα δὲ τοῦ με-
 τὰ τῆς Ἀφρικανῆς ἡγεμονίδος γάμου του δὲν χρειάζεται
 νὰ εἴπῃ τις περισσότερον παρὰ ὅτι τοῦτο εἶνε ψεῦδος καὶ
 ὅτι δὲν ἀρμόζει εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν ἐνὸς κυρίου νὰ ἐγγί-
 ζῃ τοιαύτην χορδὴν προκειμένου περὶ τοῦ Διδάκτορος Λι-
 βιγκστῶνος, οὗ τὸ ὄνομα εἶνε πασίγνωστον.

Ἄς ἔλθῃ οἰοσδήποτε καὶ ἄς λάβῃ οἰανδήποτε ιδιότητα
 τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστῶνος· ἄς ἀνα-
 λύσῃ ἐκάστην αὐτῶν ἐπισταμένως· οἰοσδήποτε ἂν ἦνε οὐ-
 τος, δὲν θέλει εὖρει σφάλμα ἐν αὐτῷ. Γνωρίζω ὅτι εἶνε
 εὐαίσθητος· ἀλλὰ πᾶς ἄνθρωπος ἐξόχου νοὸς καὶ μεγαλο-
 δώρου φύσεως ἔχει τὴν εὐαισθησίαν ταύτην, διὰ τὴν ὁ-
 ποίαν κατακρίνουσιν αὐτὸν καὶ ἀμφιβάλλουσι περὶ αὐτοῦ·
 ἀλλὰ τίνες εἰσὶν οἱ ἀμφιβάλλοντες περὶ αὐτοῦ; ἀναμφι-
 βόλως γεωγράφοι ὑπεραγαπῶντες τὴν ἀνάπausιν καὶ τὴν
 ἀργίαν· οὐχὶ περιηγηταὶ ἐπιμελεῖς καὶ ἐργατικοὶ ἐξ ὧν ἐ-
 κατοντάδας ἀπαντᾷ τις ἐν τοῖς καταλόγοις τῆς Βασιλικῆς
 Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας. Ἐκ τῶν ἐπικριτῶν αὐτοῦ οὐδεὶς
 φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Richard Burton ἢ τοῦ Winwood Reade·
 ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ὑπάρχουσιν, οἵτινες ἔνεκεν ἰδιοτροπίας ἢ
 εὐχαριστήσεως διαφόρων γνωμοδοτούντων, διαφθείρουσι
 τοὺς χάρτας καὶ τὰς σημειώσεις τοὺς ὁποίους μετὰ το-
 σαύτης ἐπιμελείας ἀνὴρ πολλὰ παθὼν καὶ ἐπιτήδειος ἔ-
 γραψεν· ὅπερ οὐδόλως εἶνε εὐχάριστον. Πιθανόν ὁ Λιβιγκ-
 στῶν νὰ σφάλῃ εἰς τινὰ μέρη κατὰ τὰ συμπεράσματα αὐ-
 τοῦ· ὁ ἐν τῇ ἑδρᾷ ὁμῶς καθήμενος γεωγράφος δὲν δύνα-
 ται νὰ διορθώσῃ αὐτὸν, εἰμὴ βασιζόμενος ἐπὶ πληροφοριῶν
 ἀνδρῶν περιηγηθέντων καὶ ἐξετάσαντων τὰς χώρας ταύ-
 τας. Ὁ Francis Galton καὶ ὁ Διδάκτωρ Beke δὲν δύνανται
 διὰ τῶν ποικίλων αὐτῶν γνωμοδοτήσεων ν' ἀποδείξωσι
 μῦθον τὴν Αἰμνὴν Ταγκανύικαν· τέσσαρες περιηγηταὶ μέ-

χρη τοῦδε εἶδαν καὶ ἠρεύνησαν αὐτήν. Ὁ Francis Galton καὶ ὁ Διδάκτωρ Beke δὲν δύνανται νὰ διαφεύσωσι τὸν Συνταγματάρχην Γράντ, οὐδὲ τὴν ὑπαρξίν τοῦ Νεῖλου τῆς Βικτωρίας· ἀλλὰ πόσον μέρος τοῦ ποταμοῦ τούτου εἶδεν ὁ Συνταγματάρχης Γράντ; οὐδὲ πεντήκοντα μίλια· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδεν αὐτὸν ρέοντα βορείως καὶ βορειοδυτικῶς, πιστεύει εἰλικρινῶς καὶ τιμίως ὅτι εἶνε ὁ αὐτὸς ποταμὸς τὸν ὁποῖον εἶδε ρέοντα μετὰ τὸ Κονδοκάρων. Καὶ ὁ Λιβιγιστὼν ὡσαύτως, ἀκολουθήσας τὸν Καμβέξιον, τὸν Λουάπουλαν καὶ τὸν Λουαλάβαν ὑπὲρ τὰς ἑπτὰ μοῖρας πλάτους, ἰδὼν τὸν ποταμὸν τοῦτον ρέοντα πρὸς βορρᾶν, ἀκούσας παρὰ τῶν ἐγχωρίων ὅτι πρὸς βορρᾶν τοῦ μέρους, ἐν ᾧ ἐσταμάτησε τὴν πρὸς βορρᾶν ταχεῖαν αὐτοῦ παρείαν, ὑπάρχει μεγάλη τις λίμνη, καὶ ἀκολουθήσας τὸ ὄρμητικὸν τοῦ ἰσχυροῦ Λουαλάβα ρεῦμα, πιστεύει ἀδιστακτικῶς ὅτι ὁ Λουαλάβας οὗτος δὲν εἶνε ἄλλος ἢ ὁ Νεῖλος. Δὲν δικαιούται λοιπὸν ν' ἀγανακτῇ κατὰ τῶν ὀκνηρῶν ἐκείνων γεωγράφων, οἵτινες σημειοῦσιν ἐπὶ τοῦ χάρτου μεγάλην σειρὰν ὁρέων ἐκτεινομένην ὑπὲρ τὰς τρεῖς μοῖρας πλάτους, ὅπως δεῖξωσιν ἀπλῶς διὰ τῆς μελανῆς καὶ ἀπαισίου ταύτης γραμμῆς ὅτι «ἐκτύπα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐπὶ λιθίνου τείχους»; Ὁ Λιβιγιστὼν, μὲ ὅλας τὰς περὶ τῶν μυστηρίων τῆς Ἀφρικῆς γνώσεις του, δὲν γνωρίζει εἰσέτι τίνι τρόπῳ νὰ περιεργασθῇ ἐν ὅροις ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἶνε λίαν μετριοφρων καὶ δὲν τολμᾷ νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ μετασχηματίσῃ τὴν μορφήν τῆς φύσεως κατὰ τὴν γνωστὴν καὶ παραδεδεμένην ὑπὸ τῶν ὀκνηρῶν γεωγράφων μέθοδον. (1).

Ἐν τῷ ἀτόμῳ τοῦ Λιβιγιστῶνος εἶδον πολλὰς ιδιότη-
τας, αἵτινες κατέστησαν αὐτὸν λίαν ἀγαπητὸν εἰς ἐμέ· ἡ
εὐγένεια οὐδέποτε ἐγκαταλείπει αὐτόν· τὸ θάρρος καὶ ἡ

(1). Πᾶσαι αἱ περὶ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Λιβιγιστῶνος ἐπικρίσεις, τὰς ὁποίας εἶδον, εἶνε κεχρωματισμέναι ὑπὸ τοῦ *odium geographicum*· ἐνεκεν τοῦ ὁποίου δὲν δύναται τις νὰ ἐξετάσῃ αὐτὰς καλῶς καὶ ἀμερολήπτως· καθότι ἐγράφησαν ὑπὸ ἀνθρώπων ἐκ κακοβουλίας ὀρμωμένων· αἱ ἐπικρίσεις αὐταὶ εἶνε τοσοῦτον ἀνεπίδεκτοι ἀντεπικρίσεων, καθόσον δὲν δύναται τις νὰ υποβάλῃ αὐτὰς εἰς τὴν λογικὴν γνωμοδότησιν πεπειραμένων περιηγητῶν καὶ ἐπιστημόνων.

ἐλπίς προασπίζουσιν αὐτὸν κατὰ τῆς δειλίας. Οὐδὲ διὰ τὰ δεινὰ του παραπονεῖται, οὐδὲ διὰ τὰς στερήσεις του, οὐδὲ διὰ τὴν μακρὰν ἀπὸ τοῦ οἴκου καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἀπουσίαν. «Διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς τὰ πάντα κατορθοῦνται» ἰδοὺ τὸ ἀξίωμα του, ἐκτὸς τοῦ ὁποίου ἔχει καὶ τὴν ἐξῆς πίστιν : — «τὰ πάντα θέλουσι λάβει καλὸν τέλος»· τοιαύτην πίστην τρέφει εἰς τὴν ἀγαθότητα τῆς Θείας Προνοίας. Τίς δύναται νὰ μὴ φρικιάσῃ ἀναλογιζόμενος τὰς στερήσεις του, τὸ ἄθλιον ποσὸν τῶν ἐκ Ζαγγιβάρης σταλέντων αὐτῷ ἐμπορευμάτων ; ἠπάτησαν καὶ κατελήστευσαν αὐτόν· αἱ ἀσθένειαι τῆς χώρας ἔφερον αὐτόν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου· καὶ μολαταῦτα δὲν θέλει ν' ἀφήσῃ τὸ παρὰ τοῦ φίλου του Σὶρ Ροδερίγου Μουρχισῶνος ἀνατεθὲν αὐτῷ ἔργον. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ ἐγκατέλειψεν οἶκον, ἀνάπαυσιν, εὐχαριστήσεις, διασκεδάσεις καὶ πάντα τὰ τοῦ πεπολιτισμένου βίου ἀγαθὰ. Ἐν αὐτῷ βλέπει τις ἡρωϊσμόν Σπαρτιάτου, ἄκαμπτον Ῥωμαίου καὶ σταθερὰν ἀπόφασιν Ἀγγλο-Σάξωνος ! — Δὲν ἐγκαταλείπει εἰς τὸ μέσον τὸ ἔργον αὐτοῦ, μολονότι ὑπερεπιθυμεῖ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν οἶκόν του· δὲν παρὰχωρεῖ τὰς ὑποχρεώσεις του μεχριστοῦ δυνηθῇ καὶ γράψῃ ΤΕΛΟΣ εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ.

Ἰδοὺ καὶ ἕτεραι ιδιότητες τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Λιβιγκστώνος, αἵτινες δὲν διέφυγον τὴν προσοχὴν μου· ὅταν ἤρχιζε νὰ γελά, ἦτο εὐχάριστον νὰ τὸν βλέπῃ τις· τοῦλάχιστον ἐγὼ δὲν ἠδυνάμην νὰ μὴ μιμηθῶ αὐτόν· ὅταν διηγεῖτο ἱστορίας, ἔπραττε τοῦτο μετὰ ὕφους, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπειθε τὸν ἀκούοντα περὶ τῆς ἀληθείας καὶ πραγματικότητος αὐτῶν· ὅταν ἤρχιζε τὴν διήγησιν, ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἔλαμπε τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῆς, εἰς τρόπον ὥστε ἀμέσως ἐνόουν ὅτι ἡ ἱστορία αὕτη ἦτο ἀξία διηγήσεως καὶ ἀκοῆς.

Τὰ ἀσθενῆ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του, τὸ βαρὺ αὐτοῦ βάδισμα ἐκ τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο ἡ ἡλικία του, τὸ φαιὸν γένειον, οἱ κεκλιμένοι ὦμοι, ἐν βραχεὶ τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔβλεπέ τις τὸ γῆρας καὶ τὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα ὑπέστη κατὰ τὰς περιηγήσεις του διέψευδον τὸν ἄνδρα· ὑπὸ τὸ ἐξωτερικὸν τοῦτο ὑπῆρχε πηγὴ ἀνεξάντλητος σοφίας, ὑπὸ τὸ κρανίον αὐτοῦ ἔξοχον πνεῦμα,

καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ του διάθεσις καλλίστη· ἐν βραχεῖ, ἐν τὸς τοῦ σκληραγωγημένου αὐτοῦ σώματος ὑπῆρχε ψυχὴ νεανικὴ καὶ τολμηρά. Καθ' ἐκάστην ἡκουον ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀναρρίθμητους ἀστεϊσμούς καὶ εὐάρεστα ἀνέκδοτα· πρὸ πάντων μάλιστα αἱ κυνηγετικαὶ αὐτοῦ ἐκδρομαὶ εἶχον λίαν τὸ ἐπαγωγόν· ἐν αὐταῖς ἡκούε τις πάντοτε τὰ ὀνόματα τῶν φίλων αὐτοῦ Oswell, Webb, Vardon καὶ Gordon Cumming. Κατ' ἀρχὰς δὲν ἐνόησα τοῦτο· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐβεβαιώθην ὅτι ἡ ἱλαρότης αὕτη, ἡ καλὴ διάθεσις καὶ ἡ ἀφθονία τῶν ζωτικῶν πνευμάτων ἦσαν ἀποτελέσματα ἱλαρῶν ὑστερικῶν παθῶν· τὴν βεβαιότητά μου ὅμως ταύτην κατέστρεψεν ἡ περαιτέρω μετ' αὐτοῦ διαμονή μου· καθότι ὑστερώτερον ἠναγκάσθην ν' ἀναγνωρίσω καὶ παραδεχθῶ ταῦτα ἀποτελέσματα τῆς φύσεως αὐτοῦ, ἐπειδὴ οὐδέποτε ἐγκατέλειψαν αὐτὸν, ἐνόσω εὐρισκόμην μετ' αὐτοῦ.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω ιδιοτήτων τοῦ ἀνδρὸς ἡ θαυμαστὴ αὐτοῦ μνήμη ἐνεποίησε βαθεῖαν εἰς τὸν νοῦν μου ἐντύπωσιν. Ὡς ἀναλογισθῇ τις πόσα ἔτη ἔμεινεν ἐν Ἀφρικῇ ἐστερημένος βιβλίων· οἷσδ' ἂν ἦνε οὗτος, δὲν δύναται νὰ μὴ θαυμάσῃ ἀκούων αὐτὸν ἀποστηθίζοντα ὁλόκληρα ποιήματα τοῦ Βύρωνος, Burns, Tennyson, Longfellow, Whittier καὶ Lowell. Δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι τοῦτο εἶνε ἀποτέλεσμα τοῦ μονήρους βίου τὸν ὁποῖον διήγαγε, καὶ πρᾶγματι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου δύναταί τις νὰ ἐξηγήσῃ τοῦτο. Ἰδοὺ τί λέγει περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὁ μέγας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως φιλόσοφος Zimmerman. «Ὁ νοῦς, ὅταν ἦνε ἀπηλλαγμένος παντὸς μόχθου, ἀνακαλεῖ ὅσα πρότερον ἀνέγνωσε, ὅσα ἐνεποίησαν εὐχάριστον ἐντύπωσιν εἰς τὴν ὄρασιν, ὅσα εὐηρέστησαν τὴν ἀκοήν· μελετῶν δὲ ἐκάστην ἰδέαν παραχθεῖσαν εἰς τὸ πνεῦμα του ὑπὸ τῆς παρατηρήσεως ἢ πείρας ἢ συνομιλίας, δι' ἐκάστης σκέψεως κερδίζει νέας γνώσεις· τὸ νοητικὸν ἔχῃ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάσας τὰς παρελθούσας σκηνάς τοῦ βίου· θεωρεῖ δὲ οὐχὶ μόνον τὰ παρελθόντα ἀλλὰ καὶ τὰ μέλλοντα πάσας δὲ τὰς ιδέας τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος μιγνύει ἐν ταῖς πραγματικαῖς τέρψεσι τοῦ παρόντος.» Πράγματι ὁ Λιβιγκστὼν ἔζησε βίον ἐσωτερικόν· σπανιώτατα δὲ ἐξῆλθεν αὐτοῦ, καὶ ἂν τοῦτο ἐγένετό ποτε, ὁ Λιβιγκστὼν ἔπραξεν αὐτό, διότι ἐξ ἀνάγκης ὠρμήθη πρὸς τοῦτο· μεθ' ὃ πάλιν εἰ-

σῆλθεν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τούτῳ κόσμῳ, ὅστις εἶνε πλήρης εὐτυχίας, τὸν ὅποιον μάλιστα κατέστησεν εὐτυχέστερον διὰ τῆς πρὸς τοὺς φίλους, συγγενεῖς, συμπολίτας καὶ γνωρίμους αὐτοῦ καλῆς συμπεριφορᾶς καὶ διὰ τῆς κατ' οἶκον ἐνδελεχοῦς μελέτης· ὁ νοῦς αὐτοῦ ἦτο καλλιεργημένος εἰς τρόπον ὥστε περισσοτέρας προσαπέκτα γνώσεις ἐκ τῆς κατ' οἶκον ἡσύχου μελέτης ἢ ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν περιστατικῶν τοῦ βίου.

Ἐντελῇ μελέτῃ χαρακτῆρος δὲν δύναται νὰ κάμῃ τις χωρὶς νὰ ἐγγίσῃ τὸ θρησκευτικὸν αὐτοῦ μέρος· ἀνάγκη λοιπὸν νὰ εἴπωμέν τινα ὡς πρὸς τοῦτο περὶ τοῦ Λιβιγκ-στῶνος. Ἡ θρησκεία αὐτοῦ οὐδὲν ἔχει τὸ θεωρητικόν, ἀλλ' εἶνε σταθερά, διακαῆς καὶ εἰλικρινῆς πρακτικῇ· δὲν εἶνε ἐπιδεικτικὸς· εἶνε μᾶλλον ἡσυχος· ὁ Λιβιγκστῶν δὲν ἀγαπᾷ ὕμνους καὶ ψαλμωδίας, ἅπερ εἰσὶν ἐνίοτε ἐνοχλητικά, ἀν ὅχι ἀπρεπῇ. Ἐν αὐτῷ παρατηρεῖ τις τὴν Θρησκείαν ὑπὸ τὸν κάλλιστον αὐτῆς χαρακτῆρα· ὁ ἀνὴρ οὗτος φέρεται θρησκευτικῶς οὐχὶ μόνον πρὸς τοὺς ὑπηρέτας του ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, τοὺς θρησκομανεῖς Μωαμεθανοὺς, μετὰ τῶν ὁποίων εὐρίσκεται εἰς σχέσεις· ἀνευ αὐτῆς τῆς Θρησκείας ὁ Λιβιγκστῶν μὲ τὴν ὀξύθυμον αὐτοῦ κρᾶσιν, τὸν ἐνθουσιασμόν, τὸ ζωηρὸν πνεῦμα καὶ τὸ θάρρος του ἤθελεν εἶσθαι σκληρὸς αὐθέντης, καὶ οὐδεὶς θὰ εὐρίσκετο δυνάμενος νὰ συμβιβασθῇ μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν συνοδεύῃ εἰς τὰς περιηγήσεις του· ἡ Θρησκεία ἐδάμασεν αὐτὸν καὶ τὸν κατέστησε Χριστιανὸν καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως· ἐδίωξεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν ὀμότητα καὶ ἰσχυρογνωμοσύνην· νῦν δὲ δύναται τις νὰ σχετισθῇ μετ' αὐτοῦ καὶ θέλει παρατηρήσει ἐν αὐτῷ ἄνθρωπον ἐπιμελῆ — ἄνθρωπον τοῦ ὁποίου ἡ συναναστροφή εἶνε εὐχάριστος.

Πολλάκις ἤκουσα τοὺς ὑπηρέτας ἡμῶν συζητοῦντας περὶ τῶν ιδιοτήτων ἐκάστου ἐξ ἡμῶν. «Ὁ αὐθέντης σας», ἔλεγον οἱ ὑπηρέται μου πρὸς τοὺς ὑπηρέτας τοῦ Λιβιγκ-στῶνος «εἶνε πολὺ καλὸς ἄνθρωπος — παρὰ πολὺ καλός· δὲν σᾶς δέρνει, διότι εἶνε καλός καὶ ἔχει καρδίαν ἀγαθὴν· ὁ ἰδικός μας ὅμως αὐθέντης — ὦ! εἶνε τόσον ὀξύθυμος! καὶ ὅτ' ἐν θυμῷ γίνεταί φωνὴ ἀνοχή!» — «μκάλι σάνα, κάνα μότο». — «Ὅτε κατὰ πρῶτον ἐφθασεν εἰς Οὐζίζι, οἱ Ἀραβες καὶ οἱ μιγάδες ἐμίσουν καὶ πε-

ριεφρόνουν αὐτὸν ὅσον δύναται τις νὰ φαντασθῇ· διὰ τῆς πραότητος καὶ ἀγαθότητος αὐτοῦ καὶ τοῦ καλοῦ χαρακτῆ-
ρός του ἐκέρδισε πάντων τὰς καρδίας· παρετήρησα ὅτι
πάντες ἐσέβοντο καὶ ἐτίμων αὐτόν· καὶ αὐτοὶ οἱ Μωαμε-
θανοὶ διερχόμενοι τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἴσταντο ὅπως χαιρετί-
σωσιν καὶ εἰπωσιν αὐτῷ : « ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ εἴη μετὰ
σοῦ ». Καθ' ἐκάστην Κυριακὴν συνάζει τὸ μικρὸν αὐτοῦ
ποίμνιον περὶ ἑαυτὸν καὶ ἀναγινώσκει προσευχὰς καὶ ἐν
κεφάλαιον τῆς Ἱερᾶς Βίβλου μετὰ τόνου φυσικοῦ καὶ εἰλι-
κρinoῦς· μεθ' ὃ ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν Γλῶσσαν Κι-
σαουαχίλι καὶ ἐρμηνεύει αὐτοῖς τὸ ἀναγνωσθὲν κεφάλαιον·
τὸ δὲ ποίμνιον αὐτοῦ μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἀκροάζεται
αὐτόν.

Ὑπάρχει καὶ ἑτέρα τις ιδιότης εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ
Λιβιγιστῶνος, τὴν ὁποίαν οἱ ἀναγνώσται τῶν βιβλίων καὶ
περιηγήσεων αὐτοῦ ὀφείλουσι νὰ γνωρίζωσιν· συνίσταται
δ' αὕτη εἰς τὴν μεγάλην ἐπιτηδειότητα διὰ τῆς ὁποίας
προασπίζει τὸν ἑαυτόν του κατὰ τοῦ φρικτοῦ κλίματος τῆς
Ἀφρικῆς, καὶ εἰς τὴν σταθερὰν ἐνεργητικότητα μετὰ τῆς
ὁποίας προχωρεῖ εἰς τὰς ἀνακαλύψεις καὶ ἐρεῦνας αὐτοῦ·
ἡ σταθερὰ αὕτη ἐνεργητικότης εἶναι ἀγαθὸν οἰκογενειακόν·
ὅστις θέλει νὰ παρατηρήσῃ τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ἐπιμο-
νὴν τοῦ Ἀγγλο-Σάξωνος, ἅς λάβῃ ὡς παράδειγμα τὸν
ἄνθρωπον αὐτόν· ἡ δὲ μεγάλη ἐπιτηδειότης διὰ τῆς ὁποίας
προασπίζει τὸν ἑαυτόν του κατὰ τοῦ φρικώδους κλίματος
ὀφείλεται οὐχὶ εἰς τὴν ῥωμαλέαν κράσιν του ἀλλὰ πρὸ
πάντων εἰς τὸν ἐγκρατῆ βίον τὸν ὁποῖον πάντοτε διήγα-
γεν. Ἀνθρωπος μέθυσος καὶ ἑκδοτος πρὸς τὰς σωματικὰς
ἡδονὰς ἀδύνατον ν' ἀνθέξῃ κατὰ τοῦ κλίματος τῆς Κεν-
τρικῆς Ἀφρικῆς.

Τὴν δευτέραν τῆς ἐν Οὐζιζι ἀφίξεώς μου ἡμέραν ἠρώ-
τησα τὸν Διδάκτορα ἂν ἐπιθυμῇ ἐνίοτε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν
πατρίδα του καὶ ν' ἀναπαυθῇ ὀλίγον μετὰ ἐξαετῇ περιο-
δεῖαν· ἡ δὲ ἀπάντησις τὴν ὁποίαν μοὶ ἔδωκε ἀποδεικνύει
τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρός. Ἴδου τί μοὶ ἀπήντησεν : —

— Ἐπιθυμῶ τὰ μέγιστα νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα μου
καὶ νὰ ἶδω ἔτι ἅπαξ τὰ τέκνα μου· ἡ συνείδησίς μου ὁμως
δὲν μοὶ ἐπιτρέπει νὰ ἐγκαταλείψω τὸ ἔργον, ὅπερ ἐπεχεί-
ρησα, ἀφοῦ ἔφερα αὐτὸ εἰς τοιοῦτον σημεῖον· τὸ ἔργον

τοῦτο πλησιάζει εἰς τὸ τέρμα αὐτοῦ· μετὰ ἕξ ἢ ἑπτὰ μην-
νας ἀπὸ σήμερον πιστεύω ὅτι θέλω δυνηθῆ νὰ προσδιορίσω
ἐπὶ τοῦ χάρτου τὴν ἔνωσιν τῆς πηγῆς τὴν ὁποῖαν ἀνεκάλυψα
μετὰ τοῦ Λευκοῦ Νείλου τοῦ Petherick ἢ τῆς Λίμνης τοῦ
Ἀλδέρτου Νυάνζα τοῦ Σίρ Σαμουήλ Βέκερ· ἡ νέα αὕτη
πηγὴ τὴν ὁποῖαν ἀνεκάλυψα εἶνε λίμνη τις τὴν ὁποῖαν οἱ
ἐγγχώριοι ὀνομάζουσι «Κοουάμπην». Διὰ ποῖαν λοιπὸν αἰ-
τίαν νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πατρίδα μου πρὶν ἢ φέρω εἰς
πέρας τὸ ἔργον μου; ὅπως ἀναγκασθῶ πάλιν νὰ ἐπιστρέ-
ψω ἐνταῦθα ἵνα ἐκτελέσω ὅπερ νῦν δύναμαι κάλλιστα νὰ
πράξω;

— Καὶ διὰ ποῖαν λοιπὸν αἰτίαν ἐπέστρεψας ἐκ τοῦ με-
μακρυσμένου ἐκείνου μέρους εἰς Οὐζιζι χωρὶς νὰ τελειώσης
τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον, ὡς λέγεις, ὀφείλεις νὰ ἐκτελέσης;

— Διότι ἠναγκάσθην νὰ πράξω τοῦτο· οἱ ἄνθρωποί μου
οὐδὲ βῆμα ἤθελον νὰ προχωρήσωσιν. Ἐπανεστάτησαν
καθ' ὁδόν· συνενοήθησαν δὲ μυστικῶς νὰ ὑποκινήσωσι
ταραχὰς ἐν τῇ χώρᾳ καὶ νὰ μ' ἐγκαταλείψωσιν, ἀφοῦ ἐπε-
τύγχανον τοῦτο, ἂν ἐπέμενον νὰ προχωρήσω· ἐν τοιαύτῃ
περιπτώσει ἤθελον φονευθῆ· ἦτο λίαν κινδυνῶδες νὰ προ-
χωρήσω· ἠρεύνησα ὑπὲρ ἑξακόσια μίλια τὴν χώραν ταύτην
τῶν πηγῶν· προσδιώρισα πάντα τὰ ἐπίσημα ρεύματα τὰ ὁ-
ποῖα χύνουσι τὰ ὕδατα αὐτῶν εἰς τὴν κεντρικὴν ταύτην γραμ-
μὴν, ἐν ᾗ συρρέουσι πάντα τὰ ὕδατα τῆς χώρας· ἐνῷ ὅμως ἡ-
τοιμαζόμεν νὰ ἐρευνήσω καὶ τὰ τελευταῖα ἑκατὸν μίλια, δει-
λία κατέλαβε τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων μου, οἵτινες ἤρχι-
σαν νὰ παρακούωσιν εἰς τὰς διαταγὰς μου καὶ νὰ με ἀπει-
λῶσι. Νῦν, ἐπιστρέψας ἀπὸ τοῦ μέρους ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἀ-
πέχει ἐντὸς ἑπτὰ χόσια μίλια, ἐλθὼν δὲ εἰς Οὐζιζι ὅπως
προμηθευθῶ τρόφιμα καὶ παραλάβω νέαν ἀκολουθίαν, οὐ-
δὲν εὔρον· εἶδον ὅτι μετὰ τινας ἐβδομάδας δὲν θὰ εἶχον
τὸν ἐπιούσιον ἄρτον· ἤμην ἀσθενὴς τὸ σῶμα καὶ τὸν νοῦν.

Νῦν ἐρωτῶ τὸν ἀναγνώστην τί ἤθελε πράξει ἐν τοιαύτῃ
περιπτώσει, ἂν εὕρισκετο ἐν τῷ μέσῳ πασῶν αὐτῶν τῶν
δυσχερειῶν. Πᾶς εἰς τὴν θέσιν του εὕρισκόμενος θὰ ἐπεθύ-
μει νὰ δράμῃ ὀπίσω εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπως εἶπη τὰ
νέα τῶν ἐρευνῶν καὶ ἀνακαλύψεων αὐτοῦ, ὅπως ἐλευθε-
ρώσῃ ἀπὸ τὴν ἀνησυχίαν τὴν τεθλιμμένην οἰκογένειαν καὶ
τοὺς ἀγαμένοντας αὐτὸν φίλους· θὰ ἔλεγεν ὅτι ἀρκετὰ

ἔπραξε πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας περὶ εὐρέσεως τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου. Ἀλλ' ὁ Λιβιγκστὼν ἐπορεύθη εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἀφρικῆς, ἔμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐνασχολούμενος εἰς ἐρεῦνας, καὶ ἐξηκολούθει νὰ ἐργάζεται μετ' αὐταπαρνήσεως ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς, ὅπερ εἶνε δυσκολώτατον εἰς ἄνθρωπον τῆς σημερινῆς ἐποχῆς.

Ὑποθετίσθω ὅτι ὁ Λιβιγκστὼν, κατὰ τὸ σύστημα ἄλλων περιηγητῶν, μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Λίμνης Βαγγουέολο ἔδραμεν ἀμέσως εἰς τὴν παραλίαν, ὅπως δώσῃ τὴν εἶδῃσιν αὐτὴν εἰς τὸν γεωγραφικὸν κόσμον· μεθ' ὃ ὅτι ἐπέστρεφε πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς Λίμνης Μοέρου καὶ ὅτι ἔδραμε πάλιν ὀπίσω ὅπως δώσῃ τὴν εἶδῃσιν· μεθ' ὃ ὅτι ἐπανήρχετο πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς Λίμνης Καμολόνδου καὶ ὅτι ἔδραμε πάλιν ὀπίσω πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Ἀλλ' ὅχι! ὁ Λιβιγκστὼν δὲν παρεδέχεται τὸ σύστημα τοῦτο· οὐχὶ μόνον ἀνακαλύπτει τὸν Ποταμὸν Καμβέζιον, τὴν Λίμνην Βαγγουέολο, τὸν Ποταμὸν Λουάπουλαν, τὴν Λίμνην Μοέρου, τὸν Ποταμὸν Λουαλάβαν καὶ τὴν Λίμνην Καμολόνδου, ἀλλ' εἰσέτι προσπαθεῖ νὰ προχωρήσῃ πλειότερον ὅπως ὀρίσῃ τὸ τέρμα τοῦ λιμναίου συστήματος τοῦ Νείλου. Ἄν ἤκολούθε. τὸ σύστημα τῶν περισσοτέρων περιηγητῶν, ἤθελε πηγαίνει εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐπανακάμπτει ὅπως δίδῃ τὰς εἰδήσεις ἀντὶ νὰ περιηγητῇ· ἐκτὸς τούτου ἡδύνατο νὰ συγγράφῃ δι' ἐκάστην λίμνην καὶ τόμον ὁλόκληρον ἐκ τοῦ ὁποίου νὰ κερδίζῃ πολλὰ χρήματα· τὰ περιεχόμενα τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ δὲν εἶνε περιηγήσεις ὀλίγων μηνῶν, ὅχι. Τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ τὸ ἐπιγραφόμενον «Missionary Travels» περιλαμβάνει περίοδον δέκα ἑξ ἐτῶν· τὸ περὶ τοῦ Ποταμοῦ Ζαμβέζιου πέντε ἐτῶν· καὶ ἂν ὁ μέγας περιοδευτὴς ζήσῃ καὶ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ τρίτον αὐτοῦ σύγγραμμα, ὅπερ ἔσεται τὸ πάντων μεγαλύτερον, θέλει περιλαμβάνει περίοδον τοῦλάχιστον ὀκτῶ ἢ ἐννέα ἐτῶν.

Ὁ Λιβιγκστὼν κατ' ἀρχὴν παραδέχεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ἐκτελῇ καλῶς πᾶν ὅ,τι ἐπιχειρεῖ· ἐν δὲ τῇ συναισθήσει τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος τούτου εὐρίσκει μεγάλην εὐχαρίστησιν, ἂν ὅχι εὐτυχίαν, μολονότι ὑπερεπιθυμεῖ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του· καὶ μολο-

νότι οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων δὲν θὰ ὑπέφερον τοσοῦτον μακροχρόνιον μεταξὺ τῶν ἀγρίων τῆς Ἀφρικῆς διαμονήν, ὁ νοῦς τοῦ Λιβιγιστῶνος εὐρίσκει εὐχαρίστησιν καὶ τροφήν εἰς τὰς φιλοσοφικὰς μελέτας. Τὰ θαύματα τῆς πρωτογόνου φύσεως, τὰ μεγάλα δάση καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ ὄρη, τὰ διαρκῆ ρεύματα καὶ αἱ πηγαὶ τῶν μεγάλων λιμνῶν, αἱ θαυμάσιαι ιδιότητες τοῦ ἐδάφους, τὸ γαλήνιον τοῦ τροπικοῦ οὐρανοῦ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός — πάντα τὰ ἐπίγεια καὶ οὐράνια φαινόμενα εἶνε μάννα δι' ἄνθρωπον τοιαύτης αὐταπαρνήσεως καὶ φιλανθρωπίας· εὐχαριστεῖται βλέπων τὴν ἀρχαίαν ἀπλότητα τῶν μελανῶν παιδιῶν τῶν Αἰθιοπῶν μετὰ τῶν ὁποίων ἔζησεν ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη· πιστεύει ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶνε ἐπιτήδειοι εἰς πολλὰ πράγματα· εὐρίσκει ἐν αὐτοῖς ἀρετάς, ἐνῶ ἄλλοι οὐδὲν ἄλλο βλέπουσιν ἢ ἀγριότητα· καὶ εἰς πᾶν μέρος, εἰς τὸ ὅποιον ἐπορεύθη, ἐπεχείρησε ν' ἀναθρέψῃ καλῶς λαὸν κατὰ τὸ φαινόμενον ἐλησμονημένον παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν Χριστιανῶν.

Νύκτα τινὰ ἐξήγαγον τὸ σημειωματάριόν μου καὶ ἤρχισα νὰ γράφω ἐντὸς αὐτοῦ πάνθ' ὅσα εὐηρεστήθη νὰ μοι εἴπῃ ὁ ἴδιος περὶ τῶν ἀνακαλύψεων αὐτοῦ· ἄνευ δισταγμοῦ μοι διηγήθη τὰ πολυάριθμα συμβεβηκότα τῶν περιηγήσεων αὐτοῦ, τῶν ὁποίων παραθέτω ἐνταῦθα σύντομον καὶ ἀκριβῆ περίληψιν : —

Ὁ Διδάκτωρ Δαβὶδ Λιβιγιστῶν ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς νήσου Ζαγγιβάρης τὸν Μάρτιον τοῦ 1866. Τὴν 7ην τοῦ ἀμέσως ἐπομένου μηνὸς ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Ὀρμου Μικίνδινου διὰ τὸ ἐσωτερικὸν μετὰ ἐκστρατείας συγκειμένης ἐκ δώδεκα Σεπούων ἐκ Βομβάης, ἐννέα ἀνδρῶν ἐξ Ἰωάννας τῶν Κομόρων νήσων, ἑπτὰ ἐλευθερωθέντων δούλων, καὶ δύο Ζαμβεζίων, τοὺς ὁποίους ἔλαβε πρὸς δοκιμὴν, ἕξ καμήλων, τριῶν βουβάλων, δύο ἡμιόνων καὶ τριῶν ὄνων. Εἶχε λοιπὸν μεθ' ἑαυτοῦ τριάκοντα ἀνθρώπους ἐκ τῶν ὁποίων δώδεκα — οἱ Σεπούοι — προσελήφθησαν ὡς φρουροὶ τῆς ἐκστρατείας· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦσαν ὠπλισμένοι διὰ πυροβόλων Enfield τὰ ὅποια ἐδωρήθησαν τῷ Διδάκτορι παρὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς Βομβάης. Αἱ ἀποσκευαὶ τῆς ἐκστρατείας συνίσταντο εἰς δέκα δέματα ὑφασμάτων καὶ δύο σάκκους ὑαλίνων κόκκων, οἵτινες ἔμελλον νὰ χρησι-

μεύσωσιν εἰς τὸν Διδάκτορα ἀντὶ χρημάτων, ὅπως δι' αὐτῶν πορισθῇ τρόφιμα εἰς τὰς χώρας τὰς ὁποίας ὁ Διδάκτωρ προϋτίθετο νὰ ἐπισκεφθῇ. Ἐκτὸς τῶν ὀχληρῶν αὐτῶν χρημάτων ὑπῆρχον καὶ διάφορα κιβώτια πλήρη ἐπιστημονικῶν ἐργαλείων, ἥτοι χρονομέτρων, θερμομέτρων καὶ διαφόρων ἀστρονομικῶν ἐργαλείων, ἐνδυμάτων, ἱατρικῶν καὶ ἐτέρων χρειωδῶν πραγμάτων. Ἡ ἐκστρατεία ἀναχωρήσασα ἀνῆλθε τὴν ἀριστερὰν ὀχθὴν τοῦ ποταμοῦ Ῥοβούμα, ὁδὸν πλήρη δυσχερειῶν καὶ σχεδὸν ἀδιάβατον. Ἐπὶ πολλὰ μίλια ὁ Λιβιγιστῶν καὶ οἱ σύντροφοί του μὲ τὸν πέλεκυν εἰς χεῖρας ἤνοιγαν ὁδὸν διὰ μέσου τῶν πυκνῶν καὶ ἀδιαβάτων δασῶν, τὰ ὁποῖα ὑψοῦντο ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ· ἡ ὁδὸς αὕτη ὠμοίαζε πρὸς μονοπάτιον, τὸ ὁποῖον ἀκολουθῶν τις ἐπλανᾶτο κατὰ διαφόρους διευθύνσεις καὶ εἰσῆρχετο ἐντὸς πυκνῆς φυτείας· μετ' οὐ πολὺ δὲ στενοχωρούμενος ἐζήτηε ἔξοδον· εὐρίσκων δὲ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ὁδὸν ἐτρέπετο αὐτὴν, χωρὶς νὰ σκέπτηται εἰς ποῖον μέρος μέλλει νὰ φθάσῃ. Οἱ φορεῖς ἠδύναντο εὐκολώτερον νὰ ὀδεύωσι διὰ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς· ἀλλ' αἱ κάμηλοι, ἕνεκεν τοῦ μεγάλου αὐτῶν ὕψους, οὐδὲ βῆμα ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσι· ὥφειλον ἄρα οἱ ἄνθρωποι ν' ἀνοίξωσιν ὁδὸν διὰ τὰς καμήλους τῇ βοήθειᾳ τῶν πελέκεων, ὅπερ συνέβαινε σχεδὸν καθ' ὅλην τὴν ὁδοιπορίαν· ὥς ἂν μὴ ἤρχουν ταῦτα, ἡ πορεία τῆς ἐκστρατείας ἐκωλύετο ὡσαύτως ὑπὸ τῶν Σεπούων καὶ τῶν ἐξ Ἰωάννας ἀνδρῶν, οἵτινες δὲν ἤθελον νὰ ἐργασθῶσιν ἵνα μὴ κοπιᾶζωσιν.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκ τῆς παραλίας ἀναχώρησιν τῆς ἐκστρατείας αἱ μεμψιμοιρίαι καὶ τὰ παράπονα τῶν ἀνθρώπων τούτων ἤρχισαν· εἰς τὸ παραμικρὸν συμβάν, εἰς τὴν παραμικρὰν δυσκολίαν ἤρνοῦντο νὰ προχωρήσωσιν· ὅπως λοιπὸν ἐμποδίσωσι τὴν πρόοδον τοῦ Διδάκτορος, οἱ ἄνθρωποι οὗτοι μετεχειρίζοντο τὰ ζῶα μετὰ τοσαύτης σκληρότητος, ὥστε μετ' οὐ πολὺ πάντα ἀπέθανον· οἱ ἄθλιοι ἤλπιζον ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου ἤθελον ἀναγκάσει αὐτὸν νὰ ἐπιστρέφῃ. Ἀποτυχόντος τοῦ σχεδίου τούτου, ἤρχισαν νὰ παροτρύνωσι τοὺς ἐγγχωρίους κατὰ τοῦ Διδάκτορος κατηγοροῦντες καὶ συκοφαντοῦντες τὸν δυστυχῆ λευκόν. Ἀμέσως ὁμῶς ὁ Λιβιγιστῶν ἰδὼν ὅτι τὸ σχέδιον τοῦτο πιθανὸν νὰ ἐπιτύχῃ καὶ ὅτι ἡ περαιτέρω μετὰ τῶν ἀνθρώπων

τούτων σχέσις του ἡδύνατο ν' ἀποβῇ ὀλεθρία πρὸς αὐτὸν ἐσκέφθη καλλίτερον ν' ἀπολύσῃ αὐτοὺς καὶ πράγματι ἐπεμψεν ὀπίσω εἰς τὴν παραλίαν τοὺς Σεπούους, δοὺς μάλιστα αὐτοῖς τρόφιμα καὶ ὑφάσματα ὅπως δι' αὐτῶν φθάσωσιν εἰς Ζαγγιβάρην· καὶ δὲν ἡδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως· οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἦσαν τοσοῦτον αἰσχροὶ, ὥστε οἱ ἐγγχώριοι ἐκάλουν αὐτοὺς δούλους τοῦ Διδάκτορος. Ἐκτὸς τῶν πολλῶν κακιῶν εἶχον καὶ τὴν ἐξῆς : — ὁσάκις συνήντων καθ' ὁδὸν γυναῖκα ἢ παιδίον διέταττον αὐτὴν νὰ κομίσῃ τὸ πυροβόλον καὶ τὸ φορτίον ἐκάστου· καὶ πρῶτον μὲν διὰ καλοῦ τρόπου ὑπισχνοῦντο αὐτῇ διάφορα πράγματα· ἂν αὕτη ἀνθίστατο, δι' ἀπειλῶν ἠνάγκαζον αὐτὴν νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν προσταγὴν αὐτῶν· μιᾶς ὥρας πορεία ἤρκει ὅπως κουράσῃ αὐτοὺς, μεθ' ὃ ἐξηπλοῦντο κατὰ γῆς καὶ ἤρχιζον νὰ ἐλεεινολογῶσι τὴν μοῖραν αὐτῶν καὶ παντοῖα νὰ μηχανεύωνται περὶ ἐκμηδενίσεως τῶν σκοπῶν τοῦ Διδάκτορος· περὶ τὴν νύκτα πάντες προσεποιοῦντο ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοὺς ἡμιθανεῖς· ὅπερ φυσικῶς τῷ λόγῳ μεγάλως ἐβλάπτε τὸν Διδάκτορα· καθότι ἂν ἡ ἐκστρατεία προσεβάλλετο ὑπὸ συμμορίας τινὸς ἐγγχωρίων ληστῶν, ὁ Διδάκτωρ οὐδόλως θὰ ἡδύνατο νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸν, ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο μέσον θὰ ἔμενεν αὐτῷ ἢ νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ καταστραφῇ.

Ὁ Διδάκτωρ μετὰ τῆς μικρᾶς αὐτοῦ συνοδίας ἐφθασε τὴν 18ην Ἰουλίου, 1866, εἰς χωρίον τι ἀνῆκον εἰς ἀρχηγόν τινα τῶν Οὐαχιῶν, κείμενον εἰς ὀκτῶ ἡμερῶν ἀπόστασιν πρὸς νότον τοῦ Ποταμοῦ Ῥοβούμα· ἀπὸ τοῦ χωρίου τούτου ἡδύνατό τις νὰ παρατηρῇ τὴν χώραν τῶν πηγῶν τῆς Αἰμνῆς Νυάσσας· ἡ μεταξὺ τοῦ Ποταμοῦ Ῥοβούμα καὶ τοῦ χωρίου τούτου τῶν Οὐαχιῶν χώρα ἦτο ἔρημος ἀκατοίκητος, κατὰ τὴν διάβασιν τῆς ὁποίας ὁ Λιβιγκστὼν καὶ ἡ συνοδία αὐτοῦ ὑπέφερον πολὺ ὑπὸ τῆς πείνης· πολλοὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων του ἐγκατέλειψαν αὐτόν.

Τὰς πρῶτας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1866, ὁ Διδάκτωρ ἐφθασεν εἰς τὴν χώραν τοῦ Μπόνδα, ἀρχηγοῦ κατοικοῦντος παρὰ τὴν Αἰμνὴν Νυάσσαν· εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ δύο τῶν ἐλευθερωθέντων αὐτοῦ δούλων ἐγκατέλειψαν αὐτόν. Εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ὁ Οὐεκοτάνης — οὐχὶ Οὐακοτάνης — προστατευόμενος τοῦ Διδάκτορος, εἶπεν αὐτῷ νὰ

τὸν ἀπολύσῃ τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἐπέμενεν εἰς τοῦτο προφασίζόμενος ὅτι εὔρε τὸν ἀδελφὸν του· τὴν πρόφασιν ταύτην ὁ Διδάκτωρ ἐνόησεν ἀμέσως· ἀλλὰ τί ἡδύνατο νὰ πράξῃ ; Ὁ Οὐεκοτάνης εἶπεν αὐτῷ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι ἡ οἰκογένειά του διέμενεν εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Λίμνης Νυάσσας καὶ ὅτι ἡ εὐνοουμένη τοῦ Μπόνδα ἦτο ἀδελφή του· τὰ ψεύδη ταῦτα ἀνεκάλυψεν ὕστερότερον ὁ Διδάκτωρ. Κατ' ἀρχὰς ὁμως ἰδὼν ὅτι ὁ Οὐεκοτάνης δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ περισσότερον, ἐκράτησεν αὐτὸν μέχρι τῆς χώρας τοῦ Μπόνδα, τὸν ὁποῖον διὰ πρώτην φοράν εἶδε καὶ ἐγνώρισε· δούς δὲ πρὸς τὸν ἀχάριστον παῖδα ὑφάσματα καὶ κόκκους, ὅπως δι' αὐτῶν ζήσῃ μεχρὶ τοῦ εὔρη τὸν μεγαλῆτερον αὐτοῦ ἀδελφόν, ἄφησεν αὐτὸν εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀρχηγοῦ συστήσας πρὸς αὐτὸν νὰ τὸν μεταχειρίζεται καλῶς καὶ ἐντίμως. Ὁ Διδάκτωρ ἔδωκε πρὸς τούτοις εἰς τὸν Οὐεκοτάνην χάρτην καὶ πάντα τὰ χρειώδη πρὸς γραφήν· καθότι ὁ παῖς οὗτος ἐγνώριζε ν' ἀναγινώσκῃ καὶ νὰ γράφῃ· ἐπειδὴ διαμένων εἰς Βομβάην ἐφοῖτα εἰς τὸ σχολεῖον· εἶπε δὲ αὐτῷ ἵνα, ὁπόταν θέλῃ, γράψῃ πρὸς τὸν Κύριον Ὁράτιον Οὐάλλερ ἢ πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον· συνεβούλευσεν ὡσαύτως αὐτὸν νὰ μὴ πορευθῇ ποτε εἰς τὰς δουλικὰς ἐπιδρομὰς τὰς ὁποίας ἐπεχειροῦν οἱ συμπατριῶται αὐτοῦ παρὰ τὴν Λίμνην Νυάσσαν κατὰ τῶν ὁμῶρων αὐτῶν φυλῶν. Ὁ Οὐεκοτάνης, ἰδὼν ὅτι τὸ σχέδιον αὐτοῦ ἐπέτυχε, προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὸν Κούμαν νὰ πράξῃ τὸ αὐτό. Ὁ Κούμας οὗτος ἦτο ἕτερός τις προστατευόμενος τοῦ Διδάκτορος καὶ σύντροφος τοῦ Οὐεκοτάνη, ὅστις εἶπεν αὐτῷ ν' ἀφήσῃ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Λιθιγιστῶνος καὶ ν' ἀκολουθήσῃ αὐτόν· ὑπεσχέθη αὐτῷ μάλιστα ὅτι ἂν πράξῃ τοῦτο θέλει τὸν νυμφεύσει καὶ δώσει αὐτῷ μέγα ποσὸν πόμπου, τὸν ὁποῖον ἐμελλε νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ μεγαλητέρου ἀδελφοῦ του. Ὁ Κούμας εἶπε τὰ πάντα πρὸς τὸν Διδάκτορα, ὅστις συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ τὸν Οὐεκοτάνην· ἐπραξε δὲ τοῦτο, καθότι ἐπίστευεν ὅτι ὁ Οὐεκοτάνης ἐπεθύμει νὰ προσλάβῃ αὐτὸν ὡς δοῦλον· ὁ Κούμας πεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους τοῦ Διδάκτορος ἠρνήθη ν' ἀκολουθήσῃ τὸν Οὐεκοτάνην. Ἀπὸ τῆς χώρας τοῦ Μπόνδα ὁ Διδάκτωρ προεχώρησε πρὸς τὴν Λίμνην Νυάσσαν εἰς χωρίον τι ἀρχηγοῦ τινος Βαβίζα, ὅστις ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ ἱατρικὰ

πρὸς θεραπείαν ἀσθενείας τινὸς τοῦ δέρματος. Ὁ Διδάκτωρ εἶχε ψυχὴν καλοκάγαθον· ἐσταμάτησε λοιπὸν εἰς τὸ χωρίον τοῦ ἀρχηγοῦ τούτου, ὅπως θεραπεύσῃ καὶ ἐλευθερώσῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς φρικτῆς καὶ βρωμερᾶς νόσου.

Κατὰ τὴν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ διαμονὴν του, μεσόφυλός τις Ἀραψ φθὰς ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ὁχθῆς τῆς Λίμνης, εἶπεν ὅτι ἐληστεύθη ὑπὸ συμμορίας τινὸς Οὐαζίτου, ἣτις συνήνητησεν αὐτὸν εἰς τι μέρος τὸ ὁποῖον ὁ Διδάκτωρ καὶ ὁ Μούζας, ἀρχηγὸς τῶν ἐξ Ἰωάννας ἀνδρῶν, ἐγνώριζον ὅτι ἀπέχει τοῦλάχιστον ἑκατὸν πεντήκοντα μίλια βορειο-βορειο-ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου ἐνθα διέμενον. Ὁ Μούζας διὰ λόγους ἰδιαιτέρους, τοὺς ὁποίους ὁ ἀναγνώστης θέλει ἰδῆ περαιτέρω, ἠκροάζετο μετὰ προθυμίας καὶ προσοχῆς τὴν διήγησιν τοῦ Ἀραβὸς καὶ ἔδιδε πλήρη πίστιν εἰς αὐτήν. Ἀκούσας δὲ καλῶς τὰς φρικτὰς λεπτομερείας ἐπορεύθη πρὸς τὸν Διδάκτορα ὅπως εἶπῃ αὐτῷ πάνθ' ὅσα εἶχεν ἀκούσει μετὰ τοσαύτης προθυμίας. Ὁ περιηγητὴς μετὰ ὑπομονῆς μεγάλης ἤκουσε τὴν διήγησιν μεθ' ὧν αὐτῆς τῶν λεπτομερειῶν μεθ' ὃ ἠρώτησε τὸν Μούζαν ἂν πιστεύῃ ταῦτα. «Βέβαια», ἀπήντησε μετὰ προθυμίας ὁ Μούζας, «μοὶ λέγει τὴν ἀλήθειαν, τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν· τὸν ἠρώτησα πολλάκις· εἰ λόγοι του εἶνε ἀληθέστατοι». Ὁ Διδάκτωρ εἶπε μολαταῦτα πρὸς τὸν Μούζαν ὅτι οὐδόλως πιστεύει τὴν ἱστορίαν ταύτην· καθότι ἂν οἱ Οὐαζίτου συνελάμβανον αὐτὸν δὲν ἤθελον μόνον ληστεύσει ἀλλὰ καὶ ἤθελον δολοφονήσῃ αὐτὸν συνάμα· πρὸς τοῦτοις, ὅπως διασκεδάσῃ τοὺς φόβους τοῦ Μούζα, ἐπρότεινεν αὐτῷ νὰ παρῶρσιασθῶσιν ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ ἀρχηγοῦ εἰς τοῦ ὁποίου τὸ χωρίον διέμενον καὶ ν' ἀφήσωσιν αὐτὸν νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ἀληθείας τῆς διηγήσεως ταύτης· προσέθηκε δὲ ὅτι ὁ ἀρχηγὸς ἐν τῇ φρονήσει αὐτοῦ δύναται νὰ εἶπῃ ἂν τὸ συμβὰν τοῦτο ἔχῃται κατὰ τι ἀληθείας. Ἀμφότεροι λοιπὸν παρῶρσιάζθησαν ἐνώπιον τοῦ ἀρχηγοῦ, ὅστις ἀκούσας τὴν διήγησιν τοῦ Ἀραβὸς ἀδιστακτικῶς ἀπεφάνθη ὅτι ὁ Ἀραψ εἶνε ψεύστης, καὶ ὅτι ἡ διήγησις αὐτοῦ οὐδεμίαν ἔχει βάσιν ἐφ' ἧς νὰ στηρίξῃ τις αὐτήν· προσέθηκε μάλιστα ὅτι, ἂν οἱ Μαζίτου εὕρισκοντο εἰς τοιαύτην ἀπὸ τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ ἀπόστασιν, ἤθελε μάθει τοῦτο παρευθὺς.

Ἄλλ' ὁ Μούζας μὴ πειθόμενος εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀρχηγοῦ ἔλεγε πρὸς τὸν Διδάκτορα: — «Ὅχι, ὄχι, Διδάκτορ! ὄχι! ὄχι! ὄχι! δὲν θέλω νὰ ὑπάγω εἰς τὴν χώραν τῶν Μαζίτου· δὲν θέλω νὰ μὲ φονεύσωσιν οἱ Μαζίτου. Ἐπιθυμῶ καλλίτερον νὰ ἶδω τὸν πατέρα μου, τὴν μητέρα μου, τὸ τέκνον μου εἰς Ἰωάνναν! Δὲν πηγαίνω εἰς Μαζίτου». Ταῦτα αὐτολεξεῖ ἔλεγεν ὁ Μούζας.

Ὁ Διδάκτωρ ἀπήντησε πρὸς αὐτὸν ὡς ἐξῆς: — «Οὐδ' ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ μὲ φονεύσωσιν οἱ Μαζίτου· ἀφοῦ ὅμως τοσοῦτον φοβῆσαι αὐτοὺς, σοὶ ὑπόσχομαι νὰ πορευθῶμεν κατ' εὐθεΐαν πρὸς δυσμὰς μεχρὶ σοῦ ἀπομακρυνθῶμεν πάσης προσβολῆς τῶν Μαζίτου».

Ὁ Μούζας δὲν ἔμεινεν εὐχαριστημένος· ἀλλ' ἐστέναζε καὶ μετὰ θλιβεροῦ τόνου ἔλεγεν: — «Ἄν εἶχομεν μεθ' ὑμῶν διακόσια πυροβόλα, ἤθελον ἀποφασίσει νὰ ἔλθω, ἀλλ' εἴμεθα ὀλίγοι καὶ ἂν μᾶς συναντήσωσι καθ' ὁδὸν θὰ μᾶς φονεύσωσιν ὅλους.»

Ὁ Διδάκτωρ ἐπανελάμβανε τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ: — «Ἄλλὰ δὲν θὰ πλησιάσω αὐτοὺς· θὰ πορευθῶ πρὸς δυσμὰς.»

Καὶ στρέψας πρὸς δυσμὰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἡτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ· στραφεὶς ὅμως πρὸς ἀνατολὰς, ὅπως διατάξῃ τοὺς ἀνθρώπους του νὰ πράξωσι τὸ αὐτὸ, παρετήρησε τὸν Μούζαν καὶ ὅλους τοὺς ἐξ Ἰωάννας ἀνθρώπους του φεύγοντας ὅλῳ ποδί.

Ὁ Διδάκτωρ σχολιάζων τὴν διαγωγὴν ταύτην τοῦ Μούζα ἠσθάνθη, ὡς λέγει, πρὸς στιγμὴν μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ πυροβολήσῃ κατὰ τοῦ Μούζα καὶ ἐτέρου τινὸς στασιάρχου, ἀλλ' ἐκράτησε τὴν παραφορὰν αὐτοῦ, ὅπως μὴ μολύνη τὰς χεῖράς του διὰ τοῦ ἀτίμου αὐτῶν αἵματος. Μίαν ἢ δύο ἡμέρας κατόπιν τοῦ συμβάντος τούτου, ἕτερός τις τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ, Συμεὼν Πράϊζ καλούμενος, ἤρχισε νὰ λέγῃ τὰ αὐτὰ περὶ τῶν Μαζίτου εἰς τὸν Διδάκτορα, ὅστις, ἐπιθυμῶν τὰ μέγιστα ν' ἀποσκορακίσῃ τῶν ὀλίγων ἀνθρώπων του τὴν δειλίαν καὶ ἀποθάρρυνσιν, ἐπέταξεν αὐτῷ νὰ σιγήσῃ παρευθὺς καὶ νὰ μὴ ἐπαναλάβῃ τὸ ὄνομα τῶν Μαζίτου.

Ἄν οἱ ἐγγύριοι δὲν ἐβοήθουν αὐτὸν, ὁ Λιβιγκστὼν θὰ εὗρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν καὶ δὲν θὰ ἤτο ἱκανὸς νὰ εἰσδύσῃ ἐν τῷ ἀγρίῳ καὶ ἀδιαβάτῳ ἐσωτερικῷ, ἐνθα ἐσκόπευε νὰ

προχωρήσῃ. «Εὐτυχῶς» ὡς λέγει ὁ Διδάκτωρ, «εἰς τὴν χώραν ἐν ᾗ εὐρισκόμην μετὰ τὴν ἐκ τῶν ὀχθῶν τῆς Νυάσσας ἀναχώρησίν μου, οὐδέποτε ἐπάτησε ποὺς ἀνδραποδιστοῦ· ἦτο χώρα νέα καὶ παρθένος καὶ οἱ ἐγγχώριοι ἦσαν πραγματικῶς καλοὶ καὶ φιλόξενοι· ἀντὶ δὲ μικρῶν δώρων ὑφασμάτων αἱ ἀποσκευαί μου ἐκομίζοντο παρ' αὐτῶν ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον». Καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας κρισίμους περιστάσεις ὁ Διδάκτωρ εὗρε φιλοξενίαν παρὰ τοῖς ἀθώοις καὶ καλοῖς ἐγχωρίοις.

Ἀναχωρήσας ἐκ τῆς φιλοξένου ταύτης χώρας περὶ τὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου 1866, ὁ Διδάκτωρ εἰσῆλθεν εἰς χώραν ἐν τῇ ὁποίᾳ οἱ Μαζίτου εἶχον ἐξασκήσει τὸν ἀνδραποδισμόν· ἡ χώρα αὕτη ἦτο ἔρημος ζώων καὶ τροφῶν· οἱ κάτοικοι εἶχον μεταναστεύσει εἰς ἄλλας χώρας πέραν τῶν ὀρίων τῶν ἀγρίων αὐτῶν ληστῶν· εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἡ Ἐκστρατεία ἤρχισε πάλιν νὰ ὑποφέρῃ ὑπὸ τῆς βασιανιστικῆς πείνης· οἱ ἄνθρωποι λοιπὸν κατέφυγον εἰς τοὺς ἀγρίους καρπούς, οἵτινες εὐρίσκοντο εἰς τινὰ μέρη τῆς χώρας. Κατὰ διαστήματα ἡ θέσις τῆς πανταχόθεν βιαζομένης καὶ βασανιζομένης ἐκστρατείας ἔβαινεν ἐπὶ τὰ χεῖρω διὰ τῆς ἀνάνδρου δραπετεύσεως πολλῶν τῶν μελῶν αὐτῆς τὰ ὁποῖα πολλάκις εἶχον φύγει μετὰ τοῦ κιβωτίου, ὑφασμάτων καὶ ἐνδυμάτων τοῦ Διδάκτορος· ἀλλὰ μετὰ καρτερίας ἀπαραδειγματίστου ὑπερέβη πάσας τὰς ἄνω δυσχερείας καὶ διῆλθεν ἐν ἀσφαλείᾳ τὰς χώρας τῶν Βαβίζας, Βοβέμβας, Βαρούγγου, Βα-ουλούγγου καὶ Λούνδας.

Ἐν τῇ χώρᾳ Λούνδα μένει ὁ ἡγεμὼν Καζέμβης, ὅστις ἐγένετο γνωστὸς εἰς τοὺς Εὐρωπαίους κατὰ πρώτην φοράν ὑπὸ τοῦ Διδάκτορος Λακέρδα, τοῦ Πορτογάλλου περιηγητοῦ. Ὁ Καζέμβης εἶνε ἡγεμὼν λίαν σώφρων· ἔχει ἀνάστημα ὑψηλὸν καὶ σῶμα ῥωμαλέον· φέρει παράδοξον ἐνδυμασίαν ἐκ βυσσίνου ὑφάσματος ἐν σχήματι μεσοχιτωνίου κατεσκευασμένην· ὑπὸ τοιαύτην βασιλικὴν ἐνδυμασίαν ἐδέχθη τὸν Λιβιγιστῶνα ὁ Βασιλεὺς Καζέμβης περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν καὶ σωματοφυλάκων αὐτοῦ. Ἀρχηγός τις, πέμφθεις παρὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν νὰ ἐρευνήσῃ τὰ κατὰ τὸν Λευκὸν Ἄνθρωπον, ἦλθεν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως καὶ μετὰ μεγάλης φωνῆς ἔδωκε τὴν ἐκθεσιν τῶν ὅσων ἐπληροφορήθη περὶ αὐτοῦ.

ἤκουσεν ὅτι ὁ Λευκὸς Ἄνθρωπος εἶχεν ἔλθει πρὸς ἔρευναν ποταμῶν, λιμνῶν καὶ θαλασσῶν· μολοντί οὐδὲν ἐνόει περὶ τοῦ κυρίου σκοποῦ τῆς ἐρέυνας τοιούτων πραγμάτων, οὐδεμίᾳ ἔμενε πρὸς αὐτὸν ἀμφιβολία ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο καλός· μεθ' ὃ ὁ Καζέμβης ἠρώτησε τί προτίθεται νὰ πράξῃ ὁ Διδάκτωρ καὶ εἰς ποῖον μέρος ἐσκόπευε νὰ ὑπάγῃ· ὁ Διδάκτωρ ἀπήντησεν ὅτι σκοπεύει νὰ πορευθῇ πρὸς νότον, διότι ἤκουσεν ὅτι εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ὑπάρχουσι λίμναι. Ὁ Καζέμβης ἠρώτησεν: — «Καὶ τί θὰ πράξῃς εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο; ἰδοὺ, πλησίον ἡμῶν ὑπάρχει ἄφθονον ὕδωρ!» Πρὶν τελειώσῃ ἡ συνεδρίασις, ὁ Καζέμβης διέταξε ν' ἀφήσωσι τὸν λευκὸν νὰ διέλθῃ διὰ τῆς χώρας του χωρὶς νὰ τὸν ἐνοχλῶσι καὶ τὸν προσβάλωσι· προσέθηκε δὲ ὅτι οὗτος ἦτο ὁ πρῶτος Ἀγγλὸς τὸν ὁποῖον εἶδε καὶ ὅτι λίαν ἡγάπησεν αὐτὸν διὰ τὴν ἀγαθότητά του.

Ἀφοῦ συνωμίλησε μετὰ τοῦ Βασιλέως, εἰσῆλθεν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ καὶ ἡ Βασίλισσα, περιστοιχουμένη ὑπὸ σωματοφυλακῆς Ἀμαζόνων ὠπλισμένων διὰ λογχῶν· ἦτο γυνὴ ὠραία καὶ ὑψηλή· ἐπίστευε δὲ ὅτι ἤθελε προξενήσῃ μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τὸν λευκόν· καθότι πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐνεδύθη τὰ μεγαλοπρεπέστερα αὐτῆς βασιλικά ἐνδύματα· ἦτο δὲ ὠπλισμένη καὶ διὰ μεγίστης λόγχης. Τὸ παρῤῥησιαστικὸν ὅμως αὐτῆς, ἀντὶ νὰ προξενήσῃ θαυμασμὸν εἰς τὸν Διδάκτορα, ἐφήλκυσε τὸυναντίον τὸν γέλωτα αὐτοῦ, ὅπερ· μεγάλως διέψευσε τὰς προσδοκίας τῆς Βασίλισσης· καθότι ὁ γέλως τοῦ Διδάκτορος τοσαύτην ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν, ὥστε καὶ αὐτὴ πρώτη ἤρχισε νὰ μιμῆται αὐτὸν καὶ μετ' αὐτὴν αἱ Ἀμαζόνες αὐτῆς μηδεμιᾶς ἐξαιρουμένης. Ἡ Αὐτῆς Μεγαλειότης ταραχθεῖσα ἐπὶ τῷ συμβάντι τούτῳ ἔστρεψεν ὀπίσω μετὰ τῶν κυριῶν τῆς τιμῆς διὰ τρόπου ἀπρεποῦς καὶ ὅλως ἀντιθέτου πρὸς Βασιλικὴν Μεγαλειότητα· ὁ τρόπος δι' οὗ ἐφυγεν ἐμμηδένισεν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ἀξιοπρέπειαν μετὰ τῆς ὁποίας παρῤῥησιάσθη πρὸς τὸν Διδάκτορα. Ἀλλὰ περὶ τῆς ἐν τῇ βασιλικῇ ταύτῃ αὐτῇ ὑποδοχῆς ὡς καὶ περὶ τοῦ ζεύγους τούτου τῶν Βασιλέων ὁ Λιβιγκστὼν ἔχει νὰ εἴπῃ πολλά· καθότι εἰς αὐτὸν ἀρμόζει νὰ διηγηθῇ ταῦτα· ἐπειδὴ οὐδεὶς δύναται νὰ διηγηθῇ ὡς αὐτὸν σκηνὰς εἰς τὰς ὁποίας ἦτο παρὼν καὶ τῶν ὁποίων ἡ λεπτομερὴς περιγραφή εἶνε ἰδικόν του κτῆμα.

Ἀμέσως μετὰ τὴν εἰς τὴν χώραν Λούνδαν ἢ Λόνδαν ἄφιξιν αὐτοῦ καὶ ὀλίγον πρὸ τῆς ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Καζέμβη κυβερνωμένη χώρα εἰσόδου αὐτοῦ ὁ Λιβιγκστὼν εἶχε διαβῆ ποταμόν τινα Καμβέζιον καλούμενον καὶ λίαν ἐπίσημον. Ἡ ὁμοιότης τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μετὰ τοῦ πρὸς νότον ἐτέρου ὑπὸ τὸ ὄνομα Ζαμβεζίου μεγαλοπρεποῦς καὶ ὀρμητικοῦ ποταμοῦ, ὅστις διὰ παντὸς ἔσεται συνδεδεμένος πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ διασήμου τούτου περιηγητοῦ, ἠπάτησε κατὰ πρῶτον τὸν Λιβιγκστὼνα· καθότι ὁ Διδάκτωρ γνωρίζων ὅτι ὁ ποταμὸς Ζαμβέζιος δὲν συνέχεται πρὸς τὸν Νεῖλον καὶ πιστεύων ὅτι ὁ ποταμὸς Καμβέζιος δὲν ἀποτελεῖ ἄλλον ποταμόν ἀλλὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ζαμβεζίου, δὲν ἐζήτησεν ἐν τῷ Καμβεζίῳ τὰς πηγὰς τοῦ Ποταμοῦ τῆς Αἰγύπτου τὰς ὁποίας ἐζήτει· οὐδὲ μεγάλην προσοχὴν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸν ποταμόν. Τὸ σφάλμα τοῦτο ἦν ἀποτέλεσμα τῆς μεγάλης ἐμπιστοσύνης μετὰ τῆς ὁποίας εἶχε βασισθῇ ἐπὶ τῶν πληροφοριῶν τῶν Πορτογάλλων· ἡ πλάνη δὲ αὕτη ἐστοίχισεν αὐτῷ πολλοὺς μῆνας κατὰ τοὺς ὁποίους ἐνησχολεῖτο περὶ τὴν διόρθωσιν τοῦ κακῶς κειμένου τούτου ζητήματος ἀόκνως ἐργαζόμενος.

Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους 1867—ὅτε ἔφθασε εἰς τὴν χώραν τοῦ Καζέμβη — μέχρι μέσων Μαρτίου, 1869—ὅτε ἔφθασεν εἰς Οὐζίζι — ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰργάζετο περὶ τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν σφαλμάτων καὶ κακῶν πληροφοριῶν τῶν Πορτογάλλων περιηγητῶν. Οἱ Πορτογάλλοι δμιλοῦντες περὶ τοῦ Ποταμοῦ Καμβεζίου ἄνευ διακρίσεως ὠμίλουν περὶ αὐτοῦ ὡς περὶ τοῦ «Ζαμβεζίου αὐτῶν» — τοῦτέστιν τοῦ Ζαμβεζίου ὅστις διὰ τῶν Πορτογαλλικῶν Ἀποικιῶν ἐκβάλλει εἰς τὴν Μοζαμβικὴν. «Πηγαίνων τις εἰς Καζέμβην ἀπὸ Νυάσσαν» λέγουσιν «διέρχεται τὸν Ζαμβέζιον ἡμῶν.» Αἱ θετικαὶ αὗται πληροφορίες, τὰς ὁποίας οὐχὶ μόνον διὰ τῆς γλώσσης ἀλλ' ἐγγράφως ἐν τοῖς συγγράμμασι καὶ χάρταις αὐτῶν ἀπαντᾷ τις, συγχίζουσι βεβαίως τὸν ἀναγνώστην. Ὅταν ὁ Διδάκτωρ εἶδε τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὀνομάτων διαφορὰν—καθότι ἄλλον ποταμόν περιέγραφον οἱ Πορτογάλλοι καὶ ἄλλον ποταμόν εἶδεν ἰδίῳις ὀμμασιν ὁ Λιβιγκστὼν—ἵνα μὴ καὶ οὗτος ἀπατηθῇ, ἤρχισε νὰ περιηγῇται ἐκ δευτέρου τὴν χώραν διὰ τῆς ὁποίας πρότερον εἶχε διαβῆ· ἀόκνως ἐργασθεὶς καὶ μετὰ πολ-

λῶν δεινῶν ἐρευνήσας τὰς διαφόρους χώρας, τὰς ἀρδευόμενας ὑπὸ τῶν διαφόρων ποταμῶν τοῦ αἰνιγματώδους τούτου συστήματος τῶν ὑδάτων, οὐδὲν κατ' ἀρχὰς ἠδυνήθη νὰ πορισθῇ· οἱ κόποι του ἀπέβαινον εἰς μάτην. Διὰ πολὺν καιρὸν ἀπέτεινε πρὸς τοὺς διαφόρους λαοὺς τὰς αὐτὰς ἐρωτήσεις, μεχριστοῦ ἠναγκάσθη νὰ σιωπήσῃ καὶ νὰ παύσῃ τὰς ἐρωτήσεις του, ἵνα μὴ εἰπῶσιν οἱ κάτοικοι περὶ αὐτοῦ :— «Ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶνε τρελλός· ὁ ἐγκέφαλος αὐτοῦ ἔκ α μ ε ν ε ρ ά !»

Κατόπιν ὅμως τῶν πολλῶν περιηγήσεων καὶ μόχθων τοὺς ὁποίους κατέβαλεν ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Λούνδας πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου ὁ Λιβιγιστὼν ἐπορίσθη δύο τινα, περὶ τῆς βεβαιότητος τῶν ὁποίων οὐδεμία ὑφίσταται ἀμφιβολία, τὰ ἐξῆς : — πρῶτον, ὅτι ὁ Καμβέζιος εἶνε ἐξ ὀλοκλήρου διάφορος ποταμὸς καὶ ὅλως διόλου κεχωρισμένος ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ζαμβεζίου τῶν Πορτογάλλων : καὶ δεύτερον, ὅτι ὁ Καμβέζιος, ὅστις ἄρχεται ἀπὸ τῆς 11^ο περίπου νοτίου πλάτους, εἶνε ὁ νοτιώτατος παραπόταμος τοῦ μεγάλου Νείλου· τοιουτοτρόπως ὁ αἰνιγματώδης ποταμὸς ἔχει μῆκος εὐθὺ δύο χιλιάδων μιλίων· διὰ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης ὁ Νεῖλος καθίσταται μετὰ τὸν Μισσιסיπιτὴν ὁ μακρότερος ποταμὸς τοῦ κόσμου. Τὸ πραγματικὸν καὶ ἀληθὲς ὄνομα τοῦ Ζαμβεζίου εἶνε Δομβάζιος. Ὅταν ὁ Πορτογάλλος Λακέρδας καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, ἐρχόμενοι εἰς τὴν χώραν τοῦ Βασιλέως Καζέμβη, διέβησαν τὸν Καμβέζιον καὶ ἤκουσαν ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἄνευ ἐτέρων ἐρευνῶν ἐνόμισαν ὅτι εἶνε «ὁ ἰδικὸς τῶν Ζαμβέζιος» καὶ γράψαντες αὐτὸν μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔδωκαν αὐτῷ ἐπομένως καὶ τὴν ἐσφαλμένην ταύτην διεύθυνσιν.

Κατὰ τὰς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐρεῦνας τοῦ ὁ Λιβιγιστὼν ἔφθασεν εἰς λίμνην τινὰ κειμένην βορειοανατολικῶς τῆς χώρας τοῦ Βασιλέως Καζέμβη· τὴν λίμνην ταύτην οἱ ἐγγχωριοὶ ἐκάλουν Λιέμβαν ἐκ τῆς ὁμωνύμου χώρας τῆς ὀριζούσης αὐτὴν πρὸς ἀνατολὰς καὶ νότον. Ἐξετάσας τὸ βόρειον μέρος τῆς λίμνης ταύτης ἀνεκάλυψεν ὅτι δὲν ἦτο ἄλλη ἢ αὐτὴ ἡ Ταγκανύϊκα ἢ τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τῆς λίμνης αὐτῆς, ἥτις ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου τοῦ Διδάκτορος ὁμοιάζει κατὰ τὸ σχῆμα τὴν Ἰταλικὴν χερ-

σόνησον. Τὸ νότιον ἄκρον τῆς μεγάλης ταύτης λίμνης κεῖται σχεδὸν ὑπὸ τὴν 8° 42' νοτίου πλάτους· ὥστε ἡ λίμνη Ταγκανύικα ἐκτεινομένη ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ἔχει μῆκος τριακοσίων ἐξήκοντα μιλίων· ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς Λίμνης Ταγκανύικας διήλθε τὴν χώραν Μαρούγγου καὶ εἶδε τὴν Λίμνην Μοέρου. Ἐρευνήσας τὴν λίμνην ταύτην, ἥτις ἔχει μῆκος ἐξήκοντα περίπου μιλίων, ἀνεκάλυψεν ἐν τῷ νοτίῳ αὐτῆς ἄκρῳ ποταμὸν τινα ὀνομαζόμενον Λουάπουλαν ἐρχόμενον ἀπὸ νότου καὶ ἐκβάλλοντα εἰς αὐτήν. Ἀκολουθήσας πρὸς νότον τὸν Λουάπουλαν ἀνεκάλυψεν ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος ἐξήρχετο ἐκ τῆς μεγάλης λίμνης Βαγγουέολο, ἥτις κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν εἶνε σχεδὸν ἴση τῇ Λίμνῃ Ταγκανύικα. Ἐρευνήσας δὲ τοὺς ἐντὸς τῆς Λίμνης Βαγγουέολο ἐκβάλλοντας ποταμοὺς ἀνεκάλυψεν ὅτι ὁ ἐπισημότερος τούτων ἦτο ὁ Καμβέζιος· τοιοῦτοτρόπως ἀνεκάλυψεν ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος εἰσερχόμενος ἐν τῇ Λίμνῃ Βαγγουέολο ἐξήρχετο ἐκ τοῦ βορείου αὐτῆς ἄκρου ὑπὸ τὸ ὄνομα Λουάπουλας καὶ εἰσέρχετο ἐν τῇ Λίμνῃ Μοέρου. Ἐπανῆλθε λοιπὸν εἰς τὴν χώραν τοῦ Βασιλέως Καζέμβη ὑπερχαίρων ὅτι ὁ ποταμὸς ἔρρεε πρὸς βορρᾶν διὰ τριῶν μοιρῶν πλάτους, καθότι ἐπομένως δὲν ἦτο ὁ Ζαμβέζιος ὅστις ῥέει πρὸς νότον, μολονότι τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα ὠμοιάζον τοσοῦτον πρὸς ἄλληλα.

Εἰς τὴν χώραν τοῦ Βασιλέως Καζέμβη εὗρε πολὺν τινα διγενῆ, ὀνομαζόμενον Μωχαμέτ μπὶν Σαλῆν, τὸν ὁποῖον ὁ Βασιλεὺς ἐκράτει δέσμιον ἕνεκεν ὑπονοιῶν τὰς ὁποίας ἐξήγειρεν ἢ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἔλευσις καὶ μακρὰ αὐτοῦ διαμονή· τῇ προστασίᾳ τοῦ Λιβιγκιστῶνος ὁ Μωχαμέτ μπὶν Σαλῆς ἠλευθερώθη· κατὰ τὴν εἰς Οὐζίζι ὁμως αὐτοῦ πορείαν ὁ Διδάκτωρ δικαίως μετενόησε διὰ τὰς προσπαθείας τὰς ὁποίας κατέβαλε πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ διγενοῦς τούτου· καθότι ὁ ἄθλιος μετὰ μεγάλης προσενεχθεῖς εἰς αὐτὸν ἀχαριστίας ἐξήγειρε κατὰ τοῦ Διδάκτορος τοὺς ὀλίγους αὐτοῦ ὁπαδοὺς· ἐπώλει πρὸς αὐτοὺς τὰς ἐταίρας του καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀπήλαυσε τὴν εὐνοίαν αὐτῶν· μετ' ὀλίγον δὲ διὰ τῶν ἐταιρῶν αὐτῶν ἤρχισε νὰ ἐξασχῇ ἐπ' αὐτῶν μεγάλην ἐπιρροήν. Πάντες ἐκτὸς δύο ἐγκατέλειψαν τὸν Διδάκτορα· καὶ αὐτοὶ οἱ πιστότεροι αὐτοῦ ὁπαδοὶ Σούσης καὶ Κούμας ἐπροτίμησαν ν' ἀκολουθήσωσι τὸν Μω-

χαμέτ μπίν Σαλῆν καὶ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸν κύριόν των· ἀλλ' ἀμέσως μετανοήσαντες ἐπανῆλθον παρ' αὐτῷ καὶ ἀνέλαβον τὰ καθήκοντά των· ἀφ' ἧς ἡμέρας εἶχε λάβει μεθ' ἑαυτοῦ τὸν μισαρὸν τοῦτον γέροντα, ὁ Διδάκτωρ ἤρχισε νὰ ὑφίσταται τὰ πάνδεινα μέχρι τῆς κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1869 ἐν Οὐζιζί ἀφίξεως αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν πάντες ἐν Εὐρώπῃ ἀμφέβαλλον περὶ τῆς υπάρξεως τοῦ Διδάκτορος· ἀλλ' ὁ Λιβιγκστών δι-
αμείνας μέχρι τέλους τοῦ Ἰουνίου 1869 εἰς Οὐζιζί, καθ' ὃν χρόνον ἐν Εὐρώπῃ ἐνόμιζον αὐτὸν νεκρὸν, ἔγραψε τὰς ἐπιστολάς ἐκείνας, αἵτινες ἠὺχαρίστησαν τὰ μέλη τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ, οἵτινες ἔμαθον ὅτι ὑπῆρχεν εἰσέτι ἐν τῇ ζωῇ καὶ ὅτι ἡ διήγησις τοῦ Μούζα ἦτο ψευδὴς μηχανορραφία καὶ τοῦ νοῦς αὐτοῦ ἐφεύρημα δι' οὗ ἠθέλησε νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτὸν, ὡς ἔπραξε πράγματι, ὅταν ἤκουσε τὰς ἐνστάσεις τοῦ Διδάκτορος. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐπῆλθε εἰς τὸν νοῦν του νὰ περιπλεύσῃ τὴν Λίμνην Ταγκανύικαν· ἀλλ' οἱ Ἀραβες καὶ οἱ ἐγγχώριοι τοσοῦτον ἐκακοποιοῦν αὐτὸν, ὥστε ἂν ἐπε-
χείρῃ νὰ πράξῃ τοῦτο, δὲν ἤθελον μείνῃ αὐτῷ ἀρκετὰ ἐμπο-
ρεύματα, ὅπως ἐρευνήσῃ κατόπιν τὴν κεντρικὴν γραμμὴν, ἐν ᾗ
συρρέουσι πάντα τὰ ὕδατα τῆς χώρας, τὸ ἀρχικὸν σημεῖον
τὸ ὁποῖον εὔρε πρὸς νότον τῆς χώρας τοῦ Βασιλέως Κα-
ζέμβη κατὰ τὴν 11^ο πλάτους, ἐν τῷ ποταμῷ Καμβεζίω.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Πλοίαρχος Βόρτων κεκοπιακῶς ὑπὸ
τῆς ἐκ τῆς παραλίας πορείας αὐτοῦ ἀνεπαύετο εἰς Οὐζιζί,
ἡ χώρα πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ Λιβιγκστών ἐπορεύετο μετὰ τὴν
ἐξ Οὐζιζί ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἦτο ἄγνωστος πρὸς τοὺς Ἀ-
ραβας ἐνεκεν τῶν κακῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας εἶχον
περὶ αὐτῆς. Οἱ Κοι Βέρτων καὶ Σπήκ αὐδέποτε ἤκουσαν
περὶ αὐτῆς, ὡς φαίνεται. Ὁ Σπήκ, ὅστις ἦτο ὁ γεωγρά-
φος τῆς ἐκδρομῆς τοῦ Βόρτωνος, εἶχεν ἀκούσει περὶ χῶ-
ρας τινὸς καλουμένης Οὐρούας, τὴν ὁποίαν ἐστοποθέτησεν
ἐπὶ τοῦ χάρτου του κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν ἐγγχωρίων
Ἀράβων· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ θαρράλεώτεροι τῶν Ἀράβων
ἐπιχειρηματιῶν καὶ ἐμπόρων πορευόμενοι πρὸς ζήτησιν ἐ-
λεφαντόδοντος μόλις προσήγγιζον εἰς τὰ ὅρια τῆς Ρούας,
ὡς οἱ ἐγγχώριοι καὶ ὁ Λιβιγκστών καλοῦσιν αὐτήν· καθότι
ἡ ἀπέραντος αὕτη χώρα ἐκτείνεται κατὰ ἑξ μοῖρας πλά-

τους, τὸ δὲ ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς πλάτος αὐτῆς εἶνε ὡσαύτως μέγιστον.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου 1869 ὁ Λιθιγιστῶν ἀνεχώρησεν ἐξ Οὐζιζὶ καὶ διαβάς τὴν Ταγκανύικαν ἔφθασεν εἰς Οὐγούχχαν ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὀχθῆς τῆς Λίμνης πρὸς τὰς τελευταίας καὶ μεγαλητέρας αὐτοῦ ἀνακαλύψεις, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦτο ἡ περαιτέρω ἀνακάλυψις λίμνης τινὸς μεγάλης συνεχομένης πρὸς τὴν Λίμνην Μοέρου διὰ τοῦ μεγάλου ποταμοῦ Λουαλάβα· ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἦν ἐξακολούθησις τῆς μεγάλης λιμναίας ἀλύσου, τὴν ὁποίαν πρότερον εἶχεν ἀνακαλύψει.

Ἀνεχώρησε τοῦ λιμένος τῆς Οὐγούχχας μετὰ συνοδίας ἐμπόρων πορευομένων εἰς Οὐρούαν· ἡ ὁδὸς, ἣν ἐπορεύοντο, ἦγε κατ' εὐθείαν πρὸς δυσμὰς· μετὰ δέκα πέντε ἡμερῶν πορείαν ἔφθασεν εἰς Βαμβάρρην, ἥτις εἶνε ἡ κυριωτέρα τῶν ἐλεφαντοδόκτων ἀποθήκη ἐν Μανυέμα, ἥ, ὡς οἱ ἐγχώριοι προφέρουσιν αὐτὴν, Μανουέμα· ἐπὶ ἑξ μῆνας ἔμενεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο κωλυόμενος ὑπὸ πληγῶν τὰς ὁποίας εἶχεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἔρρεεν ἄφθονον ἰχωρῶδες αἷμα, ὡσάκις ἐδοκίμαζε νὰ πατήσῃ κατὰ γῆς. Θεραπευθεὶς ἀνεχώρησεν ἐκ Βαμβάρρης ἀπευθυνόμενος πρὸς βορρᾶν καὶ μετὰ τινος ἡμέρας ἔφθασεν εἰς εὐρὺν λιμναῖον ποταμὸν ὀνομαζόμενον Λουαλάβαν καὶ ῥέοντα λίαν συγκεχυμένως πρὸς βορρᾶν, δυσμὰς καὶ εἰς τινὰ μέρη πρὸς νότον· ὁ ποταμὸς οὗτος εἶχεν εὖρος ἑξ ἑνὸς μέχρι τριῶν μιλίων. Ὑπὸ τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης αὐτοῦ ἐνθαρρυνόμενος ὁ Διδάκτωρ κατώρθωσε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν συγκεχυμένην αὐτοῦ πορείαν, μεχριστοῦ εἶδεν αὐτὸν ἐκβάλλοντα ἐν τῇ στενωπῇ καὶ ἐπιμήκει λίμνην Καμολόνδο κατὰ τὴν 6° 30' πλάτους. Ἐπανελθὼν πρὸς τὸ νότιον μέρος τοῦ ποταμοῦ τούτου πρὸς ἔρευναν αὐτοῦ ἔφθασεν εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς Λίμνης Μοέρου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου παρετήρησε τὸν ποταμὸν Λουάπουλαν εἰσερχόμενον ἐν τῇ αὐτῇ λίμνῃ κατὰ τὸ νότιον αὐτῆς ἄκρον.

Ἀκούων τις τὰς τῶν ὡραίων σκηνῶν τῆς Λίμνης Μοέρου περιγραφὰς τοῦ Διδάκτορος Λιθιγιστῶνος καταλαμβάνεται ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ· πανταχόθεν ὀριζομένη ὑπὸ ὕψηλῶν ὀρέων, κεκοσμημένη κατὰ τὰς ὀχθὰς ὑπὸ πλουσίας φυτείας ἀπαντωμένης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ τροπικὰ

κλίματα ἡ Λίμνη Μοέρου ἐκχέει τὰ περιττὰ αὐτῆς ὕδατα διὰ βαθείας ῥωγμῆς εἰς τὰ μύχια τῶν ὀρέων. Ὁ ὀρμητικὸς καὶ μεγαλοπρεπὴς ποταμὸς ἐξέρχεται διὰ τοῦ χάσματος αὐτοῦ μετὰ πατάγου βροντῆς· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐξερχόμενος τῆς περιωρισμένης καὶ βαθείας αὐτοῦ κοίτης προσλαμβάνει μέγα εὖρος καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Λουαλάβας ἐκτείνεται ἐπὶ πολλὰ μίλια· μετὰ πολλοὺς δὲ πρὸς δυσμὰς καὶ νότον μεγάλους ἐλιγμοὺς τρέπεται πρὸς βορρᾶν καὶ εἰσέρχεται ἐν τῇ Λίμνῃ Καμολόνδο. Ὁ ποταμὸς οὗτος καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων Λουαλάβας, ἀλλ' ὁ Διδάκτωρ ὠνόμασεν αὐτὸν «Ποταμὸν τοῦ Webb.» Ὁ Webb εἶνε πλούσιος ιδιοκτῆτης τοῦ Newstead Abbey καὶ εἷς τῶν παλαιότερων καὶ εἰλικρινεστέρων φίλων τοῦ Διδάκτορος· ἐνεκεν τοῦ ὁποίου ὁ Λιθιγιστὴν ἔδωκε πρὸς τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθέντα ποταμὸν Λουαλάβαν τὸ ὄνομα Webb, πρὸς τιμὴν τοῦ καλοῦ αὐτοῦ φίλου.

Πέραν νοτιοδυτικῶς τῆς Λίμνης Καμολόνδο ὑπάρχει ἑτέρα μεγάλη λίμνη, ἥτις διὰ τοῦ ποταμοῦ Λοέκη ἢ Λομάμη ἐκχέει τὰ ὕδατα αὐτῆς ἐν τῷ Λουαλάβᾳ· ἡ νέα αὕτη λίμνη ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων Κεβοῦγγο· ἀλλ' ὁ Διδάκτωρ Λιθιγιστὴν ἔδωκε πρὸς αὐτὴν τὸ ὄνομα «Λιγκόλν», ὅπως ἐν τῷ μέλλοντι εὐρίσκηται ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ τοῖς γεωγραφικοῖς χάρταις ὑπὸ τὸ ὄνομα «Λίμνη Λιγκόλν» πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ Ἀβραάμ Λιγκόλν, τοῦ δολοφονηθέντος Προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ὁρμήθη δὲ εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς ζωηρᾶς ἐντυπώσεως, τὴν ὁποίαν προεξένησεν εἰς τὸν νοῦν του ἡ ἀκοὴ μέρους τινὸς τοῦ πανηγυρικοῦ του ἀναγνωσθέντος ἀπὸ Ἀγγλικοῦ βήματος· τοῦτο ἔφερεν εἰς τὴν μνήμην τοῦ Διδάκτορος τὰ αἷτια τὰ ὠθήσαντα αὐτὸν νὰ δημοσιεύσῃ τὴν ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως προκήρυξιν αὐτοῦ· γνωστὸν ὅτι διὰ τῆς θξιομνημονεύτου ταύτης πράξεως τέσσαρα ἑκατομμύρια δούλων ἠλευθερώθησαν· πρὸς ἀνάμνησιν λοιπὸν τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ὁποίου οἱ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν νέγρων ἀγῶνες εἰσὶν ἄξιοι παντὸς ἐπαίνου, ὁ Λιθιγιστὴν ἀνήγειρε μνημεῖον διαρκέστερον καὶ στερεώτερον χαλκοῦ καὶ λίθου.

Εἰσερχόμενός τις ἐκ τοῦ νοτιο-νοτιο-δυτικοῦ μέρους εἰς τὸν Ποταμὸν Webb, ὀλίγον πρὸς βορρᾶν τῆς Λίμνης Καμολόνδο, φθάνει εἰς ἑτερόν τινα ποταμὸν Λουφίραν ὀνομα-

ζόμενον· ἀλλὰ τὰ ρεύματα τὰ ἐκ τῆς χώρας τῶν πηγῶν συρρέοντα ἐν τῷ Λουαλάβα εἰς τοσοῦτον πολλὰ, ὥστε ὁ γεωγραφικὸς χάρτης τοῦ Διδάκτορος δὲν δύναται νὰ συμπεριλάβῃ αὐτά· ἔνεκεν τοῦ ὁποίου ὁ Διδάκτωρ παρέλειψε πάντα ἐκτὸς τῶν ἐπισημοτέρων καὶ μεγαλητέρων. Ἐξακολουθήσας τὴν ὁδὸν αὐτοῦ πρὸς βορρᾶν καὶ ἐρευνήσας τοὺς διαφόρους περιελιγμοὺς τοῦ Λουαλάβα μέχρι τῆς 4^ο νοτίου πλάτους, ἔφθασεν εἰς μέρος ἔνθα ἤκουσε περὶ ἐτέρας πρὸς βορρᾶν λίμνης ἐντὸς τῆς ὁποίας εἰσήρχετο μεθ' ὁρμῆς ὁ Λουαλάβας. Μὴ περαιτέρω! Τὸ μέρος τοῦτο ἦν τὸ μακρότατον σημεῖον ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Οὐζιζι διανύσας ἑπτακόσια μίλια.

Ἐν τῇ βραχείᾳ ταύτῃ ἀφηγήσει τῆς θαυμαστῆς περιουδείας τοῦ Διδάκτορος Λιβιγιστῶνος καὶ ὁ ἐπιπολαιότερος ἀναγνώστης καὶ ὁ σπουδαστὴς τῆς γεωγραφίας ἐννοοῦσι βεβαίως τὸ μέγα τοῦτο σύστημα τῶν λιμνῶν τῶν συνεχομένων πρὸς ἀλλήλας διὰ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Webb. Ὁ ἀναγνώστης ὀφείλει νὰ λάβῃ ὡς βοήθημα τὸν χάρτην τὸν συνοδεύοντα τὸ βιβλίον τοῦτο· ἂν ρίψῃ ἐν μόνον βλέμμα ἐπ' αὐτοῦ, ἀμέσως θέλει ἐννοήσῃ τί ἔπραττεν ὁ Λιβιγιστῶν κατὰ τὸ διάστημα τόσων ἐτῶν καὶ ὁπόσας προσθήκας ἔκαμεν εἰς τὴν μελέτην τῆς Γεωγραφίας τῆς Μέσης Ἀφρικῆς. Ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος, ὁ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα πρόχωρῶν καὶ ῥέων ἀπὸ τῆς μιᾶς λίμνης εἰς τὴν ἄλλην κατὰ βόρειον διεύθυνσιν μεθ' ὧν αὐτοῦ τῶν περιελιγμῶν καὶ καμπῶν, εἶνε ὁ Νεῖλος — ὁ πραγματικὸς Νεῖλος — ὁ Διδάκτωρ οὐδεμίαν ἔχει ἀμφιβολίαν. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡ ἀμφιβολία εἰς τὴν ὁποίαν ἔμενεν ἦτο μεγίστη, ἔνεκεν τῶν μεγάλων αὐτοῦ πρὸς δυσμὰς στροφῶν καὶ εἰσέτι πρὸς νότον καὶ δυσμὰς. Ἀλλ' ἐρευνήσας αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Καμβεζίου, ὅστις ἀποτελεῖ τὰς πηγὰς του, εἰς ἀπόστασιν ἑπτὰ μοιρῶν πλάτους — ἦτοι ἀπὸ τῆς 11^ο νοτίου μέχρι τῆς 4^ο βορείου πλάτους — ἠναγκάσθη νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος ἀδύνατον νὰ μὴ ᾔγῃ αὐτὸς ὁ Νεῖλος. Κατὰ πρῶτον ἐνόμισεν ὅτι εἶνε ὁ Κόγγος· ἀλλ' εἶχεν ἀνακαλύψει ὅτι αἱ πηγαὶ τοῦ Κόγγου εἰσὶν ὁ Κάσσαις καὶ ὁ Κουάγγος, δύο ποταμοὶ πηγάζοντες ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς χώρας τῶν πηγῶν τοῦ Νεῖλου, περὶ τὸ γεωγραφικὸν πλάτος τῆς Λίμνης Βαγγουέολο· ἐπληροφό-

ρησαν μάλιστα αὐτὸν περὶ ἑτέρου τινὸς ποταμοῦ Λουβιλάζ ὀνομαζομένου πηγάζοντος ἀπὸ βορρᾶ καὶ ρέοντος πρὸς δυσμᾶς· ἀλλ' ὁ Διδάκτωρ ἐσκέφθη ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος ἀδύνατον νὰ ᾔηνε ὁ Κόγγος, ἐνεκεν τοῦ μεγάλου ὄγκου καὶ τῆς σταθερᾶς πρὸς βορρᾶν διευσθύνσεως τοῦ ῥοῦ αὐτοῦ διὰ εὐρείας καὶ ἐκτεταμένης κοιλάδος ὀριζομένης πρὸς δυσμᾶς καὶ ἀνατολᾶς ὑπὸ μεγαλοπρεπῶν ὄρεων. Τὸ ὕψος τοῦ βορειοτέρου σημείου μέχρι τοῦ ὁποίου ὁ Διδάκτωρ ἠκολούθησε τὸν θαυμάσιον ποταμὸν ὑπερέβαινεν ὀλίγον τὰς δύο χιλιάδας ποδῶν· ὥστε, μολονότι ὁ Βέκερ καταδεικνύει ὅτι ἡ λίμνη αὐτοῦ ἔχει ὕψος δύο χιλιάδων καὶ ἑπτακοσίων ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ὁ Βάχρ Γχαζάλ, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ βραχίων τοῦ Λευκοῦ Νείλου τοῦ Petherick εἰσρέει ἐν τῷ Νείλῳ, ἔχει ὕψος μόνον δύο χιλιάδων ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πιθανὸν ὁ Λουαλάβας νὰ ᾔηνε αὐτὸς ὁ βραχίων τοῦ Petherick.

Γνωστὸν ὅτι εἰς πεντακοσίων μιλίων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ βραχίονος τοῦ Petherick ἰδρύθησαν σταθμοὶ διὰ τοὺς ἐμπορευομένους τὸν ἐλεφαντόδοντα· γνωρίζομεν προσέτι ὅτι τὸ Κονδοκόρον εἰς τὴν 4^ο βορείου πλάτους ἔχει ὕψος δύο χιλιάδων ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ εἰς τὴν 4^ο νοτίου πλάτους, ἔνθα εἶχεν ἰδρυθῇ τὸ σκήνωμα, ἔχει ὕψος ὀλίγον τι περισσότερον τῶν δύο χιλιάδων ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· γνωρίζομεν ὡσαύτως ὅτι οἱ δύο ποταμοὶ, οἵτινες κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν περιηγητῶν ρέουσιν εἰς ὕψος δύο χιλιάδων ποδῶν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, χωριζόμενοι ἀπ' ἀλλήλων παρὰ τὴν 8^ο πλάτους, ἀποτελοῦσιν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ποταμὸν· ἡ πληροφορία αὕτη ἐμποιεῖ θαυμασμὸν εἰς τὸν ἀκούοντα αὐτήν· ἀλλ' ἡ ἐκπληξίς ἡμῶν φθάνει εἰς τὸ ἔπακρον, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ μέγας οὗτος καὶ εὐρὺς Λουαλάβας εἶναι λιμναῖος ποταμὸς εὐρύτερος καὶ αὐτοῦ τοῦ Μισσιισσιππὶ· ὅτι κατὰ διαστήματα διὰ τῶν ὑδάτων αὐτοῦ σχηματίζει ἐκτεταμένας λίμνας· ὅτι ἐκ τῆς μιᾶς λίμνης ἐξερχόμενος ὀρμητικὸς καὶ εὐρὺς σχηματίζει ἑτέραν καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρι τῆς 4^ο πλάτους· ὅτι τέλος — ὅπερ εἶνε καὶ τὸ πάντων ἐκπληκτικώτερον — σχηματίζει ἑτέραν πρὸς βορρᾶν μεγάλην λίμνην, ὡς ἡ-

κουσεν ὁ Διδάκτωρ παρὰ τῶν ἐγγχωρίων φθὰς εἰς τὸ μέ-
ρος τοῦτο.

Πρὸς τούτοις ἀνάγκη νὰ γνωρίσωμεν ἀκριβῶς τὰ ὕψη
τῶν δύο ποταμῶν, τοῦ Λουαλάβα ἔνθα ἐσταμάτησεν ὁ Δι-
δάκτωρ καὶ τοῦ νοτίου μέρους τοῦ Βάχρ Γχαζάλ, ἔνθα ἐ-
πορεύθη ὁ Petherick· καθότι ἄνευ τούτου ἀδύνατος καθί-
σταται ἡ λύσις τοῦ προβλήματος.

Ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ἀνώνυμος αὕτη λίμνη ἐκτείνεται ἐπὶ
6^ο πλάτους, ὡς ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ περιηγητοῦ Piaggia ἀ-
νακαλυφθεῖσα, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὁ τοῦ Λευκοῦ Νείλου βρα-
χίων τοῦ Petherick ἐξέρχεται διὰ ἐλωδῶν καλαμώνων καὶ
διὰ τοῦ Βάχρ Γχαζάλ εἰσέρχεται ἐν τῷ Λευκῷ Νείλῳ πρὸς
νότον τοῦ Κονδοκόρου· διὰ τῆς μεθόδου ταύτης δυνάμεθα
νὰ υποθέσωμεν ὅτι οἱ ποταμοὶ οὗτοι ἀποτελοῦσιν ἓνα καὶ
τὸν αὐτὸν ποταμόν· καθότι ἀφοῦ ἡ λίμνη ἐκτείνεται ἐπὶ
τόσας μοίρας πλάτους, ἐξ ἀνάγκης δυνάμεθα ν' ἀποφύγω-
μεν τὸν κόπον τοῦ νὰ προσδιορίσωμεν τὴν διαφορὰν τοῦ
ὕψους, ἣτις φυσικῶς πρέπει νὰ ὑφίσταται μεταξὺ δύο ση-
μείων ποταμοῦ ῥέοντος κατὰ τὴν 8^ο πλάτους, ἀλλὰ τοῦτο
μόνον πρὸς τὸ παρόν.

Προσέτι πιθανὸν τὰ ἐργαλεῖα τοῦ Λιβιγιστῶνος, δι' ὧν
προσδιώριζε τὰ ὕψη, νὰ ᾔσαν ἐσφαλμένα· δύναται τις μάλ-
ιστα νὰ βασισθῇ ἀρκούντως ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης,
ἂν ἀναλογισθῇ πόσα ὑπέστησαν τὰ ἐργαλεῖα ταῦτα κατὰ
τὰς περιηγήσεις τοῦ Διδάκτορος ἐπὶ ἐξ ἔτη συνεχῆ· μο-
λονότι ὅμως μεγάλαι δυσχέρειαι ἀνυφύωνται εἰς τὸν προσ-
διορισμὸν τῶν ὕψων, ὑπάρχει ἐτέρα αἰτία ἰσχυρὰ ἐφ' ἧς
βασίζόμενός τις δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ Ποταμὸς τοῦ
Webb, ἢ Λουαλάβας, εἶνε αὐτὸς ὁ Νείλος. Ἡ χώρα τῶν
πηγῶν, ἐκ τῆς ὁποίας πηγάζει ὁ ποταμὸς οὗτος, τὸν ὁ-
ποῖον ὁ Λιβιγιστῶν ἠκολούθησε κατὰ ἐξακόσια μίλια, ξη-
ραίνεται ὑπὸ μεγάλης κοιλάδος εἰς τὴν ὁποίαν ῥέουσι τὰ
ὑδατα· ἡ δὲ μεγάλη αὕτη κοιλάς ἐκτείνεται πρὸς βορρᾶν
καὶ νότον μεταξὺ ὑψηλῶν σειρῶν ὀρέων κειμένων πρὸς
ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς.

Ἡ κοιλάς αὕτη, εἰς τὴν ὁποίαν συρρρέουσι τὰ ὑδατα τῆς
ἐτέρας πλευρᾶς τῆς χώρας τῶν πηγῶν τοῦ Λουαλάβα, δὲν
δέχεται τὸν Κάσσαϊν καὶ τὸν Κουάγγον· ῥέουσιν ὅμως
ἐντὸς αὐτῆς μεγάλοι ποταμοὶ ἐκ μακρᾶς ἀποστάσεως ἐρ-

χόμενοι, ἤτοι τὰ ἐπίσημα ρεύματα τοῦ Λουφίρα καὶ Λομάμη ἐκ δυσμῶν καὶ τὰ ρεύματα Λίνδι καὶ Λουάμο ἐξ ἀνατολῶν καὶ ἐνῷ οἱ διασημότεροι τῶν Πορτογάλλων περιηγητῶν καὶ ἐμπόρων ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ Κάσσαϊς, ὁ Κουάγγος καὶ ὁ Λουβιλάζ εἰσὶν αἱ πηγαὶ τοῦ Ποταμοῦ Κόγγου, ὑποθέτουσιν ὅτι ὁ μέγας οὗτος πρὸς βορρᾶν ῥέων ποταμός, ὁ γνωστός εἰς τοὺς ἐγχωρίους ὑπὸ τὸ ὄνομα Λουαλάβας, εἶνε αὐτὸς ὁ Ποταμὸς Κόγγος.

Πιθανὸν ὁ ποταμὸς οὗτος νὰ ᾔηνε ὁ Κόγγος ἢ ὁ Νίγειρ· ὁ ποταμὸς Λουαλάβας ῥέει εἰς ὕψος δύο χιλιάδων ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἡ δὲ λίμνη τοῦ Ἀλβέρτου Νυάνζα κεῖται εἰς ὕψος δύο χιλιάδων καὶ ἐπτακοσίων· ὁ Λουαλάβας λοιπὸν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἰσέρχεται ἐν τῇ λίμνῃ ταύτῃ· ὁ Βάχρ Γχαζάλ δὲν ἐκτείνεται διὰ βραχίονός τινος κατὰ ὀκτῶ μοίρας πέραν τοῦ Κονδοκόρου· ἀδύνατον λοιπὸν ὁ Λουαλάβας νὰ ᾔηνε ὁ Νεῖλος· δὲν δυνάμεθα ἀφ' ἐτέρου νὰ βεβαιώσωμεν τοῦτο καὶ νὰ ἐκφέρωμεν ἀκριβῆ περὶ τούτου γνώμην. Ὁ Λιβιγιστῶν θὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ἂν ἀνακαλύψῃ ὅτι πράγματι ὁ ποταμὸς οὗτος εἶνε ὁ Κόγγος, πρῶτος πάντων θέλει παραδεχθῇ τὸ σφάλμα του· καθότι γνωστός εἶνε ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ.

Ὁ Λιβιγιστῶν παραδέχεται ὅτι αἱ πηγαὶ τοῦ Νείλου δὲν εὑρέθησαν εἰσέτι, μολονότι ἠκολούθησε πρὸς βορρᾶν τὸν Λουαλάβαν ἐπὶ ἑπτὰ μοίρας πλάτους· καὶ μολονότι οὐδόλως ἀμφιβάλλει ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος εἶνε ὁ Νεῖλος, μαρτυρεῖ ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ Νείλου δὲν ἐλύθη εἰσέτι ὁλοσχερῶς, διὰ δύο τινα, τὰ ἐξῆς : —

Α'. — Ἦκουσεν ὅτι ὑπῆρχον τέσσαρες πηγαὶ, δύο τῶν ὁποίων σχηματίζουν εἶνα ποταμὸν ῥέοντα πρὸς βορρᾶν, τὸν ποταμὸν τοῦ Webb ἢ Λουαλάβαν, καὶ ἕτερον ποταμὸν ῥέοντα πρὸς νότον, τὸν Ζαμβέζιον. Ἐπανειλημμένως ἤκουσε παρὰ τῶν ἐγχωρίων περὶ αὐτῶν τῶν πηγῶν. Πολλὰκις ἐφθασεν εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν καὶ διακοσίων ἀπ' αὐτῶν τῶν πηγῶν μιλίων· πάντοτε ὁμως ἐκωλύετο ὑπὸ τινος συμβάντος καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάγῃ καὶ παρατηρήσῃ αὐτάς· κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν ἰδόντων αὐτάς αἱ πηγαὶ αὗται ἐξέρχονται ἑκατέρωθεν ὑψώματός τινος ἢ γηλόφου, μὴ περιέχοντος λίθους· τινὲς ἐκάλεσαν τὸν γήλοφον τοῦτον φωλεὰν μυρμῆκων τερμητῶν, Μία μάλιστα τῶν πηγῶν

αὐτῶν εἶνε τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε εἷς ἄνθρωπος ἱστάμενος ἐκ τοῦ ἐνός αὐτῆς μέρους εἶνε ἀπαρατήρητος ἐκ τοῦ ἄλλου. Ἀνάγκη ν' ἀνακαλυφθῶσι πρῶτον αἱ πηγαὶ αὐταὶ καὶ προσδιορισθῇ ἐπακριβῶς ἡ θέσις των. Ὁ Διδάκτωρ ὑποθέτει αὐτὰς πρὸς νότον τῶν ποταμῶν τῶν ἐκβαλλόντων εἰς τὴν Λίμνην Βαγγουέολο. Ἐν τῇ πρὸς τὸν «Κήρυκα τῆς Νέας Ὑόρκης» αὐτοῦ ἐπιστολῇ λέγει: — «Αἱ τέσσαρες αὗται μεγάλαι πηγαί, αἵτινες ἀναβρῦνσι τοσοῦτον πλησίον ἀλλήλων, ἀνταποκρίνονται κατὰ τι πρὸς τὴν περιγραφὴν τὴν ὁποίαν ἔδωκε πρὸς τὸν πατέρα πάντων τῶν περιηγητῶν Ἡρόδοτον περὶ τῶν ἀκαταμετρήτων πηγῶν τοῦ Νείλου ὁ ἐν τῇ πόλει Σαῖ τῆς Αἰγύπτου γραμματεὺς τῆς Ἀθηνᾶς». Ἰδοὺ δὲ τι γράφει ὁ Ἡρόδοτος περὶ τοῦ ζητήματος τούτου: —

«Τοῦ δὲ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων οὔτε Λιβύων οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λόγους οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σαῖ πόλει ὁ γραμματιστής τῶν ἱρῶν χρημάτων τῆς Ἀθηναίης. οὗτος δ' ἔμοιγε παίζειν ἐδόκεε φάμενος εἰδέναι ἀτρεκέως. ἔλεγε δὲ ὧδε, εἶναι δύο οὖρεα ἐς ὅζῳ τὰς κορυφὰς ἀπηγμένα, μεταξὺ Συήνης τε πόλιος κείμενα τῆς Θηβαΐδος καὶ Ἐλεφαντίνης, οὐνόματα δὲ εἶναι τοῖσι οὖρεσι τῷ μὲν Κρῶφι, τῷ δὲ Μῶφι. τὰς ὧν δὴ πηγὰς τοῦ Νείλου εἰσὺν ἀβύσσους ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὐρέων τούτων ῥέειν, καὶ τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ ὕδατος ἐπ' Αἰγύπτου ῥέειν καὶ πρὸς βορέην ἄνεμον, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ ἐπ' Αἰθιοπίας τε καὶ νότου. ὥς δὲ ἄβυσσοί εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν ἔφη τούτου Ψαμμίτιχον Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι. πολλέων γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὀργυιῶν πλεξάμενον κάλον κατεῖναι ταύτη καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστής, εἰ ἄρα ταῦτα γενόμενα ἔλεγε, ἀπέφαινε, ὥς ἐμὲ κατανοέειν, δίνας τινὰς ταύτη εἰσὺν ἰσχυρὰς καὶ παλὶρρόιαν, οἷα δὲ ἐμβάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὖρεσι μὴ δύνασθαι κατισμένην καταπειρητηρίην ἐς βυσσὸν ἰέναι. Ἄλλου δὲ οὐδενὸς οὐδὲν ἡδυνάμην πυθέσθαι, ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλλο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέχρι μὲν Ἐλεφαντίνης πόλιος αὐτόπτης ἐλθὼν, τὸ δ' ἀπὸ τούτου ἀκοῇ ἤδη ἱστορέων ἀπὸ Ἐλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι ἄναντές ἐστι χωρίον ταύτη ὧν δεῖ τὸ πλοῖον διαδήσαντας ἀμφοτέρωθεν κατὰ περ βοῦν πορεύεσθαι· ἦν δὲ ἀπορράγῃ, τὸ πλοῖον οἴχεται φερόμενον ὑπὸ ἰσχύος τοῦ ῥόου· τὸ δὲ χωρίον τοῦτό ἐστι ἐπὶ ἡμέρας τέσσαρας πλόος, σχολιὸς δὲ ταύτη, κατὰ περ ὁ Μαϊάνδρος, ἐστὶ ὁ Νεῖλος· σχοῖνοι δὲ διωδεκά εἰσι οὔτοι, τοὺς δεῖ τούτῳ τῷ τρόπῳ διεκπλῶσαι· καὶ ἔπειτεν ἀπίξαι ἐς πεδίον λεῖον, ἐν τῷ νῆσον περιρρέει ὁ Νεῖλος· Ταχομψῷ

ὄνομα αὐτῇ ἐστὶ. οἰκέουσι δὲ τὰ ἀπὸ Ἑλεφαντίνης ἄνω Αἰθίοπες ἤδη, καὶ τῆς νήσου τὸ ἥμισυ, τὸ δὲ ἥμισυ Αἰγύπτιοι. ἔχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν πέριξ νομάδες Αἰθίοπες νέμονται, τὴν διεκπλώσας ἐς τοῦ Νείλου τὸ ῥέθρον ἤξεις, τὸ ἐς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδιδού· καὶ ἔπειτεν ἀποβάς παρὰ τὸν ποταμὸν ὁδοιπορίην ποιήσασαι ἡμερέων τεσσαράκοντα· σκόπελοι τε γὰρ ἐν τῷ Νείλῳ ὀξέες ἀνέχουσι καὶ χοιράδες πολλαί εἰσι, δι' ὧν οὐκ οἶά τέ ἐστι πλώειν. διεξελθὼν δὲ ἐν τῇσι τεσσαράκοντα ἡμέρησι τοῦτο τὸ χωρίον, αὗτις ἐς ἕτερον πλοῖον ἐμβὰς δωδεκά ἡμέρας πλώσας, καὶ ἔπειτεν ἤξεις ἐς πόλιν μεγάλην, τῇ ὀνομαζέσθαι Μερόη. λέγεται δὲ αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιόπων. οἱ δ' ἐν ταύτῃ Δία θεῶν καὶ Διόνυσον μούρους σέβονται, τούτους τε μεγάλως τιμῶσι, καὶ σφι μαντήιον Διὸς κατέστηκε. στρατεύονται δ', ἐπεὰν σφας ὁ θεὸς οὗτος κελεύῃ διὰ θεσπισμάτων, καὶ τῇ ἂν κελεύῃ, ἐκείσε. Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλιος πλώων ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἄλλῃ ἤξεις ἐς τοὺς αὐτομόλους, ἐν ἴσῳ περὶ ἐξ Ἑλεφαντίνης ἦλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθιόπων. τοῖσι δὲ αὐτομόλοις· τούτοις ὀνομαζέσθαι Ἀσμάχ, δύναται δὲ τοῦτο τὸ ἔπος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν οἱ ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλεῖ. ἀπέστησαν δὲ αὗται τέσσερες καὶ εἴκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχίμων ἐς τοὺς Αἰθίοπας τούτους δι' αἰτίην τοιήνδε· ἐπὶ Ψαμμίτιχου βασιλέος φυλακαὶ κατέστασαν ἐν τε Ἑλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθιόπων, καὶ ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι ἄλλῃ πρὸς Ἀραβίων καὶ Σύρων, καὶ ἐν Μαρέῃ πρὸς Αἰθύης ἄλλῃ. ἔτι δὲ ἐπ' ἐμεῦ καὶ Περσέων κατὰ ταῦτα αἱ φυλακαὶ ἔχουσι, ὧς καὶ ἐπὶ Ψαμμίτιχου ἦσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἑλεφαντίνῃ Πέρσαι φρουρέουσι καὶ ἐν Δάφνησι. τοὺς ὧν δὴ Αἰγυπτίους τρία ἔτεα φρουρήσαντες ἀπέλυε οὐδεὶς τῆς φρουρῆς· οἱ δὲ βουλευσάμενοι καὶ κοινῇ λόγῳ χρησάμενοι πάντες ἀπὸ τοῦ Ψαμμίτιχου ἀποστάντες ἦσαν ἐς Αἰθιοπίνην. Ψαμμίτιχος δὲ πυθόμενος ἐδίδωκε· ὧς δὲ κατέλαβε, ἐδέετο πολλὰ λέγων, καὶ σφας θεοὺς πατρῴους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας. τῶν δὲ τινα λέγεται δέξαντα τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν, ἔνθα ἂν τοῦτο ᾗ, ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας. οὗτοι ἐπεὶ τε ἐς Αἰθιοπίνην ἀπίκοντο, διδοῦσι σφέας αὐτοῦς τῷ Αἰθιόπων βασιλεῖ. ὁ δὲ σφας τῷδε ἀντιδωρέσται· ἦσαν οἱ διάφοροί τινες γεγονότες τῶν Αἰθιόπων· τούτους ἐκέλευε ἐξελόντας τὴν ἐκείνων γῆν οἰκέειν. τούτων δὲ ἐσοικισθέντων ἐς τοὺς Αἰθίοπας ἡμερώτεροι γεγονάσι Αἰθίοπες ἦσαν μαθόντες Αἰγύπτια.

Μέχρι μὲν νυν τεσσέρων μηνῶν πλόου καὶ ὁδοῦ γινώσκειται ὁ Νεῖλος πάρεξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ῥεύματος, τοσοῦτοι γὰρ συμβαλλόμενῳ μῆνες εὐρίσκονται ἀναισιμούμενοι ἐξ Ἑλεφαντίνης πορευομένῳ ἐς τοὺς αὐτομόλους τούτους. ῥέει δὲ ἀπὸ ἐσπέρας τε καὶ ἡλίου

δυσμέων. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε οὐδεὶς ἔχει σαφέως φράσαι· ἐρήμος γάρ ἐστι ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ καύματος. Ἀλλὰ τὰδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων φαμένων ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον καὶ ἀπικέσθαι ἐς λόγους Ἐτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλεῖ, καὶ κως ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι ἐς λέσχην περὶ τοῦ Νεῖλου, ὡς οὐδεὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς, καὶ τὸν Ἐτεάρχον φάναι ἐλθεῖν κοτὲ παρ' αὐτὸν Νασαμῶνας ἀνδρας. τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο ἐστὶ μὲν Λιβυκὸν, νέμεται δὲ τὴν Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἡῶ χώρην τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ πολλόν. ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμῶνας καὶ εἰρωτεομένους, εἴ τι ἔχουσι πλέον λέγειν περὶ τῶν ἐρήμων τῆς Λιβύης, φάναι παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν δυναστέων παῖδας ὕβριστάς, τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶσθαι ἀνδρωθέντας περισσὰ καὶ δὴ καὶ ἀποκληρῶσαι πέντε ἑωυτῶν ὀφομένους τὰ ἐρήμα τῆς Λιβύης, καὶ εἴ τι πλέον ἴδοιεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων. τῆς γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆν θάλασσαν ἀπ' Αἰγύπτου ἀρξάμενοι μέχρι Σολέοντος ἄκρης, ἣ τελευταῖα τὰ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Λίβυες καὶ Λιβύων ἔθνεα πολλὰ, πλὴν ὅσον Ἕλληνες καὶ Φοῖνικες ἔχουσι· τὰ δ' ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ θάλασσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατύπερθε θηριώδης ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατύπερθε τῆς θηριώδους ψάμμος τέ ἐστι καὶ ἀνυδρὸς δεινῶς καὶ ἐρήμος πάντων. ἐπεὶ ὦν τοὺς νεηνίας ἀποπεμπομένους ὑπὸ τὸν ἡλίκων, ὕδασι τε καὶ σιτίοισι εὖ ἐξηρτυμένους, ἵεναι τὰ πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκεομένης, ταύτην δὲ διεξελθόντας ἐς τὴν θηριώδεα ἀπικέσθαι, ἐκ δὲ ταύτης τὴν ἐρήμον διεξιέναι· τὴν ὁδὸν ποιευμένους πρὸς ζέφυρον ἄνεμον, διεξελθόντας δὲ χώρον πολλὸν ψαμμώδεα καὶ ἐν πολλῇσι ἡμέρησι ἰδεῖν δὴ κοτὲ δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκότα, καὶ σφεας προσελθόντας ἀπτεσθαι τοῦ ἐπεόντος ἐπὶ τῶν δενδρέων καρποῦ, ἀπτομένοισι δὲ σφι ἐπελθεῖν ἀνδρας σμικροὺς, μετρίων ἐλάσσονας ἀνδρῶν, λαβόντας δὲ ἄγειν σφέας· φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκεῖνων τοὺς Νασαμῶνας γινώσκειν οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασαμῶνων. ἄγειν τε δὴ αὐτοὺς δι' ἐλέων μεγίστων, καὶ διεξελθόντας ταῦτα ἀπικέσθαι ἐς πόλιν, ἐν τῇ πάντες εἶναι ταῖσι ἄγουσι τὸ μέγαθος ἴσους, χρῶμα δὲ μέλανας. παρὰ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν, ῥέειν δὲ ἀπὸ ἐσπέρης αὐτὸν πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα, φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους. Ὅ μὲ δὴ τοῦ Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος ἐς τοῦτό μοι δεδηλώσθω, πλὴν ὅτι ἀπονοσθῆσαι τε ἔφασκε τοὺς Νασαμῶνας, ὡς οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον, καὶ ἐς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀνθρώπους, γόντας εἶναι πάντας. τὸν δὲ δὴ ποταμὸν τοῦτον τὸν παραρρέοντα καὶ Ἐτεάρχος συνεβάλλετο εἶναι τὸν Νεῖλον, καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτω αἰρέει. ῥέει γὰρ ἐκ Λιβύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσσην τάμνων Λιβύην. καὶ ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι ταῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γινωσκόμενα τεκμαιρόμενος, τῷ Ἰστρῳ ἐκ τῶν μέτρων ὀρ-

μαται. Ἰστρος τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν καὶ Πυρήνης πόλιος ῥέει μέσσην σχίζων τὴν Εὐρώπην. οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω Ἑρακλείων στηλέων, ὁμοῦρέουσι δὲ Κυνησίοις, οἱ ἔσχατοι πρὸς δυσμέων οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. τελευταῖα δὲ ὁ Ἰστρος ἐς θάλασσαν [ῥέων] τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου [διὰ πάσης Εὐρώπης], τῇ Ἰστρίῃ οἱ Μιλησίων οἰκέουσι ἄποικοι. Ὁ μὲν δὴ Ἰστρος, ῥέει γὰρ δι' οἰκευμένης, πρὸς πολλῶν γινώσκεται, περὶ δὲ τῶν τοῦ Νείλου πηγῶν οὐδεὶς ἔχει λέγειν· ἀοίκητός τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἐρήμος ἡ Λιβύη δι' ἧς ῥέει. περὶ δὲ τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, ἐπ' ὅσον μακρότατον ἱστορεῦντα ἦν ἐξικέσθαι, εἴρηται· ἐκδιδοὶ δὲ ἐς Αἴγυπτον. ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρεινῆς Κιλικίης μάλιστα καὶ ἀντίη κέεται. ἐνθεῦτεν δὲ ἐς Σινώπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερῶν ἰθέα ὁδὸς εὐζώνῳ ἀνδρὶ· ἡ δὲ Σινώπη τῷ Ἰστροῦ ἐκδιδόντι ἐς θάλασσαν ἀντίον κέεται. οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω διὰ πάσης τῆς Λιβύης διεξιόντα ἐξισούσθαι τῷ Ἰστροῦ. Νείλου μὲν νῦν περί τοσαῦτα εἰρήσθω». (Ἡροδότου Μοῦσαι. Βιβλίον Β'. Κλειῶ 28—35).

Β'. — Ἀνάγκη νὰ εὑρεθῇ συνάφειά τις μεταξὺ τοῦ Ποταμοῦ τοῦ Webb καὶ ἐνὸς μέρους τοῦ παλαιοῦ Νείλου.

Ὅταν τὰ δύο ταῦτα ἐκτελεσθῶσι, τότε μόνον θέλει ἐξηγηθῇ τὸ μυστήριον τοῦ Νείλου· ἄνευ δὲ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἄνω τῶ μυστήριον τοῦτο θὰ μένη ἀνεξήγητον. Αἱ δύο χῶραι, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ῥέει ὁ θαυμάσιος λιμναῖος ποταμὸς Λουαλάβας μετὰ τῶν μεγάλων αὐτοῦ καὶ ἐκτεταμένων λιμνῶν, εἰσὶν ἡ Ῥούα (ἡ κατὰ τὸν Σπήκ Οὐρούουα) καὶ ἡ Μανουούμα. Πρώτην φορὰν ἡ Εὐρώπη ἐγνώρισεν ὅτι μεταξὺ τῆς Λίμνης Ταγκανύϊκας καὶ τῶν γνωστῶν πηγῶν τοῦ Κόγγου ὑπάρχουσιν ἑκατομῦρια ἀνθρώπων τῆς νιγριτικῆς φυλῆς, οἵτινες οὐδ' εἶδον οὐδ' ἤκουσάν ποτε περὶ τῶν λευκῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ὑπάρχουσιν ἐκτὸς τῆς Ἀφρικῆς. Φαίνεται ὅτι εἰς τὰ πνεύματα ἐκείνων, οἵτινες πρῶτοι ἔλαβον τὴν τύχην νὰ γνωρίσωσιν ἐν τῷ ἀτόμῳ τοῦ Λιβιγκστώνος ἄνθρωπον τῆς ἀξιοθαυμάστου ἡμῶν λευκῆς φυλῆς, ὁ Λιβιγκστών προεξένησε μεγάλην ἐντύπωσιν· μολοντοῦτο ὁμως μερικοὶ τῶν ἐγγχωρίων κακῶς ἐκλαμβάνοντες τὸν σκοπὸν τῆς εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἐλεύσεως αὐτοῦ, καὶ νομίζοντες ὅτι καὶ οὗτος ἦλθεν ὡς τοὺς Ἀραβας μὲ κακοὺς σκοποὺς, πολλάκις ἐπεβουλεύθησαν τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Αἱ δύο αὗται ἐκτεταμέναι χῶραι, Ῥούα καὶ Μανουούμα κατοικοῦνται ὑπὸ εἰδωλολατρῶν κυβερνωμένων οὐχὶ ὑπὸ δεσποτικῶν βασιλέων, ὡς ἐν ταῖς

χώραις τῆς Καραγούαχας, τῆς Οὐρούνδης καὶ τῆς Οὐγάν-
 δας· ἀλλ' ἕκαστον χωρίον κυβερνᾶται ὑπὸ ἰδίου Σουλτά-
 νου ἢ ἀρχηγοῦ. Εἰς τριάκοντα ἀπὸ τῶν χωρίων αὐτῶν μι-
 λίων ἀπόστασιν οἱ νοημονέστεροι τῶν μικρῶν τούτων ἀρ-
 χηγῶν εἰσιν ἀμαθέστατοι· οὐδὲν γνωρίζουσιν. Εἰς τριά-
 κοντα ἀπὸ τοῦ Λουαλάβα μιλίων ἀπόστασιν, ὀλίγιστοι
 ἄνθρωποι ὑπάρχουσιν οἱ ὁποῖοι νὰ γνωρίζωσι τὸν ποταμὸν
 τοῦτον· φαίνεται ὅτι οὐδέποτε ἤκουσάν τι περὶ τοῦ μεγά-
 λου τούτου ποταμοῦ. Ἡ τῶν ἐγγχωρίων αὕτη ἄγνοια τῆς
 ἰδίας αὐτῶν χώρας ἠῶξανε φυσικῶ τῷ λόγῳ τοὺς κόπους
 τοῦ Διδάκτορος. Συγκρίνων τις πρὸς αὐτοὺς πάντα τὰ
 φύλα καὶ ἔθνη τῆς Ἀφρικῆς μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Λιβιγκ-
 στὼν εἶχεν ἔλθει εἰς σχέσεις δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι εἰςι πεπο-
 λιτισμένα· πρὸς τούτοις οἱ ἄγριοι οὗτοι λαοὶ τῆς Μανουέ-
 μας ἦσαν ὡς πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἀνώτεροι. Ἐνῶ
 ἕτερα τῆς Μέσης Ἀφρικῆς φύλα καὶ ἔθνη εὐχαριστοῦνται
 μὲ δορὰς ζῶων ἀτάκτως ἐρριμέναις ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν,
 οἱ ἐγγχώριοι τῆς Μανουέμας κατασκευάζουσιν ὕφασμά τι
 ἐκ λεπτοῦ καὶ ωραίου χόρτου, τὸ ὁποῖον δύναται τις ἐπι-
 τυχῶς νὰ συγκρίνῃ πρὸς τὰ ωραιότερα ἐκ χόρτου ὕφασμα-
 τα τῆς Ἰνδικῆς· γνωρίζουσιν ὡσαύτως τὴν τέχνην τοῦ
 χρωματίζειν αὐτά· βλέπει λοιπὸν τις ὕφασματα χρώματος
 μελανοῦ, κιτρίνου καὶ πορφυροῦ. Οἱ Οὐαγγουᾶνες, ἡ ἐλεύ-
 θεροι τῆς Ζαγγιβάρης, ἐλκυόμενοι ὑπὸ τῆς ωραιότητος
 τῆς κατασκευῆς αὐτῶν μετὰ προθυμίας δίδουσιν εἰς ἀνταλ-
 λαγὴν τὰ ἐκ βάμβακος ὕφασματα αὐτῶν πρὸς ἀπόκτησιν
 ὕφασμάτων ἐκ λεπτοῦ χόρτου· καὶ πάντες σχεδὸν οἱ ἐκ
 Μανουέμας ἐρχόμενοι μαῦροι, τοὺς ὁποίους εἶδον, ἔφε-
 ρον ἕκαστος ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ὠραῖα καὶ κομψὰ ὕφασμα-
 τα τῆς χώρας ταύτης· πρὸς τούτοις αἱ χῶραι αὗται βρί-
 θουσιν ἐλεφαντοδόγων· ὁ πυρετὸς εἰς τὸν ὁποῖον ὑποβάλ-
 λεται ὁ εἰς Μανουέμαν πορευόμενος ὅπως λάβῃ ἐλεφαν-
 τόδοντας καὶ δώσῃ εἰς ἀνταλλαγὴν ἀκόμψους ὑαλίνους
 κόκκους, ὁμοιάζει τὸν πυρετὸν ἐκεῖνον ἐκ τοῦ ὁποίου ὑπο-
 φέρουσιν οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς χαράδραις καὶ τοῖς χρυ-
 σωρυχείοις τῆς Καλιφορνίας, τοῦ Κολοράδου, τῆς Μον-
 τάνας καὶ τοῦ Ἰδάχου πρὸς εὔρεσιν πολυτίμων μετάλλων,
 εἰς Αὐστραλίαν πρὸς εὔρεσιν ὄγκων χρυσοῦ καὶ εἰς τὸ
 Εὐέλπι Ἀκρωτήριον πρὸς εὔρεσιν ἀδαμάντων. Ἡ Μανου-

ουέμα εἶνε πρὸς τὸ παρὸν τὰ Ἑλδοράδον τῶν Ἀράβων καὶ τῶν τῆς παραλίας λαῶν. Πρὸ τεσσάρων μόλις ἐτῶν ἐπέστρεψεν ἐκ Μανουέμας εἰς τὴν παραλίαν Ἀραψ τις ὅστις πρῶτος ἐπεσκέφθη τὰ μέρη ἐκεῖνα· εἶχε δὲ ἀποκτήσει τοσοῦτον πλοῦτον ἐκ τῶν ἐλεφαντοδόκτων, ὥστε οἱ Ἀραβες ἀκούσαντες τὰς μυθώδεις ποσότητας τῶν ἐλεφαντοδόκτων τῆς Μανουέμας ἐγκατέλειψαν ὀλοσχερῶς τὰς τρίβους τῆς Καραγουάχας, Οὐγάνδας, Οὐφίπας καὶ Μαρούγγου. Οἱ λαοὶ τῆς Μανουέμας ἀγνοοῦντες τὴν ἀξίαν τοῦ πολυτίμου ἐμπορεύματος οἰκοδομοῦσι τὰς καλύβας αὐτῶν ἐπὶ στηριγμάτων ἐξ ἐλεφαντόδοκτος. Συχνότατα ἀπαντᾷ τις ἐν Μανουέμα στήλας ἐλεφαντόδοκτος· ὥστε δὲν πρέπει τις νὰ θαυμάζῃ ἀκούων τὸ ἐξ ἐλεφαντόδοκτος μέγαρον τοῦ Σολομώντος. Ἐπὶ αἰῶνας οἱ ἐλεφαντόδοκτες ἐχρησίμευον ὡς στηρίγματα τῶν σωλήνων τῶν στεγῶν· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀφίξιν τῶν Ἀράβων ἐμπόρων, οἱ κάτοικοι ἐγνώρισαν τὴν ἀξίαν τοῦ πολυτίμου τούτου δώρου τῆς φύσεως· ἔκτοτε ἡ τιμὴ αὐτοῦ ὑψώθη ἐπαισθητῶς, μολοντί μέχρι σήμερον θαυμάζει τις ἀκούων τὴν μικρὰν τιμὴν εἰς τὴν ὁποίαν πωλεῖται τὸ εἶδος τοῦτο ἐν Μανουέμα. Ἐν Ζαγγιβάρῃ οἱ ἐλεφαντόδοκτες πωλοῦνται πρὸς 50—60 ἀμερ. τάλ. τὸ φρασιλάχ τῶν 35 λιτρῶν ἀναλόγως τῆς ποιότητος αὐτῶν. Ἐν Οὐνυανουεμβέ πωλεῖται πρὸς Ἀμερ. τάλ. 1. 10 ἡ λίτρα· ἐν Μανουέμα δύναται τις ν' ἀγοράσῃ ἀντὶ 1)2 — 1)4 ἑκατοστοῦ τοῦ ταλλήρου μίαν λίτραν ἐλεφαντόδοκτος· οἱ Ἀραβες ὁμῶς διὰ τῶν ἀρπαγῶν καὶ σκληρῶν αὐτῶν πράξεων φθείρουσι τὰς ἀγοράς. Μικρὰ συνοδίᾳ Ἀράβων ὠπλισμένων διὰ πυροβόλων εἶνε ἀήττητος ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων τῆς Μανουέμας, οἵτινες μόλις πρό τινος ἤρχισαν ν' ἀκούωσι κρότον πυροβόλου. Εἷς μόνος πυροβολισμὸς ἐμποιεῖ φρίκην εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν, καὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ πείσῃ τις αὐτοὺς νὰ ἴδωσι στόμιον πυροβόλου. Πιστεύουσιν ὅτι οἱ Ἀραβες ἔκλειψαν τὰς ἀστραπάς καὶ ὅτι ἐναντίον αὐτῶν οὐδὲν δύνανται τὰ τόξα καὶ βέλη· δὲν εἶνε ὁμῶς καὶ ὅλως διόλου δειλοί· καθότι πολλάκις ἐκήρυξαν ὅτι ἂν ἔλειπον τὰ πυροβόλα ταῦτα, οὐδεὶς Ἀραψ θὰ ἐξήρχετο ζῶν τῆς χώρας τῶν τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοί εἰσιν ἔτοιμοι καὶ προθύμως δύνανται ν' ἀντιστῶσι κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν

τῶν ξένων· ἀλλ' ἡ αἰφνιδία ἔκρηξις τῆς πυρίτιδος τοσαύτην φρίκην ἐμποιεῖ εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὅσην ἀδυνατεῖ τις νὰ φαντασθῇ.

Οἱ Ἄραβες εἰς πᾶσαν χώραν εἰσερχόμενοι εἰς τοσοῦτον ἀπελπισίας φέρουσι τοὺς ἐγχωρίους, ὥστε οὗτοι μετὰ κατάρων καὶ βλασφημιῶν προφέρουσι τὸ ὄνομα καὶ τὴν φυλὴν αὐτῶν· τοῦτο δὲ δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς φύσεως τοῦ μελανοῦ χρώματος ἢ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, ἀλλὰ τῆς σωματεμπορίας τὴν ὁποίαν ἐξασκῶσιν εἰς τὰ μέρη ταῦτα μετ' ἀπληστίας. Ἐνόσω ἐπιτρέπεται ἐν Ζαγγιβάρῃ ἡ σωματεμπορία, οἱ Ἄραβες οὗτοι θὰ μισῶνται ὑπὸ τῶν φύλων τῆς Ἀφρικῆς.

Ἐπὶ τῆς μεγάλης ὁδοῦ, τῆς ἀγούσης ἐκ Ζαγγιβάρης εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς, αἱ σκληρότητες αὗται εἶνε ἄγνωστοι· καθότι οἱ ἐγχώριοι ὄντες καλῶς ὠπλισμένοι διὰ πυροβόλων καὶ κάλλιστα γνωρίζοντες τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων ὑπερασπίζουσιν ἑαυτοὺς κατὰ πᾶσαν περίστασιν καὶ οὐδόλως ὑποχωροῦσιν εἰς τοὺς σωματεμπόρους καὶ ἀνδραποδιστὰς τῆς Ζαγγιβάρης, οἵτιτες ἀργὰ ἐνόησαν τὴν μωρίαν αὐτῶν· καθότι ἐνῶ πρότερον μόνοι των ἐπώλουν πυροβόλα πρὸς τοὺς ἐγχωρίους, νῦν ἐκδικοῦνται κατὰ παντός ὅστις ἤθελε πωλήσει ἐκκροτικὸν ὅπλον εἰς ἰθαγενῇ. Πάντες ὁμως κρυφίως πράττουσι τοῦτο· παράδοξον δὲ πῶς νὰ μὴ παρατηρῶσι τὴν μωρὰν αὐτῶν πρᾶξιν. Πρότερον ὁ Ἄραψ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς μικρᾶς αὐτοῦ συνοδίας τῶν δούλων ἠδύνατο νὰ διέρχεται διὰ Οὔσεγούχας, Οὐρόρης, Οὐκονόγγο, Οὐφίπας, Καραγουάχας, Οὐνύορο καὶ Οὐγάνδας κρατῶν ράβδον εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ· νῦν ὁμως εἶνε ἀδύνατον καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς πάντα ἄλλον νὰ πράξῃ τοῦτο· εἰς πᾶν αὐτοῦ βῆμα, εἴτε ὠπλισμένος εἴτε ἄοπλος, ἐπαπειλεῖται ὑπὸ τινος κινδύνου. Οἱ πλησίον τῆς παραλίας κατοικοῦντες Οὔασεγούχας σταματῶσιν αὐτὸν καὶ ζητῶσι παρ' αὐτοῦ φόρον· ἄλλως κηρύττουσι πόλεμον κατ' αὐτοῦ· εἰσερχόμενος εἰς Οὐγογόην καθ' ἐκάστην υποβάλλεται εἰς τὰς αὐτὰς βιαίας αἰτήσεις, ἢ εἰς τὸν τρομακτικὸν πόλεμον· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐανουαμουέζων ὑφίσταται οὐκ ὀλίγα· ἢ πρὸς τὴν Καραγουάχαν ὁδὸς εἶνε πλήρης τοιούτων κωλυμάτων· ὁ αἰμοχαρὴς Μιράμβος ἀγρυπνεῖ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, νικᾷ μετ' εὐκολίας τὰ

κίρθάνια καὶ εἰσβάλλει ἐντὸς αὐτῶν τῶν οἰκιῶν τῶν χωρίων τῶν Οὐανουαμουέζων· ἂν δὲ κατὰ τύχην διαφύγωσι τὴν προσοχὴν τοῦ Μιράμβου, ἕτερος ἀρχηγὸς — ὁ Σουαρούρου — ἴσταται πρὸ αὐτῶν ζητῶν φόρους κατὰ δέματα, κατὰ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς δύναται ν' ἀντιστῇ. Πάντα τὰ ἄνω συσχετίζονται πρὸς τὴν σωματεμπορίαν, τὴν ὁποίαν πρὸ τίνος οἱ Ἄραβες ἤρχισαν νὰ ἐξασχῶσιν εἰς Μανουουέμαν. Ἐξοντούμενοι κατὰ τὴν μεταξὺ Ζαγγιβάρης καὶ Οὐανουεμβέ ὁδὸν ὑπὸ τῶν ἀπειλητικῶν ἀρχηγῶν, οἵτινες μὲ αἱματηρὰς χεῖρας ἐκδικοῦνται πάντα προσβάλλοντα αὐτοὺς εἰς τὸ παραμικρὸν, οἱ Ἄραβες δὲν ἐξασχοῦσι πλέον τὸν ἀνδραποδισμόν μεταξὺ τῆς Λίμνης Ταγκανύικας καὶ τῆς παραλίας· ἐν Μανουουέμα ὅμως, ἔνθα οἱ ἐγγχώριοι εἰσι δειλοὶ καὶ διηρημένοι εἰς μικρὰ καὶ ἀνίσχυρα φύλα, οἱ Ἄραβες ἐπανακτῶσι τὴν θρασύτητα αὐτῶν καὶ ἐξασχοῦσιν ἀνενόχλητοι τὸ ἄτιμον τοῦ ἀνδραποδισμοῦ ἐπάγγελμα. Αἱ περὶ τῆς νέας ταύτης χώρας ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου διηγήσεις τοῦ Διδάκτορος καταθλίβουσι τὸν ἀκούοντα αὐτάς. Ὁ Διδάκτωρ ἀκουσίως αὐτοῦ ὑπῆρξεν αὐτόπτης μάρτυς ἀπανθρώπου πράξεως — σφαγῆς κατὰ τῶν κατοίκων πολυπληθοῦς χώρας, οἵτινες ἦσαν συνηθροισμένοι εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Λουαλάβα, ὡς συνεθίζουσι τοῦτο πρὸ αἰώνων. Φαίνεται ὅτι οἱ Οὐαμανουουέμας ἀγαπῶσι πολὺ τὸ ἐμπόριον· θεωροῦσι δὲ τοῦτο ὡς τὸ ὑπέρτατον ἀγαθόν· εὐρίσκουσι μεγάλην εὐχαρίστησιν εἰς τὸ ἐμπορεύεσθαι μεταξὺ τῶν θυσιάζουσι δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τὸν τελευταῖον αὐτῶν ὑάλινον κόκκον· ὅταν δέ τις ἐπιτύχῃ τὸ ποθεύμενον καὶ πλουτίσῃ, θεωρεῖ ἑαυτὸν πλήρη εὐτυχίας. Αἱ γυναῖκες πρὸ πάντων ὑπεραγαπῶσι τὰς ἀγοραπωλήσεις ταύτας καὶ, ἐπειδὴ εἶνε λίαν ὠραῖαι, ἐλκύουσιν εἰς τὴν ἀγορὰν τοὺς ἄνδρας, οἵτινες τυφλοῖς ὄμμασι πορεύονται καὶ σπαταλῶσι τὴν περιουσίαν των. Ἐν τοιαύτῃ λοιπὸν ἡμέρᾳ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοιαύτης σκηνῆς, Ἄραφτις διγενῆς ὀνόματι Ταγαμούος μετὰ τῆς ὀπλισμένης συνοδίας τῶν δούλων αὐτοῦ, ἤρχισε σφαγὴν ἄνευ διακρίσεως πυροβολῶν ἐπανειλημμένως κατὰ τοῦ πυκνοῦ τούτου σωροῦ τῶν ἀνθρωπίνων ὄντων· ἐν τῇ ἀγορᾷ ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἄνθρωποι περισσότεροι τῶν δύο χιλιάδων, οἵτινες εἰς τὸν πρῶτον πυροβολισμόν περίφοβοι ἔ-

δραμον πρὸς τὰ μονόξυλα αὐτῶν· ἐνῶ δὲ δρομαῖοι ἐπεβί-
 βάζοντο πρὸς ἀποφυγὴν τῶν πυροβολισμῶν, τὰ μονόξυλα
 ἔφευγον ἐπὶ τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ φέροντα ἐπὶ τῆς ἀν-
 τιπεραν ὄχθης τοὺς προφθάνοντας νὰ εἰσέλθωσιν· ὅσοι ὁ-
 μως δὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσι· τὸ αὐτὸ, ἔρριπτον ἑαυτοὺς
 ἐντὸς τῶν βαθέων ὑδάτων τοῦ Λουαλάβα, καὶ μολονότι πολ-
 λοὶ τούτων ἐγένοντο θύματα τῶν σαρκοφάγων κροκοδεί-
 λων, οἵτινες ἔβριθον εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, οἱ πλεῖστοι ἀπέ-
 θνησκον ὑπὸ τῶν θανατηφόρων βολῶν τοῦ ἀνηλεοῦς Τα-
 γαμούου καὶ τῶν ἀσπλάγχων αὐτοῦ ὁπαδῶν. Ὁ Διδά-
 κτωρ πιστεύει, ὡς καὶ σὺ τοὶ οἱ Ἀραβες, ὅτι τετρακόσιοι ἄν-
 θρωποι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γυναῖκες καὶ παιδία, ἀπώλε-
 σαν τὴν ζωὴν αὐτῶν, ἐνῶ περισσότεροι αὐτῶν ἠχμαλωτί-
 σθησαν. Σκηναὶς παρομοίας ταύτῃ καὶ ἔτι χειροτέρας ὁ Δι-
 δάκτωρ εἶδε πολλὰς, καὶ ἀδύνατον εἶνε νὰ περιγράψῃ τις
 τὰ τῆς ἀποστροφῆς αἰσθήματα τὰ ὅποια τρέφει ὁ Διδάκτωρ
 κατὰ τῶν ἀπανθρώπων τούτων ἐγκληματιῶν. Οἱ δοῦλοι
 τῆς Μανουέμας τιμῶνται περισσότερο τῶν δούλων πά-
 σης ἄλλης χώρας, ἐνεκεν τῆς κομψότητος καὶ εὐπειθείας
 αὐτῶν. Αἱ γυναῖκες, ἔλεγεν ὁ Διδάκτωρ ἐπανειλημμένως,
 εἶνε ὥραια πλάσματα καὶ οὐδὲν ἐκτὸς τῆς κόμης ἔχουσι
 κοινὸν μετὰ τῶν νιγριτικῶν φύλων τῆς Δυτικῆς Παραλίας.
 Τὸ χρῶμα αὐτῶν εἶνε στιλπνότατον· ἔχουσι ῥίνας κομψάς,
 χεῖλη μικρὰ καὶ ὥραια· αἱ δὲ σιαγόνες αὐτῶν οὐδόλως ἐ-
 ξέχουσιν ὡς αἱ τῶν ἄλλων φύλων. Αἱ γυναῖκες αὗται εἶνε
 περιζήτητοι ὑπὸ τῶν διγενῶν τῆς ἀνατολικῆς παραλίας
 οἵτινες νυμφεύονται αὐτάς· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ κυρίως Ὀθω-
 μανοὶ Ἀραβες δὲν περιφρονοῦσιν αὐτάς. Πρὸς βορρᾶν τῶν
 Μανουέμας ὁ Λιβιγιστὼν ἀπήντησε φυλὴν χρώματος
 λαμπροῦ ὁμοίου τῷ τῶν Πορτογάλλων ἢ τῷ τῶν τῆς Λουϊ-
 σιάνης ἡμῶν τέκνων ἐκ πατρὸς λευκοῦ καὶ μητρὸς ἡμι-
 μελαίνης· κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Διδάκτορος ἡ φυλὴ αὕτη
 εἶνε ὥραιότατη· διακρίνεται δὲ ἐπὶ εὐφυΐα καὶ ἐπὶ ἐμπορικῇ
 ἱκανότητι. Αἱ γυναῖκες εἰσδύουσιν εἰς τὰ βάθη τῶν ὑδάτων
 πρὸς εὑρεσιν κογχυλίων, ἅτινα ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ ὑπάρ-
 χουσιν ἐν τῷ ποταμῷ Λουαλάβα.

Ἐν Κατάγγα τῆς χώρας Ρούας ὑπάρχει ἀφθονος χαλ-
 κός· τὰ χαλκωρυχεῖα τοῦ μέρους τούτου πρὸ πολλῶν αἰώ-
 νων παρῆχον ἀρκετὸν χαλκόν· ἐν τῇ κοίτῃ μάλιστα ἐνός

στρώματος εὑρέθη καὶ χρυσὸς κατὰ τεμάχια ἔχοντα σχῆμα κονδυλίου ἢ κατὰ μόρια ἴσα κατὰ τὸ μέγεθος μὲ κόκκους ἀράκου. Δύο Ἀραβες ἐπορεύθησαν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅπως πλουτίσωσιν ἐκ τοῦ μετάλλου τούτου· ἀλλὰ δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι θὰ ἐπιτύχωσιν, καθότι ἀγνοοῦσι παντάπασιν τὴν τέχνην τοῦ ἐξορύσσειν τὸν χρυσὸν ἐκ τῶν σπλάγχχνων τῆς γῆς. Ἐκ τοιούτων ἐξόχων καὶ ἐπισήμων ἀνακαλύψεων ὁ Διδάκτωρ Λιβιγκστὼν ἐπανήλθεν, ἐνῶ εὐρίσκετο ἤδη ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τῆς ἐπιτυχίας του· καθότι οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἀποφασιστικῶς ἠρνήθησαν ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτὸν μακρότερον. Ἐφοβοῦντο νὰ προχωρήσωσιν· ἤθελον νὰ προσλάβωσι καὶ ἐτέρους ἀνθρώπους πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς αὐτῶν· ἐπειδὴ δὲ ἐστάθη ἀδύνατον νὰ εὐρεθῶσι τοιοῦτοι ἐν Μανουέμα, ὁ Διδάκτωρ ἀκουσίως αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Οὐζιζί.

Ἡ ὀπισθοχώρησις αὕτη ἦν μακρὰ καὶ κοπιώδης. Ἡ ὁδοποιρία οὐδὲν εἶχε τὸ ἐνδιαφέρον δι' αὐτόν. Ὅτε πρότερον ἔβαινε πρὸς δυσμὰς διήνυσε τὴν αὐτὴν ὁδὸν πλήρης χρηστῶν ἐλπίδων, ἀνυπόμονος νὰ φθάσῃ τὸ τέρμα τοῦ σκοποῦ του, ὅπερ ἔμελλε νὰ δώσῃ αὐτῷ ἀνάπαυσιν ἐκ τῶν δεινῶν αὐτοῦ· ἐνῶ νῦν ἐπιστρέφῃ ἄνευ ἐπιτυχίας, καταδιωχόμενος καὶ ἀπειλούμενος· εἶχε φθάσει εἰς τὸ χεῖλος τῆς εὐτυχίας του, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ πεζὸς καὶ ἀναλογιζόμενος τὰ ἐπισυμβάντα καθ' ὁδὸν δυστυχήματα, ἅτινα διέψευσαν τὰς ἐλπίδας καὶ προσδοκίας του· δὲν πρέπει τις νὰ θαυμάσῃ ἂν τὸ παλαιὸν αὐτοῦ καὶ ἀνδρεῖον πνεῦμα κατέπεσε σχεδὸν ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἀτυχίας ταύτης, καὶ ἂν ἡ ἰσχυρὰ αὐτοῦ κρᾶσις κατεστράφη σχεδὸν ὑπὸ τῶν δεινῶν τὰ ὁποῖα ὑπέστη κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ.

Ὁ Λιβιγκστὼν ἔφθασεν εἰς Οὐζιζί τὴν 16ην Ὀκτωβρίου, εὐρισχόμενος σχεδὸν παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου. Καθ' ὁδὸν ἐδοκίμασε πολλάκις ν' ἀναλάβῃ τὴν προτέραν αὐτοῦ γαλήνην· μὴ δυνάμενος δὲ νὰ πειθαναγκάσῃ τοὺς ἀνθρώπους του νὰ ἐκτελέσωσι τὰς ἐπιθυμίας του κατεπραῖνετο ὑπὸ τῆς ἐξῆς ιδέας: — «Δὲν θέλει ἀργήσῃ ἐπὶ πολὺ· πέντε ἢ ἕξ μῆνες θὰ παρέλθωσιν ἔτι· δὲν πειράζει· ἀφοῦ οὐδὲν δύναμαι κατ' αὐτῶν. Ἐχω τὰς ἀποσκευάς μου ἐν Οὐζιζί καὶ δύναμαι νὰ μισθώσω ἐτέρους ἀνθρώπους καὶ ν'

ἀναχωρήσω ἐκ νέου πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ μου». Δι' αὐτῶν τῶν λέξεων καὶ ἐλπίδων προσπαθεῖ νὰ πείσῃ ἑαυτὸν ὅτι τὰ πάντα θέλουσι λάβει αἷσιον τέρας· ἕκαστος ὁμῶς δύναται νὰ φαντασθῇ τὴν θέσιν τοῦ Διδάκτορος φθάσαντος εἰς Οὐζιζι καὶ ἰδόντος ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ὁποῖον ἐνεπιστεύθη τὰς ἀποσκευὰς του ἐπώλησε πάντα πρὸς ἀγορὰν ἐλεφαντοδόντων.

Τὸ ἑσπέρας τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ὁ Λιβιγιστὼν εἶχεν ἐπιστρέφει εἰς Οὐζιζι, ὁ Σούσης καὶ ὁ Κούμας, οἱ δύο πιστότεροι αὐτοῦ ὁπαδοί, ἔκλαιον πικρῶς. Ὁ Διδάκτωρ ἠρώτησεν αὐτοῖς τὸ αἶτιον τὸ θλίβον αὐτούς· τότε δὲ κατὰ πρῶτον ἔμαθε τὰς λυπηρὰς ἀγγελίας, αἵτινες ἀνέμενον αὐτόν. Οἱ δύο οὗτοι θεράποντες μετὰ κλαυθμῶν καὶ ὀδυρμῶν εἶπον πρὸς τὸν Διδάκτορα : —

— Ἄχ, αὐθέντα ! ὅλα ἡμῶν τὰ ἐμπορεύματα ἐπωλήθησαν· ὁ Σερῆφ ἐπώλησε τὰ πάντα πρὸς ἀγορὰν ἐλεφαντοδόντων !

Ἄργα τὸ ἑσπέρας ὁ Σερῆφ ἦλθε πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Διδάκτορος καὶ ἀναισχύντως ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρά του· ἀλλ' ὁ Διδάκτωρ ἀπωθήσας αὐτὸν εἶπεν ὅτι δὲν δύναται νὰ δεξιωθῇ ἄνθρωπον κλέπτην. Ὁ Σερῆφ δικαιολογούμενος ἔλεγεν ὅτι συμβουλευθεὶς τὸ Κοράνιον εὗρεν ὅτι ὁ Χαλίμ (1) ἀπέθανεν.

Ὁ Λιβιγιστὼν ἦτο νῦν πένης· εἶχε τροφὰς ἀρκούσας πρὸς τροφήν ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων του ἐπὶ ἓνα μόνον περίπου μῆνα· μεθ' ὃ ἤθελεν ἀναγκασθῇ νὰ ἐπαιτήσῃ παρὰ τῶν Ἀράβων.

Ὁ Διδάκτωρ ἀναφέρει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ ἑξῆς : — ὅταν ὁ περιηγητὴς Σπήκ προσδιώρισε τὸ ὕψος τῆς Λίμνης Ταγκανύικας εἰς 1800 πόδας ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὑπέπεσεν εἰς τὸ σφάλμα τοῦτο ὑπὸ τῆς συχνῆς γραφῆς τοῦ ἔτους τοῦ αἰῶνος καθ' ὃν ἔζη, καὶ ὅτι τοῦτο εἶνε ἀπλῶς τοῦ καλάμου τοῦ σφάλμα· καθότι τὸ ὕψος τῆς Λίμνης ταύτης, ὡς λέγει ὁ Διδάκτωρ, προσδιορίζεται εἰς 2800 πόδας διὰ τοῦ ὑψομετρικοῦ θερμομέτρου καὶ εἰς 3000 πόδας διὰ τοῦ βαρομέτρου.

Ὁ Λιβιγιστὼν παρεπονεῖτο πολὺ διὰ τὸν τρόπον μετὰ

(1) Δέξις Ἀραβικὴ δηλοῦσα Διδάκτωρ.

τοῦ ὁποίου ἔπεμπον αὐτῷ τὰ ἐμπορεύματα· ἐπεφόρτιζον δούλους διὰ τὴν μετακόμισιν αὐτῶν· ἐνῷ πολλάκις παρεκάλεσε τοὺς ἐν Ζαγγιβάρῃ νὰ πέμπωσιν αὐτὰ ἐπιφορτίζοντες ἐλευθέρους ἀνδρας. Ἄν οἱ κύριοι οὗτοι ἐκοπίαζον ὀλίγον πρὸς εὖρεσιν τοιούτων ἀνθρώπων, ὁ Διδάκτωρ θὰ εἶχε πιστοὺς καὶ καλοὺς θεράποντες, οἵτινες καθ' ὁδὸν θὰ ἐφρόντιζον καλλίτερον περὶ τῶν ἐμπεπιστευμένων αὐτοῖς ἐμπορευμάτων· ἀλλ' οἱ ἐν Ζαγγιβάρῃ λαμβάνοντες τὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ καὶ οὐδόλως θέλοντες, ὡς φαίνεται, νὰ καταβάλωσι κόπους ὑπὲρ τοῦ Διδάκτορος, διέτασσον τὸν Λούδαν Δάμζην νὰ εὕρῃ ἀνθρώπους· ἕκαστος ἐννοεῖ ὅτι οἱ ἀνθρωποι τοὺς ὁποίους ἔπεμπον αὐτῷ ἦσαν δούλοι ἀτιμοὶ καὶ ἀνίκανοι, καὶ δὲν πρέπει τις νὰ θαυμάζῃ διὰ τοῦτο. Ὁ Διδάκτωρ λέγει ὅτι εἷς νέγρος ἐλεύθερος εἶνε ἑκατοντάκις ἱκανότερος καὶ πιστότερος ἐνὸς δούλου· καὶ πάντες γνωρίζουσιν ὅτι πράγματι τοῦτο οὕτως ἔχει. Πρὸ αἰώνων ὁ ποιμὴν Εὐμαιὸς ἔλεγε πρὸς τὸν Ὀδυσσεά : — « Ὁ Ζεὺς ἔθεσε τὸν νόμον τοῦτον, ὅστις εἶνε ἀμετάθετος· οἰανδὴποτε ἡμέραν ἂν ὁ ἀνθρωπος ἀπωλέσῃ τὴν ἐλευθερίαν του, ὁ ἀνθρωπος οὗτος ἀπόλλυσι τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας αὐτοῦ ».

Ὁ Διδάκτωρ Λιβιγιστῶν λέγει ὅτι πολλάκις παρεκάλεσε τὸν Διδάκτορα Kirk νὰ μὴ πέμπῃ αὐτῷ δούλους· καθότι οὐδεὶς περισσότερον τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἐγνώριζε μέχρι τίνος σημείου ἐφθανεν ἡ ἀπιστία των· ἕκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ πόσον ὀπισθοδρόμει τὸ σχέδιον αὐτοῦ, ὅσας οἱ ἀνίκανοι οὗτοι καὶ ἄθλιοι δούλοι ἐβασάνιζον καὶ κατέτρεχον αὐτόν· ὅσας τοῦτο συνέβαιnen, ὁ Διδάκτωρ ἐνόμιζεν ὅτι οὐδέποτε θέλει φθάσει εἰς τὸ τέρμα τοῦ σκοποῦ του, ἂν δὲν ἐπείθοντο εἰς τὰς παρακλήσεις του οἱ ἐν Ζαγγιβάρῃ, οἵτινες, ἂν ἦσαν πράγματι φίλοι αὐτοῦ, ὥφειλον νὰ πράττωσι τὸ πᾶν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἐν ταῖς ἀγρίαις καὶ ἐρήμοις χώραις καταβασανιζομένου μάρτυρος.

Ἐπάρχει καὶ ἑτέρα ἰδιότης εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Λιβιγιστῶνος περὶ τῆς ὁποίας κρίνω ἐπάναγκες νὰ εἶπω τινά. Ἄν περιγηγῆς τις τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς ἀνακαλύψῃ τι, λίμνην, ὄρος, πεδιάδα ἢ ποταμὸν, καὶ διὰ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης φθάσῃ εἰς συμπέρασμά τι, πρὸ πάντων ὀφείλει νὰ ᾔη προσηκτικὸς εἰς τὰς βάσεις καὶ κρίσεις αὐτοῦ καὶ ν' ἀναφέρῃ ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ ὅσας δύναται

πολλὰς καὶ ἰσχυρὰς ἀποδείξεις. Συχνάκις αἱ ἀποδείξεις αὗται εἶνε πολυεῖδεις καὶ ἔνεκεν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν δὲν δύναται ὁ περιηγητὴς νὰ ἐκθέσῃ αὐτὰς ἐντὸς ἐπιστολῆς· ἀναγκάζεται λοιπὸν ἔνεκεν ἐλλείψεως χώρου νὰ κρατήσῃ αὐτὰς μεχρὶς τοῦ δυνηθῆ καὶ ἀναφέρῃ αὐτὰς ἐν τόμῳ ὀλοκλήρῳ. Ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει, ὡς ἕκαστος ἐννοεῖ, οἱ ἐν ταῖς ἑδραῖς αὐτῶν ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας καθήμενοι γεωγράφοι, ἔνεκεν τῆς ἐλλείψεως ἀκριβοῦς ἡμερομηνίας, δὲν δύνανται νὰ τελειοποιήσωσι τὴν ἀγγελίαν ταύτην τοῦ ἀνακαλύψαντος τὸ πρᾶγμα περιοδεύτου· αἱ διάφοροι ὅμως περὶ ἀναιρέσεως τῆς ἀνακαλύψεως γινώμαι αὐτῶν εὐδόλως δύνανται νὰ πείσωσι τοὺς ἀναγνώστας νὰ βασισθῶσιν ἐπ' αὐτῶν, ὅσον ἂν αὗται ᾔνε ἰσχυραί.

Ἐνεκεν τούτου ὁ Διδάκτωρ Λιβιγκστὼν οὐδέποτε ἐγνωστοποιεῖ ἀνακάλυψιν τοῦ πρὸς τὴν Βασιλικὴν Γεωγραφικὴν Ἑταιρίαν ὡς εἰς σῶμα· ἀλλὰ πάντοτε ἔγραφε πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ Σὴρ Ροδεῖγγον Μουρχισῶνα, Πρῶτον τῆς Ἑταιρίας· οὗτος δὲ ἀνεγίνωσκε τὰ ἐμπεριεχόμενα τῶν μακρῶν τοῦ φίλου τοῦ ἐπιστολῶν ἐνώπιον τοῦ σεβαστοῦ ἀκροατηρίου τῶν ἐπιστημόνων ἀνδρῶν τῶν ὁπείων ἦτο ἀρχηγός. Ὁ Λιβιγκστὼν ὅμως μοι εἶπεν — καὶ τὸ αὐτὸ ἔγραφε πρὸς πολλοὺς φίλους του — ὅτι ἀπεῖχε λεπτομερειῶν εἰς τὰς ἐπιστολάς του, διότι ἐφοβεῖτο μὴ αἱ ἐκθέσεις αὐτοῦ ὑποβάλλωνται εἰς σοφιστικὰς διορθώσεις καὶ ἀπατηλὰς θεωρίας· προσέθετε δὲ ὅτι πιθανὸν οἱ κριτικοὶ νὰ λησμονῶσιν ὅτι ὅσα γράφει εἰς γνώσεις τὰς ὁποίας ἀπέκτησε δι' ἐπιμάνων ἐρευνῶν καὶ κόπων.

Λυπηρὸν εἶνε τῇ ἀληθείᾳ νὰ βλέπῃ τις περιηγητὰς γνωστοποιούντας μίαν ἀνακάλυψιν αὐτῶν καὶ μὴ δυναμένους ν' ἀναφέρωσιν αὐτὴν ὡς ἀλήθειαν ἀδιαφιλονείκητον· οἱ ἐν ταῖς πρωτεύουσαις καθήμενοι γεωγράφοι ἀρχίζουσιν ἀμέσως τὰς ψευδεῖς θεωρίας· ἂν δὲ τις θελήσῃ ν' ἀντιπολεμήσῃ αὐτὰς, ὑπολαμβάνεται ὅτι ἔνεκεν φιλίας πρὸς τὸν ἀνακαλύψαντα πράττει τοῦτο· ἂν δὲ ὁ παρατηρητὴς ἀποφύγῃ τὰ σοφιστικὰ σχόλια, κατηγορεῖται ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἀνεκάλυψεν ἢ «καλῶς ἐγνωσμένα πράγματα». Ὁ «πάνσοφος Κος Cooley» ἀκούσας ἐξ ἑνὸς Ἀραβὸς διάφορα περὶ Μέσης Ἀφρικῆς πράγματα ἔγραψεν ἐπὶ χάρτου τὰ ὅρια μεγάλης λίμνης κειμένης ἐπὶ πάσης τῆς ἐπιφανείας τῆς

Κεντρικῆς Ἀφρικῆς καὶ περιλαμβανοῦσης ἐν ἑαυτῇ τὰς διαφόρους λίμνας Νυάσσαν, Ταγκανύικαν, καὶ Νυάνζαν· ἀφοῦ οἱ περιηγηταὶ Λιβιγιστῶν, Βόρτων, Σπήκ, Γράντ, Οὐκεφίλδ, Νιού, Πρόσχερος, Βονδερδέκεν καὶ Βέκερ ἀποδεικνύουσιν ὅτι αἱ διαφοροὶ αὗται λίμναι εὐρίσκονται εἰς μακρὰς ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις, κεχωρισμέναι καὶ ὑπὸ διαφόρους διακρινόμεναι ὀνομασίας, διὰ ποῖον λόγον ὁ Κος Cooley δὲν παραδέχεται τὸ σφάλμα του ; διότι βέβαια ἀπαντᾷ περισσοτέραν δυσκολίαν πρὸς περιγραφὴν ἐξ λιμνῶν ἢ μιᾶς μεγάλης μόνον· καθότι αἱ μαρτυρίαι τοσούτων περιηγητῶν ἀξίζουσι βέβαια περισσότερον μιᾶς ἐκθέσεως Ἀραβος. Ἐν τούτοις ὁ Κος Cooley ἐμμένων εἰς τὴν γνώμην του μὲ ἀποκαλεῖ εἰσέτι κοῦφον καὶ ἔτι παρεξηγῶ τὰ πράγματα λέγων ὅτι ἡ Λίμνη Ταγκανύικα ἀποτελεῖ ὄγκον ὑδάτων κεχωρισμένον· ὁ Κος οὗτος ὠργίσθη κατὰ τοῦ Πλοιάρχου Βόρτωνος ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁ περιηγητὴς οὗτος ἀνεκάλυψε τὴν λίμνην ταύτην. Μὲ ὅλην ὅμως αὐτοῦ τὴν πολυμάθειαν καὶ τὰς περὶ γεωγραφίας γνώσεις του ἠθικῶς δὲν ἔχει τὸ θάρρος νὰ ὁμολογήσῃ τὸ σφάλμα του· ἀλλ' ὁ Κος Cooley εἶνε ἀπλῶς τύπος μικροῦ σώροῦ γεωγράφων μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Κουλείσμὸς οὗτος ὡς κολητικὸν νόσημα μεταδοθὲν ἐρριζώθη πλέον, καὶ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι δὲν δύνανται νὰ ἐξέλθωσι πλέον τῆς ἐσφαλμένης γνώμης τὴν ὁποίαν ἔθηκεν εἰς τὰ πνεύματα αὐτῶν ἡ πολυετής πείρα καὶ αἱ ὑψηλαὶ καὶ ἔξοχοι περὶ γεωγραφίας γνώσεις τοῦ Κου Cooley· καθότι ὁ Κος F. Galton μετὰ θαυμασίας γλυκύτητος καὶ μειδιάματος ἀπεκάλεσε τὴν ἀπολογίαν μου « Συγχινητικὴν ἱστορίαν »· ἐνῶ ὁ Διδάκτωρ Beke μετὰ μεγάλης ἐπιμονῆς ἐκήρυξεν ὅτι ὁ Διδάκτωρ Λιβιγιστῶν ΔΒΝ ἀνεκάλυψε τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου. Ἡ ἐπίμονος αὕτη ἀνακήρυξις, οὕσα ἀποτελέσμα γνώμης μετὰ σπουδῆς ἐσχηματισμένης, δὲν δύναται βεβαίως νὰ θεωρηθῇ ἄλλως ἢ ἡλιθιότης ἀξιοθρήνητος τοῦ Διδάκτορος Beke· καθότι οὐδεὶς τῶν τριῶν αὐτῶν κυρίων τοὺς ὁποίους ἀνέφερα κατ' ὄνομα ἀξιοῦσι πίστεως περισσοτέρας ἢ ὁ μέγας περιοδευτὴς, ὅστις ἐγράψε τὰς σημειώσεις αὐτοῦ ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ ὑπὸ τὴν 4^ο νοτίου πλάτους καὶ 25^ο ἀνατολικοῦ μήκους.

Καλά ! ὁ Διδάκτωρ Λιβιγιστῶν περιφρονῶν τὸν Κου-

λεισμόν αὐτόν, ὅστις οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἀποτέλεσμα ἰσχυρογνωμοσύνης, μισαλλοδοξίας καὶ κουφότητος, κηρύττει ὅτι θέλει τηρήσει τὰς σημειώσεις του μόνον εἰς τὴν κεφαλὴν του· καὶ κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην πράττει ἄριστα. Ἡ Γεωγραφικὴ Ἑταιρία συνέστη ὅπως διαδίδῃ καὶ αὐξάνῃ τὰς γνώσεις τῆς ἀληθοῦς γεωγραφίας πάσης χώρας. Ἄν ἡ Ἑταιρία αὕτη διαφθαρῇ ὑπὸ τοῦ Κουλεϊσμοῦ καὶ ἀποφασιστικῶς κλείσῃ τὰ ὦτα πρὸς τὰς ἀνακαλύψεις τῶν περιηγητῶν, πῶς δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὅποιον κατηρτίσθη; ἡ διαγωγὴ αὕτη ἀποθαρρύνει τοὺς περιηγητάς. Ἄν τὰ μέλη αὐτῆς ἀφαρπάζωνται ὑπὸ χαμερπῶν ζηλοτυπιῶν, ἀδυναμιῶν καὶ κακῶν θεωριῶν, πῶς εἶνε δυνατόν νὰ εὐρεθῶσιν ἄνθρωποι, οἵτινες νὰ πορευθῶσι καὶ νὰ ἐξοδεύσωσι χιλιάδας ταλλήρων πρὸς φωτισμόν τοῦ κόσμου ἐπὶ τοῦ μυστηριώδους ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀφρικῆς.

Οὐδεμίαν ἐξέφερα γνώμην περὶ πραγμάτων τὰ ὅποια δὲν εἶδον, καθότι δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἐξυβρισθῶ περισσότερο ἢ ὅσον μέχρι τοῦδε περιυβρίσθην. Ἀτυχῶς γεωγράφοι τινὲς δυσσηρεστήθησαν διότι ἐξετέλεσα ἐκεῖνο, ὅπερ ἕκαστος ἐπεθύμει νὰ πράξῃ.

Ἐπίστευον, ὡς ὅλος ὁ κόσμος, ὅτι ὁ μέγας αὐτῶν Συνεταῖρος ἦτο εἰς αὐτοὺς ἀντικείμενον ἀνησυχίας· ἐπεθύμουν νὰ μάθωσιν, ὡς ἔλεγον, ἂν ὁ Δαβὶδ Λιβιγκστὼν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ζωῇ. Τὴν ἀνησυχίαν ταύτην συνεμερίσθησαν πολλοὶ καὶ Ἀμερικανὸς ιδιοκτῆτης ἐφημερίδος Ἀμερικανικῆς αἵφνης ἐπεχείρησε νὰ πέμψῃ ἄνθρωπον εἰς Κεντρικὴν Ἀφρικὴν πρὸς εὕρεσιν καὶ περίθαλψιν τοῦ πεπλανημένου ἀνδρός. Ὁ πρὸς τοῦτο ἐκλεχθεὶς ἄνθρωπος κατ' εὐτυχίαν ἐξεπλήρωσε τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του, ἐπανήλθεν εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, καὶ ἐκήρυξεν ὅτι ὁ μέγας περιηγητὴς Λιβιγκστὼν ὑπῆρχεν ἐν τῷ κόσμῳ· ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ ταύτῃ ἤρχισαν νὰ δυσαρעστῶνται κατ' ἐμοῦ! Ὁ Πρόεδρος τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας ἐκήρυξεν ὅτι οἱ λόγοι μου εἶνε λῆροι· ὁ ἀντιπρόεδρος ἐκάλεσεν αὐτοὺς συγκινητικὴν ἱστορίαν· ὁ Κουλεϊσμός μ' ἐχαρακτήρισεν ὡς κουφον καὶ ὅτι παρεξηγῶ τὰ πράγματα· εἷς δὲ Beke ἐκήρυξεν ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Λιβιγκστὼν ἦτο ἀδύνατος. Σύμπασα σχεδὸν ἡ Ἀγγλία καὶ μέγα μέρος τῆς Ἀμερικῆς

εὐρίσκοντο εἰς ἀμηχανίαν· βαθμηδὸν ὁμως ἀποδείξεις ἐδήλωσαν τὴν πραγματικότητα τῶν λόγων μου· διὰ τῶν ἀποδείξεων αὐτῶν ὁ κόσμος ἔμαθεν ὅχι μόνον ὅτι ὁ Λιβιγιστῶν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ζωῇ, ἀλλ' ὅτι ἰδιοχείρως εἶχε γράφει πάσας τὰς ἐπιστολάς δι' ὧν ἐβεβαίουν τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ. Ἀφοῦ τὰ δύο ταῦτα ἀπεδείχθησαν, ἤρχισαν αἱ κατὰ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀτυχοῦς ἀνταποκριτοῦ τῆς ἐφημερίδος ἐπιθέσεις. Ἐν ἄτομον ἀπεκάλεσεν αὐτὸν «ἀγύρτην καὶ ψεύστην». ἕτερος εἶπεν ὅτι ὁ λέγων ταῦτα εἶνε ὅ,τι δῆποτε ἄλλο ἢ γεωγράφος καὶ περιηγητής· ἐνῷ ἕτεροι εἶπον ὅτι ὁ δυστυχὴς ἀνταποκριτής ἐκλεψε τὰς ἐπιστολάς ἀπὸ ταχυδρόμον τινὰ καὶ ὅτι τὰς ἔφερεν εἰς Ἀγγλίαν, θέλων ν' ἀποδείξῃ δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου ὅτι πράγματι συνήντησε τὸν Λιβιγιστῶνα· καὶ πολλὰ ἄλλα τὰ ὅποια οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἀποτελέσματα αἰσχροῦτος καὶ ἀδικίας.

Ἐπιτραπήτω καὶ εἰς τὸν ταπεινὸν ἀνταποκριτὴν τῆς ἐφημερίδος νὰ κάμῃ πρὸς πάντας τοὺς γεωγράφους, ἐκδότας, ἐπιθεωρητάς, κριτικοὺς καὶ σκανδαλοποιοὺς τὴν ἐξῆς ἐρώτησιν: — «Καθ' ὃν χρόνον ὑμεῖς πάντες ἐμένετε ἀργοί, φλυαροῦντες καὶ συζητοῦντες, μαντεύοντες καὶ κρίνοντες, στηριζόμενοι ἐπὶ κακῶν θεωριῶν, ἐφευρέσεων τοῦ νοῦς ὑμῶν, τί θ' ἀπεγίνετο, κύριοι, ὁ Λιβιγιστῶν, ὁ διάσημος περιηγητής Δαβὶδ Λιβιγιστῶν, ἂν δὲν ἀπεστέλλετό τις ὅπως δώσῃ αὐτῷ παρηγορίαν, ὑγείαν καὶ βοήθειαν; »

Ἀλλ' ὁ Διδάκτωρ Λιβιγιστῶν μικρὸν ἐσχέπετο ὅτι ὁ ταπεινὸς αὐτοῦ φίλος ἤθελεν εὑρεῖ τοσαύτην ἀχαριστίαν, μικρὸν ἐσχέπετο ὅτι οἱ ἀγῶνές μου, διὰ τῶν ὁποίων ἡδυνήθην νὰ φθάσω τὸν σκοπὸν μου, ἤθελον ἀνταμειφθῇ τοιούτοτρόπως· οὐδόλως ἐνόμιζεν ὅτι ἀντὶ εὐχαριστήσεων ἤθελον εὑρεῖ κατηγορίας· καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἐν τῇ ἀθωότητί μου ἐνόμισα καλὸν νὰ ἐκθέσω τὰ συμβάντα τῆς περιηγήσεώς μου τιμίως καὶ ἀληθῶς, ἀνέμενον δὲ νὰ ἴδω τὴν ὑποδοχὴν διὰ τῆς ὁποίας ἔμελλον νὰ τιμῇσωσι τὴν συγγραφὴν μου· οὐδὲν ἄλλο ὁμως ἀπήντησα ἢ ἀχαριστίαν καὶ ἀδικίαν· παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν μου ἤκευσα νὰ μὲ ὀνομάζωσι κλέπτην καὶ ψεύστην.

Ὁ Διδάκτωρ δὲν ἀπεφάσιζε νὰ πέμπῃ εἰδήσεις τῶν ἀνα-

καλύψεων αὐτοῦ πρὸς τὴν Βασιλικὴν Γεωγραφικὴν Ἑταιρίαν ἀνευ ἐγγυήσεως ὅτι αἱ πρὸς αὐτὴν στελλόμεναι εἰδήσεις δὲν θέλουσι γενῇ ἀντικείμενον χρηματισμοῦ· ἰδιαιτέρως ἔγραφε πρὸς τὰ μέλη ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἦσαν φίλοι του· δὲν ἤθελεν ὁμως νὰ εὐρίσκωνται αἱ ἀνακαλύψεις αὐτοῦ εἰς χεῖρας τοῦ τυχόντος· καθότι τίς ἐβεβαίον αὐτόν περὶ τῆς τιμιότητός τινων ἐκ τῶν μελῶν· ἐφοβεῖτο μὴ εὐρεθῇ τις ὁ ὅποιος νὰ ἔχῃ ἀνάγκην χρημάτων καὶ ἐκμεταλλευθῇ τὰς ἀνακαλύψεις του. Παρεπονεῖτο ὡσαύτως ὅτι ἐν μέλος τῆς Ἑταιρίας μετὰ τόλμης ἔκαμε χρῆσιν ἑνὸς παλαιοῦ χάρτου τὸν ὅποιον εἶχε πέμψει πρὸς τὴν Ἑταιρίαν ταύτην, ὅπως δείξῃ αὐτοῖς τὴν ὁδὸν ἣν ἐπορεύετο· ὁ Λιβιγιστῶν ἐπανελθὼν εἰς Ἀγγλίαν ἐζήτησε νὰ κάμωσιν αὐτῷ ἓνα χάρτην διορθωμένον κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Ἀστεροσκοπείου τοῦ Εὐέλπιδος Ἀκρωτηρίου· τὸ μέλος τοῦτο ἤρχισε κατὰ πρῶτον νὰ ἐκφεύγῃ τὰς ἐρωτήσεις τοῦ περιηγητοῦ, ὅστις ἐπιμόνως ἐζήτηι τὸν χάρτην τῆς περιηγήσεως αὐτοῦ· τότε τὸ μέλος τοῦτο ὡμολόγησεν αὐτῷ ὅτι εἰργάσθη ἐπὶ τοῦ χάρτου τούτου ἐπὶ πέντε ἢ ἑξ μῆνας καὶ ὅτι δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ κατασκευάσῃ νέον χάρτην, ἀν δὲν πληρώσῃ αὐτῷ τοῦλάχιστον λίρας ἀγγλικὰς διακοσίας διὰ τοὺς κόπους τοὺς ὁποίους θέλει καταβάλλει. Τοιαῦτά εἰσι τὰ παράπονα τοῦ Λιβιγιστῶνος. Τὴν Βασιλικὴν Γεωγραφικὴν Ἑταιρίαν ὁ Λιβιγιστῶν οὐχὶ μόνον σέβεται ὡς σῶμα, ἀλλὰ καὶ καυχᾶται ὅτι εὐρίσκεται εἰς σχέσεις μετ' αὐτῆς· παραπονεῖται ὁμως ἐναντίον μερικῶν αὐτῆς μελῶν, οἵτινες θέλοντες νὰ ἐκμεταλλευθῶσι τὰς ἀνακαλύψεις του, ἐπέκριναν τὰς ἐπιστολάς του, ἐδογματίσαν κατ' αὐτοῦ, μετέλλαξαν καὶ διέφθειραν τοὺς χάρτας του πρὸς εὐχαρίστησιν ἰδιοπαθειῶν καὶ Κουλεϊστικῶν γνωμῶν· μολονότι δὲ τὰ μέλη ταῦτά εἰσιν ὀλίγα τὸν ἀριθμὸν, αἱ καὶ αὐτῶν πράξεις εἰσὶν ἀξιοσημείωτοι.

Αἱ ἡμέραι τὰς ὁποίας διήλθομεν ἐν Οὐζιζι ἦσαν πλήρῃ εὐτυχίας· προπαρεσκευαζόμεθα διὰ τὸν πλοῦν τὸν ὅποιον ἐσκοπεύομεν νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐν τῇ Λίμνῃ Ταγκανύκῃ· ἡ ὑγεία τοῦ Λιβιγιστῶνος ἐβελτιοῦτο ὁσημέραι· καθότι ἡ δίαίτα καὶ τὰ φαγητὰ τοῦ μαγείρου τὰ μέγιστα ὠφέλουν αὐτόν. Δὲν ἠδυνάμην βεβαίως νὰ παρέχω αὐτῷ δειπνα ὡς ἐκεῖνα τὰ ὅποια ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ἑρμῆς εὐρίσκον

ἐν τῇ καλύβῃ τοῦ Βαύκου καὶ Φιλήμονος· δὲν εἶχομεν βά-
τους τῆς ἀγνῆς Ἀθηνᾶς, ξυνὰ κεράσια, ἀντίδια, ραφανί-
δας, ξηρὰ σῦκα, φοίνικας, εὖσμα μῆλα καὶ σταφυλᾶς·
εἶχομεν ὅμως τυρὸν καὶ βούτυρον, τὰ ὅποια μόνος μου κα-
τεσκεύαζον, ὠραῖα ὠά, ὄρνιθας, πρόβειον κρέας, ἰχθεῖς
τῆς λίμνης, ὠραῖον τύρωμα (γιαγοῦρτι) καὶ ἀνθόγαλα,
οἶνον τοῦ φοίνικος τῆς Γουϊνέας, σικυοὺς, τομάτας, γλυκὰ
γεώμμηλα, κουκκία, λευκὸν μέλι ἐξ Οὐκαράγγας, γλυκὰ
σίγγουε (καρπὸς προσόμοιος κοκκυμήλῳ) ἐκ τῶν δασῶν
τοῦ Οὐζιζι, καὶ πλακούντια ἀντὶ σιτίνου ἄρτου.

Τὸ ἀπόγευμα, ὁσάκις ὁ ἥλιος ἔκαie σφοδρῶς, ἐκαθήμεθα
εἰς τὸν ἐξώστην συνομιλοῦντες περὶ διαφόρων πραγμάτων·
τὴν πρωτὴν δὲ καὶ τὸ ἑσπέρας περιδιεβάζομεν ἐπὶ τῶν ὀ-
χθῶν τῆς λίμνης πρὸς ἀναπνοὴν τοῦ ψυχροῦ ζεφύρου ὅστις
ἐτάρασσε τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης, τὰ ὀ-
ποῖα ἐφέροντο ἡσυχῶς ἐκ τῆς λείας καὶ λευκῆς ἀκτῆς.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦτο ξηρασία· ὁ καιρὸς ἦτο εὐ-
διος· ἡ δὲ θερμοκρασία δὲν ὑπερέβαινε τοὺς 80 βαθμοὺς
ὕπὸ τὴν σκιάν.

Καθήμενοι εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς ἀγορᾶς ἐβλέπομεν τὰ
ἀργυρᾶ κύματα τῆς ἐκτεταμένης λίμνης· καὶ διεσκεδάζο-
μεν καὶ ἐδιδασκόμεθα· καθ' ἑκάστην ἐβλεπέ τις ἀνθρώπους
διαφόρων φυλῶν κατοικοῦντων παρὰ τὴν λίμνην. Ἐν τῇ
ἀγορᾷ ταύτῃ ἤρχοντο οἱ Οὐαζιζι μετὰ τῶν ποιμνίων αὐ-
τῶν· οἱ ἀλιεῖς ἐξ Οὐκαράγγας καὶ Καόλης, ἐκ τῶν πέραν
τῆς Βάγγουας χωρῶν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς χώρας Οὐρούνδης
μετὰ τῶν μικρῶν ἰχθύων των, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον
δο γ ά ρ α· ἐκτὸς τῶν ἰχθυδίων τούτων ἔφερον σιλού-
ρους, πέρκας καὶ διάφορα ἄλλα εἶδη ἰχθύων· ἐβλεπέ τις
πρὸς τούτοις ἐμπόρους τοῦ φοινικοελαίου ἐξ Οὐζιζι καὶ
Οὐρούνδης μετὰ μεγάλων δοχείων τῶν πέντε γαλονίων
πλήρων ἐρυθρωποῦ ἐλαίου, τὸ ὅποιον εἶχε γεῦσιν βουτύρου·
κατασκευαστὰς μονοξύλων ἐξ Οὐγόμας καὶ Οὐρούνδης·
ἐμπόρους τοῦ ἁλατος ἐκ τῶν ἀλυκῶν τῆς Οὐβίνζας καὶ
Οὐχχας· ἐμπόρους τοῦ ἐλεφαντόδοντος ἐξ Οὐβίρας καὶ
Οὐσόουας· ὀδεμπόρους ἐκ Ζαγγιβάρης, πωλοῦντας κο-
σμήματα καὶ μεσίτας ἀνταλλάσσοντας κυανοὺς ὑαλίους
κόκκους μουτοῦνδα μὲ σάμι-σάμι καὶ σουγγομάζζι καὶ
σόφι. Οἱ ὑάλινοι κόκκοι σόφι ἔχουσι μῆκος ἡμίσεως δα-

κτύλου· εἶνε δὲ εἰς μεγάλην ζήτησιν εἰς τὸ μέρος τοῦτο.
 Ἐν τῇ ἀγορᾷ ταύτῃ ἔβλεπέ τις Οὐαγούχχας, Οὐαμανουέ-
 μας, Οὐαγόμας, Οὐαβίρας, Οὐασίγε, Οὐαρούνδης, Οὐα-
 ζίζι, Οὐάχχας, Οὐαβίνζας, Οὐασόους, Οὐαγγουᾶνας,
 Οὐακαουένδης, Ἀραβας καὶ Οὐασασουαχιλίους, μέγαν θόρυ-
 βον ποιοῦντας. Οἱ νεανῖαι ἄνευ καλυμμάτων εἰς τὴν κεφαλὴν
 καὶ σχεδὸν γυμνοὶ ἥρωτεύοντο τὰς μελάχρους καὶ πυκνο-
 μάλλους Φυλίσσας, αἵτινες δὲν ἐγνώριζον τίνι τρόπῳ νὰ
 ἐρυθριάσωσιν ὑπὸ τοῦ ἔρωτος, ὥς αἱ λευκαὶ αὐτῶν ἀδελ-
 φαί· αἱ γραῖαι γυναῖκες ἐφλυάρουν, ὅπερ συμβαίνει εἰς πᾶν
 μέρος τῆς γῆς· τὰ παιδία ἔπαιζον καὶ ἐγέλων· ἤριζον δὲ
 πρὸς ἄλληλα ὥς τὰ τῶν ἡμετέρων χωρῶν· οἱ δὲ γέροντες
 στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν λογχῶν καὶ τόξων αὐτῶν, ἐφλυάρουν
 ἐν τῇ Πλατείᾳ τοῦ Οὐζίζι, ὥς πράττουσιν πάντες οἱ ἡλι-
 κιωμένοι ἄνθρωποι τῶν ἄλλων κλιμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

ΕΠΙ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΤΑΓΚΑΝΥΪΚΑΣ.

Ἀδιστάκτως ἀρνούμαι ὅτι «λανθασθεὶς ὑπὸ τῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας ἔλαβον ἐκ τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας τοῦ Λονδίνου ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ Λευκοῦ Νείλου» δὲν ἐνόησα τὴν μεγάλην σπουδαιότητα τῆς διαγραφῆς τῆς διευθύνσεως τοῦ ποταμοῦ Ῥουσιζίου. Ἐπράξαμεν πᾶν ὅ,τι δυνατόν ὅπως φθάσωμεν τὸν ποταμὸν τοῦτον, ἀλλ' ἀπετύχαμεν.— *Βόρτωνος Ζαργινβάρη.*

Αἱ σύμφωνοι πληροφορίες τῶν ἐγγχωρίων, ὅτι ὁ Ῥουσιζιος ἐκρέει τῆς Ταγκανύικας, εἶνε ἰσχυρὸν ἐπιχειρημα τοῦ ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος ἐξέρχεται τῆς Λίμνης ταύτης.— *Σπήκ.*

Δι' αὐτὸ τὸ αἴτιον κηρύττω ὅτι ἡ Λίμνη Ταγκανύικα εἶνε ἡ νοτιωτάτη δεξαμενὴ τοῦ Νείλου καὶ τοῦτο θὰ ἐπικυρῶ μεχριστοῦ θετικώτερόν τι ἀποδείξῃ τὸ ἐναντίον.— *Findlay.*

Ἄν ὁ Λιθιγιστὼν καὶ ἐγὼ, ἀποφασίσαντες νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸ βόρειον μέρος τῆς Λίμνης Ταγκανύικας, ἡναγκαζόμεθα ὑπὸ τῶν μεγάλων ἀπαιτήσεων ἢ φόβων πλήθους Οὐαζιζίων νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς Οὐνυανυεμβέ χωρὶς νὰ λύσωμεν τὸ πρόβλημα τοῦ Ποταμοῦ Ῥουσιζίου, πάντες κατὰ τὴν ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν ἐπάνοδον ἤθελον μετὰ μεμψιμοιριῶν ὑποδεχθῇ ἡμᾶς, πάντες ἤθελον καὶ δικαίως περιγελάσει ἡμᾶς. Ὡς γνωστὸν, ὁ Πλοίαρχος Βόρτων ἠθέλησε νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο, ἐκωλύθη ὁμως ὑπὸ τῶν Οὐαζιζίων καὶ τοῦ γελοίου ἐκείνου ἀγρίου ἀρχηγοῦ Κανέναν· ἡμεῖς ὁμως δὲν εἶχομεν ποσῶς ἀνάγκην αὐτῶν πρὸς λύσιν τοῦ γεωγραφικοῦ τούτου προβλήματος· εἶχομεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἡμῶν ναύτας καλοὺς, δυναμένους τὸ πᾶν νὰ θυσιάσωσιν ὑπὲρ ἡμῶν· μόνον μιᾶς λέμβου ἐστερούμεθα· ἂν δ' ἡδυνάμεθα νὰ δανεισθῶμεν μίαν παρά τινος, τὰ πάντα ἤθελον ἔχει ἄριστα.

Ἀπηυθύνθημεν λοιπὸν πρὸς τὸν Σαυὸ μπὶν Μαζήδ, ὅστις μετὰ μεγάλης γενναιοδωρίας προσήνεγκεν ἡμῖν τὴν λέμ-

βον του εἰπὼν ἡμῖν ὅτι δυνάμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν αὐτὴν ὡς θέλομεν· προσλαβόντες δὲ καὶ δύο ὁδηγοὺς Οὐαζιζίους ἀντὶ δύο δότι ἕκαστον, ἡτοιμάσθημεν ν' ἀναχωρήσωμεν τοῦ λιμένος τοῦ Οὐζιζι μίαν περίπου ἐβδομάδα μετὰ τὴν εἰς Οὐζιζι ἀφίξιν μου.

Εἶπον ἤδη τίνι τρόπῳ ὁ Διδάκτωρ καὶ ἐγὼ ἀπεφασίσαμεν νὰ διερευνήσωμεν τὸ βόρειον ἡμισυ μέρος τῆς Λίμνης Ταγκανύικας καὶ τὸν Ῥουσίζιον ποταμὸν, περὶ τοῦ ὁποίου τοσαῦτα ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν.

Μέχρι τῆς ὥρας καθ' ἣν προϋτιθέμεθα ν' ἀναχωρήσωμεν, ὁ Διδάκτωρ Λιβιγκστὼν δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀποφασίσει ὀριστικῶς ποίαν ὁδὸν νὰ λάβῃ, καθότι ἡ θέσις του ἦτο πρᾶγματι ἀξιοθρήνητος. Ὑπηρετᾶται αὐτοῦ ἦσαν ὁ Σούσης, ὁ Κούμας, ὁ Χαμουδάχ, ὁ Γάρδνερ, καὶ ἡ μάγειρος Χαλιμᾶ, σύζυγος τοῦ Χαμουδάχ· πρὸς δὲ καὶ ὁ Καϊφ-Χαλέκ, τὸν ὁποῖον εἶχον λάβει μετ' ἐμοῦ ἐξ Οὐνυανουεμβέ, ὅπως παραδῶσῃ τῷ Διδάκτορι τὰς ἐκ Ζαγγιβάρης ἐπιστολάς αὐτοῦ.

Ποῦ ἡδύνατο νὰ ὑπάγῃ ὁ Λιβιγκστὼν μετὰ τῶν ὀλίγων τούτων ἀνθρώπων καὶ τοῦ ὀλιγίστου ποσοῦ τῶν ὑφασμάτων καὶ κόκκων, ὅπερ ἔμεινεν αὐτῷ ἐκ τοῦ μεγάλου ποσοῦ τὸ ὁποῖον εἶχε παραδῶσει εἰς τὸν οὐτιδανὸν ἐκεῖνον Σερήφ; Τοῦτο τὰ μέγιστα ἀνησύχει αὐτόν. Ἄν ὁ Λιβιγκστὼν ἦτο ὑγιής, βεβαίως ἡ χαρακτηρίζουσα αὐτὸν τόλμη καὶ τὸ ἀκαταδάμαστον πνεῦμά του ἤθελον ἀμέσως ἐφεύρει μέσον σωτηρίας. Ἡδύνατο νὰ θανεισθῇ ποσὸν τι ὑφασμάτων παρὰ τοῦ Σαῦδ μπὶν Μαζήδ ἐπὶ ὑπερόγκῳ τόκῳ, ὅπως δι' αὐτῶν φθάσῃ εἰς Οὐνυανουεμβέ καὶ εἰς τὴν παρολίαν. Ἀλλὰ πόσον χρόνον ἤθελεν ἄρά γε ἀνάγκασθῇ νὰ κάθῃται εἰς Οὐζιζι περιμένων τὰ ἐμπορεύματα, ἅτινα κατὰ τοὺς λόγους πολλῶν εὐρίσκοντο εἰς Οὐνυανουεμβέ, ἐλπίζων τὸ τέλος τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἀφίξιν τῶν ἐμπορευμάτων του; Τίς γνωρίζει ἂν ἡ ἀσθενὴς αὐτοῦ ὑγεία ἤθελεν ἀντιστῇ κατὰ τῶν θλίψεων εἰς τὰς ὁποίας ἐμελλε νὰ ὑποβληθῇ;

Μολονότι μέγαν ἔτρεφον σεβασμὸν πρὸς τὸν πολῦπειρον περιοδευτὴν Λιβιγκστῶνα, ἐτόλμησα νὰ ὑποβάλω αὐτῷ τὰ ἐξῆς, ἐκ τῶν ὁποίων εἶπον αὐτῷ νὰ ἐκλέξῃ καὶ νὰ παραδεχθῇ.

α'.) Νὰ πορευθῇ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ν' ἀναπαυθῇ

ὥς ἔχων ἀνάγκην ἀναπαύσεως καὶ νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὰς περιηγήσεις του, αἵτινες παρέσχον αὐτῷ τοσαύτην δόξαν.

β'.) Νὰ πορευθῇ εἰς Οὐνιαννεμβέ, νὰ λάβῃ τὰ ἐμπορεύματα του καὶ νὰ συλλέξῃ φορεῖς, ὅπως τῇ βοήθειᾳ αὐτῶν δυνηθῇ νὰ πορευθῇ ὅπουδῆποτε, ἢ εἰς Μανουέμαν ἢ εἰς 'Ρούαν καὶ νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τοῦ Νείλου, ὅπερ κατὰ τοὺς λόγους του ἡδύνατο νὰ πράξῃ.

γ'.) Νὰ πορευθῇ εἰς Οὐνιαννεμβέ, νὰ λάβῃ τὰ ἐμπορεύματα του, νὰ συλλέξῃ ἀνθρώπους καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ συναντήσῃ τὸν Σὶρ Σαμουήλ Βέκερ, ἢ νὰ ὑπάγῃ εἰς Μουάνζαν, πλέων διὰ τῆς Οὐκερέουας καὶ τῆς Βικτωρίας Νυάνζας ἐπὶ τῶν λέμβων μου, — τὰς ὁποίας ἤθελον συναρμόσει — εἰς τὸ ἐν Οὐγάνδα μέγαρον τοῦ Μτέσα, ἀποφεύγων τοιοῦτοτρόπως τὸν Μιράμβον καὶ τὸν Σουαρούρου τῆς Οὐσούης, οἵτινες ἤθελον ληστεύσει αὐτόν, ἂν ἐπορεύετο διὰ τῆς συνήθους ὁδοῦ εἰς Οὐγάνδαν· καὶ ἀπὸ τῆς χώρας τοῦ βασιλέως Μτέσα εἰς τὴν χώραν τοῦ βασιλέως τοῦ Οὐνύορο Κάμραση, παρὰ τοῦ ὁποίου ἤθελε βεβαίως ἀκούσει περὶ τοῦ μεγάλου λευκοῦ ἀνθρώπου, ὅστις κατὰ τοὺς λόγους πολλῶν εὗρίσκετο μετὰ μεγάλου στρατοῦ εἰς Κονδοκόρον.

δ'.) Νὰ πορευθῇ εἰς Οὐνιαννεμβέ, νὰ λάβῃ τὰ ἐμπορεύματα του, νὰ συλλέξῃ ἀνθρώπους, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Οὐζιζι καὶ ἐντεῦθεν εἰς Μανυέμαν διὰ τῆς Οὐγούχχας.

ε'.) Νὰ ὑπάγῃ διὰ τοῦ 'Ρουσιζίου ποταμοῦ καὶ διὰ τῆς 'Ρουάνδας εἰς 'Ιτάραν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Οὐνύορον πρὸς συνάντησιν τοῦ Σὶρ Σαμουήλ Βέκερ.

Προσέθηκα μάλιστα αὐτῷ ὅτι, οἷονδῆποτε ἂν τῶν ἄνω παρεδέχετο ὥς ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον, ἐγὼ καὶ οἱ ἄνθρωποί μου ἤθελον συνοδεύσει καὶ συνδράμει αὐτόν ὅσον τὸ δυνατόν. Εἶπον αὐτῷ ὅτι ἂν ἀπεφάσιζε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, ἤθελον θεωρήσει μεγάλην τιμὴν μου ν' ἀκολουθήσω αὐτόν καὶ νὰ εὗρίσκωμαι πάντοτε ὑπὸ τὰς διαταγὰς του — τοῦτέστι νὰ περιπατῶ ὅσakis τὸ ἐπεθύμει καὶ νὰ κατασκηνῶ ὅψεποτε ἤθελε διατάξει.

ς'.) Τὸ τελευταῖον ὅπερ ὑπέβαλον αὐτῷ ἦτο νὰ μοὶ ἐπιτρέψῃ νὰ συνοδεύσω αὐτόν εἰς Οὐνιαννεμβέ, ἔνθα ἤθελε λάβει τὰ ἐμπορεύματα του, ἔνθα ἡδυάμην καὶ ἐγὼ νὰ δώσω αὐτῷ μέγα ποσὸν ὑφασμάτων πρῶτης ποιότητος καὶ

κόκκων, πυροβόλα καὶ πολεμεφόδια, μαγειρικά σκεύη, ἐνδύματα, λέμβους, σκηνάς, κτλ. ἔνθα ἡδύνατο ν' ἀναπαυθῇ ἐν προσφορωτάτῃ τινὶ οἰκίᾳ, εἰς αὐτὸ δὲ τὸ διάστημα νὰ δράμῃ ἐγὼ εἰς τὴν παραλίαν, νὰ διοργανώσω ἐκστρατεῖαν νέαν ἐκ πεντήκοντα ἢ ἑξήκοντα ἀνθρώπων πιστῶν, καλῶς ὠπλισμένων, δι' ὧν νὰ πέμψω αὐτῷ καὶ ἕτερα πράγματα, ὧν εἶχεν ἀνάγκην καὶ ἐστερεῖτο.

Μετὰ μακρὰν σκέψιν ἀπεφάσισε νὰ παραδεχθῇ τὸ τελευταῖον τοῦτο σχέδιον, ὅπερ ἐφαίνετο αὐτῷ εὐκολοκατόρθωτον καὶ καλλίτερον, παραπονούμενος ἐνταυτῷ καὶ σχολιάζων τὴν ἀπάθειαν τοῦ ἐν Ζαγγιβάρῃ πράκτορος αὐτοῦ, ἥτις προεξένησεν αὐτῷ τοσαύτην ταραχὴν καὶ ἀνησυχίαν στοιχίσασαν αὐτῷ ἑκατοντάδων μιλίων ἐπίμοχθον καὶ ματαίαν ὁδοιπορίαν.

Τὸ πλοῖον ἡμῶν — μολονότι ἀπλοῦν ἰσχυρὸν μονόξυλον ἐκ τοῦ δένδρου μβούλου τῆς Οὐγόμας — ὠμοίαζε τὸ πλοῖον Ἀργῶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. ἦτο δὲ ἐπιφορτισμένον εὐγενεστέραν ἐπιχειρήσιν ἐκείνης τῆς τοῦ περιφήμου Ἑλληνικοῦ αὐτοῦ πρωτοτύπου. Δὲν ἤμεθα ἐπιφορτισμένοι ἐπικερδῇ ἀποστολῇ οὐδὲ τὴν ἀρπαγὴν τοῦ Χρυσοῦ Δέρατος, ἀλλ' ἐπεχειρήσαμεν τὸν πλοῦν πρὸς ἀνακάλυψιν ἐμπορικῆς ὁδοῦ δι' ἧς τὰ πλοῖα τοῦ Νεῖλου νὰ δύνανται νὰ πορεύωνται εἰς Οὐζιζί, Οὐσόουαν καὶ Μαρούγγου. Δὲν ἐγνωρίζομεν τί ἠθέλομεν ἀνακαλύψει ἐν τῷ κατὰ τὸ βόρειον μέρος τῆς Ταγκανύικας πλῶ ἡμῶν. ὑπετίθεμεν ὅμως ὅτι ἠθέλομεν ἀνακαλύψει ὅτι ὁ ποταμὸς Ῥουσίζιος ἀντὶ νὰ εἰσρέῃ ἐν τῇ Αἰμνῇ Ταγκανύικα τούναντιον ἐξέρχεται αὐτῆς καὶ ῥέει πρὸς τὴν Αἰμνὴν τοῦ Ἀλβέρτου ἢ τῆς Βικτωρίας Νυ-άνζα. Οἱ ἐγγχώριοι καὶ οἱ Ἀραβες εἶχον εἰπεῖ ἡμῖν ὅτι ὁ Ῥουσίζιος ἐξήρχετο τῆς Αἰμνῆς.

Ὁ Σαυδὸ μπὶν Μαζήδ ἔλεγεν ἡμῖν ὅτι ἡ λέμβος τοῦ ἡδύνατο νὰ φέρῃ εἴκοσι πέντε ἀνθρώπους καὶ 3500 λίτρας ἐλεφαντόδοντος. Κατὰ τοὺς λόγους λοιπὸν αὐτοῦ, ἐθέσαμεν ἐντὸς αὐτῆς εἴκοσι πέντε ἀνθρώπους, τινὲς τῶν ὁποίων εἶχον λάβει μεθ' ἐαυτῶν σάκκους ἄλατος ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐμπορευθῶσι μετὰ τῶν ἐγγχωρίων. Ἀπομακρυνθέντες ὅμως τῆς ξηρᾶς πλησίον τοῦ Οὐζιζί εἶδομεν ὅτι τὸ φορτίον τῆς λέμβου ἦτο πολὺ, καθότι τὸ ὕδωρ ἔφθανε μέ-

χρη τοῦ παραφράγματος αὐτῆς. Ἐπανελθόντες λοιπὸν εἰς τὴν ξηρὰν ἀπεβιβάσαμεν ἐξ ἀνθρώπους καὶ τοὺς σάκκους ἄλατος, καὶ οὕτω ἔμειναν ἐντὸς τῆς λέμβου δέκα ἐξ κωπηλάται, ὁ Ἄραφ παῖς Σελήμ, ὁ μάγειρος Φεράζης καὶ οἱ δύο Οὐαζιζι ὁδηγοί.

Διευθετήσαντες οὕτω τὰ τῆς λέμβου ἡμῶν ἀπεμακρύνθημεν πάλιν τῆς ξηρᾶς, πλέοντες κατ' εὐθεΐαν πρὸς τὴν Νῆσον Βάγγουαν, ἣτις ἀπεῖχε τοῦ Οὐζιζι κατὰ τέσσαρα ἢ πέντε μίλια. Ἐνῶ παρεπλέομεν τὴν νῆσον ταύτην, οἱ ὁδηγοὶ ἐπληροφόρησαν ἡμᾶς ὅτι οἱ Ἄραβες καὶ οἱ Οὐαζιζι εἶχον καταφύγει ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης κατὰ ἐπιδρομὴν τινα τῶν Οὐατούτας — λαβοῦσαν χώραν πρό τινων ἐτῶν, — ὅτε ἤλθον καὶ κατέλαβον τὸ Οὐζιζι κατασφάξαντες μερικοὺς τῶν κατοίκων. Μόνοι οἱ ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης καταφυγόντες διέφυγον τὸν σίδηρον καὶ τὸ πῦρ, δι' ὧν οἱ Οὐατούτας εἶχον ἐρημώσει τὸ Οὐζιζι.

Ὑπερβάντες τὴν νῆσον καὶ ἀκολουθοῦντες τοὺς διαφοροὺς ἐλιγμοὺς τῆς παραλίας εἶδμεν πρὸ ἡμῶν τὸν ὠραῖον ὄρμον τῆς Κιγόμας, ὅστις κατὰ πρῶτον φαίνεται ἐξαίσιος λιμὴν ἔνεκεν τῶν διαφορῶν τῆς λίμνης Ταγκανύικας ἀνέμων. Περὶ τὴν 10 Π. Μ. προσωρμίσθημεν εἰς τὸ χωρίον τῆς Κιγόμας, καθότι ἤρχισε νὰ πνέῃ ἀνατολικὸς ἄνεμος, ὅστις ἠπεῖλει ἡμᾶς. Ὅσοι τῶν ἐν τῇ λίμνῃ ταύτῃ πλεόντων δὲν σπεύδουσι, συνήθως σταματῶσιν εἰς Κιγόμαν, καθότι τὸ μέρος τοῦτο εἶνε ὁ πρῶτος πρὸς βορρᾶν τοῦ Οὐζιζι διὰ τὰς λέμβους λιμὴν. Τὴν ἐπαύριον περὶ τὴν αὐγὴν καταβιβάσαντες τὰς σκηνὰς ἡμῶν καὶ προπαρασκευάσαντες τὰς ἀποσκευὰς μας ἐπίσμεν καφφὲ καὶ μετὰ ταῦτα ἐπλεύσαμεν πρὸς βορρᾶν.

Ἡ λίμνη ἦτο γαληνιαία· τὰ ὕδατα αὐτῆς βαθέος πρασίνου χρώματος ἀντηνάκλων τὸ ἄνωθεν αὐτῶν εὐδιον κυανοῦν χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ. Ἱπποπόταμοι ἐρχόμενοι εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος ἀνέπνεον φοβερῶς παρὰ τὴν λέμβον ἡμῶν, μεθ' ὃ ἐβύθιζον τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐν τῷ ὕδατι· ἐνόμιζέ τις ὅτι ἐπαιζον κρυφτὸν μεθ' ἡμῶν. Ἀφικθέντες ἀντικρυ τῶν ὑψηλῶν δεδασωμένων λόφων τῆς Βέμβας καὶ ἀπέχοντες τῆς ξηρᾶς κατὰ ἓν μίλιον ἐνομίσαμεν καλὸν νὰ μετρήσωμεν τὸ βάθος τοῦ ὕδατος, ὅπερ διὰ τοῦ χρώματος αὐτοῦ ἐδήλου μέγιστον βάθος· καὶ

πράγματι τὸ μέρος τοῦτο εἶχε βάθος τριάκοντα πέντε ὀργυιῶν.

Ὁ πλοῦς ἡμῶν ἐγένετο κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην παρὰ τὴν ξηρὰν κάτωθεν σειρᾶς λόφων, κεκοσμημένων ὑπὸ ὠραίων δασῶν καὶ πρασίνων χόρτων· τινὲς αὐτῶν ἔχοντες κατωφερείας σχεδὸν ἀποκρήμους ὑψοῦντο ἄνωθεν ἡμῶν ὡς πύργοι μεγαλοπρεπεῖς· καθάσον δὲ παρεπλέομεν τὰ μικρὰ ἀκρωτήρια ἣ ἐξοχὰς τῆς ξηρᾶς, νέαι θεαὶ θαυμάσιαι παρῶρησιάζοντο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας καὶ νέαι γραφικαὶ τοποθεσίαι ἀπεκαλύπτοντο ἐξερχόμεναι τρόπον τινὰ ἐκ τῶν πτυχῶν τῶν λόφων ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐκρύπτοντο. Τοῦτο μεγάλως ἡυχαρίσται ἡμᾶς. Οἱ λόφοι ἦσαν κεκοσμημένοι ὑπὸ δασῶν ὠραίων δένδρων, πολλὰ τῶν ὁποίων ἦσαν εἰς τὸ ἄνθος αὐτῶν· ἐκ δὲ τῶν ἀνθέων, ὑφ' ὧν ἐκοσμοῦντο τὰ δένδρα ταῦτα, ἀνεδίδετο γλυκεῖα εὐωδία, ἀρωματίζουσα τὸν ἀέρα· οἱ λόφοι αὗτοι ὑψοῦντο διαφοροτρόπως· καὶ τινες μὲν εἶχον σχῆμα πυραμιδοειδές· ἕτεροι κωνικόν, ἕτεροι τραπέζιον, ἕτεροι δὲ κατηφορικόν καὶ ὁμοιάζον στέγας ἐκκλησιῶν· τινὲς ὑψοῦντο εἰς τὸν ὀρίζοντα ὀμάλωτατα, ἕτεροι ἀγρίως καὶ ἀποκρήμνως· πάντα ταῦτα εἵλκυον μεγάλως τὴν προσοχὴν ἡμῶν· αἱ δὲ κατ' ἐξοχὴν ὠραῖαι καὶ γραφικαὶ τοποθεσίαι, αἵτινες ἔκειντο εἰς τοὺς μυχοὺς ὄρμων τινῶν, μεγάλην ἐνεποιοῦν ἡμῖν ἐκπληξιν καὶ εὐχαρίστησιν· ἐπὶ τῇ θεᾷ τῶν ἀλλεπαλλήλων τούτων γραφικῶν σκηνῶν κατελαμβάνομεν ὑπὸ θαυμασμοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐλευθερωθῶ· ἀλλ' ὁ Διδάκτωρ εἶχε κουρασθῇ πλέον νὰ βλέπῃ τοιαύτας τοποθεσίας καὶ ἔτι ὠραιότερας καὶ γραφικωτέρας· ἔνεκεν τοῦ ὁποίου δὲν ἠσθάνετο συνήθως ἐπὶ τῇ θεᾷ αὐτῶν θαυμασμὸν τοσοῦτον ὅσον ἐγὼ· παρετήρησα ὅμως ὅτι ἐπὶ τῇ θεᾷ τῶν εἰκόνων τῆς λίμνης ταύτης ὁ θαυμασμός του ἠδύνατο νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὸν ἐμόν.

Ἐξ ὅσων θαυμάτων καὶ γραφικῶν τοποθεσιῶν εἶδον ἀπὸ Βαγαμόυο μέχρι Οὐζίζι οὐδεμία δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὰ παράλια ταῦτα χωρὶα κείμενα ὑπὸ τὴν σκιάν ἄλσους φοινίκων, βανανέων καὶ μιμόσων μεταξὺ κήπων μανιόκων πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ δασῶν φοινίκων πρὸς τὰ ἀριστερὰ, ἀγρῶν σίτου ἐκτεινομένων ἐπὶ τῆς παραλίας τῶν γαληνιαίων ὄρμων, εἰς τὰ γαληνιαῖα ὕδατα τῶν ὁποίων ἀντηνακλῶντο

τὴν αὐγὴν οἱ ὠραῖοι λόφοι, οἵτινες προεφύλαττον αὐτὰ ἐκ τῶν ὀρμητικῶν καὶ συχνῶν θυελλῶν, αἵτινες ἐλάμβανον χώραν ἐν τῇ λίμνῃ ταύτῃ.

Οἱ ἀλιεῖς κατὰ τὰ φαινόμενά εἰσι τὰ μέγιστα εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς τοποθεσίας ταύτης· ἐκ τῆς λίμνης πορίζονται ἰχθεῖς ὅσους θέλουσιν, περισσοτέρους παρ' ὅσον ἀρκεῖ διὰ τὰ φάγωσιν· ἐνεκεν τοῦ ὁποίου πωλοῦσιν ἐξ αὐτῶν πολλούς. Αἱ κρημνῶδεις κατωφέρειαι τῶν λόφων, καλλιεργούμεναι ὑπὸ τῶν συζύγων αὐτῶν, παρέχουσι πολλὰ προϊόντα, ἥτοι ἀραβόσιτον καὶ ἰνδόσιτον, μανιόκον, ὕδνα καὶ γλυκὰ γεώμηλα. Ἐκ τῶν φοινίκων πορίζονται ἔλαιον, ἐκ δὲ τῶν βανανέων ἡδονικοὺς καρπούς. Ἐντὸς τῶν φαράγγων καὶ κρημνῶν ὑπάρχουσι τὰ ὑψηλότερα καὶ ὠραῖα δένδρα ἐξ ὧν κατασκευάζουσι τὰς λέμβους αὐτῶν. Ἡ φύσις ἐν τῇ καλοκάγαθίᾳ αὐτῆς ἐπροίχισεν αὐτοὺς μὲ πᾶν ὅ,τι ἡ καρδία ἢ ὁ στόμαχος τοῦ ἀνθρώπου δύναται νὰ ἐπιθυμήσῃ. Ἐκ πρώτης ὄψεως ἐξωτερικῶς φαίνεται ὅτι οἱ ἀνθρωποὶ οὗτοι εἶνε λίαν εὐδαίμονες ! — τίς δύναται ὁμως νὰ φαντασθῇ πόσον οἱ δυστυχεῖς στεναίξουσι συρόμενοι διὰ τῆς αὐχμηρᾶς ἐρήμου, τῆς κειμένης μεταξὺ τῆς λίμνης ταύτης καὶ τῆς παραλίας τῆς θαλάσσης, τίς δύναται νὰ φαντασθῇ τὴν λύπην ἣτις καταλαμβάνει αὐτοὺς ὅταν ἀγοραζόμενοι ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἀντὶ δύο τὸ πολὺ δότι φέρονται δοῦλοι εἰς Ζαγγιβάρην πρὸς σύναξιν καρυοφύλλων ἢ πρὸς ἐτέρας δουλικὰς ἐργασίας !

Καθ' ἣν στιγμὴν ἀφικόμεθα εἰς τὸν δεύτερον ἡμῶν σταθμὸν, τὴν Νιασάγγαν, ἢ μεταξὺ τῆς μεγαλοπρεποῦς σειρᾶς τῶν λόφων καὶ μυχῶν μετὰ τῶν ποιμενικῶν καὶ γεωργικῶν αὐτῶν σκηνῶν, καὶ τῶν παραλίῶν τοῦ ἀρχαίου Πόντου σύγκρισίς ἦν μεγάλη. Ὀλίγα λεπτὰ πρὶν ἢ ῥυμουλκήσωμεν τὴν λέμβον ἡμῶν, δύο μικρὰ συμβάντα ἐπισυνέβησαν ἡμῖν. Ἐφόνευσα μέγαν πίθηκον, τοῦ ὁποίου τὸ πρόσωπον ὁμοίαζε τὰ μέγιστα πρὸς τὸ τοῦ κυνός· ἀπὸ τῆς ῥινὸς μέχρι τοῦ τέλους τῆς οὐρᾶς αὐτοῦ εἶχε μῆκος τεσσάρων ποδῶν καὶ ἐννέα δακτύλων· τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐζύγιζε περὶ τὰς ἑκατὸν λίτρας· εἰς τὸ τέλος τῆς οὐρᾶς αὐτοῦ δὲν εἶχε φούντωμα, οὐδὲ χαίτην εἰς τὸν αὐχένα· τὸ σῶμά του ὁμως ἦν κεκαλυμμένον ὑπὸ μακρῶν συρματωδῶν μαλλίων. Τοῦ εἶδους τούτου πιθήκους εἶδον πολλούς

ὥς καὶ ἐκ τῶν μικροτέρων, τῶν ἐχόντων κεφαλὴν προσομοίαν γαλῆς καὶ οὐρὰν μακράν. Ἐκτὸς τοῦ πιθήκου τούτου εἶδομεν καὶ μεγάλην σαύραν, μήκους δύο ποδῶν καὶ ἑξ δακτύλων, ἣτις ὁμῶς ἠφανίσθη ὑπὸ τὴν γῆν πρὶν ἢ παρατηρήσωμεν αὐτὴν καλῶς. Ὁ Διδάκτωρ ἐνόμισεν ὅτι ἦτο ἐκ τοῦ εἶδους *Monitor terrestris*.

Ἐστρατοπεδεύσαμεν ὑπὸ μέγα δένδρον τοῦ γένους *Ficus Indica*· περίξ ἡμῶν ἦσαν τὰ ὕδατα τῆς λίμνης Ταγκανύικας, ἅτινα κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν εἶχον χρῶμα ἀνοιχτὸν φαίον· ἐκτὸς αὐτῶν σειρὰ λόφων ἐξετείνετο ἐν εἰδὲι ἀμφιθεάτρου περίξ ἡμῶν· παρέκει δὲ ἔκειτο εἰς τὸ στόμιον τοῦ ῥύακος Νιασάγγα τὸ χωρίον Νιασάγγα μετὰ τῶν δασῶν τῶν φοινίκων καὶ βανανέων καὶ ἀγρῶν σίτου καὶ μανιόκου. Παρὰ τὴν σκηνὴν ἡμῶν ὑπῆρχον ἑξ περιπόου λέμβοι μεγάλοι καὶ μικροὶ ἀνήκουσαι εἰς τοὺς χωρικοὺς. Ἡ θύρα τῆς σκηνῆς ἡμῶν ἔκειτο ἀντικρὺ τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῶν δροσερῶν ὑδάτων τῆς Λίμνης· δι' αὐτῆς εἰσῆρχετο δροσερὸς ἀήρ ἐντὸς τῆς σκηνῆς ἡμῶν· ἐκτὸς δὲ τούτου εἶχομεν πρὸ ἡμῶν τὴν θέαν τῶν μακρὰν κειμένων χωρῶν Οὐγόμας καὶ Οὐκαράμβας ὡς καὶ τῆς Νήσου Μουζίμου, τῆς ὁποίας αἱ κορυφαὶ εἶχον χρῶμα βαθὺ κυανοῦν. Εἰς τοὺς πόδας ἡμῶν ἔκειντο καθαρώτατοι χάλικες κατὰ λεπτάς γραμμάς καὶ σωροὺς σχηματιζόμενους ὑπὸ τῆς ἀενάου κινήσεως τῶν μικρῶν κυμάτων. Ἡ ἔρευνα τῶν χαλίκων αὐτῶν ἤθελεν ἀποκαλύψει ἡμῖν τὴν ὕλην ἐξ ἧς συνίσταντο τὰ ὀπισθεν ἡμῶν ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν ὑψούμενα ὄρη μετὰξὺ αὐτῶν ὑπῆρχον σχιστόλιθοι, συνεσφαιρωμένοι ἀμμόλιθοι, σκληροὶ καὶ λευκοὶ ἀργιλώδεις λίθοι, ὧν τινες ἦσαν ὠχρώδεις καὶ περιεῖχον μέγα μέρος σιδήρου, στιλπνότατοι κουάρκιοι, κτλ. Ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἡμῶν ἐβλέπομεν ἐκατέρωθεν σειρὰν πυκνῶν καὶ ὑψηλῶν καλάμων, οἵτινες ἐσχημάτιζον εἰδός τι περιφράγματος μετὰξὺ τῆς παραλίας καὶ τῶν περίξ τῆς Νιασάγγας καλλιεργημένων ἀγρῶν. Μεταξὺ τῶν πτηνῶν τὰ ὁποῖα εἶδομεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ἀξιοσημειωτέρά εἰσιν αἱ εὐθυμοὶ σεισοῦραι, αἵτινες θεωροῦνται ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων καλοὶ οἰωνοὶ καὶ ἄγγελοι εἰρήνης· ὅστις δὲ βλάβη τινὰ ἐξ αὐτῶν τιμωρεῖται παραδειγματικῶς. Τὰ πτηνὰ ταῦτα οὐδένα βλάπτουσιν· ἔνεκεν τοῦ ὁποίου οὐδενὸς ὀργὴν ἐπι-

σύρουσι καθ' ἑαυτῶν· ἅμα ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ξηρὰν, μετὰ μεγάλης ταχύτητος ἤλθον ἀνωθεν ἡμῶν περιϋπτάμενα ἐν τῷ ἀέρι· καὶ τοσοῦτον ἐγγὺς ἡμῶν, ὥστε, ἂν ἠθέλομεν, ἡδυνάμεθα διὰ τῶν χειρῶν νὰ φθάσωμεν αὐτά. Εἶδομεν πρὸς τούτοις γλαύκας, τρυγῶνας, ἱέρακας, ἀλκυῶνας, ἰβίδας τοῦ γένους *ibis nigra* καὶ *ibis religiosa*, πλεῖστα ἕτερα πτηνὰ Οὐαδὰχ καλούμενα, χῆνας, πτηνὰ τοῦ γένους *Plotius*, ἀετοὺς καὶ ἄλλα πολλά.

Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὁ Διδάκτωρ ὑπέφερεν ὑπὸ διαρροίας, ἀσθενείας τὴν ὁποίαν πάντοτε ἐσυνείθιζεν, ὡς ἔλεγε καὶ ὡς παρετήρησα καὶ ἐγὼ κατόπιν. Πᾶσα ταραχὴ τοῦ νοός αὐτοῦ, πᾶσα ἀνωμαλία τροφῆς ἐπέφερε αὐτῷ πάντοτε τὴν ἀσθενεῖαν ταύτην. Εἰς ἐμὲ συνέβαινε τὸ ἀντίθετον· ὁσάκις ἐξετιθέμην εἰς τὴν ὑγρασίαν, ὁσάκις ἐστρατοπέδευον παρὰ δυσῶδες ἔλος ἢ εἶχον τὸν νοῦν μου τεταραγμένον, ἤμην βέβαιος ὅτι τοῦτο ἤθελε μοὶ ἐπιφέρει μεγάλην δυσκοιλιότητα, συχνάκις δὲ καὶ πυρετόν.

Τὴν τρίτην ἡμέραν τοῦ ἐν τῇ Λίμνῃ Ταγκανύϊκα πλοῦ ἡμῶν ἀφίχθημεν εἰς τὸν Ποταμὸν Ζάσσην καὶ τὸ ὁμώνυμον χωρίον μετὰ τεσσάρων ὥρῶν κωπηλασίαν. Τὰ ὄρη τῆς παραλίας, ἣν παρεπλέομεν, ὑψοῦντο κατὰ 2000 καὶ 2500 πόδας ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς λίμνης. Ἐφантаζόμεν ὅτι ἡ σκηνὴ ἀποκαθίστατο γραφικωτέρα καὶ ζωηροτέρα εἰς ἕκαστον βῆμα, μοὶ ἐφαίνετο δὲ πολὺ ὠραιότερα τῶν ὅσων εἶχον ἰδεῖ παρὰ τὴν Λίμνην Γεωργίου ἢ τοῦ Χουδσῶνος. Τὰ παρὰ τοὺς μυχοὺς πολλῶν μικρῶν ὄρμων κείμενα κοιλώματα σχηματίζουν εὐραίας τοπογραφίας, κεκοσμημένα ὡς εἶνε ὑπὸ ὠραίων φοινίκων καὶ μεγάλων πρασίνων βανανέων. Πάντα ταῦτα τὰ κοιλώματα εὗρηνται ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν ἀλιέων τῶν ὁποίων αἱ κωνικαὶ καὶ ἐν εἵδει κυψελλῶν ἐκτισμέναι καλύβαι πάντοτε ἐπιφαίνονται ὅπισθεν τῶν βανανέων καὶ τῶν φοινίκων. Τὰ παράλια λοιπὸν τῆς λίμνης εἰσὶ καλῶς κατωκημένα· πᾶν ὕψωμα, πᾶν ὁροπέδιον, πᾶν τεμάχιον ἐπιπέδου γῆς εἶνε κατωκημένον.

Παρὰ τὸ χωρίον Ζάσσι ὑψοῦται ἄθροισμα κωνικῶν λόφων Κιράσσα καλουμένων, ἐξ ὧν τὸ χωρίον τοῦτο γνωρίζεται εὐκολώτατα. Ἀντικρυ τῶν λόφων τούτων, εἰς ἐνὸς περίπου μιλίου ἀπὸ τῆς παραλίας ἀπόστασιν, ἐμετρήσαμεν

τὸ βάθος τῶν ὑδάτων καὶ εὗρομεν αὐτὰ βαθέα κατὰ τριάκοντα πέντε ὀργυιάς, ὡς τὴν προτεραίαν. Ἀπομακρυνθέντες κατὰ ἓν περίπου μίλιον, ἀφήσαμεν ὅλον τὸ σχοινίον ὅπερ εἶχε μῆκος 115 ὀργυιῶν καὶ δὲν εὗρομεν πυθμένα. Ἐνῶ δὲ ἔσυρον αὐτὸ ἐπάνω, τὸ σχοινίον ἐθραύσθη καὶ ἀπώλεσα τὸν μόλυβδον μετὰ τῶν τριῶν τετάρτων τοῦ σχοινίου. Ὁ Διδάκτωρ μοι εἶπεν ὅτι ἐμέτρησε τὰ ὕδατα τῆς λίμνης ἀντικρὺ τοῦ ὕψηλοῦ ὄρους Καθόγου πρὸς νότον τοῦ Οὐζίζι καὶ εὗρε βάθος 300 ὀργυιῶν· ἀπώλεσε πρὸς τούτοις καὶ 100 ὀργυιάς ἐκ τοῦ σχοινίου αὐτοῦ· εἶχον μείνει ὅμως εἰσέτι 900 ὀργυιαί, τὰς ὁποίας εἶχομεν μεθ' ἡμῶν ἐντὸς τῆς λέμβου. Σκοπὸν εἶχομεν νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν μεγάλην ταύτην μολυβδίνην κάθετον διαβαίνοντες ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς εἰς τὴν δυτικὴν τῆς λίμνης παραλίαν.

Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἀφίχθημεν εἰς Νυαβίγμαν, ἀμμώδη νῆσον τῆς Οὐρούνδης. Ἡμίσειαν ὥραν πρὸ τῆς εἰς τὴν νῆσον ταύτην ἀφίξεως ἡμῶν εἶχομεν ἤδη διαβῆ τὴν μεταξὺ τοῦ Οὐζίζι καὶ τῆς Οὐρούνδης μεθόριον γραμμὴν. Ὁ Ποταμὸς Μσχάλας θεωρεῖται ὑπὸ ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν ὡς κατάλληλος διαιρητικὴ γραμμὴ· μολονότι πολλοὶ Οὐαρούνδης μετηνάστευσαν πέραν τῆς μεθορίου γραμμῆς, εἰς Οὐζίζι παραδείγματος χάριν, ὁ Μουχτάρης καὶ οἱ χωρικοὶ τοῦ πολυπληθοῦς χωρίου Καγούγγα εὗρηται εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας πρὸς βορρᾶν τοῦ Ζάσσι. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ μετανάσται Οὐαζίζι κατασχόντες τὰς εὐφόρους γαίας τῶν δέλτα τῶν ποταμῶν Κασόκουε, Ναμουσίγγα καὶ Λουάβα, τῶν ὁποίων οἱ δύο πρῶτοι χύνονται ἐν τῇ Ταγκανύικα κατὰ τὸν ὅρμον τοῦτον παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ χωρίον Νυαβίγμα.

Εἰς ἀπόστασιν εἴκοσιν ἢ εἴκοσι πέντε μιλίων ἀπὸ τῆς Νυαβίγμας ὠραίαν παριστᾷ θεάν ἢ ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Κασίγγα μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Καζόφου διήκουσα ὀρεινὴ σειρὰ, τῆς ὁποίας αἱ ἀνωμαλίαι καὶ αἱ κορυφαὶ μέγαν ἐμποιοῦσι θαυμασμόν. Βαθεῖαι ῥωγαὶ καὶ χάσματα παρέχουσιν ἐξόδους εἰς τὰ πολυάριθμα ρεύματα καὶ ποταμούς, οἵτινες πηγάζουσιν εἰς τὰ ὅπισθεν· οἱ δὲ ὠχροὶ καὶ ὀμιχλώδεις ἀτμοὶ πάντοτε καλύπτουσι τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων τούτων. Ἀπὸ τῆς βάσεως αὐτῶν ἐκτείνεται μεγάλη

ἐπὶ ῥύτος πεδιάς, τῆς ὁποίας τὴν γανιμότητα οὐδεὶς δύναται νὰ περιγράψῃ, κατάφυτος ὑπὸ φοινίκων, βανανέων καὶ σκιερῶν δένδρων. Ὅθεν ἂν στρέψῃ τις τοὺς ὀφθαλμοὺς βλέπει χωρία πολλὰ τὸν ἀριθμὸν. Διὰ τῆς ἐπὶ ῥύτου ταύτης πεδιάδος ῥέουσιν ὁ Ποταμὸς Λουάβας ἢ Ῥουάβας ἐκβάλλων εἰς τὸ βόρειον μέρος τοῦ ἀκρωτηρίου Κιτούνδα καὶ οἱ ποταμοὶ Κασόκουε, Ναμουσίγγα καὶ Μσχάλας πρὸς τὸ νότιον μέρος τοῦ αὐτοῦ ἀκρωτηρίου. Πάντα τὰ δέλτα τῶν ἐν τῇ Λίμνῃ Ταγκανύικα ἐκβαλλόντων τούτων ποταμῶν περικλείονται πανταχόθεν ὑπὸ πυκνῶν ἰνδοκαλάμων, γιγαντιαίων χόρτων καὶ παπύρων· εἰς τινα δέλτα ὡς εἰς τὰ τοῦ Λουάβα καὶ τοῦ Κασόκουε ὑπάρχουσιν ἔλη ἀδιάβατα ἕνεκεν τῶν δασῶν τὰ ὁποῖα σχηματίζουν εἰς αὐτοῖς οἱ ἰνδοκάλαμοι καὶ τὰ χόρτα· εἰς τὸ βάθος αὐτῶν ὑπάρχουσι καθαρὰ καὶ βαθέα λιμνάρια ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐνδιαίτῳνται παντοῖα ὑδρόβια πτηνὰ, ὡς χῆνες, νῆσσαι, σχολοπακίδες, ἀγριόπαπαι, ἀλκυῶνες καὶ ἰβίδες, γερανοὶ, πελαργοὶ καὶ πελεκάνες. Ὁ κυνηγὸς μετὰ μεγάλης δυσκολίας δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὰ μέρη ἐντὸς τῶν ὁποίων συχνάζουσιν· καλὸν ἐκτὸς τοῦ μεγάλου κινδύνου τὸν ὁποῖον διατρέχει πατῶν ἐπὶ τοῦ σαθροῦ ἐδάφους τῶν ἀπατηλῶν τούτων τελμάτων, τρέχει ὡσαύτως τὸν κίνδυνον τοῦ νὰ προσβληθῇ ὑπὸ πυρετοῦ, ὅστις εἰς τὰ μέρη ταῦτα πάντοτε μαστίζει τοὺς ἔχοντας βεβρεγμένους τοὺς πόδας καὶ φοροῦντας ὑγρὰ ἐνδύματα.

Ἐν Νυαβίγμα ἐδώσαμεν εἰς ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων ἡμῶν δέκα βολὰς πολεμεφοδίων, ὅπως εὐρισκώμεθα ἔτοιμοι πρὸς ἔριδα μετὰ τῶν Οὐαρούνδης, ἂν οὗτοι προεκάλουν ἡμᾶς διὰ τῆς πρὸς τοὺς ξένους χαρακτηριζούσης αὐτοὺς δυσπιστίας.

Τὴν αὐγὴν τῆς πέμπτης ἡμέρας ἐξήλθομεν τοῦ λιμένος τῆς νήσου Νυαβίγματος καὶ μετὰ μίαν περίπου ὥραν διέβημεν ἤδη τὸ Ἀκρωτήριον Κιτούνδα. Τὸ ἀκρωτήριο τοῦτο εἶνε χαμηλὸν ἀνάχωμα ἐκ συνεσφαιρωμένων ἀμμολίθων· ἐκτείνεται δὲ ἐπὶ ὀκτῶ περίπου μίλια ἀπὸ τῆς βάσεως τῆς μεγάλης ὀρεινῆς ὀφρύος ἀπὸ τῆς ὁποίας πηγάζουσιν ὁ Λουάβας καὶ οἱ παραπόταμοι αὐτοῦ. Διαβάντες τὸν βαθὺν ὄρμον, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ δέλτα τοῦ Λουάβα, ἀφίχθημεν εἰς τὸ ἀκρωτήριο Κάζοφου, παρὰ τὸ ὁ-

ποιον πλεῖστα ὑπάρχουσι χωρία. Ἐντεῦθεν ἐβλέπομεν κατὰ σειράν τὰ ἀκρωτήρια Κιγόγγο, Κατούγγα, καὶ Βουγουλοῦκα, ἅτινα εἶχομεν διαβῆ πρὶν ἢ σταθμεύσωμεν ἐν τῇ ὠραίᾳ τοποθεσίᾳ τοῦ Μουκούγγου.

Τὴν πέμπτην ἡμέραν ἐσταθμεύσαμεν ἐν τῷ χωρίῳ Μουκούγγου· οἱ ἐγγύριοι ἤλθον εἰς τὸ στρατόπεδον ἡμῶν ζητοῦντες φόρον. Τὰ ὑφάσματα καὶ οἱ κόκκοι δι' ὧν ἐπορίζόμεθα τὰ πρὸς τροφήν κατὰ τὸν ἐν τῇ λίμνῃ πλοῦν ἡμῶν ἀνῆκον εἰς ἐμέ· ὁ Διδάκτωρ ὅμως ὧν μεγαλύτερος ἐμοῦ κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἐμπειρότερος καὶ ὁ «γέρων ἄνθρωπος» τῆς ἐκδρομῆς, ὡς ἐκάλουν αὐτὸν, ἦτο ἐπιφορτισμένος τὴν διεξαγωγὴν πασῶν τῶν τοιοῦτου εἶδους ὑποθέσεων. Πολλάκις ἐμόχθησα εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην τῆς συμφωνίας τοῦ φόρου, καὶ ἤμην λίαν περίεργος νὰ ἴδω τίνι τρόπῳ ὁ μέγας περιοδευτὴς ἐξετέλει τὸ ἔργον τοῦτο.

Ὁ Ματέκος (βαθμὸς κατώτερος τοῦ Μουχτάρη) τοῦ Μουκούγγου ἐζήτησε δύο καὶ ἥμισυ δότι· εἰς αὐτὸ τὸ ποσὸν περιωρίζετο ἡ αἵτησις αὐτοῦ, ἣτις ἐκοινοποιήθη ἡμῖν ὀλίγον πρὶν νυκτώσῃ. Ὁ Διδάκτωρ ἠρώτησε πρῶτον τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Ματέκου ἂν ἔφερόν τι δι' ἡμᾶς· εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπήντησαν : «Ὁχι, ἦτο λίαν ἀργά· τί ἡδυνάμεθα νὰ σᾶς φέρωμεν κατὰ τοιαύτην ὥραν ; ἀλλ' ἂν πληρώσητε τὸν ζητηθέντα φόρον, ὁ Ματέκος ἡμῶν θέλει προσφέρει ὑμῖν τι κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ὑμῶν.» Ὁ Λιβιγκιστὼν ἀκούσας τοῦτο ἐμειδίασε· ἐνῷ δὲ ὁ Ματέκος εὐρίσκετο ἄντικρυ αὐτοῦ· εἶπεν αὐτῷ : «Καλὰ, ἀφοῦ δὲν ἔχετε τι νὰ μᾶς δώσητε τώρα καὶ σκοπεύετε νὰ μᾶς προσφέρετέ τι κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἡμῶν, καλλίτερον εἶνε νὰ χρητήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν φόρον τώρα καὶ νὰ σᾶς δώσωμεν αὐτὸν κατὰ τὴν ἐπάνοδον ἡμῶν.» Ὁ Ματέκος ἀκούσας τοῦτο ἐξεπλάγη καὶ ἀπέρριψε τὴν πρότασιν αὐτήν. Ἰδόντες δὲ αὐτὸν δυσηρεστημένον εἶπομεν αὐτῷ νὰ φέρῃ ἡμῖν ἓν μόνον πρόβατον — ἔστω καὶ μικρόν, — καθότι οἱ στόμαχοι ἡμῶν ἦσαν κενοὶ, ἐπεὶδὴ ἀπὸ πρωΐας δὲν εἶχομεν φάγει· ἡ πρότασις αὕτη ἐπέτυχε· πράγματι ὁ γέρων Ματέκος ἔτρεξε καὶ ἔφερεν ἡμῖν ἓν πρόβατον μεθ' ἑνὸς ἀγγείου περιέχοντος τρία περίπου γαλόνια γλυκέος ἀλλὰ δυνατοῦ ζόγγα ἢ οἶνοπνεύματος φοῖνικος, μεθ' ὃ ὁ Διδάκτωρ ἔδωκεν αὐτῷ δύο καὶ ἥμισυ δότι ὑφάσματος. Ἐσφάξαμεν τὸ

πρόβατον καὶ ἐψήσαμεν αὐτό· πάντες εἶχομεν μεγάλην πείναν, ἔνεκεν τοῦ ὁποίου τὸ κράας αὐτοῦ μᾶς ἐφάνη νοστιμώτατον· τὸ ἀγγεῖον ὅμως τοῦ οἰνοπνεύματος ἀπέβη ὀλέθριον εἰς ἡμᾶς. Ὁ Σούσης, ὁ ἀχώριστος σύντροφος τοῦ Λιθιγκστῶνος, καὶ ὁ Βομβάης, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκδρομῆς μου, εἶχον ἐπιφορτισθῆναι νὰ φυλάξωσιν τὴν λέμβον ἡμῶν· πιόντες ὅμως πολὺ τοῦ μεθυστικοῦ τούτου οἰνοπνεύματος ἐκοιμήθησαν βαρέως· τὴν δὲ πρωΐαν ὁ Διδάκτωρ καὶ ἐγὼ ἐκλαίομεν τὴν ἀπώλειαν πολλῶν πολυτίμων καὶ ἀπολύτως ἀναγκαίων ἡμῖν πραγμάτων, μεταξύ τῶν ὁποίων περιελαμβάνετο ἡ ἐξ 900 ὀργυιῶν μολυβδίνη κάθετος τοῦ Διδάκτορος, πεντακόσια φυσέκια διαφόρων εἰδῶν διὰ τὰ πυροβόλα μου καὶ ἐννενήκοντα ὡσαύτως βολίδες εἰς ἐμὲ ἀνήκουσαι. Ἐκτὸς τούτων, ὧν εἶχομεν ἀπόλυτον ἀνάγκην ἐν τῇ ἐχθρικῇ ἡμῖν χώρα Οὐαρούνδῃ, εἶχον κλέψει προσέτι καὶ μέγαν σάκκον ἀλεύρου καὶ ὅλην τὴν λευκὴν σάκχαριν τοῦ Διδάκτορος. Ἦτο ἡ τρίτη φορὰ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ πρὸς τὸν Βομβάην ἐμπιστοσύνη μου εἶχεν ἀποβῆ τὰ μέγιστα ἐπιζήμιος εἰς ἐμὲ καὶ ἡ ἐννενηχοστὴ ἐννάτη κατὰ τὴν ὁποίαν δυσηρεστήθην τοσαύτην δούς πίστιν εἰς τὰς καλὰς περὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου πληροφορίας καὶ συστάσεις τῶν περιηγητῶν Σπήκ καὶ Γράντ. Μόνον ἡ φυσικὴ δειλία τῶν ἀνικάνων κλεπτῶν ἐκώλυσε τοὺς ἀγρίους τοῦ νὰ λάβωσι μεθ' ἑαυτῶν ὀλόκληρον τὴν λέμβον μετὰ πάντων τῶν ἐν αὐτῇ, ὡς καὶ τὸν Βομβάην καὶ τὸν Σούσιν ὡς αἰχμαλώτους. Φαντάζομαι τὸν μέγαν θαυμασμόν ὅστις κατέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῇ θεᾷ καὶ ἐξαίσιᾳ γεύσει τῆς σακχαρέως τοῦ Διδάκτορος καὶ τῶν παραδόξων πολεμεφοδίων τῶν Οὐασούγγου. Φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν ἐγνώριζον τὴν θανατηφόρον ιδιότητα τῶν ἐντὸς τοῦ κιβωτίου ἐμπεριεχομένων βολίδων καὶ ἐκκρηκτικῶν βολῶν· ἄλλως τε τὸ κιβώτιον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ ἤθελον βεβαίως ἀφανισθῆναι ὀλοτελῶς.

Τὰ μέγιστα λυπηθέντες ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ ἡμῶν ἀνεχωρήσαμεν τὴν ἕκτην ἡμέραν κατὰ τὴν συνήθη ὥραν πρὸς ἐξαχολούθησιν τοῦ περίπλου ἡμῶν. Παρεπλέομεν τὰ διάφορα ὑπὸ τῶν ποταμῶν Κιγγουένα, Κικούμου καὶ Κισούνουη σχηματιζόμενα ἀκρωτήρια· ὁσάκις δὲ ἐβλέπομεν ὄρμον σπουδαῖον, παρεπλέομεν προσέτι αὐτόν. Κατὰ τὸν περί-

πλουν ἡμῶν αἱ αὐταὶ σκηναὶ καθ' ἐκάστην παρῤῥησιάζοντο εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν· πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν ὑψοῦντο τὰ ὄρη τῆς Οὐρούνδης, κατὰ διαστήματα ἀποκαλύπτοντα ῥωγμὰς καὶ χάσματα δι' ὧν διάφοροι ποταμοὶ καὶ ρεύματα ἔρρεον ἐν τῇ μεγάλῃ λίμνῃ· εἰς τὰς βάσεις αὐτῶν ὑπῆρχον ἐπὶ ῥυτοὶ πεδιάδες, βρίθουσαι ἐλαιοφοινίκων καὶ βανανέων, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ὁποίων πλεῖστα ἔκειντο χωρία· ὅτε μὲν διηρχόμεθα μακρὰ στενὰ χαλικωδῶν ἢ ἀμμοδῶν ὄχθων, ἀπὸ τῶν ὁποίων οἱ ἐγγώριοι πορίζονται τοὺς ἰχθεῖς αὐτῶν καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα, τὰ ὅποια πωλοῦσιν εἰς τὰς ἀγορὰς αὐτῶν· ὅτε δὲ διὰ μεγάλων τελματωδῶν ἐλῶν, σχηματιζομένων ὑπὸ τῶν ἐκ τῶν ὀρέων κατερχομένων ἀναρρίθμητων ρευμάτων, βριθόντων δὲ ἰνδοκαλάμων καὶ παπύρων· ὅτε μὲν τὰ ὄρη ἦσαν ἐγγὺς τοῦ ὕδατος· αἱ πλευραὶ αὐτῶν κατερχόμεναι ἀποκρήμνως ἐδυθίζοντο ἐν τῷ ὕδατι· ὅτε δὲ ἐξετείνοντο σχηματίζοντα βαθείας ἐντομάς, παρὰ τὰς βάσεις τῶν ὁποίων πάντοτε ἐξετείνοντο ἐπὶ ῥυτοὶ πεδιάδες εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς μέχρις ὀκτῶ μιλίων. Πάντοτε σχεδὸν παρετηροῦμεν λέμβους ἰσχυρῶς δεδεμένους παρὰ τὴν παραλίαν, ἕνεκεν τῶν παντοίων κινδύνων τοὺς ὁποίους διατρέχουσιν ὑπὸ τῶν κροκοδείλων, ἵπποποτάμων καὶ ἄλλων ὑδροβίων ζώων. Ἐνίοτε παρετηροῦμεν λέμβον εἰς μικρὰν ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασιν· ὁσάκις τοῦτο συνέβαινε, οἱ ἄνθρωποι ἡμῶν μετὰ ἀσμάτων ἡμιλλῶντο νὰ περάσωσιν αὐτήν· οἱ δὲ ἐγγώριοι παρατηροῦντες τὴν σπουδὴν τῶν ἡμετέρων κωπηλατῶν ἔπαυον τὴν ἐργασίαν αὐτῶν καὶ ἰστάμενοι γυμνοὶ παρεῖχον ἡμῖν πλεῖστα ὑποδείγματα ἐφ' ὧν ἠδυνάμεθα νὰ σπουδάσωμεν συγκριτικὴν ἀνατομίαν. Ἄλλοτε ἐβλέπομεν ἄλιεῖς ὀκνηρῶς κατακειμένους ὀλογύμνους ἐπὶ τῆς παραλίας, παρατηροῦντας μετὰ περιεργείας τὰς ἔμπροσθεν αὐτῶν διερχομένας λέμβους· ἐνίοτε διηρχόμεθα ἔμπροσθεν στολίσκου λέμβων τῶν ὁποίων οἱ ἰδιοκτῆται ἐκάθηντο ἡσυχοὶ ἐν ταῖς καλύβαις αὐτῶν, μετὰ σπουδῆς καταγινόμενοι περὶ τὴν κατασκευὴν ῥάβδων καὶ ἀγκίστρων, ἢ ῥίπτοντες τὰ δίκτυα αὐτῶν· ἄλλοτε ἓνα ἢ δύο ἀνθρώπους ἔλκοντας εἰς τὴν ξηρὰν τὰ δίκτυα αὐτῶν, ἢ παιδιὰ διασκεδάζοντα ἀφόδως ἐν τῷ ὕδατι, τῶν ὁποίων αἱ μητέρες ὑπὸ τὴν σκιὰν δένδρου τινὸς καθήμεναι καὶ βλέπουσαι αὐτὰ οὐδόλως ἀπέτρεπον αὐτὰ τῆς

διασκεδάσεως ταύτης· ἐξ οὗ εἰκάζω ὅτι ἐν τῇ λίμνῃ ταύτῃ δὲν ὑπάρχουσι πολλοὶ χροκόδειλοι, ἐκτὸς παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῶν μεγάλων ποταμῶν.

Ὑπερβάντες τὸ χαμηλὸν ἀκρωτήριον τοῦ Κισούνου, τοῦ σχηματιζομένου ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, εἶδομεν πρὸ ἡμῶν τὸ Ἀκρωτήριον Μουρέμβουη εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων ἢ πέντε περίπου μιλίων· ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀκρωτηρίων ξηρὰ εἶνε λίαν χαμηλὴ, ἡ δὲ παραλία ἀμμώδης καὶ χαλικώδης. Παρὰ τὴν παραλίαν κεῖνται πλείστα χωρία πολυπληθῆ, ὡς τοῦτο ἐφαίνετο ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἐπ' αὐτῆς συναθροιζομένων θεατῶν. Περὶ τὸ μέσον τῆς μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Κισούνου καὶ Μουρέμβουη ἀποστάσεως κεῖνται μικρά τινα χωρία πλησίον ἀλλήλων κείμενα καὶ καλούμενα Βικάρι, κυβερνώμενα δὲ ὑφ' ἐνὸς Μουχτάρη, ἔχοντος συνήθειαν νὰ φορολογῇ τοὺς διαβάτας. Δὲν ἠδυνάμεθα νὰ παλαίσωμεν κατὰ τῶν ἐγγχωρίων, καθότι εἶχομεν στερηθῆ τοῦ πλείστου μέρους τῶν πολεμεφοδίων ἡμῶν· ἐπειδὴ λοιπὸν πάντα ταῦτα τὰ χωρία δυσφημοῦνται ὑπὸ τῶν Οὐαζιζι, διὰ τοῦτο ἀπεφύγαμεν τοῦ νὰ σταθμεύσωμεν εἰς αὐτά· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Οὐαζιζι ὁδηγοὶ ἠπατώντο ἐνίοτε καὶ συχνάκις ὠδήγουν ἡμᾶς εἰς κινδυνώδη μέρη. Κατὰ τὰ φαινόμενα οἱ ὁδηγοὶ οὐδόλως ἐδίσταζον νὰ σταθμεύσωμεν εἰς Βικάρι, καθότι τοῦτο ἦν τὸ δεύτερον μετὰ τὸ Μουκούγγου στρατόπεδον· ἐπειδὴ προετίμων νὰ σταθμεύωσιν ὑπὸ τὴν δροσερὰν σκιάν τῶν βανανέων ἢ νὰ ἴστανται ὡς ξύλα ἐντὸς μιᾶς λέμβου. Πρὶν ὁμῶς εἰπώσιν τι, οἱ Βικάραι ἤρχισαν νὰ προσκαλῶσιν ἡμᾶς εἰς τὴν ξηρὰν μετὰ φωνῶν καὶ ἀλαλαγμῶν, ἀπειλοῦντες ἡμᾶς διὰ τῆς ἐκδικήσεως τοῦ μεγάλου Οὐάμη, ἃν δὲν ἐσταθμεύομεν. Ἐπειδὴ ὁμῶς αἱ φωναὶ αὐτῶν ὁμοιάζον τὰς τῶν σειρήνων, διὰ τοῦτο ἐπιμόνως ἠρνήθημεν τὴν πρόσκλησιν αὐτῶν. Οἱ Βικάραι ἰδόντες ὅτι αἱ ἀπειλαὶ αὐτῶν ἀπέβαινον εἰς μάτην, ἤρχισαν νὰ λιθοβολῶσιν ἡμᾶς μετὰ ποσαύτης δυνάμεως, ὥστε εἰς τῶν λίθων ἔφθασεν εἰς ἀπόστασιν ἐνὸς ποδὸς ἀπὸ τοῦ βραχίονός μου· καθυπέβαλον τῷ Διδάκτορι νὰ ῥίψωμεν καὶ ἡμεῖς μίαν βολίδα παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν· ἀλλ' ὁ Λιβιγαστῶν, μολονότι οὐδὲν περὶ τούτου εἰπὼν μοι, ἐφάνη μὴ ἐπιδοκιμάσας ἐντελῶς τὴν γνώμην μου. Ἐπειδὴ αἱ ἐχθρικοὶ αὗται προσκλήσεις

οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ χαιρετισμοὶ καὶ ἐπειδὴ τοιαῦται σκηναὶ συνέβαινον ὅσας διηρχόμεθα ἔμπροσθεν χωρίου τινός, διὰ τοῦτο ἐξηκολουθήσαμεν τὸν πλοῦν ἡμῶν, μεχρὶ σοῦ ἀφίχθημεν εἰς τὸ ἀκρωτήριον Μουρέμβουη, εἰς τὸ δέλτα τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, καλῶς ὠχυρωμένον ὑπὸ πυκνοῦ δάσους ἀκανθωδῶν δένδρων καὶ καλάμων καὶ ὑπὸ χονδροῦ τείχους ἰνδοκαλάμων καὶ παπύρων, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ὁ θρασύτερος Μρούνης ἤθελεν ἀπομακρυνθῆ, ἂν μάλιστα ἐσχέπετο ὅτι ὀπισθεν τῶν ὠχυρωμάτων αὐτῶν ὑπῆρχον πυροβόλα λευκῶν ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους διὰ τῶν ἀνοησιῶν των οἱ ἐγχώριοι εἶχον προκαλέσει. Ῥυμουλκήσαντες τὴν λέμβον ἡμῶν, κατεσκηνώσαμεν ἐπὶ περιωρισμένου ἀμμώδους καὶ καθαροῦ πεδίου· ὁ πάντοτε σκαιὸς καὶ πρόθυμος μάγειρος ἡμῶν Φεράζης, ἦναψε πῦρ καὶ ἔψησεν ἡμῖν καφὲ τῆς Μέκκας. Μολονότι ὁ ἐπαπειλὼν ἡμᾶς κίνδυνος ἦτο μέγας, ἐστοχαζόμεθα ἑαυτοὺς λίαν εὐδαίμονας· ἐνῷ δὲ ἐπίνομεν τὸν καφὲ ἡμῶν, συνομιλία περὶ ἠθικῆς φιλοσοφίας ἐλάβανε χώραν μετὰ τοῦ Διδάκτορος καὶ ἐμοῦ, ἡτις ἀκουσίως ὑψωσεν ἡμᾶς εἰς ὄντα ἀσυγκρίτως ἀνώτερα τῶν εἰδωλολατρῶν ὑφ' ὧν περιστοιχούμεθα, τοὺς ὁποίους ἐθεωροῦμεν μετὰ τινος περιφρονήσεως οὐχὶ ὅμως καὶ ἀνευ τινός συμπαθείας. Ὁ Διδάκτωρ μοι διηγήθη διάφορα περιστατικὰ ἐπισυμβάντα αὐτῷ μετὰ ἀνθρώπων ὡς αὐτῶν· ὡς σῶφρων ὅμως καὶ πολὺπειρος ἀνὴρ ἐθεώρει αὐτοὺς σωφρονεστέρους καὶ καλλιτέρους τῶν Ἀράβων καὶ μιγάδων· εἰς τοῦτο ἐλευθέρως συμφωνῶ καὶ ἐγώ.

Πιόντες τὸν καφὲ ἡμῶν καὶ τελειώσαντες τὴν περὶ ἠθικῆς συνομιλίαν ἡμῶν, ἀνεχωρήσαμεν τοῦ ἀκρωτηρίου Μουρέμβουη καὶ ἐξακολογήσαμεν τὸν πλοῦν ἡμῶν κατ' εὐθεΐαν πρὸς τὸ ἀκρωτήριον Σεντακεῦιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἤλπίζομεν ὅτι ἠθέλομεν φθάσει πρὶν νυκτῶσῃ, μολονότι τοῦτο ἀπέειχεν ἡμῶν κατὰ ὀκτὼ ἢ δέκα μίλια. Οἱ Οὐαγγουᾶνες ἐκωπηλάτουں μετὰ μεγάλης προθυμίας· παρῆλθον ὅμως δέκα ὥραι καὶ ἡ νύξ ἐπήρχετο· τὸ δὲ ἀκρωτήριον Σεντακεῦιον ἦτο εἰσέτι μακρὰν ἡμῶν. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὴν νύκτα ταύτην τὸ φῶς τῆς σελήνης ἦτο ζωηρόν, καὶ ἐπειδὴ πάντες ἀνεξαιρέτως ἐγνωρίζομεν τοὺς ἐπαπειλούντας ἡμᾶς κινδύνους, διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι ἡμῶν συγκατετέθησαν νὰ κωπηλατήσωσι δῶν ἔτι ὥρας. Περὶ

τὴν 8ην Μ. Μ. ἐπλησιάσαμεν πρὸς τὴν παραλίαν, ἐνθα εὗρομεν ἔρημόν τι μέρος — καθαρὸν καὶ ἀμυῶδες πεδίον μήκους μὲν τριάκοντα πλάτους δὲ δέκα ποδῶν — ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀργιλλώδης ὄχθη ὑψοῦτο κατὰ δέκα ἢ δώδεκα πόδας, ἐνῷ ἐκατέρωθεν ὑπῆρχον ὄγχοι βράχων. Ἐσκέφθημεν ὅτι εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἡδυνάμεθα, τηροῦντες σιωπὴν, ν' ἀναπαυθῶμεν, χωρὶς οὐδεὶς νὰ παρατηρήσῃ καὶ ἐνοχλήσῃ ἡμᾶς ἐπὶ τινὰς ὥρας, ὅπως ἐξακολουθήσωμεν τὸν πλοῦν ἡμῶν· ἠνάψαμεν πῦρ, ὅπως ψήσωμεν τέϊον· οἱ ἀνθρωποὶ μου ἦναψαν προσέτι μικρὰν πυρὰν δι' ἑαυτοὺς, πληρώσαντες δὲ ὕδατος καὶ τὸ μέγα αὐτῶν πήλινον ἀγγεῖον, ὅπως κατασκευάσωσι ζωμόν, ἔθесαν αὐτὸ ἐπὶ τῆς πυρᾶς· οἱ δὲ σκοποὶ ἡμῶν ἔβλεπον μελανὰ σώματα ἔρποντα πέριξ τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν· ἦσαν ἐγγχώριοι, οἵτινες ἰδόντες ἡμᾶς ἀμέσως προεχώρησαν καὶ ἤρχισαν νὰ μᾶς χαιρετῶσιν. Οἱ ὁδηγοὶ ἡμῶν εἶπον αὐτοῖς ὅτι εἴμεθα Οὐαγγουᾶνες καὶ ὅτι σκοπεύομεν νὰ σταθμεύσωμεν ἐνταῦθα μέχρι τῆς πρωίας, καὶ ὅτι, ἂν ἔχωσὶ τι πρὸς πώλησιν, εὐχαρίστως θέλομεν ἐμπορευθῇ μετ' αὐτῶν, ἅμα παρέλθῃ ἡ νύξ. Οἱ ἐγγχώριοι ἡυχάριστησαν πρῶτον ἡμᾶς διὰ τὴν πρότασιν ταύτην, ἀνταλλάξαντες δὲ μεθ' ἡμῶν λέξεις τινὰς — καθ' ὃν χρόνον παρετηρήσαμεν ὅτι ἐλάμβανον σημειῶσιν περὶ τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν — ἀνεχώρησαν ὑποσχεθέντες ἡμῖν ὅτι τὴν πρωίαν θέλουσιν ἐπανέλθει μετὰ τροφῶν καὶ συμφιλιωθῶσι μεθ' ἡμῶν. Ἐνῷ ἐπίνομεν τὸ τέϊον ἡμῶν, οἱ σκοποὶ προειδοποίησαν ἡμᾶς περὶ ἐτέρας ὁμάδος ἐγγχωρίων, οἵτινες ἐχαιρέτων καὶ παρετήρουν ἡμᾶς ὡς ἡ πρώτη· καὶ οὗτοι ὁμῶς ἀνεχώρησαν ὑπερευχαριστημένοι, ὡς παρετήρησαμεν αὐτοὺς δὲ καὶ τρίτη ὁμὰς ἦλθε καὶ ἀνεχώρησεν ὡς αἱ ἄλλαι δύο. Ἐξ ὅλων τούτων συνεπεράναμεν ὅτι φήμη ἐκυκλοφόρησεν εἰς τὰ πέριξ χωρία περὶ τῆς ἀφίξεως ἡμῶν· παρετηρήσαμεν δὲ καὶ δύο λέμβους πλεοῦσας μετὰ ταχύτητος μεγάλης· ὑπόνοιαι ἤρχισαν καὶ δικαίως νὰ καταλαμβάνωσιν ἡμᾶς· οὐδεὶς λαὸς ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει (τοῦλάχιστον μεταξὺ Ζαγγιβάρης καὶ Οὐζιζι) συνεθίζει νὰ ἐπισκέπτηται καὶ νὰ χαιρετᾷ τοὺς ξένους διὰ νυκτός· ἅμα νυκτώσῃ εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται νὰ περιφέρηται εἰς τοὺς ἀγρούς· ἄλλως θανατοῦται· ἡ μεγάλη λοιπὸν καὶ ζωηρὰ αὕτη κίνησις τῶν λέμβων, ἡ ὑπέρμετρος χαρὰ τὴν ὁποίαν

ἐπεδείκνυον οἱ ἐγχώριοι ἐπὶ τῇ ἀφίξει μικρᾶς συνοδίας Οὐαγγουάνων, ὅπερ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Οὐρούνδης συμβαίνει συχνότατα, πάντα ταῦτα ἤρχισαν νὰ ἐμβάλωσιν ἡμᾶς εἰς ὑπονοίας. Ἐνῷ δὲ ὁ Διδάκτωρ καὶ ἐγὼ ἐλέγομεν ὅτι αἱ κινήσεις αὗται ἦσαν ἀρχαὶ ἢ σημεῖα ἐχθροπραξιῶν, τετάρτη ὁμὰς ἐγχωρίων πολυπληθεστέρα τῶν τριῶν πρώτων ἦλθε πρὸς ἐπίσκεψιν ἡμῶν· τὸ δεῖπνον ἡμῶν εἶχεν ἤδη τελειώσει· ὅθεν ἐκρίναμεν καλὸν νὰ δώσωμεν ἐν τέλος εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν καὶ νὰ ἐξέλθωμεν τοῦ ἐπαπειλοῦντος ἡμᾶς κινδύνου. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν λοιπὸν τῆς τετάρτης ὁμάδος, ἣτις ἐγένετο μετὰ μεγάλων ἐκδηλώσεων χαρᾶς καὶ εὐαρεσκειᾶς, οἱ ἄνθρωποι ἡμῶν ἔδραμον ἐντὸς τῆς λέμβου μετὰ τῶν σκοπῶν ἡμῶν· ἀφοῦ δὲ πάντες εἰσῆλθομεν ἐν αὐτῇ, ἀπεμακρύνθημεν τῆς παραλίας, χωρὶς νὰ χάσωμεν οὐδὲ στιγμήν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ λέμβος ἡμῶν ἐφωτίζετο ὑπὸ τῆς λάμπειας τῆς σελήνης, εἶπον εἰς τὸν Διδάκτορα νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν του εἰς μαῦρά τινα σώματα ἐγχωρίων, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἐκρύπτοντο ὀπισθεν τῶν βράχων πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν, ἐνῷ ἕτεροι ἀνεβρίχωντο ἐπ' αὐτῶν ὅπως λάβωσι καλλιτέρας θέσεις· ταῦτο χρόνως πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἡμῶν συνήρχοντο ἐγχώριοι διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου· ἤκούσαμεν δὲ φωνὴν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς ἀργιλλώδους ὄχθης καὶ στραφέντες εἶδομεν ἄνθρωπον ἱστάμενον ἐπὶ τοῦ ἀμμώδους πεδίου, ἔνθα εἶχομεν σταθμεύσει πρὸ ὀλίγου. «Τὰ πάντα βαίνουνσι καλῶς» εἶπεν ὁ Διδάκτωρ, ἐνῷ ἐσχίζομεν τὰ ὕδατα ἀπομακρυνόμενοι τῶν νικηθέντων ληστῶν. Ἐνταῦθα συνέλαβον τὴν ιδέαν νὰ ρίψω δύο βολίδας κατὰ τῶν θρασέων τούτων ἀνθρώπων, ὅπως διδάξω αὐτοὺς νὰ μὴ κακοποιῶσιν εἰς τὸ ἐξῆς τοὺς ξένους· ἀλλ' ἡ παρουσία τοῦ Διδάκτορος ἐκράτησε τὴν χεῖρά μου· καθότι ἐσκέφθην, ὅτι ἂν τοῦτο ἦν ἀναγκαῖον, ὁ Διδάκτωρ πρῶτος δὲν ἤθελε διστάσει νὰ πράξῃ τοῦτο ἢ νὰ συγκατατεθῇ νὰ τὸ πράξω ἐγὼ ἀντὶ ἐκείνου.

Μετὰ ἐξάωρον ἔτι κωπηλασίαν, καθ' ἣν εἶχομεν ὑπερβῇ τὸ ἀκρωτήριο Σεντακεῦιον, ἐσταθμεύσαμεν ἐν τῷ μικρῷ ἁλιευτικῷ χωρίῳ Μουγέχω, ἔνθα ἠδυνήθημεν νὰ κοιμηθῶμεν ἀνενόχλητοι. Τὴν αὐγὴν ἐξηκολουθήσαμεν τὸν πλοῦν ἡμῶν καὶ περὶ τὴν 8ην Π. Μ. ἀφίχθημεν εἰς τὸ χωρίον τοῦ εὐγενοῦς Μουχτάρη τῆς Μαγάλας. Κωπηλατήσαντες

ἐπὶ δέκα ὀκτὼ ὥρας διηλύσαμεν διάστημα, ὅπερ, ὑπολογιζόμενον κατὰ δύο καὶ ἡμισυ μίλια ἀνὰ μίαν ὥραν, φέρει τεσσαράκοντα πέντε μίλια. Τὸ ἀκρωτήριον Μαγάλα εἶνε ἢ μᾶλλον ἐξέχουσα ἄκρα πρὸς βορρᾶν τοῦ Οὐζίζι· ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν παρατηρήσαμεν ὅτι ἡ μεγάλη νῆσος Μουζίμου, τὴν ὁποίαν ἐβλέπομεν ἀφ' ἧς στιγμῆς ὑπερέβημεν τὸ ἀκρωτήριον Βάγγουε παρὰ τὸ Οὐζίζι, ἐξετείνετο νοτιο-νοτιο-δυτικῶς καὶ ὅτι ἡ δυτικὴ ἀκτὴ ἐπλησίαζε μεγάλως τὴν ἀνατολικήν, τὸ δὲ πλάτος τῆς λίμνης ἦτο κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ὀκτὼ ἢ δέκα μίλια. Εἴχομεν πρὸ ἡμῶν ὥραϊαν θέαν τῶν πρὸ δυσμᾶς ὀροπεδίων, ἅτινα κατὰ μέσον ὄρον ὑψοῦντο 3000 πόδας ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς λίμνης. Ἡ Κορυφὴ Λουχάγγα, ἥτις ὑψοῦται ὀλίγον πρὸς βορρᾶν τῆς Μαγάλας, εἶνε κατὰ 500 περίπου πόδας ὑψηλοτέρα· ἡ δὲ κορυφὴ Σουμβουρίζι, ὀλίγον πρὸς βορρᾶν τῆς Λουχάγγας, ἐνθα διαμένει ὁ Μρούτας, Σουλτάνος τῆς Οὐβίρας, χώρας κειμένης ἀντικρυ τοῦ μέρους τούτου τῆς Οὐρούνδης, εἶνε κατὰ 300 περίπου πόδας ὑψηλοτέρα τῶν περὶ αὐτὴν κορυφῶν. Πρὸς βορρᾶν τοῦ ἀκρωτηρίου Μαγάλα ἡ λίμνη περατοῦται μεταξὺ δύο ὀρεινῶν ὄφρυν συναντωμένων εἰς τριάκοντα περίπου ἀφ' ἡμῶν μιλίων ἀπόστασιν.

Οἱ Οὐαρούνδης τῆς Μαγάλας ἦσαν λίαν εὐγενεῖς· παρετήρουν δὲ ἡμᾶς μετὰ μεγάλης προσοχῆς. Συσσωρευόμενοι περὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς ἐπιμόνως ἐθεώρουν ἡμᾶς ὡς ἀντικείμενα μεγάλης σπουδῆς καὶ προσοχῆς· ταχέως ὁμῶς ἀνεχώρουν, ἐνῷ ἕτεροι προσήρχοντο. Ὁ Μουχτάρης ἦλθε πρὸς ἐπίσκεψιν ἡμῶν ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα, ἐνδεδυμένος ἐν μεγάλῃ πομπῇ. Ὁ Μουχτάρης οὗτος ἦν μεираκιον, τὸ ὁποῖον παρατήρησα μεταξὺ τοῦ πληθους τῶν θεατῶν· τὰ ὥραϊα βλέμματα καὶ οἱ λευκοὶ ὀδόντες αὐτοῦ εἶχον ἐφελκυσεὶ τὴν προσοχήν μου· καθότι διηνεκῶς ἐγέλα. Πᾶς τις θεωρῶν αὐτὸν ἀμέσως ἐνόει ὅτι ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ χωρίου· ἔφερεν εἰς τὸν λαιμὸν αὐτοῦ διάφορα ἐλεφάντινα κοσμήματα, περιδέραια, βαρέα ψέλλια ἐκ σύρματος εἰς τὰς χεῖρας καὶ ὅμοια ἐκ σιδηροῦ σύρματος περὶ τὰ σφυρὰ τῶν ποδῶν αὐτοῦ· ἐπὶ τῇ θέᾳ αὐτοῦ κατελήφθημεν ὑπὸ θαυμασμοῦ τοσούτου ὅσου καὶ ἐκεῖνος ἐπὶ τῇ θέᾳ ἡμῶν· ἐδώκαμεν αὐτῷ δύο δότι ὑφάσματος καὶ ἐν φούνδον κόκκων

σάμι-σάμι, ἀντ' αὐτῶν δὲ ἔδωκεν ἡμῖν ὥραϊον καὶ παχὺ πρόβατον καὶ δοχεῖον πλήρες γάλακτος. Ἐνεκεν τῆς θέσεως, εἰς ἣν εὐρισκόμεθα, ἀμφοτέρω ἐγένοντο δεκτὰ μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως.

Ἐν Μαγάλα ἠκούσαμεν περὶ πολέμου ὑφισταμένου μεταξὺ τοῦ Μουκάμβα, πρὸς τοῦ ὁποίου τὴν χώραν ἐμέλλομεν νὰ πορευθῶμεν, καὶ τοῦ Οὐαρουμασάνυα, Σουλτάνου ὁμόρου τινὸς χώρας· εἶπον ἡμῖν ὅτι καλλίτερον δι' ἡμᾶς ἦθελεν εἶσθαι νὰ ἐπανέλθωμεν, ἐκτὸς ἂν θέλωμεν νὰ συμμαχήσωμεν μετὰ τοῦ ἑνὸς τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν κατὰ τοῦ ἑτέρου. Ἐπειδὴ ὅμως ἡμεῖς ἀνεχωρήσαμεν τοῦ Οὐζιζι πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τοῦ Ποταμοῦ Ρουσιζίου, διὰ τοῦτο αἱ παρατηρήσεις αὗται οὐδόλως ἠδύναντο ν' ἀποτρέψωσιν ἡμᾶς τοῦ σκοποῦ.

Τὴν ὀγδόην ἡμέραν τῆς ἐξ Οὐζιζι ἀναχωρήσεως ἡμῶν, ἀπεχαιρετίσαμεν τὸν φιλόξενον λαὸν τῆς Μαγάλας καὶ ἀπεπλεύσαμεν διευθυνόμενοι πρὸς τὴν χώραν τοῦ Μουκάμβα, τὴν ὁποίαν ἐβλέπομεν πρὸ ἡμῶν. Μόλις διέβημεν τὴν μεταξὺ Οὐρούνδης καὶ Οὐσίγης μεθόριον γραμμὴν, θύελλα ἠγέρθη ἐκ τοῦ νοτιοδυτικῷ μέρους· αἱ δὲ ἐν τοῖς κύμασι τρομακτικαὶ παρεκτροπαὶ τῆς λέμβου ἡμῶν ἐκώλυσαν ἡμᾶς τοῦ νὰ προχωρήσωμεν περαιτέρω. Οὕτω λοιπὸν ἐστράφημεν πρὸς τὸ χωρίον Κιζούκον, κείμενον εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων περίπου πρὸς βορρᾶν μιλίων, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἄρχεται ἡ ἐν Οὐσίγῃ καλουμένη ἐπαρχία Μουγέρη.

Ἐν Κιζούκῳ εἰς Μγουάνας διαμένων μετὰ τοῦ Μουκάμβα ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψιν ἡμῶν καὶ ἔδωκεν ἡμῖν πληροφορίας περὶ τοῦ μεταξὺ τοῦ Μουκάμβα καὶ τοῦ Οὐαρουμασάνυα πολέμου, ἐξ ὧν εἶδομεν ὅτι οἱ δύο οὗτοι ἀρχηγοὶ εὐρίσκοντο πάντοτε εἰς ἔριδας. Ὁ τρόπος δι' οὗ ἐμάχοντο ἦν λίαν ἡμερος. Ὁ ἀρχηγὸς εἰσβάλλει εἰς τοὺς ἀγροὺς τοῦ ἑτέρου ἀρχηγοῦ καὶ ἀπέρχεται φέρων μεθ' ἑαυτοῦ ἀγέλην ζώων καὶ φονεύων δύο ἢ τὸ πολὺ τρεῖς ἀνθρώπους. Ἐβδομάδες καὶ μῆνες παρέρχονται πρὶν ἢ ὁ ἕτερος ἀνταποδώσῃ τὰ ἴσα καὶ λάβῃ ὀπίσω τὰ αἰχμαλωτισθέντα ζῶα· τοιοῦτοτρόπως οὐδεὶς κερδίζει. Σπανιώτατα προσβάλλουσιν ἀλλήλους μετὰ θάρρους καὶ καρτερικῆς τόλμης· καθότι ἡ φύσις τοῦ Ἀφρικανοῦ ἀνθίσταται ὀλοσχερῶς πρὸς τοιοῦτου εἶδους μάχας.

Ὁ Μγουάνας οὗτος ἐρωτηθεὶς ἔδωκεν ἡμῖν πληροφορίας σπουδαιοτέρας περὶ τοῦ ποταμοῦ Ῥουσιζίου. Εἶπεν ἡμῖν θετικῶς μετὰ ὕφους ἀνθρώπου γνωρίζοντος τὰ πάντα περὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, — ὥσάν ἐνόμιζεν ὅτι εἶχεν ἐνώπιον τοῦ ἀνθρώπου μωροπιστεύτους — ὅτι ὁ Ῥουσίζιος ποταμὸς ἐξήρχετο τῆς λίμνης καὶ ἔρρεε πρὸς τὴν χώραν τοῦ Σούνα εἰς Μτέσαν. «Εἰς ποῖον ἄλλο μέρος εἶνε δυνατόν νὰ ῥέῃ;» ἠρώτησεν. Ὁ Διδάκτωρ ἐφαίνετο τρόπον τινὰ πιστεύων αὐτὸ, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ παραδεχθῇ τοῦτο πρὶν ἢ ὁ φθαλμοφανῶς πεισθῇ. Ἐγὼ μᾶλλον ἀμφέβαλλον περὶ τούτου, ὡς ἔλεγον τῷ Διδάκτορι· πρῶτον, ἤθελεν εἶσθαι λίαν καλόν, ἂν τοῦτο εἶχεν οὕτως· δεύτερον, ὁ ἀνθρώπος οὗτος ὠμίλει μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ περὶ ἀντικειμένου οὐδόλως κατὰ τὰ φαινόμενα ἐνδιαφέροντος αὐτόν. Τὰ «Βαῤ-ρίκαλλὰχ» καὶ τὰ «Ἰνσαλλὰχ» αὐτοῦ ἦσαν λίαν ζωηρά· αἱ ἀπαντήσεις αὐτοῦ πάντοτε σύμφωνοι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας ἡμῶν· ὁ Διδάκτωρ εἶχε δώσει μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἀφήγησιν Μγουάνα τινός, τὸν ὁποῖον εἶχε συναντήσῃ μακρὰν πρὸς νότον, ὅστις εἶπεν αὐτῷ ὅτι ὁ πάππος ἡ ὁ πατήρ τοῦ Ῥουμανίκα, νῦν βασιλέως τῆς Καραγουάχας, ἐσκέφθη νὰ σκάψῃ τὴν κοίτην τοῦ Ποταμοῦ Κιτάγγουλη, ἵνα αἱ λέμβοι αὐτοῦ δύνανται νὰ πορεύωνται κατ' εὐθείαν εἰς Οὐζίζι πρὸς ἐμπορείαν. Κατὰ τὴν ὑπὸ πολλῶν παραδεγμένην καὶ σχεδὸν ἀδιασάλευτον γνώμην περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐξόδου τινός τῶν ὕδάτων τῆς λίμνης Ταγκανύικας, συμπεραίνω ὅτι ὁ Διδάκτωρ εἶχε δώσει πίστιν εἰς τοὺς λόγους τοῦ πληροφορήσαντος αὐτόν Μγουάνα· τὸ ζήτημα ὁμῶς τοῦτο θέλει λυθῇ προσεχῶς.

Τὴν ἐννάτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐξ Οὐζίζι ἀναχωρήσεως ἡμῶν, δύο ὥρας πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, διηρχόμεθα τὸ εὐρὺ δέλτα τοῦ ποταμοῦ Μουγέρη, ἐξ οὗ λαμβάνει τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς αὐτοῦ ὄχθης ὑπὸ τοῦ Μουκάμβα κυβερνωμένη χώρα Μουγέρη· φθάντες ἀντικρὺ τοῦ νοτιωτέρου τῶν τριῶν αὐτοῦ στομάτων εὗρομεν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ χρώματος τοῦ ὕδατος. Εὐθεῖα γραμμὴ ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τοῦ στόματος διήκουσα ἐδείκνυε καθαρῶτατα τὴν μεταξὺ τῶν ὑδάτων ὑφισταμένην ταύτην διαφορὰν. Πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τὸ ὕδωρ ἦτο καθαρόν καὶ χρώματος ἀνοιχοῦ πρασίνου· πρὸς τὸ βόρειον

ἦτο τελματώδες, τὸ δὲ ρεῦμα ἐφαίνετο καλῶς διευθυνόμενον πρὸς βορρᾶν. Διαβάντες τὸ πρῶτον στόμιον ἤλθομεν ἀντικρυ δευτέρου καὶ μετὰ ταῦτα ἀντικρυ τρίτου, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶχε πλάτος ὑαρθῶν τινων· ἐξ αὐτοῦ ὅμως ἔρρεεν ἐντὸς τῆς λίμνης τοσοῦτον ὕδωρ, ὥστε ἐπὶ ἱκανὸν διάστημα τὸ ρεῦμα ὤθει ἡμᾶς πρὸς βορρᾶν τῶν ρηθέντων στομάτων.

Πέραν τοῦ τρίτου στόματος τοῦ Μουγέρη ὑπερβάντες καμπήν τινα τῆς ξηρᾶς εἶδομεν πλήθος χωρίων ἐπὶ τῆς παραλίας. Τὰ χωρία ταῦτα ἀνῆκον εἰς τὸν Μουκάμβαν, ἐντὸς δὲ ἐνὸς αὐτῶν διέμενεν ὁ ἀρχηγὸς οὗτος. Οἱ ἐγγῶριοι οὐδέποτε πρότερον εἶχον ἰδεῖ λευκὸν ἄνθρωπον· ἐπομένως ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἀφίξιν ἡμῶν περιεκυκλώθημεν ὑπὸ μεγάλης συρροῆς ἀνθρώπων ὠπλισμένων διὰ μακρῶν λογχῶν· τοῦτο μόνον τὸ ὄπλον μεταχειρίζονται οἱ ἄνθρωποι οὗτοι καὶ τὸ ρόπαλον· τινὲς αὐτῶν ἔχουσι καὶ πελέκεις.

᾽Ωδήγησαν ἡμᾶς εἰς καλύβην τινά, ἐν ᾗ ὁ Διδάκτωρ καὶ ἐγὼ ἀνεπαύθημεν ὀλίγον. Δὲ ἐνθυμοῦμαι καλῶς τί ἐπισυνέβη ἡμῖν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθότι εἶχον προσβληθῆ ὑπὸ πυρετοῦ, — ὅστις νῦν πρῶτην φοράν μετὰ τὴν ἐξ Οὐνυανυεμβέ ἀναχώρησίν μου μὲ κατέλαβε. Μικρὸν ἐνθυμοῦμαι ὅτι προσεπάθουν νὰ εὕρω ποίας ἡλικίας ἦτο ὁ Μουκάμβας καὶ ὅτι ἐφέρετο πρὸς ἡμᾶς μετὰ καλοκάγαθίας. Ἐνθυμοῦμαι προσέτι ὅτι κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς ἀγωνίας καὶ ἀναισθησίας μου ἠσθάνθην ἢ ἐφαντάσθην τὴν χεῖρα τοῦ Λιθιγκστώνος τρυφερῶς ἐγγίζουσαν τὴν θερμὴν κεφαλὴν μου καὶ τὰ μέλη μου. Πολλάκις προσεβλήθην ὑπὸ πυρετοῦ μεταξύ Βαγαμούο καὶ Οὐνυανυεμβέ, χωρὶς νὰ ἔχω πλησίον μου τινά ὅστις νὰ μὲ περιβάλῃ καὶ νὰ μὲ ἐλευθερώσῃ τοῦ φρικτοῦ πονοκεφάλου, ἢ νὰ διασκεδάσῃ τὸ ζοφερὸν καὶ φρικτὸν σκότος τὸ περιβάλλον τὸν ξυλοκράβατον δυστυχοῦς ἀσθενοῦς καὶ ἀγωνιῶντος περιοδευτοῦ. Μολονότι ὅμως ὁ πυρετὸς οὗτος ἦν σφοδρότερος ἐκείνων, οἵτινες πρὸ τριῶν μηνῶν εἶχον μαστίσει τὸ σῶμά μου, ἢ παρουσία καὶ ἡ περίθαλψις τοῦ καλοκάγαθου συντρόφου καὶ συνοδοιπόρου μου τοσοῦτον μὲ εἶχον ἀνακουφίσει, ὥστε ἐνόμισα αὐτὸν μικρότερον τῶν ἄλλων.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Μουκάμβας ἤλθε φέρων ἡμῖν δῶρα,

δάμαλιν, πρόβατον καὶ αἶγα· ἐλευθερωθεῖς ἀπὸ τοῦ πυρετοῦ ἤκουον τὰς ἀπαντήσεις τὰς ὁποίας ἔδιδε περὶ τοῦ ποταμοῦ Ῥουσιζίου καὶ τοῦ βορείου μέρους τῆς Λίμνης. Ὁ πάντοτε χαρίεις καὶ ἐνθουσιαστικὸς Μγουάνας ἦτο παρὼν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν καὶ οὐδόλως κατησχύνθη ὅτε ὁ ἀρχηγὸς Μουκάμβας εἶπεν ἡμῖν ὅτι ὁ Ῥουσίζιος προσλαμβάνων τὸν Ῥουάνδαν ἢ Λουάνδαν εἰς ἀπόστασιν δύο ἡμερῶν πλοῦ ἢ μιᾶς ἡμέρας ὁδοιπορίας ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς Λίμνης εἰσβάλλει ΕΝΤΟΣ τῆς Ταγκανύικας.

Οὕτω λοιπὸν αἱ ἐλπίδες ἡμῶν, τὰς ὁποίας εἶχον διεγείρει ἐν ἡμῖν οἱ θετικοὶ καὶ ἐπανελημμένοι λόγοι τοῦ ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος ἐξήρχετο τῆς λίμνης, ἐξηφανίσθησαν ταχέως ὥς εἶχον ἐγερθῇ.

Ὁ φόρος τὸν ὁποῖον ἐπληρώσαμεν εἰς τὸν Μουκάμβαν συνίστατο ἐξ ἐννέα δότι ὑφάσματος, ἐννέα φούνδων σάμισαμι, λούγγιο καὶ μουζούριο ν' ζίγγε. Τὰ χρωματιστὰ μανδύλια, ἐκ τῶν ὁποίων εἶχον πολλὰ εἰς Οὐνυανυεμβέ, ἦθε λον τὰ μέγιστα μοι χρησιμεύσει ἐνταῦθα. Ὁ Μουκάμβας λαβὼν τὸν φόρον του παρῆρσάσε τῷ Διδάκτορι νέον ὑψηλὸν δεκαοκταετῇ περίπου εἰπὼν αὐτῷ ὅτι εἶνε υἱὸς του, καὶ ὅτι, ἂν εὐαρεστῇται, δύναται νὰ λάβῃ αὐτὸν ὥς θετὸν υἱὸν του· ἀλλ' ὁ Διδάκτωρ μετὰ μειδιάματος ἀπέρριψε τὴν συγγένειαν ταύτην, καθότι ἦτο βέβαιος ὅτι ὁ ἀρχηγὸς ἐπραττε τοῦτο ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ λάβῃ περισσότερον ποσὸν ὑφασμάτων. Ὁ Μουκάμβας οὐδόλως δυσηρεστήθη ἐπὶ τῇ ἀρνήσει ταύτῃ· ἀλλ' ἀπῆλθε τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν ὑπερευχαριστημένος.

Τὴν δευτέραν νύκτα τῆς ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Μουκάμβας ἀφίξεως ἡμῶν ὁ ὑπηρέτης τοῦ Λιθιγιστῶνος Σούσης ἐμέθυσε νὰ υπερβολικὰ πιῶν μέγα ποσὸν τοῦ ἀφθόνου ζύθου, τὸν ὁποῖον εἶχε δωρήσει ἡμῖν ὁ ἀρχηγός. Τὴν αὐγὴν ἠγέρθη ἀφυπνισθεὶς ὑπὸ ὀξείων καὶ θορυβωδῶν κραυγῶν. Ἐπιστήσας τὴν προσοχὴν μου ἀνεκάλυψα ὅτι ὁ κρότος ἦτο ἐν τῇ καλύβῃ ἡμῶν· ὁ δὲ προξενὼν αὐτὸν ἦτο ὁ Διδάκτωρ, ὅστις κατὰ τὸ μεσονύκτιον εἶχεν αἰσθανθῇ ὅτι ἄνθρωπός τις εἰσῆλθεν ἐν τῇ καλύβῃ καὶ ἐξηπλώθη παρ' αὐτὸν ἐν τῇ ἰδίᾳ κλίνῃ του· νομίσας δὲ ὅτι ἤμην ἐγὼ μετὰ μεγάλης ἀγαθότητος ἔκαμε τόπον καὶ ἔμεινε μέχρι τῆς αὐγῆς ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς κλίνης. Τὴν πρωτὴν

ὅμως αἰσθανθεὶς ῥῆγος ἔκρινε καλὸν νὰ ἐνδυθῇ· ἀνασηκωθείς δὲ ὅπως παρατηρήσῃ πῶς ἦτο ὁ σύντροφος αὐτοῦ, εἶδε μετὰ θαυμασμοῦ ὅτι ὁ ἐπὶ τῆς κλίνης του εὕρισκόμενου οὐδεὶς ἄλλος ἦτο ἢ ὁ μαῦρος αὐτοῦ ὑπηρέτης Σούσης, ὅστις ἄρπάσας τὰ ἐφαπλώματα αὐτοῦ καὶ σκεπασθεὶς καλὰ κατεῖχε σχεδὸν ὅλην τὴν κλίνην. Ὁ Διδάκτωρ μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν εὐγενείας, ἀντὶ νὰ λάβῃ ῥάβδον καὶ νὰ τὸν μαστιγώσῃ ὡς ἤρμοζε, ἀπλῶς διὰ τῆς χειρὸς ἐράπισε τὸν Σούσην ἐπὶ τῶν νώτων, λέγων, « Σήκω ἐπάνω, Σούση! Εὕρίσκεσαι εἰς τὴν κλίνην μου. Πῶς τολμᾷς, κύριε, νὰ μεθύῃς εἰς τοιοῦτον τρόπον; ἀφοῦ μάλιστα πολλάκις σοὶ εἶπον νὰ μὴ πίνῃς οἶνον; Σήκω ἐπάνω! δὲν θέλεις νὰ σῆκωθῇς; λάβε λοιπὸν, λάβε, λάβε! » Ὁ Σούσης ἐξηκολούθει νὰ κοιμᾶται καὶ νὰ στενάζῃ· ὁ δὲ Διδάκτωρ ἐξηκολούθει νὰ χτυπᾷ αὐτὸν, μεχριστοῦ τέλος ὁ Σούσης αἰσθανθεὶς τοῦτο ἡγέρθη τὰ μέγιστα τεθλιμμένος διὰ τὴν κακὴν καὶ ἄσπλαγχνον διαγωγὴν, ἣν ἔδειξε πρὸς τὸν αὐθέντην του ἄρπάσας τὰ ἐφαπλώματά του καὶ σφετερισθεὶς καὶ αὐτὴν τὴν κλίνην του. Μεγάλως δὲ κατησχύνθη μαθὼν ὅτι « ὁ νέος κύριος » — ὡς μὲ ἐκάλουν — ἔλαβε γινῶσιν τῆς πράξεώς του ταύτης.

Τὴν ἐπαύριον περὶ δεῖλην ὁ Μουκάμβας ἦλθε ν' ἀποχαιρετίσῃ ἡμᾶς· ἐπέταξε δ' ἡμῖν, ἅμα φθάσωμεν παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ῥουχίγγα, τοῦ ὁποίου ἡ χώρα ἦτο εἰς τὸ ἄκρον τῆς λίμνης, νὰ πέμψωμεν ὀπίσω τὴν λέμβον ἡμῶν καὶ δύο ἐκ τῶν ἀνθρώπων μας μετὰ τῶν πυροβόλων αὐτῶν, ὅπως προστατεύσωσιν αὐτὸν ἐν ᾗ περιπτώσει ὁ Οὐαρουμασάνυας ἤθελε προσβάλλει αὐτὸν ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν· ἀκούσαντες τοῦτο εἰσῆλθομεν ἐντὸς τῆς λέμβου καὶ ἀπεμακρύνθημεν τῆς ξηρᾶς. Μετὰ ἐννέα ὥρας ἀφίχθημεν εἰς τὸ ἄκρον τῆς λίμνης ἐν Μουγιχέουα, ἧς ἐβασίλευεν ὁ Ῥουχίγγας, ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ Μουκάμβα. Στρέψαντες τὰ βλέμματα ἡμῶν πρὸς τὸ μέρος, ἐξ οὗ εἶχομεν ἀναχωρήσει, παρετηρήσαμεν ὅτι ἐπλεύσαμεν διαγωνίως ἀπὸ τοῦ νοτιοανατολικοῦ μέρους πρὸς τὸ βορειοδυτικόν, ἀντὶ νὰ πλεύσωμεν κατ' εὐθείαν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς· ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἀναχωρήσαντες ἐκ Μουγέρης — ἀπεχούσης τοῦλάχιστον δέκα μίλια τοῦ βορειοτάτου ἄκρου τῆς ἀνατολικῆς ὁχθῆς — ἀφίχθημεν εἰς

Μουγιχέουαν, κειμένην εἰς τὸ βορειότατον ἄκρον τῆς δυτικῆς ὀχθῆς. Ἄν ἠκολουθοῦμεν τοὺς ἐλιγμοὺς τῆς ἀνατολικῆς ὀχθῆς τῆς λίμνης καὶ ἐστρέφομεν πρὸς τὸ βόρειον μέρος αὐτῆς, ἠθέλομεν διαβῆ τὸ Μουκανίγι, τὴν χώραν τοῦ Οὐαρουμασάνυα καὶ τὴν χώραν Οὐσσυμβούραν τοῦ συμμάχου καὶ φίλου αὐτοῦ Σιμβέχη. Ἡ ἄνω ὁμως διαγώνιος γραμμὴ ἤγαγεν ἡμᾶς ἀνευ οὐδεμιᾶς δυσκολίας εἰς τὸ ἔσχατον ἄκρον τῆς λίμνης.

Ἡ χώρα Μουγιχέουα, ἐφ' ἧς νῦν εὕρισκόμεθα, κεῖται ἐπὶ τοῦ δέλτα τοῦ ποταμοῦ Ῥουσιζίου· εἶνε δὲ λίαν ὀμαλὴ καὶ πεδινή· τὸ ὑψηλότερον αὐτῆς μέρος δὲν κεῖται ἄνω τῶν δέκα ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης· ἔχει πρὸς τούτοις πολλὰ κοιλώματα βρίθοντα ἰνδοκαλάμων, χόρτων καὶ γιγαντιαίων παπύρων, καὶ τελματώδη μέρη πλήρη λιμναζόντων ὑδάτων, μεγάλην προξενούντων ὑγρασίαν. Μεγάλαι ἀγέλαι ζῶων ἐνδαισιτῶνται ἐν αὐτοῖς· καθότι ὅσα μέρη δὲν εἶνε κεκαλυμμένα ὑπὸ ὑδροβίων φυτῶν παράγουσιν ὠραῖον καὶ γλυκὺν χόρτον. Τὰ πρόβατα καὶ αἱ αἰγες, πρὸ πάντων ὁμως τὰ πρῶτα, πάντοτε εὕρηνται ἐν καλῇ καταστάσει· καὶ μολονότι δὲν δύναται τις νὰ συγχρίνῃ αὐτὰ πρὸς τὰ Ἀγγλικά ἢ Ἀμερικανικά πρόβατα, εἶνε τὰ ὠραιότερα ἐξ ὅσων εἶδον εἰς τὰς ἄλλας χώρας τῆς Ἀφρικῆς. Πολυάριθμα χωρία κοσμοῦσι τὴν χώραν ταύτην, καθότι τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαστήματα δὲν κατέχονται ὑπὸ ἀκανθωδῶν καὶ πυκνῶν δασῶν, ὅπερ εἶνε κοινὸν εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἀφρικῆς. Ἀρχηγός τις διέταξε νὰ φυτεύσῃ πρὸς ὑπεράσπισιν πέριξ τῶν χωρίων δένδρα τοῦ ἐν Ἀβυσσινίᾳ εὕρισχομένου εἶδους *Euphorbia kolquall*· ἂν τὰ δένδρα ταῦτα ἔλειπον, ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τῆς Μουγιχέουας εἰς τὸ ἕτερον. Τὰ παρὰ τὸ ἄκρον τῆς λίμνης μεταξὺ τῆς δυτικῆς καὶ ἀνατολικῆς ὀχθῆς ὕδατα βρίθουσι κροκοδείλων. Ἐπὶ τῆς ὀχθῆς ἰστάμενος εἶδον δέκα κεφαλὰς τῶν ζῶων τούτων· ὡς δ' ἐπληροφόρησαν ἡμᾶς, ὁ ποταμὸς Ῥουσιζίος ἦτο πλήρης τοιούτων ζῶων.

Ἀφοῦ κατεσκηνώσαμεν ἐν τῷ χωρίῳ, ὁ Ῥουχίγγας ἤλθεν εἰς ἐπίσκεψιν ἡμῶν· ὁ ἀρχηγός οὗτος ἦν λίαν καλός, πάντοτε δὲ μετὰ περιεργίας παρετήρει τὰ καθ' ἡμᾶς· ἔλεγεν ὅτι ἦτο ἑκατονταετῆς τὴν ἡλικίαν· μολονότι ὁμως κατὰ πέντε ἢ ἑξ ἔτη πρεσβύτερος τοῦ Μουκάμβα, δὲν ἔχαιρε

τοσαύτης φήμης καὶ ὑπολήψεως ὅσης ὁ νεώτερος αὐτοῦ ἀδελφός. Ὁ Ρουχίγγας ὁμῶς ἐγνώριζε τὴν χώραν καλλίτερον τοῦ Μουκάμπα, εἶχε δὲ μνημονικὸν θαυμάσιον· μετὰ μεγάλης δὲ προθυμίας ἐδέχθη νὰ μεταδώσῃ καὶ πρὸς ἡμᾶς τὰς περὶ τῆς χώρας ταύτης γεωγραφικὰς γνώσεις του· μετὰ μεγάλης προσενεχθεῖς πρὸς ἡμᾶς καλοκάγαθίας ἐδώρησεν ἡμῖν μίαν δάμαλιν, ἕν πρόβατον, γάλα καὶ μέλι· λαβόντες τὰ δῶρα ταῦτα κατωρθώσαμεν νὰ λάβωμεν παρ' αὐτοῦ ὅσας ἡδυνήθημεν πληροφορίας.

Ἡ περίληψις τῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας ἐλάβομεν παρὰ τοῦ Ρουχίγγα ἔχει περίπου ὡς ἑξῆς: —

Ἡ παρὰ τὸ ἄκρον τῆς λίμνης ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὀχθῆς κυρίως Οὐρούνδης μέχρι τῆς ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὀχθῆς Οὐβίρας ἐκτεινομένη χώρα διαιρεῖται εἰς τὰς ἑξῆς ἐπαρχίας: — α'.) τὴν Μουγέρην, κυβερνωμένην ὑπὸ τοῦ Μουκάμπα, διὰ τῆς ὁποίας εἰσβάλλουσιν εἰς τὴν λίμνην οἱ μικροὶ ποταμοὶ Μουγέρης καὶ Μπάνδας· β'.) τὴν Μουκανίγην, κυβερνωμένην ὑπὸ τοῦ Οὐαρουμασάννα, κατέχουσιν ἅπαν τὸ βορειοανατολικὸν ἄκρον τῆς λίμνης, διὰ τῆς ὁποίας εἰσρέουσιν ἐν τῇ αὐτῇ οἱ μικροὶ ποταμοὶ Καρίνδουας καὶ Μουγέρας· γ'.) τὴν Οὐσουμβούραν, κυβερνωμένην ὑπὸ τοῦ Σιμβέχη, συμμάχου καὶ φίλου τοῦ Οὐαρουμασάννα, περιλαμβάνουσιν τὸ ἕτερον ἡμισυ πρὸς ἀνατολὰς μέρος τῆς χώρας ταύτης, ἐκτεινομένην δὲ μέχρι τῆς ἀνατολικῆς ὀχθῆς τοῦ Ρουσιζίου· δ'.) τὴν Μουγιχέουαν κυβερνωμένην ὑπὸ τοῦ Ρουχίγγα, ἐκτεινομένην δὲ ἀπὸ τῆς δυτικῆς ὀχθῆς τοῦ Ρουσιζίου μέχρι τοῦ ἐσχάτου βορειοδυτικοῦ ἄκρου τῆς λίμνης· ε'.) τὴν Ρουουέγγαν, κυβερνωμένην ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ Μουκάμπα, ἐκτεινομένην δὲ ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ ἄκρου τῆς Οὐβίρας διὰ τοῦ πρὸς βορρᾶν μέρους τῆς Μουγιχέουας μέχρι τῶν λόφων Χαμάτη. Ἐπέκεινα τῆς Ρουουέγγας, ἀπὸ τῶν λόφων Χαμάτη μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ρουάνδα ἐκτείνεται ἡ χώρα Χαμάτη. Πρὸς δυσμὰς δὲ τῆς Ρουουέγγας, ἐκτείνεται ἡ Οὐάση, συμπεριλαμβάνουσα πάντα τὰ ὄρη καὶ διήκουσα μέχρι δύο ἡμερῶν ὁδοπορίας κατὰ τὴν διεύθυνσιν αὐτὴν. Πᾶσαι αὗται αἱ ἐπαρχίαι εἶνε ὑποδιαίρέσεις τῶν χωρῶν Ρουουέγγας καὶ Οὐσίγης· καὶ ἡ μὲν Ρουουέγγα περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας Ρουουέγγαν καὶ Μουγιχέουαν· ἡ δὲ Οὐσίγη τὴν Οὐσουμ-

βούραν, τὴν Μουκανίγην καὶ τὴν Μουγέρην. Ἀλλὰ καὶ αὐ-
ται αἱ δύο χῶραι ἀποτελοῦσι μικρὸν μέρος τῆς Οὐρούνδης,
χώρας περιλαμβανούσης ἅπαν τὸ παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λί-
μνης μέρος ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας ποτα-
μοῦ Μσχάλα μέχρι τῆς ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας χώρας
Οὐβίρας, ἐκτεινομένης δὲ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν πρὸς βορ-
ρᾶν μὲν εἰς δέκα καὶ ἔτι ἡμερῶν ὁδοιπορίας ἀπόστασιν ἀπὸ
τοῦ ἄκρου τῆς λίμνης, κατὰ δὲ τὴν βορειοανατολικὴν δι-
εύθυνσιν εἰς ἑνὸς μηνὸς ὁδοιπορίας ἀπόστασιν μέχρι τῆς
Μουρουκούκης, πρωτευούσης τοῦ Μουέζης, Σουλτάνου πάσης
τῆς χώρας Οὐρούνδης. Κατ' εὐθεῖαν πρὸς βορρᾶν τῆς Οὐ-
ρούνδης κεῖται ἡ Ῥουάνδα, ἐπίσης ἐκτεταμένη χώρα.

Ὁ Ποταμὸς Ῥουσίζιος, κατὰ τὸν Ῥουχίγγαν, πηγάζει
παρὰ λίμνην τινὰ Κίβαν καλουμένην, μήκους μὲν ὅσον
ἀπὸ Μουγιχέουας μέχρι Μουγέρης, πλάτους δὲ ὅσον ἀπὸ
Μουγιχέουας μέχρι τῆς χώρας τοῦ Οὐαρουμασάνυα, ἥτοι
μήκους δέκα ὀκτὼ μιλίων καὶ ὀκτὼ περίπου πλάτους. Ἡ λί-
μνη αὕτη περικυκλοῦται ὑπὸ ὀρέων κατὰ τὸ δυτικὸν καὶ βό-
ρειον μέρος· ἐκ τῆς νοτιοδυτικῆς πλευρᾶς ἑνὸς τῶν ὀρέων
τούτων πηγάζει ὁ ποταμὸς Ῥουσίζιος — κατὰ πρῶτον ὀρ-
μητικὸν ρεῦμα, ὅπερ διευθυνόμενον πρὸς τὴν λίμνην προσ-
λαμβάνει καθ' ὁδὸν τοὺς ποταμοὺς Καγουνίσσην, Καβου-
ράν, Μοχίραν, Νυαμαγάναν, Νυακαγούνδαν, Ῥουβίρον,
Ῥοφούβου, Καβιμβίραν, Μυόβην, Ῥουχούχαν, Μουκίνδου,
Σάγγην, Ῥουβιρίζην, Κιρίβαν καὶ Ῥουάνδαν, μεγαλήτε-
ρον πάντων. Ἡ λίμνη Κίβα καλεῖται οὕτως ἐκ τῆς χῶ-
ρας ἐν ἣ κεῖται. Πρὸς τὸ ἐντὸς αὐτῆς μέρος κεῖται ἡ χώρα
Μουτούμβη — ἴσως ἡ Οὐτούμβη τῶν περιηγητῶν Σπήκ
καὶ Βέκερ· πρὸς δυσμὰς δὲ ἡ Ῥουάνδα· πρὸς ἀνατολὰς ἡ
Οὐρούνδη· ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῆς χώρας Κίβας καλεῖται Κουαν-
συμβούρας.

Μετὰ τούτῃς περὶ τοῦ Ποταμοῦ Ῥουσιζίου λεπτομε-
ρείας οὐδὲν ἄλλο ἔμενεν ἡμῖν ἢ νὰ ἰδῶμεν αὐτόν. Τὴν
δευτέραν τῆς ἐν Μουγιχέουα ἀφίξεως ἡμῶν πρῶταν λαβόν-
τες μεθ' ἡμῶν δέκα ῥωμαλέους κωπηλάτας εἰσῆλθομεν εἰς
τὰς ἀκάτους ἡμῶν, ὅπως ἐρευνήσωμεν τὸ ἄκρον τῆς λί-
μνης καὶ τὸ στόμιον τοῦ Ῥουσιζίου. Ἀνεκαλύψαμεν ὅτι
τὸ βόρειον ἄκρον τῆς λίμνης ἐτέμνετο ὑπὸ ἑπτὰ ὀρμων,
ὧν ἕκαστος εἶχε πλάτος ἀπὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως μέχρι τριῶν

μιλίων· πρὸς τούτοις ἀμμῶδη διαστήματα βρίθοντα ἰνδοκαλάμων ἔκειντο μεταξύ αὐτῶν. Ὁ πρῶτος τῶν ὄρμων τούτων διευθυνόμενος ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς φθάνει μέχρι τοῦ νοτιοτάτου σημείου τῆς Μουγιχέουας, ἔνθα τὸ πλάτος αὐτοῦ εἶνε τριῶν μιλίων· χρησιμεύει δὲ καὶ ὡς ὄριον τῶν χωρῶν Ῥουεγγας καὶ Μουγιχέουας· ἔχει δὲ βάθος δύο μιλίων. Ὁ δεύτερος ὄρμος ἔχει μῆκος ἐνὸς μιλίου ἀπὸ τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς Μουγιχέουας μέχρι τοῦ χωρίου Ῥουχίγγα, κειμένου εἰς τὸ ἄκρον αὐτοῦ· τὸ δὲ ἀμμῶδες βέλος, ὅπερ χωρίζει αὐτὸν τοῦ πλησίον αὐτοῦ πρὸς ἀνατολὰς κειμένου, περατοῦται ὑπὸ μικρᾶς τινος νήσου. Ὁ τρίτος ὄρμος ἐκτεινόμενος κατὰ ἓν περίπου μίλιον περατοῦται ὡσαύτως ἀντικρυ μικρᾶς νήσου ἐχούσης μῆκος μιλίων ἐνὸς καὶ τετάρτου· πρὸς ἀνατολὰς δὲ τοῦ ὄρμου τούτου κεῖται ὁ τέταρτος εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ Δέλτα τοῦ Ῥουσιζίου. Ὁ τέταρτος οὗτος ὄρμος ἔχει πλάτος τριῶν μιλίων καὶ εἰσδύει ἐν τῇ ξηρᾷ κατὰ ἡμισυ περίπου μίλιον πλέον παντὸς ἄλλου. Ἐρευνήσαντες εἰς πολλὰ μέρη τὸ βάθος αὐτοῦ εὗρομεν αὐτὸ ἕξ ποδῶν· τὸ αὐτὸ βάθος ὑπάρχει καὶ εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν μέτρων ἀπὸ τοῦ κυριωτέρου στομίου τοῦ Ῥουσιζίου. Τὸ ρεῦμα ἦν λίαν βραδύ· δύναται τις νὰ ὑπολογίσῃ τὴν ταχύτητα αὐτοῦ εἰς ἓν μόνον μίλιον καθ' ἑκάστην ὥραν. Μολονότι δραστηρίως ἐπροσπαθοῦμεν νὰ εὗρωμεν τὸ κύριον τοῦ ποταμοῦ ρεῦμα, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἴδωμεν αὐτὸ παρ' ὅταν ἐπροχωρήσαμεν κατὰ 200 ὑάρδας ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ· ἀνεκαλύψαμεν δὲ τοῦτο ἐκ τῆς διευθύνσεως τῶν μονοξύλων τῶν αὐτοχθόνων. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὁ ὄρμος μόλις 200 ὑαρδῶν πλάτος ἔχει. Εἵπομεν εἰς λεμβοῦχόν τινα νὰ δείξῃ ἡμῖν τὴν ὁδόν· ἀμέσως στολίσκος ἀκάτων εὐρέθη πρὸ ἡμῶν, καὶ τοῦτο ἔνεκεν τῆς περιεργείας τῶν λεμβούχων. Ἠκολουθήσαμεν τὸν στολίσκον τοῦτον καὶ μετὰ τινας στιγμὰς ἤρχισαμεν ν' ἀνερχώμεθα τὸ ρεῦμα, ὅπερ ἔβαινε μετὰ μεγάλης ὀρμῆς, καίτοι μόλις εἶχε δέκα ὑαρδῶν πλάτος καὶ βάθος ἄσημον, μόλις δύο ποδῶν. Ἀνήλθομεν τὸ ρεῦμα κατὰ ἡμισυ μίλιον· τὸ ρεῦμα εἶχε ταχύτητα ἕξ ἕως ὀκτὼ μιλίων καθ' ὥραν, καὶ εἰσέτι δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐρευνήσωμεν καλῶς τὴν φύσιν τοῦ ρεύματος κατὰ τὸ στόμιον αὐτοῦ. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο τὸ ρεῦμα ἤρχισε νὰ εὐρύ-

νεται καὶ νὰ διακλαδοῦται εἰς μυρία ρυάκια ρέοντα μεταξὺ τῶν χόρτων καὶ τῶν ἰνδοκαλάμων· ἐν βραχεῖ ἤρχισε νὰ προσλαμβάνῃ τὴν ὄψιν ἔλους. Ἀνῆλθομεν πλέον τὸ κεντρικὸν ἢ κύριον στόμιον. Τὸ πρὸς δυσμὰς στόμιον εἶχε πλάτος ἐξ περίπου ὑαρθῶν· ἐπανελθόντες δ' ἐν τῷ ὄρμῳ παρατηρήσαμεν ὅτι τὸ ἀνατολικώτερον στόμιον εἶχε πλάτος ἐξ περίπου ὑαρθῶν, βάθος δὲ δέκα ποδῶν· ἦτο ὁμῶς λίαν βραδύ. Οὕτως ἐρευνήσαντες ἕκαστον τῶν τριῶν τούτων στομιῶν, ἐλύσαμεν πάσας τὰς ἀμφιβολίας ἡμῶν περὶ τοῦ ἂν ὁ Ῥουσίζιος ποταμὸς εἰσρῇ ἐν τῇ Ταγκανύικᾳ ἢ ἐξέρχεται αὐτῆς. Δὲν ἦτο ἀναγκαῖον ν' ἀνέλθωμεν τὸ ρεῦμα περισσότερον, καθότι δὲν ἐπορεύθημεν πρὸς εὐρεσιν τοῦ ποταμοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τοῦ Δέλτα αὐτοῦ.

Τὸ ζήτημα τοῦτο «ἂν ὁ Ῥουσίζιος εἰσρῇ ἐν τῇ Ταγκανύικᾳ ἢ ἐξέρχεται αὐτῆς» ἔμενεν ἄλυτον· νῦν οὐδεμία ὑφίσταται πλέον ἀμφιβολία περὶ αὐτοῦ. Κατὰ τὸν ὄγκον βέβαια ὁ ποταμὸς οὗτος δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸν Μαλαγαράζην, οὐδ' εἶνε πλωτὸς παρὰ μόνον ὑπὸ λίαν μικρῶν ἀκατίων. Τὸ ἀξιοσημείωτον τοῦ ποταμοῦ τούτου εἶνε ὅτι βρίθκει χροκοδεῖλων· ἱπποπόταμος ὁμῶς οὐδεὶς ἐφάνη· τοῦτο δὲ εἶνε ἕτερον τεκμήριον τῆς ρυχότητος αὐτοῦ. Οἱ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ῥουσιζίου ὄρμοι ἔχουσι τὸ αὐτὸ τῶν πρὸς δυσμὰς σχῆμα ὡς καὶ τὰ αὐτὰ προσόντα. Ἐπισταμένως κρίνων τις ἐκ τοῦ πλάτους τῶν διαφόρων ὄρμων καὶ τῶν μεταξὺ αὐτῶν ἀμμοδῶν διαστημάτων, δύναται νὰ ὑπολογίσῃ τὸ πλάτος τῆς λίμνης εἰς δώδεκα ἕως δέκα τέσσαρα μίλια. Ἄν ἐν τῇ ἐρευνῇ τῆς λίμνης ταύτης ἡὐχαριστούμεθα μόνον μὲ τὴν θεάν τῶν δύω αὐτῆς ὀχθῶν, χωρὶς νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸ ἄκρον αὐτῆς, ἠθέλομεν εἶπῃ ὅτι ἡ λίμνη αὕτη περατοῦται εἰς ὀξὺ, ὡς ὁ Πλοίαρχος Σπῆκ ἐχάραξεν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ χάρτου του· πορευθέντες ὁμῶς εἰς τὸ ἄκρον αὐτῆς παρατηρήσαμεν ὅτι δὲν ἀπέληγεν ὡς ἄνω. Ὁ λόφος Χαμάτης εἶνε τὸ ἔσχατον πρὸς βορρᾶν ἄκρον τῆς δυτικῆς ὀρεινῆς πλευρᾶς, καὶ κατ' ἐπιφάνειαν ἐξετάζων τις αὐτόν, παρατηρεῖ ὅτι καταλήγει πρὸς τὰ ὄρη Ῥαμάτα τῆς ἀνατολικῆς ὀρεινῆς πλευρᾶς, τὰ ὅποια ὑψοῦνται ἀντικρυ τοῦ λόφου Χαμάτη· οὕτω φαίνεται εἰς τὸν μὴ ἐπισταμένως παρατηροῦντα αὐτά· ἀλλὰ κοιλὰς

ἐνὸς μιλίου πλάτους ἔχουσα διαχωρίζει τὰς δύο ταύτας σειρὰς τῶν ὀρέων, διὰ δὲ ταύτης τῆς κοιλάδος ὁ 'Ρουσί-ζιος ῥέει πρὸς τὴν Λίμνην. Καὶ ἡ μὲν δυτικὴ πλευρὰ ἀπο-λήγει εἰς τὸν λόφον Χαμάτην, ἡ δὲ ἀνατολικὴ προχωρεῖ κατὰ πολλὰ μίλια βορειοδυτικῶς. Μετὰ τὸν διὰ τοῦ εὐ-ρέος τούτου στομίου ῥοὺν αὐτοῦ ὁ 'Ρουσίζιος ῥέει κατὰ τὰ φαινόμενα ὀρμητικὸς καὶ ἰσχυρὸς δι' εὐρείας ἐπιρρύτου πεδιάδος, κατόπιν δὲ διακλαδοῦται εἰς μυρία μικρὰ ρυά-κια, μεχρισοῦ φθάνων πλησίον τῆς λίμνης ῥέει ἐντὸς αὐτῆς διὰ τριῶν μόνον στομιῶν, ὡς ἄνω περιεγράψαμεν.

Δὲν πρέπει νὰ παραλείψω ὅτι ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ μεγάλαι ἐγένοντο φιλονεικίαι μεταξὺ τοῦ Διδάκτορος καὶ ἐμοῦ περὶ τοῦ ὀρμητικοῦ ῥοῦ τοῦ ποταμοῦ 'Ρουσιζίου, ὡς ἐχέετο ταχὺς καὶ ἰσχυρὸς ἐν τῇ Ταγκανύϊκᾳ. Ὁ Διδάκτωρ παρεδέχετο ἐν πεποιθήσει ὅτι ἡ λίμνη αὕτη πρέπει νὰ ἔχῃ διέξοδον, εἴτε ἂν ὁ 'Ρουσίζιος ᾗ ἐπιρρύτος αὐτῆς ἢ ὄχι· ὅτι ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ λίμναι, αἱ ἔχουσαι ψυχρὸν ὕδωρ, ἔχουσι διέξοδον, καὶ αὕτῃ ἡ λίμνη ἔχουσα τὸ αὐτὸ προσὸν ἐξ ἀ-νάγκης θὰ ἔχῃ. Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι αἱ γινώ-μαι καὶ αἱ ἰδέαι τοῦ Διδάκτορος εἶνε ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ καλλίτεραι τῶν ἐμῶν· ἵνα μὴ ὁμῶς παρεξηγήσω τὸ θέμα, παραλείπω αὐτὰς μεχρισοῦ ὁ ἴδιος ἐν ἀρμοδίᾳ περιστάσει ἐκθέσῃ αὐτὰς ἰδιοχείρως· καθότι ἔχων μεγάλας περὶ τῆς 'Αφρικῆς γνώσεις δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τοῦτο σαφέστερον ἐμοῦ.

Εἰς τὸ ἐξῆς συμφωνῶ μετὰ τοῦ Διδάκτορος· ὁ Σίρ Σα-μουήλ Βέκερ θ' ἀναγκασθῇ νὰ σμικρύνῃ ἐπὶ τοῦ χάρτου του τὴν λίμνην τοῦ 'Αλβέρτου Νυάνζα κατὰ μίαν τούλά-χιστον μοῖραν πλάτους ἂν ὄχι κατὰ δύο. Ὡς γνωστὸν, ὁ διάσημος περιηγητὴς ἔθεσε τὴν λίμνην ταύτην μακρὰν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐαρούνδης, τὴν δὲ χώραν 'Ρουάνδαν ἐ-τοποθέτησε παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τῆς λίμνης· ἐνῶ μέγα μέρος τῆς χώρας ταύτης, ἂν ὄχι ὅλη, ἔπρεπε νὰ το-ποθετηθῇ πρὸς βορρᾶν τῆς χώρας, ἣν οὗτος καλεῖ ἐν τῷ χάρτῃ του Οὐσίγην. Αἱ πληροφορίες ἀνθρώπου ὡς τὸν 'Ρουχίγγαν ἀδύνατον νὰ ᾗνε ἐσφαλμέναι· καθότι ἂν ἡ λί-μνη τοῦ 'Αλβέρτου ἔκειτο εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν μιλίων ἀπὸ τῆς Ταγκανύϊκας, βεβαίως ὁ 'Ρουχίγγας θὰ εἶχε γινῶσιν τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς, ἔστω καὶ ἂν οὐδέποτε εἶδεν

αὐτήν. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος κατήγετο ἐκ Μουτούμβης καὶ ἐξ ἐκείνης τῆς χώρας ἦλθεν ἐν Μουγιχέουα, ἧς ἀρχεῖ. Εἶδε πρὸς τοῦτοις τὸν Μουέζην, τὸν Μέγαν Βασιλέα τῆς Οὐρούνδης, καὶ περιγράφει αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον περίπου τεσσαρακοντούτην καὶ λίαν καλόν.

Τὸ ἔργον ἡμῶν νῦν ἐπερατώθη· δὲν εἶχομεν πλέον ἀνάγκην νὰ μείνωμεν ἐν Μουγιχέουα. Ὁ Ῥουχίγγας προσηνέχθη ἡμῖν λίαν φιλοφρόνως· ἐδωρεῖτο ἡμῖν δαμάλεις, τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης, τὰς ὁποίας ἐσφάζομεν καὶ ἐτρώγαμεν. Ὁ Μουκάμβας ἔπραττε τὸ αὐτό. Αἱ γυναῖκες αὐτῶν ἔδωκαν ἡμῖν γάλα καὶ βούτυρον ἐν ἀφθονίᾳ, καὶ εἰμεθα ἑτοιμοὶ ν' ἀναχωρήσωμεν καλῶς ἐφωδιασμένοι.

Ὁ Διδάκτωρ ἔκαμε παρατηρήσεις τινὰς περὶ πλάτους καὶ μήκους· κατὰ τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἡ Μουγιχέουα ἔκειτο εἰς τὴν 3^ο 19' νοτίου πλάτους.

Τὴν 7ην Δεκεμβρίου, ἐνωρὶς τὴν πρῶταν ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Μουγιχέουας καὶ κωπηλατοῦντες παρηλλάξαμεν τὸ νότιον ἄκρον τῶν νήσων Καταγγάρα καὶ ἐπλησιάσαμεν τὰ ὁροπέδια τῆς Οὐάσης κείμενα παρὰ τὴν ὁμορον γραμμὴν τῆς χώρας τοῦ Μουκάμβα καὶ τῆς Οὐβίρας. Ἡ ὁμορος αὕτη γραμμὴ ὑποτίθεται εὐρεῖα ῥωγμὴ εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ὑπάρχει ἄλλος ὕψηλῶν, ὠραίῳν καὶ κανονικῶν τὸ στέλεχος δένδρων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἐγχώριοι κατασκευάζουσι τὰ μονόξυλα αὐτῶν.

Διελθόντες τὸν Ποταμὸν Κανουαμαβέγγον, ὅστις χέεται ἐντὸς τῆς λίμνης παρὰ τὴν ἀγορὰν τῆς Κιραβούλας, ἣτις εἶνε τὸ ἀκρότατον σημεῖον τῆς Ταγκανύϊκας, εἰς τὸ ὁποῖον ἔφθασαν οἱ περιηγηταὶ Βόρτων καὶ Σπήκ, πλεύσαντες δὲ πρὸς νότον κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς ὄχθης τῆς λίμνης ἡμίσειαν ἔτι ὥραν ἀφίχθημεν εἰς Καβίμπαν, ἐνθα ἐσταματήσαμεν, ὅπως ψήσωμεν τὸ πρόγευμα ἡμῶν.

Τὸ χωρίον, ἐν ᾧ διέμενεν ὁ Μρούτας, βασιλεὺς τῆς Οὐβίρας, ἐφαίνετο ἐκ τοῦ σκηνώματος ἡμῶν. Ἰδόντες ὁμῶς ἐπὶ τῶν ὁρέων ἀνθρώπους ἀνερχομένους καὶ κατερχομένους μετὰ σπουδῆς ἤρχισαμεν νὰ ἀνησυχῶμεν· δι' ὃ ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸν πρὸς νότον ἡμῶν πλοῦν. Πρὸς τοῦτοις ἐμάθομεν ὅτι πρό τινων ἡμερῶν κερβάνιον Οὐαζιζίων ἐληστεύθη ὑπὸ τῶν Οὐαβίρας ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἠθέλησαν οὗτοι νὰ ἀποφύγῃσι τὴν πληρωμὴν

τοῦ φόρου. Ταῦτα πάντα μᾶς ἔκαμαν νὰ μὴ σταματήσωμεν εἰς Καβίμπαν, καθότι ἐγνωρίζαμεν πρὸς τούτοις ὅτι οἱ διάφοροι ἀρχηγοὶ εὐρίσκοντο πάντοτε εἰς πόλεμον μεταξὺ των, ἔνεκεν τοῦ ὁποίου μεγίστη ἐβασίλευεν ἀταξία.

Ἐπέβημεν τῶν λέμβων ἡμῶν ταχέως, πρὶν ἢ οἱ Οὐαβίρας συναθροισθῶσι πέριξ ἡμῶν, καὶ μετὰ τινα λεπτὰ εὐρισκόμεθα μακρὰν αὐτῶν πλέοντες πρὸς νότον καὶ κινδυνεύοντες ὑπὸ τοῦ ὀρμητικοῦ ἀνέμου, ὅστις ἔπνεε νοτιοδυτικῶς. Παλαίσαντες δὺν περίπου ὥρας κατὰ τῆς καταιγίδος εἰσῆλθομεν τέλος μετὰ ἀπείρους κινδύνους ἐντὸς μικροῦ ὅρου πανταχόθεν περικυκλωμένου ὑπὸ ὑψηλῶν καλὰμων, καὶ ἀπέβημεν τῶν λέμβων, ὅπως ἀναπαυθῶμεν, καθότι ἦτο νύξ.

Γνωρίζοντες τοὺς περιστοιχοῦντας ἡμᾶς κινδύνους, τὸν τρόπον μεθ' οὗ ἠθέλον μᾶς μεταχειρισθῇ οἱ ἄγριοι, ἂν μᾶς κατελάβανον, κατεβάλομεν πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς κατασκευὴν ἰσχυροῦ περιφράγματος ἐξ ἀκανθῶδων θάμνων· μεθ' ὃ ἐκαθήσαμεν ὅπως δειπνήσωμεν, κατόπιν δὲ εἰσῆλθομεν ἐντὸς αὐτῶν, ὅπως κοιμηθῶμεν· οὐχὶ ὅμως πρὶν ὀρίσωμεν φύλακας διὰ τὴν ἄκατον ἡμῶν, ἵνα μὴ οἱ θρασεῖς ληστὰι τῆς Οὐβίρας ἀρπάσωσιν αὐτήν, ἐν ᾗ περιπτώσει ἠθέλομεν εὐρεθῇ εἰς μέγαν κίνδυνον καὶ ὁ θάνατος θὰ ἦτο ἀφευκτος δι' ἡμᾶς.

Τὸ ἐξημέρωμα, ἀφοῦ πρῶτον ἐπρογευματίσαμεν, ἀνεχωρήσαμεν τοῦ ἀκρωτηρίου Κουκούμβα κατευθυνόμενοι πρὸς νότον. Τὰ φῶτα ἡμῶν ἐφείλχυσαν τὴν προσοχὴν τῶν ἀλιέων τῆς Κουκούμβας· οἱ ἄγρυπνοι ὅμως φύλακες ἡμῶν ἐφάνησαν ὅτι πράγματι ἐφύλαττον ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ληστῶν αὐτῶν.

Αἱ δυτικαὶ ὄχθαι τῆς λίμνης, καθόσον ἐπροχωροῦμεν, ἦσαν ὑψηλότεραι καὶ μεγαλοπρεπέστεραι τῶν δασωδῶν ὑψωμάτων τῆς Οὐρούνδης καὶ τῶν λόφων τοῦ Οὐζιζί. Ὅπισθεν τῶν ὀδοντωτῶν κορυφῶν τῆς παροχθίου ὀρεινῆς σειρᾶς ὑπάρχει ἐτέρα βραχυδῶν ὀρέων γραμμὴ φθάνουσα εἰς ὕψος 2500—3000 ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς λίμνης. Μεταξὺ τῶν πτυχῶν τῆς πρώτης σειρᾶς τῶν ὀρέων ὑψοῦνται μεμονωμένοι λόφοι σημαντικοῦ μεγέθους, ἀπόκρημνοι καὶ ἀπότομοι, λίαν ὅμως γραφικοὶ καὶ πράσινοι. Οἱ πλεῖστοι τῶν λόφων τούτων ἔχουσι κορυφὰς κυκλωτερεῖς

ἡ τραπεζίους. Αἱ κατωφέρειαί τῶν μεγαλοπρεπῶν τούτων λόφων κατερχόμεναι ὀρμητικῶς ἐσχημάτιζον εἰς τὰς ὄχθας τῆς λίμνης ἐξοχὰς, τὰς ὁποίας ἐν τῷ χάρτη μου ἐχάραξα ὡς ἀκρωτήρια. Παραλάττοντες τὰ διάφορα ταῦτα ἀκρωτήρια ἐκάμομεν παντοίας παρατηρήσεις περὶ τῆς διευθύνσεως αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀξίων λόγου ἀντικειμένων. Τὰ ἀκρωτήρια ταῦτα συχνάκις σχηματίζονται καὶ ὑπὸ ἐπιρρύτων πεδιάδων, δι' ὧν πάντοτε σχεδὸν διέρχεται ρεῦμα ποταμοῦ. Αἱ ὠραῖαι αὗται ἐπιρρύτοι πεδιάδες πρὸς νότον, δυσμὰς καὶ βορρᾶν περιστοιχούμεναι ὑπὸ μεγάλης ὀρεινῆς ὀφρύος καὶ κοσμούμεναι ὑπὸ δαφυλοῦς φυτείας, παρέχουσι θέαν ὄντως γραφικὴν καὶ μαγευτικὴν. Ἀθροίσματα φοινίκων τοῦ γένους *Elaeis Guinensis*, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων περιέχονται μικρὰ χωρίδια, μεγαλοπρεπεῖς σειραὶ δένδρων μβούλων, εὐρεῖαι ἐκτάσεις κεκαλυμμέναι ὑπὸ ζωηρῶν καὶ πρασίνων στάχεων, εὐάρεστοι μιμόσαι, θῖνες σπινθηροβολοῦντος ἄμμου, ἐφ' ὧν κεῖνται τὰ μονόξυλα τῶν ἐγχωρίων ἐκτὸς πάσης προσβολῆς ὑπὸ τῆς ὀρμῆς τοῦ ρεύματος, ἀλιεῖς κοιμώμενοι ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων — τοιαῦτα ἦσαν τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν παρῶρσιαζόμενα ἀντικείμενα κατὰ τὴν ἀκτοπλοίαν τῆς δυτικῆς ὄχθης τῆς Λίμνης Ταγκανύικας. Ὅτε δὲ κεκορεσμένοι ὑπὸ τῆς εὐχαριστήσεως τοιούτων μαγευτικῶν εἰκόνων ἐστρέφομεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν ὑφούμενα ὑψηλὰ καὶ ζοφερά ὄρη, ἢ ὄρασις ἡμῶν συνήντα ἐτέρας σκηναὺς οὐχ' ἦττον θελκτικὰς. Οἱ παρὰ τὰς ῥάχεις αὐτῶν συσσωρευόμενοι ἀτμοί, ὁ σχηματισμὸς τῶν νεφῶν, ἡ μεταβολὴ τῶν σχημάτων αὐτῶν, ἡ διεύθυνσις τῶν μεγάλων τούτων νεφῶν — πάντα ταῦτα παρεῖχον ἡμῖν ἀντικείμενον σπουδῆς λίαν ἀξίον λόγου· ἐνῷ δὲ ἐβλέπομεν ταῦτα πάντα, αἴφνης τὰ νέφη προεμήνυον καταιγίδα· ἀμέσως ἐζητῶμεν ἄσυλον, ἵνα μὴ κινδυνεύσωμεν.

Διελθόντες τὴν Μουκάμβαν εἶδομεν διάφορα ἄλση ὑψηλῶν δένδρων μβούλων. Μέχρι Πέμπας οἱ Οὐαπέμποι κατέχουσι τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, ἐνῷ οἱ Οὐαβίρας καλλιεργοῦσι τὰς ἐπιρρύτους πεδιάδας, αἵτινες ἐκτείνονται ἀπὸ τῶν βάσεων τῶν ὀρέων μέχρι τῆς παραλίας. Ἐσταματήσαμεν ἐν Πέμπᾳ, ὅπως εὐχαριστήσωμεν τὴν δυσειδαιμονίαν τῶν Οὐαζιζίων ἡμῶν κωπηλατῶν, οἵτινες ἐπεθύμουν νὰ

ἐξέλθωσιν ὅπως λάβωσι τεμάχια τина λευκῆς ἀργίλου, τὴν ὁποίαν ὅταν τις ἔχη, εἶνε βέβαιος, ὡς λέγουσιν, ὅτι θὰ εὕρῃ ἄνεμον βοηθητικόν.

Διελθόντες τὴν Νγόβην ἀφίχθημεν ἐντὸς βαθέος ὄρμου τελευτῶντος εἰς τὸ ἀκρωτήριο Καβόζι εἰς ἀπόστασιν δέκα μιλίων. Διανύσαντες τὰ δύο τρίτα τοῦ ἄνω διαστήματος ἀφίχθημεν εἰς σύμπλεγμα νήσων, τριῶν τὸν ἀριθμὸν, βραχυδῶν καὶ ἀποκρήμνων· ἡ μεγαλητέρα αὐτῶν εἶχε μῆκος μὲν εἰς τὰς βάσεις 300 ποδῶν πλάτος δὲ περίπου 200. Προπαρασκευάσθημεν λοιπὸν νὰ περάσωμεν τὴν νύκτα ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης. Ἡ νῆσος αὕτη ἦν ἀκατοίκητος· οἱ μόνοι κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν εἰς γέρων ἀλέκτωρ λαμπρὰ ἔχων πτερὰ, τὸν ὁποῖον ἐσεβάσθημεν ὡς ἀλεξητήριον προσφοράν πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς νήσου, μία κίχλα κατὰ τὰ φαινόμενα ἀσθενῆς, εἰς πελαργὸς τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλὴ ὁμοίαζε σφύραν καὶ δύο ἰέρακες· τὰ πτηνὰ ταῦτα ἰδόντα ὅτι κατέσχομεν τὴν κατοικίαν αὐτῶν ἐπέταξαν εἰς τὴν πρὸς δυσμὰς μικροτέραν νῆσον, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξηκολούθουν νὰ βλέπωσιν ἡμᾶς μετὰ σεβασμοῦ.

Οἱ κωπηλάται εἶπον ἡμῖν ὅτι αἱ τρεῖς αὗται νῆσοι ἐκαλοῦντο Καβουνβουέχαι· ἐπειδὴ ὅμως ἐδυσκολευόμεθα εἰς τὴν προφοράν τῆς ὀνομασίας ταύτης, πρὸς τούτοις ἐπειδὴ αὗται ἀπετέλουν τὴν μόνην ἀνακάλυψιν τῆς ἐκδρομῆς ἡμῶν, διὰ τοῦτο ὁ Διδάκτωρ ὠνόμασεν αὐτὰς «Νήσους τοῦ Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης» καὶ πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς νέας ταύτης ὀνομασίας λαβὼν τὴν χεῖρά μου ἐσφίξεν αὐτήν. Ἐπισταμένως ἐξετάσαντες τὴν τοποθεσίαν αὐτῶν ἀνεκαλύψαμεν ὅτι ἔκειντο ὑπὸ τὴν 3° 41' γοτίου πλάτους.

Ἡ κορυφὴ τῆς μεγαλητέρας νήσου ἦτο καταλληλοτάτη πρὸς ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις· καθότι πρὸ ἡμῶν ἐξετείνοντο ἐπὶ μακρόν τὰ ὕδατα τῆς λίμνης, αἱ δὲ ὄχθαι αὐτῆς καὶ τὰ ἐκατέρωθεν ἡμῶν ὄρη ἐφαίνοντο κάλλιστα. Ἀπὸ τῆς κορυφῆς ταύτης ἐβλέπομεν τοὺς λόφους Ῥάματα Β. Β. Α. τὸ Ἀκρωτήριο Κατάγγα νοτιοανατολικῶς, τὸ Σεντακέϋιον Α. Ν. Α., τὴν Μαγάλαν βορειοανατολικῶς· τὸ νοτιοδυτικὸν ἀκρωτήριο τῆς νήσου Μουζίμου ἔκειτο πρὸς νότον, τὸ δὲ βόρειον ἀκρωτήριο τῆς αὐτῆς νήσου Ν. Ν. Α.

Τὴν αὐγὴν τῆς 9ης Δεκεμβρίου προπαρασκευάσθημεν διὰ τὸν πλοῦν ἡμῶν. Ἀπαξ ἡ δὲς κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην

ἄλιεῖς ἤλθον πρὸς ἐπίσκεψιν ἡμῶν, ἀλλ' οἱ ἄγρυπνοι ἡμῶν φύλακες πᾶσαν προέλαβον βλάβην. Μοὶ ἐφαίνετο ὁμῶς ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς ἀπέναντι ὀχθῆς, ἐξ ὧν ἦσαν καὶ οἱ ἐπισκεφθέντες ἡμᾶς, ἐκαιροφυλάκτουν νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῆς ἀκάτου ἡμῶν καὶ ν' ἀρπάσωσι καὶ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους· καὶ οἱ ἀνθρωποὶ μας ὡσαύτως κατετρύχοντο ὑπὸ τῆς αὐτῆς ιδέας, καθότι τοῦτο ἐφαίνετο ἐκ τῆς ταχύτητος μετὰ τῆς ὁποίας ἐκωπηλάτουν, ὅτε ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου σταθμοῦ.

Φθάσαντες εἰς τὸ Ἀκρωτήριον Καβόζι ἤλθομεν εἰς τὴν χώραν τῶν Οὐασάνσων. Ἐκ δὲ τῆς λέξεως τοῦ χαιρετισμοῦ «Μοχόλο» τὴν ὁποίαν ἠκούσαμεν παρὰ συμμορίας ἀλιέων, ἐνόησαμεν ὅτι ἀφίχθημεν εἰς λαὸν διάφορον, καθότι ὁ χαιρετισμὸς τῶν Οὐαβίρας ἦτο «Οὐέκ» ὡς ἐκεῖνος τῆς Οὐρόύνδης, Οὐσίγης καὶ Οὐχχας.

Ἀμέσως κατόπιν παρατηρήσαμεν τὸ Ἀκρωτήριον Λουβούμπα, ὃπερ δὲν εἶνε ἄλλο ἢ μεγάλη ἐξοχή κατωφερείας ὄρους. Ἐπειδὴ δὲ θύελλα ἐξεγείρετο, κατηυθύνθημεν εἰς μικρὸν ὄρμον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐσταματήσαμεν· ῥυμουλκήσαντες δὲ τὴν ἄκατον ἡμῶν, ἤρχισαμεν νὰ στήνωμεν τὴν σκηνὴν μας καὶ νὰ κάμωμεν διαφόρους ἄλλας προετοιμασίας, ὅπως διέλθωμεν τὴν νύκτα.

Οἱ ἐγγχώριοι ἐφαίνοντο ἀνθρωποὶ ἥσυχοι καὶ κοινωνικοί· ἔνεκεν τοῦ ὁποίου οὐδεμίαν εἶχομεν ὑπόνοιαν ὅτι ἤθελον προσενεχθῇ ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς Ἀραβας ἢ Οὐαγγουάνας. Ἐψήσαμεν λοιπὸν τὸ φαγητὸν ἡμῶν· μεθ' ὃ ἔπεσα νὰ κοιμηθῶ, ὡς ἤμην συνειθισμένος. Ἐνῶ μὲ εἶχε καταλάβει ὁ ὕπνος, ἐνῶ ἐγὼ πᾶν ἄλλο ἢ τοιοῦτόν τι ὠνειρευόμην, ἤκουσα αἰφνης φωνὴν τὴν ἐξῆς: «Αὐθέντα, αὐθέντα, σήκω ἐπάνω γρίγωρα. Μάχη μέλλει ν' ἀρχίσῃ.» Πηδῆσας τῆς κλίνης μου ἤρπασα τὰ δύο μου πολύκροτα καὶ ἐξῆλθον τῆς σκηνῆς μου· ἀμέσως δὲ εὐρέθην ἐν τῷ μέσῳ τῆς θορυβώδους σκηνῆς· ἐξ ἑνὸς συμμορίας ἐκδικητικῶν καὶ λυσσαλέων ἐγγχωρίων ἐξ ἄλλου ἢ συνοδία ἡμῶν ἦσαν ἔτοιμοι ὅπως ἔλθωσιν εἰς χεῖρας. Ἐπτὰ ἢ ὀκτὼ τῶν ἀνθρώπων μας εὗρον ἄσυλον ὀπισθεν τῆς ἀκάτου καὶ εἶχον πεπληρωμένα τὰ πυροβόλα των καὶ ἐστραμμένα πρὸς τὴν συμμορίαν τῶν ἐγγχωρίων, ἥτις ἠῤῥξανεν ἐπαισθητῶς ἐν διαστή-

ματι ὀλίγων στιγμῶν· δὲν ἡδυνήθην ὅμως νὰ ἴδω ποῦ εὐρίσκετο ὁ Διδάκτωρ.

— Ποῦ εἶνε ὁ Διδάκτωρ; ἠρώτησα.

— Ἐπορεύθη πρὸς ἐκεῖνον τὸν λόφον, κύριε, ἀπήντησεν ὁ Σελήμ.

— Συνώδευσέ τις αὐτόν;

— Ὁ Σούσης καὶ ὁ Κούμας.

— Βομβάη, πέμψον δύο ἀνθρώπους νὰ εἰδοποιήσωσι τὸν Διδάκτορα, νὰ εἴπωσιν αὐτῷ νὰ ἔλθῃ ἐδῶ ἀμέσως.

Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν ὁ Διδάκτωρ καὶ οἱ δύο αὐτοῦ ἀκόλουθοι ἐφάνησαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου μετ' εὐχαριστήσεως βλέποντες τὴν σοβαρὰν καὶ κωμικὴν ἐνταυτῷ σκηνήν, ἣν παρίστα τὸ στρατόπεδον ἡμῶν. Πράγματι, ἀφίνοντες κατὰ μέρος τὸ σοβαρὸν τῆς θέσεως ἡμῶν, ἡ σκηνὴ ἦτο κωμικωτάτη· γυμνὸς νεανίας εἰς τὸ ἄκρον μεθυσμένος, μόλις δυνάμενος νὰ κρατηθῇ εἰς τοὺς πόδας του, ἐπληττε τὴν γῆν διὰ τοῦ ὑφάσματος αὐτοῦ κραυγάζων καὶ βλασφημιῶν ὡς τρελλός, κηρύττων ἐν τῇ διαλέκτῳ αὐτοῦ ὅτι οὐδεὶς Μγουάνας, οὐδεὶς Ἀραψ δύναται νὰ σταματήσῃ οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμήν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους τῆς Οὐσάνσης. Ὁ πατὴρ τοῦ νέου τούτου, ὅστις ἦτο ὁ Σουλτάνος, ἦτο παρωργισμένος ὡς ὁ υἱὸς του, ἡ διαγωγὴ του ὅμως δὲν ἦτο τοσοῦτον ὀρμητικὴ.

Τὴν στιγμήν ἐκείνην ὁ Διδάκτωρ ἔφθασεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς σκηνῆς αὐτῆς· ὁ δὲ Σελήμ κρυφίως μοι ἔδωκεν τὸ πυροβόλον μου Winchester μετὰ τῆς θήκης πλήρους σφαιρῶν. Ὁ Διδάκτωρ μετὰ πραότητος ἠρώτησε τί τρέχει, οἱ δὲ ὀδηγοὶ ἡμῶν Οὐαζιζίοι ἀπήντησαν αὐτῷ ὅτι οἱ ἐγχώριοι ἐπιθυμοῦσι νὰ φύγωμεν ἐκ τοῦ ἐδάφους αὐτῶν, καθότι εὐρίσκοντο εἰς πόλεμον μετὰ τῶν Ἀράβων, ἐπειδὴ ὁ μεγαλύτερος υἱὸς τοῦ Σουλτάνου τῆς ἀπέναντι μεγάλης νήσου Μουζίμου, ἐδάρη μέχρι θανάτου ὑπὸ Βαλούχου τινός, καλουμένου Κάμη, ἐν Οὐζιζί, διότι ὁ νέος ἐτόλμησε ν' ἀτενίσῃ τὸ χαρέμιον αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου ἔκτοτε ὑφίσταται πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἀράβων καὶ Οὐασάνσων.

Συμβουλευθέντες τοὺς ὀδηγοὺς ἡμῶν, ὁ Διδάκτωρ καὶ ἐγὼ ἀπεφασίσαμεν νὰ καταπραυνώμεν τὸν Σουλτάνον διὰ δώρου τινός· τὰρὰ νὰ ἔλθωμεν εἰς ἔριδας διὰ τὴν ἀνόητον διαγωγὴν μεθυσμένου παιδός. Ἐν τῇ ἄφρονι αὐτοῦ μανίᾳ

ἠθέλησε νὰ κτυπήσῃ διὰ λόγχης ἓνα τῶν ἀνθρώπων μου· τοῦτο ἐξελήφθη ὡς ἑναρξίς ἐχθροπραξιῶν, καὶ οἱ στρατιῶται ἦσαν ἑτοιμοὶ ν' ἀρχίσωσι τὴν μάχην· δὲν ἦτο ὅμως ἀνάγκη ν' ἀρχίσωμεν πόλεμον μετὰ ἀνθρώπων μεθυσμένων· καθότι ἂν ἠθέλομεν νὰ πράξωμεν τοῦτο, τὰ πολὺ-κροτά μας ἠθελον ἀμέσως καθαρῶς τοῦ στρατόπεδον ἡμῶν.

Ὁ Διδάκτωρ γυμνώσας τὸν βραχίονα αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι δὲν ἦτο Μγουάνας, οὐδὲ Ἀραψ, ἀλλὰ Λευκός· ὅτι οἱ Ἀραβες καὶ Οὐαγγουᾶνες δὲν ἔχουσι χρῶμα ὡς τὸ ἡμέτερον· ὅτι εἴμεθα λευκοί, ὅπως διάφοροι ἐκείνων τοὺς ὁποίους καθ' ἑκάστην βλέπουσιν· ὅτι οὐδέποτε λευκὸς ἄνθρωπος ἐκακοποίησε μαῦρον. Κατὰ τὰ φαινόμενα οἱ λόγοι οὗτοι ἐπροξένησαν μεγάλην ἐντύπωσιν, καθότι ὁ μέθυστος νεανίας καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ συνελθόντες ὀλίγον εἰς ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ ἀνοήτου θυμοῦ των ἐπρότειναν νὰ καθήσωσι καὶ νὰ συνδιαλεχθῶσιν ἡσύχως. Ἐν τῇ συνομιλίᾳ ταύτῃ πάντοτε ἀνέφερον τὸ ὄνομα τοῦ Μόμπου, υἱοῦ τοῦ Κισέσα, Σουλτάνου τῆς νήσου Μουζίμου, ὅστις ἀνηλεῶς ἐδολοφονήθη. «Ναί! ἀνηλεῶς ἐδολοφονήθη ὁ νέος ἐκεῖνος!» ἔλεγον πολλάκις εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν· διὰ δὲ τῶν μορφασμῶν τοῦ προσώπου των ἐδίδον ἡμῖν νὰ ἐννοήσωμεν τίνι τρόπῳ ὁ δυστυχὴς νεανίας ἐθανατώθη.

Ὁ Λιθιγχεστὼν ἐξηκολούθει νὰ ὁμιλῇ αὐτοῖς μὲ πρᾶον καὶ πατρικὸν ὕφος· αἱ ζῶηραι αὐτῶν διαμαρτυρήσεις κατὰ τῆς σκληρότητος τῶν Ἀράβων εἶχον σχεδὸν παύσει, ὅτε ὁ γέρων Σουλτάνος ἐγερθεὶς αἰφνης τῆς θέσεως αὐτοῦ ἤρχισε νὰ περιπατῇ διὰ μεγάλων βημάτων καὶ διὰ τῆς ὀξείας αὐτοῦ λόγχης πληγώσας τὴν κνήμην του ἐκραύγασεν ὅτι οἱ Οὐαγγουᾶνες ἐπλήγωσαν αὐτόν!

Ἐπὶ τῇ κραυγῇ ταύτῃ τὸ ἥμισυ τῶν ἀνθρώπων του ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· μία ὅμως γραῖα γυνὴ κρατοῦσα εἰς χεῖρας μεγάλην ράβδον ἔχουσαν εἰς τὸ ἄκρον σῶμα σαύρας ἤρχισε νὰ προσβάλλῃ τὸν Σουλτάνον δι' εὐστροφου ῥητορικῆς καὶ νὰ κατηγορῇ αὐτόν ὅτι ἠθέλησε νὰ καταστρέψῃ τὸν λαόν αὐτοῦ. Αἱ ἕτεραι γυναῖκες ἤρχισαν πρὸς τούτοις νὰ συμβουλεύωσιν αὐτόν νὰ ἡσυχάσῃ καὶ νὰ δεχθῇ τὸ δῶρον τὸ ὅποιον ὁ λευκὸς ἐδίδεν αὐτῷ.

Ὁφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὀλίγον ἔλειψε νὰ λάβῃ χώραν μάχη φονικωτάτη. Ὁ εὐγενὴς καὶ ὑπομονητικὸς

Διδάκτωρ ἀπέτρεπε τοὺς πάντας τοῦ νὰ χύσωσιν αἷμα· μετὰ τινὰς στιγμὰς ἡ ὑπόθεσις ἔλθεν αἰσιον πέρασ, καὶ οὕτως ὁ Σουλτάνος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀνεχώρησαν κατευχαριστημένοι.

Ἐνῷ ὁ Διδάκτωρ συνδιελέγετο πρὸς αὐτοὺς καὶ προσεπάθει νὰ καταπραῦνῃ τὰ ἄγρια αὐτῶν πάθη, ἐγὼ κατέγινα εἰς τὸ νὰ καταβιδάσω τὴν σκηνὴν, νὰ ρίψω εἰς τὸ ὕδωρ τὴν ἄκατον καὶ νὰ ἐτοιμάσω τὰς ἀποσκευὰς ἡμῶν· ὅτε δὲ αἱ διαπραγματεύσεις ἐτελείωσαν φιλικῶς, παρεκάλεσα τὸν Διδάκτορα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἄκατον, εἰπὼν αὐτῷ ὅτι ἡ κατὰ τὸ φαινόμενον αὕτῃ εἰρήνη δὲν εἶνε ἄλλο ἢ γαλήνη πρὸ τρικυμίας· ἐκτὸς τούτου, προσέθηκα, ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἀκάτῳ δύο ἢ τρεῖς δειλοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι, ὅπως μὴ εὗρεθῶσιν εἰς ἄλλον θόρυβον, πιθανόν ν' ἀφήσωσιν ἀμφοτέρους ἡμᾶς μόνους ἐνταῦθα.

Περὶ τὴν 4. 30 M. M. ἤρχισαμεν νὰ κωπηλατῶμεν ἀναχωρήσαντες ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου Λουβούμπα· τὴν 8ην M. M. ἤλθομεν ἀντικρὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Πάνζα, τοῦ βορείου ἄκρου τῆς νήσου Μουζίμου· τὴν 6 Π. M. εὕρισκόμεθα πρὸς νότον τοῦ Βικάρι καὶ ἐκωπηλατοῦμεν κατευθυνόμενοι εἰς Μουκούγγου τῆς Οὐρούνδης, ἔνθα ἐφθάσαμεν τὴν 10 Π. M. δέκα ἐπτὰ ὥρας καὶ ἡμίσειαν δαπανήσαντες πρὸς διάβασιν τῆς λίμνης· ὑπολογίζοντες δύο μίλια καθ' ἑκάστην ὥραν βλέπομεν ὅτι τὸ εὐθὺ πλάτος τῆς λίμνης εἶνε τριάκοντα πέντε μιλίων καὶ ὀλίγον τι περισσότερον τῶν τεσσαράκοντα τριῶν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Λουβούμπα, ὅθεν εἴχομεν ἀναχωρήσει.

Τὴν 11ην Δεκεμβρίου μετὰ ἐπτάωρον κωπηλασίαν ἀφίχθημεν ἐκ δευτέρου εἰς τὸ γραφικὸν Ζάσσι, τὴν δὲ 12ην ἐν τῷ ὥραίῳ ὄρμῳ τῆς Νιασάγγας· περὶ δὲ τὴν 11ην Π. M. παραλλάξαντες τὴν νῆσον Βάγγουε εὐρέθημεν ἀντικρὺ τοῦ Οὐζιζί.

Ἡ εἰς τὸν λιμένα εἴσοδος ἡμῶν ἐγένετο μετὰ μεγάλης ἡσυχίας, ἄνευ τῶν συνήθων πυροβολισμῶν, καθότι ἔλλειπον ἡμῖν καὶ πυρῖτις καὶ σφαῖραι. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐξήλθομεν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, οἱ στρατιῶται ἡμῶν καὶ οἱ Ἀραβες προὔχοντες ἔδραμον εἰς τὴν παραλίαν, ὅπως εὐπροσδεχθῶσιν ἡμᾶς.

Ὁ Μαβρούκης ἐξέθηκεν ἡμῖν πάντα τὰ κατὰ τὴν ἀπου-

σίαν ἡμῶν συμβάντα. Ὁ πιστὸς οὗτος ἀνὴρ, ἀφεθεὶς πρὸς φύλαξιν τοῦ οἴκου τοῦ Λιβιγκστῶνος, προσηνέχθη ἐξαίρετα. Ὁ Καλούλου εἶχε καυματίσει ἑαυτόν· ὥς ἐκ τούτου εἶχεν εἰς τὸ στήθος φρικτὴν πληγὴν. Ὁ Μαβρούκης ἔθεσε τὸν Μαρόραν εἰς τὰς ἀλύσους, διότι ἐπλήγωσεν ἕνα τῶν ὄνων αὐτοῦ. Ὁ Βιλάλης, ὁ πληγόνων πᾶσαν καρδίαν, ὁ γυναιχομανὴς οὗτος ἄνθρωπος, ἐπροξένησε ταραχὴν ἐν τῇ ἀγορᾷ τοῦ Οὐζιζι ἀρπάσας μίαν γυναῖκα· ὁ Μαβρούκης ὁμῶς σκληρῶς ἐμαστίγωσεν αὐτόν. Ἐξ ὅλων τούτων τὸ καλλίτερον πάντων ἦτο μία ἐπιστολὴ τὴν ὁποίαν ἔλαβον παρὰ τοῦ Ἀμερικανοῦ Προξένου τῆς Ζαγχιβάρης, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 11 Ἰουνίου, περιέχουσα τηλεγράφημα ἐκ Παρισίων, ἡμερομηνίας 22 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους! Ὁ δυστυχὴς Λιβιγκστὼν ἀνέκραξεν: «Καὶ δι' ἐμέ τίποτε! Ἀχ! πόσον εὐχάριστον εἶνε νὰ ἔχῃ τις ἀληθὴ καὶ καλὸν φίλον! »

Ὁ ἐπὶ τῆς Λίμνης Ταγκανύικας πλοῦς ἡμῶν διήρκεσεν εἰκοσι καὶ ὀκτὼ ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας διηνύσαμεν ἐπὶ τοῦ ὕδατος ὑπὲρ τὰ τριακόσια μίλια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΑ.

(Μέρος Δεύτερον)

Εἴπωμεν νῦν ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ τὰς νέας γεωγραφικὰς καὶ ἐθνογραφικὰς ἀνακαλύψεις τὰς ὁποίας ἐκάμαμεν, ἀφ' ὅτου ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τῆς χώρας Οὐϊάνζης ἢ Μαγούνδας Μκάλης, ἐν ταῖς χώραις Οὐνυαμουέζῃ, Οὐκονόγγῳ, Οὐκαουένδῃ, Οὐβίνζα, Οὐχχα, Οὐκαράγγα, Οὐζιζι, Οὐρούνδῃ, Οὐσόουα, Οὐκαράμβα, Οὐγόμα, Οὐγούχχα, Ρούα καὶ Μανουέμα.

Ἐρευνήσωμεν πρῶτον τὰ κατὰ τὴν χώραν Οὐ-νυαμουέζην, ἣτις καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Οὐ-νυα-μουέζῃ. Ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ σημασίαν τῆς λέξεως ταύτης ἡ γνώμη μου εἶνε ὁλος διάφορος ἐκείνης τῶν προκατόχων μου. Οἱ Κοι Krapf καὶ Rebman, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ κόσμος ὁφείλει τὰς πρώτας γνώσεις περὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, λέγουσιν ὅτι ἡ λέξις Οὐ-νυα-μουέζῃ μεθερμηνευομένη δηλοῖ «Χώρα τῆς Σελήνης», τοῦ μορίου Ο ὃ δηλοῦντος πάντοτε «χώραν», τοῦ «νυα» ἐξηγουμένου «τῆς» καὶ τῆς λέξεως «μουέζῃ» σημαίνουσης «σελήνη». Ὁ διάσημος πλοίαρχος Βόρτων φαίνεται τῆς αὐτῆς γνώμης· ὁ Σπῆκ ἀδιστάκτως παραδέχεται τὴν αὐτὴν ἐξήγησιν. Μολονότι πάντες οἱ κύριοι οὗτοι ἔχουσι περὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς ἀκριβεστέρας καὶ ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ὠριμωτέρας τῶν ἐμῶν γνώσεις, λέγω ὅτι εἰς λέξιν Οὐνυα-μουεζικὴν ἔδωσαν σημασίαν Οὐσασουαχλικήν. Εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Οὐσασουαχιλίων, ἃν ἡ χώρα αὕτῃ ἦτο «χώρα τῆς σελήνης» θὰ ἐκαλεῖτο Οὐμουέζῃ. Ἡ λέξις Οὐνυα-μουέζῃ εἶνε λέξις Οὐνυαμουεζική· ἔνεκεν δὲ τῆς ὁμοιότητος τῶν δύο τελευταίων συλλαβῶν δὲν δύναται νομίζομεν νὰ ἦνε καὶ συνώνυμος τῇ Οὐσασουαχλικῇ λέξει μουέζῃ, δηλούσῃ σελήνην. Ἄν, ἐν τῇ μεταφράσει τῆς λέξεως Οὐ-νυα-μουέζῃ, λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν τύπον τῆς γλώσσης τῶν Οὐσασουαχιλίων, δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὡσαύτως

τὴν ἐτέραν σημασίαν τῶν δύο τελευταίων συλλαβῶν, σημαινουσῶν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Οὐασαουαχιλίων καὶ κλέπτῃ καὶ σελήνῃ.

Ὁ Πλοίαρχος Βόρτων ἀναφέρει ὅτι ὁ Κος Desborough Cooley ἐξηγεῖ κατὰ προτίμησιν τὴν λέξιν Οὐνυαμουέζην «κύριον τῆς οἰκουμένης» προφέρει δὲ αὐτὴν «Μονομοέζην.» Προτιμῶ τὴν ἄνω ἐξήγησιν ἀπὸ ἐκείνην τοῦ Βόρτωνος, ἀλλ' οὐδὲ μετὰ τοῦ Κου Cooley συμφωνῶ εἰς τοῦτο ἐντελῶς. Κατὰ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἔλαβον παρὰ τῶν Οὐανυαμουέζων καὶ Ἀράβων, ὑπῆρχέ ποτε βασιλεὺς τις ἐν Οὐκαλαγάνζα — ὡς ὀνομάζουσιν αὐτὴν τὰ πρὸς δυσμὰς μόνον φῦλα — καλούμενος Μουέζης. Ἦτο ὁ μέγιστος τῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γνωστῶν βασιλέων· ἐκυβέρνησα δὲ πᾶσαν τὴν ἀπὸ Οὐϊάνζης μέχρις Οὐβίνζας ἐκτεινομένην χώραν· οὐδεὶς ἠδύνατο ν' ἀντιπαραταχθῇ κατ' αὐτοῦ, οὐδεὶς ἐξισοῦτο μὲ αὐτὸν κατὰ τὴν σοφίαν καὶ φρόνησιν. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου τούτου βασιλέως, οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἤρισαν πρὸς ἀλλήλους πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ὑπερτάτης ἐξουσίας· κατὰ δὲ τοὺς μεταξὺ αὐτῶν πολέμους αἱ χῶραι τὰς ὁποίας ἕκαστος ἐλάμβανεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ ἔλαβον τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ των, καὶ τοῦτο εἶνε βεβαιότατον, καθότι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς χώρας καλεῖται εἰσέτι Οὐκαλαγάνζα. Οἱ κάτοικοι ὅμως τῆς χώρας Οὐκαλαγάνζας, οἵτινες ἀνεγνώρισαν τὸν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μουέζη κηρυχθέντα νόμιμον διάδοχον, ὠνομάσθησαν προΐόντος τοῦ χρόνου τέκνα τοῦ Μουέζη καὶ ἡ χώρα αὐτῶν Οὐνυαμουέζη· αἱ δὲ λοιπαὶ χῶραι ὠνομάσθησαν Κονόγγη, Σαγόζη, Γούνδα, Σιμβίρη, κτλ. Πρὸς ἐπικύρωσιν τῶν ἄνω, τὰ ὁποῖα βασίζονται ἐπὶ τῆς παραδόσεως, ἦν μοι διηγήθη ὁ κατὰ τὴν πρὸς τὸ Μφοῦτον ὁδὸν εὕρισκόμενος γέρον βασιλεὺς τῆς Μασάνζης, ἀναφέρω πρὸς τούτοις ὅτι ὁ νῦν βασιλεὺς τῆς Οὐρουνδης καλεῖται Μουέζης· ἕκαστος δὲ παρατηρεῖ ὅτι πᾶν ἐν Ἀφρικῇ χωρίον λαμβάνει τὸ ὄνομα ἀρχηγοῦ τινος ζῶντος ἢ τεθνεῶτος. Παραδείγματός χάριν, τὸ χωρίον Μισόγγι εἶνε γνωστὸν ἀπὸ Κουϊχάρας μέχρι Βαγαμούο ὑπὸ τὸ ὄνομα Καδεταμάρε, ὡς καλεῖται ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ. Ὁ Βόρτων θέσας ἐπὶ τοῦ χάρτου τοῦ τὸ χωρίον τοῦτο ὑπὸ τὸ ὄνομα Καδεταμάρε ἐπικυροῖ τοὺς λόγους μου. Τὸ χωρίον Νυάμβουα ἐν Οὐγογόῃ χάνει

όσημέραι τὸ παλαιὸν αὐτοῦ ὄνομα, καλεῖται δὲ συχνότερον Περμπέρα Περὲχ, ὡς καλεῖται ὁ γηραιὸς Σουλτάνος τῆς Νυάμβουας. Ἡ ἐν Οὐκονόγγῳ Μρέρα καλεῖται οὕτω ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχηγοῦ, ἐνῶ πρότερον ἐκαλεῖτο Καζέρα. Καὶ ὁ Σουλτάνος «Μβόγος» (βούβαλος) εἶχε δώσει τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς μεγάλην τινὰ καὶ πολυπληθῆ χώραν ἐν Οὐκονόγγῳ· προσέτι ὁ Πουμπόρου ἐπραξε τὸ αὐτὸ εἰς ἐν μέρος τῆς Οὐσόουας. Ἡ Οὐγάνδα μετὰ τινα ἔτη θὰ λάβῃ τὸ ὄνομα τοῦ διασήμευ βασιλέως Μτέσα· μετ' ὀλίγον δὲ, ἴσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως τούτου, οἱ ἐν τῷ μέλλοντι περιοδεύται θ' ἀκούωσι παρὰ τῶν Ἀράβων τὴν χώραν ταύτην ὑπὸ τὸ ὄνομα Οὐνυαμτέσα ἢ Οὐμτέσα. Ἀπορρίπτω ὁλοσχερῶς τὴν ποιητικὴν σημασίαν τῆς «Χώρας τῆς Σελήνης» ὡς καὶ τὴν κακὴν σημασίαν τῆς «Χώρας τοῦ Κλέπτου». Ἡ λέξις Οὐνυαμουέζη σημαίνει ἀπλῶς Γῆ τοῦ Μουέζη.

Πρὸς τούτοις διαφέρω τοῦ Πλοιάρχου Βόρτωνος καὶ κατὰ τὸ ἐξῆς : — Ὁ διάσημος περιηγητὴς υποθέτει ὅτι ἡ χώρα «Νιμεάμα» — ἥτις κατὰ τὸν Ὁλλανδὸν ἱστορικὸν Dapper κεῖται εἰς ἀπόστασιν ἐξήκοντα ἡμερῶν ὁδοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ — ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν Οὐνυαμουέζην. Πρὸ διακοσίων ἐτῶν, κατὰ τὸ 1671 — ὅτε ἡ χώρα ἐξετείνετο κατὰ δεκαῆμερον ἀπόστασιν ἐντεῦθεν τῆς Λίμνης Ταγκανύικας — ἄνθρωπος ἔφιππος δὲν ἠδύνατο νὰ διανύσῃ εἰς ἐξήκοντα ἡμέρας τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ μέχρι τῆς Οὐνυαμουέζης ἀπόστασιν, ἐγγώριος ὅμως ἄνευ φορτίου ὁδοιπορῶν δύναται ἐν τῷ χρονικῷ τούτῳ διαστήματι νὰ φθάσῃ εἰς Μανουουέμαν· φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ λέξις «Νιμεάμα» δὲν εἶνε ἄλλο ἢ ἡ λέξις Μανουουέμα ἐφθαρμένη.

Νῦν ἡ Οὐνυαμουέζη ἐκτείνεται ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς εἰς ἀπόστασιν εὐθύγραμμον 145 περίπου μιλίων, ἥτοι ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Νηγγουάλλαχ, μετὰξὺ Μγόγγου Τέμπου καὶ Μαδεδίτας κατὰ τὴν 34°, μέχρι τῆς Οὐσένουας, κατὰ τὴν 31° 25' ἀνατολικοῦ μήκους, ἥτις θεωρεῖται τὸ πρὸς δυσμὰς ἄκρον τῆς Οὐκαλαγάνζας ἢ Οὐνυαμουέζης· καὶ ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ἀπὸ τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς Λίμνης Βικτωρίας Νυάνζας κατὰ τὴν 3° 51' νοτίου πλάτους, μέχρι τοῦ ποταμοῦ Γόμβη κατὰ τὴν 5° 40' νοτίου πλάτους, κα-

τὰ εὐθύγραμμον ἀπόστασιν 149 γεωγραφικῶν μιλίων· τὸ ἐμβαδὸν αὐτῆς εἶνε 24500 μιλίων.

Ἡ μεγάλη αὕτη τετράγωνος χώρα διαιρεῖται εἰς διαφόρους νομούς, ὡς τὴν Οὐνυανυεμβέ, Οὔσαγάρην, Οὐγούνδαν, Οὐγάραν, Νγούρου, Μσαλάαν, Οὐσόγγην, Κχοκόρην, Οὔσιμβίρην, Νασαγγάρην, Οὐγόρην, κτλ. ἐξ ὧν ὁ τῆς Οὐνυανυεμβέ εἶνε ὁ ἐπισημότερος πάντων ἔκεκεν τῆς κεντρικῆς θέσεως καὶ τοῦ πληθυσμοῦ αὐτοῦ. Ὁ πρὸς βορρᾶν τῆς Οὐνυανυεμβέ λαὸς καλεῖται Οὔασουκούμα, ὁ δὲ πρὸς νότον Οὔατακάμα. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄνομα σπανίως ἀκούει τις ἐν Οὐνυανυεμβέ· συχνότατα ὁμως ἀκούει τὸ Οὔασουκούμα.

Ἡ Οὐνυαμουέζη, καθόλου λαμβανομένη, θεωρεῖται ἡ ὠραιότερα χώρα τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Κεντρικῆς Ἀφρικῆς. Εἶνε μέγα ὁροπέδιον ἐκτεινόμενον κατὰ μεγαλοπρεπεῖς κυματισμούς καὶ κλῖνον βαθμηδὸν πρὸς τὴν Ταγκανύικαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ῥέουσι τὰ περισσότερα αὐτοῦ ὕδατα. Ἡ χώρα αὕτη ἀπ' εὐθείας θεωρουμένη παριστᾷ εἰς τὴν ὄρασιν ἡμῶν δάση, πορφυροῦν τάπητα χλόης κοσμούμενον τῇδε κακεῖσε ὑπὸ γυμνῶν πεδιάδων, βραχυδῶν ὄγκων ὡς κώνων ὑψουμένων ἀνωθεν τῶν μεγαλοπρεπῶν κυματισμῶν, οἷτινες ἐξαφανίζονται βαθμηδὸν εἰς τὰ κυανᾶ κύματα τοῦ Ὤκεανοῦ μετὰ μεγάλην τρικυμίαν. Ἐξ οἰουδήποτε ὑψώματος ἰστάμενός τις, εἴτε ἐπὶ ἐνὸς τῶν μεγάλων ἐκείνων ἐκ συενίτου ὄγκων, τῶν ὑψουμένων μεταξὺ τῶν πέριξ τοῦ Μγόγγου Τέμπου λόφων, εἴτε ἐπὶ ἐνὸς τῶν βραχυδῶν ὑψωμάτων τοῦ Νγαραίσου, βλέπει πρὸ αὐτοῦ σκηνὴν παρομοίαν τῆς ὁποίας οὐδέποτε εἶδε. Δέν ὑπάρχουσιν ὄρη μεγαλοπρεπῆ, οὐδὲ ἐκπληκτικὰ ὑψώματα· οὐδὲν τὸ γραφικὸν ὑπάρχει· μᾶλλον ἔχει πολὺ τὸ μονότονον, ἀλλ' ἐν τῇ μονοτονίᾳ ταύτῃ ὑφίσταται τὸ μεγαλοπρεπές. Ὁ Ὤκεανὸς μεταβαλλόμενος ὑπὸ τῆς τρικυμίας εἰς κύματα τρομακτικὰ καὶ λευκὸν ἀφρόν εἶνε μεγαλοπρεπής· ὁ Ὤκεανὸς ἐλαφροκοιμώμενος ὑπὸ τὸν ἥλιον ἀντανακλᾷ τὸ κυανοῦν χρῶμα τοῦ στερεώματος καὶ ἐκτείνεται ἐπ' ἀόριστον· ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ εἶνε οὐχ' ἥττον μεγαλοπρεπής· ἡ αὕτη μεγαλοπρέπεια ὑφίσταται ἐν τῇ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπείρῳ ἐκτάσει τῶν δασῶν τῆς χώρας ταύτης. Ἡ φυτεία παρέχει εἰς τὴν ὄρασιν πάντα τὰ χρώματα τοῦ πρίσματος.

καθόσον ὁμως τὰ δάση ἐκτείνονται εἰς μακρὰν ἀπόστασιν ἐν τῇ θερμῇ ταύτῃ ἀτμοσφαίρᾳ, μυστηριώδης πέπλος καλύπτει αὐτὰ, χρωματίζων πρῶτον αὐτὰ διὰ χρώματος κυανοῦ, εἰς τὰς ἀρχὰς ἐλαφροῦ ὕστερον ὁμως βαθυτέρου, μεχριστοῦ οὐδὲν ἄλλο φαίνεται ἢ ἡ σκιά αὐτῶν. Ὁ δὲ παρατηρητὴς θεωρῶν ταῦτα πίπτει εἰς ὀνειροπολήσεις καὶ ἀρχίζει νὰ ἐπιθυμῇ τρόπον τινὰ ν' ἀποθάνῃ, νὰ φύγῃ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ὅπως ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀπομακρυνθῇ τοῦ σώματός του ἐν γαλήνῃ, ὡς τὰ ἀπέραντα ταῦτα δάση.

Εἰς τὰς παραθαλασσίας χώρας εὐρομεν εἶδος τιτάνου πισολιθικοῦ, ἐν δὲ Οὐγογόῃ σχίστας καὶ συενίτας· ἐν Οὐνυαμουέζῃ ὁμως, αἱ μεγάλαι ἐπικολλήσεις τῶν λίθων, τὰς ὁποίας εἶδομεν ἐν Οὐϊάνζῃ ὑπὸ σμικρὸν σχῆμα, ὑπάρχουσιν ἐν σχήματι μεγάλων λόφων καὶ ἀποκρήμνων ὄγκων· ἡ δὲ ἄφθονος φυτεία κρύπτει αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ξένου.

Ποταμοὶ ἄξιοι λόγου ἐν Οὐνυαμουέζῃ ὑπάρχουσι μόνον δύο, ὁ Βόρειος καὶ ὁ Νότιος Γόμβης. Ὁ βόρειος ποταμὸς, καλούμενος Κουάλας, καλεῖται ἐνίοτε Οὐαλλάχ, πηγάζει πρὸς νότον τῆς Ῥουβούγας καὶ μετὰ βορειοδυτικὴν καμπὴν συμβάλλει εἰς τὸν Γόμβην πρὸς βορρᾶν τῆς Ταβόρας, πλησίον τῆς ὁποίας ἔχει εἰσέτι τὸν ὄγκον καὶ τὴν ἐπισημότητα αὐτοῦ. Περὶ τὸ τέλος τῆς βροχερᾶς ἐποχῆς πᾶς τις ἐφωδιασμένος μὲ ἐλαφρὰς λέμβους δύναται εὐκόλως — εἰς ὀκτῶ περίπου μιλίων ἀπὸ τῆς Ταβόρας ἀπόστασιν — νὰ ἐπιβιβάσῃ τοὺς ἀνθρώπους του καὶ νὰ πορευθῇ ἀσφαλῶς εἰς τὴν Λίμνην Ταγκανύϊκαν· ἐπὶ τῷ ὄρῳ ὁμως, ἂν ἐπιτρέπωσι τοῦτο οἱ λαοὶ δι' ὧν θὰ διέλθῃ. Ἐκστρατεία καλῶς ἐφωδιασμένη δύναται νὰ κάμῃ θαύματα εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἀνθισταμένη κατὰ τῆς βίας.

Ὁ ποταμὸς Νγχουάλλαχ, — ὅστις ὡς γνωστὸν πηγάζει πρὸς βορρᾶν τοῦ Κουσοῦρι διατέμνων συχνάκις τὴν πρὸς Οὐνυανυεμβέ ὁδὸν, ὡς τοῦτο βλέπει τις πορευόμενος εἰς Τούραν, — τρέπεται νοτιοδυτικῶς εἰς ἀπόστασιν μιλίων τινῶν πρὸς ἀνατολὰς τῆς Μαδεδίτας καὶ διερχόμενος διὰ τοῦ Νγούρου, ἀναφαίνεται ἐν Μανυάρα, ἔνθα εἶνε γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Νοτίου Γόμβης· τὸ ρεῦμα ὁμως αὐτοῦ ὑφίσταται μόνον κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς βροχερᾶς ἐποχῆς. Ἀπὸ Μανυάρας ῥέει διὰ τῆς χώρας Οὐγάλας κατὰ

βορειοδυτικὴν διεύθυνσιν· πρὸ δὲ τῆς μετὰ τοῦ Μαλαγαράζης συμβολῆς αὐτοῦ προσλαμβάνει τὰ ρεύματα Μρέρα καὶ Μτάμβου, τὰ ὁποῖα βρέχοντα τὰς ἀνατολικὰς βάσεις τῶν ὀρέων Ῥουσάουων ρέουσι διὰ τῶν λειμῶνων τῆς Οὐβένδας καὶ συμβάλλουσιν εἰς τὸν Γόμβην.

Πάντα τὰ λοιπὰ ρεύματα, ὀλίγιστα τὸν ἀριθμὸν καὶ ἄσημα, συμβάλλουσιν εἴτε εἰς τὸν Βόρειον εἴτε εἰς τὸν Νότιον Γόμβην. Οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης προμηθεύονται τὸ ὕδωρ ἐκ λιμναρίων ἢ βαθειῶν καὶ ἐπιμήκων τάφρων, αἵτινες εἰς τὰς Ἰνδίας καλοῦνται νουλλάχ (ποτάμια). Ὅταν τὰ λιμνάρια καὶ αἱ τάφροι αὗται δὲν ὑφίστανται, οἱ ἐγγῶριοι σκάπτουσι φρέατα ἐξ ὧν προμηθεύονται εἶδος γαλακτώδους ποτοῦ. Τὸ ὕδωρ ὅταν ἔχῃ τὸ χρῶμα τοῦ γάλακτος θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Οὐνυαμουέζου κάλλιστον· ἂν δέ τις ἐρωτήσῃ αὐτὸν περὶ τῆς ποιότητος αὐτοῦ, ἀμέσως οὗτος ἀρχίζει νὰ ἐπαινῇ καὶ νὰ θαυμάζῃ αὐτὸ λέγων: «Ὁ μίόπε σάνα» (ὦ, εἶνε ὅλως διόλου λευκόν)· τοῦτο δὲ σημαίνει ὅτι ἡ ποιότης τοῦ ὕδατος εἶνε καλλίστη.

Τὰ προϊόντα τῶν δασῶν τῆς Οὐνυαμουέζης ὡς καὶ ἐκείνων τοῦ Οὐκονόγγου καὶ τῆς Οὐβίνζας εἶνε ὅμοια μὲ τὰ τῶν δασῶν τῆς Οὐϊάνζης, καὶ τοῦτο συμβαίνει εἰς ὅλα τὰ πεφυτευμένα ὁροπέδια, τὰ εὐρισκόμενα ὑπὸ ἢ παρὰ τὸν Ἰσημερινόν.

Τὸ μᾶλλον γιγαντιαῖον δένδρον τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ τις μεταξὺ Οὐϊάνζης καὶ Ταγκανύικας εἶνε ἡ μτάμπα «συκαμινέα», ἥτις ἰσοῦται κατὰ τὸ μέγεθος μὲ τὸ ἰσχυρὸν βασθὰβ τῆς Οὐγογόης. Παράγει εἶδος εὐαρέστου σύκου, τὸ ὁποῖον, ἅμα ὠριμάσῃ, οἱ ἐγγῶριοι ἐσθίουσι μετὰ μεγάλης ὀρέξεως. Αἱ συκαμινέαι ὅμως αὗται εἶνε ὀλίγισται τὸν ἀριθμὸν καὶ σπανιώτατα ἀπαντᾷ τις αὐτάς. Τὰ ἕτερα δένδρα τὰ ὁποῖα ἀπαντᾷ τις συχνὰ ἐν τοῖς δάσεσι εἶνε τὸ μτοῦνδον, τὸ μίόμπο, ἡ μκόρα, τὸ μκουρόγγο, τὸ μπέμπον, τὸ μβοῦλον, τὸ μτόγγουε, τὸ μσουνδουοῦσι, ἡ μνίγγα, τὸ μβοῦγον καὶ ἡ ματόγγα — ὡς καλοῦνται εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Οὐσαουαχίλων.

Οἱ ἐγγῶριοι γνωρίζουσιν ἀκριβῶς τὴν χρῆσιν ἐκάστου αὐτῶν. Τὸ δένδρον ἱμπάιτ παρέχει αὐτοῖς δοκοὺς, ὡς κέδρον ὠραίους, ἐπιδεκτικούς δὲ παντοίων ἀραβουργημάτων· παρέχει ὡσαύτως αὐτοῖς θύρας καὶ στύλους δι' ὧν συγκρα-

τοῦσι τὴν στέγην τῆς βεράνδας. Ἐχει ὁσμὴν λίαν εὐχάριστον, τὸ δὲ βύσσινον αὐτοῦ χρῶμα, ὅπερ ὁμοιάζει πολὺ τὸ τῆς ἀνακάρδου, εἶνε ὠραιότατον καὶ πλουσιώτατον.

Ἡ μκόρα εἶνε δένδρον μέγα καὶ ὠραῖον, τὸ ὅποιον ἐν τοῖς δάσει τῆς Οὐγούνδας καὶ τισι μέρεσι τοῦ Οὐκονόγγου αὐξάνει εἰς ὑπερμεγέθεις διαστάσεις· ἐξ αὐτοῦ οἱ ἐγχώριοι κατασκευάζουσι μετὰ μεγάλης τέχνης σκίμποδας, τοὺς ὁποίους οὗτοι καλοῦσι «κίτι», τοσοῦτον ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχηγοῖς καὶ προὔχοσι τῆς Ἀφρικῆς· προμηθεύονται πρὸς τούτοις ἐξ αὐτοῦ καὶ ἰγδία, ἐντὸς τῶν ὁποίων μεταποιοῦσι τὸν σῖτον, τὸν ἀραβόσιτον καὶ τὸν Ἴνδικὸν σῖτον εἰς ἄλευρον.

Ἐκ τοῦ μκουρόγγου κατασκευάζουσι τοὺς κοπάνους, δι' ὧν ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ κοπανίζουσι τὰ σιτηρά. Τὸ ξύλον τοῦ δένδρου τούτου εἶνε σκληρότερον καὶ διαρκέστερον τοῦ χικορίου· καθαριζόμενον δὲ ἔχει χρῶμα λευκότατον καὶ λαμπρόν.

Τὸ μβοῦγον παρέχει τὸν ὠφέλιμον ἀπαλὸν φλοιὸν, ἐκ τοῦ ὁποίου οἱ ἐγχώριοι κατασκευάζουσι τὰ ἐνδύματά των. Ὁ φλοιὸς οὗτος, ἐμβρεχόμενος πρῶτον καλὰ, κοπανίζεται καὶ ἀφοῦ ξηρανθῇ προσλαμβάνει στιλπνότητα καὶ ὄψιν πυκνοῦ πύλου. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ φλοιοῦ κατασκευάζουσι σχοινία· συχνότερον ὅμως χρησιμεύει εἰς κατασκευὴν στρογγύλων καλάθων καλουμένων παρ' αὐτοῖς «κιρίνδων»· χρωματίζουν δὲ αὐτοὺς διὰ ποικίλων χρωμάτων. Οἱ κιρίνδοι οὗτοι εἶνε ἐνίοτε λίαν μεγάλοι καὶ χρησιμεύουσιν εἰς τὴν ἀποθήκευσιν σίτου· πρὸς φύλαξιν δὲ αὐτῶν ἀπὸ τῶν λευκῶν μυρμήκων θέτουσιν αὐτοὺς ἐπὶ ἰσχυροῦ στεγάσματος ἐκ ξύλου, ὅπερ ὑποστηρίζει αὐτοὺς ἀνω τῆς γῆς. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ φλοιοῦ κατασκευάζουσι πρὸς τούτοις θαυμάσια ἐπισκηνώματα χρησιμεύοντα πρὸς σχηματισμὸν κιτάνδας ἢ κλίνης, ἧς χρῶνται μόνον οἱ πατέρες τῶν οἰκογενειῶν καὶ οἱ ἐκτεθλημένοι νέοι. Τέλος ἐκ τοῦ φλοιοῦ τούτου οἱ ἐπὶ τοῦ Ρουφιζίου οἰκοῦντες Οὐαρόρης κατασκευάζουσι τὰς ἐκ φλοιοῦ λέμβους αὐτῶν.

Τὸ μβοῦλον εἶνε ὡσαύτως μέγα δένδρον ἐξ οὗ οἱ παρὰ τὴν λίμνην οἰκοῦντες λαοὶ κατασκευάζουσι τὰ ἀκάτια αὐτῶν. Τὰ μεγαλήτερα ἐπὶ τῆς Ταγκανύικας πλέοντα μονόξυλα ἔχουσι μῆκος ἐξήκοντα καὶ ἔτι ποδῶν. Τὸ δένδρον

τοῦτο φθάνει εἰς τὸ μεγαλύτερον αὐτοῦ ὕψος ἐν ταῖς χαράδραις τῆς Οὐγόμας, ἀντικρυ τοῦ Οὐζιζι, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὀχθῆς τῆς λίμνης. Πρὸς τοῦτοις τὸ δένδρον τοῦτο αὐξάνει γιγαντιαίως ἐν Οὐβίρα, Οὐρούνη καὶ Οὐσόουα. Ἡ δι' ἀποκοπῆς καταδάφισις τοῦ κορμοῦ καὶ ἡ μεταποίησις αὐτοῦ εἰς μονόξυλον ἀπαιτεῖ ἐργασίαν πολλήν· ὅπως ριφθῇ εἰς τὸ ὕδωρ ἐν μονόξυλον, χρειάζεται ἐργασία ἄνω τῶν τριῶν μηνῶν. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ κορμοῦ, ὁ ἰδιοκτῆτης, ὅστις ἐργάζεται πρὸς κατασκευὴν τοῦ ἀκατίου, ἀνάπτει πυρὰς εἰς τὴν ἄνω αὐτοῦ πλευρὰν καὶ προσκαλεῖ τοὺς γείτονάς του νὰ βοηθήσωσιν αὐτόν· οὗτοι δὲ λαμβάνοντες μικρὸν ποσὸν σίτου ἢ φοινικοελαίου τρέχουσι πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ. Ἀφοῦ δὲ τὸ μονόξυλον προπαρασκευασθῇ διὰ νὰ ριφθῇ εἰς τὸ ὕδωρ, ὁ ἰδιοκτῆτης ἐτοιμάζει πόμπον (ζῦθον) ἐντὸς διαφόρων δοχείων καὶ προσκαλεῖ πάντας τοὺς γείτονας αὐτοῦ νὰ ρίψωσιν αὐτὸ εἰς τὸ ὕδωρ, κατὰ πᾶσαν δὲ ὥθησιν πίνουσι ζῦθον, ὅπως μετὰ περισσοτέρας δυνάμεως ἐργάζωνται εἰς τοῦτο· διαρκούσης δὲ τῆς ἐργασίας φοβεῖται τις ἀκούων τὸν θόρυβον τὸν ὅποιον προξενοῦσι διὰ τῶν φωνῶν αὐτῶν. Ἐν μέγα μονόξυλον τιμᾶται ἑκατὸν εἴκοσι δότι ὑφάσματος ἥτοι ἐνὸς δέματος 75 λιτρῶν· οἱ Ἀραβες ὅμως ἢ οἱ Οὐαζιζι, ὅταν θελήσωσι ν' ἀγοράσωσι μονόξυλον, λαμβάνουσιν ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεθ' ἑαυτῶν διάφορα ἐμπορεύματα, ὥς παραδείγματος χάριν, μίαν δωδεκάδα δοχείων φοινικοελαίου, δωδεκάδα αἰγῶν, ἀριθμὸν διαφόρων ὑφασμάτων, σκαλίδας, σάκκους ἄλατος καὶ σίτου· δι' αὐτῶν δὲ τῶν ἐμπορευμάτων ἀγοράζουσι τὰ μονόξυλα μετὰ κέρδους.

Τὰ ἕτερα δένδρα τὰ ὅποια εὐρίσκονται ἐν τοῖς δάσεσι τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς εἶνε τὸ kolquall, τὸ μσουνδουρούσι ἢ ῥήκηνη, ἀπαντῶμενον συχνότερον ἐν Οὐκαουένδη· τὸ μοῦμπον ἢ παλμύρα, τὸ μιόμβον, ἡ ὠραία καὶ εὐόσμος μιμόσα, τὸ μτοῦνδον· ἐπὶ δὲ τῶν ὀχθῶν τῆς Λίμνης Ταγκα-νύικας αὐξάνει ὁ ὠραῖος φοῖνιξ τῆς Γουϊνέας, καλούμενος μτσικίτι καὶ ἡ βανανέα.

Τὸ φοινικοέλαιον παράγεται ἐκ τοῦ καρποῦ τοῦ φοίνικος, ὅστις κρίνεται ἐπὶ τοῦ δένδρου. Οἱ ἐγγύριοι κόπτοντες τὸν καρπὸν κατὰ πρῶτον τρίβουσιν αὐτόν· μεθ' οὗ τὸν βράζουσι καὶ ἀφοῦ οὗτος ψυχθῇ, συνάζουσι τὸν ἔλαιον εἰς

μεγάλα πηλίνα ἀγγεῖα, χωρητικότητος δύο μέχρι πέντε γαλλονίων. Ἀντὶ τεσσάρων ὑαρδῶν ὑφάσματος, ἤτοι ἐνὸς δότι, δύναται τις ν' ἀγοράσῃ ἐν τῶν μεγαλητέρων ἀγγείων πληρὲς φοινικοελαίου, τὸ ὁποῖον ἔχον χρῶμα λευκὸν κλί-
νον ὀλίγον πρὸς τὸ κίτρινον ὁμοιάζει λίαν τὸ βούτυρον. Οἱ Οὐαζιζὶ καὶ ἕτεροι λαοὶ μεταχειρίζονται τὸ ἔλαιον τοῦτο εἰς πολλὰ φαγητά.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ δένδρου, τοῦ φοίνικος τῆς Γουϊνέας, πα-
ράγεται μεθυστικόν τι ποτόν, καλούμενον τέμπον, ὅπερ εἶνε πολὺ καλλίτερον τοῦ πόμπου ἢ ζύθου.

Ἡ βανανέα αὐξάνει ἐν ἀφθονίᾳ εἰς πάντα τὰ παράλια τῆς λίμνης χωρία· παράγεται δὲ ὑπ' αὐτοῦ τὸ ποτόν «ζόγγα»· πρὸς κατασκευὴν αὐτοῦ οἱ ἐγγύριοι τρίβουσι τοὺς καρποὺς τοῦ δένδρου τούτου ἐντὸς τῶν αὐτῶν ἰγδίων ἐν οἷς μεταποιοῦσι τὰ σιτηρὰ εἰς ἄλευρον.

Τὰ κακτοειδῆ καὶ ἄλοοῦχα φυτὰ αὐξάνουσιν ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν, εἰδικώτερον ὅμως ἐν ταῖς αὐχμηραῖς πεδιάσι τῆς Οὐγογόης καὶ τῆς Νοτίου Οὐβίνζας.

Οἱ ὄξυφοίνικες ἀπαντῶνται ἐν τοῖς δάσεσι· προσλαμβάνου-
ουσιν ὅμως μέγιστον ὕψος ἐν Οὐσαγάρᾳ καὶ πρὸς δυσμὰς τῆς Οὐνυανυεμβέ. Ὁ καρπὸς τοῦ δένδρου τούτου ἐμβρε-
χόμενος τῷ ὕδατι παράγει ὠραῖον καὶ ὄξυ ποτόν.

Οἱ ὄξυφοίνικες καὶ τὰ διάφορα εἶδη τῆς ἀκακίας εἰσὶν ἄξια προσοχῆς· ἀλλ' ἔνεκεν ἐλλείψεως χώρου παραλείπο-
μεν τὰς εἰδικότητας αὐτῶν. Ἡ ἀκακία αὐξάνει πανταχοῦ
μεγάλως κωλύουσα διὰ τῶν ἐκτεταμένων σὺτῆς κλάδων
τὴν πρόοδον τῶν κερβανίων. Αἱ ἀκανθαὶ καὶ τὰ κομιφόρα
παρέχουσιν εἰς τοὺς περιοδευτὰς ἀνησυχίαν οὐκ ὀλίγην. Ἡ
ἀκακία μάλιστα βρίθει ἀκανθῶν ὀξείων καὶ φρικτῶν. Μία
τοῦ εἶδους «περίμενε ὀλίγον» καλουμένη ἤρπασεν ἡμέραν
τινὰ τὸν διερμηνέα μου Σελήμ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, ἐνῶ οὗτος
ἐπροχώρει ἑφιππος, ἔνεκεν τῆς δυσεντερίας ἐκ τῆς ὁποίας
ἠσθένει, καὶ ἤνοιξεν αὐτῷ πληγὴν κακὴν εἰς τὸν λαιμόν
πλησίον τῆς τραχηλικῆς φλεβός· τὸ σημεῖον τῆς πληγῆς
ταύτης ὁ Σελήμ θὰ φέρῃ μέχρι τελευταίας πνοῆς· ἀρκεῖ
ὅτι δὲν ἀπέθανεν ὑπ' αὐτῆς.

Ἐκ τῶν καρποφόρων δένδρων εἶνε τὸ μπέμπον, ἡ ἀγρία
ῥοδακινέα· ἡ ματόγγα ἢ *nux vomica*· ὁ ὄξυφοῖνιξ, τὸ
σίγγουε ἢ ἀγρία δαμασκηνέα· τὸ μτόγγουε, ἡ ἀγρία μηλέα·

ἐν δὲ τῇ Οὐκαουένδῃ ὑπάρχουσι μυρία εἶδη σταφυλῶν. Ὑπάρχουσιν ὅμως πολλὰ εἶδη, ἐξ ὧν τινὰ εἶνε δηλητηριώδη· ὑπάρχουσι προσέτι καὶ ἀβλαβῇ, ὅταν ᾗνε αὐτόχθονα τοῦ ἐδάφους· τούτων τὰ ὀνόματα καὶ τὰς ιδιότητας δὲν ἡδυνήθην νὰ πληροφορηθῶ.

Ἐκ τῶν καρποφόρων δένδρων, τῶν φυτευομένων καὶ μετ' ἐπιστασίας καλλιεργουμένων ὑπὸ τῶν Ἀράβων τῆς Οὐνυανυεμβέ, εἶνε ἡ καρίκη, ἡ Ἰνδικὴ ἀπιδέα, ἡ λειμονέα, ἡ κιτρέα, τὸ μαγγιοφόρον, ἡ πορτοκαλλέα καὶ ἡ ροιά.

Ἡ κυρία τροφή τῶν διαφόρων ἐν Οὐνυαμουέζῃ καὶ ἐν ταῖς πρὸς δυσμὰς αὐτῆς μέχρι τῆς Λίμνης Ταγκανύϊκας χώραις οἰκούντων φύλων εἶνε ὁ ματάμας, ὡς καλοῦσιν αὐτὸν οἱ Οὐασασουχίλιοι, τὸν ὁποῖον οἱ Ἀραβες καλοῦσι δοῦρρά, οἱ Ἰνδοὶ ζόουαρ καὶ οἱ Λατῖνοι *holcus sorghum*. τὸ θάζρι (*Holcus spicatus*), ὁ κέγχρος (*Panicum Italicum*). τὸ μαουέρι ἤτοι σήσαμος, καὶ τὸ μαῖζ, ἡ Ἰνδικὸς σῖτος. Τὰ εἶδη τῶν ὀσπρίων εἶνε πολυάριθμα· ὁ ἄρακος καὶ τὰ μεγάλα κουκκία εἶνε κοινότερα. Τὸ ὀρύζιον ἀφθονεῖ ἐν Οὐνυανυεμβέ καὶ Οὐζιζί· ὁ κοινὸς ὅμως σῖτος καλλιεργεῖται μόνον ὑπὸ τῶν Ἀράβων.

Γλυκᾷ γεώμηλα, ἡ διοσκουρία καὶ τὸ μανιόχον ἀφθονοῦσιν ἐν Οὐνυανυεμβέ καὶ Οὐζιζί καὶ εἰς τινὰ μέρη τῆς Οὐκαουένδης. Τὸ σακχαράκαλαμον ὅμως εἶνε προῖόν τοῦ Οὐζιζί.

Οἱ θερισμοὶ γίνονται ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἐν τῇ Ταγκανύϊκῃ κατὰ τὸν Ἀπρίλιον, ἐν Οὐνυαμουέζῃ κατὰ τὸν Μάϊον καὶ ἐν ταῖς παραθαλασσίαις χώραις κατὰ τὸν Ἰούνιον.

Ὁ βάμβαξ, ὁ καπνὸς καὶ ἡ ῥητίνη αὐξάνουσι πανταχοῦ τῶν κεντρικῶν χωρῶν. Κολοκύνθαι καὶ σικυοὶ ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις ἐν ἀφθονίᾳ· τὸ Ἰνδικὸν ὅμως αὐξάνει ὑπὸ ἀγρίαν κατάστασιν.

Ἐκ τῶν φυτῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς εἶνε ὡσαύτως ἡ τραγορίγανος καὶ ὁ ἐλελίσφακος, ὁ πρῖνος, ὁ ἡλίανθος, ἡ πεπερίς (*Capsicum baccata*), τὸ χιλιοδύναμον (ἕτερον εἶδος πεπερίδος) ἡ γιγγίβερης, τὸ Ἰνδικὸν κύπειρον καὶ ἡ ῥοδοδάφνη. Παρὰ τὴν Ταγκανύϊκαν αὐξάνει ἡ μεθονίκη (*gloriosa superba*), περίξ δὲ τῶν χωρίων τῆς Οὐκαουένδης ὁ μήκων· πρὸς τούτοις δὲ ὁ ἐρυθρὸς μήκων καὶ τὸ μέλαν σίνηπι. Ἐν τοῖς μεγάλοις ὅμως παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης δάσσει

παρατηρεῖ τις πλεῖστα εἶδη ἀνθέων ἐκπεμποντων ἐξαίρετον ὁσμὴν. Ἐκ δὲ τῶν φυτῶν αὐξάνουσιν ἐν τοῖς αὐτοῖς δά-
σεισι ἡ ἄγρωστις, τὸ ἱεράκιον, τὸ βούφθαλμον, ἡ ἀλσίνη
καὶ ἕτερα φυτὰ τοῦ εἶδους τῆς ἀγρώστιδος.

Ὁ λωτὸς καὶ διάφορα ὕδροχαρῆ νυμφαῖα φυτὰ καλύ-
πτουσι τὰ γαληνιαῖα ὕδατα τοῦ Ποταμοῦ Γόμβη καὶ τῶν
ἐλῶν τῆς Οὐκαουένδης.

Ὁ πάπυρος καὶ οἱ ἰνδοκάλαμοι περιβάλλουσι πάντα τὰ
ἀκαλλιέργητα μέρη τῶν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς Λίμνης Ταγ-
κανύικας ἐπὶ ῥύτων γαιῶν. Τὸ αἰσχυρόμενον πα-
ρατηρεῖται εἰς τὰ στόμια τῶν μεγάλων ἐντὸς τῆς λίμνης
συμβαλλόντων ποταμῶν.

Τὰ στενὰ ὄρια τοῦ κεφαλαίου τούτου δὲν μοι ἐπιτρέπου-
σι νὰ παραθέσω λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν διαφόρων ζώων
καὶ πτηνῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς· ὅθεν ἐξαιτοῦμαι τὴν
ἐπιείκειαν τῶν ἀναγνωστῶν μου διὰ τὴν βραχύτητα μεθ' ἧς
θὰ διαγράψω αὐτά.

Ἀρχομαι τῆς περιγραφῆς τῶν τετραχέιρων, καθότι ἡ
τάξις αὕτη τῶν ζώων ὑπερέχει πασῶν.

Τὸ μέγιστον τῶν ζώων τούτων εἶνε ὁ μέγας πίθηξ baboon
Wanderoo καλούμενος· διακρίνεται διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν
λεόντειον αὐτοῦ ὄψιν· μακρόθεν ὁμοιάζει μικρὸν λέοντα,
οἱ δὲ φρικτοὶ αὐτοῦ βρυχηθμοὶ ἐν τοῖς πυκνοῖς δάσεισι τῆς
Οὐκαουένδης ἐνισχύουσι τὴν ὀπτικὴν ταύτην ἀπάτην· μα-
κρὰ ὑποπόλιος χαίτη περιβάλλει τὴν κεφαλὴν καὶ καλύ-
πτει τὸν λαιμόν· αἱ δὲ εἰς τὰ ὀπίσθια αὐτοῦ τριῆες εἶνε
χρώματος βαθέος φαιοῦ μεμιγμένου ἐλαφρῷ καστανῷ. Ἡ
οὐρά του εἶνε μακρὰ καὶ περατοῦται εἰς φούντωμα· συχνά-
ζει δὲ εἰς τὰς κοιλότητας τῶν μεγάλων δένδρων καὶ ἐντὸς
τῶν σπηλαίων. Εἶδομεν πίθηκον τοῦ εἶδους τούτου παρὰ
τὰς πηγὰς τοῦ Ῥουφούγου, εἰς μερικοὺς ὁμῶς τῶν ἐν
αὐτῷ συμβαλλόντων ποταμῶν εἶδομεν μακρότερον πρὸς
δυσμὰς μέγαν ἀριθμὸν πιθήκων τοῦ εἶδους τούτου χρώμα-
τος μελαχρινῷ.

Μετὰ τὸν πίθηκον τοῦτον ἔρχεται ὁ κυνὸς κέφαλος
πίθηξ τὸν ὁποῖον περιέγραψα ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφα-
λαίῳ. Ὑπάρχουσιν ἕτερα μικρότερα εἶδη ἐν Οὐκαουένδῃ
καὶ Δυτικῇ Οὐγογῇ μὲ πρόσωπον μελανὸν ὁμοιάζοντα τὸν
πίθηκον τὸτα τῆς Ἀβυσσινίας· εἶνε εἰς ἄκρον ἐπιδέξιοι

καὶ ἀνέρπουσι μετὰ μεγάλης ἱκανότητος· ζῶσι κατ' ἀγέ-
λας· τρέφονται δὲ ὑπὸ ἀγρίων βάτων, ῥοδακίνων μπέμπου
καὶ ἐντόμων.

Τὰ μεγαλήτερα αἰλουροειδῆ ζῶα, ἐξ ὧν εἶδομεν ἐν τοῖς
δάσει τῆς Οὐκαουένδης, εἰσὶν ὁ λέων καὶ ἡ λεοπάρδαλις.
Ἡ δορὰ τοῦ λέοντος δίδεται πάντοτε εἰς τὸν Σουλτάνον.
Ὁ λέων συχνάζει ἐντὸς τῶν σκοτεινῶν καὶ πυκνῶν ξύλων
τὰ ὅποια στολίζουσι τὰς ὄχθας τῶν ρευμάτων· ἀπαντᾷ
δὲ τις αὐτὸν εἰς πάντα τὰ μέρη, ἐν οἷς ὑπάρχει ἄγριον
κυνήγιον.

Ἡ κυνύαινα ἀκούεται κατὰ πᾶσαν νύκτα ἐν Ἀφρικῇ,
κυρίως ἐν Οὐγογόῃ καὶ Οὐτάνδᾳ· κατὰ τὰς νυκτερινὰς ἡ-
μῶν πορείας πάντοτε ἠκούομεν τὰς ἀγρίας αὐτῆς φωνάς.
Τὸ θηρίον τοῦτο ἔχει μέγεθος ἴσον τὸ τοῦ μολοσσοῦ κυνὸς,
κεφαλὴν δὲ ἰσχυροτάτην, δηλοῦσαν μεγάλην ἰσχὺν κατὰ τὰς
σιαγόνας· τὸ χρῶμα αὐτοῦ εἶνε ῥυπαρὸν μέλαν μεμιγμέ-
νον φαιῷ, ἔχει δὲ κηλίδας μελανὰς τῶν ὁποίων τὸ χρῶμα
φαίνεται ἡλλοιωμένον. Τὸ σύστημα τῶν ὀδόντων εἶνε ὁ-
μοιον τῷ τοῦ κυνὸς, ἀλλ' ἡ ὕαινα ἔχει τρεῖς μυλόδοντας
κατὰ τὴν ἄνω σιαγὸν καὶ τέσσαρας κατὰ τὴν κάτω. Οἱ
ὀδόντες αὐτῆς εἶνε ὠπλισμένοι διὰ τρομερῶν καὶ ὀξειῶν
αἰχμῶν διὰ τῶν ὁποίων κατατρίβουσι τὰ μέγιστα τῶν
ὀστέων.

Οἱ θῶες (τσακάλια) τοὺς ὁποίους ἀπηντήσαμεν ὁμοί-
ζον λίαν πρὸς τὰς μεγάλας ἀλώπεκας τῶν λειμῶνων ἡ-
μῶν, αἱ δὲ ὕλακαὶ αὐτῶν εἶνε αἱ αὐταί· τὸ ῥύγχος μάλιστα
αὐτῶν εἶνε ὁμοιον τῷ τῆς ἀλώπεκος· ἡ δὲ οὐρὰ αὐτῶν δα-
σεῖα καὶ χρώματος ἀμαυροῦ φαιοῦ.

Τὰ ἕτερα ζῶα, τὰ ὅποια ἀπηντήσαμεν κατὰ τὴν πορείαν
ἡμῶν, εἶνε ὁ ἐλέφας, ὁ ῥινόκερος, ἡ καμηλοπάρδαλις, ὁ ὄ-
ναγρος, ὁ βούβαλος, ὁ στρεψίκερος, ἡ ἔλαφος, ὁ αἰγαγρος,
ἡ κεμάς, ὁ ὑδρόβιος αἰγαγρος, ὁ κούδου (*Ant. strepsiceros*),
ἡ *perpusilla*, καὶ ὁ ἡλιοτίραγος (*Ant. Eliotragus*). Περιγρά-
ψας ἤδη πάντα ταῦτα τὰ ζῶα κρίνω περιττὸν νᾶ ἐπαναλά-
βω τὰ περὶ αὐτῶν. Ἀναφέρω μόνον ἐνταῦθα ὅτι εἶδον πλη-
θος κυνῶν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ρουφούγου ἢ Γόμβη, πρὸς
τούτοις καὶ μέγαν ἀριθμὸν ἵπποποτάμων καὶ χροκοδείλων
ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῶν ποταμῶν Κιγγάνη, Γόμβη καὶ Μαλα-
γαράζη καὶ τῆς Λίμνης Ταγκανύικας.

Τὰ κατοικίδια ζῶα εἶνε τὰ αὐτὰ ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς λοιπαῖς χώραις. Οἱ βόες εἶνε δύο εἰδῶν· ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ἀπηντήσαμεν ἐν Οὐγογόῃ, Οὐνυαμουέζη καὶ Οὐχχα, ἔχουσι κύρτωμα μεταξὺ τῶν ὠμῶν ὡς οἱ τῆς Ἀμερικῆς ἄγριοι βόες· ἐκεῖνοι δέ, τοὺς ὁποίους εἶδομεν μόνον ἐν Οὐζίζι, ἔχουσι μηροὺς ὑψηλοὺς, σῶμα λεπτόν καὶ κέρατα λίαν μεγάλα.

Τὰ πρόβατα εἶνε κοινὰ παρὰ πάσαις ταῖς φυλαῖς· ἔχουσι δὲ οὐρὰν πλατεῖαν, παχεῖαν καὶ βαρυτάτην. Αἱ αἰγές εἰσι πολυπληθεῖς καὶ πολλῶν χρωμάτων. Αἱ ὠραιότεραι ὅμως αἰγες τῆς Ἀφρικῆς εἶνε αἱ τῆς Μανουέμας, αἵτινες ἔχουσι μηροὺς βραχεῖς καὶ σῶμα εὐρωστον.

Οἱ ὄνοι, ὧν βρίθῃ κυρίως ἡ Οὐβαναράμα, εἶνε ἰσχυροὶ καὶ μεγάλοι, ἀλλὰ κακοὶ καὶ ἄγριοι.

Οἱ κύνες εἰσι πολυπληθεῖς· εἰς πάντα τὰ χωρία βλέπει τις αὐτούς· ἀνήκουσιν εἰς τὸ γνήσιον εἶδος παρία, εἶνε δὲ δειλοὶ καὶ ψωραλέοι.

Αἱ ἡμεροὶ γαλαῖ εὐρίσκονται εἰς πᾶν σχεδὸν χωρίον, ἐν τὸς τοῦ ὁποίου διάγουσι βίον λίαν εὐχάριστον, καθότι ἔκαστον ἐν αὐτοῖς τέμπον ἢ καλύβη ἢ οἰκία βρίθῃ μυῶν.

Μεταξὺ τῶν πτηνῶν, ὧν βρίθουσιν αἱ χῶραι τῆς Μέσης Ἀφρικῆς, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα συχνότερον ἀπαντῶμεν, εἶνε ὁ ἀλιάετος, ὁ γύψ, ὁ ἰκτῖνος, ἡ λευκόλαιμος κορώνη, ἡ τρυγὼν, ἡ ὠτίς, καὶ ὁ κόραξ· πάντα τὰ ἄνω πτηνὰ ἀπηντήσαμεν εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν Γόμβη, Μπόκουα καὶ Ρουφούγου· ἐκεῖνα δέ, τὰ ὁποῖα ἀπηντήσαμεν εἰς τὰς ὄχθας τῆς Λίμνης Ταγκανύικας, εἶνε ἡ μελανὴ ἰβίς, ἡ ἱερὰ ἰβίς, ὁ πιπεροφάγος, ὁ ἄγριος χῆν, ἡ ἀγρία νῆσσα, ἡ μελανὴ νῆσσα τῆς Μαδαγασκάρης, λάρος ὁ μακροπτέρυξ, ὁ πάδδας, ἡ κίχλη, ὁ πελαργός, ὁ πελεκάν, ὁ γερανός, ἡ νῆσσα τῆς Αἰγύπτου, ὁ κόλυμβος, ἡ κολυμβίς, ἡ ἀλκυὼν, χελιδὼν ἡ θαλασσία, ἡ μελεαγρίς, ὁ ὄρτυξ, ὁ φλορικὰν καὶ ὁ τετράων.

Εἶδον πρὸς τοῦτοις ἐν Οὐγογόῃ στρουθία τινὰ, προσέτι δὲ κύκνους ἐπὶ τῆς Λίμνης Οὐγόμβης, σεισούρας δὲ καὶ σκολόπακας παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ρουσιζίου καὶ ἕτερα πτηνὰ, ὡς γλαῦκας, νυκτερίδας, βαρβικᾶνας, ἔποπας, ψιττακοὺς, κολοιοὺς, τροχίλους, μυιοθύρας χρυσοὺς, καὶ ἔρωδιούς. Ὁ ἄνω κατάλογος εἶνε λίαν μακρὸς, ὡς παρατηρεῖ

ὁ ἀναγνώστης· ὥς ἐκ τούτου δὲν δυνάμεθα νὰ περιγράψω-
μεν ἰδιαιτέρως ἕκαστον τῶν ἄνω πτηνῶν.

Ἐκ τῶν ἐρπετῶν ἀναφέρομεν τὸν ὄφιν βόαν, μεγέθους
ἐκπληκτικοῦ καὶ χρώματος πρασίνου, καὶ ἕτερον μικρὸν
ὄφιν, μὲ ράχιν χρώματος ἀργυροῦ. Αἱ σαῦραι εἶνε ἀναρρίθ-
μητοι. Εἶδομεν πρὸς τούτοις ἰγουᾶνας, γυμνόποδας, φρύ-
νους, βατράχους, χελώνας διαφόρων εἰδῶν, ἀμφιβίους καὶ
ὕδροβίους, καὶ μεταξὺ ἄλλων τὸν τερβραπῖνον τῆς Ἀμερικῆς.

Τὰ ἔντομα τὰ ὁποῖα εἶδομεν εἶνε ἡ κοινὴ μυῖα, ἡ tsetse,
ὁ μύψ, ὁ σκνίψ, ὁ ψύλλος, ὁ φθεῖρ, ἡ σφήξ, ἡ μέλισσα,
οἱ μελανοὶ, ἐρυθροὶ καὶ λευκοὶ μύρμηκες· μετ' αὐτὰ ἔρχον-
ται αἱ νύμφαι, ἀράχαι διαφόρων εἰδῶν, αἱ ἀραχνίδες, τὰ
φαλάγγια ἡ ἀραχνίδια τῆς Τάρεντος, αἱ κάμπαι, οἱ χίτρι-
νοι σκορπιοὶ, οἱ ἑκατόμποδες, καὶ οἱ μυριάποδες κτλ.

Εἰς τοὺς ἰχθεῖς τῆς Λίμνης Ταγκανύικας ἀπαντᾷται με-
γίστη ποικιλία.

α΄.) Ὁ πρῶτος ἰχθὺς εἶνε ὁ σίλουρος, τὸν ὁποῖον οἱ Οὐα-
ζιζι καλοῦσι σίγγαν, ὅστις κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν ἐγ-
χωρίων προσλαμβάνει ἐνίοτε τεσσάρων καὶ ἔξ μάλιστα
ποδῶν μῆκος. Ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἰχνογράφησα εἶχε μῆ-
κος 38 1)2 δακτύλων, βάρος δὲ 10 3)4 λιτρῶν καὶ ἐθεω-
ρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων μικρός. Ὁ ἰχθὺς οὗτος εἶνε παχύ-
τατος, ἡ ράχις αὐτοῦ εἶνε χρώματος ἀμαυροῦ φαιοῦ καὶ
ἐλαφροῦ ὑποπολίου, κλίνοντος πρὸς τὸ λευκὸν κατὰ τὴν
κοιλίαν· τὸ δέρμα αὐτοῦ δὲν ἔχει λεπίδας· εἶνε ὅμοιος μὲ
ἐκείνους τοὺς ὁποῖους εὐρίσκομεν ἐν ταῖς λίμναις καὶ τοῖς
ποταμοῖς. Ἐν τῷ ποταμῷ Γόμβη συλλαμβάνουσιν ἐξ αὐ-
τῶν ἑκατοντάδας, κόπτουσιν εἰς τεμάχια καὶ ξηραίνουν
αὐτούς· μεθ' ὃ μετακομίζουν αὐτοὺς εἰς Οὐνυανουεμβέ
ὅπως πωλήσωσιν εἰς τοὺς Ἀραβας, τοὺς Μωαμεθανοὺς
μαύρους καὶ Οὐασαουαχιλίους.

β΄.) Ὁ ἀμέσως ἐπισημότερος καὶ μεγαλῆτερος ἰχθὺς
εἶνε ὁ σάγγαρας, λεπιδωτὸς, τοῦ ὁποῖου τὸ κρέας θεωρεῖται
κάλλιστον πρὸς τροφήν. Ἐκεῖνος ὃν ἰχνογράφησα εἶχε
μῆκος 23 δακτύλων καὶ 15 1)2 δακτύλων περιφέρειαν, βά-
ρος δὲ 6 1)2 λιτρῶν.

γ΄.) Μετ' αὐτὸν ἔρχεται ὁ μβεῦρος, παχὺς καὶ σαρκώ-
δης ἰχθὺς, οὗτινος τὸ κρέας θεωρεῖται ἐξάισιον, λεπιδω-
τὸς ὡσαύτως· ὁ ὑπ' ἐμοῦ ἰχνογραφηθεὶς εἶχε μῆκος 18

δακτύλων, περιφέρειαν 15 1)4 καὶ βάρος 5 1)4 λιτρῶν.

δ.) Ἐπεται ὁ χάης, ἰχθὺς λεπιδωτὸς ἔχων μῆκος 9 1)4 δακτύλων, καὶ περιφέρειαν 4· ἡ ῥάχις τοῦ εἶχε χρῶμα πρασινωπὸν, κάτωθεν δὲ ἦτο λευκός.

ε.) Μετ' αὐτὸν ἔρχεται ἕτερος ἰχθὺς, ἄνευ λεπίδων, ἔχων μῆκος 7 δακτύλων, περιφέρειαν δὲ 4· τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔχει σειρὰς χρώματος μελανοῦ ὠχροῦ πλατείας κατὰ 1[4 τοῦ δακτύλου· ἡ κοιλία τοῦ ἔχει χρῶμα λευκότετον· ὁ ἰχθὺς οὗτος εἶνε ὠραιότατος, καὶ ἡ λίμνη εἶνε πλήρης αὐτοῦ, καθημερινῶς δὲ οἱ Οὐαζιζὶ συλλαμβάνουσι πλείστους αὐτῶν.

ς.) Ἐτερος ἔτι ἰχθὺς ἄνευ λεπίδων, μήκους 6 δακτύλων, ἔχει κοιλίαν χρώματος ἀργύρου, γεῦσιν δὲ ἀμίαντος καὶ εἶνε ἐπιζήτητος παρὰ τῶν πολυφάγων.

ζ.) Ἀκολούθως ἔρχεται ἡ περκὶς, ἔχουσα μῆκος 8 δακτύλων καὶ περιφέρειαν 6· ὁ ἰχθὺς οὗτος εἶνε λίαν ἰσχνὸς καὶ σπανίως ἀγοράζεται ἐκτὸς ὑπὸ τῶν κατωτέρων τάξεων.

η.) Ἐπεται ἡ ἐγγελυς, ἥτις εἶνε παχυτάτη καὶ σμικροτάτη· ἡ ὑπ' ἐμοῦ ἰχνογραφηθεῖσα εἶχε μῆκος 17 δακτύλων περιφέρειαν δὲ 4.

Οἱ ἄνω ἰχθεῖς εἰσιν οἱ ἐπισημότεροι τῆς λίμνης Ταγκα-
νύϊκας· ὑπάρχει ὅμως ἕτερός τις ἰχθὺς, ὅστις, εἰ καὶ σμικρότατος, συντελεῖ πλεον παντὸς ἄλλου πρὸς τροφήν τῶν ἐγγχωρίων· καλεῖται δὲ οὗτος δογάρας καὶ συλλαμβάνεται κατὰ χιλιάδας. Οἱ ἐγγώριοι συλλαμβάνοντες ἐκθέτουσιν αὐτοὺς εἰς τὸν ἥλιον ὅπως ξηρανθῶσιν, ἢ ἀλγτίζουσιν αὐτοὺς καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου μετακομίζουν αὐτοὺς ἀσφαλῶς μέχρις Οὐνυανυεμβέ. Ὑπάρχουσιν ὡσαύτως πολλὰ εἶδη ἰχθύων, ὁμοιάζοντα τὰς σαρδέλλας τῶν Γαλλικῶν θαλασσῶν, τὰ ὅποια οἱ ἐγγώριοι συλλαμβάνουσιν διὰ δικτύων ἢ δι' ἀγκίστρου· τέλος ἐν ταῖς ἀγοραῖς τοῦ Οὐζιζὶ εὐρίσκονται ὀστρίδια καὶ καρίδες.

Τὰ παρὰ ταῖς φυλαῖς αὐταῖς γνωστὰ μέταλλα εἶνε ὁ χαλκός καὶ ὁ σίδηρος· καὶ ὁ μὲν χαλκός προέρχεται ἐκ τῆς παραλίας καὶ τῆς Ρούας, ὁ δὲ κατειργασμένος σίδηρος ἐξ Οὐσουκούμας, ἡ τῶν βορείων χωρῶν τῆς Οὐνυαμουέζης καὶ Οὐβίρας. Πάντα τὰ ὀρειχάλκινα κοσμήματα, τὰ ὅποια φέρουσιν οἱ κάτοικοι τοῦ ἐσωτερικοῦ, κατασκευάζονται ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων ἐκ τοῦ χονδροῦ ὀρειχαλκίνου

σύρματος, τὸ ὁποῖον φέρουσι τὰ κირβάνια ἐκ τῆς παραλίας. Ὁ ἀκατέργαστος σίδηρος ὑπάρχει ἐν ἀφθονίᾳ· πρὸ πάντων μεταξὺ Οὐνυαμουέζης καὶ Οὐζιζι φαίνεται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εἰς πλεῖστα μέρη· ἐν τούτοις οἱ ἐγχώριοι σπανίως κατεργάζονται αὐτόν· ἐν Οὐκονόγγῳ ὁμοῦς καὶ Οὐθίνζα οἱ ἐγχώριοι ἀναλύουσιν αὐτόν καὶ κατασκευάζουσι σίδηρον καλόν.

Αἱ ἀσθένειαι, ὑπὸ τῶν ὁποίων πάσχουσι γενικῶς οἱ ἐγχώριοι πρὸς δυσμάς τῆς Οὐνυανυεμβέ, εἰσὶν ἡ δυσεντερία, ὀξεία καὶ χρονικὴ, ἡ χολέρα, ὁ τυφοειδὴς πυρετός, ὁ βραδὺς καὶ σύννοχος πυρετός, αἱ καρδιακαὶ ἀσθένειαι, οἱ ρευματισμοὶ, αἱ ὀφθαλμίαι, ἡ εὐφλογία, ἡ παραλυσία, ἡ ψώρα, αἱ ἀσθένειαι τοῦ λαιμοῦ, ἡ φθίσις, ὁ εἰλεός, αἱ ἀσθένειαι τοῦ δέρματος, αἱ δυσελκίαι, ἡ σίφιλις, ἡ ὀμφαλικὴ ἐντεροκὴλη, ἡ πρόπτωσις τῆς ἑδρας, οἱ σπασμοὶ καὶ ἡ νεφρίτις.

Ἡ μεγάλη ὁμοῦς καὶ φρικτὴ μάστιξ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Κεντρικῆς Ἀφρικῆς εἶνε ἡ εὐφλογία. Τὰ λευκὰ κρανία τῶν θυμάτων τῆς ἐπαράτου ταύτης νόσου, τὰ ὁποῖα ἀπαντᾷ τις εἰς ἐκάστην ὁδὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ, μαρτυροῦσι τὴν φθοράν, ἥτις προσγίγνεται ὑπ' αὐτῆς κατὰ πᾶν ἔτος οὐχὶ μόνον εἰς τὰ κირβάνια ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ χωρία. Ἡ νόσος αὕτη ἐνίοτε δεκατίζει τὰ κირβάνια καὶ ἀποστερεῖ τὰ χωρία τοῦ ἡμίσεως αὐτῶν πληθυσμοῦ. Ὁ Διδάκτωρ Λιθιγιστὼν ἔσωσε πολλὰς ψυχὰς ἀπὸ τῆς φρικτῆς ταύτης νόσου· ἰδὼν τὴν ἐξ αὐτῆς προερχομένην φθοράν καὶ μάρτυς αὐτόπτης τῶν θανάτων, οἵτινες συχνάκις ἐπισυνέβαινον, ἔγραψεν εἰς Εὐρώπην ὅπως στείλωσι πρὸς αὐτόν δαμαλίδα· διὰ δὲ τῆς ἐμβολιάσεως ἔσωσε πολλούς.

Τὰ δὲ ἱατρικὰ, τὰ ὁποῖα οἱ ἐγχώριοι μεταχειρίζονται, εἰσὶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βότανα ἢ ἀφεψήματα βοτάνων· δίδονται δὲ ταῦτα εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν «Οὐαγάγγα» ἥτοι ἱατρῶν. Ἡ χρῆσις τῆς ῥητίνης δὲν εἶνε γνωστὴ· τὸ ἐξ αὐτῆς λαμβανόμενον ἔλαιον (κοιν. ριτσινόλαδον) χρησιμεύει μόνον πρὸς ἄλειμμα τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος· τὰ ἐμετικά τῶν προμηθεύονται ἐκ τοῦ φλοιοῦ δένδρου τινός, οἱ δὲ Ἀραβες λέγουσιν ὅτι εἶνε δραστηκώτατα. Διὰ τὰς ἀσθενείας τῶν νεφρῶν οἱ «Οὐαγάγγα» μεταχειρίζονται φάρμακόν τι συνιστάμενον ἐκ τῆς ῥίζης ἐνὸς φυτοῦ καὶ ἐκ τῶν φύλλων θάμνου τινός αὐξάνοντος πλησίον τῆς

Οὐνυαμουέζης, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δὲν ἠθέλησαν νὰ μοι ἐκμυστηρευθῶσι, μολονότι ἔδωκα αὐτοῖς πρὸς τοῦτο ἐν ὕφασμα· εἶδον ὅμως ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος, μολονότι ἐπὶ ἓνα κατὰ συνέχειαν μῆνα μετεχειρίζετο αὐτὸ, οὐδεμίαν εἶχε διαφορὰν εἰς τὴν ἀσθενείαν του. Παρὰ τοῖς Ἀραβι τοῖς κατὰ τῆς ἀσθενείας ταύτης φάρμακον εἶνε φυτικός τις χυμὸς τοῦ κόμμιος καὶ τῆς ῥητίνης βραζόμενος μετὰ τοῦ ὕδατος· ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἱατρικοῦ λαμβάνουσιν ἐν κύπελλον καθ' ἑκάστην νύκτα πρὶν ἢ κοιμηθῶσιν, ἢ ἐν ἐλλείψει αὐτοῦ κύπελλον νέου γάλακτος τὸ πρῶτ καὶ τὸ ἐσπέρας. Πρὸς θεραπείαν τῶν ρευματισμῶν ἐξαπλοῦνται γυμνοὶ ὑπὸ τὸν καυστηρὸν ἥλιον, ἢ ὑποβάλλονται εἰς συνεχεῖς καὶ δυνατὰς ἐντρίψεις. Τὸν εἰλεὸν θεραπεύουσι βάλλοντες τὸν δάκτυλον ἐντὸς τοῦ λάρυγγος καὶ προξενοῦντες ἐμετόν. Πρὸς θεραπείαν δὲ τῆς δυσεντερίας θερμαίνουσι πέτρας καὶ θέτουσιν αὐτὰς ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ τῶν ὀπισθίων. Προσβαλλόμενοι ὑπὸ τοῦ μiasματικοῦ πυρετοῦ τυλίσσονται ἐν τοῖς χραμίοις αὐτῶν καὶ ἐξαπλοῦνται κατὰ γῆς, μεχρισοῦ ἐπέλθῃ ὁ ἰδρὼς διὰ τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου· ὁ τρόπος ὅμως οὗτος τῆς θεραπείας ἐπέφερε τὸν θάνατον εἰς πολλοὺς ἐν τῷ κირβανίῳ μου. Ἐν περιπτώσει εὐφλογίας ὁ ἀσθενὴς ὑποβάλλεται εἰς αὐστηρὰν κάθαρσιν· οὐδεὶς πλησιάζει τὸν ἀσθενῆ, ἐκτὸς ἐκείνων οἵτινες ἅπαξ ἔπαθον ὑπ' αὐτῆς· ὁσάκις ἐν τινι κირβανίῳ προσβλήθῃ τις ὑπ' αὐτῆς ἀμέσως ἀποχωρίζεται τῶν ὑγιῶν καὶ μετακομίζεται εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ μακρὰν τοῦ στρατοπέδου σκηνήν. Κατόπιν ὅμως ἔρχονται ἕτερα κირβάνια τὰ ὁποῖα, χωρὶς νὰ σκεφθῶσι τοῦτο, εἰσέρχονται ἐν τῷ λοιμοκαθαρτηρίῳ τούτῳ καὶ μετὰ τινος ἡμέρας οἱ φορεῖς ἀρχίζουν νὰ αἰσθάνωνται ἑαυτοὺς ἀσθενεῖς παραπονούμενοι ὅτι αἰσθάνωνται ἀνορεξίαν, πυρετὸν καὶ πόνους κατὰ τὴν ράχιν· ἀμέσως ἐξοστρακίζονται· ἂν δὲ ἀδυνατῶσι νὰ περιπατήσωσιν, ἀφίενται ὀπίσω καὶ ἐγκαταλείπονται εἰς τὸν θάνατον, καθότι οὐδὲν χωρίον ἀνοίγει αὐτοῖς τὰς πύλας του, καὶ τὸ κირβάνιον δὲν δύναται νὰ στρατοπεδεύσῃ ἐν τῇ ἐρημίᾳ. Ὁ δυστυχὴς ἀσθενὴς ἀποχωρισμένος τῶν ὁμοίων του, ὡς πλάσμα κατηραμένον, ἐγείρεται, ζητεῖ μέρος ἐν ᾧ νὰ ὑπάρχῃ χόρτος καὶ ἐν αὐτῷ σχηματίζων καλύβην, λαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ὕδωρ καὶ τρο-

φὴν καὶ ἐξαπλοῦται ἐντὸς αὐτῆς ἀναμένων τὴν ἀνάρρῳσιν ἢ τὸν θάνατον.

Ἀναχωροῦντες ἐκ τῶν ὠραίων λειμῶνων καὶ μεγαλοπρεπῶν δασῶν τῆς Οὐνυαμουέζης εἰσερχόμεθα ἐν Οὐκονόγγῳ· ἡ χώρα αὕτη εἶνε ὀνομασθῆ διὰ τὰς ἀγρίας ῥοδακινέας καὶ τὰ ἐκ τέκων δάση της, προσέτι δὲ καὶ διὰ τὸν πολὺν ἀκατέργαστον σίδηρον, ὅστις φαίνεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, μάλιστα πρὸς νότον καὶ δυσμὰς. Τὸ ἀνατολικόν μέρος τοῦ Οὐκονόγγου εἶνε συνέχεια τῶν λειμῶνων τῆς Οὐνυαμουέζης· πλησιάζοντες ὁμῶς τὸ πρὸς δυσμὰς ὄριον αὐτῆς, τὸ χωρίζον ταύτην ἀπὸ τῆς Οὐκαουένδης, βλέπομεν πρὸ ἡμῶν ὑψηλὰς καὶ μεγαλοπρεπεῖς σειρὰς ὄρέων, τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα χέονται ἐν τῷ ποταμῷ Μρέρα καὶ ἐν ταῖς πολυαρίθμοις χαράδραις τῆς πεδιάδος Ῥίκουας.

Οὐδὲν γραφικώτερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον τῆς θέας ταύτης τῶν κυανῶν κωνοειδῶν λόφων, οἵτινες ὑψοῦνται ἢ ἀπομεμονωμένοι ἢ κατὰ συμπλέγματα ἄνωθεν τῆς ἐκτεταμένης πεδιάδος, ἥτις κατὰ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἔλαβον, ἐκτείνεται μέχρι τῶν νομῶν τῶν νοτίων Οὐατούτας. Ὁ ποταμὸς Ῥούγγουας διέρχεται τὴν εὐρεῖαν ταύτην πεδιάδα· πολλοὶ δὲ τῶν ἐν αὐτῷ συμβαλλόντων ποταμῶν πηγάζουσιν ἀκριβῶς ἐκ τῆς γραμμῆς τῆς ἐνώσεως τοῦ Οὐκονόγγου καὶ τῆς Οὐκαουένδης. Τινὲς αὐτῶν πηγάζουσιν ἐκ τῆς χώρας Καζέρας. Μ' ἐπληροφόρησαν ὅτι ὁ ποταμὸς Ῥούγγουας εἶνε μέγας ὡς ὁ Μαλαγαράζης καὶ ὅτι ἡ κυρία αὐτοῦ πηγὴ εὐρίσκεται ἐν τῇ Κεντρικῇ Οὐρόρῃ. Κατὰ τὴν βροχεράν ἐποχὴν ὁ ποταμὸς οὗτος πλημμυρίζει τὴν πεδιάδα δι' ἧς ῥέει, ὡς ὁ Μουκονδόκουας τὴν πεδιάδα τοῦ Μακάτα· ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ Σπῆκ ὑπάρχει κυανὴ κηλὶς, ἥτις ὑποτίθεται παριστῶσα λίμνην τινὰ Ῥίκουαν καλουμένην· μολονότι δὲ πολλοὺς ἠρώτησα περὶ τούτου, οὐδεὶς εὐρέθη ὅστις νὰ μοὶ εἴπῃ τι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου· μ' ἐπληροφόρησαν μόνον ὅτι ἡ πεδιάς κατακλύζεται κατὰ τὴν βροχεράν ἐποχὴν.

Ἄν ἀληθεύῃ ὅτι ὁ ποταμὸς Ῥούγγουας πηγάζει ἐν Κεντρικῇ Οὐρόρῃ, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὡσαύτως ὅτι ὁ ποταμὸς Ρουφίζιος ἢ Ρουχουάχας πηγάζει νοτιοδυτικῶς τῆς Οὐβένας παρὰ σειρὰν τινὰ ὄρέων, ἐξ ὧν πιθανὸν νὰ πηγάζῃ καὶ ὁ Καμβέζιος.

Πρὸς νότον τοῦ Οὐκονόγγου ἐκτείνεται ἡ χώρα τῶν Οὐατούτας· νοτιοανατολικῶς δὲ ἡ τῶν Οὐαρόρης, νοτιοδυτικῶς ἡ Οὐφίπα καὶ ἡ Καρούγγου· πρὸς δυσμὰς ἡ Οὐκαουένδη καὶ πρὸς βορρᾶν ἡ Οὐκατάμα, ἥτοι αἱ νότιοι χώραι τῆς Οὐνυαμουέζης.

Ἡ Οὐκαουένδη εἶνε χώρα σχεδὸν ἀκατοίκητος· ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς εἶνε ἀνώμαλος καὶ δασώδης· σχίζεται δὲ ὑπὸ μυριάδων ὠραίων ρυακίων· τὸ δὲ ἔδαφος αὐτῆς εἶνε γονιμώτατον, βρίθον ἀνθέων καὶ ζῶων. Τὰ μόνα χωρία, ἅτινα ἔχουσιν ἐπισημότητά τινα, εἶνε τὰ τοῦ Μάνα Μοέγγη πρὸς βορρᾶν, τὰ τοῦ Νγόνδου καὶ Τόγγουε πρὸς δυσμὰς ἐπὶ τῆς Ταγκανύικας· τὰ τῆς Ρουσάουας ἐν τῷ κέντρῳ, τὸ Πουμπόρου πρὸς νότον καὶ ἡ Οὐτάνδη νοτιοανατολικῶς.

Οἱ ἐπισημότεροι ποταμοὶ τῆς χώρας ταύτης εἶνε ὁ Ρουφούγου, ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ συμπλέγματος τῶν παρὰ τὸ Πομπόρου λόφων ῥέει παραλλήλως τῇ λίμνῃ διὰ βαθείας κοιλάδος πρὸς βορρᾶν καὶ ἐκβάλλει ἐν τῇ λίμνῃ πρὸς νότον τοῦ Μαλαγαράζη. Ὁ ἀμέσως ἐπόμενος εἶνε ὁ Λοαζέρης, ὅστις πηγάζων μεταξὺ Καγούγγου καὶ Πουμπόρου ἐκβάλλει ἐν τῇ λίμνῃ παρὰ τὸ πρῶτον χωρίον τῆς Οὐρίμβας· ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις πλεῖστοι ἕτεροι ποταμοὶ, ὡς ὁ Οὐελάσιας, ὁ Σιγούγγας, ὁ Μβύγγας καὶ ὁ Κίβοης.

Ἡ Οὐκαουένδη, ἥτις μεταξὺ τῶν χωρῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς εἶνε τρίτη κατὰ τὸ μέγεθος, ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Μαλαγαράζη κατὰ τὴν 5° 10' νοτίου πλάτους μέχρι τῆς 6° 18' νοτίου πλάτους. Ὁρίζεται πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τῆς Νοτίου Οὐβίνζας καὶ τοῦ ποταμοῦ Μαλαγαράζη, πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τῆς Οὐγάρας καὶ τοῦ Οὐκονόγγου, πρὸς νότον ὑπὸ τῆς Οὐσόουας, καὶ Οὐφίπας καὶ πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τῆς Λίμνης Ταγκανύικας.

Ἀναχωροῦντες ἐξ Οὐκαουένδης καὶ προχωροῦντες πρὸς βορρᾶν φθάνομεν εἰς τὴν Νότιον Οὐβίνζαν, ἥτις, διακοπτομένη ὑπὸ βαθειῶν χαραδρῶν, ἔχει ὄψιν ὀρεινὴν καὶ ἀπότομον· διασχίζεται δὲ κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις ὑπὸ ἀμαυρῶν γραμμῶν γεγυμνωμένων ὀρέων. Ἐν τῇ ἐπιρρύτῳ πεδιάδι τοῦ Μαλαγαράζη ὑπάρχουσιν ἀλυκίδες πολλαὶ τὸν ἀριθμόν, ἐξ ὧν οἱ ἐγχώριοι προμηθεύονται τὸ ἄλας· διασχίζεται δὲ ὑπὸ ρυάκων ὀλίγων τὸν ἀριθμόν. Τὰ ἴδια αὐτῆς προϊόντα εἶνε αἶγες καὶ σῆτος.

Διαβαίνοντες τὸν Μαλαγαράζην εἰσερχόμεθα εἰς ἐπίμη-
 κες λωρίον γῆς κατὰ πλάτος ἐκτεινομένης, ὅπερ ὀνομάζε-
 ται Βόρειος Οὐβίνζα. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶνε πτωχόν· ἐπ' αὐ-
 τοῦ αὐξάνουσι μόνον κομμιφόρα τινὰ, ἄκανθαι, ταμαρίδες,
 μιμόσαι καὶ τινὰ τέκα. Αἱ ἄλυκαὶ πεδιάδες εἶνε λίαν ἐκτετα-
 μέναι· αὐτῶν δὲ ἡ κατοχὴ καὶ ἐκκάρπωσις εἶνε τὸ ἀντικεί-
 μενον τῶν πολέμων μεταξὺ δύο μεγάλων ἀρχηγῶν, τοῦ
 Λοκάνδα Μίρα καὶ τοῦ Νζογέρα.

Ὁ Μαλαγαράζης πλησίον τῶν πηγῶν αὐτοῦ καλεῖται
 Βόρειος Γόμβης· ἐνῷ δὲ ῥέη διὰ τῶν ἐκτεταμένων αὐτῶν
 ἀλυκῶν πεδιάδων, τὸ ὕδωρ αὐτοῦ προσλαμβάνει γεῦσιν
 ἀλμυρὰν ἐλαφρὰν οὐχὶ τόσον δυσάρεστον. Εἰσβάλλει ἐν τῇ
 Ταγκανύικα πρὸς νότον τοῦ λιμένος τοῦ Οὐζιζί. Πιστεύω
 ὅτι εἶνε πλωτὸς ὑπὸ λέμβων ἀπὸ τῆς λίμνης μέχρι τοῦ
 Οὐῖλυαγγούρου. Γνωρίζω ὅτι τοῦτο λαμβάνει χώραν κατὰ
 τὴν βροχερὰν ἐποχὴν.

Ἡ Βόρειος Οὐβίνζα ὀρίζεται πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τῶν ποι-
 μενικῶν χωρῶν τῆς Οὐχχας, πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τῆς Οὐ-
 καλαγάνζας καὶ τῆς Οὐσαγόζης ἢ Δυτικῆς Οὐνυαμουέζης·
 πρὸς νότον ὑπὸ τοῦ Μαλαγαράζη καὶ πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τῆς
 Οὐκαράγγας.

Τὰ κυριώτερα αὐτῆς χωρία εἶνε ἡ Μπέτη, ἡ Οὐσένυη,
 τὸ Ὑαμπέχον, ἡ Σιάλα, ἡ Τούγγα, ἡ νῆσος τοῦ Νζογέρα
 καὶ τὸ τοῦ Λοκάνδα Μίρα. Τὰ ἴδια αὐτῆς προϊόντα εἶνε
 αἶγες, πρόβατα, σῖτος καὶ ἄλλας.

Ἐξερχόμενοι τῆς Οὐβίνζας εἰσερχόμεθα εἰς Οὐχχαν.
 Εἶνε δὲ αὕτη ἀπέραντος ὀρεινὴ χώρα, ὁμοιάζουσα τὰ μέγι-
 στα πρὸς τὴν Νεβράσκαν τῆς Ἀμερικῆς. Διαιρεῖται εἰς
 δύο : — τὴν Κιμένυην καὶ τὴν Ἀντάρην. Ἡ Οὐχχα ἐν
 συνόλῳ ὀρίζεται πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τῆς Οὐιούτας, πρὸς νό-
 τον καὶ ἀνατολὰς ὑπὸ τῆς Οὐβίνζας καὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ
 τῆς Οὐκαράγγας καὶ τοῦ Οὐζιζί.

Ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν ὁρέων, ἅτινα, ὡς λέγεται, χωρίζουσι
 τὴν Οὐχχαν ἀπὸ τῆς Οὐιούτας, πηγάζουσι δύο ποταμοὶ
 ἐπίσημοι, ὁ Ῥουσούγιος καὶ ὁ Ῥουγούφου· ὑπάρχουσι πρὸς
 τούτοις καὶ ἕτεροι ποταμοὶ ὁ Σουννούζης, ὁ Κανένζης,
 καὶ ὁ Πόμπουης. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πάντα ταῦτα τὰ
 ρεύματα, τὰ διασχίζοντα τὴν Οὐχχαν, ἔχουσιν ὕδωρ γεύ-

σεως ὀλίγον ἄλμυρᾶς, πρὸ πάντων οἱ ποταμοὶ Πόμπουης, Κανένζης καὶ Ρουσούγιος.

Αἱ γεγυμνωμέναι πεδιάδες τῆς Οὐχχας τρέφουσιν ἄπειρα ποίμνια προβάτων μετὰ μεγάλης οὐρᾶς καὶ βοῶν ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἔχουσι κύρτωμα κατὰ τοὺς ὤμους· αἱ αἶγες εἶνε ὡσαύτως ὠραιόταται. Τὸ ἔδαφος εἶνε γόνιμον καὶ παράγει ἄφθονον σῖτον καὶ ἰνδικὴν ζέαν. Τὸ κλῖμα εἶνε ὠραῖον, ἡ δὲ θερμότης μετριάζεται ὑπὸ τῶν ζεφύρων τῆς Ταγκανύικας καὶ τῶν ἀνέμων τῆς Οὐσαγάρας.

Τὰ λιμνάρια τῆς Οὐχχας εἰσὶ πρὸς τούτοις ἄξια προσοχῆς· τὰ ὕδατα αὐτῶν κατέχουσι δεξαμενάς κυκλοτερεῖς ἀλλὰ ῥυχάς· ταῦτα δηλοῦσιν ὅτι ἄλλοτε μέγα μέρος τῆς Οὐχχας ἦτο κατακεκλυσμένον καὶ ὅτι ἡ κοιλάς τοῦ ποταμοῦ Μαλαγαράζης δὲν ἦτο ἄλλο ἢ βραχίων τῆς Ταγκανύικας. Εἷς γεωλόγος θὰ εὕρισκε πολλὰ ἀντικείμενα ἄξια θαυμασμοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ.

Προχωροῦντες πρὸς δυσμὰς καὶ διαβαίνοντες τὸ μικρὸν ρεῦμα Σουνουῆζι, εἰσερχόμεθα ἐν Οὐκαράγγᾳ, τῆς ὁποίας ἡ ὄψις παρρησιάζει μεγάλην ποικιλίαν. Πρὸς βορρᾶν, καθόσον ἐνοῦται πρὸς τὴν Βόρειον Οὐχχαν, εἶνε ὀρεινὴ· πρὸς νότον παρρησιάζει ἐκτεταμένην ὁμαλὴν κατωφέρειαν κεκαλυμμένην ὑπὸ ὑψηλῶν δένδρων τέκων· κατὰ τὸ κέντρον ἔχει λόφους καὶ ὠραῖα διαυγῇ ρυάκια, ἐνεκα τοῦ ὁποίου εἰς τὸ μέρος τοῦτο εἶνε καὶ γονιμωτάτη. Ἐξ ἀνατολῶν, πολλαὶ σειραὶ ὀρέων παράλληλοι πρὸς ἀλλήλας ἐκτείνονται πρὸς δυσμὰς ἀποσπώμεναι κατὰ ὀρθὰς γωνίας ἀπὸ τῆς μεγάλης ὀρεινῆς ὀφρῦος τῆς χωριζούσης τὴν Βορειοανατολικὴν Οὐχχαν ἀπὸ τῆς Οὐκαράγγας· ἐξαφανίζονται δὲ ἅμ' ὡς πλησιάζωσι τὴν ἐπὶ ῥύτον κοιλάδα τῆς Λιούχης.

Τὰ δένδρα τῆς Οὐκαράγγας εἶνε κυρίως ἡ τεκτονία, τὸ μβούγγου καὶ ὁ ἰνδοκάλαμος. Τὸ κλῖμα εἶνε μαλακὸν καὶ ὑγρὸν. Συνεχῆς ὁμιχλώδης βροχὴ πίπτει εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων τῆς Οὐκαράγγας, ἐξ ὧν πηγάζουσι πλείστοι ποταμοὶ ἐκβάλλοντες εἰς τὴν λίμνην Λιούχην.

Ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων τῆς Οὐκαράγγας κατερχόμεθα ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Λιούχης καὶ εἰσερχόμεθα ἐν Οὐζιζί· εἶνε δὲ ἡ χώρα αὕτη ὅσον δύναται τις νὰ φαντασθῇ ὠραία καὶ γόνιμος. Ἐκ τοῦ μέρους τούτου βλέπομεν πρὸ ἡμῶν τὴν ἔσω ταύτην θάλασσαν, τὰς ὁποίας ἡ παραλία δέον νὰ θεωρῇται

μετὰ σεβασμαῦ ἐν τῷ μέλλοντι χρόνῳ, καθότι «τὸ μέρος ἐφ' οὗ ἐπάτησεν ἄνθρωπος ἀγαθὸς μένει ἱερὸν διὰ παντός». Πρὸς τοῦτοις καὶ ἡ φύσις συνετέλεσεν εἰς τὴν ἔμπνευσιν τοῦ πρὸς τὴν κλασσικὴν ταύτην χώραν ἔρωτος. Οὐδείς, ἔσ-
σον ἂν ἦνε πεζὸς τὴν φύσιν, δύναται νὰ σταθῇ ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Οὐζιζι καὶ νὰ ἴδῃ πρὸς δυσμὰς τὴν ἔκτασιν τῶν ἀργυρῶν ὑδάτων κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, χωρὶς νὰ συγχινηθῇ μέχρις ὁστέων. Τὰ αἰθέρια χρώματα τρέχουσι μετὰ μαγικῆς ταχύτητος· τὰ χρώματα ταῦτα εἶνε χρυσᾶ, κυανᾶ, ῥοδόχροα, ἀργυρᾶ, πορφυρᾶ καὶ κροκοειδῆ· τὰ δένδρα προσλαμβάνουσι κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου χαλαρόν πορφυροῦν χρῶμα· ἡ λάμψις αὐτῶν ἀντανακλάται ἐπὶ τοῦ γιγαντιαίου κυανοῦ τείχους, ὅπερ πρὸς δυσμὰς ὀρίζει τὴν λίμνην· τὰ δὲ ὄρη ταῦτα, ὧν τὰ θεάματα ἐκάλυπτον μέχρι τοῦδε σκοτεινοὶ πέπλοι, ἀποκαλύπτονται μεγαλοπρεπῆ καὶ ὠραῖα, ἀστράπτοντα ὑπὸ διαφόρων λατρῶν χρωμάτων.

Πάντων τῶν λαῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς ἐπισημότε-
ροί εἰσιν οἱ Οὐαυαμουέζοι. Φαντασθῆτε ἄνδρα ὑψηλοῦ ἀ-
ναστήματος καὶ μελανόδερμον, ἔχοντα μηρούς ὑψηλοὺς καὶ μορφὴν εὐάρεστον καὶ ἀείποτε μειδιῶσαν, καὶ θέλετε ἔχει τὸν ἀκριβῆ τύπον τῆς φυλῆς αὐτῆς. Εἰς τὸ μέσον τῶν διχαστήρων τῆς ἄνω σταγόνος ἔχει μικρὰν ὀπὴν, τὴν ὁ-
ποίαν ἀνοίγουσιν ἐκ τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας πρὸς διά-
κρισιν τῆς φυλῆς του. Ἡ κόμη αὐτοῦ κατὰ βοστρούχους ἐλικοειδεῖς πίπτει ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτοῦ· εἶνε σχεδὸν ὁ-
λόγυμνοι· τὰ μέλη τοῦ σώματος αὐτῶν δύνανται νὰ χρη-
σιμεύσωσιν εἰς πάντα γλύπτῃ θέλοντα νὰ γλύψῃ μελανὸν Ἀπόλλωνα. Πολλοὺς τῆς φυλῆς ταύτης εἶδον ἐν Ζαγγι-
γάρῃ φέρον ας ἐνδύματα Ἀραβικὰ καὶ κίδαριν ἐκ μερικάνι, οὐδόλως δὲ διαφέροντας τῶν ἐπὶ τῆς Ζαγγιβάρης Οὐα-
σαουαχιλίων. Ἡ προηγουμένη ὁμῶς περιγραφὴ παριστᾷ τὸ
ιδεῶδες ὅπερ συνέλαβον κατὰ νοῦν.

Ὁ Οὐαυαμουέζος γεννᾶται ἔμπορος καὶ περιηγητής. Ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἡ φυλὴ αὕτη ἔχει τὸ μονοπώλιον τῶν ἐμπορευμάτων, τὰ ὁποῖα κομίζει ἀπὸ τῆς μιᾶς χώρας εἰς τὴν ἑτέραν. Ὁ Οὐαυαμουέζος εἶνε ἡ κάμηλος, ὁ ἵππος, ὁ ἡμίονος, ὁ ὄνος—ἂν θέλητε—τὸ φορτηγὸν ζῶον δι' οὗ οἱ περιηγηταὶ μετακομίζουσι τὰ ἐμπορεύματά των ἀπὸ τῆς παραλίας εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ὁ Ἀραψ οὐδαμοῦ δύνα-

ται νὰ πορευθῇ ἄνευ τῆς βοηθείας αὐτοῦ· ὁ λευκὸς περι-
 δευτῆς δὲν δύναται νὰ περιηγηθῇ ἄνευ αὐτοῦ· πρὸ πάντων
 εὐρίσκονται ἐν Βαγαμόυο, Κονδοῦχι, Καόλη, Δὰρ Σαλαὰμ
 καὶ Κίλουα, ἔνθα ἀναμένουσι περίστασιν ὅπως ἐνοικια-
 σθῶσι διὰ μακρὸν ταξείδιον. Ὁμοιάζει τὸν ναύτην ὁ ὁ-
 ποῖος κατοικεῖ εἰς τὰ ἐν ταῖς μεγάλαις παραθαλασσίαις πό-
 λεσι δι' αὐτὸν προσδιωρισμένα ναυτικὰ οἰκήματα· καὶ ὡς
 αὐτὸς εἶνε ἀκάματος καὶ πάντοτε πρόθυμος εἰς τὴν ἐργα-
 σίαν. Ὡς ὁ ἄγγλος ναύτης θεωρεῖ τὴν Νέα Νόρκην, οὕτω
 καὶ ὁ Οὐνναμουέζος θεωρεῖ τὴν παραλίαν. Ἐν Νέα Νόρκη ὁ
 ἄγγλος ναύτης δύναται νὰ μισθωθῇ ἐπὶ μεγαλητέρῳ μισθῷ·
 οὕτω καὶ ὁ Οὐνναμουέζος λαμβανόμενος ἀπὸ τῆς παραλίας
 εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μισθοῦται ἀκριβώτερα ἢ ὅσον ἀπὸ τοῦ
 ἐσωτερικοῦ εἰς τὴν παραλίαν. Εἶνε τοσοῦτον ἐπιζήτητος,
 τοσοῦτον δὲ δυσεύρετος ἐν καιρῷ πολέμου, ὥστε ὁ μισθὸς
 αὐτοῦ εἶνε μέγας, ἀρχίζων ἀπὸ 36 ὑάρδας ὑφάσματος καὶ
 ἀνερχόμενος μέχρι τῶν 100. Ἐκατὸν τῶν ἀνθρωπίνων
 τούτων φ ο ρ τ η γ ῶ ν ζ ῶ ω ν στοιχίζουσιν εἰς τὸν πε-
 ριοδευτὴν 10,000 ὑαρδῶν ὑφάσματος μέχρις Οὐννανουεμβέ,
 ἤτοι διὰ τρίμηνον διάστημα. Δέκα χιλιάδες ὑαρδῶν ὑφά-
 σματος ἰσοῦνται ἐν Ζαγγιβάρῃ μὲ 5,000 ἀμερ. ταλ. εἰς
 χρυσόν. Μετὰ ὑπομονῆς ὅμως καὶ οἰκονομίας δύναται τις
 νὰ προσλάβῃ τὸν ἄνω ἀριθμὸν ἀντὶ 3,000 μόνον ἀμερικαν-
 νικῶν ταλλήρων.

Ὁ Οὐνναμουέζος περ.ηγεῖται ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Λουα-
 λάβα μέχρι τῶν ὁρέων τῆς Καραγουάχας. Μεταξὺ τῶν
 δύο τούτων σημείων πανταχοῦ ἀπαντᾷ τις αὐτόν : — εἰς
 τὰ δάση τῆς Οὐκαουένδης, εἰς τὰ ὑψώματα τῆς Οὐγάνδας,
 εἰς τοὺς ἀγροὺς τῆς Οὐγογόης, εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Οὐ-
 ρόρης, εἰς τοὺς λειμῶνας τοῦ Οὐκονόγγου, εἰς τὰ ἔλη
 τῆς Οὐσεγούχχας, εἰς τὰ στενὰ τῆς Οὐσαγάρας, εἰς τοὺς
 κρημνοὺς τῆς Οὐβένας· εἰς τὴν χώραν τῶν ποιμενικῶν
 Οὐατούτας παρὰ τὰς ὀχθας τοῦ Ρουφιζίου ἐν Κίλουα·
 πανταχοῦ ἀπαντᾷ τις αὐτόν βαστάζοντα τὰ βαρέα ἐκεῖνα
 δέματα βάμβακος τῆς Μασσαχουσέτης, βαμβακερὰ ὑφά-
 σματα, μεταλλικὰ σύρματα τῆς Ἀγγλίας, Ἰνδικὰ ὀθόνια
 τῆς Μοσχάτης, ὑφάσματα τῆς Κοότζης καὶ ὑαλίνους κόκ-
 κους τῆς Γερμανίας.

Ἐν τοῖς κερβανίοις εὐρισκόμενος εἶνε εὐπειθὴς καὶ ἐργα-

τικός· ἐν τῷ χωρίῳ αὐτοῦ πλήρης εὐθυμίας· κατὰ τὰς διὰ λογαριασμόν του ἐκδρομὰς εἶνε ἱκανὸς καὶ εὐφυής· ἐξα-σχῶν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ληστοῦ εἶνε τολμηρὸς καὶ ἄφοβος· ἐν Οὐκονόγγῳ καὶ Οὐκαουένδῃ εἶνε κυνηγοί· ἐν Οὐσουκού-μα ποιμένες καὶ σιδηρουργοί· ἐν Λούνδα ἔμποροι τοῦ ἐλε-φαντόδοντος, ἐν τῇ παραλία ἐκθαμβοὶ καὶ ἐκπληκτοὶ πα-ρατηρηταί.

Δυστυχῶς ὅμως ἡ φυλὴ τῶν Οὐανουαμουέζων ὀλίγον κατ' ὀλίγον σμικρύνεται ἕνεκεν τῶν μεταναστεύσεων. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὑπάρχουσι πολλὰ μέρη ἔρημα, καὶ σχεδὸν ἀ-κατοίκητα, ὡς ἡ Ῥουβούγα, τὸ Μγόγγο Τέμπον, ἡ Κίγουα, ἡ Οὐτάνδα, τὸ Μφοῦτον, ἡ Μασάνζη καὶ τὸ Οὐίλλυαγγού-ρου. Οἱ ἀκόρεστοι ἀρχηγοὶ Μάνουας Σέρας, Νιόγγος, Μι-ράμβος καὶ Ὁσέτος διὰ τῶν συνεχῶν πολέμων καταστρέ-φουσι τὴν Οὐνυαμουέζην· ἐξ ἄλλου καὶ ἡ σκληρότης, ἣν υ-φίστανται κατὰ τὰς ἐκδρομὰς, οὐχ ἥττον συμβάλλει εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐπὶ δέκα κρανίων ἀπαντω-μένων εἰς τὰς ἐμπορικὰς ὁδοὺς τοῦ ἐσωτερικοῦ ὁκτῶ εἶνε δυστυχῶν Οὐανουαμουέζων θυμάτων τῶν κινδύνων καὶ τῶν στερήσεων, οἵτινες παρακολουθοῦσι πᾶν κερβάνιον ἐν Ἀ-φρικῇ. Ἡ δουλεία καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς διαφθείρει καὶ καταστρέφει αὐτούς· φρικτὸν εἶνε νὰ σκέπτεται τις μόνον ὅτι τοιαύτη φυλὴ θέλει ἐξαφανισθῇ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, ὡς ἡ τῶν Μακολόλων, οἵτινες ἐξηφανίσθησαν ἀφ' ὅτου πρῶτον ὁ Λιβιγιστῶν εἶδε τὴν Λινυάντην· ὑπὸ τὴν προ-στασίαν φιλανθρώπου κυβερνήσεως πόσον ὁ λαὸς οὗτος θὰ ᾔτο ἰσχυρός; εἰς ὀλίγον καιρὸν θὰ ἐδοξάζετο διὰ τῆς μεγάλης ἐπὶ ῥόῃς τοῦ Εὐαγγελίου διδασκομένου ὑπὸ πρα-κτικῶν ἀποστόλων.

Μεγάλη εἶνε ἡ δύναμις τῶν «Οὐγάγγων» — μάγων — ἐν Οὐνυαμουέζῃ. Περὶ ἐμοῦ ἔλεγον ὅτι ἤμην ἱκανὸς νὰ ρίψω βροχὴν, νὰ δηλητηριάσω πάντα τὰ φρέατα τῆς χώ-ρας, νὰ φονεύσω ὅλον τὸν στρατὸν τοῦ Μιράμβου διὰ δη-λητηριώδους τινὸς φαρμάκου· ἡ δὲ ἰδέα αὕτη ἐπεκράτει, με-χριστοῦ ἡναγκάσθην νὰ διαψεύσω τὰ πάντα. Κατὰ τὴν πρῶ-την περίοδον τῆς ἐν Ἀφρικῇ διαμονῆς μου μοι ἔφερον τοὺς ἀσθενεῖς των, ἀνδρας πάσχοντας ὑπὸ δυσελχίας ἢ προσβε-βλημένους ὑπὸ τῆς εὐφλογίας, σιφιλιτικούς, ψωριῶντας, στηθικούς, ὅπως ἰατρεύσω αὐτούς· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐπεί-

σθησαν ὅτι εἰς οὐδέν ἡδυνάμην νὰ βοηθήσω αὐτούς. Εἰς γέ-
ρων ἄνθρωπος πάσχων ὑπὸ χρονικῆς δυσεντερίας ἦλθε νὰ
τὸν θεραπεύσω· μὲ ἔφερε δὲ εἰς ἀνταλλαγὴν ὥρατον καὶ
παχὺ πρόβατον μετὰ ἐνὸς κανίστρου κορόκου. Ἡδυνάμην
νὰ λάβω τὰ δῶρα ταῦτα καὶ νὰ δώσω αὐτῷ μῆγμα ὅλως
ἄσημον· ἀλλ' ἀμέσως εἶπον αὐτῷ ὅτι οὐδέν δύναμαι νὰ
πράξω πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ. Ἐντούτοις ἔδωκα αὐτῷ ἑκα-
τὸν κόκκους κόνεως τοῦ Dover πρὸς τούτοις καὶ δύο δότι
καλοῦ ὑφάσματος ὅπως σκεπασθῇ καλὰ μετὰ τῆς συζύγου
του, ἀλλ' ἡρνήθη νὰ λάβω τὸ πρόβατον· τοσαύτην λύπην
μοὶ εἶχε προξενήσει ὁ γηράλεος οὗτος ἀνὴρ!

Οὐδέποτε οἱ Οὐανυμουέζοι ἐξέρχονται εἰς ἐκδρομὴν κυ-
νηγετικὴν, πρὶν ἢ ἐρωτήσωσι καὶ συμβουλευθῶσι τὸν
«μγάγγαν», ὅστις ἐπὶ πληρωμῇ ἐφοδιάζει αὐτοὺς μὲ φυ-
λακτήρια, ἱατρικὰ, βότανα καὶ εὐλογίας. Τεμάχιον ὥτὸς
δνάγρου, αἷμα λέοντος, ὄνυξ λεοπαρδάλεως, χεῖλος βου-
βάλου, οὐρὰ καμηλοπαρδάλεως, ὄφρυς αἰγάγρου, πάντα
ταῦτα εἶνε θησαυροὶ ἀνεκτίμητοι, τοὺς ὁποίους οἱ κυνηγοὶ
δίδουσι μόνον ἀντὶ ἀδράς πληρωμῆς. Εἰς τὸν λαιμὸν αὐ-
τῶν κρεμῶσι τεμάχιον κουαρχίου λίθου διαυγοῦς καὶ σχή-
ματος τριγώνου, προσέτι καὶ τεμάχια ξύλου γεγλυμμένου
καὶ ἐν παντοδύναμον φυλακτήριον συνιστάμενον εἰς βότα-
νόν τι καλῶς ἐρῥαμένον ἐντὸς δερματίνου θυλακίου.

Ἡ φυλὴ τῶν Οὐανυαμουέζων εἶνε δειλὴ, ὅταν πρόκηται
περὶ πολέμου. Τὰ κερβάνια αὐτῶν διέρχονται τὴν Οὐγο-
γὸν λίαν ταπεινῶς· ἐξερχόμενοι ὅμως τῆς φοβερᾶς ταύ-
της χώρας δεικνύουσιν εἰς τὰς ἄλλας φυλάς παντοδυνα-
μίαν καὶ γενναιότητα ἀνυπαρκτον. Ἐν καιρῷ πολέμου
οὐδέποτε ὑπηρετοῦσιν εἰς τὰ κερβάνια. Οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν
ἀποθαρρύνουσι πάσας τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ δὲ
προσταγαὶ τῶν κυρίων τῶν ἰσχύουσι παρ' αὐτοῖς ὡς νόμοι.

Τὸ πολίτευμα τῆς Οὐνυαμουέζης εἶνε μοναρχία διαδο-
χική. Ὁ Βασιλεὺς καλεῖται Μτέμης. Ἐκτὸς τῆς Οὐνυα-
νυεμβέ, τῆς Οὐσαγόζης, καὶ τῆς Οὐγάλας, ἐν οὐδεμιᾷ ἐ-
τέρᾳ ἐπαρχίᾳ τῆς Οὐνυαμουέζης ὁ ἀρχηγὸς φέρει τὸν τί-
τλον τοῦτον, μολονότι ἐκ σεβασμοῦ ἀποδίδουσιν αὐτὸν
εἰς πάντας τοὺς ἀρχηγούς τῶν χωρῶν· ὁ νῦν βασιλεὺς τῆς
Οὐνυαμουέζης καλεῖται Μκασίουας· ὁ Πακαλάμπουλας

εἶνε βασιλεὺς τῆς Οὐγάρας· ὁ δὲ «Μότος» — πῦρ — τῆς Οὐσαγόζης.

Ὁ στρατὸς τοῦ Μκασίουα συμποσοῦται εἰς 3,000 ἐνῶ ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ἀνέρχεται εἰς 20,000. Μόνον ὁ στρατὸς τῶν μικρῶν χωρῶν Ταβόρας καὶ Κουϊχάρας συμποσοῦται εἰς 1,500.

Παρὰ τοῖς Οὐνυαμουέζοις ὑπάρχουσιν ἔθιμα λίαν περίεργα· ἅμα γεννηθῇ παιδίον, ὁ πατήρ αὐτοῦ κόπτει τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς τοῦ βρέφους, πορεύεται εἰς τὰ μεθόρια τῆς χώρας αὐτοῦ καὶ θάπτει αὐτὰς ὑπὸ τὴν γῆν· ἂν τὰ ὅρια ταῦτα ᾗνε ποταμὸς, θάπτει αὐτὰς ὑπὸ τὰς ὄχθας αὐτοῦ· λαμβάνων δὲ ἐκ τοῦ μέρους ἐκείνου ῥίζαν δένδρου ἐπιστρέφει εἰς τὸ χωρίον του καὶ θάπτει αὐτὴν ὑπὸ τὸ κατώφλιον τῆς θύρας του· μεθ' ὃ προσκαλεῖ τοὺς φίλους αὐτοῦ εἰς συμπόσιον ἐπὶ τούτῳ παρεσκευασμένον· σφάζει μίαν δάμαλιν ἢ ἡμίσειαν δωδεκάδα αἰγῶν καὶ διανέμει ζῦθον· ἐὰν γεννηθῶσι δίδυμα, οὐδέποτε φονεύουσι τὸ ἓν, ἀλλὰ θεωροῦσιν αὐτὸ μεγαλητέραν εὐλογίαν. Ἡ μήτηρ, αἰσθανομένη τὴν προσέγγισιν τοῦ τοκετοῦ αὐτῆς, τρέχει ἀμέσως εἰς τινὰ φίλην τῆς καὶ ἀρχίζει νὰ τρέχῃ μετ' αὐτῆς εἰς τὰ δάση.

Ὁ γάμος τελεῖται ὡς ἐν Οὐγογόῃ. Ἡ σύζυγος ἀγοράζεται ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς ἀντὶ δαμάλεων ἢ αἰγῶν κατὰ τὰ μέσα ἐκάστης τάξεως.

Ἡ μαγεία, τείνουσα εἰς κακοὺς σκοποὺς, τιμωρεῖται διὰ θανάτου. Ἡ διαδικασία γίνεται παρ' αὐτοῖς ὡς παρὰ τοῖς Οὐαγογό. Ἐγκλήματα κατὰ τοῦ κράτους ἢ κατὰ τῆς κυβερνήσεως τιμωροῦνται ὡσαύτως διὰ θανάτου. Ὁ κλέπτης συλλαμβανόμενος ἐπ' αὐτοφόρῳ φονεύεται ἐν τῷ ἅμα ἢ γίνεται δοῦλος ἐκείνου τοῦ ὁποίου τὴν περιουσίαν ἠθέλησε νὰ κλέψῃ· τοῦτο δὲ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποφάσεως, ἣν ἐκδίδει ὁ Μτέμης.

Ἐν περιπτώσει θανάτου οἱ Οὐνυαμουέζοι κομίζουν τὸ πτώμα ἐν τῷ δάσει ἢ, ἂν ᾗνε ἐπίσημον πρόσωπον, θάπτουσιν αὐτὸν καθήμενον ἢ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ ὡς οἱ Οὐαγογό. Ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις ὅμως ῥίπτουσι τὸ πτώμα κατὰ γῆς μὲ τὴν πλευρὰν, καὶ ἀφίνουσιν αὐτὸ ἄταφον· αἱ δὲ βαιναὶ καταβιβρώσκουσιν αὐτό. Ὁ Σουλτάνος θάπτεται εἰς τὸ μέσον τοῦ χωρίου.

Οἱ Βόρειοι Οὐανουαμουέζοι εἶνε λίαν βιομήχανοι. Κατεργάζονται τὸν σίδηρον μόνοι των καὶ ἐξ αὐτοῦ κατασκευάζουσι πάντα τὰ κηπουρικὰ ἐργαλεῖα, τὰ ὅποια μεταχειρίζονται ἀπὸ τῆς Ταγκανύϊκας μέχρις Οὐσαγάρας. Οὐδὲν κινδύνιον ἐπιστρέφει ἐξ Οὐννανουεμβέ χωρὶς ν' ἀγοράσῃ ἐκ τῶν σιδηρῶν ἐργαλείων, τὰ ὅποια δίδουσιν ὡς φόρον εἰς τοὺς Οὐαγογό. Ὁ κατεργασμένος σίδηρος χρησιμεύει τὰ μέγιστα εἰς τοὺς ἀνατολικούς καὶ δυτικούς λαούς· ἐξ αὐτοῦ κατασκευάζουσι λόγχας, βέλη, ἀκόντια καὶ πολεμικοὺς πελέκεις. Ἐν Οὐννανουεμβέ ὁ ἐγχώριος τεχνίτης πωλεῖ τὰ θανατηφόρα αὐτοῦ ὅπλα ἐντὶ ὑφάσματος. Ἀντὶ δὺν ὑαρδῶν ἀγοράζει τις νέαν λόγχην ἢ δώδεκα βέλη· ἀντὶ τεσσάρων ὑαρδῶν πανίου ἀγοράζει τόξον πρώτης τάξεως, κεκοσμημένον διὰ χαλκίνου καὶ ὀρειχαλκίνου σύρματος· ἀντὶ δὺν ὑαρδῶν προμηθεύεται τρομερὸν πέλεκυν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ὅπλον ὁμοιάζει τὰ μέγιστα πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον μετεχειρίζοντο οἱ Πίκται κατὰ τὴν λιθίνην ἐποχὴν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ Αἰγύπτιοι κατὰ τὰς πρώτας ἐποχὰς τῆς ἱστορίας αὐτῶν. Ὅμοιον τούτου ὅπλον μεταχειρίζονται ἀπὸ τοῦ Βαγαμόου μέχρι τοῦ ἀγίου Σαλβατόρου καὶ ἀπὸ τῆς Νουβίας μέχρι τῆς Καφρερίας.

Ἡ θεότης καλεῖται εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Οὐανουαμουέζων «Μιρίγγου»· εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Οὐαγογό «Μουλούγγου», εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Οὐασαουαχιλίων «Μιένζι-Μούγγου». Οἱ Οὐανουαμουέζοι δοξάζουσιν ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε ὁ ἀπονέμων τὴν εὐδαιμονίαν καὶ θεωροῦσιν αὐτὸν Πλάστην. Σπανίως ἐπικαλοῦνται αὐτὸν, ἐκτὸς ὅταν πρόκηται νὰ αὐξήσωσι τὴν ἐπίγειον αὐτῶν εὐδαιμονίαν. Ὅταν ἀποθάνῃ μέλος οἰκογενείας ἐν Οὐννανουεμβέ, οἱ συγγενεῖς λέγουσιν ὅτι «ὁ Μιρίγγου ἔλαβεν αὐτὸν» ἢ «ἀπέθανεν, οὕτως ἠθέλησεν ὁ Θεός.» Τὸ δὲ δειλὸν καὶ σεβάσμιον ὕφος δι' οὗ προφέρουσι τὰς λέξεις ταῦτα ἀποδεικνύει ὅτι θεωροῦσι τὸν θάνατον ὑπερφυσικὸν γεγονὸς καὶ προερχόμενον ἐκ Θεοῦ.

Αἱ νεάνιδες τῆς Οὐννανουεμβέ ἀγαπῶσιν εἰς ἄκρον τὰ κοσμήματα. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ κόρη εἰπῇ τὴν λέξιν «μαμμά», τὰ κοσμήματα αὐτῆς εἶνε τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης αὐτῆς. Ἀρέσκεται βλέπουσα τὰ περιδέραια τῶν ἐρυθρῶν, κιτρίνων, λευκῶν καὶ πρασίγων ὑαλίνων κόκκων, τὰ

ὁποῖα τοσοῦτον διαφέρουσι τοῦ μελανοῦ αὐτῆς χρώματος. Ἀρέσκεται παίζουσα εἰς τὰς χεῖράς της τοὺς μακροὺς ὀρμαθοὺς τῶν ποικίλων κόκκων, οἵτινες κρέμονται τῶν λαιμῶν αὐτῆς· πολλάκις μάλιστα κοσμεῖ δι' ὑαλίνων κόκκων καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, καὶ ἀγαπᾷ ν' ἀκούη ὅτι «τῆς πηγαίνουν.» Ἡ μόνη τις χαρὰ εἶνε νὰ ἔχῃ ζώνην ἐξ ὀρειχάλκινου σύρματος, ἔστω καὶ ἂν ἡ ζώνη αὕτη δὲν εὐρίσκει ἐπ' αὐτῆς ἐνδύματα νὰ ὑποστηρίξῃ. Ἀναμένει μετ' ἀνυπομονησίας τὴν ἡμέραν τῶν γάμων της, καθ' ἣν δίδεται αὐτῇ τεμάχιον ὑφάσματος, ὅπως δι' αὐτοῦ καλύψῃ τὸ σῶμά της· ἀναμένει ἀνυπομόνως τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ δύναται νὰ δίδῃ τὰς ὀρνίθας αὐτῆς εἰς τὸν Ἀραβὰ εἰς ἀνταλλαγὴν ὀρειχάλκου, τὸν ὁποῖον οὗτος πωλεῖ.

Αἱ ὑπὸ τῶν Ἀγγλο-Σαξῶνων γυναικῶν γινόμεναι συναστροφαι πρὸς πόσιν τοῦ τείου εἶνε ἀρχαίας καταγωγῆς. Συναστροφαι παρόμοιαι ἐγένοντο ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φαραώ. Τίς ἰδὼν τὰς εἰκόνας τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς ἐξευρεθείσης Μέμφιδος δὲν παρετήρησε τὰς ὑπὸ τῶν γυναικῶν τελουμένας πανηγύρεις; Εἶδον τοιαῦτα συμπόσια ἐν Ἀβυσσινίᾳ, ἐνθα τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα αὐστηρῶς διατηροῦνται. Καὶ ἐν Οὐνυαμοῖζι παρατηρεῖ τις γυναικείας πανηγύρεις· σπανίως δὲ ἀπῆντησα πρόσωπα τοσοῦτον εὐθυμα καὶ χαρίεντα ὡς τὰ τῶν γυναικῶν τῆς Οὐνυαμουέζης συναζομένων περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ὅπως εἴπωσι τὰ συμβάντα τῆς ἡμέρας. Ἐκάστη αὐτῶν κάθηται ἐπὶ τοῦ σκίμποδος αὐτῆς ἔχουσα πλησίον της καὶ τὴν θυγατέρα της, ἥτις, ἐνῶ ἡ μήτηρ αὐτῆς φλυαρῇ καὶ καπνίζει, διὰ τῶν ἐπιδεξίων αὐτῆς δακτύλων πλέκει τὴν κόμην τῆς μητρὸς αὐτῆς εἰς σμικροτάτας ἑλικοειδεῖς πλεξίδας. Αἱ μᾶλλον ἡλικιωμένοι σχηματίζουν χωριστὸν κύκλον διηγούμεναι πρὸς ἀλλήλας ἐκάστη τὰ ἑαυτῆς· ἡ μὲν λέγει ὅτι ἡ δάμαλις αὐτῆς ἔπαυσε τοῦ νὰ δίδῃ γάλα· ἡ δὲ πῶς ἐπώλησε τὸ γάλα της εἰς τὸν λευκὸν ἄνθρωπον· ἄλλη τί συνέβη αὐτῇ εἰς τοὺς ἀγροὺς ἐνῶ εἰργάζετο· ἄλλη δὲ διατὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς νὰ μὴ ἐπιστρέφῃ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν ἐνθα ἐπορεύθη ὅπως πωλήσῃ μερικὸν σῖτον.

Ἐνῶ αἱ γυναῖκες τέρπωννται ἐπὶ τῇ ἀθῶᾳ ταύτῃ φλυαρίᾳ, οἱ πατέρες τῶν οἰκογενειῶν εὗρηνται ἐν τῷ ἐντευκτηρίῳ ἢ χρηματιστηρίῳ τῶν νέων, ἐνθα συζητοῦσι περὶ τῶν τι-

μῶν τῶν πραγματειῶν καὶ τῶν πολιτικῶν τῆς χώρας ἐν ἣ ζῶσιν· πράττουσι δὲ τοῦτο μετὰ συσκέψεως καὶ εὐφυΐας ὡς παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσι τῆς γῆς. Τὸ δημόσιον τοῦτο ἐντευκτήριον καλεῖται «Οὐάνζα» ἢ «Οὐβάνζα» καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κεῖται ἐπὶ μιᾷ πλευρᾷ τοῦ τετραγώνου χώρου τοῦ χωρίου. Κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς — ἂν ὦραι ἐργασίας ὑπάρχουσι διὰ τοὺς τοιοῦτους — τὰ μέλη τοῦ συλλόγου τούτου κάθηνται σταυροποδητεῖ, καπνίζουσι δὲ καὶ συνδιαλέγονται περὶ τῶν τοπικῶν συμβάντων· ὁμιλοῦσι παραδείγματος χάριν περὶ τοῦ Μουσούγγου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀφίξις καὶ αἱ ἐλάχισται χειρονομίαι εἶνε τὸ ἀντικείμενον τῆς συνομιλίας· ὅσον ὅμως ἂν θαυμάζωσιν αὐτόν, οὐδεὶς ἔχει τὴν αὐθάδειαν ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς πραγματικότητος αὐτοῦ, οὐδεὶς ἀντιτείνει ὅτι εἶνε λευκός, οὐδεὶς ἀμφιβάλλει περὶ τῶν βεβαιώσεων αὐτοῦ, ὡς τινες πεπολιτισμένοι καλούμενοι ἔπραξαν ἐν Εὐρώπῃ. Ὅσάκις τις θέλει ν' ἀκονίσῃ λόγχην, ἢ νὰ κοσμήσῃ σπάθην, ἢ νὰ προμηθευθῇ λαβὴν πελέκεως, ἢ πίπαν ὅπως καπνίζῃ, ἢ νὰ εἴπῃ τι, εἰσέρχεται εἰς τὴν «Οὐάνζαν.» Ἄν δὲν εὕρῃ ἐντὸς αὐτῆς ἀνθρώπους, τρέχει εἰς τὸ ἔργον του καὶ ζητεῖ τοὺς ὁμοίους του ὑπὸ μέγα δένδρον, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς ἕκαστον χωρίον, καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ δένδρου τούτου συνδιαλέγεται πρὸς αὐτούς. Ἡ «Οὐάνζα» ἐπέχει παρὰ τοῖς Οὐανουαμουέζους τὸν αὐτὸν τόπον, ὃν ἡ ἀγορὰ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τὸ χρηματιστήριον παρὰ τοῖς κατοικοῖς τῶν νεωτέρων πρωτευουσῶν.

Ἐκ τῶν ἄνω παρατηρεῖ τις ὅτι οἱ Οὐανουαμουέζοι ἀγαπῶσι πολὺ τὸ καπνίζειν· ἔχουσι πρὸς τούτοις μεγάλην ἰκανότητα περὶ τὸ κατασκευάζειν πίπας παντοίων εἰδῶν· ὁμοιάζουσι δὲ αὗται κατὰ πολλὰ μὲ ἐκεῖνας τῶν Βορείων Ἀμερικανῶν Ἰνδῶν. Οἱ Ἰνδοὶ τῆς Ἀμερικῆς μεταχειρίζονται πρὸς κατασκευὴν αὐτῶν ἐρυθροῦν στεατίτην, οἱ Οὐανουαμουέζοι μελανόν, εὐρισκόμενον ἐν τῇ Δυτικῇ Οὐσσυκούμα. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ καλὸς οὗτος λίθος ἦνε δυσεύρετος, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατασκευάζουσιν αὐτὰς ἐκ μελανοῦ πηλοῦ μεμιγμένου ὀλίγῳ ἀχύρῳ εἰς σμικρότατα τεμάχια κεκομμένῳ. Ὁ καπνὸς τῆς Οὐνναμουέζης δὲν εἶνε ποιότητος ἀνωτέρας· τίθεται κατὰ φύλλα ὡς ἐν Ἀβυσσινίᾳ· ἀντὶ ἐνὸς δότι ἢ τεσσάρων ὑαρδῶν ὑφάσματος ἀγοράζει τις

τρεις λίτρας καπνοῦ· ἀντὶ δὲ τοῦ αὐτοῦ ποσοῦ δύναται ν' ἀγοράσῃ πίπαν ἐκ μελανοῦ στεατίτου, καλῶς κεκοσμημένην ὑπὸ ὀρειχαλκίνου σύρματος καὶ παντοίων ἀραβουργημάτων.

Οἱ ἐγγχώριοι ἀγαπῶσιν ὡσαύτως τὴν κάνναβιν μετὰ τοῦ καπνοῦ· ὁ ναργιλὲς αὐτῶν ἔχει σχῆμα ἀρχαῖον· εἶνε δὲ κατεσκευασμένος ἐκ κολοκύνθης καὶ κοίλης ράβδου. Μετὰ μίαν ἢ δύο εἰσπνοὰς ἀρχίζουσι νὰ βήχωσιν εἰς τρόπον ἀπερίγραπτον· νομίζει τις ὅτι τὸ στῆθος των θὰ συντριβῇ· οὐτοὶ ὅμως τέρπονται ἐπὶ τούτῳ, καθότι συχνάκις πράττουσιν αὐτό· ἀδύνατον ὅμως εἶνε νὰ περιγράψῃ τις πόσον δυσάρεστος εἶνε ὁ βήξ οὗτος εἰς τοὺς ἀκούοντας αὐτόν.

Οἱ Οὐανουαμουέζοι τῆς ἐπαρχίας Οὐνυανουεμβὲ διατηροῦσιν ἀγέλας ζῶων· πᾶσα χώρα ἐν ἣ ὑπάρχουσι βόες σπανιώτατα ἐρημοῦται. Μεταξὺ τῆς παραλίας καὶ τοῦ Οὐζιζι μόνον ἐν Οὐσαγόρα, Οὐγογόη, Οὐνυανουεμβὲ καὶ Οὐχχα εἶδομεν ζῶα· αἱ λοιπαὶ χῶραί εἰσι πλήρεις αἰγῶν, προβάτων καὶ ὀρνίθων. Τινὲς τῶν πλουσιωτέρων τῆς Οὐνυανουεμβὲ Ἀράβων ἔχουσι μεγάλας ἀγέλας ζῶων, διατηροῦσι δὲ τεσσαράκοντα ἢ καὶ πεντήκοντα δαμάλεις· ἐκ τῶν τῆς μεσαίας τάξεως ὅμως ὀλίγιστοι ἔχουσι δαμάλεις ἄνω τῶν τριάκοντα. Ἡ δάμαλις δίδουσα ἥμισυ γαλόνιον γάλακτος θεωρεῖται καλλίστη· τοῦτο ὅμως δὲν συμβαίνει πάντοτε· συνήθως αἱ δαμάλεις δίδουσι τρία πίντα γάλακτος. Ἀντὶ τεσσάρων ὑαρδῶν ὑφάσματος μοι ἔφερον διὰ δέκα ἡμέρας ἐν γαλόνιον γάλακτος καθ' ἑκάστην· ἐξ αὐτοῦ τοῦ γάλακτος κατεσκεύαζα τὸν βούτυρον καὶ τὸν τυρόν μου· ἐν Οὐνυανουεμβὲ τὰ δύο ταῦτα φαγητὰ εἶνε τὰ καλλίτερα ἐξ ὧν δύναται λευκὸς ἄνθρωπος νὰ ἔχη.

Ἡ φυλὴ αὕτη, ὡς πάντες οἱ νέγροι, ἀγαπᾷ πολὺ τὴν μουσικὴν· ἡ μουσικὴ αὐτῶν εἶνε βέβαια βάρβαρος καὶ ἐνοχλητικὴ διὰ τὸ μονότονον αὐτῆς· οἱ ἱκανώτεροι ὅμως μουσικοὶ καθιστῶσιν αὐτὴν διασκεδαστικὴν. Πολλοὶ τούτων αὐτοσχεδιάζουσι πᾶν σκάνδαλον, πᾶσα πολιτικὴ εἰδησις ἢ ἀτομικὴ σάτυρα εὐρίσκει ᾄδους. Μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν τινῶν ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ κατὰ τοῦ Μιράμβου πολέμου ἐντὸς παντός ἐν Οὐνυαμουέζῃ χωρίου τὸ γεγονός ἠκούετο ἐν τοῖς ᾄσμασι τῆς νυκτός· εἰς τρόπον ὥστε τὸ ὄνομα τοῦ φοβεροῦ τούτου ἐχθροῦ παρεισήχθη ἐν τοῖς ἀρ-

χαίοις ἄσμασιν· τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ ἐπὶ τῇ ἀφίξει τοῦ Μουσούγγου ἢ Μουζούγγου, ὡς ἐπρόφερον αὐτὸ ἐνίοτε· τοῦτο ὅμως παρῆλθε μετὰ τινα καιρόν.

Ἡ τροφή τῶν ἐγχωρίων τούτων, ὡς καὶ ὅλων τῶν κα-
τοίκων τῆς Μέσης Ἀφρικῆς, συνίσταται ἐξ ἀλεύρου ἀρα-
βοσίτου· ὁ σίτος οὗτος βραζόμενος ἀποτελεῖ μάζαν ἡμίρευ-
στον καὶ θερμὴν. Μετ' αὐτὸν ἔρχονται τὰ χόρτα, ἥτοι
φάσηλοι, κύαμοι ἢ σικυοί· τρώγουσι δὲ ταῦτα ἀφοῦ πρῶ-
τον τὰ βράσωσιν. Σπανίως τρώγουσι κρέας, καθότι τοῦτο
εἶνε δαπανηρόν· πρὸς τούτοις ὑπάρχουσι πολλὰ ζῶα τὰ ὁ-
ποῖα παρ' αὐτοῖς δὲν τρώγονται. Ἐν τούτοις οἱ Οὐαυα-
μουέζοι ἀγαπῶσι τὰ μέγιστα τὴν τροφήν αὐτὴν, καὶ ὅταν
εὗρωσι κρέας ἀντὶ ξένων χρημάτων ἀγορασθὲν τρώγουσιν
ἐξ αὐτοῦ μετ' ἀπληστίας. Ἐν τῷ κιρβανίῳ μου, ὁσάκις
αἱ κυνηγετικάί μου ἐκδρομαὶ ἐπετύγγανον, οἱ Οὐαυαμουέ-
ζοι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἔτρωγον κρέας. Τὸ *mush* τῆς Ἀ-
μερικῆς, ὅπερ συνίσταται ἐξ Ἰνδικοῦ σίτου εἶνε πασίγνω-
στον ἐν Ἀφρικῇ. Ἀφοῦ τὸ ταπεινὸν τοῦτο φαγητὸν ψηθῇ,
τὰ ἄρρενα τέκνα τῆς οἰκογενείας συνάζονται πέριξ τοῦ
ἐμπεριέχοντος αὐτὸ δοχείου καὶ λαμβάνοντα διὰ τῆς χει-
ρὸς μέρος αὐτοῦ, βουτῶσιν αὐτὸ ἐντὸς τοῦ βουτύρου, ὅπερ
συνοδεύει τὸ φαγητὸν καὶ πληροῦσι τὰ στόματά των. Τὰ
θήλεα τρώγουσι χωριστά· καθότι οἱ ἄνδρες θεωροῦσιν ἀνα-
ξιοπρεπὲς τὸ τρώγειν μετὰ τῶν γυναικῶν.

Τὸ γῆρας εἶνε σπάνιον ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ, λευκὰ ὁ-
μως μαλλία καὶ ράχεις κυρταὶ ἀπαντῶνται εἰς πάντα
σχεδὸν τὰ χωρία· τοὺς γεροντοτέρους ἀνθρώπους ἀπῆν-
τησα ἐν Οὐγογόῃ καὶ Οὐνυανυεμβέ, ἐνθα οἱ κάτοικοι ζῶσιν
ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ ἡσυχίᾳ. Ὁ Σουλτάνος τῆς Κανυένυης,
Μαγόμβης, φαίνεται ἡλικίας ἐννενήκοντα περίπου ἐτῶν· ὁ
Βόρτων ἰδὼν αὐτὸν κατὰ τὸ 1858 τὸν περιγράφει γέροντα
πολίον. Ὁ Σουλτάνος οὗτος ζεῖ εἰσέτι καὶ δὲν δύναται νὰ
περιπατήσῃ ἄνευ βοηθείας· ὁ μεγαλύτερος αὐτοῦ υἱὸς Κι-
σεουάχος πρέπει νὰ ᾔνε ἐξηκοντούτης, ὁ δὲ νεώτερος
Μτουνδου Νζονδέχ πεντηκοντούτης. Ὁ Σουλτάνος τῆς
Μιζάνζας, ὅστις ἐφόνευσε τὸν Νναὺ μπὶν Ἀμὲρ, τὸν φίλον
τοῦ Βόρτωνος καὶ τοῦ Σπήκ, κατὰ τὴν γνώμην μου δὲν
εἶνε εἰσέτι ὀγδοηκοντούτης· ὁ δὲ Πεμπέρας Περὲχ, ὁ ἀρ-
χηγὸς τῆς Νυάμβουας, φαίνεται τῆς αὐτῆς ἡλικίας.

Οἱ Οὐακονόγγο καὶ οἱ Οὐακαουένδης ἀνήκουσιν εἰς τὴν αὐτὴν φυλὴν εἰς ἣν καὶ οἱ Οὐανυαμουέζοι ἢ γλῶσσα, τὰ ἦθῃ καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν εἶνε ὅμοια. Διαβαίνοντες ὅμως τὸν Μαλαγαράζην καὶ εἰσερχόμενοι ἐν Οὐβίνζα βλέπομεν πρὸ ἡμῶν διαφορετικούς λαούς· ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Οὐαβίνζας συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ τῶν Οὐαζιζίω, Οὐακαράγγας, Οὐαρούνδης, Οὐατούτας, Οὐαβίρας καὶ Οὐατούσης.

Ὁ τρόπος τοῦ χαιρετᾶν φανερώνει ἀμέσως ὅτι εἰσῆλθοντες εἰς διάφορον ἔθνος. Ὁ χαιρετισμὸς τὸν ὁποῖον ἀνταλλάσσει δύο Οὐαβίνζας, συναντῶμενοι καθ' ὁδόν, εἶνε λίαν κοπιαστικός. Προχωροῦντες ἐκτείνουσιν ἕκαστος ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας προφέροντες καὶ τὰς λέξεις «Οὐέκ, Οὐέκ», μεθ' ὃ λαμβάνοντες ἀλλήλους ἐκ τῶν ἀγκῶνων ἀρχίζουν νὰ τρίβωσι τοὺς βραχίονας αὐτῶν, λέγοντες ταχέως «Οὐέκ, Οὐέκ, Οὐέκι, Οὐέκι» καὶ τελευτῶσιν εἰς τοὺς τόνους «Χούχ, Χούχ» ὅπερ δηλοῖ ἀμοιβαίαν χαράν. Αἱ γυναῖκες χαιρετῶσι τοὺς ἀνδρας καὶ τοὺς νεανίας κλίνουσαι τὰ ὀπίσθια αὐτῶν μεχριστοῦ τὰ δάκτυλά των ἐγγίσωσι τοὺς πόδας των, ἢ στρέφουσαι πλαγίως τὰ σώματα αὐτῶν καὶ κτυποῦσαι τὰς χεῖράς των κρᾶζουσι «Οὐέκ, οὐέκ, οὐέκι, οὐέκι, χούχ, χούχ». Οἱ δὲ ἄρρενες ἀπαντῶσιν εἰς τὸν χαιρετισμὸν διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων καὶ κτυπημάτων τῶν χειρῶν.

Ὅσοι δὲν εὐποροῦσι καὶ δὲν δύνανται νὰ ἀγοράσωσιν ὕφασμα ἀπὸ τὰ κιρθάνια, προσέτι δὲ καὶ ὅσοι δὲν εἶνε ἱκανοὶ περὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐνδυμάτων αὐτῶν, ὡς οἱ Οὐαζιζὶ καὶ Οὐαρούνδης, φέρουσι δέρμα αἰγὸς ἐξαρτῶμενον ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καὶ πίπτον ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους τοῦ σώματος.

Τὰ ἀγαπητὰ παρὰ ταῖς φυλαῖς ταύταις κοσμήματα εἶνε τὰ ἐξ ὀρειχαλκίνου σύρματος κατασκευαζόμενα· συνίστανται δὲ ταῦτα εἰς ἐνώτια, ψέλλια καὶ διάφορα ἄλλα σπειροειδῆ πράγματα. Οἱ ὀδόντες τῶν ἀγριοχοίρων καὶ τοῦ ἐλέφαντος ἐπέχουσι τόπον πολυτίμων κοσμημάτων παρὰ ταῖς φυλαῖς τῆς Οὐβίνζας, Οὐχχας, Οὐζιζὶ καὶ Οὐρούνδης.

Οἱ Οὐαζιζὶ εἰσιν ἐπιτηδειότατοι περὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ὕφασμάτων, τὰ ὅποια κατασκευάζουσιν ἐκ τοῦ βάμβα-

κος, ὃν καλλιεργοῦσιν· ὑφαίνουσι δὲ αὐτὰ κατὰ τὸν Μεξικανικὸν τρόπον. Εἶνε λαὸς δυσειδαίμων ὥς οἱ Οὐακαράγγας. Ἐν Νιαμτάγα παρὰ τὴν πύλην τοῦ χωρίου εἶδον τὴν πολιοῦχον αὐτῶν θεότητα· ἦτο δὲ αὕτη προτομή ἀνθρώπου ξυλίνου καὶ κεχρωματισμένου. Τὸ πρόσωπον ἦτο λευκόν, οἱ ὀφθαλμοὶ μελανοὶ καὶ μεγάλοι, οἱ ὦμοι ὀρθοί· ἔφερε δὲ περὶ τὴν κεφαλὴν κάλυμμα χρώματος κιτρίνου. Ἐκαστος, ἀνὴρ ἢ γυνή, εἰσερχόμενος ἐν τῷ χωρίῳ, κύπτει μετὰ σεβασμοῦ πρὸ τοῦ εἰδώλου τούτου, ὥς οἱ Ῥωμαῖοι Καθολικοὶ πρὸ τῆς εἰκόνης τῆς Παρθένου Μαρίας.

Οἱ Οὐαζιζι πιστεύουσιν ὅτι ἐξασκοῦσιν ἐπιβροχὴν ἐπὶ τῶν κροκοδείλων· ὅτι τοσαύτην ἔχουσι μετὰ τῶν ἀμφιβίων τούτων φιλίαν, ὥστε δύνανται νὰ προστάξωσιν αὐτοῖς νὰ πράξωσι τὸ πᾶν ὑπὲρ αὐτῶν. Φήμη κυκλοφορεῖ εἰς Οὐζιζι ὅτι ὑπάρχει κροκόδειλος ὁ ὁποῖος ὑπακούει εἰς τὰς προσταγὰς τῶν φίλων του τυφλῶς· λέγουσιν ὅτι ὁ κροκόδειλος οὗτος ἀρπάζει ἀνθρώπους ἀπὸ τὰς οἰκίας των καὶ τοὺς μεταφέρει εἰς τὴν λίμνην, ὅτι περιπατεῖ ἐν τῇ ἀγορᾷ τοῦ Οὐζιζι καὶ εὕρισκει τοὺς κλέπτας. Τὰ σπήλαια τοῦ Καθόγου ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὁχθῆς τῆς λίμνης ἐμπνέουσι φρίκην καὶ τρόμον εἰς τοὺς Οὐαζιζι οἵτινες διαβαίνοντες τὴν τρομερὰν ταύτην θέσιν πιστεύουσιν ὅτι· δύνανται νὰ καταπραύνωσι τὸν θεὸν τοῦτον ῥίπτοντες κόκκους καὶ ὑφάσματα ἐντὸς τῆς λίμνης. Λέγουσι μάλιστα ὅτι τοῦτο σώζει αὐτοὺς καὶ ὅτι ὁ θεὸς προτιμᾷ μάλιστα τοὺς λευκοὺς κόκκους. Οἱ Οὐαγγουᾶνες τῆς Ζαγγιβάρης καὶ οἱ Ἀραβες υποβάλλονται εἰς τὴν ἐκ παραδόσεως ταύτην συνήθειαν, καθότι οἱ κωπηλάται των Οὐαζιζι ἀναγκάζουσιν αὐτοὺς εἰς τοῦτο. Ἐμπροσθεν μάλιστα τῆς Βέμβας ἐκάστη λέμβος ὀφείλει νὰ προσφέρῃ θυσίας τοιαύτας τῷ Θεῷ, ὅπως κάμη καλὸν ταξιίδιον· τοῦτο δὲ φαίνεται πατροπαράδοτον ἔθιμον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου οὐδεὶς τολμᾷ νὰ παραιτηθῇ.

Ἐν Οὐρούνδῃ καὶ Οὐζιζι ὑφίστανται προσέτι πλεῖστοι τρόποι τῆς διευθετήσεως τῆς κόμης. Τινὲς ξυρίζουσι τὴν κεφαλὴν ὀλοτελῶς· ἄλλοι ξυρίζονται μὲν, ἀλλ' ἀφίνουσι γραμμὰς μαλλίων κυκλοτερεῖς ἢ διαγωνίους· ἕτεροι ἀφίνουσι λόφους, φουντώματα διαφόρων σχημάτων, μικρὰς πλεξίδας κατὰ τοὺς μήνιγγας καὶ τὸ μέτωπον· ἐν βραχεῖ παντοιοτρόπως διευθετοῦσι τὴν κόμην αὐτῶν· ὀφείλομεν

δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ τέχνη τοῦ κομώτου ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἔχει ἐπισημότητα τὴν αὐτὴν ὡς καὶ παρὰ τοῖς πεπολισμένοις ἔθνεσιν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν στίξιν τῶν σωμάτων ἡ φυλὴ αὕτη ὑπερτερεῖ πάσης ἄλλης ἐν Ἀφρικῇ· ἐπὶ τῶν σωμάτων αὐτῶν παρατηρεῖ τις καὶ ἀμόρφους γραμμὰς καὶ ζωγραφίας ἐμπερδευμένας· γραμμὰς καμπύλας καὶ εὐθείας, τεμνομένας κατὰ χιλίους τρόπους, ἑλικας τρέχοντας ἐπὶ τοῦ δέρματος αὐτῶν, κύκλους διασταυρουμένους ἐν εἵδει βραχιονίων, διαγωνίους γραμμὰς ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου μέχρι τοῦ ἀριστεροῦ ἰσχίου καὶ ἀντιστρόφως, ἑλικοειδεῖς ἢ ὀριζοντίους γραμμὰς ἐπὶ τοῦ στήθους, μεγάλα δὲ συμπλέγματα εἰς τὴν κοιλίαν. Ὁ τρόπος δι' οὗ στίξουσι τὰ σώματά των πρέπει νὰ ἦνε ὀδυνηρὸς, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν πληγῶν τὰς ὁποίας ἡ ἐγγχείρησις προξενεῖ.

Οὐδὲν ἐκτὸς τῆς πενίας περιορίζει τὴν πρὸς τὸν συρμὸν ματαιότητα τοῦ νέγρου. Ὅσοι ἐξ αὐτῶν εὐποροῦσι, φέρουσι περὶ τὰ τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα περιδέραια κόκκων σάμι-σάμι, μερικάνι, σόφι, καδουνδουγγούρου κτλ. κτλ. κτλ. Ἐνταῦθα ὁ λόγος εἶνε περὶ τῶν Οὐαζιζίων καὶ Οὐαρούνδης, μάλιστα δὲ περὶ τῶν τελευταίων. Ἐκτὸς τῶν ὑαλίνων κόκκων φέρουσιν ὡσαύτως εἰς τὸν λαιμὸν των ὀδόντας ἀγριοσχίρων, ἐλεφάντων καὶ ἵπποποτάμων· ὅπισθεν δὲ τοῦ λαιμοῦ κατὰ τὸν τράχηλον ἐλεφάντινα ὀστᾶ γεγλυμμένα μετὰ μεγίστης τέχνης. Τινὲς αὐτῶν φέρουσι κατὰ τὸ στήθος μικροὺς κώδωνας, τεμάχια σιδήρου ἢ ὀρειχάλκου, φυλακτῆρια, λευκοὺς διαυγεῖς λίθους ἢ κογχύλια· ἐκτὸς αὐτῶν φέρουσι περὶ τοὺς βραχίονας ὀρμαθοὺς κόκκων κυανῶν, ἐρυθρῶν καὶ διαφόρων ἄλλων χρωμάτων· πρὸς τούτοις κατὰ τὴν ὀσφὺν φέρουσι ζώνας ἐκ παρομοίων ὑαλίνων κόκκων συνισταμένας.

Τὰ ἐνδύματά των συνίστανται ἐκ δερμάτων αἰγός, βοός ἢ προβάτου κατειργασμένων· χρωματίζουσι δὲ τὰ δέρματα ταῦτα διὰ τῆς πυρώδους καὶ ἐρυθρωπῆς ἀργίλλου, ἥτις συσσωρεύεται ἐντὸς τῶν χαραδρῶν ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Πρὸς τούτοις χρωματίζουσιν αὐτὰ διὰ διαφόρων κηλίδων, γραμμῶν καὶ κύκλων μελανῶν κατὰ τὸν τρόπον τῶν Ἀμερικανῶν Ἰνδῶν.

Παρὰ τοῖς Οὐαρούνδης, ὡς παρὰ τοῖς Οὐαγογὸ, βασιλεύει ἡ χρῆσις τοῦ ψιμυθίου. Ἐκτὸς τῆς ὥχρας

δι' ἧς ἀλείφουσιν ὅλον αὐτῶν τὸ σῶμα, μεταχειρίζονται προσέτι καὶ ἐρυθρὰν τινα βαφὴν, δι' ἧς βάφουσι τὸ πρόσωπον, τὴν κεφαλὴν, τὰς ὀφρῦς καὶ τὰ βλέφαρα.

Αἱ γυναῖκες συνειθίζουσι νὰ σύρῳσιν ἔξω τοὺς μαστοὺς αὐτῶν, οἵτινες εἶνε μεγάλοι ὡς θύλακοι, καὶ νὰ κρεμῶσι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ στήθους των διὰ χορδῆς τὴν ὁποίαν στρέφουσι περὶ ὅλον αὐτῶν τὸ σῶμα· κρατοῦσι δὲ εἴτε πρὸς ὑπεράσπισιν εἴτε κατ' ἔθος μακρὰς ῥάβδους αἵτινες κατὰ τὸ ἄνω ἄκρον φέρουσιν ὡς κόσμημα γεγλυμμένην κεφαλὴν κροκοδείλου ἢ σαύρας.

Οἱ Οὐαπέμποι ἢ Οὐαβέμβοι — οἱ ἀνθρωποφάγοι, οἱ οἰκοῦντες τὰ ἀπόκρημνα ὄρη πρὸς δυσμὰς τῆς Ταγκανύικας καὶ ἀντικρὺ τῆς Βορειοανατολικῆς Οὐρούνης — εἶνε λαὸς σπανίως ἀπαντῶμενος ὑπὸ τῶν περιγητῶν ἐπὶ τῆς λίμνης. Ἐκ τῶν ἐθίμων αὐτῶν φαίνονται ὅτι εἶνε ἀνθρωποφάγοι· ἅμ' ὡς ἴδωσιν ἀχάτους Οὐαγγουάνων ἢ Ἀράβων, φεύγουσιν εἰς τὰ ὄρη αὐτῶν. Λέγεται μάλιστα ὅτι ἅμα μάθωσιν ὅτι Ἀραψ τις ἔμπορος ἔχει εἰς τὸ κιρβάνιόν του δοῦλον ἀσθενῆ ἢ ἡμιθανῆ διευθύνονται πρὸς αὐτὸν καὶ διαπραγματεύονται ν' ἀγοράσωσιν αὐτὸν ἀντὶ σίτου καὶ χόρτων· ὅτι ἅμα ἴδωσιν ἐν Ζαγγιβάρῃ ἐλεύθερον καὶ παχὺν ἄνδρα, θέτουσι τοὺς δακτύλους εἰς τὸ στόμα καὶ μετὰ θαυμασμοῦ λέγουσιν : — «Χουκούλα, νζέμα σάνα, χάπα! Χουμβι μένζι!» ἦτοι «Φαγητὸν, φαγητὸν, ἀληθῶς, ἐδῶ! Πόσον νόστιμον θὰ ᾔνε!»

Οἱ Οὐασάνσοι ἢ Βασάνσοι, — ὡς ὁ Διδάκτωρ Λιβιγκστὼν καλεῖ αὐτοὺς — εἶνε γείτονες τῶν Οὐαπέμπων. Εἶνε δὲ καὶ οὗτοι ἀνθρωποφάγοι. Οἱ Οὐασάνσοι εἶνε ἐκεῖνοι οἵτινες ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ Λουβούμπα ἔκαμον τόσον θόρυβον μετὰ τοῦ Διδάκτορος καὶ ἐμοῦ διὰ τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ τοῦ Σουλτάνου Κισέσα ὑπὸ τοῦ Βαλούχου Κάμη, οἵτινες εἶπον ἡμῖν ὅτι δὲν ἐπιθυμοῦσι νὰ βλέπωσι πλέον «Μουρουγγουάνας» — ἐλευθέρους τῆς Ζαγγιβάρης. Οὐδέποτε εἶδον ἀνθρώπους τοσοῦτον ἐρεθιζομένους ἐπὶ τῇ θεᾷ κρέατος· ἰδόντες ἓνα τῶν στρατιωτῶν μου σφάζοντα αἶγα, ὅπως μαιράσῃ αὐτὴν εἰς τοὺς συστρατιώτας του, κατελήφθησαν ὑπὸ μανίας ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ κρέατος ὡς πειναλέα σαρκοφάγα θηρία. Διὰ τῶν

ἀγρίων αὐτῶν ὀφθαλμῶν ἐζήτων ἐλάχιστον αὐτοῦ τεμά-
χιον· ἐπάλαιον δὲ μεταξύ των, ὁσάκις τις τῶν ἀνθρώπων
ἔρριπτε τεμάχιον εἰς αὐτούς· μετὰ μεγάλης προθυμίας
ἐπινον τὸ πεπηγμένον αἶμα τῆς αἰγὸς λείχοντες τὴν γῆν,
καὶ μετὰ μεγάλης ἀπληστίας ἠτένιζον πρὸς πάντα ἄνθρω-
πὸν μου κρατοῦντα τεμάχιον κρέατος εἰς χεῖράς του.
Πιθανὸν τὰ περὶ τῆς ἀνθρωποφαγίας τῶν Οὐαπέμπων λε-
γόμενα νὰ μὴ ᾔνε τόσον ἀληθῆ, οἱ Οὐασένσοι ὅμως εἶνε
ἀνθρώποφάγοι καὶ εἶμαι βέβαιος περὶ τούτου, αὐτόπτης
μάρτυς γενόμενος.

Οἱ Μανουέμας εἰσὶν ἐπιτηδεότατοι περὶ τὴν κατασκευὴν
ὄπλων σιδηρῶν, ἥτοι μαχαίρων, λογχῶν καὶ ἀκοντίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

ΑΠΟ ΟΥΖΙΖΙ ΜΕΧΡΙΣ ΟΥΝΤΑΝΤΕΜΒΕ.

Τὴν ἐπαύριον τῆς ἀπὸ τῆς Λίμνης Ταγκανύικας εἰς Οὐ-
ζιζι ἐπιστροφῆς ἡμῶν, ὁ Διδάκτωρ Λιβιγχστὼν καὶ ἐγώ,
λαβόντες τὴν μελανὴν δορὰν τῆς ἄρκτου, τὸν Περσικὸν
τάπητα καὶ τὰς ὡραίας ἡμῶν καὶ καθαρὰς ψιᾶθους, ἐκαθή-
σαμεν κατὰ γῆς μὲ τὰς ῥάχεις ἡμῶν ἐπακουμβισμένους ἐπὶ
τοῦ τείχους· κρατοῦντες ἕκαστος τὸ τέιον αὐτοῦ ἐπίνομεν
τοῦτο μετ' ἄκρας ἡδονῆς νομίζοντες ὅτι εὕρισκόμεθα εἰς
τὴν πατρίδα μας· συνδιελεγόμεθα δὲ περὶ τῶν συμβάντων
ἡμῖν κατὰ τὴν εἰς τὰς εἰσβολὰς τοῦ Ῥουσιζίου ἐκδρομὴν
ἡμῶν. Ἐφαίνετο ἡμῖν ὅτι εἶχομεν ἐπιστρέφει πλεον εἰς τὴν
πατρίδα μας· τοσαύτη ἦτο ἡ κατέχουσα ἡμᾶς εὐθυμία· ὁ
οἶκος ὅμως ἐν ᾧ εὕρισκόμεθα ἦτο λίαν ταπεινὸς τὴν ὄψιν,
οἱ δὲ θεράποντες ἡμῶν γυμνοὶ βάρβαροι· εἰς τὸν οἶκον ὁ-
μως τοῦτον ἀπήντησα τὸν Λιβιγχστῶνα μετὰ τὴν ἐπικίν-
δυνον ἐξ Οὐνυαννεμβέ πορείαν μου· ἐπὶ ταύτης τῆς βεράν-
δας μοὶ διηγήθη τὴν θαυμάσιον ἱστορίαν τῶν κατὰ τὰς μα-
γευτικὰς ἐκείνας καὶ πέραν πρὸς δυσμὰς τῆς Ταγκανύι-
κας κειμένας χώρας ἐκδρομῶν του· εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἐ-
γνώρισα αὐτόν· εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἐθαύμασα αὐτόν, εἰς
τὸ μέρος τοῦτο ἤκουσα παρὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὅτι συγ-
κατατίθεται νὰ ἔλθῃ εἰς Οὐνυαννεμβέ μετ' ἐμοῦ τῇ ἐμῇ
δαπάνῃ. Ὅπόσας ζωηρὰς ἐντυπώσεις μοὶ παρεῖχεν ὁ οἶκος
οὗτος! Τὰ παλαιὰ ταῦτα τείχη, οἱ πεπαλαιωμένοι οὔτοι
δοκοί, ἡ στέγη αὕτη, ἡ καλὴ αὕτη βεράνδα οὐδέποτε ἐξα-
λειφθήσονται τῆς μνήμης μου· πάντα ταῦτα, ἐνόςῳ ζῶ, ἔ-
σονται δι' ἐμὲ ἀντικείμενα ἱστορικῆς μελέτης· ἀπεθανάτη-
σα ἤδη τὸν ταπεινὸν τοῦτον οἶκον περιγράψας αὐτόν ἐν
ἐκτάσει ἐν τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις.

Εἶπον ἤδη ὅτι ὁ πρὸς τὸν Λιβιγχστῶνα θαυμασμός μου
ἠῤῥαξε καθημερινῶς· τοῦτο εἶνε ἀληθέστατον. Ὁ ἄνθρω-
πος οὗτος, τὸν ὁποῖον ὡς ἐκ θαύματος συνήντησα, τοῦ ὁ-
ποίου τὸν χαρακτῆρα ἤδη περιέγραψα, μὲ κατέκτησεν, ὁ-

φείλω νὰ ὁμολογήσω τοῦτο. Κατ' ἀρχὰς σκοπὸν εἶχον νὰ συναντήσω αὐτὸν, νὰ λάβω σημείωσιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ, νὰ ἶδω αὐτὸν καλὰ εἰς τὸ πρόσωπον πρὸς ἐνθύμησιν, νὰ τὸν ἀποχαιρετίσω καὶ νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πατρίδα μου. Κατ' ἀρχὰς ἐνόμιζον ὅτι ἔνεκεν τοῦ ὀξυθύμου χαρακτῆρός του, ὡς μοὶ περιέγραφον αὐτὸν, ἤθελον ἔλθει εἰς ἔριδας μετ' αὐτοῦ. Εἶχον πρὸς τοῦτοις πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ἦτο Ἕλληνας· ἐγνώριζα δὲ ὅτι οἱ Ἕλληνας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεταχειρίζονται δίοπτρα δι' ὧν βλέποντές σε διευθύνουσι κατὰ σοῦ βλέμμα ἄγριον ἢ ψυχρόν· ἐφοβούμην μὴ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦεν ἐξ ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων· ἐφοβούμην μὴ κάμῃ τέσσαρα βήματα πρὸς τὰ ὀπίσω, μιμούμενος τὸν νέον ἀξιώματικὸν τῶν ἱππέων τοῦ Σίνδου, τὸν ὁποῖον ἀπήντησα εἰς Ἀβυσσινίαν, καὶ μοὶ εἶπη διὰ βραχέων: — «Πρὸς ποῖον ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὀμιλῶ;» ἢ διὰ περιφρονητικοῦ ὕφους ὡς τὸν γέροντα ἐκεῖνον στρατηγὸν Σίρ * * *. «Τί ζητεῖτε;» ἢ διὰ περιφρονεστέρου ὕφους «Τίς εἶσθε, κύριε;» Πράγματι πάντες οἱ Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους συνήντησα, δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου μὲ ἐδέχθησαν· ὥστε δὲν θὰ ἐξεπληττόμην ποσῶς ἂν μοὶ ἔλεγε, «Δύναμαι, κύριε, νὰ σὰς ἐρωτήσω ἂν εἶσθε συστημένος πρὸς ἐμέ; ποῦ ἡ ἐπιστολή σας;» ἀλλὰ τοιαύτη ἐρώτησις οὐδόλως θὰ ἤρμοζεν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς Ταγκανύικας! Καθότι εἰς τοιαύτην περὶστασιν θ' ἀπεσυρόμην εἰς τὸν ἀντικρυ τοῦ Οὐζιζι λόφον, θὰ ἔμνησκον ἐκεῖ δὺν ἡμέρας καὶ θὰ ἐπέστρεφον· εἰς δὲ τὴν ἀφίξίν μου θὰ ἔλεγον πρὸς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον τίνι τρόπῳ μὲ «ἐφέρθη» ὁ ἀνθρώπος οὗτος. Ἄλλ' ὁ Διδάκτωρ Λιθιγκστών — ἀληθὴς καὶ εὐγενὴς Χριστιανός, μεγαλόδωρος καὶ ἐλευθέριος ἀνθρώπος — ἔπραξεν ὡς ἥρως· μὲ προσεκάλεσεν εἰς τὸν οἶκόν του, ἐχάρη ἐνδομύχως ἐπὶ τῇ θεᾷ μου, ἐξέφρασε δὲ τὴν ἐνδόμυχον ταύτην χαρὰν τοῦ διὰ τῶν λέξεων: «Μοὶ ἔφερεις νέαν ζωήν.» Ὅταν δὲ ἔπεσα ἀσθενὴς ὑπὸ τοῦ διαλείποντος πυρετοῦ, εὐρισκόμενος μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου, ὡς πατὴρ μὲ ὑπηρετεῖ· μέχρι δὲ τῆς στιγμῆς ταύτης συνεζήσαμεν πλέον τοῦ ἐνὸς μηνός. Οὐδόλως θαυμαστόν λοιπὸν ἂν αἰσθάνωμαι τοσαύτην ἀγάπην πρὸς τὸν ἄνδρα τοῦτον, ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ ὁποίου φαίνεται ἡ φύσις του, τοῦ ὁποίου ἡ καρδιά εἶνε ἡ ἀγαθότης προσωποποιημένη, τοῦ ὁποίου αἱ ἰδέαι εἰσὶ τοσοῦτον ὑψηλαί!

Μεγάλην αίσθανόμενος πρὸς αὐτὸν ἀγάπην ἔλεγον ἐνίοτε πρὸς αὐτόν : — « Ἀλλ' ἡ οἰκογένειά σου, Διδάκτορ, οἱ φίλοι σου ὑπερεπιθυμοῦσι νὰ σέ σέ ἴδωσιν. Διατί δὲν ἐπιστρέφῃς μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν πατρίδα σου ; σοὶ ὑπόσχομαι νὰ μὴ υποφέρῃς ποσῶς καθ' ὁδόν· θ' ἀναβαίνῃς τὸν καλλίτερον ὄνον ἀπὸ Οὐνυανυεμβέ· καθ' ὅσον πᾶσα διαταγὴ σου θὰ ἐκτελεῖται παραχρῆμα. Ἄφες πλέον αὐτὰς τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου — ἔλθε εἰς τὴν πατρίδα σου ν' ἀναπαυθῇς· καὶ μετὰ ἐν ἔτος, ἀφοῦ ἀναλάβῃς τὴν ὑγείαν σου, δύνασαι νὰ ἐπιστρέφῃς καὶ νὰ τελειώσῃς τὸ ἔργον σου. »

Πάντοτε ὁμως μοὶ ἀπεκρίνετο ὡς ἑξῆς : — « Ὅχι, ὄχι. Καὶ ἐγὼ ὑπερεπιθυμῶ νὰ ἴδω τὴν οἰκογένειάν μου καὶ τοὺς φίλους μου. Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν τέκνων μου μὲ συγκινοῦσι τὰ μέγιστα· ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ ἐπιστρέψω· ὀφείλω νὰ τελειώσω πρῶτον τὸ ἔργον μου. Μέχρι τοῦδε εἰς τοῦτο μὲ ἐμπόδισεν ἡ ἑλλειψὶς τροφῶν. Ἄν εἶχον τροφάς, θὰ ἐπεράτουν τὴν ἀνακάλυψιν τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου καὶ ἰδοὺ πῶς· ἤθελον ἀκολουθήσει τὸν ποταμὸν καὶ εὔρει τὴν ἔνωσιν αὐτοῦ μετὰ τῆς Λίμνης τοῦ Βέκερ ἢ μετὰ τοῦ βραχίονος τοῦ Πιθερίκου. Ἄν ἐπορευόμην κατὰ ἓνα μῆνα μακρότερον, θὰ ἔδιδον πέρας εἰς τὸ ἔργον μου. Ἀλλ' ὁ Διδάκτωρ Kirk μὲ ἐμπόδισε τούτου ἐμπιστευθεὶς τὰ ἐμπορεύματά μου εἰς δούλους· ὥφειλε νὰ γνωρίζῃ τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀνθρώπων εἰς οὓς ἐνεπιστεύθη αὐτά. Διατί νὰ προτιμῇσιν Βανυαναίους κλέπτας πρὸς τοῦτο, δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω. »

Τινὲς τῶν ἀνθρώπων τούτων, οἵτινες ἔκαμαν τὸν Διδάκτορα νὰ ἐπιστρέφῃ ἐκ τῶν σπουδαίων αὐτοῦ ἀνακαλύψεων, ἔμενον εἰσέτι ἐν Οὐζίζι, κρατοῦντες εἰς χεῖρας τὰ τῆς Κυβερνήσεως πυροβόλα Enfield καὶ λέγοντες ὅτι δὲν ἔχουσι σκοπὸν νὰ παραιτηθῶσιν αὐτῶν μεχριστοῦ λάβωσι τὸν μισθὸν των. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἔλαβον ἕκαστος προκαταβολικῶς ἐξήκοντα ἀμ. τάλ. παρὰ τοῦ Ἀγγλοῦ Προξένου ἐν Ζαγγιβάρῃ ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ ἀκολουθήσωσι τὸν αὐθέντην αὐτῶν ὅπου οὗτος ἤθελεν· ἐπειδὴ λοιπὸν οὗτοι δὲν ἐξετέλεσαν τὰς συμφωνίας των, ἀλλὰ ἐκακοποίησαν καὶ ἐγκατέλειψαν αὐτόν, διὰ τοῦτο οὐδὲν εἶχον νὰ λάβωσι περιπλέον· ὥστε κακῶς ἐπραττον κρατοῦντες τὰ ὅπλα τοῦ Διδάκτορος, ἅτινα ἔδωκεν αὐτῷ ἡ Κυβέρνησις τῆς Βομ-

βάης. Ἀπετάνθην πρὸς τοὺς Ἀραβας Σέχας καὶ συνεβούλευσα αὐτοὺς διὰ τρόπου καλοῦ ἵνα ὡς φίλοι τοῦ Διδάκτορος προσενεχθῶσι καὶ ἀποδοθῶσι τὰ ἔπλα· ἰδὼν ὅμως τὴν ἐπιμονὴν τῶν ἰσχυρογνωμόνων τούτων ἀνθρώπων, εὐρισκόμενος ἡμέραν τινὰ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Σαῦδ μπὶν Μαζήδ ἀνέπτυξα αὐτοῖς τὸ ζήτημα ἀποδείξας ὅτι ἡ ἀπόδοσις τῶν ὅπλων θ' ἀποβῇ εἰς καλὸν αὐτῶν· προσέθηκα μάλιστα ἐν τέλει ὅτι εὐτυχῶς εὔρον τὸν Διδάκτορα ζῶντα· ἂν ὅμως μίαν μόνον τρίχα τῆς κεφαλῆς του ἔβλαπτον, ἤθελον ἐπιστρέφει εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐπανέλθει ἀμέσως μετὰ στρατοῦ ὅπως ἐκδικηθῶ τὸν θάνατόν του. Ἀνέμενον λοιπὸν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἄλλην τὴν ἀπόδοσιν τῶν ὅπλων τοῦ Λιθιγκστῶνος ἐλπίζων ὅτι δὲν θὰ με ἀναγκάσῃ νὰ μεταχειρισθῶ πρὸς τοῦτο τὴν βίαν· μὴν ὀλόκληρος παρῆλθε καὶ τὰ ὅπλα δὲν ἐδόθησαν εἰσέτι· τότε ἐζήτησα τὴν ἀδειαν, ὅπως λάβω αὐτά· ἀμέσως μοι ἐδόθη. Παρευθὺς ὁ Σούσης, θεράπων τοῦ Διδάκτορος, — τὸν ὁποῖον ἠδύνατό τις νὰ ζυγίσῃ μὲ ἄργυρον, ἂν δὲν εἶχε τὸ κακὸν ἐλάττωμα τοῦ κλέπτειν — ἀπεστάλη μετὰ δώδεκα περίπου ὀπλισμένων ἀνθρώπων, ὅπως εὔρῃ τὰ ὅπλα, τὰ ὁποῖα μετὰ τινας στιγμὰς ἦλθον εἰς χεῖράς μας ἄνευ ἐτέρων κόπων.

Ὁ Διδάκτωρ ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ μετ' ἐμοῦ μέχρις Οὐνυανουεμβέ πρὸς ἀπάντησιν τῶν ἐμπορευμάτων του, τὰ ὁποῖα ἀπεστάλησαν αὐτῷ ἐκ Ζαγγιβάρης τὴν 1ην Νοεμβρίου 1870 ὑπὸ τοῦ Βρετανοῦ Προξένου. Ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ ἐμελλον νὰ ὀδηγήσω τὸ κιθάνιον, διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ μελετήσω καλῶς τὰς διαφόρους ἀπὸ Οὐζιζὶ εἰς Οὐνυανουεμβέ ὁδοὺς. Κάλλιστα ἐγνώριζον τὴν εὐθύνην, ἣν ἐλάβανον, παραδεχθεὶς νὰ συνοδεύσω τοιοῦτον ἄνδρα· ἐξ ἄλλου καὶ ἀτομικῶς ἐνδιεφερόμην ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας του, καθότι ὑπερμέτρως ἠγάπων αὐτόν· καθότι ἂν ὁ Λιθιγκστὼν ἤθελε πάθῃ τι ἔνεκεν ἐμοῦ, πάντες θὰ ἔλεγον. « Ἄν δὲν ἠκολούθει τὸν Στάνλεϋ, ἤθελε ζῆ σήμερον ! »

Ἐξήγαγον λοιπὸν τὸν ὑπ' ἐμοῦ γραφέντα χάρτην, εἰς ὃν εἶχον πλήρη ἐμπιστοσύνην, καὶ κατ' αὐτόν διέγραψα ὁδόν, δι' ἧς ἠθέλομεν φθάσει εἰς Οὐνυανουεμβέ χωρὶς νὰ πληρώσωμεν οὐδὲ ἓν δότι ὑφάσματος φόρον· μόνον δάση ὑπῆρχον· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ πρὸς καλὸν ἡμῶν, καθότι θὰ μᾶς ἐκρυπτον ἀπὸ τῶν ληστῶν τῆς Οὐβίνζας καὶ Οὐχχας. Ἡ

δὲ εἰρηνικὴ καὶ ἀσφαλὴς αὕτη ὁδὸς ἤγε διὰ τῆς λίμνης πρὸς νότον κατὰ μῆκος τῆς παραλίας τῆς Οὐκαράγγας καὶ Οὐκαουένδης μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Τόγγουε· ἀντικρυ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου ἔκειτο τὸ χωρίον Ἰτάγα τοῦ Σουλτάνου Ἰμρέρα ἐν τῷ νομῷ Ρουσάουας ἐν Οὐκαουένδῃ· μετ' αὐτὸ τὸ χωρίον ἡ ὁδὸς αὕτη συνήντα τὴν προτέραν μου ὁδόν, τὴν ὁποίαν εἶχον διέλθει πορευόμενος ἀπὸ Οὐνιαννεμβέ εἰς Οὐζιζι. Ἐξήγησα τὰ πάντα πρὸς τὸν Διδάκτορα, ὅστις ἀμέσως παρεδέχθη αὐτὴν ὡς εὐκολον καὶ ἀσφαλὴ ὁδόν· ἅμα δὲ τῇ ἐν Ἰμρέρᾳ ἀφίξει· ἡμῶν ἤθελε φανῇ ἂν ὁ χάρτης μου ἦτο καλὸς καὶ ὀρθὸς ἢ ὄχι.

Ἀφίχθημεν εἰς Οὐζιζι τὴν 13 Δεκεμβρίου ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς λίμνης Ταγκανύικας ἐξερευνητικῆς ἡμῶν ἐκδρομῆς· ἐξ αὐτῆς τῆς ἡμερομηνίας ὁ Διδάκτωρ ἤρχισε νὰ γράφῃ ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς ἀναρρίθμητους αὐτοῦ φίλους καὶ νὰ ἀντιγράψῃ ἐν τῷ μεγάλῳ αὐτοῦ ἡμερολογίῳ τοῦ Lett τὰς πολυτίμους πληροφορίας τὰς ὁποίας εἶχε γράψῃ ἐν τοῖς σημειωματαρίοις αὐτοῦ κατὰ τὰς πρὸς νότον καὶ δυσμὰς τῆς λίμνης Ταγκανύικας πολυετεῖς περιηγήσεις του. Ἰχνογράφησα αὐτὸν καθήμενον καὶ ἐργαζόμενον πρὸς τοῦτο ἐκλέξας τὴν κατάλληλον στιγμήν.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν Οὐζιζι ἀφίξιν μου ὁ Διδάκτωρ λαβὼν χάρτην ἔγραψε πρὸς τὸν Κύριον James Gordon Bennett τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην ἐν ᾗ εὐχαριστεῖ αὐτὸν διὰ τὴν φροντίδα, ἣν ἔλαβεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ· ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσεν αὐτὴν, εἶπον αὐτῷ νὰ προσθέσῃ τὴν λέξιν «Junior»· καθότι εἰς τὸν νέον Bennett εἶχεν ὑποχρεώσεις. Εἶδον ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἦτο θαυμασία, καὶ εἶπον εἰς τὸν Διδάκτορα νὰ μὴ προσθέσῃ οὐδὲ λέξιν. Τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας του ἐκφράζονται ἐν αὐτῇ διὰ τῶν εὐγνωμόνων λέξεων, τὰς ὁποίας ἀπαντᾷ τις ἐν αὐτῇ· ἤμην δὲ βεβαιότατος ὅτι ὁ Κύριος Bennett ἠθέλην εὐχαριστηθῇ τὰ μέγιστα μετ' αὐτὴν, καθότι γνωρίζω καὶ τὸν χαρακτῆρα ἐκείνου· μόνον ἢ εἶδῃσις τοῦ ὅτι ὁ Διδάκτωρ ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ θέλει καταπλημμυρίσει χαρὰς τὴν καρδίαν του.

Δεκεμβρίου λήγοντος ἔγραψεν ἐπιστολὰς πρὸς τὰ τέκνα του, πρὸς τὸν Σὶρ Ροδερίγον Μουρчисῶνα καὶ πρὸς τὸν Λόρδον Γράνβιλ. Ἐτοιμάζετο νὰ γράψῃ καὶ πρὸς τὸν

κόμητα Κλαρενδῶνα· τότε ἠναγκάσθην νὰ εἰπω αὐτῷ ὅτι ὁ διάσημος οὗτος καὶ εὐγενὴς λόρδος ἀπέθανεν.

Ἐν τούτοις ἐγὼ παρεσκεύαζον τὴν ἐκστρατείαν, ὅπως ἐπιστρέψωμεν εἰς Οὐνυανυεμβέ· διηυθέτουν τὰ κιβώτια, τὰ δέματα, τὰ μεγάλα κιβώτια τοῦ Διδάκτορος, τὰ ἰδικά μου καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων μου· καθότι ἀπόφασιν εἶχον νὰ ἀφήσω τοὺς θεράποντας τοῦ Λιβιγιστῶνος νὰ περιπατῶσιν ὡς ἐπιβάται, διότι οὗτοι ἐξεπλήρωσαν τὸ πρὸς τὸν κύριον αὐτῶν καθήκον των.

Ὁ Σαῦδ μπὶν Μαζήδ ἀνεχώρησε τὴν 12 Δεκεμβρίου εἰς τὴν χώραν τοῦ Μιράμβου, ὅπως πολεμήσῃ τὸν μελανὸν Βοναπάρτην διὰ τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σαοῦδ ἐν τῷ δάσει τοῦ Οὐίλλυαγγούρου· ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τριακοσίους ῥωμαλέους ἀνδρας ὀπλισμένους διὰ πυροβόλων καὶ ἀνεχώρησεν ἐξ Οὐζιζί. Ὁ γέρων οὗτος ἀρχηγὸς ἐφλέγετο ὑπὸ τῆς ὀργῆς, ὥδευσεν δὲ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ του μετὰ μεγάλου θάρρους. Πρὶν ἢ ἀναχωρήσωμεν διὰ τὸν Ῥουσίζιον, εἶχον εὐχηθῇ αὐτῷ καλὸν ταξείδιον, ἐκφράσας αὐτῷ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἤθελεν ἐλευθερώσει τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ τυράννου Μιράμβου.

Τὴν 20 Δεκεμβρίου ἡ βροχερὰ ἐποχὴ ἤρχισε διὰ βροχῆς ῥαγδαιοτάτης, βροντῶν, ἀστραπῶν καὶ χαλάζης· τὸ θερμόμετρον κατῆλθε εἰς 66° Φαρενέτου. Τὸ ἑσπέρας τῆς ἡμέρας ταύτης προσεβλήθη ὑπὸ αὐτομάτου κνιδώσεως τρίτην ἤδη φορὰν ἀπὸ τῆς ἐν Ἀφρικῇ ἀφίξεώς μου· ὑπέφερα τὰ πάνδεινα· ἡ κνιδώσις ὅμως αὕτη ἦτο πρόδρομος διαλείποντος πυρετοῦ, ὅστις προσβαλὼν με διήρκεσεν ἑπτὰ ἡμέρας· τὸ δὲ εἶδος τοῦτο τοῦ πυρετοῦ εἶνε τὸ ἐπικινδυνώδεστερον ὅλων· θύματα αὐτοῦ ὑπῆρξαν πολλοὶ περιηγηταὶ ἐν τῷ Ζαμβεζίῳ, τῷ Λευκῷ Νείλῳ, τῷ Κόγγῳ καὶ τῷ Νίγηρι. Ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ σφυγμὸς πάλλουσιν ἰσχυρῶς, ἡ καρδιά πονεῖ, ὁ νοῦς περιπλανᾶται εἰς παράδοξον κόσμον, τὸν ὁποῖον μόνον φαντασία πιάσχοντος δύναται νὰ πλῶσῃ. Αὕτη ἦτο ἡ τετάρτη προσβολὴ τοῦ πυρετοῦ ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀπῆντησα τὸν Λιβιγιστῶνα. Ὁ πρὸς τὴν πορείαν ἔρως καὶ ἡ ὑψηλὴ ἐλπίς, ἣν ἔτρεφον διηνεκῶς, κατέστησαν τὸ σῶμά μου σχεδὸν ἀήττητον κατὰ προσβολῆς πυρετοῦ, ἐνῷ ὥδευσον εἰς Οὐζιζί· μετὰ παρέλευσιν ὅμως δύο ἐβδομάδων ἀπὸ τοῦ μεγάλου συμβάντος ἀναπαυθεὶς καὶ ἡσυχάσας ὁ-

λίγον, προσεβλήθην ὑπ' αὐτοῦ σφοδρότατα. Ἐν τούτοις ἐπειδὴ ἡ ὑγεία μου ἦτο φύσει καλὴ, διὰ τοῦτο ἀνθίστατο κατὰ τῶν προσβολῶν τῆς ἐπαράτου καὶ φρικτῆς ταύτης νόσου.

Ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων ἔφθασεν· ὁ Διδάκτωρ καὶ ἐγὼ ἀπεφασίσαμεν νὰ περάσωμεν τὴν εὐλογημένην καὶ μεγάλην ταύτην ἡμέραν ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ νὰ κάμωμεν συμπόσιον καλὸν καθόσον τὸ Οὐζιζι ἡδύνατο νὰ προμηθεύσῃ ἡμῖν. Τὴν προτεραίαν νύκτα ἀπηλλάγην ἐντελῶς τοῦ πυρετοῦ, τὴν δὲ πρωίαν τῆς μεγάλης ταύτης ἡμέρας, καίτοι λίαν ἀδύνατος, ἠγέρθη καὶ ἐνδυθεὶς ἐξήγησα πρὸς τὸν μάγειρον Φεράζην τὴν ἐπισημότητα τῆς ἡμέρας διὰ τοὺς λευκοὺς εἰπὼν αὐτῷ νὰ δείξῃ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην τὴν μαγειρικὴν του τέχνην. Παχὺ ἄρνιον μετὰ μεγάλης οὐρᾶς, αἰγες, ζόγγα καὶ πόμπον, ὦα, νωπὸν γάλα, βανάναι, σίγγουα, ἀραβόσιτος, ἰχθεῖς, κρόμμυα, γλυκὰ γεώμηλα κτλ. ἠγοράσθησαν ἐκ τῆς ἀγορᾶς τοῦ Οὐζιζι ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ γέροντος Μοένη Κέρη. Ἀλλὰ φεῦ! ἡ ἀδυναμία μου δὲν μοὶ ἐπέτρεπε νὰ παρασταθῶ τὸν Φεράζην· κατέστρεψε τὸ ψητὸν καὶ ἔκαυσε τὸ γλύκυσμα· τὰ δύο ταῦτα ἦσαν τὰ καλλίτερά μας φαγητά· δὲν ἡδυνάμην νὰ ἐγείρω τὴν χεῖρά μου καὶ τιμωρήσω αὐτόν· ἄλλως ἤθελον ἐδικηθῇ τὸν χονδροκέφαλον τοῦτον ἄνθρωπον· τὰ βλέμματά μου ὅμως δι' ὧν ἠπείλουν αὐτόν ἦσαν τρομακτικὰ καὶ φοβερά, ἱκανὰ νὰ μηδενίσωσι πάντα ἐκτὸς τοῦ Φεράζη. Ὁ ἡλίθιος καὶ χονδροκέφαλος μάγειρος ἐγέλα εἰς τὰς ἐπιπλήξεις μου· ἤμην δὲ βέβοιος ὅτι ἐχαίρετο διὰ τὸ συμβᾶν, καθότι ἤθελε φάγῃ μόνος του πανθ' ὅσα διὰ τῆς ἀπροσεξίας του κατέστησεν ἄχρηστα δι' Εὐρωπαίους.

Ὁ Σαῦδ μπὶν Μαζήδ, πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ, διέταξε νὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι νὰ μεταχειρισθῶμεν τὸ μονόξυλον αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπιστροφὴν ἡμῶν· ὁ δὲ Μοένης Κέρης ἐδάνησεν ἡμῖν τὸ μέγα αὐτοῦ πλοῖον πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἡ Ἑκστρατεία αὐξυνθεῖσα νῦν ὑπὸ τοῦ Διδάκτορος, τῶν πέντε αὐτοῦ ὑπηρετῶν καὶ τῶν ἀποσκευῶν αὐτῶν εἶχεν ἀνάγκην δευτέρας. Εἴχομεν μεθ' ἡμῶν αἰγας καὶ παχέα πρόβατα διὰ τὰ δάση τῆς Οὐκαουένδης, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐμέλλομεν νὰ διαβῶμεν. Ἡ καλὴ Χαλιμᾶ, ἡ μάγειρος τοῦ Λιδιγαστῶνος, ἠτοίμασε ἓνα σάκκον πλήρη καλοῦ ἀλεύρου·

παρωρμήθη δὲ εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς συμπαθείας, ἣν ἔτρεφε πρὸς τὸν ἀσθενῆ αὐτῆς. Ὁ σύζυγος αὐτῆς Χαμουδάχ ἐβοήθησεν αὐτὴν εἰς τοῦτο τὰ μέγιστα. Ἦγόρασα ἓνα ὄνον διὰ τὸν Διδάκτορα, ἵνα μὴ ὑπορέρῃ οὗτος κατὰ τὴν μακρὰν πορείαν. Εἴχομεν μεθ' ἡμῶν ἐν ἀφθονίᾳ πρόβατα, αἴγας, τυρὸν, υφάσματα, ὄνους καὶ λέμβους· ἡδυνάμεθα λοιπὸν νὰ ἐξέλθωμεν εἰς ὁδοιπορίαν.

Ἡ 27 Δεκεμβρίου ἐφθασε· κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην προσδιωρίσθη ἡ ἀναχώρησις ἡμῶν ἀπὸ Οὐζιζί. Ἦλθεν ἡ στιγμή καθ' ἣν ἐμελλον νὰ ἀποχαιρετίσω διὰ παντός τὸν λιμένα τοῦτον, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα οὐδέποτε ἐξαλειφθήσεται τῆς μνήμης μου. Αἱ ἄκατοι ἡμῶν εἰσι φορτωμένοι· οἱ κωπηλᾶται εἰς τὰς θέσεις των· ἡ σημαία τῆς Ἀγγλίας ὑψοῦται ἐπὶ τῆς πρύμνης τῆς ἀκάτου τοῦ Διδάκτορος· ἡ σημαία τῆς Ἀμερικῆς κυματίζει χαριέντως ἄνωθεν τῆς ἐμῆς. Ἐσεμνυνόμην δὲ βλέπων τὰ δύο Ἀγγλο-Σαξωνικά ἔθνη ἀντιπροσωπεύόμενα τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπὶ τῆς μεγάλης μεσογείου θαλάσσης ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀγρίας φύσεως καὶ τοῦ βαρβαρισμοῦ.

Οἱ Ἀραβες προὔχοντες μᾶς συνώδευσαν μέχρι τῆς παραλίας· ὀπισθεν ἡμῶν ἔτρεχον Οὐαγναμουέζοι, ἐλεύθεροι τῆς Ζαγγιβάρης, Οὐαγούχχας, Οὐαζιζί καὶ ἄγριοι Οὐαρούνδης· πάντων δὲ τὰ πρόσωπα ἦσαν τεθλιμμένα διὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Λευκοῦ· πάντες ἡρώτων ἀλλήλους : « Ποῦ πηγαίνει ὁ Λευκός ; »

Τὴν 8ην Π. Μ. ἤρχισαν οἱ μετὰξὺ ἡμῶν καὶ τῶν Ἀράβων καὶ ἐγγχωρίων ἀποχαιρετισμοί. Τινὲς αὐτῶν φαίνονται συγκεκινημένοι καὶ πρὸ πάντων ὁ φρικτὸς Μωχαμέτ μπὶν Σαλῆς, ὅστις προχωρῶν μοι δίδει τὴν χεῖρά του καὶ ἀρχίζει νὰ μοὶ ὀμιλῇ· ἐγὼ ὅμως ἔχων κατὰ νοῦν τὴν κατὰ τοῦ Λιβιγιστῶνος προδοσίαν τοῦ δέχομαι τὰ ἄνω μετὰ ψυχραιμίας· οὗτος πάλιν ἐξακολουθεῖ λέγων νὰ προσφέρω τοὺς χαιρετισμούς του εἰς διαφόρους φίλους του ἐν Οὐαγναυεμβέ· ἂν ὅμως ἔπραττον τοῦτο, πάντες ἤθελον με κατηγορήσει καὶ δικαίως.

Ἀπεμακρύνθημεν τῆς ἀργιλλώδους ὄχθης τῆς ἀγορᾶς τοῦ Οὐζιζί· οἱ δὲ ἄνθρωποι μας φέροντες τὰ φορτία αὐτῶν καὶ ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀσμάνη καὶ Βομβάη ὠδεύον πρὸς νότον κατὰ μῆκος τῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης. Εἴχομεν δὲ

μείνει σύμφωνοι ν' ἀναμένωμεν αὐτοὺς εἰς ἐκάστην ἐκβολὴν ποταμοῦ, ὅπως διαβιβάζωμεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς μιᾶς ὁχθῆς εἰς τὴν ἄλλην ἄνευ πολλοῦ κόπου.

Ὁ Διδάκτωρ ἐπέβη τῆς λέμβου τοῦ Σαυδ μπὶν Μαζήδ, ἣτις ἦτο κατὰ τὸ ἐν τρίτον μικροτέρα ἐκείνης, ἣς ἐγὼ ἐπέβαινον· ἐπλευσε δὲ ἐμπρὸς ὅπως μᾶς ὁδηγήσῃ· ἡ ἀγγλικὴ σημαία ἐκυμάτιζε μετὰ χάριτος ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. Ἡ δὲ ἰδική μου λέμβος διευθυνομένη ὑπὸ τῶν Οὐαζιζίων ναυτῶν, — τοὺς ὁποίους ἐλάβομεν μεθ' ἡμῶν ὅπως φέρωσι τὰς λέμβους ὀπίσω ὅπῃ τοῦ ἀκρωτηρίου Τόγγουε εἰς τὸν λιμένα τοῦ Οὐζιζι — ἐπλεεν ὀπισθεν ἐκείνης τοῦ Διδάκτορος· ἡ δὲ ἀστερόεσσα σημαία ἐκυμάτιζεν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς μου μετὰ μεγαλοπρεπείας. Ἡ σημαία μου ἦτο μεγαλητέρα τῆς τοῦ Διδάκτορος· πρὸς τοῦτοις ὁ Ἰνδοκάλαιμος ἐφ' οὗ ἦτο προσηρτημένη ὑψηλότερος· ἔνεκεν τούτου ὁ Διδάκτωρ — τοῦ ὁποίου ὁ πατριωτισμὸς εἶχεν ἐρεθισθῇ — εἶπεν ὅτι ἤθελε κόψει τὴν ὑψηλοτέραν παλμύραν, ὅπως προσαρτήσῃ ἐπ' αὐτῆς τὴν σημαίαν του, καθότι δὲν ἦτο πρέπον διὰ τὴν Βρεττανικὴν σημαίαν νὰ κυματίζῃ αὕτη χαμηλότερον τῆς Ἀμερικανικῆς.

Αἱ καρδίαι τῶν στρατιωτῶν μου ἦσαν ὡσαύτως πλήρεις χαρᾶς διὰ τὴν εἰς Οὐνυανουεμβέ ἐπάνοδον ἡμῶν. Ἦρχισαν λοιπὸν νὰ ψάλλωσι τὸ ἱλαρὸν ᾄσμα τῶν λεμβούχων τῆς Ζαγγιδάρης, ἐν χορῶ κραυγάζοντες : —

Κίναν δὲ ρὲ ρὲ Κιτούγγα

καὶ κωπηλατοῦντες ὡς μανιακοὶ, μεχρισοῦ κουρασθέντες ἠναγκάσθησαν νὰ σταματήσωσιν ὀλίγον, καθότι ὁ ἰδρῶς ἔρρεε τοῦ σώματος αὐτῶν ἐν ἀφθονίᾳ· ἀναπαυθέντες ὀλίγον ἀνέλαβον τὰς κώπας καὶ ψάλλοντες τὸ ᾄσμα τῆς Μρίμας : —

Ὁ μαμὰ, δὲ ρὲ μὲ Κὺ

ἤρχισαν νὰ κωπηλατῶσι σφοδρότατα. Διὰ τῶν τοιούτων οἱ ἄνθρωποι μας ἐδείκνυν τὴν χαρὰν καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας των· τὰ δὲ ἄγρια αὐτῶν ᾄσματα ἠῤῥξανον, καθόσον ἐσκέπτοντο ὅτι ἐπιστρέφωμεν εἰς Οὐνυανουεμβέ καὶ ὅτι ἡ ὁδὸς τὴν ὁποίαν ἐξέλεξα οὐδένα εἶχε κίνδυνον.

Ἐξεφύγαμεν τοὺς Οὐάχχας ! χά ! χά !

Οἱ Οὐαβίνζας δὲν θὰ μᾶς ἀνυσοχῶσι πλέον ! χό ! χό !

Ὁ Μισόνβου δὲν θὰ λάβῃ πλέον ὑφάσματα ! χύ ! χύ !

Ὁ Κιάλας δὲν θὰ μᾶς ἰδῇ πλέον ! ποτέ ! ποτέ ! χύ ! χύ !

ἔφαλλον πάντες μετὰ καγχασμῶν παρακολουθουμένων ὑπὸ τρομερῶν καὶ ταχέων κινήσεων τῶν κωπῶν· τὰ δὲ πεπαλαιωμένα μονόξυλα ἔτρεμον σύσσωμα καὶ ὠλίσθαινον ἐπὶ τῶν γαληνιαίων ὑδάτων τῆς Λίμνης.

Οἱ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ὁδεύοντες ἄνθρωποι ἡμῶν συνεμερίζοντο τὴν χαρὰν ταύτην καὶ ἔφαλλον ἐν χορῷ τὰ αὐτὰ τῶν κωπηλατῶν ᾄσματα. Ἐφυλάττιομεν καὶ προετρέπομεν αὐτοὺς εἰς βῆμα ταχὺ, ὅπως εὐρίσκωνται εἰς τὴν αὐτὴν μὲ ἡμᾶς γραμμὴν· περελάττομεν δὲ μετ' αὐτῶν τὰ ἀκρωτήρια καὶ οὕτω δὲν ἠδύναντο νὰ διαφύγωσι τὴν προσοχὴν ἡμῶν. Οἱ μικροὶ μου ὀπλοφόροι Καλούλου, Βιλάλης καὶ Μαζουάρας ἐπῆδων ἐν τῷ μέσῳ τῶν αἰγῶν, προβάτων καὶ ὄνων τοῦ κირθανίου· καὶ αὐτὰ προσέτι τὰ ζῶα ἐφαίνοντο συμμεριζόμενα τὴν χαρὰν ἡμῶν.

Καὶ αὕτη ἡ ἀλαζῶν καὶ ἀγρία φύσις, τῆς ὁποίας ὁ δόμος ὑψοῦτο ἐπ' ἀόριστον ἄνωθεν ἡμῶν, μετὰ τῶν πρασίνων αὐτῆς φυτῶν, ὀρέων, ὑδάτων, καὶ κοιλάδων συνεμερίζετο καὶ ἠϋξανε μάλιστα τὴν χαρὰν ἡμῶν.

Περὶ τὴν 10 Π. Μ. ἀφίχθημεν εἰς τὸ χωρίον τοῦ Κιρίνδου, γηραιοῦ ἀρχηγοῦ, ἀξιοσημειώτου διὰ τὴν μοναδικὴν ἀγαθότητα, ἣν ἐπεδείξατο πρὸς τὸν Διδάκτορα Λιβιγχοτῶνα, καὶ τὴν μεγάλην πρὸς τοὺς Ἀραβας ἀπέχθειαν. Οἱ Ἀραβες δὲν μᾶς ἔλεγον τὸ αἶτιον τούτου· ὁ Διδάκτωρ ὁμῶς ἐνόησεν αὐτό· καθότι ὁ μὲν Λιβιγχοτῶν πάντοτε ἔλεγεν αὐτῷ λόγους ἀληθεῖς καὶ εἰλικρινεῖς, ἐνῷ οἱ Ἀραβες οὐδὲ ὡς ἄνθρωπον ἐσέβοντο αὐτόν, πολλῶ μᾶλλον ὡς ἡγεμόνα.

Τὸ χωρίον τοῦ Κιρίνδου κεῖται παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Λιούχη, ὅπερ εἶνε ἀρχετὰ εὐρύ· ὁ ποταμὸς οὗτος ῥέει διὰ δάσους δένδρων αἰσχυρομένων. Εἰς τοῦτο τὸ μέρος εἶχομεν μείνει σύμφωνοι νὰ σταματήσωμεν, ὅπως διαβῶσιν οἱ ἄνθρωποι ἡμῶν τὸν ποταμὸν ἀνευ κινδύνου διὰ τῶν λέμβων. Τὸ στόμιον τοῦ Λιούχη σχηματίζει τὸν ὄρμον τῆς Οὐκαράγγας· φέρει δὲ ὁ ὄρμος οὗτος τὸ ἄνω ὄνομα διότι ἐπὶ τοῦ ἄλλου μέρους, ἐνθα ἐμέλλομεν νὰ μεταχομίσωμεν τὸ κირβάνιόν μας, κεῖται τὸ χωρίον τῆς Οὐκαράγγας εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδων τινῶν ὑαρδῶν ἀπὸ τῆς λίμνης. Πᾶσαι αἱ ἀποσκευαὶ ἡμῶν μετεχομίσθησαν ἀπὸ τῆς μεγάλης λέμβου εἰς τὴν μικροτέραν· εἰσῆλθον δὲ ἐντὸς αὐτῆς καλοὶ τινεὶ κωπηλάται μετὰ τοῦ Διδάκτορος,

ὅπως οὗτος φθάσῃ πρῶτος ἀντικρυ καὶ ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν στρατοπέδουσιν ἡμῶν· ἐνῷ ἐγὼ ἔμεινα ὀπίσω, ὅπως δέσω τοὺς ἀγρίους καὶ κακοὺς ὄνους μας· ἔθεσα αὐτοὺς εἰς τὸ βάθος τῆς λέμβου, ἵνα μὴ συμβῇ τι καὶ γίνωσιν οὗτοι λεία τῶν τρομερῶν κροκοδείλων, οἵτινες πέριξ ἡμῶν ἀνέμενον τὴν περίστασιν. Μετ' αὐτοὺς ἔθεσα ἐντὸς τῆς λέμβου τὰς αἴγας· εἰσῆλθον δὲ ἐντὸς αὐτῆς καὶ ὅσοι τῶν ἀνθρώπων μου εὖρον θέσιν. Τριάκοντα εἰσέτι ἔμειναν ὀπίσω μετ' ἐμοῦ, ἔνεκεν τοῦ ὁποίου ἡ λέμβος ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ, ὅπως παραλάβῃ ἡμᾶς.

Πάντες ἐφθάσαμεν ἀσφαλῶς ἐν Οὐκαράγγα, μολότι διετρέξαμεν μέγαν κίνδυνον πλησίον μιᾶς ἀγέλης ἱπποποτάμων. Ἡ διάβασις τοῦ στομίου ἐπησχόλησεν ἡμᾶς ἐπὶ τέσσαρας ὅλας ὥρας, καθότι ὁ Λιούχης ἦτο εἰς τὴν αὔξησιν αὐτοῦ.

Τὴν ἐπαύριον κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν ἐξηκολουθήσαμεν τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς νότον· πάντοτε ἐπλέομεν παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης· ὁσάκις δὲ ὁ ἄνεμος ἐπέτρεπεν ἡμῖν τοῦτο, διηρχόμεθα τοὺς ὅρμους, οἵτινες κοσμοῦσι τὰς ὄχθας τῆς λίμνης. Αἱ ὄχθαι αὐταὶ ἦσαν ὠραῖαι καὶ πρασίνου χρώματος· τὸ χρῶμα δὲ τοῦτο ἦν ἀποτέλεσμα τῶν προσφάτων βροχῶν· ἐπὶ δὲ τῶν γαληνιαίων ὑδάτων τῆς λίμνης ἀντενακλᾷτο τὸ κυανοῦν χρῶμα τοῦ στερεώματος. Ἴπποπόταμοι ὑπῆρχον ἐν ἀφθονίᾳ· ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους εἶδομεν τὴν ἡμέραν ταύτην εἶχον κατὰ τὰς βάσεις τῶν ὠτων καὶ κατὰ τὸν τράχηλον ἐρυθρωποὺς δακτυλίους. Εἷς αὐτῶν, ἐνῷ ἐξήρχετο τοῦ ὕδατος, καθ' ἣν στιγμὴν ἡμεῖς ἐπλησιάζομεν τὴν ὄχθην, ἰδὼν ὅτι ἡ λέμβος ἡμῶν ἐπήρχετο κατ' αὐτοῦ, ἐφοβήθη σφόδρα καὶ ἐβυθίσθη ἐν τῷ ὕδατι, ἀφοῦ πρῶτον ἔδειξεν ἡμῖν ὅλον αὐτοῦ τὸ ὀγκῶδες σῶμα. Μεταξὺ τῶν στομίων τῶν ποταμῶν Μαλαγαράζη καὶ Λιούχη εἶδομεν ἐπὶ τῆς ὄχθης στρατόπεδόν τι Οὐασαχιλίου τινός, Μωχαμέτ μπὶν Γαρήβ καλουμένου, τὸν ὁποῖον ὁ Διδάκτωρ κατὰ τὰς διηγήσεις του πολλάκις περιέγραφεν ὡς ἓνα τῶν καλλιτέρων Μωαμεθανῶν τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀπαντήσῃ κατὰ τὰς περιηγήσεις αὐτοῦ. Πράγματι ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐφαίνετο λίαν καλοκάγαθος, τίμιος καὶ γενναϊόδωρος.

Ἡ φυτεία καθίστατο ὠραιότερα καθόσον προεχωροῦμεν. Παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Μαλαγαράζη ἡ τρυφερὰ τίτανος, ἐκ

τῆς ὁποίας σχηματίζονται οἱ πλεῖστοι βράχοι καὶ τὰ ἀκρωτήρια, ἥτο παραδόξως ὑπεσκαμμένη ὑπὸ τῶν κυμάτων.

Ἀφίχθημεν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Μαλαγαράζη περὶ τὴν 2 Μ. Μ. κωπηλατήσαντες δέκα καὶ ὀκτὼ μίλια ἀπὸ Οὐκαράγγας. Τὸ κιρβάνιον μας ἀφίκετο εἰς τὸ μέρος τοῦτο μόλις τὴν 5ην ὥραν Μ. Μ. λίαν κουρασμένον.

Τὴν ἐπιούσαν ἡσχολήθημεν νὰ μετακομίσωμεν τὸ κιρβάνιον ἡμῶν διὰ τοῦ εὐρέος στομίου τοῦ Μαλαγαράζη εἰς τὸ στρατόπεδον ἡμῶν, τὸ ὁποῖον ἔκειτο εἰς ἀπόστασιν δύο μιλίων πρὸς βορρᾶν τοῦ ποταμοῦ. Ὁ ποταμὸς οὗτος βραχύνει τὰ μέγιστα τὴν μεταξὺ Ταγκανύϊκας καὶ τῆς παραλίας ἀπόστασιν. Δύναταί τις νὰ διανύσῃ περὶ τὰ ἑκατὸν μίλια διὰ τοῦ ποταμοῦ τούτου, ὅστις εἶνε πλωτὸς κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν μέχρι Κιάλας ἐν Οὐβίνζα· ἐξ οὗ μέρους δύναταί τις κατ' εὐθεΐαν νὰ πορευθῇ εἰς Οὐνυαννεμβέ. Πρὸς τούτοις διὰ τοῦ ποταμοῦ τούτου οἱ ἱεραπόστολοι δύνανται νὰ περιηγοῦνται εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον τὰς χώρας Οὐβίνζαν, Οὐχχαν καὶ Οὐγάλαν. Τὴν 30 τοῦ μηνὸς ἐξακολουθήσαντες τὴν ὁδὸν ἡμῶν καὶ παραλλάξαντες τὰ γραφικώτατα ἀκρωτήρια Καγόγγο, Μβίγα καὶ Κίβοε, μετὰ τριῶν ὥρῶν κωπηλασίαν εἶδομεν τὰ παρὰ τὸ στόμιον τοῦ ὀρμητικοῦ καὶ θυελλώδους Ρουγούφου χωρία. Καὶ ἐνταῦθα ἐνησχολήθημεν πολλὰς ὥρας ὅπως μετακομίσωμεν τὸ κιρβάνιον ἡμῶν διὰ τοῦ στομίου τούτου, ὅπερ βρίθει χροκοδείλων.

Τὴν πρωτὴν τῆς 31ης ἐπέμψαμεν διὰ τῆς λέμβου ἀνθρώπους πρὸς εὗρεσιν τροφῆς εἰς τὰ ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὄχθης τοῦ ποταμοῦ ὀρώμενα χωρία. Ἀντὶ τεσσάρων δότι ἡγόρασαν τροφὰς δυναμένους νὰ θρέψωσι τὸ ἐκ τεσσαράκοντα ὀκτὼ ἀνθρώπων κιρβάνιον ἡμῶν διὰ τέσσαρας ἡμέρας. Μεθ' ὃ εἶπομεν εἰς τὸν κιραγγόζην ὅτι μέλλομεν νὰ πορευθῶμεν εἰς Οὐρίμβαν· συνεβουλεύσαμεν δὲ αὐτὸν νὰ δδεύῃ πάντοτε πλησίον τῆς ὄχθης τῆς λίμνης καὶ νὰ πλησιάζῃ τὴν ὄχθην ἐφ' ὅσον ἡδύνατο, ἄλλως νὰ πράττῃ τὸ καλλίτερον καὶ συμφερότερον. Ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ρουγούφου — τοῦ ὁποίου τὸ ἄνω μέρος διέβημεν κατὰ τὴν εἰς Οὐζιζὶ πορείαν ἡμῶν — μέχρι τῆς Οὐρίμβας, ἀπεχούσης αὐτῶν κατὰ ἕξ ἡμέρας πλοῦ, οὐδὲν ὑπάρχει χωρίον· ἐπομένως οὐδὲ τροφήν δύναταί τις νὰ εὕρῃ. Οἱ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς

ἄνθρωποι ἡμῶν, πρὶν ἢ ἀναχωρήσωμεν ἐξ Οὐζιζι, εἶχον ἑκαστος τροφὰς δι' ὀκτὼ ἡμέρας· τὴν δὲ πρωίαν ταύτην ἐδώσαμεν εἰς ἑκαστον τροφὰς διὰ τέσσαρας ἔτι ἡμέρας· ἐνεκεν τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρχε κίνδυνος πείνης καθ' ὁδόν. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἡμῶν ὑψοῦντο ὄρη ἀπόκρημνα κωλύοντα πᾶσαν συγκοινωνίαν. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οὐδεμία τοιοῦτου εἰδους ἐκδρομὴ ἐγένετο μέχρι σήμερον εἰς τὸ μέρος τοῦτο οὐδὲ ὑπὸ Ἀραβος οὐδὲ ὑπὸ Οὐασαχιλίου· οὐδεὶς μέχρι σήμερον διέβη τὰ μέρη δι' ὧν ὠδευε τὸ κιρθάνιον ἡμῶν· ἡμεῖς δὲ ἐπλεόμεν οὐδόλως γινώσκοντες ποῦ οἱ ἄνθρωποι ἡμῶν ἐπορεύοντο. Παραλλάξαντες τὸ ἀκρωτήριον Κίβοε τοῦ ὁποίου αἱ ἀπόκρημνοι κατωφέρειαὶ εἰσι κεκοσμημέναι ὑπὸ δασῶν, τὰ ὅποια βλέπων τις γίνεται ποιητῆς, ἀφίχθημεν εἰς τὸν ὁμώνυμον ὄρμον, ἔνθα τὰ κύματα ἠνάγκασαν ἡμᾶς νὰ εὗρωμεν ἄσυλον ὀπισθεν τοῦ ἀκρωτηρίου Μιζοχάξι, ὅπερ ἐκτείνεται ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους τοῦ ὄρμου. Εἰς τοῦτο τὸ μέρος ἠναγκάσθημεν νὰ διέλθωμεν τὴν νύκτα.

Μετὰ τὸ Μιζοχάξι ἔρχεται τὸ ἀκρωτήριον Καβόγο, οὐχὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον οἱ δυσειδαίμονες ἐγγώριοι θεωροῦσι κακὸν καὶ μυστηριῶδες, οὐδὲ τὸ ὄρος Καβόγο τοῦ ὁποίου τὴν βροντὴν ἠκούσαμεν διαβαίνοντες τὸν Ῥουγούφου κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς χώρας τῶν Οὐάχχας φυγὴν ἡμῶν, ἀλλὰ τὸ ἀκρωτήριον Καβόγο ἐν Οὐκαράγγα, εἰς τοὺς ἀποτόμους βράχους τοῦ ὁποίου πολλαὶ ἄκατοι συνετρίβησαν καὶ ἐβυθίσθησαν· ἐπλεύσαμεν κατὰ μῆκος τὰ ἀπόκρημνα καὶ βραχώδη αὐτοῦ τεῖχη χάρις εἰς τὴν γαλήνην, ἥτις ἐβασίλευεν. Παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο ὑπάρχουσι ὠραιότατά τινα δένδρα μβοῦλα, καταλληλότατα πρὸς κατασκευὴν μογοξύλων· εἰς τὸ μέρος ὅμως τοῦτο δὲν ὑπάρχουσι κάτοικοι, οἵτινες νὰ ἐρίζωσι περὶ αὐτῶν.

Ἐπὶ τῶν βράχων τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης φθάνει εἰς ὕψος τριῶν περίπου ποδῶν ἀπὸ τοῦ σημείου ἐν ᾧ τοῦτο εὐρίσκετο· τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Ταγκανύικα κατὰ τὴν βροχερὰν ἐποχὴν αὐξάνει κατὰ τρεῖς πόδας καὶ ὅτι κατὰ τὴν ξηρασίαν διὰ τῆς ἐξατμίσεως ἔρχεται εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς θέσιν. Κατὰ τὸν πλοῦν αὐτὸν διέβημεν στόμια πολλῶν ποταμῶν, ἐξ ὧν ἠθέλησα νὰ πληροφορηθῶ βασίμως ἂν πράγματι, ὡς

μοι ἔλεγον, ἐν τῇ λίμνῃ ὑπάρχει ρεῦμα πρὸς βορρᾶν. Ἐξ ὧν λοιπὸν εἶδον ἡδυνήθην νὰ ἐξάξω ὅτι ὅταν πνέῃ ἄνεμος νοτιοδυτικός, νότιος ἢ νοτιοανατολικός, τὸ θολὸν ρεῦμα τῶν ποταμῶν τούτων διευθύνεται πρὸς βορρᾶν· ὡσαύτως, ἐνῶ διέβαινον τὰ στόμια ποταμῶν τινων, συνέβαινε νὰ πνέῃ ἄνεμος βορειοδυτικός ἢ βόρειος καὶ τότε τὰ τεθολωμένα ὕδατα ἔρρεον πρὸς νότον τῶν στομιῶν τούτων· ἐξ οὗ συμπεραίνω ὅτι οὐδὲν ρεῦμα ὑπάρχει ἐν τῇ Ταγκανύϊκᾳ· ἀλλ' ὅτι τὰ ἐντὸς αὐτῆς παρατηρούμενα θολὰ ὕδατα κατὰ διαφόρους διευθύνσεις εἶνε ἀποτελέσματα τῶν πνεόντων ἀνέμων, οἵτινες ταρασσοῦσιν αὐτήν.

Εὐρόντες ἤσυχον ὄρμον εἰς μέρος τι καλούμενον Σιγούγγα ἐσταματήσαμεν ὅπως προγευματίσωμεν· εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ ὄρμου τούτου ὑπῆρχε νῆσος λίαν κατάλληλος διὰ τοὺς ἱεραποστόλους· ὑψηλαὶ κατωφέρειαι ἐσχημάτιζον τὸ βάθος τῆς εἰκόνος καθιστῶσαι αὐτὴν ὥραιότητην. Ἡ νῆσος αὕτη ἡδύνατο νὰ συμπεριλάβῃ μέγα χωρίον· ἡ δὲ θέσις αὐτοῦ θὰ ἦτο ὠχυροτάτη· ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἱεραπόστολοι θὰ ἔζων κάλλιστα· ὁ ὄρμος ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτοῦ θὰ ὑπερήσπιζε τὰ ἀλιευτικὰ ἢ ἐμπορικὰ αὐτῶν πλοῖα· ἡ δὲ μετὰ τῶν λόφων καὶ τοῦ ὄρμου ἐκτεινομένη εὐφορος γῆ δύναται νὰ θρέψῃ πληθυσμὸν ἑκατονταπλάσιον τῶν κατοίκων τῆς νήσου ταύτης. Ξυλεία πρὸς κατασκευὴν μονοξύλων καὶ οἰκοδομὴν οἰκιῶν ὑπάρχει ἐν ἀφθονίᾳ· εἰς τὰ περίχωρα ὑπάρχει ἀφθονον κυνήγιον· οἱ δὲ εὐπειθεῖς καὶ κοινωνικοὶ Οὐακαράγγας ἀναμένουσι θρησκευτικούς ποιμένας.

Μετὰ βραχεῖαν ἀνάπαυσιν ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τοῦ ὠραίου τούτου μέρους καὶ μετὰ τρεῖς ὥρας ἀφίχθημεν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ποταμοῦ Οὐελάζια, βρίθοντος ἵπποποτάμων καὶ χροκοδείλων· διεσκεδάζομεν πυροβολοῦντες κατ' αὐτῶν, καὶ ἐλπίζοντες δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου νὰ ἐπισύρωμεν τὴν προσοχὴν τοῦ ἐν τῇ ξηρᾷ ὁδεύοντος κερθανίου ἡμῶν, περὶ οὗ οὐδὲν ἠκούσαμεν ἀφ' ὅτου ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ρουγούφου.

Τὴν 3ην Ἰανουαρίου ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τοῦ ποταμοῦ Οὐελάζια καὶ παραλλάξαντες τὸ ἀκρωτήριο Χερέμβι εἰσήλθομεν ἐν τῷ ὄρμῳ Τόγγουε. Ὁ ὄρμος οὗτος ἔχει πλάτος εἴκοσι καὶ πέντε περίπου μιλίων· ἐκτείνεται δὲ ἀπὸ τοῦ

ἀκρωτηρίου Χερέμβι μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Τόγγουε. Οἱ κωπηλαῖται ἀμφοτέρων τῶν λέμβων, εὐρισκόμενοι τοσοῦτον ἐγγὺς τοῦ μέρους ἔνθα ἐπρόκειτο νὰ σταματήσωσι — τῆς Οὐρίμβας μόλις κατὰ ἕξ μίλια ἀπεχούσης τοῦ ἀκρωτηρίου Χερέμβι — ἤρχισαν νὰ κωπηλατῶσι σφοδρότατα, διὰ φωνῶν, ἀσμάτων καὶ γελῶτων ἐνθαρρύνοντες ἀλλήλους. Αἱ σημαῖαι τῶν δύο μεγάλων Ἀγγλο-Σαξωνικῶν ἐθνῶν ἐκυμάτιζον μεγαλοπρεπῶς πλησίον ἀλλήλων, ὅτε μὲ πλησιάζουσαι ἀλλήλας ὅτε δὲ ἀπομακρυνόμεναι ὡς δύο ἐρασταὶ μὴ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐνωθῶσιν. Ἡ μικρὰ λέμβος τοῦ Διδάκτορος ἐπλεε πάντοτε ἐμπρός· ἡ δὲ βυσσίνη καὶ σταυρωτὴ σημαία τῆς Ἀγγλίας ἐκυμάτιζε μεγαλοπρεπῶς τρόπον τινὰ λέγουσά μοι: — « Ἀκολουθεῖ, ἀκολουθεῖ! Ἡ Ἀγγλία ἀνοίγει τὴν ὁδόν! » καὶ δικαίως μοὶ ἔλεγε ταῦτα· καθότι αὕτη πρώτη ἀνεκάλυψε τὴν λίμνην Ταγκανύικαν· ἡ Ἀμερικὴ ἦλθε δευτέρα εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἀφρικῆς.

Μολονότι ἡ Οὐρίμβα ἦνε μεγάλη ἐπαρχία τῆς Καουένδης, τὸ ὁμώνυμον αὐτῆς χωρίον κατοικεῖται ὑπὸ φυγάδων τῆς Ὑομπέχας· οἱ μετανάσται οὗτοι ἐπροτίμησαν τὸ Δέλτα τοῦ Λοαζέρη, ὅπερ εἶνε πλήρες ἀσθeneiῶν, ἐγκατέλειψαν δὲ τὰ περὶχωρα τοῦ Πουμπούρου, Σουλτάνου τῆς Νοτίου Καουένδης. Ὁ ζυγὸς καὶ ἡ πίσις τῶν νικητῶν κατέστησαν αὐτοὺς εἰς τὸ ἔπακρον δειλούς· ὡς ἐκ τούτου δὲν μᾶς ἐπέτρεψαν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ χωρίον αὐτῶν· τοῦτο δὲ μ' ἠνυχαρίστησε τὰ μέγιστα καθότι ἡ δυσωδία ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἔζων ἦτο μεγίστη· ῥίψας ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χωρίου ὑπέθεσα ὅτι εἰς ἀπόστασιν δύο μιλίων ἐκατέρωθεν αὐτοῦ οὐδεὶς λευκὸς δύναται νὰ κοιμηθῇ μίαν νύκτα καὶ νὰ ἐξυπνήσῃ ζῶν. Πορευθεὶς λοιπὸν πρὸς νότον τοῦ χωρίου εὗρον κατάλληλον σκῆνωμα πρὸς τὸ ἔσχατον νοτιοανατολικὸν ἄκρον τοῦ ὄρμου Τόγγουε, ἀπέχον ἐν καὶ ἡμισυ περίπου μίλιον τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Κιβάγγα ἢ Κακούγγου. Ὁ Διδάκτωρ παρετήρησεν ὅτι νῦν εὐρισκόμεθα ὑπὸ τὴν 5° 54' νοτίου πλάτους.

Οὐδεὶς τῶν ἐγγχωρίων ἤκουσέ τι περὶ τοῦ κιρβανίου ἡμῶν. Τὸ δέλτα τῶν ποταμῶν Λοαζέρη καὶ Μογαμβάζη ἐξετείνεται ἐπὶ δέκα καὶ πέντε περίπου μίλια· ἦτο δὲ λίαν δύσβατον, καθότι ἐκτὸς τῶν τελμάτων ὑπῆρχον ἰνδοκάλαμοι, αἰσχυνόμενα, ἄκανθαι, θάμνοι καὶ παντοῖα δένδρα κω-

λύοντα τὴν διάβασιν ἡμῶν· ὥς ἐκ τούτου δὲν ἐκρίναμεν καλὸν νὰ κοπιᾶζωμεν ἀδίκως πρὸς εὔρεσιν τοῦ κირθανίου ἡμῶν εἰς τοιοῦτον μέρος. Τρόφιμα κατ' οὐδένα τρόπον ἡδυνήθημεν νὰ προμηθευθῶμεν· καθότι τὰ χωρία εὐρίσκοντο σχεδὸν εἰς κατάστασιν σιτοδείας· οἱ δὲ ἐγγχώριοι ἐκ τῆς καθημερινῆς ἐργασίας ἐπορίζοντο τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, ὃν παρεῖχεν αὐτοῖς ἡ φιλάργυρος Τύχη.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ἐν Οὐρίμβᾳ ἀφίξεως ἡμῶν ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ ὀπλοφόρου μου Καλούλου καὶ κρατῶν τὸ θαυμάσιον δίκροτον πυροβόλον τοῦ Διδάκτορος (Reilly ἀρ. 12) ἐξῆλθον πρὸς ἄγραν. Διευθυνθεὶς πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν μετὰ ἐνὸς περίπου μιλίου ὁδοιπορίαν εἶδον πρὸ ἐμοῦ ἀγέλην ὀνάγρων. Ἐρπων ἡδυνήθην νὰ πλησιάσω αὐτοὺς εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν ὑαρδῶν· ἀλλὰ τὸ μέρος ὀπισθεν τοῦ ὁποίου ἰστάμην ἦτο κακόν· χαμηλοὶ καὶ ἀκανθώδεις θάμνοι ἔκειντο πρὸ ἐμοῦ· αἱ μυῖαι tsetse ἔδακνον τὴν ῥινά μου, ὥρμων κατὰ τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ διὰ παντοίων ἄλλων μέσων μ' ἐβασάνιζον· κατὰ δυστυχίαν δὲ ἐνῶ προσεπάθουν ν' ἀπομακρυνθῶ ὀλίγον τοῦ κακοῦ τούτου μέρους, οἱ ὀναγροὶ ἀκούσαντες τὸν μικρὸν θόρυβον ἐφοβήθησαν σφόδρα καὶ πάντες ἔστρεψαν τὰ ὄμματα αὐτῶν πρὸς ἐμέ. Ἐπυροβόλησα κατὰ τοῦ στήθους ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἡ βολὴ ἀπέτυχεν· οἱ ὀναγροὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσιν· ἐγὼ δὲ ἐξεληθὼν εἰς τὴν πεδιάδα εἶδον αὐτοὺς καλπάζοντας εἰς τριακοσίων ὑαρδῶν ἀπόστασιν· ὁ μεγαλύτερος αὐτῶν ἐκάλπαζε μεγαλοπρεπῶς ἐπὶ κεφαλῇς τῶν συντρόφων του· πυροβολήσας κατ' αὐτοῦ ἐπέτυχον· ἡ βολὴ διαπέρασε τὴν καρδίαν του. Μακρότερον συναντήσας νῆσσαν ἐπέτυχον νὰ φονεύσω καὶ αὐτήν· εἶχε κέντρον ὀξὺ εἰς τὸ πρόσθιον μέρος ἐκάστης πτέρυγος. Τὸ κρέας τῶν δύο τούτων ζώων μεγάλως ἠύξησε τὰ τρόφιμα τοῦ κირθανίου ἡμῶν· καθότι ἐμέλλομεν νὰ διέλθωμεν τὴν ἄγνωστον χώραν, τὴν κειμένην μεταξὺ ἡμῶν καὶ Μρέας.

Μόλις τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς ἐν Οὐρίμβᾳ ἀφίξεώς μας εἶδομεν τὸ κირθάνιον ἡμῶν, τοῦ ὁποίου οἱ ἄνθρωποι ὑπερβάντες τὴν σειρὰν τῶν ὀρέων Νερέμβε καὶ ἰδόντες τὴν μεγάλην ἡμῶν σημαίαν, προσηρτημένην εἰς ὑψηλὸν ἰνδοκάλυτον παρὰ τὸ στρατόπεδον ἡμῶν, εἰς ἀπόστασιν δέκα καὶ πέντε μιλίων εὐρισκόμενοι ἐξέλαβον πρῶτον αὐτὴν ἀντὶ

μεγάλου πτηνοῦ· τινὲς ὅμως ἀνεγνώρισαν αὐτὴν καλῶς καὶ διὰ τῆς ὁδηγίας αὐτῶν ἀφίχθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον· ἔνθα ἐδέχθημεν αὐτοὺς ὡς ἀνθρώπους ἀπωλωλότες καὶ ὡς ἐκ θαύματος εὐρεθέντας.

Εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦτο προσεβλήθη πάλιν ὑπὸ πυρετοῦ· φαίνεται δὲ ὅτι αἰτία τούτου ἦτο τὸ νοσῶδες παρακείμενον δέλτα τῶν ποταμῶν, τοῦ ὁποίου ἡ θεὰ μόνη μοι ἐπροξένει ναυτιάσιν.

Τὴν 7ην Ἰανουαρίου ἀνελάβομεν τὴν πορείαν ἡμῶν πρὸς ἀνατολάς· ἐπρόκειτο νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πατρίδα μου! ἐν τούτοις μᾶλλον θλίψις ἀντὶ χαρᾶς κατεῖχε τὴν καρδίαν μου. Ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης ταύτης ἐγεύθη χαρᾶς καὶ εὐτυχίας, ἐπὶ τῶν ὀχθῶν αὐτῶν εὗρον τὸν ἀνθρώπον, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου τοσαῦτα ὑπέστην· ὠραῖαι σκηναὶ καὶ ἀνάπαυσις περιεστοίχουν ἡμᾶς εἰς τὸ μέρος τοῦτο· οὐδὲ θόρυβος, οὐδὲ φιλονεικίαι, οὐδὲ πόλεμοι, οὐδὲ τοιαῦτα δεινὰ ὑπῆρχον· ἀνάπαυσις ὅμως — γλυκεῖα καὶ εὐχάριστος ἀνάπαυσις ὑπῆρχεν ἐν ἀφθονίᾳ. Ἐν τούτοις πρὸς ἀντιστάθμησιν τῶν ἄνω ἀγαθῶν ὑπῆρχον καὶ παντοῖα δεινὰ· πυρετοὶ ἐμάστιζον τὸ μέρος· οὐδὲ βιβλία, οὐδὲ ἐφημερίδες, οὐδὲ γυναῖκες τῆς φυλῆς καὶ τοῦ αἵματός μου, οὐδὲ θέατρα, οὐδὲ ξενοδοχεῖα, οὐδὲ ὀστρίδια, οὐδὲ καρυκεύματα, οὐδὲ ἄλλο τι τῶν τοιούτων ὑπῆρχον· ὡς ἐκ τούτου ἀτενίζων διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν ὠραίαν ταύτην λίμνην, τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα ἦσαν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν γαλήνια, τὰ ὄρη ταῦτα, τὰ ὁποῖα προσελάμβανον χρῶμα κυανότερον, καθόσον ἀπεμακρυνόμεθα αὐτῶν, εἶχον τὸ θάρρος νὰ εἶπω αὐτοῖς τὴν σπαρακτικὴν λέξιν «χαῖρε» ἄνευ δακρύων, ἄνευ στεναγμῶν.

Ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἦγε διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Λοαζέρη, κειμένης μετὰ τὸ δέλτα αὐτοῦ· ἡ κοιλὰς αὕτη καθόσον προεχώρει ἐγίνετο στενωτέρα, μεχριστοῦ ἐπερατοῦτο εἰς στενὴν χαράδραν διὰ τῆς ὁποίας ὁ ποταμὸς ἔρρεε μεθ' ὀρμῆς μεγάλης· τὰ ὕδατα αὐτοῦ κατερχόμενα τοῦ ἀποκρήμνου βράχου μετὰ τοσαύτης δυνάμεως ἐπιπτον κατὰ γῆς, ὥστε ἡ ἀναπνοὴ ἡμῶν ἐγένετο δυσκόλως. Ἐξελθόντες τῆς χαράδρας ταύτης ἀνήλθομεν ἐπὶ λόφου τινός· μετὰ τὸν λόφον δὲ ἀφίχθημεν εἰς ὁροπέδιον μικρόν· ἐκ τοῦ ὁροπεδίου τούτου παρατηρήσαντες ὅρος ἀνήλθομεν ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐστρατοπε-

δεύσαμεν. Ἐνῷ ὁμως κατεγινόμεθα εἰς τὴν ἐκλογὴν μέρους καταλλήλου πρὸς τοῦτο, ὁ Διδάκτωρ ἡσυχως προσχώρησε ὀλίγον καὶ μοι ἔδειξέ τι μεγάλη σιωπὴ κατέλαβε πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἡμῶν. Ἡ κινήνη τὴν ὁποίαν εἶχον λάβει τὴν πρῶταν ἤρχισε νὰ μοι προξενῇ σκοτοδινίαν· τρόφιμα δὲν εἶχομεν ἐν τῷ στρατιοπέδῳ, μολονότι δὲ τρέμων ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ πυροβόλου τοῦ Διδάκτορος, ἡδυνήθη νὰ πλησιάσω ἔρπων τὸ μέρος τὸ ὁποῖον ἐδείκνυν ὁ Λιθιγαστῶν.

Ἐφθασα εἰς τὸ χεῖλος βαθείας καὶ ἀποκρήμνου χαράδρας, εἰς τὸ ἕτερον χεῖλος τῆς ὁποίας ὠραιὸς βούβαλος ἐσκάλωνε. Μόλις εἶχε φθάσει εἰς τὸ χεῖλος τῆς χαράδρας ἔστρεψεν ὅπως ἰδῇ τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ· ἐγὼ ὁμως τυροβολήσας διεπέρασα τὴν ὠμοπλάτην αὐτοῦ· ἡ βολὴς ἐπέρασε πλησίον τῆς σπονδυλικῆς στήλης· τὸ ζῶον ἔβαλε τρομερὸν μυκηθμόν. «Ἐφονεύθη! Ἐφονεύθη!» ἀνέκραξεν ὁ Διδάκτωρ «τοῦτο εἶνε σημεῖον ὅτι ἡ πληγὴ εἶνε σοβαρά!» οἱ δὲ ἀνθρωποὶ μου ἰδόντες τὸ κρέας ἔβαλον ὡσαύτως κραυγὴν. Δευτέρα βολὴς διαπεράσασα τὴν σπονδυλικὴν στήλην ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ γονατίσῃ· τρίτη βολὴς ἀπετελείωσεν αὐτόν. Τοιουτοτρόπως ἐπρομηθεύθημεν πάλιν τροφήν· ἐσφάξαμεν τὸ ζῶον καὶ ἐψήσαμεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ πυρός, ὡς συνήθως πράττουσιν οἱ Οὐαγγουᾶνες· ἡ τροφή αὕτη ἤρκει ὅπως θρέψῃ αὐτοὺς διὰ πάσης τῆς ἐρήμου καὶ ἀκατοικήτου χώρας, ἣν ἐμελλον νὰ διαβῶσιν. Ἡ γλῶσσα, τὸ ἄνω μέρος τῆς ράχεως καὶ τινα ἄλλα ἐκλεκτὰ τεμάχια προσδιωρίσθησαν διὰ τὸν Διδάκτορα καὶ ἐμέ· ταῦτα πάντα ἀλατισθέντα ἐγένοντο μετὰ τινος ἡμέρας ὠραιότατα· τὸ λοιπὸν ἐμοιράσθησαν οἱ Οὐαγγουᾶνες ἀναμεταξύ των ἐπαινοῦντες τὸ πυροβόλον καὶ οὐχὶ τὸν κυνηγόν.

Τὴν ἐπαύριον ἀνελάβομεν τὴν πορείαν ἡμῶν πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ κιραγγόζη ἡμῶν· ἐκ δὲ τῆς ὁδοῦ, δι' ἧς οὗτος ὠδήγει ἡμᾶς, ἐφαίνετο ὅτι οὐδόλως ἐγνώριζε τὴν χώραν, μολονότι μᾶς εἶχε διαβεβαιώσῃ ὅτι γνωρίζει κάλλιστα τὰς χώρας Νγόνδο, Ὑομπέχην καὶ Πουμπόρου. Τὴν δευτέραν ἡμέραν εὐρέθημεν εἰς τὴν χαράδραν τοῦ Λοαζέρη, ὅπισθεν τῆς ὁποίας ὑψοῦντο τρεῖς σειραὶ ἀδιαβάτων ὀρέων, τὰ ὁποῖα ἐμέλλομεν νὰ διαβῶμεν πορευόμενοι B. B. A. ὅλως διόλου ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ ἡμῶν· παρατη-

ρήσας τοῦτο ἀμέσως ἐπέταξα αὐτῷ νὰ καταλίπη τὴν θέσιν τοῦ ὁδηγοῦ· συμβουλευθεὶς δὲ μετὰ τοῦ Διδάκτορος ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κιρβανίου· ἀκολουθῶν δὲ τὰς βάσεις τῶν ὁρέων κατ' εὐθείαν πρὸς ἀνατολὰς ἐπορευόμην χωρὶς νὰ σκέπτωμαι τὴν διεύθυνσιν τῆς ὁδοῦ ταύτης. Μετὰ βραχεῖαν δὲ ὁδοιπορίαν ἀπηγνήσαμεν ὁδὸν διασταυρουμένην πρὸς τὸν ἡμετέραν· ἀκολουθήσαντες ὀλίγον τὴν ὁδὸν ταύτην ἀφίχθημεν εἰς τὰ ῥηχὰ ὕδατα τοῦ Λοαζέρη· πηγάζει δὲ ὁ ποταμὸς οὗτος ἐκ τοῦ νοτίου καὶ νοτιοανατολικοῦ μέρους τῆς κορυφῆς Κακούγγου. Διαβάντες αὐτὸν ἠκολουθήσαμεν τὴν ὁδὸν ἡμῶν κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, μεχριστοῦ ἀφίχθημεν εἰς τὴν κυρίαν ὁδὸν, τὴν ἄγουσαν ἀπὸ Καράχ εἰς Νγόνδον καὶ Πουμπόρου τῆς Νοτίου Οὐκαουένδης.

Τὴν 9ην ἀνελάβομεν τὴν πορείαν ἡμῶν διευθυνόμενοι πρὸς ὀρεινὴν σειρὰν ἐκτεινομένην πρὸ ἡμῶν ἐν σχήματι τόξου. Ἐπράξαμεν δὲ τοῦτο, ἐπειδὴ ὁ Πουμπόρου εὐρίσκετο εἰς πόλεμον μετὰ τοῦ Μάνυα Μοένζη, ἀρχηγοῦ χώρας τινὸς ἐν τῇ Βορείῳ Καουένδῃ. Ἡ χώρα ἔβριθε κυνηγίου· βούβαλοι καὶ ὄναγροι ὑπῆρχον ἐν ἀφθονίᾳ. Ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων δένδρων παρετηροῦντο ἡ ὕφαινα ἢ ἄλλως φοῖνιξ τῆς Θηβαίδος, ὁ φοῖνιξ τοῦ γένους *borassus* καὶ ἕτερόν τι δένδρον παράγον καρπὸν τινα μεγέθους σφαίρας 600 λιτρῶν, καλούμενον δὲ «μαβυάχ» (1) ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων κατὰ τὸν Διδάκτορα· τρώγουσι τὸν σπόρον αὐτοῦ, ἀφοῦ πρῶτον ψήσωσιν αὐτόν· δὲν τὸν συνιστῶ ὅμως εἰς Εὐρωπαϊούς.

Τὴν 10ην τοῦ μηνὸς τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀνθρώπων μου καὶ κρατῶν εἰς χεῖρας τὴν πυξίδα μου ἔβαινον πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ τρεῖς ὥρας. Μετὰ τὴν τρίωρον ταύτην ὁδοιπορίαν εἰσῆλθομεν εἰς μεγαλοπρεπεῖς λειμῶνας· ὁ χόρτος ὅμως ἦτο λίαν ὑψηλὸς καὶ ἡ βροχερὰ ἐποχὴ, ἥτις ἦτο εἰς τὴν αὔξησιν αὐτῆς, μεγάλως ἐκώλυε τὴν πρόοδον ἡμῶν. Διὰ μέσου τοῦ ὑψηλοῦ τούτου χόρτου, ὅστις ἔφθανε μέχρι τοῦ λαιμοῦ μου, κρατῶν εἰς χεῖρας τὴν πυξίδα προσεχώρουν ὁδηγῶν τὴν Ἐκστρατείαν, καθότι οὐδὲν ὑπῆρχεν ἵχνος ὁδοῦ, εὐρισκόμεθα δὲ καὶ εἰς χώραν ἐφ' ἧς τὸ πρῶτον ἤδη

(1). Εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Οὐασαουαχιλίων ἡ λέξις «μαβυάχ» ἢ «μβυάχ» ἢ «βυάχ» σημαίνει κακὸν, δυσάρεστον.

ἐπάτησε ποῦς λευκοῦ. Ἐστρατοπεδεύσαμεν ἐπὶ ὥραιον μικροῦ ρεύματος διευθυνομένου πρὸς βορρᾶν καὶ ἀποτελοῦντος ἓνα τῶν βραχιόνων τοῦ Ποταμοῦ Ρουγούφου.

Ἡ 11η εἶδεν ἡμᾶς ἀγωνιῶντας ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χόρτου, ὅστις μὲ ἔβρεχεν εἰς ἕκαστον βῆμα. Μετὰ δύο ὥρας διέβημεν μικρὸν ρυάκιον, τοῦ ὁποίου ἡ κοίτη ἦτο ἐστρωμένη ὑπὸ βράχων συνενίτου· ἐξ οὗ ἐφαίνετο ὅτι τὸ ρεῦμα ἦτο ὀρμητικὸν καὶ ὁ χεῖμαρρὸς πολὺς. Ἀμανίται ὑπῆρχον ἐν ἀφθονία καὶ λίαν μεγάλοι. Κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ρεύματος τούτου, γέρων τις παγαζὶς Οὐνυαμουέζος ὀλισθήσας ἔπεσε καὶ ἔθραυσε τὴν κολοκύνθην αὐτοῦ ἐντὸς τῆς ὁποίας εἶχε τὸ ὕδωρ του· πεσὼν εἶπε τὰς ἐξῆς λέξεις μετὰ ὕφους σπαραξικαρδίου «Τὸ κιβοῦγό μου ἀπέθανε!» ἀλλ' ἡ θλίψις τοῦ γηραλέου ἀνδρὸς ἦν ἀπερίγραπτος ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ ταύτῃ.

Ἐσταματήσαμεν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ ρεύματος, ὅπως προγευματίσωμεν· ἀναλαβόντες τὴν πορείαν ἡμῶν μετὰ μίαν ὥραν καὶ ἡμίσειαν ἀφίχθημεν εἰς ἕτερον ρεῦμα, τὸ ὁποῖον κατὰ πρῶτον ἐξέλαβον ὡς τὸ Μτάμβου ἔνεκεν τῆς ὁμοιότητος τῆς γῆς, μολονότι ὁ χάρτης μου μοὶ ἔλεγεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον. Ἡ πέριξ ἡμῶν σκηνὴ ὁμοιάζε τὰ μέγιστα πρὸς τὴν πρώτην· πρὸς βορρᾶν δὲ παρετηρήσαμεν λόφον σχήματος τραπεζίου ὅμοιον μὲ τὸ ὄρος «Μάγδαλα» τὸ ὁποῖον ἀνεκάλυφα πρὸς βορρᾶν τῆς Ἱμέρας, ἐνῶ ἐπῆγαινον πρὸς τὸν Μαλαγαράζην. Μολονότι μόλις ἐπὶ τρεῖς ὥρας καὶ ἡμίσειαν ὠδοιπορήσαμεν, ὁ Διδάκτωρ ἐκουράσθη παρὰ πολὺ, καθότι ἡ χώρα ἦτο τραχυτάτη.

Τὴν ἐπιοῦσαν, ὑπερβάντες πολλὰς σειρὰς ὀρέων, καὶ βλέποντες θελκτικωτάτας πέριξ ἡμῶν σκηνάς, ἀφίχθημεν εἰς ἰσχυρὸν καὶ ὀρμητικὸν χεῖμαρρὸν, τοῦ ὁποίου ἡ κοίτη ἔχειτο μεταξὺ τοίχων ἐξ ἀμμολίθου, ἐντὸς τῶν ὁποίων τὸ ὕδωρ ἐπροξένει πάταγον ὅμοιον μικροῦ τινος Νιαγάρα.

Ἰδρύσαντες τὸ στρατόπεδον ἡμῶν ἐπὶ γραφικῆς κορυφῆς λόφου ἐνομίσαμεν καλὸν νὰ προμηθευθῶμεν κρέας, καθότι ἡ χώρα ὑπέσχετο τοιοῦτον. Λαβὼν λοιπὸν τὸ μικρόν μου Winchester ἐξῆλθον πρὸς ἄγραν· ἠκολούθουν τὰς ὀχθας τοῦ ποταμοῦ πρὸς ἀνατολὰς πορευόμενος· μετὰ μίαν ἢ δύο ὥρας, ἡ σκηνὴ καθίστατο γραφικωτέρα· μετ' ὀλίγον ἐφθασα παρὰ χαράδραν τινα, ἥτις κατὰ τὰ φαινόμενα

μεγάλα ὑπέσχετο· οὐδὲν συναντήσας ἐπὶ τοσαύτην ὥραν ἤτοιμαζόμενην νὰ περάσω εἰς τὴν ἐτέραν ὄχθην, ὅτε αἰφνης εὐρέθην κατ' εὐθείαν πρὸ ἐνὸς ἐλέφαντος, τοῦ ὁποίου τὰ μεγάλα ὦτα ὡς ἱστία ἐξετείνοντο ἐκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· ἕκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ τὸν τρόμον, ὅστις μὲ κατέλαθεν, ὅταν εὐρέθην ἀπέναντι τοῦ κολοσσιαίου τούτου τέρατος, ἐν ᾧ ζωγραφίζεται ἡ Ἀφρικανικὴ φύσις. Ὅτε εἶδον τὴν προβοσκίδα αὐτοῦ κατ' ἐμοῦ ἐκτεινομένην, μοι ἐφάνη ὅτι ἤκουσα φωνὴν λέγουσαν «Siste, Venator!» κατὰ πρῶτον μοι ἐφάνη ὅτι ἡ φωνὴ αὕτη ἦτο τῆς φαντασίας μου ἀποτέλεσμα· πιστεύω ὁμως ὅτι αὕτη προῆλθεν ἐκ τοῦ Καλούλου, ὅστις βεβαίως ἐκραξεν: — «Τέμβο, τέμβο! βάνα ὑάγγο!» — «Παρατηρήσατε! εἰς ἐλέφας! εἰς ἐλέφας! αὐθέντα μου!» Καθότι οὗτος ἰδὼν τὴν σκιὰν ταύτην ἤρχισε νὰ φεύγῃ. Ἐλθὼν εἰς ἑαυτὸν ἐκ τοῦ θαυμασμοῦ μου ἐσκέφθην καλὸν ν' ἀποσυρθῶ, μολονότι ἐκράτουν πυροδόλον ἀλλὰ δυστυχῶς μικρὸν καὶ ἀναρμόδιον πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν κατὰ τοιοῦτου μάλιστα θηρίου. Στρέψας ὀπίσω τὸ πρόσωπόν μου εἶδον αὐτὸν κινουῦντα τὴν προβοσκίδα του καὶ τρόπον τινὰ λέγοντά μοι: — «Χαῖρε, νεανία μου· ἔκαμες καλὰ ν' ἀναχωρήσης· διότι ἂν δὲν ἔφευγες θὰ σ' ἔτρωγον ὡς μικρὸν ἀμύγδαλον.»

Ἐνῷ συνεχαιρόμην ἐμαυτὸν διὰ τὴν λύτρωσιν τῆς ζωῆς μου, μία σφῆξ ὀρμήσασα ἀγρίως κατ' ἐμοῦ ἐνέπηξε τὸ κέντρον αὐτῆς εἰς τὸν λαιμόν μου· ὡς ἐκ τούτου ἔχασα πᾶσαν περὶ ἐπιτυχίας κυνηγίου ἐλπίδα. Φθὰς ἐν τῷ στρατοπέδῳ εὔρον τοὺς ἀνθρώπους ἡμῶν μεμψιμοιροῦντας· τὰ τρόφιμα αὐτῶν ἐτελείωσαν· ὅπως δὲ φθάσωμεν εἰς τὸ πρῶτον χωρίον, εἶχομεν τριῶν ἡμερῶν πορείαν πρὸ ἡμῶν· οὐδαμῶς σκεφθέντες τὰ ἐναντία ἔφαγον ὅλον αὐτῶν τὸν σῖτον, τὸν ὄναγρον καὶ τὸν βούβαλον· νῦν δὲ παρεπονοῦντο ὅτι ἐπείνων.

Ἰχνη ζῶων ὑπῆρχον ἀναρρίθμητα, ἀλλ' ἔνεκεν τῆς βροχερᾶς ἐποχῆς τὸ κυνήγιον ἦτο διεσκορπισμένον· ἐνῷ ἂν διαβαίνομεν κατὰ τὴν ξηρασίαν τὰ δάση ταῦτα, καθ' ἑκάστην ἠθέλομεν ἔχει νωπὸν κρέας.

Ὀλίγον τι πρὸ τῆς 6 M. M. ἐνῷ ὁ Διδάκτωρ καὶ ἐγὼ ἐπίνομεν τὸ τέιον ἡμῶν ἐκτὸς τῆς σκηνῆς, ἀγέλη ἐλεφάντων, δώδεκα τὸν ἀριθμόν, διέβαινε εἰς ἀπόστασιν 800 ὑαρ-

δῶν ἀφ' ἡμῶν. Ἀμέσως ὁ Ἀσμάνης καὶ ὁ Μαβρούκης ἀπεστάλησαν πρὸς καταδίωξιν αὐτῶν. Ἦθελον πορευθῇ ὁ ἴδιος μετὰ τοῦ πυροβόλου μου Reilly, ἀλλ' ἤμην λίαν κουρασμένος. Μετὰ τινὰς στιγμὰς ἠκούσαμεν τὸν κρότον τῶν πυροβόλων τῶν· μόνη δὲ ἡ ἐλπίς τοῦ ὅτι ἐπέτυχον νῆχα-ρίσται ἡμᾶς· καθότι ἂν ἐπετύγγανον καὶ οἱ ἄνθρωποι μας θὰ ἐπρομηθεύοντο φαγητὸν καὶ δι' ἡμᾶς τοὺς Εὐρωπαίους ἤθελε τὰ μέγιστα χρησιμεύσει εἰς τῶν παχέων μηρῶν τοῦ θηρίου· μετὰ μίαν ὥραν ὅμως ἐπέστρεψαν, ἀνευ οὐδεμιᾶς ἐπιτυχίας· μόνον αἷμα ἔχυσαν, μέρους τοῦ ὁποίου μᾶς ἐδειξαν ἐπὶ ἐνὸς φύλλου.

Ὅπως φονεύσῃ τις Ἀφρικανὸν ἐλέφαντα, χρειάζεται πυροβόλον λίαν καλόν· ὅταν τις μάλιστα πληρώσῃ αὐτὸ μὲ βολίδα Fraser καὶ διευθύνῃ αὐτὸ κατὰ τοῦ κροτάφου τοῦ θηρίου, εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπιτύχῃ. Ὁ Faulkner ἀναφέρει ὅτι πολλάκις ἐφόνευσεν ἐλέφαντας διευθύνας τὴν βολὴν κατὰ τοῦ μετώπου τῶν· προσθέτει δὲ ὅτι τὰ θηρία ἐπιπτον ἀμέσως νεκρά. Τοῦτο ὅμως εἶνε ἀπίστευτον καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐδ' ἐγὼ δύναμαι νὰ τὸν πιστεύσω· ἰδίως ὅταν λέγῃ ὅτι τὸ ἄκρον τοῦ πυροβόλου τοῦ εὗρίσκετο ἐπὶ τῆς προσκίδος τοῦ θηρίου. Οἱ περιηγηταὶ τῆς Ἀφρικῆς — καὶ ἰδίως οἱ ἀγαπῶντες τὰ κυνηγετικά· συμβάντα — διηγοῦνται πράγματα τὰ ὁποῖα οὐδ' αὐτοὶ οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι δύνανται νὰ πιστεύσωσιν. Ἀλλὰ ταῦτα οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀξίαν, γράφονται δὲ μᾶλλον πρὸς διασκέδασιν τῶν ἀναγνωστῶν. Ἐν τῷ μέλλοντι, ὅταν ἀκούσω ἄνθρωπον διηγούμενον τίνι τρόπῳ ἔθραυσε τὴν σπονδυλικὴν στήλην ἀντιλόπης ἐξ ἀποστάσεως 600 ὑαρδῶν, θέλω ὑποθέσει ὅτι ὁ γράφων προσέθηκε κατὰ παραδρομὴν ἓν μηδενικὸν περιπλέον ἢ θέλω θεωρήσει τοῦτο τυπογραφικὸν λάθος, καθότι τοῦτο εἶνε ἀδύνατον νὰ συμβῇ ἐν Ἀφρικῇ. Δύναται νὰ γίνῃ ἅπαξ οὐχὶ ὅμως καὶ δῖς. Ἡ ἀντιλόπη δὲν φονεύεται τόσον εὐκόλως· αἱ δὲ διηγήσεις αὗται οὐδόλως εἶνε πιστευταί· ἀρέσκουσι μᾶλλον εἰς ἐκείνους οἵτινες πρὸς διασκέδασιν ἐπιθυμοῦσι νὰ κυνηγῶσιν ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ. Ἦκουσα νέους ἀξιωματικοὺς εἰς Ζαγγιβάρην μόλις εἰκοσαετείς διηγούμενους τὰ τρομακτικὰ συμβάντα, ἅτινα ἐπισυνέβησαν αὐτοῖς μετὰ ἐλεφάντων, ρινόκερων, λεοπαρδάλεων, λεόντων καὶ ἄλλων θηρίων. Κατὰ τὰς διηγήσεις αὐτῶν οἱ ἱπποπόταμοι ἐφο-

νεύοντο ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ· οἱ αἰγαγροὶ ἐκλαμβανόμενοι ὥς λέοντες ἀμέσως ἐφονεύοντο· ἂν εἶδόν ποτε ἐλέφαντα ἐντὸς ζωολογικοῦ κήπευ, ἔλεγον ὅτι συνήντησαν αὐτὸν ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἐπεβεβαίουν τοῦτο λέγοντες :— « Βέβαια, τὸν ἐφόνευσα, ἔχω τοὺς ὀδόντας, καὶ, ἂν θέλετε, δύναμαι νὰ σᾶς δείξω αὐτούς. » Εἶνε ἀσθένεια ἥτις καταλαμβάνει μερικοὺς· ὅταν οὗτοι προσβληθῶσιν ὑπ' αὐτῆς, οὐδὲν ἀληθές δύνανται νὰ εἰπωσιν· πάντοτε εἰς τοὺς λόγους αὐτῶν ὑπάρχει τὸ ψεῦδος. Τὸ περιηγεῖσθαι μόνον ἐν Ἀφρικῇ εἶνε ριψοκίνδυνον· δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη ἐτέρου τινός. Πάντες οἱ συμμετασχόντες τῆς ἐν Ἀβυσσινίᾳ ἐκστρατείας θὰ ἐνθυμῶνται τὸν « Ταγματάρχην » ἐκεῖνον, ὅστις διηγεῖτο ἱστορίας ὅσον δύναται τις νὰ φαντασθῇ παραδόξους καὶ τρομακτικὰς. Ἡμέραν τινὰ ἔδωκα τῷ κυρίῳ τούτῳ δέρμα βουβάλου δοθέν μοι ὑπὸ τοῦ Σατάντα, ἀρχηγοῦ τῆς Κισόουας· τὴν ἐπαύριον ἤκουσα ὅτι ὁ κύριος οὗτος ἐκαυχᾶτο ὅτι ἐφόνευσεν ἓνα βούβαλον εἰς Ἀμερικανικὴν τινα κοιλάδα διὰ βολῆς τυφεκίου. Ἱστορίας παρομοίας ταύτης πολλοὶ διηγοῦνται· ὑπάρχουσι πολλοὶ ἄνθρωποι ὑπερβολικοὶ εἰς τὰς διηγήσεις αὐτῶν. Οἱ κυνηγοὶ τῆς Νοτίου καὶ Βορείου Ἀφρικῆς εἶνε διάσημοι διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν κυνηγετικῶν συμβάντων καὶ ἀνεκδότων· ταῦτα ὅμως πάντα ἐγὼ θεωρῶ τοῦ καλᾶ μου δημιουργήματα.

Τὴν 13ην τοῦ μηνὸς ἐξηκολουθήσαμεν τὴν πορείαν ἡμῶν διὰ διαφόρων ὀρεινῶν σειρῶν, κατὰ τὴν διάβασιν τῶν ὁποίων κοιλάδες καὶ ὠραιότητες παρῆρσιάζοντο εἰς τὴν ὁρασιν ἡμῶν· ρεύματα ἑρρέον πρὸς βορρᾶν αὐξανόμενα ὑπὸ τῶν ὄμβρων· μεγαλοπρεπὴ δὲ δάση ὑψοῦντο πρὸ ἡμῶν, κάτωθεν τῆς σκιᾶς τῶν ὁποίων οὐδέποτε λευκὸς περιεπάτησεν.

Τὴν 14ην αἱ αὐταὶ σκηναὶ ἐξηκολούθουν· σειραὶ ὀρέων ὑψοῦντο πρὸ ἡμῶν παράλληλοι ἀλλήλαις καὶ τῇ Λίμνῃ Ταγκανύικα· πρὸς ἀνατολὰς αἱ ὀρειναὶ αὐταὶ σειραὶ παρῆρσιάζον κρημνοὺς καὶ ἀποτόμους κατωφερείας, τελευτῶσας εἰς ὠραίας κοιλάδας· ἐνῶ πρὸς δυσμὰς αἱ κατωφέρειαὶ ἦσαν βαθμιαῖαι καὶ μεγαλοπρεπεῖς. Ταῦτα εἶνε τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς Οὐκαουένδης, τοῦ ἀνατολικοῦ τούτου μέρους τῆς λίμνης Ταγκανύικας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ρέουσι πάντα τὰ ὕδατα αὐτῆς.

Τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς μίαν τῶν κοιλάδων τούτων ἀπηντήσαμεν κατοικίαν πιθήκων ἐχόντων γένειον χρώματος πορφυροῦ, τῶν ὁποίων αἱ φωναὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀμ' ὥς εἶδον ἡμᾶς. Ἀδύνατον ἐστάθη νὰ πλησιάσω αὐτούς, καθότι ἐσχάλωσαν εἰς τὰ δένδρα, ἀπὸ τῶν ὁποίων περιφρονητικῶς μ' ἐνέπαιζον· μεθ' ὃ ἰδόντες ὅτι προεχώρουν πρὸς αὐτούς κατῆλθον τῶν δένδρων καὶ ἤρχισαν νὰ πηδῶσι πέριξ ἐμοῦ· ἐσκέφθην ὅτι ἡ ἀπουσία μου ἤθελε προξενήσει ἀργοπορίαν εἰς τὴν ἐκδρομὴν, ἄλλως ἤθελον καταδιώξει αὐτούς.

Μετὰ μεσημβρίαν εἶδομεν τὸ ὄρος Μαγδάλα — ὅπερ ὡς πύργος μεγαλοπρεπῆς ὑψοῦτο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, ἐνῷ ὠδεύομεν κατὰ μῆκος τῆς μεγάλης σειρᾶς τῶν ὀρέων τῆς Ρουσάουας πρὸς τὸν Μαλαγαράζην. Ἀνεγνωρίσαμεν τὴν ἀρχαίαν καὶ μυστηριώδη ὠραιότητα τῆς πέριξ αὐτοῦ πεδιάδος, ἥτις ὅτε πρῶτον εἶχομεν διαβῆ αὐτὴν εἶχε χρῶμα λευκόφαιον κλῖνον πρὸς τὸ πορφυροῦν· νῦν ὁμως ζωηρὰ καὶ πρασίνη χλόη ἐκάλυπτεν αὐτήν. Ἐνεκεν τῆς βροχῆς πᾶν φυτὸν, πᾶν βότανον, πᾶν δένδρον εὐρίσκετο εἰς τὴν αὔξησιν αὐτοῦ. Οἱ χεῖμαρροι, οἵτινες ἐστεροῦντο ὕδατος κατὰ τὴν ξηρασίαν, νῦν ἔρρεον μετὰ πατάγου καὶ ὀρμῆς μεταξὺ τῶν βράχων· διέβημεν πολλοὺς τοιούτους χεῖμαρρους, τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα ρέουσιν ἐν τῷ Ρουγούφου.

Ὡραία, μαγευτικὴ Οὐκαουένδη! πρὸς τί δύνανται νὰ συγκριθῶσι τὰ ἄγρια θέλγητρα τῆς γενναιοδωροῦ σου καὶ γόνιμου Φύσεως; Ἐν Εὐρώπῃ οὐδεμία χώρα δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς σέ! Ἐν Ἀσίᾳ ὁμως ἡ Ἰνδικὴ ἢ μᾶλλον ἡ Μιγγρελία καὶ Ἱμεριτία παρβρησιάζουσι τὰ αὐτὰ περίπου θέλγητρα! Ἐν ταῖς χώραις ταύταις βλέπει τις μεγαλοπρεπεῖς ποταμούς, γραφικοὺς λόφους, μεγαλοπρεπῆ ὄρη, πυκνὰ δάση ὑψηλῶν καὶ κομφῶν δένδρων, δι' ὧν δύναται τις νὰ ἴδῃ θεάς εἰς μακρὰν ἀπόστασιν κειμένας. Μόνον ἐν Οὐκαουένδῃ βλέπει τις καλῶς τὴν αὔξησιν τῆς φυτείας· ἡ γῆ εἶνε τοσοῦτον γενναιοδωρος, ἡ φύσις τοσοῦτον καλοκάγαθος καὶ γόνιμος, ὥστε, — μολονότι δὲν αἰσθάνεται τις ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ μένῃ εἰς τὴν χώραν ταύτην καὶ νὰ εἰσπνέῃ τὴν νοσώδη ἀτμόσφαιραν μακρότερον παρ' ὅσον εἶνε ἀνάγκη, — αἰσθάνεται ἑαυτὸν συρόμενον ἀνεπαισθήτως πρὸς αὐτήν, ὅταν ἀναλογισθῇ ὅτι ἡ χώρα αὕτη δύναται νὰ

πολιτισθῇ ὑπὸ Εὐρωπαίων καὶ νὰ καταστῇ γονιμωτέρα καὶ καλλιτέρα. Μολονότι καταβεβλημένος ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ καὶ γνωρίζων ὅτι τὸ δηλητήριο, κεκρυμμένον ὑπὸ τοιαύτην ὠραιότητα, ὑπέσκαπτε τὴν ζωὴν μου καταναλίσκον καὶ τὸ πνεῦμά μου καὶ τὸ σῶμά μου, ἐθεώρουν τὴν χώραν ταύτην μετὰ ἀγάπης· ἡσθανόμην δὲ μεγάλην θλίψιν ἐνόσω ἐπλησίαζον τὸ ὄριον, ὅπερ ἔμελλε νὰ μὲ ἀποχωρήσῃ αὐτῆς ἴσως διὰ παντός.

Τὴν ἐννάτην ἡμέραν τῆς ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τῆς Ταγκανύϊ-
κας πορείας ἡμῶν εἶχομεν ἰδῆ τὸ «Ὅρος Μαγδάλα», ὅπερ ὑψοῦτο ὡς ζοφερόν νέφος πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τοῦ ὀρίζοντος· ἐξ αὐτοῦ δὲ ἐνόησα ὅτι εὕρισκόμεθα πλησίον τῆς Ἰμέρας, καὶ ὅτι ἡ Ἰκάριος ἡμῶν ἐπιχειρήσεις πρὸς διάβασιν τῶν ἀκατοικήτων δασῶν τῆς Οὐκαουένδης ἔμελλε μετ' οὐ πολὺ νὰ στεφῇ δι' ἐπιτυχίας. Οἱ ὁδηγοὶ ἐκ συμφώνου μὲ συνεβούλευον, οἱ κεκμηκότες καὶ πειναλέοι τῆς Ἐκστρατείας ὠργίζοντο διότι δὲν ἤκουον τὰς συμβουλὰς τῶν ὀδηγῶν ὡς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ὁδοῦ· ἐγὼ ὅμως εἰς οὐδὲν ἀναλογιζόμενος τὰς παρατηρήσεις αὐτῶν, ὠδήγουν τὸ κιρβάνιον διὰ τῆς πυξίδος καὶ τοῦ χάρτου μου. Οἱ ὁδηγοὶ κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως μὲ πείσωσι νὰ ἀλλάξω διεύθυνσιν καὶ νὰ τραπῶ νοτιοδυτικῶς, ὅπερ ἂν ἔπραττον, ἤθελον ἀναμφιβόλως εὐρεθῇ εἰς τὸ Νοτιοδυτικὸν Οὐκονόγγο ἢ εἰς τὴν Βορειοανατολικὴν Οὐφίπαν. Οἱ γέροντες καὶ μᾶλλον πεπειραμένοι τῶν στρατιωτῶν ἡρώτων ἀλλήλους μετὰ θλίψεως ἂν ἀπεφάσισα νὰ φονεύσω αὐτοὺς διὰ τῆς πείνης, μὴ θέλων νὰ πορευθῶ τὴν κατ' αὐτοὺς ὀρθὴν βορειοανατολικὴν ὁδὸν καὶ ὀδηγῶν αὐτοὺς διὰ τῆς πυξίδος μου. Ἐνῶ διερχόμεθα τὰ ὠραῖα δάση, τὰ ρεύματα, τὰ ὄρη καὶ τὰς κοιλάδας, οὐδὲ ἀκτίς ἡλίου ἔβλεπεν ἡμᾶς. Πυκνὴ χλόη ἐκάλυπτε τὰ δάση· πάντοτε ἐφ' ἡμῶν ἐπιπτε διηνεκῆς βροχή· τὸ στερέωμα ἦν σωρὸς μέγας ἀτμῶν χρώματος φαιοῦ. Ὁ Διδάκτωρ εἶχε πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς ἐμέ· ἐγὼ δὲ βλέπων τοῦτο ἐξηκολούθουν τὴν ὁδόν μου.

Μόλις ἐστρατοπεδεύσαμεν, οἱ ἄνθρωποι ἡμῶν διεσχορπίσθησαν εἰς τὰ δάση πρὸς εὗρεσιν τροφῆς· μικρὸν ὄρος καρποφόρων δένδρων «σίγγουε» εὐρέθη ἐγγὺς ἡμῶν· ἀμάνιται ὑπῆρχον ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὰ περίχωρα· ταῦτα ἤρκουν

πρὸς κατάσβεσιν τῆς πείνης ὑπὸ τῆς ὁποίας ἔπασχον οἱ ἄνθρωποι μου. Ἄν ὁ καιρὸς δὲν ἦτο βροχερὸς, θὰ ἠδυνάμην νὰ προμηθευθῶ κυνήγιαν διὰ τὸ στρατόπεδον· ἀλλ' ἐνεκεν τοῦ καμάτου καὶ τοῦ πυρετοῦ, ὅστις μὲ εἶχε σχεδὸν ἐκνευρίσει, δὲν ἔκρινα καλὸν νὰ ἐξέλθω τοῦ στρατοπέδου. Ὁ φόβος τῶν λεόντων, ὧν ἔβριθον τὰ περὶ χωρὰ ἡμῶν, τῶν ὁποίων οἱ τρομακτικοὶ βρυχηθμοὶ ἠκούοντο δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, τοσοῦτον εἶχεν ἀποθαρρύνει τοὺς κυνηγοὺς, ὥστε, μολονότι ὑπεσχέθην πέντε δότι ὑφάσματος δι' ἕκαστον ζῶον, οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ πυκνὰ καὶ ζοφερά δάση, ἅτινα ἔκειντο πέριξ τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν.

Τὴν πρωτὰν τῆς δεκάτης ἡμέρας διεβεβαίωσα τοὺς ἀνθρώπους μου ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἠθέλομεν πορισθῇ τροφάς· καὶ εἰς μὲν τοὺς καλλιτέρους τῶν ἀνθρώπων μου ὑπεσχέθην πολλὰ, εἰς δὲ τοὺς προπέτας καὶ αὐθάδεις εἶπον νὰ μὴ καταχρῶνται τῆς ὑπομονῆς μου, καθότι, ἂν χάσω αὐτὴν, θέλω τοὺς μαστιγῶσαι ἀνηλεῶς· μεθ' ὃ τραπεῖς βορειοανατολικῶς εἰσέδυσσα ἐν τῷ δάσει ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν ἀσθενῶν ἐκ τῆς πείνης καὶ ἀποτεθάρρυνμένων ἀνθρώπων μου. Ἡ θέσις ἡμῶν ἦν βεβαίως ἀπελπιστικὴ, ἐγὼ ἐθλιβόμην πλέον αὐτῶν· μολονότι δὲ ἐφαίνόμην ὠργισμένος ἐνώπιον αὐτῶν, ὅταν ἔρριπτον τὰ φορτία των ὅπως ἀναπαυθῶσιν, ὅπισθεν ὅμως ἐλυπούμην αὐτοὺς καὶ οὐδόλως διανοοῦμην νὰ κακοποιήσω τινὰ ἐξ αὐτῶν· ἐσεμνυνόμην βλέπων τὴν καρτερίαν των· ἂν ἀσθενῶς ἐφερόμην πρὸς αὐτοὺς θὰ τοὺς ἔβλαπτον· ὠφειλον λοιπὸν οὐδὲ ν' ἀκούω τὰ παράπονά των οὐδὲ νὰ διστάζω. Μόνη ἡ ἐπιμονή, τὴν ὁποίαν εἶχον περὶ τῆς ὁδοῦ, ἐμαρτύρει περὶ τοῦ ἠθικοῦ αὐτῶν· μολονότι δὲ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἦσαν σκυθρωπὰ καὶ ἡ φωνή των κατεβεβλημένη, πάντες μὲ ἠκολούθουν μετὰ ἐμπιστοσύνης ἥτις τὰ μέγιστα μὲ συνεκίνει.

Ἐπὶ πολλὰ μίλια ὠδεύομεν ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἐπὶ κατωφερείας κεκαλυμμένης ὑπὸ χλόης καὶ τῆδε κάκεισε κεκοσμημένης ὑπὸ δένδρων καὶ δασῶν. Ἀφήσας ὅπισθεν ἐμοῦ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ κερθάνιου καὶ λαβὼν μετ' ἐμοῦ ἀνδρείους τινάς, οἵτινες εἰσέτι δὲν εἶχον ἀποθαρρυνθῇ, ἤρχισα νὰ ὀδεύω μὲ βῆμα ταχὺ καὶ μετὰ δύο ὥρων πορείαν ἀφίχθην πρὸ σειρᾶς ὀρέων ἐνθα ἔμελλον νὰ ἴδω ἂν ὁ χάρ-

της μου ἦτο ὀρθὸς ἢ ὄχι. Ὑπερβάντες τὴν ὀρεινὴν ταύτην σειρὰν ἀφίχθημεν εἰς τὴν πρὸς ἀνατολὰς κατωφέρειαν αὐτῆς· χιλίους πόδας κάτω τῶν ὀροπεδίων τούτων καὶ εἰς ἀπόστασιν πέντε ἀπ' αὐτῶν μιλίων ἔκειτο ἡ κοιλὰς τῆς Ἱμρέρας.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν κατέσχομεν τὸ παλαιὸν ἡμῶν στρατόπεδον, ἐνθα οἱ ἐγγώριοι προσῆλθον φέροντες τροφίμα καὶ συγχαίροντες ἡμᾶς ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἐξ Οὐζίζι ἀφίξει ἡμῶν· τὸ κινδάνιον ὅμως ἀφίκετο μετὰ πολλὴν ὥραν· οἱ πόδες τοῦ Διδάκτορος εἶχον πληγῶσαι ἐκ τῆς κοπιώδους πορείας· τὰ πέδιλα αὐτοῦ ἦσαν κατεσχισμένα, τοσοῦτον δὲ εἶχε κατακόψει αὐτὰ καθ' ὁδόν, ὥστε οὐδεὶς ἐκ τῆς ἐκστρατείας ἡμῶν ἐδέχετο αὐτὰ ὡς δῶρον.

Ὁ ὁδηγὸς Ἀσμάνης ἔμεινε κεραυνόπληκτος ἰδὼν ὅτι ἡ ἄψυχος μαγνητικὴ βολὴν ἐγνώριζε τὴν ὁδὸν κάλλιον αὐτοῦ· ἐκήρυξε λοιπὸν δημοσίᾳ ὅτι τοῦ λοιποῦ θὰ ἔχη πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτήν· ἀλλ' ὁ τρόπος, δι' οὗ τὸ πρῶτον ἐξεφράσθη κατὰ τῆς «μικρᾶς ταύτης μηχανῆς», ἔβλαψεν αὐτόν πολὺ, καθότι οἱ σύντροφοί του οὐδεμίαν πλέον ἐδίδον πίστιν εἰς τοὺς λόγους του.

Σταματήσαντες μίαν ἡμέραν ὅπως ἀναπαυθῶμεν, τὴν 18ην Ἰανουαρίου 1872 ἀνελάβομεν τὴν δι' Οὐνυανυεμβέ πορείαν ἡμῶν. Εἰς τινων ἀπὸ τῆς Ἱμρέρας μιλίων ἀπόστασιν ὁ Ἀσμάνης ἔχασε πάλιν τὴν ὁδόν· ἠναγκάσθη λοιπὸν νὰ δείξω ταύτην πρὸς αὐτόν· τοῦτο δὲ ἐπηύξησε τὴν πρὸς ἐμὲ ἐμπιστοσύνην τῶν ἀνθρώπων μου· πάντες μὲ ἐσέβοντο ὡς καλὸν ἀρχηγὸν καὶ ὁδηγόν. Τὰ πέδιλά μου ἦσαν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν· δύσκολον δὲ ἦτο ν' ἀποφασίσῃ τις ἂν τὰ ἐμὰ ἢ τὰ τοῦ Διδάκτορος ἦσαν εἰς χειροτέραν κατάστασιν. Μεγάλην μεταβολὴν εἶδον εἰς τὸ ἔδαφος τῆς χώρας· ἦτο ὅλως διάφορον ἐκείνου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπάτουν πορευόμενος εἰς Οὐζίζι. Αἱ ἄγριαι σταφυλαὶ ἐκρέμαντο κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ· ὁ σῖτος ἦτο τοσοῦτον ὥριμος, ὥστε ἡδύνατό τις νὰ φάγῃ ἐξ αὐτοῦ, τὰ φυτὰ ἦσαν εἰς τὸ ἄνθος αὐτῶν ἢ δὲ χλόη λαμπρότερα παρὰ ποτέ.

Τὴν 19 ἀφίχθημεν εἰς τὸ ἔρημον χωρίον τῆς Μπόκουας· οἱ πόδες τοῦ Διδάκτορος ἦσαν εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν ὑπὸ τῆς ὁδοιπορίας. Διήνυσε πεζὸς ὅλον τὸ διάστημα ἐξ Οὐρίμβας, μολονότι εἶχε ὄνον ὑπὸ τὴν διάθεσίν του· ἐνῶ ἐγὼ

ἡναγκαζόμεν ἐν μέρη τινὰ νὰ ἐπιβαίνω τοῦ ὄνου μου, ὅπως διατηρῶ τὰς δυνάμεις μου καὶ δύναμαι νὰ κυνηγῶ μετὰ τὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἄφιξιν.

Δύω καλύβαι ἐκαθαρίσθησαν δι' ἡμᾶς· μόλις ὅμως ἤρχισαμεν ν' ἀναπαυώμεθα, οἱ ἄνθρωποι ἡμῶν εἶδον ἐν τῇ πρὸς δυσμὰς τῆς Μπόκουας πεδιάδι ἀγέλας κυνηγίου. Ἀμέσως πιὼν τὸν καφφέ μου καὶ φαγὼν τὸν ἄρτον μου ἐξῆλθον ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ ὅπλοφόρου μου Βιλάλη καὶ κρατῶν εἰς χεῖρας τὸ περίφημον πυροβόλον Reilly τοῦ Διδάκτορος καὶ τινὰς σφαίρας Fraser. Διαβάς βαθύ ρεῦμα εἰσῆλθον ἐν τὸς πυκνοῦ δάσους, καὶ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν παρετήρησα δύο ὀνάγρους εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν τεσσαράκοντα ὑαρδῶν παίζοντας καὶ δάκνοντας ἀλλήλους ὑπὸ τὴν σκιὰν μεγάλου δένδρου· ἐνῷ ἠγέρεθην, οὔτοι μὲ παρετήρησαν· ἀμέσως ὅμως σκοπεύσας ἐπυροβόλησα κατ' αὐτῶν καὶ τὰ δύο ζῶα, ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἔπεσαν νεκρά ὑπὸ τὸ δένδρον ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἔπαιζον. Μετὰ τινὰς στιγμὰς κόψας τὸν λαιμόν αὐτῶν ἔδωκα τὸ σημεῖον τῆς ἐπιτυχίας μου καὶ ἀμέσως εὐρέθην περικυκλωμένος ὑπὸ δώδεκα ἐκ τῶν ἀνθρώπων μου, οἵτινες ἤρχισαν πάλιν νὰ ἐπαινῶσι τὴν ἀκρίβειαν τοῦ πυροβόλου. Ὅταν ἐπέστρεψα ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ὁ Διδάκτωρ με συνεχάρη· τοῦτο δὲ μ' ἠὐχαρίστησε, καθότι ἔβλεπον ὅτι ὁ Διδάκτωρ ἐγνώριζε τί ἐστὶ κυνήγιον.

Ζυγίσαντες τὰ φαγώσιμα μέρη τῶν δύο ὀνάγων εὗρομεν ὅτι εἶχομεν 719 λίτρας κρέατος καλοῦ, τὸ ὁποῖον ἀμέσως διενεμήθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡμῶν, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔλαβε 16 περίπου λίτρας. Ὁ Βομβάης μάλιστα ἔμεινε λίαν εὐχαριστημένος, καθότι τὴν προτεραίαν ὠνειρεύθη ὅτι ἐφόνευσεν ζῶα δεξιὰ καὶ ἀριστερά· ἔνεκεν τοῦ ὁποίου οὐδεμίαν εἶχε ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἐπιτυχίας μου, ὅταν μὲ εἶδε ἐξελθόντα εἰς ἄγραν· εἶχε διατάξει μάλιστα τοὺς ἀνθρώπους νὰ ᾔηεν ἑτοιμοὶ ὅπως δράμωσιν εἰς ἀπάντησίν μου, ἅμ' ὥς ἀκούσωσι τὸν κρότον τοῦ πυροβόλου.

Τὰ ἐξῆς ἀντέγραψα ἐκ τοῦ ἡμερολογίου μου :—

Ἰανουαρίου 20 1872. — Ἡμέρα ἀναπαύσεως. Ἐξελθὼν εἰς ἄγραν εἶδον ἀγέλην ἑνδεκα καμηλοπαρδάλων· διαβάς τὸν ποταμόν Μπόκουαν ἠδυνήθην νὰ φθάσω μίαν αὐτῶν εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν πεντήκοντα ὑαρδῶν· πυροβολήσας ἐπλήγωσα αὐτήν, ἀλλ' ὅμως δὲν ἠδυνήθην

νὰ τὴν φονεύσω, μολονότι μεγάλως ἐπεθύμουν ν' ἀποκτήσω τὸ δέρμα τοῦ ζῶου τούτου.

Τὸ ἀπόγευμα ἐξῆλθον εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ χωρίου· ἀπῆντησα ἀγέλην ἐξ καμηλοπαρδάλων· ἐπλήγωσα μίαν ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ τῆς βολῆς μὴ οὔσης θανατηφόρου, τὸ ζῶον ἔφυγε, μολονότι μεγάλως προσεπάθησα νὰ φθάσω αὐτό.

Πόσον θαυμάσια καὶ ὠραῖα εἶνε τὰ ζῶα ταῦτα! πόσον ὠραῖοι οἱ μεγάλοι καὶ διαυγεῖς αὐτῶν ὀφθαλμοί! πόσον μεγαλοπρεπεῖς καὶ ταχεῖαι αἱ κινήσεις αὐτῶν! Δύναμαι μεθ' ὄρκου νὰ ἐπιβεβαιώσω ὅτι αἱ δύο βολαὶ ἤθελον ἐπιτύχει καθ' ὀλοκληρίαν, καθότι κάλλιστα ἐσκόπευσα· ἀλλ' αἱ ταχεῖαι κινήσεις των διέφευσαν τὰς προσδοκίας μου.

Ὁ Διδάκτωρ, ὅστις ἐγνώριζε νὰ παρηγορῇ τοὺς νέους κυνηγοὺς, ἀπέδωκε τὴν ἀποτυχίαν μου εἰς τὴν χρῆσιν τῶν μολυβδίνων σφαιρῶν, αἵτινες μὴ οὔσαι τόσον σκληραὶ δὲν ἠδύναντο νὰ διαπεράσωσι τὸ πυκνὸν δέρμα τῆς καμηλοπαρδάλως· με συνεβούλευσε δὲ ν' ἀναμίξω τὰς σφαῖρας μου με ψευδάργυρον ὅπως σκληρυνθῇ ὁ μόλυβδος ἔτι περισσότερο. Ἐσκέφθην ὅτι ἡ συμβουλὴ αὕτη ἦτο καλλίστη! ὦ πόσον ἀνεκτίμητος εἶνε ὁ ἄνθρωπος οὗτος! πόσον καλαὶ αἱ συμβουλαὶ αὐτοῦ! πόσον καλὴ ἡ συναναστροφή του! Οὐδεὶς κάλλιον αὐτοῦ ἐγνώριζε νὰ ἐπαινῇ καὶ νὰ παρηγορῇ τὸν κυνηγόν. Ἐφόνευον ὄναγρον; μοὶ ἔλεγε ὅτι τὸ ζῶον τοῦτο εἶνε τὸ πρῶτον τῆς Ἀφρικῆς ἀγρίμιον. Ὁ μέγας κυνηγὸς Ὁσβάλδος εἶπε τοῦτο πρὸ πολλοῦ. Ἐφόνευον βούβαλον; μοὶ ἔλεγεν ὅτι ὁ βούβαλος εἶνε τὸ καλλίτερον κυνήγιον τῆς Ἀφρικῆς, ἐπῆναι τὸ πάχος αὐτοῦ καὶ με συνεβούλευε νὰ λάβω τὰ κέρατα αὐτοῦ καὶ νὰ φυλάξω αὐτά. Ἐπέστρεφον με χεῖρας κενάς; μοὶ ἔλεγεν ὅτι τὸ ζῶον ἦτο ἄγριον καὶ θηριῶδες, ἡ ὅτι ἡ ἐποχὴ δὲν ἦτο καλὴ, ἡ ὅτι οἱ ἄνθρωποι μας ἔκαμον θόρυβον. Πάντα δὲ ταῦτα ἔλεγε μετὰ ὕφους εἰλικρινοῦς· οἱ ἔπαινοι αὐτοῦ μ' ἠυχαρίστουν· αἱ δὲ παρηγορίαι του μοὶ ἐφαίνοντο καλαὶ πρὸς τὸν σκοπόν.

Ὁ γέρων παγαζὶς Ἰβραὴμ, ὅστις ἦτο τεθλιμμένος ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς κολοκύνθης αὐτοῦ ἐν Οὐκαουένδη, εἶχεν ἀγοράσει ἐξ Οὐζιζὶ δοῦλόν τινα καλούμενον «Οὐλιμέγγον» ὅπερ σημαίνει «κόσμος», πρὸς ἀπόκτησιν δὲ αὐτοῦ εἶχε δώσει ὅλον αὐτοῦ τὸ ὕφασμα. Ὀλίγον πρὶν ἢ φθάσωμεν

εἰς Μπόκουαν, ὁ Οὐλιμέγγος οὗτος ἐδραπέτευσε φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν περιουσίαν τοῦ κυρίου του συγκειμένην ἐκ σούκκων τινῶν ὑφάσματος καὶ ἐνὸς σάκκου ἁλατος, τὰ ὅποια ἔλαβεν ὅπως ἐμπορευθῇ ἐν Οὐνυανυεμβέ. Ὁ Ἰβραῖμ ἦτο ἀπαρηγόρητος· ἔκλαιε δὲ τόσον πολὺ, ὥστε οἱ σύντροφοί του ἐγέλων ἀντὶ νὰ λυπῶνται αὐτόν. Ἠρώτησα αὐτόν διατὶ ν' ἀγοράσῃ τοιοῦτον δοῦλον καὶ ἀφ' οὗ εἶχεν ἀγοράσει αὐτόν διατὶ νὰ μὴ τὸν τρέφῃ; Μετὰ πικρίας ὁ γέρων παγαζὺς μοὶ ἀπήντησεν: — «Δὲν ἦτο δοῦλός μου; τὸ ὕφασμα διὰ τοῦ ὁποίου ἠγόρασα αὐτόν δὲν ἦτο ἰδικόν μου; ἀφ' οὗ λοιπὸν τὸ ὕφασμα ἦτο ἰδικόν μου, δὲν ἠδυνάμην ν' ἀγοράσω ὅ,τι ἐπεθύμουν; διατὶ λοιπὸν ὁμιλῆτε οὕτως;»

Ἡ καρδιά τοῦ Ἰβραῖμ ἐπλήσθη χαρᾶς τὴν ἐσπέραν ταύτην ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ τοῦ Οὐλιμέγγου φέροντος τὸ ἅλας καὶ τὸ ὕφασμα· ὁ μονόφθαλμος γέρων ἀνὴρ ἤρχισε νὰ χορεύῃ ἀπὸ τὴν χαρὰν του· ἔσπευσε δὲ νὰ μοὶ διακοινώσῃ τὴν εὐχάριστον ταύτην εἶδησιν λέγων: — «Παρατηρήσατε! ὁ Οὐλιμέγγος ἐπέστρεψεν· ἔφερε τὸ ὕφασμα καὶ τὸ ἅλας· τίποτε δὲν λείπει.» Εἰς ἀπάντησιν εἶπον αὐτῷ νὰ τὸν τρέφῃ καλλίτερον εἰς τὸ ἐξῆς, διότι καὶ οἱ δοῦλοι ἔχουσιν ἀνάγκην τροφῆς ὡς οἱ αὐθένται αὐτῶν.

Ἀπὸ τῆς 10 Μ. Μ. μέχρι τοῦ μεσονυκτίου ὁ Διδάκτωρ, θέσας ὡς βάσιν τὸν ἀστέρα τοῦ Κανωποῦ, ἠσχολεῖτο ὅπως εὖρῃ τὴν ἀκριβῆ τοποθεσίαν τοῦ μέρους τούτου· εὔρε δὲ ὅτι τὸ χωρίον Μπόκουα τῆς Οὐτάνδας ἐν Οὐκονόγγῳ ἔκειτο ὑπὸ τὴν 6° 18' 40" νοτίου πλάτους· συγκρίνας τὴν τοποθεσίαν ταύτην μετὰ τῆς ἐν τῷ χάρτῃ μου εὐρισκομένης παρετήρησα ὅτι διέφερον μόνον κατὰ τρία μίλια· εἰς τὸν ἰδικόν μου χάρτην τὸ χωρίον εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν 6° 45' νοτίου πλάτους.

Ἡ ἐπιούσα ἦν ἡμέρα ἀναπαύσεως· οἱ πόδες τοῦ Διδάκτορος εἶχον τοσοῦτον χειροτερεύσει, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ βάλῃ τὰ πέδιλα αὐτοῦ· καὶ οἱ ἐμοὶ πόδες ἦσαν εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν· ἠναγκάσθην λοιπὸν ν' ἀνοίξω μεγάλας ὁπὰς εἰς τὰ πέδιλά μου ὅπως δύναμαι νὰ περιπατῶ.

Προπαρασκευάσας τὰς σφαίρας μου κατὰ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Διδάκτορος, λαβὼν δὲ μετ' ἐμοῦ ἓνα σφαγέα καὶ ἓνα ὀπλοφόρον ἐξῆλθον εἰς τὸν πρὸς δυσμὰς τοῦ ρεύματος Μπόκουα λειμῶνα, μὲ ἀπόφασιν νὰ φέρω τι εἰς τὸ στρατόπε-

δον· οὐδὲν εὐρύων ἐν τῇ πεδιάδι ταύτῃ ὑπερέβην τὴν πρὸ ἐμοῦ σειρὰν τῶν λόφων καὶ ἀφίχθην ἐντὸς εὐρείας λεκάνης κεκαλυμμένης ὑπὸ ὑψηλῶν χόρτων καὶ συμπλεγμάτων φοινίκων, ὑφαινῶν καὶ μιμόσων. Ἐξελθὼν ἐκ τῶν συμπλεγμάτων τῶν δένδρων τούτων παρετήρησα ἀγέλην καμηλοπαρδάλων· ἀμέσως κύψας ἤρχισα νὰ ἔρπω ἐπὶ τοῦ χόρτου· κρυπτόμενος δὲ ὀπισθεν τῶν ὑψηλῶν φωλεῶν τῶν μυρμῆκων ἠδυνήθην νὰ φθάσω τὰ ζῶα, πρὶν ἢ ταῦτα μεῖδωσι διὰ τῶν μεγάλων αὐτῶν ὀφθαλμῶν· φθὰς εἰς ἀπόστασιν 175 ὑαρδῶν ἀπ' αὐτῶν ἠναγκάσθην νὰ σταματήσω, καθότι ὁ χόρτος ἤρχισε ν' ἀραιοῦται, καὶ νὰ ᾔνε χαμηλότερος. Ἀνέπνευσα πρῶτον καλῶς· ἐσπόγγισα τὸ μετωπὸν μου καὶ ἐκάθισα ἐπὶ τινος στιγμάς· καὶ οἱ μαῦροι ἀκόλουθοί μου ἦσαν ὡς ἐγὼ κάθυγροι ὑπὸ τοῦ ἰδρώτος· ἐκάθισαν λοιπὸν καὶ αὐτοὶ ὅπως ἀναπαυθῶσιν ὀλίγον. Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς ἀναπαύσεως, ἥς εἶχομεν ἀνάγκην, ἔπρεπε νὰ καταπραῦνθῇ ἐν ἡμῖν ἡ συγκίνησις τὴν ὁποίαν ἠσθάνθημεν ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ βασιλικοῦ τούτου κυνηγίου. Ἦρχισα πρῶτον νὰ θωπεύω τὸ ὠραῖον Reilly καὶ νὰ ἐξετάζω τὰς βολὰς μου· μεθ' ὃ ἐγερθεὶς ἐσκόπευσα τὴν ἀγέλην· καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἠτοιμαζόμην νὰ πυροβολήσω, μία ἐξ αὐτῶν ἐστράφη· παραχρῆμα ἡ βολὴ ἐξῆλθε τοῦ πυροβόλου μου καὶ διεπέρασε τὴν καρδίαν τοῦ ζώου, ὅπερ κλονισθὲν ἤρχισε νὰ τρέχῃ· ἔπεσεν ὁμως κατὰ γῆς εἰς ἀπόστασιν διακοσίων ὑαρδῶν· τὸ αἷμα ἔρρεε ποταμῆδὸν ἐκ τῆς πληγῆς αὐτοῦ· ἀπετελείωσα αὐτὸ διὰ δευτέρας βολίδος ριφθείσης κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ.

«Ἀλλὰχ, χὸ, ἀκχβάρ» ἀνέκραξεν ὁ σφαγεὺς μου Καμίζης ζωηρῶς, ὅπερ σημαίνει «Ἴδες κρέας, αὐθέντη μου!»

Ἰδὼν τὸ εὐγενὲς ζῶον ἐξηπλωμένον πρὸ τῶν ποδῶν μου ἤρχισα μᾶλλον νὰ θλίβωμαι. Ἄν ἠδυνάμην νὰ δώσω αὐτῷ τὴν ζωὴν του, εὐχαρίστως θὰ τὸ ἔπραττον. Ἐστοχάσθην λίαν λυπηρὸν διὰ τοιαῦτα μεγαλοπρεπῆ ζῶα νὰ χρησιμεύωσιν ὡς τροφή. Οἱ ἵπποι, οἱ ἡμίονοι καὶ οἱ ὄνοι ἀποθνήσκουσιν εἰς ταύτας τὰς χώρας· πόσον καλὸν θὰ ἦτο ἂν ἠδύνατό τις νὰ μεταχειρισθῇ καμηλοπαρδάλεις καὶ ὀνάγρους πρὸς ἐκδρομὴν ἢ περιήγησιν! Διὰ τοῦ ἀνάγρου δύναται τις ἐντὸς ἐνὸς τὸ πολὺ μηνὸς νὰ πορευθῇ ἀπὸ Βαγα-

μόυο εἰς Οὐζιζί· ἐνῷ ἐγὼ ἐχρειάσθην πρὸς τοῦτο ὑπὲρ τοὺς ἑπτὰ μῆνας.

Ἡ πρὸ τῶν ποδῶν μου ἐξηπλωμένη καμηλοπάρδαλις εἶχε μῆκος 16 ποδῶν καὶ 9 δακτύλων ἀπὸ τοῦ ὄνυχος τοῦ δεξιοῦ ποδὸς μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς αὐτῆς· ἦτο μία τῶν μεγαλητέρων τῆς Ἀφρικῆς, μολονότι πολλαὶ αὐτῶν εἶχον μῆκος δέκα ἑπτὰ ποδῶν. Τὸ δέρμα αὐτῆς ἐκοσμεῖτο ὑπὸ μεγάλων καὶ στρογγύλων μελανῶν κηλίδων.

Ἀφῆσας τὸν Καμίζην νὰ φυλάττῃ τὸ νεκρὸν ζῶον ἐπέστρεψα ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὅπως ἀποστείλῃ ἀνθρώπους νὰ σφάξωσιν αὐτὸ καὶ νὰ φέρωσι τὸ κρέας εἰς τὸ χωρίον ἡμῶν. Ἀλλ' ὁ Καμίζης φοβούμενος τοὺς λέοντας ἐσκάλωσεν ἐπὶ δένδρου· οἱ δὲ ἱέρακες προσελθόντες ἤρχισαν νὰ τρώωσιν· ὅτε οἱ ἀνθρωποὶ ἡμῶν ἔφθασαν, οἱ ὀφθαλμοὶ, ἡ γλῶσσα, καὶ μέγα μέρος τῶν ὀπισθίων ἔλειπον. Τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ ζώου ἐχομίσθησαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ· ζυγισθέντα δὲ, ἐν πρὸς ἓν, εἶχον ὥς ἑξῆς:—

1 ὀπίσθιος μηρὸς	λίτρας 134
1 » »	» 136
1 πρόσθιος μηρὸς	» 160
1 » »	» 160
Πλευραὶ	» 158
Λαίμδος	» 74
Γλουτὸς	» 87
Στήθος	» 46
Ἡπαρ	» 20
Πνεύμονες	» 12
Καρδία	» 6
Ὀλικὸν βάρος τῶν φαγωσίμων μερῶν	» 993
Δέρμα καὶ κεφαλὴ	» 181

Τὰς τρεῖς ἀκολούθους ἡμέρας ὑπέφερον ὑπὸ τρομεροῦ πυρετοῦ, ἔνεκεν τοῦ ὁποίου δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐγερθῶ τῆς κλίνης μου. Ἐλαβον τὰ συνήθη ἱατρικὰ ὅπως τὸν πολέμῳ συνίσταντο δὲ ταῦτα εἰς κολοκύνθην καὶ κινίνην· ἐκ πείρας ὅμως παρετήρησα ὅτι ἡ συχνὴ χρῆσις τοῦ αὐτοῦ καθαρτικοῦ ἀδυνατίζει τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ· ὥστε οἱ περιηγηταὶ ὀφείλουσι νὰ λαμβάνωσι μεθ' ἑαυτῶν διάφορα καθαρτικὰ πρὸς χρῆσιν, ἥτοι κολοκύνθην, ἱαλάπην, καλο-

μέλανον καὶ θειϊκὴν μαγνησίαν· τὴν δὲ κινίνην ὀφείλουσι νὰ λαμβάνωσι μετὰ τὴν διὰ τῶν ἄνω καθαρτικῶν προπαρασκευὴν τοῦ στομάχου.

Ὁ Διδάκτωρ πρὸς θεραπείαν τοῦ πυρετοῦ ἐσυνείθιζε νὰ λαμβάνη καταπότια, ὧν ἕκαστον συνίστατο ἐκ τριῶν κόκκων ἱαλάπης, δύο κόκκων καλομελάνου, καὶ καρδαμώμου, ἐμποδίζοντος τὴν ἐξέγερσιν καὶ τὸν ἐρεθισμόν τοῦ στομάχου· ἐλάμβανε δὲ ἐν τοιοῦτον καταπότιον καθ' ἣν στιγμὴν ἤρχιζε νὰ αἰσθάνεται τὴν μεγάλην ἀδυναμίαν καὶ χαλαρότητα, αἵτινες εἶνε τὰ πρῶτα συμπτώματα τοῦ πυρετοῦ τῆς Ἀφρικῆς. Μετὰ μίαν ἢ δύο ὥρας ἔπινεν ἐν κύπελλον καφεῖ ἄνευ σακχάρους καὶ ἄνευ γάλακτος ὅπως αὐξήσῃ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἱατρικοῦ. Ὁ Διδάκτωρ φρονεῖ ὅτι ὁ ἀσθενὴς ὀφείλει νὰ λαμβάνη τὴν κινίνην μετὰ τοῦ καταποτίου· ἐγὼ ὅμως ἐκ πείρας γνωρίζω ὅτι ἡ κινίνη τότε μόνον κάμει τὴν ἐνέργειάν της, ὅταν πρῶτον καθαρισθῇ ὁ στόμαχος διὰ τοῦ καταποτίου. Ὁφείλω ὅμως νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὁ Διδάκτωρ εἶχεν ἀσυγκρίτως μεγαλητέραν τῆς ἐμῆς πείραν τῶν τοιούτων πραγμάτων. Ἐν τούτοις ὁ στόμαχός μου δὲν ἠδύνατο νὰ δεχθῇ κινίνην πρὸ τοῦ καθαρτικοῦ. Πασίγνωστός τις ἱεραπόστολος ἐν Κωνσταντινουπόλει συνιστᾷ εἰς τοὺς περιηγητὰς νὰ λαμβάνωσι τρεῖς κόκκους ἐμετικοῦ πρὸς ἐκβολὴν τῆς ἐν τῷ στομάχῳ ὑπαρχούσης χολῆς· ἀλλ' ὁ σεβασμιώτατος ἱερεὺς λησμονεῖ ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν πρόκειται περὶ θεραπείας τοῦ στομάχου ἀλλὰ περὶ θεραπείας τοῦ πυρετοῦ, ὅστις καταναλίσκει ὀλόκληρον τὸν ὀργανισμόν· πιθανὸν τὸ φάρμακον τοῦτο νὰ ἐπέτυχεν εἰς μερικοὺς ἀνθρώπους· εἶνε ὅμως λίαν σφοδρὸν δι' ἀνθρωπον ἐξησθενισμένον ἐν Ἀφρικῇ. Τρεῖς ἢ τετράκις ἐδοκίμασα αὐτὸ ἐπ' ἐμοῦ· οὐδὲν εἶδον ἀποτέλεσμα· ἐν περιπτώσει κινδύσεως ὅμως συνιστῶ τρεῖς κόκκους ἐμετικοῦ.

Τὴν 27ην ἀνελάβομεν τὴν πορείαν ἡμῶν διευθυνόμενοι εἰς Μισόγγι. Εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ οἱ ἀνθρωποὶ μου ἤρχισαν νὰ διασκορπίζωνται ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου· ὁ ὄνος μου ἤρχισε νὰ λακτίζει· ἐνόησα ἀμέσως τὸ αἷτιον τούτου εὐρεθεὶς αἰφνης ἐντὸς νέφους ἀγρίων μελισσῶν, τῶν ὁποίων τρεῖς ἢ τέσσαρες μὲ ἔδειξαν τρομερὰ εἰς τὸ πρόσωπον. Ἐπὶ ἡμῖσι μίλιον διεβαίνομεν ὡς μανιακοί,

ἐκτελοῦντες παντοίας ἀγρίους κινήσεις ὥς καὶ τὰ δυστυ-
χισμένα ζῶα.

Ἡ πορεία ἦτο μακρά· ὁ Διδάκτωρ δὲν ἠδύνατο νὰ περι-
πατήσῃ ἔνεκεν τῶν ποδῶν του· ἐννοήσας τοῦτο ἔπεμψα
τέσσαρας ἄνδρας ὅπως τὸν βάλωσιν ἐπὶ ἐώρας καὶ κομίσω-
σιν αὐτόν· ἀλλ' ὁ ἀτρόμητος γέρων ἤρως ἠρνήθη τοῦτο
καὶ πεζὸς ἔφθασεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ μετὰ δέκα καὶ ὀκτὼ
μιλίων ὁδοιπορίαν. Αἱ ἄγριαι μέλισσαι εἶχον κεντήσει αὐ-
τὸν τρομερὰ εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ εἰς τὸ πρόσωπον· εἰσῆλ-
θον δὲ εἰς τὴν κόμην του καὶ εἰς τὸ γένειόν του· πιὼν ὅμως
τὸ τέιον αὐτοῦ ἤρχισε νὰ γίνεται εὐθυμος εἰς τοιοῦτον
βαθμὸν ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι οὐδόλως ἔπαθεν ἢ ἐκουράσθη.

Ἔσταματήσαμεν μίαν ἡμέραν ἐν Μρέρα τοῦ Κεντρικοῦ
Οὐκονόγγου ὅπως ἐτοιμάσωμεν σῖτον καὶ προπαρασκευά-
σωμεν τὰ χρειώδη πρὸς διάβασιν τῆς μεταξὺ Μρέρας καὶ
Μανυάρας ἐκτεινομένης ἐρήμου χώρας.

Τὴν 31 Ἰανουαρίου ἀφικθέντες ἐν Μουάρου, ἔνθα βασι-
λεύει ὁ Σουλτάνος Κα-μιράμβος, ἀπηντήσαμεν κირβάνιον
ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν δούλου τινὸς τοῦ Σαῦδ μπὶν Χαβήβ, ὅστις
ἦλθεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ πρὸς ἐπίσκεψιν ἡμῶν· τὸ στρατό-
πεδόν μας ἔκειτο ἐν τῷ μέσῳ πυκνοῦ δάσους ἀκανθωδῶν
θάμνων· ἀφοῦ ἐκάθησε, προσέφερον αὐτῷ καφφὲ· μεθ' ὃ ἡ-
ρώτησα αὐτόν.

— Φίλε μου, τί νέα φέρεις ἐξ Οὐνυαννεμβέ ;

— Αὐθέντα μου, καλὰ νέα.

— Πῶς πηγαίνει ὁ πόλεμος ;

— Περίφημα ! Ὁ Μιράμβος τρώγει δέρματα ζῶων· ἀ-
ποθνήσκει τῆς πείνης. Ὁ αὐθέντης μου Σαῦδ μπὶν Χαβήβ
κατέσχε τὴν Κιρίραν. Οἱ Ἀραβες θριαμβεύουσιν εἰς τὰς
πύλας τοῦ Οὐϊλναγγούρου. Ὁ Σαῦδ μπὶν Μαζήδ, ὁ ὁποῖος
ἔφθασεν ἀπὸ Οὐζιζὶ εἰς Οὐσαγόσσην ἐν διαστήματι εἴκοσι ἡ-
μερῶν, συνέλαβε καὶ ἐφόνευσε τὸν βασιλέα Μότον (πῦρ).
Ὁ Σίμπας τῆς Καζέρας ἔλαβε τὰ ὅπλα πρὸς ὑπεράσπισιν
τοῦ πατρὸς του Μκασίουα, Σουλιάτου τῆς Οὐνυαννεμβέ.
Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Οὐγάνδας ἔπεμψεν εἰς βοήθειαν πενταχο-
σίους πολεμιστάς. ὦ ! ὁ Μιράμβος κατεστράφη· ἐντὸς
ἐνὸς μηνὸς θ' ἀποθάνῃ ὑπὸ τῆς πείνης.

— Τῷ ὄντι, σπουδαῖα καὶ καλὰ νέα εἶνε ταῦτα, φίλε μου.

— Καὶ ἀληθέστατα, σὰς ὀρκίζομαι εἰς τὸν Θεόν.

— Καὶ ποῦ πηγαίνεις μὲ αὐτὸ τὸ κιρβάνιον ;

— Ὁ Σαῦδ, ὁ υἱὸς τοῦ Μαζήδ, ὅστις ἦλθεν ἐξ Οὐζιζι, μᾶς εἶπε περὶ τῆς ὁδοῦ τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν ὁ λευκός, ὅτι ἔφθασεν ἀσφαλῶς εἰς Οὐζιζι καὶ ὅτι ἐπέστρεφεν εἰς Οὐνυαννεμβέ. Ἐσκέφθημεν λοιπὸν ὅτι, ἂν ὁ λευκός ἡδυνήθη νὰ πορευθῇ εἰς Οὐζιζι, καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος. Ἑκατοντάδες Ἀράβων λαμβάνουσι τῶρα τὴν ὁδὸν αὐτὴν πρὸς ἀγορὰν τοῦ ἐλεφαντόδοντος ἀπὸ Οὐζιζι.

— Ἐγὼ εἶμαι ὁ λευκὸς οὗτος.

— Σεῖς ;

— Ναί.

— Πῶς γίνεται τοῦτο ; φήμη κυκλοφορεῖ ὅτι σεῖς ἐφονεύθητε εἰς πόλεμόν τινα κατὰ τῶν Οὐαζαβίρας.

— Αἶ, φίλε μου, αὐτὰ εἶνε λόγοι τοῦ Νζάρα, υἱοῦ τοῦ Κάμη. Παρατήρησε, εἶπον δείξας τὸν Λιβιγκστῶνα, αὐτὸς εἶνε ὁ λευκός ἄνθρωπος, ὁ πατήρ μου (1) τὸν ὁποῖον ἀπῆντησα εἰς Οὐζιζι. Ἐρχεται δὲ μετ' ἐμοῦ εἰς Οὐνυαννεμβέ ὅπως παραλάβῃ τὰ ὑφάσματα τοῦ καὶ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν λίμνην.

— Θαυμάσιον !

— Τί ἔχεις τώρα νὰ μοὶ εἴπῃς τερὶ τοῦ ἐν Οὐνυαννεμβέ λευκοῦ ἀνθρώπου ;

— Τίνος λευκοῦ ἀνθρώπου ;

— Τοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου τὸν ὁποῖον ἄφησα εἰς τὸν οἶκον τοῦ Σαῦδ, υἱοῦ τοῦ Σαλήμ — εἰς τὸν οἶκόν μου — ἐν Κουϊχάρα.

— Ἀπέθανεν !

— Ἀπέθανεν ;

— Μάλιστα, ἀπέθανεν !

— Δὲν ἐννοεῖς βέβαια ὅτι ὁ λευκός ἄνθρωπος ἀπέθανεν !

— Σᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνω, ὁ λευκός τὸν ὁποῖον ἄφησατε εἰς Κουϊχάραν ἀπέθανε.

— Πρὸ πόσου χρόνου ;

— Πρὸ πολλῶν μηνῶν.

— Ὑπὸ τίνος ἀσθενείας ;

(1) Συνήθεια ἐπικρατεῖ ἐν Ἀφρικῇ παρὰ τοῖς νέοις νὰ καλῶσι τοὺς γεροντοτέρους «Βαβά» — πατέρες.

— Ὑπὸ «χόμα» (πυρετοῦ).

— Ἀπέθανεν ἄλλος τις τῶν ἀνθρώπων μου ;

— Δὲν γνωρίζω.

— Ἀρκεῖ. Εἶπον, μεθ' ὃ παρατηρήσας μετὰ συμπαθείας τὸν Διδάκτορα ἐσιώπησα. Ὁ Διδάκτωρ τότε μοι εἶπε:—

— Σοὶ τὸ εἶπον· ὅταν μοι ἔλεγες ὅτι ἦτο μέθυσος, σοὶ εἶπον ὅτι θ' ἀποθάνῃ· ἐγνώριζα τοῦτο. Ἀνθρώποι συνειθισμένοι εἰς τὴν μέθην δὲν ζῶσιν εἰς τὴν χώραν ταύτην περισσότερον ἐκείνων οἵτινες γίνονται δοῦλοι ἐτέρων κακίων. Τὸν θάνατον ὃ ὁποῖος ἐπισυνέβη εἰς τὴν ἐκστρατείαν μου ἐπὶ τοῦ Ζαμβεζίου ἀποδίδω εἰς τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

— Ἀχ, Διδάκτορ ! Δύο ἡμῶν ἀπέθανον ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Πιστεύω δὲ ὅτι ἐγὼ θὰ ἦμαι ὁ τρίτος, ἂν ἐξακολουθῇ ὁ πυρετὸς νὰ μὲ προσβάλλῃ.

— Οὐδαμῶς, οὐδαμῶς. Ἄν πρόκηται ν' ἀποθάνῃς ὑπὸ πυρετοῦ, θ' ἀπέθνησκες πρὸ πολλοῦ ἐν Οὐζιζι ὅτε εἶχες προσβληθῇ ὑπὸ τοῦ ἐπαράτου ἐκείνου πυρετοῦ. Μὴ σκέπτεσαι καὶ τοῦτο. Ὁ πυρετὸς ὑφ' οὗ τῶρα πάσχεις προέρχεται ἐκ τῆς ὑγρασίας πρὸς τὴν ὁποίαν ἐκτίθεται. Ἐγὼ οὐδέποτε περιηγοῦμαι κατὰ τὴν βροχερὰν ἐποχὴν. Αὐτὴν τὴν φορὰν ἔπραξα τοῦτο καθότι ἐπεθύμουν τὰ μέγιστα νὰ περιηγηθῶ καὶ διότι δὲν ἐπεθύμουν ποσῶς νὰ σὲ κρατῶ εἰς Οὐζιζι.

— Ἀχ ! πόσον εὐχάριστον εἶνε νὰ ἔχῃ τις φίλον καὶ σύντροφον καλὸν εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἀφρικῆς ! Δυστυχῇ Shaw ! Ἦτο κακὸς ἄνθρωπος ! μεγάλως ὅμως θλίβομαι διὰ τὸν θάνατόν του ! Ποσάκις δὲν προσεπάθησα νὰ τὸν ἀναζωογονήσω ! δὲν ὑπῆρχε ζωὴ ἐν αὐτῷ ! Αἱ τελευταῖαι λέξεις τὰς ὁποίας εἶπον αὐτῷ πρὶν ἢ ἀποχωρισθῶμεν, ἦσαν αἱ ἐξῆς : — Shaw, ἂν ἐπιστρέψῃς εἰς Οὐνυαννεμβέ, θ' ἀποθάνῃς !

Ἐμάθομεν πρὸς τούτοις παρ' αὐτοῦ ὅτι διάφοροι φάκελοι ἐπιστολῶν καὶ ἐφημερίδων καὶ τινὰ κιβώτια εἶχον φθάσει ἐκ Ζαγγιβάρης δι' ἐμὲ καὶ ὅτι ὁ Σελήμ, ὁ υἱὸς τοῦ Σέχ Χασηδ τῆς Ζαγγιβάρης εἶχε φθάσει ἐσχάτως εἰς Οὐνυαννεμβέ. Ὁ Διδάκτωρ μοι ἔλεγεν ὅτι ἔμενον εἰσέτι αὐτῷ διάφορα φαγώσιμα ἐν Οὐνυαννεμβέ, κατάλληλα διὰ τοὺς Εὐρωπαίους καὶ μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως μὲ προσεχάλει νὰ συμπεθέξω αὐτῶν ἅμα τῇ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀφίξει ἡμῶν· ἄ-

κούσας τοῦτο ἡὐχαριστήθην τὰ μέγιστα· μολονότι δὲ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔπασχον δεινῶς ὑπὸ πυρετοῦ, τὸ πνεῦμά μου ἦτο προσκεκολλημένον εἰς τὰ καλὰ ταῦτα ἐν Οὐνυανυεμβέ φαγητά. Ἐφантаζόμην ὅτι ἤδη εἶχον αὐτὰ ἔμπροσθέν μου καὶ ὅτι ὡς μανιακὸς κατεβρόχθιζον αὐτά. Ἐπεθύμειν νὰ φάγω ἄρτον ἐξ ἀλεύρου, βούτυρον, χαβιάριον· τὸ πᾶν ἔδιδον τὴν στιγμὴν αὐτὴν πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῶν. Μολονότι εὕρισκόμεν τσοσούτον μακρὰν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, μολονότι ἤμην ἡμιθανὴς ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ, τὸ πνεῦμά μου κατείχετο ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῶν ἄνω φαγητῶν· ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν ὅτι ἄνθρωποι τρώγοντες τοιαῦτα φαγητὰ οὐδέποτε δύνανται ν' ἀσθενήσωσιν οὐδὲ νὰ βαρυνθῶσι τὴν ζωὴν των· ἂν κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν μοὶ παρῆρσιάζον τεμάχιον ἄρτου μετὰ βουτύρου, μολονότι ἡμιθανὴς, ἤθελον πηδήσει ὡς μανιώδης πρὸς ἀπόλαυσιν αὐτοῦ.

Μολονότι ἐστερούμεθα τῶν ἄνω φαγητῶν τοῦ πεπολιτισμένου βίου, εἶχομεν μεθ' ἡμῶν ἀλατισμένον κρέας καμηλοπαρδόλεως καὶ γλώσσας τεταριχευμένας ὀνάγρου· εἶχομεν τὸ οὐγάλι ὃπερ μᾶς ἔκαμεν ἡ Χαλιμαῖ· εἶχομεν γλυκὰ γεώμηλα, τέιον, καφέ, πλακούντια καὶ δίπυρα· ἄλλ' εἶχον ἀηδιάσει αὐτά. Ὁ ἀσθενὴς στόμαχός μου, ἐρεθισθεὶς καὶ χαλαρωθεὶς ὑπὸ τῶν φαρμάκων, τῆς κολοκύνθης, τῆς κινίνης, τοῦ ἐμετικοῦ καὶ τῶν τοιούτων, δὲν ἠδύνατο νὰ δεχθῇ τὰ ἄνω φαγητά! «Ἀχ! πόσα θὰ ἔδιδον δι' ἐν τεμάχιον εὐρωπαϊκοῦ ἄρτου!» ἔκραζον ἐναγωνίως «Πεντακόσια τάλληρα θὰ ἔδιδον αὐτὴν τὴν στιγμὴν!»

Ὁ Διδάκτωρ, μὲ ὅλην τὴν ὑγρασίαν, τὴν βροχὴν, τὴν δμίχλην, τὴν κόπωσιν, τοὺς πληγωμένους πόδας του, ἔτρωγεν ὡς ἥρως· ἐθαύμαζον βλέπων τὴν καρτερίαν μεθ' ἧς ἀνθίστατο κατὰ τῶν δεινῶν· προσεπάθουν νὰ τὸν μιμηθῶ· δὲν ἠδυνάμην ὁμῶς νὰ ἐπιτύχω τοῦτο.

Ὁ Διδάκτωρ Λιβιγιστῶν κατέχει πάντα τὰ προσόντα περιοδευτοῦ. Περὶ παντός ἐν Ἀφρικῇ πράγματος ἔχει γνώσεις εὐρυτάτας· οἱ βράχοι, τὰ δένδρα, οἱ καρποὶ, ἡ φύσις αὐτῶν, τὰ πάντα εἶνε γνωστὰ πρὸς αὐτόν· αἱ περὶ ἐθνολογίας γνώσεις του εἰσὶν ἀνεξάντλητοι· εἶνε λίαν πρακτικὸς· εἰς τὰς μετὰ τῶν ἐγγχωρίων σχέσεις του εἶνε εὐφρέστατος· εἰς δὲ τὰς ἐρίδας συνετός· περὶ πάντα εἶνε ἱκανός. Ἡ κλίνη

αὐτοῦ προπαρασκευάζεται καθ' ἐκάστην ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν αὐτοῦ· συνίσταται δὲ αὕτη εἰς δύο δοκοὺς, τριῶν ἢ τεσσάρων δακτύλων διαμέτρου, τιθεμένους παραλλήλως εἰς ἀπόστασιν δύο ποδῶν ἀπ' ἀλλήλων· ἐπὶ τῶν δύο τούτων δοκῶν ὑπάρχουσι λεπτὰ ῥαβδία μήκους τριῶν ποδῶν· ἐπὶ δὲ τῶν λεπτῶν τούτων ῥαβδίων ὑπάρχει πυκνὸς χόρτος· ἄνωθεν αὐτοῦ τοῦ χόρτου πανίον ἀδιάβροχον καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ τὰ ἐφαπλώματα· τοιαύτη κλίνη εἶνε ἀξία βασιλέως!

Τῇ προτροπῇ τοῦ Λιβιγιστῶνος ἡγόρασα αἰγας ἐξ ὧν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀνεχωρήσαμεν ἐξ Οὐζιζι, ἐπορίζομεθα νωπὸν γάλα διὰ τὸ τέιον καὶ τὸν καφέ ἡμῶν τρεῖς τῆς ἡμέρας· ἡμεθα μεγάλοι θιασῶται τῶν δύο τούτων ποτῶν· ἐπινόμεν τούλάχιστον ἐπτὰ ἢ ὀκτὼ κύπελλα πλήρη ἐξ ἐκάστου αὐτῶν. Εἵχομεν πρὸς τούτοις καὶ μουσικὴν, ὀλίγον μὲν τραχεῖαν, ἀλλὰ πάντοτε μουσικὴν· συνίστατο δὲ αὕτη ἐκ τῶν μελωδικῶν κραυγῶν τῶν ψιττακῶν τῆς Μανουέμας.

Μεταξὺ Μουάρου καὶ Τογγόνι τῆς Οὐκάμβας ἐχάραξα ἐπὶ τοῦ κορμοῦ μεγάλου δένδρου τὰ ἀρχικὰ στοιχεῖα τοῦ ὀνόματος τοῦ Διδάκτορος καὶ ἐμοῦ μετὰ ἡμερομηνίας 2 Φεβρουαρίου. Δις ἔπραξα τοῦτο ἐν Ἀφρικῇ· ὅτε ἐπείνων ἐν τῇ Νοτίῳ Οὐβίνζα ἐχάραξα ἐπὶ τοῦ κορμοῦ συκαμινέας τὴν ἡμερομηνίαν, τὰ ἀρχικὰ στοιχεῖα τοῦ ὀνόματός μου καὶ τὴν λέξιν «Starving» «λιμώττων» διὰ μεγάλων γραμμάτων.

Διαβαίνοντες τὸ δάσος τῆς Οὐκάμβας παρετηρήσαμεν λευκὸν κρανίον ἀνθρώπου, θύματος, ὡς φαίνεται, τῶν στερήσεων τῆς ὁδοιπορίας. Ὁ Διδάκτωρ ἰδὼν τοῦτο μοι εἶπεν ὅτι οὐδέποτε δύναται νὰ διαβῇ δάσος ἐν Ἀφρικῇ, ἔνθα τοσαύτη βασιλεύει σιωπὴ καὶ ἡσυχία, χωρὶς νὰ ἐπιθυμήσῃ νὰ ταφῇ ὑπὸ τὰ μαραμένα φύλλα τῶν δένδρων, ἔνθα ἦτο βέβαιος ὅτι θ' ἀνεπαύετο ἡσυχος. «Ἐν Ἀγγλίᾳ δὲν ὑπάρχει ἀρκετὸς χῶρος, οἱ τάφοι συχνότατα κενοῦνται» ἔλεγεν ὁ Διδάκτωρ, «τὴν σύζυγόν μου ἔθαψα ἐγὼ αὐτὸς ἐν τοῖς δάσεσι τῆς Σουπάγγας παρὰ τὸν Ζαμβέζιον, ἐστέναξα πολλάκις ἄνωθεν τοῦ τάφου αὐτῆς· πόσον ἐπεθύμουν ὅταν ἀποθάνω νὰ εὑρεθῇ τις ὁ ὁποῖος νὰ μὲ ἐνταφιάσῃ εἰς παρόμοιον μέρος!»

Τὸ ἐσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας κλείσαντες τὴν θύραν τῆς σκηνῆς ἡμῶν ἠνάψαμεν φῶς· ὁ Διδάκτωρ ἤρχισε νὰ μοι διηγῇται τὸ στάδιον τοῦ βίου καὶ τὸν θάνατον τοῦ πρωτο-

τόκου αὐτοῦ υἱοῦ Ῥοβέρτου. Ὅστις ἀνέγνωσε τὸ πρῶτον σύγγραμμα τοῦ Λιβιγιστῶνος τὸ ἐπιγραφόμενον «Νότιος Ἀφρική» δὲν ἐλησμόνησε βέβαια τὸν Ῥοβέρτον, τὸ μικρὸν ἐκεῖνο παιδίον. Ἡ Κα Λιβιγιστῶν μετὰ τῆς οἰκογενείας της ἐκομίσθη εἰς τὸ Εὐελπι Ἀκρωτήριον καὶ ἐκεῖθεν εἶχε πορευθῆ εἰς Ἀγγλίαν, ἔνθα ὁ Ῥοβέρτος ἐνεπιστεύθη εἰς τὰς χεῖρας κηδεμόνος· ἐχθρὸς ὅμως τῆς ὀκνηρίας, ἅμα ἐγένετο δεκαοκταετής, ἀνεχώρησεν ἐκ Σκωτίας καὶ ἦλθεν εἰς Νατάλην, ὅθεν προσεπάθησε πολλάκις νὰ φθάσῃ τὸν πατέρα του· ἀποτυχὼν ὅμως ἀνεχώρησε διὰ Νέαν Ὑόρκην καὶ κατεγράφη εἰς τὸν Βόρειον Στρατόν, ἐν τῷ τάγματι τῶν ἐθελοντῶν τοῦ New Hampshire ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ῥομπέρτου Βικεντίου καὶ οὐχὶ ὡς Ῥοβέρτος Μοφφὰτ Λιβιγιστῶν, ἵνα μὴ ὁ κηδεμὼν αὐτοῦ εὕρῃ αὐτόν. Εἰς μίαν δὲ τῶν πρὸ τῆς Ῥιχμόνδης μαχῶν πληγωθεὶς ἐστάλη εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς Βορείου Καρολίνας, ἔνθα ὁ δυστυχὴς ἀπέθανεν.

Τὴν 7ην Φεβρουαρίου ἀφίχθημεν εἰς τὸν ποταμὸν Γόμβην, στρατοπεδεύσαντες παρὰ μίαν τῶν μεγαλητέρων αὐτοῦ λιμνῶν, ἔχουσαν μῆκος μιλίων τινῶν καὶ βρίθουσαν ἵπποποτάμων καὶ χροκοδείλων.

Ἐκ τοῦ στρατοπέδου τούτου ἐπεμψα τὸν μάγειρον Φεράζην καὶ τὸν Καουπερέχ ἐμπρὸς εἰς Οὐνυανουεμβέ ὅπως παραλάβωσι τὰς ἐπιστολάς καὶ τὰ φάρμακα, αἵτινες μοὶ ἐστέλλοντο ἐκ Ζαγγιβάρης, καὶ συναντήσωσιν ἡμᾶς ἐν Οὐγούνδα. Τὴν δὲ ἀκόλουθεν ἡμέραν ἀνελάβομεν τὴν πορείαν ἡμῶν πρὸς τὰ παλαιὰ ἡμῶν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γόμβη σκηνώματα, πρὸς τὰ ὁποῖα φθάσαντες ἡὐχαριστήσαμεν τὸν Ὑψιστον ὅτι εἰσῆλθομεν ὡς πρότερον ἐν τῷ περιφήμῳ τούτῳ τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς παραδείσῳ τῶν κυνηγῶν. Ἡ βροχὴ ὅμως εἶχε διασκορπίσει κατὰ μέγα μέρος τὰς ἀγέλας τῶν ζώων, ὑπῆρχεν ὅμως πάντοτε ἄφθονον κυνήγιον εἰς τὰ περίχωρα. Ἀμέσως μετὰ τὸ πρόγευμα λαβὼν τὸν Καμίζην καὶ τὸν Καλούλου ἐξῆλθον εἰς κυνήγιον. Μετὰ μακρὰν ὁδοιπορίαν ἀφίχθημεν παρὰ πυκνὸν δάσος, ἔνθα παρετήρησα ἱχνη διαφόρων ζώων, ἥτοι κάπρων, ἀντιλοπῶν, ἐλεφάντων, ῥινόκερω, ἵπποποτάμων καὶ κατὰ μέγα μέρος λεόντων. Αἰφνης ἤκουσα φωνὴν τοῦ Καμίζης λέγουσαν:— «Αὐθέντα, αὐθέντα, παρατηρήσατε ἓνα σίμπαν! (λέοντα.)»

καὶ ἦλθε πλησίον μου τρέμων καὶ ἑξαλλος ὑπὸ τοῦ τρόμου, καθότι ἦτο λίαν δειλός· μοὶ ἐδείκνυε δὲ διὰ τοῦ δακτύλου του κεφαλὴν ζώου ἐξέχουσαν τοῦ ὑψηλοῦ χόρτου καὶ βλέπουσαν ἡμᾶς ἀσκαρδαμυκτεῖ. Τὸ θηρίον ἤρχισε νὰ πηδᾷ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, ἀλλ' ὁ χόρτος ἦτο τοσοῦτον ὑψηλός ὥστε ἀδύνατον ἦν νὰ ἐξακριβώσῃ τις τὸ εἶδος αὐτοῦ. Ἰδὼν πρὸ ἐμοῦ δένδρον ἔκυψα κατὰ γῆς καὶ ἔρπων ἡδυνήθη· νὰ φθάσω εἰς αὐτό· ἔπραξα δὲ τοῦτο ὅπως ἐπακουμένησω τὸ πυροβόλον μου, καθότι ὁ πυρετός τοσοῦτον μὲ εἶχεν ἐξασθενήσει ὥστε οὐδὲ τὸ ὄπλον μου ἡδυνάμην νὰ κρατήσω καλὰ ὅπως σκοπεύσω ἀκριβῶς. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐτοιμαζόμην νὰ σκοπεύσω, τὸ θηρίον ἤρχισε νὰ φεύγῃ· εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὁ χόρτος ἦν χαμηλότερος καὶ ἀραιότερος, δὲν ἔκρυπτε πλέον αὐτό· ἦτο λέων — μονάρχης τῶν δασῶν φεύγων ὅλῳ ποδί ! Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἔπαυσα τοῦ νὰ θεωρῶ αὐτὸν ὡς τὸ «ἰσχυρότατον τῶν ζώων»· ὁ βρυχηθμός αὐτοῦ δὲν ἦτο ὅσον ἐφантаζόμην τρομακτικός· τοσαύτην κακὴν ἐντύπωσιν μοὶ προεξένησεν ἡ ἀνάνδρος φυγὴ τοῦ θυρίου τούτου !

Ἡ ἐπιούσα ἦτο ἡμέρα ἀναπαύσεως· μὴ δυνάμενος νὰ περικτείνω τὴν πρὸς τὸ κυνήγιον ἐπιθυμίαν μου, εὐρισκόμενος δὲ εἰς τοιοῦτον μέρος, ἐν ᾧ ὑπῆρχον ἀφθονα ζῶα, ἔλαβον ἐσπευσμένως τὸν καφέ μου καὶ πέμφας δύο ἀνθρώπους μετὰ δώρων πρὸς τὸν ἀγαπητόν μου φίλον Μα-Μανυάραν, ἐξῆλθον εἰς τὸν λειμῶνα πρὸς ἄγραν. Μόλις ἀπεμακρύνθημεν τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν κατὰ πεντήκοντα ὑάρδας ἠκούσαμεν πλησίον ἡμῶν, ἴσως εἰς πεντήκοντα ὑαρδῶν ἀπόστασιν, χορὸν βρυχηθμῶν προερχομένων ἐκ τριῶν, ὡς ἐφαίνετο, λεόντων. Ἀμέσως ἐσήκωσα τὰ δύο σκανδάλια τοῦ πυροβόλου μου, καθότι ἐπερίμενα νὰ ἴδω τὰ τρία θηρία ὀρμῶντα κατ' ἐμοῦ, καθότι νῦν οἱ λέοντες ἦσαν τρεῖς τὸν ἀριθμὸν καὶ οὐχὶ εἰς ὡς τὴν προτεραίαν. Στρέψας περίξ τὰ βλέμματά μου παρετήρησα ὀπισθεν δένδρου αἰγαγρον τρέμοντα, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τοῦ φόβου, ὃν ἐνέπνεεν αὐτῷ ἡ παρουσία τῶν λεόντων· ὁ δυστυχὴς ἐφοβεῖτο, ὡς φαίνεται, μὴ κατασπαραχθῇ ὑπ' αὐτῶν. Εἶχε τὰ νῶτα ἐστραμμένα πρὸς ἐμέ· ἐσκέφθη ὅτι δύναμαι νὰ πυροβολήσω κατ' αὐτοῦ· χωρὶς δὲ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ διστάσω, ἐπυροβόλησα· τὸ ζῶον πληγωθὲν ἐπήδησε τρομερὰ καὶ τοσοῦτον

ὕψηλὰ, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι ἤθελε νὰ πηδήσῃ ἄνω τοῦ δένδρου· κατόπιν ὅμως ἐγερθὲν ὥρμησε μανιωδὲς κατὰ θάμνου τινὸς καὶ κατὰ διεύθυνσιν διάφορον ἐκείνης κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνόμιζον ὅτι ἦσαν οἱ λέοντες, καὶ οὐδέποτε ἤκουσά τι περὶ αὐτοῦ, μολονότι ἐκ τοῦ αἵματος τὸ ὁποῖον ἐρῖρευσε ἐπέισθην ὅτι εἶχον πληγώσῃ αὐτό· καὶ οἱ τρεῖς λέοντες, ἀκούσαντες, ὡς φαίνεται, τὴν ἐκπυρσοκρότησιν ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ἀφοῦ ἀρχετὴν ὦραν ἐδαπάνησα ἀναζητῶν κυνήγιον ἐτέρου εἶδους, ἠναγκάσθην νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸ στρατόπεδον μὲ χεῖρας κενάς.

Ἀποθαῤῥυνθεῖς ἔνεκα τῆς ἀποτυχίας μου ἀπεφάσισα νὰ ἀναχωρήσωμεν ὀλίγον δὲ μετὰ τὴν μεσημβρίαν ἀνελάβομεν τὴν ὁδὸν ἡμῶν διὰ Μανυάραν, ἔνθα φιλοξένως ἐγενόμεθα δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ φίλου μου, ὅστις ἐπεμψεν ἀνθρώπους νὰ μοι εἴπωσιν ὅτι ὁ λευκὸς αὐτοῦ φίλος δὲν πρέπει νὰ στρατοπεδεύσῃ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δάσους, ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ ἔλθῃ ἐν τῷ χωρίῳ αὐτοῦ. Ἐλάβομεν ὡς δῶρον παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ μέλι καὶ τρόφιμα, ἅτινα μεγάλως ἡυχαρίστησαν ἡμᾶς. Ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ, ὅταν τις φέρεται καλῶς πρὸς ἀρχηγούς, καὶ αὐτοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνταποδίδουσι τὰ ἴσα· κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Διδάκτορος καὶ ἐν Βαβίσα, καὶ ἐν Βα. ουλούγγου καὶ ἐν Μανουεμέα, οἱ ἀρχηγοὶ δι' ὁμοίου τρόπου προσηνέχθησαν αὐτῷ. Ἀπὸ τῆς Ἰμρέρας τῆς Οὐκαουένδης μέχρις Οὐνυανουεμβέ πάντες οἱ ἀρχηγοὶ μὲ εὐπροσεδέχοντο ὡς ὁ Μα.μανυάρας.

Τὴν 14ην ἀφίχθημεν ἐν Οὐγούνδα, τῆς ὁποίας ὁ ἀρχηγὸς ἔδωκεν ἡμῖν καλύβην ὅπως ἀναπαυθῶμεν· μετ' οὐ πολὺ ἔφθασαν ὁ Φεράζης καὶ ὁ Καουπερέχ, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὸν Σάρμεαν καὶ τὸν Οὐλέδην Μάνουαν Σέραν, οἵτινες, ὡς ἐνθυμεῖται ὁ ἀναγνώστης, εἶχον ἀποσταλῆ ὑπ' ἐμοῦ εἰς Ζαγγιβάρην μετ' ἐπιστολῶν ὅπως φέρωσιν ἱατρικὰ διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ Shaw· προσέτι δὲ καὶ τὸν Χαμδάλλαν, ὅστις εἶχε φύγει ἐκ τοῦ ἐν Μανυάρα στρατοπέδου μας, ἐνῷ ἐπορευόμεθα εἰς Οὐζίζι. Ὡς φαίνεται, ὁ ἀποστάτης οὗτος εἶχε πορευθῇ εἰς Κιγάνδου καὶ εἶπε πρὸς τὸν ἀρχηγὸν καὶ τὸν ἱατρὸν τοῦ χωρίου ὅτι ἐστάλη ὑπὸ τοῦ λευκοῦ ὅπως λάβῃ ὀπίσω τὰ ὑφάσματα τὰ ὁποῖα εἶχον ἀφήσει πρὸς θεραπείαν τοῦ Μαβρούκη Σαλεέμ· ὁ δὲ καλοκάγαθος ἀρχηγὸς ἀκούσας τοῦτο διέταξε νὰ δοθῇ αὐτῷ τὸ ὕφασμα· ἔνεκεν τοῦ ὁ-

ποίου ὁ ἀσθενὴς ἀπέθανεν ὡς ὁ ἕτερος τὸν ὁποῖον ἄφησα εἰς Οὐνυανυεμβέ.

Ὁ Σάρμεαν εἶχε φθάσει ἐκ Ζαγγιβάρης εἰς Οὐνυανυεμβέ τὴν πεντηκοστὴν περίπου ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης δι' Οὐζιζι ἀναχωρήσεως ἡμῶν· φθὰς εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἤκουσε τὸν θάνατον τοῦ Shaw καὶ ὅτι ἀνθρωπὸς τις καλούμενος Χαμδάλλας — τὸν ὁποῖον εἶχον προσλάβει ὡς ὁδηγόν, ὅστις ὅμως μετ' οὐ πολὺ εἶχεν ἐπιστρέφει, — εὐρίσκετο εἰς Οὐνυανυεμβέ. Ὁ Σάρμεαν ἰδὼν αὐτὸν προσεποιήθη ὅτι δὲν τὸν γνωρίζει· ὅτε ὅμως ἔφθασεν ὁ Φεράζης καὶ ὁ σύντροφος αὐτοῦ, ὥρμησαν πάντες ὁμοῦ εἰς τὴν καλύβην του καὶ συνέλαβον αὐτόν. Πάντοτε πιστὸς πρὸς ἐμὲ ὁ Σάρμεαν ἔλαβε διχαλωτὸν ἐργαλεῖον, τὸ ὁποῖον ἐπέρασε εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ἀποστάτου, εἰς τρόπον ὥστε ἀδύνατον ἦν νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰς χεῖράς του.

Μοὶ ἔφερον πρὸς τούτοις ἑπτὰ φακέλλους ἐπιστολῶν καὶ ἐφημερίδων ἐκ Ζαγγιβάρης, οἵτινες εἶχον φθάσει εἰς Οὐνυανυεμβέ εἰς τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας μου. Τοὺς φακέλλους τούτους ἐλάμβανον κατὰ καιροὺς οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κερθανίων ἐκ Ζαγγιβάρης καὶ φθάνοντες εἰς Οὐνυανυεμβέ παρέδιδον ταῦτα εἰς τὸν φύλακα τοῦ τέμπου μου κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν ὁποίαν ἔδιδον πρὸς τὸν Πρόξενον. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχεν ἐπ' ὀνόματί μου φάκελλός τις παρὰ τοῦ Διδάκτορος Kirk, περιέχων δύο ἢ τρεῖς ἐπιστολάς διὰ τὸν Διδάκτορα Λιβιγκστῶνα, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀμέσως ἔδωκα αὐτὰς συγχαρεῖς αὐτόν ὅτι δὲν τὸν ἐλησμόνησεν ὁ φίλος του ὀλοσχερῶς. Ἐν τῷ αὐτῷ φακέλλῳ ὑπῆρχεν ἑτέρα ἐπιστολὴ ἐπ' ὀνόματί μου παρὰ τοῦ Διδάκτορος Kirk, δι' ἧς μὲ παρεκάλει νὰ ἐπιφορτισθῶ τὴν μετακόμισιν τῶν ἐμπορευμάτων τοῦ Λιβιγκστῶνος καὶ νὰ προσπαθῶσαι ὅλαις δυνάμεσι νὰ παραδώσω ταῦτα πρὸς αὐτόν· ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐχρονολογεῖτο ἀπὸ τῆς 25 Σεπτεμβρίου 1871, ἥτοι πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν ἐξ Οὐνυανυεμβέ δι' Οὐζιζι ἀναχωρήσιν μου. Περιεῖχεν ὡσαύτως χωρία τινὰ ἐν οἷς μὲ συνεβούλευε περὶ τῆς ὁδοῦ, ἣν ἔμελλον νὰ πορευθῶ· ἀλλὰ τὸ ὕψος τῆς ἐπιστολῆς ἦτο καλὸν καὶ εἰλικρινές.

— Διδάκτορ, εἶπον πρὸς τὸν Λιβιγκστῶνα, ὁ Ἄγγλος Πρόξενος μὲ παρακαλεῖ νὰ προσπαθῶσαι ὅλαις δυνάμεσι νὰ σοὶ παραδώσω τὰ ἐμπορεύματά σου· λυποῦμαι ὅτι δὲν

μέ ἐξουσιοδότησεν ἐνωρίτερον νὰ πράξω τοῦτο· ἐν ἐλλείψει ὁμως τῆς παρακλήσεως ταύτης ἐπραξα ὅ,τι ἡδυνήθην καλ-
λίτερον ὅπως παραλάβῃς τὰ ἐμπορεύματά σου. Τὸ ὅρος
δὲν ἡδυνήθη νὰ πορευθῇ πρὸς τὸν Μωάμεθ, ὁ Μωάμεθ λοι-
πὸν ἠναγκάσθη νὰ πορευθῇ πρὸς συνάντησιν τοῦ ὅρους.

Ἄλλ' ὁ Διδάκτωρ Λιβιγκστών δέν με ἤκουσεν· ἦτο βε-
βυθισμένος εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐξ Ἀγγλίας ἐπιστολῶν
του, αἵτινες ἦσαν παλαιαὶ κατὰ ἐν ἔτος.

Αἱ εἰδήσεις τὰς ὁποίας ἔλαβον ἐκ Νέας Ὑόρκης ἦσαν
καλαὶ καὶ κακαί· εὐτυχῶς ἀνέγνωσα πρῶτον τὰς κακὰς
εἰδήσεις· κατόπιν δὲ ἡ ἀνάγνωσις τῶν καλῶν κατεπράυνε
τὸν ἐρεθισμόν, ὃν ἤγειραν ἐν ἐμοὶ αἱ κακαί. Πᾶσαι αἱ ἐφη-
μερίδες, ἑκατὸν περίπου τὸν ἀριθμόν, ἐκ Νέας Ὑόρκης,
Βοστώνης καὶ Λονδίνου ἦσαν πλήρεις ἐκπληκτικῶν εἰδή-
σεων. Ἡ Κοινότης τῶν Παρισίων εὐρίσκετο εἰς πόλεμον
μετὰ τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως· τὸ Κεραμικόν, τὸ Λοῦ-
βρον, ἡ ἀρχαία πόλις τῶν Παρισίων ἦσαν παραδεδομένα
εἰς τὰς φλόγας. Τὰ Γαλλικὰ στρατεύματα ἐσφαζον καὶ
ἐπλήγωνον ἀνδρας, γυναῖκας καὶ παιδιὰ· ἡ σφαγὴ καὶ ἡ
ἐκδίκησις ἐβασίλευον ἐν τῇ ὥραιότερᾳ πόλει τοῦ κόσμου!
Ὡραῖαι γυναῖκες μετεβάλλοντο εἰς δαίμονας καὶ ἐσύροντο
ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν εἰς τὰς ὁδοὺς ἀτιμαζόμεναι καὶ κα-
τόπιν φονευόμεναι ἀνηλεῶς· παιδιὰ τρυφερᾶς ἡλικίας ἐρ-
ρίπτοντο κατὰ γῆς καὶ ἐθανατοῦντο διὰ τῆς λόγχης· ἀν-
δρες, ἀθῶοι ἢ ἐνοχοί, ἐσφάζοντο, ἐπληγοῦντο καὶ κατε-
πατοῦντο — ὁλόκληρος πόλις ἦτο παρεδεδομένη εἰς τὴν
ἐσχάτην ὕβριν ἀχαλινώτου, διεφθαρμένου καὶ ἀ-
γρίου στρατοῦ. Ὡ Γαλλία! Ὡ Γάλλοι! Τοιαῦτα πράγ-
ματα εἶνε ἄγνωστα καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Κέντρῳ τῆς Ἀφρικῆς!
κατεπατήσαμεν τὰς ἐφημερίδας διὰ τῶν ποδῶν· ὅπως δὲ
καταπραύνωμεν τὴν λύπην, ἥτις κατέσχε τὴν καρδίαν ἡ-
μῶν, ἐλάβομεν εἰς χεῖρας τὸ σατυρικὸν «Punch», τὴν ἀθῶαν
ταύτην ἐφημερίδα· ἀγαπητὴ καὶ εὐχάριστος Ἐφημερίς!
ἔσο εὐλογημένη, ὅτι μεγάλην παραμύθιαν ἐνέβαλες εἰς τὰ
στήθη ἡμῶν!

Ἐνώπιον τῆς θύρας τοῦ τέμπου μου ἴσταντο πλεῖστοι
ἐγχώριοι μετὰ μεγάλης ἐκπλήξεως βλέποντες τὰς μεγά-
λας ἐφημερίδας καὶ κράζοντες «Χαβάρι Κισούγγου» —
νέα τοῦ λευκοῦ·— συνεζήτουν δὲ τὸ εἶδος καὶ τὸ πλῆθος

τοσούτων νέων λέγοντες ὅτι οἱ Οὐασούγγου εἶνε «μθυάχ
σάνα» καὶ λίαν «μκάλι», ἐννοοῦντες ὅτι οἱ λευκοὶ εἶνε πο-
νηροὶ καὶ εὐφυστάτοι· μολονότι ἡ λέξις πονηρός θεωρεῖται
παρ' αὐτοῖς ἔκφρασις μεγάλου θαυμασμοῦ.

Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐν Οὐγούνδα ἀναχωρή-
σεως ἡμῶν, ἤτοι τὴν 18ην Φεβρουαρίου, τριακοστὴν καὶ
πέμπτην ἡμέραν ἀπὸ Οὐζιζι, εἰσῆλθομεν μετὰ τῶν σημαιῶν
ἡμῶν καὶ πυροβολισμῶν ἐν τῇ ὥραίᾳ κοιλάδι τῆς Κουϊχά-
ρας· ἐνῷ δὲ ὁ Διδάκτωρ καὶ ἐγὼ εἰσηρχόμεθα ἐν τῷ πα-
λαιῷ μου σκηνώματι, ἤρχισα νὰ εὐπροσδέχωμαι αὐτὸν εἰς
τὴν ἐν Οὐνυανυεμβὲ κατοικίαν μου. Ἄφ' ἧς ἡμέρας εἶχον
ἀποχωρισθῇ τοὺς Ἀραβας, πάντοτε ἀσθενὴς ἀλλὰ πλήρης
ἐλπίδων ὅτι ἡ ἀποστολή μου ἤθελεν ἐπιτύχει, ἑκατὸν
τριάκοντα καὶ μία ἡμέραι παρῆλθον — κατὰ τὰς ὁποίας
γνωρίζει ὁ ἀναγνώστης ὅποσα ὑπέστην — διανύσας ἐν
διαστήματι αὐτῶν 1,200 μίλια. Ἡ εὗρεσις τοῦ Διδάκτο-
ρος ἦτο νῦν γεγονὸς τετελεσμένον· οὐδέποτε δὲ τὸ γεγο-
νὸς τοῦτό μοι ἐφάνη τοσοῦτον πραγματικὸν ὅσον τὴν
στιγμὴν καθ' ἣν εἰσελθὼν μετὰ τοῦ Λιθιγκστῶνος ἐν τῷ
κοιτῶνί μου εἶπον πρὸς αὐτὸν : «Διδάκτορ, ἐφθάσαμεν τέ-
λος εἰς τὸν οἶκόν μας» !

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

ΑΠΟ ΟΥΝΥΑΝΤΕΜΒΕ ΜΕΧΡΙ ΒΑΓΑΜΟΪΟ.

Ἡ Οὐνυανυεμβέ μοι ἐφαίνετο ἐπίγειος παράδεισος. Καὶ ὁ Λιβιγιστῶν ἠσθάνετο πρὸς τοῦτοις μεγάλην χαρὰν· ἡ οἰκία ἐν ἣ εὐρίσκετο ἦτο μέγαρον ὡς πρὸς τὴν ἐν Οὐζιζι καλύβην αὐτοῦ. Αἱ ἀποθήκαι ἡμῶν ἦσαν πλήρεις καλῶν πραγμάτων ἡτοὶ ὑφασμάτων, κόκκων, συρμάτων καὶ διαφόρων τοῦ ταξειδίου χρειδῶν ἐργαλείων καὶ ὅπλων δι' ὧν εἶχον ἐφοδιάσει ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα ἀνθρώπους ἐν Βαγαμόϋο. Εἶχον ἐβδομήκοντα τέσσαρα φορτία διαφόρων πραγμάτων, ὧν τὰ πολυτιμότερα ὤφειλον νὰ δώσω πρὸς τὸν Λιβιγιστῶνα, ὅπως δι' αὐτῶν ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου.

Μετ' ἀπεριγράπτου χαρᾶς λαβὼν τὴν σφύραν καὶ τὸ ψαλλίδιον εἰς χεῖρας ἤρχισα ν' ἀνοίγω τὰ κιβώτια καὶ τὰ δέματα τοῦ Λιβιγιστῶνος, ὅπως φάγωμεν ἐκ τῶν καλῶν ἐντὸς αὐτῶν ἐμπεριεχομένων φαγητῶν καὶ ἐλευθερώσωμεν πλεον τοὺς στομάχους ἡμῶν ἀπὸ τὴν καταστρεπτικὴν τροφήν τοῦ ἀραβοσίτου τὸν ὁποῖον ἐτρώγαμεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐρημίας εὐρισκόμενοι. Ἡμην πεπεισμένος ὅτι διὰ τῶν φαγητῶν αὐτῶν ἤθελον καταστῇ ἀήττητος Τάλος, δυνάμενος ν' ἀντιπαραταχθῇ κατὰ παντὸς Μγόγου, ὅστις ἤθελε τολμήσῃ νὰ μὲ ἴδῃ ἀγρίως εἰς τὸ πρόσωπον.

Τὸ πρῶτον κιβώτιον περιεῖχε τρία κιβωτίδια διπύρων, ἕξ κιβωτίδια τεταριχευμένου κρέατος χοίρου καὶ διάφορα μικροσκοπικά, οὕτως εἰπεῖν, κιβωτίδια, οὐχὶ μεγάλητερα δακτυλήθρας, περιέχοντα ἐλάχιστον τεμάχιον κρέατος ἀναμειγμένου μετὰ πεπέρους· ἤρχισα νὰ παρατηρῶ ὅτι τὰ τρόφιμα τοῦ Διδάκτορος ἦσαν μόλις τὸ πεντακοσιοστὸν ἐκείνου τὸ ὁποῖον ὑπελόγιζα. Ἀνοίξας ἕτερον κιβώτιον εὗρον πέντε δοχεῖα ἐδεσμάτων· ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἦσαν κενά· ἕκαστον αὐτῶν ἐζύγιζε μίαν λίτραν· ἐντὸς δ' ἐκάστου μόλις ἐν κοχλιάριον παλάθης εὕρισκέ τις. Πράγματι ἤρχισα μὲν νὰ παρατηρῶμεν ὅτι αἱ ἐλπίδες καὶ αἱ μεγάλαι ἡμῶν

προσδοχίαι ἤρχισαν νὰ διαψεύδωνται. Ἐτερον κιβώτιον περιεῖχε τρεῖς φιάλας καυστηροῦ πεπερώδους καρυκεύματος ἐξ ὀρυζίου — ἀλλὰ τίς ἐπιθυμεῖ τοῦτο ; Ἐνῶ ἤνοιγον ἕτερον κιβώτιον, ἔπescen ἐξ αὐτοῦ παχεῖα καὶ σκληρὰ σφαῖρα Ὀλλανδικοῦ τυροῦ, καλλίστης ποιότητος, ὅστις ὅμως ἐν Οὐνυαμουέζῃ βλάπτει τὰ μέγιστα τὸ ἥπαρ. Μετὰ ταῦτα εὔρον ἕτερον τεμάχιον τυροῦ, ἀλλὰ καταφαγωμένον. Τὸ τρίτον κιβώτιον περιεῖχε δύο μόνον τεμάχια σακχάρως· τὸ τέταρτον ἦτο πλήρες κηρίων· τὸ πέμπτον περιεῖχε διάφορα μικρὰ δοχεῖα ἄλαιοις, ἐδεσμάτων Harvey, Worcester καὶ Reading, τριχιάδων, πεπέρεως καὶ μουστάρδας. Θεέ μου ! Δύνανται ταῦτα μόνα ν' ἀποτελέσωσι τροφήν κατὰλληλον δι' ἀνθρώπους πειναλέους ὡς ἡμᾶς ; Τὸ ἕκτον κιβώτιον περιεῖχε τέσσαρα ὑποκάμισα, δύο ζεύγη καλῶν πεδῖλων, καὶ τινὰ ζεύγη περικνημίδων, τὰς ὁποίας ἰδὼν ὁ Διδάκτωρ ἠὲχαριστήθη τὰ μέγιστα. Ἐξέφρασε δὲ τὴν χαρὰν τοῦ ταύτην διὰ φωνῶν χαροποιῶν. « Ὅστις δὴποτε εἶνε ὁ ἀποστέλλων ταῦτα, εἶπον, εἶνε πράγματι φίλος σου καὶ σὲ ἀγαπᾷ ! » — « ὦ εἶνε ὁ φίλος μου Οὐάλλερ ! » ἀπήντησεν.

Τὰ ἕτερα πέντε κιβώτια περιεῖχον κρέας τεταριχευμένον καὶ σούπας· τὸ δωδέκατον ὅμως κιβώτιον, ὅπερ περιεῖχε δώδεκα φιάλας οἶνοπνεύματος, ἔλειπεν· ἐξετάσαντες καλῶς τὸν Ἀσμάνην, ἀρχηγὸν τοῦ κερβανίου τοῦ Λιθιγιστῶνος, παρετηρήσαμεν ὅτι ἐκτὸς αὐτοῦ ἔλειπον καὶ δύο δέματα ὑφασμάτων καὶ τέσσαρες σάκκοι ὑαλίνων κόκκων ἐκ τῶν καλλιτέρων τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς — σάμι σάμι — οἷτινες παρὰ τοῖς ἐγγχωρίοις ἐπέχουσι τόπον χρυσοῦ.

Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἄνω ἀποσκευῶν ἔμεινα λίαν τεθλιμμένος ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ ταύτῃ καὶ ἐπὶ τῇ διαψεύσει τῶν προσδοκιῶν καὶ ἐλπίδων τὰς ὁποίας ἔτρεφον. Ἐκ τῶν κιβωτίων τῶν διπύρων ἐν μόνον ἦτο εἰς καλὴν κατάστασιν. Αἱ σοῦπαι — τίς ἐφρόντιζε περὶ ζωμοῦ ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ ; Ὑπῆρχον βούβαλοι, πρόβατα, καὶ αἰγες ἐξ ὧν ἡδύνατό τις νὰ προμηθευθῇ τὸν καλλίτερον ζωμόν· δὲν ὑπῆρχον βέβαια χορταρικά ὅπως δι' αὐτῶν κάμητις σοῦπαν· ὑπῆρχον ὅμως ὄρνιθες καὶ ζῶα τοῦ κυνηγίου ! Τί ἐχρειάζοντο λοιπὸν αἱ σοῦπαι ;

Κατόπιν ἠρεύνησα καὶ τὰς ἰδιχάς μου ἀποσκευάς. Ἐμμενον εἰσέτι ὀλίγον οἶνόπνευμα καὶ μία φιάλη καμπανίτου οἶνου.

βλέπων τις τὰ δέματα τῶν ὑφασμάτων ἔμενε πεπεισμένος ὅτι κλέπτης ἄτιμος ἐξήσκησεν ἐπ' αὐτῶν τὸ ἄτιμον ἐπάγγελμά του ! Εἷς τῶν ἀνθρώπων μου μοι εἶπεν ὅτι ὁ κλέπτης οὗτος πιθανὸν νὰ ἦεν ὁ Ἀσμάνης — ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κερβανίου τοῦ Διδάκτορος. Ἐξετάσας καλῶς τὴν περιουσίαν τοῦ Ἀσμάνη, εὔροι ὁκτὼ ἢ δέκα χρωματιστὰ ὑφάσματα φέροντα τὰ σημεῖα τοῦ ἐν Ζαγγιβάρη πράκτορός μου. Ἡρώτησα αὐτὸν πόθεν προήρχοντο τὰ ὑφάσματα ταῦτα καὶ τίνι τρόπῳ ἐγένετο κύριος αὐτῶν· οὐδὲν μοι ἀπήντησεν· ἐδήμευσα λοιπὸν ἀμέσως τὰ ὑφάσματα καὶ ἐμοίρασα αὐτὰ εἰς τοὺς καλλιτέρους ἀνδρας τοῦ Λιβιγιστῶνος. Τινὲς τῶν φυλάκων κατηγόρησαν πρὸς τούτοις αὐτὸν ὅτι εἰσῆλθεν ἐν τῇ ἀποθήκῃ μου καὶ ἀφήρεσε πράγματά τινα ἐκ τῶν δεμάτων καὶ ὅτι μετὰ τινος ἡμέρας ἤρπασεν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν τὰς κλεῖδας τῆς ἀποθήκης ὅπως μὴ οὗτοι εἰσέλθωσιν ἐν αὐτῇ καὶ ἴδωσι τὴν ἄτιμον πρᾶξίν του. Ἀποδειχθέντος τοῦ Ἀσμάνη κλέπτου καὶ ἀναξίου πάσης ὑπολήψεως καὶ ἐμπιστοσύνης, ὁ Διδάκτωρ ἐδίωξεν αὐτὸν ἀμέσως. Ἄν δὲν ἤρχόμεθα τόσον ἐνωρὶς εἰς Οὐνυανουεμβέ, πᾶσαι αἱ ἀποσκευαὶ ἡμῶν ἤθελον εὔρει τὴν αὐτὴν τύχην ὥς καὶ αἱ τοῦ Διδάκτορος εἰς Οὐζιζί.

Ἡ Οὐνυανουεμβέ ἔβριθε καρπῶν, σίτου καὶ ζώων· ἀπεφασίσαμεν λοιπὸν νὰ κάμωμεν εἰς τοῦτο τὸ μέρος τὸ γεῦμα τῶν Χριστουγεννῶν· ἐπειδὴ δὲ εὐρισκόμην ἐν ἄκρᾳ ὑγείᾳ, ἐπεστάτησα ὁ ἴδιος εἰς τὴν προπαρασκευὴν αὐτοῦ· οὐδέποτε ἐν Οὐνυανουεμβέ ἐγένετο σπατάλη ὁμοία ταύτης ! οὐδέποτε οἱ ἐγχώριοι εἶδον τοσαῦτα φαγητὰ ἐντὸς ἐνὸς μόνου τέμπου !

Ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς Οὐνυανουεμβέ, ὀλίγιστοι Ἀραβες ὑπῆρχον ἐντὸς αὐτῆς, καθότι οἱ πλείστοι τούτων ἦσαν εἰς τὴν ἐφοδὸν τοῦ φρουρίου τοῦ Μιράμβου. Μετὰ μίαν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀφίξεως ἡμῶν ἐβδομάδα, ὁ μικρὸς Βαλῆς Σέχ Σαῦδ μπὶν Σαλήμ, ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ στρατοῦ, ἀφίκετο εἰς Κουϊχάραν· δὲν ἔσπευσεν ὁμῶς νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον τοσοῦτον εἶχεν ἀδικήσει. Ἀμ' ὥς ἠκούσαμεν λοιπὸν τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ, ἐπέμψαμεν ἀνθρώπους ὅπως εἴπῃ πρὸς αὐτοὺς τί ἀπέγιναν τὰ ἐμπορεύματα, ἅτινα ἐνεπιστεύθησαν αὐτῷ ἀμέσως μετὰ τὴν διὰ τὸν Ὀρμον Μικίνδινυ ἀναχώρησιν τοῦ Διδάκτορος. Ὁ διοικη-

τῆς ἀπήντησεν ὅτι ὦν ἀσθενὴς δὲν δύναται ν' ἀσχοληθῇ πρὸς τὸ παρὸν εἰς τοιαῦτα πράγματα· τὴν ἐπαύριον ὁμῶς παρέδωκε τὰ δέματα, εἰπὼν νὰ μὴ ὀργισθῇ ὁ Διδάκτωρ διὰ τὴν κατάστασιν εἰς ἣν ταῦτα εὐρίσκοντο, ἔνεκεν τῆς βλάβης, ἣν ὑπέστησαν παρὰ τῶν λευκῶν μυρμῆκων.

Αἱ ἀποσκευαὶ αὗται τὰς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐκράτει ἐν Οὐνιανυεμβέ ἦσαν εἰς κακίστην κατάστασιν. Τὰ ἔξοδα τῆς εἰς Οὐζιζι μετακομίσεως αὐτῶν εἶχον προπληρωθῇ, ἀλλ' ὁ Σαῦδ μὲν Σαλήμ ἐκράτει ταῦτα ἀπὸ τοῦ 1867 ἐπὶ σκοπῷ, ὅπως πῖν ὅλον τὸ οἶνόπνευμα καὶ μετὰ παρέλευσιν χρόνου γενῇ κάτοχος τῶν δύο καλῶν πυροβόλων, ἅτινα ὑπῆρχον μεταξὺ τῶν ἀποσκευῶν αὐτῶν, καὶ ὅπερ ὁ ἄτιμος οὗτος ἀνὴρ ἐγίνωσκε κάλλιστα. Οἱ λευκοὶ μύρμηκες οὐχὶ μόνον κατέφαγον τὸ κιβώτιον ἐν ᾧ περιείχοντο τὰ δύο πυροβόλα, ἀλλ' ἔφαγον πρὸς τούτοις καὶ τὰ κοντάκια αὐτῶν· οἱ σωλῆνες καὶ οἱ λύκοι ἦσαν ἐφθαρμένοι· αἱ φιάλαι τοῦ οἶνοπνεύματος, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ ἀναιδοῦς ψεύστου, ἐγένοντο πρὸς τούτοις λεία τῶν λευκῶν μυρμῆκων — τῶν ἀδδηφάγων καὶ κακῶν τούτων ζώων — οἵτινες διὰ μέσου τινὸς ἀκαταλήπτου ἐρρόφησαν τὸ ὠραῖον ποτὸν **Hennessy** καὶ ἐπλήρωσαν αὐτὰς διὰ σίτου· καὶ αὐτὰ τὰ ἱατρικὰ εἶχον ἐξαφανισθῇ, τὰ δὲ ἐξ ὀρειχάλκου δοχεῖα ἐν οἷς περιείχοντο, κακῶς ὄντα ἐξ ἀρχῆς διηυθετημένα ἐσάπησαν κατὰ τοὺς λόγους τοῦ ἀναισχύντου ἀπατεῶνος· δύο μόνον φιάλαι οἶνοπνεύματος καὶ ἐν δοχεῖον ὀρειχάλκινον πλήρες ἱατρικῶν εὐρέθησαν σῶα καὶ ἀκέραια· τὰ δὲ λοιπὰ ἦσαν εἰς ὀδυνηρὰν κατάστασιν.

Παρεκάλεσα λοιπὸν τὸν Διδάκτορα νὰ πέμψῃ ἀνθρώπους πρὸς τὸν Σέχ Σαῦδ καὶ νὰ ἐρωτήσῃ αὐτὸν ἂν ἔλαβε τὰς δύο ἐπιστολάς τὰς ὁποίας ὁ Διδάκτωρ ἅμα τῇ ἐν Οὐζιζι ἀφίξει τοῦ εἶχε πέμψῃ αὐτῷ διὰ τὸν Διδ. **Kirk** καὶ τὸν Λόρδον **Κλαρενδῶνα**, καὶ ἂν ἔπεμψεν αὐτὰς εἰς τὴν παραλίαν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του. Ὁ Σέχ Σαῦδ ἀπήντησεν εἰς τοῦτο καταφατικῶς· ἐπομένως τὴν αὐτὴν ἔλαβον ἀπάντησιν περὶ τῶν ἐπιστολῶν μου ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Διδάκτορος.

Τὴν 22αν Φεβρουαρίου ἡ ραγδαία βροχὴ, ἥτις ἐμάστιζεν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐξ Οὐζιζι ἀναχωρήσεως ἡμῶν, ἔπαυσε καὶ ὁ καιρὸς ἦτο ὠραῖος· ἐνῷ δὲ ἐγὼ προπαρεσκευαζόμεν νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν παραλίαν, ὁ Διδάκτωρ ἡσυχολεῖτο γράφων τὰς

ἐπιστολάς του καὶ καταχωρῶν τὰς σημειώσεις του ἐν τῷ ἡμερολογίῳ αὐτοῦ, ὅπερ ἔμελλον νὰ φέρω εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Τὰς ἄλλας ὥρας ἐπορευόμεθα εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ἐν Ταβόρα Ἀράβων, οἵτινες ὑπεδέχοντο ἡμᾶς μετὰ μεγάλης φιλοξενίας.

Ἐκλέξας τὰ πρὸς τὴν εἰς τὴν παραλίαν ἐπάνοδον ἀναγκαιοῦντά μοι ὑφάσματα, παρέδωκα εἰς τὸν Διδάκτορα Λιβιγχστῶνα τὰ λοιπὰ, συνιστάμενα εἰς τὰ ἑξῆς :—

	Δότι Ὑάρδαι	
Ἀμερικανικὸν πανίον, πρώτης ποιότητος	285=	1140
Κανίκι, πρώτης ποιότητος χρώματος κυανοῦ	16=	64
Κανίκι, δευτέρας ποιότητος χρώματος κυανοῦ	60=	240
Δαβουάνι, δευτερευούσης ποιότητος	41=	164
Βαρσάτι, δευτερευούσης ποιότητος	28=	112
Χρωματιστὰ μανδύλια	70=	280
Ῥεχάνι, δευτερευούσης ποιότητος	127=	508
Ἰσμαῖλι, δευτερευούσης ποιότητος	20=	80
Σοχάρι, δευτερευούσης ποιότητος	20=	80
4 τεμάχια λεπτοῦ Κουγγούρου (ἐρυθροῦν)	22=	88
4 γοράχ Ῥεχάνι	8=	32
Ὅλικὸν ποσὸν ὑφασμάτων	697=	2788

Πρὸς δέ : —

- 16 σάκκους ὑαλίνων κόκκων διαφόρων ποιότητων ζυγ.=99½ λίτρ.
 Ὅρειχάλκινον σύρμα Ἀρ. 5 καὶ 6 φρασιλάχ 10=350 λίτρ.
 1 σκηνήν ἐξ ἀδιαβρόχου καννάβεως.
 1 κρεμαστὴν κλίνην.
 1 λέμβον ἐκ καννάβεως.
 1 σάκκον ἐργαλείων διὰ τὴν ζυλουργικὴν.
 1 σανιδοπρίστην.
 2 βαρέλια πισσασφάλτου.
 12 φύλλα χαλκοῦ.
 Ἐνδύματα διάφορα.
 1 ὀπισθογεμεὶς Jocelyn.
 1 ὀπισθογεμεὶς Starr.
 1 τυφέκιον Henry.
 1 πολὺκροτον.
 200 βολίδας πολυκρότου.
 2000 βολίδας Jocelyn καὶ Starr.
 1500 βολίδας Henry.

Μαγειρικὰ σκεύη, ἱατρικὰ, βιβλία, μαθηματικὰ ἐργαλεῖα κτλ. κτλ.

Πάντα τὰ ἄνω ἐσχημάτιζον τεσσαράκοντα φορτία· πολλὰ τῶν ἄνω ἐτιμῶντο λίαν ἐν Οὐνυανουεμβέ, πρὸ πάντων δὲ τὰ πυροβόλα καὶ αἱ βολαὶ, ὁ πρίων, τὰ ἐργαλεῖα τῆς ξυλουργικῆς, οἱ κόκκοι καὶ τὸ σύρμα. Εἶχε πρὸς τούτοις ὁ Διδάκτωρ τὰ τριάκοντα τρία φορτία, ἅτινα ἦσαν ἀπεθηκευμένα ἐν τῷ τέμπῳ μου· ταῦτα, ὡς ἐνθυμεῖται ὁ ἀναγνώστης, εἶχον ἀποσταλῆ αὐτῷ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1870, ἀλλὰ ὀλίγιστα ἐξ αὐτῶν ἤθελον χρησιμεύσει αὐτῷ κατὰ τὴν εἰς Ρούαν καὶ Μανουουέμαν ἐπάνοδον αὐτοῦ. Μόνον τὰ 696 δότι ὑφασμάτων συνίστων τὰς πραγματείας δι' ὧν ἠδύνατο νὰ κάμῃ ἀνταλλαγὰς· μάλιστα ἐν Μανουουέμα, ἔνθα οἱ ἐγγχώριοι κατεσκεύαζον μόνοι τὰ ὑφασματὰ των, καὶ ἡ πραγματεία αὕτη ἀπέβαινεν αὐτῷ ἀλυσυτελής· ἐνῷ διὰ τοῦ σύρματος καὶ τῶν ὑαλίνων κόκκων, τοὺς ὁποίους ἔδωκα αὐτῷ, ἠδύνατο, μετὰ οἰκονομίας ὅμως, νὰ θρέψῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους του ἐπὶ δύο ἔτη ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις. Τὸ ὕφασμα αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἰδικοῦ μου ἀνῆρχετο εἰς 1393 δότι περίπου, ἅτινα πρὸς 2 δότι τὴν ἡμέραν διὰ τροφὴν ἤθελον ἐπαρκέσει πρὸς τροφὴν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐξήκοντα ἀνθρώπων του διὰ 696 ἡμέρας. Εἶχε λοιπὸν τρόφιμα διὰ τέσσαρα ἔτη. Ἐκτὸς τῶν ἄνω πρὸς καταρτισμὸν καλῆς ἐκστρατείας εἶχεν ἀνάγκην τῶν ἐξῆς, ἅτινα ὑπεσχέθην νὰ πέμψω αὐτῷ ἐκ Ζαγγιβάρης. Ὁ δὲ κατάλογος αὐτῶν ἔχει ὡς ἐξῆς :—

Κιβωτιδιά τινα Ἀμερικανικοῦ ἀλεύρου.

» » διπύρων (soda crackers).

» » σακχαρωμένων καρπῶν.

» » τριχιῶν.

» » ἄττακέων.

40 λίτρας τετοῦ Hyson.

Κλωστή καὶ βελόνες διὰ ράψιμον.

4 δωδεκάδα μεγάλων φακέλλων.

Ναυτικὸν Ἡμερολόγιον διὰ τὸ 1872 καὶ 1873.

Ἐν ἡμερολόγιον.

Ἐν χρονόμετρον.

Μίαν ἄλυσσον διὰ τοὺς ἐπαναστάτας.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν φορτίων αὐτοῦ μετὰ τῶν ἄνω ἤθελεν ἀνέλθῃ εἰς ἐβδομήκοντα· ἀλλ' ἄνευ φορέων εἰς οὐδὲν ἐχρησί-

μευον αὐτῷ. Μετὰ τῶν ἐννέα ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους νῦν εἶχε, οὐδαμοῦ ἠδύνατο νὰ πορευθῇ μετὰ τοσούτων ἀποσκευῶν. Μ' ἐπεφόρτισε λοιπὸν ἵνα ἅμα τῇ ἐν Ζαγγιβάρῃ ἀφίξει μου καταρτίσω κιρβάνιον ἐκ πεντήκοντα ἐλευθέρων ἀνδρῶν, ὁπλίσω ἕκαστον αὐτῶν διὰ πυροβόλου καὶ πελέκewς καὶ ἐφοδιάσω αὐτοὺς μὲ 2000 σφαῖρας, 1000 πυρολίθους καὶ δέκα βαρέλια πυρίτιδος· νὰ συμφωνήσω δὲ αὐτοὺς ὡς φορεῖς ὑποχρεομένους ν' ἀκολουθῶσι τὸν Διδάκτορα ὅπου οὗτος ἐπεθύμει. Καθότι ὁ ταλαίπωρος περιουδευτὴς βλέπων πρὸ αὐτοῦ τοσαύτας ἀποσκευὰς καὶ γνωρίζων ὅτι αὐταὶ οὐδόλως ἐχρησίμευον αὐτῷ ἄνευ φερέων ἐπάσχε τὰ τοῦ Ταντάλου αὐτόχρημα. Πάντα τὰ πλοῦτῃ τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Νέας Ὑόρκης ἂν συνεσωρεύοντο ἐνώπιόν του, εἰς οὐδὲν θὰ ἐχρησίμευον αὐτῷ ἄνευ μέσων μετακομίσεως. Ἐν καιρῷ πολέμου ὁ Οὐνυαμουέζος δὲν προσέρχεται ὡς φορεὺς. Σὺ, ὅστις ἀνέγνωσας τὸ ἡμερολόγιον τῆς «ἐν Οὐνυανουεμβέ διαμονῆς μου» γνωρίζεις τοῦτο κάλλιον παντός. Ἐν προσέτι ὥφειλον πρὸς τὸν ἐνδοξον σύντροφόν μου· ἦτο δὲ τοῦτο νὰ δράμω ἀμέσως εἰς τὴν παραλίαν — νὰ συναθροίσω ἀνθρώπους, νὰ ὁπλίσω αὐτοὺς μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου ὡς ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἐμοῦ, καὶ νὰ μὴ ἀναπαυθῶ ποσῶς μεχριστοῦ ἐντελῶς εὐχαριστήσω αὐτόν. Δὲν ἐδίστασα λοιπὸν νὰ πράξω τοῦτο, μολονότι δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου τὸ σχέδιον, ὅπερ εἶχον, νὰ πορευθῶ πρὸς τὸν Νεῖλον καὶ νὰ συναντήσω τὸν Σίρ Σαμουήλ Βέκερ, ἐματαιοῦτο.

Ὁ Διδάκτωρ ἔπαισε πλέον νὰ γράφῃ. Μοὶ παρέδωκε εἰκοσιν ἐπιστολάς διὰ τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, ἕξ διὰ τὴν Βομβάην, δύο διὰ Νέαν Ὑόρκην καὶ μίαν διὰ τὴν Ζαγγιβάρην. Αἱ δύο ἐπιστολαὶ διὰ τὴν Νέαν Ὑόρκην ἀπηνθύνοντο πρὸς τὸν Κον James Gordon Bennett, υἱόν, καθότι οὗτος, καὶ οὐχὶ ὁ πατὴρ του, συνέλαβε τὸ σχέδιον τῆς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν μου Ἐκστρατείας. Αἰτοῦμαι τὴν συγγνώμην τῶν ἀναγνωστῶν μου διὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς μιᾶς τῶν δύο τούτων ἐπιστολῶν, καθότι τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕφος αὐτῆς ζωγραφίζουσι τὸν ἄνδρα, οὗτινος ἡ περὶ τῆς ζωῆς ἢ τοῦ θανάτου γνώσις ἦτο ἀξία τοιαύτης δαπανηρᾶς ἐκστρατείας :—

ΟΥΖΙΖΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΤΑΓΚΑΝΥΪΚΑΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΦΡΙΚΗ

Μηνὶ Νοεμβρίῳ, 1871.

Πρὸς τὸν Κύριον James Gordon Bennett, υἱόν.

Ἀγαπητέ μοι Κύριε,

Λίαν εἶνε δύσκολον νὰ γράψῃ τις εἰς ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον οὐδέποτε εἶδεν· εἶνε τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἐκφράζῃ τις ἀγερημέναις ἰδέαις· ἀλλ' ἡ παρουσία τοῦ ἀντιπροσώπου ὑμῶν Κ. Στάνλεϋ ἐν τῇ ἀπωτάτῃ ταύτῃ χώρᾳ τῆς Ἀφρικῆς μὲ θαρρύνει νὰ γράψω ὅπως εὐχαριστήσω ὑμᾶς διὰ τὴν μεγάλην ἀγαθότητα, ἥτις παρώτρυνεν ὑμᾶς νὰ πέμψητε τὸν κύριον τοῦτον εἰς βοήθειάν μου.

Ἐὰν ἐκθέσω ὑμῖν τὴν ἀπέλπιδα θέσιν εἰς ἣν ὁ Κ. Στάνλεϋς μὲ εὔρεν, ἀμέσως θέλετε μὲ δικαιοῦσαι διὰ τὰς μεγάλας ἐκφράσεις τῆς εὐγνωμοσύνης, ἃς μετεχειρίζομαι. Ἐφθασα εἰς Οὐζιζι ἀφοῦ διένυσσα ὑπὲρ τὰ 400 ἢ 500 μίλια ὑπὸ τὰς καυστηρὰς καὶ καθέτους τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας, φενακισθεὶς, βασανισθεὶς, νικηθεὶς καὶ ἀναγκασθεὶς νὰ ἐπιστρέψω, ἐνῶ σχεδὸν ἔβλεπον τὸ τέρμα τοῦ γεωγραφικοῦ ζητήματος τῆς ἀποστολῆς μου· ταῦτα δὲ πάντα ἔπαθον ὑπὸ συνοδίας δούλων Μουσουλμάνων διγενῶν ἀποσταλέντων μοι ἐκ Ζαγγιβάρης ἀντὶ ἀνθρώπων. Ἡ ἀσθενὴς μου καρδίᾳ κατεβλήθη ἔτι περισσότερο ὑπὸ τῶν λυπρῶν θεαμάτων τὰ ὁποῖα εἶδον περὶ τῆς ἀπανθρωπίας τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, περὶ τῶν βασάνων τὰς ὁποῖα, ἄνθρωποι ὑφίστανται παρὰ τῶν ὁμοίων αὐτῶν. Εἰς τοιαύτῃ θέσιν μὲ ἔφερον πάντα ταῦτα, ὥστε δὲν ἠδυνάμην νὰ σταθῶ εἰς τοὺς πόδας μου· ἤμην ἡμιθανής· ἔβλεπον πρὸ ἐμοῦ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου. Μὴ νομίσητε δὲ ὅτι λέγω ὑμῖν ὑπερβολὰς· ἂν εἴπω ὑμῖν ὅτι ἕκαστον βῆμα ἐπὶ τῆς κοπιώδους καὶ κυστικῆς ταύτης ὁδοῦ ἦτο μαρτύριον καὶ ὅτι φθάς εἰς Οὐζιζι ὡμοιάζον πρὸς ἀληθῆ σκελετόν.

Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἔμαθον ὅτι ἐμπορεύματα ἀξίας πεντακοσίων περίπου λιρῶν στερλινῶν τὰ ὁποῖα εἶχον μνηῦσαι ἐκ Ζαγγιβάρης παρεδόθησαν ἀνεξεστάτως εἰς μέθυσον Μουσουλμάνον ράπτῃν διγενῇ, ὅστις, σπαταλήσας μέγα μέρος αὐτῶν ἐπὶ δέκα ἕξ μῆνας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Οὐζιζι, μετεχειρίσθη τὸ λοιπὸν εἰς ἀγορὰν δούλων καὶ ἐλέφαντος διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Ἐπραξε δὲ πάντα ταῦτα διὰ τὸν λόγον ὅτι συμβουλευθεὶς τὸ Κοράνιον ἐπίεσθη ὅτι ἀπέθαιον. Ἐγραψε πρὸς τοῦτοισι καὶ εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Οὐνυανουεμβέ ὅτι ἔπεμψε δούλους εἰς βοήθειάν μου ἐν Μανουέμα· καὶ ὅτι οἱ δοῦλοι οὗτοι ἐπιστρέψαντες ἀνήγγειλαν τὸν θάνατόν μου· ἐζήτει δὲ παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν νὰ ἐκποιήσῃ τὰ μένοντα ἐμπορεύματα, ὧσων ἐφείσατο ἡ μέθη καὶ ἡ ἀκατονόμαστος αὐτοῦ σπατάλη.

Ἐν τούτοις ὁμῶς ἐγνώριζεν ἐντελέστατα ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐξ ἐτέρων ἰδόντων με καθ' ὁδὸν ὅτι ἤμην ζῶν καὶ ὅτι ἀνέμενον τὰ ἐμπορεύματά μου καὶ τοὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ δὲ ἐνταῦθα οὐδεὶς νόμος ἰσχύει ἢ ὁ τῆς σπάθης καὶ τοῦ πυροβόλου, ἠναγκάσθην νὰ ὑποχωρήσω καὶ νὰ μείνω ἀργός, ἐστερτημένος παντὸς ἐκτὸς ῥακῶν τινων ὑφάσματος καὶ τινων κόκκων, τοὺς ὁποίους εἶχον ἀφήσει ἐνταῦθα ὅπως μοὶ χρησιμεύσωσιν ἐν περιπτώσει ἐσχάτης ἀνάγκης.

Βλέπων δὲ ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἔμελλον νὰ καταντήσω ἐπαίτης μεταξὺ τῶν Οὐαζιζὶ ἐγενόμην ἀθλιότερος.

Δὲν ἀπεκαρτέρησα, διότι ἐγέλων κατ' ἐμαυτὸν συλλογιζόμενος φίλον μου τινὰ ὅστις, ἐνῷ ἐπλησίαζε τὸ στόμιον τοῦ Ζαμβεζίου, ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας ἔθραυσε τὴν φωτογραφίαν τῆς συζύγου του. Ἄν παρεδιδόμην εἰς τὴν ἀπελπισίαν ἤθελον βεβαίως καταστραφῇ ταχύτερον.

Ἐνῷ λοιπὸν διῆγον ἐν τοιαύτῃ ἐσχάτῃ ἀθλιότητι, ἀδέσποτος φήμη ἔφθασε πρὸς με περὶ τῆς ἀφίξεως Ἀγγλου περιοδευτοῦ. Ἀκούσας τοῦτο ἤρχισα νὰ παραβάλω ἑμαυτὸν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὅστις κατηλθεν ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν Ἱεριχώ· ἀλλ' οὐδὲ ἱερεὺς, οὐδὲ λεβίτης, οὐδὲ Σαμαρίτης ἠδύνατο νὰ διέλθῃ διὰ τῆς ὁδοῦ, ἣν ἐπορεύομην. Ἀλλ' ὅμως ὁ καλὸς Σαμαρίτης ἦτο ἤδη ἐγγὺς ἐμοῦ, εἰς δὲ τῶν ἀνθρώπων μου ἔδραμε πνευστιῶν καὶ κραυγάζων :— «Εἷς Ἀγγλος ἔρχεται! τὸν βλέπω!» καὶ ἀπῆλθε ταχὺς ὡς βέλος εἰς συνάντησιν αὐτοῦ.

Ἀμερικανικὴ σημαία, ἡ πρώτη ἣτις ἐκυμάτισεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἀφρικῆς, προπορευομένη μεγάλου κιρβανίου, μοὶ ἀνῆγειλε τὴν ἐθνικότητα τοῦ ξένου.

Εἶμαι φύσει ψυχρὸς καὶ ἀπαθής, ὡς πάντες ἡμεῖς οἱ νησιῶται Ἀγγλοὶ· ἡ ἀγαθότης σας ὁμῶς μοὶ ἐπροξένησε ῥίγος. Πράγματι ἐξεπλάγην ὑπὸ τῆς φιλανθρωπίας σας· ἐν δὲ τῇ παραφορᾷ τῆς χάραξ μου εἶπον :— Εἶθε αἱ εὐλογίαι τοῦ Θεοῦ κατέλθειεν δαψιλεῖς ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν! »

Ἐξεπλάγην ὡσαύτως τὰ μέγιστα ἐπὶ τῇ ἀκοῇ τῶν εἰδήσεων τὰς ὁποίας ὁ Κ. Στάνλεϋ μοὶ εἶπεν· αἱ μεγάλαι πολιτικαὶ τῆς Εὐρώπης μεταβολαί, ἡ ἐπιτυχία τοῦ τηλεγράφου ἐν τῷ Ὁκεανῷ, ἡ ἐκλογὴ τοῦ Στρατηγοῦ Γράντ καὶ διάφοραι ἄλλαι εἰδήσεις τοσαύτην ἐνεποίησαν ἐμοὶ ἐντύπωσιν, ὥστε ἤρχισα νὰ αἰσθάνωμαι ἑμαυτὸν ὑγιέστερον. Καθότι ἐπὶ πολλὰ ἔτη οὐδὲν εἶχον ἀναγνώσει ἐκτὸς τῆς «Σαββατικῆς Ἐπιθεωρήσεως» καὶ τινων φύλλων τοῦ «Punch» χρονολογουμένων ἀπὸ τοῦ 1868. ἤρχισα νὰ αἰσθάνωμαι ὀρεξίν πρὸς τὸ φαγητὸν, καὶ μετὰ μίαν ἐβδομάδα ἡσθανόμην ἑμαυτὸν ἰσχυρὸν καὶ ῥωμαλέον.

Ὁ Κ. Στάνλεϋ μοὶ ἔφερε καλὴν τινα καὶ ἐνθαρρυντικὴν ἐπιστολὴν

παρὰ τοῦ Λόρδου Κλαρενδώνος (οὐτινος θρηνῶ εἰλικρινῶς τὸν θάνατον)· ἦτο δὲ αὕτη ἡ πρώτη ἐπιστολὴ τὴν ὁποίαν ἔλαβον παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπὸ τοῦ 1866· μοὶ ἀνήγγειλε δὲ πρὸς τοῦτοις, ὅτι ἡ Βρεττανικὴ Κυβέρνησις ἐν τῇ φιλανθρωπίᾳ αὐτῆς ἐπεμψεν εἰς βοήθειάν μου χιλίας λίρας στερλίνας. Μέχρι τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ οὐδὲν ἐγνώριζον περὶ χρηματικῆς βοηθείας. Ἡμὴν πένης· ἀλλ' ἡ πενία μου νῦν ἐξηφανίσθη· ἐπομένως ἐπιθυμῶ ἵνα ὑμεῖς καὶ πάντες οἱ φίλοι μου μάθωσιν ὅτι, καίτοι στερούμενος ἐπιστολῆς, ἐνέμενον ὡς ἀληθῆς Ἀγγλος εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου τὸ ὁποῖον μοὶ ἀνέθηκεν ὁ φίλος μου Σίρ Ροδερίγος Μουρχισὼν, πιστεύων ὅτι θέλω δυνηθῆναι νὰ φέρω εἰς τέλος τὸ ἔργον μου.

Ἡ χώρα τῶν πηγῶν ἐν τῇ πρὸς νότον Κεντρικῇ Ἀφρικῇ ἐκτείνεται ὑπὲρ τὰ ἐπτακόσια μίλια· αἱ δὲ πηγαὶ εἰς ἀναρρῶνται — τοῦτέστιν ὁ βίος ἐνὸς ἀνθρώπου δὲν ἀρκεῖ πρὸς ἀπαρρῶνται αὐτῶν. Τὰ ὕδατα τῶν πηγῶν τούτων συρρέοντα σχηματίζουν τεσσάρους μεγάλους ποταμούς, οὗτοι δὲ πάλιν δύο μέγιστα ρεύματα ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μεγάλου Νείλου, ἥτις ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς 10^ο μέχρι τῆς 12^ο νοτίου πλάτους. Πολλὴ παρῆλθε χρόνος πρὸς ἐξήγησιν τοῦ παναρχαίου τούτου γεωγραφικοῦ προβλήματος καὶ πρὸς σαφὴ κανονισμόν τῶν ῥοῦ τῶν ὑδάτων αὐτῶν. Καθότι πρὸ παντὸς ἄλλου ἐν τῷ σκότει βαδίζων ὄφειλον νὰ εὑρίσκω μόνος μου τὴν ὁδὸν — καθότι τις ἐγνώριζε ποῦ ρέουσιν οἱ ποταμοὶ οὗτοι! «Πίνομεν ὅσα-κίς διψῶμεν καὶ ἀφίνομεν τὸν λοιπὸν νὰ ρέη κατὰ τὸ δοκοῦν» ἦτο ἡ ἀπάντησις τῶν ἐρωτημένων ἐγχωρίων.

Οἱ τὸν Καζέμβην ἐπισκεφθέντες Πορτογάλλοι ἐφρόντισαν μόνον περὶ δούλων καὶ ἐλέφαντος καὶ οὐχὶ περὶ γεωγραφικῶν ζητημάτων. Μάτην λοιπὸν ἡρώτων καὶ ἐπανηρώτων τοὺς ἐγχωρίους περὶ τῆς διευθύνσεως τῶν ὑδάτων· ἔπαυσα τὰς ἐρωτήσεις φοβηθεὶς μὴ με ἐκλάβωσι παθόντα ὑπὸ ὑδροκεφαλίου.

Τελευταίως ἡσχολούμην περὶ τὴν ἔρευναν τῶν ὑδάτων τῆς κεντρικῆς γραμμῆς, ἃτινα ρέουσιν διὰ τῆς χώρας τῶν ἀνθρωποφάγων, τῆς καλουμένης Μανουέμας ἢ βραχύτερον Μανουέμας· τὰ ὕδατα ταῦτα συρρέουσιν εἰς τέσσαρας μεγάλας λίμνας, ὧν τρεῖς ἐρευνήσας, ἐνῶ ἡσχολούμην περὶ τὴν ἔρευναν τῆς τετάρτης, οἱ ἀνθρωποί μου μὲ ἐγκατέλειψαν καὶ οὕτως ἠναγκάσθην νὰ ἐπιστρέψω σχεδὸν ἄπρακτος. Ἡ τετάρτη αὕτη λίμνη ἔχει εὖρος ἐνὸς μέχρι τριῶν μιλίων· δὲν δύναται τις δὲ νὰ προσεγγίσῃ αὐτὴν κατὰ πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους. Αἱ πηγαὶ αὗται σχηματίζουν τεσσάρους χειμάρρους, ἐξ ὧν ὁ μὲν Λουφίρας ῥέει ἐν τῇ Αἰμνῇ Καμολόνδου, ὁ δὲ Λομάνης διὰ τῆς Αἰμνῆς Λίγκολιν πάλιν ἐν τῇ τοῦ Καμολόνδου καὶ φαίνεται ὅτι σχηματίζει τὸν πρὸς δυσμὰς βραχίονα τοῦ Νείλου, ἐφ' οὗ ἐπλευσεν ὁ Πθερίκος.

Μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης διηυρεύνθησα τὴν χώραν ταύτην τῶν πηγῶν ὑπὲρ τὰ 600 μίλια· τώρα μοι μένουσιν ἔτερα 400 μίλια, ἅτινά εἰσι καὶ τὰ σπουδαιότερα πάντων· καθότι, ἂν δὲν λανθάνωμαι, ἐκ τοῦ μέρους τούτου ἀναπηδῶσι τέσσαρες πηγαὶ χειμάρρων, ὧν ὁ τελευταῖος καταπίπτων σχηματίζει εὐθὺς μέγαν ποταμόν.

Οἱ δύο τῶν μεγάλων τούτων χειμάρρων καλοῦνται Λουφίρας καὶ Λομάνης καὶ ῥέουσιν πρὸς βορρᾶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον· οἱ δὲ λοιποὶ δύο πρὸς νότον κατὰ τὴν ἐντὸς Αἰθιοπίαν· εἶνε δὲ οὗτοι ὁ Λιέμβης ἢ ἄνω Ζαμβέζιος καὶ ὁ Καφούρ.

Δὲν εἶνε αὐταὶ αἱ πηγαὶ τοῦ Νείλου, περὶ ὧν εἶπεν εἰς τὸν Ἡρόδοτον ὁ ἐν τῇ πόλει Σαῖ τῆς Αἰγύπτου γραμματεὺς τῆς Ἀθηνᾶς· Διότι τοσάκις ἤκουσα περὶ αὐτῶν νὰ γίνεται λόγος, ὥστε οὐδόλως ἀμφιβάλλω περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν· μολονότι δὲ ἐπιθυμῶ νὰ ἐπανίδω τὴν οἰκογένειάν μου, δὲν δύναμαι ν' ἀφήσω τὸ ζήτημα ἐκκρεμές· ἀλλ' ὀφείλω πρῶτον ν' ἀποπερατώσω τὸ ἔργον μου.

Καὶ πάλιν ἐμπορεύματα ἀξίας 500 λιρῶν στερλινῶν ἀνεξετάστως παρεδόθησαν εἰς δούλους, καὶ μόλις μετὰ ἓν ἔτος ἔφθασαν εἰς Οὐνυανυεμβέ, καὶ τοι τὸ διάστημα δὲν ὑπερέβαινε τοὺς τέσσαρας μῆνας· ὀφείλω δὲ νὰ πορευθῶ ἔνθα ταῦτα εὐρίσκονται δι' ἐξόδων σας ὅπως δι' αὐτῶν δυνηθῶ ν' ἀποπερατώσω τὸ ἔργον μου.

Ἄλλ' ἐὰν τὰ περὶ τῆς φρικτῆς σωματεμπορείας τῶν Οὐαζιζι ἀποκαλυφθέντα ὑπ' ἐμοῦ ἠδύναντο νὰ ἐπιφέρωσι τὴν κατάργησιν τοῦ ἀτίμου τούτου ἐπαγγέλματος ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς παραλλίας τῆς Ἀφρικῆς, τοῦτο θέλω θεωρήσει σπουδαιότερον τῆς ἀνακαλύψεως πασῶν τῶν τοῦ Νείλου πηγῶν. Νῦν ὅτε παρ' ὑμῖν τοῖς Ἀμερικανοῖς κατηργήθη ἡ δουλεία, πιστεύω ὅτι ἡ ἐφημερίς ὑμῶν θέλει βοηθήσει πρὸς τὸν μέγαν τοῦτον σκοπόν. Ἡ ὠραία αὕτη χώρα καταστρέφεται ὁσημέραι· νομίζει τις ὅτι εἶνε κατηραμένη παρὰ Θεοῦ· ἵνα δὲ μὴ προσβάλωσι τὰ περὶ δουλείας προνόμια τοῦ μικροῦ Σουλτάνου τῆς Ζαγγιβάρης, ἵνα μὴ προσβάλωσιν τὰ δικαιώματα τῆς σημαίας τῆς Πορτογαλλίας — ἅτινα εἰσὶν ἀδικαιολόγητα — ἀφίνουσι τὴν μάστιγα ταύτην, δι' ἧς ἡ χώρα αὕτη ἀποκαθίσταται ὁσημέραι τοῖς Πορτογάλλοις Νέα Ἰνδία.

Τελευτῶν εὐχαριστῶ ὑμᾶς τὰ μέγιστα διὰ τὴν μεγάλην ὑμῶν γενναιοδωρίαν καὶ διατελῶ,

Ὁλος ὑμέτερος,

ΔΑΒΙΔ ΛΙΒΙΓΚΣΤΩΝ.

Εἰς τὴν ἄνω ἐπιστολὴν οὐδὲν ἔχω νὰ προσθέσω· δὲν χρήζει σχολίων· ἐνόμισα ὅμως αὐτὴν ὡς τὴν καλλιτέραν ἀποδείξιν περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἀποστολῆς μου. Διὰ τὸ μέρος μου οὐδόλως μ' ἐμελλε διὰ τὰς ἀνακαλύψεις, ἀλλὰ

μᾶλλον δι' ὅπερ εἶχε σχέσιν πρὸς τὴν ἐφημερίδα, ἥτις μ' ἐπεφόρτισε νὰ πορευθῶ εἰς ἀναζήτησιν αὐτοῦ. Πράγματι ἤμην περιέργος νὰ ἴδω τὸ ἀποτέλεσμα τῶν περιηγήσεων αὐτοῦ. ἄλλ' ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὠμολόγησεν ὅτι εἰσέτι δὲν ἔφερεν εἰς πέρας ὅπερ ἤρχισεν, ἡ καλὴ συμπεριφορὰ δὲν μοι ἐπέτρεπε νὰ ἐρωτήσω περισσότερα ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀφ' ἐαυτοῦ μοι ἔλεγεν. Αἱ ἀνακαλύψεις αὐτοῦ ἦσαν καρποὶ τῶν κόπων του, ἐπομένως ἀνῆκον εἰς αὐτόν· διὰ δὲ τῆς δημοσιεύσεως τῶν συγγραμμάτων του ἔμελλε νὰ λάβῃ τὴν προσήκουσαν ἀμοιβήν, τὴν ὁποίαν ἤθελε διαθέσει ὑπὲρ τῶν τέκνων του. Ἄλλ' ἡ φιλοδοξία τοῦ Λιβιγκστῶνος ἦτο ὑψηλοτέρα καὶ εὐγενεστέρα τῆς χρηματικῆς ποσότητος, ἣν ἔμελλε νὰ λάβῃ· ἐξετέλει πᾶν ὅ,τι τὸ καθῆκον ὑπηγόρευεν αὐτῷ· ἦτο δοῦλος τῆς ἀφηρημένης ταύτης ἀρετῆς. Ἡ πρὸς τὴν οἰκογένειάν του ἀγάπη προέτρεπεν αὐτόν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, ἀλλὰ τὸ καθῆκον ὑπηγόρευεν αὐτῷ νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὸ ἔργον του. Ἐκαστον τῶν βημάτων αὐτοῦ σχηματίζει καὶ ἓνα δακτύλιον τῆς ἀλύσου, ἥτις προώρισται νὰ συνδέσῃ τὰ πεπολιτισμένα Ἕθνη τῆς Εὐρώπης μετὰ τῶν ἀγρίων καὶ ἐθνικῶν λαῶν τῆς Ἀφρικῆς. Σκοπὸς τοῦ Λιβιγκστῶνος εἶνε νὰ ἀποπερατώσῃ τὴν ἄλυσον ταύτην διὰ τῆς ἀνακαλύψεως καὶ περιγραφῆς τῶν ἐν τῷ σκότει ζώντων λαῶν, διὰ τῆς προσελκύσεως τῶν συμπατριωτῶν του εἰς βοήθειαν καὶ ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν, ἐν βραχεὶ, διὰ τῆς σωτηρίας αὐτῶν· τὸ κατόρθωμα τοῦτο ὁ Λιβιγκστῶν θέλει θεωρήσει ὡς τὴν μεγίστην ἀμοιβήν. Ἰσως τινὲς κατηγορήσωσιν αὐτόν καὶ εἴπωσιν « Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη εἶνε τρελλή καὶ ὅλως Κιχωτικὴ ! » Ἐγὼ δὲ ἀποκρίνομαι πρὸς αὐτοὺς « Οὐδαμῶς, φίλοι μου ! Ὡς ὁ ἥλιος φωτίζει διὰ τῶν εὐεργετικῶν αὐτοῦ ἀκτίνων καὶ Χριστιανούς καὶ Ἀπίστους, καὶ Πεπολιτισμένους καὶ Ἀγρίους, οὕτω δι' ὅλους θ' ἀναλάμψῃ ἡμέρα φωτός ! Πιθανὸν ὁ Ἀπόστολος τῆς Ἀφρικῆς νὰ μὴ ἴδῃ τοῦτο· πιθανὸν οὐδ' ἡμεῖς οὐδὲ τὰ τέκνα ἡμῶν νὰ ἴδωσιν αὐτό· αἱ μέλλουσαι ὁμῶς γενεαὶ θὰ ἴδωσι τοῦτο ἀφεύκτως· οἱ δὲ ἀπόγονοι ἡμῶν θέλουσι δικαίῳσι τὸν ἀτρόμητον ἄνδρα, ὅστις ἔφερε τὴν δᾶδα τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ κόσμου ! »

Παραθέτω ἐνταῦθα τὰ ἐξῆς ἐκ τοῦ ἡμερολογίου μου ἀκριβῆ ἀποσπάσματα :—

Μαρτίου 12. — Οἱ Ἀραβὲς μοι ἔπεμψαν τεσσαράκοντα πέντε ἐπιστολάς ὅπως φέρω αὐτάς εἰς τὴν παραλίαν. Ἐγενόμην λοιπὸν καὶ ταχυδρόμος· αἴτιον ὅμως τούτου εἶναι ὅτι οὐδὲν κερθάνιον καλῶς διωργανισμένον ἀναχωρεῖ πρὸς τὸ παρὸν ἐξ Οὐνυανυεμβέ, ἔνεκεν τοῦ μετὰ τοῦ Μιράμβου πολέμου. Ἄν ἔμνησκον ἐν Οὐνυανυεμβέ μεχρισοῦ τελειώσῃ ὁ πόλεμος, τί ἤθελον ἀπογενῆ! Κατὰ τὴν γνώμην μου οἱ Ἀραβες μόλις μετὰ ἐννέα μῆνας θὰ δυνηθῶσι νὰ νικήσωσιν ἐξ ὀλοκλήρου τὸν Μιράμβον!

Τὴν νύκτα ταύτην οἱ ἐγγχώριοι συνηθροίσθησαν εἰς τὸ τέμπον μου ὅπως χορεύσωσι καὶ μὲ ἀποχαιρετίσωσιν. Οἱ προσελθόντες ἦσαν οἱ φορεῖς τοῦ Σιγγίρη, ἀρχηγοῦ τοῦ κερθανίου τοῦ Μτέσα· οἱ ἀνθρωποὶ μου ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν· ἐλκυσθεῖς ὑπὸ τῆς μουσικῆς, πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν ἀνθρώπων μου, ἐπορεύθη μετ' αὐτῶν· ὅπερ οἱ ἀνθρωποὶ μου ἰδόντες τὰ μέγιστα ἐχάρησαν ὅτι ὁ αὐθέντης αὐτῶν ἄφησε κατὰ μέρος τὴν συνήθη του αὐστηρότητα.

Ὁ χορὸς ἦτο ἄγριος καὶ τρελλός, ἡ δὲ μουσικὴ ζωνηρά· συνίστατο δὲ αὕτη ἐκ τεσσάρων τυμπάνων κειμένων ἔμπροσθεν τοῦ σώματος τεσσάρων ἀνθρώπων ἱσταμένων ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ κύκλου. Ὁ Βομβάης, ὅστις πάντοτε ἦτο κωμικός καὶ ὑπερηγάπα τὸν χορὸν, ἔφερεν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν μικρὸν κάδον μου· ὁ Καουπερέχ ἐκράτει εἰς χεῖρας πέλεκυν κοπτερόν, εἰς δὲ τὴν κεφαλὴν ἔφερε δέρμα αἰγός· ὁ Βαράκας εἶχε τὸ δέρμα τῆς ἄρκτου καὶ ἐκράτει λόγχην· ὁ «Βουκέφαλος» Μαβρούκης ἐπήδα ὡς ἐλέφας· ὁ Οὐλιμέγγος ἐκράτει πυροβόλον· ἐνόμιζέ τις ὅτι ἐπρόκειτο νὰ πολεμήσῃ κατὰ ἑκατὸν ἀνδρῶν· τοσοῦτον ἦτο ἄγριον τὸ παρῤῥησιαστικὸν αὐτοῦ· ὁ Καμίζης καὶ ὁ Κάμνας ἵσταντο πρὸ τῶν τυμπανιστῶν νῶτα πρὸς νῶτα λακτίζοντες μετ' ὑπερηφανείας τοὺς ἀστέρας· ὁ Ἀσμάνης — τὸ ὑπόδειγμα τοῦτο τῆς ἰσχύος — ὡς πυργωτὸς Τιτάν ἱστάμενος ἐκράτει εἰς χεῖρας πυροβόλον δι' οὗ ἔρριπτε βολὰς εἰς τὸν ἀέρα. Πάντα τὰ λοιπὰ πάθη ἐκοιμῶντο ἐν ἡμῖν· εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἔβλεπέ τις δαίμονας διασκεδάζοντας ὑπὸ τὸ οὐράνιον φῶς τῶν ἀστέρων καὶ ἐν παραφροσύνῃ διατελοῦντας ὑπὸ τῆς βροντῆς τῶν τυμπάνων.

Ἡ πολεμικὴ μουσικὴ ἐσίγησεν ὅπως παραχωρήσῃ τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν φωνητικὴν μουσικὴν. Ὁ χορηγὸς πίπτει

ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ βυθίζει τὴν κεφαλὴν του δις ἢ τρίς ἐντὸς τῆς ἄμμου· ὁ δὲ χορὸς γονυπετῶν ὡσαύτως ἱπαναλαμβάνει διὰ φωνῆς γοερᾶς τὸ ἄσμα τοῦτο, ὅπερ κατὰ λέξιν μεθερμηνευόμενον ἔχει ὡς ἑξῆς :—

Χορηγός.— ὦχ !-ὦχ !-ὦχ ! ὁ λευκὸς πηγαίνει εἰς τὴν πατρίδα του !

Χορός.— ὦχ ὦχ-ὦχ ! πηγαίνει εἰς τὴν πατρίδα του !

πηγαίνει εἰς τὴν πατρίδα του ! ὦχ-ὦχ-ὦχ !

Χορηγός.— Εἰς τὴν εὐτυχῇ νῆσον τῆς θαλάσσης

ὅπου οἱ κόκκοι εἶνε ἄφθονοι, ὦχ-ὦχ-ὦχ !

Χορός.— ὦχ-ὦχ ὦχ ! ὅπου οἱ κόκκοι εἶνε ἄφθονοι,

ὦχ-ὦχ-ὦχ !

Χορηγός.— Ἐνῷ ὁ Σιγγίρης μᾶς κρατεῖ, ὦχ — πολὺν καιρόν.

Μακ. ἂν ἀπὸ τὴν πατρίδα μας, πολὺν καιρόν, ὦχ-ὦχ-ὦχ !

Χορός.— Μακρὰν ἀπὸ τῆς πατρίδα μας, ὦχ-ὦχ-ὦχ !

ὦχ-ὦχ-ὦχ !

Χορηγός.— Καὶ πρὸ πολλοῦ δὲν ἐφάγομεν τίποτε —

ἀποθνήσκομεν τῆς πείνης, ὦχ, πρὸ πολλοῦ καιροῦ !

Βάνα Σιγγίρη !

Χορός.— Πρὸ πολλοῦ καιροῦ ! ὦχ-ὦχ-ὦχ !

Βάνα Σιγγίρη, Σιγγίρη !

Σιγγίρη, ὦχ, Σιγγίρη !

Χορηγός.— Ὁ Μιράμβος ἐξῆλθεν εἰς πόλεμον

ὅπως πολεμήσῃ κατὰ τῶν Ἀράβων

οἱ Ἀραβες καὶ οἱ Οὐαγγουᾶνες

ἐξῆλθον ἵνα πολεμήσωσι τὸν Μιράμβον !

Χορός.— ὦχ ὦχ ὦχ ! Νὰ πολεμήσωσι τὸν Μιράμβον !

ὦχ ! τὸν Μιράμβον ! τὸν Μιράμβον !

ὦχ ! νὰ πολεμήσωσι τὸν Μιράμβον !

Χορηγός.— Ἀλλ' ὁ Λευκὸς θὰ μᾶς εὐχαριστήσῃ.

Πηγαίνει εἰς τὴν πατρίδα του ! Διότι πηγαίνει εἰς τὴν

[πατρίδα του

καὶ θὰ μᾶς εὐχαριστήσῃ ! Σχ-σχ-σχ !

Χορός.— Ὁ Λευκὸς θὰ μᾶς εὐχαριστήσῃ ! Σχ-σχ-σχ !

Σχ—ὦχ ὦχ-ὦχ—σχ-χ-χ-χ-χ-χ !

Οὐμ-μ—μου—οὐμ-μ-μ-μ—σχ !

Ἴδου ὁ παράδοξος ἀποχαιρετισμὸς τοῦ ὁποίου ἔτυχον παρὰ τῶν Οὐανυαμουέζων τοῦ Σιγγίρη· διὰ δὲ τὴν ἀξιοσημείωτον ἐπικὴν αὐτοῦ ὠραιότητα, τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν δύναμιν μετὰ τῆς ὁποίας ἔψαλλον τὸ ἄσμα, ἀπεθανάτισα τοῦτο εἰς τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου μου, ὡς ἐν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ποιήσεως τῶν Οὐανυαμουέζων.

Μαρτίου 13. — Σήμερον εἶνε ἡ τελευταία τῆς μετὰ τοῦ Λιβιγχστῶνος διαμονῆς μου ἡμέρα· ἡ ἡμέρα ὅμως αὐτῇ παρῆλθε καὶ νῦν εἶνε νύξ· δὲν δύναμαι δὲ ν' ἀποφύγω τὴν αὐριανὴν ἡμέραν. Ἀγανακτῶ κατὰ τῆς τύχης, ἥτις με ἀποχωρίζει τοῦ ἀνδρὸς τούτου. Τὰ λεπτὰ καὶ αἱ ὥραι παρέρχονται καὶ δὲν ἐπιστρέφουσιν. Ἡ θύρα ἡμῶν εἶνε κλειστή καὶ ἀμφότεροι εἴμεθα βεβυθισμένοι εἰς σκέψεις. Τί σκέπτεται ὁ Διδάκτωρ — ἀγνοῶ. Αἱ ἰδικαί μου ὅμως σκέψεις εἶνε θλιβεραί. Μοὶ φαίνεται ὅτι αἱ ἡμέραι μου αὗται παρῆλθον ἐντὸς τῶν Ἑλυσίων πεδίων· ἄλλως, ποῦ δύναμαι ν' ἀποδώσω τὴν θλίψιν, ἥτις καταξέσχίζει τὴν καρδίαν μου, ἐνόσω σκέπτομαι περὶ τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἡμῶν; Ἐσχάτως δὲν προσεβλήθην ὑπὸ πυρετοῦ; τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας δὲν ἐβασανίσθην ὑπὸ τῆς ἀγωνίας; Ὀνειρα σπαρακτικὰ, ἄγρια φάσματα δὲν περιίπταντο ἄνωθεν ἐμοῦ; δὲν ἐπάλαισα κατ' αὐτῶν μανιωδῶς; Μολαταῦτα, θλίβομαι ἐπὶ τῷ ἀποχωρισμῷ τούτῳ κατὰ τὸν ὅποιον ὀφείλω νὰ πληρώσω τὴν χαρὰν, ἣν ἠσθάνθην, ὅτε εὔρον αὐτόν. Δὲν δύναμαι δὲ ν' ἀντιστῶ κατὰ τῆς ταχύτητος μεθ' ἧς αἱ ὀλίγαι αὗται ὥραι παρέρχονται τὴν νύκτα ταύτην ἐμπαίζουσαί με τρόπον τινὰ καὶ ἐναβρυνόμεναι ἐπὶ τῇ θλίψει, ἣν μοι παρέχουσιν! Ἀλλ' ἔστω! Ποσάκις δὲν ὑπέστην τὴν μάστιγα αὐτὴν ἀποχωριζόμενος τοιούτων φίλων! Ἐπεθύμουν νὰ διαμείνω εἰσέτι μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ἀναπόφευκτος ὥρα πάλιν ἔμελλε νὰ φθάσῃ — ἡ Τύχῃ εἶχεν ἀποφασίσει νὰ μᾶς χωρίσῃ. Αὐτὴν ὅμως τὴν φορὰν ἴσως ἡ τύχῃ ἀπεφάσισε νὰ μᾶς χωρίσῃ διὰ παντός! ΔΙΑ ΠΑΝΤΟΣ; — ΔΙΑ ΠΑΝΤΟΣ, ἀποκρίνεται ψιθυρίζουσα σπαραξικάρδιός τις φωνὴ ἡχοῦσα ἐν τῇ σκηνῇ ἡμῶν.

Τὴν νύκτα ταύτην ἔγραψα πανθ' ὅσα εἶπεν· ἀλλ' ὁ ἀναγνώστης δὲν θὰ γνωρίσῃ ταῦτα! Ἀνήκουσιν εἰς ἐμέ!

Εἰς ἐμέ; ὄχι! εἰς αὐτόν ἀνήκουσιν! τὸ ἡμερολόγιόν του ἀνήκει εἰς αὐτόν· ἐγὼ δὲ παραλαβὼν αὐτὸ ἔγραψα ἐπὶ τοῦ πανίου ἐν ᾧ περιείχετο: — «ΕΠ' ΟΥΔΕΜΙΑ ΠΡΟΦΑΣΕΙ ΔΥΝΑΤΑΙ Ν' ΑΝΟΙΧΘΗ»· κάτωθεν δὲ τῶν λέξεων αὐτῶν ὁ Διδάκτωρ ὑπέγραψεν. Ἐστενόγραψα πανθ' ὅσα μοὶ εἶπε περὶ τῆς διανομῆς τῶν διαφορῶν ἐμπιστευθέντων μοι πραγμάτων εἰς τοὺς φίλους του καὶ εἰς τὰ τέκνα του· ἡ δὲ τελευταία τοῦ ἐπιθυμία ἦν νὰ προσφέρω τοὺς ἀσπασμούς του

πρὸς «τὸν ἀγαπητόν του φίλον Σίρ Ῥοδερίγον Μουρχισῶνα» καὶ νὰ γράψω ἂν ἦνε ὑγιής, καθότι ὁ Διδάκτωρ ἦτο λίαν ἀνήσυχος δι' αὐτὸν ἀφ' ἧς ἡμέρας λαβόντες ἐν Οὐγούνδα τὰς ἐφημερίδας ἀνεγνώσαμεν ὅτι ὁ γέρων ἀνὴρ ἔπασχεν ὑπὸ παραλυσίας. Διαβεβαίωσα αὐτὸν ὅτι θὰ ἔχῃ εἰδήσεις περὶ τούτου ἅμα φθάσω εἰς Ἄδεν· ὑπεσχέθην δὲ ὅτι ἡ ἐπιστολή μου θὰ φθάσῃ αὐτῷ ταχύτερον παρά ποτε ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ.

— Αὐρίον, Διδάκτωρ, θὰ ἦσαι μόνος !

— Ναί, θὰ μοι φαίνεται ὅτι θάνατος ἔλαβε χώραν ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ. Καλλίτερον ἦτο νὰ μείνης μεχριστοῦ παύσωσιν αἱ βροχαὶ, καθότι δὲν θέλει παρέλθῃ πολὺς καιρὸς πρὸς τοῦτο !

— Ἀγαπητέ μοι Διδάκτωρ, θὰ νῦχαρίστουν τὸν Θεόν, ἂν ἡδυνάμην νὰ πράξω τοῦτο· δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ μείνω μακροχρονιώτερον, ἀφοῦ ἡ περαιτέρω διαμονή μου μάλιστα σὲ ἐμποδίζει ἀπὸ τὰς ἀνακαλύψεις σου, καὶ ἐπομένως ἀπὸ τὴν εἰς τὴν πατρίδα σου ἐπάνοδον.

— Γνωρίζω τοῦτο ! ἀλλὰ λάβε ὑπ' ὄψιν τὴν ὑγείαν σου, δὲν εἶσαι ἱκανὸς πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν. Τί πειράζει, ἂν φύγῃς μετὰ τινας ἐβδομάδας ; Ἄμα παύσωσιν αἱ βροχαὶ, θὰ φθάσῃς εἰς τὴν παραλίαν ταχύτερον παρ' ὅσον ἂν ἀναχωρήσῃς τώρα. Αἱ μεταξὺ τοῦ μέρους τούτου καὶ τῆς παραλίας πεδιάδες εἶνε κατακεκλυσμέναι.

— Νομίζεις τοῦτο· ἐγὼ ὅμως θὰ φθάσω εἰς τὴν παραλίαν ἐν διαστήματι τεσσαράκοντα ἡμερῶν, ἂν οὐχὶ τεσσαράκοντα, — πεντήκοντα βεβαίως. Μόνη ἡ σκέψις ὅτι θέλω σοι παράσχει σπουδαίαν ὑπηρεσίαν θὰ μὲ ὠθῇ ταχύτερον παντὸς ἄλλου εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοιπορίας μου.

Μαρτίου 14. — Τὴν αὐγὴν πάντες ἡμεθα ἐπὶ ποδός· τὰ δέμστα καὶ αἱ ἀποσκευαὶ ἦσαν ἐκτὸς τοῦ τέμβου, καὶ οἱ ἄνθρωποι μου ἐτοιμάζοντο διὰ τὴν πρώτην πορείαν πρὸς τὴν παραλίαν.

Τὸ μετὰ τοῦ Διδάκτορος πρόγευμα ἡμῶν τὴν πρωτὴν ταύτην ὑπῆρξε λίαν θλιβερόν. Δὲν ἡδυνάμην νὰ φάγω· ἡ καρδιά μου ἦτο πλήρης πικρίας· οὐδ' ὁ σύντροφός μου εἶχεν ὄρεξιν. Εὐρομέν τι περὶ τὸ ὅποιον ἡσχολήθημεν ὅπως μείνωμεν εἰσέτι ὀλίγον ὁμοῦ· ὥφειλον ν' ἀναχωρήσω τὴν

Μένω εὐγνώμων εἰς σέ δι' ὅσα ἔπραξας ὑπὲρ ἐμοῦ. Ὁ Θεὸς νὰ σέ ὀδηγήσῃ ἀσφαλῶς εἰς τὴν πατρίδα σου καὶ νὰ σέ εὐλογήσῃ, φίλε μου.

— Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ ἐπιστρέψῃς ἀσφαλῶς πρὸς εὐχαρίστησιν πάντων ἡμῶν, ἀγαπητέ μοι φίλε. Χαῖρε !

— Χαῖρε !

Αἱ χεῖρες ἡμῶν συνεσφίχθησαν. Ἀπέφυγα τὴν περίπτωξιν ἵνα μὴ με καταλάβῃ ἡ ἀδυναμία· ἀλλ' ὥφειλον νὰ σφίξω τὴν χεῖρα τῶν τριῶν πιστῶν τοῦ Διδάκτορος ὑπηρετῶν Σούση, Κούμα καὶ Χαμουδὰχ, οἵτινες προσῆλθον ν' ἀπασθῶσι τὴν χεῖρά μου πρὶν ἢ ὀλοτελῶς ἀποχωρισθῶμεν. Ἐπρόδωκα ἐμαυτόν !

— Χαῖρε, Διδάκτορ — ἀγαπητέ φίλε !

— Χαῖρε !

— ΕΜΠΡΟΣ ! Διατὶ δὲν προχωρεῖτε ! Δὲν ἐπιστρέφετε εἰς τὴν πατρίδα σας ; Λοιπὸν, βῆμα ταχύ ! Εἶπον εἰς τοὺς ἀνθρώπους μου, οἵτινες κατὰ τάξιν διῆλθον πρὸ ἐμοῦ. Χαῖρε, ἀδυναμία ! Ἡ ταχύτης μετὰ τῆς ὁποίας θὰ τοὺς κάμω νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν παραλίαν θέλει μείνει ἀνεξάλειπτος εἰς τὸν νοῦν αὐτῶν ! Ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν θὰ πράξω ὅπερ πρότερόν με ἐπησχόλησεν ἐπὶ τρεῖς μῆνας.

Ἀγαπητέ μοι ἀναγνώστα. Τὰ ἄνω ἀποσπάσματα ἐγράφοντο ἐν τῷ ἡμερολογίῳ μου τὸ ἑσπέρας ἐκάστης ἡμέρας. Νῦν μετὰ ἑξ μῆνας θεωρῶν αὐτὰ οὐδαμῶς αἰσχύνομαι· νέφος καλύπτει τὴν ὄρασίν μου, ὁσάκις ἀναμνησθῶ τὸν ἀποχωρισμὸν ἡμῶν. Οὐδὲ προσθήκας ἔκαμον οὐδὲ μεταλλαγὰς εἰς ὅσα ἔγραψα κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν. Ἄν ποτέ τις ἐξ ὑμῶν πορευθῇ εἰς Ἀφρικὴν, ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ αὐτῷ σύντροφον καλὸν ὥς τὸν Δαβὶδ Λιβιγχστῶνα. Μετὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἐπὶ τέσσαρας μῆνας καὶ τέσσαρας ἡμέρας συζήσας ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ἢ ἐν τῇ αὐτῇ λέμβῳ ἢ ἐν τῇ αὐτῇ σκηνῇ, οὐδὲν ἐλάττωμα εὔρον ἐν αὐτῷ. Εἶμαι φύσει εὐερεθίστου χαρακτήρος καὶ πολλάκις, ὁμολογῶ τοῦτο, διὰ μηδαμινὰς αἰτίας συνέτριψα δεσμοὺς φιλίας· μετὰ τοῦ Λιβιγχστῶνος ὅμως οὐδέποτε ἠσθάνθην τὴν παραμικρὰν δυσάρεσκειαν· τούναντίον ὁσημέραι ἠύξανεν ὁ πρὸς αὐτὸν θαυμασμός μου.

Δὲν θέλω ἐπαναλάβει ἀκριβῶς τὰ κατὰ τὴν ἐπάνοδον ἡμῶν, ἐκτὸς συμβάντων τινῶν τὰ ὁποῖα ἐπισυνέβησαν ἡμῖν.

Μαρτίου 17.— Ἀφίχθημεν εἰς τὸν ποταμὸν Κουά-
λαν, τὸν ὁποῖον ἰθαγενής τις τῆς Ῥουβούγας ἐκάλει Νυα-
χούβαν καὶ ἕτερός τις Οὐνυαχούχαν. Ἡ πρώτη βροχὴ τῆς
ἐποχῆς τῆς Μασίκας ἔλαβε χώραν εἰς τοῦτο τὸ μέρος·
πάλιν θέλω ὑποφέρει τὰ πάνδεινα μεχρισοῦ φθάσω εἰς τὴν
παραλίαν. Τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ Μασίκα ἤρχισεν ἐν Βαγα-
μούο τὴν 23ην Μαρτίου καὶ ἐτελείωσε τὴν 30ὴν Ἀπριλίου.

Τὴν ἐπαύριον ἐστρατοπεδεύσαμεν ἐν τῇ Δυτικῇ Τούρα
ἐπὶ τῆς μεθορίου γραμμῆς τῆς Οὐνυαμουέζης, τὴν δὲ 20ην
τοῦ μηνὸς ἀφίχθημεν ἐν Ἀνατολικῇ Τούρα, ἔνθα μετ' οὐ
πολὺ ἠκούσαμεν πυροβολισμόν καὶ αἰφνης παρῤῥησιάσθη-
σαν οἱ ὑπηρέται τοῦ Λιθιγκστῶνος Σούσης καὶ Χαμοῦ-
δάχ μετὰ τοῦ Οὐλέδη καὶ ἑτέρου τινὸς τῶν ἀνθρώπων
μου φέροντες δύο ἐπιστολάς, ὧν ἡ μὲν ἔφερεν ἐπιγραφὴν
«Sir Thomas Mac Lear, Observatory, Cape of Good Hope»,
ἡ δὲ ἦτο δι' ἐμέ καὶ εἶχεν ὡς ἐξῆς :—

ΚΟΥΪΧΑΡΑ, Μαρτίου 15. 1872.

Ἀγαπητὲ Στάνλεϋ,

Εἰς τὴν ἐν Λονδίῳ ἀφίξιν σου, ἂν δυνηθῇς νὰ τηλεγρα-
φήσης, μὴ παραλείψης, σὲ παρακαλῶ, νὰ μοὶ εἴπῃς πῶς εὐ-
ρίσκεται ὁ Σὶρ Ῥοδεῖγος Μουρχισών.

Χθὲς ἐντελέστατα εὔρες τὸ αἶτιον δι' ὃ δὲν σὲ ἠκολούθη-
σα εἰπὼν μοι ὅτι δὲν ἤμην εἰσέτι εὐχαριστημένος ὡς πρὸς
τὸ ζήτημα τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου· ἀμ' ὡς ἀνακαλύψω αὐ-
τὰς θὰ ἐπανέλθω πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν φίλων μου. Τοῦτο
εἶνε ἀκριβῶς τὸ αἶτιον δι' ὃ ἤρνήθην νὰ σὲ ἀκολουθήσω.

Ἐπεθύμουν νὰ εἶχον καλλιτέρους λόγους ὅπως σοὶ ἀ-
πευθύνω πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ἐνθάρρυνσιν τῆς καρδίας σου.
Πιστεύω ὅτι γνωρίζεις τὸ ῤῥητὸν «χαλεπὰ τὰ καλὰ».
Εὐχαριστοῦμαι δὲ ὅτι ὁ πυρετός, ὅστις σὲ ἐβασάνιζεν, ἡλ-
λαξε φύσιν· ἄλλως δὲν ἤθελον βεβαίως σὲ ἀφήσει ν' ἀνα-
χωρήσης. Παρηγοροῦμαι δὲ ὑπὸ τῆς ἐμπιστοσύνης τὴν
ὁποῖαν ἔχω πρὸς τὸν Πανάγαθον Θεόν, τὸν ὁποῖον παρα-
καλῶ καθ' ἐκάστην ὑπὲρ σοῦ.

Σὲ ἀσπάζομαι διατελῶν,

Ὁ Σὸς,

ΔΑΒΙΑ ΛΙΒΙΓΚΕΤΩΝ.

Υ. Γ.) Εἰργάσθην παρὰ πολὺ εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τῶν σημειώσεων, τὰς ὁποίας ἔλαβον μεταξὺ τῆς Καβουήρης τοῦ βασιλέως Καζέμβη καὶ τῆς λίμνης Βαγγουέολο, καὶ εἶμαι λίαν κουρασμένος. Αἱ σημειώσεις μου αὗται εἶνε πολλαί· ἐμπεριέχονται δὲ ἐντὸς ἑξ φύλλων χάρτου μεγάλου σχήματος. Ἡ ἐργασία αὕτη μ' ἐκούρασε τὰ μέγιστα, καὶ πολλαὶ ἡμέραι θέλουσι παρέλθει πρὶν ἢ ἀρχίσω ν' ἀντιγράψω ἐκ νέου αὐτάς. Ἐπραξα τὸ καθήκόν μου, ἐνῶ εὐρισκόμην ἀσθενὴς εἰς Οὐζιζι τὸ 1869 καὶ δὲν εἶμαι ἀξιοκατάκριτος, μολονότι οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ εὐρίσκονται εἰσέτι ἐν τῷ σκότει ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Ἀραβὲς τινες μοὶ ἔφερον μερικὰς ἐπιστολάς τὰς ὁποίας σοὶ πέμπω.

A. A.

Υ. Γ.) Σήμερον τὴν πρώτην ἔγραψα μερικὰς γραμμὰς πρὸς τὸν ἐκδότην Κον Murray, ὅπως σὲ βοηθήσῃ ἐν ἀνάγκῃ νὰ πέμψῃς τὸ ἡμερολόγιόν μου πρὸς τὴν θυγατέρα μου Ἄνναν εἴτε διὰ τοῦ ταχυδρομείου εἴτε δι' ἄλλου μέσου. Ἄν ἐπισκεφθῇς αὐτὸν θὰ εὕρῃς ἐν αὐτῷ εὐγενῆ κύριον. Σοὶ ἐπεύχομαι καλὸν ταξίδιον.

ΔΑΒΙΔ ΛΙΒΙΓΚΕΤΩΝ.

Τῷ Κφ' Ἐρρίκῳ Μ. Στάρλεϋ.

Ὅπουδῆποτε ἀν εὐρίσκηται.

Πολλοὶ Οὐαγγουᾶνες ἦλθον εἰς Τούραν ὅπως συνενωθῶσι μεθ' ἡμῶν, καθότι ἐφοβοῦντο νὰ διέλθωσι τὴν Οὐγογὴν μόνοι των· μοὶ ἔλεγον ὅτι καὶ ἕτεροι ἔρχονται πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν· ἐπειδὴ ὅμως εἶχον προειδοποιήσει πάντας ἐν Οὐνυανυεμβέ ὅτι θ' ἀναχωρήσωμεν ὀριστικῶς τὴν 14ην, διὰ τοῦτο δὲν ἠδυνάμην νὰ περιμένω.

Τὴν ἐπαύριον λοιπὸν, ἀφοῦ ἔπεμψα ὀπίσω πρὸς τὸν Διδάκτορα τὸν Σούσην καὶ τὸν Χαμουδάχ, ἀνεχωρήσαμεν τῆς Τούρας διευθυνόμενοι πρὸς τὸν Ποταμὸν Νγχουάλλαχ.

Μετὰ δύο ἡμέρας ἀφίχθημεν ἐν τῷ χωρίῳ Νγαραίσῳ· ἐνῶ δὲ ἐτοιμαζόμεθα νὰ εἰσέλθωμεν ἐν αὐτῷ, οἱ Οὐακίμβου ὀργισθέντες ἐδίωξαν ἡμᾶς.

Τὴν 24ην ἐστρατοπεδεύσαμεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ παρὰ τὸ Τογγόνι δάσους. Ἡ θέσις ἦτο ῥωμαντικωτάτη καὶ λίαν εὐχάριστος.

Ἡ χώρα αὕτη ἦτό ποτε λίαν εὐδαίμων· τὸ ἔδαφος αὐτῆς

εἶνε γονιμώτατον· ἡ ξυλεία εἶνε ὠραία καὶ, ἂν αὕτη εὐρίσκειτο πλησίον τῆς παραλίας, ἤθελεν εἶσθαι πολύτιμος· τέλος, τὸ ὕδωρ ἦτο ἄφθονον· ὅπερ εἶνε ἀνεκτίμητον διὰ τὴν Ἑσῶ Ἀφρικὴν. Κατεσκηνώσαμεν παρὰ βράχον τινὰ ἐκ συενίτου ἔχοντος μεγάλην καὶ πλατεῖαν κορυφὴν εἰς τῆς ὁποίας τὸ ἐν ἄκρον ὑψοῦτο ἕτερος μεγαλοπρεπὴς καὶ ὀρθιος τετράγωνος βράχος, ὡς πύργος ὑψούμενος ἐν τῷ μέσῳ τῶν περίξ αὐτοῦ δένδρων· εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον ὑψοῦτο ἕτερος παράδοξος βράχος ἔχων σχῆμα πυραμίδος ἀνεστραμμένης.

Οἱ ἄνθρωποι ἡμῶν ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου ἔτριψαν τὸν σῖτον αὐτῶν· τοῦτο δὲ εἶνε κοινόν εἰς τὰ μέρη ταῦτα, ἐνθα χωρία δὲν ὑπάρχουσιν ἢ οἱ λαοὶ εἶνε ἐχθρικοί.

Τὴν 27ην Μαρτίου εἰσήλθομεν ἐν Κουαυέχα. Τὴν αὐγὴν, μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ῥεῖθρου Μδαβούρου, τὸ κιρβάνιον ἡμῶν εἰδοποιήθη ὅτι μετ' οὐ πολὺ μέλλει νὰ ἐπανέλθῃ ἐν Οὐγογόῃ· διελθόντες δὲ τὸ χωρίον Κανιυάγαν εἰσήλθομεν ἐντὸς ἀγροῦ ἰνδοσίτου. Οἱ στάχεις ἦσαν ὠριμοὶ καὶ ἔτοιμοι πρὸς τρίψιμον· ἐπὶ τῇ θεᾷ τούτου ἐξηφανίσθη ἡ ἀνησυχία ἡμῶν, καθότι περὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ κιρβάνια ὑποφέρουσιν ὑπὸ πείνης, ἥτις καταλαμβάνει καὶ τοὺς ἐγγχωρίους καὶ τοὺς ξένους.

Διαβάντες τοὺς σιτοφόρους ἀγροὺς ἀνήλθομεν ἐπὶ τὴν Οὐγογόῃν τῆς ὁποίας τὰ δάση συνίστανται ἐκ κορμιφόρων καὶ ἀκανθωδῶν δένδρων, μιμόσων καὶ ταμαρίνθων καὶ ἐνίοτε ἀγρίων τινῶν καρποφόρων δένδρων. Αἱ σταφυλαὶ ἦσαν ἄφθονοι, μολονότι εἰσέτι δὲν ἦσαν ὠριμοὶ. Ὑπῆρχε πρὸς τούτοις καρπὸς τις ἐρυθρῶπός καὶ γλυκὺς ὡς ἡ σταφυλὴ τοῦ εἶδους Σουλτάνα· τὰ φύλλα τοῦ παράγοντος αὐτὸν δένδρου ὁμοιάζον τὰ τῆς ἀγριαμπέλου· ὑπῆρχεν ἕτερός τις ἔχων μέγεθος βερυκόκκου, γεῦσιν ὅμως λίαν πικράν.

Ἐξελθόντες τῶν πυκνῶν δασῶν εἶδομεν πρὸ ἡμῶν τὰ ἐκτεταμένα χωρία τῆς Κουαυέχας· πρὸς ἀνατολὰς δὲ τῶν χωρίων, ἐν ᾧ διέμενεν ὁ ἀρχηγός, εὔρομεν θέσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας κατεσκηνώσαμεν· κολοσσιαῖα βασοβάβ ἐπεσχίαζον τὸ σκῆνωμα ἡμῶν.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Κουαυέχας σύγκειται ἐξ Οὐακίμβων καὶ Οὐαγογὸ, οἵτινες ἀμφοτέρω εἶνε ἴσοι τὸν ἀριθμὸν. Ὁ

γηραιὸς Κουαυέχος, ὅστις ὑπῆρχε κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Σπήκ καὶ Γράντ, ἀπέθανε καὶ ὁ νέος αὐτοῦ υἱὸς ἄρχει νῦν τῆς χώρας. Μολονότι ὁ νέος ἡγεμὼν ἦνε καλὸς καὶ ἀγαθὸς πρὸς τοὺς ὑπηκόους του, μολονότι οὗτοι εὐτυχῶσι καὶ κέκτνται πλεῖστα ζῶα, ἡ θέσις ὅμως αὐτοῦ εἶνε ἐπίζηλος, καθότι ὢν πολὺ νέος ἐπισύρει καθ' ἑαυτοῦ τὸν φθόνον τῶν λοιπῶν τῆς Οὐγογόης ἀρχηγῶν.

Μόλις κατεσκηνώσαμεν, ἤκούσαμεν κρότον τυμπάνων καὶ σαλπίγγων· μετ' οὐ πολὺ δὲ παρετηρήσαμεν διαγγελεῖς τρέχοντας πανταχόθεν καὶ δίδοντας τὸ σημεῖον τοῦ πολέμου. Μ' ἐπληροφόρησαν ὅτι αἱ σάλπιγγες ἤχοῦσιν ὅπως καλέσωσι τὸν λαὸν εἰς τὰ ὅπλα καὶ πρὸς τὸν πόλεμον. Ἀκούσας τοῦτο ἤρχισα νὰ σκέπτομαι ὅτι μετ' οὐ πολὺ θέλουσι προσβάλλει τὸ κιρβάνιόν μου· ἀλλ' αἱ λέξεις «Οὐρούγου, Οὐρούγου» (κλέπται ! κλέπται !), αἵτινες ἤκούοντο πανταχόθεν, ἤγγειλλαν ἡμῖν τὸ αἷτιον τούτου. Ὁ Μουκονδόκος, ἀρχηγὸς τῆς κατὰ δύο ἡμέρας ἀπεχούσης βορειοανατολικῶς πολυπληθοῦς ἐπαρχίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπέστημεν τοσαῦτα δεινὰ πρὸς δυσμὰς πορευόμενοι, ἤρχετο νὰ προσβάλλῃ τὸν νεαρὸν Μτέμην Κουαυέχον, τοῦ ὁποίου οἱ στρατιῶται εἶχον συναθροισθῇ ὅπως πολεμήσωσιν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως των. Οἱ ἄνδρες ἀκούοντες τὸν ἦχον τῶν κεράτων ἔδραμον εἰς τὰ χωρία των καὶ ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου ἐβλέπομεν αὐτοὺς ἐξερχομένους ἐν πλήρει πανοπλίᾳ. Πτερὰ ἱεράκων καὶ ἀετῶν ἐκυμάτιζον ἄνωθεν τοῦ μετώπου αὐτῶν ἡ χαίτη ὀνάγρου ἐκάλυπτε τὴν κεφαλὴν των· περὶ τὰ γόνατα καὶ τὰ σφυρὰ ἔφερον μικροὺς κώδωνας, ὑφάσματα ζόχο ἐκυμάτιζον ὀπισθεν ἐξαρτώμενα ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ αὐτῶν· λόγχαι, ἀκόντια, ρόπαλα καὶ τόξα ὑψοῦντο ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς ἐκάστου· τινὲς αὐτῶν κρατοῦντες εἰς χεῖρας τὰ ὅπλα ταῦτα ἔτρεχον ὡς μανιώδεις. Ἐξ ἐκάστου χωρίου ἐξήρχετο καὶ ἐν τάγμα· τὸ μεγαλῆτερον ὅμως αὐτῶν ἦτο τὸ ἐκ τοῦ μεγαλητέρου χωρίου ἐξερχόμενον· ἐθαύμαζέ τις βλέπων αὐτούς· πάντες οὗτοι διήρχοντο πρὸ τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν καὶ ἐν βραχεὶ χίλιοι περίπου πολεμισταὶ ἦσαν ἑτοιμοὶ πρὸς πόλεμον. Ἡ σκηνὴ αὕτη παρὰ πᾶν ἄλλο μοι ἔδωκεν ἰδέαν τῆς ἀδυναμίας καὶ αὐτῶν τῶν μεγαλητέρων κιρβανίων, τὰ ὁποῖα ταξειδεύουσιν μεταξὺ Ζαγχιθάρης καὶ Οὐννανουεμβέ.

Τὴν νύκτα οἱ πολεμισταὶ ἐπέστρεψαν ἐκ τῶν δασῶν· φαίνεται ὅτι ἡ ἀγγελία αὕτη ἦτο ψευδής. Πρῶτον εἶχε διαδοθῇ φήμη ὅτι οἱ εἰσβαλόντες ἦσαν Οὐαχέχοι, ἡ Οὐαδιρίγοι, ὡς καλοῦσιν αὐτοὺς οἱ Οὐαγογὸ διὰ τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς τὰς ὁποίας συχνότατα οὗτοι πράττουσι πρὸς ἀπόκτησιν παχέων ζώων, πάντοτε πρὸς τοῦτο ἐκλέγοντες τὴν χώραν τῶν Οὐαγογὸ. Ἀναχωροῦσι τῆς ἰδίας των χώρας καὶ τρεπόμενοι νοτιοανατολικῶς εἰσβάλλουσι εἰς τὰ δάση καὶ δι' αὐτῶν ὁδεύουσι μεχρισοῦ συναντήσωσιν ἀγέλην ζώων· ἅμα τοῦτο λάβῃ χώραν, ἀμέσως πίπτουσι κατὰ γῆς καὶ κρύπτουσι τὰ σώματά των διὰ τῶν ἀσπίδων αὐτῶν, αἵτινες εἶνε κατεσκευασμέναι ἐκ δέρματος βουβάλου· ἅμα δὲ φθάσωσι μεταξύ τῆς ἀγέλης τῶν ζώων καὶ τοῦ ἰδιοκτῆτου αὐτῶν, αἵφνης ἐγείρονται καὶ ἀρχίζουσι νὰ πλήττωσι τὰ ζῶα ἀνηλεῶς διώκοντες αὐτὰ ἐν τῷ δάσει εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου περιμένουσιν αὐτὰ ἄνθρωποι ἰστάμενοι πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν· μεθ' ὃ θέτοντες πρὸ αὐτῶν τὰς ἀσπίδας των προσβάλλουσι καὶ τοὺς ποιμένας, οἵτινες ἔρχονται εἰς καταδίωξιν αὐτῶν.

Τὴν 30ην ἀφίχθημεν εἰς Κχόνζην, ἥτις εἶνε ἀξιοσημείωτος διὰ τοὺς μεγάλους φυλλῶνας, τοὺς παραγομένους ἐκ τῶν γιγαντιαίων συκαμινέων καὶ βαοβάβ· ὁ ἀρχηγὸς τοῦ χωρίου τούτου ἐξουσιάζει τέσσαρα τέμπα, ἐξ ὧν δύναται ἀμέσως νὰ καλέσῃ εἰς τὰ ὅπλα πεντήκοντα πολεμιστάς· ἐν τούτοις ὁ ἄνθρωπος οὗτος, τῇ προτροπῇ τῶν παρ' αὐτῷ διαμενόντων Οὐανουαμουέζων, παρσκευάζετο νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πρόοδον τοῦ κερθανίου ἡμῶν, ἐπειδὴ ἔπεμψε αὐτῷ μόνον τρία δότι ἦτοι δώδεκα ὑάρδας ὑφάσματος ὡς φόρον.

Ἐσταματήσαμεν λοιπὸν ἀναμένοντες τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποστολῆς τῶν συντρόφων μας Οὐαγογὸ, οἵτινες ἐπορεύθησαν μετὰ τοῦ Βομβάη ὅπως διαφιλονεικῇσωσι τὸν φόρον· μετ' οὐ πολὺ οἱ Οὐαγογὸ ἐπανῆλθον πνευστιῶντες λέγοντές μοι διὰ φωνῆς :— «Διατί σταματᾶτε ἐδῶ ; Ἐπιθυμεῖτε ν' ἀποθάνετε ; Οἱ ἄπιστοι οὗτοι δὲν θέλουσι νὰ λάβωσι τὸν φόρον, ἀλλὰ λέγουσιν ὅτι θ' ἀρπάσωσιν ὅλα ἡμῶν τὰ ὑφάσματα.»

Οἱ Οὐανουαμουέζοι, οἵτινες ἔφυγον τῆς πατρίδος των καὶ ἦλθον εἰς ἐπιμιξίαν μετὰ τῶν Οὐαγογὸ, πάντοτε ἦσαν μέγα κώλυμα εἰς ἡμᾶς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Ἐνῷ λοιπὸν

ὁ ἀρχηγὸς τῆς Κχόνζης ἤρχετο πρὸς ἡμᾶς, διέταξα τοὺς ἀνθρώπους μου νὰ πληρώσωσι τὰ πυροβόλα των· ἐγὼ δὲ ἐπλήρωσα τὸ ἐμὸν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν του· μεθ' ὃ στρέψας τοῦτο κατ' αὐτοῦ ἠρώτησα ἂν ἤλθε νὰ λάβῃ διὰ τῆς βίας τὸ ὕφασμα ἢ ἂν ἤθελε νὰ λάβῃ εὐχαρίστως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐμελλον νὰ δώσω πρὸς αὐτόν. Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Οὐναμουέζος, ὅστις ἦτο ὁ αἷτιος τῶν ἐχθροπραξιῶν αὐτῶν, ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ, ἔλαβον αὐτὸν τοῦ λαιμοῦ καὶ εἶπον ὅτι θέλω καταστήσει πλατυτέραν τὴν ῥινά του, ἂν λάβῃ τὴν τόλμην νὰ εἶπῃ λέξιν ἐνώπιόν μου, καὶ ὅτι θὰ φοβέω πρῶτον αὐτόν, ἂν ἠναγκαζόμην νὰ πολεμήσω· μεθ' ὃ ὠθησα αὐτόν ἰσχυρῶς καὶ τὸν ἐβρίψα κατὰ γῆς· ὁ ἀρχηγὸς ἰδὼν τοῦτο ἤρχισε νὰ γελάῃ ἐπὶ τῷ δυστυχίματι τοῦ παρασίτου αὐτοῦ καὶ εἰς ὀλίγας στιγμὰς ἐδέχθη τὸ δοθὲν αὐτῷ ὕφασμα πρὸς ἀμοιβαίαν ἡμῶν εὐχαρίστησιν καὶ οὕτω φιλιωθέντες ἀνεχωρήσαμεν. Τὴν νύκτα ταύτην ἡ Ἐκστρατεία ἀφίκετο εἰς Σάνζαν.

Τὴν 31ην ἀφίχθημεν εἰς Κανυένυην πρὸς τὸν μέγαν Μτέμην Μαγόμβην, τοῦ ὁποίου υἱὸς καὶ διάδοχος εἶνε ὁ Μτούνδου Μγονδέχας. Ἐνῷ διηρχόμεθα πρὸ τοῦ τέμπου τοῦ μεγάλου Σουλτάνου, ὁ μσατζίρας ἢ σύμβουλος, ἀνὴρ εὐχάριστος καὶ γηραλέος, εἰργάζετο κατασκευάζων φραγμὸν ἐξ ἀκανθῶν περίξ ἀγροῦ τινος σίτου. Ἐχαιρέτισε τὸ κιρβάνιον διὰ ἡχητικοῦ τινος «Ύάμπο» καὶ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ μᾶς ὠδήγησεν εἰς τὸ σκηνώμα ἡμῶν· εἶχε τρόπους καλοὺς καὶ ἐφαίνετο λίαν εἰλικρινής. Ἐδωκα πρὸς αὐτόν ἓν κίτι — σκαμνίον — καὶ ἠρχίσσαμεν νὰ συνδιαλεγώμεθα. Ἐνεθυμεῖτο τοὺς προκατόχους μου Βόρτωνα, Σπήκ, καὶ Γράντ· μοι ἔλεγεν ὅτι με εὔρε νεώτερον αὐτῶν· μνησθεὶς δὲ ὅτι εἷς τῶν ἄνω περιηγητῶν (ὁ Βόρτων;) ἐσυνείθιζε νὰ πίνῃ ὄνειον γάλα, μοι εἶπεν ἂν θέλω νὰ μοι προμηθεύσῃ ἐξ αὐτοῦ. Ὁ τρόπος δι' οὗ ἐπιον αὐτὸ ηὐχαρίστησεν αὐτόν τὰ μέγιστα.

Ὁ υἱὸς αὐτοῦ, Οὐναμαποκέρας, ἦτο ἀνὴρ ὑψηλοῦ ἀναστήματος, τριακοντούτης περίπου τὴν ἡλικίαν, καὶ ηὐχαριστήθη τὰ μέγιστα ἐπὶ τῇ φιλίᾳ μου· μοι ὑπεσχέθη ὅτι ὁ φόρος τὸν ὁποῖον θὰ πληρώσω εἰς αὐτόν θὰ ἦνε μηδαμινός καὶ ὅτι θὰ πέμψῃ ἄνθρωπον νὰ μοι δείξῃ τὴν πρὸς τὸ Μιούμι ὁδόν, ὅπερ χωρίον ἔκειτο εἰς τὰ ὅρια τῆς Κανυένυης,

δι' ἧς ὁδοῦ ἤθελον ἀποφύγει τὸν ἄρπαγα Κισευάχον, ὅστις ἐσυνείθιζε νὰ ἐπιβαρύνῃ τὰ κινδύνια διὰ μεγάλων φόρων.

Τῇ βοηθείᾳ λοιπὸν τοῦ Οὐναμαποκέρα καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, κατωρθώσαμεν νὰ πληρώσωμεν ὡς φόρον δέκα μόνον δότι, ἐνῶ ὁ Βόρτων ἠναγκάσθη νὰ πληρώσῃ ἐξήκοντα δότι ἤτοι διακοσίας τεσσαράκοντα ὑάρδας ὑφάσματος.

Τὴν 1ην Ἀπριλίου ἐγερθέντες ἐνωρὶς ἀφίχθημεν εἰς Μιοῦμι μετὰ τεσσάρων ὥρων ὁδοιπορίαν· μεθ' ὃ εἰσῆλθομεν εἰς τὰ δάση, καὶ περὶ τὴν 2αν Μ. Μ. ἀφίχθημεν πρὸ λίμνης τινὸς κειμένης ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δάσους· τὴν δὲ ἐπαύριον περὶ τὴν 10 Π. Μ. ἀφίχθημεν εἰς τοὺς ἀγρούς τῆς Μαπάγγας. Ἐνῶ διηρχόμεθα πρὸ τοῦ χωρίου τούτου, νεανίας τις ἠρώτησεν ἡμᾶς ποῦ πηγαίνομεν· ἀπηντήσαμεν αὐτῷ ὅτι ζητοῦμεν θέσιν ὅπως κατασκηνώσωμεν· ἀκούσας τοῦτο ἔδραμε ταχέως καὶ μετ' οὐ πολὺ ἠκούομεν αὐτὸν ὁμιλοῦντα εἰς ἀνθρώπους τινὰς εὐρισκομένους ἐντὸς ἀγροῦ πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν.

Εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα ἡμεῖς εὐρόντες κατάλληλον σκιερὰν θέσιν ἐσταματήσαμεν· οἱ ἀνθρωποὶ μου ἐξηπλώθησαν κατὰ γῆς· τινὲς τούτων ἴσταντο παρὰ τὰ φορτία αὐτῶν· ἐνῶ δὲ ὁ Βομβάης ἤνοιγε δέμα τι, αἰφνης ἠκούσαμεν κρότον καὶ ἀλαλαγμὸν, καὶ μετ' οὐ πολὺ εἶδομεν ἐξερχομένους τοῦ δάσους περὶ τοὺς τεσσαράκοντα ἕως πεντήκοντα ἀνδρας ὡπλισμένους, κρατοῦντας λόγχας καὶ τόξα καὶ ἔχοντας ἐπὶ κεφαλῆς ἀρχηγὸν, μανιωδῶς κραυγάζοντα «Χχαάτ-οὔχ-Χχαάτ-οὔχ-οὔχ»· ὅπερ μεθερμηνευόμενον δηλοῖ: — «Θέλεις; θέλεις; ὅχι! δὲν σὲ ἀφίνομεν.» αἱ κραυγαὶ αὐτοῦ ἦσαν λίαν ἀπειλητικαὶ καὶ προκλητικαί.

Ἦρχισα νὰ σκέπτωμαι ὅτι αἱ κραυγαὶ αὗται δὲν ἦσαν καλαί· ὥστε τὰ ὅπλα ἡμῶν πάλιν ἐπληρώθησαν. Τί ἄρά γε μέλλει νὰ συμβῇ; ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν. Αἰφνης λόγχη τις ἐρρίφθη καθ' ἡμῶν, μία δὲ βολὴς διήλθε διὰ τοῦ ἀγρίου στίφους καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ δύο μέρη ἦσαν ἑτοιμα νὰ ἔλθωσιν εἰς χεῖρας. Εἰς τὴν μάχην ταύτην οὐδὲ τάξις οὐδὲ μεγαλεῖον θὰ ὑπῆρχε· οὐδὲν ἄλλο ἔμελλε νὰ ἴδῃ τις ἢ φονικὴν πάλην, ταχεῖς πυροβολισμοὺς τῶν ὀπισθογεμῶν καὶ πολυκρότων, λόγχας καὶ βέλη, καὶ τοὺς ἀνάνδρους φεύγοντας ὅλῳ ποδί. Τίς ἠδύνατο νὰ μαντεύσῃ τὴν

νίκην ; καὶ ἂν ἐνικώμεθα, τίς ἡδύνατο νὰ προείπῃ τί θ' ἀπεγινόμεθα. Τεσσαράκοντα λόγχοι κατὰ τεσσαράκοντα πυροβόλων ἦσαν ! Ἀλλὰ τίς μ' ἐβαιβαίου περὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν ἀνθρώπων μου ; Ἐφοβούμην μὴ ὅλοι τραπῶσιν εἰς φυγὴν μὲ τὰ πυροβόλα εἰς χεῖρας καὶ μὲ ἀφήσωσι μόνον μετὰ τῶν δύο παιδῶν ἀμέσως οἱ ἄγριοι ἤθελον μὲ ἀποκεφαλίσει, ἡ δὲ κεφαλὴ μου ἤθελε στηθῇ ἐν τῷ κέντρῳ χωρίου τινὸς τῆς Οὐγγροῦς ὡς ἡ τοῦ δυστυχοῦς κυρίου Maizan ἐν Δεγέλα Μχόρα τοῦ Οὐζαράμου. Ὅποσον λυπηρὸν τέλος Ἐκδρομῆς ! καὶ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Διδάκτορος—ἐξ ἐτῶν κόποι—ἤθελον ἀπωλεσθῇ διὰ παντός !

Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ δὲν πρέπει τις νὰ πολεμῇ ἐκτὸς ἂν εὗρεθῇ εἰς τὴν ἐσχάτην ἀνάγκην νὰ πράξῃ τοῦτο. Οὐδεὶς περιηγητῆς, ὅσον ἂν γνωρίζῃ τὸ πολεμεῖν, ἔστω ἂν ὁμοιάξῃ τὸν ἀτρόμητον Μοῦγγον Πάρην, δύναται ν' ἀντιπαραταχθῇ ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν Οὐαγογῶ, ἐκτὸς ἂν ἔχῃ μετ' ἑαυτοῦ πολὺν στρατόν. Μετὰ 500 Εὐρωπαϊῶν ἡδυνάμην νὰ διασχίσω τὴν Ἀφρικὴν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, καὶ μόνον διὰ τοῦ ἠθικοῦ ἀποτελέσματος, ὅπερ τοιαύτη δύναμις δύναται νὰ ἐμποιήσῃ, καὶ χωρὶς οὐδέποτε σχεδὸν ν' ἀναγκασθῶ νὰ πολέμησω.

Χωρὶς λοιπὸν νὰ ἐγερθῶ ἐκ τοῦ δέματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκαθήμην, εἶπον εἰς τὸν κираγγόζην νὰ ἐρωτήσῃ τὸ αἷτιον τῶν φωνῶν καὶ τῆς ὀργῆς αὐτῶν καὶ ἂν ἦλθον νὰ ληστεύσωσιν ἡμᾶς.

— Ὅχι, εἶπεν ὁ ἀρχηγός, δὲν ἦλθομεν οὐδ' ὅπως σᾶς ἐμποδίσωμεν νὰ περάσετε, οὐδὲ νὰ σᾶς ληστεύσωμεν· ἀλλ' ἀπαιτοῦμεν τὸν φόρον.

— Ἀλλὰ δὲν βλέπετε ὅτι ἡμεῖς ἐσταματήσαμεν καὶ ὅτι εἷς τῶν ἀνθρώπων μου ἤνοιγε τὸ δέμα ὅπως σᾶς δώσωμεν αὐτόν ; Ἐσταματήσαμεν μακρὰν τοῦ χωρίου ὅπως μετὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου ἀναχωρήσωμεν ἀμέσως, καθότι εἶνε εἰσέτι πρῶτα καὶ σκοπεύομεν νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν πορείαν ἡμῶν.

Ὁ ἀρχηγός ἐγέλασε σφοδρῶς καὶ ἐγὼ ἐμιμήθην αὐτόν. Ἐφαίνετο κατησχυμμένος διὰ τὴν διαγωγὴν του· χωρὶς δὲ νὰ τὸν ἐρωτήσω, μοὶ ἐξήγησε τὸ αἷτιον αὐτῆς εἰπὼν μοι ὅτι ἐνῶ κατεγίνετο μετὰ τῶν ἀνθρώπων του κόπτων ξύλα πρὸς κατασκευὴν νέου περιφράγματος πέριξ τοῦ χωρίου

αὐτοῦ, νεανίας τις ἦλθε πρὸς αὐτὸν λέγων ὅτι κιρβάνιον Οὐαγγουάνων διήρχετο τῆς χώρας του χωρὶς νὰ σταματήσῃ. Ἀμέσως ἐγενόμεθα καλοὶ φίλοι. Μὲ παρεκάλεσε λοιπὸν νὰ ρίψω βροχὴν πρὸς χάριν του, καθότι αἱ συγκομιδαὶ του ἤθελον πάθει ἔνεκεν τῆς μακρᾶς ἀνομβρίας. Ἀπήντησα αὐτῷ ὅτι, μολονότι ἡμεῖς οἱ λευκοὶ εἴμεθα πολὺ ἀνεπτυγμένοι καὶ εὐφυεῖς καὶ ἀνώτεροι τῶν Ἀράβων, δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ ρίψωμεν βροχὴν. Μεγάλως λυπηθεὶς ἐπὶ τῇ ἀπαντήσῃ μου ταύτῃ ἐπίστευσεν εἰς τοὺς λόγους μου, λαβὼν δὲ τὸν φόρον, ὅστις ἦτο μηδαμινός, ἐπέτρεψεν ἡμῖν ν' ἀναχωρήσωμεν καὶ μάλιστα συνώδευσεν ἡμᾶς ἐπὶ ὀλίγον ὅπως μᾶς δείξῃ τὴν ὁδόν.

Τὴν 3ην Μ. Μ. εἰσήλθομεν ἐντὸς ἀκανθώδους δάσους· περὶ δὲ τὴν 5ην Μ. Μ. ἀφίχθημεν εἰς Μουχαλάταν, ἧς ἄρχει ὁ Νυαμζάγας. Μγόγος τις, τὸν ὁποῖον εἶχον κάμει φίλον μου, ἐφάνη λίαν εἰλικρινὴς πρὸς ἐμέ. Ἦτο ἰθαγενὴς τῆς Μουλόουας, χώρας κειμένης Ν. Ν. Α. καὶ νοτίως τῆς Κουλάβης· ἐπροστάτευε δὲ μεγάλως τὰ συμφέροντά μου, ὡς ἀκίς ἐπρόκειτο περὶ φόρου, μετὰ τοῦ Βομβάη πορευόμενος εἰς τὴν συμφωνίαν αὐτοῦ. Τὴν ἐπαύριον, ἐνῶ διηρχόμεθα διὰ τῆς Κουλάβης πορευόμενοι εἰς Μθούμην καὶ οἱ Οὐαγογὸ ἐμελλον νὰ σταματήσωσιν ἡμᾶς διὰ φόρον, ὁ Μγόγος οὗτος ἀνέλαβε νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ παντὸς φόρου, λέγων ὅτι εἴμεθα ἐξ Οὐγογότης ἢ Κανυνύνης. Ὁ ἀρχηγὸς ἀπλῶς ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν καὶ οὕτω διέβημεν πρὸ αὐτοῦ χωρὶς νὰ πληρώσωμεν τὸ παραμικρόν· φαίνεται ὅτι οἱ Οὐαγογὸ δὲν ἐπιβαρύνουσι μὲ φόρους τὰ κιρβάνια, ἅτινα ἐμπορεύονται ἐντὸς τῆς χώρας των, χωρὶς νὰ διαβαίνωσι τὸ πρὸς δυσμὰς αὐτῶν ὄριον.

Ἀναχωρήσαντες τῆς Κουλάβης, διήλθομεν πεδιάδα γυμνὴν, ἐρυθρὰν καὶ ἀργιλώδη ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ ἄνεμος τῶν πρὸ ἡμῶν ὑψουμένων ὀρέων τῆς Οὐσαγάρας ἐσύριζε μετὰ μεγάλης κατερχόμενος ὀρμῆς. Ὁ ἄνεμος οὗτος ἦτο ξηρὸς καὶ τοσοῦτον ἰσχυρὸς ὥστε διεπέρα τὰ σώματα ἡμῶν ὡς ἂν ταῦτα ἦσαν ἐξ ἀέρος κατεσκευασμένα. Ἡρωϊκῶς παλαίσαντες κατὰ τοῦ ὀρμητικοῦ τούτου «πέππου» — τρικυμίας, διήλθομεν διὰ τῆς χώρας τοῦ Μουκάμβα καὶ διαβάντες εὐρὺ ἀμμῶδες ρεῖθρον εἰσήλθομεν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ

Μβούμη, ἔνθα διαμένει ὁ τελευταῖος ἀρχηγὸς τῆς Οὐγογῆς, ὅστις ἐμελλε νὰ λάβῃ φόρον ἀπὸ ἡμᾶς.

Τὴν 4ην Ἀπριλίου, ἀφοῦ πρῶτον ἐπεμψα τὸν Βομβάνη καὶ τὸν φίλον μου Μγόγον μετὰ ὁκτῶ ὅτι ἦτοι τριάκοντα δύο ὑαρδῶν ὑφάσματος ὡς φόρον ἀποχαιρετισμοῦ πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἀνεχωρήσαμεν διὰ τοῦ δάσους καὶ μετὰ πέντε ὥρων ὁδοιπορίαν ἀφίχθημεν εἰς τὰ ὄρια τῆς ἐρήμου **Μαρέγγας Μχάλης**, τῆς πεδινῆς ταύτης χώρας ἐν ᾗ τὸ ὕδωρ εἶνε πικρόν.

Ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν ἐπεμψα τρεῖς ἀνθρώπους εἰς **Ζαγγιβάρην** μετὰ ἐπιστολῶν πρὸς τὸν Πρόξενον τῆς Ἀμερικῆς καὶ τηλεγραφημάτων διὰ τὸν «**Κήρυκα**» παραγγείλας πρὸς τὸν Πρόξενον ν' ἀποστείλῃ ὀπίσω τοὺς ἀνθρώπους μετὰ μικροῦ κιβωτίου τὸ ὅποῖον νὰ περιέχῃ πράγματα πολύτιμα δι' ἀνθρωπὸν πειναλέον καὶ ἀγωνιῶντα. Εἶπον αὐτοῖς νὰ μὴ σταματήσωσι πρὸς ὅσον καθ' ὁδόν, νὰ μὴ κωλυθῶσι οὔτε ὑπὸ βροχῆς οὔτε ὑπὸ πλημμύρας· καθότι ἤθελον προφθάσει αὐτοὺς ἂν ἡργοπόρουν· «**Ἰνσαλλάχ βάνα**» ἀπήντησαν μετὰ ζήλου καὶ ἀνεχώρησαν.

Τὴν 5ην τοῦ μηνὸς εἰσήλθομεν ἐν τῇ ἀγρία καὶ ἐρήμῳ χώρᾳ **Μαρέγγα Μχάλη**, ἣτις ὅμως ἦτο προτιμότερα τῆς εὐερεθίστου καὶ ἐχθρικῆς χώρας τῶν Οὐαγογῶ. Ἐπὶ ἐννέα ὥρας ἐξηκολουθοῦμεν νὰ ὁδεύωμεν, διὰ θορυβωδῶν κραυγῶν τρομάζοντες τοὺς ἀγρίους ρινόκερος, τοὺς δειλοὺς κουάγγας, τὰς ἀγέλας τῶν αἰγάγων καὶ πάντα τὰ ζῶα, ὧν βρίθει ἡ χώρα αὕτη. Τὴν 7ην ὑπὸ ῥαγδαίας πληττόμενοι βροχῆς εἰσήλθομεν εἰς **Μπουάπουαν**, ἔνθα ὁ Σκῶτος βοηθός μας **Farquhar** εἶχεν ἀποθάνει.

Ἐξετελέσαμεν τὴν μακρὰν ταύτην τῶν 338 μιλίων πορείαν ἀπὸ τῆς 14 Μαρτίου μέχρι τῆς 7 Ἀπριλίου, ἦτοι ἐν διαστήματι εἴκοσι καὶ τεσσάρων ἡμερῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἀναπαύσεων, αἵτινες ἐκώλυον ἡμᾶς κατὰ δέκα καὶ τέσσαρα μίλια ἀνὰ ἐκάστην ἡμέραν.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς **Μπουάπουας** **Λεύκολος**, εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ὁποίου εἶχον ἀφήσει τὸν **Farquhar**, ἔδωκε τὴν ἐξῆς ἐκθεσιν τοῦ θανάτου τοῦ λευκοῦ :—

«**Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν σας ὁ Λευκὸς ἤρχισε ν' ἀναλαμβάνῃ τὴν πέμπτην ὁμῶς ἡμέραν, ἐνῶ ἐδοκίμαζε νὰ ἐγερθῇ καὶ νὰ περιπατήσῃ, ἐπέστρεψεν ὀπίσω εἰς τὴν σκηνήν**

του· ἀπὸ ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἤρχισε νὰ χειροτερεύῃ καὶ τὸ ἀπόγευμα ἀπέθανεν, ὡς τις πηγαίνων νὰ κοιμηθῇ. Αἱ κνήμαι καὶ ἡ κοιλία αὐτοῦ ἐπρίσθησαν τὰ μέγιστα, καὶ μοι φαίνεται ὅτι κάτι τι συνετρίβη ἐντὸς αὐτοῦ, ὅταν ἔπεσε· καθότι ἐκραύγαζεν ὡς ἄνθρωπος καιρίως πληγωμένος, ὁ δὲ ὑπηρέτης του ἔλεγεν «ὁ κύριός μου λέγει ὅτι ἀποθνήσκει.»

«Ἐκομίσαμεν αὐτὸν ὑπὸ μέγα δένδρον καὶ καλύψαντες τὸ σῶμά του μὲ φύλλα ἀφήσαμεν αὐτόν. Ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦ ἔλαβεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν του τὰ πράγματά του, τὸ πυροβόλον του, τὰ ἐνδύματά του καὶ τὰ ἐφαπλώματά του καὶ δραπετεύσας ἐπορεύθη εἰς τὸ τέμπον Μνυαμουέζου τινὸς παρὰ τὴν Κισοκουέχαν, ἔνθα ἔζησεν ἐπὶ τρεῖς μῆνας καὶ ἀπέθανε. Πρὶν ἢ ἀποθάνῃ ἐπώλησε τὸ πυροβόλον τοῦ αὐθέντου του εἰς Ἀραβὰ τινα πορευόμενον εἰς Οὐνυανυεμβὲ ἀντὶ δέκα δότι (τεσσαράκοντα ὑαρδῶν ὑφάσματος). Ἴδου τί γυνώριζω περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης.»

Μετὰ ταῦτα μοι ἔδειξε τὸν λάκκον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐρρίφθη τὸ πτώμα τοῦ Farquhar, ἀλλ' οὐδ' ἔχνος τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἠδυνήθημεν νὰ εὑρωμεν, μολονότι μεγάλας κατέβαλον πρὸς τοῦτο προσπάθειάς· καθότι ἐπεθύμουν νὰ εὑρω τὰ ὀστᾶ του ὅπως ἐνταφιάσω αὐτά. Πρὶν ἢ ἀναχωρήσωμεν ἐξ Οὐνυανυεμβέ, πεντήκοντα ἄνδρες ἐπὶ δύο ἡμέρας ἡσυχολοῦντο κομίζοντες πέτρας, δι' ὧν ἔκτισα στερεὸν τεῖχος περὶ τὸν τάφον τοῦ Shaw, μήκους ὀκτώ καὶ πλάτους πέντε ποδῶν, τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Λιθιγαστῶνος ἔμελλε νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας· καθότι οἱ ἐγγῶριοι θὰ ἐσέβοντο αὐτόν ὡς τὸν πρῶτον τάφον λευκοῦ ἀνθρώπου ἀποθανόντος ἐν Οὐνυαμουέζῃ. Μολονότι ὅμως δὲν ἠδυνήθημεν ν' ἀνακαλύψωμεν ἔχνος τοῦ πτώματος τοῦ Farquhar, συνηθορίσαμεν πέτρας πολλὰς, δι' ὧν κατωρθώσαμεν ν' ἀνεγείρωμεν ἐν μνημεῖον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ρεύματος πρὸς αἰωνίαν μνήμην τοῦ μέρους ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐρρίφθη τὸ πτώμα τοῦ δυστυχοῦς λευκοῦ.

Ἀφ' ἧς στιγμῆς εἰσῆλθομεν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ποταμοῦ Μουκουνδόκουα, ἤρχισαν νὰ βασανίζωσιν ἡμᾶς αἱ στερήσεις καὶ τὰ δεινὰ τῆς ἐποχῆς τῆς Μασίκας. Ἐνταῦθα οἱ χεῖμαρροι ἐβρυχῶντο τρομακτικῶς· ὁ ποταμὸς κατήρχετο ὀρμητικῶς· ἡ δὲ ἰσχὺς τοῦ ρεύματος ἦτο ἀπερίγραπτος.

Αἱ ὄχθαι αὐτοῦ ἦσαν κεκαλυμμέναι ὑπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ οἱ ἀγροὶ καταπλημμυρισμένοι, ἡ δὲ βροχὴ ἐξηκολούθει ῥαγδαιοτάτῃ ἀγγέλλουσα ἡμῖν τὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα ἐμέλλομεν νὰ ὑποστῶμεν κατὰ τὴν διάβασιν τῆς παραθαλασσίας χώρας. Ἐξηκολουθοῦμεν πορευόμενοι μὲ βῆμα ταχύ ὡς ἄνθρωποι πρὸς τοὺς ὁποίους ἐκάστη στιγμή ἦτο πολῦτιμος· ἐνόμιζέ τις ὅτι ἡ ταχύτης ἡμῶν προήρχετο ἐκ τοῦ φόβου μὴ κατακλυσμός τις καταλάβῃ ἡμᾶς. Τρὶς διέβημεν τὸν ποταμὸν τοῦτον διὰ γεφυρῶν συνισταμένων ἐκ σχοινίων δεδεμένων ἀπὸ δένδρων ἐκ τῆς μιᾶς ὄχθης εἰς τὴν ἄλλην, καὶ τὴν 11ην τοῦ μηνὸς ἀφίχθημεν ἐν Καδεταμάρει εἰς κατάστασιν Ὀλιβεράν καὶ ἐλεεινήν· κατεσκηνώσαμεν δὲ ἐπὶ λόφου τινὸς ἀντικρυ τοῦ Ὅρους Κίβουε, ὅπερ ὑψοῦτο πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ.

Τὴν 12ην Ἀπριλίου, μετὰ ἐξάωρον καὶ λίαν κοπιαστικὴν ὁδοιπορίαν, ἀφίχθημεν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Στενοῦ τοῦ Μουκονδόκουα, δι' οὗ ὁ ποταμὸς οὗτος εἰσβάλλει ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μακάτα. Ἐγνωρίζομεν ὅτι ἡ ἐποχὴ ἦτο ἐξαιρετικὴ, καθότι ἡ κατάστασις τῆς χώρας, καὶ τοι ἄρκετὰ κακὴ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἦτο τίποτε συγκρινομένη πρὸς τὴν τοῦ ἔτους τούτου. Ἠκολουθήσαμεν ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ἀφρόεντα ποταμόν· τὸ ὕδωρ ἔφθανε μέχρι τῆς ὀσφύος ἡμῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ μέχρι τοῦ λαιμοῦ. Ἡ ἀνάγκη ὤθει ἡμᾶς πρὸς τὰ ἐμπρός· ἐφοβούμεθα νὰ σταματήσωμεν εἰς ἓν τῶν χωρίων τούτων, μεχριστοῦ παρέλθῃ ἡ βροχερά αὕτη ἐποχὴ. Ἐπροχωροῦμεν λοιπὸν διαβαίνοντες τὰ τέλματα, τὰ δάση καὶ τὰς χαράδρας πάντοτε μὲ τὰ γόνατα ἐντὸς τῆς ἰλῦος· τὰ πάντα ἦσαν καταπλημμυρισμένα, ἡ βροχὴ ἔπιπτε πάντοτε· τὸ δὲ ὕδωρ ἐφ' οὗ αὕτη ἔπιπτε προσελάμβανε χρῶμα κίτρινον ἐκ τοῦ πολλοῦ ἀφροῦ, εἰς τρόπον ὥστε δὲν ἠδυνάμεθα ν' ἀναπνεύσωμεν, καθότι τὸ ὕδωρ πανταχόθεν ἐπλητεν ἡμᾶς.

Τὴν νύκτα διηρχόμεθα παλαίοντες κατὰ τῶν νεφῶν τῶν μελανῶν καὶ ἀδδηφάγων κωνώπων, ἡρωϊκῶς προσπαθοῦντες νὰ κοιμηθῶμεν ὀλίγον ὅπως ἀναπαυθῶμεν καὶ ἀναλάβωμεν τὴν ἐπαύριον τὴν διὰ τοῦ ὕδατος πορείαν ἡμῶν.

Τὴν 13ην ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Μβούμης. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἔβρεχε, ἡ δὲ βροχὴ δὲν ἔπαυσε καὶ κατὰ τὴν ἐπαύριον. Διηρχόμεθα λοιπὸν τοὺς τεлмаτωδεις ἀγροὺς μεχρι-

σοῦ ἀφίχθημεν πάλιν πρὸ παραποτάμου τινὸς στενοῦ μὲν ἀλλὰ βαθέος. Κόψαντες ἐν δένδρον ἐθέσαμεν αὐτὸ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν ὄχθην καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διήλθομεν τὸ ρεῦμα· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον οἱ ἄνθρωποι μου ἡδυνήθησαν νὰ μετακομίσωσιν καὶ τὰς ἀποσκευὰς τοῦ κιβανίου· ἀλλὰ νέος τις, Ῥοζάβ καλούμενος, ἵνα δείξῃ ζῆλον ἢ ὑπὸ μανίας ὡς φαίνεται παρορμηθεὶς ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὸ κιβώτιον τοῦ Διδάκτορος, ὅπερ περιεῖχε τὰς ἐπιστολάς του καὶ τὸ Ἡμερολόγιον τῶν ἀνακαλύψεων αὐτοῦ, καὶ θέσας τοῦτο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὕδωρ ὅπως διαβῇ πεζὸς τὸν ποταμόν. Πρῶτος ἐγὼ ἐπέ-
 ρασα εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην ὅπως ἐπιτηρῶ τὴν διάβασιν, ὅτε παρετήρησα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον περιπατοῦντα ἐν τῷ ποταμῷ μετὰ τοῦ πολυτίμου κιβωτίου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Αἴφνης δὲ ἔπεσεν ἐντὸς βαθείας ὁπῆς, καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ κιβώτιον πρὸς στιγμὴν ἐξηφανίσθησαν· ἀγωνία δὲ κατέλαβε τὰ στήθη μου διὰ τὴν κακὴν τύχην τοῦ κιβωτίου τούτου. Εὐτυχῶς ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἠγέρθη, ἐγὼ δὲ διευθύνας κατὰ τῆς κεφαλῆς του τὸ πολύχροτόν μου ἐκραύγαζον αὐτῷ «Πρόσεξον καλὰ, μὴ ρίψῃς τὸ κιβώτιον τοῦτο εἰς τὸ ὕδωρ, διότι θὰ σὲ φονεύσω».

Πάντες οἱ ἄνθρωποι τοῦ κιβανίου μου ἄφησαν τὸ ἔργον των καὶ ἔβλεπον τὸν δυστυχῆ αὐτῶν σύντροφον ὅστις εὐρίσκετο εἰς μέγαν κίνδυνον ἐπαπειλούμενος ὑπὸ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ πολυχρότου· καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔβλεπε τὸ πολύχροτον μετὰ μεγάλου τρόμου, καὶ μετὰ τινὰς ἀπελπιστικὰς κινήσεις ἐπέτυχε νὰ φέρῃ τὸ κιβώτιον ἀσφαλῶς εἰς τὴν ξηράν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐν αὐτῷ ἐμπεριεχόμενα δὲν εἶχον ποσῶς ὑποστῇ βλάβην τινὰ, ὁ Ῥοζάβ ἀπέφυγε τὴν τιμωρίαν, ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ μὴ ἐγγίσῃ ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει ποτὲ τὸ κιβώτιον, ὅπερ παραλαβὼν ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν καλὸν παγαζὶν Μαγάγγαν.

Ἀπὸ τοῦ παραποτάμου τούτου μετὰ μίαν ὥραν ἀφίχθημεν εἰς τὸν κύριον ποταμόν, τοῦ ὁποίου βλέπων τις τὰ ὕδατα καταλαμβάνετο ὑπὸ τρόμου. Εἰργάσθημεν πολὺ ὅπως κατασκευάσωμεν γεφύρωμα ἐκ ξύλων κόψαντες τέσσαρα μεγάλα δένδρα τὰ ὁποῖα ἐδέσαμεν πρὸς ἀλληλα· ἡ σχεδιά ἡμῶν ἦτο καλὴ· μόλις ὅμως ἐρρίψαμεν αὐτὴν ἐν τῷ ὕδατι ἐβυθίσθη ὡς μόλυβδος. Ἐδέσαμεν λοιπὸν ὁμοῦ ὅσα

δυνατὰ σχοινία εἶχομεν καὶ ἐκάμαμεν γραμμὴν μήκους 180 ποδῶν· δέσαντες δὲ τὸν Καουπερὲχ δι' αὐτῆς ἐπέμψαμεν αὐτὸν ὅπως δέσῃ τὴν μίαν ἄκραν εἰς μέγα δένδρον· ὁ ἄνθρωπος οὗτος γνωρίζων κάλλιστα νὰ κολυμβᾷ ἐπάλαισεν ἡρωϊκῶς κατὰ τοῦ ρεύματος καὶ ἔφθασεν ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὄχθης. Ἐκρεμάσαμεν τὰ δέματα εἰς τὸ σχοινίον τοῦτο, καθὼς καὶ πάντα ἐκεῖνα τὰ κιβώτια τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον φόβον νὰ βραχῶσι, καὶ σύροντες τὸ σχοινίον μετακομίσαμεν αὐτὰ εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην τοῦ ποταμοῦ. Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων μου καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἐρυμουκλήθημεν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον· οἱ παῖδες διήλθον ὁμοίως ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιαν τῶν μᾶλλον ἀτρομήτων κολυμβητῶν· ἦλθεν ἡ σειρὰ τῶν πολυτίμων κιβωτίων ἐντὸς τῶν ὁποίων περιείχοντο αἱ ἐπιστολαὶ καὶ διάφορα πολύτιμα πράγματα· ὅσον ἂν ἐσκέφθημεν, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν μέσον μετακομίσεως αὐτῶν. Ἐνεκεν τούτου δύο στρατόπεδα κατεσκευάσθησαν, ἓν εἰς ἐκάστην τοῦ ποταμοῦ ὄχθην· τὸ μὲν ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὄχθης ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀνεχώρησα ἐπὶ φωλεᾶς μυρμήκων τερμιτῶν λίαν μεγάλης καὶ εἰς αὐτὸ εἰσῆλθον οἱ ἄνθρωποι μας· ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὄχθης ἐκ τῆς ἰλῦος κατεσκευάσαμεν κυκλοτερὲς μέρος, διαμέτρου τριάκοντα ποδῶν, ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ὁποίου ἐστήθη ἡ σκηνή μου· περίξ δὲ αὐτῆς αἱ διάφοραι σκηναὶ τῶν ἀνθρώπων μου.

Ἡ θέσις εἰς ἣν εὕρισχόμεθα ἦτο λίαν παράδοξος. Εἰς ἀπόστασιν εἴκοσιν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν ποδῶν ἔρρεεν ὁ ποταμὸς τοῦ ὁποίου ἡ ὁρμὴ ἠϋξάνεν ἀντὶ νὰ ἐλαττοῦται· ἄνωθεν ἡμῶν ὁ οὐρανὸς ἦτο ζοφερός καὶ ἐφαίνετο πικρῶς κλαίων· περίξ ἡμῶν ὑπῆρχον δάση ἀπέραντα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ βροχὴ πίπτουσα ἀδιακόπως προεξένει μονότονον πάταγον· ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν ὑπῆρχεν ἰλὺς μελανὴ καὶ ναυτιώδης· προσθέσατε εἰς τὰ ἄνω καὶ τὸν κίνδυνον, ὃν ἐτρέχομεν ἐκ τῆς ὑπερχυλίσσεως τοῦ ποταμοῦ, καὶ θέλετε παρατηρήσει εἰς ὁποίαν κινδυνώδη θέσιν εὕρισχόμεθα τὴν νύκτα ταύτην.

Τὴν πρωτὴν ὁ ποταμὸς εἰσέτι ἔρρεεν ὀρμητικώτερος ἀπειλῶν ἡμᾶς δι' ἀναποφεύκτου καταστροφῆς. Ἐπρεπε πρὸς τούτοις νὰ σπεύσωμεν· ἔπρεπε νὰ διαβῶσι τὸν ποταμὸν καὶ οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι μου· ἔπρεπε νὰ μετακομισθῶσιν αἱ ἐπι-

στολαί καὶ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Διδάκτορος, ἅτινα ἐθεώ-
ρουν ὡς τὸν θησαυρὸν τῆς Ἑκστρατείας. Ἀλλὰ διὰ τίνος
μέσου; Ἐνῷ ἔβλεπον τὸν ῥοῦν τοῦ ὀρμητικοῦ ποταμοῦ,
ἐσκέφθην νὰ λάβω δύο μικρὰς ράβδους καὶ δι' αὐτῶν νὰ
κατασκευάσω εἶδος φορεῖου ἐφ' οὗ νὰ θέσω ἐν πρὸς ἐν τὰ
πολύτιμα κιβώτια. Ἀλλὰ τίς ἐμελλε νὰ μετακομίσῃ τὸ
φορεῖον τοῦτο; Ἐσκέφθην νὰ ἐκλέξω πρὸς τοῦτο δύο ῥω-
μαλέους ἄνδρας ὅπως λάβωσι τοῦτο ἐπὶ τῶν ὤμων των
καὶ μετακομίσωσιν αὐτὸ κολυμβῶντες, συγκρατούμενοι ἄ-
νωθεν ὑπὸ τοῦ σχοινίου. Ἀμέσως λοιπὸν τὸ φορεῖον κα-
τεσκευάσθη· δώδεκα δὲ κολυμβηταὶ ἐκ τῶν μᾶλλον ἀτρα-
μήτων ἐξελέγησαν πρὸς τὸν σκοπὸν· ὑπεσχέθην αὐτοῖς
ὑφάσματα καὶ κόκκους καὶ οὕτω ἡ μετακόμισις ἤρχισεν.
Ἰδὼν τὴν εὐκολίαν μετὰ τῆς ὁποίας οἱ ἄνθρωποί μου ἐπη-
γαινοήρχοντο φέροντες τὸ φορεῖον, ἐθαύμασα πῶς νὰ μὴ
σκεφθῶ προτῆτερα τὸ μέσον τοῦτο. Μετὰ μίαν ὥραν ὀλό-
κληρος ἡ Ἑκστρατεία μετὰ πασῶν τῶν ἀποσκευῶν εὐρί-
σκετο ἀσφαλῆς ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὄχθης· ἀμέσως δὲ ἀνα-
χωρήσαντες ἐκ τοῦ ἐπαράτου τούτου μέρους εἰσῆλθομεν
ἐντὸς βαλτώδους πρὸς βορρᾶν δάσους, τὸ ὁποῖον εἰς μέρη
τινὰ ἐκαλύπτετο ὑπὸ ὕδατος τεσσάρων ποδῶν βάθους. Ἐπὶ
ἐπτὰ ὅλας ὥρας ἐπὶ τῆς ἰλῦος ὀδεύοντες ἀφίχθημεν εἰς
Ῥεχενέκον, τὰ πάνδεινα ὑποστάντες κατὰ τὴν πορείαν
ταύτην. Εὐρισκόμεθα νῦν πρὸ τῆς βαλτώδους πεδιάδος τοῦ
ποταμοῦ Μακάτα, ἥτις νῦν ἦτο λίαν τρομακτικὴ καὶ ἀπε-
θάρρυνε τοὺς μᾶλλον ἀτρομήτους πρὸς διάβασιν αὐτῆς.

Δέκα ὅλας ἡμέρας ἐμένομεν ἐστρατοπεδευμένοι ἐπὶ λό-
φου τινὸς κειμένου πλησίον τοῦ χωρίου, μεχριστοῦ τὴν 25ην
Ἀπριλίου ἔπεσεν ἡ τελευταία βροχή. Ἀπεφασίσαμεν λοι-
πὸν νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ Μακάτα.
Τὰ ὑφάσματα διενεμήθησαν εἰς τοὺς κοπιάσαντας ἀνθρώ-
πους ὡς δῶρον, ἐγὼ δὲ ἐκράτησα μικρὸν ποσὸν πρὸς ἰ-
δίαν μου τροφήν μεχριστοῦ φθάσω εἰς τὴν παραλίαν.

Ἄν ἐπεριμένομεν νὰ ἐλαττωθῇ ἡ πλημμύρα, ἠθέλομεν
ἀργῆσαι κατὰ ἓνα μῆνα. Ἀφοῦ πρότερον εἰσῆλθομεν ἐν
τῷ ὕδατι μέχρι τοῦ λαιμοῦ, ἦτο ἀνωφελὲς νὰ περιμείνω-
μεν· ἀπεφασίσαμεν λοιπὸν νὰ προχωρήσωμεν. Μετὰ δύο
πορείας, ὧν ἐκάστη διήρκεσεν ὀκτὼ ὥρας, ἀφίχθημεν εἰς
τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Μακάτα· ὑπέστημεν ὁμῶς τὰ

πάνδεινα, καθότι καὶ μέχρι τοῦ λαιμοῦ ἐντὸς τῆς ἰλῦος ἐβυθίσθημεν καὶ ἔλη καὶ ὀρμητικούς ποταμούς κολυμβῶντες διέβημεν καὶ τέλος περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τὴν δευτέραν ἡμέραν ἀφίχθημεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Οἱ ἄνθρωποί μου βεβαίως δὲν θὰ λησμονήσωσι τὴν νύκτα ἐκείνην· οὐδεὶς αὐτῶν ἠδυνήθη νὰ κοιμηθῇ εἰμὴ μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἔνεκεν τῶν νεφῶν τῶν κωνώπων, οἵτινες κατέτρωγον ἡμᾶς. Ὅτε δὲ τὸ κέρας ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως, οὐδεὶς αὐτῶν ἀντέστη, ἀλλὰ πάντες μετὰ χαρᾶς ἔδραμον νὰ ἐξέλθωσι τῆς κολάσεως ταύτης.

· Τὴν 5ην Π. Μ. ἤρχισαμεν νὰ διαβαίνωμεν τὸν ποταμὸν Μακάταν· πέραν ὅμως αὐτοῦ ἐπὶ ἕξ μίλια ἐξετείνετο μικρὰ λίμνη τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα ἔρρεον εὐγενῶς πρὸς τὸν ποταμὸν Οὐάμην. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἐλάμβανε χώραν ἡ συρροή τῶν ὑδάτων· τέσσαρες ποταμοὶ συνήρχοντο ἐν ταῦθα εἰς ἓνα μόνον μέγαν ποταμὸν. Οἱ ἐγγύριοι τοῦ Κιγόγγου εἰδοποίησαν ἡμᾶς νὰ μὴ ἐπιχειρήσωμεν τὴν διάβασιν τοῦ ἔλους τούτου, καθότι τὸ ὕδωρ θὰ ἐκάλυπτε τὴν κεφαλὴν ἡμῶν· δι' ἐνὸς ὅμως μόνου νεύματός μου οἱ ἄνθρωποί μου ἀμέσως παρεσκευάσθησαν νὰ προχωρήσωσι· κατέστημεν ἀμφίβιοι· ἐν τούτοις καλλίτερον ἦτο δι' ἡμᾶς νὰ εἰσέλθωμεν ἐν τῷ ὕδατι ἢ νὰ μένωμεν ἐπὶ τοῦ σεσηπότης χόρτου, ὅστις περιέβαλλεν ἡμᾶς.

Ἐρχίσαμεν λοιπὸν νὰ εἰσερχώμεθα ἐν τῷ τέλματι μετ' οὐ πολὺ τὸ ὕδωρ ἔφθασε μέχρι τῶν γονάτων, κατόπιν μέχρι τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς ῥινός, εἰς τρόπον ὥστε ἡναγκάστημεν νὰ περιπατῶμεν ἐπὶ τῶν ὀνύχων ἡμῶν βαστάζοντες τοὺς παῖδας ἄνω τοῦ ὕδατος· καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ὑπέστημεν ὅσα καὶ τὴν προτεραίαν, μεχρικοῦ ἀφίχθημεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Μικροῦ Μακάτα, τοῦ ὁποίου ὁ ῥοὺς εἶχε ταχύτητα ὀκτῶ κόμβων καθ' ἐκάστην ὥραν· ὁ ποταμὸς οὗτος εἶχεν εὖρος πεντήκοντα μέτρων, ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου μέρους ὑψοῦτο ὀροπέδιον μετὰ λειμώνων ξηρῶν ἐκτεινόμενον μέχρι τοῦ Σίμπου. Οὐδὲν ἄλλο ἔμενεν ἡμῖν ἢ νὰ περάσωμεν τὸ ρεῦμα κολυμβῶντες· ἀλλὰ τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι λίαν κινδυνῶδες, καθότι ὁ ῥοὺς ἦτο ὀρμητικὸς καὶ ἰσχυρὸς. Ἐνεργητικότης καὶ ζῆλος, ἀμοιβαί, δῶρα καὶ ὑποσχέσεις, πρὸς τούτοις καὶ τὸ ζωηρὸν αἶσθημα ὅτι ἠθέλομεν φθάσει εἰς τὴν παραλίαν ταχέως, πάντα ταῦτα

όμοῦ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ διαβῶμεν τὸ ρεῦμα καὶ μετὰ δῶ ὥρας εὐρισκόμεθα ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Μακάτα.

Χαρίεντες καὶ πλήρεις ἐλπίδων ὠδεύομεν μὲ βῆμα ταχὺ διὰ τῆς ξηρᾶς καὶ λείας ὁδοῦ, ἣτις ἔκειτο πρὸ ἡμῶν, μετὰ ζήλου καὶ θάρρους ἡρωϊκοῦ. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐξετελέσαμεν τρεῖς πορείας καὶ πολὺ πρὸ τῆς νυκτὸς ἀφίχθημεν εἰς Σίμπον.

Τὴν 29ην τοῦ μηνὸς διέβημεν τὸν Οὐγγερεγγέριν, ἀφικθέντες δὲ εἰς Σιμπαμουέννην τῆς Οὔσεγούχχας εἶδομεν παράδοξον ἀλλαγὴν! Ὁ ποταμὸς πλημμυρίσας συμπαρέσυρεν ὁλόκληρον τὸ πρόσθιον τεῖχος τῆς πόλεως καὶ περὶ τὰς πεντήκοντα οἰκίας. Πολλὰ δὲ χωρία τῶν Οὐαρουγούρου ἐπὶ τῶν κατωφερειῶν τῶν ὁρέων τοῦ Οὔρουγγούρου ὑπέφεραν τρομερά. Ἐξ ὅσων εἶπον ἡμῖν ἂν τὸ ἐν τέταρτον ἦτο ἀληθές, τοῦλάχιστον ἑκατὸν ἄνθρωποι θ' ἀπωλέσθησαν.

Ἡ Σουλτάνα εἶχε φύγει, τὸ φρούριον τοῦ Κισσαβέγγου δὲν ὑπῆρχε πλέον! Βαθεῖα διώρυξ τὴν ὁποίαν ὁ τύραννος οὗτος εἶχε σκάψει ὅπως φέρῃ βραχίονά τινα τοῦ Οὐγγερεγγέρι παρὰ τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ προεξένησε τὴν καταστροφὴν αὐτὴν, μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ ποταμὸς ἐσχημάτισε νέαν κοίτην εἰς ἀπόστασιν 300 ὑαρδῶν ἀπὸ τῆς πόλεως. Ἀλλὰ τὸ ἐκπληκτικώτερον πάντων ἦτο ἡ θέα τῶν ἐρειπίων καὶ τῶν χαμαὶ κατακείμενων δένδρων, ἅτινα πάντα ἦσαν κεκλιμένα κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, ὥς ὑπὸ ἰσχυροῦ νοτιοδυτικοῦ ἀνέμου ῥιφθέντα κατὰ γῆς! Ἡ ὄψις τῆς κοιλάδος τοῦ Οὐγγερεγγέρι ἦτο ὅλως παρηλλαγμένη — πρότερον ἦτο Παράδεισος, νῦν ὅμως ἔρημος τρομακτικὴ.

Ἐξηκολουθήσαμεν τὴν πορείαν ἡμῶν μεχριστοῦ ἀφίχθημεν εἰς Οὐλαγάλλαν· ἐνόσω δὲ ἐπροχωροῦμεν, ἐβλέπομεν ὅτι πράγματι ἀσυνήθης καταιγὶς ἔλαβε χώραν εἰς τὸ μέρος τοῦτο, καθότι πάντα σχεδὸν τὰ δένδρα τῆς χώρας κατέκειντο χαμαί.

Μετὰ κοπιαστικὴν καὶ μακρὰν ὁδοιπορίαν ἀφίχθημεν εἰς Μουσσοῦδι ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Οὐγγερεγγέρι· πρὶν ὅμως φθάσωμεν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, εἶδομεν ὅτι πράγματι τρομερὰ καταστροφὴ ἐπισυνέβη εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ λοιπὰ χωρία. Ἐκαστος θὰ ἐννοήσῃ κατὰ πόσον ἐξετείνεται ἡ καταστροφὴ αὕτη, ὅταν μάθῃ ὅτι περὶ τὰ ΕΚΑ-

ΤΟΝ ΧΩΡΙΑ συμπαρασύρθησαν ὑπὸ τῆς πλημμύρας κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν χωρικῶν.

Ὁ Διουὰν τοῦ Μουσσοῦδι ἐρωτηθεὶς εἶπεν ἡμῖν ὅτι οἱ κάτοικοι εἶχον ὑπάγει νὰ κοιμηθῶσι κατὰ τὴν πρὸ εἴκοσι πέντε ἐτῶν τῆς Διουανίας τοῦ ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἤκουσαν πάταγον βροντώδη, ὅστις ἐξύπνησεν αὐτούς· ἐξελθόντες τῶν καλυβῶν αὐτῶν εἶδον ὑπερμεγέθη ὄγκον ὕδατος ἀπειλοῦντα αὐτοὺς διὰ τοῦ θανάτου καὶ ὡς τεῖχος κατερχόμενον καὶ συμπαρασύροντα τὰ ὑψηλότερα δένδρα καὶ τὰ χωρία αὐτῶν. Μετὰ ἑξ ἡμέρας ἀπὸ τούτου τοῦ συμβάντος—ὅτε ὁ ποταμὸς ἐσμικρύνθη—ἡ σκηνὴ ἦτο θλιβερωτάτη· ὅπου ἂν ἔστρεφέ τις τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔβλεπεν ἐρείπια καὶ ἔργα τῆς καταστροφῆς, ἣτις ἐπεσκέφθη τὴν χώραν· οἱ σιτοφόροι ἀγροὶ ἦσαν κεκαλυμμένοι ὑπὸ πολλῶν ποδῶν ἄμμου καὶ ἐρειπίων· ἡ ἀμμώδης κοίτη τοῦ ποταμοῦ ἐξετείνετο κατὰ ἓν μίλιον· μόνον δὲ τρία χωρία ἔμενον σῶα. Ἡρώτησα τὸν Διουὰν ποῦ ἐπορεύθησαν οἱ κάτοικοι· μοὶ ἀπήντησεν ὡς ἐξῆς :—«Ὁ Θεὸς ἔλαβε τοὺς περισσοτέρους, ὅσοι ἔζησαν, ἔφυγαν εἰς Οὐδόην.» Ἐξ ὅλων τῶν δεινῶν, τὰ ὁποῖα ὑπέστησάν ποτε οἱ Οὐακάμης, τοῦτο ἦν τὸ μέγιστον, ὅπερ ἐδόθη αὐτοῖς **ΑΝΩΘΕΝ**· τοῦτο δὲ μαρτυροῦσιν οἱ λόγοι τοῦ Διουὰν εἰπόντος μοι «Ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ εἶνε θαυμασία· τίς δύναται ν' ἀντιστῇ εἰς αὐτήν ;»

Ἐκ τοῦ ἡμερολογίου μου ἀντιγράφω τὰ ἐξῆς ἀποσπάσματα :—

Ἀπριλίου 30.— Διαβάντες τὴν Μσοῦβαν ὠδεύομεν μὲ βῆμα ταχὺ διὰ τῶν δασῶν ἐντὸς τῶν ὁποίων τοσαῦτα εἶχομεν ὑποστῇ κατὰ τὴν εἰς Οὐνυανυεμβέ πορείαν ἡμῶν. Ὅπόσον τρομακτικὰς ὁσμάς, ὁπόσῃν ναυτίασιν προσξενεῖ τὸ ἔδαφος τῶν δασῶν ! Τὰ δάση ταῦτα εἶνε τοσοῦτον πυκνὰ, ὥστε οὐδ' αὐτὴ ἡ τίγρις δύναται νὰ διέλθῃ ταῦτα· εἶνε δὲ τοσοῦτον σκληρὰ, ὥστε οὐδ' ὁ ἐλέφας δύναται ν' ἀνοίξῃ ὁδόν. Ὅποια δυσωδία, ὁποῖον δηλητήριο ! Ἄν ἦτο δυνατόν νὰ συγκεντρώσῃ τις ἐντὸς φιάλης τὸ μίasma τοῦτο, πιστεύω ὅτι τὸ πρῶσικόν ὀξύ οὐδόλως θὰ ἠδύνατο νὰ συγκριθῇ πρὸς αὐτὸ κατὰ τὴν δύναμιν, δραστηκότητα καὶ καταστροφὴν !

Ἐντὸς τῶν ἀκανθωδῶν τούτων σπηλαίων βαδίζων τις

ἀπαντὰ φρίκην ἐπὶ φρίκης. Ὅφεις βόες ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς ἡμῶν, σαῦραι καὶ σκορπίοι κάτωθεν τῶν ποδῶν μας, καρκῖνοι, χελῶναι, ἰγουᾶναι, μύρμηκες πέριξ ἡμῶν κατεβασανίζουσιν ἡμᾶς. Ὁ ἀὴρ τὸν ὁποῖον ἀναπνέομεν εἶνε μίασμα· ἡ ὁδὸς εἶνε πλήρεις μυρμῆκων, οἵτινες δάκνουσιν ἡμᾶς εἰς τοὺς πόδας τοσοῦτον σκληρῶς ὥστε ἀναγκαζόμεθα νὰ πηδῶμεν ὡς μανιακοί! Πράγματι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὑφίστανται αἱ δέκα πληγαὶ τῆς Αἰγύπτου, τὰς ὁποίας ὁ περιοδευτὴς ἀπαντὰ κατὰ τὴν πορείαν αὐτοῦ. Αἱ πληγαὶ αὗται εἶνε αἱ ἑξῆς:—

1. Ὅφεις βόες.
2. Βρυθροὶ μύρμηκες.
3. Σκορπίοι.
4. Ἀκανθώδεις καὶ κηκτοσιδεῖς θάμνοι.
5. Μυρία προσκόμματα.
6. Μελανὴ ἰλύς.
7. Ἀσφυξία ὑπὸ τῆς πυκνότητος τοῦ δάσους.
8. Δυσωδία.
9. Ἀκανθαί.
10. Μίασμα.

Ἐν τούτοις πάντα ταῦτα διήλθομεν ὡς ἥρωες μετὰ καρτερίας καὶ τόλμης.

Μαίτου 1. Κιγγαροῦ Χέρρα. — Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἐλάβομεν εἰδήσεις ὅτι μεγάλη τρικυμία ἔλαβε χώραν εἰς Ζαργιβάρην, καταστρέψασα οἰκίας καὶ πλοῖα καὶ ἐκτανθεῖσα μέχρι Βαγαμούου καὶ Οὐτίνδης· οὕτω μᾶς πληροφοροῦσιν, ἀλλὰ δὲν πιστεύω τοσοῦτον πολὺ τοὺς λόγους των, καθότι γνωρίζω ὅτι οἱ Ἀφρικανοὶ εἶνε ὑπερβολικοὶ εἰς τὰς διηγήσεις αὐτῶν. Πιθανὸν νὰ συνέβησαν ζημίαι, ὡς πράγματι φαίνεται ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς καταγίδος ἐν τῷ ἐσωτερικῷ. Ἀκούω πρὸς τούτοις ὅτι ἐν Βαγαμούου ὑπάρχουσι λευκοὶ ἄνθρωποι, οἵτινες παρασκευάζονται νὰ ἀναχωρήσωσι διὰ τὸ ἐσωτερικὸν πρὸς ἀναζήτησιν ἐμοῦ (;) Τίς ἐσκέφθη νὰ δράμῃ εἰς ἀναζήτησιν ἐμοῦ δὲν δύναμαι νὰ φαντασθῶ. Νομίζω ὅτι κακὴ τις ἰδέα κατέλαβε τὰ πνεύματά των περὶ τῆς Ἐκδρομῆς μου. Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ ἔμαθον ὅτι ἐπορεύθην πρὸς ζήτησιν λευκοῦ; τὸν λόγον τοῦτον εἶπον μόνον ἐν Οὐνυανυεμβέ.

Μαΐου 2. Ροζάκον. — Μόλις εισηλθον ἐν τῷ χωρίῳ, οἱ τρεῖς ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἐπεμψα ἐκ Μπούμης τῆς Οὐγογόης, εἰσήλθον φέροντες παρὰ τοῦ γενναιοδώρου Ἀφρικανοῦ Προξένου φιάλας τινὰς καμπανίτου οἴνου, καρυκεύματα καὶ δύο κιβώτια πλακούντων τῆς Βοστώνης. Ἐπὶ τῇ θεᾷ αὐτῶν ἐχάρην τὰ μέγιστα, καθότι ἤμην ἡμιθανὴς ὑπὸ τῶν δεινῶν, ἅτινα ὑπέστην ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μακάτα. Ἐντὸς ἐνὸς τῶν κιβωτίων τούτων ὁ Πρόξενος μετὰ φροντίδος ἔθεσε τέσσαρας ἀριθμοὺς τοῦ «Κήρυκος», εἷς τῶν ὁποίων περιεῖχε τὴν ἐξ Οὐνυανυεμβέ ἀλληλογραφίαν μου ἐν ἣ ὑπῆρχον πολλὰ τυπογραφικὰ σφάλματα, μάλιστα εἰς τὰς σημειώσεις τῶν μερῶν. Ὑποθέτω ὅτι τοῦτο ἐγένετο ἐκ τοῦ δυσαναγνώστου τῆς γραφῆς μου, ἥτις καὶ αὐτὴ εἶχεν ἐξασθενήσει ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ. Ἐντὸς ἐτέρων κιβωτίων περιείχοντο ἀποσπάσματα τινὰ ἐκ διαφόρων ἐφημερίδων, ἐν οἷς παρατηρεῖ τις ὅτι πολλοὶ ἐκδότης θεωροῦσι μυθώδη τὴν ἐν Ἀφρικῇ περιοδείαν μου. Φεῦ! τοῦτο ἦτο φρικτὸν δι' ἐμέ! Αἱ στερήσεις καὶ τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα ὑπέστην, αἱ φρικταὶ ἀσθένειαι, ὁ θάνατος εἰς οὗ τὸ χεῖλος εἶχον φθάσει, εἰς τοῦτο ἀπέληξαν; Ἀλλὰ δέκα ὀκτὼ ἄνθρωποι ἀπέθανον εἰς τὴν ἐπιχείρησιν αὐτήν. Δὲν εἶνε βέβαια μῦθος — ὁ θάνατος τῶν δύο λευκῶν ἀνθρώπων μου! οἱ δυστυχεῖς ἀπέθανον ἐν τῇ ἀφιλοξένῳ ταύτῃ χώρᾳ τοῦ ἐσωτερικοῦ!

Μία τῶν ἐπικρίσεων αὐτῶν, ἔργον καλλίστου Τεννέσου τινὸς δημοσιογράφου, ἀφοῦ σατυρίζῃ τὴν ἐπιχείρησιν, περατοῦται διὰ τῶν ἐξῆς γραμμῶν:—

«Ἡ εἰμαρμένη τῆς Ἐκδρομῆς ταύτης εἶνε προσδιορισμένη ἂν δὲν ἀκούσωμεν ὅτι ὁ Λιθιγκστὼν ἀφίκετο εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, δὲν θέλομεν ἀκούσει πλέον καὶ περὶ τοῦ ἀνταποκριτοῦ τούτου τοῦ «Κήρυκος» καθότι πιθανὸν νὰ βυθισθῇ ἐντὸς ἐτέρου ἔλους τοῦ Μακάτα καὶ ν' ἀκολυθήσῃ τὴν αὐτὴν τύχην ὡς καὶ ὁ κύων αὐτοῦ Ὅμάρ».

Ἐνῷ λοιπὸν ἐγὼ ἠγωνιζόμην ἐν Ἀφρικῇ πρὸς εὑρεσιν καὶ περιθάλψιν ἀνθρώπου πεπλανημένου, ἕτεροι ἐδέοντο ὑπὲρ τῆς καταστροφῆς μου. Θαυμάζω βλέπων τὴν μικρὰν διαφορὰν ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ βαρβαρισμοῦ, τὴν ὡς τρίχα λεπτὴν γραμμὴν τὴν χωρίζουσαν τοὺς λευκοὺς ἀπὸ τῶν μαύρων. Οἱ μαῦροι καλῶς μεταχει-

ριζόμενοι εἶνε καλοὶ καὶ εὐχάριστοι· τὰ ἐν τῷ ἀποσπασματι τούτῳ ἐκδηλούμενα αἰσθήματα μοι ἀγγέλουσι τὰ ἐν τῇ πατρίδι μου περιμενόμενά με. Νῦν πλέον περιεγελάσθην. Ἄν δυνηθῶ νὰ φθάσω εἰς τὴν πατρίδα μου, τότε θὰ ἰδωμεν τίς θὰ περιγελάσῃ τὸν ἄλλον.

Ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν μου τὰς ὁποίας ἔλαβον ἐκ Ζαγγιβάρης παρατηρῶ ὅτι ἐν Βαγαμόυο ὑπάρχει ἐκδρομή τις καλουμένη «ἡ πρὸς ἀναζήτησιν καὶ βοήθειαν τοῦ Λιβιγκστῶνος Ἐκστρατεία»· τί θὰ πράξωσιν ὅμως οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῆς; Νῦν ὁ Λιβιγκστὼν εὐρέθη καὶ ἔλαβε βοήθειαν· ὁ Λιβιγκστὼν λέγει ὅτι οὐδενὸς πλέον ἔχει ἀνάγκην. Δυστυχῶς δὲν ἀνεχώρησαν ἐνωρίτερον, ἐνῷ ἠδύναντο νὰ πράξωσι τοῦτο καὶ νὰ ἐπιστρέψωσιν ἄπρακτοι.

Ματίου 4. — Ἀφιχθέντες παρὰ τὸ πλοιάριον τοῦ Κιγγουέρ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τοῦ πορθμεύς. Μεταξὺ τοῦ στρατοπέδου ἡμῶν καὶ τοῦ Βαγαμόυο ἐκτείνεται κατακεκλυσμένη πεδιάς ἐπὶ τέσσαρα μίλια. Ἡ μετακόμισις τῆς ἐκστρατείας διὰ τοῦ ἔλους τούτου θὰ ἐπασχολήσῃ ἡμᾶς ἐπὶ πολὺ.

Ματίου 5. — Ὁ πορθμεὺς Κιγγουέρ ἦλθε περὶ τὴν 11 Π. Μ. ἐκ τοῦ χωρίου Τογγόνι, τὸ ὁποῖον κεῖται πέραν τῆς ὑδατώδους πεδιάδος. Πόσον βραδὺς εἶνε ὅταν περιπατῇ. Εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ δύο μονόξυλα ἕκαστον τῶν ὁποίων δώδεκα ἡμῶν ἐχώρουν. Τὴν 3ην Μ. Μ. ἀφίχθημεν εἰς τὸ χωρίον Κογγόνι.

Ματίου 6. — Εἶπον εἰς τὸν Κιγγουέρ ὅτι εἶνε ἐπ' ἀνάγκης νὰ σπεύσῃ, ὑπεσχέθην δὲ αὐτῷ πέντε τάλληρα ὡς δῶρον ἂν λάβῃ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἰδῷ καὶ τὸν τελευταῖον ἄνθρωπον τοῦ κερβανίου μου ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου πρὸ τῆς 3. 30 Μ. Μ.

Μετὰ μίαν ὥραν ὠδεύομεν μὲ βῆμα παρόμοιον τοῦ ὁποίου οὐδέποτε ἔκαμε τὸ κερβανίόν μου· ἡ χαρὰ ἠκτινοβολεῖ εἰς τὰ πρόσωπα πάντων· ὁ τρόπος δι' οὗ ὠδεύουσιν μαρτυρεῖ τὴν εὐθυμίαν ἣτις κατέχει τὸ πνεῦμα ἑκάστου· καὶ ἐγὼ, ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω τοῦτο, κατέχομαι ὑπὸ χαρᾶς ἀπεριγράπτου. Σεμνύνομαι ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ τῆς ἀποστολῆς μου· χαίρομαι δὲ τὰ μέγιστα σκεπτόμενος ὅτι αὔριον μέλλω νὰ παρακαθήσω εἰς τράπεζαν πλήρη φαγητῶν τοῦ πεπολιτισμένου βίου! Ὅπόσῃ τιμῇ θὰ κάμω εἰς τὸν ἄ-

γριόχοιρον, εἰς τὰ γεώμηλα καὶ εἰς τὸν καλὸν ἄρτον ! Ὅποια κατάστασις ! ὅποια θέσις ! Φίλοι μου ἀναγνώσται, ἂν τις ὑμῶν ἡσθένει καὶ ἐγένετο σκελετός ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῶν στερήσεων, ἂν διέβαινε τὰ ἔλη τοῦ Μακάτα καὶ ὤδευε 525 μίλια εἰς τὸ διάστημα 35 ἡμερῶν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ βορβόρου καὶ τῶν δασῶν, τότε ἤθελεν ἐννοήσῃ ὁπόσῃ χαρὰν ἤθελε προξενήσῃ αὐτῷ ἡ ἐλπίς τοιοῦτου γεύματος !

Ἐκτελέσαντες τὸ ἔργον τῆς ἀποστολῆς ἡμῶν, ὁδοιπορήσαντες καὶ κοπιόσαντες, φιλονικήσαντες μετὰ τῶν ἀγρίων ἀρχηγῶν καὶ κινδυνεύσαντες, κολυμβήσαντες καὶ περιπατήσαντες ἐν τῷ βορβόρῳ κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο δεκαπενθήμερον ἐντὸς τοῦ Στυγείου ἔλους — οὐδὲν ἄλλο ἔμενεν ἡμῖν ἢ ν' ἀναπαυθῶμεν ! Νομίζω ὅτι ὀφείλομεν νὰ ἐκδηλώσωμεν τὴν χαρὰν ἡμῶν διὰ πυροβολισμῶν, νὰ ἐξοδεύσωμεν καὶ τὴν τελευταίαν ἡμῶν πυρίτιδα χαιρετῶντες τοὺς ἐκ τῆς παραλίας ἐρχομένους πρὸς συνάντησιν ἡμῶν !

Πάντες οἱ Οὐαγγουᾶνές μου μὲ ἀποτρέπουσι τοῦ σκοποῦ τούτου· ἐγὼ δὲ μὴ θέλων νὰ τοὺς δυσαρεστήσω ἀφίνω αὐτοὺς ἐλευθέρους νὰ πράξωσιν ὅ,τι θέλουσιν.

Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἰσερχόμεθα ἐν τῇ πόλει τοῦ Βαγαμόου. «Νέοι προσκυνηταὶ εἰς τὴν πόλιν» ! κραυγάζουσιν οἱ κάτοικοι. «Ὁ Μουσούγγου ἐπανῆλθε» κραυγάζουσιν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως· καὶ αὔριον θὰ φθάσωμεν εἰς Ζαγγιβάρην, θὰ διέλθωμεν πάλιν τὴν χρυσὴν πύλην· οὐδὲ φαγητόν, οὐδὲ ὀσμήν κακὴν διὰ τὸν στόμαχον θέλομεν γευθῇ πλέον ! Ἦλθε τὸ τέλος τῶν δεινῶν ἡμῶν !

Ὁ κιραγγόζης φουᾶ τὸ κέρας, ἐνῷ οἱ Ἀραβες καὶ οἱ ἰθαγενεῖς περιστοιχίζουσιν ἡμᾶς. Ἡ δὲ λαμπρὰ αὕτη σημαία, τῆς ὁποίας οἱ ἀστέρες ἐκυμάτισαν ἄνωθεν τῆς Αἰμένης Ταγκανύικας ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ, ἐπὶ τῇ θεᾷ τῶν ὁποίων ὁ Λιβιγκστών ἐμάντευσε τὴν εὐτυχίαν του, ἐνῷ εὐρίσκετο δυστυχὴς εἰς Οὐζιζι, ἐπανέρχεται πρὸς τὴν θάλασσαν πράγματι καταξέσχισμένη, οὐχὶ ὅμως ἡττησμένη — εἰς ῥάκη μεταβεβλημένη, οὐδεμίαν ὅμως φέρουσα κηλίδα αἰσχούς.

Φθάνομεν εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως. Ἐπὶ τῆς κλίμακος μεγάλης τινὸς οἰκίας παρατηρῶ ἄνθρωπον λευκὸν φέροντα φλανέλαν καὶ πῖλον ὅμοιον τοῦ ἰδικοῦ μου· ἦτο νέος καὶ εἶχεν ἐκατέρωθεν τῶν παρειῶν γένεια ξανθὰ· τὸ πρόσωπον

αὐτοῦ ἦτο λαμπρὸν, ζωηρὸν καὶ εὐχάριστον, ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐκλινε πρὸς τὸν ἓνα τῶν ὤμων αὐτοῦ· ἐφαίνετο δὲ σκεπτόμενος. Ἦς ἄνθρωπος τῆς λευκῆς φυλῆς θεωρεῖται παρ' ἐμοῦ σχεδὸν συγγενής· προχωρῶ λοιπὸν εἰς συνάντησίν του· καὶ οὗτος πρᾶττει τὸ αὐτὸ καὶ τοιοῦτοτρόπως δεξιούμεθα ἀλλήλους — δὲν ἐναγκαλιζόμεθα ὁμως, καθότι ἀρκεῖ ἡ δεξιώσεις.

— Εὐαρεστήθητε νὰ εἰσέλθητε, μοὶ λέγει.

— Εὐχαριστῶ ὑμᾶς.

— Τὶ ἐπιθυμεῖτε νὰ πῖντε; θέλετε ζῦθον, οἰνόπνευμα, οἶνον! Μὰ τὸν ἅγιον Γεώργιον! Σᾶς συγχαίρομαι διὰ τὴν λαμπρὰν ἐπιτυχίαν σας!

Ἀμέσως ἐνόησα ὅτι ἦτο Ἀγγλος· καθότι οἱ Ἀγγλοι πάντοτε δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου εὐπροσδέχονται τοὺς ξένους· ἐν τούτοις ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ δὲν παρετήρησα τὸν τρόπον τοῦτον. «Σᾶς συγχαίρομεν διὰ τὴν λαμπρὰν ἐπιτυχίαν σας»! Ὅποιος τρόπος ὑποδοχῆς! Ἀλλὰ τόσον τὸ καλλίτερον! Ὡς ὁμως γνωρίζει τοῦτο; Ἐλησμόνησα, οἱ ὑπνέται μοι ὡς φαίνεται διεκωδώνισαν τοῦτο.

— Εὐχαριστῶ ὑμᾶς. Λαμβάνω ὅ,τι μοὶ προσφέρετε.

— Φέρετε λοιπὸν ἀμέσως ζῦθον, ἐκραύγασε μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως.

Κρίνω ἀνωφελὲς νὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα λεπτομερῶς τὴν συνδιάλεξιν, ἥτις ἔλαβε χώραν μετὰξὺ ἡμῶν. Ἀμέσως μ' ἐπληροφόρησε τίς ἦτο καὶ διατὶ ἤρχετο· μοὶ ἐξέθεσε τὰς ἐλπίδας του, τὰς ἰδέας του καὶ τὰ αἰσθήματά του ἐπὶ ἐκάστου σχεδὸν πράγματος· ὠνομάζετο William Henn, ἦτο δὲ ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ καὶ ἀρχηγὸς τῆς «Πρὸς ἀναζήτησιν καὶ βοήθειαν τοῦ Λιβιχιστῶνος Ἐκδρομῆς» σχηματισθείσης ὑπὸ τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας πρὸς εὔρεσιν καὶ περίθαλψιν τοῦ πεπλανημένου Διδάκτορος. Ὁ πρῶν ἀρχηγὸς τῆς Ἐκδρομῆς ταύτης ἦτο ὁ ὑπασπιστὴς Llewellyn S. Dawson, ὅστις μαθὼν παρὰ τῶν ἀνθρώπων μου ὅτι εὔρον τὸν Λιβιχιστῶνα ἐπέστρεψεν εἰς Ζαγγιβάρην καὶ συμβουλευθεὶς τὸν Διδ. John Kirk παρητήθη τῆς ἀρχηγίας, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ Κος Henn. Ὁ Κος Charles New, μέρος τῆς ἀποστολῆς τῆς Μομβάσης, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ πορευθῇ καὶ οὗτος εἰς τὸ ἔσωτερικόν, ἀλλὰ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν παρητήθη. Ἐμενον λοιπὸν μό-

νον δύο, ὁ ὑπασπιστὴς Henn καὶ ὁ Κορς Ὁσβάλδος Λιβιγκστών, δεύτερος υἱὸς τοῦ Διδάκτορος.

— Ἐδῶ λοιπὸν εὐρίσκεται ὁ Ὁσβάλδος Λιβιγκστών; ἠρώτησα μετὰ μεγάλης ἐκπλήξεως.

— Ναί· καὶ τώρα θὰ ἔλθῃ, πιστεύω.

— Τὶ μέλλετε νὰ πράξητε τώρα; ἠρώτησα.

— Νομίζω ὅτι δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπάγω τώρα. Ἀφοῦ ὑμεῖς εὑρετε αὐτόν, δὲν βλέπω τὴν ἀνάγκην νὰ πορευθῶ πρὸς τοῦτο. Δὲν εἴσθε τῆς αὐτῆς γνώμης;

— Τοῦτο ἐξαρτᾶται παρ' ὑμῶν, οἵτινες ἐλάβετε τὰς πρὸς τοῦτο διαταγὰς· ἂν ἤλθετε μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ εὑρητε καὶ νὰ βοηθήσητε τὸν Λιβιγκστώννα, σὰς λέγω ἀληθῶς ὅτι ἐγὼ εὔρον καὶ περιέθαλψα αὐτόν· γνωρίσατε λοιπὸν ὅτι ὁ Διδάκτωρ νῦν οὐδενὸς ἔχει ἀνάγκην ἢ ὀλίγου τεταριχευμένου κρέατος καὶ τινων καρυκευμάτων καὶ μικρῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια τολμῶ νὰ εἶπω ὑμῖν ὅτι οὐδ' ὑμεῖς ἔχετε. Ἐχω μετ' ἐμοῦ τὸν κατάλογον τῶν ἀναγκαιούντων αὐτῶν πραγμάτων παρ' αὐτοῦ ἰδιοχείρως γεγραμμένον. Ὅπωςδήποτε ὁμως ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὀφείλει νὰ πορευθῇ εἰς συνάντησιν αὐτοῦ· θὰ προμηθεύσω αὐτῷ εὐκόλως ὅσους θέλει ἀνθρώπους.

— Κάλλιστα! Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Διδάκτωρ οὐδενὸς στερῇται, δὲν βλέπω τὴν ἀνάγκην νὰ πορευθῶ!

* * * * *

Καὶ ἐγὼ ἐνόμιζα ὅτι ἤθελον διασκεδάσει τόσον πολὺ ὦ, ὑπεραγαπῶ τὸ κυνήγιον. Ἐπεθύμουν νὰ ἐφόνευον ἐλέφαντα τῆς Ἀφρικῆς.

— ὦ! ἀλλ' ὁ Λιβιγκστών δὲν ἔχει τὴν ἀνάγκην ὑμῶν. Ἐχει τροφὰς ἐν ἀφθονίᾳ, αἵτινες, ὡς λέγει, θὰ ἐπαρκέσωσιν αὐτῷ πρὸς τὸν σκοπὸν του· καὶ ἐγὼ συμφωνῶ εἰς τοῦτο ἀφοῦ τὸ λέγει ὁ ἴδιος. Ἄν ἤθελέ τι θὰ ἔγραφεν αὐτὸ ἐν τῷ καταλόγῳ. Ἄν λάβῃ πλειότερα τῶν ὅσων ἔχει, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ μετακομίσῃ αὐτά. Τὶ ἔχετε ὑμεῖς ἐδῶ;

— ὦ, εἶπε μετὰ μειδιάματος, ἔχομεν τὰς ἀποθήκας μας πλήρεις ὑφασμάτων καὶ ὑαλίνων κόκκων. Τὰ φορτία ἡμῶν εἶνε ἑκατὸν ἐννενήκοντα τὸν ἀριθμόν.

— Ἐκατὸν ἐννενήκοντα φορτία;

— Ναί.

— Καλὰ, ποῦ ἠθέλετε πορευθῆ με ὅλα αὐτὰ τὰ φορτία ; Ἐπὶ ὅλης τῆς παραλίας δὲν ὑπάρχουσι φορεῖς ἀρκετοὶ τὸν ἀριθμὸν ὅπως μετακομίσωσι τὰ φορτία ταῦτα ! Ἐκατὸν ἐννενηήκοντα φορτία ! χρειάζονται πρὸς μετακόμισιν αὐτῶν διακόσιοι πεντήκοντα ἄνθρωποι, καθότι θέλετε ἀναγκασθῆ νὰ λάβητε μεθ' ὑμῶν περὶ τοὺς πεντήκοντα ὑπεραριθμούς.

Τὴν στιγμὴν ταύτην εἰσῆλθεν ἐν τῷ δωματίῳ νέος τις ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ἰσχνός, ξανθός, ἔχων ὀφθαλμοὺς καστανοὺς καὶ λαμπροὺς καὶ γένειον ὄραιόν· τὸν νέον τοῦτον ὁ Κος Henn μοὶ παρῆρσάσεν εἰπὼν μοι : « Ὁ Κος Ὁσβάλδος Λιθιγκστὼν » ! Ἡ σύστασις αὕτη ἦτο σχεδὸν ἀνωφελής, καθότι ὁ νέος ὡμοίαζε τὰ μέγιστα τὸν πατέρα του. Ἀμέσως παρετήρησα ὅτι τὸ ὕφος αὐτοῦ ἦτο ἀποφασιστικὸν καὶ γαλήνιον· μ' ἐχαιρέτησε δὲ μετὰ ἐπιφυλακτικοῦ τρόπου· ἀπέδωκα ὁμως τοῦτο εἰς τὴν σκεπτικὴν φύσιν του, ἥτις ὑπέσχετο πολλὰ περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ. Μεγάλῃ τῷ ὄντι ἀντίθεσις ὑφίστατο μετὰ τῶν δύο τούτων νέων. Ὁ εἷς ἦτο εὐαίσθητος, εὐερέθιστος καὶ λίαν ζωηρός· τὸ πνεῦμά του ἦτο χάριεν καὶ πάντοτε ἐγέλα. Ὁ ἕτερος ἦτο γαλήνιος μέχρι ψυχρότητος, εἶχε τρόπους ἡσυχούς, πνεῦμα σοβαρὸν, ὕφος σταθερὸν, πρόσωπον ἀπαθές, ὀφθαλμοὺς ὁμως λαμπροὺς καὶ ἀπαστράπτοντας.

Ἐκ τῶν δύο τούτων ἀνθρώπων ὁ τελευταῖός μοι ἐφάνη πολὺ καταλληλότερος τοῦ πρώτου πρὸς ἀρχηγίαν ἐκστρατείας· ἀλλ' ὁ Κος Henn ἂν εἶχεν ιδιότητας ἀμυντικᾶς — δὲν ἐννοῶ φυσικὴν ῥώμην, ἀλλὰ δύναμιν ἠθικὴν ὑπερνικῶσαν τὰ δεινὰ καὶ τὰ κωλύματα — οἱ τρόποι αὐτοῦ, ἡ εὐθυμος συμπεριφορὰ του καὶ τὸ χάριεν πρόσωπόν του θὰ καθίστων αὐτὸν πολῦτιμον σύντροφον. Τούναντίον, ὁ Ὁσβάλδος φύσει ἐφαίνετο ἱκανότερος πρὸς τὴν ἀρχηγίαν καὶ τὴν εὐθύνην, ἣν αὕτη συνεπάγεται. Ὁ William Henn ἔνεκεν τῆς εὐθυμίας καὶ ζωηρότητος αὐτοῦ ἐφαίνετο λίαν νέος διὰ τοιοῦτο βαρὺ φορτίον, μολονότι ἦτο τὴν ἡλικίαν μεγαλῆτερος τοῦ Ὁσβάλδου.

— Ἐλεγον πρὸς τὸν Κον Henn ὅτι ὅπωςδήποτε ὀφείλετε νὰ πορευθῆτε πρὸς τὸν πατέρα σας, κ. Ὁσβάλδε.

— Ὡ, ἔχω τοῦτο κατὰ νοῦν.

— Κάλλιστα σκέπτεσθε. Θέλω σᾶς προμηθεύσει ἀνθρώπους καὶ σᾶς δώσει τὰ τρόφιμα, ὧν ἔχει ἀνάγκην ὁ πα-

τήρ σας. Οἱ ἄνθρωποι μου θὰ σᾶς ὁδηγήσωσιν εἰς Οὐ-
 νουαννεμβέ ἄνευ δυσκολίας. Γνωρίζουσι τὴν ὁδὸν καλὰ καὶ
 τοῦτο συντελεῖ τὰ μέγιστα. Γνωρίζουσι νὰ διαπραγμα-
 τεύωνται μετὰ τῶν νέγρων ἀρχηγῶν καὶ δὲν θὰ ὑποφέρετε
 πολὺ· δὲν θὰ ἔχετε ἄλλο ἢ νὰ βαδίζητε. Τὸ μόνον ὅπερ σᾶς
 συνιστῶ εἶνε ἡ ταχύτης· καθότι ὁ πατήρ σας περιμένει
 ἐναγωνίως τὰ πράγματα ταῦτα.

— Θέλω παροτρύνει αὐτοὺς ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον,
 ἀφοῦ μοι τὸ συνιστᾶτε.

— Ὡ, οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶνε λίαν καλοὶ καὶ ἀνθίστανται
 μετὰ καρτερίας κατὰ τῶν κινδύνων· ἐκτελοῦσι δὲ μακρὰς
 πορείας.

Λοιπὸν τὰ πάντα εἰσὶ τετελεσμένα. Ὁ Henn ἀπεφάσι-
 σεν ὅτι, ἀφοῦ ὁ Διδάκτωρ ἔλαβε βοηθήματα, δὲν εἶνε ποσῶς
 ἀναγκαῖος· πρὶν ἢ ὅμως παραιτηθῇ ὀλοσχερῶς τῆς ἀρχη-
 γίας, ἔκρινε καλὸν νὰ λάβῃ πρὸς τοῦτο τὴν συμβουλὴν τοῦ
 Διδ. Kirk, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔμελλε τὴν ἐπαύ-
 ριον νὰ πορευθῇ εἰς Ζαγγιβάρην μετὰ τῆς Ἑκστρατείας
 τοῦ Κήρυκος».

Τὴν 2αν Π. Μ. ἀπεσύρθη νὰ κοιμηθῶ ἐπὶ καλῆς κλί-
 νης. Ἐν τῷ δωματίῳ τὰ πάντα μοὶ ἐφαίνοντο νέα, καθότι
 ἔβλεπον πρὸ ἐμοῦ πράγματα, ἅτινα οὐδέποτε εἶδον ἐν τῷ
 ἐσωτερικῷ τῆς Ἀφρικῆς, ἥτοι δερμάτινα σακκία, θύλακας,
 δισάκκια, πυρόβολα, θήκας ἐκ δέρματος κτλ. Ταῦτα πάντα
 ἐδήλουν τὴν ἄγνοιαν εἰς ἣν εὗρίσκοντο οἱ μέλλοντες νὰ
 ὁδηγήσωσι τὴν «Πρὸς ἀναζήτησιν καὶ βοήθειαν τοῦ Λι-
 βιγκστῶνος Ἑκστρατείαν» ἐν τῷ Κέντρῳ τῆς Ἀφρικῆς!
 Ἀλλὰ μία μόνον πορεία εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἤρκει νὰ σμι-
 χρύνῃ τὸ ποσὸν τῶν περιττῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια λαμ-
 βάνουσι μεθ' ἑαυτῶν οἱ ἄπειροι περιηγηταί.

Ἐρρίφθη ἐπὶ τῆς κλίνης μου. «Εὐχαριστῶ Σε, Θεέ μου,
 ὅτι ἔλαβε τέλος ἡ ἐκδρομή μου»! εἶπον· βαθὺς δὲ στεναγ-
 μὸς ἀπελευθερώσεως ἠκολούθησε τὰς λέξεις ταύτας!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ.

Τὴν 7ην Μαΐου 1872, ὥραν 5ην Μ. Μ. ἡ δαούβα, ἥς ἐπέβαιναν ἡ Ἐκστρατεία μου, εἰσέπλευσεν ἐν τῷ λιμένι τῆς Ζαγγιβάρης· οἱ δὲ ἄνθρωποι μου, ἐκτὸς ἑαυτῶν ὑπὸ τῆς χαρᾶς, ἦν ἡσθάνθησαν ὅτι ἐπανῆλθον τέλος παρὰ τοῖς φίλτάτοις αὐτῶν, ἤρχισαν νὰ πυροβολῶσιν ἀδιακόπως· ἡ Ἀμερικανικὴ σημαία ὑψώθη ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἱστοῦ καὶ μετ' οὐ πολὺ ἡ παραλία καὶ αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἐπληρώθησαν θεατῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλοὶ Εὐρωπαῖοι διὰ διόπτρων ἔβλεπον ἡμᾶς.

Ἡ ἐντὸς τοῦ λιμένος ταχύτης τῆς δαούβας ἦτο λίαν μικρά· λέμβος ἀπομακρυνθεῖσα τῆς παραλίας ἦλθεν εἰς συνάντησιν ἡμῶν· κατελθὼν ἐν αὐτῇ εὐρέθην πρὸ τοῦ φίλου μου Προξένου, ὅστις μ' ἐδεξιώθη ἐγκαρδίως διὰ τὴν εἰς Ζαγγιβάρην ἐπάνοδόν μου· μετ' οὐ πολὺ δὲ μὲ παρῆρσάσε καὶ πρὸς τὸν Αἰδ. Charles New, ὅστις πρὸ δύο μόλις ἡμερῶν συγκατεριθμεῖτο μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Διδ. Λιθιγιστῶνος καταρτισθείσης Ἀγγλικῆς Ἐκδρομῆς· ἦτο οὗτος ἄνθρωπος κοντοῦ ἀναστήματος καὶ ἰσχνός· μολονότι δὲ ἐφαίνετο ἀδύνατος, ἦτο ὅμως ἐνεργητικὸς πολὺ περισσότερον ἢ ὅσον ἡδύνατό τις νὰ φαντασθῇ· καὶ οὗτος ἐγκαρδίως μὲ ἐδεξιώθη.

Παρακαθῆσας εἰς τὸ γεῦμα ἔφαγον τοσοῦτον πολὺ ὥστε οἱ νέοι φίλοι μου ἤρχισαν νὰ ἐκπλήττωνται· μετ' ὀλίγον δὲ ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψίν μου ὁ Ὑπασπιστὴς Dawson· ἦτο οὗτος ἀνὴρ ὡραίου ἀναστήματος καὶ νέος· τὸ παρῆρσιαιστικὸν καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του ἐμαρτύρουν τὸν ἄνδρα· εἰσελθὼν ἐν τῇ αἰθούσῃ μοι εἶπε:—

— Κύριε Στάνλεϋ, ἐπιτρέψαιέ μοι νὰ σᾶς συγχαρῶ!

Μετὰ ταῦτα ὁ Ὑπασπιστὴς Dawson μοι εἶπε πόσον ἐζήλευε τὴν ἐπιτυχίαν μου· μεταχειρισθεὶς τὴν αὐτὴν ναυτικὴν φράσιν τοῦ Ὑπασπιστοῦ Henn μοι εἶπεν ὅτι «ἐξέβαλον τὸν ἄνεμον ἐκ τῶν ἰστίων του»· τέλος δὲ μοι διηγῆ-

Οη ὅτι, μαθὼν παρὰ τῶν ἀνθρώπων μου ὅτι ὁ Διδ. Λιβιγ-
στὼν εὐρέθη, μετέβη παραχρῆμα ἀπὸ Βαγαμόυο εἰς Ζαγ-
γιβάρην, ἔνθα συμβουλευθεὶς τὸν Διδ. Kirk παρητήθη.

— Δὲν νομίζετε, Κύριε Dawson, ὅτι ἐβιάσθητε πολὺ
νὰ δώσητε τὴν παραίτησίν σας ἐπὶ τῇ ἀκοῇ τῶν πληροφορο-
ριῶν τῶν ἀνθρώπων μου ;

— Πιθανόν, εἶπεν, ἀλλ' ἤκουσα ὅτι ὁ Κος Webb ἔλαβεν
ἐπιστολὴν παρ' ὑμῶν καὶ ὅτι ὑμεῖς μετὰ τοῦ Διδ. Λιβιγ-
κστῶνος ἀνεκαλύψετε ὅτι ὁ Ρουσίζιος εἰσρέει ἐν τῇ Ταγκα-
γύϊκα — καὶ ὅτι φέρετε μεθ' ὑμῶν τὰς ἐπιστολάς καὶ τὰς
σημειώσεις τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστῶνος.

— Τοῦτο εἶνε ἀληθές· ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐπληροφορή-
θητε παρὰ τῶν ἀνθρώπων μου· οὐδὲν εἶδετε ἰδίους ὄμμα-
σιν. Παρητήθητε λοιπὸν πρὶν ἢ πεισθῆτε ἐπισήμως περὶ
τούτου.

— Καλὰ, ὁ Διδάκτωρ Λιβιγκστῶν εὐρέθη καὶ ἔλαβε βοη-
θήματα, ὡς μοὶ λέγει ὁ Κος Henn, εἶνε τοῦτο ἀληθές ;

— Ἀληθέστατον. Ὁ Λιβιγκστὼν εἶνε καλὰ ἐφωδιασμέ-
νος· ἔχει ἀνάγκην μικρῶν τινῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια θέ-
λω πέμψει αὐτῷ ὁμοῦ μὲ πεντήκοντα ἐλευθέρους ἀνδρας.
Ὁ Διδάκτωρ Λιβιγκστῶν εὐρέθη καὶ ἠλευθερώθη, τοῦτο εἶ-
νε βεβαίότατον· κρατῶ δὲ ἐπ' ἐμοῦ πάσας τὰς ἐπιστολάς
καὶ τὰς σημειώσεις αὐτοῦ.

— Ἀλλὰ δὲν νομίζετε ὅτι ἐπραξα καλῶς ἀποσυρθεὶς ;

— Οὐχὶ τόσον καλὰ. Γνωρίζω κάλλιστα ὅτι τὸ αὐτὸ ἤ-
θελε λάβει χώραν· καθότι περισσότερον ποσὸν ὑφασμάτων
καὶ κόκκων μᾶλλον ἤθελεν ἐπιβαρύνει αὐτόν. Ὑμεῖς ὅμως
ἐλάβετε διαταγὰς παρὰ τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑται-
ρίας· τὰς διαταγὰς ταύτας ἀγνοῶ καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μοὶ
ἐκθέσητε αὐτάς· ὥστε δὲν δύναμαι νὰ σᾶς εἶπω κατὰ πό-
σον ἔχετε δίκαιον. Νομίζω ὅμως ὅτι κακῶς ἐπράξατε πα-
ραιτηθέντες πρὶν ἢ λάβητε συνέντευξιν μετ' ἐμοῦ· καθότι
τότε ἠδύνασθε νὰ δικαιολογήσητε τὴν παραίτησίν σας. Ἄν
ἤμην ἐγὼ εἰς τὴν θέσιν σας, οὐδέποτε ἤθελον παραιτηθῆ, ἂν
πρῶτον δὲν ἐλάμβανον τὴν ἄδειαν τῶν ἀποστειλάντων με·
πιθανόν νὰ ἐλάβετε διαταγὰς ἵνα ἐπὶ τοιαύτῃ περιπτώσει
ἐπιστρέψητε εἰς Ἀγγλίαν, τίς γνωρίζει ;

— Ἀλ' ὡς ἤλθον τὰ πράγματα δὲν νομίζετε ὅτι ἐπρα-
ξα καλὰ παραιτηθεὶς ;

— Βεβαιότατα· ἤθελεν εἶσθαι ἀνωφελὲς δι' ὑμᾶς νὰ πορευθῆτε εἰς ἀναζήτησιν καὶ βοήθειαν τοῦ Λιβιγχοστῶνος, καθότι νῦν ὁ Διδάκτωρ ἐζητήθη, εὑρέθη καὶ ἔλαβε βοηθήματα· πιθανὸν ὅμως νὰ ἔδωκαν ἡμῖν καὶ ἐτέρας διαταγὰς.

— Εἶχον διαταγὰς, ἃν εἰσηρχόμην ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, νὰ καταγίνω ὀλίγον περὶ ἀνακαλύψεις. Ἀλλὰ τοῦ κυριώτερου σκοποῦ τῆς ἐκδρομῆς μὴ ὑφισταμένου, ἀναγκάζομαι νὰ ἐπανέλθω εἰς Ἀγγλίαν. Ὑμεῖς εὑρετε τὸν Λιβιγχοστῶνα. Τὸ Ναυαρχεῖόν μοι ἔδωκεν ἄδειαν ἀπουσίας μόνον πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Λιβιγχοστῶνος· οὐδὲν δὲ μοι εἶπε περὶ περαιτέρω περιηγήσεων· ὥφειλον λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψω, ἀφοῦ ἡ ἀνεύρεσις ἐγένετο.

— Εἰς τὰς διαταγὰς, τὰς ὁποίας ἔχετε, δὲν ἐμπεριέχεται τί νὰ πράξητε ἐν ἧ περιπτώσει ἣθελ' ατε μὲ συναντήσῃ ;

— Οὐδὲν, μονολόγι κάλλιστα ἐγνώριζα ὅτι πιθανὸν νὰ συμβῇ τοῦτο· καθότι ἐν τῶν μελῶν τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας μοι εἶπε μυστικῶς ὅτι πιθανὸν νὰ σᾶς συναντήσω. Ἐγὼ οὐδὲν ἐγνώριζον περὶ τῆς Ἐκδρομῆς ὑμῶν ἐκτὸς τῶν πρὸς τὸν «Κήρυκα» ἐπιστολῶν σας· ἀλλ' ἐπληροφορήθημεν ὅτι ἐπάσχετε ὑπὸ πυρετοῦ καὶ ἀμφεβάλλομεν περὶ τῆς ὑπάρξεώς σας. Ὅτε ἔφθασα ἐνταῦθα, ἤκουσα πολλὰ περὶ ὑμῶν· τὴν αὐτὴν τῆς ἀφίξεώς μου ἡμέραν διεδόθη φήμη ὅτι εὑρετε τὸν Λιβιγχοστῶνα· ἀλλὰ δὲν ἐδώσαμεν τοσαύτην προσοχὴν εἰς τὴν φήμην αὐτήν. Μόνον μετὰ τὴν συνομιλίαν τὴν ὁποίαν ἔκαμα μὲ τοὺς ἀνθρώπους σας ἦλθον εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν εἶμαι ὠφέλιμος καὶ ὥς ἐκ τούτου παρητήθην.

— Ἀλλὰ διατί νὰ μὴ ἀναφέρωσι τὸ ὄνομά μου ἐν ταῖς δοθείσαις ὑμῖν διαταγαῖς ; Ἐγνώριζον, καθ' ἃ λέγετε, ὅτι ἐγὼ εὐρισκόμην ἐν τῷ ἐσωτερικῷ· πιθανὸν καὶ ἐγὼ νὰ εἶχον ἀνάγκην ὑμῶν· πιθανὸν νὰ ἦμην πένης !

— Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι δὲν ἐπεθύμουν ἐν Ἀγγλίᾳ νὰ εὑρητε ὑμεῖς τὸν Λιβιγχοστῶνα ! Ἰδοῦ ! δὲν δύνασθε νὰ φαντασθῆτε πόσον ζηλοτυποῦσιν ὑμᾶς ἐν Ἀγγλίᾳ διὰ τὴν ἐκδρομὴν σας ταύτην ;

— Δὲν ἐπεθύμουν νὰ εὑρεθῇ ὁ Λιβιγχοστῶν καὶ νὰ ἐλευθερωθῇ ; Ἰδοῦ· ἀμφότερα ταῦτα ἐγένοντο ! διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ζηλοτυποῦσι πρὸς τὸν πράξαντα ταῦτα ;

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἤρχισα νὰ ἐννοῶ ὅτι οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ μεγάλως μ' ἐφθόνουν· ἀμέσως μοι ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἐκδρομὴ μου ἦτο Ἀμερικανικὴ διὰ τοῦτο οἱ Ἀγγλοὶ ἐπεθύμουν ν' ἀποτύχωσι τὰ σχέδιά μου· ὅπερ, ἂν ἐγένετο, εἶνε ἀπάνθρωπον. Μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης οὐδέποτε ἐσκέφθην τὸ τοιοῦτον. Εἶχον πολλὰ νὰ ἐκτελέσω κατὰ τὴν ἐπιχείρησίν μου καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἠδυνάμην νὰ σκέπτομαι περὶ τοιούτων ἀνελπίστων καὶ ἀγρίων πράξεων, ἥτοι ὅτι οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ προτιμῶσιν ν' ἀπωλεσθῇ ὁ Λιβιγιστῶν παρὰ νὰ εὐρεθῇ ὑπὸ Ἀμερικανοῦ ἐφημερίδογράφου.

Οὐ πολὺ μετὰ τὴν ἐν Ζαγγιβάρῃ ἀφίξίν μου ἐπληροφόρηθην τὰ κατ' ἐμοῦ τεκταινόμενα ἐν Ἀγγλίᾳ. Εἶδον ἐφημερίδας ἐν οἷς διάφορα μέλη τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας εἶχον σατυρίσει τὴν Ἀμερικανικὴν Ἐκδρομὴν· ἐν μάλιστα μέλος τοσοῦτον προώδευσεν εἰς τὴν σάτυραν ὥστε εἶπεν ὅτι ὅπως πορευθῇ ἐκστρατεία εἰς τὸ Κέντρον τῆς Ἀφρικῆς χρειάζεται «πτέρνα Ἀγγλου ἀρχηγοῦ.» Ὁ Διδ. Kirk ὅμως καλοκαγάθως προσενεχθεὶς ἔγραφε ταυτοχρόνως ὅτι εἶχε «πλήρη ἐπὶ τοῦ ἀτόμου μου πίστιν» δι' ὃ εὐγνωμονῶ αὐτῷ, λυποῦμαι δὲ διότι ἠναγκάσθην νὰ φέρω αὐτῷ ἐπίσημον ἐπιστολὴν τοῦ Λιβιγιστῶνος πρὸς αὐτόν.

Τὴν ἐσπέραν λοιπὸν ἐκείνην ἐπεμψα ἓνα παῖδα εἰς τὸ Ἀγγλικὸν Προξενεῖον μὲ τὰς ἐπιστολάς τοῦ διασήμου περιηγητοῦ πρὸς τὸν Διδάκτορα Kirk καὶ τὸν Κον' Ὁσβάλδον Λιβιγιστῶνα.

Οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ Γερμανοὶ ἀποικοὶ μὲ εὐπροσεδέχθησαν κάλλιστα ἐκφράσαντές μοι εὐχαριστήσεις τοσαύτας ὥς ἂν ὁ Διδάκτωρ ἦτο ὁ στενώτερος αὐτῶν συγγενὴς ἢ φίλος. Ὁ Πλοίαρχος H. A. Fraser καὶ ὁ Διδάκτωρ James Christie μοι ἐξέφρασαν πρὸς τούτοις μεγάλους ἐπαίνους. Φαίνεται ὅτι ἀμφότεροι οἱ κύριοι οὗτοι ἐπεχείρησαν νὰ πέμψωσιν πρὸς βοήθειαν τοῦ συμπατριώτου αὐτῶν εἰδικὴν ἐκστρατείαν, ἥστις ὅμως ἔνεκεν αἰτίων τινῶν ἀπέτυχεν. Συνεισέφεραν τὸ ποσὸν λιρῶν 500 πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχον προτείνει τὴν ἀμοιβὴν κατ' ἀρχὰς παραδεχθεὶς ὕστερον ἠρνήθη καθότι ἄλλος τις ἔδωκεν αὐτῷ μεγαλῆτερον ποσὸν πρὸς ἕτερον σκοπόν. Οἱ κύριοι ὅμως οὗτοι ἀντὶ νὰ δυσαρεστηθῶσιν ὡς

οἱ λοιποὶ διότι ἔπραξα ὅπερ ἐκεῖνοι εἶχον κατὰ νοῦν, τού-
ναντίον μεγάλως μ' ἐθαύμασαν.

Τὴν ἐπιούσαν ἦλθε καὶ ὁ Διδ. Kirk, ὅστις συγχαρεῖς με
ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ μου οὐδέν μοι εἶπε περὶ τοῦ ἐμπεριεχομένου
τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Διδάκτορος. Ἦλθε πρὸς τούτοις καὶ ὁ
Ἐπίσκοπος Tozer, ὅπως μὲ εὐχαριστήσῃ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν,
ἣν παρέσχον τῷ Διδάκτορι Λιθιγκστῶνι.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπέλυσα τοὺς ἀνθρώπους μου καὶ ἐκ
νέου προσέλαβον εἴκοσιν αὐτῶν ὅπως πέμψω αὐτοὺς πρὸς
τὸν «Μέγαν Αὐθέντην». Ὁ Βομβάης, μολονότι ἐν τῷ ἐσω-
τερικῷ οὐδεμίαν ἔτρεφεν ἰδέαν περὶ χρηματικῆς ἀμοιβῆς,
μολονότι πολλάκις διὰ παντὸς τρόπου προσεπῆθῃσε νὰ μοὶ
προξενήσῃ κακόν, ἔλαβεν ἐκτὸς τῆς πληρωμῆς αὐτοῦ ὡς
δῶρον 50 Ἄμερ. τάλ. ἕκαστος δὲ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων
μου ἀπὸ 20 ἕως 50 Ἄμ. τάλ. κατὰ τὴν ἀξίαν του· καθότι
κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὤφειλον νὰ ρίψω εἰς τὴν Αἴθθην
τὰ παρελθόντα. Ἐξ ἄλλου οἱ ἄνθρωποι οὗτοι προσηνέχθη-
σαν ἀναλόγως τῆς φύσεως αὐτῶν· εἶχον δὲ κατὰ νοῦν ὅτι
ἀπὸ Οὐζιζι μέχρι τῆς παραλίας πάντες προσηνέχθησαν
κάλλιστα.

Στὰς πρὸ μεγάλου καθρέπτου μετ' ἐκπλήξεως εἶδον τὴν
μεταβολὴν, ἣν ὑπέστην· πάντες ἐπεκύρουν τὴν γνώμην
μου ὅτι ἐφαινόμην γεροντότερος καὶ ὅτι αἱ τρίχες τῆς κε-
φαλῆς μου ἤρχισαν νὰ λευκαίνωνται. Ὁ Πλοίαρχος Fraser,
ὅτε τὸν ἐχαίρετίσα, μοὶ εἶπε «Μ' ἐπεράσατε εἰς τὴν ἡλι-
κίαν, κύριε Στάνλεϋ!» τότε δὲ μόνον με ἀνεγνώρισεν, ὅτε
εἶπον αὐτῷ τὸ ὄνομά μου. Μεχριστοῦ δὲ μὲ ἀναγνώριση,
τοσοῦτον ἐδίσταζεν, ὥστε βλέπων τις αὐτὸν ἐνόμιζεν ὅτι ὁ
ἀνὴρ οὗτος ἔχει πρὸ αὐτοῦ τὸν Τιςβόρν. Τοσοῦτον μετε-
βλήθη κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῶν δεκατριῶν μηνῶν ἀπὸ
Μαρτίου 23 1871 μέχρι Μαΐου 7 1872, ὥστε καὶ ἐγὼ
δὲν ἀνεγνώριζον εὐκόλως ἐμαυτόν.

Ὁ Ὑπασπιστὴς Henn ἦλθεν ὡσαύτως τὴν πρωτὴν πρὸς
ἐπίσκεψίν μου καὶ μοὶ ἐζήτησε νὰ ἴδῃ τὴν γραπτὴν διαταγὴν
τὴν ὁποίαν μοὶ ἔδωκεν ὁ Διδ. Λιθιγκστῶν· παρεχώρησα αὐ-
τῷ τὴν χάριν ταύτην. Ἴδου τὸ ἀντίγραφον τοῦ ἐγγράφου
τούτου.

ΟΥΝΓΑΝΓΕΜΒΕ, Μαρτίου 14, 1872.

Τοσαύτας υπέστην ζημίας ὑπὸ τῆς χρήσεως δούλων ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Προξένου τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἀποσταλεῖσί μοι κιρβανίοις, ὥστε, ἂν ὁ Κος Στάνλεϋς συναντήσῃ καθ' ὁδὸν ἕτερον κιρβάνιον τοῦ ἄνω εἵδους, παρακαλῶ αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ αὐτὸ παραχρῆμα καὶ νὰ πράξῃ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὡς θέλει.

ΔΑΒΙΔ ΛΙΒΙΓΚΣΤΩΝ.

— Τοῦτο δὲν ἀφορᾷ ποσῶς τὴν ἐκδρομὴν ἡμῶν, εἶπεν ὁ Ὑπασπιστὴς Henn.

— Οὐδαμῶς, εἶπον· ἐνταῦθα γίνεται λόγος περὶ κιρβανίων δούλων· οὐδὲν ἀφορᾷ τὴν ἐκστρατείαν σας· εἴθε ἐλεύθεροι νὰ πορευθῇτε· δὲν δύναμαι νὰ σᾶς ἐμποδίσω τούτου. Ἄν ὅμως ἐνθυμῆσθε, χθὲς μὲ ἠρωτήσατε ἂν ὁ Λιβιγκστὼν ἔλαβε βοηθήματα. Σᾶς ἐπαναλαμβάνω ὅτι τοῦτο ἐγένετο καὶ ἰδοὺ, προσέθεσα δεῖξας τὸν κατάλογόν τοῦ Διδάκτορος, τὰ πράγματα ὧν μόνων ἔχει ἀνάγκην ὁ Λιβιγκστὼν. Ἄν νομίζετε ὅτι ὀφείλετε νὰ πορευθῇτε εἰς συνάντησιν αὐτοῦ σᾶς συμβουλεύω νὰ πράξῃτε τοῦτο. Ὅπως δὴ ποτε, σᾶς συμβουλεύω νὰ μὴ πωλήσῃτε τὰ ἐμπορεύματα, ὅπερ ἤκουσα ὅτι σκοπεύετε νὰ πράξετε, μεχρὶς τοῦ λάβετε πρὸς τοῦτο ἄδειαν παρὰ τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας. Πιθανὸν νὰ σᾶς ἀναθέσωσιν ἄλλο τι, ἀφοῦ τοσαύτη ἐγένετο δαπάνη πρὸς καταρτισμὸν τοῦ κιρβανίου.

— ὦ, ἐγὼ ἔχω σκοπὸν νὰ παραιτηθῶ καὶ ν' ἀφήσω πᾶσαν τὴν εὐθύνην εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Διδάκτορος.

— Δύνασθε νὰ πράξῃτε ὡς εὐαρεστεῖσθε· σεῖς γνωρίζετε κάλλιον ἐμοῦ τί ὀφείλετε νὰ πράξῃτε.

— Βεβαιότατα. Ἴδοὺ τί σκοπεύω νὰ πράξω· θὰ πορευθῶ μετὰ τοῦ Πλοιάρχου Fraser εἰς Κιλίμα-Νζάρο πρὸς κυνήγιον. Ὁ New μοι λέγει ὅτι ὑπάρχει ἀφθονον κυνήγιον εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο.

Ὁ Ὑπασπιστὴς Henn ἀναχωρήσας τοῦ Ἀμερικανικοῦ Προξενείου ἐπορεύθη κατ' εὐθείαν εἰς τὸ Βρεττανικὸν καὶ παρητήθη ἐπισήμως· ἀπὸ δὲ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡ ἐκδρομὴ εὐρίσκετο εἰς χεῖρας τοῦ Κου Ὁσβάλδου Λιβιγκστῶνος, ὅστις ἀπεφάσισε νὰ πωλήσῃ τὰ ἐμπορεύματα κρατῶν

ἐξ αὐτῶν ὅσα ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ τὸν πατέρα του. Πρὶν ἢ ὅμως πωλήσῃ αὐτὰ, συνεβούλευσα τὸν Διδ. Kirk ν' ἀποθηκεύσῃ αὐτὰ, καθότι πιθανὸν ἦ Βασιλικὴ Γεωγραφικὴ Ἑταιρία νὰ θελήσῃ νὰ διαθέσῃ αὐτὰ πρὸς ἄλλην ἐκστρατείαν.

— Ὅχι, εἶπεν ὁ Διδ. Kirk, τὰ ἐμπορεύματα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὸν Διδ. Λιβιγκστῶνα καὶ ἀφοῦ οὗτος δὲν ἔχῃ ἀνάγκην αὐτῶν, ταῦτα θὰ πωληθῶσιν ἀντὶ χρυσοῦ, ὅστις πάλιν θ' ἀνήκῃ εἰς αὐτόν· τοῦτο δὲ γίνεται ἄνευ μεγάλης ζημίας.

Παρὰ τοῦ Αἰδ. Charles New, ἱεραποστόλου τῆς Ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς, διαμένοντος εἰς ἀπόστασιν μιλίων τινῶν πρὸς δυσμὰς τῆς Μομβάσης, ἔμαθον πολλὰς λεπτομερείας περὶ τῆς διαλύσεως τῆς Ἀγγλικῆς ταύτης Ἐκδρομῆς· πρότερον μοι εἶπε ταῦτα προφορικῶς· μετὰ ταῦτα ὅμως μοι ἔδωκε ταῦτα γραπτῶς δι' ἐπιστολῆς, ἀπὸ τῆς ὁποίας παραθέτω ἐνταῦθα τὰ ἐξῆς :

Μετὰ μακρὰν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς διαμονὴν ἐπανερχόμενος εἰς Ἀγγλίαν διὰ Ζαγγιβάρης εὗρον ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ τὴν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Λιβιγκστῶνος καταρτισθεῖσαν Ἐκστρατείαν. Ἀπροσδοκῆτως τῇ προτροπῇ τοῦ Συμβουλίου τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας ἔλαβον πρότασιν νὰ συμμετάσχω τῆς ἐκδρομῆς· μετὰ πολλὴν σκέψιν καὶ δισταγμοὺς ἐδέχθην τὴν πρότασιν αὐτὴν λαβὼν τὴν θέσιν τοῦ διερμηνέως καὶ τοῦ τρίτου ἀρχηγοῦ. Ἰδοὺ δὲ αἱ συμφωνίαι ἐπὶ ταῖς ὁποίαις ἐδέχθην τὴν ἄνω πρότασιν :—

« Συγκατατίθεμαι νὰ λάβω μέρος εἰς τὴν πρὸς ἀναζήτησιν καὶ βοήθειαν τοῦ Λιβιγκστῶνος ἐκδρομὴν· ὑποχρεοῦμαι δὲ νὰ ὑπηρετήσω ἀμισθὶ εἰς αὐτὴν, ὡς αὕτη διωργανίσθη ἐν Ἀγγλίᾳ, ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὅρους :—

α'.) Ἄν ὁ ὑπασπιστὴς Dawson καταστῇ ὑπὸ συμβάντος τινὸς ἀνίκανος πρὸς τὴν ἀρχηγίαν αὐτῆς, θέλω παραδεχθῇ ἀρχηγὸν τῆς ἐκστρατείας τὸν ὑπασπιστὴν William Henn καὶ θέλω ἐργάζεσθαι ὑπὸ τὰς διαταγὰς του.

β'.) Ἄν καὶ ὁ ὑπασπιστὴς Henn καταστῇ ἀνίκανος πρὸς τὴν ἀρχηγίαν θέλω λάβει ἐγὼ αὐτὴν ὑποσχόμενος νὰ καταβάλω πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας.

Ὑπὸ τοῦς ἄνω ὅρους ὑπέγραψα. Ἀναλαβὼν δὲ τὰ καθήκοντά μου ἐν τῇ Ἐκστρατείᾳ κατέγινα τὰ μέγιστα ὅπως ἐπιταχύνω τὸν

καταρτισμὸν αὐτῆς, μεχρισοῦ τὰ πάντα προπαρασκευασθῆσαν, καὶ ἤδη ἡμεθα ἔτοιμοι ν' ἀναχωρήσωμεν. Ὁ ὑπασπιστὴς Dawson, ὁ ὑπασπιστὴς Henn καὶ ἐγὼ ἐπεράσαμεν ἀντικρυ εἰς Βαγαμόου μετὰ τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τῶν φυλάκων, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ μισθώσωμεν φορεῖς καὶ νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἐπὶ τῇ ἐν Βαγαμόου ἀφίξει ἡμῶν ἀπηντήσαμεν τρεῖς ἀνθρώπους, φθάσαντας εἰς τὸ μέρος τοῦτο δύο ἢ τρεῖς πρὸ ἡμῶν ἡμέρας· ἐπληρυσφορήθημεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἦλθον ἐκ μέρους ὑμῶν. Ἐρωτήσαντες αὐτοὺς ἐμάθομεν ὅτι εὑρετε τὸν Λιβιγκστῶνα εἰς Οὐζίζι, ὅτι ὑμεῖς καὶ ὁ Διδάκτωρ ἐπορεύθητε ὁμοῦ εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς Λίμνης Ταγκανύικας, ἔνθα ἀνεκαλύψατε ὅτι ὁ Ρουσίζιος ῥέει ἐντὸς τῆς Λίμνης καὶ ὅτι ἐπανήλθετε πάλιν εἰς Οὐζίζι, ὅθεν ἀναχωρήσαντες εἴχετε φθάσει εἰς Οὐνυανυεμβέ· ὅτι ὁ Διδ. Λιβιγκστῶν ἔμενεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πρὸς ἐπιχείρησιν νεωτέρων ἀνακαλύψεων καὶ ὅτι ὑμεῖς ἐπενέρχεσθε μετὰ μεγάλης ταχύτητος εἰς τὴν παραλίαν· ὅτι ἐφθάσατε ἤδη ἐν Οὐγογόῃ καὶ ὅτι τέλος ἐπρόκειτο νὰ φθάσητε ἐν Βαγαμόου μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας.

Ἐπὶ τῇ ἀκοῇ τούτων ὅλων ὁ Dawson καὶ ὁ Henn ἐξέφρασαν τὴν ἰδέαν αὐτῶν τοῦ νὰ παραιτηθῶσι τῆς Ἐκδρομῆς καὶ νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς Ἀγγλίαν, καθότι ὑμεῖς ἐξετελέσατε ἤδη τὸ ἔργον δι' ὃ ἦλθον οὗτοι εἰς Ἀφρικὴν. Τὴν ἐσπέραν ὁμοῦς ἐκείνην ὁ ὑπασπιστὴς Dawson μὲ ἠρώτησεν, ἂν ἐν ᾗ περιπτώσει ὁ Διδάκτωρ εἶχεν ἀνάγκην ἐμπορευμάτων συγκατατίθεμαι νὰ κομίσω ταῦτα ἐγὼ. Ἀπήντησα αὐτῷ ὅτι θέλω ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐρώτησίν του ταύτην ἀφοῦ πρῶτον σκεφθῶ ὠρίμως. Τὴν ἐπιούσαν ὁ ὑπασπιστὴς Dawson ἐπέστρεψεν εἰς Ζαγγιβάρην ὅπως συμβουλευθῇ τὸν Διδ. Kirk. Μετὰ δύο ἡμέρας ἔλαβον ἐπιστολὴν καὶ παρὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ Dawson καὶ παρὰ τοῦ Διδ. Kirk. Ἀμφότεροι ἀνέθετον ἐπ' ἐμοῦ τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐν λόγῳ Ἐκδρομῆς· ὁ κ. Ὁσβάλδος Λιβιγκστῶν συγκατετέθη νὰ ἐνεργῇ διὰ τῶν συμβουλῶν μου, καθότι εἰσέτι ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ τὸν πατέρα του. Ἐγραψα πρὸς τὸν Διδ. Kirk ἐπιστολὴν δι' ἧς ἔλεγον αὐτῷ ὅτι δέχομαι τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἐκστρατείας. Ταῦτοχρόνως ὁμοῦς ὁ ὑπασπιστὴς Henn μετέβαλεν ἀποφασιν καὶ ἐπέμενε νὰ λάβῃ οὗτος τὴν ἀρχηγίαν, τὴν ὁποίαν ἐγὼ παρεχώρησα ἵνα μὴ δυσαρεστήσω αὐτόν. Πάντες ἠλπίζον ὅτι ἤθελον μείνει δεύτερος μετὰ τὸν ὑπασπιστὴν Henn καὶ ὅτι ἤθελον συγκατατεθῇ νὰ ἐνεργῶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του. Ἡθελον πράξει τοῦτο ἂν ὑπῆρχεν ἀνάγκη καὶ ἦτο δυνατόν.

Ἄλλ' ἡ Ἐκστρατεία δὲν εἶχε μείνει ὥς κατηρτίσθη ἐν Ἀγγλίᾳ· δὲν ἐπρόκειτο νῦν ἢ νὰ πορευθῇ τις εἰς Κουϊχάραν· διασκεδαστικὴ καὶ ἄσημος πορεία τὴν ὁποίαν δύνανται νὰ ἐκτελέσωσι δύο ἄνθρωποι οἰοιδήποτε, ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο νὰ ἔχωσι συμφέρον, θάρρος καὶ καρ-

τερίαν. Ὑπὸ ταύτην τὴν μορφήν ἐγὼ τοῦλάχιστον ἐθεώρουν τὸ πρᾶγμα. Ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν παρητήθην ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι αἱ ὑπηρεσίαι μου δὲν εἶνε ποσῶς ἀναγκαῖαι καὶ ὅτι ἡ παρουσία μου οὐδαμῶς συντελεῖ εἰς διευκόλυνσιν ἐπιχειρήσεως τοσοῦτον εὐκολοκατορθώτου. Πάντες γενικῶς ἐπίστευον ὅτι ἤμην ὑποχρεωμένος νὰ ὑπηρετήσω ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὑπασπιστοῦ Henn ἐπὶ οἰαδήποτε περιστάσει. Ἡ ἰδέα ὅμως αὕτη οὐδόλως ἦτο ὀρθή. Καθότι ἐγὼ συνεφώνησα νὰ λάβω μέρος εἰς τὴν Ἐκδρομὴν, ὡς αὕτη ἐξ ἀρχῆς κατηρτίσθη ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ οὐδόλως ἤμην ὑποχρεωμένος νὰ ὑπηρετήσω ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὑπασπιστοῦ Henn εἰμὴ μόνον ἐν ἡ περιπτώσει ὃ ὑπασπιστὴς Dawson ἤθελε καταστῇ ἀίλικαρος πρὸς τὴν ἀρχηγίαν. Ἀλλ' ὃ ὑπασπιστὴς Dawson δὲν κατέστη ἀνίκανος πρὸς τὴν ἀρχηγίαν. Παρητήθη καὶ διὰ τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ ταύτης παρέβη πάσας τὰς προτέρας συμφωνίας, ὡς ὃ Πρόξενος μοι ἔγραψεν ὅτι ἐπὶ τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ βασισθεὶς ἀνέθηκεν εἰς ἐμὲ τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἐκστρατείας. Τοῦ ὑπασπιστοῦ Dawson παραιτηθέντος, νέαι συμφωνίαι ὤφειλον νὰ γίνωσιν· ἐπομένως ἕκαστος ἦτο ἐλεύθερος νὰ παραιτηθῇ ἢ ὄχι.

Διὰ διαφόρους λόγους δὲν ἐδέχθην νὰ ὑπηρετήσω δεύτερος ἐν Ἐκδρομῇ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὑπασπιστοῦ Henn. Ἐθεώρουν αὐτὸν ἀναρμόδιον καὶ ἀνίκανον πρὸς τὸ ὀδηγῆσαι ἐκστρατείαν τοιαύτην. Κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του εἶχε διακηρύξει ὅτι ὃ κύριος αὐτοῦ σκοπὸς ἦτο τὸ κυνήγιον — νὰ δοκιμάσῃ τὴν χεῖρά του πυροβολῶν κατὰ βουβάλων καὶ ἐλεφάντων. Κατὰ τὴν γνώμην μου λοιπὸν, ἄνθρωπος τοιοῦτου χαρακτῆρος δὲν ἦτο ἱκανὸς πρὸς ἀρχηγίαν ἐκδρομῆς καταρτισθείσης πρὸς βοήθειαν ἀνδρὸς πάσχοντος· ἔνεκ ἐν τοῦ ὁποίου οὐδόλως ἠθέλησα νὰ δεχθῶ νὰ ὑπηρετήσω ὑπ' αὐτόν· ὁμολογῶ ὅτι ἂν ἡ ἐκστρατεία διετηρεῖτο ὡς κατηρτίσθη ἤθελον προχωρήσει μὲ οἰονδήποτε τῆς ζωῆς μου κίνδυνον. Ἀναφέρω πρὸς τούτοις καὶ τὰ ἑξῆς: — Ὁ ὑπασπιστὴς Henn ἐπρότεινε νὰ παραιτηθῇ τῆς ἐκστρατείας πρὶν ἢ ἀκούσωμέν τι περὶ τῆς ἐπιστροφῆς ὑμῶν· διὰ δὲ τῆς προτάσεώς του ταύτης ἔδειξεν ἀστασίαν μεγάλην, τὴν ὁποίαν πᾶς τις βλέπων δὲν ἐλάμβανε θάρρος νὰ τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του. Μαθὼν τὴν πρότασιν ταύτην τοῦ ὑπασπιστοῦ Henn ἐπεσκέφθην τὸν Διδ. Kirk ὅπως συνδιαλεχθῶ μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἐξήγησα τῷ Διδ. Kirk ὅτι ἡ τοιαύτη θέσις τῶν πραγμάτων τὰ μέγιστα ἐκλόνιζε τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκδρομῆς καὶ καθυπέβαλον αὐτῷ νὰ συνέλθωμεν πάντες ὅπως δοθῇ συνεννόησίς τις μεταξὺ τοῦ ὑπασπιστοῦ Dawson καὶ τοῦ ὑπασπιστοῦ Henn. Ὁ Διδ. Kirk μοι ἀπήντησεν: — «Ὁχι, μὴ πράξωμεν τοῦτο. Ὁ Henn θ' ἀναχωρήσῃ μεθ' ὑμῶν· καὶ μετὰ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ὁδοπορίαν, οὗτος θ' ἀπεσυρθῇ ἡσυχῶς καὶ θὰ ἐπιστρέψῃς μόνος σου».

Τὰ ἄνω ἀρκοῦσιν. Μεγάλην ιδέαν συνελαβον περὶ τῆς ἀξίας τοῦ Κου New καὶ μεγάλως ἐκτιμῶ τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ προαίρεσιν· ἀπέδειξα αὐτῷ ὅτι ἤμην φίλος του καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλει μοι συγχωρήσει νὰ τῷ ὑποβάλω διὰ τρόπου καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ τὰ μικρὰ λάθη εἰς ἃ ὑπέπεσεν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ. Ὁ ἀναγνώστης θεωρεῖ ἐκ τῶν ἄνω ὅτι οἱ τρεῖς οὗτοι κύριοι, Dawson, Henn καὶ New δὲν ἔζων ἐν ἀρμονίᾳ· ἐξ ὧν ἐπληροφορήθη ἐν Ζαγγιβάρῃ φαίνεται ὅτι οἱ κύριοι οὗτοι ἦσαν λίαν ἐρεθισμένοι κατ' ἀλλήλων· ἀλλ' ὁ ἐρεθισμός οὗτος ἦτο κατ' ἐπιφάνειαν καὶ ἐξωτερικός· δὲν ἐμίσων πράγματι ἀλλήλους κατὰ βάθος. Ἐνόσω πάντες ἦσαν ὑποτεταγμένοι εἰς ἓνα ἀπόλυτον καὶ σταθερὸν ἀρχηγόν, τὰ πάθη καὶ ἡ διχόνοια ἡρέμουν· ἀφοῦ ὅμως ὁ ἀρχηγός — ὁ ὑπασπιστής Dawson — παρητήθη, ἤρχισεν ἡ ζηλοτυπία, ἣτις ἠυξύνθη διὰ τῆς ἐρωτήσεως, ἣν ἀπηύθυνεν ὁ Dawson τῷ New εἰπὼν αὐτῷ :— « Δύνασθε ἐν περιπτώσει παραιτήσεώς μου νὰ λάβητε τὴν ἀρχηγίαν; » Ὁ Κος New εἶπεν ὅτι μέλλει νὰ σκεφθῇ· πρέπει ὅμως νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι καὶ ὁ Κος Henn ἐπεθύμει νὰ πράξῃ τὸ αὐτό· ἀλλ' εἰς οὐδὲν τελικὸν συμπέρασμα ἔφθασεν. Μετὰ δύο ἡμέρας ὁ Αἰδ. New ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν· ταῦτο χρόνως ὅμως καὶ ὁ Κος Henn ἐδήλωσεν ὅτι ἀπεφάσισε νὰ γίνῃ ἀρχηγός· ἐπειδὴ δὲ ἦτο δεύτερος μετὰ τὸν Dawson εἶχε καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξῃ· ἀμφοτέρω λοιπὸν τὰ μέρη ὑπεχώρησαν τῷ Κῷ Henn, ὡς ἂν ἦσαν ὑποχρεωμένοι διὰ συμφωνητικοῦ νὰ πράξωσι τοῦτο. Ἐν τούτοις ὁ Κος New κατὰ τὰς ιδίας αὐτοῦ πληροφορίας παρητήθη ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι « ἡ Ἐκστρατεία δὲν διετηρήθη ὡς ἐξ ἀρχῆς κατηρτίσθη ». Ἐνταῦθα ἔγκειται τὸ σφάλμα τοῦ Κου New. Εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ πρῶν ἀρχηγός παρητήθη· κατὰ τοὺς ὅρους ὅμως τοῦ συμφωνητικοῦ του ὥφειλε νὰ ὑπακούσῃ ταῖς προσταγαῖς τοῦ ὑπασπιστοῦ Henn, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ Κος Dawson δὲν ἔμενεν ἀρχηγός τῆς ἐκδρομῆς. Ὁ Κος Dawson μαθὼν τὴν ἀφίξίν μου παρητήθη· ὥστε ὁ Henn ὥφειλε νὰ λάβῃ τὴν ἀρχηγίαν καὶ ὁ New νὰ ὑπακούσῃ εἰς αὐτὸν « Ὑποχρεοῦμαι νὰ ἀναγνωρίζω ἀρχηγὸν τῆς Ἐκστρατείας τὸν ὑπασπιστὴν Henn ἐν ἡ περιπτώσει ὑπὸ συμβάντος τινὸς καταστῇ ὁ Κος Dawson ἀνίκανος πρὸς τὴν ἀρχηγίαν. »

Οὗτος εἶνε ὁ ὅρος τοῦ συμφωνητικοῦ τὸν ὁποῖον ὁ Κος New δὲν ἠκολούθησεν.

Ὁ Κος New προσθέτει ὅτι ἡ ἐκστρατεία εἶχε μεταβληθῇ εἰς «διασκεδαστικὴν καὶ ἄσημον πορείαν, τὴν ὁποίαν δύνανται νὰ ἐκτελέσωσι δύο ἄνθρωποι οἰοιδήποτε, ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο νὰ ἔχωσι συμφέρον, θάρρος καὶ καρτερίαν.» Εἰς τοῦτο συμφωνῶ· ὄχι δύο, ἀλλ' εἰς μόνος ἡδύνατο νὰ πορευθῇ· καὶ οὗτος ἤθελεν ἐκτελέσει τοὺς σκοποὺς τῆς ἐκδρομῆς καλλίτερον δύο ἀνθρώπων εἰς ἔριδας εὐρισκομένων· ὡς πρὸς τὸν διασκεδαστικὸν ὅμως καὶ ἄσημον χαρακτῆρα τῆς ἐπιχειρήσεως οὐδαμῶς συμφωνῶ μετ' αὐτοῦ. Πολὺ δυσκολώτερον εἶνε διὰ νέον περιηγητὴν νὰ ὀδηγήσῃ κιρβάνιον μέχρις Οὐνυαννεμβέ, ἢ ἀπὸ Οὐνυαννεμβέ εἰς Οὐ-ζιζί· καθότι ὁ περιοδευτὴς φθάνων εἰς τὸ μέρος τοῦτο γνωρίζει πλέον τὰ πάντα· τὸ δὲ δεύτερον μέρος τῆς ἐκδρομῆς εἶνε εὐκόλον συγκρινόμενον πρὸς τὸ πρῶτον μέρος· τοῦτο τοῦλάχιστον συνέβη εἰς ἐμέ. Περισσότερον ἐκοπίασα ὅπως πορευθῶ εἰς Κουϊχάραν παρ' ὅσον ὅπως ἀπὸ Κουϊχάρας πορευθῶ εἰς τὴν λίμνην καὶ ἐπανεέλθω. Ἡ πείρα τὴν ὁποίαν ἀπέκτησα κατὰ τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ταξειδίου μὲ ἔφερεν εἰς θέσιν νὰ ἐκτελέσω τὸ δεύτερον μέρος μετὰ εὐκολίας καὶ ταχύτητος. Αἱ γνώσεις λοιπὸν τοῦ Κου New θὰ ἦσαν πολὺτιμοι ἀπὸ τῆς παραλίας εἰς Οὐνυαννεμβέ οὐχὶ ὅμως τοσοῦτον ὠφέλιμοι καὶ πέραν τῆς πόλεως ταύτης.

Ἄμα ἔφθانون εἰς Οὐνυαννεμβέ ὁ Ὑπασπιστὴς Henn καὶ ὁ νέος Λιβιγαστὼν θὰ ἡδύνατο νὰ ὀδηγήσωσι πανταχοῦ τὸ κιρβάνιον ἄνευ τῆς βοηθείας οὐδενός· καθότι ἡ πείρα τὴν ὁποίαν ἤθελον ἀποκτήσει κατὰ τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἐκδρομῆς ἤθελε καταστήσει αὐτοὺς ἱκανοὺς πρὸς τὸ δεύτερον μέρος. Ἀφοῦ, ἐπὶ τῆς ἀρχηγίας τοῦ Dawson, ὁ Κος New «μετὰ δισταγμὸν τινα» ἐδέχθη νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας καὶ τὴν πείραν αὐτοῦ, νομίζομεν ὅτι ἀναγκαιοτέρα ἦτο ἡ βοήθεια τοῦ κυρίου τούτου, ὅτε ἡ ἐκστρατεία ἔπεσεν εἰς χεῖρας ἀνδρὸς ἀνικάνου καὶ ἀναρμοδίου. Οὐδεὶς ὀρθῶς σκεπτόμενος δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τούτου. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Κου Dawson, ὁ Κος New, ἔχων πείραν τῆς χώρας, καθῆκον εἶχε νὰ συνδράμῃ τὸν Κον Henn καὶ τὸν Κον Ὁσβάλδον μεχρισοῦ τοῦλάχιστον οὗτοι μάθωσι παρὰ τοῦ πεπειραμένου νὰ προχωρήσωσιν ἄνευ με-

γάλου κινδύνου εἰς τὸ ἐσωτερικόν, καὶ μετὰ ταῦτα ἡδύνατο νὰ παραιτηθῇ.

Παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ **Κος Henn** κύριον εἶχε σκοπὸν νὰ φονεύσῃ βουβάλους καὶ ἐλέφαντας· τοῦτο δὲν ἐμπόδιζεν αὐτὸν νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, νὰ δίδῃ αὐτῷ συμβουλὰς, νὰ τὸν συνδράμῃ, νὰ τὸν ὠθήσῃ τέλος εἰς τὸν σκοπὸν πρὸς τὸν ὁποῖον ἀμφοτέροι ὤφειλον νὰ φθίσωσιν. Παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ Ὑπασπ. **Henn** ἦτο ἄνθρωπος ἀστάτου χαρακτῆρος· ἐφάνη ὅμως σταθερώτερος — καίτοι σκοπὸν ἔχων τὸ κυνήγιον — πορευθεὶς δευτέραν φορὰν εἰς Βαγαμόυο· ἐνῷ ὁ **Κος New**, ἐπιστρέψας εἰς Βαγαμόυο, οὐδέποτε πλέον ἀνέλαβε τὸ καθήκον του, ἀλλὰ παρητήθη, κατόπιν προσήνεγκε τὰς ὑπηρεσίας του, μεθ' ὃ πάλιν ἀπέσυρεν αὐτάς· καὶ ταῦτα πάντα ἔπραξε διότι ἡ ἀρχηγία προσηνέχθη αὐτῷ ὅτε ὁ **Κος Henn** δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀποφασίσει νὰ λάβῃ αὐτήν, καὶ διότι ἡ ἀρχηγία ἐδόθη εἰς τὸν **Κον Henn**, ὅτε πλέον ὁ **Κος New** εἶχεν ἀποφασίσει νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐκδρομὴν· ὁ **Κος Henn** δικαιωματικῶς ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν· ὁ **Κος New** ὅμως ἰδὼν τοῦτο προσηνέχθη ἀδίκως ἀποσύρας τὴν συνδρομὴν του.

Ὁ **Κος New** ὤφειλε νὰ προχωρήσῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ **Κου Henn** κατὰ τοὺς ὁρους τοῦ συμφωνητικοῦ του. Ἄν ἀργότερον, κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ Προξένου, ὁ **Henn** παρητεῖτο, ὁ **Κος New** ἤθελε λάβει τὴν ἀρχηγίαν, ἥτις τότε θ' ἀνῆκε καὶ δικαίως εἰς αὐτόν· τότε ἤθελε προσενεχθῇ καλῶς καὶ δικαίως.

Ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τῆς μικρᾶς ταύτης κωμωδίας, ὅπερ δύναται νὰ ἐπιγραφῇ «Πῶς ν' ἀποφύγωμεν τοῦτο»; ὁ **Κος New** δὲν προσηνέχθη καλῶς· ἐνῷ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει ἐφάνη ὡς ἥρως καὶ ἀνὴρ μεγάλης καρδίας· ἐνεκεν τοῦ ὁποίου εἶχον θαυμάσει αὐτόν. Μετὰ ἐννέα ἐτῶν ἐν Ἀφρικῇ διαμονὴν συναντᾷ τὴν πρὸς ἀναζήτησιν καὶ βοήθειαν τοῦ Λιβιγιστῶνος ἐκστρατείαν καὶ τοῦτο τὴν προτεραίαν τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ δι' Ἀγγλίαν, ὅπου ἐπορεύετο χάριν τῆς πασχούσης ὑγείας του· μετὰ μικρὸν δισταγμὸν προσφέρει τὴν συνδρομὴν καὶ τὴν ὑπηρεσίαν του· παραδέχεται τοὺς ὁρους τοῦ συμφωνητικοῦ, ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν καὶ καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς φιλανθρώπου ταύτης ἐπιχειρήσεως· καταγίνεται καὶ προσπα-

θεῖ δραστηρίως· ἐπιστρέφει ἀπὸ Ζαγγιβάρης εἰς Μομβάσῃν καὶ ἐπανέρχεται μετὰ εἰκοσι στρατιωτῶν πρὸς φύλαξιν τῆς ἐκστρατείας· διὰ τῆς ἐνεργητικότητος καὶ τῆς προθυμίας αὐτοῦ κερδίζει πάντων τὸν θαυμασμόν· ἐπὶ δὲ τῇ ἀκοῇ ὅτι ὁ Στάνλεϋ εὔρε τὸν Λιβιγκστῶνα παραιτεῖ τὰ πάντα εἰς τὸ μέσον. Ὁ Κος New ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν ἐν Ζαγγιβάρῃ παρὰ τοῖς Εὐρωπαϊοῖς ἀποίκις· πάντες δὲ ἀνεξαιρέτως πιστεύουσιν ὅτι, ἂν δὲν ἐπανηρχόμην τοσοῦτον ταχέως εἰς Ζαγγιβάρην, ὁ ἀνὴρ οὗτος ἤθελε διεκπεραιώσει ἐν τάξει τὴν μεγάλην ταύτην καὶ δαπανηρὰν Ἐκδρομήν. Οὐδόλως διστάζω λέγων ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο λίαν κατάλληλος πρὸς τοῦτο, ἐνεκεν τοῦ ἐνεργητικοῦ χαρακτῆρός του καὶ τῆς μακρᾶς πείρας του.

Τὸ μέγιστον ὅμως σφάλμα ἔγκειται εἰς τοὺς ἐκλογεῖς τῶν ἀσυμφώνων τούτων χαρακτήρων. Ὁ χαρακτήρ τοῦ ἐνὸς ἦτο ἀλαζών, θετικὸς, ὀξύθυμος καὶ ἐκδοτος εἰς προσβολάς· ὁ τοῦ ἐτέρου ἐνεργητικὸς καὶ εὐμετάβλητος· ὁ τοῦ τρίτου, ἐνεργητικὸς, νευρικὸς, θρησκευτικὸς καὶ πρᾶος· ὁ τοῦ τετάρτου ἀποφασιστικὸς, πρόθυμος καὶ ἐπιφυλακτικὸς. Πῶς εἶνε λοιπὸν δυνατόν νὰ συμφωνήσωσιν οἱ τέσσαρες οὗτοι χαρακτῆρες, οἱ τοσοῦτον διάφοροι ἀλλήλων; Ὁ New καὶ ὁ νέος Λιβιγκστῶν ὁμοῦ ἤθελον ἐπιτύχει πληρέστατα. Ὁ Dawson μόνος του ἦτο καλλίτερος παντὸς ἄλλου· ὁ Henn, ἂν εἶχε μόνος του τὴν ἀρχηγίαν, ἤθελεν εὐκόλως ἐκτελέσει τὸ καθήκον του· καθότι τὸ θάρρος καὶ ἡ τιμὴ εἶνε αἱ κυριώτεραι ιδιότητες τοῦ χαρακτῆρός του· οὐδεμία ὅμως ἁρμονία, οὐδεὶς δεσμὸς ἡδύνατο νὰ συνδέσῃ τοὺς τρεῖς τούτους ἄνδρας ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ὁ νεώτερος δὲν θὰ ἐγνώριζε βεβαίως τί νὰ πράξῃ. Ἄν ἀνεχώρουν, ἔριδες βεβαίως ἤθελον ἀναφανῇ μεταξὺ αὐτῶν· τοῦτο δὲ θὰ ἦτο χειρότερον παρ' ἂν δὲν ἀνεχώρουν ποσῶς. Εὐτυχῶς, πρὸς τὸ καλὸν τῶν Ἀγγλῶν, ἡ ἀφίξις μου συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ μὴ διαλυθῇ ἡ Ἐκστρατεία ἐν τῷ ἐσωτερικῷ.

Δυσκολώτατον εἶνε ν' ἀναχωρήσῃ τις ἐκ Ζαγγιβάρης καὶ τοῦτο ἐνεκεν τῶν σπανίως ἀπαντωμένων περιστάσεων. Τὸ Ἀγγλικὸν βασιλικὸν πλοῖον «Magpie» ἐξέπλευσε τοῦ λιμένος τὴν ἐπαύριον τῆς ἐν Ζαγγιβάρῃ ἀφίξεώς μου πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ δώσῃ εἰς τὸ πλοῖον Wolverine, τὸ ὁ-

ποῖον ἐγνώριζεν ὅτι ἤθελε συναντήσῃ, τὰς ἐπιστολάς καὶ τὰς φακέλους διὰ Seychelles καὶ Ἀγγλίαν. Μ' ἐπληροφόρησαν ὅτι, καὶ ἂν ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ τὸν Λιβιγκστῶνα, ἐν πολεμικὸν πλοῖον τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος οὐδὲ ὥραν ἡδύνατο ν' ἀργοπορήσῃ· ἐνόησα λοιπὸν ἐκ τούτου ὅτι οὐδὲ ἐπιστολὴν μου θὰ περιέμενεν. Ἰδὼν ὅμως πλοίαρχον πολεμικοῦ πλοίου Ἀγγλικοῦ θέτοντα πῦρ ὅπως πορευθῇ εἰς Βαγαμόυο πρὸς κυνήγιον, παράδοξον θεωρῶ πῶς ἕτερος πλοίαρχος τοῦ αὐτοῦ ναυτικοῦ νὰ μὴ δύναται νὰ περιμείνῃ στιγμὰς τινὰς ἐπιστολὴν, ἣτις ἤθελεν ἀναγγεῖλλαι εἰς Εὐρώπην τὴν σωτηρίαν τοῦ Λιβιγκστῶνος.

Μοὶ εἶπον πρὸς τούτοις ὅτι, ἂν αὐτὸς ὁ Διδάκτωρ Λιβιγκστῶν ἤρχετο εἰς Ζαγγιβάρην, πλοῖον Ἀγγλικὸν οὐδὲ στιγμὴν ἡδύνατο ν' ἀργοπορήσῃ ὅπως λάβῃ αὐτόν· δὲν πιστεύω ὅμως τοῦτο, καθότι εἶμαι βέβαιος ὅτι ἂν ὁ μέγας περιοδευτὴς ἐπεθύμει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀγγλίαν, ἢ πειθαρχεῖα θὰ ὑπεχώρῃ τῇ ἀνάγκῃ.

Διαλύσας τὴν Ἑκστρατείαν μου κατεγινόμενῃ πρὸς κατάρτισμόν ἐτέρας κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ Διδ. Λιβιγκστῶνος. Τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα μοὶ ἐζήτηι, μὴ εὐρισκόμενα ἐν τῇ Ἀγγλικῇ Ἑκστρατείᾳ, ἡγοράσθησαν διὰ τῶν χρημάτων τὰ ὁποῖα μοι ἔδωκεν ὁ νέος Λιβιγκστῶν. Τὰ πυροβόλα, πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν, ἐλήφθησαν ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τῆς Ἀγγλικῆς Ἑκδρομῆς· πρὸς τούτοις ὑφάσματα, τρόφιμα καὶ διάφορα χρειώδη πράγματα παρεχωρήθησαν ὑπὸ τοῦ ιδίου. Ὁ Κος Ὁσβάλδος Λιβιγκστῶν εἰργάσθη καλῶς πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ πατρός του καὶ μὲ συνέδραμε τὰ μέγιστα εἰς τὸν κατάρτισμόν τῆς νέας ἐκστρατείας. Μοὶ ἐνεχείρησε τρία ναυτικὰ ἡμερολόγια τοῦ 1872, 1873 καὶ 1874, ὅπως ἀποσταλῶσι πρὸς τὸν πατέρα του· ἐν χρονόμετρον εὐρισκόμενον εἰς χεῖρας τοῦ Διδ. Kirk, ὅπερ πρότερον ἀνῆκεν εἰς τὸν Διδ. Λιβιγκστῶνα. Πάντα ταῦτα, καὶ ἐκτὸς αὐτῶν ἐν ἡμερολόγιον, φάκελοι, σημειωματάρια, χάρται, ἱατρικὰ σακχαρωμένοι καρποὶ καὶ τεταριχευμένοι ἰχθεῖς, ὀλίγος οἶνος, ὀλίγον τέιον, μαχαίρια καὶ πάντα τὰ χρειώδη τῆς τραπέζης, ἐφημερίδες καὶ ἰδιαίτεραι ἐπιστολαὶ ἐτέθησαν ἐντὸς κιβωτίων ψευδαργύρου· πρὸς τούτοις καὶ 100 λίτραι καλοῦ Ἀμερικανικοῦ ἀλεύρου καὶ τινὰ κιβωτίδια πλακουντίων ἐκ σόδας.

Μέχρι τῆς 19ης Μαΐου πάντες ἐνόμιζον ὅτι ὁ Κορς Ὁσβάλδος Λιβιγκστὼν προετίθετο νὰ ὀδηγήσῃ ὁ ἴδιος τὸ κιρβάνιον πρὸς τὸν πατέρα του. Τὴν ἡμέραν ὅμως ταύτην μετέβαλεν ἀπόφασιν· ἐξεπλάγην δὲ ἀναγνοὺς μικρὰν ἐπιστολὴν ἐν ἣ μοι ἔλεγεν ὅτι ἀπεφάσισε νὰ μὴ πορευθῇ ἐν Οὐνυανουεμβέ, διὰ λόγους δικαίους καὶ ἀρκούντας. Εἶπον αὐτῷ ὅτι τὸ καθήκον ἐπιβάλλει αὐτῷ νὰ πορευθῇ, ἀφοῦ εἶχε πλέον φθάσει εἰς Ζαγγιβάρην· ἀλλ' ἐφαίνετο ὅτι ἀπεφάσισε νὰ πράξῃ καὶ τὸ δοκοῦν αὐτῷ· καθότι ὁ Διδ. Kirk εἶπεν αὐτῷ νὰ μὴ πράξῃ τοῦτο, ὅπως μὴ καὶ τὴν υἱείαν του διαφθείρῃ καὶ τὰς σπουδὰς του διακόψῃ ἐνεκεν ταξειδίου ὅλως ἀνωφελοῦς πρὸς τὸ παρόν· ὥστε καὶ ἐγὼ εἶμαι τῆς ιδέας ὅτι καλῶς ἔπραξε παραιτηθεῖς. Ὁ Διδ. Kirk ἦτο φίλος τοῦ πατρὸς του καὶ συνοδοιπόρος αὐτοῦ ἐν Ζαμβεζίῳ· ἐπειδὴ δὲ ὁ νέος Λιβιγκστὼν εἶχε πλήρη πίστιν εἰς τὴν ἀγάπην καὶ κρίσιν αὐτοῦ, διὰ τοῦτο παρεδέχθη τὴν συμβουλὴν ταύτην τοῦ φίλου τοῦ πατρὸς του.

Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἐγὼ ὀφείλω νὰ ἐκτελέσω ἀκριβῶς τὰς διαταγὰς τοῦ Διδ. Λιβιγκστὼνος· νὰ προμηθευθῶ καλὸν καὶ ἱκανὸν ἀρχηγόν — Ἀραβα — ὅπως ὀδηγήσῃ τὴν Ἐκστρατείαν εἰς Οὐνυανουεμβέ πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἔγραψα· πρὸς τὸν Διδ. Kirk, ὅπως διὰ τῆς παρὰ τῷ Σουλτάνῳ ἐπιρροῆς του μὲ συνδράμῃ εἰς τοῦτο. Εἰς ἀπάντησιν ἔλαβον παρὰ τοῦ Διδ. Kirk τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν:—

ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΟΝ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΖΑΓΓΙΒΑΡΗΣ.

20 Μαΐου, 1872.

Ἀγαπητέ μοι Κύριε,

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστὼνος ἐδόθη καὶ μετεφράσθη πρὸς τὸν Σαῖτ Βουργάζ πρό πολλοῦ· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχον εἰπεῖ πρὸς τὸν Σουλτάνον ὅτι δὲν ἠθέλατε δώσει αὐτῷ τὸν κόπον τοῦ νὰ σᾶς προμηθεύσῃ τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος ἀρχηγόν. Τοῦ Κορς Ὁσβ. Λιβιγκστὼνος παραιτηθέντος τοῦ σκοποῦ τοῦ νὰ ὑπάγῃ πρὸς συνάντησιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τὸ πρᾶγμα πλέον ἡλλάξε· θέλω δὲ θεωρήσει ἑμαυτὸν εὐτυχῇ νὰ σᾶς συνδράμω παρὰ τῇ Αὐτοῦ Ὑψηλότητι. Θὰ τὸν παρακαλέσω λοιπὸν

σήμερον, ἂν ἐπιθυμῆτε, νὰ προμηθεύσῃ ὑμῖν ἄνδρα κατάλληλον τοῦ ὁποίου ἡ παραδοχὴ ἔγκειται πλέον εἰς ὑμᾶς.

Ὁλος ὑμέτερος,

(ὑπ.) JOHN KIRK.

Ὁ Διδ. Kirk ἀποταθεὶς πρὸς τὸν Σουλτάνον δι' ἄνθρωπὸν τινα ἀπέτυχε, τὴν δὲ ἀποτυχίαν τοῦ ταύτην μοὶ ἀνήγγειλε δι' ἐτέρας αὐτοῦ ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν λαβὼν ἀμέσως ἤρχισα νὰ καταγίνωμαι μόνος μου πρὸς εὑρεσιν ἀρχηγοῦ, καὶ μετὰ τινὰς ὥρας ἐπέτυχον νὰ προσλάβω ἓνα τὸν ὁποῖον μοὶ εἶχε συστήσει ὡς ἀξιόλογον ἄνθρωπον ὁ Σὲχ Χασήδ· προσέλαβον λοιπὸν αὐτὸν ἐπὶ προκαταβολῇ 100 ἄμ. ταλ. Ὁ νέος οὗτος Ἀραψ, καίτοι μὴ ἔχων τόσον καλὸν παρῤῥησιαστικόν, ἐφαίνετο ἱκανὸς καὶ τίμιος· ἐγὼ ὁμως προσέλαβον αὐτὸν μέχρις Οὐνυανυεμβέ, ὅπου ὁ Διδάκτωρ Λιβιγιστῶν ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ ἢ νὰ ἀπολύσῃ αὐτόν.

Τὴν 25ην τοῦ μηνὸς ὁ ὑπασπιστὴς Dawson ἐπιβὰς τοῦ Ἀμερικανικοῦ πλοίου «Mary A. Way» πλοίαρχος Russell ἀνεχώρησε διὰ Νέαν Ὑόρκην. Ἐδῶκα αὐτῷ συστατικὴν ἐπιστολὴν πρὸς φίλον μου τινὰ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἀπεχωρίσθημεν ἐν μεγάλῃ φιλίᾳ καὶ καλοκάγαθίᾳ· καθότι ἐθεώρουν αὐτὸν ἄνδρα ἱπποτικωτάτου χαρακτῆρος.

Τὴν πρωτὴν τῆς 26ης ὁ Διδ. Kirk ἦλθεν εἰς τὸ Ἀμερικανικὸν Προξενεῖον πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ φίλου του Κυρίου Webb· ἐπωφεληθεὶς τῆς περιστάσεως εἶπον αὐτῷ:—

— Διδάκτωρ, νομίζω ὅτι δὲν θὰ δυνηθῶ ν' ἀποστείλω τὴν ἐκστρατείαν πρὸς τὸν Διδ. Λιβιγιστῶνα τοσοῦτον ἐνωρὶς ὅσον ἤλπιζα. Ἄν λοιπὸν τὸ ἀτμοκίνητον, δι' οὗ ὁ Κος Henn, ὁ Ὁσβάλδος Λιβιγιστῶν καὶ ἐγὼ θέλομεν ἀναχωρήσει, ἀναγκασθῇ ν' ἀποπλεύσῃ πρὶν ἢ δυνηθῶ νὰ ἐπιβιβάσω τὴν ἐκστρατείαν, σᾶς παρακαλῶ νὰ ἐπιστατήσητε τὴν ἀναχώρησιν τοῦ κιρβανίου τούτου.

— Εἰμὶ ἠναγκασμένος νὰ σᾶς ἀρνηθῶ, μοὶ ἀπήντησεν· καθότι δὲν ἐννοῶ νὰ ἐκτίθεται ἐκ νέου εἰς ἀδίκους ὕβρεις (1).

(1). Ὅσοι τῶν ἀναγνωστῶν ἐνδιαφέρονται ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου θὰ ἦνε βεβαίως περίεργοι νὰ μάθωσι τὰς ἐν λόγῳ ἀδίκους ὕβρεις. Τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Διδ. Λιβιγιστῶνος πρὸς τὸν Διδ. Kirk ὑπὸ ἡμερ. 30 Ὀκτωβρίου 1871. ἴδ. Παράρτημα.

Οὐδὲν δύναμαι πλέον νὰ πράξω ἰδιαιτέρως ὑπὲρ τοῦ Λι-
βιγιστῶνος· μόνον ἐπισήμως δύναμαι νὰ πράξω ὑπὲρ αὐ-
τοῦ ὡς ὑπὲρ παντὸς ἄλλου Βρεττανοῦ ὑπηκόου.

— Ἀδίκους ὕβρεις εἶπατε, Διδ. Kirk ; ἡρώτησα.

— Ναί.

— Δύναμαι νὰ ἐρωτήσω ὑμᾶς εἰς τί αὐταὶ συνίστανται ;

— Μὲ κατηγορεῖ διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν κερβανίων, τὰ
ὅποια ἔπεμψα πρὸς περίθαλψιν αὐτοῦ, λέγων ὅτι ἐγὼ εἶμαι
ὁ αἴτιος τῆς ἀποτυχίας ταύτης ὡς μεταχειρισθεὶς δούλους
πρὸς καταρτισμὸν αὐτῶν. Ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἡδυνή-
θησαν νὰ συναντήσωσιν αὐτὸν διὰ τοῦτο ἐγὼ πταίω ;

— Μὲ συγχωρεῖτε, Διδ. Kirk, ἀλλ' ἂν ᾔσθε εἰς τὴν θέ-
σιν τοῦ Διδ. Λιβιγιστῶνος καὶ ὑμεῖς ἠθέλατε πράξει τὸ
αὐτό. Ἡθέλατε βεβαίως ἐκλάβει τὸν φίλον σας λίαν ψυ-
χρόν· ἂν μάλιστα ἦτο ἀληθὲς ὅτι πάντες οἱ ἀρχηγοὶ τῶν
κερβανίων σᾶς ἔλεγον ὅτι ὁ Πρόξενος διέταξεν αὐτοὺς νὰ
σᾶς φέρωσιν ὀπίσω ἀντὶ νὰ σᾶς ἀκολουθήσωσιν εἰς τὰς
περιηγήσεις σας !

— Ἐκ τῶν συμφωνητικῶν ἡδύνατο κάλλιστα νὰ παρα-
τηρήσῃ ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι συνεφωνήθησαν νὰ τὸν ἀκο-
λουθήσωσιν ὅπουδῆποτε ἤθελεν. Ἄν λοιπὸν δίδῃ περισσο-
τέραν πίστιν εἰς νέγρους καὶ μιγάδας ἢ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς τὰ
ἐπίσημα ἔγγραφα, τότε εἶνε μωρός· ἰδοὺ τὶ σᾶς λέγω.

— Ἀγαπητέ μοι Kirk, διατὶ νὰ μὴ ἀμφιβάλλῃ περὶ τῶν
συμφωνητικῶν αὐτῶν, ἀφοῦ πάντες οἱ ἄνθρωποι τοῦ ὠρχί-
ζοντο ὅτι διετάξατε αὐτοὺς νὰ τὸν φέρωσιν ὀπίσω· αἱ πα-
ρακλήσεις αὐτοῦ οὐδὲν εἶχον ἀποτέλεσμα· οἱ ἄνθρωποι ἐ-
βίαζον αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκ τῶν ἀνακαλύψεων αὐτοῦ.
Ποῦ λοιπὸν ἡδύνατο ν' ἀποδώσῃ τὴν τοιαύτην τῶν ἀνθρώ-
πων του διαγωγὴν ; οὐδ' αὐτὸς ἐγνώριζε τοῦτο. Πάντες
ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἔλεγον αὐτῷ ὅτι ἐγγράψατε πρὸς αὐτὸν νὰ
ἐπιστρέψῃ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ σας εἶχεν ἀντικείμενον τὴν ἐπά-
νοδον αὐτοῦ· εἶπον αὐτῷ τοῦτο χιλιάκις.

— Δὲν ἡδυνήθη νὰ ὑποφέρω τὰς κατηγορίας του. Ἐ-
γγραφα ὅμως καὶ ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν, ὁμοίαν ἐκείνης
τὴν ὁποίαν μοὶ ἔπεμψε.

— Καλὰ, τώρα ἐνόησα τὰ πάντα· λοιπὸν δὲν δύναμαι
ν' ἀφήσω τὸ κερβάνιον ἐν Ζαγγιβάρῃ· ἐγὼ αὐτὸς θέλω ἀ-
ποστείλλει τοῦτο εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

Τὴν ἐπαύριον συνήθροισα πάντας τοὺς ἀνθρώπους μου· θεωρήσας δὲ κινδυνῶδες τοῦ ν' ἀφήσω αὐτοὺς νὰ περιφέρονται εἰς τὴν πόλιν, ἔκλεισα αὐτοὺς ἐντὸς αὐλῆς ἐρωτήσας ἕκαστον τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν συνεποσοῦτο εἰς πεντήκοντα ἑπτὰ.

Τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ἀμερικανοῦ Προξένου προσέλαβον καὶ τὸν Ζοχάρην, πρῶτον διερμηνέα τοῦ Ἀμερικανικοῦ Προξενείου· ἐπεφόρτισα δὲ αὐτὸν νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν διαγωγὴν τοῦ κιρβανίου μεχρισοῦ τοῦτο διαβῇ τὴν κατακεκλυσμένην πεδιάδα τοῦ Κιγγάνη, εἰπὼν αὐτῷ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἐπιστρέψῃ πρὶν ἢ τὸ κιρβάνιον ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς δυτικῆς ὁχθῆς τοῦ Κιγγάνη. Ὁ Κορ Ὁσβάλδος Λιβιγκστὼν εὐγνωμόνως ἀπεδέχθη τὴν πρὸς τὸν πατέρα του μεγάλην ταύτην ἐκδούλευσιν.

Ἡ δαοῦβα ἐφ' ἧς ἐπρόκειτο νὰ ἐπιβιθασθῶσιν οἱ ἄνθρωποι ἦτο ἡγκυροβολημένη πρὸ τοῦ Ἀμερικανικοῦ Προξενείου. Εἶπον λοιπὸν πρὸς τοὺς παλαιούς μου συντρόφους τὰ ἑξῆς :— «Μέλλετε νὰ ἐπιστρέψῃτε εἰς Οὐνυανουεμβὲ πρὸς τὸν «Μέγαν Αὐθέντην»· γνωρίζετε αὐτόν· γνωρίζετε ὅτι εἶνε καλὸς ἄνθρωπος καὶ ὅτι ἔχει καρδίαν καλοκάγαθον. Εἶνε διάφορος ἐμοῦ· οὐδέποτε θέλει κακοποιήσῃ ὑμᾶς, ὡς ἐγὼ ἔπραξα. Γνωρίζετε ὅμως πρὸς τούτοις ὅτι σᾶς ἀντέμειψα γενναίως — πάντες εἴσθε πλούσιοι· γνωρίζετε πόσον καλῶς σᾶς μετεχειρίζομην, ὅτε ἡ διαγωγὴ σας ἦτο καλὴ· σᾶς ἔδιδον πολὺ φαγητὸν καὶ πολλὰ ὑφάσματα. Ἀσθενούντας σᾶς περιέθαλψα. Ἄν λοιπὸν ἐγὼ ὑπῆρξα καλὸς πρὸς ὑμᾶς, ὁ Μέγας Αὐθένης θὰ σᾶς φανῇ καλλίτερος· ἡ φωνὴ του εἶνε εὐχάριστος καὶ ὁμιλεῖ εὐγενῶς. Εἶδατέ ποτε αὐτόν νὰ ἐγείρῃ τὴν χεῖρά του καθ' ἐνὸς κακοποιοῦ ; ὅτε ἡ διαγωγὴ σας ἦτο πονηρά, δὲν σᾶς ὠμίλει μετὰ ὀργῆς ἀλλὰ μετὰ θλίψεως μόνον. Λοιπὸν, μοὶ ὑπόσχεσθε ὅτι θ' ἀκολουθήσῃτε αὐτόν — ὅτι θὰ ὑπακούσῃτε αὐτόν εἰς πάντα, ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐγκαταλείψῃτε αὐτόν ;

— Μάλιστα, μάλιστα, αὐθέντα μου ! ἐκραύγασαν πάντες μετὰ ζήλου.

— Νῦν οὐδὲν ἄλλο μοι μένει ἢ νὰ δεξιωθῶ ἕκαστον ἐξ ὑμῶν πρὶν ἢ ἀποχωρισθῶμεν διὰ παντός.

Ἰάντες ἔδραμον πρὸς με· ἡ δεξιῶσις ἐγένετο λίαν ζωηρά.

— Λοιπὸν, ἄς λάβῃ ἕκαστος τὸ φορτίον του !

Μετ' ὀλίγον ὠδεύομεν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως με-
χριστοῦ ἀφίχθημεν εἰς τὴν παραλίαν τῆς θαλάσσης· πάντες
ἐπεβιβάσθησαν ἐντὸς τῆς δαούβας, ἥτις μετ' ὀλίγον εὐρί-
σκετο ἐκτὸς τοῦ λιμένος τῆς Ζαγγιβάρης διευθυνομένη
πρὸς δυσμὰς εἰς Βαγαμόου.

Εὐρέθην τότε ὡς ὀπομεμονωμένος· ἡσθάνομην παράδο-
ξόν τι ἐν ἑμαυτῷ. Οἱ μαῦροι φίλοι μου, οἵτινες ὠδευσαν
τόσας ἑκατοντάδας μιλίων μετ' ἐμοῦ, οἵτινες συνεμερίσθη-
σαν τοσούτους μετ' ἐμοῦ κινδύνους, εἶχον ἀναχωρήσει ἀ-
φήσαντές με μόνον. Θὰ ἶδω ποτὲ ἄρά γε τινὰ ἐξ αὐτῶν;
πόσον με θλίβει ὁ ἀποχωρισμός των!

Τὴν 29ην τοῦ μηνός, οἱ Κύριοι Henn, Ὁσβάλδος Λι-
βιγκστὼν, New, Morgan καὶ ἐγὼ ἐπιβάντες τοῦ ἀτμο-
πλοίου «Ἀφρική» ἀνήκοντος εἰς τὸ Γερμανικὸν Προξε-
νεῖον ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Ζαγγιβάρης διὰ τὰς νήσους
Seychelles· πάντες σχεδὸν οἱ Εὐρωπαῖοι ἄποικοι τῆς νήσου
παρέστησαν εἰς τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν ἐνθουσιωδῶς κα-
τευοδῶσαντες ἡμᾶς.

Κατὰ τὸν πρὸς ἀνατολὰς πλοῦν ἡμῶν παρετηρήσαμεν
τὸ πλοῖον «Mary A. Way» οὗ ἐπέβαινεν ὁ δυστυχὴς Dawson.
Παράδοξος ἐφάνη ἡμῖν ἡ ἀπόφασις αὕτη τοῦ Dawson ἀνα-
χωρήσαντος εἰς Ἀγγλίαν διὰ Νέας Ὑόρκης. Φθὰς ὅμως
ἐν Ἀγγλίᾳ εἶδον ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Γραμματέα τῆς
Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας ἐν ἣ ἐκφράζεται ὡς
ἐξῆς :—

«Ἡδυνάμην νὰ ἐπανέλθω διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ· χωρὶς
ὅμως νὰ ζηλοτυπῶ τὸν Κον Στάνλεϋ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν
αὐτοῦ, λέγω ὅτι ἤθελεν εἶσθαι ἐνοχλητικόν, ἂν οὐχὶ δι' ἀμ-
φοτέρους, τοῦλάχιστον δι' ἐμέ τὸ νὰ συνταξειδεύσωμεν· ὁ-
λίγισται δὲ ὑπάρχουσιν εὐκαιρίαι ὅπως ἐκ Ζαγγιβάρης πο-
ρευθῇ τις εἰς Εὐρώπην».

Ἀδύνατόν μοι εἶνε νὰ ἐννοήσω τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιστολῆς
αὐτῆς· τοσοῦτον ἀσύμφωνος εἶνε πρὸς τὸν ἐλεύθερον καὶ
γενναῖον χαρακτῆρα τοῦ γράψαντος αὐτήν! Ἡ παρουσία
μου ἡδύνατο νὰ ἐνοχλήσῃ τὸν ὑπασπιστὴν ἐν ἣ περιπτώ-
σει ὑπῆρχεν ἐν τῷ αὐτῷ μέρει τις ὁ ὅποιος νὰ συγκρίνῃ
μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. Ἀλλὰ διὰ ποίαν ἄλλην αἰτίαν ἤ-
θελεν ἐνοχλήσει αὐτόν ἢ συναναστροφῇ μου, τοῦτο δὲν
δύναμαι νὰ ἐννοήσω.

Ἀφίχθημεν εἰς τὰς νήσους *Seychelles* τὴν 9ην Ἰουνίου, δώδεκα περίπου ὥρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου δι' Ἄδεν· τοῦ μεταξὺ *Μαχαίας* καὶ Ἄδεν ταξειδίου γινομένου κατὰ μῆνα, ἠναγκάσθημεν νὰ μείνωμεν ἐν *Νοτίῳ Μαχαίᾳ* (*Seychelles*) ἐπὶ ἓνα μῆνα. Οἱ Κοι' *Οσβάλδος Λιβιγκστὼν*, *New, Morgan* καὶ ἐγὼ ἐνοικιάσαμεν ὠραίαν ἀλλὰ μικρὰν ξυλίνην καλύβην, τὴν ὁποίαν ὠνομάσαμεν «*Καλύβην τοῦ Λιβιγκστὼνος*», ἐνῶ ὁ *Κος Henn* ἀποχωρισθεὶς ὑμῶν κατέλυσεν εἰς ἓν ξενοδοχεῖον.

Ὁ ἐν *Μαχαίᾳ* βίος μου ὑπῆρξε λίαν εὐχάριστος· μοὶ ἀφῆκε δὲ ὠραίας ἀναμνήσεις· οἱ σύντροφοί μου ἦσαν εὐπατρίδαι καὶ καλοὶ Χριστιανοί. Ὁ *Κος Λιβιγκστὼν* προσηνέχθη πρὸς με φιλοφρονέστατα· ἀπεδείχθη ἀνὴρ φρόνιμος, γενναῖος καὶ εὐγνώμων. Ὅτε δὲ τὸ Γαλλικὸν ἀτμοκίνητον ἀφίκετο ἐκ *Μαυρικίου* ὅπως παραλάβῃ ἡμᾶς διὰ *Μασσαλίαν*, πάντες μετὰ μεγάλης θλίψεως εἶδομεν τὴν προσέγγισιν τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἐμέλλομεν ν' ἀφήσωμεν τὴν ὠραίαν νῆσον καὶ τοὺς φιλοξένους *Βρεττανοὺς* ἀξιωματικούς, οἵτινες ἔμενον ἐπ' αὐτῆς. Ὁ πολιτικὸς ἐπιτετραμμένος *Κος Hales Franklyn* καὶ ὁ *Διδ. Brooks* κάλλιστα μ' ἐδέχθησαν· εἶμαι δὲ πρὸς αὐτοὺς λίαν εὐγνώμων διὰ τοὺς κόπους, οὓς κατέβαλον ὑπὲρ ἐμοῦ.

Ἐν Ἄδεν, οἱ ἀπὸ νότου ἐρχόμενοι ἐπιβάται μετεκομίσθησαν ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ ἀτμοκινήτου «*Mei-kong*» προσερχομένου ἐκ *Σινικῆς* διὰ *Μασσαλίαν*. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει ὁ *Διδ. Hosmer* καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ «*Ἡμερησίου Τηλεγράφου*» με ἐνηγκαλίσθησαν μετ' ἀπεριγράπτου χαρᾶς· ἐνταῦθα ἤκουσα τίνι τρόπῳ ὁ πεπολιτισμένος κόσμος θεώρει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς Ἐκδρομῆς μου· ἐβεβαιώθην ὅμως περὶ τούτου ὅτε ἔφθασα εἰς Ἀγγλίαν.

Ὁ *Κος Bennett*, ὅστις πρῶτος συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς ἐπιχειρήσεως, γενναιοδῶρως δαπανήσας πρὸς εὑρεσιν τοῦ πεπλανημένου περιοδευτοῦ, ἔσπεφεν ἐν τέλει τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην διὰ πράξεως, τὴν ὁποίαν μόνος ὁ νοῦς τοιοῦτου ἀνδρὸς ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ. Εἶχον ὑποσχεθῇ τῷ *Λιβιγκστῶνι* ὅτι εἴκοσι τέσσαρας ὥρας μετὰ τὴν ἐν ταῖς Ἀγγλικαῖς ἡμερίσι δημοσίευσιν τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ ἤθελον πέμψει ὁμοίως τὰς πρὸς τὴν οἰκογένειαν καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ ἐπιστολάς. Αἱ δὲ ὅλαι ἐπιστολαὶ τὰς ὁποίας μοὶ εἶχε

δώσει ἔφθασαν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον διὰ τοῦ ὑποβρυχίου τηλεγράφου ἀντὶ δαπάνης δισχιλίων λιρῶν στερλινῶν.

* * * * *

Ὀλίγα ἔτι ἔχω νὰ προσθέσω, ἀγαπητέ μοι ἀναγνώστα, καὶ μετὰ ταῦτα πλέον δίδω πέρας εἰς τὸ ἔργον μου. Θὰ ἦτο πολὺ ἀξιοπρεπέστερον δι' ἐμέ ἂν ἔγραφον ΤΕΛΟΣ εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἐν ᾧ λαμβάνουσι πέρας αἱ περιηγήσεις, τὰ συμβάντα καὶ αἱ ἀνακαλύψεις μου· ὑπάρχουσιν ὅμως μερικὰ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν δύναμαι νὰ διέλθω ἐν σιωπῇ· ἐν αὐτοῖς δὲ ὑπερέχει ἡ ὑποδοχή, ἧς ἔτυχον ἐν Ἀγγλίᾳ.

Φαίνεται ὅτι πρὸ τῆς ἐν Λονδίνῳ ἀφικεῖώς μου ὁ Ἀγγλικὸς τύπος περιεπλανᾶτο ἐντὸς χάους σφαλμάτων. Οὐδεμία Ἀφρικανικὴ λέξις εἶχεν ὀρθῶς· αἱ ἡμερομηνίαι ἦσαν ἐσφαλμέναι, τὰ πράγματα ὅλως μεταβεβλημένα καὶ ὑπὸ ἀλλοίαν ὄψιν δημοσιευόμενα· τοῦτο δὲ, ὡς φαίνεται, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ἀμφιβολίας καὶ ὑπονοίας. Ἐκτὸς μιᾶς ἐξ Οὐνιανυεμβέ ἐπιστολῆς, τῶν ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ μου ἐν Ζαγγιβάρῃ τηλεγράφων καὶ τῶν ἐν Μασσαλίᾳ ἐπιστολῶν μου, πάντα τὰ λοιπὰ ἀπορρίπτω· ἀναγνωρίζω μόνον τὰ ἰδιοχείρως μου γεγραμμένα. Μόνον τὰ ἐν τῷ «Κήρυκι τῆς Νέας Ὑόρκης» δημοσιευθέντα ἀναγνωρίζω ὀρθὰ — ἐκτὸς βέβαια τῶν ὀλίγων τυπογραφικῶν σφαλμάτων, ἅτινα φυσικῶς τῷ λόγῳ ἐπισυνέβησαν ἕνεκεν τῶν παραδόξων ὀνομασιῶν καὶ ἴσως τῆς γραφῆς μου· εἰς ὃ εὐκολώτατα δύναται νὰ ὑποπέσῃ ἄνθρωπος καταθασανίζόμενος ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ.

Ἐκπλήττεται τις ὅμως θεωρῶν τὴν ζηλοτυπίαν τῶν Ἀγγλῶν δημοσιογράφων διότι Ἀμερικανὸς ἀνταποκριτὴς ἐφημερίδος εὔρε τὸν Λιβιγκστῶνα. Πᾶσαι σχεδὸν αἱ Ἀγγλικαὶ ἐφημερίδες ἐξεφράσθησαν καθαρῶς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου διὰ τῶν αὐτῶν περίπου λέξεων. Αἱ κυριώτεραι ὅμως αὐτῶν δὲν ἐδίστασαν ταυτοχρόνως νὰ μὲ ἐπαινέσωσι διὰ τὴν ἐπιτυχίαν μου· λέγω τοῦτο περὶ τοῦ «Χρόνου» τοῦ «Ἡμερησίου Τηλεγράφου» τῶν «Ἡμερησίων Νέων» καὶ τοῦ «Πρωῖνου Ταχυδρόμου».

Κύριοι δημοσιογράφοι, εὐχαριστῶ ὑμᾶς διὰ τοὺς ἐπαίνους σας· μολονότι δὲ νέος καὶ οὐχὶ εἰσέτι ἐπιφανὴς, ἐν τῇ ταπεινῇ μου γνώμῃ λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδὲν δικαίωμα ἔχετε νὰ

ζηλοτυπήτε πρὸς ἐμὲ, ἢ πρὸς τινὰ ἄλλον. Ἐγὼ εἶμαι ἱ-
διαίτερος ἀνταποκρικῆς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς ἐφημερί-
δος τὴν ὁποίαν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὑπηρετῶ. Εἶχον ὑποχρέω-
σιν νὰ πορευθῶ εἰς οἶονδῆποτε μέρος τῆς γῆς ἐπὶ πρώτῃ
διαταγῇ. Ἐγὼ δὲν ἐζήτησα ἀφ' ἑαυτοῦ μου νὰ πορευθῶ
πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Διδ. Λιθιγιστῶνος· λαβὼν ὅμως τὴν
πρὸς τοῦτο διαταγὴν ὥφειλον ἢ νὰ ὑπακούσω ἢ νὰ παραι-
τηθῶ· ἐπροτίμησα νὰ ὑπακούσω ἢ νὰ παραιτηθῶ. Ἄν ἀνε-
γνώσατε τὸ βιβλίον τοῦτο, θέλετε παρατηρήσει ἂν ἐπέτυ-
χον ἢ ἀπέτυχον, τίνι τρόπῳ ἤρχισα καὶ τίνι τρόπῳ ἐτε-
λείωσα.

Οὐδὲ ἔχετε τὸ δικαίωμα, κύριοι, νὰ ζηλοτυπήτε πρὸς ἐ-
κεῖνον, ὅστις μὲ διέταξε νὰ πορευθῶ εἰς ἀναζήτησιν τοῦ
Ἀγγλου περιοδευτοῦ. Ἡ Ἀφρικὴ ἦτο ἀνοικτὴ καὶ δι' ὑ-
μᾶς καὶ διὰ τὸν κύριον, ὅστις μοι ἔδωκε τὴν διαταγὴν. Οἱ
Ἀμερικανοὶ ἠσθάνοντο τὸ αὐτὸ, ὅπερ καὶ οἱ Ἀγγλοι, ἐν-
διαφέρον διὰ τὸν Διδάκτορα Λιθιγιστῶνα, καθότι καὶ ἐ-
κεῖνοι ὡς οὗτοι ἀνέγνωσαν τὰ συγγράμματα αὐτοῦ. Ὁρμη-
θεὶς ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν περιέρ-
γειαν τῶν Ἀμερικανῶν ὡς πρὸς τὴν ἀσφάλειαν τῶν διακε-
κριμένου περιοδευτοῦ συνέλαβε τὴν ιδέαν τῆς ἀποστολῆς
«ἰδιαίτερου ἀνταποκριτοῦ» ἐν τῷ Κέντρῳ τῆς Ἀφρικῆς
πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ. Εἶχεν ἀφθονα μέσα καὶ θέλησιν.
Ἄν ὁ εἷς ἀνταποκριτὴς αὐτοῦ ἤρνεϊτο, ἕτερος θὰ ἐδέχετο
τὴν ἀποστολὴν· εἶχε πολλοὺς ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἀν-
ταποκριτὰς ὁ κύριος οὗτος. Ἀλλ' καὶ ἂν πάντες οἱ ὑπάλ-
ληλοι τῆς ἐφημερίδος του ἤρνουντο, πάλιν θὰ εὐρίσκετό
τις μετὰ τοῦ δημοσίου, ὅπερ ἤθελε ἀκούσει τὸν σκοπὸν
του· καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκδρο-
μῆς, τῇ βοήθειᾳ τοῦ Θεοῦ, θὰ ἦτο τὸ αὐτὸ, ἴσως δὲ καὶ
καλλίτερον. Ἄν τις ὑμῶν συνελάμβανε τὴν ἐπιχείρησιν αὐ-
τὴν, ἂν τις ὑμῶν ἐπεθύμει τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, χίλιοι
Ἀγγλοι ἀμέσως θὰ παρρησιάζοντο πρὸ ὑμῶν καὶ τὸ ἀπο-
τέλεσμα πάλιν ἤθελεν εἶσθαι τὸ αὐτὸ — ἴσως δὲ καὶ καλ-
λίτερον. Πάντες ἔχετε ἀποδείξεις τούτου ἰσχυροτάτας·
πάντες εἰς πολλὰς περιστάσεις διεκρίθητε. Ὁ «Χρόνος» ἐν
ἐν Κριμέᾳ, ἐν τῇ Ἰνδικῇ Ἐπαναστάσει, ἐν τοῖς πολιτικοῖς
ζητήμασιν· τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶνε πασίγνωστον εἰς πᾶν μέ-
ρος τῆς γῆς. Ὁ «Ἡμερήσιος Τηλέγραφος» διεκρίθη ὡσαύ-

τως εἰς πλείστας περιστάσεις, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὰ « Ἡμερήσια Νέα ». Ἄν λοιπὸν ὁ « Κήρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης » ἐπεθύμησε νὰ πέμψῃ ἀνταποκριτὴν ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀφρικῇ, τῇ μυθώδῃ καὶ μυστηριώδῃ ταύτῃ χώρᾳ, τίς ἡδύνατο ν' ἀντεῖπῃ ; Ἀφοῦ δίδιοκτήτης τῆς ἐφημερίδος καταβάλλῃ τὴν δαπάνην, πρὸς τί ἐγείρονται κατ' αὐτοῦ αἱ λοιπαὶ ἐφημερίδες ; Πᾶσαι αἱ ἐπιχειρήσεις ἔνεκεν ἐλλείψεως χρημάτων συνήθως ἀποτυγχάνουσιν. Δι' ὀλίγων χρημάτων δύναται τις εὐκόλως νὰ περιηγηθῇ πᾶσαν τὴν Ἀφρικὴν· οὐχὶ μόνον νὰ περιηγηθῇ, ἀλλὰ νὰ κατακτήσῃ καὶ πολιτίσῃ αὐτήν· οὐχὶ μόνον νὰ πολιτίσῃ αὐτήν, ἀλλὰ καὶ νὰ στρώσῃ αὐτήν διὰ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἕτερον. Πρὸς τί λοιπὸν ἡ ζηλοτυπία ; Ὁλος ὁ κόσμος εἶνε ἀνοικτός καὶ εἰς ὑμᾶς ὡς εἰς τὸν « Κήρυκα τῆς Νέας Ὑόρκης ».

Ποῦ ἔγκειται νῦν τὸ μέγα τοῦ ἔργου ; Ὁ περιηγητὴς πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ὁποίου εἶχον πορευθῇ δὲν ἦτο νεκρός· ἔζη εἰσέτι. Ἄν ἦτο ἀποθαμμένος καὶ τὰ χειρόγραφα τοῦ ἐσπαρμένα ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀγρίων λαῶν, καὶ εὕρισκον πᾶν τεμάχιον χάρτου καὶ πᾶσαν σημείωσιν τῶν ἀνακαλύψεων αὐτοῦ, ὡς καὶ τὰ ὀστέα του, καὶ ἔδιδον αὐτὰ πρὸς ἐκείνον ὅστις ἐθεώρει ταῦτα πολύτιμα — τοῦτο ἠθέλην εἶσθαι μέγα. Ἐκεῖνο ὅπερ εἶχον τὴν τύχην νὰ ἐκτελέσω δὲν ἦτο τοσοῦτον μέγα ὅσον ἐπάναγκες. Εὗρον αὐτὸν πένητα καὶ ἀσθενῆ· διὰ τῆς παρουσίας μου μόνῃς ἀνέλαβε τὴν ὑγείαν του — διὰ δὲ τῶν ἐμπορευμάτων μου ἐπλούτισα αὐτόν.

Μήπως ἐπειδὴ περιέθαλψα καὶ ἡλευθέρωσα αὐτόν δυσηρεστήθητε κατ' ἐμοῦ ; Ἄχ, κύριοι, καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ δὲν ἠθέλατε πράξαι τὸ αὐτὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ; Ἄν ἐβλέπετε παιδίον ἐντὸς βαράθρου δὲν θὰ ἐτείνετε τὴν χεῖρα πρὸς λύτρωσιν αὐτοῦ ; Δὲν θεωρεῖτε καθῆκον τὸ βοηθεῖν τὴν ἐντιμον πενίαν ; δὲν θεωρεῖτε καθῆκον τὸ προστατεύειν τοὺς ἀσθενεῖς ; τὸ περιθάλλειν τοὺς ὑπὸ τῶν δεινῶν κατατρυχομένους ;

Καλὰ λοιπὸν ! Τίνι τρόπῳ μὲ ἀντεμείψετε διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐκείνου ὅπερ καὶ παρ' ὑμῖν ἦτο ἐπιθυμητόν ; Τινὲς ὑμῶν κατὰ πρῶτον συνελάβετε ἀμφιβολίας περὶ τῆς ἀληθείας τῆς διηγήσεώς μου· μεθ' ὃ συνελάβετε κατὰ νοῦν

ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ τὰς ὁποίας ἔφερον ὑμῖν ἦσαν πλαστογραφημέναι· ἕτεροι μὲ κατηγόρησαν εἰπόντες ὅτι ἡ ἱστορία μου «εἶνε μὲν συγκινητικὴ ἀλλ' ὅμως μωρὰ»· ἕτεροι μὲ ὕβρισαν καὶ μὲ ἐσυκοφάντησαν, ὡς ἂν ἔπραξα ἔγκλημα. Τὴν ἀφήγησιν τῶν συμβεβηκότων μου — ἀφήγησιν ἀχρωμάτιστον, καθαρὰν καὶ φιλολογικῶς ἀληθῆ — ἐθεωρήσατε ψευδῆ! ὁποῖα ἀδυναμία! ὁποῖος παιδαριώδης τρόπος! Ἀλλ' ἡ ἀφήγησις αὕτη εἶνε ἀληθεστάτη καὶ θ' ἀποδειχθῇ τοιαύτη, κύριοι δημοσιογράφοι καὶ κριτικοί!

Ὑμεῖς, δὲ, κύριοι γεωγράφοι, τί σκοπεύετε νὰ εἰπῇτε; σκέπτεσθε νὰ μὲ φονεύσῃτε διὰ τῆς ἀπιστίας ὑμῶν ὡς ἐφονεύσατε τοὺς Κυρίους James Bruce, René Caillie καὶ Paul du Chaillu; σκέπτεσθε νὰ μὲ πληγώσῃτε διὰ τῆς ἀχαριστίας σας, ὡς ἐπληγώσατε τὸν διάσημον Βόρτωνα καὶ τὸν γενναῖον Πεθερίκον; Διεκηρύξατε εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὅτι ἡ περὶ τοῦ μεγάλου ἡμῶν Συνεταίρου ἀνησυχία σας ἦτο μεγάλη· ἐκάμετε τὸν κόσμον νὰ πιστεύσῃ ὅτι μεγίστην εἶχετε ἐπιθυμίαν νὰ μάθῃτε τι περὶ αὐτοῦ. Ἄνευ τῆς βοηθείας ἢ τῆς συμβουλῆς ὑμῶν, ἡ πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ ἐκδρομὴ κατηρτίσθη καὶ ὤδευσεν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Ἀφρικῆς· ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς ἐπανελθὼν εἶπεν ὑμῖν: — «Ὁ Λιβιγκστὼν εὐρέθη καὶ ἔλαβε βοηθήματα· ὁ μέγας ὑμῶν Συνεταῖρος ζῇ καὶ καταγίνεται εἰς τὰς ἀνακαλύψεις αὐτοῦ μετὰ περισσοτέρου παρά ποτε ζήλου». Ὅποῖα ἦτο ἡ ἀπάντησίς σας; — «Ὑπάρχει τι πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ ὁποίου εἶνε ἐπάναγκες νὰ ἐνδιατριψώμεν· ὡς φαίνεται, ὁ κόσμος πιστεύει ἐν γένει ὅτι ὁ Κος Στάνλεϋ εὔρε καὶ ἐβοήθησε τὸν Λιβιγκστῶνα, ἐνῶ — ἄνευ οὐδεμιᾶς προσβολῆς κατὰ τῆς ἐνεργητικότητος καὶ καρτερίας τοῦ κ. Στάνλεϋ — ἂν ἔλαβε χώραν συνάντησις καὶ βοήθεια, ὁ Λιβιγκστὼν εὔρε καὶ ἐβοήθησε τὸν κ. Στάνλεϋ καὶ οὐχὶ ὁ Στάνλεϋ τὸν Λιβιγκστῶνα· καθότι ὁ μὲν Διδ. Λιβιγκστὼν ἦτο λίαν πλούσιος, ὁ δὲ κ. Στάνλεϋ πέννης. Ὅφειλομεν νὰ ἐξακριβώσωμεν λοιπὸν τὴν θέσιν ἐκάστου· πιστεύομεν δὲ ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας ἀποσταλεῖσα Ἐκδρομὴ θέλει ἐλευθερώσει ἀμφοτέρους, τὸν τε Διδ. Λιβιγκστῶνα καὶ τὸν κ. Στάνλεϋ, καθιστῶσα αὐτοὺς ἱκανοὺς νὰ ἐξακολουθήσωσι τὰς ἀνακαλύψεις περὶ ἃς ἐνασχολοῦνται».

Δύναμαι νὰ σᾶς ἐρωτήσω, κύριοι, διατὶ πιστεύοντες ὅτι

ὁ Διδ. Λιβιγκστών «ἦτο πλούσιος» ἐπέμψατε ἐκστρατείαν πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ ;

Ὅκτῳ ἡμέρας πρὸ τῆς ἐν Λονδίνῳ ἀφίξεώς μου εἶχατε ἐπιστολὰς τοῦ Διδάκτορος. Τί ἐπράξατε τότε ; Ἡ φίλη ἐφημερὶς «Punch» θὰ σᾶς εἰπῇ τοῦτο : «Ὁ Πρόεδρος τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας, ὅστις ἀνεκάλυψεν ὅτι ὁ Λιβιγκστών ἀνεκάλυψε τὸν Στάνλεϋ καὶ οὐχὶ ὁ Στάνλεϋ τὸν Λιβιγκστών, ἀνεκάλυψεν ἐπὶ τέλους ὅτι ὁ Στάνλεϋ εὐρίσκεται ἐν Ἀγγλίᾳ. Αὕτη δὲν εἶνε κακὴ ἀνακάλυψις· φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἐγένετο μετὰ πολλὰς προσπάθειας. Τὴν 6ην Αὐγούστου ὁ κ. Στάνλεϋ, ὅστις πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος εὐρίσκετο ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀκούει ὅτι ἡ Βασιλικὴ Γεωγραφικὴ Ἑταιρία ἀνεκάλυψεν αὐτόν». Ἰδοὺ τί λέγει περὶ τούτου καὶ ὁ «Ἡμερήσιος Τηλέγραφος» : — «Μεγάλῃ ἠθικῇ ἀμοιβῇ ὀφείλεται ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας πρὸς τὸν κ. Στάνλεϋ, λυτρώσαντα τὴν ζωὴν τοῦ διασῆμου περιουτου καὶ παρασχόντα ἡμῖν ἔγγραφα τοσοῦτον πολύτιμα». Συνεπεία τῆς προτροπῆς ταύτης ἔλαβον ψυχρὰν εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν — μίαν μετὰ τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀφίξίν μου ἐβδομάδα.

Ἄλλ' ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δὲν ἦτο τὸ μόνον μέσον δι' οὗ ἐξεφράσατε τὰ αἰσθήματα ὑμῶν ἐπὶ τῇ ἀκοῇ τῆς καλῆς εἰδήσεως ὅτι ὁ φίλος ὑμῶν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ζωῇ. Ὁ ἀντιπρόεδρος ὑμῶν κατὰ συμβουλὴν τοῦ ὑμετέρου Συμβουλίου μετὰ προσεχάλεσεν εἰς μίαν συνεδρίαν τοῦ γεωγραφικοῦ τμήματος τῆς Βρεττανικῆς Ἑταιρίας. Δὲν ἔλλειψα νὰ παρευρεθῶ· ἔκαμον δὲ ὁμιλίαν ἐν ᾗ ἀνήγγειλον τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ῥουσιζίου ἐπολέμησα πρὸς τούτοις καὶ τινὰς κατὰ τοῦ Λιβιγκστώνος κρίσεις. Ὅτε δὲ ἐτελείωσα τὴν ὁμιλίαν μου, ὁ ἀντιπρόεδρος ὑμῶν ἠγέρθη καὶ διὰ φωνῆς γλυκείας μοι εἶπεν «Δὲν ἔχομεν ἀνάγκην παθητικῶν διηγήσεων ἀλλὰ πραγμάτων».

Ἐν τῇ ὁμιλίᾳ μου ποῦ ὑπῆρχε τὸ παθητικόν ; Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ χειρογράφου μου ἐπιγραφομένου «Ἀνακαλύψεις κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς Λίμνης Ταγκανύϊκας» ὁ Κος C. R. Markham ἀνέγνωσεν ἔγγραφον τοῦ Συνταγματάρχου Γράντ (συνοδοιπόρου τοῦ Σπήκ), ὅπως ἀποδείξῃ δι' αὐτοῦ ὅτι ὁ Λιβιγκστών συνέλαβεν ἰδέαν λίαν παράδο-

ξον πιστεύσας ὅτι εὔρε τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου ὑπὸ τὴν 11^ο νοτίου πλάτους· ἐν τῷ αὐτῷ ἐγγράφῳ ἀνεφέρετο ὅτι ἐπειδὴ οὗτος (ὁ Γράντ) δὲν ἀνεκάλυψεν ἵχνη γορίλλων ἢ ἀνθρωποφάγων ἢ ἐγχωρίων ἐσθιόντων τὸν χοῖρον, διὰ τοῦτο ἐπίστευεν ὅτι ὁ Λιβιγιστῶν, ὅστις συνήντησε τοὺς ἄνω, ἐπορεύθη πολὺ περισσότερον πρὸς δυσμὰς. Μεθ' ὃ ὁ Διδ. Charles Beke ἠγέρθη ὅπως γνωμοδοτήσῃ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἤτοι ἐπὶ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Λιβιγιστῶνος. Ὁ Beke ἤτο βέβαιος ὅτι ὁ Λιβιγιστῶν δὲν ἀνεκάλυψε τὰς Πηγὰς τοῦ Νείλου· ὑπεστήριξε δὲ τοῦτο βασιζόμενος ἐπὶ τῶν πληροφοριῶν τοῦ περιηγητοῦ Schweinfurth, λέγοντος ὅτι ὁ Λουαλάβας οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν Νεῖλον. Ὁ διάσημος οὗτος βοτανικὸς ἀνεκάλυψεν ὑπὸ τὴν 3^ο 45' βορείου πλάτους μέγαν ποταμὸν ρέοντα ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, τὸν Οὐτέλλην, πηγάζοντα κατὰ τὰ φαινόμενα ἐκ τῶν Κυανῶν ὀρέων πρὸς δυσμὰς τῆς λίμνης τοῦ Ἀλβέρτου Νυάνζα καὶ διαχωρίζοντα ὁλοσχερῶς τὰς δύο λεκάνας. Ὁ Σὶρ Henry Rawlinson μετὰ τινος πρὸς ἐμὲ φιλοφρονήσεις εἶπεν ὅτι μεγάλως ἀμφιβάλλει ἂν ὁ Λιβιγιστῶν εὕρισκῃται ἐπὶ τῆς λεκάνης τοῦ Νείλου· ἐπίστευε δὲ μᾶλλον ὅτι ὁ Λουαλάβας περατοῦται εἰς μεγάλην τινὰ κεντρικὴν λίμνην τῆς ὁποίας ἡ ἀνακάλυψις θέλει στέφει, ὥς ἐλπίζει, τοὺς μόχθους τοῦ Διδ. Λιβιγιστῶνος.

Ἐξετάσωμεν νῦν τὰ αἰτία τῶν διαφορῶν αὐτῶν γνωμῶν· καθότι μετὰ τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν θὰ δυνηθῶμεν νὰ παρατηρήσωμεν τὴν ἀξίαν ἐκάστης. Ὁ Συνταγματάρχης Γράντ ἤτο συνοδοιπὸρος τοῦ Σπήκ ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ ἀπὸ Κονδοκόρου εἰς Ζαγγιβάρην περιοδείᾳ· πιστεύει δὲ ἀδιστακτικῶς ὅτι ὁ Σπήκ ἀνεκάλυψε τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου ἐν τῷ ἀπὸ τῆς Λίμνης Βικτωρίας Νυάνζας ἐξερχομένῳ ποταμῷ, ὅστις τρεπόμενος βορειοανατολικῶς περατοῦται εἰς ἑτέραν τινὰ λίμνην, τῆς ὁποίας τὸ ἐν ἄκρον ἀνεκάλυψε κατόπιν ὁ Σὶρ Σαμουήλ Βέκερ. Ὁ Συνταγματάρχης Γράντ, φίλος τοῦ Σπήκ καὶ συνοδοιπὸρος αὐτοῦ, δυσαρεστεῖται ἀκούων ἑτέραν περὶ τοῦ μυστηριώδους ποταμοῦ ἰδέαν διάφορον τῆς τοῦ φίλου αὐτοῦ. Παραδέχομαι ὅτι τοῦτο εἶνε δείγμα ἱπποτικῆς φιλίας οὐχὶ ὅμως καὶ γεωγραφικῆς ἱκανότητος· καθότι τὴν γνωρίζει ὁ Συνταγματάρχης Γράντ περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Σπήκ ἀνακαλυφθείσης πηγῆς τοῦ Νείλου;

Ὁ ἴδιος Σπήκ λέγει τὰ ἐξῆς :— « Συνεφωνήσαμεν λοιπὸν ἵνα ὁ μὲν Γράντ πορευθῇ κατ' εὐθείαν εἰς τὴν χώραν τοῦ Κάμραση μετὰ τῶν ἀποσκευῶν, ζώων καὶ γυναικῶν λαμβάνων ἐπίσης μεθ' ἑαυτοῦ τὰς ἐπιστολάς μου καὶ τὸν χάρτην μου ὅπως ἀποστείλῃ αὐτὰ ἀμέσως πρὸς τὸν Πιερεϊκὸν ἐν Γάνη, ἐγὼ δὲ ν' ἀνέλθω τὸν ποταμὸν μέχρι τῆς πηγῆς αὐτοῦ ἢ νὰ ἐξέλθω τῆς λίμνης καὶ νὰ κατέλθω πάλιν, πλέων ὅσον μοι ἐσυγχώρουν τὰ ὕδατα ».

Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι οὐδέποτε ὁ Γράντ εἶδεν ἰδίῳις ὁμμασι τὸν ποταμὸν ἐξερχόμενον τῆς λίμνης τῆς Βικτωρίας Νυάνζας. Μετὰ μεγάλης ἐμπιστοσύνης καὶ ἀθωότητος ἐπορεύθη μετὰ ἐξήκοντα μιλίων ὁδοιπορίαν εἰς τὴν χώραν τῶν Κάμραση ὡς ταχυδρόμος ὅπως ἀποστείλῃ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Σπήκ· ἐνῷ δὲ οὗτος ἐπορεύετο ὡς ἄνω, ὁ Σπήκ εἶχεν ἀνακαλύψει τὸν « Καταβράκτην Ῥίπων »· μεθ' ὃ ἤρχισε νὰ ὁδεύῃ κατόπιν τοῦ Γράντ πρὸς τὸ Οὐνύορον. Ἡ ὑπεράσπισις λοιπὸν αὕτη τοῦ Γράντ εἶνε ἱπποτική, οὐχὶ ὁμῶς καὶ γεωγραφική. Οὐδέποτε ἐκστρατεία δαπανηρὰ ἀπέτυχεν ἐπὶ τοσοῦτον ὡς αὕτη τοῦ Σπήκ καὶ Γράντ· καθότι ἐπὶ τῇ ἀπλῇ θεᾷ νοτίου καὶ βορείου μέρους μιᾶς λίμνης ὁ Σπήκ ἔγραψεν ἐπὶ τοῦ χάρτου του μεγάλην ἑκτασιν ὑδάτων καλύπτουσιν χωρὸν 40,000 τετραγωνικῶν μιλίων.

Ἐπειδὴ ὁ Γράντ δὲν εἶδε γορίλλας ἢ ἀνθρωποφάγους, ἢ ἰθαγενεῖς ἐσθίοντας τὸν χοῖρον, διὰ τοῦτο φαντάζεται ὅτι ὁ Λιβιγκστὼν ἐπορεύθη πολὺ περισσότερον πρὸς δυσμὰς παρ' ὅσον ἤλπιζεν. Τοῦτο εἶνε ὅλως παράλογον. Ἐγὼ αὐτὸς εἶδον τοὺς ἀνθρωποφάγους τῆς Οὐπέμπας καὶ Οὐσάνσης καὶ ἤκουσα περὶ τῶν ἀνθρωποφάγων τῆς Μανουέμας παρὰ τῶν Ἀράβων ἐν Οὐζιζί. Ὁ Βέκερ ἤκουσε περὶ ἀνθρωποφάγων εἰς ἀπόστασιν διακοσίων μιλίων ἀπὸ τοῦ Κονδοχόρου. Ὁ Βόρτων καὶ ὁ Σπήκ εἶδον τοὺς ἀνθρωποφάγους τῆς Οὐπέμπας. Ἄλλ' ὁ Λιβιγκστὼν εὐρίσκετο κατὰ τέσσαρας μοίρας μήκους δυτικώτερον τῆς πρὸς δυσμὰς ὁχθῆς τῆς Ταγκανύικας. Τί γίνονται νῦν οἱ λόγοι τοῦ Συνταγματάρχου Γράντ ; Ὅσον ὁμῶς περὶ ἰθαγενῶν ἐσθιόντων τὸν χοῖρον, πᾶσα σχεδὸν φυλὴ τῆς Ἀφρικῆς ἐσθίει τὸ κρέας τῶν ἀγριοχοίρων. Οὐδέποτε ἤκουσα περὶ φυλῶν τρεφουσῶν ἡμέρους χοίρους· ὁ Λιβιγκστὼν ὁμῶς εἶδε τοιαύτας· ἔνεκεν τοῦ ὁποίου ὀφείλομεν νὰ πιστεύσω-

μεν ὅτι οἱ Μανουέμας εἶνε πολὺ ἀνώτεροι πάσης ἐν Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ παρὰ τὸν Ἰσημερινὸν φυλῆς.

Ὁ Σίρ Henry Rawlinson, Πρόεδρος τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας τοῦ Λονδίνου, ὑποστηρίζει μετὰ ζήλου ὅτι πᾶσα λίμνη ἔχουσα ψυχρὸν ὕδωρ ἀδύνατον νὰ μὴ ἔχῃ διέξοδον· ταῦτοχρόνως ὁμως πιστεύει ὅτι ὁ μέγας ποταμὸς Λουαλάβας περατοῦται εἰς ἕλος ἢ λίμνην ὕδατος ψυχροῦ μὴ ἔχουσιν διέξοδον. Εἰς τοῦτο ὁ Σίρ Ἑρρίκος δὲν φαίνεται ὀλίγον ἄστατος; Ἄν πᾶσα λίμνη ἔχουσα ψυχρὸν ὕδωρ πρέπει νὰ ἔχῃ διέξοδον διὰ ποῖον λόγον «ἡ μεγάλη κεντρικὴ λίμνη» ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑποθέτει ὅτι ῥέει ὁ Λουαλάβας νὰ μὴ ἔχῃ διέξοδον;

Ἐπὶ τῇ διὰ τοῦ ἄνω ὕφους ὑπερασπίσει τοῦ Διδ. Λιβιγκστῶνος, ὁ Κος F. Galton, ὁ Πρόεδρος τοῦ Γεωγραφικοῦ Τμήματος τῆς Βρεττανικῆς Ἑταιρίας, μετὰ ῥητορικῆς εὐφραδείας εἶπεν ὅτι αἱ διηγήσεις μου ἔχουσί τι τὸ παθητικόν.

Διὰ ποῖον λόγον; Ὁ Λιβιγκστὼν ἀνεχώρησε πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς Νγάμης· αἱ δὲ προσπάθειαι αὐτοῦ ἐστέφησαν δι' ἐπιτυχίας· ὁ Francis Galton ἐπεχείρησε ν' ἀνακαλύψῃ τὴν Λίμνην Νγάμην. Ἄν ἐπέτυχε ἢ ὄχι, τοῦτο δὲν εἶνε ἔργον ἡμῶν· ἄς μαρτυρήσῃ τοῦτο ὁ συνοδοιπὸρος αὐτοῦ Ἄνδερσων (Ἄνδερσῶνος «Λίμνη Νγάμη» Σελ. 238). «Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἀναγνοὺς τὸ πρῶτον τὴν ἀφήγησιν τοῦ φίλου μου (Francis Galton) ἐξεπλάγην ἰδὼν ὅτι οὐδόλως ἐφρόντιζε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Λίμνην Νγάμην. Εἶνε ἀληθές ὅτι φθάσαντες ἐν τῷ ὄρμῳ Walfisch ὀλιγίστως εἵχομεν ἐλπίδας ὅτι ἠθέλομεν φθάσει εἰς τὴν λίμνην ταύτην· ἐγὼ ὁμως τοῦλάχιστον πάντοτε εἶχον κατὰ νοῦν ὅτι ὁ κύριος σκοπὸς τῆς Ἐκδρομῆς ἡμῶν ἦτο ἡ Λίμνη Νγάμη.» Ἄναγνώσατε προσέτι ἐν Σελ. 251. «Ὁ Galton ἐφαίνετο λίαν εὐχαριστημένος παρατηρῶν ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἐμέλλε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον· μολονότι ἀπεδείχθη ἱκανὸς πρὸς τὸ ὑπομένειν τὰ δεινὰ καὶ τὰς στερήσεις, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνθεῖξῃ, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἀπεκαρτέρησεν.» Σελ. 240: «Ἡ ἀποτυχία ἡμῶν (τοῦ Galton καὶ Ἄνδερσῶνος) μὴ δυνηθέντων νὰ φθάσωμεν τὴν Λίμνην Νγάμην ὑπῆρξε θάνατος δι' ἐμέ.» Σελ. 252: «Οὐ πολὺ μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ ἡ Βασιλικὴ Γεωγραφικὴ Ἑταιρία, ὡς

ἐμαθον, ἀπένειμεν αὐτῷ τὸ χρυσοῦν αὐτῆς ἀριστεῖον πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἐκδουλεύσεων αὐτοῦ.»

Δὲν δύναμαι νὰ δώσω πέρας εἰς τὸ ἔργον μου χωρὶς νὰ εἶπω τινὰ περὶ τῶν νέων κυρίων τῆς Ἀγγλικῆς «Πρὸς ἀναζήτησιν τὴν βοήθειαν τοῦ Διδ. Λιβιγκστῶνος Ἐκδρομῆς.» Ὁμολογῶ ὅτι εἶμαι ἀνίκανος νὰ ἐννοήσω τὰ δίκαια αἷτια ἐφ' ὧν βασιζόμενα τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας καταδικάζουσιν αὐτοὺς διὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτῶν. Τὰ χρήματα δι' ὧν κατηρτίσθη ἡ Ἐκστρατεία αὕτη ἐχορηγήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ κοινοῦ μόνον πρὸς βοήθειαν τοῦ Διδάκτορος Δαβὶδ Λιβιγκστῶνος, καθ' ὃν χρόνον ἐγένετο γνωστὸν ὅτι ἡ ἐμὴ Ἐκδρομὴ ἀπέτυχεν· ἡ εἰδοποιήσις τὴν ὁποίαν τὸ Συμβούλιον κατεχώρησεν ἐν ταῖς ἐφημερίσι τοῦ Λονδίνου σκοπὸν εἶχε νὰ προσληφθῶσιν ἀρχηγοὶ, οἵτινες ἐξ οἰκειάς θελήσεως ν' ἀναλάβωσι τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἐκδρομῆς πρὸς εὕρεσιν τοῦ Διδάκτορος. Οἱ Κοι Dawson, Henn καὶ Ὁσβάλδος Λιβιγκστῶν ἐπεφορτίσθησαν τὴν ἀρχηγίαν ταύτην. Ἐν μιᾷ μάλιστα τῶν συνεδριάσεων τῆς Ἑταιρίας ὁ Ὑπασπ. Dawson δημοσίᾳ εἶπεν ὅτι ἡ πίστις, τὴν ὁποίαν τρέφει πρὸς αὐτὸν τὸ Ἀγγλικὸν κοινόν, ἐνθαρρύνει αὐτὸν τοῦ ν' ἀναλάβῃ τὴν διεκπεραίωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτῆς. Οἱ τρεῖς λοιπὸν οὗτοι κύριοι ἀνεχώρησαν ἐξ Ἀγγλίας διὰ Ζαγγιβάρην σκοπὸν ἔχοντες νὰ καταβάλωσι πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως συναντήσωσι τὸν Διδάκτορα. Ὅτε ὁ ἀρχηγὸς ἀφίκετο ἐν Βαγαμόυο, ὅπερ ἦν τὸ ἀρχικὸν σημεῖον τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ, ἔμαθεν ὅτι ὁ Λιβιγκστῶν εὐρέθη καὶ ἡλευθερώθη· ἔσπευσε δὲ εἰς Ζαγγιβάρην ὅπως συμβουλευθῇ μετὰ τοῦ Προξένου ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὡς εἶχε διαταγὰς νὰ πράξῃ· ὁ δὲ Βρεττανὸς Πρόξενος εἶπεν αὐτῷ ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἦτο ὀλως δι' αὐτὸν ἀνωφελὲς νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐπιχείρησιν· ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Προξένου ἐπληροφορήθη πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Λιβιγκστῶν διέκειτο ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς γεωγράφους τῆς πρωτεύουσας· ὅπερ μάλιστα ἐπικυροῦται ἐν τινι ὑστερογράφῳ Κυανῆς τινος Βίβλου. Ἐπὶ τούτοις ὁ Ὑπ. Dawson παρητήθη, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ παρουσία του ἤθελε μᾶλλον δυσареστήσει τὸν Διδάκτορα, ὡς τὸν ἐπληροφόρησαν, ἀντὶ νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτόν. Μετ' αὐτόν ὁ Ὑπ. Henn ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἐκδρομῆς· μόλις ὁμοῦς οὗτος ἐφθασεν ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ σημείου, ἦλθον ἐγὼ καὶ εἰς ἀπάν-

τησιν τῶν περὶ τῆς θέσεως τοῦ Λιβιγιστῶνος ἐρωτήσεων αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ ὅτι ὁ περιηγητὴς οὐδενὸς στερεῖται ἐκτὸς μικρῶν τινῶν πραγμάτων καὶ πεντήκοντα καλῶν ἐλευθέρων ἀνδρῶν, ὡς ὁ κατάλογος τὸν ὁποῖον ἔδειξα πρὸς τούτοις αὐτῷ. Ἀκούσας ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς Ζαγγιβάρην, συνεβουλεύθη μετὰ τοῦ φίλου του Διδ. Kirk καὶ παρητήθη ὑπὲρ τοῦ Ὁσβάλδου Λιβιγιστῶνος. Τέλος, ὁ κύριος οὗτος, ὁ υἱὸς τοῦ περιοδευτοῦ, ἀνέλαβε τὴν ὁδηγίαν τῆς ὑπὲρ τοῦ πατρὸς του ἐκδρομῆς· ἀλλ' ὁ νέος οὗτος εἶχεν ἀρχὰς σοβαρᾶς ἀσθενείας ἔνεκεν τῆς ὁποίας κατὰ τὴν συμβουλήν τε τοῦ φίλου τοῦ πατρὸς του Διδ. Kirk οὐδόλως θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ τοιαύτην πορείαν· δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν, μολονότι ἀκουσίως, παρητήθη.

Ἰδωμεν νῦν τίς εἶνε ὑπεύθυνος διὰ τὴν διάλυσιν τῆς Ἐκδρομῆς καὶ τὴν παραίτησιν καὶ ἐπάνοδον τῶν Ἀγγλῶν ἀρχηγῶν. Κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην οὐδ' ὁ Ὑπασπ. Dawson οὐδέ τις τῶν συνεταίρων αὐτοῦ εὐθύνονται ἐπὶ τούτῳ. Ἐλαβον διαταγὰς νὰ πορευθῶσι πρὸς εὔρεσιν τοῦ Λιβιγιστῶνος καὶ νὰ συμβουλευῶνται τὸν Διδ. Kirk. Ἀφοῦ ὁ Διδ. Kirk συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ μὴ πορευθῶσι, δοὺς αὐτοῖς νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι ἡ παρουσία των ἤθελε δυσχερестήσῃ τὸν Διδάκτορα, οἱ νέοι κύριοι κατὰ τὴν γνώμην μου ἔπραξαν κάλλιστα ἐπανελθόντες· καθότι ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου τὴν συμβουλήν ὤφειλον νὰ δεχθῶσιν εἶπεν αὐτοῖς ὅτι ἡ παρουσία των ἐν Οὐνυαννεμβέ ἤθελε δυσχερестήσῃ καὶ ἀποβῇ κώλυμα εἰς τὸν Λιβιγιστῶνα. Οὐδόλως ὁμως συμφωνῶ μετὰ τοῦ Διδ. Kirk γνωμοδοτοῦντος ὅτι ἡ παρουσία των ἤθελεν ἀποβῇ κώλυμα εἰς τὸν Διδάκτορα· καθότι γνωρίζω ὅτι οὗτος θὰ εὐπροσεδέχετο αὐτοὺς καλῶς καὶ εὐγνωμόνως· συμφωνῶ ὁμως μετ' αὐτοῦ ὅτι ἡ παρουσία των ἦτο ἀνωφελής, τοῦ Διδάκτορος οὐδενὸς στερουμένου. Διαφέρω ὥσαύτως τοῦ Διδ. Kirk ὅτι ὁ Διδ. Λιβιγιστῶν διέκειτο ἐχθρικῶς πρὸς τὴν Βασιλικὴν Γεωγραφικὴν Ἑταιρίαν καὶ τὰ μέλη αὐτῆς. Κατὰ τὴν τετράμηνον μετ' αὐτοῦ διαμονὴν μου οὐδὲ λέξιν ἤκουσά ποτε κατὰ τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας· πάντα σχεδὸν τὰ μέλη αὐτῆς εἶνε ἐντιμοὶ φίλοι-του.

Ἀλλὰ οἱ πρόωτιστοι αἴτιοι τῆς διαλύσεως τῆς Ἐκδρομῆς ἦσαν τὸ Συμβούλιον τῆς Ἑταιρίας, οὗ τινος τὰ μέλη παρέλειψαν νὰ εἰπῶσιν εἰς τὸν Ὑπ. Dawson τί νὰ πράξῃ ἐν

ἡ περιπτώσει με ἀπαντήση μετὰ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Διδάκτορος καὶ βεβαιωθῇ ὅτι ὁ Λιβιγκστὼν οὐδενὸς ἐστερεῖτο. Ἄν ἐπισήμως ἐλέγετο αὐτῆς ὅτι πιθανὸν νὰ συγαντήσωσι τὴν Ἀμερικανικὴν Ἐκδρομὴν, ἐπιτυχοῦσαν τὸν φιλάνθρωπον σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς, ἂν οἱ ἀρχηγοὶ προπαρεσκευάζοντο πρὸς τὴν περίστασιν αὐτὴν, τότε τὸ Συμβούλιον εἶχε δίκαιον νὰ καταφέρεται κατὰ τοῦ Ὑπ. Dawson ἢ τῶν συνεταίρων αὐτοῦ· νῦν ὁμως δὲν δύναται νὰ κατηγορήσῃ αὐτοὺς ἐπὶ παραβιάσει τῶν καθηκόντων αὐτῶν ἢ ἀδυναμίᾳ· οὐδὲ ὁ Ὑπ. Dawson ἢ αἱ συνεταῖροι αὐτοῦ πρέπει νὰ λυπῶνται ὅτι ἐκουσίως αὐτῶν προσήνεγκαν τὰς ἐκδουλεύσεις καὶ τὴν ζώην των πρὸς τὴν Βασιλικὴν Γεωγραφικὴν Ἑταιρίαν. Ἀφοῦ τὸ Συμβούλιον παρέλειψε τὴν ἐπισημοτέραν τῶν διαταγῶν, μόνον τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου καὶ οὐδεὶς ἄλλος εὐθύνονται διὰ τὴν διάλυσιν τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκδρομῆς.

Νῦν δὲ, ἀγαπητέ μοι ἀναγνώστα, ὀφείλω νὰ δώσω πέρας εἰς τὸ ἔργον μου. Ἀπεχαιρέτησα τοὺς Οὐαγογὸ καὶ τοὺς αὐθάδεις ἀρχηγούς των, τὸν Μιόνβου, ἀρχηγὸν τῶν τυράννων καὶ ἀνδραποδιστῶν, ἀπεχαιρέτησα τοὺς Οὐαβίνζας καὶ τὰς φλυαρίας αὐτῶν, τοὺς ἀφιλοξένους Οὐαρούνδης, τοὺς Ἀραβας καὶ μιγάδας σωματεμπόρους, τοὺς πυρετοὺς, διαλείποντας καὶ ἀδιαλείπτους· ἀπεχαιρέτησα τὰ ἔλη τοῦ Μακάτα καὶ τοὺς κροκοδείλους, τὰ θολὰ ὕδατα καὶ τὰς ἀχανεῖς πεδιάδας, τοὺς μελανοὺς φίλους καὶ συνοδοιπόρους μου· ἀπεχαιρέτησα καὶ τὸν Ἥρωα Περιοδευτὴν καὶ Χριστιανὸν κύριον ΛΙΒΙΓΚΣΤΩΝΑ, νῦν καὶ πρὸς ὑμᾶς τοὺς κριτικοὺς καὶ πάντας, ἐχθροὺς ἢ φίλους μου, λέγω τὸ ΧΑΙΡΕ !

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟΝ.

Ἐν τῷ συγγράμματί μου μετεχειρίσθην λέξεις τινὰς ἐγγικτικὰς διὰ μερικοὺς γεωγράφους καὶ ἄλλους τινάς. Ἄν διὰ τῶν ἄνω λέξεων ἡγγισα τὰ αἰσθήματα ἀτόμου τινός, λυποῦμαι διὰ τοῦτο. Ἡ ἀπολογία μου εἶνε ὅτι ἔγραψα ταῦτα μὴ σκεφθεῖς καλῶς· καθότι ἔγραψα ὅπερ μοι ὑπηγόρευον τὰ αἰσθήματά μου κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν. Εἶμαι περιηγητὴς καὶ ἐφημεριδογράφος, συνειθισμένος μᾶλλον εἰς τὸ γράφειν ταχέως ἢ δι' εὐγενῶν φράσεων· ἐδημοσίευσα δὲ ταῦτα ὡς ἐγράφησαν καθ' ἣν στιγμήν ἡσθάνθην ἢ ἐσκέφθην αὐτά· καθότι, ἂν διώρθουν αὐτά, τὸ ἔργον μου φιλο-

λογικῶς μὲν ἤθελεν ἔχει ἀξίαν μεγαλητέραν, ἀλλὰ τὸ ὕφος δὲν θὰ ἦτο ἐμόν. Κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν, καθ' ἣν τὰ φύλλα ταῦτα ἦσαν ἤδη τετυπωμένα, ἡὐχαριστήθην καὶ ἐξεπλάγην τὰ μέγιστα λαβὼν πρόσκλησιν γεύματος μετὰ τῶν μελῶν τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας. Ἀπὸ τῆς ἐν Λονδίνῳ ἀφίξεώς μου καὶ πρὸ αὐτῆς μάλιστα ἤμην πεπεισμένος ὅτι αἱ μικραὶ μου ἐκδουλεύσεις, τὰς ὁποίας παρέσχον τῇ Ἐπιστήμῃ, εὐρὼν καὶ βοηθήσας τὸν μέγαν Περιοδευτὴν καὶ κομίσας εἰς Ἀγγλίαν τοὺς καρποὺς πολυετῶν μόχθων, δὲν ἤθελον εὐχαριστήσῃ τὴν Βασιλικὴν Γεωγραφικὴν Ἑταιρίαν· ἡ δὲ ἰδέα αὕτη ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τοῦ ἐνίοτε ἀπαντωμένου πικροῦ ὕφους ἐν τῷ συγγράμματί μου· νῦν παρὰδέχομαι ὅτι ἡ ἰδέα μου αὕτη οὐδεμίαν εἶχε βάσιν. Τὰ μεγάλα σώματα κινοῦνται βραδέως· ἤμην ἀνυπόμονος καὶ περὶ οὐδενὸς ἀμφέβαλλον· ἐπίστευον ὅτι πάντες ἤθελον δεχθῇ τὴν ἀφήγησίν μου ἄνευ δισταγμοῦ, ἄνευ ἀμφιβολίας· ἐπίστευον ὅτι, ἔνεκεν ἐκείνων τὰ ὁποῖα εἶχον νὰ εἶπω, ἡ Βασιλικὴ Γεωγραφικὴ Ἑταιρία ἤθελε μὲ δεχθῇ μετὰ σπουδῆς· δὲν ἐσκέφθην τὰς δυσκολίας, αἵτινες κωλύουσι τὰ κινήματα σωματείων ἐπιστημονικῶν καὶ τοσοῦτων μεγάλων. Λέγεται ὅμως ὅτι οἱ μῦλοι τῶν Θεῶν τρίβουσι βραδέως ἀλλ' ἀσφαλῶς· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ Βασιλικὴ Γεωγραφικὴ Ἑταιρία ἀνεκάλυψε βραδέως ἀλλ' ἀσφαλῶς ὅτι δὲν ἤμην ἀ γ ὕ ρ τ η ς καὶ ὅτι ἔπραξα ἐκεῖνο ὅπερ εἶπον ὅτι ἔπραξα, καὶ τότε τὰ μέλη αὐτῆς μ' ἐδεξιώθησαν φιλικώτατα μετὰ ζέσεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ τὸν ὁποῖον οὐδέποτε θέλω λησμονήσῃ. Νῦν διαβεβαίω τὰ μέλη τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας ὅτι ἡ ἀναγνώρισις τῶν μικρῶν μου ἐκδουλεύσεων μοιλονότι βραδέως ἐκδηλωθεῖσα εἶνε εὐπρόσδεκτος. Ἰδίως εὐχαριστῶ τὸν Σὺρ Henry Rawlinson, οὐχὶ μόνον διὰ τοὺς καλοὺς καὶ γενναίους ὑπὲρ ἐμοῦ λόγους του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν εὐγενῆ καὶ καλὸν τρόπον μετὰ τοῦ ὁποίου ἀπέσυρε παρατήρησίν τινα, τὴν ὁποίαν μοὶ εἶχε κάμει πρὶν ἢ μὲ γνωρίσῃ καὶ πρὶν ἢ μάθῃ πράγματά τινα τὰ ὁποῖα κατόπιν ἀπεκαλύφθησαν. Προσθέτω δὲ ὅτι μετὰ τὴν πολῦτιμον ἀδαμαντοκόλλητον ταμβακοθήκην δι' ἧς μ' ἐτίμησεν ἡ Αὐτῆς Μεγαλειότης ἡ Ἀνασσα τῆς Ἀγγλίας, θέλω φυλάττει τὸ χρυσοῦν ἀριστεῖον τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

Τὰ ἐπόμενα σπουδαῖα ἔγγραφα, ἐρανισθέντα ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας, δημοσιεύονται ἀδεῖα τοῦ Ἐντιμοτάτου Κυρίου Bates, ἰσοβίου γραμματέως τῆς Ἑταιρίας ταύτης:—

Ὁ Πρόεδρος ἀνέγνωσεν ἐν τῇ Συνεδριάσει τὴν ἐπομένην ἐπίσημον ἐπιστολήν, ἣν ἔλαβε παρὰ τοῦ Λόρδου Κλαρενδῶνος, Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, εἰς ἀπάντησιν τῆς αἰτήσεως, ἣν εἶχεν υποβάλλει εἰς τὴν Κυβέρνησιν πρὸς ἐπιψήφισιν ἐπιχορηγήσεως ὑπὲρ τοῦ Διδάκτορος Λιδιγκστῶνος· ἦτο βέβαιος ὅτι πάντα τὰ μέλη ἐκ συμφώνου ἤθελον δεόντως εὐχαριστήσῃ ἐκ μέρους τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας τὸν Λόρδον Κλαρενδῶνα καὶ τὴν Κυβέρνησιν τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος διὰ τὴν κάτωθι εὐχάριστον ἀπάντησιν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, Μαΐου 19. 1870.

ΚΥΡΙΕ, — Ἄμα τῇ παραλαβῇ τῆς ἐπιστολῆς σας ἔσπευσα νὰ υποβάλω τοῖς συναδέλφοις μου τὰ περὶ τῆς θέσεως τοῦ Διδάκτορος Λιδιγκστῶνος, ἑσπερημένου χρημάτων· ἡ δὲ Κυβέρνησις τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἐπληροφόρηθη ἐξ αὐτῆς ὅτι ὁ διάσημος περιηγητὴς πρὸ τριῶν ἡδὴ ἐτῶν ἀγωνιᾷ καὶ βασανίζεται ἄνευ βοηθείας ἢ συγκαινωνίας μετὰ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας πληροφορίας ἔφθασεν εἰς σημεῖον ἀπὸ τοῦ ὁποίου οὐδὲ νὰ προχωρήσῃ, οὐδὲ νὰ παλινδρομήσῃ δύναται ἄνευ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων τροφίμων, καὶ ὅτι, ἐξαντληθέντων τῶν χρημάτων τὰ ἐποῖα κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του εἶχε λάβει μεθ' αὐτοῦ, ἀπαιτεῖται νέα ἐπιχορήγησις πρὸς καταρτισμὸν συνοδίας καὶ δαπάνην ἀποστολῆς αὐτῆς ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ταύτῃ λαβοῦσα ὑπ' ὅψιν ἡ Κυβέρνησις εὐχαριστεῖ πρῶτον ὑμᾶς διὰ τὴν ἀγάπην, ἣν τρέφετε πρὸς τὸν διακεκριμένον περιοδευτὴν.

Ἀκολουθῶς λαμβάνω τὴν εὐχαρίστησιν νὰ διακοινώσω ὑμῖν ὅτι ἡ Κυβέρνησις τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος διαθέτει λίρας 4,000 ὑπὲρ τοῦ Διδάκτορος Λιδιγκστῶνος, ἐλπίζουσα ὅτι διὰ τοῦ ποσοῦ τούτου θὰ δυνηθῇ ἡ ἐπισπεύση τὴν ἐν τῇ πατρίδι ἀσφαλῆ αὐτοῦ ἐπάνοδον.

Ἵποσημειοῦμαι, Κύριε,

τῆς ὑμετέρας ἐντιμότητος
ταπεινότατος καὶ εὐπειθέστατος θεράπων
ΚΛΑΡΕΝΔΩΝ

Τῷ Σίρ P. I. ΜΟΥΡΧΙΣΩΝΙ, Βαρῶνι.

Τὴν 23ην Μαΐου 1870, ὁ Σίρ Ῥοδερίγος Μουρχισὼν λέγει τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ φίλου αὐτοῦ Διδ. Λιδιγκστῶνος:—

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, πάντες εὐρισκόμεθα ἐν μεγάλῃ ἀμηχανίᾳ καὶ ἀνησυχίᾳ περὶ τῆς θέσεως τοῦ μεγάλου ἡμῶν περιοδευτοῦ Διδάκτορος Λι-

θιγκστῶνος· λυποῦμαι δὲ μὴ δυνάμενος νὰ εἶπω θετικόν τι περὶ τῆς ἐν-
ταῦθα ἐπανόδου τοῦ· δὲν πρέπει ὅμως καὶ ν' ἀπελπιζώμεθα ὡς πρὸς τὴν
ζωὴν καὶ ἀσφάλειαν αὐτοῦ. Γνωρίζομεν ὅτι εὕρισκετο ἐν Οὐζιζί ἐπὶ τῆς
Λίμνης Ταγκανύϊκας· ἐκ τοῦ μέρους τούτου ἔγραψε πρὸς τὴν οἰκογένειάν
του τὴν 30ην τοῦ παρελθόντος Μαΐου, παρεπονεῖτο δὲ ὅτι οὐδὲ βῆμα ἡδύ-
νατο νὰ προχωρήσῃ ἕνεκεν τῆς ἐλλείψεως φορέων καὶ τροφίμων. Καὶ τρό-
φιμα μὲν ἐπεμψεν αὐτῷ ὁ Διδ. Κίρκ· καθ' ὁδὸν ὅμως ἡ συνοδία δι' ἧς εἶχε
πέμψει αὐτὰ ἠφανίσθη φεῦ! κατὰ κακὴν τύχην τοῦ Διδάκτορος ὑπὸ χο-
λέρας ἐκ νεωτέρων δὲ εἰδήσεων τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπληρο-
φορήθη ὅτι ἡ νόσος αὕτη ὑπέστη τοσαύτην ὕφεσιν, ὥστε εἰκάζομεν ὅτι ἡ
μεταξὺ τῆς παραλίας καὶ τοῦ Οὐζιζι συγκοινωνία ἤρξατο ἤδη πρὸ πολλοῦ.

Τὸ ἔργον περὶ ὃ εἰσέτι ἐνασχολεῖται ὁ Διδιγκστῶν εἶνε σπουδαιότατον·
ἐλπίζομεν δὲ ὅτι ὁ Διδάκτωρ θὰ δυνηθῇ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ βόρειον ἄ-
κρον τῆς Λίμνης Ταγκανύϊκας· ἅμα δὲ φθάσῃ εἰς τὸ μέρος τοῦτο, θέλει ἐ-
ξακριθῶσιν ἂν τὰ ὕδατα τῆς λίμνης ταύτης ῥέουσιν ἐν τῇ τοῦ Ἀλθέρτου
Νυάνζα τοῦ Βέκερ. Ἀμ' ὡς ἀποδειχθῇ ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων λιμνῶν
συγκοινωνία, ὁ Διδιγκστῶν γνωρίζων ὡς ἡμεῖς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μεγί-
λης ἐπιχειρήσεως τοῦ Σίρ Σαμουήλ Βέκερ, θέλει προσπαθῆσιν νὰ συναν-
τήσῃ τὸν μέγαν αὐτοῦ σύγχρονον περιοδευτήν. Ὡς γνωστὸν, ἡ πρόοδος
τῆς μεγάλης Αἰγυπτιακῆς Ἐκδρομῆς τοῦ Βέκερ εἶχεν ἀναβληθῇ· ἡ ἐκ-
στρατεία ἀνεχώρησεν ἐκ Χαρτοῦμ τὸν Φεβρουάριον, ὅπως ἀνέβη τὸν
Νεῖλον· ὡς ἦτο ἐπόμενον, περὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου ἀφίκετο εἰς Κονδοκό-
ρον· θὰ παρέλθῃ βεβαίως μερικὸς χρόνος πρὸς Ἱδρυσιν τοῦ σταθμοῦ, ἐπέ-
κεινα τῶν ἔκτο ῥευμάτων καὶ τοῦ βραχίονος Ἀσούα, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ τοῦ
ἀτμόπλοια θέλουσι συναρμολογῆ, πρὶν ἢ ριφθῶσιν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Νεῖλου,
δι' ὧν θέλουσι φθάσει εἰς τὴν μεγάλην Λίμνην τοῦ Ἀλθέρτου Νυάνζα.
Ἀμα ἔν μόνον ἀτμόπλοιο εἰσέλθῃ ἐν τῇ λίμνῃ ταύτῃ, βεβαίως ὁ Βέκερ,
οὗ τινος ἡ ἐνεργητικότης καὶ ἡ ταχύτης εἶνε γνωστὴ, οὐδὲ στιγμὴν θέλει
ἀπαλέσει, ἀλλ' ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον θέλει προσπαθῆσιν νὰ φθάσῃ
εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς λίμνης, ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ ὅτι θέλει συναντήσῃ εἰς
τὸ μέρος ἐκεῖνο τὸν Διδιγκστῶνα καὶ παύσει αὐτῷ ἀρωγὴν καὶ χεῖρα
βοηθείας. Ἐλπίζομεν λοιπὸν ὅτι θὰ λάβῃ χώραν ἡ συνάντησις αὕτη, ἥτις
δι' ἡμᾶς μὲν θέλει εἶσθαι τὸ πλέον εὐχάριστον, δι' ἐκεῖνον δὲ μεγίστη ἐλ-
πίς σωτηρίας.

Τὸ ἀγγλικόν κοινόν θέλει πληροφορηθῇ καλλίτερον παρά ποτε ἅμα ἐξε-
τάσῃ νέον τι συγγραμμάτιον τοῦ Κυρίου Κεθ Ζόνστωνος υἱοῦ. Ἐν τῇ
πονηματίῳ τούτῳ ὁ συγγραφεὺς παραθέτει ἀκριβῆ ἀφήγησιν πασῶν τῶν
ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀφρικῇ Ἐκδρομῶν ἐκτὸς τούτου, ἐξ αὐθεντικῶν πηγῶν (τοῦ
Πετερμάνου καὶ ἄλλων) ἐρανισθεῖς, συνοδεύει τὸ πόνημα αὐτοῦ ὑπὸ γεω-
γραφικοῦ χάρτου, ἐν τῷ ὁποίῳ καθαρῶς φαίνεται μέχρι τίνος οἱ ἐκ τῶν
νοτίων ὁροπεδίων πηγάζοντες ποταμοὶ πρὸς νότον καὶ νοτιο-νοτιο-δυτικῶς
τῆς Λίμνης Ταγκανύϊκας ῥέουσι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνεξαρτήτως τῆς λί-
μνης ταύτης, ἀποδεικνυόμενοι ἐπομένως βραχίονες τοῦ Κόγγου· ἐξ ἄλλου,

οὐ διὰ τῆς Λίμνης Διέμβης τοῦ Λιθιγαστῶνος ἐν τῇ Λίμνῃ Ταγκανούικα ῥέοντες ποταμοὶ εἶνε κατὰ τὰ φαινόμενα αἱ τελευταῖαι πηγαὶ τοῦ κυρίως Νείλου, ἐνφ' ὃ Κάσσαϊς καὶ ἕτεροι ἐν ταῖς λίμναις Βαγγουέολα καὶ Μοέρου εἰσρέοντες ποταμοὶ φαίνονται βραχίονες τοῦ Κόγγου.

Ἄν τὸ ἀληθές τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἀποδειχθῇ, τὰ ὕδατα, ἐφ' ὧν πρῶτος ὁ Λιθιγαστῶν ἐπλευσεν, ἀποδείκνυνται πηγαὶ ἀμφοτέρων τῶν ποταμῶν Νείλου καὶ Κόγγου. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν Νεῖλον, ὁ εὐφυὲς φίλος μου ἐννοεῖ βεβαίως ὅτι τότε μόνον τὸ πρόβλημα τοῦ ποταμοῦ τούτου λύεται σαφῶς καὶ ὀριστικῶς, ὅταν ἀποδείξῃ ὅτι μέρος τῶν ὑδάτων τῆς Λίμνης Ταγκανούικας ῥέουσιν ἐν τῇ τοῦ Ἀλθέρτου Νυάνζα.

Πρὸς τοῦτοις καὶ ἡ περὶ τοῦ Νείλου ὑπόθεσις τοῦ Κυρίου Φίνδλεϋ καὶ ἄλλων (ὅτι ὑφίσταται συγκαίνωσις μεταξὺ τῶν δύο λίμνῶν Ταγκανούικας καὶ Ἀλθέρτου Νυάνζα) κατὰ τὰς νέας σχετικὰς καταμετρήσεις τῶν ὑψῶν τῶν νοτίων τούτων ὑδάτων, εἶνε πιθανωτάτη. Δὴ ὁ Ἕψιστος ν' ἀποδείξῃ τοῦτο ὁ ἐνδοξος Λιθιγαστῶν! δὴ ὁ Ἕψιστος νὰ ἴδωμεν αὐτὸν ταχέως ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν ἀνακαλυπτὴν τῶν ὑστάτων πηγῶν ἀμφοτέρων τῶν ποταμῶν Νείλου καὶ Κόγγου.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος μετὰ χαρᾶς ἀναφέρω ὅτι ὁ νομισματολόγος ἡμῶν Διδάκτωρ Πετερμάνος ἔγραψεν ἐπὶ γενικοῦ χάρτου τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς ἐν τῇ τελευταίῳ φύλλῳ τοῦ «Μιτελοῦγγεν» αὐτοῦ χρονολογικὴν, ὡς καλεῖ αὐτήν, ἀφήγησιν πασῶν τῶν τοῦ Λιθιγαστῶνος θαυμασίων καὶ θαλμηρῶν περιηγήσεων ἀπὸ τοῦ 1841 μέχρι τοῦ 1869. Ὡς πρὸς τοὺς βραχίονας τοῦ Κόγγου, ὁ χάρτης τοῦ Πετερμάνου διαφέρει καθ' ὑπόθεσιν ἐκείνου τοῦ Κυρίου Κέθ Ζόνστωνος υἱοῦ, καθότι οὗτος λέγει ὅτι τὰ ὕδατα τῶν λίμνῶν Βαγγουέολο, Μοέρου καὶ Οὐλέγγης διευθύνονται κατὰ τὰ φαινόμενα πρὸς βορρᾶν καὶ ὀλίγον πρὸς ἀνατολὰς· ἂν δὲ τοῦτο ἀποδειχθῇ, τὰ ὕδατα ταῦτα ῥέουσι τότε καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ λίμνῃ τοῦ Ἀλθέρτου Νυάνζα τοῦ Βέκερ.

Τελευτῶν τὸν λόγον περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εὐχαρίστως διακοινῶ ὑμῖν ὅτι κατόπιν τῆς πρὸς τὸν Λόρδον Κραρενδῶνα ἐπιστολῆς μου, δι' ἧς ἐξέθετον αὐτῇ τὴν ἀπέλπισιν ἐν Οὐζιζι θέσει τοῦ Λιθιγαστῶνος, εὕρισκόμενον ἄνευ φορέων ἢ τροφῶν — ἐνφ' ἡμίιστα ἦτο εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔργου αὐτοῦ κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς λίμνης Ταγκανούικας — ἡ Κυβέρνησις τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἐν τῇ καλοκάγαθίᾳ αὐτῆς διέθεσε τὰ μέσα δι' ὧν ὁ μέγας περιοδευτὴς θέλει λάβει ἀναψυχὴν τινα πρὶν ἢ φθάσῃ ἐν τῇ θαυμάζουσῃ αὐτὸν πατρίδι του!

Ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τοῦ Προέδρου τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας ἀναφέρεται ὅτι, ἂν τὸ μέγα τοῦτο νέον πρόβλημα τῆς νοτίου χώρας τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ τούτου λυθῇ σαφῶς, μέγα δίκαιον εἶγον ὁ Διδ. Beke, ὁ κ. Arrowsmith καὶ ὁ κ. Findlay, ὑποστηρίζοντες διὰ θεωρητικῶν λόγων ὅτι ἡ λεκάνη τοῦ Νείλου

εκτείνεται τὰ μέγιστα πρὸς νότον· διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐν τῷ μέλλοντι μεγάλη θὰ ὀφείλεται πίστις εἰς τοὺς λόγους αὐτῶν !

Πίστις εἰς θεωρητικούς λόγους ! Νῦν, ὅτε ὁ Σὶρ Ροδερίγος Μουρ-
χισῶν, ὁ εἰλικρινὴς φίλος τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστῶνος, ἀπέθανε
καὶ ὁ Διδάκτωρ Beke ἀπέσυρε τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἐκ τῆς ἄνω
θεωρίας, πῶς εἶνε δυνατόν νὰ πιστεύσῃ ὁ Σὶρ Ρουλινσὼν εἰς τοὺς
λόγους τοῦ Διδ. Beke, ὑποστηρίζοντος ὅτι ἡ χώρα αὕτη τῶν πτη-
γῶν δὲν εἶνε τοῦ Νείλου ἀλλὰ τοῦ Κόγγου ;

Κατὰ τὴν 14ην συνεδρίασιν τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑται-
ρίας, λαβοῦσαν χώραν τὴν 13ην Ἰουνίου 1870 ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑ-
ταιρίας ταύτης ἀνέφερεν ὅτι οὐδεμία κατηντίσθη ἐκστρατεία πρὸς
ἀναζήτησιν τοῦ Λιβιγκστῶνος, ἀλλὰ οὐδὲ ἐσκέφθη ποτέ τις περὶ
τοιαύτης ἐπιχειρήσεως. Ἐγὼ ἐνετάλην νὰ εὕρω τὸν Λιβιγκστῶνα
κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1869. Ἡ Βασιλικὴ Γεωγραφικὴ Ἑται-
ρία δὲν ἔπρεπε νὰ με κατηγορήσῃ ὅτι ἔπραξα ἐκεῖνο ὅπερ αὕτη
εἶχε κατὰ νοῦν νὰ πράξῃ, οὐδὲ νὰ ὀργισθῇ διότι εὗρον τὸν πε-
πλανημένον περιοδευτὴν, ἀφοῦ μάλιστα ἐγὼ οὐδόλως ἀντέπραξα
κατὰ τῶν σχεδίων αὐτῆς.

Ὁ Πρόεδρος, πρὶν ἢ προβῇ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐγγράφων τῆς ἡ-
μέρας, ἐξήγησε σαφῶς εἰς τὰ μέλη τὸ εἶδος τῆς βοηθείας τὴν ὁποίαν διὰ
τοῦ Λόρδου Κλαρενδῶνος ἡ Κυβέρνησις τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος διέθε-
σεν ὑπὲρ τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστῶνος. Διαφοροτρόπως ἐξέλαβον τοῦτό,
ὡς ἐφαίνετο ἐκ τῶν πολυαριθμῶν αἰτήσεων τὰς ὁποίας ἔλαβον παρὰ πολ-
λῶν νέων ἐπιθυμούντων νὰ πορευθῶσι πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Διδάκτορος Λι-
βιγκστῶνος· καθότι οἱ πλείστοι ὑπέθεσαν ὅτι ἡ ἐπιχορήγησις αὕτη ἔμελλε
νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς καταρτισμὸν Ἐκστρατείας εἰς Ἀφρικὴν. Οὐδεμία
ὁμῶς τοιοῦτου εἴδους ἐπιχειρήσεις προετάνθη. Ὁ
Διδάκτωρ Λιβιγκστῶν ἐπὶ τρία καὶ ἥμισυ ἔτη εὕρισκετο ἐν τῷ κέντρῳ
τῆς Ἀφρικῆς ἄνευ Εὐρωπαϊοῦ τινὸς θεράποντος. Ὁ Πρόεδρος ἦτο βέβαιος
ὅτι ἡ ἀποστολὴ νέου ἐξ Ἀγγλίας εἰς τὸ κλῆμα τῆς Ἀφρικῆς πρὸς ἀρω-
γὴν τοῦ Διδάκτορος θὰ δυσαρεστήσῃ μάλλον ἀντὶ νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτόν· κα-
θότι ἔθελεν ἔχει καὶ τὴν φροντίδα νὰ νοσηλεύῃ τὸν νέον αὐτόν. Διεκκίνησε
λοιπὸν εἰς τὰ μέλη ὅτι αἱ 4000 λίραι, τὰς ὁποίας ἔδωκεν ἡ Κυβέρνησις, ἔ-
μελλον ν' ἀποσταλῶσι διὰ τοῦ Κυρίου Τσόρτσιλ, Προξένου τῆς Ζαγγι-
άρης, ὅστις τυχαίως εὕρισκετο ἐν Λονδίῳ, μέλλοντος ν' ἀναχωρήσῃ εἰς
τὴν θέσιν του. Ὁ Κύριος Τσόρτσιλ ἔμελλε νὰ δώσῃ ὁδηγίαν πρὸς τὸν Διδά-
κτορα Κίρκ, ὅστις τότε ἦτο ὑποπρόξενος ἐν Ζαγγιβάρῃ, νὰ καταρτίσῃ ἐκ-
στρατείαν ὁμοίαν ἐκείνης, ἥτις ἀνεχώρησε τὸ παρελθὸν ἔτος καταστραφεῖ-
σα ὑπὸ τῆς χολέρας. Ἡ ἐπιδημία ὑπέστη πράγματι μεγάλην ὕψειν· νῦν
δὲ ἡ μεγαλητέρα δυσκολία ἔγκειται εἰς τὸ νὰ πορευθῇ τις ἐν Οὐζιζι, ἔνθα
κατὰ τὰς τελευταίας ἐιδήσεις εὕρισκετο ὁ Λιβιγκστῶν, μὴ δυνάμενος οὐδὲ
πρὸς τὰ πρόσω οὐδὲ πρὸς τὰ ὀπίσω νὰ πορευθῇ ἕνεκεν τῆς ἐλλείψεως φο-

ρέων και τροφίμων. Χρειάζονται δύο μήνες τουλάχιστον ὅπως τὰ τρόφιμα ταῦτα ἀποσταλῶσιν εἰς Οὐζιζί ἐκ Ζαγγιβάρης, ἕνεκεν τοῦ ὁποίου δὲν πρέπει ν' ἀνησυχῇ τις περὶ τοῦ μέλλοντος. Ἐντὸς ἐπὶ τῇ ἁκτῇ μηνῶν νέαι ἴσως φανῶσιν ἀγγελαὶ καὶ πιθανόν, εἶπεν ὁ Πρόεδρος, νὰ ἴδωμεν μετ' οὐ πολὺ τὸν φίλον ἡμῶν ἐν τῇ πατρίδι μας Ἀγγλίαν.

Ἐπιστολὴ παρὰ τοῦ κ. Churchill Προξένου ἐν Ζαγγιβάρῃ ἀφορῶσα τὸν Διδάκτορα Διδιγκστῶνα.

ΖΑΓΓΙΒΑΡΗ, Νοεμβρίου 18. 1870.

ΜΥΛΟΡΔΕ, — Μετὰ πολλὴν χρόνον ἀναβολὴν, ἥτις βεβαίως φαίνεται ἀνωφελής πρὸς πάντα μὴ γνωρίζοντα καλῶς τὴν χώραν ἐν ᾗ ὤμεν, ἡδυνήθη νὰ πέμψω πρὸς τὸν Διδάκτορα Διδιγκστῶνα δύναμιν ἐπτά ἀνδρῶν, οἵτινες προσελήφθησαν ἐπὶ τῇ ὁρῃ νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Διδάκτορος, ὡς φορεῖς, κωπηλάται κτλ. προσέτι δὲ καὶ ποσὸν ὑαλίνων κόκκων, ὑφασμάτων καὶ τροφίμων. Ὁ Διδάκτωρ θέλει πρὸς τούτους λάβει διὰ τῆς αὐτῆς εὐκαιρίας τὰς ἐπιστολάς καὶ τὰ ἔγγραφα τὰ ἐμπιστευθέντα μοι ὑπὸ τοῦ Λόρδου Κλαρενδῶνος καὶ τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας, ὁμοῦ δὲ καὶ τινα ἄλλα πράγματα τὰ ὁποῖά μοι παρέδωκαν οἱ συγγενεῖς τοῦ Διδάκτορος. Ἐλπίζω ὅτι ἡ συνοδία αὕτη θὰ φθάσῃ εἰς Οὐζιζί κατὰ τὸν Φεβρουάριον, δὲν δύναμαι ὅμως καὶ νὰ σᾶς διαβεβαιώσω περὶ τούτου. Προσεχῶς θέλω ἀποστείλει ὑμῖν λογαριασμὸν ἐξόδων τῆς Ἐκστρατείας ταύτης. Πρὸ ἑνὸς μηνὸς ἔλαβον εἰδήσεις ὅτι οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ τρόφιμα τοὺς ὁποίους ἔπεμψεν ὁ Διδ. Κίρκ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1869 ἐφθασαν εἰς Οὐνυανουεμβέ κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούνιον· ἐπτά ἄνθρωποι ἀπέθανον καθ' ὅδον ὑπὸ χολέρας, οἱ δὲ λοιποὶ ἐξοδεύσαντες τὰ πρὸς τροφὴν αὐτῶν πληρωθέντα αὐτοῖς, τῇ συμβουλῇ τοῦ διοικητοῦ τῆς Οὐνυανουεμβέ ἐξηκολούθουν νὰ σπαταλῶσι τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτοῖς τρόφιμα. Ἡ πράξις αὕτη κατ' ἐπιφάνειαν ἐξεταζομένη φαίνεται λίαν ἐγκληματικὴ κατὰ βάθος ὅμως θεωρῶν τις αὐτὴν παρατηρεῖ ὅτι ἄνευ τροφίμων τὸ κινδάνιον οὐδαμῶς ἡδύνατο νὰ πορευθῇ· καθότι ὁ διοικητὴς τῆς Οὐνυανουεμβέ μὴ ἔχων τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν τοῦ Σουλτάνου τῆς Ζαγγιβάρης δὲν ἡδύνατο νὰ δώσῃ αὐτοῖς τρόφιμα, ὅπως μὴ σπαταλήσῃσι τὰ τοῦ Διδάκτορος.

Αἱ τελευταῖαι ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰδήσεις ἀνεφέρουν· ὅτι ὁ Διδάκτωρ Διδιγκστῶν ἐπισκεφθεὶς χώραν τινὰ κελουμένην Μανίμην (Μανουέμαν) ἐπέστρεψεν εἰς Οὐζιζί.

Ὁ Πρόεδρος ἐξακολουθῶν λέγει ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Διδάκτορος Κίρκ, περὶ ἧς κάμει λόγον ὁ Σίρ Ῥοδερίγος Μουρχισὼν ἐν τῇ πρὸς τὸν «Χρόνον» ἐπιστολῇ αὐτοῦ, ἦτο κατὰ τρεῖς ἐβδομάδας μεταγενεστέρᾳ κατὰ τὴν ἡμερομηνίαν ἐκείνης τοῦ Κυρίου Τσόρτσιλ, καὶ ἐπειδὴ ὁ Διδ. Κίρκ δὲν ἀναφέρει ποσῶς ὅτι ὁ Διδ. Διδιγκστῶν ἐπανήλθεν εἰς Οὐζιζί — μολονότι ἀμφοτέρων αἱ πληροφορίες ἔρχονται ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς — φαίνεται ὅτι ὁ Κύριος Τσόρτσιλ ἔμαθε καὶ ἐγνωστοποίησε τοῦτο προλαβόντως. Ὁ Διδ. Κίρκ ἀπλῶς ἔλεγεν ὅτι ἔλαβε μίαν ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Οὐνυανουεμβέ γεγραμμένην Ἀραβιστί ὑπὸ ἡμερομηνίαν Ἰουλίου 1870 ἀναφέρουσαν ὅτι ὁ Διδιγκστῶν ἀνεμένετο εἰς Οὐζιζί καθ' ὃν χρόνον αἱ ἀποσκευαὶ καὶ τὰ τρόφιμα αὐτοῦ εὕρισκοντο μετὰξὺ Οὐνυανουεμβέ καὶ Οὐζιζί.

Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ ἀνεφέρετο ὅτι ὁ περιηγητὴς εἶχε πορευθῆ εἰς μεμα-
κρυσμένην τινὰ χώραν καλουμένην Μανίμαν. Πρὸς ἀκριβῆ κατάληψιν τῆς
ἐπιστημότητος τῆς συγκοινωνίας ταύτης ἀνάγκη ν' ἀναδράμῃ τις εἰς τὴν
τελευταίαν τοῦ Διδιγκστῶνος ἐπιστολὴν, ἥτις ἀπηυθύνετο πρὸς τὸν Διδ.
Κίρκ ἐξ Οὐζιζί ὑπὸ ἡμερομηνίαν 30 Μαΐου 1869. Ἴδου τί λέγει ἐν αὐτῇ
ὁ Διδιγκστῶν: — «Δὲν ἔχω πλέον ἄλλο τι ἢ νὰ εὗρω τὴν ἐνὼσιν τῶν πηγῶν
τὰς ὁποίας ἀνεκάλυψα εἰς ἀπόστασιν 500—700 μιλίων πρὸς νότον τῶν πη-
γῶν τῶν περιηγητῶν Σπήκ καὶ Βέκερ. Ὁ ὄγκος τῶν ὑδάτων, ὅστις ῥέει πρὸς
βορρᾶν ἀπὸ τῆς 12ο νοτίου πλάτους, εἶνε τοσοῦτον μέγας, ὥστε ὑποθέτω
ὅτι εὗρον ταυτοχρόνως τὰς πηγὰς ἀμφοτέρων τῶν ποταμῶν Νείλου καὶ
Κόγγου. Νῦν ὀφείλω νὰ κατέλθω τὸν ἀνατολικὸν βραχίονα μέχρι τοῦ μέ-
ρους ἐν ᾧ ἐσταμάτησεν ὁ Βέκερ. Ἡ λίμνη τὴν ὁποίαν οὗτος ἀνεκάλυψεν
καὶ ἡ Ταγκανύϊκα θεωροῦνται ὑπ' ἑμοῦ πρὸς τὸ παρὸν μία μόνη λίμνη, τῆς
ὁποίας αἱ πηγαὶ κεῖνται εἰς ἀπόστασιν τριακοσίων μιλίων πρὸς νότον τῆς
Ταγκανύϊκας. Ὡστε δὲν μοὶ μένει ἄλλο τι νὰ ἐξακριβώσω ἢ ἂν τὰ ὕδατα
ταῦτα ἐνοῦνται μετὰ τοῦ Νείλου ἢ μετὰ τοῦ Κόγγου. Πρὸς δυσμὰς τῆς
χώρας ταύτης τῶν πηγῶν κεῖται ἡ Μανουουέμα, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι εἶνε
ἀνθρωποφάγοι, ἂν πρέπει νὰ δώσω πίστιν εἰς τὰς πληροφορίες τῶν Ἀράβων.
Ὅφειλω λοιπὸν νὰ πορευθῶ πρῶτον εἰς τοὺς ἀνθρωποφάγους καὶ ἂν δὲν
καταφαγῶ ὑπ' αὐτῶν νὰ ἐπανέλθω εἰς Ταγκανύϊκαν πρὸς συνάντησιν
τοῦ νέου κίρβανλου, ὅπερ ἀπέστειλαν ἐκ Ζαγγιδάρης ὑπὲρ ἑμοῦ.

Ἡ ἐξῆς σπουδαία ἐπιστολὴ ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Διδ. Κίρκ μετὰ τὴν
ἐκ κунηγετικῆς τινος εἰς Κικόκαν ἐκδρομῆς ἐπάνοδον αὐτοῦ: —

ΖΑΓΓΙΒΑΡΗ, 18 Φεβρουαρίου 1874.

ΜΥΛΟΡΔΕ, — Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ γνωστοποιήσω ὑμῖν ὅτι πληρο-
φορηθεὶς ὑπὸ ἐγχωρίου τινὸς ὅτι οἱ ὑπὸ τοῦ Κυρίου Τσόρτσιλ ἀποστα-
λέντες ἄνθρωποι μετὰ τῶν ἀποσκευῶν διὰ τὸν Διδ. Διδιγκστῶνα, ὡς ἡ ἐπι-
στολὴ αὐτοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 18 Νοεμβρίου 1870, ἔμενον εἰσέτι ἐν Βα-
γαμούο, παραλίᾳ κωμπούλει ἐπὶ τῆς ἡπείρου, καὶ ὅτι οὐδόλως ἐδοκίμασαν
νὰ προσλάβωσι φορεῖς ὅπως ἀκολουθήσωσι τὴν πορείαν αὐτῶν, ἀπεφάσισα
νὰ πορευθῶ, εἰ δυνατόν, ὁ ἴδιος ὅπως εἶπω αὐτοῖς νὰ φύγωσι διὰ τὸ ἐσωτε-
ρικόν. Ὁ πλοίαρχος Τούκκερ, ὁ κυβερνήτης τοῦ βασιλικοῦ πλοίου «Κο-
λομβία», ἐπὶ τῇ αἰτήσει μου, ἀσμένως διέθεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου τὸ
πλοῖον τοῦτο πρὸς τὸν ἄνω σκοπόν.

Φθάς ἐν Βαγαμούο εὗρον τοὺς ἐν λόγῳ ἀνθρώπους ἐν τῇ χωρίᾳ τούτῃ,
ἐνθ' Ἀραβικὰ κίρβανια εἶχον ἀναχωρήσει πρὸς τὴν αὐτὴν πορείαν. Εἶνε ἀ-
ληθές ὅτι δυσκολώτατον εἶνε νὰ προσλάβῃ τις φορεῖς τὸ παρὸν ἔτος, καθότι
ὀλίγιστοι Οὐνναμουέζοι ἤλθον εἰς τὴν παραλίαν ἐνεκεν τῶν θανάτων δι'
ᾧ ἐπληξεν αὐτοὺς ἡ χολέρα.

Μολαταῦτα διὰ τῆς πρὸς τοὺς Ἀραβας ἐπιρροῆς μου ἐπέτυχον τέλος νὰ
πέμψω εἰς Βαγαμούο τέσσαρα μόνον φορτία, τὰ ὁποῖα ἠκολούθησα κατὰ
μίαν ἡμέραν ὁ ἴδιος ἐν τῇ ἐσωτερικῇ· τὰ δὲ μένοντα τέσσαρα φορτία, διευ-
θετήσας κατὰ τὴν ἐπάνοδόν μου ἐνεπιστεύθην εἰς Ἀραβικὸν κίρβανιον ὅ-
πως τὰ μετακομίσῃ εἰς Οὐνναμεμβέ καὶ ἐκεῖθεν ἀποσταλῶσι διὰ τοῦ
διοικητοῦ Σαῦδ μπὶν Σαλίμ εἰς Οὐζιζί.

Συνήθως οἱ φορεῖς ἀναχωροῦντες μετὰ μίαν ἡμέραν ἀρχίζουσι νὰ βαρύνωνται τὴν ἐργασίαν· καθότι εὐρισκόμενοι ἐν Βαγαμούδῳ ζῶσιν ἐν ταῖς καλύδαις αὐτῶν μετὰ τῶν συμπατριωτῶν των νομίζοντες ὅτι δύνανται ἀγωνιστοὶ νὰ διασκεδάξωσι καὶ νὰ λημβάνωσι τὸν μισθὸν των· τὶς γνωρίζει δὲ ποῦ θ' ἀπέληγε τοῦτο ἂν ὁ ἴδιος δὲν ἐπορευόμην πρὸς ὠθήσιν αὐτῶν.

Κατὰ τὴν μικρὰν πορείαν τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησα ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ἀπήντησα διάφορα κερδάνια ἐρχόμενα ἐξ Οὐνναμουέζης, Οὐρόρης κτλ. δὲν ἔλειψα νὰ ἐρωτήσω τοὺς ἐγχωρίους καὶ τοὺς ἀρχηγούς των κερδανίων τούτων· μοὶ ἔλεγον ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει εἰς Οὐννανεμβὲ εἰδησις ἐξ Οὐζιζί· οὐδὲν λοιπὸν ἠδυνήθην νὰ μάθω περὶ τοῦ Λιθιγκσῶνος· πάντες ἐγνώριζον ὅτι ὁ ἀκάματος περιοδευτὴς εἶχεν ἀναχωρήσει διὰ χώραν τινὰ ἀπὸ τῆς ὁποίας εἰσέτι δὲν ἐπανήλθεν.

Ἡ χώρα, ἣν διήλθον μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ Κιγγάνη, εἶνε πλήρης ὠράων κήπων καὶ δασῶν, βριθόντων κυνηγίου, καμηλοπαρδάλεων, αἰγάγων, ὀνάγων κτλ. ἐξ ὧν τινα ἐφόνευσα εἰς εἴκοσι μόλις μιλίων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Βαγαμού· ὁ ποταμὸς Κιγγάνης ἔθριθεν ἱπποποτάμων, ἐπὶ δὲ τῶν ὄχθων αὐτοῦ εὗρομεν ἀγρίους βουδάλους.

Δυστυχῶς ἡ χώρα αὕτη, ἥτις βρίθει καμηλοπαρδάλεων, μαστίζεται ὑπὸ τῆς μυίας τσέτσε, ἥτις εἶνε τοσοῦτον ἐπικίνδυνος εἰς τὰ ζῶα καὶ τοὺς ἵππους.

Ἐπιστρέψας εἰς Βαγαμού ἐδαπάνησα μίαν ἡμέραν παρατηρῶν τὸ Γαλλικὸν κατὰσθημα τῶν ἱεραποστόλων καὶ τὸν τρόπον δι' οὗ μεταχειρίζονται τοὺς ἐλευθερωμένους δούλους. Περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου προσεχῶς θέλω γράψῃ· ἰδιαίτερος πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα.

Ἀφ' οὗ χρόνου πρὸ τεσσάρων ἡδὴ ἐτῶν εἶχον ἐπισκεφθῇ τὸ Βαγαμού, ἡ πόλις αὕτη ἐπολλαπλασιάσθη κατὰ τὴν ἑκτασιν. Αἱ καλύδαι τῶν ἐγχωρίων ἀντεκατέστησαν ὑπὸ λιθίνων οἰκοδομῶν· τὸ δὲ ἐμπόριον ὅσημέραι περιέρχεται εἰς χεῖρας τῶν Κοότζων.

JOHN KIRK.

Ο ΔΙΔΑΚΤΩΡ KIRK ΚΑΙ Ο ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΛΙΒΙΓΚΣΤΩΝ.

Πρὸς τὸν Ἐκδότην τοῦ «Ἡμερησίου Τηλεγράφου».

68, PORTSDOWN ROAD, MAIDA VALE,
Ἰουλίου 25. 1872.

ΚΥΡΙΕ, — Μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος ἀνέγνωσα τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἀνταποκριτοῦ σας περὶ τῆς συνεντεύξεως, ἣν ἔλαβε χθὲς ἐν Μασσαλίᾳ μετὰ τοῦ Κυρίου Στάνλεϋ, τοῦ ἀνακαλυπτοῦ τοῦ Διδάκτορος Λιθιγκσῶνος· ἐπιθυμῶ δὲ τὰ μέγιστα νὰ ἔλθω εἰς ὑπεράσπισιν τοῦ φίλου μου Διδάκτορος Κίρκ. Πρῶτον λοιπὸν λέγω ὑμῖν ὅτι, ἂν ἐν Ζαγγιβάρῃ τὸ Προξενεῖον ἡμέλησε τὴν μετὰ τοῦ Διδ. Λιθιγκσῶνος συγκοινωνίαν, ἐγώ, ὡς πολιτικὸς πράκτωρ καὶ Πρόξενος τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἐν Ζαγγιβάρῃ κατὰ τὰ τελευταῖα πέντε ἔτη, ὀφείλω νὰ συμμεθέξω τῆς τοῦ Κου Διδ. Κίρκ προσαπομείνας κατηγορίας, καθότι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο καὶ ἐγώ ὡς ἐκεῖνος εἶμαι ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἀπάθειαν ἣν ἔδειξε κατὰ τὰ δύο ἔτη τῆς ὑπηρεσίας μου.

Κατὰ τὴν πρώτην ἐν Ζαγγιβάρῃ διαμονήν μου (ἀπὸ Ἰουνίου 1867 μέχρι Ἀπριλίου 1869), ὡς ἕκαστος ἐνθυμεῖται, ὁ Λιθιγκσῶν ὑπετίθετο φωνεῦθεις· καὶ τοῦτο εἶνε βεβαιότατον ἐκ τοῦ ὀλιγίστου ἀριθμοῦ τῶν ἐπιστολῶν, αἵτινες ἔφθασαν ἐκ Ζαγγιβάρης δι' αὐτόν· δύνamai νὰ ὁμολογήσω ὅτι οὐδεμία συνέπεσεν εἰς χεῖράς μου ἐπιστολὴ δι' αὐτόν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὑπηρεσίας μου.

Ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ τοῦ Διδ. Λιδιγκστῶνος, ἐπεμψα εἰς Οὐζιζὶ περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔτους 1868, ποσὸν τι τροφίμων καὶ ιατρικῶν· δὲν γνωρίζω ὅμως ἂν ἀπεσταλήσαν ποτε αὐτῷ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐπιστολαὶ ἐκτὸς ἐκείνων τὰς ὁποίας ὁ Διδ. Κίρκ καὶ ἐγὼ ἐγράφομεν πρὸς αὐτόν· ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐνόμιζον αὐτὸν νεκρόν. Προλαβόντως ὁ κ. Στέουαρτ ἐπεμψε διὰ Κίλουας ποσὸν τροφίμων καὶ κινήσε· εἰς Οὐζιζὶ διέταξε δὲ νὰ ἀναμένωσιν εἰς τὸ μέρος τοῦτο τὸν Διδάκτορα. Ἀμφοτέραις ταύτας τὰς ἐκδρομὰς ὁ Διδάκτωρ Κίρκ δὲν ἔλειψε νὰ προστατεύῃ ὡς πάντοτε, ὁφείλω δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὁ Διδάκτωρ Κίρκ ἐφρόντιζε τὰ μέγιστα περὶ παντὸς ἀφορῶντος τὸν φίλον τοῦ Λιδιγκστῶνα· οὐδέποτε εἶδον ζηλότυπον πράξιν ἐκ μέρους τοῦ Διδ. Κίρκ πρὸς τὸν Διδάκτορα Λιδιγκστῶνα.

Μετὰ τὴν κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1869 ἐκ Ζαγγιβάρης ἀναχώρησίν μου, ὁ Διδ. Κίρκ διωργάνωσε νέαν ἐκδρομὴν συγκεκριμένην ἐκ δεκατεσσάρων ἀνθρώπων καὶ μεγάλου κιρβανίου ἀποσκευῶν πρὸς συνάντησιν τοῦ μεγάλου περιοδευτοῦ ἐν Οὐζιζὶ. Ἡ χολέρα κατέστρεψε σχεδὸν καὶ ἐκάλυσε τὰ μέγιστα τὴν πρὸδον τῆς ἐκδρομῆς αὐτῆς, ἐκ δὲ τῶν δεκατεσσάρων ἀνδρῶν ἑπτὰ μόνον ἀφίχθησαν ἐν Οὐνυανουμβέ, ἔνθα ἤρχισαν νὰ κατασπαταλῶσι τὰς ἀποσκευὰς τοῦ Διδάκτορος· ἀλλὰ εἰς τοῦτο δὲν πταίει ὁ Διδ. Κίρκ· ἡ πράξις αὕτη μάλιστα ἦτο καλλιτέρα ἢ νὰ εἴπωσιν ὅτι ἀδυνατοῦσι νὰ προχωρήσωσιν ἕνεκεν ἐλλείψεως μέσων.

Ἐπιστρέψας ἐν Ζαγγιβάρῃ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1870, καὶ ὦν ἐφωδιασμένος μὲ πολλὰ μέσα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος, ἤρχισα νὰ προπαρασκευάζω τρίτην ἐκδρομὴν· ἐξέλεξα λοιπὸν πρὸς τοῦτο ἑπτὰ ἄνδρας γνωρίζοντας τὰ περὶ χωρὰ τοῦ Οὐζιζὶ πρὸς ἀντικατάστασιν ἐκείνων, οἵτινες ἀπέθανον· ἐπέταξα δ' αὐτοὺς νὰ πορευθῶσιν εἰς Οὐζιζὶ καὶ ν' ἀναμύνωσι τὴν ἄφιξιν τοῦ Διδάκτορος· ἀλλ' ἡ ὁδὸς δὲν ἦτο ἀσφαλὴς, καὶ οὐδὲν κιρβάνιον ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ διὰ πολὺν χρόνον μετὰ τὸν διοργανισμὸν τῆς ἐκδρομῆς· ὥστε τὸ κιρβάνιον ἔμεινεν ἐν Βαγαμούδῃ ἔνθα εὐρίσκετο καὶ κατὰ τὸν Δεκέμβριον μῆνα, καθ' ὃν εἶχον ἀναχωρήσει ἐκ Ζαγγιβάρης. Τὸ κιρβάνιον τοῦτο εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὅποτον ἀναφέρει ὁ κ. Στάνλεϋ ὅτι ἀνεχώρησεν ἐκ Βαγαμούδου δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Διδ. Κίρκ ἐπὶ τῆς παραλλας. Δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ κιρβανίου εἶχον ἀποσταλέναι ἐπιστολαὶ καὶ οἱ φάκελλοι τοὺς ὁποίους ἔλαβον ἐκ Ζαγγιβάρης διὰ τὸν Διδάκτορα Λιδιγκστῶνα. Κύριος σκοπὸς τῆς ἐν Βαγαμούδι ἐκδρομῆς τοῦ Διδ. Κίρκ ὑπῆρξεν, ὡς λέγουσιν, τὸ κυνήγιον· κατηγοροῦσι δὲ αὐτόν ὅτι ἡμέλησε τὸ κιρβάνιον· ἀλλ' ὁ κ. Στάνλεϋ ἀναφέρει ὅτι τὸ κιρβάνιον ἀνεχώρησεν εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπὶ τῆς παραλλας ἄφιξιν τοῦ Διδ. Κίρκ· ἐντὸς δὲ χωρίου ἐκ 500 μολίς ἀνθρώπων κατοικοῦμένου ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ μάθῃ τις ἐντὸς δέκα λεπτῶν τὰ περὶ τοῦ κιρβανίου τούτου. Ἄν λοιπὸν ἐξηλθεν εἰς κυνηγετικὴν ἐκδρομὴν μετὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ τῆς «Κολομβίας» ἔπραξε τοῦτο γνωρίζων ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἐν Βαγαμούδι ἐκδρομῆς αὐτοῦ εἶχεν ἐκκληρωθῆ. Κατὰ τοὺς λόγους τοῦ κ. Στάνλεϋ τὸ κιρβάνιον, ἀκοῦσαν ὅτι ἔρχεται ὁ Διδ. Κίρκ, ἀμέσως ἀνεχώρησεν.

Ὅσοι δὲν γνωρίζουσι τὴν Ζαγγιβάρην θὰ ἐκπλαγῶσιν ἐπὶ τῇ ἀκοῇ ὅτι ἔνδεκα φάκελλοι ἐπιστολῶν ἐξ Ἀγγλίας ἀποσταλέντες τῷ κ. Στάνλεϋ ἐν διαστήματι ἐννέα μηνῶν ἔφθασαν εἰς Οὐζιζὶ, ἐνῷ πρὸ τριῶν ἐτῶν ὁ Διδάκτωρ Λιδιγκστῶν οὐδεμίαν ἔλαβεν ἐπιστολήν· ἀλλ' ἄς μάθωσιν ὅτι οἱ ἔνδεκα οὗτοι φάκελλοι ὁμοῦ μὲ τὰ τηλεγραφήματα ἐλήφθησαν ἐν Ζαγγιβάρῃ διὰ τοῦ αὐτοῦ ταχυδρομείου καὶ ὅτι ἐστάλησαν εἰς τὸν κ. Στάνλεϋ δι' ἐνὸς καὶ μόνου ταχυδρομοῦ. Ἐν κιρβάνιον δύναται νὰ διέλθῃ τὴν χώραν, ἐνῷ ἕτερον δύναται νὰ ἀποτύχῃ· μία δὲ μάχη ὡς ἐκείνη τῆς Οὐνυανουμβέ εἰς ἣν ἀνεμίχθη καὶ ὁ κ. Στάνλεϋ δύναται νὰ καθάρισῃ τὴν

ὁδὸν διὰ τὰ μέλλοντα κιρβάνια. Ἀλλὰ μόνον τὰ συμβάντα τοῦ κ. Στάνλεϋ ἀναφέρω ὅπως δείξω τὰς δυσκολίας, ἃς ὑφίστανται τὰ κιρβάνια καθ' ὁδὸν πορευόμενα εἰς Οὐζιζί· ἐξ ἄλλου, ἂν ὁ Λιβιγκστὼν δὲν ἔλαβεν ἐπιστολάς, αἰτία τοῦτου εἶνε ὅτι πάντες ἐνόμιζον αὐτὸν νεκρὸν. Πιστεύω ὅτι ὁ κ. Στάνλεϋ ἐδικαιολόγησεν ὡς πρὸς τοῦτο τὸν Διδ. Κίρκ· ὅπωςδὴποτε ὅμως ὁφείλω νὰ γνωστοποιήσω τῷ κοινῷ διὰ τῆς ἐφημερίδος ὑμῶν τὴν συμπάθειαν, τὴν ἀγάπην καὶ τὰ τρυφερά αἰσθήματα, ἅτινα ὁ Διδ. Κίρκ ἔτρεφε πάνποτε πρὸς τὸν ἀρχαῖον αὐτοῦ φίλον καὶ συνοδοιπὸρον Διδ. Λιβιγκστῶνα.

Εἰμί, Κύριε,

ταπεινόςτατος καὶ εὐπειθέστατος θεράπων,

HY. A. CHURCHILL.

Ἡ ἐπομένη ἐπιστολὴ θέλει προξενήσει γέλωτα εἰς τὸν Λιβιγκστῶνα ὡς καὶ εἰς ἐμέ. Εἶνε δὲ αὕτη τοῦ διγενοῦς ράπτου Σερρήφ, ὅστις διὰ τοῦ Κορανίου προεμάντευσεν ὅτι ὁ Διδάκτωρ Λιβιγκστὼν ἀπέθανε, δι' ἣν αἰτίαν ἔδωκε τὰς ἀποσκευὰς τοῦ Διδάκτορος ἀντὶ ἐλεφαντόδοντος.

(Διακοινωθείσα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν διὰ τοῦ Λόρδου Enfield).

ZAIGIBAPH, Μαρτίου 10. 1871.

ΜΥΛΟΡΔΕ, — Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἐσωκλείσω ὑμῖν μετάφρασιν τῶν ἐξ Οὐζιζί νεωστὶ ἀφίχθαισάν ἐπιστολῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγεται ὅτι πρὸ πέντε μηνῶν ὁ Διδάκτωρ Λιβιγκστὼν εὐρίσκετο εἰς χώραν τινὰ καλουμένην Μανακάλισην, ἀναμένων τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ τρόφιμα, ἅτινα ἔπεμψα αὐτῷ τὸ παρελθὸν ἔτος, καὶ ὅτι νῦν ταῦτα ἔφθασαν εἰς χεῖράς του ἢ τοῦλάχιστον ὅτι ἀνεχώρησεν ἐξ Οὐζιζί δι' ἣν χώραν εὐρίσκεται.

Ὡν ἠναγκασμένος νὰ κλείσω τὰς ἐπιστολάς μου δὲν εὐκαιρῶ νὰ ἐρωτήσω τοὺς Ἀραβας ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς ἀναφερομένης χώρας, ἥτις, ὡς νομίζω, κεῖται πρὸς δυσμὰς τῆς λίμνης.

JOHN KIRK.

(Μετάφρασις).

Ὁ Σερρήφ Βασέχ μπὶν Ἀχμέτ τῷ Προξένῳ Kirk.

Σὰς εἰδοποιῶ ὅτι τὴν 15ην Σαμπάν (10 Νοεμβρίου) ἀγγελιοφόρος τις ἔφθασεν ἐκ τῆς χώρας Μανέμας φέρων ἐπιστολάς τῶν Ἀράδων, οἵτινες εὐρίσκονται εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, καὶ μίαν παρὰ τοῦ Διδάκτορος· αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἔφερον χρονολογίαν 20 Ῥεζήθ (15 Ὀκτωβρίου).

Εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐρωτήσεών μου μοι εἶπον ὅτι ὁ Διδάκτωρ ἦτο καλὰ, μολονότι εἶχεν ἀσθενήσει, καὶ ὅτι πρὸς τὸ παρὸν εὐρίσκεται ἐν τῇ πόλει τοῦ Μανακόσου μετὰ τοῦ Μωχαμέτ μπὶν Γαρήθ, ἀναμένων τὸ κιρβάνιον, ἄνευ βοηθείας, ἄνευ μέσων, καὶ μετὰ ὀλιγίστων ἀκολούθων — ὁκτὼ μόνον τὸν ἀριθμὸν — ὥστε οὐδὲ νὰ προχωρήσῃ δύναται οὐδὲ νὰ ἔλθῃ ὀπίσω.

Ἐπέμψαμεν δώδεκα ἀνθρώπους μετὰ ἀμερικανικοῦ πανίου, κανίκι, ὀαλινῶν κόκκων, σακχάρους, καφέ, ἐλαίου, δύο ζευγῶν πεδίλων, σφαιρῶν, πυρίτιδος, σάπωνος καὶ μικρῶν τινῶν ψιαλῶν λατρικῶν (κινίνης). Ἐπέμψαμεν ὅσα εἶχεν ἀνάγκην, νῦν δὲ μένω εἰς Οὐζιζί ἀναμένων τὰς διαταγὰς του.

Ἡμερομηνία 20 Σαμπάν, 1287 (15 Νοεμβρίου 1871).

Ἀκριθὲς μετάφρασις.

JOHN KIRK.

Ἀνεγνώσθησαν πρὸς τούτοις τὰ ἐπόμενα ἔχοντα ἐν περιλήψει ὡς ἑξῆς :

Ὁ Σὶρ Ῥοδερίγος Μουρχσὼν διεκοίνωσεν ὅτι ἔλαβε παρὰ τοῦ Διδ. Κίρκ ἐπιστολὴν τινὰ ἡμερομηνίας 30 Ἀπριλίου 1871, ἐν ᾗ ἀναφέρεται ὅτι μολονότι οὐδεὶς ἐκ Ζαγγιδάρης ἐπορεύθη εἰς Μανύμαν (ἔνθα ὁ Λιβιγκστὼν κατὰ τὰς τελευταίας εἰδήσεις εὐρίσκετο) ἐδεβαίου ὅτι ἡ χώρα αὕτη ἀπείχε κατὰ ἓνα μῆνα ἤτοι 200—300 μίλια πρὸς δυσμὰς τῆς Ταγκανύϊκας καὶ ὅτι βρῖθαι ἐλεφαντόδοντος.

Ὁ Διδ. Κίρκ εἶνε τῆς γνώμης ὅτι ὁ Λιβιγκστὼν ἐπορεύθη εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ὅπως ἐρευνήσῃ λίμνην τινὰ πρὸς δυσμὰς κειμένην, περὶ τῆς ὁποίας εἶχεν ἀκούσει, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔρρεον τὰ ὕδατα τῆς χώρας Καζέμβης, καὶ ὅπως ἐξακριβώσῃ ἂν τὰ ὕδατα ταῦτα ῥέωσι πρὸς δυσμὰς εἰς τὸν Κόγγον ἢ πρὸς βορρᾶν εἰς τὸν Νετλον. Ἐλπίζει πρὸς τούτοις ὅτι ἂν ὁ Λιβιγκστὼν εὕρῃ τὴν διέξοδον τῶν ὑδάτων τῆς Λίμνης Ταγκανύϊκας, θέλει μείνει εὐχαριστημένος καὶ ἀφήσῃ τὸ λοιπὸν εἰς τοὺς μέλλοντας περιοδεύτας· καθότι ἐπὶ πέντε ἔτη ὁ Διδάκτωρ εἶχεν ὑποστῆ τὰ πάνδεινα.

Μετ' εὐχαριστήσεως δὲ βλέπομεν ὅτι ἄφθονα τρόφιμα ἀναμένουσι τὸν Διδάκτορα ἐν Οὐζίζι κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ.

Ὁ Διδ. Κίρκ προσθέτει ὅτι μετ' οὐ πολὺ παρέρχεται ἡ βροχερά ἐποχὴ καὶ τότε θὰ δύναται νὰ πέμπῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐπιστολάς καὶ φακέλους, οὐχὶ ὅμως καὶ πρὸ τῆς 1ης Ἰουνίου.

Ὁ Πρόεδρος λέγει ὅτι δὲν δύναται εὐκόλως νὰ πιστεύσῃ ὅτι μεταξὺ τῆς χώρας Μανακαίζης καὶ τῆς Λίμνης Ταγκανύϊκας ὑπάρχει διάστημα 200—300 μιλίων. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Λιβιγκστὼνος τὴν ὁποίαν ἔγραψα πρὸς τοὺς ἐν Οὐζίζι φυλάσσοντας τὰ ἐμπορεύματα αὐτοῦ Ἀραβας ἔφθασεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο μετὰ ἑκοσι πέντε ἡμέρας. Ὁ μέσος ὅρος τῆς ὁδοιπορίας ἐν ταῖς χώραις ταύταις εἶνε δέκα μίλια τὴν ἡμέραν· ἐξ αὐτοῦ ἐξάγεται ὅτι τὸ μεταξὺ Μανακαίζης καὶ Οὐζίζι διάστημα εἶνε 250 μιλίων συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Λίμνης Ταγκανύϊκας. Ὅπωςδὴποτε ὅμως ἦτο μία εὐχάριστος εἰδήσις ὅτι ὁ Λιβιγκστὼν δὲν εὐρίσκετο εἰς χώραν ἀνθρωποφάγων, ὡς ὑπατίθετο, ἀλλ' εἰς χώραν ἐμπορικὴν βρῖθουσιν ἐλεφαντόδοντος μεταξὺ τῆς ὁποίας καὶ τῆς παραλίας ὑπῆρχε διαρκὴς συγκοινωνία.

Ἰουνίου 26 1871. — Ὁ Σὶρ Ἐρρίκος Ῥουουλινσὼν ἐν τῇ ὑπὸ ἄνω ἡμερομηνίαν λογοδοσίᾳ αὐτοῦ μεταξὺ πολλῶν περὶ γεωγραφίας ζητημάτων εἶπε τὰ ἑξῆς :

Ἀναφορικῶς τοῦ ἐτέρου ἡμῶν μεγάλου περιοδευτοῦ, τοῦ Διδ. Λιβιγκστὼνος, εἰσέτι εὐρισκόμεθα ἐν μεγίστῃ ἀμηχανίᾳ καὶ ταραχῇ. Αἱ τελευταῖαι εἰδήσεις τοῦ ἐν Ζαγγιδάρῃ Διδ. Κίρκ χρονολογοῦνται ἐκ τῶν μέσων Αὐγούστου· ἐξ αὐτῶν ἐξάγεται ὅτι οἱ Ἀραβες ἔμποροι, μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Διδ. Λιβιγκστὼν περιηγήθη ἀπὸ νότου μέχρι Μαννεμέχ, ἐπορεύθησαν ἀπὸ

της χώρας εκείνης εἰς Οὐζιζι καὶ περὶ τὰς ἀρχάς Ἰουνίου ἀνεμένοντο ἐν Οὐνυανεμβέ. Οὐδεμία κατ' εὐλειαν παρὰ τοῦ Λιδιγκστώνος εἰδησις ἦλθεν ἐν Ζαγγιδάρη, ἔνεκεν τοῦ ὁποίου ὁ Διδ. Κίρκ ὑποθέτει ὅτι ὁ ἀκάματος περιηγητὴς εὐρίσκεται εἰσέτι ἐν Μανυεμέχ. Ἡ δευτέρα μερὶς τῶν τροφίμων, ἅτινα εἶχον σταλῆ αὐτῷ, ἀνεχώρησεν ἤδη ἐξ Οὐνυανεμβέ δι' Οὐζιζι· ὁ δὲ Διδ. Κίρκ ἀνυπομόνως ἀναμένει τὴν εἰδησιν τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀμερικανοῦ περιοδευτοῦ κ. Στάνλεϋ εἰς τὸ μέρος τοῦτο. Ὁ κύριος οὗτος, ὅστις φημίζεται καλὸς περιηγητὴς, ἀνεχώρησεν ἐκ Βαγαμούδι δι' Οὐζιζι τὸν παρελθόντα Φεβρουάριον, σκοπὸν ἔχων νὰ λάβῃ συνέντευξιν μετὰ τοῦ Λιδιγκστώνος πρὶν ἢ προσδεύσῃ εἰς τὰς ἐντῷ ἐσωτερικῷ ἀνακαλύψεις του· μετ' οὐ πολὺ λοιπὸν θέλομεν μάθει τὴν κατάστασιν εἰς ἣν εὐρίσκεται ὁ μέγας ἡμῶν περιοδευτὴς καθὼς καὶ τὰ σχέδια αὐτοῦ. Ὅσοι γνωρίζουσι προσωπικῶς τὸν κ. Στάνλεϋ ἐπαινοῦσι τὰ μέγιστα τὸν χαρακτῆρα του καὶ τὴν πρὸς ἐπιχειρήσιν Ἀφρικανικῆς ἐκδρομῆς ἱκανότητά του. Ἡ ἐκστρατεία αὐτοῦ εἶνε καλῶς διωργανισμένη· ἔσχε δὲ τὸ μέγα εὐτύχημα νὰ προσλάβῃ μετ' ἑαυτοῦ τὸν Βομβάνην, τὸν πιστὸν θεράποντα τοῦ Σπήκ καὶ τοῦ Γράντ. Προσθέτω μάλιστα ὅτι ὁ κύριος οὗτος ἐξαρτᾶται καθ' ὁλοκληρίαν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ ὅτι ἐπεχείρησε τὴν ἐκδρομὴν αὐτὴν χάριν ἔρωτος πρὸς τὰς περιηγήσεις καὶ ἀνακαλύψεις· λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι, ἂν ἐπιτύχῃ νὰ εὕρῃ τὸν Λιδιγκστώναν καὶ νὰ βοηθήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν λύσιν τοῦ μεγάλου προβλήματος τῶν πηγῶν τοῦ Νεῖλου καὶ τοῦ Κόγγου, θέλομεν εὐπροσδεχθῆ αὐτὸν ὡς ἂν ἦτο Ἀγγλος περιηγητὴς, ἢ δ' Ἐταιρία ὑμῶν θέλει θεωρήσῃ αὐτὸν ὡς ἀδελφὸν ἐνεργοῦντα ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς.

Ἐκ τῶν ἄνω καταφαίνεται ὅτι ὁ Σιρ Ἐρρίκος Ῥουουλινσὼν ἔτρεφε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πρὸς ἐμὲ αἰσθήματα λίαν ἀβρόφρονα.

Αἱ ἐπόμεναι ἐπιστολαί, ἐντὸς τῶν ὁποίων γίνεται λόγος περὶ τοῦ Διδάκτορος Λιδιγκστώνος καὶ ἐμοῦ, φέρουσιν ἡμερομηνίαν ἢ μὲν 25 ἢ δὲ 22 Σεπτεμβρίου 1874· ἔχουσι δὲ ὡς ἐξῆς :—

ΖΑΓΓΙΒΑΡΗ, Σεπτεμβρίου 25. 1874.

ΑΓΑΠΗΤΕ ΣΙΡ ΡΟΔΕΡΙΓΕ, — Ἐκ τῆς πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἀποστελλομένης ἐκθέσεως θέλετε παρατηρήσει ὅτι δυσκολίαι ἠγέρθησαν ἐν Οὐνυαμουέζῃ ἔνεκεν τῶν ὁποίων διεκόπη ἡ μεταξὺ Οὐζιζι καὶ τῆς παραλλῆς συγκοινωνία· οὐδεμίαν δὲ εἰδησιν ἔλαβον ἐξ Οὐζιζι· οὐδὲν γνωρίζω περὶ τῶν κινήσεων τοῦ Διδάκτορος Λιδιγκστώνος.

Τὸ μόνον ὅπερ δύναμαι νὰ σᾶς εἴπω εἶνε ὅτι στεροῦμαι ὁλοσχερῶς εἰδήσεων· οὐδ' αὐτὸς οὐδ' ὁ Ἀραψ φίλος του Μωχάμετ μπὶν Γαρήβ ἔφθασεν· φήμῃ κυκλοφορεῖ ὅτι ἀμφότεροι θέλουσιν ἐπανέλθει παρακάμπτοντες τὸ νότιον ἄκρον τῆς λίμνης διὰ τῆς Οὐέμβας· ἀλλ' οὐδεμίαν δίδω πίστιν εἰς τὴν φήμην αὐτὴν.

Δὲν ἠδυνήθην εἰσέτι νὰ μάθω ὀληθές τι περὶ τῆς χώρας Μανυέμας· πάντες γνωρίζουσιν αὐτὴν, οὐδεὶς ὅμως ἐπορεύθη εἰς τὴν χώραν ταύτην. Εἶδον ἀνθρώπους ὅστινες διέβησαν ἀπὸ Οὐζιζι εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην τῆς Ταγκανύϊκας καὶ εἶδον κηρώδια ἀναχωρήσαντα διὰ Μανυέμαν· κατὰ τὰ φαινόμενα ἡ χώρα αὕτη εἶνε ἐμπορικὴ καὶ λίαν ἄφθονος κατὰ τοὺς ἐλεφαντόδοντας.

Εὐχαριστοῦμαι ὅτι ὁ Διοικητὴς τῆς Οὐνιανουμβέ μέλλει νὰ μετατεθῇ· οὗτος λέγεται αἷτιος τοῦ παρόντος πολέμου· ἂν δ' ἐφονεύετο, πάντες ἤθελον εὐχαριστηθῇ τὰ μέγιστα.

Ὁ κ. Στάνλεϋ εὐρίσκετο τότε εἰς Οὐνιανουμβέ καὶ συμμετέσχε τοῦ πολέμου· ἀλλ' οἱ Ἀραβες ἐγκατέλειψαν αὐτόν· τέσσαρες τῶν ἀνθρώπων του ἐφονεύθησαν, ὁ κ. Στάνλεϋ ὅμως διέφυγε τὸν θάνατον. Νῦν ὀλιγίστας ἔχει ἐλπίδας ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ προχωρήσῃ· δὲν δύναται νὰ σᾷ διακοινώσω τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ, καθότι οὐδὲν εἶπεν ἡμῖν ὁ κύριος οὗτος ἐν Ζαγγιβάρῃ. Ἐπεμψα δι' αὐτοῦ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Διδάκτορα Λιδιγκστῶνα, ἐμπιστευθεὶς αὐτῷ καὶ τὸ δεύτερον μέρος τῶν ἀποσκευῶν τοῦ Διδάκτορος. Τὰ πρῶτα ἐφθασαν ἤδη εἰς Οὐζίζι.

Πιστεύω ὅτι ὁ κ. Στάνλεϋ ἔχει σκοπὸν νὰ εὕρῃ τὸν Λιδιγκστῶνα· ἀλλὰ εἰ θὰ πράξῃ κατὰ τὸν, τοῦτο εἶνε ἄγνωστον. Καθ' ἣν στιγμὴν ἔγραψεν ἔπασχεν ὑπὸ πυρετοῦ· νῦν ὅμως βαίνει ἐπὶ τὸ καλλίτερον.

Οἱ ἄνθρωποι δι' ὧν μοι ἔπεμψε τοὺς φακέλους τοῦ ἐπιστρέφουσιν ἐν τῇ ἐσωτερικῇ αὐρίῳ· μετὰ εἴκοσι πέντε ἡμέρας πιστεύω νὰ φθάσωσιν ἐκεῖ, καθότι ἡ ὁδὸς εἶνε καλὴ, πλήρης χόρτων καὶ τροφίμων.

Ἀσπασζόμενός σας διατελῶ,

ὁ εἰλικρινὴς φίλος σας,

JOHN KIRK.

ΖΑΓΓΙΒΑΡΗ, Σεπτεμβρίου 22. 1871.

ΜΥΛΟΡΔΕ, — Ἐπιστολαὶ νεωστὶ ληφθεῖσαι διὰ εἰδικῶν ταχυδρόμων, πρὸ ἐνὸς μηνὸς ἀναχωρησάντων ἐξ Οὐνιανουμβέ, πληροφοροῦσιν ἡμᾶς περὶ θλιβεράς καταστροφάς· ἐνακηψάσης εἰς τὴν Ἀραβικὴν ἐκείνην ἀποικίαν· ἐξερράγη πόλεμος ἔνεκεν τοῦ ὁποίου ἡ μεταξὺ τοῦ Οὐζίζι καὶ Καράγουας ὁδὸς θὰ μένῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον διακεκομμένη.

Αἱ εἰδήσεις τὰς ὁποίας ἐλάβομεν εἶνε ἀληθέσταται· καθότι αἱ ἐπιστολαὶ ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ κ. Στάνλεϋ, ὅστις εὐρίσκετο εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο· ὀφείλω χάριτας τῇ Ἀμερικανῇ Προξένῳ κ. Οὐέβ, διὰ τὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας μοι ἔδωκεν, ὧν ἡ περίληψις ἔχει ἐν βραχεὶ ὡς ἑξῆς:— Ἡ Ἀραβικὴ ἀποικία τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς ὁποίας κέντρον εἶνε ἡ Οὐνιανουμβέ ἐπὶ τινα χρόνον ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ ἀνθρώπων φιλαργύρων καὶ ἀπολιτεύτων, τῶν ὁποίων αἱ βίαιοπραγίαι κατὰ τῶν ἰθαγενῶν καὶ Ἀράβων φθάσασαι εἰς τὰ ὅσα τοῦ Σαῖτ Βουργάζ οὐδαμῶς ὤθησαν τὸν Σουλτάνον νὰ σωφρονίσῃ αὐτούς· καὶ τοῦτο ἔνεκεν τῆς μεγάλης ἀποστάσεως τῆς χώρας ταύτης καὶ τὸ πάντων καλλίτερον ὅτι οἱ βίαιοπραγοῦντές εἰσιν Ἀραβες. Ἀρχηγός τις χωρίου ἀπέχοντος κατὰ μίαν ἡμέραν ὁδοπορίαν ἐπὶ τῆς μεγάλης μεταξὺ Οὐζίζι καὶ Καράγουας ὁδοῦ ἐπέσυρεν ἐπὶ ἑαυτοῦ τὸν φθόνον τῶν ἀρχηγῶν τῆς Οὐνιανουμβέ, οἵτινες παραλαβόντες στρατὸν 1500 ἀνδρῶν ὠπλισμένων διὰ πυροβόλων προσέβαλον τὸ χωρίον του. Ὁ ἀρχηγὸς βλέπων ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔφοδον τοῦ χωρίου ἀπεσύρθη μετὰ τῶν ὁπαδῶν του καὶ ἐνέδρευσεν τὸν στρατὸν τῶν Ἀράβων, ὅστις ἐπέστρεψε πλήρης ἐλεφαντόδοντος καὶ ἐτέρων λαφύρων. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνέδρας ταύτης ὑπῆρξε καταστρεπτικώτατον διὰ τοὺς Ἀραβας, ὧν πολλοὶ ἐφονεύθησαν· μεταξὺ δὲ τῶν φονευθέντων ἦσαν καὶ ἀρχηγοὶ περὶ τοὺς εἴκοσι, καταγόμενοι ἐκ μεγάλων Ἀραβικῶν οἰκογενειῶν. Ἡ ὀπισθοχώρησις αὕτη τῶν Ἀράβων ἔδωκε θάρρος εἰς τὸν ἀρχηγόν, ὅστις ἤρχισε νὰ λυμᾶνεται τὴν χώραν. Εὐτυχῶς ὁ κ. Στάνλεϋ διαφυγὼν τὸν θάνατον, ἀσθενῶν δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ, κατῴρθησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Οὐνιανουμβέ· ἀλλ' ἐγ-

κατελείφθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων τῶν ὁποίων τὴν διαγωγὴν περιγράφει διὰ μελανῶν χρωμάτων καλῶν αὐτοὺς ἀνάνδρους καὶ λειποτάκτας.

Τοιαύτη ἡ παροῦσα κατάστασις τῶν πραγμάτων ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ. Ἡ πρὸς τὸ Οὐζιζι ὁδὸς νῦν θὰ μένῃ διακεκομμένη ἐπὶ πολὺν χρόνον, καὶ οὐδεὶς γνωρίζει πότε θὰ λάβωμεν εἰδήσεις παρὰ τοῦ Λιθιγκστῶνος. Ἀνθρωπὸς τις ἑλθὼν ἐσχάτως ἐξ Οὐζιζι μ' ἐπληροφόρησεν ὅτι φήμῃ κυκλορεῖ ὅτι ὁ Μωχαμέτ μπὶν Γαρήβ καὶ ὁ λευκὸς (ὁ Διδ. Λιθιγκστῶν) θέλουσιν ἐπιστρέφει ἐκ Μανυέμας διὰ Μαρούγγου καὶ Οὐέμβας· ἡ εἰδήσις αὕτη οὐδεμιᾶς ἀξιοῖ πίστεως, ἀλλ' ἀπλῶς ἀναφέρω αὐτήν.

Ἡ τελευταία μερὶς τῶν πραγματειῶν, τῶν ἀποσταλεισῶν ὑπὸ τοῦ κ. Τσόρτσιλ, ἔφθασεν εἰς Οὐνυανουεμβέ, ὡς προσέειπον ὑμῖν· νῦν ὅμως πληροφοροῦμαι ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κιρβάνιου τούτου μόλις ἐξελθὼν τῆς Οὐνυανουεμβέ, ὅπως πορευθῇ εἰς Οὐζιζι, ἀπέθανε τὴν ἐπαύριον· ἔνεκεν τοῦ ὁποίου τὸ κιρβάνιον ἐπέστρεψεν εἰς Οὐνυανουεμβέ ὁμοῦ μὲ τὰ ἐμπορεύματα. Νῦν οὐδεμίαν ἔχω πίστιν πρὸς τὸν Σέχ Σαῦδ μπὶν Σαλήμ· θὰ γράψω πρὸς τὸν κ. Στάνλεϋ, ὅστις πιθανὸν νὰ μὴ ἀνεχώρησεν εἰσέτι, ὅπως προσπαθῇ καὶ λάβῃ ὀπίσω τὰ ἐμπορεύματα, ἢ ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει νὰ πράξῃ τὸ καλλίτερον πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Δ δάκτορος, καταβάλλων πᾶσαν προσπάθειαν νὰ μὴ ἀποδῶσι ταῦτα λεῖα τῶν Ἀράβων· ἐν ταῖς παρούσαις ὅμως περιστάσεσι μέγα ἔσται θαῦμα ἂν τὰ ἐμπορεύματα ἐσώθῃσαν ἐν Οὐνυανουεμβέ.

Οἱ ταχυδρόμοι θ' ἀναχωρήσωσι διὰ τὸ ἐσωτερικὸν μετὰ μίαν ἢ δύο ἡμέρας· πιστεύω δὲ νὰ δυνηθῶσι νὰ φθάσωσιν εἰς Οὐνυανουεμβέ μετὰ ἐβδομήκοντα ἢ ἐβδομήκοντα πέντε ἡμέρας, καθότι ἡ ὁδὸς εἶνε καλὴ καὶ πλήρης τροφίμων.

Ἡ παρούσα τῶν πραγμάτων κατάστασις εἶνε λίαν συβαρὰ διὰ τὸ ἐμπόριον τῶν ἐλεφαντοδόντων· νῦν πάντες οἱ ἐγγύριοι ἀπεσύρθησαν εἰς μακρυσμένας χώρας· εἶνε πάντες ὠπλισμένοι καὶ ἔτοιμοι ὅπως ἐπιπέσωσι κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ.

Ὁ ἀρχηγὸς μετὰ τοῦ ὁποίου εὗρηται εἰς πόλεμον εἶνε πρὸς τοὺτοις ὠπλισμένοις· ἀναμένει δὲ κιρβάνιον μετὰ ἑκατοντάδων βαρελίων πυρίτιδος. Οἱ Οὐασαγάρας ἔλαβον ἤδη διαταγὴν νὰ συλλάβωσι τὸ κιρβάνιον τοῦτο καὶ νὰ τὸ καταστρέψωσιν· ἀλλὰ τούτου γενομένου, οὐδὲν Ἀραβικὸν κιρβάνιον θὰ δύναται νὰ διέλθῃ τὴν χώραν των, καθότι οἱ ἄγριοι λαοί, ἅμα ἅπασι συνηθίσωσιν εἰς τὴν λαφυραγωγίαν, δὲν φροντίζουν νὰ μάθωσι ποῖον προσβάλλουσιν.

Ἵποσημειοῦμαι μετὰ σεβασμοῦ,

JOHN KIRK,

Πολιτικὸς Πράκτωρ καὶ Πρόξενος ἐν Ζαγγιβάρῃ.

Τῷ Κόμητι GRANBIA.

Ὁ πλοίαρχος Ῥ. Φ. Βόρτων ἔλεγεν ὅτι δὲν εἶνε πρώτη φορὰ καθ' ἣν οἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων φυλῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ πόλεμοι διέκοψαν τὴν συγκοινωνίαν τῶν Ἀράβων ἐμπόρων μετὰ τῆς Οὐνυανουεμβέ καὶ Οὐνυαμουέζης. Ἡ παροῦσα κατάστασις τῶν πραγμάτων δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ δύο καὶ τρία ἔτη συνεχῇ· ἂν ὅμως ὁ Λιθιγκστῶν ἐπεθύμει νὰ μὴ διέλθῃ διὰ μέσου τῶν ταραχῶν, ἡδύνατο κάλλιστα νὰ ἐπιστρέψῃ διὰ τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς Ταγκανύικας. Ὡσαύτως ἀνὴρ λευκὸς ὡς ὁ Λιθιγκστῶν, ἀτρέμηντος καὶ γνωρίζων τὴν γλῶσσαν τῶν ἰθαγενῶν, ἡδύνατο νὰ διέλθῃ ἀσφαλῶς

χώρας δι' ὧν οὐδεὶς Ἄραψ δύναται νὰ πορευθῇ. Οὐδένα εἶχε φόβον περὶ τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστῶνος· ἦτο πεπεισμένος, ὅτι ἂν συμφορὰ τις ἐπισυνέβαιεν αὐτῷ, ἀμέσως ἡ εἰδήσις ἤθελε φθάσει εἰς Ζαγγιβάρην καὶ κατόπιν εἰς τὴν Βασιλικὴν Γεωγραφικὴν Ἑταιρίαν ὡς ἂν μετεδίδετο διὰ τηλεγράφου.

Νοεμβρίου 27. — Ὁ Σὶρ Ἑρρίκος Ρουλινσὼν ἀνήγγειλεν ὅτι ἔχει νὰ διακοινώσῃ εἰς τὴν συνεδρίαν πρᾶγματά τινα ἀφορῶντα ζήτημα μεγάλου ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν Βασιλικὴν Γεωγραφικὴν Ἑταιρίαν — τὸν Διδάκτορα Λιβιγκστῶνα. Ἐν τῇ τελευταίᾳ συνεδριάσει ἀνέγνω ἐπιστολάς τινας τὰς ὁποίας ὁ Διδ. Kirk εἶχε γράψῃ πρὸς τὸν θανόντα ἡμῶν Πρόεδρον καὶ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Βομβάης, ἐν αἷς περιέγραφε τὰς ἐν Ἀφρικῇ παραχὰς, ἕνεκεν τῶν ὁποίων διεκόπη ἡ μεταξὺ τῆς παραλλίας καὶ τῆς Ταγκανύκας συγκοινωνία. Ἡ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἐπιστολὴ τὴν ὁποίαν ὁ Διδ. Kirk ἔγραψε πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν εἶχε ληφθῇ καὶ ἀναγνωσθεῖσα ἐφάνη ἀντίγραφον τῆς πρότερον πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Βομβάης ἐπιστολῆς. Ἐπεθύμει λοιπὸν νὰ ληφθῶσιν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου μέτρα πρὸς συνάντησιν τοῦ πεπλανημένου Διδάκτορος· ἐξέθηκε τὰ αἷτια ἕνεκεν τῶν ὁποίων οὐδεμίαν εἶχεν ἐλπίδα ὅτι ὁ κ. Στάνλεϋ θὰ εὑρῇ τὸν Διδάκτορα· ὡς ἐκ τούτου ἐθεώρει καθήκον τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας νὰ εὑρῇ μέσα πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ. Ἀνήγγειλε λοιπὸν εἰς τὸ Συμβούλιον ὅτι μέλλει ν' ἀπευθυνθῇ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, νὰ ἐκθέσῃ τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ νὰ συμπράξωσιν ὅσον τὸ δυνατόν πρὸς εὑρεσιν μέσων δι' ὧν νὰ ἔλθωσιν εἰς συγκοινωνίαν μετὰ τοῦ πεπλανημένου ἀνδρός. Εἰς ἐπρότεινε ν' ἀποσταλῶσιν ἐγγχώριοι ταχυδρόμοι ἐπὶ ἀμοιβῇ ἑκατὸν γουινέων πρὸς ὅντινα ἤθελε φέροι ἐπιστολὴν γεγραμμένην ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ Διδάκτορος ἑτερος, παλαιὸς ἡμῶν τῆς Ἀφρικῆς περιοδευτής, ἐπρότεινε νὰ διωργανίσῃ ἐκστρατείαν τῆς ὁποίας τὴν ἀρχηγίαν ν' ἀναλάβωσι πεπειραμένοι καὶ ἀτρόμητοι Εὐρωπαῖοι. Ἀπεφασίσθη νὰ καθυποβληθῶσιν αἱ δύο αὗται προτάσεις εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅπερ ἔμελλε νὰ ἐκλέξῃ μίαν ἐξ αὐτῶν ἔργον δὲ τῆς Ἑταιρίας ἦτο νὰ ἐξετάσῃ καλῶς ἂν ὁ Λιβιγκστὼν πράγματι ἔμενεν εἰς Μανουέμαν ἢ εἰς ποῖον μέρος εὐρίσκετο μετὰ τοῦ Ἀραβὸς ἱμπόρου Μαχαμέτ μπὲν Γαρήβ.

Ὁ κ. Χορμουζ Ρασάμ ἐρωτηθεὶς ἐγνωμοδότησεν ὅτι ἐξ ὧν ἐκ πείρας ὑπέστη ἐν Ἀδυσσινίᾳ, τὸ καλλίτερον μέσον πρὸς ἀπόκτησιν πληροφορίας περὶ ἀνδρὸς εἰς μακρὰν ἀπόστασιν εὐρισκομένου εἶνε νὰ πέμψῃ τις ἐγγχώριους ταχυδρόμους. Τρεῖς ἠδυνήθη νὰ συγκοινωνήσῃ εἰς Μασσούας μετὰ τῶν αἰχμαλώτων τῆς Μαγδάλας. Ἐκάστη φορὰν μετεχειρίζετο τρεῖς ταχυδρόμους, ἓνα Χριστιανὸν,

ένα Μουσούγγου καὶ ένα Ἰθαγενῆ τῆς Δυτικῆς Ἀβυσσινίας· ἔπεμπε δὲ αὐτοὺς διὰ τριῶν διαφόρων ὁδῶν· ἦτο δὲ πεπεισμένος ὅτι οὐδεὶς αὐτῶν ἐγνώριζε τὰς κινήσεις τοῦ ἑτέρου. Εἰς αὐτῶν πράγματι ἐπλαστογράφησε μίαν ἐπιστολὴν, οἱ ἕτεροι ὅμως δύο ἐπέστρεψαν μετὰ δέκα ἡμέρας φέροντες αὐθεντικωτάτας εἰδήσεις. Διάφοροι Ἀραβες ἐξ Ὀμάνης, οὔτινες ἐπορεύθησαν μέχρι τῆς Λίμνης Ταγκανύικας, ἐβεβαίωσαν αὐτὸν ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχε δυσκολία νὰ πηγαίνου ἐρχεταί τις· ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχη μεθ' ἑαυτοῦ ὑαλίνους κόκκους καὶ ἕτερα ἐμπορεύματα.

Ὁ Στρατηγὸς Rigby ἔλεγεν ὅτι ἦτο πεπεισμένος ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Ρασάμ προτεινόμενον σχέδιον θέλει ὀλοσχερῶς ἀποτύχει. Ἐν Ἀβυσσινίᾳ εἰς περιηγητῆς δύναται νὰ πορευθῇ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τῆς χώρας εἰς τὸ ἕτερον, ἀλλὰ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ παραλίᾳ τῆς Ἀφρικῆς τοῦτο εἶνε ἀδύνατον. Πᾶς περιηγητῆς εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ὀφείλει νὰ ἔχη κιρβάνιον καὶ ἄνδρας πεπολιτισμένους. Τὰ κιρβάνια τὰ ὁποῖα ἐκτελῶσι τὸ ταξείδιον τοῦτο ἀνήκουσιν εἰς ἐμπόρους Ἀραβας, Ἰνδοὺς ἢ μιγάδας, δι' οὓς ὁ χρόνος οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν. Ἄν λοιπὸν ἡ Ἑταιρίᾳ ἦν μεθ' ἐνὸς τῶν κιρβανίων τούτων ἄνθρωπον, ὅστις ὅπως ἐπιστρέψῃ ὥφειλε νὰ εὕρῃ δεύτερον κιρβάνιον, πέντε ἔτη θὰ παρήρχοντο καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν θὰ ἐπέστρεφεν εἰσέτι. Κατὰ τὸν Στρατηγὸν Rigby ὑπῆρχεν ἐλπίς περὶ ἐπιτυχίας τοῦ δευτέρου μέσου· προέτεινε δὲ νὰ σταλῇ ἀμέσως Ἀγγλος περιηγητῆς, ἀτρόμητος ἐπιχειρηματίας, ἐκ Ζαγγιβάρης μετὰ μικρᾶς ὀπλισμένης συνοδίης, καλῶς ἐφοδιασμένης μὲ τροφίμα.

Ὁ κ. Ρασάμ, ἀνλαθὼν τὴν λόγον εἶπεν ὅτι πολλάκις συνεκοινωνήσῃ διὰ τοιούτου ταχυδρόμου μετὰ ἀρχηγοῦ ἐν τῇ μεμακρυσμένῃ χώρᾳ Γάλλᾳ, ἀπεχούσῃ κατὰ 30 ἢ 40 ἡμέρας ὁδοπορίας· προσέθηκε δὲ ὅτι δὲν βλάπτει ποσῶς ἂν ἡ Ἑταιρίᾳ μεταχειρισθῇ ἀμφότερα ταῦτα τὰ μέσα.

Ὁ Πρόεδρος εἶπεν ὅτι τὸ Συμβούλιον ἀπεφάσισε νὰ δοκιμάσῃ πρῶτον τὸ σχέδιον τῆς ἀποστολῆς Ἰθαγενῶν ταχυδρόμων ἐπ' ἀμοιβῇ καὶ ἂν τοῦτο ἀποτύχῃ, τότε νὰ ἐπιχειρήσωσι τὸν καταρτισμὸν Ἑκστρατείας πρὸς εὕρεσιν τοῦ Διδάκτορος.

Ἡ ἐξῆς ἀλληλογραφία ἀναφορικῶς τῶν πρὸς τὸν Διδάκτορα Λιβιγκστῶνα ἀποσταλέντων ἐμπορευμάτων ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν :—

Ὁ Διδ. Λιβιγκστὼν τῷ Διδ. Κίρκ.

ORIZI, Ὁκτωβρίου 30. 1871.

ΚΥΡΙΕ, — Ἐγραψα τὴν 25ην καὶ 28ην τοῦ μηνὸς ἐν μεγάλῃ βίᾳ δύο ἐπιστολάς, ἥτοι μίαν δι' ὑμᾶς καὶ μίαν διὰ τὸν Λόρδον Κλαρενδῶνα, τὰς

ὅποιας ἐπεμψα ἐξ Οὐνυαννεμβέ. Ἄμα τῇ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀφίξει μου, ἐνῆρ καὶ αἱ σωματικαὶ καὶ αἱ διανοητικαὶ δυνάμεις μου ἦσαν ἐξηντηλημένοι, ἔμαθον ὅτι ὁ πράκτωρ ὑμῶν Σερῆφ Βασά ἐπώλησε πάντα τὰ ἐμπορεύματα τὰ ὅποια εἶχατε πέμψει πρὸς ἐμέ, ἀγοράσας· δούλους καὶ ἐλεφαντόδοντας δι' ἑαυτόν. Ἐξετάσας τὸ Κοράνιον ἐπέισθη ὅτι ἀπέθανον. Ἐγγράψε μάλιστα καὶ εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Οὐνυαννεμβέ ὅτι ἐπεμψε δούλους εἰς Μανυέμαν, οἵτινες ἐπανελθόντες ἡγγειλαν τὸν θάνατόν μου· ὡς ἐκ τούτου ἐξήτεϊ τὴν ἄδειαν τοῦ Διοικητοῦ νὰ πωλήσῃ τὰ ἐμπορεύματα. Ἐν τούτοις ὁ ἄνθρωπος οὗτος κάλλιστα ἐγνώριζεν ὅτι ἡμὴν πλησίον τοῦ Οὐζιζι, μαθὼν τοῦτο ἐξ ἀνθρώπων ἰδόντων με ἐν Μανυέμα καὶ εἰπόντων αὐτῷ ὅτι μένω εἰς Βαμβάρρην ἀναμένων τὰ ἐμπορεύματά μου καὶ τοὺς ἀνθρώπους μου· ὅτε δὲ οἱ φίλοι μου ἤρχισαν νὰ διζμαρτύρωνται κατὰ τῆς πωλήσεως τῶν ἐμπορευμάτων μου, ἀπεκρίντο εἰς πάντας τὸν αὐτὸν λόγον:— «Οὐδὲν γινώριζετε περὶ τούτου· μόνος ἐγὼ γνωρίζω ὅτι ὁ Πρόξενος μὲ διέταξε νὰ μείνω ἐνᾷ μόνον μῆνα εἰς Οὐζιζι καὶ μετὰ παρέλευσιν αὐτοῦ νὰ πωλήσω τὰ πάντα καὶ νὰ ἐπιστρέψω». Ἡρώτησα αὐτόν τὸ αἷτιον τῆς αἰσχροῦς ταύτης διαγωγῆς· μοὶ ἀπήντησεν ὅτι ὁ Λούδας διέταξεν αὐτόν νὰ πράξῃ τοῦτο. Ἐκ τῶν Βανουαναίων δούλων τοὺς ὁποίους μοὶ ἐπέμψατε ἔμαθον ὅτι ὁ Λούδας ἐπορεύθη πρὸς τὸν Ἀλῆ μπὶν Σαλήμ μπὶν Ῥασήδ, ἄνθρωπον ἀτιμωτάτου χαρακτῆρος, ὁ ὅποιος καθυπέβαλεν ὑμῖν τὸν Σερῆφ Βασά ὡς ἀρχηγόν τοῦ κιρδανίου μου. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος λαβὼν τὴν ἀρχηγίαν ἐπορεύθη ἀμέσως πρὸς τὸν Μωχαμέτ Νασσοῦρ, ὅστις ἔδωκεν αὐτῷ ἑξοσι κιβώτια σάπωνος καὶ ὀκτὼ κιβώτια οἰνοπνεύματος, ὅπως πωλήσῃ ταῦτα καθ' ὁδόν. Ἐν Βαγαμύου ὁ Σερῆφ ἡγόρασε ποσὸν ὀπλοῦ καὶ πυρίτιδος παρὰ δύο Βανουαναίων, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα μοὶ εἶνε ἄγνωστα. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν Βανουαναίων αὐτῶν ὁ Σερῆφ ἤνοιξε τὰ κιβώτια τοῦ σάπωνος, ἐκένωσεν αὐτὰ καὶ ἔθεσε τὸν σάπωνα ἐντὸς τῶν ἐμῶν δεμάτων· τὰ κιβώτια τοῦ οἰνοπνεύματος ἔμειναν ἀνέπαφα· ἡ δὲ μεταφορὰ αὐτῶν ὡς ἡ τοῦ ὀπλοῦ καὶ τῆς πυρίτιδος· ἐγένετο δι' ἐξόδον μου· ὁ Σερῆφ ἐξηκολούθει νὰ πληρώνῃ ἐκ τῶν ἐμῶν δεμάτων πάντα τὰ διὰ λογαριασμόν τῶν Βανουαναίων ἔξοδα· πρὸς ἐπίμετρον δὲ φθάς ἐν Οὐνυαννεμβέ ἐπεμψε πρὸς τοὺς συνενόχους αὐτοῦ πέντε φρασιλάχ ἐλεφαντόδαντος ἀξίας λιρῶν 60, πληρώσας πάλιν ἐκ τῶν δεμάτων μου τὰ ἔξοδα τῆς μετακομίσεως αὐτῶν. Οὐδεμίαν κατέβαλε προσπάθειαν ὅπως μὲ συναντήσῃ καὶ μοὶ ἀποδώσῃ τὰ ἐμπορεύματα, ὧν εἶχον ἀπόλυτον ἀνάγκην· τοῦναντίον ἐδαπάνησε δέκα καὶ τέσσαρας μῆνας πρὸς ἐκτέλεσιν ἀποστάσεως διανοομένης ἐν διάστηματι τριῶν μόνον μηνῶν. Ἀφαιρέσωμεν δύο μῆνας καθ' οὓς, ὡς λέγει, ἦτο ἀσθενής· μένουσιν εἰσέτι δώδεκα μῆνες, ὧν οἱ ἐννέα ἐδαπανήθησαν πρὸς τὸ συμφέρον τῶν Βανουαναίων καὶ τοῦ Σερῆφ. Ὁ ἀσυνείδητος ἦτο ἑκδοτος εἰς τὰς ἡδονάς, καὶ τοῦτο δι' ἐξόδων μου, ἀγοράζων τὰ κάλλιστα φαγητὰ καὶ πίνων τὸν καλλίτερον τῆς χώρας οἶνον· ἔζη ἐν τῇ σκηνῇ μου μεχρισοῦ ἡφάνισε καὶ κατετρύπησεν αὐτὴν εἰς τρόπον ὥστε εἶνε ἄχρηστος δι' ἐμέ· ἔμεινε δύο μῆνας εἰς τρεῖς διαφόρους θέσεις δαπανῶν οἰνόπνευμα, ὅπιον, πυρίτιδα καὶ σάπωνα· φθάς δὲ εἰς Οὐζιζι καὶ μὴ ἔχων τίποτε ἡρνεῖτο νὰ προχωρήσῃ. Ἐνταῦθα πάντες μ' ἐπληροφόρησαν ὅτι ὁ μέθυος ἐπὶ ἓνα μῆνα ἡγόραζε σίτον, πόμπον, βανανίτην οἶνον, σπαταλῶν πρὸς τοῦτο τὰ ὠρατὰ μου ὑφάσματα καὶ τοὺς κόκκους μου. Ἐδαπάνα κατὰ μῆνα ἑξοσι τέσσαρας ὑάρδας ὑφάσματος διὰ τὸν ἑαυτόν του, ὀκτὼ ὑάρδας δι' ἑκάστον τῶν δύο αὐτοῦ δούλων, ὀκτὼ ὑάρδας διὰ τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ὀκτὼ ὑάρδας διὰ τὸν Ἀουάθην, δεῦτερον τοῦ κιρδανίου ἀρχηγόν· ὅτε δὲ ἐπεμψε ἐπτά δούλους Βανουαναίους εἰς Βαμβάρρην ἔδωκεν αὐτοῖς δι' ἐμέ μόνον δύο φρασιλάχ τῶν κοινοτέρων κόκκων, τοὺς ὁποίους φαίνεται ἡγόρασε κατόπιν, δούς εἰς ἀνταλλαγὴν ἐκ τῶν ἐμῶν σάμι-σάμι,

ὀλίγα ράκη ὑφάσματος· καὶ — δι' ἔλεος ὡς φαίνεται — τὸ ἡμῖς τοῦ καφέ καὶ τῆς σακχάρους· οἱ δὲ δούλοι ἤλθον ἄνευ φορτίων. Ὁ Σερήφ, ὡς εἶπον, ἐπώλησε τὰ πάντα ἐκτὸς τῆς κλίνης, μέρους τοῦ καφέ καὶ τῆς σακχάρους μου, μικροῦ τινος δέματος κοινοτάτων κόκκων καὶ τεσσάρων ὑφασμάτων. Ἀνεχώρησε δὲ ἐξ Οὐζιζι· ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἀκούσας τὰς ἐν Οὐνουανυεμβέ παραχᾶς ἀπεθόκευσε τὸν ἐλεφαντόδοντα αὐτοῦ εἰς χωρίον τι πλησίον τοῦ Οὐζιζι ἐνθα ἐπανελθὼν ἔλαβε τὰ τέσσαρα ὑφάσματα· ἐγὼ δὲ ἐξ ὧν ἐμπορευμάτων μοι ἐπέμψατε οὐδὲ μίαν ὑάρδαν ὑφάσματος, οὐδ' ἓνα κόκκον ἔλαβον. Ὁ ἕτερος ἀρχηγὸς Ἀουάθης, ἐγένετο μὲν μάρτυς αὐτόπτης τῆς λαφυραγωγίας ταύτης τοῦ Σερήφ, οὐδέποτε ὅμως οὐδ' εἰς τὸν Σερήφ εἶπέ τι οὐδὲ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἐξελέξατο αὐτόν. Σὰς ἔκρουψε τὰ πάντα· καὶ τοῦτο μὲ κατέστρεψεν· ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔπασχε δεινῶς, ἔνεκεν τοῦ ὁποῖος εἰς οὐδὲν ἠδύνατο νὰ μὲ βοηθήσῃ· δὲν ἔπασχεν ὑπὸ ὑδροκότηλης ἀλλ' ὑπὸ σαρκοκότηλης· ἡ δὲ μεγάλη ἐξόγκωσις τῆς σαρκὸς ἐγένετο κατὰ τοὺς ὄργχεις αὐτοῦ ἅμα τῇ ἐν Οὐζιζι ἀφίξει του· κατὰ δὲ τοὺς λόγους του προσεποιεῖτο, ὅτι ἡσθάνετο πόνους, ἀλλὰ οἱ πόνοι οὗτοι ἔπαυσαν, ὅτε εἰς φίλος μου, Δουγούμβης καλούμενος, προέτεινεν αὐτῷ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ πρὸς ἐμὲ μετ' οὐ πολὺ ἀκόπως· ἠρνήθη τοῦτο, πιστεύων ὅτι οἱ Βανουαναῖοι κέκτηνται τοσαύτην δύναμιν ἐφ' ἡμῶν ὥστε ἀδύνατον ἦτο νὰ μὴ πληρωθῇ δι' ὅσον καιρὸν ἐτρωγὴν ἐκ τῶν ἐμῶν χρημάτων, ἀδιάφορον ἂν εἰς οὐδὲν μοι ἐχρησίμευσεν. Ὁ Δουγούμβης προσηνέχθη πρὸς τοῦτος νὰ κομίσῃ ἓνα φάκελον ἐπιστολῶν ἐπ' ὀνόματί μου δοθέντα πρότερον εἰς τὸν Σερήφ· καθ' ἣν ὅμως στιγμὴν ἐτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ ἐζήτησε τὰς ἐπιστολάς, ἀλλ' οὐδὲν ἐδόθη αὐτῷ· φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Σερήφ ἔσχισε τὰς ἐπιστολάς φοβούμενος μὴ ἴδω τὸν κατάλογον τῶν ἐμπορευμάτων τὰ ὅποια μοι ἐπέμψατε διὰ Χασίνη τινὸς εἰς Οὐνουανυεμβέ. Γνωρίζων τὴν εὐθυδικίαν ὑμῶν, ἀπαιτῶ πάντα τὰ ἐπισυμβάντα ἐξοδα, ἅτινα ἀπεράσθησαν εἰς χρέος μου ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ Λούδα, παρὰ τῶν Βανουαναίων, οἵτινες δι' ἀπάτης μετεχειρίσθησαν τὸ κιρδάνιον μου μέσον ἐξυπηρετήσεως τῶν ἰδίων ἐαυτῶν συμφερόντων. Ὁ Μωχαμετ Νασσοῦρ δύναται νὰ σὰς εἴπῃ τὰ ὀνόματα τῶν ἐτέρων Βανουαναίων συνεινόχων τοῦ Σερήφ, οἵτινες, ὡς ἄνω εἶπον, μετέβαλον τὸ εἰς βοήθειάν μου ἀποσταλὲν κιρδάνιον εἰς μέσον κέρδους· οὗτοι λοιπὸν ὀφείλουσι νὰ πληρώσωσι τοὺς δούλους εἰς τὸν Λούδαν καὶ ν' ἀπαιτήσωσι τὰ χρήματα παρὰ τοῦ Σερήφ, ἄφου οὗτοι κατεσπατάλησαν τὰ πάντα· ἔνεκεν τοῦ ὁποῖου οὗτος ὀφείλει νὰ πληρώσῃ. Διὰ ταῦτα ἀναφέρομαι δι' ὑμῶν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἐξαιτούμενος τὴν ἀπόδωσιν τῆς δικαιοσύνης· εἰς ἐμὲ καὶ τὴν παραδειγματικὴν τιμωρίαν τῶν Βανουαναίων ἐμπούρων, τοῦ Σερήφ, τοῦ Ἀουάθης καὶ τῶν Βανουαναίων δούλων, οἵτινες μ' ἐκακοποίησαν ἀντὶ νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας ἀνέλαβον ἐπὶ παρούσῃ ὑμῶν. Ἐπετάξατε τῷ Λούδᾳ νὰ προσλάβῃ δούλους καὶ νὰ καταρτίσῃ τὸ κιρδάνιον μου· ἡ πράξις σας αὕτη μαρτυρεῖ ὅτι ἀγνοεῖτε ὅτι ἡ Κυβέρνησις ὑμῶν ἀπαγορεύει τὴν δουλείαν. Ὁ ἐπὶ τῆς θυτικῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς ἐν Λοάνδα Πρόξενος τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας πέμπει εἰς Ἀγίαν Ἐλένην ἀνθρώπους πρὸς ζήτησιν δούλων ἡλιθίων καὶ πράττει τοῦτο ἵνα μὴ δυσαρεστήσῃ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν διὰ τῆς προσλήψεως Πορτογάλων δούλων εὐθυνῶν καὶ λίαν ἱκανῶν. Λαθὼν ὑπ' ὀφιν τὰς δυσχερεῖς περιστάσεις, περὶ ὧν μοι εἶπατε, τὴν χολέραν, τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐπιστολῶν, εἶχον συστήσει ὑμῖν νὰ προσλάβητε ἄνδρας ἐλευθέρους καὶ οὐχὶ δούλους· ἐν δὲ τῇ ἐλλείψει τῶν γραμμάτων, τῶν εὐρισκομένων ἐν τῷ ἀπωλεσθέντι φακέλῳ, τὸ ἀπλούστερον πάντων ἦτο νὰ προστρέξῃτε εἰς τὸν Λούδαν· ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ μὲ ὀνομάσητε ἀχάριστον ἂν εἴπω ὅτι ἡ τοιαύτη πρὸς με διαγωγή σας ἦτο ὅλως περιφρονητικὴ. Ὁ Λούδας εἶναι ἀνὴρ εὐγενής· ἡ

σωματεμπορία εξασκεῖται ὡς πάντα τὰ ἐμπορία τῆς χώρας ταύτης διὰ τῶν κεφαλαίων τῶν Βανουαίων, ὑπηκόων Βρετανῶν, ἀπορροφόντων πάντα τὰ κέρδη, ἐνθ' τὸ μῖσος πίπτει ἐπὶ τῶν Ἀράβων, τοὺς ὁποίους οἱ μαῦροι μισοῦσιν ἀνηλεῶς ἐν τῇ δικαίᾳ αὐτῶν κατ' ἐπιφάνειαν. Ἀποστρέφονται ἡμᾶς τοὺς Ἀγγλους καὶ εὐχαριστοῦνται ἐπὶ ταῖς δυστυχίαις ἢ ἐπὶ ταῖς εὐτυχίαις ἡμῶν. Ὁ Λούδας ἔπεμψε τοὺς ἰδικούς του δούλους μετὰ ἐτέρων Βανουαίων δούλων πρὸς 60 ἡμερ. ταλ. τὸ ἔτος· ἐνθ' ὁ συνήθης μισθὸς τῶν ἐλευθέρων ἀνδρῶν εἶνε ἐν Ζαγγιβάρῃ 25—30 ἡμερ. ταλ. κατ' ἔτος. Ὁ τόκος τῶν προπληρωθέντων χρημάτων εἶνε ὑπέρογκος, ἀνερχόμενος εἰς 20—25 τοῖς ἑκατόν· καὶ ἂν δὲν πιστεύσω εἰς τοὺς λόγους τοῦ Σερήφ — εἰπόντος μοι ὅτι ὁ Λούδας διέταξεν αὐτὸν νὰ σταματήσῃ ἐν Οὐζίζι, νὰ διαμείνῃ ἕνα μῆνα, νὰ πωλήσῃ τὰ ἐμπορεύματα καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ζαγγιβάρην — παράδοξον εἶνε, ἵνα μὴ εἴπω τι περισσότερον, ὅτι οἱ Βανουαῖοι δοῦλοι οὐχὶ μόνον ἐπέμενον νὰ μὴ μὲ ἀκολουθήσωσιν ἀλλὰ καὶ νὰ μ' ἐμποδίσωσι τοῦ νὰ ἐπιστρέψω. Τὶ ἡδυνάμην νὰ ἐλπίσω παρ' αὐτῶν; Θαυμάζω πρὸς τοὺτοίς, ὅτι τὰ μέλη τοῦ κιρδανίου τούτου εὐρίσκονται τοσοῦτον ἐγγὺς τοῦ Προξενίου χωρὶς οὐδὲ διερμηνεύς οὐδὲ ἄλλος τις νὰ εἴπῃ ὑμῖν τοῦτο. Ἡ διαγωγή τοῦ Ἀλῆ μπὶν Σαλήμ μπὶν Ρασήδ καὶ τοῦ Σερήφ ἀδύνατον νὰ μὴ ἐγνωστο ποιήθῃ αὐτοῖς. Πῶς προσελάβετε τοιοῦτους ἀνθρώπους; ἄνευ ἐγγυήσεως;

Διατελῶ,

ὁ φίλος σας,

ΔΑΒΙΑ ΛΙΒΙΓΚΕΤΩΝ.

Υ. Τ.) — Νοεμβρίου 16 1871. — Λυποῦμαι ἀναγκάζομενος νὰ ἐπανεέλθω ἐπὶ τοῦ προκειμένου· ἀλλ' αἱ πληροφορίες τὰς ὁποίας ἐσχάτως ἔλαβον περὶ τῆς πράξεως ταύτης καθιστῶσιν αὐτὴν σοβαροτέραν. Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Τσόρτσιλ ὑπὸ ἡμερομηνίαν Σεπτεμβρίου 1870 μὲ πληροφορεῖ ὅτι ἡ Κυβέρνησις τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἐν τῇ καλοκάγαθίᾳ αὐτῆς διέθεσεν Δίρας 1000 ὑπὲρ ἐμοῦ διὰ τροφίμα· διάφορα ἀνεφύησαν κωλύματα εἰς τὴν ἀποστολὴν ἐμπορευμάτων ἀξίας 500 λιρῶν· ἀλλὰ περὶ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου πᾶσα δυσκολία ἐξωμαλύνθη. Ὑμεῖς ὅμως πάλιν προσετρέξατε εἰς δούλους καὶ εἰς τῶν δούλων αὐτῶν μὲ πληροφορεῖ ὅτι τὰ ἐμπορεύματα ταῦτα ἔμειναν ἐν Βαγαμούδῃ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, ἥτοι μέχρι τέλους Φεβρουαρίου 1871. Ἐμαθον ὅτι οὐδεὶς ἐφρόντισε περὶ αὐτῶν καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα καὶ ὅτι τέλος οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ κιρδανίου, ἀκούσαντες ὅτι ὁ Πρόξενος ἤρχετο, ἀνεχώρησαν δὴν ἡμέρας πρὸ τῆς ἐλεύσεως ὑμῶν, σκοπὸς τῆς ἐποίας δὲν ἦτο νὰ ἰδῇτε αὐτοὺς ἀλλὰ νὰ ἐξέλθῃτε εἰς κυνηγετικὴν ἐκδρομὴν. Οἱ δοῦλοι οὗτοι ἀφίκοντο ἐν Οὐνιανουεμβῇ τὸν παρελθόντα Μάϊον καὶ λέγουσιν ὅτι ὁ πόλεμος ἐξεβράχῃ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τὸν Ἰούλιον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου δὲν ἡδυνήθησαν νὰ προχωρήσωσιν εἰς Οὐζίζι. Οὕτως ὀλόκληρον ἔτος ἐδαπανήθη κατὰ τὸ ὅποτον οἱ δοῦλοι διεσκέδαζον σπαταλῶντες τὰ ἐμπορεύματα, ἀξίας 500 λιρῶν, τὰ ὅποια ἡ Κυβέρνησις ἔπεμπε πρὸς ἐμὲ. Ὡς ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε ν' ἀπελπισθῇ διότι ἔθραυσε τὴν φωνήν, ἀντι ν' ἀπευθυνθῇτε εἰς ἐνεργητικόν τινα Ἀραβὰ ἐξακολουθήτε νὰ διδῃτε διαταγὰς εἰς τὴν Λούδαν, ἐγὼ θὰ περιμένω εἰκοσὶν ἔτη κατὰ τὰ ὅποια οἱ δοῦλοι, οὓς μοι πέμπετε, θὰ διασκεδάζωσι καθ' ὁδόν.

Δ. Α.

Ὁ Διδ. Λιβιγκσιτών τῷ Διδ. Κίρκ.

ΟΥΝΙΑΝΥΕΜΒΕ, Φεβρουαρίου 20. 1872.

ΑΓΑΠΗΤΕ ΚΙΡΚ. — Πέρπω τὸν κ. Στάνλεϋ εἰς Ζαγγιβάρην ὅπως μοι προμηθεύσῃ πεντήκοντα ἐλευθέρους ἀνδρας ἵνα δι' αὐτῶν δυνηθῶ ν' ἀποπερατώσω τὸ ἔργον μου· ὥστε σὰς παρακαλῶ νὰ φανῆτε αὐτῷ χρήσιμοι διὰ τῆς πρὸς τὸν Σουλτάνον ἐπιβρότης σας, ὅπως προσδιορίσῃ ἀρχηγὸν ἱκανὸν ὁ ὁποῖος νὰ μοι φέρῃ αὐτοὺς ταχέως καὶ ὁ ὁποῖος νὰ ἐξακολουθῇ νὰ εὐρίσκεται μετ' ἐμοῦ μεχρὶς τοῦ τελειώσω τὸ ἔργον μου· ἐννοῶ ἀνθρωπὸν καλοῦ χαρακτῆρος, ἀγαπῶντα τὴν ἐργασίαν, ὁ ὁποῖος ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει νὰ μεταχειρισθῇ τὸ κιρβάνιόν μου ὡς μέσον κερδοσκοπίας. Ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἐξηγηθῇτε ἐκ τῶν προτέρων σαφῶς μετὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου· ἂν δὲ ἀποδειχθῇ καλὸς καὶ ἐνεργητικὸς ὁ ἀνθρώπου οὗτος, ὑπόσχομαι ἅμα φθάσωμεν εἰς τὴν χώραν τῶν ἐλεφαντοδόντων νὰ τὸν κάμω νὰ πλουτίσῃ περισσότερον παρὰ ἐὰν οἰκαιοποιεῖτο τὰ ἐμὰ ἐμπορεύματα. Ἄν πρότερον συμμετέσχεν ἐκδρομῆς τινος, θὰ γνωρίζῃ βεβαίως τὰ καθήκοντα τοῦ ἀρχηγοῦ. Ἄμα δὲ τῇ ἐνταυθα ἀφίξει τοῦ θὰ ἴδω ἐκ τῆς ὑπακοῆς, ἣν θέλει φυλάξῃ πρὸς τὰς διαταγὰς τοῦ κ. Στάνλεϋ, ἂν ὁ ἀνθρώπος οὗτος ἦν κατὰλληλος νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ μακρότερον. Καθῆκον αὐτοῦ εἶνε, ὡς εἶπατε τοῦτο εἰς πολλοὺς, νὰ ὑπακούῃ εἰς τὰς διαταγὰς, αἵτινες θὰ δοθῶσιν αὐτῷ, καὶ νὰ ἦν αὐστηρὸς ὅσον πρέπει πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὧν θὰ ἦν ἀρχηγός, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὰ ἔθιμα ἄλλου κιρβανίου. Ἐπιμῶ πρὸς τοῦτους νὰ ἐγγχειρίσῃτε τῷ κ. Ἐρρίκῳ Μ. Στάνλεϋ τὸ ποσὸν τῶν 500 λιρῶν, αἵτινες μένουσιν εἰς χεῖράς σας ἐκ τῶν 1000 λιρῶν τὰς ὁποίας ἡ Κυβέρνησις ἐπεμψεν ὑπὲρ ἐμοῦ, ὅπως μεταχειρισθῇ αὐτὰς πρὸς χρῆσιν μου· θέλετε δὲ λάβει παρ' αὐτοῦ ἀπόδειξιν παραλαβῆς αὐτῶν, ἰσχύουσιν ὡς ἂν ἐγὼ ὁ ἴδιος ἔλαβον αὐτάς. Ὁ κ. Στάνλεϋ γνωρίζει ὁποίων ἀνθρώπων καὶ ὁποίων ἀναγκαίων πραγμάτων ἔχω ἀνάγκην· εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι ὑμεῖς, ὅστις ὡς Πρόξενος ἔχετε ἐπιβρότην, θέλετε βοηθήσει αὐτὸν εἰς πᾶν, ἵνα οὗτος δυνηθῇ ταχύτερον νὰ καταρτίσῃ συνοδίαν καὶ ἀποστείλλει αὐτὴν ταχέως εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἄν δὲν ἐλάβετε δὴ ἐπιστολάς μου γραφείας ἐν βίᾳ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1871, εὐθὺς μετὰ τὴν εἰς Οὐζίζι ἀφίξιν μου, ὦν μία ἦτο δι' ὑμᾶς καὶ μία διὰ τὸν Λόρδον Κλαρενδῶνα, πιθανὸν νὰ προσελάδατε πάλιν δούλους Βανουαναίου ἀντὶ ἐλευθέρων ἀνδρῶν. Μὴ διστάσητε ποσῶς· σὰς παρακαλῶ, ἂν ἐπράξατε τοῦτο, νὰ τοὺς ἀπολύσητε ἀμέσως, καὶ οὐδὲν μοι μέλλει διὰ τὰ ἔξοδα τὰ ὁποῖα θ' ἀκολουθήσωσιν. Ἐδῶκα πρὸς τὸν κ. Στάνλεϋ ἕν τράβιγμα ἐπὶ Βομβάης ὅπως μεταχειρισθῇ αὐτὸ ἐν τῇ περιπτώσει ἔχετε ἐξωδεύσει ὅλον τὸ ποσὸν τῶν 1000 λιρῶν, τὸ ὅποτον διέθεσεν ὑπὲρ ἐμοῦ ἡ Κυβέρνησις τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος. Οὐδαμῶς ἐπιθυμῶ νὰ μοι προμηθεύσῃτε δούλους, καθότι πάντες ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἔως τῶρα μοι ἐπέμψατε ἦλθον μὲ τὴν ἰδέαν νὰ μὲ φέρωσιν ὀπίσω ἀντὶ νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὰς διαταγὰς μου, ὀρκιζόμενοι (ψευδῶς βέβαια), ὅτι ὑμεῖς, ὁ Πρόξενος, διετάξατε αὐτοὺς νὰ πράξωσι τοῦτο. Ἐσωκλείστως εὐρίσκετε ἀποδειξιν παραλαβῆς χρονομέτρου τινός τοῦ ὁποῖον θὰ εὐαρεστηθῇ βεβαίως νὰ μοι δαείσῃ πλοίαρχός τις τοῦ βασιλικοῦ ἡμῶν ναυτικοῦ· ὅπερ δύναται νὰ πράξῃ χωρὶς νὰ ἐπιφέρῃ βλάβην τινὰ εἰς τὸ πλοῖόν του. Πρὶν δὲ εἴπω τι ὑμῖν περὶ τοῦ ζητήματος τῶν χρημάτων, ὀφείλω νὰ σὰς εἴπω ὅτι χρειάζεται πρὸ πάντων ταχύτης μεγάλη· ἂν δὲ σὰς παρρησιασθῇ μέσον ταχύτερον πρὸς προμήθειαν χρημάτων εἴτε διὰ τοῦ κ. Ὑόγγ εἴτε διὰ τῶν τραπεζιτῶν μου κ. κ. Κῶθ καὶ Σα· σὰς παρακαλῶ νὰ τὸ πράξητε· ἐγὼ δὲ θέλω καλύψει τοῦτο διὰ γραμματίων εὐθὺς μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν ἀνθρώπων μου ἐν Οὐνιανυεμβέ. Ἐξ ἐφημερίδων τινῶν τὰς ὁποίας ὁ κ. Οὐεῶ

ἔπεμψε τῷ κ. Στάνλεϋ θὰ ἐπέσθητε βεβαίως ὅτι τὰ ἐμπορεύματα καὶ οἱ φάκελοι τοῦς ὁποίους παρεδώκατε εἰς τοὺς Βανυαζαίου· ἡδύναντο νὰ φθάσωσιν εἰς Οὐζίζι ἐντός ἐνός μηνός. Τὸ κιβώτιον τὸ ὅποτον ἡμεῖς ἐσφραγίσατε ἔμεινε τέσσαρα ἔτη καθ' ὁδόν· πραγματεῖται δὲ καὶ ἐπιστολαί, ὡς ὑποθέτω, ἀπεστάλησαν διὰ Χασάνη τινὸς ὀλοτελῶς ἐξαφανισθεῖσαι. Ἐπιστολαὶ ἐμπιστευθεῖσαι τῷ Σερῆφ ἐπὶ δέκα καὶ τέσσαρας μῆνας· ἦσαν καθ' ὁδόν· εἰς δὲ φάκελος αὐτῶν ἐσχίσθη. Πάντα τὰ ἐμπορεύματα ἐπωλήθησαν ἀντιδούλων καὶ ἐλέφαντος. Ὑμεῖς ὁμως ἀγνοοῦντες πάντα ταῦτα ἀνηγγείλατε τῷ Ὑπουργῷ τῶν Ἐξωτερικῶν ὅτι τὰ ἐμπορεύματά μοι ἀπεστάλησαν· ὁ δὲ κύριος Γρανβίλ εἶπεν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Λόρδων ὅτι οὐδενός στεροῦμαι. Δὲν ἐνδιατρίβω περισσότερον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο· περιορίζομαι εἰς τὸν κατὰλογον τῶν ἐμπορευμάτων τὰ ὁποῖα μοι ἔφθασαν διὰ τοῦ Λούδα καὶ τῶν δούλων αὐτοῦ. Αἱ ἐπιστολαὶ μου ἔμειναν ἐπὶ δέκα καὶ τέσσαρας μῆνας καθ' ὁδόν· ὁ κ. Στάνλεϋ ἰδὼν κατὰ τύχην καὶ λαθῶν αὐτάς μοι τὰς ἔφερεν. Οἱ δούλοι τοὺς ὁποίους ἐπέμψατε δὲν ἤθελον ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτόν εἰς Οὐζίζι· διατὶ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι νὰ μὴ θέλωσι νὰ πράξωσι τοῦτο; πόθεν ἔλαβον τὴν διαταγὴν αὐτήν; μοι εἶπον ὅτι ἔμειναν τέσσαρας μῆνας ἐν Βαγαμούο. Τρεῖς σάκκοι ὑαλίνων κόκκων καὶ ἑνδεκα ὑφάσματα ἐδαπανήθησαν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο· μεθ' ὃ οἱ δύο ἀρχηγοὶ ἐспаτάλησαν τὰ πάντα· εἰς ἀπέπθανεν ὑπὸ εὐφλογίας· ὁ δὲ ἕτερος ἐπιζήσας διέρρηξεν τὰς θύρας τῆς ἀποθήκης τοῦ κ. Στάνλεϋ καὶ ἐλῆστευσαν αὐτόν· ἐνεκα τοῦ ὁποίου ἀπέλυσεν αὐτόν τῆς ὑπηρεσίας.

Διατελῶ κτλ.

ΔΑΒΙΔ ΛΙΒΙΓΚΕΤΩΝ.

Πρόξενος τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἐν τῇ Ἑσφ' Ἀφρικῇ.

Ὁ Διδ. Κίρχ τῷ κόμητι Γρανβίλ.

ΖΑΓΓΙΒΑΡΗ, Μαΐου 9. 1872.

ΜΥΛΟΡΑΕ, — Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ διακοινώσω ὑμῖν ὅτι ὁ κ. Στάνλεϋ, τοῦ ὁποίου τὴν ἔλευσιν ἤδη προανγγείλαμεν ὑμῖν, εἰσῆλθεν ἐν Ζαγγιβάρῃ καὶ μοι ἐνεχείρισεν ἐπιστολάς παρὰ τοῦ Διδ. Λιβιγκστῶνος τῶν ὁποίων ἐσωκλείω ὑμῖν ἀντίγραφα. Ὡς δὲ θεωρεῖτε, ὁ Διδ. Λιβιγκστῶν οὐδεμίαν — ὡς συνήθως — δίδει νύξιν οὐδὲ περὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ κατὰ τὰ τρία τελευταῖα ἔτη τῆς σιωπῆς αὐτοῦ οὐδὲ περὶ τῶν περιηγήσεων τὰς ὁποίας ἔχει σκοπὸν νὰ ἐκτελέσῃ ζητῶν πρὸς τοῦτο πεντήκοντα ἀνθρώπους καὶ δαπάνην 500 λιρῶν. Ὡς ἐκ τούτου ἀφίνω τὸν κ. Στάνλεϋ, πρὸς ὃν ἐνεπιστεύθη τὸ μυστήριον τοῦτο, ν' ἀποκαλύψῃ διὰ καλλιτέρου τρόπου τὰ σχέδια τοῦ Διδάκτορος πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτόν. Τῷ κ. Στάνλεϋ ἐνεπιστεύθησαν τὸ ἡμερολόγιον καὶ πᾶσαι αἱ σημειώσεις τοῦ Διδ. Λιβιγκστῶνος, μετὰ εἰδικῆς παραγγελίας νὰ μὴ γνωστοποιήσῃ ποσῶς ἐνταῦθα τὰ σχέδια καὶ τὴν νέαν ὁδόν, ἣν ἔχει σκοπὸν νὰ πορευθῇ ὁ Διδάκτωρ· ἐπιστολαὶ τινες προλαβόντως γραφεῖσαι, ἐν αἷς ὑπῆρχον πληροφορίαι, ἀπωλέσθησαν ὀλοτελῶς ἢ κατεσχέθησαν. Τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἐπιχορηγήσεως τῶν 4000 λιρῶν, ἃς ἀπέστειλεν ἡ Κυβέρνησις εἰς βοήθειαν τοῦ Διδάκτορος, αἷτινες διὰ τῆς ὑμετέρας Ἐξοχότητος ἐνεπιστεύθησαν τῷ κ. Τσόρτσιλ, χρησιμεύσασαι κατὰ τὰς διαταγὰς σας εἰς καταρτισμὸν τῆς «Πρὸς ἀναζήτησιν καὶ βοήθειαν τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστῶνος Ἐκδρομῆς», ἐδόθη ἤδη τῷ υἱῷ τοῦ Διδάκτορος κ. Ὁσβάλδω, ὅστις ἀντιπροσωπεύει νῦν τὴν ἐκδρο-

μήν αὐτὴν μετὰ τὴν παραίτησιν τῶν μᾶλλον ἡλικιωμένων ἀνδρῶν, οἵτινες ἀπεσφύρησαν τῆς ἐργασίας ἡμ' ὡς ἔμαθον ὅτι ὁ Λιβιγκστὼν εὐρίσκεται ἀσφαλῆς ἐν Οὐνιαννεμβέ καὶ ὅτι εἶχε πάντα τὰ ἀναγκαῖα αὐτῇ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἐν Ἀφρικῇ διαμονῆς του. Ὁ κ. Στάνλεϋ μοι ἔδειξε τὸν κατάλογον τῶν πραγμάτων, ὧν ἔχει ἀνάγκην εἰσεῖν ὁ Διδάκτωρ· πάντα δὲ ταῦτα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἐσχάτῃ διαρργανισθείσῃ Ἐκδρομῇ εἰς χεῖρας τοῦ κ. Ὁσβάλδου. Τὰ ὑφάσματα καὶ οἱ κόκκοι θὰ πωληθῶσι βεβαίως ἀφοῦ γνωρίζομεν ὅτι ὁ Διδάκτωρ δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκην αὐτῶν. Εἰς χεῖρας τῆς Ἐκδρομῆς εὐρίσκονται πρὸς τούτοις καὶ πεντήκοντα ὀπισθογεμῇ πυροβόλα, τὰ ὅποια θὰ χρησιμεύσωσι πρὸς ὀπλισμὸν τῶν πεντήκοντα ἀνδρῶν, οὓς θὰ πέμψῃ τῇ Διδάκτορι ὁ κ. Στάνλεϋ. Ἀλύτους ὅμως διὰ τοὺς δούλους, τὰς ὁποίας ὁ Διδάκτωρ παρήγγειλεν ὅπως χρησιμεύσωσιν αὐτῇ καθ' ἣν περιπτωσιν οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἤθελον ἀρνηθῆναι τὸν ἀκολουθήσωσι, δὲν ἡγοράσαμεν εἰσεῖν αὐταὶ μόνον ἔλειπον· πάντα ὅμως τὰ πρὸς ἐκδρομὴν χρειώδη εἶνε ἑτοιμα καὶ εὐρίσκονται εἰς χεῖρας τοῦ κ. Ὁσβάλδου, υἱοῦ τοῦ Διδάκτορος· ἡ ἐκλογὴ τῶν ἀνδρῶν ἀνετέθη τῇ κ. Στάνλεϋ, ὅστις σεμνύγεται ἐπὶ τούτῳ· κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Δ.δ. Λιβιγκστῶνος τὸ κιρθάνιον θ' ἀναχωρήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον. Ἐκ τῆς ἐσωκλειομένης διεξοδικῆς ἀλληλογραφίας θέλετε παρατηρήσει ὅτι ὁ πρᾶκτωρ ἡμῶν Σερῆφ Βασά πρὸς ἃν εἴχομεν ἐμπιστευθῇ τὰ δι' Οὐζιζι προωρισμένα ἐμπορεύματα προσήνεχθη ἀτίμως εἰς τὴν περιστάσιν αὐτὴν· φαίνεται ὅτι αἱ ἐμπορικαὶ πράξεις τοῦ πρώτου μέρους τοῦ ταξειδίου ἐγένοντο κυρίως διὰ πραγματεῶν δανεισθεισῶν ἐκ τῆς παραλίας καὶ αὐδόλως ἀναμιχθεῖσιν μετὰ τῶν τῆς Κυβερνήσεως πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐξόδων μετακομίσεως. Ὁ Σερῆφ ἐν τούτοις ἀφίκετο εἰς Οὐζιζι μετὰ μεγάλῃς ἀποθήκης· πραγματεῶν τῆς Κυβερνήσεως, ὧν ἡ διαχείρησις ἂν ἐγένετο ἐντίμως αὐταὶ ἤθελον ἐπαρκέσει διὰ τὸν Διδάκτορα· φθὰς ὅμως εἰς Οὐζιζι καὶ νομίζων ὅτι ὁ Λιβιγκστὼν δὲν ἤθελον ἐπιστρέφει μόνον ἐκ Μανυέμας, ἐπώλησε τὸ πολυτιμότερον ἀφήσας διὰ τὸν Διδάκτορα τὰ μᾶλλον μικρότερον ἀξίας.

Ἡ δευτέρα ὅμως ἀποστολὴ, κατὰ πάντα ὁμοίᾳ τῇ πρώτῃ, ἀφίκετο ἐν Οὐνιαννεμβέ. Τὸ κιρθάνιον τοῦτο διαρργανισθὲν ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ κ. Τσόρτσιλ· ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι φθάσαντες ἐπὶ τῆς παραλίας ἐσταμάτησαν ἐν Βαγαμόῦ μὲχρι τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ κ. Τσόρτσιλ. Ὑπὸ τῶν προλαβόντων συμβάντων ὁρμηθεὶς ἀπέστειλα εἰς Βαγαμόῦ ὑπάλληλόν τινα τοῦ Προξενίου, τὸν ὅποτον δὲν ἤργησα ν' ἀκολουθήσω ὁ ἴδιος. Ἄμα τῇ ἀφίξει μου τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ κιρθανίου ἐτέθη καθ' ὁδόν· ἀφήσαν ὀπισθεν αὐτοῦ τὰ δέματα τὰ ὅποια ἐφρόντισα ν' ἀποστείλω. Νῦν τὰ ἐμπορεύματα ταῦτα εὐρίσκονται εἰς χεῖρας τοῦ Διδάκτορος, καθότι παρῶπρυνα τὸν κ. Στάνλεϋ νὰ πράξῃ ἐπ' ὀνόματί μου τὸ πᾶν ὅπως ταῦτα περιέλθωσιν εἰς χεῖρας αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πάντες ἡγνόνουν ἐνταῦθα ὅτι σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς τοῦ κ. Στάνλεϋ ἦτο ἡ ἀνέυρεσις τοῦ Λιβιγκστῶνος, καθότι εἰς οὐδένᾳ εἶπε τοῦτο ὁ κύριος οὗτος. Ἐγὼ ὅμως εὐρὼν εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἄνθρωπον τῆς λευκῆς φυλῆς δὲν ἔλειψα νὰ παρακαλέσω αὐτὸν νὰ πράξῃ τὸ πᾶν ὅπως αἱ πραγματεῖαι φθάσωσιν εἰς χεῖρας τοῦ ἀναμένοντος αὐτὰς ὁμοφύλου περιοδευτοῦ. Εἰς τὰς πρὸς τὸ Προξενεῖον ἐπιστολάς τοῦ Διδ. Λιβιγκστῶνος πολλὰ τῶν ἐντιμωτέρων μελῶν τῆς Ἰνδοβρεττανικῆς ἀποικίας κατηγοροῦνται ὅτι ἐξασκῶσι τὸ ἐπάγγελμα τῆς δουλείας. Δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω ὅτι ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους ἀπέστειλα τῇ Διδάκτορι ἐννοεῖ ἐντελῶς πᾶσαν ἐν τῇ συμφωνητικῇ λέξιν· ἐξ ἄλλου οἱ ἄνδρες οὗτοι, τοὺς ὁποίους ἐκλαμβάνουσι δούλους τῶν Βανουαλιῶν ἐκπύρηνον πρῶτον ἐλευθεροὶ καὶ κατόπιν προσεληφθῆσαν. Ὅτι προσνήχθησαν ἀτίμως καὶ δουλικῶς τοῦτο εἶνε βεβαίωτατον· ἀλλ' αὐτοὶ ὁ κ. Στάνλεϋ λέγει ὅτι ἡναγ-

κάσθη νά θέσῃ εἰς τὰ ἀλύτους πολλά μέλη τοῦ κίρδανίου του ὅπως προ-
 λάβῃ στασιαστικά κινήματα· προσέτι καὶ αὐτὸς ὁ Διδ. Λιβιγκστὼν ἰδιο-
 χείρως ζητεῖ ἄλυσον πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ὅπως δι' αὐτῆς προλαμβάνῃ
 τὰ στασιαστικά κινήματα τῶν ἀποστελλομένων αὐτῷ ἀνθρώπων. Ὡς πρὸς
 τὴν παλαιάν ὑπόθεσιν τῶν ἐξ Ἰωάννας ἀνδρῶν καὶ τὴν ἀπαίτησιν τῆς ἀξίας
 καὶ τῶν ἐξόδων ὑπὸ τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστὼν, θέλω ἀναμένει τὰς δια-
 ταγὰς τῆς Ὑμ. Ἐξόχητος· ἐπειδὴ δὲ ἡ νῆσος τῆς Ἰωάννας δὲν ὑπάγεται
 εἰς τὴν δικαιοδοσίαν μου διὰ τοῦτο ἐσωκλείω ὑμῖν τὴν ἀλτήσιν τοῦ Διδα-
 κτορος. Ἀπέχω πάσης παρατηρήσεως ἐπὶ τοῦ ἀπρεποῦς ὕφους τῶν ἐπι-
 στολῶν τούτων τοῦ Διδάκτορος προσέτι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν κατ' ἐμοῦ καὶ
 τοῦ κ. Τσόρτσιλ ἐν αὐταῖς ἀναφερομένων ἀδίκων κατηγοριῶν· εἰμὶ ὅλως ἔ-
 τοιμος ν' ἀποκριθῶ ἐπὶ παντός, ἂν ἡ Ὑμ. Ἐξοχότης εὐαρεστηθῇ νὰ λάβῃ
 ἐξηγήσεις. Μοὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐννοήσω διὰ ποῖον λόγον ὁ Διδ. Λιβιγκ-
 στὼν ὅστις εἶνε Πράκτωρ τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἐν τῇ Μέσῃ Ἀφρικῇ,
 δὲν ἔθεσεν ἀμέσως τέρμα εἰς τοὺς φόνους, τὰς κλοπὰς, τὴν δουλείαν καὶ τὴν
 ληστείαν τὴν ἐξασκουμένην ὑπὸ τῶν Νεσίων—Βρεττανῶν προστατευομένων—
 οὔτινες ἂν καὶ δὲν ἀποτελῶσι μέρος τῆς συνοδίας αὐτοῦ, εἰσῆλθον ὅμως
 ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καὶ ἔξω πλῆσίον του ἐν αὐτῇ τῷ στρατοπέδῳ
 του. Ἄν αὐτὸς ὁ ἴδιος εὕρισκόμενος εἰς τὰ μέρη ταῦτα ὠπλισμένος διὰ τῆς
 προξενικῆς ἐξουσίας δὲν ἡδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὰς σκηνὰς τὰς ὁποίας περι-
 γράφει, πῶς ἡδυνήθη νὰ ἐλπίσῃ ὅτι δύναται ἡ δικαιοσύνη νὰ φθάσῃ τοὺς ἐ-
 νόχους εἰς τοσαύτην ἀπόστασιν εὕρισκομένους ἐν χώρᾳ οὐδαμῶς ὑπαγο-
 μένῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Σουλτάνου τῆς Ζαγγιδάρης;

(Ἀπόσπασμα).

Ὁ Διδ. Κίρκ τῷ κόμητι Γράνβιλ.

(ληφθεῖσα τῇ 22 Ἰουλίου).

ΖΑΓΓΙΒΑΡΗ, Μαΐου 18. 1872.

ΜΥΛΟΡΔΕ, — Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν ὅτι ὁ
 ὑπασπιστὴς Δαουσῶν — μαθὼν ὅτι ὁ Λιβιγκστὼν εὕρεσκειται εἰς Οὐννα-
 νουεμβέ εἰς ἀπόστασιν τριάκοντα ἡμερῶν ὁδοῦ ἀπὸ τῆς παραλίας ἐν πλήρει
 ὑγείᾳ καὶ ἀφθονίᾳ τροφίμων καὶ ὅτι οὐδαμῶς ἔχει σκοπὸν ν' ἀναχωρήσῃ
 ἐξ Ἀφρικῆς — ἀπεφάσισε ν' ἀποσυρθῇ τῆς «Πρὸς ἀναζήτησιν καὶ βοήθειαν
 τοῦ Λιβιγκστὼν· Ἐκδρομῆς» ἐν ᾗ εἶχε προσληφθῇ ὡς ὑδρογράφος καὶ γε-
 νικὸς ἐπιθεωρητής. Τοῦ υἱοῦ τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστὼν ἐπιμένοντος
 νὰ ἴδῃ τὸν πατέρα του καὶ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ὁ ὑπασπιστὴς Χένν φοδοῦ-
 μένος μὴ ὁ νέος ριψοκινδυνεύσῃ μόνος του ἀπεφάσισε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρ-
 χηγίαν μετὰ τὴν παραιτήσιν τοῦ ὑπασπιστοῦ Δαουσῶν. Ὁ κ. Νιού, ἱερα-
 πόστολος, ὅστις εἶχε προσληφθῇ ὡς διερμηνεὺς, συγκατετέθη πρὸς τοὺς
 ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ἐκστρατείαν καθ' ἣν ὅμως στιγμὴν ἡ ἐκστρατεία ἐτοιμάζετο
 ν' ἀναχωρήσῃ, ὁ κ. Νιού, σκεφθεὶς καλλίτερον, πηρητήθη ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι
 εἶχε παραιτηθῇ καὶ ὁ ἀρχηγός. Δὲν ἡδυνήθη λοιπὸν νὰ τὸν ἐμποδίσω.
 Οὕτω λοιπὸν, ὁ ὑπασπιστὴς Χένν, ὁ κ. Ὁσβάλδος Λιβιγκστὼν καὶ τὸ κίρ-
 δάνιον ἐπορεύθησαν ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς ἡλείρου, ἔνθα εἶχον φθάσει τὰ
 ἐμπορεύματα ἐπὶ τῆς ἀρχηγίας τοῦ κ. Δαουσῶν. Ἡ ἐκδρομὴ ἦτο ἑτοιμος
 ν' ἀναχωρήσῃ διὰ τὸ ἐσωτερικόν — καὶ ἴσως οὐδέποτε ἐκδρομὴ τοσοῦτον

καλῶς κατηρτισμένη ἐγένετο — ὅτε ὁ κ. Στάνλεϋ, ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς Ἀμερικανικῆς Ἐφημερίδος, ὅστις πρὸ ἐνὸς ἔτους εἶχεν ἀναχωρήσει, ἐπανήλθεν εἰς Βαγαμόυο. Ὁ κ. Στάνλεϋ ἀμέσως ἔσπευσε νὰ εἴπῃ τῇ ὑπασπιστῇ Χένν ὅτι εἶχε γραπτὰς διαταγὰς τοῦ Διδ. Λιβιγκστῶνος νὰ ἐπιστρέψῃ πᾶσαν ἐκδρομὴν, ἣν ἤθελεν ἐπιτύχει καθ' ὁδὸν, διαβεβαιώσας πρὸς τοὺτοις αὐτὸν ὅτι ἡ παρουσία τοῦ ἤθελε μάλλον δυσαρεστήσει καὶ ἐνοχλήσει τὸν Διδάκτορα, καθότι οὗτος (ὁ κ. Στάνλεϋ) ἔλαβε διαταγὴν ν' ἀποστείλῃ αὐτῇ συνοδίαν ἀνδρῶν καὶ τὰ εἰσέτι ἀναγκαιοῦντα αὐτῇ τρόφιμα. Ὁ ὑπασπιστῆς Χένν, ἰδὼν ἐκ τοῦ ὕφους τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Διδάκτορος ὅτι οὐδεμίαν δέχεται βοήθειαν παρ' ἄλλου τινὸς ἐκτὸς παρὰ τοῦ κ. Στάνλεϋ, τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτοῦ πράκτορος, παρητήθη καὶ αὐτός· ἀλλ' ὁ κ. Ὁσβάλδος Λιβιγκστῶν ἐπέμενε νὰ πορευθῇ εἰς συνάντησιν τοῦ πατρὸς του ἐπὶ οἰκηθῆποτε κινδύνῳ μετὰ τῶν ἀνδρῶν τοῦ κ. Στάνλεϋ· ὥστε ἡ ἐκδρομὴ ἀνετίθη εἰς τὴν φροντίδα αὐτοῦ. Ὁ κ. Στάνλεϋ μοι ἐζήτησε τὰς 500 λίρας τὰς ὁποίας ὁ Διδάκτωρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ, ἥς ἀντίγραφον ἔπεμψα ὑμῖν, μετέταττε νὰ δώσω αὐτῇ· ἐπληροφόρησα αὐτὸν ὅτι τῶρα πλέον δὲν κρατῶ αὐτάς, δαπανηθεῖσας κατὰ τὰς διαταγὰς τῆς ὑμετέρας Ἐξοχότητος πρὸς καταρτισμὸν τῆς Ἐκδρομῆς, ἥς ἡ εὐθύνη ἀνετίθη ἤδη τῇ κ. Ὁσβάλδῳ, υἱῷ τοῦ Διδάκτορος. Ὁ κ. Στάνλεϋ ἀκούσας τοῦτο ἔσχισε τὸ ἐπὶ τῆς Βομβῆς ἐκ 500 λιρῶν γραμμάτιον τοῦ Λιβιγκστῶνος. Ὁ κ. Ὁσβάλδος ἀναγνούς τὰς ἐπιστολάς τοῦ πατρὸς του ἠρνήθη καὶ οὗτος νὰ πορευθῇ εἰς συνάντησιν αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀνδρῶν τοῦ κ. Στάνλεϋ. Ἐδῶκα τὰ πάντα τῇ κ. Στάνλεϋ καὶ οὕτω ἡ Ἀμερικανικὴ ἐκδρομὴ ἀνεχώρησε χθὲς διὰ τὴν παραλίαν. Ὁφείλω νὰ προσθέσω ὑμῖν — καθότι ἄλλως ἡ διαγωγὴ μου πιθανόν νὰ ἐκληφθῇ ἐπὶ κακοῦ — ὅτι ὁ κ. Στάνλεϋ, ὅπως διαφύγῃ τὴν κατηγορίαν, ἥτις ἤθελε τῇ προσαφθῇ ἐν ἡ περιπτώσει τὸ κιρβάνιον του δὲν ἤθελε φθάσει κατὰ τὸν προσδιορισθέντα χρόνον εἰς Οὐνιανουεβέ, μετέκλεισε νὰ ὠθήσω τὸ κιρβάνιον αὐτοῦ μετὰ τὴν ἐκ Ζαγγιβάρης ἀναχώρησιν του. Ἀμέσως ἠρνήθη τὴν ἐκδούλευσιν ταύτην εἰπὼν τῇ κ. Στάνλεϋ ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Λιβιγκστῶν ἔγραψε πάντα τὰ γνωστὰ σας κατ' ἐμοῦ, οὐδὲν δύναμαι νὰ πράξω ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκτὸς ἐκείνου τὸ ὅποτον μοι ἐπιβάλλει ἐπισήμως τὸ καθήκον. Ὁ κ. Ὁσβάλδος ἐκόμισεν ἐνταῦθα τὰ περιττὰ πράγματα τῆς ἐκστρατείας καὶ θὰ δώσῃ λογαριασμὸν τῇ Βασιλικῇ Γεωγραφικῇ Ἑταιρίᾳ.

Ἐκ τῶν ἄνω παρατηρεῖ τις ὅτι ὁ Διδάκτωρ Λιβιγκστῶν ἔγραψε τὰ παράπονά του ἐπισήμως τῷ Διδάκτορι Κίρκ, ἕνεκεν τοῦ ὁποίου μεταχειρίσθη καὶ τὴν προσαγόρευσιν «Κύριε», ἐν τῇ πρὸς τὸν φίλον του ἐπιστολῇ, ἐν ἣ ἐκθέτει τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκ Ζαγγιβάρης ἀποσταλέντων αὐτῷ κιρβανίων· ἐν ὑστερογράφῳ δὲ λέγει ὅτι λυπεῖται ἐπανερχόμενος ἐπὶ τοῦ δυσαρέστου ζητήματος.

Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Διδάκτορος Kirk, ἐξ ὧν φαίνεται ὅτι εἶνε δυσηρεστημένος διὰ τὰ κατ' αὐτοῦ δίκαια παράπονα τοῦ Διδ. Λιβιγκστῶνος, εὐρίσκομεν τὰς ἐξῆς κατηγορίας προσαπτομένας τῷ Διδάκτορι καὶ ἐμοί·

α'.) Ὁ Διδ. Λιβιγκστῶν οὐδεμίαν «ὡς συνήθως» δίδει νύξιν οὐδὲ περὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ κατὰ τὰ τρία τελευταῖα ἔτη τῆς σιωπῆς αὐτοῦ οὐδὲ περὶ τῶν περιηγήσεων τὰς ὁποίας ἔχει σκοπὸν νὰ ἐκτελέσῃ.

β'.) Ὁ κ. Στάνλεϋ ἔλαβεν εἰδικὴν παραγγελίαν νὰ μὴ γνωστο-

ποιήσῃ ποσῶς ἐνταῦθα τὰ σχέδια καὶ τὴν νέαν ὁδὸν, ἣν ἔχει σκοπὸν νὰ πορευθῇ ὁ Διδάκτωρ.

γ'.) Ἐπιστολαὶ τινες παραλαβόντως γραφεῖσαι, ἐν αἷς ὑπῆρχον πληροφορίαι, ἀπωλέσθησαν ὁλοτελῶς ἢ κατεσχέθησαν.

δ'.) Ὁ κ. Στάνλεϋ ἠναγκάσθη νὰ θέσῃ εἰς τὰς ἀλύτους πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων του ὅπως προλάβῃ στασιαστικά κινήματα, ἅτινα κοιέστροφον τὴν Διδάκτορα.

ε'.) Ὁ Διδ. Λιβιγκστὼν ἰδιοχείρως ζητεῖ ἄλυσον ὅπως δι' αὐτῆς προλαμβάνῃ τὰ στασιαστικά κινήματα τῶν ἀποσταλησομένων αὐτῷ ἀνθρώπων.

στ'.) Τὸ ὕφος τῶν ἐπιστήμων ἐπιστολῶν τοῦ Διδ. Λιβιγκστὼν εἶνε ἀπρεπὲς καὶ ἄδικοι αἱ ἐντὸς αὐτῶν κατ' αὐτοῦ καὶ τοῦ κ. Churchill ἀναφερόμεναι κατηγορίαι.

ζ'.) Διὰ ποῖον λόγον ὁ Διδ. Λιβιγκστὼν, ὅστις εἶνε Πρόξενος τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἐν τῇ Μέσῃ Ἀφρικῇ, δὲν ἔθεσε τέρμα εἰς τοὺς φόνους, τὰς κλοπὰς, τὴν δουλείαν καὶ τὴν ληστείαν τὴν ἐξασκομένην ὑπὸ τῶν Νεσίων, Βρεττανῶν προστατευομένων.

η'.) Ὁ κ. Στάνλεϋ ἀμέσως ἔσπευσε νὰ εἰπῇ τῷ ὑπαπιστῇ Henn ὅτι εἶχε γραπτὰς διαταγὰς τοῦ Διδ. Λιβιγκστὼν νὰ ἐπιστρέψῃ πᾶσαν ἐκδρομὴν, ἣν ἤθελεν ἐπιτύχει καθ' ὁδόν.

θ'.) Ἐκ τοῦ ὕφους τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Διδάκτορος φαίνεται ὅτι οὐδεμίαν δέχεται οὗτος βοήθειαν παρ' ἄλλου τινὸς ἐκτὸς παρὰ τοῦ κ. Στάνλεϋ, τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτοῦ πράκτορος.

ι'.) Ὁ κ. Ὁσβάλδος Λιβιγκστὼν ἀναγνούς τὰς ἐπιστολάς τοῦ πατρὸς του ἠρνήθη καὶ οὗτος νὰ πορευθῇ εἰς συνάντησιν αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀνδρῶν τοῦ κ. Στάνλεϋ.

Ἄπόντος τοῦ Διδ. Λιβιγκστὼν, θεωρῶν ἑμαυτὸν ἱκανὸν ν' ἀντικρούσῃ τὰς ἄνω κατηγορίας, ἐπιβαρυνούσας καὶ ἐμὲ ὥσαύτως, κρίνω καθήκον μου νὰ πράξω τοῦτο, ὡς ἂν ὁ Λιβιγκστὼν εὕρισκετο ἐν Ἀγγλίᾳ. Αἱ ἀνταπαντήσεις μου γενήσονται κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν.

α'.) Ὅπως ἀβάσιμον ὅτι ὁ Διδ. Λιβιγκστὼν οὐδεμίαν «ὡς συνήθως» δίδει νύξιν οὐδὲ περὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα τρία ἔτη τῆς σιωπῆς αὐτοῦ, οὐδὲ περὶ τῶν περιηγήσεων τὰς ὁποίας ἔχει σκοπὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ. Πάντοτε ἐσυνείθιζε νὰ γράφῃ ἐπιστολάς περὶ τῶν ἀνακαλύψεων αὐτοῦ· ἀντίγραφα τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν εἶδον ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του.

β'.) Ὁ κ. Στάνλεϋ οὐδέποτε, οὐδὲ παρὰ τοῦ Διδ. Λιβιγκστὼν οὐδὲ παρὰ τοῦ κ. Bennett, ἔλαβεν εἰδικὴν παραγγελίαν νὰ μὴ γινώστοποίησιν ποσῶς τὰ σχέδια κατὰ τὴν νέαν ὁδόν, ἣν εἶχε σκοπὸν νὰ πορευθῇ ὁ Διδάκτωρ· ἀπόδειξις τούτου εἶνε ὅτι, ὅτε ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ «Ἡμερησίου Τηλεγράφου» ἦλθε πρὸ ἐμὲ ἐν Μασσαλίᾳ ὅπως λάβῃ πληροφορίας ἐπὶ τούτου, ἔδωκα αὐτῷ πάσας.

γ.) Αἱ τοῦ Διδ. Λιβιγκστῶνος πρὸς τὸν Διδ. Kirk καὶ τὸν λόρδον Κλαρενδῶνα ἐπιστολαί, ἐν αἷς περιείχοντο πλήρηφορίαι τὰς ὁποίας ἔγραψεν ὁ Διδάκτωρ ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν Οὐζιζι ἀφίξιν τοῦ ἀπεστάλησαν διὰ ταχυδρόμου εἰς Οὐνιανουεμβέ εἰς παραλαβὴν τοῦ Σαῦδ μπιν Σαλήμ, ὅστις παρέλαβεν αὐτάς· αἱ ἐπιστολαί μετὰ ταῦτα «ἀπωλέσθησαν ὁλοτελῶς ἢ κατεσχέθησαν» μεταξὺ τοῦ Σαῦδ μπιν Σαλήμ εἰς Οὐνιανουεμβέ καὶ τοῦ ἐν Ζαγγιβάρη Βρειτανικοῦ Προξενείου, ἐνῷ ἐγὼ μετὰ τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστῶνος ἐπορευόμεθα ἀπὸ Οὐζιζι εἰς Οὐνιανουεμβέ.

δ.) Ἦναγκάσθην πράγματι νὰ θέσω εἰς τὰς ἀλύτους «τινὰ» μόνον μέλη τοῦ κερθανίου μου — ἀνθρώπους, οἵτινες διὰ τῆς δαγωγῆς αὐτῶν ἔθετον εἰς μέγαν κίνδυνον τὴν Ἐκδρομὴν μου εἴτε διὰ τῆς καταθέσεως τῶν φορτίων τῶν εἴτε διὰ στασιαστικῶν κινήματων.

ε.) Τῇ ἐμῇ παραινέσει ὁ Διδάκτωρ ὑπεσχέθη νὰ δοκιμάσῃ τὸ ἠθικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἀλύτου ἐπὶ τῶν ἀδιόρθώτων μελῶν τῆς συνοδίας του, ὡς καὶ ἐγὼ ἔπραξα. Τοιαῦται μικραὶ τιμωρίαι εἰσὶν ἀναγκαιόταται διὰ τῶν ἀδιόρθώτους ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ, ὡς ἡ εἰρκτὴ καὶ τὰ δεσμὰ παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσιν.

ς.) Τὸ ὕφος τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Λιβιγκστῶνος δὲν εἶνε ἀπρεπές· εἶνε ὕφος παραπόνων γινομένων ἐπισήμως, ἐν ᾧ οὐδὲν ἔχνος τοῦ «ἀπρεποῦς» εὐρίσκει τίς.

ζ.) Ὑποθετίσθω ὅτι ὁ Λιβιγκστὼν ἦτο βασιλεὺς ἢ μονάρχης καὶ δεσποτικὸς τύραννος· πῶς ἡδύνατο ἄνευ μέσων νὰ πράξῃ τὰ καθήκοντα, ἅτινα ἐπεβάλλοντο αὐτῷ ὑπὸ τῆς προξενικῆς ἐξουσίας δι' ἧς ἦτο ὠπλισμένος; Οὐδὲ εἰρκτὴν, οὐδὲ κεφαλικὴν ποινὴν ἡδύνατο νὰ ἐπιβάλλῃ ἐν τοῖς ἀγρίοις δάσεσι τῆς Ἀφρικῆς εἰς τοὺς Βρεττανοὺς προστατευομένους οὐδὲν ἔχων μέσον πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων αὐτοῦ. Τὸ μόνον ὅπερ ἡδύνατο νὰ πράξῃ ἦν ν' ἀποβάλλῃ τοὺς κακοποιούς.

η.) Παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τὸ ἐπιγραφόμενον «τὸ Τέλος».

θ.) Ἐκ τοῦ ὕφους τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Διδάκτορος Λιβιγκστῶνος οὐδαμῶς φαίνεται ὅτι οὐδεμίαν δέχεται οὗτος βοήθειαν παρ' ἄλλου τινὸς ἐκτὸς παρὰ τοῦ κ. Στάνλεϋ, τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτοῦ πράκτορος. Ὁ Διδάκτωρ Λιβιγκστῶν ἡγνόςαι παντελῶς ὅτι τὸ Βρεττανικὸν κοινὸν διωργάνειζεν ἐκστρατεῖαν ὑπὲρ αὐτοῦ· ἕνεκεν τοῦ ὁποίου μοὶ ἔδωκε διαταγὰς νὰ πράξω πᾶν ὅ,τι δύναμαι ὑπὲρ αὐτοῦ· ἐκτὸς τούτου οἱ ἄνθρωποι ὡς καὶ αἱ πράγματείαι, αἵτινες ἀπεστάλησαν αὐτῷ, ἐπληρώθησαν δι' ἀγγλικῶν χρημάτων.

ι.) Ὁ κ. Ὁσβάλδος Λιβιγκστῶν ἀναγνούς τὰς ἐπιστολάς τοῦ πατρὸς του δὲν «ἡρνήθη καὶ οὗτος νὰ πορευθῇ εἰς συνάντησιν αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀνδρῶν τοῦ κ. Στάνλεϋ». Ὁ κ. Λιβιγκστῶν πα-

ρητήθη τοῦ σκοποῦ του ἐπὶ τῇ φιλικῇ καὶ ἰατρικῇ συμβουλῇ τοῦ Διδάκτορος **Kirk**, εἰπόντος αὐτῷ ὅτι ἡ υἡρία του δὲν ἐπέτρεπε ποσῶς αὐτῷ νὰ πορευθῇ εἰς Οὐνυανουεμέε κατὰ τὴν κακὴν ἐκείνην ἐποχὴν, προσθέσαντος ὅτι ἂν ἡ πράξις αὕτη δὲν ἦτο «ἀνθρώπου ἀσυλλογίστου» ἦτο ὁμως κινδυνωδεστάτη.

Δίδω πέρας ἐλπίζων ὅτι ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἐπιστροφῇ τοῦ Λιβιγιστῶνος τὰ περὶ τοῦ διασήμου τούτου περιοδευτοῦ αἰσθήματα τοῦ Διδάκτορος **Kirk** θέλουσιν ἀντικαταστῇ δι' ἄλλων εὐγενεστέρων, καὶ ὅτι, διὰ τῆς συναισθήσεως τῶν ἀδίκων κατ' αὐτοῦ λόγων, θέλει ἀποκαταστηθῇ πάλιν ἡ στενὴ φιλία, ἣτις συνέδεε τοὺς δύο τούτους φίλους, οἵτινες ὁμοῦ περιηγήθησαν τὰς ὄχθας τοῦ Ζαμβεζίου καὶ τῆς λίμνης Νυάσας. Ὅσον ἀφορᾷ περὶ τοῦ Λιβιγιστῶνος, ἀνάγκη νὰ διαβεβαιώσω τὸν Διδ. **Kirk** ὅτι ὁ Διδάκτωρ μετὰ χαρᾶς θέλει ἀνταποκριθῇ εἰς τὰ νέα αἰσθήματα τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ συνοδοιπόρου. Ὅσον ἀφορᾷ ἐμὲ, θέλω θεωρῆσαι μεγάλῃν καὶ χαρίεσσαν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν πάντες θὰ δεξιωθῶσιν ἀλλήλους. Ὁ Λιβιγιστὼν γνωρίζει τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ αἰσθήματά μου· ὁ δὲ Διδ. **Kirk** δύναται νὰ ἦνε βέβαιος ὅτι τρέφω πρὸς αὐτὸν αἰσθήματα μεγάλου καὶ εἰλικρινοῦς θαυμασμοῦ.

Ἡ ἐξῆς ἐπιστολὴ (περιελθοῦσα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τὴν 19 Ὀκτωβρίου 1872) ἐν ᾗ περιέχονται αἱ νεώταται περὶ τοῦ Λιβιγιστῶνος εἰδήσεις, θέλει ἀποδείξει ἀκριβῶς πᾶνθ' ὅσα εἶπον ἀνωτέρω, ἥτοι ὅτι οὐδέποτε ὁ διάσημος περιηγητὴς προσπνέχθη ἀπρεπῶς κατὰ τοῦ κ. **Kirk** ἢ προσέβαλε τὴν διαγωγὴν του· ἐξ ἄλλου ἀποδεικνύει τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα, ἅτινα ἐξέθηκα ἐν τῷ ἀνωτέρῳ παραγράφῳ.

Ὁ Διδάκτωρ Λιβιγιστῶν τῷ Λόρδῳ Γράνβιλ.

ONYANEMBE, Ἰουλίου 4. 1872.

ΜΥΛΟΡΔΕ, — Θεωρῶ ἐπάναγκες νὰ ἐνθυμῶμαι ὑμῖν ὅτι μεγάλως ἐκωλύθην διὰ τῆς χρήσεως δούλων ἀντὶ ἐλευθέρων ἀνδρῶν· ὑπὸ τούτου ὑπέστην ἀπώλειαν χρόνου δύο ἐτῶν, διανύσας ἀνωφελῶς διάστημα 1800—2000 μιλίων, τετράκις κινδυνεύσας τὴν ζωὴν μου καὶ τοσοῦτον ποσὸν χρημάτων δαπανήσας. Βυουανατοῖ τινες, ὑπήκοοι Ἰνδο-Βρεττανοί, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Λούδα Δάμξη, ὡς φαίνεται, ἔδωκαν τοὺς δούλους αὐτῶν ἀντὶ μισθοῦ διπλασίου τῷ τῶν ἐλευθέρων ἀνδρῶν· πάντες δὲ οὗτοι οἱ δούλοι ἤλθον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ μὲ πειθαναγκάσωσι νὰ ἐπιστρέψω ἀντὶ νὰ μὲ ἀκολουθήσωσιν εἰς τὰς περιηγήσεις μου. Ὁφείλω νὰ εἶπω ὑμῖν ὅτι διὰ τῶν χρημάτων καὶ ἐμπορευμάτων τῶν Βανουαλιῶν τούτων ἐξασκεῖται τὸ τῶν δούλων ἐμπόριον ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ· οἱ ἄνθρωποι οὗτοι μετεχειρίσθησαν πράκτορας ἀτίμους πρὸς καταρτισμὸν τοῦ κιρβανίου, καὶ τοῦτο ἐγένετο αἰτία νὰ ληστευθῇ τετράκις οὐδεὶς ποτε ἔμπορος ἐλθαστεῦθαι μέχρι τοσοῦ-

του βαθμοῦ, ἔγραψα τὰ παράπονά μου πρὸς τὸν Διδ. Κίρκ· ἐν δὲ τῇ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 14 Νοεμβρίου πρὸς ὑμᾶς ἐπιστολῇ μου εἶχον ἐσωκλείσει ἀντίγραφον τῆς πρὸς τὸν Διδ. Κίρκ ἐπιστολῆς μου ταύτης, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι τὸ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργεῖον ἤθελε διατάξει τὸ ἐν Ζαγγιβάρῃ Προξενεῖον ν' ἀπονεῖμῃ δικαιοσύνην, ἥλιπζον δὲ ὅτι τοῦτο ἤθελε λάβει χώραν ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον. Παρεπονέθην ὅτι οἱ Βανουαταὶ μετὰ τοῦ ἐντολοδόχου αὐτῶν Σερήφ κατεχράσθησαν τὸ κιρβάνιον μου μεταχειρισθέντες τοῦτο μέσον κερδοσκοπίας ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Διδ. Κίρκ· παρεπονέθην ὅτι ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς νὰ μεταχειριζώμεθα ἀκουσίως ἡμῶν δούλους· μολονότι πρὸ τίνος ἀπηγορεύθη τὸ τοιοῦτον εἰς τὸν Πλοίαρχον Φρέσερ, ὅστις εἶχε πράξει τὸ αὐτὸ εἰς τὸ ὑποστατικὸν αὐτοῦ τῶν ζακχάρων. Λυποῦμαι τὰ μέγιστα ἀκούων ὅτι ὁ Διδ. Κίρκ ἐξέλαβε τὰ κατὰ τῶν Βανουαίων καὶ τοῦ Σερήφ παράπονά μου ταῦτα κατηγορίας κατ' αὐτοῦ. Ἄν ἐγνώριζον τοῦτο ἀσμένως ἤθελον ἐν σιωπῇ ὑπομείνει πάντα τὰ ἄνω. Οὐδέποτε ἤλθον εἰς ἔριδας μετ' αὐτοῦ, μολονότι συνεζήσαμεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὥστε οὐδεμίαν εἶχον αἰτίαν νὰ καταφερθῶ κατ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον, μετὰ τοῦ ὁποίου τὸ Ἀγγλικὸν κοινὸν θεωρεῖ τὴν περιοδείαν μου, ἀπαιτεῖ νὰ τεθῇ φραγμὸς εἰς τὰ κωλύματα, ἅτινα κωλύουσι τὸ πέρας τοῦ ἔργου μου, ὅπερ μένει εἰσέτι ἀτελὲς ἕνεκεν τῶν ἄνω. Κατηγορήσα τοὺς Βανουαίους καὶ τοὺς πράκτορας αὐτῶν ὡς αἰτίους τῶν δεινῶν μου· εἶπον ὅτι καὶ ὁ ἐνταῦθα Διοικητὴς εἶνε σύμφωνος μετ' αὐτῶν εἰς τὰς κλοπὰς καὶ τοῦτο εἶνε βεβαιότατον, καθότι ὁ Σερήφ καὶ οἱ κακοποιήσαντές με δοῦλοι ζῶσιν ἐν ἀνέσει μετ' αὐτοῦ εἰς Μφοῦτον, χωρίον ἀπέχον κατὰ δώδεκα μίλια ἀπὸ τοῦ μέρους ἔνθα νῦν γράφω.

Ἐχων, ὡς προέγραψα, ἄφθονα τρόφιμα, ἐπαρκοῦντά μοι ὅπως ἐν βραχεὶ χρόνῳ ἀποπερατώσω τὸ ἔργον μου, καὶ ἐνθυμούμενος τὰ ὅσα ἔπαθον ὑπὸ τῶν δύο κιρβανίων τῶν δούλων, ἅτινα ἀπεστάλησαν εἰς βοήθειάν μου, ἐπεθύμουν τὰ μέγιστα νὰ μὴ μοι πέμψωσι πλέον κιρβάνιον τοιοῦτου εἶδους· διὰ τὸν ἄνω λόγον παρεκάλεσα τὸν κ. Στάνλεϋ νὰ μοι πέμψῃ πενήτηκοντα ἄνδρας ἐλευθέρους ἐκ Ζαγγιβάρης, προσθέσας αὐτῶν, ἂν συναντήσῃ καθ' ὁδὸν κιρβάνιον δούλων δι' ἐμὲ, νὰ τὸ ἐπιστρέψῃ παραχρῆμα, ἀδιάφορον ἂν συνέβησαν ἔξοδα πρὸς καθαρτισμὸν αὐτοῦ· ἐγὼ θέλω πληρώσει εὐχαρίστως πάντα ταῦτα τὰ ἔξοδα. Οὐδὰμῶς ἐγνώριζον ὅτι ἡ ἄνω παραγγελία μου ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν διάλυσιν τῆς ἐκστρατείας, ἣν ἡ φιλιότης πατρὸς μου ἐν τῇ προνοίᾳ αὐτῆς ἔπεμπεν ὑπὲρ ἐμοῦ· εἶμαι λίαν εὐγνώμων τοῖς συμπατριώταις μου διὰ τὴν ἀγαθότητα, ἣν οὗτοι ἐπεδείξαντο πρὸς με· λυποῦμαι δὲ τὰ μέγιστα ὅτι ἡ κατὰ τῆς ἐλεύσεως ἐτέρας συμμορίας δούλων ἀντίστασις μου ἐγένετο αἰτία νὰ διαλυθῇ ἐκστρατεία συνισταμένη ἐξ ἀνδρῶν οὐδὲν δουλικὸν ἔχοντων ἐν ἑαυτοῖς. Ὡς μέλω νὰ ἐξηγήσω ὑμῖν, ἡ ἐκστρατεία αὕτη οὐδ' ὡς θ' ἀπέβαιεν ἐπὶ καλοῦ μου ἕνεκεν τῆς διευθύνσεως, ἣν ἐμελλε νὰ πορευθῇ· ἂν ὑπῆρχεν ἐνταῦθα τηλεγράφος ἢ ταχυδρομεῖον, ἤθελον εἰδοποιήσαι ὑμᾶς, ἵνα ἡ ἐκστρατεία λάβῃ ἐτέραν διεύθυνσιν, οἷανδήποτε ἂν ἤθελεν ἐγκρίνει τὸ Συμβούλιον τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας.

Κατὰ τοὺς τελευταίους δώδεκα μῆνας ὑφίστατο ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ πόλεμος, ἐν ᾧ ἔδλεπέ τις μικρὰν εἰκόνα τοῦ ἐν Καφφερῇ πολέμου ἡμῶν· ἀλλ' ὁ πόλεμος οὗτος ἀπέβη λίαν ἐπιζήμιος, καθότι καὶ τὸ ἐμπόριον ἐσταμάτησε καὶ γενικὴ ἀναρχία ἐπικρατεῖ ἀνά πᾶσαν τὴν χώραν. Σκοπεῖω λοιπὸν νὰ διαφύγω τὴν ταραχὴν αὐτὴν πορευόμενος πρὸς νότον εἰς Φίπαν· μεθ' ὃ, παρακάμπτων τὸ νότιον ἄκρον τῆς Ταγκανύϊκας καὶ διαβαίνων τὸν ποταμὸν Καμβέζιον, θὰ προχωρήσω πρὸς δυσμὰς κατὰ μῆκος τῶν ὀχθῶν τῆς Λίμνης Βαγγουέολο· ἅμα δὲ φθάσω παρὰ τὴν 12ο νοτίου πλάτους, τρεπόμενος κατ' εὐθεῖαν πρὸς βορρᾶν, θὰ πορευθῶ εἰς τὰς ἀρ-

χαίλας πηγὰς, αἵτινες, ὡς λέγουσιν, εἶνε αἱ τελευταταὶ τῶν τοῦ Νεῖλου πηγῶν· μεθ' ὃ πρὸς βορρᾶν τρεπόμενος θὰ φθάσω εἰς τὰ χαλκωρῶν χεῖρα τῆς Κατάγγας, τὰ ὅποια κεῖνται εἰς ἀπόστασιν δέκα μόνον ἡμερῶν ὁδοῦ ἀπὸ τῶν ὑπογείων σπηλαίων. Ἐπανερχόμενος εἰς Κατάγγαν μετὰ δεκαήμερον νοτιο-νοτιο-δυτικὴν πορείαν θὰ φθάσω εἰς τὸ ἄκρον τῆς λίμνης Λιγκόλν· ἅμα φθάσω εἰς τὸ μέρος τοῦτο, θέλω εὐχαριστήσῃ τὴν θεάν Πρόνοιαν, καὶ διὰ τῆς λίμνης Καρμολόνδου θὰ ἐπιστρέψω εἰς Οὐζιζί καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πατρίδα μου. Διὰ τῆς πορείας ταύτης σκοπεῦω νὰ κατορθώσω τὴν ἐντελῆ κατάργησιν τοῦ ἀτίμου ἐπαγγέλματος τῆς σωματεμπορίας. Ἦναγκάσθην νὰ ἐπιστρέψω, ἐνῶ εὐρισκόμενην πλησίον τοῦ μέρους τῆς συρροῆς τοῦ ποταμοῦ Λομάμη μετὰ τοῦ Λουαλάβα τοῦ Οὐέβ. Ὁ Λομάμης δὲν εἶνε ἄλλο ἢ συνέχεια τῆς Λίμνης Λιγκόλν ἐν τῇ κεντρικῇ λεκάνῃ τοῦ Λουαλάβα τοῦ Οὐέβ. Ἡ ὁδὸς τὴν ὅποιαν προτίθεται ν' ἀκολουθήσῃ εἶνε λίαν κατάλληλος, καθότι δι' αὐτῆς θέλω περιγηθῇ ἅπαν τὸ νότιον μέρος τῆς χώρας τῶν πηγῶν τοῦ μεγάλου λιμναίου συστήματος τῆς Ἀφρικῆς· καθότι ἐντὸς ἐνὸς κύκλου θὰ συμπεριληφθῶσι πᾶσαι αἱ λίμναι αὗται· διὰ δὲ τῆς Μανουουέμας θέλω ἐπιστρέψῃ εἰς Οὐζιζί. Ἔτερον πλεονέκτημα· ἡ ὁδὸς αὕτη μὲ θέτει ἐκτὸς τοῦ αἵματηροῦ ἐμπορίου τῶν δούλων, διὰ τὸ ὅποσον οἱ Μανουουέμας ἔμαθον νὰ ἐκδικῶνται θανασίμως. Ἄν νῦν ἡρχόμην ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπερ τὰ μέγιστα ἐπιθυμῶ νὰ λάβῃ χώραν συντόμως, ἤθελον ἐπανελεῖν γνωρίζων ἐν συνεδίῃσει ὅτι ἡ ἀνακάλυψις τῶν πηγῶν εἶνε ἀτελής· μετ' οὐ πολὺ δὲ ἄλλος θὰ διεμφισθῇ τὴν ἀνακάλυψίν μου ταύτην· οἱ δὲ κακοποιοῦντές με, Βανουανατοὶ καὶ λοιποὶ, ἤθελον εὑρεῖ τὴν περίστασιν νὰ εἴπωσι τὰ αἰσχίστα κατ' ἐμοῦ. Ἦδη γνωρίζω πολλοὺς λαοὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ζῶ ἀνενόχλητος· καθότι καὶ προλαβόντως περιγηθῇ μετὰ αὐτῶν, ὅπως ἐπανορθώσω τὸ σφάλμα εἰς ὃ μ' ἔρριψαν οἱ Πορτογάλλοι, λέγοντες ὅτι ὁ Καμβέζιος εἶνε ὁ Ζαμβέζιος αὐτῶν· ὥστε εἶμαι φίλος μὲ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς. Ἦθελον εὐχαριστήσῃ τὰ μέγιστα, ἂν ἡδυνάμην νὰ ἐπισκεφθῶ τοὺς Βασάγγους, οἵτινες ἐδρίσκονται πλησίον τῆς ὁδοῦ μου· ἀλλὰ σμικρὼν τὴν περιουσίαν μου ταύτην ὅπως κερδίσω τοὺς ὀκτώ μῆνας, τοὺς ὁποίους ἀπώλεσα. Πρὸ πέντε περίπου γενεῶν, ἄνθρωπός τις ἐκ τῆς φυλῆς τῶν λευκῶν ἦλθεν εἰς τὰ ὄρη τῶν Βασάγγων, κείμενα πρὸς δυσμὰς τῆς χώρας ταύτης τῶν πηγῶν. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, Χαρούρας καλούμενος, εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἡμίσειαν ὠδεκάδα ὑπηρετῶν, οἵτινες ἀπέθανον πάντες· ὁ ἀνὴρ οὗτος ἔμεινε παρὰ τοῖς Βασάγγοις, οἵτινες ἔκαμον αὐτὸν βασιλεῖα τῶν. Κατὰ τὴν τρίτην γενεάν, οἱ κατ' εὐθεῖαν ἀπόγονοί του ἦσαν ἐξήκοντα τὸν ἑριθμὸν, πάντες πολεμισταί, ὅπερ ἐξηγεῖται ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι τόσαι γυναῖκες. Πάντες οὗτοι οἱ ἀπόγονοί του ἦσαν χρώματος λευκοῦ· διεκρίνοντο δὲ διὰ τῶν κοραλίνων κόκκων, τοὺς ὁποίους εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Χαρούρας, ὃν ἡ χρῆσις ἦτο ἐπιτετραμμένη μόνον εἰς τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Ἐν βιβλίῳ, ἀνῆκον πρότερον εἰς τὸν βασιλεῖα τῶν, πρό τινας μολὶς ἀπωλέσθη. Τὸ γεγονός τοῦτο συμβάλλει πολὺ εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῆς θεωρίας τοῦ Δαρβίνου περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν φυλῶν· καθότι τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι φυλὴ λευκὴ ἐβελτιωμένη — ὡς ἡμεῖς οἱ λευκοὶ μετριοφρόνως καλοῦμεν ἑαυτοὺς — δὲν ἀπορροφᾶται ὑπὸ φυλῆς κατωτέρας, ἔστω καὶ πολυπληθεστέρας, ὡς τινες νομίζουσιν.

Δύο ἀρχηγοὶ Μαζίτου μένουσι πλησίον τῆς ὁδοῦ· δύναμαι ν' ἀποταθῶ πρὸς αὐτοὺς νὰ μοι ἐπιτρέψωσι τὴν διὰ τῆς χώρας αὐτῶν διάβασίν μου, ὡς παρεχωρήθη τοῦτο εἰς τοὺς Ἀραβας τοῦ Σαῦδ μπὶν Μοζήδ, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν εἶμαι λίαν πλούσιος καὶ δὲν δύναμαι νὰ παρευθῶ πρὸς ληστὰς· ἂν ἤμην πέννης, ὡς ἄλλοτε, ἤθελον πράξει τοῦτο, βασιζόμενος ἐπὶ τῆς Σκωτικῆς παροιμίας «ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ λάβῃ καὶ τὰ ἐνδύματα τοῦ Ἀγγλοῦ».

Πιστεύω ὅτι μετὰ ὀκτὼ μῆνας θὰ εὐρίσκωμαι εἰς Οὐζιζί. Ἄν τις ἀμφιβάλῃ περὶ τοῦ ὄρθου τῆς ἀποφάσεώς μου, ἂν τις εἴπῃ ὅτι ἐπειδὴ δὲν ἀγαπῶ τὴν οἰκαγένειάν μου διὰ τοῦτο ἀπεφάσισα τὸν γύρον τοῦτον, παραπέμπω αὐτόν εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας, ὅπερ πιστεύω ὅτι ἐννοεῖ καλῶς τοὺς σκοποὺς μου.

Ἄν ἐγνώριζον ὅτι ἤρχετο ἡ εὐγενὴς πρὸς βοήθειάν μου διωργανισθεῖσα ἐκστρατεία, ἤθελον βεβαίως μεταχειρισθῇ μέρος αὐτῆς πρὸς διερεύνησιν τῆς Λίμνης Βικτωρίας, δι' ἣν ἀρμοδιώτατοι θὰ ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῆς· ὁ σκελετὸς λέμβου, τὴν ὁποίαν μοὶ ἀφῆκεν ὁ κ. Στάνλεϋ, ἤθελε χρησιμεύσει αὐτοῖς εἰς τοῦτο, καὶ πάντες ἤθελον μεγάλης δοξασθῇ διὰ τὴν διερεύνησιν ταύτην, ἥτις ἀφεύκτως ἤθελον ἐπιτύχει. Ἐταξίδευσσα ἐπὶ πολὺν καιρὸν μετὰ τριῶν Σανέλων, ὧν ὁ πρῶτος ἔμεινε τρία, ὁ δευτέρος ἕξ καὶ ὁ τρίτος ἐννέα ἔτη πρὸς ἀνατολὰς τῆς λίμνης Βικτωρίας· ἡ χώρα αὕτη ἐκ τοῦ μέρους ἐκείνου καλεῖται Ὁκάρα ἐκ δὲ τοῦ μέρους τούτου Μκάρα· μοὶ περιέγραψαν τρεῖς ἢ τέσσαρας λίμνας, ὧν μιᾷ μόνῃς τὰ ὕδατα ῥέουσι πρὸς βορρᾶν. Ἡ Ὁκάρα φαίνεται αὕτη ἡ λίμνη Βικτωρία· περὶ τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς ὄχθης ὑπάρχει διώρυξ ῥέουσα ἐντὸς τῆς λίμνης πρὸς ἀνατολὰς, καλουμένη Κιδένου, βριθουσα δὲ ἰχθύων· ἐκτείνεται δὲ ἡ διώρυξ αὕτη εἰς μῆκος τριῶν ἡμερῶν πλοῦ διὰ λέμβου, μεθ' ὃ ἐννοῦται μετὰ τῆς λίμνης Καθιρόνδου, ἥτις δὲν ἀξίζει νὰ ὀνομάζηται λίμνη, ἀλλὰ μᾶλλον βραχίον τῆς Ὁκάρας. Ἐπ' αὐτῆς ζῶσιν ἄνθρωποι λίαν μελανοί, ἔχοντες πλεῖστα ζῶα. Μακρότερον πρὸς ἀνατολὰς οἰκοῦσιν οἱ Μασσάοι νοτιοανατολικῶς ἔξ τῆς λίμνης· Καθιρόνδου κεῖται ἡ λίμνη Νεϊδὲς ἢ Νεϊδάσχη. Οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες μ' ἐπληροφόρησαν περὶ ὧν τούτων, ἠκολούθησαν τὴν νότιον ὄχθην αὐτῆς κατὰ τρεῖς ἡμέρας μεχρὶ τοῦ εἶδον τὸ ὄρος Κιλίμα-Νζάρο, κείμενον νοτιοανατολικῶς· οὐδεμίαν ὁμῶς ἀπήντησαν διέξοδον. Μακρότερον πρὸς βορρᾶν τῆς λίμνης Καθιρόνδου εἶδον τὴν λίμνην Βαρίγγου (οὐχὶ Βάχρο-Νγό). Πατάμιόν τι καλούμενον Νζάρε νὰ Ῥογγόα εἰσρέει ἐν αὐτῇ ἐρχόμενον ἐκ νότου ἢ νοτιοανατολικῶς· τὸ ὄνομα αὐτοῦ δηλοῖ ὅτι τὸ ὕδωρ αὐτοῦ εἶνε ἀλμυρόν. Ἀπὸ τῆς λίμνης Βαρίγγου ἐξέρχεται ποταμὸς τις ῥέων βορειοανατολικῶς καλούμενος Νγαρθάβάσχη. Ἡ πρὸς ἀνατολὰς καὶ βορρᾶν τῆς λίμνης Βαρίγγου χώρα καλεῖται Βουρουκενέγγη· λέγουσι δὲ ὅτι πολλοὶ Γάλλας μετὰ καμήλων καὶ ἵππων ἐπισκέπτονται αὐτήν· οἱ ἄνθρωποι ὁμῶς ἐξ ὧν ἔμαθον τὰς πληροφορίας ταύτας δὲν εἶδον τοιοῦτους. Ἀπλῶς ἀναφέρω τὰς πληροφορίας αὐτῶν. Σκοπὸς τῶν τριῶν τούτων Σανέλων ἦτο ὁ ἀνδραποδισμὸς· ὅπως δὲν ὅμως δὲν εἶνε δυνατόν ν' ἀπατηθῶσιν ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λιμνῶν τῶν κειμένων εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἔνθα ἡμεῖς ὑπετίθεμεν ὅτι ὑπάρχει μία μόνη λίμνη. Ἡ Ὁκάρα, ἡ κυρίως Βικτωρία, εἶνε ἡ μεγαλύτερα πασῶν· περιέχει δὲ πολλὰς ἐν αὐτῇ νήσους. Οὐδαμῶς ἐπιθυμῶ νὰ πορευθῶ εἰς τὴν λίμνην ταύτην οὐδὲ πῶρα οὐδὲ ἀργότερον· τὸ μόνον ὅπερ ἐπιθυμῶ εἶνε νὰ δώσω πέρας εἰς τὸ ἔργον μου· καθὼς ἅπαξ ἀναλαβὼν αὐτὸ ὀφείλω νὰ τὸ ἀποπερατώσω· ἂν ὁμῶς ἐλάμβανον διαταγὴν νὰ πορευθῶ ἀλλαχοῦ, θὰ ἔλεγον ὅτι ἡ ὑγεία μου καὶ τὰ συμφέροντά μου δὲν μοὶ ἐπιτρέπουσι τοῦτο. Λέγουσιν ὅτι ζῶ μετὰ τῶν Ἀράδων ὡς Ἀραψ καὶ ὅτι ἔνεκεν τούτῳ εὖρημαι εἰς καλὰς μετ' αὐτῶν σχέσεις. Λέγω ὁμῶς ὅτιν ὅτι συχνάκις με καλοῦσι Χριστιανόν, καὶ ὅτι οὐδέποτε ἐπ' οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ ἀπεμακρύνθην τῶν χριστιανικῶν καθιχόντων μου.

Διὰ τινος νέας μεθόδου πρὸς εὕρεσιν τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ μήκους τῶν χωρῶν, τὴν ὁποίαν καθυπέβαλον ἤδη τῷ Σίρ Θωμᾷ Μακλήρ, διευθυντῇ τοῦ Βασιλικοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τοῦ Εὐέλπιδος Ἀκρωτηρίου, εὔρον ὅτι ὁ Λουαλάβας ἐκτείνεται μετὰ τῆς 27ο ἀνατολικοῦ μήκους καὶ τῆς 4ο 9' νοτίου πλάτους, καὶ ὅτι ῥεεῖ μετὰ τῆς 26ο καὶ 27ο μήκους·

ἐπομένως ὁ μέγας οὗτος ποταμὸς ῥέει πρὸς δυσμὰς ὀλιγώτερον παρ' ὅσον ὑπελόγιζον ἄνευ ὠρολογίου ἐν τῇ μέσῃ πυκνῶν δασῶν καὶ γιγαντιαίων χόρτων εὐρισκόμενος· τοῦτο δὲ σμικρύνει τὴν πιθανότητα τοῦ ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος εἶνε ὁ Κόγγος· ἂν ἀκολουθήσω αὐτὸν, θὰ συναντήσω βεβαίως τὸν Βέκερ. Ὡς πρὸς τὰς ἀρχαίας πηγὰς, γνωρίζω ἤδη τοὺς τέσσαρας ποταμοὺς, οἵτινες ἀναμφιβόλως πηγάζουσιν ἐκ τοῦ ἄκρου τῆς χώρας τῶν πηγῶν. Κατὰ τὸ 1851 ἐπληροφόρησαν ἡμᾶς (τὸν κ. Ὅσουελ καὶ ἐμέ) ὅτι ὁ Κάφουης καὶ ὁ Λιέμβης (ἄνω Ζαμβέζιος), πηγάζουσιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους· ἡ πληροφορία αὕτη ἐδόθη ἡμῖν εἰς ἀπόστασιν 300 μιλίων ἀφ' οὗ μέρους εὐρισκόμεθα. Οἱ ποταμοὶ Λομάμης καὶ Λουφίρας πηγάζουσιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους· τὸ μόνον ὅπερ νῦν μοι μένει εἶνε νὰ ἐξακριβώσω τὴν μεταξὺ τῶν διαφορῶν τούτων πηγῶν ἀπόστασιν, καὶ τοῦτο εἶνε ἡ μόνη μου ἐπιθυμία. Ἐπεμψα δι' Ἰθαγενεὺς τινος πρὸς τὸν Σίρ Θωμᾶν Μακλήρ ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις καὶ ἀντίγραφον ἐνός χάρτου μου· ὁ χάρτης μου ὁμῶς οὗτος εἶνε λίαν ἀτελής· οὐδεμία θέσις δύναται νὰ ληφθῇ ἀκριβὴς· ὡς ἐκ τούτου δὲν δύναται νὰ δημοσιευθῇ πρὶν ἢ τὰ πάντα θεωρηθῶσιν ὑπὸ τοῦ Ἀστεροσκοπείου.

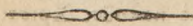
Τὸ ἄνω μέσον ἀποστολῆς εἶνε μᾶλλον κινδυνώδες· ἀλλὰ πάλιν καλλιτέρον εἶνε πρὸν ἂν ἐνπιστευθῇ ταῦτα εἰς τὸν φίλον μου Διοικητήν. Ὁ πρῶτός μου χάρτης καὶ πληθὺς ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων, ὡς καὶ ὅλαι μου αἱ ἐπιστολαί, ἀπωλέσθησαν· ὅσος δὲ ἂν ὑπάρχῃ κίνδυνος ν' ἀπωλεσθῇ ὁ εἰς τὸν Ἰθαγενεὴ ἐμπιστευθεὶς φάκελος, πάλιν προτιμότερον ἐθεώρησα νὰ παρὰδῶσω τοῦτον πρὸς αὐτὸν παρὰ νὰ τὸν φέρω μετ' ἐμοῦ εἰς τὰς ἀναρριθμητάς πηγὰς, ἔνθα μέλλω νὰ πορευθῶ. Φοβηθεὶς πρὸς τούτοις μὴ ἀπωλέσω τὸ ἡμερολόγιόν μου, παρέδωκα τοῦτο πρὸς τὸν κ. Στάνλεϋ, ὅπως φυλάξῃ τοῦτο ἡ θυγάτηρ μου μεχρὶς τοῦ ἐπιστρέψω· πιστεύω δὲ νὰ ἔφθασε τοῦτο ἀσφαλῶς. Ὁ ἀπεριμένον ἐνταῦθα μεχρὶς τοῦ φθάσωσιν οἱ πεντήκοντα ἄνδρες, ὧν ἕχω ἀπόλυτον ἀνάγκην. Ἡ ἀνησυχία τὴν ὅποιαν φρεσίν τῇ λόγῃ αἰσθάνομαι σκεπτόμενος ὅτι ὁ υἱός μου Ὁσβάλδος διέρχεται τὴν νοσώδη χώραν, τὴν κειμένην μεταξὺ τῆς παραλλῆλς καὶ ἡμῶν, ἤθελεν εἶσθαι τριπλασία, ἂν ἐγνώριζον ὅτι εὐρίσκετο μετὰ τῶν ναυτικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἀνέλαβον νὰ μὲ συναντήσωσιν.

Τελευτῶν παρακαλῶ τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα νὰ προσφέρῃ τὰς ἐγκαρδίας εὐχαριστήσεις μου πρὸς τοὺς ἀρχηγούς τῆς Ἐκστρατείας ταύτης, πρὸς τὸ Συμβούλιον καὶ τοὺς Συνεταίρους τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας καὶ πρὸς πάντας ἐκείνους, οἵτινες δι' οἰουδήποτε τρόπου συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀποστολὴν βοηθημάτων ὑπὲρ ἐμοῦ. Πράγματι, Μυλόρδε, αἰσθάνομαι ὅτι οὐδεὶς ἐν τῇ κόσμῳ ὀφείλει εὐγνωμοσύνην μεγαλητέραν ἐκείνης τὴν ὅποιαν ὀφείλει τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐξοχότητι.

ὁ εὐπειθέστατος ὑμῶν θεράπων,

ΔΑΒΙΔ ΛΙΒΙΓΚΕΤΟΝ.

Πρόξενος τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἐν τῇ Ἑσῷ Ἀφρικῇ.

ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ.

Αἱ ἐπόμεναι ἐπιστολαὶ καὶ ἰδίως ἡ τελευταία, ἥτις μάλιστα συνωδεύετο ὑπὸ ὠραίας καὶ πολυτίμου χρυσῆς ταμβακοθήκης ἀδμαντοκολλήτου θέλουσι φυλάττεσθαι ὡς κειμήλια ὑπ' ἐμοῦ μεταξὺ τῶν πολλῶν εὐχαρίστων ἀποτελεσμάτων τῆς ἐπιχειρήσεώς μου.

E. M. Σ.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, Αὐγούστου 1.

ΚΥΡΙΕ, — Εἰμὶ ἐντεταλμένος ὑπὸ τοῦ Κόμητος Γράνβιλ νὰ γνωστοποιήσω ὑμῖν τὴν παραλαβὴν φακέλου περιέχοντος ἐπιστολάς καὶ ἑγγραφα τοῦ Διδάκτορος Λιδιγκστῶνος, τὸν ὁποῖον ἴδαν καλοκαγάθως παρεδώσατε πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις πρεσβευτὴν τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ὅπως οὗτος μεταβιβάσῃ αὐτόν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο· διαβιβάζω δὲ τὰς εὐχαριστήσεις τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητος διὰ τὴν φροντίδα τὴν ὁποίαν ἀνελάβετε ὑπὲρ τῶν πολυτίμων τούτων ἑγγράφων.

Εἰμὶ, Κύριε,

ὁ εὐπειθέστατος καὶ ταπεινότατος ὑμῶν θεράπων,

ENFIELD.

Τῷ Κυρίῳ Κῷ ΕΡΡΙΚῷ Μ. ΣΤΑΝΛΕΥ.

Γραφεῖον τοῦ «Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης».

46. Fleet Street London.

ΛΟΝΔΙΝΟΝ, Αὐγούστου 2.

Ὁ κ. Ἐρρίκος Μ. Στάνλεϋ μοι ἐνεχείρισε σήμερον τὸ ἡμερολόγιον τοῦ πατρὸς μου Διδάκτορος Λιδιγκστῶνος, ἐσφραγιτμένον καὶ ὑπογεγραμμένον παρὰ τοῦ πατρὸς μου μετὰ ὁδηγιῶν γεγραμμένων ἐπὶ τοῦ ἐπικαλύμματος αὐτοῦ ὑπογεγραμμένων παρὰ τοῦ πατρὸς μου· διὰ δὲ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ φροντίδα καὶ πάσας τὰς ἐκδουλεύσεις τὰς ὁποίας παρέσχε πρὸς τὸν πατέρα μου, εὐχαριστοῦμεν καὶ εὐγνωμονοῦμεν αὐτόν. Οὐδεμίαν ἔχομεν ἀφορμὴν ν' ἀμφιδάλωμεν περὶ τῆς πραγματικότητος τοῦ ἡμερολογίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν· διαβεβαίω δὲ ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ τὰς ὁποίας ἐκόμισεν ἡμῖν εἶνε τοῦ πατρὸς μου καὶ οὐδενὸς ἄλλου.

ΘΩΜΑΣ Σ. ΛΙΔΙΓΚΣΤΩΝ.

Αὐγούστου 2. 1872.

ΚΥΡΙΕ, — Ἦγνόουν παντάπασι, πρὸ τῆς ἐπὶ τούτῳ αἰτήσεως ὑμῶν, ὅτι ὑπῆρχον ἀμφιβολίαι περὶ τῆς ἀuthεντικότητος τῶν ἑγγράφων τοῦ Διδάκτορος Λιδιγκστῶνος, τὰ ὁποῖα παρεδώσατε πρὸς τὸν λόρδον Λάϋον· τὴν 31 Ἰουλίου. Ἐπὶ τῇ αἰτήσει ὑμῶν καθοπέβαλον ταῦτα εἰς ἐξέτασιν· ὁ κ. Χαμόνδ,

υπογραμματαὺς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ὁ κ. Οὐήλδ, ἀρχηγὸς τοῦ Προξενικοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ Σωματεμπορίου Τμήματος, οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς πραγματικότητος τῶν ἐγγράφων τὰ ὅποια τὸ Ὑπουργεῖον ἔλαβε διὰ τοῦ λόρδου Λάϋνς καὶ ἐδημοσίευσεν

Δράττομαι λοιπὸν τῆς περιστάσεως νὰ ἐκφράσω ὑμῖν τὸν θαυμασμόν μου ἐπὶ ταῖς κοσμούσαις ὑμᾶς ἀρεταῖς δι' ὧν ἡδυνήθητε νὰ φθάσῃτε τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς ὑμῶν καὶ νὰ στέψῃτε τὴν ἐπιχειρήσιν ὑμῶν δι' ἐπιτυχίας, χαίρετηθείσης μετὰ τοσούτου ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτεῖαις καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ.

Διατελῶ, Κύριε, μετὰ σεβασμοῦ,

ὅλως ὑμέτερος,

GRANVILLE.

Τῷ Κυρίῳ

Κ^ω ΕΡΡΙΚΩ Μ. ΣΤΑΝΛΕΥ.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ, Αὐγούστου 27.

ΚΤΡΙΕ, — Μετὰ χαρᾶς σπεύδω νὰ διακοινώσω ὑμῖν, διαταγῇ τῆς Βασιλείσης, τὴν ὑψηλὴν εὐνοίαν τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος διὰ τὴν φρόνησιν καὶ τὸν ζῆλον, τὸν ὅποτον κατεβάλετε ἀνοίξαντες συγκοινωνίαν μετὰ τοῦ Διδ. Λιθιγκστῶνος, ἐλευθερώσαντες δὲ καὶ τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἐκ τῆς ἀνησυχίας τὴν ὁποίαν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ὑπηκόων αὐτῆς ἡσθάνετο ὡς πρὸς τὴν τύχην τοῦ διακεκριμένου τούτου περιοδευτοῦ.

Ἡ Βασιλίςσα ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκφράσω ὑμῖν τὰς εὐχαριστίας Της διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τὴν ὁποίαν προσηνέγκατε, ὁμοῦ δὲ καὶ τὰς συγχαρητηρίους εὐχὰς τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ἑκβασιν τῆς ἀποστολῆς, τὴν ὁποίαν ἀφόβως ἀνελάβετε. Ἡ Αὐτῆς Μεγαλειότητος ἐπιθυμεῖ πρὸς τοῦτοις νὰ παρακαλέσω ὑμᾶς ἵνα δεχθῆτε τὸ ἐνθύμημα, τὸ συνοδεύον τὴν ἐπιστολὴν αὐτήν.

Διατελῶ, Κύριε,

εὐπειθέστατος καὶ ταπεινότατος θεράπων,

GRANVILLE.

